

มชฌิมนิกายภูจกถา (ปปลยจสุทนี ๑) - หน้าที่ 1

*เล่มที่ ๕ หน้า ๑

ปปลยจสุทนี นาม มชฌิมนิกายภูจกถา

มชฌิมปณณาสกถา

คหปติวคถา

กนุทรกสตุตถา

เอวมเม สุตนุติ กนุทรกสตุตติ ๑ ตตถ จมฺปายนุติ

เอวํนามเก นกเร ๑ ตสฺส หิ นกรสฺส อารามโปกฺขรณิอาทิสฺส

เตสฺส เตสฺส จานสฺส จมฺปกรุกฺขาเว อุตฺสนฺนา อเหตุํ ตสฺมา

จมฺปาติ สงฺขํ อคฺมาสิ ๑ คคฺคราย โปกฺขรณิยา ตีเรติ ตสฺส

จมฺปกนกรสฺส (๑) อวิหฺเร คคฺคราย นาม ราชมเหสิยา ขนิตตฺตา

คคฺคราติ ลทฺธโวหารา โปกฺขรณิ อตฺถิ ๑ ตสฺสา ตีเร สมฺนตโต

นิตาทีปปลยจจณณกฺสุมปฏิมณฺฑิตํ มหนฺตํ จมฺปกวณฺ ๑ ตสฺมี

ภควา กฺสุมคณฺธสฺสคณฺธเอ จมฺปกวเน วิหฺรติ ๑ ตํ สนฺธาย

คคฺคราย โปกฺขรณิยา ตีเรติ วุตฺตํ ๑ มหฺตา ภิกฺขุสงฺฆเณ

สทฺธิณฺติ อทฺสฺสิตปฺริจเจเทน มหนฺเตน ภิกฺขุสงฺฆเณ สทฺธิ ๑

เปสฺโสติ ตสฺส นามิ ๑ หตฺถาโรหปฺตุโตติ หตฺถาจรียปฺตุโต ๑ (๒)

กนุทรโก จ ปฺริพฺพาชโกติ กนุทรโกติ เอวํนาโม จนน-

ปฺริพฺพาชโก ๑ อภิวาเทตฺวาติ จพฺพณฺณานํ จนนพฺพุทฺธสฺมีนํ อนฺตรํ

ปฺริสิตฺวา ปสนฺนลาหารเส นิมฺมุชฺชมาโน วิย สิงฺกิสฺวาณณวณฺณํ

๑. ม. จมฺปานกรสฺส ๑ ๒. ม. หตฺถาจรียสฺส ปฺตุโต ๑

*เล่มที่ ๕ คหปติวคควณณนา หน้ ๒

ทุสสวริ ปสาเรตฺวา สสีลํ ปารุปมาโน วिय วณณคณฺธสมฺปนฺนํ
จมฺปกปฺปฬปิตนฺธนํ (๓) สิริสา สมฺปฏฺิจฺจนฺโต วिय สินฺรฺปาทำ
อุปกจฺจนฺโต ปฺณณจฺนฺโท วिय ภควโต จกฺกถกฺขณปฏฺิมณฺฑิตฺเต
อลลตฺตกวณฺณผลฺลปทฺมสฺสสิริเก ปาเท วนฺทิตฺวาติ อตฺโถ ๑
เอกมฺนตฺตํ นิสิตฺตีติ ฉนฺนิตฺตชฺชโทสวิริหิตฺเต เอกสฺมึ โอกาเส นิสิตฺตี ๑
ตุณฺ्हีภฺนฺตํ ตฺนฺ्हีภฺนฺตฺนฺติ ยโต ยโต อนฺนฺวิโลเกติ ๑ ตโต ตโต
ตุณฺ्हีภฺนฺตํเขวาทิ (๑)อตฺโถ ๑ ตตฺถ หิ เอกภิกฺขุสฺสาปี หตฺถกฺกฺกจฺจ
วา ปาทกฺกฺกจฺจ วา นตฺถิ ๑ สพฺเพเว (๒) ภควโต เจว การเวน
อตฺตโน จ สิกฺขิตฺตสิกฺขตาย อณฺณมณฺณํ วิคตฺสฺลลาปา อนฺตมฺโส
อุกฺกาสิตฺสทฺทํปี อกโรนฺตา สฺนฺนิขาทอินฺทขิลา วिय นีวาทฏฺจฺจเน
สฺนฺนิสินฺนมหาสมฺมทฺทอฺทกํ วिय กาเยนปี นิจฺจลา มนฺสาปี
อวิกฺขิตฺตา รตฺตวลาหกา วिय สินฺรฺภูฏํ ภควนฺตํ ปรีวารेतฺวา
นิตฺตีสุ ๑ ปรีพฺพาชกฺสฺส เอว สฺนฺนิสินฺนํ ปรีลํ ทิสฺวา มหนฺตํ
ปีติโสมนสฺลํ อุปฺปชฺชิตฺตี ๑ อุปฺปนฺนํ จ (๓)ปนฺ อนฺโตหทยสฺมึเขว
สฺนฺนิทฺทิตฺตํ (๔) อสฺกโกนฺโต ปียสมฺมทฺทาทาริ (๕) สมฺภูจฺจาเปติ ๑ ตสฺมา
อจฺจริยํ โภ โคตมาติอาทิมาท ๑ (๖)

ตสฺส อนฺธสฺส ปพฺพตาโรหนํ วिय นิจฺจํ น โหติติ
อจฺจริยํ ๑ อัย ตาว ตนฺตฺนโย ๑ (๗) อัย ปนฺ อฏฺจกถานโย ๑
๑. ม. ตฺนฺ्हีภฺนฺตํเขวาทิ ๑ ๒. ม. สพฺเพ ๑ ๓. ม. มยฺ ปาโง นตฺถิ ๑
๔. ส. สฺนฺนิทฺทิตฺตํ ๑ ๕. ม. ปียสมฺมทฺทาทาริ ๑
๖. ม. อจฺจริยํ โภติอาทิมาท ๑ ๗. ม. สทฺทนโย ๑

*เล่มที่ ๕ กหปติวคควณณนา หน้ ๔

อติตนาาคเต พุทเช ทสเสติ ๑ กิมสส ตยทชชานนณณณ อตติติ
นตติ นยคคาหปี ปน จตุวา (๑)ยเณกาเรน อัย ภิกขุสงโฆ
สนุนิสินโน ทนโต วินิตอ อุปสนโน ๑ อติตพุทธาปี เอตปรมิเยว
กตุวา ปฏิปชชชาเปสิ อนาคตพุทธาปี ปฏิปชชชาเปสสนนติ นตติ
อิโต อุตตริ ปฏิปาทนาคติ มลลณมาโน อนุพุทฐิชา เอวมมาท ๑

เอวมเมต กนทรรกาคติ ปาฏิเอกโก อนุสนนธิ ภควา กิร
ติ สุตวา กนทรรก ตวั ภิกขุสงงม อุปสนโตติ วทสิ อิมสส
ปน ภิกขุสงงมสส อุปสนนตการณิ ตยหิ อปากกั น หิ ตวั
สมตีสปารมิโย ปุเรตวา กุสลมมลิ ปรีปาเจตวา โพธิปลลลเก
สพพณณตถณณณ ปฏิวิชณิ มยา ปน ปารมิโย ปุเรตวา
ณาคตถจริยิ โลกตถจริยิ พุทชตถจริยลลจ โกฏี ปาเปตวา
โพธิปลลลเก สพพณณตถณณณ ปฏิวิทธิ มยหิ เอเตส
อุปสนนตการณิ ปากกณนติ ทสเสตอ อิมิ เทสนน อารภิ ๑

สนนติ หิ กนทรรกาคติ ปาฏิเอกโก อนุสนนธิ ภควโต กิร
เอตทโทสิ อัย ปรีพุพชชโก อิมิ ภิกขุสงงม อุปสนโตติ วทสิ
อยลลจ ภิกขุสงโฆ กปเปตวา ปกปเปตวา กุททกาเวณ
อิริยาปลล สณนเจปนโต จิตเตน อนุอุปสนโต น อุปสนนตการ
ทสเสติ เอตถ ปน ภิกขุสงงเม ปฏิปท ปุรยมนานาปี ปฏิปท
ปุเรตวา มตถกั ปตตทา จิตภิกขุปี อตติ ตตถ ปฏิปท ปุเรตวา
๑. ม. นยคคาเหน ปน วตุวา ๑

*เล่มที่ ๕ กนุทรกสุตตวณณนา หน้า ๕

มตถกั ปตตทา อตตนา ปฎิวิททคณเแหว อุปสนตทา ปฎิปทั
ปूर्यमाना उपरिमकुसुस विपसुनाय उपसनुता ओत मुत्ता
पन अवसेता जतुहि सतिपुञ्ञानेहि उपसनुता तं नेसं
उपसनुत्तकरणं तसुसेसुसामिदि ओमिना ज ओमिना ज कारणेन
ओयं गिगुसुसुओ उपसनुतोदि तसुसेतुं सनुति हि कनुत्तरगाति-
आतिमाह ५

ตตถ อรหนุโต จินาสวาทิआतिसु ยं वत्तपुप्पं तं
मुत्तपरियायसुत्तवण्णायमेव वत्तत्तं सेषपฎิปत्तम्पि तत्तเถव
वित्तवारित्तं ५ सनुत्तत्तसीलादि सत्तत्तसीला निरनुत्तरसीला ५ सनुत्त-
वत्तत्तिโนदि तत्तเสव वेवजันं सनुत्तत्तชีविका वादिपि ओत्तओ ५ तत्तम्
सनुत्तत्तसीले जत्तवाव ชีวิกं กปะเปนุติ น तसुसीลुयं मरुणं
पापुण्णत्तिदि ओत्तओ ५

นิปกกัदि नेपकुणेन समनुनाคता पणुण्वनुโต निपक-
वत्तत्तिโนदि पणुणाय जत्तवा ชีวิต्तं กปะเปนุติ ५ ยถา ऐकजुओ
सासने पपुपचित्तवापि चित्तकरणेण णसु ओओजेरेसु जरदि
वेसियओजेरो होदि विववुत्तकुमारिकपणुणत्तकपानाकारगिगुञ्णिओजेरो
होदि संसुणुओ विहरदि राशुहि राशुमहामत्तเตहि तित्तुथियेहि
तित्तुथियेसावगेहि ओनुलोमिणेन किहिंससुकणेन (๑) वेचชकम्मं กโรदि
तुत्तकम्मं กโรदि पहिण्णकम्मं กโรदि कणुणं षालेदि ओरुमกुञ्जं
๑. ओ. वि. ๓ॕ/ॖ०॔/॒॓॓ ५

*เล่มที่ ๕ คหปติวคควณณา หน้า ๖

เทติ อุทฐิเวเรนํ เทติ อโฐเวเรนํ เทติ นตฺถเตลํ ปจติ
 ปิวนเตลํ ปจติ เวพฺพทานํ เทติ ปตฺตทานํ ปุပ္ผทานํ ผลทานํ
 สีนานทานํ ทนฺตกฏฺฐทานํ มุโขทกทานํ จุณฺณมตฺติกทานํ เทติ (๑)
 ปาตุกมฺยํ (๒) กโรติ มุคฺคสุปฺยํ ปาริกฺขมฺยํ ชงฺฆมเปสนิกํ กโรตีติ
 เอกวิสตีวิชาย อนเนสนาย ชีวิตํ กปฺเปนฺโต อนิปกวุตฺติ นาม
 โหติ น ปลฺลวาย จตฺวา ชีวิตํ กปฺเปติ ตโต กาลกิริยํ
 กตฺวา สมณยโกโข นาม หุตฺวา ตสฺส สงฺฆาปฏิปํ อาทิตฺตา
 โหติ สมฺปชฺชติตาทิ วุตฺตนเยน มหาทุกฺขํ อนฺุโกติ เอวํวิธา
 อหุตฺวา ชีวิตเหตุปํ สิกฺขาปทํ อนตฺติกมฺนฺโต จตฺปาริสฺสุทฺธิสีเล
 ปติฏฺฐาย ยถาพลํ พุทฺทจฺจนํ อุกฺคณฺหิตฺวา รตฺวินิตปฺปฏิปทํ
 มหาโลสิงฺกปฺปฏิปทํ มหาสุลฺลตปฺปฏิปทํ อนงฺกณฺปฺปฏิปทํ ฐมฺม-
 ทายาทปฺปฏิปทํ นาลกปฺปฏิปทํ ตฺวณฺณกปฺปฏิปทํ จนฺโทปมปฺปฏิปทฺนติ
 อิมานิ อริยปฺปฏิปทานิ ปุเรนฺโต จตฺปจฺจยสนฺโตสภาวนาราม-
 อริยวสฺปปฏิปตฺตियํ กายสฺกขิโน หุตฺวา อนิกา นิกฺขนฺตหตฺถิ วีย
 ยฺยูถา วิสฺสณฺณจฺสีโห วีย นิปฺปจฺฉาพฺนธา มหานาวา (๓) วีย จ
 คมนาทิสฺส เอกวิหาริโน วิปฺสสนํ ปญฺจเปตฺวา อชฺช อชฺช (๔)
 อรหตฺตฺนติ ปวตฺตอสุสทาหา วิหรนฺตีติ อตฺโถ ฯ

สุปฺติฏฺฐจิตฺตจิตฺตาทิ จตฺตฺส สติปฺญฺจानฺสฺส สฺสณฺณจฺ จิตฺตจิตฺตาทิ (๕)

- # ๑. สี่. จุณฺณทานํ มตฺติกทานํ ๒. ม. ปากมฺยํ ฯ
- # ๓. สี่. นิปฺปจฺฉาพฺนธมฺมทานาวา ฯ ม. นิปฺปจฺฉาพฺนธมฺมทานาวา ฯ
- # ๔. ม. อชฺชอชฺชเชว ฯ ๕. ม. สฺสณฺณจฺจิตฺตจิตฺตาทิ ฯ

*เล่มที่ ๕ กนุทรกสุตตวณณา หน้า ๓

หุตว ๑ เสสา สติปฏจานกถา เหฏฐา วิตุถาริตาว ๑ อธิ
ปน โลกียโลกุตตรมิตฺสกา สติปฏจานา กถิตา ๑ เอตตเคน
ภิกขุสงฆมฺสส อุปสนตการณํ กถิตํ โหติ ๑

ยาว สุลลตตตติ ยาว สุลลจ จปีตา (๓) สุลลเสธา ๑
มยมปี หิ กนุเตติ อิมินา เอส อตตโน การกภาวํ ทสฺเสติ
ภิกขุสงฆมฺลจ อุกฺขิปติ อยฺเยหตถ อธิปฺปาโย ๑ มยมปี หิ
กนุเต คีหี ๑เป ๑ สุลลิตฺถจิตฺตจิตฺตา วิหราม ภิกขุสงฆมฺสสปี น (๑)
อยเมว กสิ จ พิชลจ ยุกลจ นงฺกลจ (๒)ผาลปาจนจ
ตสฺมา ภิกขุสงฺโฆ สพฺพกาลํ สติปฏจานปรายโน มยํ ปน
กาเลน กาลํ โอกาสิ ลภิตฺวา เอตํ มนสิการํ กโรม มยมปี
การกา น สพฺพโส วิสฺสฏจกมฺมฏจานาเยวติ ๑ มนุสฺสคฺคหเนติ
มนุสฺसानํ อชฺฌาสยคหเนน คหนตา อชฺฌาสยสฺสาปี เนสิปี
กิลเสคฺคหเนน คหนตา เวทิตพฺพา ๑ กสฺฐสาเจยฺเยสุปี เอสเว
นโย ๑ ตตถ อปริสฺสุทฺฐจฺเณน กสฺฐตา เกรภฺภียจฺเณน สาเจยฺยตา
เวทิตพฺพา ๑ สตฺตานํ หิตาหิตํ ชานาตีติ เอวํ คหนกสฺฐ-
เกรภฺภียานํ มนุสฺसानํ หิตาหิตปฏฺธิปํ ๑ ยถา (๓) สุลลจ ภควา
ชานาติ ๑ ยทํ ปสโวติ เอตถ สพฺพปาปี จตฺตปฺปทชาติ
ปสโวติ อธิปฺเปตา ๑ ปโหมตี สกฺโกมิ ๑ ยาวตฺตเคน อนฺตเรนาติ
ยตฺตเคน ขณฺเณ ๑ จมฺปํ คตาคติ กริสฺสตีติ อสฺสมณฺจลโต
๑. ม. ภิกขุสงฆมฺสส ปน ๑ ๒. ม.ยुकนงฺกลจ ๑ ๓. ม. ยาว ๑

*เล่มที่ ๕ คหปติวคควณณา หน้ ๘

ยาว จมฺปาย นครทวารา (๑) คมนํ อากมนนญจ กริสฺสติ ฯ
สาเจยยานิฺติ สจฺตทานิ ฯ ญญเยยานิฺติ ญญุตฺตานิ ฯ วญฺเจยยานิฺติ
วญฺจุตฺตานิ ฯ ชิมฺเหยยานิฺติ ชิมฺหุตฺตานิ ฯ ปาตุกริสฺสตีติ ปกาเสสฺสติ
ทสฺเสสฺสติ น หิ สกฺกา เตน ตานิ เอตฺตเกน อนฺตเรน
ทสฺเสตฺถุ ฯ

ตตฺถ ยสฺส กิสฺมิณฺจิทฺเว จาเน จาตุกามสฺส สโต ยํ
จानํ มนุสฺसानํ สปฺปฏิกฺขํ ปุโรโต คนฺตฺวา วญฺเจตฺวา
จสฺสามิฺติ น โหติ ตสฺมี จาตุกามญฺจาเนเยว นิชาตตฺถมฺโก วีย
จตฺตาโร ปาเท นิจฺจเล กตฺวา ติกฺขจฺติ อัย สโจ นาม ฯ ยสฺส
ปน กิสฺมิณฺจิทฺเว จาเน อวจฺฉินฺนิตฺตฺวา ขนฺธคตฺถํ ปาเตจฺจกามสฺส
สโต ยํ จานํ มนุสฺसानํ สปฺปฏิกฺขํ ปุโรโต คนฺตฺวา วญฺเจตฺวา
ปาเตสฺสามิฺติ น โหติ ตตฺถเวยว อวจฺฉินฺนิตฺตฺวา ปาเตติ อัย
ญโฏ นาม ฯ ยสฺส กิสฺมิณฺจิทฺเว จาเน มคฺคา โอกกมฺม
นิวตฺติตฺตฺวา ปฏิมคฺคํ อารโหิตฺตฺกามสฺส สโต ยํ จานํ มนุสฺसानํ
สปฺปฏิกฺขํ ปุโรโต คนฺตฺวา วญฺเจตฺวา เอวํ กริสฺสามิฺติ น โหติ
ตตฺถเวยว มคฺคา โอกกมฺม นิวตฺติตฺตฺวา ปฏิมคฺคํ อารโหติ อัย
วญฺโก นาม ฯ ยสฺส ปน กालน วามโต กาลน ทกฺขินฺโต
กาลน อฺชฺชมคฺเคเนว คนฺตฺกามสฺส สโต ยํ จานํ มนุสฺसानํ
สปฺปฏิกฺขํ ปุโรโต คนฺตฺวา วญฺเจตฺวา เอวํ กริสฺสามิฺติ น
๑. ม. จมฺปานครทวารา ฯ

*เล่มที่ ๕ กนุทรรกสุตตวณณนา หน้า ๕

โหติ ตตเถว กาเลน วามโต กาเลน ทกฺขินโต กาเลน
อุชฺหมคฺคิ คจฺจติ ตถา ลณฺหํ วา ปสฺสวํ วา วิสฺสชฺเชตฺตกาตฺต
ตโต อิทํ จานํ สฺสम्मญฺจํ อากิณฺณมนฺนุสฺสํ รมณฺิยํ อิมสฺมี จาน
เอวรูปํ กาคฺคํ น ยุตฺตํ ปุโรโต กนฺตฺวา ปฏิจฺจนฺนญฺจาน
กริสฺสามิตฺติ น โหติ ตตเถว กโรติ อัย ชิโมห นาม ฯ
อิตฺติ อิมํ จตฺตพฺพิชฺชํ กิริยํ สนฺธาเยตํ วุตฺตํ สพฺพานํ ตานํ
สาเจยฺยานิ กุญฺเญยฺยานิ วญฺเญยฺยานิ ชิเมหฺยฺยานิ ปาตฺตกริสฺสตีติ ฯ
เอวํ กโรนฺตปปี เต สณฺจนาทโย ตานํ สาเจยฺยาทีนํ
ปาตฺตกรโรนฺติ นาม ฯ

เอวํ ปสฺนํ อุตฺตทานภาวํ ทสฺเสตฺตฺวา อิทานํ มนฺนุสฺसानํ
คหฺนภาวํ ทสฺสเสนฺโต อมฺหากํ ปน ฆนฺเตติอาทิมาท ฯ ตตฺถ
ทาสาติ อนฺโตชาตกา วา ฆนฺกุกิตา วา ฆมฺมรานิตา วา
สยฺมํ วา ทาสพฺยํ อูปคตา ฯ เปสฺสชาติ เปสนการกา ฯ ฆมฺมกราคี
ภคฺตเวตฺตคณฺธา ฯ อณฺณถาว กาเยนาติ อณฺณเณนาการเณ
กาเยน สมฺมทาจฺรณฺติ อณฺณเณนาการเณ วาจาเย อณฺณเณ จ
เนสฺส อากาเรณ จิตฺตํ สณฺจจิตฺตํ (๑) โหตีติ ทสฺเสตีติ ฯ ตตฺถ เย
สมฺมุขา สามิกิ ทิสฺวา ปจฺจกฺคฺคณฺนํ กโรนฺติ ฯ หตฺถโต ฆณฺฑกํ
คณฺหนฺติ ฯ อิมํ วิสฺสชฺเชตฺตฺวา อิมํ คณฺหนฺตา เสสานปี
อาสนปฺลญาปนตาตฺตวณฺณวิฆนฺปาทโรวณานํ สพฺพานํ กิจฺจานํ
๑. ม. จิตฺตํ ฯ

*เล่มที่ ๕ คหปติวคควณณา หน้า ๑๐

กโรนติ ๑ ปรมมุขกาเล ปน เตลปี อุกษรนต์ (๑) น โอลิเกนติ
สตคณนเกปี สหสคณนเกปี กมเม ปรีหายนเต นีวตติตวา
โอลิเกตตปี น อิจฉนติ อิเม อณณตา กาเยน สมุทาจรนต์
นาม ๑ เย ปน สมมุขา อมหากัม สามิ อมหากัม อโยติ-
อาทีนึ วตวา ปลัสนติ ปรมมุขา อวตตพพิ นาม นตติ
ยึ อิจฉนติ ตัม วทนติ อิเม อณณตา วาจาเย สมุทาจรนต์
นาม ๑

จตุตาโรเม เปสสปุคคลาติ อยมปี ปาฐิเอโกโก
อนุสนธิ ๑ อยณหิ เปสโส ยาวณจิทัม ฆนเต ฆควา เอวั
มนุสสคคหเน เอวั มนุสสคสญ เอวั มนุสสสาเจยเย วตตมานเ
สตตานิ หิตาหิตัง ชานาตีติ อาห ๑ ปุริเมว (๒) ตโย ปุคคลา
อหิตปฎิปทัม ปฎิปนุณา ๑ อปุริ จตุตโต หิตปฎิปทัม ๑ เอวมหัม
สตตานิ หิตาหิตัง ชานามิติ ทสเสตุ อิมัม เทสนัน อารภิ ๑
हेญจา กนุทรกสส กถาย สทฐิ ปโยเชตตปี วญญติ ๑
เตน วุตตยิวาณจิทัม โภตา โคตเมน สมมา ภิกขุสงโฆ
ปฎิปาทีโตติ ๑ อถสส ฆควา ปุริเม ตโย ปุคคเล ปหาย
อปุริ จตุตถปุคคลสส หิตปฎิปตติยเยว ปฎิปาเทมิตติ ทสเสนโตปี
อิมัม เทสนัน อารภิ ๑ สนโตติ อิทัม สัมวิชชमानาติ ปทสเสว
เววจัน ๑ สนตา โหนติ สมิตา วุปสนตาติ (๓) เอตถ हि
๑. ม. อุตตรนต์ ๑ ๒. ม. ปุริเม จ ๑ ๓. อภि. วิ. ๓๕/๔๔๐/๒๖๐ ๑

*เล่มที่ ๕ กนุทรรกสูตรตวณณา หน้า ๑๑

นิริทฐา สนุตาติ วุตตา ฯ สนุตา เอเต วิหารา อริยสฺส
วินเย วุจฺจนฺตฺติ เอตฺถ (๑) นิพฺพุตา ฯ สนุโต หเว สพฺภิ
ปเวทยนฺตฺติ (๒) เอตฺถ ปณฺทิตา ฯ อิทฺ ปน วิชฺชมาณา ฯ
อุปฺลพฺภมาณาติ อตุโถ ฯ

อตุตฺตฺนฺตฺปาทีสุ อตุตฺตํ ตปฺติ ทุกฺขาเปตฺติ อตุตฺตฺนฺตฺโป ฯ
อตุตฺตโน ปรีตาปนฺนํโยคํ อตุตฺตปรีตาปนฺนํโยคํ ฯ ปรี ตปฺติ
ทุกฺขาเปตฺติ ปฺรนฺตฺโป ฯ ปเรสํ ปรีตาปนฺนํโยคํ ปฺรปรีตา-
ปนฺนํโยคํ ฯ ทิกฺกุเจว ฐมฺเมติ อิมสฺมึเยว อตุตฺตภาเว ฯ นิจฺจนาโตติ
ฉาตํ วุจฺจติ ตณฺหา ฯ สวา อสฺส นตฺถิตฺติ นิจฺจนาโต ฯ สพฺพ-
กิลฺเลสาณํ นิพฺพุตฺตฺตา นิพฺพุโต ฯ อนฺโตตฺตาปนฺกิลฺเลสาณํ อภาวา
สฺสีตโล ชาโตติ สฺสีตฺถุโต ฯ ฉานมกฺคผลนิพฺพานสุขานิ ปฺฏิ-
สํเวทตฺติ สฺสุขปฺฏิสํเวที ฯ พุรฺหมฺภูเตน อตุตฺตนาติ เสฏฺฐญฺญเตน
อตุตฺตนา ฯ จิตฺตํ อาราเชตฺติ จิตฺตํ สมฺปาเทติ ปฺริปฺุเรติ คณฺหาติ
ปฺสาเทตฺติ อตุโถ ฯ

ทุกฺขปฺฏิกฺกุณฺตฺตฺติ ทุกฺขสฺส ปฺฏิกฺกุณฺตํ ฯ ปฺจฺจนฺนิกสฺสจฺจิตฺตํ ฯ ทุกฺขํ
อุปฺลพฺภมาณาติ อตุโถ ฯ

ปณฺทิตฺโตติ อิทฺ จตฺตฺหิ การฺเณหิ ปณฺทิตฺโตติ น
วตฺตพฺโพ ฯ สติปฺภฺจฺจาเนสุ ปน กมฺมํ กโรตฺติติ ปณฺทิตฺโตติ วตฺตํ
วญฺญฺติ ฯ มหาปญฺญโยติ อทมฺปิ มหฺนฺเต อตุเถ ปฺริคฺคณฺหาตฺติ-
๑. ม.ม. ๑๒/๑๐๓/๘๕ ฯ ๒. พ.ช.า. ๒๘/๓๔๒/๑๓๖ ฯ

*เล่มที่ ๕ คหปติวคควณณา หน้า ๑๒

อาทินา มหาปณณาลกขณน น วตตพัพ ๑ สติปญฺจาน-
ปริคคาหิกาย ปณณาย ปน สมนฺนาคตตฺตา มหาปณฺโณติ
วตฺตํ วฏฺฏติ ๑ มหฺตา อตฺเถน สํยฺตฺโต อภฺวิสฺสาติ มหฺตา
อตฺเถน สํยฺตฺโต หุตฺวา กโธ ภเวยฺย ๑ โสตาปตฺติผลํ ปาปฺญเญยฺยาติ
อตฺโถ ๑ กิ ปน เยสํ มคฺคผลานํ อุปฺนิสฺสโย อตฺถิ พุทฺธานํ
สมมุขีภาเว จิตฺปี เตสํ อนฺตราโย โหตีติ ๑ อาม โหติ ๑
น ปน พุทฺเช ปญฺิจ ๑ อถฺโข กิริยาปฺริหานิยา วา
ปาปมิตฺตตฺตาย วา โหติ ตตฺถ (๑) กิริยาปฺริหานิยา โหติ
นาม สเจ หิ ชมฺมเสนาปฺติ ชนฺณชานิยสฺส พุราหฺมณฺสฺส
อาสยํ ฌตฺวา ชมฺมํ อเทสยิสฺส ๑ โส พุราหฺมโณ โสตาปนฺโน
อภฺวิสฺส ๑ เอวํ ตาว กิริยาปฺริหานิยา โหติ นาม ๑
ปาปมิตฺตตฺตาย โหติ นาม สเจ หิ อชาตสฺตฺตฺ เทวทตฺตฺสฺส วจฺนํ
คเหตุวา ปิตฺตฺมาตกมฺมํ นากริสฺส ๑ สามณฺณผลสฺตฺตกตฺติทิวเสว
โสตาปนฺโน อภฺวิสฺส ๑ ตสฺส วจฺนํ คเหตุวา ปิตฺตฺมาตกมฺมสฺส
กตฺตฺตา ปน น โหติ ๑ เอวํ ปาปมิตฺตตฺตา โหติ อิมฺสฺสาปฺปี
อุปาสกสฺส กิริยาปฺริหานิ ชาตา อปฺริณฺญิจฺตฺตาย เทสฺนาย
อุฏฺฐหิตฺวา ปกฺกนฺโต ๑ อปฺิจ ภิกฺขเว เอตฺตฺวาตฺตาปฺปี เปสฺโส
หตฺถาโรหฺปฺตฺโต มหฺตา อตฺเถน สํยฺตฺโตติ กตฺเรน มหฺนฺเตน
อตฺเถน ๑ ทฺวีหิ อานิสฺเสหิ ๑ โส กิร อุปาสโก สจฺเจ จ
๑. ม. ตตฺถ กถิ ๑

*เล่มที่ ๕ กนุทรรกสูตรตวณณนา หน้า ๑๓

ปสาทํ ปฏิลลิกิ ฯ สติปญฺจทานปริกคฺคณฺหณตฺถาย จสฺส อภินโว
นโย อุทฺปาที ฯ เตน วุคฺคตํ มหตา อตฺถเณน สํยฺตุตฺโตตี ฯ
กนุทรรโก ปน สงฺฆเม ปสาทเมว ปฏิลลิกิ ฯ เอตสฺส ภควา กาโลตี
เอตสฺส ฆมฺมกฺขานสฺส จจฺจนฺนํ วา ปน ปุคฺคถานํ วิภชนสฺส
กาโล ฯ

โอรพฺภิกาทิสฺสุ อฺรพฺภกา วุจฺจนฺติ เอพฺภา ฯ อฺรพฺภ
หนตฺตีติ โอรพฺภิกโก ฯ สฺวกริกาทิสฺสุปี เอเสว นโย ฯ ลฺลทฺโทตี
ทารุโณ กกฺขโพ ฯ มจฺจฆมาตโกตี มจฺจฆนฺโฆ เกวณฺณโณ ฯ
พฺนุชฺชนาคารโกตี พฺนุชฺชนาคารโกปโก ฯ กุรฺรกกมฺมมฺนตาตี ทารุณ-
กมฺมมฺนตา ฯ มุทฺทาวาสิตฺโตตี ขตฺติยาภิเสเกณ มุทฺทนิ อภิสิตฺโต ฯ
ปุรฺตฺถิมเณน นครสฺสาตี นครโต ปุรฺตฺถิมทิสาย ฯ สนฺถาคารนฺติ
ยญฺญสาลํ ฯ ขราชินฺนํ นิวาเสตฺวาตี สขุรํ อชินจมฺมํ นิวาเสตฺวา ฯ
สปฺปิเตเลนนาตี สปฺปิณา จ เตเลน จ ฯ จเปตฺวา หิ สปฺปิ
อวเสโส โย โภจิ เสฺนโห เตลนฺติ วุจฺจตี ฯ กณฺฑวมาโนตี
นขานํ จินฺนตฺตา กณฺฑวิตพฺพกาเล เตน กณฺฑวมาโน ฯ
อนนฺตรหิตายาตี อสณฺฑตฺถาย ฯ สรฺูปวจฺจฉายาตี สทิสวจฺจฉาย ฯ
สเจ คาวิ เสตา โหตี วุจฺจโณปี เสตโกว สเจ คาวิ กพฺรา
วา รตฺตา วา วุจฺจโณปี ตาทีโสวาตี เอวํ สรฺูปวจฺจฉาย ฯ โส
เอวมาหาตี โส ราชา เอวํ วเทตี ฯ วจฺจตฺรตี ตฺรณวจฺจก-
ภาวํ อตฺถิกกนฺตา พลววจฺจนา ฯ วจฺจตฺรตีสุปี เอเสว นโย ฯ

*เล่มที่ ๕ คหปติวคควณณา หน้า ๑๔

ปริสณจายาติ (๑) ปริกเขปกรณตถาย เจว ยณณภูมิยิ อตถกรณตถาย

จ ๑ เสถิ์ เหฏฐา ตตถ ตตถ วิตุถาริตตตถา อุตตทานเมวาทิ ๑

กนุทรกตตตถวณณา นิฏฐิตา ๑

ปจมี ๑

อฏฐกนาคกรตตถวณณา

เอวมเม สุตตุนติ อฏฐกนาคกรตตต ๑ ตตถ เวลวคามเกติ (๒)

เวสาลียา ทกขินปสเส อวิทุเร เวลวคามโก นาม อตถิ ๑ ตั

โคจรคามั กตวาทิ อตถโถ ๑ ทสโมติ โสปี (๓) ชาติโคตตถวเสน

เจว สารปตตถกถกณนาย จ ทสเม จาเน คณียติ ๑ เตนสส

ทสโมเตว นามิ ชาติ ๑ อฏฐกนาคโรติ อฏฐกนกรวาลี ๑

กุกกุฎารามิติ กุกกุฎเสฏฐินา การิโต อารามิ ๑

เตน ภควตา ๑เป ๑ อกขาทิตติ เอตถ อัย สงเขปตถโถ ๑

โย โส ภควา สมตีสปารมิโย ปุเรตวา สพพกิเลเส ภณชิตวา

อนุตตริ์ สมมาสมโพธิ์ อภิสสมพุทโธ ๑ เตน ภควตา เตสิ

เตสิ สตตทานิ อาสยานุสยิ์ ชานตา ตั (๔) หตถตเล จปีตอามล็กิ

วिय สพพิ์ เณยชมมัม ปสสตา ๑ อปีจ ปุพเพนิวาสาทีหิ

ชานตา ทิพเพน จกขุณา ปสสตา ๑ ตีหิ วิชชาหิ ฉหิ

วา ปน อภิญญาหิ ชานตา สพพตถ อปปฏิหเตน สมมุต-

*เล่มที่ ๘ อัญจนานครสุตฺตวณฺณา หน้า ๑๕

จกฺขุณา ปสฺสตา ฯ สพฺพธมฺมชานนสมตฺถาย ปญฺญาชานตา
สพฺพสฺสตาณํ จกฺขุวิสยาตีตานิ ติโรกฺขทฺทาทิกตานิ รูปานิ
อติวิสุทฺเธน มํสจกฺขุณา ปสฺสตา ฯ อตฺตहितสาธิกาย สมาธิ-
ปทฺฐจฺานาย ปฏฺิวรปญฺญาชานตา ฯ พรหิตสาธิกาย กรุณา-
ปทฺฐจฺานาย เทสณาปญฺญาชานตา ปสฺสตา ฯ อรีนํ หตฺตดา
ปจฺจยาทีนญฺจ อรหตฺตา อรหตา ฯ สมฺมา สามญฺจ สจฺจจฺานํ
พฺุทฺตดา สมฺมาสมฺพฺุทฺเธน ฯ อนฺตรายิกธมฺเม วา ชานตา
นียฺยานิกธมฺเม ปสฺสตา ฯ กิเลสารีนํ หตฺตดา อรหตา ฯ สามํ
สพฺพธมฺมานํ พฺุทฺตดา สมฺมาสมฺพฺุทฺเธนาติ เอวํ จตฺเวสา-
รชฺชวเสน จตฺุหิ การณฺเหติ โถมิเตน อตฺถิ นฺ โข เอโก
ธมฺโม อกฺขาโตติ ฯ

อภิสงฺขตฺตฺติ กตํ อุปฺปาทิตํ ฯ อภิสงฺขเจตฺยิตฺตฺติ เจตฺยิตํ
ปกฺกปฺปิตํ ฯ โส ตตฺถ จิโตติ โส ตสฺมี สมถวิปฺสฺสนาธมฺเม
จิโต ฯ ธมฺมราเคน ธมฺมนนฺทียาติ ปทฺทวเยหิ สมถวิปฺสฺสนาสฺ
ฉนฺทฺราโค วุตฺโต ฯ สมถวิปฺสฺสนาสฺ หิ สพฺเพน สพฺพิ ฉนฺทฺรากลํ
ปริยาทียิตฺตุํ สกฺโกนฺโต อรหา โหติ อสกฺโกนฺโต อนาคามี
โหติ โส สมถวิปฺสฺสนาสฺ ฉนฺทฺรากลํ อปฺปหีนฺตดา
จตฺตฺถชฺฌานเจตฺตนาชฺ สฺุทฺธาเวเส นิพฺพตฺตฺติ ฯ อัย อจฺริยานํ
สฺมานกถา ฯ

วิตฺตฺทวาทิ ปนาห เตเนว ธมฺมราเคนาติ วจนฺโต

*เล่มที่ ๘ คหปติวคฺควณณา หน้า ๑๖

อกุสเลน สุทฺธาเวเส นิพฺพตฺตตีติ ฯ โส สุตฺตํ อหฺรติ
วตฺตพฺโพ ฯ อทฺธา อณฺณํ อปฺสฺสนฺโต อิทฺเมว อหฺริสฺสตี ฯ
ตโต วตฺตพฺโพ กิํ ปนฺนํ สุตฺตํ เนยฺยตฺถํ นีตฺตณฺนตี ฯ อทฺธา
นีตฺตณฺนตี วกฺขตี ฯ ตโต วตฺตพฺโพ เอวํ สนฺเต อนาคามิ-
ผลตฺถิเกน สมถวิปฺสฺสนาสฺส ฉนฺทฺราโค กตฺตพฺโพ ภวิสฺสตี
ฉนฺทฺราเค อุปฺปาตีเต อนาคามิผลํ ปฏฺวิวิหฺรํ ภวิสฺสตี มา
สุตฺตํ เม ลทฺทฺชนฺตี ยํ วา ตํ วา ทีเปหิ ฯ ปญฺหํ กถนฺเตน
หิ อริยสฺส สนฺติเก อุกฺกเหตุวา อตฺถรตฺถํ ปฏฺวิวิหฺรตฺถวา กถนฺตุ
วฏฺฏตี ฯ อกุสเลน หิ สกฺเค กุสเลน วา อปาเย ปฏฺิสนฺธิ
นาม นตฺถิ ฯ วตฺตญฺเอยํ ภาควตา ฯ

น ภิกฺขเว โลกฺเชน กมฺเมเนน โทสฺเชน กมฺเมเนน โมหฺเชน
กมฺเมเนน เทวา ปญฺญาณตี ฯ มนุสฺสา ปญฺญาณตี ฯ ยาวา
ปนฺญาณปี กาจิ สุกฺคิโย ฯ อถ โข ภิกฺขเว โลกฺเชน กมฺเมเนน
โทสฺเชน กมฺเมเนน โมหฺเชน กมฺเมเนน นีโรโย ปญฺญาณตี
ตฺริจฺจนโยนิ ปญฺญาณตี ปิตฺติวิสโย ปญฺญาณตี ยาวา
ปนฺญาณปี กาจิ ทฺถุคฺคิโยติ ฯ (๑)

เอวํ สญฺญาเนตฺตพฺโพ สเจ สญฺชานาติ สญฺชานาตุ โน
เจ สญฺชานาติ คจฺจ ปาโถว วิหารํ ปวิสิตฺวา ยาคู
ปีวาหิตี อุกฺกโยเชตฺตพฺโพ ฯ

๑. อัง นกฺก. ๒๒/๓๑๐/๓๓๘ ฯ

*เล่มที่ ๕ คหปติวคควณณา หน้า ๑๘

อุปรูปริ จปีตา วา กุจณียา กุจณี อาหจจ จิตา วา เอกาทส
กมุภโย ปสเสยฺย ๑ เอวฺ เอกปโปโยเคน เอกาทสนนฺ นีธินํ
อธคโม โหติ ๑

อาจริยชนํ ปรีเยสสิสนฺตีติ อญฺเจตติยยา หิ ยสฺส สนฺตีเก
สิปปี อุกคณฺหนฺติ ๑ ตสฺส สิปปุคฺคหฺมโต ปุเร วา ปจฺฉา
วา อนฺตเร วา เคาโต นีหริตฺวา ชนํ เทนฺติ ๑ เยถํ
เคเห นฺตฺติ ๑ เต ฉาตีสภาคโต ปรีเยสนฺติ ๑ ตถา อลภฺมานา
ภิกขุปี จริตฺวา เทนฺติเยว ๑ ตํ สนฺธาเยถํ วุตฺถํ ๑

กิมจฺคมฺปนาหนฺติ พาหิรกา ตาว อนิยฺยานิเกปี สาสเน
สิปฺปมตฺตทายกสฺส ชนํ ปรีเยสนฺติ ๑ อหํ ปน เอวฺวิเช
นินฺยฺยานิกสฺสเน เอกาทสวธิ อมตฺตปฺตติปฺปฏิปทํ เทสนฺตสฺส
อาจริยสฺส ปุชฺชํ กีนฺ กริสฺสสามิ ๑ กริสฺสสามิเยวาติ วทติ ๑
ปจฺเจกทฺตสฺสยฺเคน อจฺฉาเทสีติ เอกเมกสฺส ภิกขุโน เอเกกํ
ทฺตสฺสยฺคํ อทาสีติ อตฺถโถ ๑ สมฺมทาจารวจฺจํ ปเนตฺถ เอวฺรูปํ
โหติ ตสฺมา อจฺฉาเทสีติ วุตฺถํ ๑ ปญฺจสทฺวิหฺรณฺติ ปญฺจ-
สทฺกฺขณิกํ ปณฺณสาลํ กาวเรสีติ อตฺถโถ ๑ เสถํ สพฺพตฺถ
อุตฺตฺตานตฺถเมวาติ ๑

อฏฺฐกนากรสฺสตฺตวณฺณา นิฏฺฐิตา ๑

ทฺติยํ ๑

เสขสุตตวณณา

เอวมเม สุตุนฺติ เสขสุตฺตํ ฯ ตตฺถ นวํ สนฺถาคารนฺติ
อธฺนา การิตํ สนฺถาคารํ ฯ เอกา มหาสาธาติ อตุโถ ฯ
อฺยโยคกาลาทีสุ หิ ราชาโน ตตฺถ จตฺวา เอตฺตกา ปฺรโต
กจฺจนฺตุ ฯ เอตฺตกา ปจฺฉา ฯ เอตฺตกา อฺโภหิ ปสฺเสหิ ฯ เอตฺตกา
หตฺถี อภิรฺหนฺตุ เอตฺตกา อสฺเสสุ เอตฺตกา รเถสุ ติฏฺฐจฺนฺตฺติ
เอวํ สนฺถํ กโรนฺติ มรียาํ พนฺชนฺติ ฯ ตสฺมา ตํ จานํ
สนฺถาคารนฺติ วุจฺจติ ฯ อฺยโยคกุชฺจานโต จ อากนฺตฺวา ยาว
เคหเส อลฺลโคมยปริภณฺฑาทินิ กโรนฺติ ฯ ตาว เทว ตินฺนิ
ทิวसानิ เต ราชาโน ตตฺถ สนฺถมฺภนฺตฺติปิ สนฺถาคารํ ฯ
เตสํ ราชนํ สหตฺถานุสาสนํ อการนฺตฺติปิ สนฺถาคารํ ฯ
กณฺรราชาโน หิ เต ตสฺมา อฺปฺปนฺนกิจฺจํ เอกสฺส วเสน
นิชฺชติ ฯ สพฺเพสํ นนฺโท ลทฺฐํ วฏฺฏติ ฯ ตสฺมา สพฺเพ ตตฺถ
สนฺธิปตฺติควา อนุสาสนฺติ ฯ เตน วุตฺตํ สหตฺถานุสาสนํ
อการนฺตฺติปิ สนฺถาคารนฺติ ฯ ยสฺมา ปเนเต ตตฺถ สนฺธิปตฺติควา
อิมสฺมี กाले กสิคฺคํ วฏฺฏติ ฯ อิมสฺมี กाले วปีตฺนฺติ เอวมาทินา
นเยน อมฺราวาสกิจฺจานิ สมฺมณฺตยฺนฺติ ฯ ตสฺมา นิทฺทาวนิทฺทํ (๑)
อมฺราวาสํ ตตฺถ สนฺถนฺตฺติปิ สนฺถาคารํ ฯ อจฺริการิตํ โหตฺติติ
กกุชฺจกมฺมสฺติลา กมฺมจิตฺตกมฺมาทิวเสน สุสฺชชิตํ เทววิมานํ วิย
๑. ม. นิทฺทาวนิทฺทํ ฯ

*เล่มที่ ๕ คหปติวคฺควณณา หน้า ๒๐

อรุณา นิฏฺฐาปิตํ ๑ สมณฺเนน วาติ เอตฺถ ยสฺมา ฆรวตฺถุ-
ปรีคฺคหณกาเลเยว เทวตา อตฺตโน วสนฺภูจฺจันํ คณฺหนฺติ
ตสฺมา เทเวณ วาติ อวตฺวาสมณฺเนน วา พุราหฺมณฺเนน วา
เกณฺจิ วา มนุสฺสภูเตนาติ วุตฺตํ ๑

เยน ภควา เตนุปสงฺกมฺมีสูติ สนฺถาคารี นิฏฺฐิตนฺติ
สฺตุวา กจฺฉาม นํ ปสฺสิสฺสามาติ คนฺตฺวา ทวารโกฏฺฐกโต
ปฏฺฐาย สพุพฺโ อโธเกตฺวา อิํ สนฺถาคารี เทววิมานสทิสฺ
อติวีย มโนรมํ สสฺสิริกํ เกณ ปจฺมํ ปรีกฺขตฺตํ อมฺหากํ ทีฆรตฺตํ
หิตาย สุขาย อสฺสาติ จินฺเตตฺวา อมฺหากํ ฌาติเสฏฺฐสฺส ปจฺมํ
ทียฺยมาเนปี สตฺถุโนว อนฺจุฉวิกํ ๑ ทกฺขิณฺเยยวเสน ทียฺยมาเนปี
สตฺถุโนว อนฺจุฉวิกํ ๑ ตสฺมา ปจฺมํ สตฺถาริ ปรีกฺขชฺษาเปสฺสาม ๑
ภิกฺขุสงฺฆสฺส อากมฺนํ กริสฺสาม ๑ ภิกฺขุสงฺฆเม อากเต เตปีฏฺกํ
พฺพุทฺทวณฺโณ อากตเมว ภวิสฺสติ ๑ สตฺถาริ ตียามรตฺตี อมฺหากํ
ธมฺมกถํ กถาเปสฺสาม ๑ อิติ ตีหิ รตเนหิ ปรีกฺขตฺตํ ๑ มยฺ ปจฺฉา
ปรีกฺขชฺชิสฺสาม ๑ เอวํ โน ทีฆรตฺตํ หิตาย สุขาย ภวิสฺสติ
สนฺนิฏฺฐจฺจันํ กตฺวา อฺปสงฺกมฺมีสุ ๑

เยน สนฺถาคารี เตนุปสงฺกมฺมีสูติ ตํทิวสํ กิร สนฺถาคารี
กิลฺยจาปี ราชกฺุถานํ ทสฺสนตฺถาย เทววิมานํ วีย สฺสชฺชิตํ โหติ
สฺอุปฺพิชคฺคิตํ ๑ พฺพุทฺธาโร ปน กตฺวา อปฺลยตฺตํ ๑ พฺพุทฺธา หิ
นาม อรณฺยชฺฌาสนฺยา อรณฺยารามา อนฺโตะคาเม วเสยฺยฺ วา

โน ตสุมา ภควโต มนั ชาณิตวาว ปญญาเปสสามาติ จินเตตวา
เตน (๑) ภควนุตั อุปสงกมึสุ ฯ อิทานิ ปน มนั ลกิตวา
ปญญาเปตูกามา เยน สนุถาคาริ เตनुปสงกมึสุ ฯ

สพพสนุถริ สนุถตั สนุถาคาริ สนุถราเปตวาติ (๒) ยถา
สพพเมว สนุถตั โหติ เอวนุตั สนุถราเปตวา ฯ สพพปจมึ
ตาว โคมยณนาม สพพมงกเลสสุ วภูฏตีติ สุชาปrikมมกตปี
ภูมึ อลลโคมยเณ โอปญญาเปตวา ปริสุทฐภาวึ ฉตวา
ยถา อกกนตภูจانه ปทึ น (๒) ปญญายติ ฯ เอวึ จตฺฐาติคนฺเหหิ
ลิมุปาเปตวา (๓) อุปริ นานาวณเณ กภูสาร์เก สนุถริตวา
เตสึ อุปริ มหาปrikจิกโกชวเก อาทิ กตวา หตฺถตฺถรก-
อสฺสตฺถรกสีหตฺถรกพฺยคฺขมตฺถรกจณฺทตฺถรกสุริยตฺถรกจิตฺตตฺถรกาทีหิ
นानาวณเณหิ อตฺถรเณหิ สนุถริตพฺยตฺตกั สพฺโพกาสึ
สนุถราเปสึ ฯ เตน วุคตึ สพพสนุถริ สนุถาคาริ
สนุถราเปตวาติ ฯ

อาसनานิ ปญญาเปตวาติ มชฉภูจانه ตาว มงกลคฺคตฺตมฺกั
นिसฺสาย มหารหึ พุทฺฐาสนึ ปญญาเปตวา ตตฺถล ยั ยั
มฺทุกณฺจ มโนรมณฺจ ปจฺจตฺถรณึ ฯ ตั ตั ปจฺจตฺถริตวา อุกฺโกโต
โลหิตกั มนฺญลยทสฺสนึ อุปฺธานึ อุปฺทหิตวา อุปริ สุวณฺณ-
รชตตารกวิจิต्तึ วิตานิ พนฺธิตวา คนฺชทามปฺปฺพทามมุตฺตา-

*เล่มที่ ๘ คหปติวคฺควณฺณา หน้า ๒๒

ทามาทีหิ อลงฺกริตฺวา สมฺนตา ทฺวาทสฺหตฺเถ จาเน ปุปฺพชาลํ
กริตฺวา ตีสฺหตฺถมตฺตํ จานํ ปฏฺฐาณิยา ปริกฺขิปาเปตฺวา
ปจฺฉิมภิกฺขุตี นิสฺสาย ภิกฺขุสงฺฆสฺส ปถฺลงฺกปีจอปฺสฺสยปีจฺมณฺฑ-
ปีจานิ ปญฺญาเปตฺวา อุปริ เสตปจฺจตฺถรณฺเหหิ ปจฺจตฺถราเปตฺวา
ปาจันภิกฺขุตี นิสฺสาย อตฺตโน อตฺตโน มหาปฺฏิฏฺจิกโกชวเก ปญฺญาเปตฺวา
หังสโลมาทิปฺฐิตานิ อุปรานานิ จปาเปสฺสุ เอวํ อภิถมมานา
สพฺพพรตฺตี ฌมมํ สฺมุณฺสิสามาติ ฯ อิทํ สนฺธาย วุคฺคํ อาสนานิ
ปญฺญาเปตฺวาติ ฯ

อุทกมณฺธิกนฺติ มหาภุจฺฉิกํ อุทกจาณฺฐิ ฯ ปติฏฺฐเปตฺวาติ (๑) เอวํ
ภควา จ ภิกฺขุสงฺโฆ จ ยถารุจฺฉิยา หตฺเถ วา โชวิสฺสนฺติ
ปาเท วา ฯ มุขํ วา วิภฺวาเลสฺสนฺติตี เตสฺส เตสฺส จาเนสฺส
มณฺวิณฺณสฺส อุทกสฺส ปุราเปตฺวา วาสตฺถาย นานาปุปฺพานิ
เจว อุทกवासฺจฺฉณฺยานิ จ ปกฺขิปิตฺวา กทฺธิปณฺณเหหิ ปิทฺทิตฺวา
ปติฏฺฐเปสฺสุ อิทํ สนฺธาย วุคฺคํปติฏฺฐเปตฺวาติ ฯ

เตลปฺปทีปํ อาโรเปตฺวาติ รชตฺสฺวณฺณาทิมยทณฺฑทาสฺ
ทีปิกาสุ โยนกรูปกิณฺนรฺรูปกาทีนํ (๒) หตฺเถ จปีตฺสฺวณฺณรชตาทิมยก-
ปถฺลกาทีสุ จ เตลปฺปทีปํ ชลยิตฺวาติ อตฺถโถ ฯ เยน ภควา
เตนฺอุปสงฺกมฺมีสฺสูติ เอตฺถ ปน เต สกฺยราชาโน น เกวลํ
สนฺถาการเมว ฯ อถโข โยชนาวภฺภูเก กปิลวตฺถุสฺมี นครวิถิโยปี
๑. ม. ๑. อุปฺภูจฺเปตฺวา ฯ เอวมฺปริปี ฯ ๒. ม. โยนกรูปกิราตฺรูปกาทีนํ

สมมุชชาเปตฺวา ชเช อุตฺสาเปตฺวา เคหทฺวาเรสุ ปุณฺณฆเณ จ
กทลฺโย จ จปาเปตฺวา สกถนคฺริ ทีปมาลาทีหิ วิปฺปกิณฺณตารกั
วีย กตฺวา จีรปฺปีเก (๑) ทารเก จีรึ ปาเยถ ทหเร กุมาเร
ลหุํ ลหุํ โภเชตฺวา สยาเปถ อฺจฺจาสทฺทํ มา อกริตฺถ อชฺช
เอกรตฺตี สตฺธา อนฺโถคาเม วสิสฺสตี พุทฺธา จ นาม อปฺปสทฺท-
กามา โหนฺตีติ เภรึ จาราเปตฺวา สยํ ทณฺฑทีปิกา อาทาย
เยน ภควา เตนฺอุปสงฺกมฺมึสุ ฯ

อถโข ภควา นีวาเสตฺวา ปตฺตจิวฺริ อาทาย สทฺธี
ภิกฺขุสงฺฆเณ เยน นวํ สนฺถาคารํ เตนฺอุปสงฺกมฺมิตฺติ ยสฺสิทานิ
ภนฺเต ภควา กาลิํ มณฺเฑตีติ เอวํ กิร กาลे อาโรจิตे
ภควา ลาขารเสน ตินฺตรตฺตโกวิพารปฺปฺพวณฺณํ รตฺตทฺพภู
กตฺตริยา ปทฺมํ กนฺตฺนฺโต วีย สํวิชาย ติมณฺฑลํ ปฏฺิจฺฉาเทนฺโต
นีวาเสตฺวา สุวณฺณปามงฺเคน ปทฺมกลาปํ ปริกฺขิปนฺโต วีย
วิขฺชุตฺตาสฺสสิริกํ กายพนฺธนํ พนฺธิตฺวา รตฺตกมฺพเลน กชฺกุมภํ
ปรีโยนทฺชนฺโต วีย รตฺนสฺตฺพเพเช สุวณฺณกฺขมิเก ปวาพชาลํ
จิปฺมานो วีย สุวณฺณเจตฺติเย รตฺตกมฺพลกลญฺจุกํ ปฏฺิจฺฉาเทนฺโต
วีย กจฺจนฺตํ ปุณฺณจฺนทํ รตฺตวณฺณพลาหเกน (๒) ปฏฺิจฺฉาทยมาโน
วีย กถฺจนปฺพพตฺมตฺถเก สุปฺกกลาขารลํ ปรีสิญฺจนฺโต วีย
จิตฺตฺกฺฎปฺพพตฺมตฺถกํ วิขฺชุตฺตาย ปริกฺขิปนฺโต วีย จ

อติ ภควา สย วิตราโค วิตราเคหิ ๑ วิตโทโส วิตโทเสหิ
วิตโมโห วิตโมहेหิ นิตตโณห นิตตณเหหิ นิกุกิเลโส นิกุกิเลเสหิ
สย พุทโธ พุทสุตตพุทเธหิ ปรिवาริโต ปตตปรिवาริตํ วิย เกสรํ
เกสรปรिवาริตา วิย กณณิกา อฏจนาคสหัสสปรिवาริโต วิย
จททนุโต นาคราชา นวุติหัสสหัสสปรिवาริโต วิย ฐตวรรษโ
หัสสราชา ๑ เสนงคปรिवาริโต วิย จกกวตติ ๑ มรुकณปรिवาริโต วิย
สกุโก เทวราชา พุรหมคณปรिवาริโต วิย หาริตมหาราพุรหมา
ตารากคณปรिवาริโต วิย ปุณณจनुโท ๑ อสมน พุทฐเวเสน
อปริมาณน พุทฐวिलाเสน กปิลวตตุคมนมคคํ (๑)ปฏิปชชि ๑

อถสส ปุรตถิมกายโต สุวณณวณณา รสมี อฏจหิตวา
อสีติหตถํ จานํ อคคहेสิ ๑ ปจถิมกายโต ๑ ทกขิมหตถโต
วามหตถโต สุวณณวณณา รสมี อฏจหิตวา อสีติหตถํ จานํ
อคคहेสิ ๑ อปุริ เกสนุตโต ปฏจาย สพุพเกสวตเตหิ
โมรคิวิวณณา รสมี อฏจหิตวา คคนตเล อสีติหตถํ จานํ
อคคहेสิ ๑ เหฏฐา ปาทตเลหิ ปวาพวณณา รสมี อฏจหิตวา
ฉนปจวิย อสีติหตถํ จานํ อคคहेสิ ๑ เอวํ สมนุตตา
อสีติหตถมตถํ จานํ ฉพพณณา พุทฐรสมีโย วิชโชตมานา
วิปพนุทมานา กณจททททีปิกาทิ นิจจริตวา อากาสํ
ปกุขนุททาลา วิย จาตุททิติกมหาราเมฆโต นิกุขนุตวิชชุลตา วิย
#๑. สี. กปิลวตตุคามินํ มคคํ ๑

*เล่มที่ ๕ คหปติวคควณณา หน้า ๒๖

วิชาวีสุ ฯ สพพทิสภาคา สุวณณจมุปกปฺเปเห วิกรียมานา
วีย ฯ สุวณณฆญา นิกฺขนุตสุวณณรศราราหิ สิลฺยจมานา วีย
ปสาริตสุวณณปฏฺฐปริกฺขิตฺตา วีย ฯ เวรมภวาทสมฺภูจิตฺกีสฺส-
กณฺนิการปฺปฺพจฺจนฺตโมกฺกณฺณา วีย วิปฺปกรีสฺส ฯ

ภควโตปิ อสีตฺติอนุพฺยณฺชนพฺยามปฺปภาทฺวตฺตีสวรลฺกฺษณ-
สมฺมุขชฺถํ สรีริ สมฺมุคฺคตารกํ วีย คคนตลํ วิกสิตฺมิว ปทฺมวณฺ
สพฺพปาลีศฺลโล วีย โยชนสตีโก ปาริจฺจตฺตโก ปฏฺฐิปาฏฺฐยา จปีตानํ
ทฺวตฺตีสจฺนุทานํ ทฺวตฺตีสสุริยานํ ทฺวตฺตีสจกฺกวตฺตีนํ ทฺวตฺตีส-
เทวราชานํ ทฺวตฺตีสมหาพฺรหฺมานํ สิริยา สิริ อภิภวมานํ วีย
วิโรจิตฺต ฯ ยถาตํ ทสฺหิ ปารมีหิ ทสฺหิ อุปปารมีหิ ทสฺหิ
ปรมตฺตปารมีหิ สุปฺริตฺตาหิ สมตฺตีสปารมิตาหิ อลงฺกตํ ฯ กปฺปสฺต-
สทฺสฺสาธิกานิ จตฺตาริ อสงฺเขยฺยานิ ทินฺนุทานํ รกฺขิตฺตีลํ
กตฺตกลฺยาณกมฺมํ เอกสฺมี อตฺตภาเว โอสริตฺวา วิปากํ ทาตุ
จानํ อลภมานํ สมฺพาธปฺปตฺตํ วีย อโหสิ นาวาสทฺสฺสภณฺฑํ
เอกนาโว อาโรปนกาโล วีย ฯ สกฺกฺสทฺสฺสภณฺฑํ เอกสฺกฺกํ
อาโรปนกาโล วีย ฯ ปณฺจวิสตฺยา นทีนํ โอมฺสฺส สมฺภิชฺช
มุขทฺวาเร เอกโต ราสีฏฺตกาโล วีย [๑] อโหสิ ฯ

อิมาย พุทฺธสิริยา โอบาสฺมานสฺสาปี จ ภควโต ปฺรูโต
อเนกานิ ทณฺฑทฺทีปิกาสทฺสฺสานิ อุกฺขิปีสฺส ฯ ตถา ปจฺจโต
๑. ม. เอตฺถนฺตเร จาติ ทิสฺสตี ฯ

*เล่มที่ ๕ เสขสุตตวณณา หน้ ๒๗

วามปเสเส ทกขินปเสเส ๑ ชาตีกุสมจมปกวนมลลิการตตูปปล-
นีลูปปลมกุตสินทวารปุปพานิ เจว นีลปีตาทิวณณสุคนธ-
จณณานิ จ จาคุททิสิกเมฆวิสสุทโจทกวุจโย วีย วุณฐี
วิปปฏิกรียีสุ ๑ ปลยจกิกตริยนิคโฆสา เจว พุทฐมมสงฆคณปฎิ-
ต้ยุตตา ถติโฆสา จ สพุพทิสาส (๑) ปุริยีสู ๑ เทวมนุสสนาค-
สุปณณคณทพยกขาทีน อกขินี อมตปาน วีย ลกีสู ๑
อิมสมิ ปน จาเน จตวา ปทสทเสเสน กมนวณณ วตตุ
วณฐติ ๑

ตตริที มุขมตตี ๑

เอว สพุพกสมปนโน	กมปยนโตว สุนธริ
อเหยยนโต ปาณานิ	ยาติ โลกวินายโก ๑
ทกขินั ปจมี ปาทิ	อุทฐรนโต นราสโก
คจณนโต สิริสมปนโน	โสภเต ทิปทุตโม ๑
คจณโต พุทฐเสฐฐส	เหฐจา ปาทล มุท
สมิ สมมุสเส ฐมี	รชสา นุปลิมุปติ ๑
นินนฐจัน อุนนมติ	คจณนเต โลกนายเก
อุนนตลจ สม โหติ	ปจวี จ อเจตนา ๑
ปาสาณา สกขรา เจว	กถลา ขาณุกณฐกา
สพุเพ มคคา วิวชชนติ	คจณเต โลกนายเก ๑

๑. ม. สพุพทิสาส ๑

*เล่มที่ ๕ คหปติวคฺควณณา หน้า ๒๘

นาติทุเร อุทฺธติ	นาจจาสนุเน จ นิกฺขิปี (๑)
อฆฏฺฏยฺนุโต นิยฺยาติ	อุโก ชานู จ โคปฺผเก ฯ
นาตีสํฆํ ปกฺกมฺติ	สมฺปนฺนจรโณ มฺนิ
น จาปี(๒) สนิกํ ยาติ	คจฺจมาโน สฺมาหิโต ฯ
อุทฺธํ อโร จ ติริยํ	ทิสฺสจ วิทิสํ ตถา
น เปกฺขมาโน โส ยาติ	ยฺกมตฺตตฺถฺหิ เปกฺขติ ฯ
นาควิกฺกนฺตจโร โส	คฺมเน โสภฺตี ชิโน
จารุํ คจฺจต โลกคฺโค	หาสยฺนุโต สฺเทวเก ฯ
อุสฺสกราชาว(๓) โสภฺนุโต	จตฺตจาริวฺว เกสรี
โตสยฺนุโต พห สฺตฺเต	ปฺริ เสฏฺฐํ อฺปาคมิตฺติ ฯ

วณฺณกาโล นาม กิเรส ฯ เอวฺวิเชสุ กาลेषฺสุ พุทฺธสฺส
 สรีรวณฺณเ วา คฺุณวณฺณเ วา ฆมฺมกถิกสฺส ธาโมเขว
 ปฺมาณํ ฯ จุณฺณปเทหิ วา คธาพนฺุเรน วา ยตฺตกํ สกฺโกติ
 ตตฺตกํ วตฺตพฺพิ ฯ ทุกฺกถิตนฺฺติ น วตฺตพฺพิ ฯ อปฺปมาณวณฺณา
 หิ พุทฺธา ฯ เตสํ พุทฺธาปี อนวเสสโต วณฺณํ วตฺตุํ อสมตฺถา
 ปเคว อิตฺธา ปชาติ ฯ อิมินา สิริวילהาเสน อลงฺกตปฺปฎฺธิยตฺติ
 สกฺยราชปฺริ ปวิสิตฺวา ภควา ปสนฺนจิตฺเตน ชเนน คนฺุช-
 ฐปฺวาสจฺุณณาทีหิ ปุชฺยมาโน (๔) สฺนถาคาริ ปาวิสฺสิ ฯ เตน วตฺติ
 อถโข ภควา นีวาเสตฺวา ปตฺตจิวฺริ อาทาย สทฺธิ
 ภิกฺขุสจฺุเมน เยน นวํ สฺนถาคาริ เตนฺุปสจฺุกมิตฺติ ฯ

*เล่มที่ ๕ เสขสุตตวณณนา หน้า ๒๕

ภควนุตฺเตยว ปุรกษตฺวาติ ภควนุตฺ ปุโรโต กตฺวา ฯ ตตฺถ
ภควา ภิกฺขุณฺณเจว อุปาสกานญจ มชฺเฌ นิสินฺโน คนฺโหทเคน
นฺหาเปตฺวา ทฺถจฺจุมฺพิฏฺเฌน นโรทกํ กตฺวา ชาตฺหิงฺกุลเคน
มชฺเชตฺวา รตฺตกมฺพลปฺลิวเจเต ปฺเปเจ จปิตฺรตฺตสุวณฺณ-
ฉนปฏฺิมา วีย อตีวโรจิตฺถ ฯ อัย ปเนตฺถ โปราณานํ
วณฺณภณนมฺกุโธ ฯ

คนฺตุวาน มณฺฑลมาล ° นาควิกฺกนฺตจฺรโณ
โอภาสยฺนโต โลกคฺโค นิสีทิ วรมาสเน ฯ

ตฺหิ นิสินฺโน นรทมฺมสารถิ

เทวาทิตฺเทโว สตปฺญลฺลทกฺขโณ

พฺพุทฺธาสเน มชฺฉคโต วิโรจติ

สุวณฺณเนกฺขํ วีย ปณฺฑกมฺพลे ฯ

เนกฺขํ ชมฺโพนทสฺเสว นิกฺขิตฺตํ ปณฺฑกมฺพล

วิโรจติ วิตฺมโล มณฺเวิโรจโน ยถา ฯ

มหาสาโลว สมฺมุสฺสโล เมรฺุราชาวลฺงกโต

สุวณฺณยฺอุปสงฺกาโส ปทุโม โกกนฺโท ยถา ฯ

ชลนฺโต ทิปฺรุกฺโขว ปพฺพตฺตคฺเค ยถา สิจิ

เทวานํ ปาริฉฺตฺโตว สพฺพมุสฺสโล วิโรจถาติ ฯ

กาปิลวตฺถเก(๑) สเกย พฺพุทฺเทว รตฺตี ชมฺมียา กถายาติ

เอตฺถ ชมฺมิ กถา นาม สนฺถาคารอนฺนโมทนปฏฺิสฺยตฺตา

๑. ส. มตฺถเก ฯ

*เล่มที่ ๕ คหปติวคควณณา หน้า ๓๐

ปกัณณกถา เวทิตพพา ฯ ตถาหิ ภควา อากาสคังคิ
 โอตารนุโต วีย ปจโวหัง อากทุฒนุโต วีย มหาขมพุกขนุเช
 คเหตุวา จาเลนุโต วีย โยชนิกัง มฐุภณฺฑิ จกุกยนุเตน
 ปีเพตฺวา มฐุปานัง ปายมาโน วีย กปีลวตฺถวาสิณํ สกฺขยานัง
 หิตฺสูขาวหัง ปกัณณกถัง กเถสิ ฯ อวาสาทานัง นามตัง มหาราช
 มหนตัง ฯ ตุมหากัง อวาโส มยา ปริกฺขตฺโต จ ภิกฺขุสงฺฆเม
 จ ปริกฺขตฺโต ฯ มยา จ ภิกฺขุสงฺฆเม จ ปริกฺขตฺโต ปน ฐมม-
 รัตนเนน ปริกฺขตฺโตเยวาทิ ตีหิ รัตนหิ ปริกฺขตฺโต นาม โหติ
 อวาสาทานสมฺมุติหิ ทินฺนเน สพฺพํ ทานัง ทินฺนเมว โหติ
 ภูมฺมภูจกปณฺณสาลาช วา สาขามณฺฑปสฺส วาปี อานิสฺสโ
 นาม ปริกฺขิตฺตุนํ สกฺกาทิ นานานยวิจิตฺตํ พุทฺทมมกถัง
 กเถตฺวา

สิตฺตํ อุนฺหํ ปฏฺิหนฺติ ตโต วาลมิกานิ จ
 สิริสเป จ มกเส สิริเร จาปี วุฏฺฐิโย ฯ
 ตโต วาตาคโป โฆโร สญฺชาโต ปฏฺิหฺลยติ
 เลณฺตฺถจ สฺขตฺถจ ฉายิตฺถจ วิปสฺสิตฺตํ ฯ
 วิหารทานัง สงฺฆสฺส อคฺคํ พุทฺเธหิ (๑)วณฺณิตฺตํ
 ตสฺมา หิ ปณฺฑิโต โปโส สมฺปสฺสํ อตฺถมตฺตโน ฯ
 วิหารเ การเย รมฺเม วาสเยตฺถ พุทฺธสฺสเต

๑. ม. พุทฺเธน ฯ

*เล่มที่ ๕ เสขสุตตวณณนา หน้า ๓๑

เตลั อนนญจ ปานญจ วตถเสนาสนานี จ ฯ
 ทเทยฺย อุชฺฐเตสฺ วิปฺปลนฺเนน เจตสา
 เต ตสฺส ฌมฺมึ เทเสนฺติ สพฺพทุกฺขาปฺนฺทนี
 ยํ โย ฌมฺมมิชฺฌณาย ปรินิพฺพาติ อนาสวฺติ (๑)

เอวํ อยมฺปิ อวาเส อนินฺตํโส ฯ อยมฺปิ จานินฺตํโสติ พหุเทว
 รตฺตํ อติเรกตฺรํ ทิยฺยทฺตมฺยํ อวาसानินฺตํสกฺกํ กเถสิ ฯ ตตฺถ
 อิมํ คาทว สงฺกหํ อารุพฺหา ฯ ปกิณฺณกฌมฺมเทสฺนา ปน
 สงฺกหํ น อาโรหติ ฯ สนนฺทสฺเสสิตีอาทีนํ (๒) วุตฺตตฺถาเนว ฯ

อายสฺมฺนฺตํ อานนฺทํ อามฺนฺเตสิตี ฌมฺมกถํ กถาเปตฺถกาโม
 ชานาเปสิ ฯ อถ กสฺมา สารีปฺตฺตโมคฺคกฺลฺลานมฺหากสฺสปาทีสุ
 อสิติมฺหาเถเรสุ วิชฺชมาเนสุ ภควา อานนฺทตฺถเรสฺส ภารม-
 กาสีตี ฯ ปริสชฺฆาตฺตวเสน ฯ อายสฺมา หิ อานนฺโท
 พหุสฺสุตฺตํ อคฺโค ฯ ปโหสิ ปริมณฺฑลฺเลหิ ปทพฺยณฺชเนหิ
 มรฺุรฌมฺมกถํ กเถตฺถนฺติ สากิยมนฺฑลฺเล ปากโฏ ปณฺญาโต ฯ
 ตสฺส สกฺยราชฺหิ วิหารํ คนฺตุวาปี ฌมฺมกถา สุตฺตปฺพฺพา
 โไอโรธา ปน เนลํ ยถารุจฺยิยา วิหารํ คนฺตุํ น ลกฺนฺติ ฯ
 เตลั เอตทโหสิ อโห วต ภควา อปฺปึเยว ฌมฺมกถํ กเถตฺถวา
 อมฺหากํ ฌาติเสฏฺฐสฺส อานนฺทสฺส ภารํ กเรยฺยติ ฯ เตลั
 อชฺฆาตฺตวเสน ภควา ตสฺเสว ภารมฺกาสี ฯ

#สนนฺทสฺเสตฺถวาติ

*เล่มที่ ๘ กหปติวคฺควณฺณา หน้า ๓๒

เสโฆ ปาฏิปโทติ (๑) ปฏิปนฺนโก เสขสมโณ ฯ โส ตฺยหิ
ปฏิบัติ อฏฺฐาตุ ตสฺส ปฏิปํ เทเสหิติ ปฏิปทาย ปุคฺคํ
นียมุตฺวา ทสฺเสติ ฯ กสฺมา ปน ภควา อิมํ ปฏิปํ
นียมเมสิ ฯ พฺหุหิ การณฺเหหิ ฯ อิมํ ตาว สกฺยา สงฺก-
สลาถ มงฺกํ ปจฺจาสิสฺนฺติ วุฑฺฒิ อิจฺฉนฺติ ฯ อยฺยจฺ เสข-
ปฏิบัติ มยฺหิ สาสเน มงฺกปปฏิบัติ วฑฺฒมานกปฏิบัติ
อิมํ ปฏิปํ นียมเมสิ ฯ ตสฺสจฺ ปริสฺติ เสขาว พฺหุ
นินฺนา ฯ เต อตฺตนา ปฏิวิทฺชฺญานํ กถิมานํ อภิมนฺตาว
สฺลลฺกขิสฺสตีปิ อิมํ ปฏิปํ นียมเมสิ ฯ อายสฺมา จ อานนฺโท
เสขปฏิบัติทาปฺโตว ฯ โส อตฺตนา ปฏิวิทฺเช ปจฺจกฺขญฺจานํ
กถนฺโต อภิมนฺโต วิญฺญาเปตฺตํ สกฺขิสฺสตีปิ อิมํ ปฏิปํ
นียมเมสิ ฯ เสขปฏิบัติ จ ติสฺโสปิ สิกฺขา โอสฺสา ฯ ตตฺถ
อริสฺสสิกฺขาถ กถิตาย สกฺลํ วินยปิฏกํ กถิตํ โหติ
อริจิตฺตสิกฺขาถ กถิตาย สกฺลํ สุตฺตนฺตปิฏกํ กถิตเมว โหติ
อานนฺโท จ พฺหุสฺสุโต ตปิฏกธโร โส ปโหติ ตีหิ ปิฏเกหิ
ติสฺโส สิกฺขา กถิตํ ฯ เอวํ กถิตํ สกฺยานํ มงฺกลเมว
วุฑฺฒิเยว ภวิสฺสตีปิ อิมํ ปฏิปํ นียมเมสิ ฯ

ปิฏฺฐิ เม อากิลายตีติ กสฺมา อากิลายติ ฯ ภควโต

*เล่มที่ ๕ คหปติวคฺควณฺณา หน้า ๓๔

สนฺถาคาริ ภควตา จตฺตฺหิ อิริยาปเถหิ ปฺริภุคฺคํ ทิฆมฺรคฺคํ
หิตาย สุขาย ภวิสุสฺสตีติ ฯ สตฺถาปี ตทฺเว สนฺธาย ตตฺถ
สงฺฆมาฏี ปญฺญาเปตฺวา นิปฺชชฺชฺชฺชฺชฺชฺชฺชฺชฺชฺชฺชฺชฺชฺชฺชฺช
เอตฺตํ กาลิ อติภกฺกิตฺวา อุกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺก
จเปตฺวา ฯ

มหานามํ สกฺกํ อามนฺเตสฺสีติ โส กิร ตสฺมี กาล
ตสฺสํ ปฺริสฺสตี เชฏฺฐโก ปาโมกฺโข ฯ ตสฺมี สงฺกฺกฺกฺกฺก
สงฺก
สึเลน สมฺปนฺโน ฯ สมฺปนฺนสึโล ปฺริปฺญฺณสึโลติ อตฺถโ
สทฺท

กถิ จ มหานามาทิ อิมินา เอตฺตเกน จานน
เสขปฺปฏิปทาย มาตํจํ จเปตฺวา ปฺฏิปาฎิยา วิตฺถาเรตฺถกาโม
เอวมาห ฯ ตตฺถ สึลสมฺปนฺโนติอาทินิ สมฺปนฺนสึลา ภิกฺขเว
วิหฺรธาติ อากงฺเขยฺยสุตฺตาทิสฺสุ วุตฺตนเยเนว เวทิตฺพฺพานิ ฯ

กายทฺวจฺจริเตนาติอาทิสฺสุ อฺปโยคตฺถเถ กรณฺวจฺจํ ฯ หิริยิ-
ตฺพฺพานิ กายทฺวจฺจริตาทินิ หิริยติ ชิกฺขุณฺณิยตีติ อตฺถโ
โธตฺตปฺปนิทฺทฺทฺทฺทฺทฺทฺทฺทฺทฺทฺทฺทฺทฺทฺทฺทฺทฺทฺท
โธตฺตปฺปสฺส เหตุวฺจฺจเถ กรณฺวจฺจํ ฯ กายทฺวจฺจริตาทินิ
โธตฺตปฺปสฺส เหตุวฺจฺจเถ โธตฺตปฺปติ ภายตีติ อตฺถโ
ปคฺคหิตวิริโย อโนสฺสภกิตฺมานโส ฯ ปหานายาติ ปหานตฺถาย ฯ
อฺปสมฺปทฺทฺทฺทฺทฺทฺทฺทฺทฺทฺทฺทฺทฺทฺทฺทฺทฺทฺทฺท

*เล่มที่ ๘ เศษสุดตวณณา หน้า ๓๕

คโต ฯ ทพฺหปรกุกโมติ ธิรปรกุกโม ฯ อนิกฺขิตฺตฺฐโร กุสเลสุ
ชฺมเมสุติ กุสเลสุ ชฺมเมสุ อนโรปีตฺฐโร อนอสฺสกุทวิโร ฯ
ปรเมนาติ อุตฺตเมน ฯ สติเนปฺกเณนาติ สติยา จ นิปฺกภาเวน
จ ฯ กสฺมา ปน สติภาชนีเย ปญฺญา อาคตาติ ฯ สติยา
พลวภาวทีปนตฺถํ ฯ ปญฺญาวิปฺปยุตฺตา หิ สติ ทพฺพลา โหติ
ปญฺญาสมฺปยุตฺตา พลวตีติ ฯ

จิริกตฺปีติ อุตฺตนา วา ปเรน วา กาเยน จิริ
กตฺติ เจตियงฺกณวตฺตาทีอสีติมหาตฺตปฺปฏิปตฺติปฺรณํ ฯ จิริภาสิตฺปีติ
อุตฺตนา วา ปเรน วา วาจา ย จิริ ภาสิตฺ สกฺกจฺจํ อุตฺทิสน-
อุตฺทิสานชฺมโมสารณชฺมมเทสนาอุปนิสินฺนกถา อนฺนโมทนิยาทิวเสน
ปวตฺติตฺติ วจิกมฺมํ ฯ สริตา อนฺนสฺสริตาติ ตสฺมี กาเยน จิริกเต
กาโย นาม กายวิญฺญตฺติ ฯ จิริภาสิตฺเต วาจา นาม วจิวินฺญตฺติ
ตทฺทกฺขมฺปิ รูปี ฯ ตฺสมฺมฺญาปิกา จิตฺตเจตฺติกา อรูปํ ฯ อิติ อิเม
รูปารูปชฺมมา เอวํ อูปฺปชฺชิตฺวา เอวํ นิรุตฺธาติ สรติ เจว
อนฺนสฺสริติ จ ฯ สติสมฺโพชฺฌงฺกํ สมฺมฺญาเปตีติ อตฺถโถ ฯ โพชฺฌงฺก-
สมฺมฺญาปิกา หิ สติ อิทฺ อธิปฺเปตา ฯ ตาย สติยา เอส
สทิมฺปิ สรณฺน สริตา ปุณฺปุณฺนํ สรณฺน อนฺนสฺสริตาติ
เวทิตพฺโพ ฯ

อุทฺยตฺถคามินิยาติ ปญฺจนฺนํ ขนฺธานํ อุทฺยวคามินิยา
อุทฺยณฺจ วยณฺจ ปฏฺวิวิชฺฌิตฺถํ สมตฺถาย ฯ อริยาตาติ วิกฺขมฺภนฺวเสน

*เล่มที่ ๕ คหปติวคควณณา หน้า ๓๖

สมุจเฉทวเสน จ กิเลสเหหิ อารกา จิตาย ปริสุทฺธาย ๑ ปญญา
สมนฺนาคโตติ วิปสฺสนาปญญา เจว มคฺคปญญา จ
สมงฺคีฏโต นิพฺเพธิกายาติ สาเยว นิพฺพิชฺฌนโต นิพฺเพธิกาทิ
วุจฺจติ ๑ ตาย สมนฺนาคโตติ อตฺโถ ๑ ตตฺถ มคฺคปญญา
สมุทฺตวเสน อนิพฺพิชฺฌิตปฺพุพฺพ อปฺปทาลิตปฺพุพฺพ โลกกฺขนฺธ
โทสกฺขนฺธ โมหกฺขนฺธ นิพฺพิชฺฌติ ปทาเลตีติ นิพฺเพธิกา ๑
วิปสฺสนาปญญา ตทงฺควเสน นิพฺเพธิกาย มคฺคปญญา
ปฏฺฐิตถสํวตฺตนโต จาติ วิปสฺสนา นิพฺเพธิกาทิ วตฺตํ วฏฺฏติ ๑
สมฺมาทกฺขกฺขยคามินิยาติ อีธาปี มคฺคปญญา สมฺมา เหตุนา
นเยน วฏฺฏทกฺขํ เขเปยมานา คจฺจตีติ สมฺมาทกฺขกฺขยคามินิ
นาม ๑ วิปสฺสนา ตทงฺควเสน วฏฺฏทกฺขณจ กิเลสทกฺขณจ
เขเปยมานา คจฺจตีติ ทกฺขกฺขยคามินิ ๑ ทกฺขกฺขยคามินิยา
วา มคฺคปญญา ปฏฺฐิตถสํวตฺตนโตเปสา ทกฺขกฺขยคามินิติ
เวทิตพฺพา ๑

อภิกฺเขตสิกานนฺติ อภิกฺขิตฺตํ เสฏฺฐจฺจิตฺตํ สิตานํ นิสฺสิตานํ ๑
ทิกฺขุชฺชมฺมสุขวิหารานนฺติ อปฺปปีตปฺปิตกฺขณฺเณ สุขปฏฺฐิตถสํวตฺตนํ ๑
นิกามลาภีติ อิจฺฉิตฺติจฺฉิตกฺขณฺเณ สฺมาปชฺชิตา ๑ อภิกฺขณลาภีติ
นินฺททกฺขลาภี ๑ อภิสฺรลาภีติ วิปฺลลาภี ๑ ปคฺคณภาเวน เอโก
อิจฺฉิตฺติจฺฉิตกฺขณฺเณ สฺมาปชฺชิตํ สกฺโกติ ๑ สฺมาธิปาริปฺนถิกชฺมเม ปน
อภิลมฺนโต วิกฺขมฺมเกตุํ น สกฺโกติ ๑ โส อตฺตโน อนิจฺฉาย

ชิปป์เมว วุฏฐาติ ๑ ยถาปริจเจทวเสน สมာปตฺตี จปีตุ น สกโกติ
อัย กิจฺจลาภี กสิรลาภี นาม ๑ เอโก อิจฺฉิตฺติจฺฉิตฺตฺกฺขณ ๑
สมာปชฺชิตฺตุ สกโกติ ๑ สมာธิปาริปนฺนุถิกฺขมฺเม (๑) ๑ อภิถมนฺนุโตว
วิกฺขมฺเมติ ๑ โส ยถาปริจเจทวเสนว วุฏฐาตุ สกโกติ ๑ อัย
อิกิจฺจลาภี อยมฺปี อกสิรลาภี นาม ๑

อัย วุจฺจติ มหานาม อริยสาวโก เสโฆ ปาฎิปโทติ
มหานาม อริยสาวโก เสโฆ ปาฎิปโท วิปสฺสนากพฺภาย
วตฺตมานกปฏฺฐิปทาย (๒) สมฺนฺนาคโตติ วุจฺจตีติ ทสฺเสตี ๑
อปฺุจฺจณฺฑตทายาติ อปฺุติอณฺฑตทาย ๑ ภพฺโพ อภินิพฺภิตทายาติ
ณานปฺุภททาย (๓) ภพฺโพ ๑ สมฺโพธทายาติ อริยมคฺคทาย ๑
อนฺุตฺตรสฺส โยคกฺเขมสฺสชาติ อรหตฺตํ อนฺุตฺตรโร โยคกฺเขโม
นาม ๑ ตททิกฺคทาย ภพฺโพติ ทสฺเสตี ๑ ยา ปนายเมตฺถ
อตฺถทีปนตฺถํ อูปมา อาหฺภา ๑ สา เจโตชิตฺตฺตฺเต วตฺตตนเยเนว
เวทิตพฺพา ๑ เกวลณฺหิ ตตฺถ ตสฺสา กุกฺกุฏฺฐิยา อณฺเฑสฺ
ติวิธกิริยกรณฺํ วย วิ อิมสฺส ภิกฺขุโน อฺุสฺโสพฺพิ โส
ปณฺณรสนฺหิ อฺุจฺเจหิ สมฺนฺนาคตภาโวติ ยํ เอวํ โอปมฺมสฺสนทฺนํ
อากตฺตํ ตํ อิชฺ เอวํ สีสสมฺปนฺโน โหตีติ อาทิวจฺนโต ตสฺสา
กุกฺกุฏฺฐิยา อณฺเฑสฺ ติวิธกิริยกรณฺํ วย อิมสฺส ภิกฺขุโน
๑. ม. สมာธิปาริสุทฺธิกรฺขมฺเม ๑ ๒. ม. วทฺตมานกปฏฺฐิปทาย ๑
๓. ม. วิปสฺสนาณานปฺุภททาย ๑

*เล่มที่ ๕ คหปติวคควณณา หน้า ๓๘

สีลสมปนุนตาทีหิ ปณฺณรสนหิ ฌมฺเมหิ สมฺจกัฎฐาโวลิตี เอว

โยเชตฺวา เวทิตพฺพํ ฯ เสถํ สพฺพตฺถ วุตฺตสทิสเมว ฯ

อิมฺเมว อนฺุตฺตรํ อุเปกฺขาสติปาริสฺสุทฺธินฺติ อิมํ ปจฺมชฺฌานาทีหิ (๑)

อสทิสํ อุตฺตมํ จตฺตถชฺฌานิกํ อุเปกฺขาสติปาริสฺสุทฺธิํ ฯ ปจฺมา

อภินิพฺภิตาติ ปจฺโม ฌาณภเวทํ ฯ ทฺติยาทีสุปี เอเสว นโย ฯ

กุกฺกฏโปตโก (๒)ปน เอกวารํ มาตฺตูกฺกฏโธ เอกวารํ อณฺฑโกสโธติ

เทว วาเร ชายติ ฯ อริยสาวโก ตีหิ วิชฺชาหิ ตโย วาเร

ชายติ ฯ ปุพฺเพนิวาสจฺฉาทกํ ตมํ วิโนเทตฺวา ปุพฺเพนิวาส-

ฌาณน ปจฺมํ ชายติ ฯ สตฺตทานํ จฺติปฺปฏิสฺนฺธิจฺฉาทกํ ตมํ

วิโนเทตฺวา ทิพฺพจกฺขุฌาณน ทฺติยํ ชายติ ฯ จตฺสจฺจปฺปฏิจฺฉาทกํ

ตมํ วิโนเทตฺวา อาสวกฺขยฌาณน ตฺติยํ ชายติ ฯ

อทฺมปิสุส โหติ จรณฺสุมินฺติ อทฺมปิ สีลวณฺตสุส (๓) ภิกฺขุโน

จรณฺ นาม โหตีติ อตุโธ ฯ จรณฺ นาม พหุ อเนกวิธํ

สีลาทโย ปณฺณรสน ฌมฺมา ฯ ตตฺถ อทฺมปิ เอกํ จรณฺนฺติปิ

อตุโธ ฯ ปทตฺถโต ปน จรติ เตน อคตปุพฺพํ ทิสํ กจฺจตีติ

จรณฺ ฯ เอส นโย สพฺพตฺถ ฯ

อทฺมปิสุส โหติ วิชฺชายาติ อิทํ ปุพฺเพนิวาสฌาณํ ตสฺส

วิชฺชา นาม โหตีติ อตุโธ ฯ วิชฺชา นาม พหุ อเนกวิธา

วิปฺสฺสนาฌาณาทีนํ อฏฺฐ ฌาณานํ ฯ ตตฺถ อทฺมปิ ฌาณํ

เอกา วิชฺชาตีปิ อตุโธ ฯ ปทตฺถโต ปน วินิวิชฺฌิตฺวา เอตฺย

#๑. ม. ปจฺมาทิจฺฌานาเนหิ ฯ ๒. ม. กุกฺกฏจฺฉาปโก ฯ ๓. ม. สีลํ อสุส ฯ

*เล่มที่ ๘ เสขสุตตวณณา หน้ ๑๘

ชานาตีติ วิชชา ๑ เอส นโย สพุพตถ ๑ วิชชาสมปโน
อิตีปีติ ตีหิ วิชชาหิ วิชชาสมปโน อิตีปี ๑ จรณสมปโน
อิตีปีติ ปลจทสหิ ชมเมหิ จรณสมปโน อิตีปี ๑ วิชชา-
จรณสมปโน อิตีปีติ ตทุกเขน ปน วิชชาจรณสมปโน
อิตีปีติ วุจติ ๑

สนงุมารณาติ ปไรณกุมารณ ๑ จีรกาลโต ปฎุจาย
กุมารโติ ปณณเตน ๑ โส กิร มนุสสปลเถ ปณจจุลลกกุมารกาเล
ณัน นิพพตเตตวา อปริหีนชฌาโน พุรหุมโลเก นิพพตติ ๑
ตสส โส อตตภาโว ปโย อโหสิ มนาโป ๑ ตสุมา ตาทิเสเนว
อตตภาเวน จรติ ๑ เตน นั สนงุมารโติ สลชานนุติ ๑
ชเนตสมินุติ ชนิตสมึ ๑ ปชายาติ อตุโถ ๑ เย โคตตปฎิสาริโนติ
เย ชเนตสมึ โคตต ปฎิสรณุติ อหิ โคตโม อหิ
กสสโปติ ๑ เตสุ โลเก โคตตปฎิสาริสุ ขตติโย เสฎุโจ ๑
อนุมตา ภควตาคิ มม ปณหาพุยากรณณ สทฐี สัสนทิตวา
เทสิตาคิ อมพฎุจสุตเต พุทเธน ภควตาอหุมปี อมพฎุจ เอวั
วทามิ

ขตติโย เสฎุโจ ชเนตสมึ (๑) เย โคตตปฎิสาริโน

วิชชาจรณสมปโน โส เสฎุโจ เทวมานุเสติ (๒)

- # ๑. ชนิตสทโท เอว อิการสส เอการิ กตวา ชเนตสมินุติ วุตโต ชนิตสมินุติ
- # อตุโถ เวทิตพุโพติ ฎีกา ๑ เอวั ฎีกานเขน ชเน ตสมินุติ ปททวยั น วิภชิตพพิ ๑
- # ๒. ที . สี. ๘/๑๕๘/๑๒๘

*เล่มที่ ๕ คหปติวคฺควณณา หน้า ๔๐

เอวี่ ภาสนุเตน อนฺมตา (๑) อนฺโมทิตา ฯ สาธุ สาธุ อานนุทาทิ
ภควา กิร อาทิตโต ปญฺจาย นินฺทํ อโนกุกมนฺโตว อิมํ สุตฺตํ
สุตฺวา อานนุเทน เสขปฏิปทาย กุณฺโฬ คหิตนฺติ ฌตฺวา อญฺจาย
ปลฺลงฺกํ อากุชิตฺวา นิสินฺโน สาธุการํ อทาสี ฯ เอตฺตาวตฺตา
จ ปน อิทํ สุตฺตํ ชินภาสิตํ นาม ชาตํ ฯ เสถ สพฺพตฺถ
อฺตุตฺตานเมวาทิ ฯ

เสขสุตฺตวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

ทฺตฺยํ ฯ

โปตฺตลฺยสุตฺตวณณา

เอวฺมเม สฺตฺนฺติ โปตฺตลฺยสุตฺตํ ฯ ตตฺถ องฺกฺคุตฺตราเปสฺสูติ
องฺโคเยว (๒)โส ชนปโท ฯ มหฺยิยา ปน นทฺยิยา อฺตุตฺเรน อาโป
ตสฺส (๓)อวิทฺุรตฺตา อฺตุตฺตราโปตฺติปี วุจฺจติ ฯ กตฺรมหฺยิยา อฺตุตฺเรน
โส (๔)อาโปติ ฯ มหามหฺยิยา ฯ ตตฺถายํ อวิภาวกถา ฯ

อຍ္ยํ กิร ชมฺพุทฺธิโป ทสฺสทฺสฺสโยชนปฺริมาโณ ฯ ตตฺถ จ
จตฺสทฺสฺสโยชนปฺปฺมาโณ ปเทโส อฺทฺเถน อชฺโฆตฺถโต สมฺพุทฺธิ
ตฺถํ คโต ฯ ติสทฺสฺสโยชนปฺปฺมาณฺเ มนุสฺสา วสฺนฺติ ฯ ติสทฺสฺส-
โยชนปฺปฺมาณฺเ หิมฺวา ปตฺติฏฺฐิตฺโต อฺพุเพเชน ปญฺจโยชนสตฺติโก
จตฺราสฺตีฏฺฐทฺสฺสปฺฏิมนฺจฺจิตฺโต สมฺนตฺโต สมนฺทมานปญฺจสฺตฺนทฺธิ-

๑. ม. อนุญาตา ฯ ๒. ม. อกฺคาเยว ฯ ๓. ม. ตาสี ฯ ๔. ม. ยา ฯ

*เล่มที่ ๕ กหปติวคควณณา หน้า ๔๒

อุรุ กจจนตา น กโรนติ ฯ เตเนวสุส อโนตตุนติ สงขา
อุทปาติ ฯ

ตตถ มโนหรัสตาตลانی นิมมจจนจจนปانی ผลิกสทิส-
นิมมจจนกานี นุหานติตตลانی สุปฏยิตตลانی โหนติ ฯ เยสุ พุทฺธ-
ปจเจกพุทฺธจีณาสวา จ อิทฺธิมนุโต จ อีสโย นุหายนติ
เทวยกขาทโย อุทกกีฬ (๑)กีฬนติ ฯ

ตสฺส จตฺตฺส ปสฺเสสฺส สีหมขํ หตฺถิมขํ อสฺสมขํ อุตฺถมขนฺติ
จตฺตารี มุขานี โหนติ ฯ เยหิ จตฺตฺสโต นทโย สนฺทนฺติ ฯ
สีหมเขน นิกฺขนฺตฺนทิตฺธีเร สีหา พหุตรา โหนติ ฯ หตฺถิมุขาทีหิ
หตฺถิสฺสอฺสกา ฯ ปฺรตฺถิมทิสโต นิกฺขนฺตฺนที อโนตตฺตํ ติกฺขตฺตํ
ปทกฺขิณฺณํ กตฺวา อิตฺธา ติสฺสโต นทโย อนฺุปกมฺม ปาจिन-
หิมวฺนเตเนว อมนฺุสฺสปลํ คนฺตุวา มหาสมฺมทํ ปวิสติ ฯ
ปจฺฉิมทิสโต จ อุตฺตรทิสโต จ นิกฺขนฺตฺนทโยปี ตเถว ปทกฺขิณฺณํ
กตฺวา ปจฺฉิมหิมวฺนเตเนว อุตฺตรหิมวฺนเตเนว จ อมนฺุสฺสปลํ
คนฺตุวา มหาสมฺมทํ ปวิสติ ฯ ทกฺขิณทิสโต นิกฺขนฺต นที
ปน ตํ ติกฺขตฺตํ ปทกฺขิณฺณํ กตฺวา ทกฺขิณฺณ อฺชุกํ
ปาสาณปิฏฺเจเนว สฏฺฐิจโยชนานี คนฺตุวา ปพฺพตํ ปหริตฺวา
วฏฺฐาย ปริกฺเขเปน ติกฺคาจฺตปฺปมาณา อุทกธาร หุตฺวา
อากาเสน สฏฺฐิจโยชนานี คนฺตุวา ตียคฺคเพ นาม ปาสาณ
#๑. ม. อุชฺชานกีฬกํ ฯ

ปติตา (๑) ปาสาโณ อุทกธาราเวเคน ภินฺโน ๑ ตตฺถ ปญฺญาส-
โยชนปฺปมาณา ตียคฺคพา นาม โปกฺขรณฺนิ ชาตา

โปกฺขรณฺนิยา กุณฺโถ ภินฺนิตฺตวา ปาสาณํ ปวิสิตฺตวา สญฺญิจโยชนานิ

คตา ๑ ตโต ฆนปจฺวี ภินฺนิตฺตวา อุมฺมงฺเคน สญฺญิจโยชนานิ

คตฺตวา วิษณฺมฺ (๒) นาม ตีรจฺฉานปฺพพฺตํ ปหริตฺตวา หตฺถตฺเต

ปญฺจกฺคฺลิสฺสทิสฺสา ปญฺจธารา หุตฺตวา ปวตฺตนฺติ ๑ (๓) สฺวา ติกฺขตฺตํ

อนตตฺตํ ปทกฺขิณฺมฺ กตฺตวา คตฺตญฺจเน อวญฺญกฺงคฺคาติ วุจฺจติ

อฺชฺชํ ปาสาณปฺปิฏฺเจเน สญฺญิจโยชนานิ คตฺตญฺจเน กณฺณคฺงคฺคาติ (๓)

อากาเสเน สญฺญิจโยชนานิ คตฺตญฺจเน อากาสคฺงคฺคาติ ๑ ตียคฺคพ-

ปาสาणे ปญฺญาสโยชนโนกาเส จิตฺตา ตียคฺคพโปกฺขรณฺนิติ ๑ กุณฺโถ

ภินฺนิตฺตวา ปาสาณํ ปวิสิตฺตวา สญฺญิจโยชนานิ คตฺตญฺจเน

พหฺลคฺงคฺคาติ ๑ อุมฺมงฺเคน สญฺญิจโยชนานิ คตฺตญฺจเน อุมฺมงฺคคฺงคฺคาติ

วุจฺจติ ๑ วิษณฺมฺ นาม ตีรจฺฉานปฺพพฺตํ ปหริตฺตวา ปญฺจธารา

หุตฺตวา ปวตฺตคฺตญฺจเน ปน คฺงคฺคา ยมฺภนา อจิริวตี สรญฺญ มหิตฺติ

ปญฺจธา สงฺขํ คตา ๑ เอวเมตฺตา ปญฺจ มหฺนทโย หิมวณฺตโต

ปภวณฺติ ๑ ตาสฺสุ ยา อยฺม ปญฺจมี มหิ นาม ๑ สฺวา อธิ

มฺหามหิตฺติ อธิปฺเปตา ๑ ตสฺสฺวา อุตฺตเรน โย (๔) อาโป ๑ ตสฺส

อวิทฺตฺตวา โส ชนปฺโท องฺคฺตฺตราโปติ เวทิตฺตพฺโพ ๑ ตสฺสมิ

องฺคฺตฺตราเปสฺสุ ชนปฺเท ๑

#๑. สฺวี. ปติตฺตวา ๑ ๒. ม. วิณฺณํ ๑ เอวฺมฺปฺริปี ๑ ๓. ม. กณฺหาคฺงคฺคาติ ๑ ๔. ม. ยา ๑

*เล่มที่ ๕ คหปติวคฺควณฺณา หน้า ๔๔

อาปณฺ นามาคิ ตสฺมี กิร นิกเม วิสติ อาปณฺมุข-
 สหสฺसानิ วิกตฺตานิ อเหตุ อิติ โส อาปณฺนํ อุตฺสนฺนตฺตา
 อาปณฺนเตว สงฺขํ คโต ฯ ตสฺส จ นิกมฺสฺส อวิหฺเร นทีตีเร
 ฌนฺจฺจาโย รมณฺีโย ภูมิกฺภาโค มหาวนฺสณฺโฑ ฯ ตสฺมี ภควา
 วิหฺรติ ฯ เตเนเวตฺถ วสนฺภูจฺจํ น นียามิตฺตํ เวทิตพฺพํ ฯ
 เยนลฺลตโร วนฺสณฺโฑ เตนฺอุปฺสงฺกมิตฺติ ภิกฺขุสงฺฆํ วสนฺภูจฺจํ
 เปเสตฺวา เอกโกว อุปฺสงฺกมิ โปตฺลียํ คหปฺตี สนฺชาย ฯ
 โปตฺลียปิ โข คหปฺตีติ โปตฺลียติ เอวํนามโก คหปฺติ ฯ
 สมฺปนฺนนิवासนปารูปโนติ (๑) ปริปฺพณฺนิवासนปารูปโน ฯ เอกํ
 ทิฆมฺทสฺสาฎกํ นินฺวตฺโต เอกํ ปารุโตติ อตฺโต ฯ ฉตฺตฺปาหนานีติ
 ฉตฺตํ คเหตุวา อุปาหนา อารุโฬหติ อตฺโต ฯ อาสนานีติ
 ปลฺลงฺกปิฉปฺลาสปีจกาทีนิ ฯ อนฺตมฺโส สาขาภฺงคฺปิ หิ
 อาสนนฺเตว วุจฺจติ ฯ คหปฺติวาเทนาติ คหปฺตีติ อิมินา
 วจเนน ฯ สมฺมทาจฺรตีติ โวหฺรติ ฯ

ภควนฺตํ เอตทโวจาทิ ตตฺถิ คหปฺตีติ วจัน อธิวาเสตฺถุ
 อสฺสโกนฺโต ภควนฺตํ เอตํ ตยิทํ โภ โคตฺมาติอาทิวจัน
 อโวจ ฯ ตตฺถ นจฺจนฺนติ น อนฺจฺจวิกํ นปฺปฏิรูปฺนติ
 น สารูปํ ฯ อากาธาติอาทีนิ สพฺพาเนว การณเววจฺจนา นิ ฯ
 ทิฆมฺทสฺวตฺถการณเกสฺมสฺสฺสนฺขภูจฺปนานิ (๒) หิ สพฺพาเนว คิหิ
 # ๑. สี...ปารูปโน ฯ ม... ฯปารุโณ ฯ เอวมฺปฺริปี
 # ๒. ม... ฯจฺปนานีนิ ม. เตน ตาหํ

*เล่มที่ ๘ โปตลียสุตตวณฺณา หน้า ๔๕

พยุชชนานิ ตสฺส คิหิภาวํ ปากุํ กโรนฺตีติ อาการา ฯ
คิหิสณฺฐานน สณฺจิตตฺตา ลิงฺกา คิหิภาวสฺส สณฺชานน-
นิมิตฺตตาย นิมิตฺตตฺตา วุตฺตา ฯ ยถาคํ คหปติสฺสาติ ยถา
คหปติสฺส อาการลิงฺกนินิมิตฺตตา ภาเวยฺยํ ฯ ตเถว เต ตฺยํหํ
เตนํหํ (๑) เอวํ สมฺมาจรามิํติ ทสฺเสติ ฯ อถ โส เยน การณน
คหปติวาทํ นาธิวาเสติ ฯ ตํ ปกาเสนฺโตะตถา หิ ปน
เมตฺติอาทิมาย ฯ

นินฺยฺยตฺนฺติ นินฺยฺยตฺติ ฯ อโนวาทิํติ (๒) ตาตา กสถ วปถ
วณฺปิปลํ ปโยเชถาติอาทินา หิ นเยน โอวทฺนฺโต โอวาทิ
นาม โหติ ตฺเมห น กสถ น วปถ ฯ น วณฺปิปลํ
ปโยเชถ ฯ กถํ ชิวีสฺสธ ฯ ปุคฺคตทาร์ วา ภริสฺสธาติอาทินา นเยน
ปน อุปวทฺนฺโต อุปวาทิ นาม โหติ อหํ ปน อุภยํปิ ตํ
น กโรมิ ฯ เตนํหํ ตตฺถ อโนวาทิ อนุปวาทิํติ ทสฺเสติ ฯ
ฆาสมฺมตฺตญฺเจว อจฺฉาตฺนมตฺตญฺจ
ปรมํ กตฺวา วิหรามิ ฯ ตโต ปริ นตฺถิ น จ ปตฺถेमิํติ
ทีเปติ ฯ คิทฺธิโลโก ปหาคพฺโพติ เศรษฐโต โลโก ปหาคพฺโพ ฯ
อนินฺทาโรสนฺติ อนินฺทาภูตฺมจฺญฺญัน นินฺทาโรโสติ นินฺทา-
จฺญฺญา ฯ โวหารสมฺมจฺเจทายาติ เอตฺถ โวหาโรติ พฺยวหาโรปิ
ปณฺณตฺติปิ วจฺนํปิ เจตนาปิ ฯ ตตฺถ

*เล่มที่ ๕ คหปติวคฺควณณา หน้า ๔๖

โย หิ โภจิ มนุสฺเสสุ โวหาริ อูปชีวติ
เอวฺ วาเสฏฺฐา ชานาหิ วาณิโซ โส น พุราหุมโณติ ฯ
อัย พุยวหารโวหาโร นาม ฯ สงฺขา สมณฺญา ปณฺณตฺติ

โวหาโรติ (๑) อัย ปณฺณตฺติโวหาโร นาม ฯ ตถา ตถา โวหรนฺตฺติ
อปรามาสนฺตฺติ (๒) อัย วจนโวหาโร นาม ฯ อญฺจ อริยโวหารา
อญฺจ อนริยโวหาราติ (๓) อัย เจตนาโวหาโร นาม ฯ อยเมตฺถ
อธิปฺเปโต ฯ ยสฺมา วา ปพฺพชิตกาลโต ปญฺจาย กิหิตี เจตนา
นตฺติ ฯ สมโณติ เจตนา โหติ กิหิตี วจนํ นตฺติ ฯ สมโณติ
วจนํ โหติ กิหิตี ปณฺณตฺติ นตฺติ ฯ สมโณติ ปณฺณตฺติ โหติ
กิหิตี พุยวหารโ นตฺติ ฯ สมโณติ วา ปพฺพชิตโตติ วา พุยวหารโ
โหติ ตสฺมา สพฺเพเปเต ลพฺภนฺติ ฯ

เยสํ โข อหํ สํโยชนานํ เหตุ ปาณาติปาตํติ เอตฺถ
ปาณาติปาโตว สํโยชนํ ฯ ปาณาติปาตสฺเสว หิ เหตุ ปาณาติ-
ปาตปฺจายา ปาณาติปาตี นาม โหติ ปาณาติปาตานํ ปน
พหุตฺตาย เยสํ โข อหฺนฺติ วุคฺคํ ฯ เตสํหํ สํโยชนานนฺติ
เตสํ อหํ ปาณาติปาตพฺนฺธานํ ฯ ปหานาย สมฺจุเจตฺตาย
ปฺปฏิปฺนฺโนติ อิมินา อปาณาติปาตสงฺขาเตน กายิกสีลสํวเรน
ปหานตฺตฺตาย สมฺจุเจตฺทนตฺตฺตาย ปฺปฏิปฺนฺโน ฯ อตฺตฺตาปี มํ

*เล่มที่ ๘ โปตลียสุตตวณณา หน้า ๔๗

อุปวเทยชาติ กุณฺถกิปิลิกิปี นาม ชีวตา อโวโรปนกสาสเน
 ปพฺพชิตฺวา ปาณาติปาตมตฺตโตปี โอรमितฺตํ น สกฺโกมิ ฯ กิ มยฺหํ
 ปพฺพชฺชชชาติ เอวํ อตฺตปิ มํ อุปวเทยฺย ฯ อนุวิจฺจาปี มํ
 วิญฺญู ครหฺเหยยฺนฺติ เอวรูเป นาม สาสเน ปพฺพชิตฺวา
 ปาณาติปาตมตฺตโตปี โอรमितฺตํ น สกฺโกติ ฯ กิ เอตฺสฺส
 ปพฺพชฺชชชาติ เอวํ อนุวิจฺจ ตฺถยิตฺวา ปรีโยคาเหตุวา อญฺเฌปี
 วิญฺญู ปณฺชิตฺวา ครหฺเหยยฺมฺ ๑ เอตฺเทว โข ปน สํโยชนํ เอตฺตํ
 นีวรณฺนํ ทสฺสุ สํโยชนฺสฺ จ ปญฺจสฺ จ นีวรณฺสฺ
 อปริยาปนฺนํปี อภูจ นีวรณฺนํ เทสนาวเสนตํ วุตฺตํ ๑ เอวํ (๑)
 วฏฺเฏ พนฺธนญฺเจน หิ หิตฺปฏิจฺฉาทนญฺเจน จ สํโยชนนฺตปิ
 นีวรณฺนํปี วุตฺตํ ๑ อาสวติ ปาณาติปาตการณา เอโก
 อวิชฺชาสโว อุปฺปชฺชติ ๑ วิฆาตปรีพาทติ วิฆาตา จ ปรีพาทา
 จ ๑ ตตฺถ วิฆาตคฺคหณฺน กิเลสทฺถกฺขณจ วิปากทฺถกฺขณจ คหิตํ ๑
 ปรีพาทคฺคหณฺน (๒)กิเลสปรีพาทโ จ วิปากปรีพาทโ จ คหิตโ ๑
 อิมินา อุปายน สพฺพตฺถ อตฺถโ เวทิตฺพโ ๑

อัย ปน วิเสโส เตสํ สํโยชนนํ ปหานายติ
 อิมสฺมี ปเท อิมินา ทินฺนทานสงฺขาเตน กายิกสีลสํวเรน
 สจฺจวาจาสงฺขาเตน วาจสิกสีลสํวเรน อปิสฺสฺสวาจาสงฺขาเตน
 วาจสิกสีลสํวเรน อคิทธิโลกสงฺขาเตน มานสิกสีลสํวเรน
 # ๑. ม. อัย สทฺโท ทิสฺสติ ๑ ๒. ม. ปรีพาทคฺคหณนํปี ๑

*เล่มที่ ๘ ชีวกสุตตวณณา หน้า ๕๑

อุยยานัน อมพวนัน อาสนุนตริ ๗ ยนุณนาหิ เอตถ ภควโต วิหาริ
การยยนติ ๗ โส ตสฺมี อมพวเน รตติฏฺจาทิวาฏฺจาทเณ-
กฺกิมณฺทปาทีนึ สมฺปาเตตฺวา ภควโต อนฺจณฺวิกิ กนฺชกฺกึ
การตฺวา อมพวนัน อฏฺจาสหตฺตฺพเพเชน ตมฺพปตฺตวณฺเณน
ปាកาเรน ปริกฺขิปาเปตฺวา พุทฺธปฺปมฺขิ กิกฺขุสงฺขมิ สจฺจิวรภตฺเตน
สนฺตฺปฺเปตฺวา ทกฺขิโณทกฺ ปาเตตฺวา วิหาริ นียฺยาเทสิ ๗ ตํ
สนฺชาย วุตฺตํชีวกสุตฺส โกมารภจฺจสุตฺส อมพวเนติ ๗

อารภฺนตีติ มาเตนฺติ ๗ อุทฺทิสฺสกตฺนติ อุทฺทิสฺสิตฺวา
กตํ ๗ ปฏฺิจจกมฺมนฺติ อตฺตทานัน ปฏฺิจจ กตํ ๗ อถฺวา ๗
ปฏฺิจจกมฺมนฺติ นิมิตฺตกมฺมฺสเสตํ อธิวจัน ๗ ตํ ปฏฺิจจ กมฺมํ
เอตฺถ อตฺถิติ มํสํปฏฺิจจกมฺมนฺติ วุตฺตํ โหติ โย หิ (๑)
เอวรูปํ มํสํ ปริกฺกฺชติ ๗ โสปี ตสฺส กมฺมฺสฺส ทายาโท โหติ
วรฺกสฺส วิย ตสฺสาปี ปาณฺฆาตกมฺมํ โหตีติ เตสํ ลทฺธิ ๗
ธมฺมฺสฺส จ อนฺธมฺมํ พุยากรโณตีติ ภควตา วุตฺตการณฺสฺส
อนฺุการณฺ กเถนฺติ ๗ เอตฺถ จ การณฺ นาม ติโกฏฺิปริ-
สุทฺธมฺจณฺมฺสปริโกโค อนฺุการณฺ นาม มหาชนฺสฺส ตถา
พุยากรณฺ ๗ ยสฺมา ปน ภควา อุทฺทิสฺส กตํ น ปริกฺกฺชติ
ตสฺมา เนว ตํ การณฺ โหติ น ติตฺถิยานัน ตถา พุยากรณฺ
อนฺุการณฺ ๗ สหฺธมฺมิโก วาทานฺุวาโทติ ปเรหิ วุตฺตการณฺ
๑. ม. อัย ปาโฐ นตฺถิ ๗

*เล่มที่ ๘ คหปติวคควณณนา หน้า ๕๔

สการโณ หุตฺวา ตุมหากัม วาโท วา อนุวาโท วา วิญญูหิ
ครหิตพพการณัม โภจิ อปฺปมตฺตโกปิ กิณฺณุ โข อากฺขณฺติ ฯ อิทํ
วุตฺตํ โหติ ก็ สพฺพากาเรนปี ตุมหากัม วาเท คารยฺหการณัม
นตฺถิติ ฯ อพฺพากิจฺชนฺตฺติ อภิภวิตฺวา อากิจฺชนฺติ ฯ

จฺานเหติ การณฺเห ฯ ทิฏฺฐาทีสุ ทิฏฺฐํ นาม ภิกฺขุณฺ
อตฺถาย มิคฺมจฺเณ วชิตฺวา คยฺหมานํ ทิฏฺฐํ ฯ สุตํ นาม
ภิกฺขุณฺ อตฺถาย มิคฺมจฺเณ วชิตฺวา คหิตนฺติ สุตํ ฯ ปริสฺงกิตฺ
นาม ทิฏฺฐปริสฺงกิตฺ สุตปริสฺงกิตฺ ตทฺกุญฺยวิมตฺตปริสฺงกิตนฺติ ติวริ
โหติ ฯ

ตตฺรารยํ สพฺพสงฺกาทกวิญฺจโย อิทฺ ภิกฺขุ ปสฺสนฺติ
มนฺุสฺเส ชาลวากฺราทิตฺตเถ (๑) คามโต วา นิกฺขมฺนฺเต อรณฺเณ
วา วิจฺรนฺเต ฯ ทฺตฺยทิวเส ปน (๒) เนสํ ตํ คามํ ปิณฺฑาย
ปวิฏฺฐานํ สมจฺจมํสํ ปิณฺฑปาตํ อภิหรนฺติ ฯ เต เตน
ทิฏฺฐเณ ปริสฺงกนฺติ ภิกฺขุณฺ นุ โข อตฺถาย กตฺนฺติ ฯ
อิทํ ทิฏฺฐปริสฺงกิตํ นาม ฯ เอตํ คเหตุํ น วฏฺฏติ ฯ ยํ
เอวํ อปริสฺงกิตํ ฯ ตํ วฏฺฏติ ฯ สเจ ปน เต มนฺุสฺสา กสฺมา
ภนฺเต น คณฺหธาติ ปุจฺฉิตฺวา ตมตฺถํ สุตฺวา นยิทํ ภนฺเต
ภิกฺขุณฺ อตฺถาย กตํ อเมหฺหิ อตฺตโน อตฺถาย วา ราชยฺตุตาทีนํ
อตฺถาย วา กตฺนฺติ วทนฺติ กปฺปติ ฯ

๑. สී. ชาลวากฺราทิตฺตเถ ฯ ๒. ม. จ ฯ

*เล่มที่ ๘ ชีวกสตุตตวณณา หน้า ๕๕

น เหว โข ภิกขุ ปสฺสนฺติ อปฺจ สฺณนฺติ มนุสฺสา
กิริ ชาลวาทุราทิตฺตธา คามโตะ วา นิกฺขมฺนฺติ อรณฺเณ วา
วิจฺรณฺตีติ ฯ ทุคฺคิตฺตวเส ปน เนสนฺตํ คามํ ปิณฺฑาทาย ปวิภูจฺจัน
สมจฺจมํสํ ปิณฺฑาปาตํ อภิหรณฺติ ฯ เต เตน สฺเตน ปฺริสฺงกนฺติ
ภิกขุณฺํ นุ โข อตฺถาย กตฺนฺติ ฯ อิทํ สฺตปฺริสฺงกิตํ นาม ฯ
เอตํ คเหตุํ น วฏฺฏติ ฯ ยํ เอวํ อปฺริสฺงกิตํ ฯ ตํ วฏฺฏติ ฯ
สเจ ปน เต มนุสฺสา กสฺมา ฆนฺเต น คณฺหถาติ
ปฺุจฺฉิตฺวา ตมตฺถํ สฺตฺวา นยิทํ ฆนฺเต ภิกขุณฺํ อตฺถาย
กตํ ฯ อมฺเหหิ อตฺตโน อตฺถาย วา ราชยฺตฺตาทินํ อตฺถาย
วา กตฺนฺติ วทฺนฺติ ฯ กปฺปติ ฯ

น เหว โข ปน ปสฺสนฺติ น สฺณนฺติ ฯ อปฺจ เตสํ
คามํ ปิณฺฑาทาย ปวิภูจฺจัน ปตฺตํ คเหตุวา สมจฺจมํสํ ปิณฺฑาปาตํ
อภิสฺงฺขริตฺวา อภิหรณฺติ ฯ เต ปฺริสฺงกนฺติ ภิกขุณฺํ นุ โข
อตฺถาย กตฺนฺติ ฯ อิทํ ตทฺทกฺขวิมฺุตตปฺริสฺงกิตํ นาม ฯ เอตํปิ
คเหตุํ น วฏฺฏติ ฯ ยํ เอวํ อปฺริสฺงกิตํ ฯ ตํ วฏฺฏติ ฯ
สเจ ปน เต มนุสฺสา กสฺมา ฆนฺเต น คณฺหถาติ
ปฺุจฺฉิตฺวา ตมตฺถํ สฺตฺวา นยิทํ ฆนฺเต ภิกขุณฺํ อตฺถาย
กตํ ฯ อมฺเหหิ อตฺตโน อตฺถาย วา ราชยฺตฺตาทินํ อตฺถาย
วา กตํ ฯ ปวตฺตมํสํ วา กตํ กปฺปฺยเมว ลกิตฺวา ภิกขุณฺํ อตฺถาย
สมปาทิตฺนฺติ วทฺนฺติ ฯ กปฺปติ ฯ

*เล่มที่ ๘ คหปติวคควณณา หน้า ๕๖

มตานิ เปตกิจจตุถาย มงฺคลาทีนั วา อตุถาย กเตปี
เอเสว นโย ฯ ยั ยญฺหิ ภิกฺขุณฺเวย อตุถาย อกตํ ฯ ยตุถ
จ นิพฺพेमตिका โหนฺติ ฯ ตํ สพฺพํ กปฺปติ ฯ สเจ ปน เอกสุมี
วิหาเร ภิกฺขุ อฺทฺทิสฺส กตํ โหติ เต จ อตุตฺตโน อตุถาย
กตภาวํ น ชานนฺติ อญฺเณ ชานนฺติ ฯ ये ชานนฺติ เตสํเยว
น วฏฺฏติ อิตฺเรสํ วฏฺฏติ ฯ อญฺเณ น ชานนฺติ เตเยว
ชานนฺติ เตสํเยว น วฏฺฏติ อญฺเณสํ วฏฺฏติ ฯ เตปี อมฺหากํ
อตุถาย กตฺนฺติ ชานนฺติ ฯ อญฺเณปี เอเตสํ อตุถาย กตฺนฺติ
ชานนฺติ ฯ สพฺเพสํปี ตํ น วฏฺฏติ ฯ สพฺเพ น ชานนฺติ ฯ
สพฺเพสํเยว วฏฺฏติ ฯ ปญฺจสุ หิ สหฺรมฺมิเกสุ ยสฺส กสฺสจि
วา อตุถาย อฺทฺทิสฺส กตํ สพฺเพสํ น กปฺปติ ฯ

สเจ ปน โกจิ เอกํ ภิกฺขุํ อฺทฺทิสฺส ปาณํ วรฺิตฺวา
ตสฺส ปตฺตํ ปุเรตฺวา เทติ โสปี (๑) อตุตฺตโน อตุถาย กตภาวํ
ชานนฺเวย คเหตุวา อญฺเณสฺส ภิกฺขุโน เทติ โส ตสฺส
สทฺธา ย ปริภุชฺชติ ฯ กสฺสาปตฺตีติ ฯ ทฺวินนํปี อนาปตฺติ ฯ ยั
หิสฺส (๒) อฺทฺทิสฺส กตํ ฯ ตสฺส อภุคฺตตฺตาย อนาปตฺติ ฯ อิตฺรฺสฺส
อชานนฺตฺตาย ฯ กปฺปียมฺสฺส หิ ปฏิกฺคหฺเณ อนาปตฺติ นตฺถิ ฯ
อฺทฺทิสฺส กตฺตจฺจ อชานิตฺตฺวา ภุคฺตสฺส ปจฺจนา ญตฺวา
อนาปตฺติเทสนกิจฺจํ นาม นตฺถิ ฯ อกปฺปียมฺสํ ปน อชานิตฺตฺวา ภุคฺเตน

*เล่มที่ ๕ คหปติวคควณณา หน้า ๕๘

อิมสุมี สุตเตติ ตีสสุ จาเนสุ อุตตานิเยว สนุชาย เทสณา
กตา ฯ ปณิเตน ปิณฺฑปาเตนาคี เหฏฺฐา อนฺจกณฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
โกจิ มหคฺโข ปิณฺฑปาโต ปณฺธิตปิณฺฑปาโตติ อธิปฺเปโต ฯ
อิธ ปน มํสุปเสจโนว อธิปฺเปโต ฯ อคฺธิโตติ ตณฺหยา
อคฺธิโต (๑) อมฺจฺฉิตฺติ ตณฺหามฺจฺฉนฺยา อมฺจฺฉิตฺติ ฯ อนฺชฺฉา-
ปฺนฺโนติ น อธิอาปฺนฺโน (๒) สพฺพิ อาลุมฺปิตุวา เอกปฺปหารเนว
กิลิตฺกามิ กาโก วिय น โหตีติ อตุโธ ฯ อาทินวทสฺสาวีติ
เอกรตฺติวาเสน อฺทฺรปฏฺถํ ปวิสิตฺวา นวหิ วณฺมุเขหิ นิกฺขมิสฺสตีติ-
อาทินา นเยน อาทินํ ปสฺสนฺโต นิสฺสรณฺปฺลโย ปฺริกฺขชฺตีติ
อิทฺมตฺตมาหารปฺริโกโคติ ปฺลฺลยาช ปฺริจฺฉินฺทิตฺวา ปฺริกฺขชฺตีติ ฯ
อุตฺตพฺยาพาชาย วา เจเตตีติ อุตฺตทฺกฺขาย วา จินฺเตติ ฯ (๓) สุตฺติ
เม ตฺนฺติ สุตฺติ มยา เอวํ ปุพฺเพ ฯ เอตฺติ มยฺหิ สวณฺมตฺตเมวาคี
ทสฺเสตีติ ฯ สเจ โข เต ชีวก อิํ สนุชาย ภาสิตฺนฺติ ชีวก
มหาพฺรหฺมฺนา วิกฺขมฺภนปฺปหานเนน พฺยาปาทาทย โปหิณา ฯ เต
โส เมตฺตาวิหารี มยฺหิ สมฺจฺเจทปฺปหานเนน ฯ สเจ เต อิํ
สนุชาย ภาสิตฺติ ฯ เอวํ สนฺเต ตว อิํ วจัน อฺนุชานามิตฺติ
อตุโธ ฯ โส สมฺปฏฺิจฺฉิ ฯ

อถสฺส ภควา เสสพฺรหฺมฺวิหารวเสนาปี อุตฺตรี เทสนํ

๑. ม. อคฺธิโตติ ตณฺหยา อคฺธิโต ฯ ๒. ม. อนฺชฺฉอปฺนฺโนติ น อธิอาปฺนฺโน ฯ

๓. ม. เจเตตีติ ฯ

*เล่มที่ ๘ ชีวรสุตตวณณา หน้า ๕๘

วณณโต อธิ ชีวก ภิกขุติอาทิมหา ๗ ตัง อุตตทานตถเมว ๗

โย โข ชีวกาติ อัย ปาฏิเยโก อนุสนธิ ๗ อิมสมิณหิ
จानน ภควา ทวาริ ธเกติ ๗ สุตตานุทยิ ทสเสติ ๗ สเจ หิ
กสฺสจि เอวมสฺส เอกิ รสปีณฺทปาดิ ทตฺวา กปฺปสทสทสฺส
สคฺคสมฺปตฺตี ปฏฺฐกนฺติ ๗ ยงฺกิลฺลจि กตฺวา ปริ มาเรตฺวาปิ
รสปีณฺทปาทเว ทาทพฺโพติ ตัง ปฏฺฐเสเชนฺโต โย โข ชีวก
ตถาคตฺนฺติ อาทิมหา ๗ (๑)

ตตฺถ อิมินา ปจฺเมน จานนาคิ อิมินา อาณตฺติมตฺเตเนว
ตาว ปจฺเมน การณน ๗ คลปฺปเวจเณนาคิ โยตฺเตน คเล
พนฺธิตฺวา กทฺถมิโต คเลน ปเวจิมเนน ๗ อารภิมานนฺติ
मारิมานน ๗ อกปฺปิเยน อสฺสาเทตฺติ อจฺจมฺลํ สฺกมฺลํ (๒) ทิปิมลํ
วา มิคมฺสนฺติ ขาทาเปตฺวา ตฺวํ กิ สมนฺเน นาม ๗ อกปฺปิยมลํ
เต ขาทิตฺนฺติ ฆณฺเณติ ๗ เย ปน ทฺพภิกขาทิสฺสุ วา พฺยาริ-
นิกคหณตฺถํ วาอจฺจมฺลํ นาม สฺกมฺลสทฺทิสฺ ๗ ทิปิมลํ
มิกมฺสทฺทิสฺนฺติ ขานนฺตาสฺกมฺลํ อิทํ ๗ มิคมฺลํ อิทนฺติ วตฺวา
หิตชฺฆมาสเยน ขาทาเปนฺติ น เต สนฺธาเยตฺถ วุตฺตํ ๗ เตสญฺหิ
พหุปลฺลยเมว โหติ เอสาทิ ภนฺเต ภควนฺตํ สรณํ คจฺฉามิ
ชฺมมญฺจ ภิกขุสงฺฆมฺลจาทิ อัย อาคตฺพล วิญญาตสาสโน
ทิกฺกุสจฺจโจ อริยสาวโก ๗ อิมิ ปน ชฺมมเทสนํ โอคาหนฺโต ปสาทํ
๑. ม. ตถาคตฺวาติ อาทิมหา ๗ ๒. ม. สฺกมฺลสนฺติ ๗

*เล่มที่ ๕ คหปติวคฺควณณา หน้า ๖๐

อุปฺปาเตตฺวา ฐมฺมกถาย ภูตฺติ กโรนฺุโต เอวมาห ๑ เสถํ
สพฺพตฺถ อุตฺตานเมวาทิ ๑

ชีวกสฺตฺตวณฺณา นิฏฺฐิตา ๑

ปฺญจมํ ๑

อุปาลิวาทสฺตฺตวณฺณา

เอวเม สฺตฺตฺตฺติ อุปาลิวาทสฺตฺตํ ๑ ตตฺถ นาพฺนฺทายนฺฺติ
นาลนฺทาทิ เอวํนามเก นกฺเร ตํ นกฺโร โคจฺรคามํ กตฺวา ๑
ปาวาริกมฺพวเนติ ทฺสฺสปาวาริกเสฏฺฐิโน อมฺพวเน ๑ ตํ กิร
ตสฺส อฺยฺยานํ อโหสิ ๑ โส ภควโต ฐมฺมเทสนํ สฺตฺวา
ภควติ ปสนฺโน ตสฺมี อฺยฺยานเ กุฏฺฐิเลณฺมณฺพาทิปฏฺฐิณฺทิตํ
ภควโต วิหารํ กตฺวา นิยฺยาเทสิ ๑ โส วิหาโร ชีวกมฺพวณฺ
วีย ปาวาริกมฺพวณฺนฺเดว สงฺขํ คโต ๑ ตสฺมี ปาวาริกมฺพวเน
วิหฺรตีติ อตฺถโธ ๑ ทิฆตฺปสฺสีติ ทิฆตฺปตฺตา เอวฺลทฺฐนามโก ๑
ปิณฺฑปาตฺตปฏฺฐิกฺกนฺฺโตติ ปิณฺฑปาตฺโต ปฏฺฐิกฺกนฺฺโต ๑ สาสเน วีย
หิ (๑) พาหิรายตเน ปิณฺฑปาตฺตติ โวหาโร อตฺถิติ นตฺถิ ๑
ปฺญฺยเปตีติ ทสฺเสติ จเปติ ๑ ทณฺฑานิ ปฺญฺยเปตีติ
อิทํ นิกนฺฺถสมเยน ปุจฺจนฺฺโต อาห ๑ กายทณฺฑํ วิจิทณฺฑํ
มโนทณฺฑนฺฺติ เอตฺถ ปุริมทณฺฑทฺวํ โลกํ (๒) อจิตฺตํ ปฺญฺยเปนฺฺติ ๑
#๑. ม. กิ ปน ๑ ๒. ม. เต ๑

*เล่มที่ ๕ อุปาลิวาทสุตตวณณนา หน้า ๖๑

ยถา กิร วาเต วายนฺเต สาขา จลติ อุทกํ จลติ น
จ ตตฺถ จิตฺตํ อตฺถิ ฯ เอวํ กายทณฺโฑปิ อจิตฺตโกว โหติ
ยถา จ วาเต วายนฺเต ตาลปณฺณาทีนํ (๑) สทฺทํ กโรนฺติ ฯ อุทกํ
สทฺทํ กโรติ (๒) น จ ตตฺถ จิตฺตํ อตฺถิ ฯ เอวํ วจิตฺตโกว
อจิตฺตโกว โหตีติ อิมํ ทณฺฑทวํ อจิตฺตกํ ปณฺณเปนฺติ ฯ
จิตฺตํ ปน มโนทณฺฑนฺติ ปณฺณเปนฺติ ฯ อตฺถสฺส ภควา วจัน
ปติญฺจเปตฺตกาโมเกี ปน ตปสฺสีตีอาทิมาย ฯ

ตตฺถ กถาวตฺถสฺมินฺติ เอตฺถ กถาเยว กถาวตฺถ ฯ กถาย
ปติญฺจเปตีติ อตฺถิโธ ฯ กสฺมา ปน ภควา เอวมกาสี ฯ ปสฺสตี
หิ ภควา อโย อิมํ กถํ อาทาย กนฺตฺวา อตฺตโน สตฺถ
มหานิกนฺตสฺส อาโรเจตฺสตี ฯ ติสฺสญฺจ ปรีตตี อุปาลิ กหปตี
นินฺโน ฯ โส อิมํ กถํ สุตฺวา มม วาทำ อาโรเปตฺถ อากมิตฺสตี
ตสฺสสาหํ ชมฺมํ เทเสตฺสสามิ ฯ โส ติกฺขตฺตํ สรณํ คมิตฺสตี ฯ อตฺถสฺส
จตฺตารี สจฺจจันนิ ปกาสิตฺสสามิ ฯ โส สจฺจปฺปกาสนาวเสน
โสตาปตฺตนิสฺเส ปติญฺจหิตฺสตี ฯ ปเรสํ สงฺกหตฺถเมว หิ มยา
ปารมิตฺตํ ปุริตาคี ฯ อิมมตฺถํ ปสฺสนฺโต เอวมกาสี ฯ

กมฺมานิ ปณฺณเปตีติ อิทํ นิกนฺโต พุทฺธสมเยน ปุจฺจนฺโต
อาห ฯ กายกมฺมํ วจิตฺตมฺมํ มโนกมฺมนฺติ เอตฺถ กายทวาวเร
อาทานคฺคหณฺมฺญจฺนโจปนปฺปตฺตา (๓) อญฺจกามาวจรกุสฺลเจตนา

*เล่มที่ ๕ คหปติวคควณณา หน้า ๖๒

ทวาทสอกุสสเจตนาติ วิสติเจตนา กายกมมํ นาม ฯ กายทวาร
อาทานาทีนิ อปฺปตฺวา วจิตฺตวาทเร วจนเกทํ ปาปยมาณา
อุปฺปนฺนา ตาเยว วิสติเจตนา วจิตฺตมมํ นาม ฯ อุภยทวาร
โจปนํ อปฺปตฺวา มโนทวารเร อุปฺปนฺนา เอกุณตีสกุสส-
เจตนา มโนกมมํ นาม ฯ อปิจ สงฺเขปโต ติวริทํ กายทฺวจริตํ
กายกมมํ นาม ฯ จตุพฺพิทํ วจิตฺตจฺริตํ วจิตฺตมมํ นาม ฯ ติวริทํ
มโนทฺวจริตํ มโนกมมํ นาม ฯ อิมสฺมี จ สุตฺเต กมมํ ชฺฐี ฯ
อนนฺตรสุตฺเต จตฺตาริมาณี ปุณฺณ กมฺมานิ มยา สยํ อภิลฺลว
สจฺจิกตฺวา ปเวทิตานีติ (๑) เอวํ อากเตปิ เจตนา ชฺฐี ฯ ยตถ
กตฺถจि หิ (๒) ปวตฺตา เจตนา กณฺหํ กณฺหวิปากนฺติ อาทิกเกทํ
ลภติ ฯ นิตฺเทสวาทเรปีสุส (๓) สพฺยาปชฺฌํ กายสงฺขารํ อภि-
สงฺขโรตีตีอาทินา นเยน สว วุตฺตาว ฯ กายทวาร ปวตฺตา
ปน อิทฺ กายกมฺมนฺติ อธิปฺเปตํ ฯ วจิตฺตวาทเร ปวตฺตา วจิตฺตมมํ ฯ
มโนทวารเร ปวตฺตา มโนกมมํ ฯ เตน วุตฺตํ อิมสฺมี สุตฺเต
กมมํ ชฺฐี ฯอนนฺตรสุตฺเต เจตนาติ ฯ กมฺมปี หิ ภควา กมฺมนฺติ
ปญฺญเปติ ยถา อิมสฺมีเยว สุตฺเต ฯ เจตนาปี ฯ (๔) ยถาห เจตนาหํ
ภิกฺขเว กมมํ วทามิ เจตยิตฺวา กมมํ กโรตีติ ฯ กสฺมา
ปน เจตนา กมฺมนฺติ วุตฺตา ฯ เจตนามูลกตฺตา กมฺมสุส ฯ

*เล่มที่ ๕ อุปาลิวาทสูตรตวณณนา หน้า ๖๓

เอตถ จ อกุสลํ ปตฺวา กายกมฺมํ วจิกมฺมํ มหนฺตฺนฺติ
วทฺนฺโต น กิลมฺติ ฯ กุสลํ ปตฺวา มโนกมฺมํ ฯ ตถาหิ
มาตุมาตาทีนึ จตฺตารี กมฺมานิ กาเยเนว อุปกุกมิตฺวา กาเยเนว
กโรติ นิริเย กปฺปฏฺฐิกํ สงฺฆเภทกมฺมํ วจิทฺวาเรน กโรติ ฯ
เอวํ อกุสลํ ปตฺวา กายกมฺมํ วจิกมฺมํ มหนฺตฺนฺติ วทฺนฺโต
น กิลมฺติ นาม ฯ เอกา ปน ฌานเจตนา จตฺราสีติกปฺป-
สทฺสฺสานิ สกฺกสมฺปตฺตี อาวหติ ฯ เอกา มกฺกเจตนา สพฺพิ
อกุสลํ สมฺกฺขมาญฺเฏตฺวา อรหตฺตํ กณฺหาติ ฯ เอวํ กุสลํ ปตฺวา
มโนกมฺมํ มหนฺตฺนฺติ วทฺนฺโต น กิลมฺติ นาม ฯ อิมสฺมี ปน
จानเน ภควา อกุสลํ ปตฺวา มโนกมฺมํ มหาสาวชฺชํ วทฺมาโน
นียตฺมิจฺฉาทีฏฺฐี สนฺธาย วทติ ฯ เตเนวาท นานํ ภิกฺขเว
อณฺณํ เอกธมฺมํปิ สมฺนุสฺสํสามิ ฯ ยํ เอวํ มหาสาวชฺชํ ชลยิทํ
ภิกฺขเว มิจฺฉาทีฏฺฐี ฯ มิจฺฉาทีฏฺฐีปรฺมานิ ภิกฺขเว วชฺชานีติ ฯ (๑)
อิทานิ นิคฺนฺโถปิ ตถาคเตน คตฺมกฺคํ ปฏฺฐิพฺชชฺนฺโต กิณฺจ
อตุณฺนปฺพตฺตี อปฺสฺสนฺโตปิ ก็ ปนาวุโส โคตฺมาตีอาทิมาห ฯ

พาลกิมิยาติ อุปาลิสฺส กิร พาลกคาโม (๒) นาม อตฺถิ ฯ
ตโต จ ยํ คเหตุวา คเหตุวา มนฺุสฺสา อาคตา ฯ โส เอตฺถ คณ
อมุหากํ สตฺถารํ มหานิคฺนฺถํ ปฺสฺสิสฺสามาติ ตาย ปริสาย ปริวุโต
ตตฺถ อคฺมาสี ฯ ตํ สนฺธาย วุตฺตํ พาลกิมิยา ปริสายาติ ฯ
๑. อญฺ.เอก. ๒๐/๑๕๓/๔๔ ฯ ๒. ม. พาลกโลณวารคาโม ฯ

*เล่มที่ ๘ คหปติวคควณณา หน้า ๖๔

พาลกคามวาสินิยาติ อตุโธ ๑ อุปาลิปปมุขายาติ อุปาลิ-
เชฏฐกาย ๑ อปีจ พาลกิมิยาติ พาลวติยา ๑ พาลุสฺสนุณายาติปี
อตุโธ ๑ อุปาลิปปมุขายาติ อุปาลิคหปติเยว ตตฺถ โถกํ สปปญฺโธ
โส เตสํ (๑) ปมุโข เชฏฐโก ๑ เตนาปี วุตฺตํ อุปาลิปปมุขายาติ ๑
หนุทาติ วจสายตฺเถ (๒)นิปาโต ๑ จโวติ ตามโก ๑ โอพาริกสุสาติ
มหนตฺตสฺส ๑ อุปนิชายาติ อุปนิกฺขิปีตฺวา ๑ อิํ วุตฺตํ โหติ
กายทณฺฑสฺส สนฺติเก นิกฺขิปีตฺวา อัยฺ นฺ โข มหนฺโต ๑ อัย
มหนฺโตติ เอวํ โอลิกิยมาโน จโว มโนทณฺฑโท ก็ โสภติ
กุโต โสภิตฺตสฺส ๑ น โสภติ ๑ อุปนิกฺเขปมตฺตํปี นปฺปโหติติ
ทีเปติ ๑ สาธุ สาธุ ฆนฺเต ตปฺสฺสีติ ทิฆตปฺสฺสีตฺส สาธุการํ
เทนฺโต ฆนฺเตติ นาฏฺฏตฺตํ อาลปติ ๑

น โข เม ตํ ฆนฺเต รุจฺจตีติ ฆนฺเต เอตํ มยฺหํ น
รุจฺจติ ๑ มายาวีติ มายากาโร ๑ อวฏฺฐณฺนิมายนฺติ อวฏฺฐเฑตฺวา
คณฺหนมมายํ ๑ อวฏฺฐเฑตีติ อวฏฺฐเฑตฺวา ปริกฺขิปีตฺวา คณฺหติ ๑
คจฺจ ตฺวํ คหปตีติ กสฺมา มหฺนิกฺคนฺโธ คหปตี ยาวตฺตियํ
ปหิณฺตฺเยว ๑ ทิฆตปฺสฺสี ปน ปฏฺิพาหเตว ๑ มหฺนิกฺคนฺเถน หิ
ภควตา สทฺธิ เอกํ นครํ อุปนิสฺสาย วิหรนฺเตนปี น ภควา
ทิฏฺฐปฺพุโพ ๑ โย หิ สตฺถฺวาทปฏฺิณฺโธ โหติ โส ตํ ปฏฺิณฺณํ
อปฺปฬาย พุทฺธทฺสฺสเน อภฺพุโพ ๑ ตสฺมา เอส พุทฺธทฺสฺสนฺตส
๑. ม. ตสฺสา ๑ ๒. สී. วจฺสานตฺเถ ๑ ม.วจฺสายตฺเต ๑

*เล่มที่ ๕ อุปาลิวาทสุตตวณฺณา หน้า ๖๕

อลทฺฐปฺพุพฺพุตฺตา ทสพลสฺส ทสฺสนสมฺปตฺตติญฺจ นิชฺยานิกกถา-
ภาวญฺจ อชานนฺโต ยาวตตฺติยฺ ปหิณฺเตว ฯ ทิมฺตปฺสฺสี ปน
กาเลน กาลํ ภควนฺตํ อุปสงฺกมิตฺวา ติฏฺฐติปิ นิสิตฺติปิ
ปฺลฺหฺมฺปิ ปุจฺจติ ฯ โส ตถาคตฺสฺส ทสฺสนสมฺปตฺตตีปิ นิชฺยานิก-
กถาภาวึปิ ชานาติ ฯ อถสฺส เอตทโหสิ อโย คหปติปฺณฺชิตฺโต
สมณฺสฺส โคตมฺสฺส สนฺติเกคนฺตฺวา ทสฺสเนปิ ปสฺสีเทยฺย
นิชฺยานิกกถํ สุตฺวาปิ ปสฺสีเทยฺย ฯ ตโต น ปฺน อมฺหากํ สนฺติกํ
อากฺขฺเมยฺยาติ ฯ ตสฺมา ยาวตตฺติยฺ ปฏฺฐิพาหเตว ฯ

อภิวาทเตวฺวาติ วนฺทิตฺวา ฯ ตถาคตํ หิ ทิสฺวา ปสนฺนนาปิ
อปฺปสนฺนนาปิ เขภฺยฺเขน วนฺทนฺติเยว ฯ อปฺปกา น วนฺทนฺติ
กสฺมา ฯ อติอุจฺเจ หิ กุเล ชาโต อการํ อชฺฌาวสนฺโตปิ วนฺทิต-
ตพฺโพยฺเววติ ฯ อโย ปน คหปติ ปสนฺนตฺตฺตาว วนฺทิตฺติ ฯ
ทสฺสเนยฺว กิร ปสนฺนโน ฯ อากมา นฺ ชฺวริชาติ อากมา
นฺ โข อธิ ฯ

สาธฺฐ สาธฺฐ ฆนฺเต ตปฺสฺสีติ ทิมฺตปฺสฺสีสฺส สาธฺฐการํ
เทนฺโต ฆนฺเตติ ภควนฺตํ อาลปติ ฯ สจฺเจ ปติฏฺฐายาติ กุสฺราสิมฺหิ
อาโกภฺฐิตฺตฺตฺตฺตโก วีย อจฺฉนฺโต วจิสฺสจฺเจ ปติฏฺฐหิตฺตฺวา ฯ สียา
โนติ ฆเวยฺย อมฺหากํ ฯ

อิชาติ อิมฺสฺมี โลเก ฯ อสฺสาติ ฆเวยฺย ฯ สิตฺตทกํ
ปฏฺฐิกฺขิตฺตฺตติ นิกฺขนฺโถ สตฺตตฺสณฺณาย สิตฺตทกํ ปฏฺฐิกฺขิปติ ฯ ตํ

*เล่มที่ ๕ คหปติวคฺควณณา หน้า ๖๖

สนฺธาเยติ วุตฺตํ ฯ มโนสตุตา นาม เทวาติ มนฺมฺหิ สตุตา
ลคฺคา ลคฺคิตา ฯ มโนปฺปฏิพทฺโชติ ยสฺมา มนฺมฺหิ ปฺปฏิพทฺโช
หุตฺวา กาลิ กโรติ ตสฺมา มโนสตุเตสฺ เทเวสฺ อุปฺปชฺชตีติ
ทสฺเสติ ฯ ตสฺส หิ จิตฺตชโรโค (๑) ภวิสฺสตีติ ฯ เตนฺสฺส อุโณหทกํ
ปิวิตฺตํ วา หตฺถปาทาทีโรวนฺตถาย วา อตฺตปรสฺสิจนฺตถาย
วา อุปเนตฺตํ น วฏฺฏตีติ ฯ โรโค พลวตโร โหติ สีโตทกํ
วฏฺฏตีติ ฯ โรคํ วุปฺสเมติ ฯ อัย ปน อุโณหทกเมว ปฺปฏิเสวตี
ติ อลภมาโน โอตฺถนคณฺชิกํ ปฺปฏิเสวตีติ ฯ จิตฺเตนปี สีโตทกํ
ปาตูกาโม จ ปฺปริภุชฺชิตูกาโม จ โหติ เตนฺสฺส มโนทณฺโฑ
ตตุเถว ภิชฺชตีติ ฯ โส ภายทณฺฑทวจิทฺถนํ รกฺขามิตี อห
สีโตทกํ ปาตูกาโม วา ปฺปริภุชฺชิตูกาโม วา สีโตทกเมว
เทถาติ วตฺตํ น สหตีติ ฯ (๓) ตสฺส เอวํ รกฺขิตาปี ภาย-
ทณฺฑทวจิทฺถนํ จุตี วา ปฺปฏิสนฺธิ วา อากทฺตมิตฺตํ น
สกุโกนฺตีติ ฯ มโนทณฺโฑ ปน ภินฺโนปี จุติมปี ปฺปฏิสนฺธิมปี
อากทฺตมิตฺเตว ฯ อิติ นํ ภควา ทุพฺพลา ภายทณฺฑทวจิทฺถนํ
จวา ลามกา ฯ มโนทณฺโฑ (๔) พลวา มหนฺโตติ วทาเปสิ ฯ
ตสฺสปี อุปาสกสฺส เอตทโหสิ มุจฺฉาวเสน อสณฺณิ-
ภูตानณฺหิ สตุตาหฺมปี อสฺสาสปฺสฺสาสา นปฺปวตฺตนฺตีติ ฯ จิตฺต-
สนฺตตีปวตฺตมิตฺเตเนว ปน เต มตาติ น วุจฺฉนฺตีติ ฯ ยทา เนสิ
๑. ม. ปิตฺตชโรโค ฯ

*เล่มที่ ๕ อุปาลิวาทสูตรตวณณนา หน้า ๖๗

จิตต์ นปฺปวตฺตติ ฯ ตทา มตา เอเต นีหริตฺวา ฌาเปถาติ
วตฺตพฺพตฺติ อปชฺชติ ฯ กายทณฺโฑ นิรีโห อพฺยาปาริ ฯ ตถา
วจิตฺตโฑ ฯ จิตฺเตเนว ปน เตสํ จุตฺติปี ปฏฺฐิสฺสริปี โหติ
อิตฺติปี มโนทณฺโฑว มหนฺโต ฯ กิञฺชิตฺวาปี จุตฺติปีปฏฺฐิสฺสริอาทณฺโฑ
เอเสว มหนฺโต ฯ อมฺหากํ ปน มหานิคนฺนสฺส กถา อนิยฺยานิกาคิ
สลลฺกเขสิ ฯ ภควโต ปน วิจิตฺตานิ ปญฺหาปฏฺฐิภาณานิ โสตุกาโม
น ตาว อนฺุชานาติ ฯ

น โข เต สนฺุชิตฺติ น โข เต ฌญฺยติ ฯ ปฺริเมน วา
ปจฺฉิมนฺุติ กายทณฺโฑ มหนฺโตติ อิมินา ปฺริมวจนฺน อิทานิ
มโนทณฺโฑ มหนฺโตติ อิทํ วจนํ ฯ ปจฺฉิเมน วา ปฺริมนฺุติ เตน
วา ปจฺฉิเมน อทุํ ปฺริมวจนํ น ฌญฺยติ ฯ

อิทานิสฺส ภควา อญฺณานิปี การณานิ ออาหารนฺุโต ตํ
กี มญฺญสฺสีติอาทิมายา ฯ ตตฺถ จาตุยามสํวารสํวฺโตติ น
ปาณมฺติปาเปติ น ปาณมฺติปาตยติ น ปาณมฺติปาตยโต
สมนฺุญฺโโล โหติ น อทินฺุํ อาทียติ น อทินฺุํ อาทียาเปติ
น อทินฺุํ อาทียโต สมนฺุญฺโโล โหติ น มุสา ภณฺติ
น มุสา ภณาเปติ น มุสา ภณฺโต สมนฺุญฺโโล โหติ
น ภาวิตมาสีสฺติ น ภาวิตมาสีสาเปติ น ภาวิตมาสีสโต
สมนฺุญฺโโล โหติ อิมินา จตุโกฏฺฐาเสน สํวเรน สํวฺโต ฯ
เอตฺถ จ ภาวิตนฺุติ ปญฺจกามคฺคณา ฯ

*เล่มที่ ๘ คหปติวคฺควณฺณา หน้า ๖๘

สพฺพวาริวาริตฺโต วาริตสพฺพอุทโก ฯ ปฏิกุชิตตสพฺพ-
สีโตทโกติ อตุโธ ฯ โส หิ สีโตทเก สตุตฺตสญฺญี โหติ ตสฺมา
ตํ น วลฺลยฺเชติ ฯ อถวา สพฺพวาริวาริตฺโต สพฺพเพน ปาป-
วารเณน วาริตปาโป ฯ สพฺพวารียุตฺโตติ สพฺพเพน ปาปวารเณน
ยุตฺโต ฯ สพฺพวาริชฺฐโตติ สพฺพเพน ปาปวารเณน ชฺฐตปาโป ฯ
สพฺพวาริสฺสุจฺจโตติ สพฺพเพน ปาปวารเณน สฺสุจฺจโต ฯ
ชฺฐตปาโป ฯ อปาเทติติ ชฺฐตปาโป ปาณ วรํ อปาเทติ โส
กิริ เอกีนฺทริยํ ปาณํ ทฺวินฺทริยํ ปาณนฺติ ปฺลยฺเปติ ฯ
สฺกขทณฺฑกโปกฺรณปณฺณสฺกขรกถลานปี ปาโณเตว
ปฺลยฺเปติ ฯ ตตฺถ ชฺฐตปาโป อุกกพิณฺทํ ชฺฐตปาโป ปาโณ ฯ มหนฺตํ
มหนฺโตติ สญฺญี โหติ ตํ สนฺธาเยตํ วุตฺตํ ฯ กิสมิ ปฺลยฺเปตีติ
กตฺถ กตฺรสมิ โกฏฺจาสฺส ปฺลยฺเปติ ฯ มโนทณฺฑทสมินฺติ
มโนทณฺฑทโกฏฺจาสฺส ฆนฺเตติ ฯ อยํ ปน อฺปาสโก ฆณฺฑโตว
สยฺมปี สลฺลกฺเขติ (๑) อมฺหากํ มหानิคนฺโธ อสยฺเจตฺตนิกมฺมํ
อปฺปสวชฺชํ ฯ สยฺเจตฺตนิกํ มหาสวชฺชนฺติ ปฺลยฺเปตฺวา เจตฺนํ
มโนทณฺฑโตติ ปฺลยฺเปติ ฯ อนิยฺยานิกา เอตฺตสฺส กถา ฯ ฆควโตว
นิยฺยานิกาทิ ฯ

อิทฺฐาติ สมิทฺฐา ฯ สิตาติ อติสมิทฺฐา สพฺพผลาติ-
ผลฺลา วิย ฯ อากิณฺณมนฺุสฺสาติ ชนสมากฺถา ฯ ปาณาติ หตฺถิ-
๑. ม. สลฺลกฺเขติ ฯ

*เล่มที่ ๕ อุปาลิวาทสุดตวณฺณา หน้า ๖๕

อสุสาทโย ตีรจฺจนคตา เจว อิตฺถิปุริสทาทโย มนุสฺส-
ชาติกา จ ฯ เอกมฺสขลนฺติ เอกมฺสราสี ฯ ปุณฺชนฺติ ตสฺเสว
เววจฺนํ ฯ อิทฺธิมาติ อานุกาวสมฺปนฺโน ฯ เจโตวสิปฺตฺโตติ จิตฺเต
วสีทวปฺตฺโต ฯ ภสฺมํ กริสฺสามีติ ฉาริกํ กริสฺสามิ ฯ กิณฺหิ
โสภติ เอกา ฉวา นาพฺนฺทาติ อทฺมฺปิ ภณฺนฺโต โส คหฺปติ
กายปฺปโยเคน ปณฺณาสฺปิ มนุสฺสา เอกํ นาพฺนฺทํ เอกมฺสขลํ
กาตุํ น สกฺโกติ ฯ อิทฺธิมา ปนฺ เอกิ เอเกเนว มโนปฺโทเสน
ภสฺมํ กาตุํ สมตฺโต ฯ อมฺหากํ มหานิกฺคนฺตสฺส กถา อนิยฺยานิกา
ภควโตว กถา นิยฺยานิกาติ สลฺลกฺเขสิ ฯ

อรณฺณํ อรณฺณภูตฺนฺติ อคามกํ อรณฺณเมว หุตฺวา
อรณฺณชาติ ฯ อีสินํ มโนปฺโทเสนาติ อีสินํ อตฺถาย กเตน
มโนปฺโทเสน ฯ ตํ มโนปฺโทสํ อสหมานาหิ เทวตาหิ ตานิ
รฏฺฐานิ วินาสิตานิ ฯ โลกิกา ปนฺ อิสฺโย มนํ ปฺโทเสตฺวา
วินาสยฺยีสฺสูติ มณฺณนฺติ ฯ ตสฺมา อิมสฺมี โลกฺวาเท จตฺตฺวา อิทํ
วาทาโรปฺนํ กตฺนฺติ เวทิตฺตฺพํ ฯ

ตตฺถ ทณฺฑกฺกิอรณฺณาทีนํ เอวํ อรณฺณภูตฺกาโว
ชานิตฺตฺพฺโพ สรณฺจคฺโพธิสฺตฺตสฺส ตาว ปฺริสาย อติเวปฺลฺลตฺตํ
คตฺตาย กิสฺวจฺจฺโจ นาม ตาปฺโส มหาสฺตฺตสฺส อนฺเตวาสิ
วิเวกฺวาสิ ปตฺถยมาโน คณฺณํ ปฺหาย โคธาวาริตฺโรโต กลิงฺค-
รฏฺฐเจ ทณฺฑกฺกิรณฺโณ กุมฺภปฺริ นาม นกริ อุปฺนิสฺสาย ราชฺยฺยาน

*เล่มที่ ๕ คหปติวคฺควณณา หน้า ๗๐

วิเวกมฺนุพฺรุหฺยมาโน วิหฺรติ ฯ ตสฺส เสนาปติ อฺปฺภูจฺาโก
โหติ ตทา จ เอกา คณิกา รถํ อภิรฺหิตฺวา ปฺญจสฺตมาตฺ-
คามปฺริวารา นกริ อฺปฺโสภยมาณา วิจฺรติ ฯ มหาชโน ตเมว
โไอโลกยมาโน ปฺริวารेतฺวา วิจฺรติ นกรวิถิโย นปฺปโหนฺติ ฯ
ราชา วาตปानํ วิวริตฺวา จิโต ตํ ทิสฺวา กา เอสาติ
ปฺจฺุฉิ ฯ ตุมฺหากํ นกรโสภินี เทวาติ ฯ โส อฺสฺสฺยฺยมาโน ก็
เอตาย โสภิตํ (๑) นกริ สยํ โสภิสฺสฺตีติ ตํ จานนฺตรํ อจฺฉินฺทาเปตี ฯ
 สา ตโต ปฺภูจฺาย เตน (๒)เตน สทฺธี สนฺถวํ กตฺวา
จानนฺตรํ ปฺริยเสมาณา เอกทิวสํ ราชฺยฺยานํ ปฺวิสิตฺวา
จงฺกมฺนโกภฺยิ อาลมฺพนผลกํ นิสฺสาชฺ ปาสาณผลเก นิสินฺนํ
ตาปสํ ทิสฺวาว จินฺเตสิ กิลิฏฺุโจ วตายํ ตาปโส อนนฺยชิตา-
มณฺจฺิโต ฯ ทาจิกahi ปฺรฺพฺุหาหิ มฺขํ ปิหิตํ ฯ มสฺสฺนา อฺรํ ปิหิตํ
อฺโก กจฺฉมา ปฺรฺพฺุหาติ ฯ อตฺสฺสา โทมนสฺสํ อฺปฺปชฺชิ
อหํ เอเกน กิจฺเจน วิจฺรามิ ฯ อยญฺจ เม กาลกณฺณิ ทิฏฺุโจ
อฺทกํ อahrธ ฯ อกฺขิณี โธวิสฺสามิติ อฺทกทนฺตกณฺณํ อahrาเปตฺวา
ทนฺตกณฺณํ ขาทิตฺวา ตาปสฺสฺส สรีเร ปิณฺฑปิณฺฑํ เขฬํ
ปาเตตฺวา ทนฺตกณฺณํ ชฺฉามตฺถเก ขิปีตฺวา มฺขํ วิภฺุขาลेतฺวา
อฺทกํ ตาปสฺสฺส มตฺถกสฺมีเยว สิลฺยจิตฺวาเยหิ เม อกฺขิหิ
กาลกณฺณิ ทิฏฺุโจ ฯ ตานิ โธตานิ กลิปฺวาหิตาติ นิกฺขนฺตา ฯ
๑. ม. โสภิตาย ฯ ๒. ม. เกนจิ ฯ

*เล่มที่ ๕ อุปาลิวาทสุตตวณณนา หน้า ๗๑

ตํทิวสยจ ราชา สตี ปฏิลกิตฺวา โภ กุหี นคร-
โสภินีตี ปุจฺฉิ ฯ อิมสุมิเยว นครเ เทวาทิ ฯ ปกติจานนุตฺร-
เมวสฺส เทถาทิ จานนุตฺรํ ทาเปสิ ฯ สวา ปุพฺเพ สุกตกมมํ
นิตฺตสย ลทฺธํ จานนุตฺรํ ตาปสฺสฺส สรีเร เขพปาทเนน
ลทฺธนฺติ สยฺมํ อกาสิ ฯ

ตโต กติปาหจฺเยน (๑) ราชา ปุโรหิตสฺส จานนุตฺรํ
คณฺหิ ฯ โส นครโสภินียา สนฺติกํ คนฺตฺวา ภคินี กินฺติ
กตฺวา จานนุตฺรํ ปฏิลกิตฺติ ปุจฺฉิ ฯ พฺราหฺมณ กิ อณฺณํ
กาตพฺพิ อตฺถิ ฯ ราชฺยฺยานเ อนนฺยชิตกาลกณฺณี ญฺญชฺฉิลเ เอโก
อตฺถิ ฯ ตสฺส สรีเร เขพฺ ฺปาเตหิ ฯ เอวํ จานนุตฺรํ ลภิสฺสตีตี
อาห ฯ โส เอวํ กริสฺสामी ภคินีตี ตตฺถ คนฺตฺวา ตาย
กตฺตสทิสเมว สพฺพิ กตฺวา นิกฺขมิ ฯ ราชापि ตํ ทิวสเมว
สตี ปฏิลกิตฺวา กุหี โภ พฺราหฺมโณติ ปุจฺฉิ ฯ อิมสุมิเยว
นครเ เทวาทิ ฯ อเมหฺหิ อนุปฺชารेतฺวา กตํ ฯ ตเทวสฺส จานนุตฺรํ
เทถาทิ ทาเปสิ ฯ โสปิ ปุณฺณพเลน ลกิตฺวา (๒) ตาปสฺสฺส
สรีเร เขพปาทเนน ลทฺธํ เมติ สยฺมมกาสิ ฯ

ตโต กติปาหจฺเยน รมฺโวลเ ปจฺจนฺโต กุปีโต ฯ ราชา
ปจฺจนฺตํ วุปฺสเมสฺสามีตี จตฺรงฺคินียา เสนาย นิกฺขมิ ฯ ปุโรหิตो
คนฺตฺวา รมฺโวลเ ปุโรโต จตฺวา ชยตฺ มหาราชาตี วตฺวา
๑. ม. กติปาหสฺสจฺเยน ฯ เอวมฺปฺริปี ฯ ๒. ม. ลภิตํ ฯ

*เล่มที่ ๕ คหปติวคฺควณณา หน้า ๗๒

มหาราช ตุมฺเห ชยตฺถาย คจฺจนฺตติ ปุจฺฉิ ฯ อาม
พฺรหฺมณฺตติ ฯ เอวํ สนฺเต ราชฺยุยานเ อนนฺยชิตกกาลกณฺณี
เอโก กุชฺชภูโต วสฺติ ฯ ตสฺส สรีเร เขฬิ ปาเตถาติ ฯ ราชา
ตสฺส วจฺนํ คเหตุวา ยถา คณิกาย จ เตน จ กตํ ฯ ตเถว
สพฺพิ การเตวา (๑) โอรฺเชปี อาณาเปสิ เอตสฺส กุชฺชภูตสฺส สรีเร
เขฬิ ปาเตถาติ ฯ ตโต โอรฺชาปี โอรฺชปาลกาปี ตเถว
อกํสุ ฯ อถ ราชา อฺยุยานทฺวาเร รกฺขํ จปาเปตฺวา รณฺณา
สทฺธิ นิกฺขมฺนฺตา สพฺเพ ตาปสฺสฺส สรีเร เขฬิ อปาเตตฺวา
นิกฺขมิตฺถ น ลภฺนฺตีติ อาณาเปสิ ฯ อถ สพฺโพ พลกาโย
จ เสนิโย จ เตเนว นียาเมน ตาปสฺสฺส อฺปริ เขฬฺจ
ทนฺตกฺกุจฺฉานิ จ มฺขวิกฺขาลิตอฺทกณฺจ (๒) ปฺวาหิสีสุ ฯ เขฬิ จ
ทนฺตกฺกุจฺฉานิ จ สกฺลสรีริ อวตฺถริสีสุ ฯ

เสนาปติ สพฺพปจฺฉา สฺมุติวา มยฺหิ กิร สตฺถาริ
ภควนฺตํ ปุณฺณกฺเขตฺตํ สคฺคโสปานํ เอวํ ฃกฺกุชฺชียีสูติ อฺสุมชาต-
ททโย มฺเขน อสฺสสนฺโต เวเคน ราชฺยุยานํ คนฺตฺวา (๓)
ตถापฺยสนปฺปตฺตํ อีสึ ทิสฺวา กจฺฉํ พนฺธิตฺวา ทฺวิหิ หตฺถेหิ
ทนฺตกฺกุเจ อปฺพฺยฺหิตฺวา (๔) อฺกฺขิปิตฺวา นิสึทาเปตฺวา อฺทกํ
อาหฺราเปตฺวา นฺหาเปตฺวา สพฺพโอสฺเสหิ เจว จตฺฐชาติคฺนฺเชหิ
๑. ม. กตฺวา ฯ ๒. สึ. มฺขวิกฺขาลนอฺทกณฺจ ฯ ๓. ม. อากนฺตฺวา ฯ
๔. ม. ทนฺตกฺกุจฺฉานิ อปฺวียฺหิตฺวา ฯ

*เล่มที่ ๕ อุปาลิวาทสุดตวณณนา หน้า ๘๓

จ สรีริ อพฺพญฺญตฺวา สุขุมสาฎฺเณน ปุณฺณิตฺวา ปุโรโต อณฺชลี
กตฺวา จิโต เอวมาหภนฺเต อยฺยตฺตํ มนุสฺเสหิ กตฺตํ ๑ เอเตสํ
กี ภวิสฺสตีติ ๑ เทวตา เสนาปติ ติธา ภินฺนา ๑ เอกจฺจา
ราชานเมว นาเสสฺสามาติ วทฺนฺติ ๑ เอกจฺจา สทฺธิ ปริสาย
ราชานนฺติ ๑ เอกจฺจา รมฺโฆว ชิตฺติ (๑) สพฺพํ นาเสสฺสามาติ
อิทํ วตฺวา จ ปน ตาปโส อปฺปมตฺตกํ (๒) โกปี อกตฺวา
โลกสฺส สนฺติอุบายเมว อจิกฺขนฺโต อห อปราโธ นาม
โหติ อจฺยํ ปน เทเสตฺถุชานนตฺสส ปากตฺติกเมว โหตีติ ๑

 เสนาปติ นยฺม ลภิตฺวา รมฺโฆว สนฺติกํ กนฺตฺวา
ราชานํ วทฺนฺติวทา มหาราช ตุมฺเหหิ นีราปฺราเช มหิตฺธิเก
ตาปเส อปฺรชฺชณฺเนเตหิ ภาริยํ กมฺมํ กตฺตํ ๑ เทวตา กิร ติธา
ภินฺนา เอวํ วทฺนฺตีติ สพฺพํ อารโจะตฺวา ขมาปิตฺเต กิร
มหาราช ปากตฺติกํ โหติ รกฺขจฺจ มา นาเสถ ๑ ตาปสฺส ขมาเปถาติ
อห ๑ ราชา อตฺตนา โทสํ กตฺตํ ทิสฺวาปี เอวํ วเทติ น
ตํ ขมาเปสฺสามีติ ๑ เสนาปติ ขาวตฺตियํ ยาจิตฺวา อนิจฺจนฺตํ
อห อหํ มหาราช ตาปสฺสส พลํ ชานามิ น โส
อภฺตฺวาที นาปี กุปีโต ๑ สตฺตนาทฺนุทเยน ปน เอวมาห
ขมาเปถ นํ มหาราชาคิ น ขมาเปมีติ ๑ เตนหิ
เสนาปติจฺจานํ อณฺณสฺส เทถ ๑ อหํ ตุมฺหากํ อาณาปวตฺตฺติจฺจาน
#๑. ม. รมฺโฆว วิชิตฺ ๑ ๒.. ม. อปฺปมตฺตกมฺปิ ๑

*เล่มที่ ๕ คหปติวคควณณา หน้า ๗๔

น วสิสสามิติ ๑ ตุวัเยว เยนกามิ คจจ ๑ อหิ มยหิ เสนาปติ
ลภิสสามิติ ๑ ตโต เสนาปติ ตาปสสส สนตักิ อากนตุวา
วนุทิตวา กถิ ปฎิปชชามิ ฆนุเตติ อห ๑ เสนาปติ เย
เต วจัน สุนนติ ๑ สพเพ สปริกขารे สชเน สทวิปทจตุปปเท
คเหตุวา สตุตทิวสพฆนุเตร พหิรชชสีมि คจจนตุ เทวตา อติวिय
กูปิตา ชุวั รฎฐปีพิ กสิสสนตติ ๑ เสนาปติ ตถา อกาสิ ๑

ราชา ตตุถ มตุโตเยว (๑) อमितตมถัน กตุวา ชนปท
วุปสมตุวา อากมม ชยชนฐาวารฎฐาเน นิสิติตวา นคร
ปฎิซคคาเปตุวา อนุโตนคริ ปาวิติ ๑ เทวตา ปจมีเยว
อุทกวุฎฐิ ปาตยีส ๑ มหาชโน อตุตมโน อโหสิ กุฎชฎิลิ
อปรทชกาลโต ปฎุจาย อมหากิ รัถโย วุฑุฒิเยว อमितเต
นิมมเถสิ ๑ อากตทิวเสเยว เทโว วุฎฐิจติ ๑ เทวตา ปุน
สุมนปุปผวุฎฐิ ปาตยีส ๑ มหาชโน อตุตมมตโร อโหสิ ๑
เทวตา ปุน มาสกวุฎฐิ ปาตยีส ๑ ตโต กหาปณวุฎฐิ ๑
ตโต กหาปณตุถิ น นิกขเมยยุนติ (๒) มลลฆมานา หตุฎฐป-
คปาทุปคาทิกตภณทวุฎฐิ ปาเตสุ ๑ มหาชโน สตุตถุมิกิ ปาสาทิ
จิตปี โอตริตุวา อากरणานิ ปิลนุชนโต อตุตมโน อโหสิ
อรหติ วต กุฎชฎิลิ เขพปาดนั ๑ ตสส อุปริ เขพปาดิตกาลโต
ปฎุจาย อมหากิ รัถโย วุฑุฒิ ชาตา อमितตมถัน กถิ
๑. ม. คตมตุโตเยว ๑ ๒. ม. นิกขเมยยาติ ๑

*เล่มที่ ๘ อุปาลิวาทสุตตวณณนา หน้า ๘๕

อาคตทิวเสเยว เทโว วสุสิ ตโต สุมณวภูจิ มาสกวภูจิ
กหาปณวภูจิ กตภณฆวภูจิติ จตสโส วภูจियो ชาตาคิ อตตมณ-
วามัง นิจจาเรตวา รณโณ กตปาเป สมนุณโณ ชาโต ฯ

ตสมึ สมเย เทวตา เอกโตธารอุทธาราทีนิ นานป-
ปการานิ อวูธานิ มหาชนสส อุปริผลเก มัส โกภูญยมานา
วีย ปาตยีสู ฯ ตทนนตริ วิตจจเก วิตฐเม กีสูกปุปผวณณ-
องการะ ฯ ตทนนตริ ภูฏาคารปุปมาเน ปาสาเน ฯ ตทนนตริ
อนุตโตมภูจิชัย อสณจนกั สุขุมวาลิกั วสุสาปยมานา อสีติ-
หตุตพเพธึ ถลั อกัสุ ฯ รณโณ วิชิตภูจानะ กิสวจณตปาโส
เสนาบติ มาตูปสกรามติ ตโยว มนุสสุตภา อโรคา อเหตุ ฯ
เสสานัง ตสมึ กมเม อสมงกัภูตานิ ติรจจานานัง ปานียภูจानะ
ปานีย นานโหสิ ฯ ตินภูจानะ ตินัง ฯ เต เยน ปานีย เยน
ตินนติ คจจนตภา อปุตเตเยว สตุตเม ทิวเส พหิรชชสิมัง
ปาปณีสู ฯ เตนาห สรภงคโพธิสตุโต

กิสณหิ วจัน อวกรีย ทณทกั
อุจจันนมุโล สชโน สรภูโจ
กุกกุลนามะ นีรยมุหิ ปจจติ
ตสส สุลลิ่งกานิ ปตนติ กายะติ ฯ (๒)

เอวံ ตาว ทณทกัอรณณสส อรณณภูตภาโว เวทิตพุโพ ฯ

#๑. สยา.สุลลิ่งกานิ ฯ ๒. พุ.ชา. ๒๗/๒๔๖๔/๕๓๕ ฯ

*เล่มที่ ๕ คหปติวคควณณา หน้า ๗๖

กลิงครฎุเจ กิร (๑) นาฬีกีรณเณ รชชั การยมาเน หิมวติ
ปณจสตาปสา อนัตติคนุชา อชินชฎาวากจีรธา วนมุตผล-
ภกษา หุตวา จิร วิตินาเมตวา โลณมพิลเสวนตุถั มนุสสปลั
โอตริตวา อนุปพเพน กลิงครฎุเจ นาฬีกีรณเณ นคร
สมปตตะ ๑ เต ชฎาชินวากจีรานี สณเจเปตวา ปพพชิตานูรูป
อุปสมสิริ ทสสยมานา นคร กิกขาย ปวิสิสุ ๑ มนุสสา
อนุปปนเน พุทฐูปาเท ตาปสพพชิตะ ทิสวา ปสนนา
นิสชชฎาจัน ถัวิธาย หตุถโต กิกขาภาชนั คเหตุวา
นิสีทาเปตวา กิกขั สมปาเทตวา อทิส ๑ ตาปสา กตภตต-
กัจจา อนุโมทนี อกัสุ ๑ มนุสสา สุตวา ปสนนจิตตะ กุหิ
ภทนต์ตา กจณนัตติ ปุจันสิสุ ๑ ยถาผาสุกฎาจัน อาวุโสติ ๑
ภนเต อลมนถตุถ คมนเนน ราชชยยานเ วสถ ๑ มยั ภูตต-
ปาตตราสา อาคนุตตะ ฐมมกถั โสสสามาติ ๑ ตาปสา
อธิวาเสตตะ อูยยานัน อคมัสุ นาคธา ภูตตปาตตราสา
สุทฐวตถนัตถตา(๒) สุทฐตตราสงคะ ฐมมกถั โสสสามาติ สงฆ-
สงฆีคณคณิฎฐตา (๓) อูยยานาภิมุขา อคมัสุ ๑ ราชา อูปริปาสาเท
จิทะ เต ตถา กจณมาเน ทิสวา อูปฎฐากั ปุจันสิ กิ
เอเต ภณ นาคธา สุทฐวตถนัตถตา สุทฐตตราสงคะ หุตวา
อูยยานาภิมุขา กจณนัตติ ๑ กิ เอตถ สมชชั วา นาฎกั วา
๑. ปน ๑ ๒. ม. อัย ปาโธ นตุถิ ๑ ๓. ม. สงฆา คณา คณิฎฐตา ๑

*เล่มที่ ๕ อุปาลิวาทสุตตวณฺณา หน้า ๘๗

อตุถิติ นตุถิ เทว ๆ เอเต ตาปสานํ สนฺตึเก ชมฺมกถํ (๑)
โสตฺถุมา กจฺจนฺตฺติ ๆ เตนฺหิ ภณฺเ อหฺมปิ กจฺจิสฺสามิ ๆ มยา
สทฺฐี กจฺจนฺตฺติ ๆ โส อากนฺตฺวา เตสํ อาโรเจสิ ราชายี
กนฺตฺกาโม ๆ ราชานํ ปรีวาเรตฺวาว กจฺจถาติ นาคฺรา
ปกฺคิยาปี อตฺตมฺนา ตํ สุตฺวา อมฺหากํ ราชา อสฺสทฺุโ
อปฺปสฺนฺโน ทฺุสฺสึโล ๆ ตาปฺสา ชมฺมิกา ๆ เต อากมฺม ราชายี
ชมฺมิโก ภวิสฺสตีติ อตฺตมฺนตรา อเหตุํ ๆ

ราชา นิกฺขมิตฺวา เตหิ ปรีวาริโต อุยฺยานํ กนฺตฺวา
ตาปฺเสหิ สทฺฐี ปฏฺิสนฺถาริ กตฺวา เอกมฺนตํ นิสึทึ ๆ
ตาปฺสา ราชานํ ทิสฺวา ปรีกถาย กุสฺลสฺส เอกสฺส
ตาปฺสสฺส รยฺโล ชมฺมกถํ กเถหิตฺติ สยฺยมทํสุ ๆ โส ตาปฺโส
ปรีสํ โอลิเกตฺวา ปญฺจสุ เวเรสุ อาทินฺวํ ปญฺจสุ จ
สิเลสุ อานิสฺสํ กเถนฺโต ปาโณ น หนฺตพฺุโพ ๆ อทินฺนํ
นาทาตพฺุพิ ๆ กามฺสุ มิจฺจจาโร น จริตพฺุโพ ๆ มฺุสา น
ภณฺิตพฺุพา (๒) มชฺุชํ น ปาตพฺุพิ ปาณาติปาโต นาม นีรย-
สํวตฺตนิโก โหติ ตีรจฺจานโยนิสํวตฺตนิโก ปิตฺติวิสยสํวตฺตนิโก
ตถา อทินฺนาทานาทินิ ๆ ปาณาติปาโต นีรย ปจฺจิตฺวา
มฺุสฺสโลกํ อากตฺสฺส วิปากาวเสเสน อปฺปายุกสํวตฺตนิโก โหติ
อทินฺนาทานํ อปฺปโภกสํวตฺตนิกํ มิจฺจจาโร พหุสฺปตฺตสํวตฺตนิโก

*เล่มที่ ๕ คหปติวคควณณา หน้า ๗๘

มุสวาโท อภูตพุกุขานสัวตุนิโก มชชปานัน อุมมตตกภาว-
สัวตุนิกนุติ ปลยสุ เวเรสุ อิมิ อาทีนวั กเถสิ ฯ

ราชา ปกคิยาปี อสุสทุโร อปฺปสนฺโน ทุสสีโล ฯ
ทุสสีลสุส จ สีสกถา นาม ทุกถา กณฺเณ สูลปเวสนัน
วีย โหติ ตสฺมา โส จินฺเตสิ อหิ เอเต ปกคณฺหิสฺสามิติ
อากโต ฯ อิมิ ปน มยฺหิ อากตกาลโต ปกฺกจาย มึเยว ฃญฺเณนฺตา
วิชฺฌนฺตา ปริสฺมชฺเณ กเถนฺติ ฯ กริสฺสามิ เนตฺถิ กตฺตพฺพนฺติ ฯ
โส ฃมฺมกถาปริโยสานเ อาจริยา เสฺว มยฺหิ เกเห ภิกฺขุ
คณฺหธาติ นิมนฺเตตฺวา อคฺมาสิ ฯ โส ทฺติยทิวเส มหนฺเต
มหนฺเต โกพุมฺเพ (๑) อหฺราเปตฺวา คฺวุสฺส ปฺุราเปตฺวา กทฺลิตฺเตหิ
เนตฺถิ มฺุขานิ พนฺธาเปตฺวา ตตฺถ ตตฺถ จปาเปสิ ฯ ปฺุณ
พหฺลมฺรฺกเตลนาควสาปิฉฺฉิลฺลาทีนํ (๒) กฺุญฺเณ ปฺุเรตฺวา นิสฺเสณฺนิมฺตฺถเก
จปาเปสิ ฯ ตตฺถเว จ มหามลฺเล พนฺธกฺจเเน หตฺเถหิ มฺุคฺคะ
คาหาเปตฺวา จเปตฺวา อหฺ กฺุญฺจตาปฺสา อตีวีย มึ วิหฺเจยฺสิ ฯ
เตตฺถิ ปาสาทโต โອตฺรณฺกालเ กฺุญฺเหิ ปิจฺฉิลฺลํ โสปานมฺตฺถเก
วิสฺสชฺเชตฺวา สีสเ มฺุคฺคะเรหิ โปเจตฺวา กเถ คเหตฺวา โสปาน
จิปฺถาติ ฯ โสปานปาทมฺุเล ปน จณฺเฑ กุกฺกุเร พนฺธาเปสิ ฯ
ตาปฺสาปี เสฺว ราชเคเห ภูณฺชิสฺสามาติ อณฺณมณฺณ
โอวทิสฺสุ มาริสฺสา ราชเคหิ นาม สาสงฺกํ สปฺปฏิกฺขมฺ

*เล่มที่ ๕ อุปาลิวาทสูตรตวณณนา หน้า ๘๕

ปพฺพชิตฺเทหิ นาม ฉทวารารมฺมณสณฺณเตหิ ภวิตพฺพิ ๑ ทิกฺกุจ-
ทิกฺกุเจ อารมฺมณ นิมิตฺตํ น คเหตุพฺพิ ๑ จกฺขุทวารเ สํวโร
ปจฺจุปฺกุจเปตพฺโพติ ๑

ปฺนทิวเส ภิกฺขุจาจารเวถิ สลฺลทฺกฺเขตฺวา วากจิริ นีวาเสตฺวา
อชินจมฺมํ เอกํสคฺตํ กริตฺวา ชฎากลาปี สณฺจเปตฺวา ภิกฺขุ-
ภาชนํ คเหตุวา ปฏฺิปาฏฺิยา ราชนิเวสนํ อภิรุพฺหา ๑ ราชา
อารุพฺหาวั ฌตฺวา ฌุถโกพฺมุพฺมุขโต กทลิตฺตํ นีหฺราเปตี ๑
ทฺกฺคนฺโร ตาปฺสานํ นาสปฺภูํ ปหฺริตฺวา มตฺถลฺลคฺปาตนาการป-
ปฺตฺโต อโหสี ๑ มหาตาปโส ราชนํ โอลเกสี ๑ ราชา
เอถ (๑)โกนฺโต ยาวทตฺถิ ภูณฺชนฺตุ เจว หฺรณฺตุ จ ๑ ตฺมุหํกํ
เอถิ อนุจฺฉวิกํ ๑ หิโยโย อหิ ตฺมุเมห ปกฺคเหสฺสามิตฺติ อากโต
ตฺมุเมห ปน มํเยว ฌณฺฎณฺดา วิชฺฌนฺดา ปฺริสมฺชฺฌเม กถยิตฺถ
ตฺมุหํกํ อิทํ อนุจฺฉวิกํ ๑ ภูณฺชธาติ มหาตาปสฺส อฺพฺงฺเกน
ฌุถิ อฺปนาเมสี ๑ ตาปโส ธี ธีติ วทฺนฺโต ปฏฺินิวตฺติ ๑
เอตฺตเกเนว กจฺฉิสฺสธ ตฺมุเมหติ โสปาเน ฌุณฺหิ ปิจฺฉิลฺลํ
วิสฺสชฺชาเปตฺวา มลฺลานํ สณฺณมกาสิ ๑ มลฺลตา มุคฺคเรหิ
สีสานิ โปเจตฺวา คีวํยํ คเหตุวา โสปาเน จิปีสุ ๑ เอโกปี
โสปาเน ปตฺติจฺจํ นาสกฺขิ ๑ ปวตฺตมานา โสปานปาทมฺลฺลเยว
ปาปฺณิสฺสุ ๑ สมฺปตฺเตเต สมฺปตฺเตเต จณฺทกฺกฺกุรา ปฏฺิปฺภาติ

๑. ม. เอตฺถ ๑

*เล่มที่ ๕ คหปติวคควณณา หน้า ๘๐

ิตุจมานา ขาทิสฺ ๑ โยปี เนลฺ อุกฺกหิตฺวา ปลายติ โสปี
อาวาณฺเฏ ปตฺติ ๑ ตตฺราปี นํ กุกฺกุรา อนฺุพฺนฺธิตฺวา
ขาทฺนฺติเยว ๑ อิติ เนลฺ กุกฺกุรา อุกฺกิสฺสงฺกติกเมว อวเสสยฺสิ ๑
เอวํ โส ราชา ตปสมฺปฺนฺเน ปญฺจสเต ตาปเส เอกทิวเสเนว
ชีวิตา โวโรเปสิ ๑

อดสฺส รฏฺเฐ เทวตา ปฺริมนเยเนว ปฺนฺ นว วุฏฺฐิโย
ปาเตตุ ๑ ตสฺส รฏฺฐิ (๑) สฏฺฐิโยชนฺุพฺเพเชน วาลุกฺถเลน
อวจฺฉาถิยิตฺถ ๑ เตนาหฺ สรภฺงฺโก โปชิสฺตฺโต

โย สลฺยเต ปฺพพฺชิตฺ อเหจฺยิ (๒)

ธมฺมํ ภณฺนเต สมฺเณ อทฺุสเก

ตํ นาฬิเกริ สฺนฺขา ปฺรตฺถ

สงฺคมฺม ขาทฺนฺติ วิพฺนฺทมานนฺติ (๓) ๑

เอวํ กาลิงฺการณฺลสฺส อรณฺญภฺตภาโว เวทิตฺพุโป ๑

อตีเต ปน พาราณสีนฺคเร ทิฏฺฐมฺงฺกติกา นาม
จตฺตาฬิสฺโกฏฺฐิวิภวสฺส เสฏฺฐิโน เอกา ฐิตา อโหสิ ทสฺสนิยา
ปาสาทิกา ๑ สว รูปฺโลกฺกุลสมฺปตฺตสมฺปฺนฺนตฺยา พหฺนฺนํ
ปตฺถนฺิยา อโหสิ ๑ โย โย ปนฺสฺสา วาเรยฺยตฺถาย ปฺหิณฺติ (๔)
ตนฺตํ ทิสฺวานสฺส ชาตฺยิ วา หตฺถปาทาฬิสฺ วา ยตฺถ กตฺถจิ
โทสิ อาริเปตฺวา โก เอส ทฺุชฺชาโต ทฺุสฺสณฺจิตฺติอาทินิ

*เล่มที่ ๕ อุปาลิวาทสุตตวณฺณนา หน้า ๘๑

วตฺวา นีหฺรถ นนฺติ นีหฺราเปตฺวา เอวรูปฺปี นาม อทฺทลํ
อฺทกํ อหฺรถ ๑ อกฺขิณี โชวิสุสํมิตฺติ อกฺขิณี โชวติ ๑ ตสฺสา
ทิกฺกุจฺจํ ทิกฺกุจฺจํ วิปฺปการํ ปาเปตฺวา นีหฺราเปตฺติ ทิกฺกุจฺจํมฺงฺกฺลิกาเตว
จสฺสา สงฺขา อฺทปาที ๑ มฺลนํมํ อนุตฺรธาเย ๑

สา เอกทิวสํ กงฺคาย อฺทกทํพํ กิพฺพิสํมิตฺติ ติตฺถํ
สชฺชวาเปตฺวา ปหฺตุํ ขาทนียํ โภชนียํ สกฺกฺเขสุ ปฺราเปตฺวา
พฺหุณี กนฺธมาลาทีนํ อาทาย ปฏฺิจฺจนฺนยนํ อารุຍฺห ฌาตฺติคณ-
ปฺริวฺดา เกหฺมฺหา นิกฺขมิ ๑ เตน จ สมเยน มหาปฺริโส
จณฺฑาลโยนียํ นิพฺพตฺโต พหฺนฺคเร จมฺมเกเห วสตี ๑
มาตงฺโกเตววสฺส นามํ อโหสิ ๑ โส โสทฺสวสฺสทฺเทสิโก หุตฺวา
เกนจฺเทว กรรมเยน อนุตฺนคฺร์ ปฺริสฺติกาโม เอกํ นีลปฺปิโลตฺถํ
นินฺวาเสตฺวา เอกํ หตฺถे พนฺธิตฺวา เอเกน หตฺถेณ ปจฺฉิ
เอเกน ฌณฺฑํ คเหตฺวา อฺสุสฺสรถ อຍฺยา ๑ จณฺฑาโลหนฺติ
ชานาปนฺตฺถํ ตํ ตํ วาเรนฺโต นิจฺจิตฺตํ ปจฺจุปฺกุจฺจเปตฺวา
ทิกฺกุจฺจํทิกฺกุจฺจํ มนฺุสฺเส นมฺสฺสมาโน นคฺร์ ปฺริสฺติกา มหาปถํ
ปฏฺิจฺชชฺช ๑

ทิกฺกุจฺจํมฺงฺกฺลิกา ฌณฺฑทฺสทฺทํ สุตฺวา สาณฺิอนุตฺเรน โอลฺโลเกนฺติ
ทฺุรโตว ตํ อากจฺจนฺตํ ทิสฺวา กิ เอตฺนฺติ ปุจฺฉิ ๑ มาตงฺโก
อຍฺยเต ๑ กิ วต โภ อกฺุสฺลํ อกริมฺห ๑ กสฺสาຍํ นิสฺสนฺโท
วินาโส นุ โข เม ปจฺจุปฺกุจฺจิตฺโต ๑ มฺงฺกฺลิกิจฺเจน นาม จจฺจนฺนา

*เล่มที่ ๕ คหปติวคควณณา หน้า ๘๒

จณฺฑาลํ อทฺทสนฺติ สรีริ กมฺเปตฺวา (๑) ชิกฺขจฺจมานา เขฬิ
ปาเตตฺวา ชาติโย อาห เวเคน อุกฺกํ อหฺรต ๑ จณฺฑาล-
ทิกฺกุโงอกฺขิณี เจว นาม คหิตฺมุขณฺจ โชวิทฺตาสามีติ โชวิทฺวา รถํ
นิวตฺตาเปตฺวา สพุฬิ ปฏฺิยาทานํ เคหิ เปเสตฺวา ปาสาทิ
อภฺิรฺุหิ ๑ สุราโสณฺฑาทโย เจว ตสฺสา อุปฺภฺุจจากมนฺุสฺสา จ
กฺุหิ โภ ทิกฺกุจฺมฺกฺลิกกา ๑ อิมายปี เวลาย นาคจฺฉตีติ ปุจฺฉนฺตา
ตํ ปวตฺตี สฺตฺวา มหนฺตํ วัต โภ สุรามํสคฺนฺธฺมาลาทิ-
ปณฺณการิ (๒) จณฺฑาลํ นิสฺสาย อนฺุภฺุวิตฺตุํ น ลภฺิมฺหา คณฺุถ
จณฺฑาลนฺติ คตฺถฺุจฺฉานํ คเวสิตฺวา นีราปราริ มาตงฺคปณฺุฑิตํ
ตชฺเชตฺวา อเร มาตงฺค ตํ นิสฺสาย อิทฺถจิทฺถจ สกฺการิ อนฺุภฺุวิตฺตุํ
น ลภฺิมฺหาติ เกเสสฺส คเหตฺวา ภูมฺิยํ ปาเตตฺวา ชานฺุคปฺปร-
ปาสานาทีหิ โภฏฺุจฺฉตฺวา มโตติ สณฺุณาย ปาเท คเหตฺวา
กทฺุฒนฺตา สงฺการกฺุญฺเญ ฉทฺุเทสฺสุ ๑

มหาปฺุริโส อณฺุณํ ปฏฺุิลภิตฺวา หตฺถปาทะ ปรามสิตฺวา
อิทํ ทุกฺขํ กํ นิสฺสาย อุปฺปนฺนฺติ จินฺเตนฺโต น อณฺุณํ
กณฺุจ ๑ ทิกฺกุจฺมฺกฺลิกํ นิสฺสาย อุปฺปนฺนํ สวาทํ ปฺุริโส ปาเทสฺ
นํ ปาเตสฺสามีติ จินฺเตตฺวา เวธฺมาโน ทิกฺกุจฺมฺกฺลิกาย
กฺุลทวารี คนฺุตฺวาทิกฺกุจฺมฺกฺลิกํ ลภฺนฺโต ฐฺุจฺฉิสฺสามิ
อลภฺนฺตสฺส เอตฺถเว มรณฺนฺติ เคหฺงคณฺเณ นีปชฺชิ ๑ เตน

*เล่มที่ ๕ อุปาลิวาทสุตตวณฺณนา หน้า ๘๓

จ สมเยน ชมฺพุทีเป อัยฺ ฌมฺมตา โหติ ยสฺส จณฺฑาโล
กุชฺฌิตฺวา คพฺภทฺวารเ นิปฺนฺโน มรฺติ ฯ เย จ ตสฺมี คพฺภเ วสนฺติ
สพฺเพ จณฺฑาธา โหนฺติ ฯ เภหฺมชฺฌมฺหิ มเต สพฺเพ เภหฺวาสิโน
ทฺวารมฺหิ มเต อุภโต อนนฺตรเภหฺวาสิกา ฯ องฺกณฺมฺหิ มเต
อิโต สตฺต อิโต สตฺตาคิ จุทฺทสเภหฺวาสิโน สพฺเพ จณฺฑาธา
โหนฺตีติ ฯ โพธิสฺตฺโต ปน องฺกณฺเ นิปฺชฺชิ ฯ

เสฏฺฐิสฺส อาริเจสิฺ มาตฺงฺโก เต สามิ เภหฺงคณฺเ
ปฺติโตติ ฯ คจฺจถ ภณฺเ ฯ กิ การณฺาคิ วตฺวา เอกิ มาสํ
ทตฺวา อุฏฺฐาเปถาคิ ฯ เต คนฺตฺวาอิมิ กิร มาสํ
คเหตฺวา อุฏฺฐาหิตี วทีสิฺ ฯ โส นานิ มาสคตฺถาย นิปฺนฺโน
ทิฏฺฐมฺงคฺลิกาย สฺวาทิ นิปฺนฺโนติ อาท ฯ ทิฏฺฐมฺงคฺลิกาย
โก โทโสติ ฯ กิณฺติ (๑) ตสฺสา โทสิ น ปสฺสถ นีรปฺราโช
อหิ ตสฺสา มนฺุเสหิ พฺยสนฺนิ ปาปีโต ฯ ตํ ลภฺนฺโตว อุฏฺฐหิสิฺสามิ
อลภฺนฺโตว น อุฏฺฐหิสิฺสามิตี ฯ

เต คนฺตฺวา เสฏฺฐิสฺส อาริเจสิฺ ฯ เสฏฺฐิชิ ตฺโตทิสฺ ลตฺวา
คจฺจถ ฯ เอกิ กหาปณฺิ เทถาคิ เปเสสิ ฯ (๒) โส น อิจฺฉามิ
กหาปณฺิ ฯ กณฺเณเมว (๓) อิจฺฉามิตี อาท ฯ ตํ สุตฺวา เสฏฺฐิชิ จ
เสฏฺฐิกริยา จ เอกาเยว โน ปิยธีตา ฯ ปเวณฺิยา ฌณฺเณกา
อณฺเโณ ทารโกปี นตฺถิตี สํเวคปฺปตฺตา คจฺจถ ตาต ฯ โกจิ

*เล่มที่ ๕ คหปติวคควณณา หน้า ๘๔

อมุหากัม อสหนโก เอตัม ชีวิตาปี โวโรเปยฺย ฯ เอตสฺมี หิ
มเต สพฺเพ มยฺ นฏฺฐา โหม ฯ อารกฺขมสฺส คณฺหาติ
ปริวารเตวฺวา อารกฺขํ สํวึชฺชาย ยาคฺุ เปสฺยีสฺสุ ภตฺตํ ฐนํ
เปสฺยีสฺสุ ฯ เอวํ โส สพฺพํ ปฏฺกฺกฺขิปี ฯ เอวํ เอโก ทิวโส
คโต ฯ เทวํ ฯ ตโย ฯ จตฺตารो ฯ ปญฺจ ทิวสา คตา ฯ

ตโต สตฺตสฺตฺตคฺเคหฺวาสิกา อฏฺฐาย น สกฺโกม
มยฺ คฺมุเห นิสฺสาย จณฺฑาธา ภาวิตฺุ ฯ อเมห มา นาสฺเสถ
คฺมุหากัม ทาริกัม ทตฺวา เอตัม อฏฺฐาเปธาติ อาหํสฺสุ ฯ เต สตฺปี
สทฺสฺสํปี สตฺสทฺสฺสํปี ปหิณฺณํสฺสุ ฯ โส ปฏฺกฺกฺขิปีเตว ฯ เอวํ ฉ
ทิวสา คตา ฯ สตฺตเม ทิวเส อุกโต จุทฺทสคฺเคหฺวาสิกา
สนฺนํปิตฺวา น มยฺ จณฺฑาธา ภาวิตฺุ สกฺโกม ฯ คฺมุหากัม
อกามกานํปี มยฺ เอตสฺส ทาริกัม ทสฺสามาติ อาหํสฺสุ ฯ

มาตาปีตโร โสกลลสมปปีตา วิสณฺณโน หุตฺวา สยเน
นิปตีสฺสุ ฯ อุกโต จุทฺทสคฺเคหฺวาสิโน ปาสาทํ อารุญฺห ปุปฺพิต-
กีสฺสกสาขํ โอจันนฺตา (๑) วิย ตสฺสา สพฺพภากรณานิ โอมุญฺจิตฺวา
นเขหิ สีมฺนตฺตํ กตฺวา เกเส พนฺธิตฺวา นีลสาฏกัม นีวาเสตฺวา
หตฺเถ นีลปีไลตฺกขณฺจํ เวเจตฺวา กณฺเณสฺสุ ติปฺปฏฺฐเก
ปีลนฺธาเปตฺวา ตาลปณฺณปจฺฉิ ทตฺวา ปาสาทโต โอตารเตวฺวา (๒)
ทฺวีสุ พาสฺสาสฺส คเหตฺวา ตว สามีกัม คเหตฺวา ยาทิ

๑. ม. สุปฺพิตกีสฺสกสาขํ อฺจันนฺตนา ฯ ๒. ม. โอตารเตวฺวา ฯ

*เล่มที่ ๕ อุปาลิวาทสุตตวณฺณนา หน้า ๘๕

มหาปริสสส อํสํ ๑

นึลุปปลํปี อติภาโรติ อนุกฺขิตตปฺพพา สุขุมาลทาริกา
อุฏฺฐาหิ สามิ กจฺจามาติ อาห ๑ โโพธิสตุโต นิปนฺนโกว
อาห นานํ อุฏฺฐาหามิติ ๑ อถ กิณฺติ วทามิติ ๑ อุฏฺฐาหิ (๑)
อຍຍ มาตงฺกาคติ เอวํ มํ วทาสิตฺติ ๑ สฺวา ตถา อโวจ ๑
น ตฺยํ มนุสฺสา อุฏฺฐานสมตฺถํ มํ อํสํ ๑ พาหาย มํ
กเหตุวา อุฏฺฐาเปหิตฺติ ๑ สฺวา ตถา อกาสิ ๑ โโพธิสตุโต
อุฏฺฐหนฺโต วีย ปริวตฺเตตฺวา ภูมียํ ปตฺติตฺวา นาสิตํ โภ
ทิกฺขมจฺจกฺกิกาย ปจฺมํ มนุสฺเสหิ โภฏฺฐาเปตฺวา ๑ อิทานิ สยํ
โภฏฺฐิตฺติ วิรวิตฺต ๑ สฺวา กิ กโรมิ อຍຍาติ ๑ ทฺวิหิ หตฺถေหิ
กเหตุวา อุฏฺฐาเปหิตฺติ ๑ สฺวา อุฏฺฐาเปตฺวา นิสิตฺทาเปตฺวา กจฺจาม
สามิตฺติ ๑ กจฺจมา นาม อรณฺญเณ โหนฺติ ๑ มยํ มนุสฺสา
อติโภฏฺฐิตฺติ ตฺมํ มนุสฺเสหิ น สกฺโกมิ ปทสา คนฺตุ
ปิฏฺฐิจฺจา มํ เนหิตฺติ ๑ สฺวา โอนมิตฺวา ปิฏฺฐิจฺจ อทาสิ ๑
โโพธิสตุโต อภฺรฺหิ ๑ กฺุหิ เนมิ สามิตฺติ ๑ พหฺนฺครํ เนหิตฺติ ๑
สฺวา ปาจฺฉินทฺวารํ คนฺตุวา อิท เต สามิ วสนฺนุจฺจานนฺติ
ปฺุจฺฉิ ๑ กตฺรํ จานํ เอตฺนฺติ ๑ ปาจฺฉินทฺวารํ สามิตฺติ ๑
ปาจฺฉินทฺวารเ จณฺฑทาลปฺตุตา วสิตฺตํ น ลกฺษณฺตีติ อตฺตโน
วสนฺนุจฺจานํ อนาจิกฺขิตฺตฺวา สพฺพทฺวารานิ อาหิณฺฑทาเปสิ ๑
๑. ม. อุฏฺฐาหิ ๑

*เล่มที่ ๘ คหปติวคควณณา หน้า ๘๖

กสฺมา ฯ ภวคฺคปฺปตฺตมสฺสา มานํ ปาเตสฺสามีติ ฯ มหาชโน
อุกฺกณฺฐิมกาสิชเปตฺวา ตุมฺหาทิสํ อญฺโฆ เอติสฺสา มานเกทโก
นตฺถิติ ฯ

สา ปจฺฉิมทฺวารํ ปตฺวา อิธ เต สามิ วสนฺภูจฺจานนฺติ
ปฺจฺฉิ ฯ กตฺริ จานํ เอตนฺติ ฯ ปจฺฉิมทฺวารํ สามีติ ฯ อิมินา
ทฺวารเณ นิกฺขมิตฺวา จมฺมเกหํ โอลเณนฺติ กจฺฉาติ ฯ सा
ตตฺถ คนฺตฺวา อาหอิทํ จมฺมเกหํ ตุมฺหากํ วสนฺภูจฺจานํ
สามีติ ฯ อามาติ ปิฏฺฐิจิโต โอตฺริตฺวา จมฺมเกหํ ปาวิสิ ฯ

ตตฺถ สตตฺถภูจฺทิวเส วสนฺโต สพฺพณฺตฺต คเวสนธิโร
เอตฺตเกสฺ ทิวเสสฺ น [๑]ชาติสมฺเกทํ อกาสิ ฯ มหากุลสฺส
ธิตา สเจ มํ นิสฺสาย มหนฺตํ ยสํ น ปาปฺณาติ ฯ น
อหํ (๒) จตุวิสตฺติยา พุทฺธานํ อนฺตฺเววสิโก ฯ เอติสฺสา ปาทโรวน-
อุทเกณ สกฺลชมฺพุทฺธิเป ราชนํ อภิสฺเสกฺกิจฺจํ การสฺสามีติ (๓) ปฺน
จินฺเตสิ ตโต (๔) อการมชฺเฒ วสนฺโต น สกฺขิสฺสามิ ฯ ปพฺพชิตฺวา
ปน สกฺขิสฺสามีติ จินฺเตตฺวา ตํ อามนฺเตสิ ทิฏฺฐมจฺจลิกเ
มยํ ปฺพพฺเพ เอกจฺรา กมฺมํ กตฺวาปี อกตฺวาปี สกฺกา ชีวิทํ
อิทานิ ปน ทารภรณํ ปฺฏิปฺนฺโนมฺหิ กมฺมํ อกตฺวา น สกฺกา
ชีวิทํ ฯ ตฺวํ ยาวาหิ อากจฺฉามิ ตาว มา อุกฺกณฺฐิจิตี (๕) ฯ

๑. ม. ๒. ม. จมฺหาหํ ฯ ๓. ม. กริสฺสามีติ

#๔. ม. อยํ ปาโฆ นตฺถิ ฯ ๕. ม. อุกฺกณฺฐิจิตฺถาติ ฯ

*เล่มที่ ๕ อุปาลิวาทสุตตวณฺณนา หน้า ๘๗

อรณฺโณ ปวิสิตฺวา สุสานาทีสุ นนฺตกาณี สงฺกทฺตฺตฺตฺวา
นิวาสนปารุปนํ กตฺวา สมณปพฺพชฺชํ ปพฺพชิตฺวา เอกจโร ลทฺธ-
กายวิเวโก กสิณปริกมฺมํ กตฺวา อญฺจ สฺมาปตฺติโย ปญฺจ
อภิณฺดาโย จ นิพฺพตฺเตตฺวา อิทาณี สกฺกา ทิฏฺฐมฺงฺคฺลิกาย
อวสฺสเยน (๑) มยา ภวิตฺตฺตฺติ พาราณสีอภิมุโข คนฺตฺวา จีวรํ
ปารุปีตฺวา ภิกฺขํ จรมาโน ทิฏฺฐมฺงฺคฺลิกาย เกหาภิมุโข อคฺมาสี ฯ

สา ตํ ทฺวาเร จิตฺติ ทิสฺวา อสฺสชานนฺตึ อติจฺจถ
ภนฺเต ฯ จณฺทาลานํ วสนญฺจานํ เอตฺตฺตฺติ อาท ฯ โปชฺชิตฺโต
ตตฺถเว อญฺจาสี ฯ สา ปฺนปฺปฺนํ โอลเณตฺติ สฺสชานิตฺวา
หตฺถเอหิ อูรํ ปฺหริตฺวา วิรวมาณา ปาทมฺมุเล ปตฺติตฺวา อาท
ยหิ เต สามี เอทิสฺสํ จิตฺตํ อตฺถิ ฯ กสฺมา มํ มหตา ยสา
ปฺริหาเปตฺวา อนาถํ อกาสิตฺติ นานปฺปการํ ปฺริเทวิตฺวา อภฺจินี
ปฺลฺลชฺชมาณา อญฺจาย ภิกฺขาภาชนํ คเหตฺวา อนฺโตเคเห
นีสิตฺทาเปตฺวา ภิกฺขํ อทาสี ฯ มหาปฺริโส ฆตฺตกฺกิจฺจํ กตฺวา
อาท ทิฏฺฐมฺงฺคฺลิกเ มา โสจฺจิ มา ปฺริเทวิ ฯ อหํ ตฺวยหํ
ปาทโรชนอฺทเณน สกฺลชฺมฺพุทฺธิเป ราชนํ อภิเสกกฺกิจฺจํ กาทฺตํ
สมตฺถโต ฯ ตฺวํ ปน เอกํ มม วจันํ กโรหิ นครํ ปวิสิตฺวา
น มยฺหํ สามีโก จณฺทาลโต ฯ มหาพฺรหฺมา มยฺหํ สามีโกตฺติ
อฺคฺโขมฺสยมาณา สกฺลนครํ จราหีตฺติ ฯ

๑. ม. อวสฺสโย ฯ

*เล่มที่ ๕ คหปติวคฺควณฺณา หน้า ๘๘

เอวํ วุตฺเต ทิฏฺฐมฺงฺคฺลิกา ปกฺติยาปี อหํ สามิ
 มุขโทเสเนว พุยฺสนํ ปตฺตา น สกฺขิสฺสาเมวาทํ วตฺตุนฺติ
 อาห ๑ โภชิสฺสโต ก็ ปน ตยา มยฺหํ อคาเร วสนฺตสฺส
 อลิกวณฺํ สุตฺพุพฺพํ ๑ อหํ ตทาปี อลิกํ น ภณามิ ๑ อิทานิ
 ปพฺพชฺชิตฺถํ ก็ วกฺขามิ ๑ สจฺจวาที ปุริโส นามาหนฺติ วตฺวา
 อชฺช ปกฺขสฺส อฏฺฐมี ๑ ตวํ อิตฺถ สตฺตทาหสฺส อจฺจเยน
 อุโปสฺถทิวเส มยฺหํ สามิโก มหาพฺรหฺมา จนฺทมนฺทลํ
 ภินฺทิตฺวา มม สนฺตํ อากมฺิสฺสตีติ สกฺลนฺนเร อุกฺโขเสหีติ
 วตฺวา ปกฺกามิ ๑

สทา สทฺทหิตฺวา หฏฺฐตฺตฺฐา สุรา หุตฺวา สายํ ปาตํ
 นนฺริ ปวิสิตฺวา ตถา อุกฺโขเสสิ ๑ มนฺุสฺสา ปาณินา ปาณิ
 ปหรนฺตา ปสฺสธ ๑ อมฺหากํ ทิฏฺฐมฺงฺคฺลิกา จณฺฑาลปฺตฺตํ
 มหาพฺรหฺมานํ กโรตีติ หสนฺตา เกพี กโรนฺติ ๑ สทา ปฺน-
 ทิวเสปี ตเถว สายํ ปาตํ ปวิสิตฺวา อิทานิ ฉาหจฺจเยน
 ปญฺจาหจฺจหตีหทฺวิห เอกาหจฺจเยน มยฺหํ สามิโก มหาพฺรหฺมา
 จนฺทมนฺทลํ ภินฺทิตฺวา มม สนฺตํ อากมฺิสฺสตีติ อุกฺโขเสสิ ๑

พฺราหฺมณา จินฺตยีสฺส อัย ทิฏฺฐมฺงฺคฺลิกา อตฺติสุรา หุตฺวา
 กเถติ ๑ กทาจิ เอวํ สียา ๑ เอถ มยฺ ทิฏฺฐมฺงฺคฺลิกาย วสนฺทฺจัน
 ปฏฺิษฺคฺคามาทิ จมฺมเลหสฺส พาทฺริภาคํ สมนฺตา ตจฺจนาเปตฺวา
 วาลิกํ โอภีรฺิสฺส ๑ สทาปี อุโปสฺถทิวเส ปาโตว นนฺริ ปวิสิตฺวา

*เล่มที่ ๕ อุปาลิวาทสุตตวณฺณา หน้า ๘๕

อชฺช กิร มยฺหํ สามิโก อากมิสฺสตีติ อุกฺโขเสสิ ฯ พุราหุมนฺนา
จินฺตยีสฺส อัย โภ น ทูริ อปฺทิสฺสตีติ ฯ อชฺช กิร มหาปุรหุมา
อากมิสฺสตีติ ฯ วสนภูจฺจํ สํวิทหามาติ จมฺมเกหํ สมฺมชฺชาเปตฺวา
หริตฺตฺตํ กตฺวา (๑) อหตฺตฺเตหิ ปฺริกฺขิปปิตฺวา มหารหํ ปฺลลงฺกํ
อตฺตฺริตฺวา อุปฺริ เจตฺวิตานํ ทตฺวา (๒) คนฺธมาลาทามาณี
โอสารยีสฺส ฯ เตสํ ปฺฏิชฺคณฺตานิเยว สุริโย อตฺตงฺคโต ฯ

มหาปุริโส จนฺเท อุกฺกตมตฺเต อภิญญาปาทกชฺฌานํ
สมาปชฺชิตฺวา ภูจฺจาย กามาวจรจิตฺเตน ปฺริกมฺมํ กตฺวา
อิทฺธิจิตฺเตน ทฺวาทสโยชนิกํ พุรหุมตฺตภาวํ มาเปตฺวา เวหาสิ
อพฺภุคฺคณฺตฺวา จนฺทวิมานสฺส อนฺโต ปฺวิสิตฺวา วนนฺตโต
อพฺภุคฺคณฺตฺวา (๓) จนฺทํ ภินฺทิตฺวา จนฺทวิมานํ โอบาย ปฺรโต
หุคฺความหาชโน มํ ปฺสฺสตฺตฺติ อธิญฺจาสีติ ฯ มหาชโน ทิสฺวา
สจฺจํ โภ ทิฏฺฐมฺงฺคฺลิกาย วจฺนํ ฯ อากจฺจนฺตํ มหาปุรหุมา นํ
ปฺปูเชสฺสามาติ คนฺธมาลํ อาทาย ทิฏฺฐมฺงฺคฺลิกาย ฆริ ปฺริวารตฺวา
อญฺจาสีติ ฯ มหาปุริโส มตฺถกมตฺถเกน สตฺตฺวาเร พาราณสี
อนฺุปฺริคณฺตฺวา มหาชเนน ทิฏฺฐภาวํ ฌตฺวา ทฺวาทสโยชนิกํ
อตฺตภาวํ วิชฺhitฺวา มนุสฺสปฺปมาณเมว มาเปตฺวา มหาชนสฺส
ปฺสฺสนฺตฺสฺเสว จมฺมเกหํ ปาวิสิ ฯ มหาชโน ทิสฺวา โอบิตฺตฺตฺโน
โน มหาปุรหุมา สานฺตี อหฺรธาติ นิเวสนํ มหาสาณฺิยา
๑. ม. อัย ปาโจ นตฺถิ ฯ ๒. ม. ๓. ม. อพฺภุคฺคณฺตฺวา ฯ

*เล่มที่ ๕ คหปติวคฺควณฺณา หน้า ๕๐

ปริกฺขิปิตฺวา ปริวารेतฺวา จิตฺ ๑

มหาปุริโสปี สิริสยนมชฺเณ นิสีทิ ๑ ทิฏฺฐมฺงฺคฺลิกา สมิเป
อฏฺฐาสิ ๑ อถ นํ ปุจฺฉิ อุตฺตมโย เต ทิฏฺฐมฺงฺคฺลิกเกติ ๑
อาม อยฺยาติ ๑ มยา ทินฺนปฺตฺตํ คณฺหาหิติ องฺคฺกุจฺเจน
นาภิมณฺฑลํ สุสิ ๑ ตสฺสา ปรามสเนเนว คพฺโภ ปติฏฺฐาสิ ๑
มหาปุริโส เอตฺตาวตา เต ทิฏฺฐมฺงฺคฺลิกเก ปาทโรวฺนอุทกํ
สกลชฺมพฺุทีเป ราชนํ อภิเสโกทกํ ภวิสฺสติ ๑ ตฺवं ติฏฺฐาติ วตฺวา
พฺุรหฺมตฺตภาวํ มาเปตฺวา ปสฺสนตฺตเสว มหาชนสฺส นิกฺขมิตฺวา
เวหาสํ อจฺจุคนฺตฺวา จนฺทมนฺฑลเมว ปวิฏฺฐโจ ๑ สตา ตโต
ปฏฺุจาย พฺุรหฺมปชาปตี นาม ชาตา ๑ ปาทโรวฺนอุทกํ
ลภฺนฺโต นาม นตฺถิ ๑

พฺุราหฺมณา พฺุรหฺมปชาปตี อนฺโตนคเร วสาเปสฺสามาติ
สุวณฺณสิวิกาย อารोเปตฺวา ยาว สตฺตมโกภฺิยา อปริสฺสุทฺธ-
ชาติกสฺส สิริกํ คเหตฺุ น อํสฺ ๑ โสพสชาติมนฺดา พฺุราหฺมณา
คณฺหีสฺ ๑ เสสา คนฺธปฺปฺผาทีหิ ปฺุเชนฺดา (๑) นครํ ปวิสิตฺวา
น สกฺก โภ อจฺฉิฏฺฐเคเห พฺุรหฺมปชาปติยา วสิตฺุ ๑ วตฺถุ
คเหตฺวา เคหํ กริสฺสาม ๑ ยาว ปน ตํ กรียติ ๑ ตาว มณฺฑป
วสฺตฺติ มณฺฑปเป วสาเปสฺสุ ตโต ปฏฺุจาย จกฺขุเปเถ จตฺวา
วณฺทิตฺุกามา กหาปณฺํ ทตฺวา วณฺทิตฺุ ลภฺนฺติ ๑ สวณฺุปจาเร
วณฺทิตฺุกามา สตฺิ ทตฺวา ลภฺนฺติ ๑ อาสนฺเน ปกตฺิกถํ

*เล่มที่ ๕ คหปติวคควณณา หน้า ๕๑

สวณญจนาเน วณฺทิตุกามา ปณฺจสทานิ ทตฺวา ลภนฺติ ฯ
ปาทปฏิจฺฉิยํ สีสํ จเปตฺวา วณฺทิตุกามา สหสฺสํ ทตฺวา
ลภนฺติ ฯ ปาทโรชนอุทกํ ปตฺถยมาณา ทสสหสฺसानิ ทตฺวา
ลภนฺติ ฯ พหิณฺครโต อนฺฺโตนฺฺคเร ยาว มณฺฑปา อากจฺจนฺฺติยา
ลทฺทชนฺฺเยว โภกฺกิสฺตมตฺตํ อโหสิ ฯ

สกลชมฺพุทฺธิโป สงฺขุภิ ตโต สพฺเพ ราชานิ พุรหฺมปชา-
ปติยา ปาทโรชนเนน อภิเสกํ กริสฺสามาติ สตสหสฺสํ เปเสตฺวา
ลภีสุ ฯ มณฺฑาเป วสนฺฺติยาเอว กพฺภวญฺจนาณํ อโหสิ ฯ มหาปฺริสฺ
ปฏิจฺจ ลทฺทกฺุมาริ ปาสาทิกิ อโหสิ ลกฺขณสมฺปนฺโน ฯ
มหาพุรหฺมโน ปฺตฺโต ชาโตติ สกลชมฺพุทฺธิโป เอกโกลาหโล
อโหสิ ฯ กุมารสฺส ชีรมณฺมิถุํ โหตฺติ ตโต ตโต อากตฺชนํ
โภกฺกิสฺสหสฺสํ (๑)อโหสิ ฯ เอตฺตาวตา นิเวสนํปี นิฏฺจติ ฯ กุมารสฺส
นามกรณํ กริสฺสามาติ นิเวสนํ สชฺเชตฺวา กุมาริ คณฺฺโรทเกน
นฺหาเปตฺวา อลงฺกริตฺวา มณฺฑาเป ชาตตฺตา มณฺฑาโพยเตว
นามิ อํกํสุ ฯ

กฺุมาริ สุขเนน สํวทฺตมาโน สิปปฺกคฺคหณฺวยปฺตฺโต ฯ
สกลชมฺพุทฺธิเป สิปปฺชานนกา ตสฺส สนฺฺติกํ (๒) อากนฺฺตฺวา สิปปํ
สิกฺขาเปนฺติ ฯ กฺุมาริ เมธาวิ ปณฺณวา สุตํ สุตํ มตฺตํ
อาวณฺฺนโต วิย คณฺฺหาติ ฯ คหิตํ คหิตํ สุวณฺณมญฺเฏ ปกฺขิตฺตเตถํ
วีย ติฏฺจติ ฯ ยาวตา วาจฺจคฺคตา ปรียตฺติ อตฺถิ ฯ เตน
#๑. สี. โภกฺกิสฺตสหสฺสํ ฯ ๒. ม. สนฺฺติเก ฯ

*เล่มที่ ๕ คหปติวคฺควณณา หน้า ๕๒

อนุคฺคหิตา นาม นาโหสิ ฯ พุราหุมนฺนา ตํ ปริวารตฺวา
จฺรณฺติ ฯ โสปี พุราหุมนฺนโตะ (๑) อโหสิ ฯ เคเห อสีติ พุราหุมน-
สทฺสฺตานี นิจฺจกตฺตํ ภูยฺชนฺติ ฯ เคหฺมปีสฺส สตฺตทฺวารโกฏฺจกํ
มหนฺตํ อโหสิ ฯ เคเห มงฺคฺลทิวเส ชฺมพฺพุทฺตีปฺวาตีหิ เปตีตฺธนํ
โกฏฺฐิตฺสทฺสสมตฺตํ อโหสิ ฯ

โพธิสฺสโต ปน อวชฺเชติ ปมตฺโต นฺ โข กุมารो
อปฺปมตฺโตติ ฯ อตฺสฺส ตํ ปวตฺตี ฌตฺวา พุราหุมนฺนโตะ ชาโต
ยตฺถ ทินฺนํ มหปฺพลํ โหติ ตํ น ชานาติ ฯ กจฺฉามิ นํ
ทเมมีติ จีวรํ ปารุปีตฺวา ภิกฺขุขาภาชนํ คเหตฺวา ทฺวารโกฏฺจกา
อติสฺมพาธา น สกฺกา โกฏฺจเกน ปวิสิตฺตฺนฺติ อากาเสนา-
กนฺตฺวา อสีติยา พุราหุมนฺสทฺสฺตานํ ภูยฺชนฺนฺจฺฉานเ อากา-
สจฺจกณฺเ ออตฺริ ฯ มณฺฑพฺพกุมารोปี สุวณฺณกจฺจํ คหาเปตฺวา
อิธ สฺวปี เทถ อิธ โอทนฺนฺติ ปรีวิสาเปนฺโต โพธิสฺสตํ ทิสฺวา
ทณฺฑเกน ฆณฺฑิตฺตาสีวิโส วิย กุปีตฺวา อิมํ คาทมาห

กุโต นฺ อากจฺฉสิ ทุมฺมวาตี (๒)

โอคฺลลโก (๓) ปฺสุปีสาจโกว

สจฺจการโงฬํ ปฏฺิณฺญจ กณฺเจ

โก เร ตฺวํ โหสิ อทกฺขิณฺเยโยติ ฯ (๔)

อต นํ มหาสฺสโต อกฺขณฺตีตฺวา ว โวทนฺโต อาหิ

๑. ม. พุราหุมนฺนโตะ ฯ เอวฺมฺปรีปี ฯ ม. โกฏฺฐิตฺสทฺสสมตฺตํ

*เล่มที่ ๘ คหปติวคควณณา หน้า ๘๔

ทินโนติ ทวารรกขกาทโย ดชเชตวา

เขตตานิ มยหิ วิทิตานิ โลก

เยสาหิ พีชานิ ปติภูจเปมิ

เย พุราหุมนา ซาติมนุตูปปนา

ตานีธ เขตตานิ สุเปสลาณีติ

คาถิ วตวา อิมิ ชมมิ เวณูปทเรน โปเจตวา คีวายิ

คเหตุวา สตุตปิ ทวารโกภูจเก อติกุกมิตวา พหิ นีหระถาติ

อาห ๑ อถ นั มหาปุริโส อาห

กีริ นเจน ชนสิ อโย ทนุเตภิ ซาทสิ

ซาตเวทิ ปทหสิ โย อีสิ ปริงาสสีติ ๑ (๑)

เอวณจ ปน วตวา สเจ มุยายิ หตุเถ วา ปาเท

วา คณหาเปตวา ทุกขิ อูปปาเทย ๑ พหุ อปุลณั ปสเวยยาติ

สตุตานุทยตาย เวหาสิ อพุกุกคนตวา อนุตรวีถियิ โอตริ ๑

ภควา สพพณณุตั ปตุโต ตมตถิ ปกาเสนโต อิมิ

คาถมาห

อิทิ วตวาน มาตงโก อีสิ สจจปรกุกโม

อนุตลิกขสมิ ปกุกามิ พุราหุมนานั อุกิกขตุนติ ๑ (๒)

ตาวเทว นครรกขิกเทวตานั เชฏฐกเทวราชา มณทพยสุส

คิวั ปริงวตเตสิ ๑ ตสุส มุขิ ปริงวตเตตวา ปจณามุขิ ซาติ ๑

#๑. พุ. ซา. ๒๗/๒๐๓๐/๔๑๐ ๑ ๒. พุ. ซา. ๒๗/๒๐๔๑/๔๑๐

*เล่มที่ ๘ อุปาลิวาทสุตตวณฺณา หน้า ๘๕

อกุชีนิ ปรีวตฺตานิ ฯ มุเขน เขฬิ วมฺติ ฯ สรีริ ฌทฺธิ์ สุเถ
อาโรปิถฺ วิย อโหสิ ฯ อสีตฺติสทฺสฺสา ปรีจรรกา ยกฺขา
อสีตฺติพฺุราหุมนฺสทฺสฺทานิ ทเถว อภิสุ ฯ เวเคน คณฺตุวา
พฺุรหุมนฺปชาปติยา อาโรจยฺีสุ ฯ สทา ตรมานรูปา อากณฺตุวา
ถฺ วิปฺปการิ ทิสฺวา เอวมหา

อาเวจฺติถฺ (๑)ปิฏฺจฺจิโต อุตฺตมจฺกํ
พาหิ ปสาเรติ อกมฺมเนยฺยํ
เสตานิ อกุชีนิ ยถา มตฺสฺส
โก เม อิมิ ปฺุตฺตมกาสิ เอวนฺติ ฯ

อถฺสฺสา อาโรเจสุ

อิชากมา สมโณ ทุมฺมวาสิ
โอคฺลลโก ปฺุสฺปิสาจโกว
สงฺการโงฬิ ปรีมฺุญฺเจ กณฺฺเจ
โส เต อิมิ ปฺุตฺตมกาสิ เอวนฺติ ฯ

สทา สฺุตฺตวาว อณฺฺณาสิ มยฺหิ ยสทายโก อยฺโย

อนฺุณมฺุปาย ปฺุตฺตสฺส ปมตฺตภาวํ ฌตฺวา อากโต ภวิสฺสตีติ ฯ

ตโต อุปฺุฏฺจาเก ปฺุจฺฉิ

กตมํ ทิสฺ อคมา ภูริปฺุญฺโธ
อกฺขาถ เม มาณฺวา เอตมตฺถิ

๑. สฺุขา อาเวลฺลิตฺถิ ฯ เอวมฺุปรีปิ ฯ ม. อาเวจฺติ ฯ เอวมฺุปรีปิ ฯ

*เล่มที่ ๕ คหปติวคควณณา หน้า ๕๖

คนุตวาน ตัม ปฏิกเรมุ อจฺยํ

อปเปว นํ ปุตุตฺต ลเกมุ จีวิตนฺติ (๑) ฯ

เต อาหํสุ

เวหายสํ อคมา ฐริปญฺโณ

ปถทฺฐโน ปณฺณรเสว จนฺโท

อถาปี (๒)โส ปุริมํ ทิสํ อคณฺนิ

สจฺจปฺปญฺญโณ อิติ สาธุรฺฐโปติ (๓) ฯ

มหาปุริโสปี อนนฺตรวีถิยํ โอตินฺณญฺจานโต ปญฺจาย
มยฺหํ ปทวลลฺขํ หตฺถิอสุสาทีนํปี วเสน มา อนนฺตรธาธิ
ทิญฺจมจฺจกฺกิกาเยว นํ ปสฺสตุ ฯ มา อญฺโณติ อธิญฺจหิตฺวา
ปิณฺฑาย จริตฺวา ยานมตฺตํ มิสฺสโกทนํ คเหตุวา ปฏิกฺก-
มนสาลาขํ นิสินฺโน ญฺจชิตฺวา โถกํ ญฺจตฺวาเสสํ ภิกฺขา-
ภาชเนเยว จเปสิ ฯ ทิญฺจมจฺจกฺกิกาปี ปาสาทา โอรุญฺห อนนฺตรวีถิ
ปฏฺธิปชฺชมานาว ปทวลลฺขํ ทิสฺวา อิทํ มยฺหํ ยสทายกฺสฺส
อยฺยสุส ปทนฺติ ปทานุสาเรนาคนุตฺวา วนฺทิตฺวา อาห
ภนฺเต ตุมฺหากํ ทาเสน กตาปราชํ มยฺหํ ขมถ น หิ
ตุเมห โทชวสิกา นาม ฯ เทถ เม ปุตุตฺตสุส จีวิตนฺติ ฯ
เอวญฺจ ปน วตฺวา

*เล่มที่ ๕ อุปาลิวาทสุตตวณณนา หน้า ๕๗

อาเวจิต์ ปิฎฺจิติโต อุตฺตมมงคั

พาหิ ปสาเรติ อกมฺมเนยฺยิ

เสตานิ อกฺขิณี ยถา มตฺตสฺส

โก เม อิมิ ปุตฺตมกาสิ เวนฺนติ (๑)

คถา อภาสิ ฯ

มหาปุริโส อาห น มยฺยเ อเวรूपิ กโรม ฯ ปพฺพชิตฺติ
ปน หีสฺนุเต ทิสฺวา ปพฺพชิตฺเตสุ สการวahi ภูตยฺกฺขเทวตahi
กถิ ภวิสฺสตีติ ฯ

เกวลิ ภนฺเต ตุมฺหากิ มโนปโทโส มา โหตุ ฯ เทวตahi
กถิ โหตุ ฯ สุขมาปยา ภนฺเต เทวตา ฯ อปิจahi ภนฺเต กถิ
ปฎฺติปชฺชามิตี ฯ เตนหิ โอสธิ เต กเถสฺสสามิ ฯ มม ภิกฺขาภาชเน
ภุตฺตาวเสสิ ภตฺตมตฺถิ ฯ ตตฺถ โถกิ อุกกิ อาสิญฺจิตฺวา โถกิ
คเหตุวา ตว ปุตฺตสฺส มฺเข ปกฺขิป ฯ อวเสสิ อุกกจาญฺยิ
อาโลเลตฺวา อสิตฺติยา พุราหฺมณสฺสทฺธานิ มฺเข ปกฺขิปาติ ฯ
สา เอวฺ ภริสฺสามิตี ภตฺติ คเหตุวา มหาปุริสํ วนฺทิตฺวา คนฺตฺวา
ตถา อภาสิ ฯ

มฺเข ปกฺขิตฺตมตฺเต เชฏฺจกเทวราชา สามิมฺหิ สยฺย
เกสชฺชํ กโรนฺเต อเมหฺหิ น สกกา กิณฺจิกิ กาคฺคฺนฺติ กุมาริ
วิสฺสชฺเชสิ ฯ โสปี จิปีตฺวา กิณฺจิกิ ทุกฺขํ อปตฺตปฺพุโพ วิย

*เล่มที่ ๕ คหปติวคฺควณณา หน้า ๕๘

ปกติวณฺโณ อโหสิ ฯ อถ นํ มาตา อโวจ ปสฺส ตาต
ตว กุลุปกานํ หิโรตตปฺปรหิตานํ วิปฺปการํ ฯ สมณา จ (๑) น
เอวรูปา โหนฺติ ฯ สมณเ ตาต โภเชยฺยาสีติ ฯ ตโต เสตกํ
อุทกจาณฺฑิยํ อาลูลาเปตฺวา พุราหุมนานํ มุเข ปกฺขิปาเปสิ ฯ
ยกฺขา ตาวเทว วิสฺสชฺเชตฺวา ปลายีสุ ฯ พุราหุมนา จิปีตฺวา
จิปีตฺวา อุจฺจหิตฺวา ก็ อมฺหากํ มุเข ปกฺขิตฺตฺนฺติ ปุจฺฉีสุ ฯ
มาตงฺกอุตฺติสฺส อุจฺฉินฺนุจฺจตฺตฺนฺติ ฯ เต จณฺฑาลสฺส อุจฺฉินฺนุจฺจกํ
ขาทาปิตฺมฺหา ฯ อพุราหุมนา ทานิมฺหา ซาตา ฯ อิทานิ โน
พุราหุมนา อสุทฺถพุราหุมนา อิมฺติ สมภากํ (๒) น ทสฺสฺสนฺตีติ
ตโต ปลายิตฺวา มชฺฌรณฺจํ คนฺตฺวา มชฺฌราชสฺส นฺนเร
อฺกฺกาสนิกา พุราหุมนา นาม มยฺนฺติ ราชเคเห ญฺญชฺนฺติ ฯ
ตสฺมี สมเย โปทิสฺสฺตโต ปาปฺนิกฺคหํ กโรนฺโต มานชาติเก
นิมฺมทยฺนฺโต วิจฺรติ ฯ อเถโก ซาติมนฺตตาปโส นาม มยา
สฺทิสฺส นคฺถีติ อญฺเณสุ สยฺยํปี น กโรติ โปทิสฺสฺตโต
ตํ คงฺกาคีเร วสฺมานํ ทิสฺวามานนิกฺคหฺมสฺส กริสฺสํมิตฺติ
ตตฺถ อคฺมาสิ ฯ ตํ ซาติมนฺตตาปโส ปุจฺฉิ ก็ ชฺจโจ ภาวฺนฺติ ฯ
จณฺฑาโล อหํ อจฺริยาติ ฯ อเปหิ จณฺฑาล อเปหิ จณฺฑาล
เหญฺจาคฺงฺกาย วส ฯ มา อฺปรคฺงฺกาย อุทกํ อุจฺฉินฺนุจฺจมฺกาสีติ ฯ
โปทิสฺสฺตโต สาธุ อจฺริย ตฺเมหฺหิ วุตฺตญฺจฺจเน วสฺสํมิตฺติ
๑. ม. ปน ฯ ๒. ม. สมภาวํ ฯ

*เล่มที่ ๕ อุปาลิวัตตุตตวณฺณนา หน้า ๕๕

เหฏฺฐาญฺจกาย วสนฺโต ญฺจกาย อุทกํ ปฏฺฐิตํ สนนฺตฺตติ
อธิฏฺฐาติ ฯ ชาติมนฺตตาปโต ปาโตว ญฺจกํ โอรุญฺห อุทกํ
อามตฺติ ฯ ชญา โชวติ ฯ โพธิสฺสโต ทนฺตกญฺจํ ขาทนฺโต
ปิณฺฑปิณฺฑํ เขฬฺ อุกเก ปาเตติ ฯ ทนฺตกญฺจอุจฺฉิฏฺฐกํปิ ตตฺถ
ปวาเหติ ฯ ยถาเปตํ (๑) อณฺณตฺถ อลคฺคิตฺวา ตาปสฺสเสว ชญาสุ
ลคฺคิตฺติ ฯ ตถา อธิฏฺฐาติ ฯ เขฬฺปิ ทนฺตกญฺจํปิ ตาปสฺส
ชญาสุเยว ปติฏฺฐาติ ฯ

ตาปโต จณฺฑาทสฺสตีทํ กมฺมํ ภาวิสฺสตีติ วิปฺปฏิสารี
หฺตฺวา คนฺตฺวา ปุจฺฉิ โภ จณฺฑาท อิทํ ญฺจกาย อุทกํ
ตยา ปฏฺฐิตคคามิกตฺนฺติ ฯ อาม อาริยาติ ฯ เตนฺหิ ตฺว
มา เหฏฺฐาญฺจกาย วส ฯ อุปริคฺจกาย วสชาติ ฯ สาธุ
อาริย ฯ ตฺเมหฺหิ วุตฺตญฺจानเณ วสิสฺสามีติ ตตฺถ วสนฺโต อิหฺริ
ปฏฺฐิปฺสสมฺภตฺติ ฯ อุทกํ ยถาคตฺติกเมว ชาตํ ฯ ปฺน ตาปโต
ตเทว พุยสนฺนํ ปาปุณฺนิ ฯ โส ปฺน คนฺตฺวา โพธิสฺสโต ปุจฺฉิ
โภ จณฺฑาท ตฺวํ อิทํ ญฺจกาย อุทกํ กาลเณ ปฏฺฐิตคคามี
กาลเณ อนฺนุสฺสิตคคามี กโรสฺสีติ ฯ อาม อาริยาติ ฯ จณฺฑาท
ตฺวํ สุขวิหาริณฺนํ ปพฺพชิตานํ สุเขเน วสิตฺถํ น เทสิ ฯ สตฺตเม
เต ทิวเส สตฺตธา มุทฺธา ผลตฺตติ ฯ สาธุ อาริย ฯ อหํ
ปน สุริยสฺส อุคฺคณฺตุนํ ทสฺสามีติ ฯ

๑. ม. ยถา เจตํ ฯ

*เล่มที่ ๘ คหปติวคควณณา หน้า ๑๐๐

อถ มหาสตุโต จินเตสิ เอตสส อภิสาโป เอตสเสว
อุปริ ปติสสติ ฯ รกขามิ นนฺติ ฯ สตุตานุทยตาย ปุณทิวเส
อิทฺธิยา สุริยสส อุคฺคนฺตุํ น อทาสี ฯ อิทฺธิมโต อิทฺธิวิสโย
นาม อจินฺเตยโย ฯ ตโต ปฏฺจาย อรุณฺคฺคมนํ ฯ น ปณฺณายติ
รตฺตินฺทิวปริจฺเจโท นตฺถิ ฯ กสิวณฺชชาทีนํ กมฺมานิ ปโยเชนฺโต
นาม นตฺถิ ฯ

มนุสฺสา ยกฺขาวภูฏฺโณ นฺ โข อัย ภูตเทวตานาก-
สุปณฺณาวภูฏฺโถติ อุปทฺทวปฺปตฺตา กิณฺนุ โข กาทพฺพนฺติ
จินฺเตตฺวา ราชกฺลํ นาม มหาปณฺณํ ฯ โลกสฺส หิตํ จินฺเตตฺ
สกุโกติ ฯ ตตฺถ กจฺณามาติ ราชกฺลํ คนฺตฺวา ตมตฺถํ
อาโรเจสฺสุ ฯ ราชสา สุตฺวา ภีโตปิ อภิตาการํ กตฺวา ตาต
มา ภายถ ฯ อิมํ การณํ กงฺกาคีรววสี ชาติมนฺตตฺวาปโส
ชานิสฺสติ ฯ ตํ ปุจฺจิตฺวา นิกกงฺขา ภวิสฺสามาติ กติปาเหเนว
อตุลฺจเรเกหิ มนุสฺเสหิ สทฺธิ ตาปสฺสํ อุปสงฺกมิตฺวา กตฺปฏฺิ-
สนฺถาโร ตมตฺถํ ปุจฺจํ ฯ ตาปโส อาห อาม มหาราช
เอโก จณฺหาโล อตฺถิ ฯ โส อิมํ กงฺกาย อุทกํ กาเลน
อนฺุโสตคามิ์ กาเลน ปฏฺิโสตคามิ์ กโรติ มยา ตทตฺถํ กิณฺจ
กถิตํ อตฺถิ ฯ ตํ ปุจฺจถ ฯ โส ชานิสฺสตีติ ฯ

ราชา มาตงฺกอิสฺสส สนฺตํกํ คนฺตฺวา ภูนฺเต ตฺเมห
อรุณฺสส อุคฺคนฺตุํ น เทถาติ ปุจฺจํ ฯ อาม มหาราชาติ ฯ

*เล่มที่ ๕ อุปาลิวาทสุตตวณฺณนา หน้า ๑๐๑

กั การณา ภูนฺเตติ ๑ (๑) ชาติมนฺตตาปโส มํ นิรปราธั
อภิสปี เตน (๒) อากนฺตฺวา มํ วนฺทิตฺวา ขมาปิตกาเล
ทสฺสามิ มหาราชาติ ๑ ราชา คนฺตฺวา เอถ อัจริย ตาปลั
ขมาเปถาติ อห นานํ มหาราช จณฺทาลํ วนฺทามิติ ๑
มา อัจริย เอวํ กโรถ ๑ ชนปทสฺส มุขํ ปสฺสเถติ ๑ โส
ปฺน ปฏฺิปกุขิปิเยว ๑ ราชา โพธิสฺสตุตํ อุปสงฺกमितฺวา อัจริโย
ขมาเปตุํ น อิจฺฉตีติ อห ๑ อขมาปิตे อหํ สฺริยํ น
มฺลฺจามิติ ๑ ราชา อยํ ขมาเปตุํ น อิจฺฉติ ๑ อยํ อขมาปิตे
สฺริยํ น มฺลฺจติ ๑ กั อมฺหากํ เตน ตาปเสน ๑ โลกั
โอโลเกสฺสามาติ กจฺฉถ โภ ตาปสฺสนฺตีกั ๑ ตํ หตฺเตสุ จ
ปาเทสุ จ คเหตุวา อานเถติ ตํ อานาเปตฺวา มาตฺงคอิสฺส
ปาทมฺลเ นิปชฺชาเปตฺวา ขมาเปถ เอตสฺส ชนปทานุทยตํ ปฏฺิจฺจาติ
อห ๑ เต ราชปฺริสา คนฺตฺวา ตํ ตถา กตฺวา อานเถวา
มาตฺงคอิสฺส ปาทมฺลเ นิปชฺชาเปตฺวา ขมาเปตุํ ๑

อหํ นาม ขมิตพฺพิ ขมามิ ๑ อปิจ โข ปน เอตสฺส
กถา เอตสฺเสว อุปริ ปตฺิสฺสติ ๑ มยา สฺริเย วิสฺสชฺชิตเ สฺริยสฺมี
เอตสฺส มตฺถเก ปตฺิสฺสติ ๑ อถสฺส สฺตฺตธา มุทฺธา ผลิสฺสติ
ตถจ โข ปเนส พุยสนํ มา ปาปฺณาตฺ ๑ เอถ ตฺเมห เอตํ
คฺลปฺปมาเณ อูทเก โอตาเรตฺวา มหนฺตํ มตฺติกาปฺิณฺทมสฺส สีเส
๑. ม. ชาติมนฺตตาปการณา มหาราช ชาติมนฺตตาปเสน ๑

*เล่มที่ ๕ คหปติวคควณณา หน้า ๑๐๒

จเปถ อถาหิ สุริยิ วิสุสชชิสฺสามิ ฯ สุริยสุมี มตฺติกาปิณฺฑเท
ปติตฺวา ตํ สตฺตธา ภินฺทิสฺสติ ฯ อเถส มตฺติกาปิณฺฑํ
ฉนฺนุเตตฺวา นิมฺมุชฺชิตฺวา อณฺเณน ติตฺถเณน อุตฺตรตฺต อิติ นํ วทถ
เอวมสฺส โสตฺถิ ภวิสฺสตีติ ฯ เต มนฺุสฺสา เอวํ กริสฺสามาติ
ตถา การุํ ตฺสฺสาปี ตเถว โสตฺถิ ชาตา ฯ โส ตโต
ปฏฺุจาย ชาติ นาม อการณฺิ ฯ ปพฺพิชิตานํ อพฺภนฺตเร कुโณว
การณฺนฺติ ชาติโคตฺตมานํ ปหาย นิมฺมโท อโหสิ ฯ

อิติ ชาติมนฺตดาปเส ทมิเต มหาชนฺ โโพธิสตฺตสฺส ถามํ
อณฺเณนํ ฯ มหาโกถาหฺลํ ชาตํ ฯ ราชา อตฺตโน นกริ
กมนตฺถาย โโพธิสตฺตํ ยาจิ ฯ มหาสฺตฺโต ปฏฺิณฺณํ ทตฺวา ตานิ
จ อสิตีพฺราหฺมณฺสทฺสฺสานิ ทมิสฺสามิ ฯ ปฏฺิณฺณจ โมจิสฺสามิติ
เมชฺฌราชสฺส นกริ อคมาสิ ฯ พฺราหฺมณา โโพธิสตฺตํ ทิสฺวาว
โก อยํ โส มหาโจโร อากตฺโต ฯ อิทาเนว สพฺเพ เอเต มยํ
อฺุจฺฉินฺนํ ขาทิตฺวา อพฺราหฺมณา ชาตาติ อเมห ปากญฺเ
กริสฺสตีติ ฯ เอวํ โน อิทาปี อวาโส น ภวิสฺสตีติ ฯ ปฏฺิกจฺเจว นํ
มาเรสฺสามาติ ราชานํ ปน อฺุปสฺงกมิตฺวา อหํสฺสุ มหาราช ตฺมเมห
อิมิ (๑) จณฺฑาลปพฺพิชิตํ มา สาทฺฐุโรไปติ มณฺณิตฺถุ ฯ เอส กรุกมนฺตํ
ชานาติ ฯ ปจฺวี คเหตุวา อากาสํ กโรติ อากาสํ ปจฺวี ทฺุริ
คเหตุวา สนฺตํ กโรติ สนฺตํ ทฺุริ คจฺจํ นีวตฺเตตฺวา

*เล่มที่ ๘ อุปาลิวาทสุตตวณณนา หน้า ๑๐๓

อุทฐคามินี กโรติ อิจฺจนฺโต ปจวี อุกฺขิปิตฺวา ปาเตตฺถจ
สกุโกติ ฯ ประสฺส วา จิตฺตํ นาม สพฺพกาลํ น สกฺกา
คเหตุํ ฯ อัย อิชฺ ปติฏฺฐํ ลภนฺโต ตุมฺหากํ รชฺชํปี นาสฺย
ชีวิตนฺตฺรายนฺปิ วัสุปฺจเจทฺปิ กเรยฺย ฯ อมฺหากํ วจฺนํ กโรถ
มหาราช ฯ อชฺเชว อิมํ มาเรตฺถุ วฏฺฐิตฺติ ฯ

ราชาโน นาม ปฺรปฺตฺติยา โหณฺติ ฯ อิติ โส พฺหุณฺนํ
กถาวเสน นิฏฺฐจฺกโต ฯ โโพธิสฺสโต ปน นกฺเร ปิณฺฑทาย
จริตฺวา อุตฺกผาสฺสกุฏฺจฺจเน มิสฺสโกทนํ ภูถฺชิตฺวา ราชฺชยฺยานํ
คนฺตฺวา นีรปฺราชตฺย นีราสงฺโก มงฺคลสิลาปฏฺฐเน นิสฺสีทิ ฯ
อติเต จตฺตาทิสฺส ฯ อนาคเต จตฺตาทิสฺสาคิ อสิตฺติกปฺเป อนุสฺสรฺริตฺถุ
สมตฺถถวณฺตฺส อนาวชฺชนตฺย มุหฺตฺตมตฺตเก กาลे สติ
นปฺโปโหสิ ฯ ราชา อถฺถํ อชานาเปตฺวา สยเมว คนฺตฺวา
นีรราชฺชนตฺย ปมาเทน นิสินฺนํ มหาปฺริสฺสํ อสินา ปฺหริตฺวา
เทว ภาเค อกาสิ ฯ อิมสฺส รลฺโย วิชิตฺเต อฏฺฐมํ โลหฏฺฐวสฺสํ (๑)
นวมํ กลลวสฺสํ วสฺสิ ฯ อิติ อิมสฺสาปี รฏฺฐเจ นว วฏฺฐิจโย
ปติตา ฯ โส จ ราชา สปฺริโส มหानิรเย นิพฺพตฺโต ฯ
เตนาหฺ สงฺกิจฺจปฺนฺชฺชิตฺโต

อุปฺพจฺจ มนํ เมชฺโณ (๒) มาตฺจฺกสฺมึ ยสฺสฺสิเน
สฺปฺริสฺชฺโซ อฺจฺฉินฺโน เมชฺฉมารถฺถํ ตทา อหฺตฺติ ฯ (๓)

*เล่มที่ ๕ คหปติวคควณณา หน้า ๑๐๔

เอว เมขณารณสส อรณญกตภาโว เวทิตพุโพ ฯ
มาตงคสส ปน อีสโน วเสน ตเทว มาตงการณณนติ
วุดติ ฯ

ปลุหปฏิภานานีติ ปลุหาพยากรณานิ ฯ ปจจนี-
กั กาทพพนติ ปจจนีกั กาทพพ ฯ อวมณณิสสนนติ วิโลมคากั (๑)
คณหนโต วิย อโหสินนติ อตุโถ ฯ

อนูวิจการณนติ อนุวิจาเรตฺวา จินเตตฺวา ตฺลยิตฺวา กาทพพ
กโรหีติ วุดติ โหติ สาธุ โหตีติ สุนทโร โหติ ตุมหาทิ-
สสมิณฺหิ มํ ทิสฺวา มํ สรณํ กจฺจนเต นิกณฺจํ ทิสฺวา
นิกณฺถํ สรณํ กจฺจนเต กิ อัย อฺปาติ ทิฏฺฐทิฏฺฐเมว สรณํ
กจฺจตีติ กรหา อฺปฺปชฺชติ ฯ ตสฺมา อนุวิจกาโร ตุมหาทิสานํ
สาธฺวตี ทสฺเสตี ฯ ปญฺจกั ปรีหเรยฺยณฺนติ เต กิร เอวรूपิ สวากั
ลภิตฺวา อสุโก นาม ราชา วา ราชมหามตฺโต วา เสฏฺฐิ
วา อมฺหากั สรณํ คโต สวโก ชาโตติ ปญฺจกั อฺปฺปิปีตฺวา
นคเร อุกฺโขเสนตา อาหิณฺทานฺนติ ฯ กสฺมา ฯ เอว โน
มหนตฺภาโว อาวิภวิสฺสตีติ จ ฯ สเจ ตสฺส กิมหิ เอเตสํ
สรณํ คโตติ วิปฺปฏิสทาโร อฺปฺปชฺชชยฺย ฯ ตํปี โส เอเต
สพฺเพ สรณคตภาวํ พหุ ชานนฺติ ฯ ทุกฺขํ อิทานิ ปฏิ-
นิวตฺติตฺตุนฺติ วิโนเทตฺวา น ปฏิกฺกมิสฺสตีติ จ เตเนาหิ ปญฺจกั

*เล่มที่ ๘ อุปาลิวัตตตวณณนา หน้า ๑๐๕

ปริหเรยฺยุนฺติ ฯ

โอบานภูตฺตุนฺติ ปฏฺยตฺตอุทฺปาโน วย จิตฺ ๑ กฺลนฺติ ตว
นิเวสนํ ๑ ทาทพฺพิ มณฺเฑยฺยาสีติ ปุพฺเพ ทสปี วิตฺตีปี สฏฺฐีปี
ชเน อากเต ทิสฺวา นตฺถีติ อวตฺวา เทติ อิทานิ มํ
สรณํ คตฺตการณมตฺเตเนว มา อิมสํ เทยฺยธมฺมํ อฺจฺฉินฺนิตฺตฺถ (๑)
สมฺปตฺตทานํ ทิ ทาทพฺพเมวาทิ โอบาทิ ๑ สุตฺเมตฺถ ฆนฺเตติ
กุโธ สุตฺถํ นิกฺคณฺจณํ สนฺตฺติกา ๑ เต กิร กฺลณฺเรสุ เอวํ
ปกาสเนนฺติ มยฺย ยสฺส กสฺสจฺจि สมฺปตฺตสฺส ทาทพฺพนฺติ วทาม
สมฺโณ ปน โคตโม มยฺยหเมว ทานํ ทาทพฺพิ ๑เป น
อณฺเฑสํ สวากานํ ทินฺนํ มหฺปฺผลนฺติ วทฺตีติ ๑ ตํ สนฺชาย
อຍ คหฺปติสฺสุตฺตเมตฺตุนฺติ อาท ๑

อนฺุพฺพุพิถนฺติ ทานานนฺตรํ สิลํ ๑ สิลานนฺตรํ สคฺคํ
สคฺคานนฺตรํ กามานํ อาทินวฺนฺติ (๒) เอวํ อนฺุปฏฺฐิปาฏฺฐิกถํ ๑
ตคฺคฺถ ทานกถนฺติ อิทํ ทานํ นาม สุขานํ นิตฺทานํ สมฺปตฺตินํ
มฺลํ ๑ โภกานํ ปตฺติฏฺฐา ๑ วิสมคตฺตสฺส ตาณํ เณณํ คติ ปฺรายนํ
อิชฺโลภปรโลเกสุ ทานสทฺธิโส อวสฺสโย ปตฺติฏฺฐา อารมฺมณํ
ตาณฺณม เณณํ คติ ปฺรายนํ นตฺถิ อิทฺถฺหิ อวสฺสยญฺเจน รตฺนมย-
สฺสีหาสนสทฺธิสํ ปตฺติฏฺฐานญฺเจน มหาปจฺวีตฺธิสํ อารมฺมณญฺเจน
อาลมฺพนรชฺชสทฺธิสํ ๑ อิทฺถฺหิ ทฺถุขนิตฺถฺถรณญฺเจน นาวา

*เล่มที่ ๕ คหปติวคฺควณณา หน้า ๑๐๖

สมสฺสาสนญฺเณ สงฺคามสุโร ภัยปริตฺตาณญฺเณ สฺสงฺขตนครี
 มจฺเจรมลาทีหิ อนุปลิตฺตญฺเณ ปทุมํ เตสํ นิทหนญฺเณ อคฺคิ
 ทูราสทญฺเณ อาสีวิโส อสนฺดาสนญฺเณ สีโห พลวนฺตญฺเณ
 หตฺถิ อภิมงฺคลสมฺมตญฺเณ เสตวสโก เขมนฺตญฺมิสมฺปาปนญฺเณ
 วลาหโก อสุสราชา ฯ ทานํ นามตํ มยา คตมคฺโค มยฺหเมว
 วิโส มยา ทสฺปารมฺมียो ปุเรนฺเตน เวลามมหายลฺโล มหา-
 โควินฺทมหายลฺโล มหาสุทฺสสนมหายลฺโล เวสฺสนฺตรมหายลฺโล
 อนกมมหายลฺลา ปวตฺติตา สมฺปวตฺติตา(๑) สสฺญเตน ชลิตฺเต
 อคฺคิกฺขนฺเช อตฺตानํ นิยฺยาเตนฺเตน สมฺปตฺตยาจกานํ จิตฺตํ
 คหิตํ ทานํ หิ โลเก สกฺกสมฺปตฺตี เทติ มารสมฺปตฺตี เทติ
 พุรฺหมสมฺปตฺตี เทติ จกฺกวตฺติสมฺปตฺตี เทติ สวากปาริฉานํ
 ปจฺเจกโพธิฉานํ ฯ อภิสมฺโพธิฉานํ เทตฺติ เอมมาทิตาน-
 คุณฺปฏฺธิสฺยตฺตํ กถํ ฯ

ยสฺมา ปน ทานํ ททฺนฺโต สีลํ สสมาทาคฺ์ สกฺโกติ
 ตสฺมา ตทฺนฺตฺรํ สีลกถํ กเถสิ ฯ สีลกถนฺติ สีลํ นามตํ
 อวสฺสโย ปตฺติจฺจา อารมฺมณํ ตาณํ เลณํ คตฺติ ปฺรายนํ ฯ สีลํ
 นามตํ มม วิโส ฯ อหํ สงฺขปาลนาคราชกาเล ฯ ภูริทตฺตนาคราช-
 กาเล ฯ จมฺเปยฺยนาคราชกาเล ฯ สีลวนาคราชกาเล ฯ มาตฺุโปสก-
 หตฺถิราชกาเล ฉทฺทฺนฺตฺหตฺถิราชกาเลติ อนนฺเตสฺ อตฺตภาเวสฺ
 สีลํ ปฺริปุเรสี อิชฺโลกปฺรโลกสมฺปตฺตินํ หิ สีลสทฺวิโส อวสฺสโย
 #๑. อัย ปาโจ นตฺถิ ฯ

*เล่มที่ ๕ อุปาลิวาทสุตตวณณนา หน้า ๑๐๗

สีลสทิสปา ปติฏฐา อารมมณั ตาณั เลณั คติ ปรายัน
นตฺถิ สีตลนฺการสทิสโอ อลงกาโร นตฺถิ สีลปฺปผลสทิสั ปฺปฬ
นตฺถิ สีลคณฺรสทิสโอ คณฺโร นตฺถิ สีตลนฺการเนน หิ อลงกตํ
สีลกุสุมปีตนฺรณั สีลคณฺรชานฺลิตฺตํ สเทวโกปี โลโก โอลเอนฺโต
ติตฺตี น กจฺจตีติ เอวมาทิสีลคณฺรปฏิตฺตํ กถั ฯ

อิทํ ปน สีลั นิสฺสาย อัย สคฺโค ลพฺภตฺติติ ทสฺเสตฺถุ
สีลานนฺตรั สคฺคกถั กเถสิ ฯ สคฺคกถนฺติ อัย สคฺโค นาม
อิฏฺฐโ จ กนฺโต มนาโป นิจฺจเมตฺถ กิพา นิจฺจ สมนฺตฺติโย
ลพฺภนฺติ ฯ จาตุมฺมหาธาธิกา เทวา นวฺติวสฺสสทสฺสหาสนานิ
ทิพฺพสฺสขั ทิพฺพสมฺบตฺตี อนฺภวณฺติ ฯ ตาวตีสา ติสฺโส จ
วสฺสโกฏฺฐโย สภฺฐิจิ จ วสฺสสทสฺสหาสนานิติ เอวมาทิสคฺคคณฺรปฏิตฺ-
ตํ กถั ฯ สคฺคสมฺบตฺตี กถยณฺตานิ หิ พุทฺธานั มุขั
นปฺปโหติ วุตฺตปี เจตฺ อเนกปริยาเยน โข อิห ภิกฺขเว สคฺคกถั
กเถยฺยณฺติอาทิ ฯ (๑)

เอว สคฺคกถาย ปโลเกตฺวา ปฺน หตฺถิ อลงกริตฺวา
ตสฺส โสณฺหํ ฉินฺทนฺโต วิย อยมฺปี สคฺโค อนิจฺโจ อฐฺโว
น เอตฺถ ฉนฺทราโค กาทพฺโพติ ทสฺสนตฺถิ อปฺปสฺสาทา
กามา พหุทฺทฺขา พหุปายาสา ฯ อาทินโว เอตฺถ ภิกฺขโยติอาทินา (๒)
นเยน กามานั อาทินวํ โอการิ สงฺกิลลั กเถสิ ฯ ตตฺถ

*เล่มที่ ๕ คหปติวคควณณา หน้า ๑๐๘

อาทินโวติ โทโส ฯ โอกาโรติ อวกาโร ตามกภาโว ฯ สงฺกิลโสติ
เดหิ สตุตทานํ สํสาเร สงฺกิลิสฺสนํ ยถาหกิลิสฺสนติ วัต
โก สตุตฺตาติ ฯ (๑)

เอวํ กามาทีนเวน ตชฺชิตฺวา เนกขมฺเม อานิสํสํ
ปกาสเสสิ ฯ กลลจิตฺตุนฺติ อโรคจิตฺตํ ฯ สามุกกํสิกาติ สามํ
อูกกํสิกา อุตตนาเยว คเหตุวา อุทฺทชฺชิตฺวา คหิตา ฯ สยมฺภุณาณน
ทิกฺกุจา ฯ อสาธารณา อญฺเณสนฺติ อตุโถ ฯ กา ปเนสาติ ฯ
อริยสจฺจเทสนา ฯ เตเนวาหทุกุํ สมุทฺยํ นิโรธํ มกฺกนฺติ ฯ

วิรัชํ วิตมฺลนฺติ ราคฺรชาทีนํ อภาวา วิรัชํ ฯ ราคมฺลาทีนํ
วิกตตฺตา วิตมลํ ฯ ฐมฺมจกฺขนฺติ อูปริ พุรฺหฺมาเยสุตฺเต ตินฺณํ
มกฺกานํ ฯ จุลฺลราหูโลวาเท อาสวกฺขยสฺเสตํ นามํ ฯ อิธ ปน
โสตาปตฺติมกฺโก อธิปฺเปโต ฯ ตสฺส อูปฺปตฺติอาการทสฺสนตฺถํ
ยงฺกิลฺลิจิ สมุทฺยฐมฺมํ ฯ สพฺพนฺตํ นิโรธฐมฺมนฺติ อาห ฯ ตถฺหิ
นิโรธํ อารมฺมณํ กตฺวา กิจฺจวเสน เอวํ สพฺพิ สงฺขตํ ปฏฺวิวิษณฺตํ
อูปฺปชฺชติ ฯ

ทิกฺกุโธ อริยสจฺจฐมฺโม เอเตนาติ ทิกฺกุฐมฺโม ฯ เอเสว นโย
เสสฺสปฺเทสุปี ฯ ตินฺณา วิจิกฺกจา อนเนนาติ ตินฺณวิจิกฺกโธ ฯ
วิกตา กถฺกถา อสฺสาติ วิกตกถฺกโถ ฯ เวสารชฺช ปตฺโตติ
เวสารชฺชปฺปตฺโตติ ฯ สตุถฺ สาสเน นาสฺส ปโร ปจฺจโย น

*เล่มที่ ๕ อุปาลิวาทสุตตวณณา หน้า ๑๐๕

ปรสฺส สทฺชาย เอตถ วตฺตตีติ อปรปฺปจโย ฯ

จิตฺเตน สมฺปญฺญิณฺณาโน อภินฺนุทฺตวา ฯ วาจา ย ปัสฺสมาโน
อนฺุโมทฺตวา ฯ อวรามิตฺติ ฌเกมิ ปิทฺทามิ ฯ อนาวญฺญุตฺติ น
อวาริตฺตํ วิวญฺญํ อุกฺขมาญฺญิตฺตํ ฯ

อสุสฺสตี โข ทีฆตปฺสฺสตีติ โส กิร ตสฺส คตฺกกาลโต
ปญฺญาย ปณฺุฑฺฒิตฺโต คหปติ ฯ สมโณ จ โคตโม ทสฺส นสมฺปนฺโน
นินฺยยานิกโกโต ทสฺสเนปฺสฺส ปสฺสีทิสฺสตี ฌมฺมกถายปิ ปสฺสีทิสฺสตี
ปสฺสีทิตฺวา สรณํ กมิสฺสตี ตโต นฺุ โข สรณํ กมิสฺสตี (๑) น
ตาว ตโตติ โอิหิตโสโตว หุตฺวา วิจฺรตี ฯ ตสฺมา ปจฺมเยว
อสุสฺสตี ฯ

เตนหิ สมฺมาติ พลวโสเกน อภิญฺญโต เอตฺถเอว ติญฺญาตี
วจนํ สุตฺวาปิ อตฺถํ อสฺลลภฺเขนฺุโต โทวาริเกน สทฺธี
สฺลลปฺตีเยว ฯ

มชฌิมาย ทฺวารสาลา ยนฺุติ ยสฺส ฌรฺสฺส สตฺต ทฺวาร-
โกญฺญกา ฯ ตสฺส สทฺทพพฺพนฺุตรโต วา สทฺทพพาทิรโต วา
ปญฺญาย จตฺตตฺทวารโกญฺญโก ยสฺส ปญฺจ ฯ ตสฺส ตติโย ฯ ยสฺส
ตโย ฯ ตสฺส ทฺติโย ทฺวารโกญฺญโก มชฌิมทฺวารสาลา นาม ฯ
เอกทฺวารโกญฺญกสฺส ปน ฌรฺสฺส มชฌิมญฺจาเน มงฺคลตฺถมภํ
นินฺุสสาย มชฌิมทฺวารสาลา ฯ ตสฺส ปน เกหสฺส สตฺต

*เล่มที่ ๕ คหปติวคควณณา หน้า ๑๑๐

ทวารโกฏฐกา ๗ ปณจาติปี วุตต์ ๗

อคุคนฺตีอาทีนิ สพฺพานิ อณฺณมณฺณเววจนานิ ๗ ยํ
สุทฺถนฺติ เอตฺถ ยนฺติ ยํ นาฏฺฐปฺตฺตํ ๗ สุทฺถนฺติ นิปาตมตฺตํ ๗
ปริกฺขเหตฺวาตี เตเนว อุตฺตราสงฺเคน อุทฺเร ปริกฺขิปนฺโต
คเหตฺวา นิสีทาเปตฺติ สณฺนิกํ อจาริย สณฺนิกํ อจาริยาตี
มหนฺตํ เตลฆฺมฺมํ จเปนฺโต วิย นิสีทาเปตี ๗ ทตฺโตสึตี
กี ชโฬสี ชาโตตี อตฺโถ ๗ ปฏฺมฺมูกฺโกตี สีเส ปริกฺขิปีตฺวา
คหิโต ๗ อณฺฑทวารโกตีอาที ทฺฐจฺจุลฺลวงฺนปี สมานํ อุปฺฐจฺจากสฺส
อณฺณถาภาเวน อุปฺปนฺนพลวโสกตฺยา อิทํ นาม ภณฺนามีตี
อสฺสลลกฺเขตฺตวาว ภณฺตี ๗

ภทฺทิกา ภนฺเต อวฏฺฐนฺตี นิกณฺโโจ มายเมว สนฺธาย
วทตี ๗ อุปาสโก อตฺตนา ปฏฺวิวิทฺธํ โสตาปตฺติมคฺคํ ๗ เตนหีตี
นิปาตมตฺตเมตฺตํ ๗ ภนฺเต อุปมนฺเต กริสฺสามิจฺเจว อตฺโถ ๗
การณฺวงฺนํ วา ๗ เยน การณฺน ตฺมฺหากํ สาสนํ อนิยฺยานิกํ
มม สตฺถุ นิยฺยานิกํ ๗ เตน การณฺน อุปมํ เม กริสฺสามีตี
วุตฺตํ โหตี ๗

อุปฺวิชฺฌยาตี วิชายนกาลํ อุปคตา ๗ มกฺกฏฺฐจฺจาปกนฺตี
มกฺกฏฺฐโปตฺกํ ๗ กิณฺตีวา อาเนหีตี มฺลํ ทตฺตวาว อاهر ๗
อาปณฺเสสุ หิ สวิณฺณณกํปี อวิณฺณณกํปี มกฺกฏฺฐาตี-
กีพนภณฺนํ (๒) วิกฺกิณฺนตี ๗ ตํ สนฺธายตฺตํ อاهر ๗ รชิตนฺตี

*เล่มที่ ๘ อุปาลิวาทสุตตวณณนา หน้า ๑๑๑

พหลพหล ปิตาวเลปน รงคชาต คเหตุวา รชิตวา ทินนํ อิทํ
อิจฉามีติ อตุโธ ฯ อาโกภูติปจจาโกภูติตุนติ อาโกภูติตยเจว
ปรีวตเตตวา ปุนปฺปุนํ อาโกภูติตยจ ฯ อุภโตภาควิมภฺจุนติ
เวณฺณมณิปาสาณน (๑)อุโภสุ ปสฺเสสุ สฺกฺกฺสุ วิมภฺจํ ฆณฺเฏตฺวา
อุปฺปาทิตจฺจวี ฯ

รงคกฺขโม หิ โขติ สฺวิณฺณณกํปี อวิณฺณณกํปี รงคํ
ปีวติ ฯ ตสฺมา เอวมาห ฯ โน อาโกภูณฺณกฺขโมติ สฺวิณฺณณกสฺส
ตาว อาโกภูณฺณผลเก จเปตฺวา กฺขณฺธิยํ อาโกภูติตสฺส กฺขณฺธิ
ภิชฺชติ ฯ กรีสํ นิกฺขมติ ฯ สีเส อาโกภูติตสฺส สีสํ ภิชฺชติ ฯ
มตฺตลฺลํ นิกฺขมติ ฯ อวิณฺณณโก ขณฺฑาทาขณฺฑิกํ กจฺจติ ฯ
ตสฺมา เอวมาห ฯ โน วิมชฺชนกฺขโมติ สฺวิณฺณณโก มณิปาสาณน
วิมทฺทียมาโน นิลฺโลมตํ นิจฺฉวิตฺตยาปชฺชติ ฯ อวิณฺณณโก
วิจฺจณฺณกภาวํ อาปชฺชติ ฯ ตสฺมา เอวมาห ฯ รงคกฺขโม หิ
โฆ พาลานนฺติ พาลานํ มนฺทพฺพุธีนํ รงคกฺขโม ฯ รากมตฺตํ
ชเนติ ฯ ปีโย โหติ ปณฺฑิตานํ ปน นิคฺคจฺจวาโท วา อญฺโโล
วา ภารตฺรามสีตาทฺรณาทินิรตฺถกถามคฺโค อปฺปิโยว โหติ โน
อนฺุโยคกฺขโม ฯ โน วิมชฺชนกฺขโมติ อนฺุโยคํ วา วิมฺสํ วา
น ขมติ ฯ อฺุเส โภณฺเฏตฺวา ตณฺฑลฺลปฺริยเสนํ วิย กทลฺลีย
สารถเวสนํ วิย จ ริดฺตโกว ตฺจฺจโกว โหติ รงคกฺขโม

*เล่มที่ ๘ คหปติวคควณณา หน้า ๑๑๒

เจว ปณฺฑิตานนฺติ จตุสจฺจกถา หิ ปณฺฑิตานํ ปิยา โหติ ฯ
วสฺสสํปี สฺถนฺนโต ติตฺตี น กจฺจติ ฯ ตสฺมา เอวมาห ฯ
พฺพุทฺทวณฺํ ปน ยถา ยถาปี โอคาทิยติ(๑) มหาสมฺพุทฺโท วิย
คมฺภีรเมว โหตีติ อนุโยคกฺขโม จ วิมชฺชนกฺขโม จาติ อาท ฯ
สุณฺหาหิ ยสฺสาหํ สาวโกติ ตสฺส กุณฺเณ สุณฺหาหีติ ภควโต
วณฺเณ วตฺถุ อารทฺโร ฯ

ธีรสฺสาติ ธีริ (๒) วุจฺจติ ปณฺฑิตฺิจํ ฯ ยา ปญฺญา
ปชานนา ฯเป ฯ สมฺมาทิฏฺฐิ ฯ เตน สมฺนฺนาคตสฺส ธาตุ
อายตฺนปฏฺิจจสมฺบุปฺปาทญฺ्ञานญฺ्ञานกฺุสฺสสฺส ปณฺฑิตสฺสาหํ สาวโก
โส มยฺหํ สจฺจธาติ เอวํ สพฺพปเทสฺส สมฺพนฺโร เวทิตพฺโพ ฯ
ปภินฺนชิลสฺสาติ ภินฺนปญฺจเจโตจิลสฺส ฯ สพฺพปญฺุชฺชเน วิชินฺีสู
วิชินฺนฺติ วิชินฺีสฺสนฺติ วาติ วิชยา ฯ เก เต ฯ มจฺจุมารกิเลส-
มารเทวปฺุคฺตมาราติ ฯ เต วิชิตา วิชยา เอเตนาติ วิชิตวิชโย
ภควา ฯ ตสฺส วิชิตวิชยสฺส ฯ อนิฆสฺสาติ กิเลสทุกฺเขนปี
วิปากทุกฺเขนปี นิตฺทุกฺขสฺส ฯ สฺสสมฺจิตตสฺสาติ เทวตตฺถนปาลก-
องฺกุลิมาตราหฺลตฺเถราทีสุปี เทวมนฺุสฺเสสฺสุ สฺสุญฺุ สมฺจิตตสฺส ฯ
วฺุทฺฐีลสฺสาติ วฺุทฺฐิตาจารสฺส ฯ สาธฺุปญฺุสฺสาติ สฺนฺุทฺ-
ปญฺุสฺส ฯ เวสมนฺุตรสฺสาติ(๑) รากาทีวิสํมํ ตริตฺวา วิตริตฺวา จิตฺสฺส ฯ
วิมลสฺสาติ วิคตฺรากาทีมฺลสฺส ฯ
๑. ม. โอคาทิสฺสติ ฯ ๒. ม. ธี ๑. ฎีกา. เวสมนฺุตรสฺสาติ รากาทีวิสํ ฯ

*เล่มที่ ๕ อุปาลิวาทสฺสุตตวณฺณา หน้า ๑๑๓

ตฺสิตตฺสชาติ ตฺฏจจิตฺตตฺส ๑ วนฺตโลกามิสฺสชาติ วนฺตกาม-
คฺณตฺส ๑ มุทิตตฺสชาติ มุทิตาวิหารวเสน มุทิตตฺส ๑ ปฺน วุตฺตเมว
วา เอตํ ๑ ปสาทวเสน หิ เอกํปี คฺณํ ปฺนปฺปนํ วทตฺติเยว ๑
กตสมณฺสชาติ กตสามณฺสตฺส ๑ สมณฺสมมฺสตฺส มตฺถกํ ปตฺตตฺสชาติ
อตุโถ ๑ มนุชฺสชาติ โลกโวหารวเสน เอกตฺส ตตฺตตฺส ๑
นรตฺสชาติ ปฺน วุตฺตํ ๑ อณฺณถา วุจฺจมานเ อเอกกถาย
ทสคฺคณา นปฺปโหนฺติ ๑

เวณยิกตฺสชาติ ตตฺตานํ วินายกตฺส ๑ รุจฺริชมฺมตฺสชาติ
สฺวจิสมฺมตฺส ๑ ปภาสกตฺสชาติ โอบาสกรตฺส ๑ (๑) วีรตฺสชาติ วิริย-
สมปฺนฺนตฺส ๑ นิสภตฺสชาติ อุตฺถวตฺถนิตฺถตฺส สพฺพตฺถ อปฺปฏฺธิ-
สมญฺเจน นิสภตฺส ๑ คมฺภีรตฺสชาติ คมฺภีรคฺณตฺส ๑ คฺคเณหิ วา
คมฺภีรตฺส ๑ โมนปตฺตตฺสชาติ ฃาณปตฺตตฺส ๑ เวทตฺสชาติ เวโท
วุจฺจติ ฃาณํ ๑ เตน สมฺนฺนาคตฺส ๑ ชมฺมญฺจตฺสชาติ ชมฺเม
จิตฺตตฺส ๑ สํวุตฺตตฺสชาติ ปิหิตตฺตตฺส ๑

นาคตฺสชาติ จตฺตฺหิ การเณหิ นาคตฺส ๑ ปนฺตเสนตฺสชาติ
ปนฺตเสนานตฺส ๑ ปฏฺธิมนฺตกตฺสชาติ ปฏฺธิมนฺตนปฺนฺนตฺส สมฺนฺนาค-
ตฺส ๑ โมนตฺสชาติ โมนํ วุจฺจติ ฃาณํ ๑ เตน สมฺนฺนาคตฺส
ฐตฺถิกเลตตฺส วา ๑ ทนฺตตฺสชาติ นิปฺพิเสวนตฺส ๑

อิตฺติสฺสคฺตมตฺสชาติ วิปฺสฺสตีอาทโย ฉ อิตฺติโย อุปาทาย

*เล่มที่ ๕ คหปติวคฺควณฺณา หน้า ๑๑๔

สตุตฺตมสฺส ฯ พุรหฺมปตฺตสฺสชาติ เสฏฺฐปตฺตสฺส ฯ นุหาคกฺสฺสชาติ
นุหาคกิเลสฺส ฯ ปทกฺสฺสชาติ อกฺขร่าทินิ สโมชานตฺตวา คาคา-
ปทกรณกฺสฺสสฺส ฯ วิทิตเวทสฺสชาติ วิทิตถาวณฺสฺส ฯ ปุรินฺนทสฺสชาติ
สพฺพปจฺมํ ชมฺมทานทายกฺสฺส ฯ สกฺกสฺสชาติ สมตฺตสฺส ฯ
ปตฺติปตฺตสฺสชาติ เย ปตฺตพฺพา คฺคณา ฯ เต ปตฺตสฺส ฯ เวยฺยา-
กรณฺสฺสชาติ วิตฺถาเรตฺตวา อตฺถทีปกฺสฺส ฯ ภควตา หิ พฺยา-
คณฺนามตฺตนฺติ ปทํ นตฺติ ฯ สพฺเพสฺสเยว อตฺโถ กถิตฺติ ฯ

วิปฺสฺสตีสฺสชาติ วิปฺสฺสทนกฺสฺส ฯ อนภินตฺตสฺสชาติ อนตฺตสฺส ฯ
โน อปนตฺตสฺสชาติ อนฺนุจฺจสฺส ฯ

อนนฺนุกตฺตนฺตรสฺสชาติ (๑) กิเลส อนนฺนุกตฺตจิตฺตสฺส ฯ อลิตฺตสฺสชาติ (๒)
อพฺพชฺสสฺส ฯ

ภฺวาริปฺลยฺสฺสชาติ ภฺวาริ วุจฺจติ ปจฺวี ฯ ตาย ปจฺวีสมาย
ปฺลยฺชย วิปฺลยฺชย มหฺนฺตตาย วิตฺถตฺตตาย สมฺนฺนาคตฺตสฺสชาติ
อตฺโถ ฯ มหาปฺลยฺชยสฺสชาติ มหาปฺลยฺชย สมฺนฺนาคตฺตสฺส ฯ

อนฺนุปลิตฺตสฺสชาติ ตณฺหาทิกฺกุฏิลเปหิ (๑)อลิตฺตตฺตสฺส ฯ อาหุ-
เนยฺยสฺสชาติ อาหุตี ปฏิกฺกเหตุํ ยุตฺตสฺส ฯ ยกฺขสฺสชาติ อานฺนุ-
ภาวทสฺสสนฺนุเจณ วา อทิสฺสमानกฺกุเจณ วา ภควา ยกฺโข
นาม ฯ เตนาหฺ ยกฺขสฺสชาติ ฯ มหฺโตติ มหฺนฺตสฺส ฯ ตสฺส
สาวโกหฺมสฺสมิตฺติ ตสฺส เอววิชฺคฺคณฺสฺส สตฺถโน อหฺ สาวโกติ ฯ

*เล่มที่ ๘ อุปาลิวาทสุตตวณฺณา หน้า ๑๑๕

อุปาสกสุส โสตาปตฺติมคฺเคนว ปฏิสมฺภิทา อากตา ฯ อิติ
ปฏิสมฺภิทาวิสเย จตฺวา ปทสฺเตน ทสฺพลสุส กิเลสฺปฺพานเน
วณฺณํ กณฺเฑโต กสุส ตํ คหฺปติ สวากํ ฐาเรมาติ ปญฺหสุส
อตุถํ วิสฺสชฺเชสิ ฯ

กทา สณฺญพฺหาติ กทา สมฺปิณฺฑิตา ฯ เอวํ กิรสฺส
อโหสิ อัย อิทาเนว สมณฺสุส โคตมฺสุส สนฺตํกํ คนฺตุวา
อากโต ฯ กทานเนน เอเต วณฺณา สมฺปิณฺฑิตาติ ฯ ตสฺมา
เอวมาห ฯ วิจิตฺตํ มาถํ คนฺเดยฺยาติ สยมฺปิ ทกฺขตฺยา ปุปฺพานํปี
นानาวณฺณตฺยา เอกโต วณฺฎิกาทิเกทํ วิจิตฺรมาถํ คนฺเดยฺย ฯ
เอวเมว โข ฆนฺเตติ เอตฺถ นานาปุปฺพานํ นานาปุปฺปราสิ
วีย นานาวิธานํ วณฺณานํ ภควโต สีนฺรุมฺตฺโต วณฺณราสิ
ทกุจฺพฺโพ ฯ เจโก มาลาการโ วิย อุปาลิ คหฺปติ ฯ มาลาการสุส
วิจิตฺรมาลาคนฺถนํ วิย คหฺปติโน ตถาคตฺสุส วิจิตฺรวณฺณ-
คนฺถนํ ฯ

อุณฺ्हํ โลหิตํ มฺขโต อุคฺคณฺฐิติ ตสุส หิ ภควโต
สกุการํ อสฺหมานสุส เอตทโหสิ อนฺตฺถิโก ทานิ อัย คหฺปติ
อเมหฺหิ ฯ เสว ปฏฺจาย ปณฺณาสสฺกุจฺฉิเน คเหตุวา เอตสุส ฆริ
ปวิสิตฺวา ภูยฺชิตฺุ น ลภิสฺสามิ ฯ ภินฺนา เม ภูตฺตณฺมฺภิติ ฯ
อถสุส อุปฺจฺจากรวิปริณาเมน พลวโสโก อุปฺปชฺชิ ฯ อิเม หิ
สตุตา อตุตโน อตุตโนว จินฺตฺยนฺติ ฯ ตสุส ตสฺมี โสเก อุปฺปนฺเน

*เล่มที่ ๕ คหปติวคควณณา หน้า ๑๑๖

อพกนตรี อุน्ह อโหสิ ๑ โลหิต วิลียิตถ ๑ ตั มหาวาเดน
สมุทฐริต กุญเ ปกขิตตฺรชน วิย ปตตมตตัม มุขโต อุกคณฺธิ ๑
นิธานคต โลหิต วมิตฺวา ปน อปฺปกา สตฺตา ชีวิตุ
สกุโกนฺติ ๑ นิกคฺจ โส ตตฺเถว ชานฺนา ปติโต ๑ อถ น
ปาฏฺจกียา พหิณฺคริ หริตฺวา (๑) ปลจกสิวิกาเย คเหตุวา ปาว
อากมีสุ ๑ (๒) โส น จิรสฺเสว ปาวายิ กาลมกาสิ ๑ อิมสฺมี ปน
สฺสฺเต อุกคณฺธิตฺถนฺนํคฺคสฺส วเสน ฌมฺมเทสนา ปรีนญฺจิตาติ ๑
อุปาสิวาทสฺสฺตฺตวณฺณา นิญฺจิตา ๑
นญฺจ ๑

กุกฺกรวตีกสฺสฺตฺตวณฺณา (๑)

เอวมฺเม สฺสฺตฺนฺติ กุกฺกรวตีกสฺสฺตฺต ๑ ตตฺถ โกลิเยสฺสฺติ
เอวํนามเก ชนปเท ๑ โส หิ เอโกปี โกลิยนฺนเร ปติญฺจิตานํ
โกลิยานํ ราชกุมารานํ นีวาสนญฺจานตฺตา เอวํ วุจฺจติ ๑ ตสฺมี
โกลิเยสฺส ชนปเท ๑ หลิทฺทวสนนฺติ ตสฺส กิร นิคมสฺส
มาปีตกาเล ปีตกาตฺถนฺนิตฺถา มนฺสฺสา นกฺขตฺตํ กิฬีสุ ๑ เต
นกฺขตฺตํกีฬาวสานเ นิคมสฺส นามิ อาริเปนฺตา หลิทฺทวสนนฺติ
นามิ อํกํสุ ๑ ตั โคจฺรคามํ กตฺวา วิหฺรตีติ อตฺถโธ ๑ วิหาโร
ปเนตฺถ กิณฺจาปี น นียามิโต ๑ ตถาปี พุทฺธานํ อญฺจวิเก

*เล่มที่ ๕ กุกฺกรวตฺกิสฺสวณฺณนา หน้า ๑๑๗

เสนาสเนเชว วิหาสีติ เวทิตพุโพ ฯ โควติโกติ สมาทินฺนโควตฺโต
สีเส สิฏฺธานิ จเปตฺวา นงฺกุญฺจํ พนฺชิตฺวา คาวิหิ สทฺธิ
ติณฺยานิ ขาทนฺโต วิย จรติ ฯ อเจโลติ นคฺโค นิจฺเจโล ฯ (๑)
เสนิโยติ ตสฺส นามํ ฯ

กุกฺกรวตฺโกติ สมาทินฺนกุกฺกรวตฺโต สพุพฺพํ สุนฺชกิริยํ
กโรติ ฯ อุโภเปเต สหปฺปัสสีกิพฺพิกา สหายกา ฯ กุกฺกุโรว ปฺลิกฺกณฺจิตฺวาติ
สุนฺโข นาม สามีกสฺส สนฺติเก นิสฺสีทนฺโต ทฺวิหิ ปาเทหิ
ญฺมียํ วิลิตฺวา กุกฺกรกฺษชฺชิตํ กฺษชฺชนฺโต นิสฺสีทติ ฯ อหฺมปฺปิ
กุกฺกรกิริยํ กริสฺสสามิตฺติ ภควตา สทฺธิ สมนฺโมทิตฺวา ทฺวิหิ
หตฺถเอหิ ญฺมียํ (๒) วิเลชิตฺวา สีลํ วิฐนฺนฺโต ญฺญติ กตฺวา หตฺถปาเท
สมฺมิลฺลชิตฺวา สุนฺโข วิย นิสฺสีทติ ฯ นฺมานิกฺขิตฺตฺนฺติ ญฺมียํ
จปิตํ ฯ สมตฺตํ สมาทินฺนฺนฺติ ปฺริปฺปญฺณํ กตฺวา คหิตํ ฯ กา
คตฺติติ กา นปฺพตฺติ ฯ โโก อภิสฺสมฺปฺราโยติ อภิสฺสมฺปฺราชมฺหิ
กตฺถ นปฺพตฺติ ฯ อลนฺติ ตสฺส อปฺปปียํ (๓) ภวิสฺสตีติ ยาวตฺติยํ
ปฺปฏิพาหติ ฯ กุกฺกรวตฺตฺนฺติ กุกฺกรวตฺตฺตฺสมาทานํ ฯ

ภาเวตีติ วทฺเตติ ฯ ปฺริปฺปญฺณฺนฺติ อนฺนํ ฯ อพุโพกฺกณฺณฺนฺติ
นिरฺนฺตรํ ฯ กุกฺกรสึลนฺติ กุกฺกรจาจารย์ ฯ กุกฺกรจิตฺตฺนฺติ อชฺช
ปฺปญฺจาย กุกฺกรเรหิ กาทพุพฺพํ กริสฺสสามิตฺติ เอวํ อฺปฺปนฺนจิตฺตํ ฯ
กุกฺกรากปฺปนฺติ กุกฺกรานํ คมนากาโร อตฺถิ ติฏฺฐนากาโร

*เล่มที่ ๕ คหปติวคฺควณณา หน้า ๑๑๘

อตุถิ นิสีทนากาโร อตุถิ ฯ สยนากาโร อตุถิ ฯ อัจจารปสฺสวา-
กรณากาโร อตุถิ ฯ อญฺเณ กุกฺกุเร ทิสฺวา ทนฺเต วิวิตฺวา
คมนาการุ อตุถิ ฯ อัย กุกฺกุราภโป นาม ฯ ตํ ภาเวตีติ
อตุถโถ ฯ อิมินาหํ สีเลนาตฺวาทิสฺสุ อหํ อิมินา อจาเรณ
วา วตฺตสมาทาเนน วา ทุกฺกรตปฺจเรณ วา เมถุนวิริตฺติพฺรหฺม-
จริเยน วาติ อตุถโถ ฯ เทโวติ สกฺกสุยามาทินํ (๑) อญฺตโร ฯ
เทวญฺตโรติ เตสํ ทุตฺติยตฺติยญฺจานาทิสฺสุ อญฺตฺรเทโว ฯ มิจฺฉา
ทิจฺฉิตฺติ อเทวโลกคามิมคฺคเมว เทวโลกคามิมคฺคโถติ กเหตุวา
อุปฺปนฺนตาย สา อสฺส มิจฺฉาทิจฺฉิ นาม โหติ อญฺตฺร
คตี วทามิตฺติ ตสฺส หิ นิริยโต วา ตฺริจฺฉานโยนิโต วา
อญฺญา คติ นตุถิ ฯ ตสฺมา เอวมาห ฯ สมฺปชฺชมานนฺติ
ทิจฺฉิยา อสมฺมิสฺสํ หุตฺวา นิปชฺชมานํ ฯ

นาหํ ฆนฺเต เอตํ โรทามิ ฯ ยํ มํ ภควา เอวมาหาติ
ยํ มํ ฆนฺเต ภควา เอวมาห ฯ อหํ เอตํ ภควโต พุยากรณํ
น โรทามิ น ปรีเทวามิ ฯ น อนฺตฺตฺตฺนามิตฺติ อตุถโถ ฯ เอวํ
สกฺกมฺภวเสเนตฺถ อตุถโถ เวทิตฺตฺตฺโป น อสฺสมุญฺจนมตฺเตน ฯ

มตฺตํ วา อมฺม โรทนฺติ โย วา จีวํ น ทิสฺสตี
จีวณฺตํ อมฺม ปสฺสนฺตี กสฺมา มํ อมฺม โรทสีตี (๒)

อญฺญเจตฺถ ปโยโค ฯ อปฺปิจ เม อิทํ ฆนฺเตติ อปฺปิจ โข
๑. ม. สกฺกสุยามาทิสฺสุ ฯ ๒. ส. ส. ๑๕/๘๑๗/๓๐๗ ฯ

*เล่มที่ ๕ กุกุรวตีกสุตตวณณา หน้ ๑๑๕

ปน เม (๑) อิทํ ฆนเต กุกุรวตฺตํ ทิมฺรตฺตํ สมหินฺนํ ฯ ตสฺมี
สมฺปชฺชนเตปี วุฑฺฒิ นตฺถิ ฯ วิปชฺชนเตปี ฯ อิติ เอตฺตํ กาลํ
มยา กตํ กมฺมํ โมฆํ ชาตฺนฺติ อตฺตโน วิปตฺตี ปจฺจเวกฺขมาโน
โรทามิ ฆนเตติ ฯ โควตฺนฺติอาทินิ กุกุรวตฺตาทีสุ วุตฺตนเยเนว
เวทิตพฺพานิ ฯ ควากปฺปนฺติ โคอากปฺปํ ฯ เสถํ กุกุรอกปฺเป
วุตฺตสทิสเมว ฯ ยถา ปน ตตฺถ อณฺเณ กุกุเร ทิสฺวา ทนฺเต
วิวิทฺวา คมฺนากาโร ฯ เอวมิธ อณฺเณ คาโว ทิสฺวา กณฺเณ
อูกฺขิปิตฺวา คมฺนากาโร เวทิตพฺโพ ฯ เสถํ ตาทิสเมว ฯ

จตฺตาริมาณี ปุณฺณ กมฺมานิ ติ กสฺมา อิมํ ฐมฺมเทสนํ (๒)
อารภิ ฯ อัยฺ หิ เทสนา เอกจฺจกมฺมกิริยวเสน อาคตา ฯ อิมสฺมี
จ กมฺมจตฺตูกเก กถิตฺเต อิมสฺสํ กิริยา ปากฺกฺวา ภวิสฺสตีติ อิมํ
เทสนํ อารภิ ฯ อปฺิจ อิมํ กมฺมจตฺตูกเมว เทลฺยิมานํ อิม
สยฺขานิสฺสนฺติ ฯ ตโต เอโก สรณํ คมิสฺสตีติ ฯ เอโก ปพฺพชิตฺวา
อรหตฺตํ ปาปุณฺนิสฺสตีติ อยเมว เอเตสํ สปฺปายาติ ญควาปี
อิมํ เทสนํ อารภิ ฯ

ตตฺถ กณฺหนฺติ กาทกํ ทสอกุสลกมฺมปถกมฺมํ ฯ กณฺห-
วิปากนฺติ อปาเย นิพฺพตฺตนโต กาทกวิปากํ ฯ สุกฺกนฺติ ปณฺฑริ
ทสอกุสลกมฺมปถกมฺมํ ฯ สุกฺกวิปากนฺติ สกฺเค นิพฺพตฺตนโต
ปณฺฑริวิปากํ ฯ กณฺหสुकฺกนฺติ มิสฺสกกมฺมํ ฯ (๑) กณฺหสुकฺกวิปากนฺติ
๑. ม. อัยฺ ปา ๒. ม. เทสนํ ฯ ๓. ม. โวมิสฺสกกมฺมํ ฯ

*เล่มที่ ๕ คหปติวคควณณา หน้า ๑๒๐

สุขทุกขวิปากัง ฯ มิสฺสกกมมํ หิ กตฺวา อกุสเลน ติริจฺจฺฉาน-
โยนินิ มงฺคลหตฺถิฏฺฐานาทีสุ อุปฺปนฺโน กุสเลน ปวตฺเต สุขํ
เวทียติ ฯ กุสเลน ราชกุเลปิ นิพฺพตฺโต อกุสเลน ปวตฺเต ทุกฺขํ
เวทียติ ฯ อกณฺ्हํ อสุกฺกนฺติ กมฺมกฺขยกริ จตฺมคฺคเจตนาทมฺมํ
อชิปฺเปตํ ฯ ตณฺหิ ยถิ กณฺ्हํ ภาเวยฺย ฯ กณฺ्हวิปากัง ททฺเขย
ยถิ สุกฺกํ ภาเวยฺย ฯ สุกฺกํ วิปากัง ททฺเขย ฯ อุภยวิปากสฺส
ปน อทานโต อกณฺหาสุกฺกวิปากตฺตาอณฺ्हํ อสุกฺกนฺติ
วตฺตํ ฯ อยํ ตาว อุทฺเทเส อตฺโถ ฯ

นิทฺเทเส ปน สพฺยาปชฺฉนฺติ สทุกฺขํ ฯ กายทฺวาราทิสฺสุ
กายทฺวารเ คหณาทิวเสน โจปนปฺปตฺตา ทฺวาทส อกุสฺลเจตนา
สพฺยาปชฺฉกายสงฺขารो นาม ฯ วจิตฺวารเ หนุสฺสโยปนวเสน
วจิตฺทปฺปวตฺติกา ตาเยว ทฺวาทส วจิตฺสงฺขารो นาม ฯ
อุภยโยปนํ อปฺปตฺตา รโห จินฺเตนฺตสฺส มโนทฺวารเ ปวตฺตา
มโนสงฺขารो นาม ฯ อิติ ตีสุปี ทฺวารเสุ กายทฺวจฺจริตาทีเกทา
อกุสฺลเจตนาวิ สงฺขาราทิ เวทิตพฺพา ฯ อิมสฺมี หิ สุตฺเต เจตนา
ฐุริ ฯ อุปาลิสฺสุตฺเต กมฺมํ ฯ อภิสงฺขริตฺวาติ สงฺกทฺตฺติตฺวา
ปิณฺฑํ กตฺวาติ อตฺโถ ฯ สพฺยาปชฺฉํ โลกนฺติ สทุกฺขํ โลกํ
อุปฺปชฺชติ สพฺยาปชฺฉมา ผสฺสา ผฺสนฺตฺติติ สทุกฺขวิปากผสฺสา
ผฺสนฺติ ฯ เอกนฺตทฺกฺขนฺติ นีรฺนฺตรทุกฺขํ ฯ ภูตาท เหตุวตฺเต
นิสฺสทฺกวจฺฉนํ ฯ ภูตกมฺมโต ภูตสฺส สตฺตสฺส อุปฺปตฺติ โหติ

*เล่มที่ ๕ กุกุรวตีกสุตตวณณา หน้า ๑๒๑

อิทํ วุตตํ โหติ ยถาภูตํ กมมํ สตุตา กโรนติ ฯ ยถาภูเตน
กมฺเมน กมฺมสภาควเสน เตสํ อุปฺปตฺติ โหติ เตเนวาท ยํ
กโรติ เตน อุปฺปชฺชตีติ ฯ เอตฺถ จ เตนาติ กมฺเมน วिय
วุตฺตา ฯ อุปฺปตฺติ จ นาม วิปาเกน โหติ ยสฺมา ปน
วิปากสฺส กมมํ เหตุ ฯ ตสฺมา เตน มฺูลเหตุภูเตน กมฺเมน
นิพฺพตฺตตีติ อยมตฺถ อตฺโถ ฯ ผสฺสา ผฺสนตีติ เยน กมฺมวิปาเกน
นิพฺพตฺตา ฯ ตํกมฺมวิปากผสฺสา ผฺสนตีติ ฯ กมฺมทายาทาติ
กมฺมทายชฺชํ กมฺมเมว เนสํ ทายชฺชํ สนฺตกนฺตี (๑)วทามิ ฯ

อพฺยาปชฺฉนฺตี นิตฺทุกุขํ ฯ อิมสฺมี วาเร กายทฺวารे ปวตฺตา
อภูจกามาวจรกฺุสลเจตนา กายสงฺขารो นาม ฯ ตาเยว วจิตฺทวารे
ปวตฺตา วจิตฺสงฺขารो นาม ฯ มโนทฺวารे ปวตฺตา ตาเยว อภูจ
ตีสฺโส จ เหฏฺฐิมชฺฉมานเจตนา อพฺยาปชฺฉมโนสงฺขารो นาม ฯ
ฉมานเจตนา ตาว โหตุ ฯ กามาวจรา กิณฺตี อพฺยาปชฺฉมโน-
สงฺขารา นาม ชาตาคี ฯ กสิณฺสชฺชนกาเล จ กสิณฺา-
เสวนกาเล จ ลพฺภนฺตี ฯ กามาวจรเจตนา ปจฺมชฺฉมานเจตนา
ฉนฺตีตา ฯ จตฺตฺถชฺฉมานเจตนา ตตฺถชฺฉมานเจตนา
ฉนฺตีตา ฯ อิตฺติ
ตีสฺปี ทฺวารेสุ กายสุจฺริตาภิเกทา กฺุสลเจตนา
สงฺขาราติ
เวทิตพฺพา ฯ ตตฺถิวาโร อุกฺกมิตฺสกวเสน
เวทิตพฺโพ ฯ

เสยฺยถาปี มนุสฺสาติอาทิสฺ มนุสฺसानํ ตาว
กาเลน
๑. สี. ทายชฺชกนฺตี ฯ

*เล่มที่ ๕ คหปติวคฺควณณา หน้า ๑๒๒

สุขั กาลน ทุกขั ปากฏเมว ฯ เทเวสุ ปน ภูมมเทวดานั
วินิปาติเกสุ เวมานิกเปตานั กาลน สุขั กาลน ทุกขั โหติติ
เวทิตพฺพั ฯ หตฺถิอาทิสฺสู ตริจฺจนานสุปี ลพฺภติเยว ฯ

ตตฺราติ เตสุ ตีสุ กมฺเมสุ ฯ ตสฺส ปหานาย ยา เจตนาติ
ตสฺส ปหานตฺถาย มกฺกเจตนา ฯ กมฺมํ ปตฺวาว มกฺกเจตนาย
อญฺโฆ ปณฺฑรตโร ฐมฺโฆ นาม นตฺถิ ฯ อิํ ปน กมฺมจตุกฺกั
ปตฺวา ทฺวาทสอกุสฺลเจตนา กณฺหา นาม ฯ เตภูมิกกุสฺลเจตนา
สุกฺกา นาม ฯ มกฺกเจตนา อกณฺหา อสุกฺกาติ อาคตา ฯ

ลเกยฺยาหํ ฆนฺเตติ อิํ โส จิริ วต เม อนิยฺยานิก-
ปกฺเข โยเชตฺวา อตฺตกิลมโธ สุกฺขนทีตีเร นฺหายิสฺสามิติ
สมฺปริวตฺตนฺเตน วิย ฤเส โกฏฺฏนฺเตน วิย จ น โกจิ อตฺโธ
นิปฺผาทีโต ฯ หนฺทาหํ อตฺตานํ โยเค โยเชมิติ จินฺเตตฺวา อาห ฯ
อถ ภควา โย โส ขนฺธเก (๑) ติตฺถิยปริวาโส ปณฺณตฺโต
ยํ อญฺลติตฺถิยปฺพฺโพ สามเณรภูมียํ จิตฺ อหํ ฆนฺเต อิตฺถนฺนาโม
อญฺลติตฺถิยปฺพฺโพ อิมสฺมี ฐมฺมวินเย อากงฺขามิ อฺปสมฺปทํ
สุวาทํ ฆนฺเต สงฺฆํ จตฺตาโร มาเส ปริวาสํ ยาจามิติ-
อาทีนา (๒) นเยน สมาทิยิตฺวา ปริวสติ ฯ ตํ สนฺธาย โย
โฆ เสนิย อญฺลติตฺถิยปฺพฺโพติอาทิมาย ฯ

ตตฺถ ปพฺพชฺชนฺติ วจนสิตฺถิจตาวเสเนว วุตฺตํ ฯ อปริ-

*เล่มที่ ๕ กุกกรวดิกสุตตวณณา หน้า ๑๒๓

วสิตฺวาเยว หิ ปพฺพชฺชํ ลภติ ฯ อุปสมฺปทตฺถิเกณ ปน อติกาเลน (๑)
คามปฺปเวสนาทีนํ อฏฺฐวตฺตานิ ปฺบูรณฺเตน ปรีวสิตฺพุทฺธิ ฯ
อารทฺชจิตฺตาทิ อฏฺฐวตฺตปฺรูณฺเนน ตฺถุจฺจิตฺตา ฯ อยมตฺถถ สฺงฺเขโป ฯ
วิตฺถารโธ ปเนส ติตฺถิยปรีวาโส สมฺนตฺปาสาทิกาย วินยฺภูจ-
กถาย ปพฺพชฺชชาชนฺชกฺวณฺณนํ วุตฺตนเยน เวทิตฺพุทฺโธ ฯ
อปิจ เมตฺถาทิ อปิจ เม เอตฺถ ฯ ปุคฺคฺลเวมตฺตตฺตา วิทิตฺตติ
ปุคฺคฺลนํนตฺตํ วิทิตฺตํ ฯ อยํ ปุคฺคฺโล ปรีวาसारโห อยํ น
ปรีวาसारโหติ อิทํ มยฺหํ ปากฺกฺกฺนฺติ ทสฺเสติ ฯ

ตโต เสนิโย จินฺเตสิ อโห อจฺฉริยํ พุทฺธสาสนํ
ยตฺถ เอวํ ฌสิตฺวา โกฏฺฏเวตฺวา ยุตฺตเมว กณฺหนฺติ ฯ อยตฺตํ
นทฺเทนฺตฺติติ ฯ ตโต สฺมุจฺจฺตรํ ปพฺพชฺชชาย สลฺยชาตฺสสาโห สเจ
ภนฺเตติอาทิมายฺหํ ฯ อถ ภควา ตสฺส ติปฺพณฺนํ วิทิตฺวา
น เสนิโย ปรีวาสํ อรหฺตฺติติ อลฺยตฺตรํ ภิกฺขุํ อามนฺเตสิ กจฺฉ
ตฺวํ ภิกฺขุ เสนิยํ นฺหาเปตฺวา ปพฺพาเชตฺวา อานะหิตฺติ ฯ โส
ถา กตฺวา ตํ ปพฺพาเชตฺวา ภควโธ สนฺตํ อานยิ ฯ
ภควา คณฺเณ นิสิตฺติวา อุปสมฺปทาเทสิติ ฯ เตน วุตฺตํ อลตฺถ
โฆ อเจโล เสนิโย กุกกรวดิกโก ภควโธ สนฺตํเก ปพฺพชฺชํ
อลตฺถ อุปสมฺปทนฺติ ฯ

อจฺริปสมฺปนฺโนติ อุปสมฺปนฺโน หุตฺวา นจฺริเมว ฯ

#๑. ม. นาติกาเล ฯ

*เล่มที่ ๕ คหปติวคควณณา หน้า ๑๒๔

วูปกฏโจติ วตถุกามกิลเสกกาเมหิ กาเยน จ จิตฺเตน จ
 วูปกฏโจ ๑ อปฺปมตฺโตติ กมฺมฏฺจาเน สตี อวิฆนฺโต ๑
 อาตاپฺปิตี กายิกเจตสิกสงฺขาเตน วิริยาตาเปน อาตاپฺปิตี ๑
 ปหิตตฺโตติ กาเย จ ชีวิทฺเต จ อนเปกฺขตฺตาย เปตฺติตฺโต
 วิสฺสฏฺฐอตุตฺถาโว ๑ ยสฺสตุถายาติ ยสฺส อตุถาย ๑ กุลปฺตฺตาติ
 อจารกุลปฺตฺตา ๑ สมฺมเทวาทิ เหตุนาเว การณฺเนว ๑
 ตทฺนตฺตรนฺติ ตํ อนตฺตรํ ๑ พุรหฺมจิริยปริโยสานนฺติ มกฺค-
 พุรหฺมจิริยสฺส ปริโยสานญฺติ อรหฺตตฺผลํ ๑ ตสฺส หิ อตุถาย
 กุลปฺตฺตา ปพฺพชนฺติ ๑ ทิฏฺฐเจว ฌมฺเมติ อิมสฺมีเยว อตุตฺถาเว ๑
 สยํ อภิญญา สจฺฉิกตฺวาติ อตุตฺถาเยว ปญฺญาเยว ปจฺจกฺขํ
 กตฺวา ๑ อปรปฺปจฺจยํ ฌตฺวาติ อตฺโถ ๑ อฺปสมฺปชฺช วิหาสีติ
 ปาปฺณิตฺวา สมฺปาเทตฺวา วิหาสี ๑ เอวํ วิหรนฺโตว จิณฺหา
 ชาติ ๑เป ๑ อพฺภญฺญาสี ๑

เอวมสฺส ปจฺจเวกฺขณญฺมี ทสฺเสตฺวา อรหฺตตฺนิกฺขณฺเนว
 เทสนํ นิฏฺฐาเปตฺตุ อญฺจตโร โข ปนายสฺมา เสนิโย
 อรหฺตํ อโหสีติ วุตฺติ ๑ ตตฺถ อญฺจตโรติ เอโก ๑ อรหฺตนฺติ
 อรหฺนฺตานํ ๑ ภควโต สาวกานํ อรหฺนฺตานํ อพฺภนฺตโร อโหสีติ
 อยเมตฺถ อธิปฺปาโย ๑ เสสํ สพฺพตฺถ อุตฺตานเมวาทิ ๑

กุกฺกุรวตฺติกสฺสตุตฺตวณฺณา นิฏฺฐิตา ๑

สตุตฺตมํ ๑

*เล่มที่ ๘ กุกกรวดิกสุตตวณณา หน้า ๑๒๕

อภยราชกุมารสุตตวณณา

เอวมเม สุตุนติ อภยราชกุมารสุตต์ ฯ ตตถ อภโยติ
ตสฺส นามิ ฯ ราชกุมารโรติ พิมฺพิสารสฺส โอรสปลฺตุโต ฯ วาทิ
อาโรเปหิตี วาเท (๑)โทลฺลํ อาโรเปหิ ฯ เนรยโกติ นิรเย
นิพฺพตฺตโก ฯ กปฺปญฺจโรติ กปฺปญฺจโรติโก ฯ อเตกจิโรติ พุทฺธ-
สทฺสเสนาปี ติกิจฺฉิตฺตํ น สกฺกา ฯ อุกฺกิลิตฺตุนฺติ เทว อนฺเต
โมเจตฺวา กเถตฺตํ อสฺกโกนฺโต อุกฺกิลิตฺตํ พหิ นีหริตฺตํ น
สกฺกขิสฺสตี ฯ โอคิลิตฺตุนฺติ ปุจฺฉาย โทลฺลํ ทตฺวา ตํ หาเรตฺตํ อสฺกโกนฺโต
โอคิลิตฺตํ อนฺโต ปเวเสตฺตํ น สกฺกขิสฺสตี ฯ

เอวํ ฆนฺเตติ นิคณฺโจ กิร จินฺเตติ สมฺโณ โคตโม
มยฺหํ สวาทเก ฆินฺทิตฺวา คณฺหติ ฯ หนฺทาทิ เอกํ ปญฺหํ
อภิสงฺขโรมิ ฯ ยํ ปญฺจโร สมฺโณ โคตโม อุกฺกฏฺโถ หตฺวา
นินฺโน อุกฺกจฺฉิตฺตํ น สกฺกขิสฺสตีติ ฯ โส อภยสฺส เกหา นีหฺนฺนฺตฺโต
สินฺทโรชฺชนํ ฆญฺชนฺโต พหุ ปญฺเห อภิสงฺขริตฺวา เอตฺถ
สมฺโณ โคตโม อิมิ นาม โทลฺลํ ทสฺเสติ (๒) เอตฺถ อีติ (๓) นามาคิ
สพฺเพว ปหาย จาคฺมาสมตฺถเก อิมิ ปญฺหํ อทฺทส ฯ อถสฺส
เอตทโหสิ อิมสฺส ปญฺหสฺส ปุจฺฉาย วา วิสฺสชฺชเน วา น
สกฺกา ทโธส ทาคฺติ ฯ โอวญฺญิกฺสาโร อยํ ฯ โก นฺ โข อิมิ
คเหตฺวา สมณฺสสฺส โคตมสฺส วาทิ อาโรเปสฺสตีติ ฯ ตโต อภโย
๑. ม. อยํ ปาโจ นตฺถิ ฯ ๒. ม. ทสฺเสสฺสตีติ ฯ ๓. ม. อิมิ ฯ

*เล่มที่ ๕ คหปติวคควณณา หน้า ๑๒๖

ราชกุมารโ ปณฺทิตโต ๑ โส สกขิสฺสตีติ ตํ อุกฺคณฺหาเปสฺสามีติ (๑)

นิฏฺฐํ ฌนฺตฺวา อุกฺคณฺหาเปสฺ ๑ โส วาทชฺฌาทยตฺยา ตสฺส

วณฺํ สมปฺปฏิจฺจนฺโต เอวํ ฆนฺเตติ อาท ๑

อกาโล โข อชฺชาติ อัยํ ปโลห จตฺตฺหิ มาเสหิ อภิ-
สงฺขโต ๑ ตตฺถ อิทํ คเหตุวา อิทํ วิสฺสชฺชียมานเ ทิวสภาคโ
นปฺปโหตีติ (๒) มณฺณฺโต เอวํ จินฺเตติ ๑ เสฺวทานาหนฺติ เสฺว ทานิ ๑
อตฺตจตฺตฺโถติ กสฺมา พหฺหิ สทฺธี น นิมฺนฺเตสิ ๑ เอวํ
กิริสฺส อโหสิ พหฺหุสฺ นิสฺสินฺเนสฺ โถกํ ทตฺวา วทนฺตสฺส
อณฺณํ สุตฺตํ อณฺณํ การณฺํ อณฺณํ ตถารูปี วตฺถุ อหาริตฺวา
ทสฺเสติ ๑ (๓) เอวํ สนฺเต กลโห วา โกลาหลเมว วา ภวิสฺสติ
อถาปี เอกกฺเขว นิมฺนฺเตสฺสามิ ๑ เอวํปี เม กรหา อฺปฺปชฺชิสฺสติ
ยาว มจฺจรี วายํ อภโย ๑ ภควนฺตํ ทิวเส ทิวเส ภิกฺขุณฺํ สเตนปี
สทฺสเสนปี สทฺธี จรณฺตํ ทิสฺวาปี เอกกฺเขว นิมฺนฺเตสิติ ๑ เอวํ
ปน โทโส น ภวิสฺสติติ ๑ อปฺเรหิ ตีหิ สทฺธี อตฺตจตฺตฺถํ
นิมฺนฺเตสิ ๑

น เขวตฺถ ราชกุมาร เอกฺเสนาติ น โข ราชกุมาร
เอตฺถ ปเลห เอกฺเสน วิสฺสชฺชนํ โหติ เอวรูปฺณฺหิ วาจํ
ตถาคโต ภาเสยฺยาปี น ภาเสยฺยาปี ภาสิตปฺจฺเจน อตฺถํ
ปฺสฺสนฺโต ภาเสยฺย อปฺสฺสนฺโต น ภาเสยฺยาติ อตฺถโถ ๑
๑. ม. อุกฺคณฺหาเปมีติ ๑ ๒. ม. นปฺปโหสฺสตีติม ๑ ๓. ทสฺเสสฺสติ ๑

*เล่มที่ ๘ อภยราชกุมารสุตตวณณา หน้า ๑๒๗

อติ ภควา มหานิคณเจน จคูหิ มาเสหิ อภิสงขติ ปญหิ
อสนิปาเตน ปพพตถุญฺญิ วिय เอกวเจเนเนว สํจญเณสิ ฯ อนสุสฺสุ
นิกณจชาติ นญฺจา นิกณจชา ฯ

องเก นิสินฺโน โหตีติ อูรูสุ นิสินฺโน โหติ เลสวาทีโน
หิ วาทำ ปญฺจเปนฺตา กิณฺจิวเว ผลํ วา ปุํปํ วา โปตุถกํ
วา กเหตุวา นิสีทนต์ิ ฯ เต อตฺตโน ชเย สติ ปรี
อชฺโฆตฺตรนฺติ ฯ ปฺรสุส ชเย สติ ผลํ ขาทนฺตา วिय ปุํปํ
ฌายนฺตา วिय โปตุถกํ วาเจนฺตา วिय วิกฺเขปํ ทสฺเสนฺติ ฯ อัย
ปน จินฺเตสิ สมฺมาสมฺพุทฺโธ เอส โอสถฺสงฺคาโม ปฺรวาทมทฺทโน
สเจ เม ชโย ภวิสฺสติ ฯ อิจฺเจตํ กุสฺลํ ฯ โน เจ ภวิสฺสติ
ทารกํ วิชฺฌิตฺวา โรทาเปสฺสามิ ฯ ตโต ปฺสฺสธ โภ อัย ทารโก
โรทติ ฯ อุกฺกุจฺหถ ตาว ฯ ปจฺฉาปี ชานิสฺสามาติ ตสฺมา ทารกํ
กเหตุวา นิสีทติ ฯ ภควา ปน ราชกุมารโต สหสฺสกุณฺเณปี
สทสฺสกุณฺเณปี วาทิวรตโร ฯ อิมเมวสฺส ทารกํ อูปมํ กตุวา วาทำ
ภินฺทิสฺสามีติ จินฺเตตุวาตํ ก็ มนฺยลสิ ราชกุมาราดิอาทิมหา ฯ

ตตฺถ มฺเฆ อาหเรยฺยาติ มฺเฆ จเปยฺย ฯ อาหเรยฺยสฺสาหนฺติ
อปฺเนยฺยํ อสฺส อหํ ฯ อาทิกเณวาติ ปจฺมปโยเคเนว ฯ อุกฺกตฺนฺติ
อุกฺกตฺตํ ฯ อตฺตจฺนฺติ น ตจฺจํ ฯ อนตฺตสณฺหิตฺนฺติ น อตฺตสณฺหิตํ
น วุทฺถินิสฺสิตํ ฯ อปฺปียา อมฺนาปาติ เนว ปียา น มฺนาปา ฯ
อิมินา นเยเนว สพฺพตฺถ อตฺโต ทญฺจพฺโพ ฯ

*เล่มที่ ๕ คหปติวคควณณา หน้า ๑๒๘

ตตุถ อปป์ยปกฺเข ปจมาจา อโจริเยว โจโรติ ฯ อทาส์เยว
ทาโสติ ฯ อทูปฺยุตฺตฺเยว ทูปฺยุตฺโตติ ปวตฺตา น ตํ ตถาคโธ
ภาสติ ฯ ทุตติวจา โจริเยว โจโร อยฺนฺติ อาทิวเสน ปวตฺตา
ตํปี ตถาคโธ น ภาสติ ฯ ตติยวจา อิทานี ภาสิตพฺพา (๑)
อกตปฺลยตฺตาย ทุคฺคโธ ทุพฺพณฺโณ อปฺเปสฺสโก อธิ จตฺวาปี
ปฺน ปฺณณํ น กโรตี ฯ ทุตติยจิตฺตวาทเร กถํ จตฺสูหิ อปาเยหิ
มฺุจฺจิสฺสตีติ (๒) เอวํ มหาชนสฺส อตฺตปฺเรกฺขาเรณ ฌมฺมปฺเรกฺขาเรณ
อนุสาสนึปฺเรกฺขาเรณ จ วตฺตพฺพวจา ฯ ตตฺร กาลณฺญ
ตถาคโธติ ตสฺมี ตติยพฺยากรณฺเน ตสฺสา วาจาย พฺยากรณฺตฺถาย
ตถาคโธ กาลณฺญ โหติ มหาชนสฺส อาทานกถํ คหณกถํ
ชานิตฺตวาว พฺยากรโธตีติ อตฺโถ ฯ

ปป์ยปกฺเข ปจมา วจา อฏฺฐจานึยกถา นาม ฯ สา
เอวํ เวทิตพฺพา เอกํ กิริ ความวาสี มหฺลลกํ นครํ อากนฺตฺวา
ปานาคาเร ปิวฺนตํ วญฺเจตฺตฺกามา สมฺพหฺลลา ชฺตฺตา ปิตฺฏฺจฺจาเน
จตฺวา (๓) เตน สทฺธิ สฺริ ปิวฺนตา อิมสฺส นิवासนปารุปนํปี
หตฺถे ฆณฺฑกมฺปี สพฺพิ กเสสฺสามาติ จินฺเตตฺตฺวา กติกํ
อกํสฺ อเอกํ อตฺตปฺจฺจกฺขํ กถํ กเถม ฯ โย อฏฺฐนฺติ กเถติ
กถิตํ วา น สทฺทฺหติ ฯ ตํ ทาส์ กตฺวา คณฺหิสฺสามาติ
ตํปี มหฺลลกํ ปฺุจฺจิสฺส ตาต ตฺมฺหากมฺปี รุจฺจตีติ ฯ เอวํ
๑. ม. อัย ปาโจ ๒. ม. มฺุจฺจิสฺสตีติ ฯ ๓. ส. จเปตฺวา ฯ

*เล่มที่ ๘ อภยราชกุมารสุตตวณณนา หน้า ๑๒๘

โหตุ ตาตาดิ ๑

เอโก ชุตโต อาห โภ มยหิ มาตุ มยิ กุจจิกเต
กปิภูจผลโทหโล อโหสิ ๑ สวา อณณิ กปิภูจหารกั อลภมานา
มัยเว เปเสสิ ๑ อหิ คนตุวา รุกขั อภิรุหิตุ อสกุโกนุโต อตุตนา
อตุตนา ปาเท กเหตุวา มุคฺคริ วิย รุกขสฺส อุปริ จิปี ๑ อถ
สาขโต สาขั วิจรฺนุโต ผลานิ กเหตุวา โอตริตุ อสกุโกนุโต
ฆริ คนตุวา นิสฺเสณิ อหริตุวา โอรุยฺห มาตุ สนฺติกั คนตุวา
ผลานิ มาตุยา อทาสี ๑ ตานิ ปน มหนฺตานิ โหนฺติ
จาภูปิปฺมานานิ ๑ ตโต เม มาตรา เอกาสเน นิสินฺนายน สมสฺภูจ
ผลานิ ขาทิตานิ ๑ มยา เอกุจจฺนฺเกน อานิตฺพลฺลสุ เสสกา
กฺลสนฺตเก कामे ขุทฺทกมฺหฺลลกานั อหฺลฺลํ อมฺหากั ฆริ
โสพฺสหฺลลํ ๑ เสสปริกฺขารภณฺฑกั อปนฺตฺวา กปิภูจผลฺลเวหฺว ยาว
นฺทนา ปุริตํ ๑ ตโต อติเรกานิ กเหตุวา เกทฺทฺวาเร ราสี
อกํสุ ๑ โส อสีติหฺตฺถุเพฺโซ ปพฺพโต วิย อโหสิ ๑ กิ อีทิส
โภ สกฺกา สทฺทหิตฺตฺตฺติ ๑ (๑)

คามิกมฺหฺลลโก ตฺตฺตฺติ นิสิตฺตฺวา สพฺเพสํ กถาปริโยसान
ปฺุจฺจิตโต อาห เอวํ ภวิสฺสตี ตาตา ๑ มหนฺตํ รุกฺขํ ๑ รุกฺขมหนฺตตาย
สกฺกา ๑ สทฺทหิตฺตฺตฺติ ๑ ยถา จ เตน ๑ เอวํ เสเสหิปี ตถารูปาสุ
นิกฺการณกถาสุ กถิตาสุ อาห ตาตา มยฺหมปิ สฺตฺถ

*เล่มที่ ๕ กหปติวคควณณา หน้า ๑๓๐

น ตุมหากัมเขว กุลานี มหากุลานี ฯ อมหากัมปี กุลัม มหากุลัม
อมหากัม ปน อวเสสเขตเตหิ กปฺปาสเขตตัม มหนุตตริ ฯ ตสฺส
อนกกรีสตตสฺส กปฺปาสเขตตสฺส มชฺเฌ เอโก กปฺปาสรุกฺโข
มหาอสีติหตฺถุพฺเพโธ อโหสิ ฯ ตสฺส ปญจ สาขา ฯ ตาสฺ
อวเสสสาขา ผลัม น คณฺหีสุ ฯ ปาจिनสาขาย เอกเมว มหา-
จาฎิมคฺคตัม ผลัม อโหสิ ฯ ตสฺส ฉ อัสสิโย ฯ (๑)ฉตฺถ อัสสิสุ (๒)ฉ
กปฺปาสปีณฺฑิโย ปุบฺบิตา ฯ อหัม มสฺสํ การตฺวา นฺหาตวิลิตฺโต
เขตตัม คนฺตฺวา ตา กปฺปาสปีณฺฑิโย ปุบฺบิตา ทิสฺวา จิตโกว
หคฺคตัม ปสารถฺวา คณฺหี ฯ ตา กปฺปาสปีณฺฑิโย ฅามสมฺปนฺนา
ฉ ทาสา อหฺลํ เต สพฺเพ มํ เอกกัม โอิหาย ปลาตา
เอตฺตเก อทฺธานเ เต น ปสฺสามิ ฯ อชฺช ทิฏฺฐา ฯ ตุมฺเห
เต ฉ ชนา ฯ ตฺวํ นนฺโท นาม ฯ ตฺวํ ปุณฺโณ นาม ฯ ตฺวํ
วฑฺฒมาโน นาม ฯ ตฺวํ ฉตฺโต (๓) นาม ฯ ตฺวํ มจฺจโล นาม
ตฺวํ เภฏฺฐิโย (๔) นามาติ วตฺวา อฏฺฐาย นิสินฺนเกยฺว จุลฺลาสฺ
คเหตฺวา อฏฺฐาสิ ฯ เต น มยฺ ทาสาติปิ วคฺคํ นาสกฺขีสุ ฯ
อถ เเน กฑฺฒนฺโต วินิจฺฉยฺ เนตฺวา ลกฺขณฺ อโรเปตฺวา
ยาวชฺิวํ ทาสเ กตฺวา ปริภุญฺชิ ฯ เอวรूपิ กถํ ตถาคโต น
ภาสตี ฯ

ทุตฺยวจา อามิสเหตุปาตฺกมฺยตาทิวเสน วา นานปฺปการา
๑. ม. ราสิโย ฯ ๒. ม. ราสิสุ ฯ ๓. ม. จิตฺโต ฯ ๔. ม. โปฏฺฐิโย ฯ

*เล่มที่ ๕ อภยราชกุมารสุตตวณณนา หน้า ๑๓๑

ปเรสั โถมนวจาเยว โจรกถั ราชกถนุติอาทินยปวตตะตา
ติรจจนาถกถา จ ๑ ตมปิ ตถากโต น ภาสติ ๑ ตติยวจา
อริยสจจสนุสสิตถกถา ๑ ยั วสสสต้ปี สุนนุตา ปณทิตา
เนว ติตุตี คจจนุติ ๑ อิติ ตถากโต เนว สพพิปี อปปียวจำ
ภาสติ น ปียวจำ ๑ ตติยั ตติยเมว ปน ภาสิตพุกกาลั
อนติกุกมิตุวา ภาสติ ๑ ตตุถ ตติยั อปปียวจำ สนุชาย
เหตุจธา ทหรรกุมารอุปมา อากตาคิ เวทิตพุพา ๑ (๑)

อุทาทุ จานโสเวตนุติ อุทาทุ จานุปตติกถาณน
ตัมณเยว ตั ตถากตสส อุปภูจาทิติ ปุจจติ ๑ สลลวาทิติ
ลวาทิติ ปณลวาทิติ ปากโณ ๑ ฐมมฐาตุติ ฐมมสทวาโว ๑
สพพณลลุตถาณสเสตตั อธิวจัน ๑ ตั หิ ภกวตา สุปพิวิหุธิ
หตุถกตัม ภกวโต ๑ ตสุมมา โส ยั ยั อิจจติ ๑ ตั ตั สพพิ จานโสว
ปฏิกาทิติ ๑ เสสั สพพตถ อุตถานเมว ๑ อัย ปน ฐมมเทสนา
เนยยปุกถลวเสน ปรีนิจจิตาคิ ๑

อภยราชกุมารสุตตวณณนา นิภูจิตา ๑

อภูจิมิ ๑

๑. ม. เวทิตพุพิ ๑

พหุเวทนียสุตตวณณา

เอวมเม สุตนฺติ พหุเวทนียสุตฺตํ ๑ ตตฺถ ปญฺจกฺโข
ถปฺตีติ ปญฺจกฺโขติ ตสฺส นามํ ๑ วาสีฬรฺสูนิขาทนนทฺท-
มฺคฺครกาฬสุตฺตนาฬิสฺงขาเตหิ วา อฺงฺเคหิ สมนฺนาคตฺตฺตา โส
ปญฺจกฺโขติ ปญฺญาโต ๑ ถปฺตีติ วฑฺฒเกิเชฏฺฐโก ๑ อุทายีติ
ปณฺฑิตอุทายิตฺเตโร ๑

ปริยายนฺติ การณํ ๑ เทวปฺานนฺทาติ เทวปฺิ อานนฺท ๑
ปริยาเยนาติ การณฺ ๑ เอตฺถ จ กายิกเจตฺตสิกฺวเสน เทว
เวทิตพฺพา ๑ สุขาฬิวเสน ติสฺโส ๑ อินฺทฺริยวเสน สฺชินฺทฺริยาฬิกา
ปญฺจ ๑ ทฺวารวเสน จกฺขุสมฺผสฺสชาฬิกา ฉ ๑ อุปฺวิจารณ์วเสน
จกฺขุณา รูปํ ทิสฺวา โสมนสฺสฏฺฐานียํ รูปํ อุปฺวิจารณ์ตีอาฬิกา
อฏฺฐารส ฉ เคหสฺสิตานิ โสมนสฺसानิ ฉ เนกฺขมฺมสฺสิตานิ
โสมนสฺसानิ ๑ ฉ เนกฺขมฺมสฺสิตานิ ฉ เคหสฺสิตานิ โทมนสฺसानิ
ฉ เคหสฺสิตา อุเปกฺขา ฉ เนกฺขมฺมสฺสิตาติ เอวํ ฉตฺตีส ๑ ตา
อตีเต ฉตฺตีส ๑ อนาคเต ฉตฺตีส ๑ ปจฺจุปฺปฺนฺเน ฉตฺตีสาติ เอวํ
อฏฺฐสฺตเวทนา เวทิตพฺพา ๑

ปญฺจ โข อิเม อานนฺท กามคฺฌาติ อัย ปาฏฺิเยกฺโข
อนุสนฺธิ ๑ น เกวลํ หิ เทว อาฬิ กตฺวา เวทนา ภควฺตา
ปญฺญตฺตา ๑ ปริยาเยน เอกาฬิ เวทนา กถิตา ๑ ตํ ทสฺเสนฺโต
ปญฺจกฺกฺสฺส ถปฺติโน วาฬิ อุปฺตฺถมฺภตฺตุ อิมํ เทสนํ อารภิ ๑

*เล่มที่ ๕ พหุเวทนียสุตตวณณนา หน้า ๑๓๓

อภิกกนตตรนุติ สุนทรตรี ๑ ปณิตตรนุติ อนุกปป์ตร ๑ (๑)
เอตฺเถว จตฺตถุชฌานโต ปฏฺจาย อทุกขมสุขาเวทนา ๑ สปิ
สนฺตภูเจน ปณิตฺตภูเจน จ จ สุขนฺติ วุตฺตา ฉ เภสฺสิตานิ
สุขนฺติ วุตฺตานิ นิโรโธ อเวทียิตฺตฺวเสน สฺขํ นาม ชาโต ๑
ปญฺจกามคฺคฺวเสน หิ อฏฺฐสมาปตฺติวเสน จ อุปฺปนฺนํ เวทียิต-
ตฺตํ นาม นิโรโธ อเวทียิตฺตํ นาม ๑ อิติ เวทียิตฺตํ
วา โหตุ อเวทียิตฺตํ วา ๑ ตํ นิตฺตํ กขภาวสงฺขาเตน สุขภูเจน
เอกสุขเมว ชาตี ๑

ยตฺถ ยตฺถาติ ยสฺมี ยสฺมี จาเน ๑ สฺขํ อุปฺลพฺภตฺติ
เวทียิตฺตํ วา อเวทียิตฺตํ วา อุปฺลพฺภตฺติ ๑ ตํ ตํ ตถาคโต
สุขสฺมี ปญฺณเปตฺติ ตํ สพฺพิ ตถาคโต นิตฺตํ กขภาวํ สุขสฺมีเยว
ปญฺณเปตฺติ ๑ อิท ภาวา นิโรธสมาปตฺตี สีสํ กตฺวา เนยฺย-
ปฺกคฺคฺวเสน อรหตฺตนิฏฺเณเนว เทสนํ นิตฺตํ เปตฺติ ๑

พหุเวทนียสุตตวณณนา นิตฺตํ ๑

นวมํ ๑

#๑. ม. อตปป์ตร ๑

อปณฺณกสุตฺตวณฺณา

เอวมฺเม สุตฺตํ อปณฺณกสุตฺตํ ฯ ตตฺถ จาริกนฺติ

อตุริตจาริกํ ฯ

อตุถิ ปน โว คหปตโยติ กสฺมา อาห ฯ โส กิร

คาโม อฏฺฐิวทฺวาเร นิวิฏฺโฐ นานาวิชา สมณพฺรหฺมณา ทิวถํ

มคฺคํ คนฺตุวา สายํ ปาถํ วา กามํ วาสตถาย อูเปนฺติ ฯ เตถํ

เต มนุสฺสา มนุจปีจานิ ปตฺถริตฺวา ปาเท โชวิตฺวา ปาเท

มกฺขเขตฺวา กปฺปิยปานกานิ ทตฺวา ปุณฺทิวเส นิมนฺเตตฺวา

ทานํ เทนฺติ ฯ เต ปสนฺนจิตฺตา เตหิ สทฺธิ สมฺมมฺนตฺยมานา

เอวํ วทฺนฺติอตุถิ ปน โว คหปตโย กิณฺจ ทสฺสนํ

กหิตนฺติ นตฺติ ฆนฺเตติ ฯ คหปตโย วินา ทสฺสเนน โลโก

น นิยฺยาติ ฯ เอกํ ทสฺสนํ รุจิตฺวา ขมาเปตฺวา กเหตุํ วฏฺฏติ

สสฺสโต โลโกติ ทสฺสนํ คณฺหถาติ วตฺวา ปกฺกนฺตา ฯ

อปรทิวเส อณฺเณ อากตา ฯ เตปี ตเถว ปุจฺฉิสฺสุ ฯ เต เตถํ

อาม ฆนฺเตติ ปุริเมสฺสุ ทิวเสสฺสุ ตุมฺหาทิสฺสา สมณพฺรหฺมณา

อากนฺตุวา สสฺสโต โลโกติ อเมห อิทํ ทสฺสนํ กาหาเปตฺวา

คตาติ อาโรเจสฺสุ ฯ เต พาลา กิ ฆานนฺติ ฯ อุจฺฉิขชติ อัย

โลโกติ อุจฺฉेतทสฺสนํ คณฺหถาติ เอวํ เตปี อุจฺฉेतทสฺสนํ

คณฺหาเปตฺวา ปกฺกนฺตา ฯ เอเตน อูปาเยน อณฺเณ เอกจฺจ-

สสฺสตี ฯ อณฺเณ อนฺตานนฺตํ ฯ อณฺเณ อมฺราวิกฺเขปนฺติ เอวํ

*เล่มที่ ๕ อปณณกสุตตวณณา หน้า ๑๓๕

ทวาตญจิติญจโย อุกคณหาเปสฺ เต ปน เอกทิจญิมปิ
ปติญจาคฺ นาสกฺขิสฺ ๑ สพฺพปจฺจมา ภควา อคฺมาสิ ๑ โส
เตสฺ หิตตฺถาย ปุจฺจนฺโต อตฺถิ ปน โว คหปตโยติอาทิมาน ๑
ตตฺถ อาการวตฺติ การณวตฺติ สเหตุกา ๑ อปณณโกติ อวิรุทฺโธ (๑)
อเทวชฺฌคามิ เอกํสคาหิโก ๑

นตฺถิ ทินฺนุนฺตฺติอาทิ ทสวตฺตฺถกา มิจฺจมาทิจฺจิจิ เหญฺจจา
สาเลขยฺกสุตฺเต วิตฺถาริตา ๑ ตถา ตํวิปจฺจนิกสมฺมาทิจฺจิจิ ๑ (๒)

เนกขมฺเม อานิสฺสนฺติ โย เนสฺ อุกฺสฺสโต นิกฺขนฺตภาเว
อานิสฺโส ๑ โย จ โวทานปฺกฺโข วิสุทฺธิปฺกฺโข ๑ ตํ น ปสฺสนฺตฺติ
อตฺถโธ ๑ อสทฺธมฺมสณฺณตฺติ อฏฺฐทฺธมฺมสณฺณปนา ๑ อตฺถานํ
อูกํเสตฺติ ฐเปตฺวา มํ โโก อลฺโย อตฺตโน ทสฺสนํ ปเร
คณฺหาเปสฺ สกฺโกตฺติ อตฺถานํ อูกฺขิปติ ๑ ปริ วมฺภตฺติ
เอตฺตเกสฺ ชเนสฺ เอโกปี อตฺตโน ทสฺสนํ ปเร คณฺหาเปสฺ
น สกฺโกตฺติ เอวํ ปริ เหญฺจจา ขิปติ ๑ ปุพฺเพว โข ปนาติ
ปุพฺเพ มิจฺจมาทสฺสนํ คณฺหนตฺสเสว สฺสึลฺยํ ปหิํ โหติ
ทสฺสึลฺยภาโว ปจฺจปฺญฺจิจิโต ๑ เอวมสฺสิเมติ เอวํ อสฺส อิเม
มิจฺจมาทิจฺจิจิอาทโย สตฺต ๑ อปราปริ อูปฺพชฺชนวเสน ปน เตเยว
มิจฺจมาทิจฺจิจิปจฺจยา อเนเก ปาปกา อุกฺสฺสา ฐมฺมา
อูปฺพชฺชนฺติ นาม ๑

๑. ม. อวิรุทฺโธ ๑ ๒. ม. ตพฺพิปจฺจนิกฺกฺฐา สมฺมาทิจฺจิจิ ๑

*เล่มที่ ๕ กหปติวคฺควณณา หน้า ๑๓๖

ตตฺราติ ตาสฺ เตสํ สมณพฺราหฺมณานํ กทฺธิสฺส ๑
กถิกคฺคโหติ ปฺราษยคฺคาโห ๑ ทฺสสมตฺโต สฺมาทินฺโนติ ทฺสคฺคหิโต
ทฺสปฺรามญฺโ ๑ เอกํสํ ฝริตฺวา ติฏฺฐตฺติติ เอกนฺตํ เอกโกฏฺฐจํ
สกวาทเมว ฝริตฺวา อธิมฺจฺจิตฺวา ติฏฺฐติ ๑ สเจ โข นตฺถิ
ปโร โลโกติ เอวํ สนฺเตเยว โสตฺถิภาวาวโห โหติ ริณฺจตฺติ
วชฺเชติ ๑

สทฺทรมฺมสณฺณตฺติติ ภูตฺทรมฺมสณฺณาปนา ๑

กฏฺคคฺคโหติ ชยคฺคาโห ๑ สฺสสมตฺโต สฺมาทินฺโนติ สฺสคฺคหิโต
สฺสปฺรามญฺโ ๑ อุกฺขํสํ ฝริตฺวา ติฏฺฐตฺติติ อุกฺขนฺตํ อุกฺขโกฏฺฐจํ
สกวาทํ ปฺรวาทณฺจ ฝริตฺวา อธิมฺจฺจิตฺวา ติฏฺฐติ สเจ โข
นตฺถิ ปโร โลโกติ เอวํ สนฺเตปิ โสตฺถิภาวาวโห โหติ ปฺรโตปิ
เอกํสอฺกฺขํเสสฺส อิมินา ปน นเยน อตฺถิโถ เวทิตฺพฺโพ ๑

กโรโตติ สหตฺถา กโรนฺตสฺส ๑ การยโตติ อาณตฺติยา
การนฺตสฺส ๑ ฉินฺทโตติ ปเรสํ หตฺถาทีนํ ฉินฺทนฺตสฺส ๑
ปจฺโตติ ทณฺเฑน ปิเลนฺตสฺส วา ตชฺเชนฺตสฺส วา ๑ โสจยโตติ
ปฺรสฺส ภูณฺฑทรรณาทิหิ โสกํ สยํ กโรนฺตสฺสปี ปเรหิ
การนฺตสฺสปี ๑ กิลมโตติ อาหารุปฺจฺเจทพฺนฺชนาการปฺปเวสนาทิหิ
สยํ กิลมฺนตฺสฺสาปี ปเรหิ กิลมาเปนฺตสฺสปี ๑ ฝนฺทโต
ฝนฺทาทยโตติ ปฺริ ฝนฺทนฺตํ ฝนฺทนกาเล สยมฺปี ฝนฺทโต
ปฺรมฺปี ฝนฺทาทยโต ๑ ปาณมฺติปาตยโตติ ปาณํ หนนฺตสฺสปี

*เล่มที่ ๕ อปณณกสุตตวณณา หน้า ๑๓๗

หนาเปนตสุสปี ฯ เอว สพพตถ กรณการาปนวเสเนว อตุโถ
เวทิตพโพ ฯ

สนุธินุติ ฆรสนุธิ นิลโลปนุติ มหาวิโลปี ฯ เอกการิกนุติ
เอกเมว ฆร ปริวารเตวา วิลุมปนํ ฯ ปริปนุเถ ติกุจโตติ
อากตาคทานํ อจฉินุทนตถํ มกุเค ติกุจโต ฯ กโรโต น กรียติ
ปาปนุติ ยงกิลุจิจิ ปาปี กโรมิติ สลยฉาย กโรโตปี ปาปี
น กรียติ นตุถิ ปาปี ฯ สตุตา ปน กโรมาติ เอว สลยนิโน
โหนตฺติติ อตุโถ ฯ ชุรปริยนุเตนาติ ชุรเนมินา ฯ ชุรธารสทิส-
ปริยนุเตน วา ฯ เอกํ มํสขลนุติ เอกํ มํสราสี ฯ ปุณฺชนุติ
ตสุเสว เววจนํ ฯ ตโตนิทานนุติ เอกมํสขลกรณนิทานํ ฯ
ทกฺกิชิตฺติเร มนุสฺสา กกฺขลา ทารุณา ฯ เต สนุชาย หนนุโตติ-
อาทิ วุตฺตํ ฯ อุตฺตรตีเร สทฺธา โหนุติ ปสนุณา พุทฺธมามกา
ธมฺมมามกา สงฺฆมามกา ฯ เต สนุชาย ททฺนุโตติอาทิ วุตฺตํ ฯ

ตตุถ ยชนุโตติ มหายาคํ กโรนุโต ฯ ทเมนาติ อินุทฺริย-
ทมเนน อุโปสถกมุเมน ฯ สยเมนาติ สีสยเมน ฯ สจฺจวชฺเชนาติ(๑)
สจฺจวจนเนน ฯ อากโมติ อากมนํ ฯ ปวตฺติตฺติ อตุโถ ฯ สพฺพถาปี
ปาปปุณฺณานํ กิริยเมว ปฏิกฺกชิปนุติ ฯ สุกกปกฺกเขปี วุตฺตนเยเนว
อตุโถ เวทิตพโพ ฯ เสสเมตถ ปุริมวาเร วุตฺตสทิสเมว ฯ

นตุถิ เหตุ นตุถิ ปจฺจโยติ เอตถ ปจฺจโย เหตุเววจนํ ฯ

*เล่มที่ ๕ คหปติวคควณณา หน้า ๑๓๘

อุภเยนปี วิชฺชมานกเมว กายทฺจจริตาที สงฺกิลเสปจฺจยํ
กายสฺจจริตาที วิสฺสุทฺธิปจฺจยํ ปฏิกฺขิปนฺติ นตฺถิ พลํ นตฺถิ วิริยํ
นตฺถิ ปุริสธฺธามาโม นตฺถิ ปุริสปรกฺกโมติ สตฺตฺตานํ สงฺกิลเสตีตฺตํ
วา สุขฺฆมิตฺตํ วา พลํ วา วิริยํ วา ปุริเสสน กาทพฺโพ
นาม ปุริสธฺธามาโม วา ปุริสปรกฺกโม วา นตฺถิ ฯ

สพฺเพ สตฺตฺตาคี โยภูจฺจโคณคทฺรภาทโย อนวเสเส
ทสฺเสสนฺติ ฯ สพฺเพ ปาณาติ เอกีนฺทฺริโย ปาโณ ทฺวินฺทฺริโย
ปาโณติ อาทิวเสน วทฺนฺติ ฯ สพฺเพ ภูตาคี อณฺฑทโกสวตฺถิโกเสสฺสุ
ภูเต สมฺภเวสี (๑) สนฺธาย วทฺนฺติ ฯ สพฺเพ ชีวาคี สาลิยวโคธฺฐมาทโย
สนฺธาย วทฺนฺติ ฯ เตสฺสุ เหตุ วิรุหนภาเวน ชีวสณฺณินโน ฯ
อวสา อพลา อวิริยาติ เตสํ อตฺตโน วโส วา พลํ วา
วิริยํ วา นตฺถิ ฯ นียตีสงฺกตฺติภาวปริณตฺตาคี เอตฺถ นียตฺติ
นียตฺตา ฯ สงฺกตฺติ นนฺนํ อภิชาคีนํ ตตฺถ ตตฺถ กมนํ ฯ
ภาโวติ สภาโวเยว ฯ เอวํ นียตฺติยา จ สงฺกตฺติยา จ สภาเวน
จ ปริณตฺตา นานปฺปการตํ ปตฺตฺตา ฯ เยน หิ ยถา ภวิตพฺพิ
โส ตเถว ภวติ ฯ เยน โน ภวิตพฺพิ ฯ โส น ภวตฺติ
ทสฺเสสนฺติ ฯ ฉเสววาภิชาคีสูตฺติ ฉสุเอว อภิชาคีสุ จตฺวา
สุขณฺจ ทฺกฺขณฺจ ปฏฺฐิสฺสเวทฺนฺติ ฯ อณฺเฎา สุขทฺกฺขณฺภูมि นตฺถิตฺติ ทสฺเสสนฺติ ฯ
๑. สี่. สมฺภเวเต ฯ

*เล่มที่ ๕ อปณณกสุตตวณณา หน้า ๑๓๕

ตตถ ฉ อภิชาติโย นาม กณหาภิชาติ นีลาภิชาติ
 โลหิตาภิชาติ หลัททาภิชาติ สุกกาภิชาติ ปรมสุกกาภิชาติตีติ ฯ
 ตตถ สากณิกโก สุกริโก ลุทโท มจณมาตโก โจโร โจรมาตโก
 เย วา ปนณเยปี เกจิ กุรรคมมุนตา ฯ อัย กณหาภิชาติ
 นาม ฯ ภิกขุ นีลาภิชาติตีติ วทนติ ฯ เต กิร จตุสุ ปจยเยสุ
 กณญเก ปกขิปิตวา ขาทนติ ฯภิกขุ จ กณญกวุตติโนติ
 อัย หิ เนลั(๑) ลทุชเยว ฯ อถวา กณญกวุตติกา เอว
 นาม เอเก ปพพชิตาติ วทนติ ฯ สมณกณญกวุตติกาตีปี
 หิ เนลั ลทุช ฯ โลหิตาภิชาติ นาม นิคณจา เอกสาฎกาตี
 วทนติ ฯ อิเม กิร ปุริเมหิ ทวีหิ ปณชตรรา ฯ กิหือเจตสาวกา
 หลัททาภิชาติตีติ วทนติ ฯ อิติ อตตโน ปจยทยายเก นิคณเจหิปี
 เขญจกตเร กโรนติ นนโท ฯ วจโณ ฯ สงกัจโจ ฯ อัย สุกกา-
 ภิชาติตีติ วทนติ ฯ เต กิร ปุริเมหิ จตุหิ ปณชตรรา ฯ
 อาชีวกเก ปน ปรมสุกกาภิชาติตีติ วทนติ ฯ เต กิร สพเพหิ
 ปณชตรรา ฯ

ตตถ สพเพ สตตทา ปจมี สากณิกาทโยว โหนติ ฯ
 ตโต วิสุชฌมานา สกยสมณา โหนติ ฯ ตโต วิสุชฌมานา
 นิคณจา ตโต อาชีวกสาวกา ฯ ตโต นนทาทโย ฯ ตโต
 อาชีวกาติ อยเมเตลั ลทุช ฯ สุกกปกโข วุตตปจจนีเกน
 #๑. ม. ปาพิเยว ฯ เอวมุปริปี ฯ

*เล่มที่ ๕ คหปติวคควณณา หน้า ๑๔๐

เวทิตพโพ ๑ เสสมิธาปี ปริมวเว วุตตสทิสเมว ๑

อิมาสฺ ปน ตีสฺ ทิฏฺฐิสฺ นตฺถิกทิฏฺฐิ วิปากํ ปฏฺิพาหติ
อกิริยทิฏฺฐิ กมฺมํ ปฏฺิพาหติ ๑ อเหตุกทิฏฺฐิ อุภยมฺปิ ปฏฺิพาหติ ๑
ตตฺถ กมฺมํ ปฏฺิพาหนฺเตนาปี วิปาโก ปฏฺิพาหิตฺโต โหติ ๑
วิปากํ ปฏฺิพาหนฺเตนาปี กมฺมํ ปฏฺิพาหิตํ ๑ อิติ สพฺเพเปเต
อตุตฺโต อุภยปฏฺิพาหกา อเหตุกวาทา เจว อกิริยวาทา จ
นตฺถิกวาทา จ โหนติ ๑ เย ปน เตสํ ลทฺธิ คเหตุวา
รตฺถติฏฺฐานทิวาฏฺฐาเน นิสินฺนา สชฌายนฺติ วิมฺสนฺติ ๑ เตสํ
นตฺถิ ทินฺนํ นตฺถิ ยิฏฺฐํ ๑ กโรโต น กรียติ ปาปี นตฺถิ
เหตุ นตฺถิ ปจฺจโยติ ตสฺมี อารมฺมณฺเ มิจฺฉาสติ สนฺติฏฺฐติ
จิตฺตํ เอกกฺคํ โหติ ชวนานิ ชวนฺติ ๑ ปรมชวเน สเทกิจฺฉา
โหนติ ๑ ตถา ทุตฺยาทิสฺ ๑ สตฺตเม พุทฺธานมฺปิ อเตกิจฺฉา
อนิวตฺติโน อริฏฺฐกณฺฏกสทิสสา ๑

ตตฺถ โกจิ เอกํ ทสฺสนํ โอกกมฺติ ๑ โกจิ เทวปี ๑
โกจิ ตีณฺปิ ๑ เอกสฺมี โอกกนฺเตปี ทฺวิสฺ ตีสฺ โอกกนฺเตสฺปิ
นียตมิจฺฉาทิฏฺฐิโกว โหติ ปตฺโต สกฺคมคฺคาวรณฺญเจว โมกฺข-
มคฺคาวรณฺญ ๑ อภพฺโพ ตสฺสตฺตภาวสฺส อนนฺตรํ สกฺคมฺปิ กนฺตุ
ปกฺเว โมกฺขํ ๑ วฏฺฏฺขานฺ นามสฺ สตฺโต ปจฺวีโคปโก ๑
กึ ปเนสฺ เอกสฺมีเยว อตฺตภาเว นียโต โหติ อุทาหุ
อณฺณสฺมีปีติ ๑ เอกสฺมีเยว นียโต ๑ อาเสวนวเสน ปน ภวานฺตเรปี

*เล่มที่ ๕ อปณณกสุตฺตวณฺณา หน้า ๑๔๑

ตนฺตํ ทิกฺกุจฺจํ โรเจติเยว ฯ เอวรฺรูปสฺส หิ เยภฺยเยน ภวโต
วฏฺฏจันํ นาม นตฺถิ ฯ

ตสฺมา อกฺลฺยาณชนํ อาสีวีสมิโวรคํ
อารกา ปรีวชฺเชยฺย ภูตिकाโม วิจกฺขโณติ ฯ

นตฺถิ สพฺพโส อารฺรูปปฺปาทิ อรฺูปพฺรหฺมโลกา (๑) นาม
สพฺพกาเรน นตฺถิ ฯ มโนมยาติ ฆานจิตฺตมยา ฯ สลฺลวามยาติ
อรฺูปชฺฆมานสลฺลวาย สลฺลวามยา ฯ รฺูปานํเยว นิพฺพิทาย วิราคาย
นิโรธาย ปฏฺธิปนฺโน โหตีติ อํยํ ลากิ วา โหติ ตกฺกํ วา ฯ
ลากิ นาม รฺูปาวจรชฺฆมานลากิ ฯ ตสฺส รฺูปาวจเร กงฺขา
นตฺถิ ฯ อรฺูปาวจรโลเก อตฺถิ ฯ โส อหํ อารฺูปปฺปา อตฺถิติ
วทฺนฺตํปปี นตฺถิติ วทฺนฺตํปปี สฺฐณามิ ฯ อตฺถิ นตฺถิติ ปน
น ชานามิ ฯ จตฺตถฺชฺฆมานํ ปทฏฺฏจันํ กตฺวา อรฺูปาวจรชฺฆมานํ
นิพฺพตฺเตสฺสํมิ ฯ สเจ อารฺูปปฺปา อตฺถิ ฯ ตตฺถ นิพฺพตฺเตสฺสํมิ
สเจ นตฺถิ ฯ รฺูปาวจรพฺรหฺมโลเก นิพฺพตฺติสฺสํมิ ฯ เอวํ เม
อปณฺณโก ฆมฺโม อปณฺณโกว อวิรฺุทฺโธว ภวิสฺสตีติ ตถา
ปฏฺธิปชฺชติ ฯ ตกฺกํ ปน อปฺปฏฺธิลทฺชฺฆมานโน ฯ ตสฺสาปปี รฺูปชฺฆมาน
กงฺขา นตฺถิ ฯ อรฺูปโลเก ปน อตฺถิ ฯ โส อหํ อารฺูปปฺปา
อตฺถิติ วทฺนฺตํปปี นตฺถิติ วทฺนฺตํปปี สฺฐณามิ ฯ อตฺถิ
นตฺถิติ ปน น ชานามิ ฯ กสฺสิณฺปริกมฺมํ กตฺวา จตฺตถฺชฺฆมานํ
๑. ม. อรฺูปพฺรหฺมโลโก ฯ

*เล่มที่ ๕ คหปติวคฺควณฺณา หน้า ๑๔๒

นิพฺพตฺเตตฺตฺวา ตํ ปทญฺจจํ กตฺวา อรุปาวจรชฺฌานํ (๑)

นิพฺพตฺเตตฺตฺสํมิ ฯ สเจ อารุปฺปา อตฺถิ ฯ ตตฺถ นิพฺพตฺติสฺสํมิ

สเจ นตฺถิ ฯ รูปาวจรพฺพรหฺมโลเก นิพฺพตฺติสฺสํมิ ฯ เอวเมว

อปณฺณโก ฌมฺโม อปณฺณโกว อวิรุทฺโชรุ ภาวิสฺสตีติ ตถา

ปฏฺิปปชฺชติ ฯ

ภวนิโรโรติ นิพฺพานํ ฯ สารากาย สนฺติเกติ รากวเสน วฏฺเฐ

รชฺชนสฺส สนฺติเก ฯ ลโยคยาติ ตณฺหาเวเสน ลโยชนตฺถาย ฯ

อภินนฺทนายาติ ตณฺหาทิกฺกุจิวเสน อภินนฺทนาย ฯ ปฏฺิปปนฺโน

โหตีติ อยมฺปิ ลากิ วา โหตี ตกฺกิ วา ลากิ นาม

อฏฺฐสฺมาปตฺติลาภิ ฯ ตสฺส อารุปฺเป กงฺขา นตฺถิ นิพฺพาน

อตฺถิ ฯ โส อหํ นิโรโร อตฺถิตฺติปิ นตฺถิตฺติปิ สฺสํมิ ฯ สยํ

น ชานามิ ฯ สฺมาปตฺติปาทกํ กตฺวา วิปสฺสนํ วทฺตฺเตสฺสํมิ

สเจ นิโรโร ภาวิสฺสตีติ ฯ อรหตฺตํ ปตฺตฺวา ปรีนฺนิพฺพายิสฺสํมิ โน

เจ ภาวิสฺสตีติ ฯ อารุปฺเป นิพฺพตฺติสฺสํมิตฺติ เอวํ ปฏฺิปปชฺชติ ฯ ตกฺกิ

ปน เอกสฺมาปตฺติยาปิ น ลากิ ฯ อารุปฺเป ปนสฺส กงฺขา

นตฺถิ ฯ ภวนิโรโร อตฺถิ ฯ โส อหํ นิโรโร อตฺถิตฺติปิ นตฺถิตฺติปิ

สฺสํมิ ฯ สยํ น ชานามิ ฯ กสิณฺปริกมฺมํ กตฺวา อฏฺฐสฺมาปตฺติโย

นิพฺพตฺเตตฺตฺวา สฺมาปตฺติปทญฺจจํ วิปสฺสนํ วทฺตฺเตสฺสํมิ ฯ สเจ

นิโรโร ภาวิสฺสตีติ ฯ อรหตฺตํ ปตฺตฺวา ปรีนฺนิพฺพายิสฺสํมิ ฯ โน เจ

๑. ม. อรุปาวจรชฺฌานํ ฯ

*เล่มที่ ๕ อปณณกสุตตวณณา หน้า ๑๔๓

ภวิสฺสติ อารุเปเป นิพฺพตฺติสฺสามิตี เอวํ ปฏฺฐิพฺชชติ ฯ เอตฺถาห
อตุถิ ทินฺนุนฺนติอาทีนึ ตาว อปณณกานึ ภวนฺตฺ นตุถิ ทินฺนุนฺนติ
อาทีนึ ปน กถํ อปณณกานีติ ฯ คหณวเสน ฯ ตานึ หิ
อปณณกํ อปณณกนฺตึ เอวํ คหิตฺตฺตา อปณณกานึ นาม
ชาตานิ ฯ

จตุตฺตารโमेติ อัย ปาฏฺฐิเยกฺโก อนุสนฺธิ นตุถิกวาโท
อเหตุกวาโท ฯ อกริยวาโท ฯ อารุเปปา นตุถิ นิโรโธ นตุถิติ
เอวํ วาทินอ จ เทวติ อิม ปณจ ปุคฺคลา เหฏฺฐา ตโย
ปุคฺคลาว โหนฺตึ ฯ อตุถิกวาทาทโย ปณจ เอโก จตุตฺตปุคฺคโลว
โหติ เอตมตฺถํ ทสฺเสตฺถํ ภควา อิมํ เทสนํ อารภึ ฯ ตตฺถ
สพฺพิ อตุถโต อตุตฺตานเมวาคี ฯ

อปณณกสุตตวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

ทสมํ ฯ

ปจฺมวคฺควณณา นิฏฺฐิตา ฯ

ภิกขุวคควณณา

อมพลภูจิกกราหุโลวาทสูตตวณณา

เอวมเม สุตนฺติ อมพลภูจิกกราหุโลวาทสูตตํ (๑) ฯ ตตถ
อมพลภูจิกายํ วิหรีตี เวพวนวิหารสูส ปจจนฺเต ปธานมร-
สงฺเขเป วิเวกกามานํ วสนตถาย กเต อมพลภูจิกาคี เอว-
นามเก ปาสาทะ ปวีวักํ พุรุหยนฺโต วิหรีตี ฯ กณฺฐโก นาม
ชาตกาลโต ปฏฺจาย คิจิโณว โหตี เอวมะว อยมฺปิ आयสุมา
สत्ตวสุสิกกสามเณรกาละเยว ปวีวักํ พุรุหยมาโน ตตถ วิหาลี ฯ
ปฏฺิสลลानา วุฏฺจิตฺติ ผลสมมาปตฺติโต วุฏฺจาย ฯ อาสนนฺติ
ปกตฺติปลยตฺตเมเวตถ อาสนํ อตฺถิ ฯ ตํ ปโปเจตฺวา จเปตี ฯ
อุทกาทานะตี อุทกภาชเน ฯอุทกาชานะตีปิ ปาโง ฯ

อายสมนฺตํ ราหุลํ อามนฺเตสีตี โอวาททานตถํ อามนฺเตสี ฯ
ภควตา หิ ราหุลตฺตเธรสูส สมพฺพูลา ชมฺมเทสนา กตา ฯ
สามเณรปญฺหา เธรสูเสว วุตฺตา ฯ ตถา ราหุลสํยุตฺตํ
มหาราหุโลวาทสูตตํ จุลราหุโลวาทสูตตํ อิทํ อมพลภูจิก-
กราหุโลวาทสูตตนฺติ ฯ

อยยฺหิ आयสุมา สत्ตวสุสิกกาละ ภควนฺตํ จีวรกณฺเณ
คเหตฺวา ทายชฺชํ เม สมณฺ เทหิตี ทายชฺชํ ยาจมาโน
ภควตา ชมฺมเสนาปตฺติสาริปุตฺตตฺตเธรสูส นียยาเทตฺวา ปพฺพาชิตो ฯ
๑. สุยา ราหุโลวาทสูตตํ ฯ

*เล่มที่ ๕ อมพลภูจิกราหุโลวาทสุดตวณณา หน้า ๑๔๕

อถ ภควา ทหรกุมารานาม ยุตตายุตต์ กถิ กถณุตติ
 โอวาทมสฺส เทมีติ ราหุลกุมาริ อามนเตตฺวา ราหุลสามเณเรน
 นาม ตีรจฺจนกถิ กถตุ น วฏฺฐติ ฯ ตฺวํ กถยมาโน เอวรूपิ
 กถิ กถยยาตีติ สพฺพพฺพุเชหิ อวิหิตํ ทสปฺจจํ ปลฺยจ-
 ปณฺณาวิสฺสชฺชนํ เอโก ปโยห เอโก อุทฺเทโส เอกิ
 เวยฺยาครณํ เทว ปณฺหา ฯเป ฯ ทส ปณฺหา ทส อุทฺเทสา
 ทส เวยฺยาครณาติ เอกิ นาม กิ สพฺเพ สตฺตา
 อาหารภูจิติกา ฯเป ฯ ทส นาม กิ ฯ ทสหงฺเกหิ สมฺนฺนาคโต
 อรหาติ วุจฺจตีติ (๑) อิมิ สามเณรปณฺหิ กถสิ ฯ ปฺน จินฺเตสิ
 ทหรกุมารานาม ปิยมฺสาวาทา โหนติ ฯ อทิฏฺฐเมว ทิฏฺฐิ
 อเมหิ ฯ ทิฏฺฐเมว น ทิฏฺฐิ อเมหิตี วทฺนติ โอวาทมสฺส
 เทมีติ อกฺขิหิ โอลเเกตฺวาปี สุขสณฺชานนตฺถิ ปจฺมเมว จตฺสโส
 อุทกาทานูปมาโย ฯ ตโต เทว หตฺถิอุปมาโย ตโต เอกิ
 อาทาสุปฺมณฺจ ทสฺเสตฺวา อิมิ สุตฺตํ กถสิ ฯ จตฺส ปน
 ปจฺจเยสุ ตณฺหาวิวชฺชนํ ปณฺจสุ กามคฺเชสุ ฉนฺทราคปฺปหานํ
 กลฺยาณมิตฺตูปนิสฺสยสฺส มหฺนตฺถาวณฺจ ทสฺเสตฺวา ราหุลสุตฺตํ (๒)
 กถสิ ฯ อาคตาคตฺถุจฺจเน ภเวสุ ฉนฺทราโค น กตฺตพฺโพติ
 ทสฺเสตฺุ ราหุลสฺยุตฺตํ (๓) กถสิ ฯ อหิ โสภามิ มม วณฺณายตฺนํ
 ปสฺนฺนุนฺติ อตฺตภาวํ นิสฺสาย เคะสฺสตีตฉนฺทราโค น กตฺตพฺโติติ

*เล่มที่ ๕ ภิกขุวคฺคณณนา หน้า ๑๔๖

มหาราหุโลวาทสุตฺตํ กเถสิ ฯ

ตตฺถ ราหุลสุตฺตํ อิมสฺมี นาม กเถ วุตฺตฺนฺติ น
วตฺตพฺพํ ฯ ตณฺหิ อภิโณหฺวาทเวสน วุตฺตํ ฯ ราหุลสฺยฺยสุตฺตํ
สตฺตวสฺสติกกาลโต ปฏฺจาย ยาว อวสฺสติกภิกขุกาลา วุตฺตํ ฯ
มหาราหุโลวาทสุตฺตํ อฏฺจารสวสฺสติกสามเณรกาเถ (๑) วุตฺตํ ฯ
จฺลฺลราหุโลวาทสุตฺตํ อวสฺสติกภิกขุกาเถ วุตฺตํ ฯ กุมารกปฺโปห
จ อิทฺถจ จฺลฺลราหุโลวาทสุตฺตํ สตฺตวสฺสติกสามเณรกาเถ
วุตฺตํ ฯ เตสุ ราหุโลวาทสุตฺตํ อภิโณหฺวาทตฺตํ ฯ ราหุลสฺยฺยสุตฺตํ
เถรสฺส วิปฺสฺสนาคพฺภกหนฺตฺตํ ฯ มหาราหุโลวาทํ เกหฺสฺสิตฺตณฺท-
ราควิโนทฺนตฺตํ ฯ จฺลฺลราหุโลวาทํ เถรสฺส ปญฺจทสฺวิมฺหฺตฺติ-
ปฺริปาจนฺิยธมฺมปฺริปากกาเถ อรหฺตฺตคาหาปนตฺตํ วุตฺตํ ฯ
อิทฺถจ ปน สนฺุชาย ราหุลตฺเตโร ภิกขุสงฺฆมฺมชฺเฒ ตถาคตฺตสฺส
คฺุณฺิ กเถนฺุโต อิทฺมาห

กิกิวิ พิชฺช รกฺเขยฺย จามรี วาลมฺุตฺตมฺิ
นฺิปีโก สฺีลสมฺุปนฺุโน มมฺิ รกฺขิ (๒) ตถาคโตติ ฯ (๓)

สามเณรปฺโปห อยฺยตฺตวจนฺุปฺปหานตฺตํ อิทํ จฺลฺลราหุโล-
วาทสุตฺตํ สมฺุปชานมฺุสาวาทสฺส อกรณตฺตํ วุตฺตํ ฯ

ตตฺถ ปสฺสสิ โนติ ปสฺสสิ นฺุ ฯ ปฺริตฺตฺนฺติ โลกํ ฯ

๑. ม. สตฺตฺรสาฎฺจารส ... ฯ ๒. ม. ทกฺขิ ฯ

๓. สฺุยา...อณฺุฑํ รกฺเขยฺย จามรีวิ วาลธฺี....ทกฺขิ มหามฺุณิ ฯ ขุ.อป. ๓๒/๑๘/๘๓ ฯ

*เล่มที่ ๕ อมพลภูจิกราหุโลวาทสุตตวณณนา หน้า ๑๔๗

สามณณนุติ สมณธมโม ๑ นิกกชชิตฺวาติ อโหมขัม กตฺวา ๑
อุกกชชิตฺวาติ อุตฺตานัม กตฺวา ๑

เสยฺยถาปี ราหุล รมฺโณ นาโคติ อัย อุปมา สมฺปชานมฺสา-
วาทสัรรหิตสฺส โอปมฺมทสฺสนคฺคํ วุตฺตา ๑ ตตฺถ อีสาทนฺโตติ
รตีสาสทิสทนฺโต ๑ อรุฬฺหวาติ อภิวฑฺฒิตฺโต อารโหสมฺปนฺโน ๑
อภิชาโตติ สุชาโต ชาติสมฺปนฺโน ๑ สงฺคามาวจโรติ สงฺคามัม
โอดิณฺณปฺพุโป ๑ กมฺมัม กโรตฺติติ อากตาคเต ปวตฺตนฺโต
ปาเตติ ๑ (๑) ปฺรตฺติมกาયાทีสุ ปน ปฺรตฺติมกาเยน ตาว ผลก-
โกภูจกมฺมชฺชปาการาทโย ปาเตติ ๑ ตถา ปจฺฉิมกาเยน ๑ สีเสณ
กมฺมัม นาม นียเมตฺวา เอตํ ปเทสํ มทฺทิสฺสามิตฺติ นีวตฺติตฺวา
โอโลเกติ ๑ เอตฺตเกน สตํปี สหสฺสํปี เทวธา ภิชฺชติ ๑
กณฺเณหิ กมฺมัม นาม อากตาคเต สเร กณฺเณหิ ปหริตฺวา (๒)
ปาตณฺ ๑ ทนฺเตหิ กมฺมัม นาม ปฏฺิหตฺติอสุสทฺตธาโรห-
อสุสาโรหปทาทีนํ วิชฺฉนฺนํ นงฺกฺกุเจน กมฺมัม นาม นงฺกฺกุเจ พทฺธาย
ทีฆสีลภูจฺริยา วา อยมฺสเลน วา เจทนเกทนํ ๑ รกฺขเตว
โสณฺชานฺนุติ โสณฺชํ ปน มฺุเข ปกฺขิปิตฺวา รกฺขติ ๑

ตตฺถาติ ตสฺมึ ตสฺส ทตฺติโน รกฺขเณ ๑ อปฺริจฺจตฺตนฺติ
อนิสฺสภูจฺ ๑ ปเรสํ ชยฺ อมฺหากถฺจ ปฺราชยฺ ปสฺสติ มณฺเณติ ๑
โสณฺชายปี กมฺมัม กโรตฺติติ อยมฺคฺครี วา ขทฺริมฺสํ วา คเหตฺวา

*เล่มที่ ๕ ภิกขุวคฺคณณนา หน้า ๑๔๘

สมนฺตา อฏฺฐารสฺสหตฺถํ จานํ มทฺทติ ฯ ปริจฺจตฺตฺนฺติ วิสฺสฏฺฐํ
อิทานิ หตฺถิโยธาทีสุ น กุโตนฺติ ภายติ ฯ อมฺหากํ ชยํ ปสฺสตี
มณฺเฑตี ฯ นาหนตฺตสฺส กิณฺจิ ปาปนฺติ ตสฺส ทฺกุกฺกฺกาที-
อาปตฺตวิตฺติกฺกเม วา มาตฺตฺมาตกาตีกมฺเมสุ วา กิณฺจิ ปาปี
อกตฺตพฺพํ นาม นตฺถิ ฯ ตสฺสมาตีห เตตี ยสฺมา สมฺปฺชาน-
มุสวาทีโน อกตฺตพฺพํ ปาปี นาม นตฺถิ ฯ ตสฺมา ตยา
หสายปี ทวกมฺยตยาปี มุสา น ภณฺิสฺสามีตี สิกฺขิตฺพฺพํ ฯ
ปจฺจเวกฺขณตฺโถตี โอลอกนตฺโถ ฯ ยํ มุเข วชฺชํ โหตี
ตสฺส ทสฺสนตฺโถตี วุตฺตํ โหตี ปจฺจเวกฺขิตฺวา ปจฺจเวกฺขิตฺวาตี
โอลอกตฺวา โอลอกตฺวา ฯ

สสฺกํ น กรณฺิยนฺติ เอกํเสเนว น กาทพฺพํ ฯ ปฏฺิ-
สํหเรยฺยาสีตี นีวตฺเตยฺยาสี มา กรเรยฺยาสี ฯ อนฺุปทชฺเชยฺยาสีตี
อนฺุปทฺเตยฺยาสี อฺุปตฺถมฺเกยฺยาสี ปฺนปฺปฺนํ กรเรยฺยาสี ฯ
อโหฺรตฺตานุสฺสิกฺขิตฺตี รตฺติณฺจ ทิวสณฺจ สิกฺขมาโน ฯ

อฏฺฐยิตฺพฺพนฺติ อฏฺฐเณน ปิพีเตน ภวิตพฺพํ ฯ หรายิตพฺพนฺติ
ลชฺชิตพฺพํ ฯ ชฺคฺจฺจิตพฺพนฺติ กฺุณฺํ ทิสฺวา วิย ชฺคฺจฺจนา
อฺุปฺปาเทตพฺพา ฯ มโนกมฺมสฺส ปน อเทสฺนาวตฺถกตฺตา อธิ
เทเสตพฺพนฺติ น วุตฺตํ ฯ กิตฺตเก ปน จาเน กายกมฺมวจฺจิ-
กมฺมานิ โสเชตพฺพานิ ฯ กิตฺตเก มโนกมฺมนฺติ ฯ กายกมฺมวจฺจิ-

*เล่มที่ ๕ อมพลภูจกรากุโลวาทสุตตวณณนา หน้า ๑๔๕

กมมานิ ตาว เอกสมัย ปุเรกตเตเยว โสเขตพุพานิ ฯ ภูตตกิจจ
กตวา ทิวาภูจจเน นิสินเนน हि ปจจเวกขิตพุพิ อรุณकुมนโต
ปภูจาย ยาว อิมสมัย จาเน นิสชชา อตถิ นุ โข เม อิมสมัย
อนุตเร ปเรสิ อกปปียิ กายกम्मि वा वजिग्म्मि वाति ฯ สเจ
อตถิติ ชานาติ ฯ เทสนายุตตติ เทเสตพุพิ ฯ आविग्रณयुत्तติ
आविकात्พุพิ ฯ สเจ นตถิ ฯ तेनेव पीतिपाโมชเชन विहात्พุพิ ฯ
मनोगम्मि पन ऐत्तสมัย पिणत्तात्तปริเยसनภูจจเน โสเขตพุพิ ฯ
กถิ ฯ อตถิ นุ โข เม อชช पिणत्तात्तปริเยसनภูจจเน रुपात्ति
ननुतो वा राको वा पणिग्म्मि वाति ฯ สเจ อตถि न
पुन ऐवं क्रिस्सामीति जित्तेनेव अग्गिजात्พุพิ ฯ สเจ นตถि
तेनेव पीतिपाโมชเชन विहात्พุพิ ฯ

สมณา वा पुराहुमणा वाति पुरुषा वा पज्जेकपुरुषा
वा तत्तात्तसावगा वा ฯ तस्समातिहाति यस्समा अत्तिเตपी ऐवं
प्रिโสเชत्तु ॐनाकत्तेपी प्रिโสเชत्तुत्तनुत्ति ฯ ऐत्तरहिपी प्रिโสเชत्तनुत्ति ฯ तस्समा
त्तमेहिपी तेत्ति ॐनुत्तिगुणत्तेहि ऐवं तिग्गขितพุत्तनुत्ति अत्तโต ฯ
सेत्ति สพุत्तत्त อุตตानमेव ฯ อิมि पन तेสนัน णक्का या
णाक्का अत्तत्तत्त रत्तनราत्तिโน โยชนิยम्मत्तिगुणत्तेเนน गुग्ग
क्कหนत्तो विย नेय्यत्तत्तत्तวसेन प्रินิग्गजात्तेत्ति ฯ

อมพลภูจกรากุโลวาทสุตตวณณนา นิग्गจिता ฯ

ปจम्मิ ฯ

มหาราทูลอวาทสุดตวณณา

เอวมเม สุตุนติ มหาราทูลอวาทสุดต ๑ ตตถ ปฏิจโต
ปฏิจโต อนุพนธิติ ทสสน อวิหิตวา คมนิ อพุโพจนินน
กตวา ปจฺจโต ปจฺจโต อิริยาปถานุพนฺธเนน อนุพนฺธิ ๑ ตทา
หิ ภควา ปเท ปทํ นิกฺขิปนฺโต วิลาสิตคฺมเนน ปฺรโต
คจฺจติ ๑ ราหุลตฺเถโร ทสพลสฺส ปทานุปฺทีโก หุตฺวา ปจฺจโต
ปจฺจโต คจฺจติ ๑ (๑)

ตตถ ภควา สุปฺพิตสาลวนมชฺชคโต สฺกฺมโธตรณตฺถาย
นิกฺขนฺตมตฺตวรวารโณ วีย วิโรจิตฺถ ๑ ราหุลภทฺโท ปวร-
วรวารณสฺส ปจฺจโต นิกฺขนฺตคฺชโปตโก วีย ๑ ภควา สายณฺหสมเย
มณฺฑิคุโธ นิกฺขมิตฺวา โคจฺริ ปฏฺธิปฺนโน เกสรสีโห วีย ๑
ราหุลภทฺโท จ สีหมิคฺรราชานํ อนุพนฺธนฺโต นิกฺขนฺตสีหโปตโก
วีย ๑ ภควา มณฺฑิปปุพฺตสฺสสิริกวณฺสณฺฑโต ทาสพลโธ มหา-
พฺยคุโฆ วีย ๑ ราหุลภทฺโท จ พฺยคฺมราชานํ อนุพนฺธพฺยคฺมโปตโก
วีย ๑ ภควา สิมฺพลีทฺโต(๒) นิกฺขนฺตสุปฺณฺนราชา วีย ๑
ราหุลภทฺโท จ สุปฺณฺนราชสฺส ปจฺจโต นิกฺขนฺตสุปฺณฺนโปตโก
วีย ๑ ภควา จิตฺตคฺกุฏปฺพุพฺตโต คคฺนตลปฺกฺขนฺตสุวณฺณหฺสราชา
วีย ๑ ราหุลภทฺโท จ หฺสธาธิปฺตี อนุปฺกฺขนฺตหฺสโปตโก วีย ๑ ภควา
มหาสฺริ อชฺโฆคฺคาพฺุหา สุวณฺณมฺหานาวา วีย ๑ ราหุลภทฺโท

*เล่มที่ ๕ มหาราหุโลวาทสุตตวณณา หน้า ๑๕๑

สุวรรณาว ปจญา อนุพนุชนาวาโปตโก วีย ๑ ภควา จกกรตนาอนุ-
ภาเวน คคนตเล สมุปยาดจกกวตติราชา วีย ๑ ราหุลภทโท
จ ราชานั อนุสมุปยาดปรีนายกรตน์ วีย ๑ ภควา วิกตวลาหัง
นภั ปฎีปนุนตารกราชา วีย ๑ ราหุลภทโท จ ตารกาธิปติโน
อนุมคคปฎีปนุนปรีสุทฐโอสธิตารกา วีย ๑

ภควาปี มหาสมมตปเวณียั โอกกากราชวเส ชาโต ๑ ราหุล-
ภทโทปี ๑ ภควาปี สงุเข ปกขิตตชีรสทิสเ สุปรีสุทฐชาติ-
ขตติยกุล ชาโต ๑ ราหุลภทโทปี ๑ ภควาปี รชชั ปหาย
ปพพชิต ๑ ราหุลภทโทปี ๑ ภควโตปี สรีริ ทวตตีสมหาปรีส-
ลกขณปฎิมณชิตั เทวนกระสุ สมุสสิตรตนโตรณั วีย สพพ-
ผาลิสูลโล ปารินตตโก วีย จ อติมนนหริ ๑ ราหุลภททสุสาปี ๑

อติ เทวปี อภินีหารสมุปนุณา ๑ เทวปี ราชปพพชิตา
เทวปี ขตติยสุขุมมาลา ๑ เทวปี สุวณณวณณา ๑ เทวปี ลกขณ-
สมุปนุณา เอกมคคั ปฎีปนุณา ปฎีปาฎียา คจจนนต่านั ทวินนั
จหนตมณทล่านั ทวินนั สุริยมณทล่านั ทวินนั สกุกสุยาม-
สนตฺตสิตปรีนมิต วสวตติมหาพุรหุมาทินั สิริยา สิริ อภิกวามาณา
วีย วิโรจิสสุ ๑

ตตรายสุมา ราหุโล ภควโต ปฎีจิตโต ปฎีจิตโต คจจนนโตว
ปาตตลโต ยาว อุปรี เกสนตตา ตถาคตโต โอลเกสิ ๑ โส
ภควโต พุทฺทเวสวีสลัส ทิสวา โสภติ ภควา ทวตตีสมหา-

*เล่มที่ ๘ กิกฺขุวคฺคกถา หน้า ๑๕๔

ตตฺถ ยงฺกิลฺลจฺจ รุปลนฺตืออาทึนํ สพฺพกาเรน วิสุทฺธิมคฺเค
ขนฺธนํทฺเตเส วิตุลาริตานํ ฯ เนตมฺมมาตืออาทึนํ มหาหตฺถิปโทปเม
วุตฺตานิ ฯ รุปลเมว นฺุ โข ภควาติ กสฺมา ปุจฺฉิ ฯ ตสฺส
กิริ สพฺพํ รุปลํ เนตํ มม ฯ เนโสหฺมสมฺมิ น เมโส อตฺตาคี
สุตฺวา ภควา สพฺพํ รุปลํ วิปสฺสณาปญฺญาเย เอวํ ทฺวฺจฺจพฺพนฺตึ
วทตี ฯ เวทนาทิสฺสุ นฺุ โข กถํ ปฏิปชฺชิตพฺพนฺตึ นโย
อุทฺปาทึ ฯ ตสฺมา ตสฺมี นเย จิตฺโต ปุจฺฉติ นยฺกฺสโล
เสส อายสฺมา ราหุโล ฯ อิทํ น กตฺตพฺพนฺตึ วุตฺเต อทฺมปี
น กตฺตพฺพํ อทฺมปี น กตฺตพฺพเมวาคี นยสฺเตนปี นยสฺสเสนปี
ปฏิวิชฺฌติ ฯ อิทํ กตฺตพฺพนฺตึ วุตฺเตปี เอเสว นโย ฯ

สิกฺขาภาโม หิ อัย อายสฺมา ฯ ปาโถว คนฺธกฺกุฏิปริเวณ
ปตฺตมตฺตํ (๑) วาลิกํ โอฺกิริติ อชฺช สมนฺาสมฺพทฺทสฺส สนฺตีกา
มยฺหํ อุปชฺฌายสฺส สนฺตีกา เอตฺตํ โอวาทํ เอตฺตํ ปริภาสํ
ลภามิตฺติ ฯ สมนฺาสมฺพทฺทโรปี นํ เอตฺทคฺเค จเปนฺุโต เอตฺทคฺคํ
กิกฺขเว มม สวากานํ กิกฺขุณํ สิกฺขาภามานํ ยทิตํ ราหุโลติ
สิกฺขายเมว อคฺคํ กตฺวา จเปสิ ฯ โสปี อายสฺมา กิกฺขุสงฺฆ-
มชฺฉเ เอวเมว (๒) สีหนาทํ นทึ

สพฺพเมตํ อภิลฺลญาเย ชมฺมราชา ปิตา มม
สมนฺุขา กิกฺขุสงฺฆสฺส เอตฺทคฺเค จเปสิ มํ ฯ

๑. ม. ปตฺตมตฺตํ ๒. ม. ตเมว ฯ

*เล่มที่ ๕ มหาราหุโลวาทสุตตวณณนา หน้า ๑๕๕

สิทฺฐากาฆานหิ อคฺโค ชุมฺมราเชน โถมิโต
สทฺฐาปพฺพชิตานญจ สหาโย ปวโร มม.
ชุมฺมราชา ปิตา มยฺหิ ชุมฺมรฺกฺโข จ เปตฺติโย
สทริปฺตุโต อุปชฺฌาโย สพฺพํ เม ชินสาสนนฺติ ฯ

อถสฺส ภควา ยสฺมา น เกวลํ รูปเมว ฯ เวทนาทโยปิ
เอวํ ทฏฺฐพฺพา ฯ ตสฺมา รูปปี ราหุลาติอาทิมายฺหิ ฯ โโก นฺุชฺชาติ
โก นฺุ อชฺช ฯ เถรสฺส กิรฺ เอตทโหสิ สมฺมาสมฺพุทฺโธ
มยฺหิ อตฺตภาวนิสฺสิตฺติ จนนฺุทราคิ ญตฺวา สมณฺเณ นาม
เอวรฺูโป วิตกฺโก น วิตกฺเกตพฺโพติ เนว ปรียาเยเนว กถิ
กเถสิ ฯ กจฺจ ภิกฺขุ ราหุติ วเทหิ มาสฺส ปฺนฺ เอวรฺูปี วิตกฺกิ
วิตกฺเกสิติ น พฺุติ เปเสติ ฯ (๑) มํ สมฺมุเข จตฺวาเยว ปนฺ สภณฺุทกํ
โจริ จุลลาช คณฺุหนฺุโต วิชฺ สมฺมุขา สุกฺโตวาทํ อทาสิ
สुकฺโตวาโท จ นาม อสงฺเขยเยหิปี กปฺเปหิ พุคฺคโภ ฯ เอวรฺูปสฺส
พฺุทฺธสฺส สมฺมุขา โอวาทํ ลภิตฺวา โโก นฺุ วิญฺญู ปณฺุทิตฺชาติโก
อชฺช คามิ ปิณฺุทาย ปวิสิสฺสตีติ ฯ อเถสฺส อายสฺมา อาหาร-
กิจฺจํ ปหาย ยสฺมิ นิสินฺุณฺุจฺจาเน จิตฺเตน โอวาโท ลทฺุโธ
ตโตว ปภฺุณิวิตฺติตฺวา อญฺุถตรสฺมิ รุกฺขมฺูเถ นิสีหิ ฯ ภควาปิ
ติ อายสฺมนฺุติ นินฺุตฺตมานํ ทิสฺวาปี น เอวมายฺหิ มา นินฺุตฺต
ดาว ราหุติ ภิกฺขาจารกาโล เตติ ฯ กสฺมา ฯ เอวํ กิรฺสฺส
๑. ม. เปเสติ ฯ

*เล่มที่ ๘ ภิกขุวคฺคณณนา หน้า ๑๕๖

อโหสิ อชฺช ดาว กายคตาสติอมตโกชนํ ภูณฺชตฺติ ฯ

อทุทสา โข อายสฺมา สารีปฺตุโตติ ภควติ คเต ปจฺญา
คจฺจนฺโต อทุทส ฯ เอตสฺส กิรายสฺมโต เอกกสฺส วิหฺรโต
อณฺณํ วตฺตํ ฯ ภควตา สทฺธิ วิหฺรโต อณฺณํ ฯ ยทา หิ เทว
อคฺคสาวกา เอกากิโน วสนฺติ ฯ ตทา ปาโตว เสนาสนํ
สมฺมชฺชิตฺวา สรีรปฺพิชคฺคณํ กตฺวา สฺมาปตฺตี อปฺเปตฺวา
นินฺนนา อตฺตโน จิตฺตฺรจฺฉิยา ภิกฺขาจาร์ คจฺจนฺติ ฯ ภควตา
สทฺธิ วิหฺรนฺตา ปน เถรา เอวํ น กโรนฺติ ฯ ตทา หิ
ภควา ภิกฺขุสงฺฆปริวารो ปจฺมํ ภิกฺขาจาร์ คจฺจนฺติ ฯ ตสฺมี
คเต เถโร อตฺตโน เสนาสนา นิกฺขมิตฺวา พุณฺํ วสนฺภูจฺจเน
นาม สพฺเพว ปาสาทิกํ กาคฺคํ สกฺโกนฺติ วา น วา สกฺโกนฺตีติ
ตตฺถ ตตฺถ คนฺตฺวา อสมฺมภูจฺจํ จานํ สมฺมชฺชติ ฯ สเจ กจฺวโร
อนฺนทฺทิตฺโต โหติ ตํ นนฺนทฺเทติ ฯ ปานียํ จเปตฺพพฺภูจฺจานมฺหิ
ปานียญฺเฐ อสฺติ ปานียญฺเฐ จเปติ ฯ กิลานานํ สนฺติกํ คนฺตฺวา
อาวุโส คฺคฺมหาภิ กิ อหฺรามิ ฯ กิ โว อิจฺฉิตฺพพฺนฺติ ปุจฺจนฺติ
อวสฺสิกทหฺรานํ สนฺติกํ คนฺตฺวา อภิรมถ อาวุโส มา
อูกฺกณฺจิตฺถ ฯ ปฏฺิปตฺติสาร์กํ พุทฺธสาสนนฺติ โววทติ ฯ เอวํ กตฺวา
สพฺพปจฺญา ภิกฺขาจาร์ คจฺจนฺติ ฯ ยถา หิ จกฺกวตฺตี กุหิณฺจ
คนฺตฺกาโม เสนาย ปรีวาริตฺโต ปจฺมํ นิกฺขมติ ฯ ปรีนายกรตฺนํ
เสนงฺคานิ สฺวัชาย ปจฺญา นิกฺขมติ ฯ เอวํ สทฺธมฺมจกฺกวตฺติ

*เล่มที่ ๕ มหाराหุโลวาทสุตฺตวณฺณนา หน้า ๑๕๗

ภควา ภิกฺขุสงฺฆปริวารो ปจฺมํ นิกฺขมตฺติ ฯ ตสฺส ภควโต
ปรินายกรตฺนภูโต ชมฺมเสนาปตฺติ อิมํ กิจฺจํ กตฺวา สพฺพปจฺจนา
นิกฺขมตฺติ ฯ โส เอวํ นิกฺขนฺโต ตสฺมี ทิวเส อณฺฺยตรสฺมี รุกฺขมฺมุเล
นินฺนินฺนํ ราหุลภทฺทํ อทฺทสฺส ฯ เตน วุคฺคตฺปจฺจนา กจฺจนฺโต
อทฺทสฺสาคิ ฯ

อถ กสฺมา อานาปานสฺสตีขิ นียโยเชตี นิสฺชชานฺจฺจ-
วิกิตฺตา ฯ เถโร กิรฺ เอตสฺส ภควตา รุปกมฺมกฺกุจฺจํ กถิตฺนฺติ
อนาวชฺชิตฺตวาว เยนากาเรน อัย อจฺโล อโนพฺพุโธ หุตฺวา นินฺนินฺนํ
อิทฺมสฺส เอติสฺสา นิสฺชชาย กมฺมกฺกุจฺจํ อนฺจฺจวิกนฺติ จินฺเตตฺตวา
เอวมาหฺ ฯ ตตฺถ อานาปานสฺสตีขินฺติ อสฺสาสปฺสฺสาเส ปรีกฺขเหตฺวา
ตตฺถ จตฺถกปฺลยจกฺชมนํ นินฺนินฺนํ เตน วุคฺคตฺปจฺจนา
อหฺตฺตํ คณฺหาหิตี ทสฺเสตี ฯ

มฺหปฺผลา โหตีตี กิ (๑)มฺหปฺผลา โหตี อิธ ภิกฺขุ
อานาปานสฺสตี อนฺจฺจโต เอกาสเน นินฺนินฺนํ สพฺพาสเว
เขเปตฺวา อหฺตฺตํ ปาปฺณาติ ฯ ตถา อสฺสโกนฺโต มรณกาเล
สมสึสี โหตี ตถา อสฺสโกนฺโต เทวโลเก นินฺนินฺนํ หุตฺวา ชมฺม-
กถิกเทวปฺตฺตสฺส ชมฺมํ สุตฺวา อหฺตฺตํ ปาปฺณาติ ฯ ตโต
วิรฺพุโธ อนฺจฺจปฺนเน พุทฺธูปปาเท ปจฺเจกโพธิํ สจฺฉิกโรตี ตํ
อสฺจฺฉิกโรนฺโต พุทฺธานํ สมฺมุขีภาเว พาหิยตฺตฺเถราทโย วีย

*เล่มที่ ๘ ภิกขุวคฺคความณณา หน้า ๑๕๘

จิปฺปาภิกฺขโณ โหติ เอวํ มหปฺผลา ฯ มหानิสฺสาติ ตสฺเสว

เววจนํ ฯ วุคฺคตมฺปิ เจตํ

อานาปานสฺสตี ยสฺส ปริปฺปณฺณา สุภาวิตา

อนุปฺพุพฺพํ ปริจิตา ยถา พุทฺเธน เทสิตา

โสมํ โลกํ ปภาเสติ อพฺภา มุคฺโตว จนฺทิมมาติ ฯ (๑)

อิมํ มหปฺผลตํ สมฺปสฺสมาโน เถโร สทฺธิวิหาริกํ ตตฺถ

นฺิโยเชติ ฯ

อิติ ภควา รูปกมฺมฏฺฐานํ ฯ เถโร อานาปานสฺสตฺตินฺฺติ

อุโภปี กมฺมฏฺฐานํ อาจิกฺขิตฺวา คตา ฯ ราชุลภทฺโท วิหารเรเวว

โอหีนโน ฯ ภควา ตสฺส โอหีนภาวํ ชานนฺฺโตปี เนว อตฺตนา

ชาทณฺิยํ โภชนนฺิยํ คเหตุวา อคมาสิ น อานนฺฺทตฺเตรสฺส หตฺถ

เปเสสิ น ปเสนทิกอสลมหาราชอนาถปฺณฺฑิกาทินํ สลฺยลํ

อทาสี ฯ สลฺยลามาตฺตกํ หิ ลภิตฺวา เต กาชภตฺตํ อภิหเรยฺยํ ฯ

ยถา จ ภควา ฯ เอวํ สาริปฺพุตฺตเตโรปี น กิลฺยจิ อกาสิ ฯ

ราชุลตฺเตโร นีราหาโร ฉินฺนภคฺโต อโหสิ ฯ ตสฺส ปนายสมฺโตะ

ภควา มํ วิหารเร โอหีนํ ชานนฺฺโตปี อตฺตนา ลทฺธํ ปิณฺฑปาตํ

นาปี สยํ คเหตุวา อาคโต น อญฺญสฺส หตฺถ ปหิณฺิ

น มนฺุสฺसानํ สลฺยลํ อทาสี ฯ อุปฺชมาโยปี เม โอหีนภาวํ

ชานนฺฺโต ตเถว น กิลฺยจิ อกาสิตี จิตฺตํปี น อุปฺปนฺนํ ฯ กุโตะ

*เล่มที่ ๕ มหาราหุโลวาทสุตตวณณนา หน้า ๑๕๕

ตปปลจญา โอมานัน วา อติมานัน วา ชเนสฺสตี ฯ ภควตา
ปน อาจิกขิตกมฺมฏฺจานเมว ปุเรกตฺตปี ปจฺจมาทตฺตปี อิตฺตีปี
รูปฺ อนิจฺจํ ฯ อิตฺตีปี ทุกฺขํ ฯ อิตฺตีปี อสุภํ ฯ อิตฺตีปี อนตฺตาทิ อคฺคี
อภิปฺตเถนฺโต วิย นีรฺนตฺรํ มนสิกตฺวา สายณฺหสมเย จินฺเตสิ
อหํ อุปฺชมาเยน อานาปานสฺสตี ภาเวหิตี วุตฺโต ฯ ตสฺส วจัน
กริสฺสามิ ฯ อาจริยฺอุปฺชมาเยนญฺหิ วจัน อกรฺโรนฺโต ทุพฺพโจ นาม
โหติ ทุพฺพโจ ราหุโล ฯ อุปฺชมาเยสฺสปี วจัน น กรฺโรตีติ จ
ครหฺอุปฺตติโต กกฺขพฺตฺรา ปีพา นาม นตฺถิตฺติ ฯ ภาวนาวิธานัน
ปฺจฺจิตฺตกาโม ภควโต สนฺตีกํ อคฺมาสิ ฯ ตํ ทสฺเสตฺถุ อถโข อายสฺมา
ราหุโลติอาทิ วุตฺตํ ฯ

ตตฺถ ปฏฺิสฺสลาเนาติ เอภีภาวโต ฯ ยงฺกิลฺลิจิ ราหุโลติ
กสฺมา ภควา อานาปานสฺสตี ปฺภุโจ รูปกมฺมฏฺจานัน กเถตีติ ฯ
รูปฺ ฉนฺทฺรากลฺปฺพานตฺถํ ฯ เอวํ กริสฺส อโหสิ ราหุสฺส
อตฺตภาวํ นิสฺสาย ฉนฺทฺรากลฺ โอุปฺปนฺโน ฯ เหฏฺจาลฺปฺสฺส สงฺเขเปน
รูปกมฺมฏฺจานัน กถิตํ ฯ อิทานิสฺสปี จตฺตาทิสาย อากาเรหิ
อตฺตภาวํ วิภเชตฺวา วิสงฺขริตฺวา ตนฺนนิสฺสิตํ ฉนฺทฺรากลฺ
อนฺอุปฺตติชมฺมตฺตํ อาปาลเทสฺสามีติ ฯ อถ อากาสธาตฺถุ กสฺมา
วิตฺถาเรสีติ ฯ อุปฺปาถารูปฺทสฺสนตฺถํ ฯ เหฏฺจา หิ จตฺตาริ
มหาฏฺฏาเนว กถิตานิ น อุปฺปาถารูปํ ฯ ตสฺมา อิมินา มฺเขน
ตํ ทสฺเสตฺถุ อากาสธาตฺถุ วิตฺถาเรสี ฯ อปฺิจ อชฺชตฺติเกน

*เล่มที่ ๘ ภิกขุวคฺคณณนา หน้า ๑๖๐

อากาเสน ปริจฺฉินฺนรูปปี ปากฺกั โหติ ฯ

อากาเสน ปริจฺฉินฺน รุปปี ยาว วิภูสิตํ

ตสฺเสว อาริภาวตฺถํ ตํ ปกาเสสิ นายโก ฯ

เอตถ จ (๑) ปุริมาสุ ตาว จตฺตสฺ ยํ วตฺตพฺพํ ฯ

ตํ มหาหตฺถิปโทปเม วุตฺตเมว ฯ

อากาสชาตฺถยํ อากาสคตฺตนิ อากาสภาวํ คตํ ฯ อุปาทินฺนนฺติ
อาทินฺนํ คหิตํ ปรามญฺจํ ฯ สรีรญฺจกนฺติ อตฺโถ ฯ กณฺณจฺฉิทฺตนิ
มฺสโลหิตาทิหิ สมฺมุญฺจํ กณฺณวิวิริ ฯ นาสจฺฉิทฺตาทิสฺสปี เอเสว
นโย ฯ เยน จาติ เยน นิทฺเทน ฯ อชฺโฆหฺรตีติ อนุโต
ปเวเสติ ฯ ชิวหาพฺนฺชนโต หิ ยาว อุทฺรปฺญฺจลา มนฺสฺसानํ
วิทฺตติจตฺตรํคฺคํ ฉินฺนญฺจานํ โหติ ตํ สนฺธาเยตํ วุตฺตํ ฯ ยตถ
จาติ ยสฺมี โอกาเส ฯ สนฺติญฺจตีติ ปติญฺจจาติ ฯ มนฺสฺसानญฺหิ
มหนฺตํ ปญฺจปฺริสฺสาวนํ มหนฺตญฺจ (๒) อุทฺรปฺญฺจํ นาม โหติ ตํ
สนฺธาเยตํ วุตฺตํ ฯ อโธภากํ นิภฺขมตีติ เยน เหญฺจจา นิภฺขมตี ฯ
ทวตฺตีสทตฺถมตฺตํ เอกวีสตียา จาเนสฺส เอกํ อนุตํ นาม โหติ
ตํ สนฺธาเยตํ วุตฺตํ ฯ ยํ วา ปน อญฺฉปีติ อิมินา สฺขมํ สฺขมํ
จมฺมมฺสาทิอนุตฺรคตฺตญฺเจว โลมญฺจปภาเวน จ จิตฺ อากาสํ
ทสฺเสติ ฯ เสสเมตฺถาปี ปจฺวีชาตฺถอาทิสฺส วุตฺตนเยเนว เวทิตพฺพํ ฯ
อิทานิสฺส ตาทิภาวตฺถญฺฉํ อจฺฉิทฺตนิโต ปจฺวีสมนฺติ-

*เล่มที่ ๕ มหาราหุโลวาทสุตตวณฺณนา หน้า ๑๖๑

อาทิมานะ ๑ อิฏฺฐานินฺนุเจสุ หิ อรชฺชนฺโต อหุสนฺโต ตาที นาม
โหติ มนาปามนาปาติ เอตถ อฏฺฐโลภสทคจิตตสมฺปยุตฺตา
มनाปา นาม ๑ เทวโทมนสฺสจิตตสมฺปยุตฺตา อมनाปา นาม ๑
จิตฺตํ น ปริยาทาย จสฺสนฺตํ อเต ผสฺสา อุปฺปชฺชิตฺวา
ตว จิตฺตํ อนฺโตมฺมจฺจกตํ กโรนฺโต วिय ปริยาทาย กเหตุวา
จาทู น สกฺขิสฺสนฺติ อหํ โสภามิ ๑ มยฺหํ วณฺณายตฺนํ
ปสนฺนํ ปน อตฺตภาวํ นิสฺสาย ฉนฺทราโค นฺนุปฺปชฺชิสฺสตี ๑
คฺคกตฺนํ อทิสฺสํ คฺคกเมว คฺคกตํ ๑ เอวํ สพฺพตฺถ ๑

น กตฺถจि ปตฺติภูจิจิตฺติ ปจฺวิปฺพพตฺตรุกฺขาทีสุ เอกสฺมึปิ
น ปตฺติภูจิจิตฺโต ๑ ยทิ หิ ปจฺวิยํ ปตฺติภูจิจิตฺโต ภเวยฺย ๑ ปจฺวิยา
ภิชฺชमानาย สหเว ภิชฺชเยยฺย ๑ ปพฺพเต ปตฺมานเ สหเว
ปเตยฺย ๑ รุกฺเข ฉิชฺชमानเ สหเว ฉิชฺชเยยฺย ๑

เมตฺตํ ราหุลาติ กสฺมา อารภิ ๑ ตาทีภาวสฺส การณ-
ทสฺสนตฺถํ ๑ เหฏฺฐา หิ ตาทีภาวลฺกขณํ ทสฺสตี น จ
สทฺกา อหํ ตาที โหมีติ อการณา ภวितฺถํ นปี อหํ
อุจฺจากุลปฺปสุโต พหุสฺสุโต ลาภิ ๑ มํ ราชฺราชมหามตฺตาทโย
ภชนฺติ ๑ อหํ ตาที โหมีติ อิมหิ การณเห หิ โกจิ ตาที
นาม น โหติ เมตฺตาทิภาวนาย ปน โหตีติ ตาทีภาวสฺส
การณทสฺสนตฺถํ อิมํ เทสนํ อารภิ ๑

ตตฺถ ภาวยฺโตติ อุปฺจาริ วา อุปฺปนํ วา ปาเปนฺตสฺส ๑

*เล่มที่ ๘ ภิกขุวคฺควณฺณา หน้า ๑๖๒

โย พยาปาโทติ โย สตุเต โกโป ฯ โส ปหียิสฺสติ ฯ วิเสตติ
ปาณิอาทีหิ สตุตานิ วิหีสัน ฯ อรตีติ ปนฺตเสนาสเนสุ เจว
อธิกฺสตรมฺเมสุ จ อุกฺกณฺจิตฺตา ฯ (๑) ปฏฺิโฆติ ยตุถ กตุถจิ
ปฏฺิหณฺณกิลโส ฯ อสุภนฺติ อุตฺฐมาตกาทีสุ อุปจารปฺปนํ ฯ
อุตฺฐมาตกาทีสุ อสุภภาวนา จ นามเสา วิตุถารโต วิสุทฺธิมฺกุเ
กถิตาว ฯ ราโคติ ปปลจกามคฺคณิกราคो ฯ อนิจฺจสณฺณนฺติ
อนิจฺจานุปฺสฺสนาย สหชาตสณฺณํ ฯ วิปฺสฺสนาเอว วา เอส
อสณฺณปปี สณฺณาสีเสน สณฺณชาติ วุตฺตา ฯ อสฺมิมาโนติ รูปาทีสุ
อสมฺมิตี มาโน ฯ อิทานิ เถเรน ปุจฺฉิตํ ปณฺหํ วิตุถาเรนฺโต
อานาปานสฺสตีนิติอาทิมาห ฯ ตตุถ อิทํ กมฺมฏฺจานณฺจ
กมฺมฏฺจานภาวนา จ ปาลิอตุโถ จ สทฺธิ อานิสฺสกถาย สพฺโพ
สพฺพากาเรน วิสุทฺธิมฺกุเ อนุสฺสตีนิทฺเทเส วิตุถารโตเยว ฯ อิมํ
เทสนํ ภควา เนยฺยปฺคฺควลฺลเสเนว ปรีนิฏฺจเปสฺสีติ ฯ

มหาราทุโลวาทสฺสตุตฺตวณฺณา นิฏฺจิตฺตา ฯ

ทฺติยํ ฯ

มาลุงกยสุตตวณณนา

เอวมเม สุตนฺติ มาลุงกยสุตฺตํ (๑) ฯ ตตถ มาลุงกยปุตฺตสฺสาติ
 เอวันามกสฺส เถรสฺส ฯ จปีตานิ ปฏิกฺขิตฺตานีติ ทิฏฺฐิจิตฺตานี
 นาม อพฺยาคาทพฺพานีติ เอวํ จปีตานิ เจว ปฏิกฺขิตฺตานี
 จ ฯ ตถาคโตติ สโตโต ฯ ตมเม น รุจฺจตีติ ตํ อพฺยากรณํ
 มยฺหํ น รุจฺจติ ฯ ลิกขํ ปจฺจกฺขายาติ ลิกขํ ปฏิกฺขิปปิตฺวา ฯ
 โก สนฺโต กํ ปจฺจาจิกฺขสีติ ยาจโก วา หิ ยาจิตกํ
 ปจฺจาจิกฺเขยฺย ฯ ยาจิตโก วา ยาจกํ ฯ ตฺวํ เนว ยาจโก น
 ยาจิตโก ฯ โสทานิ ตฺวํ โก สนฺโต กํ ปจฺจาจิกฺขสีติ อตุโถ ฯ
 วิทุโร อสฺสาติ ประเสนาย จิตฺเตน วิทุโร ภาเวยฺย ฯ
 กาพฺุหฺเลปนฺนาติ (๒) พหฺลเลปนฺเนน ฯ ภิสกฺกนฺติ เวชฺชํ ฯ สลฺลกตฺตุนฺติ
 สลฺลกนฺตํ สลฺลกนฺตฺยสุตฺตปาจกํ ฯ อกฺกสฺสาติ อกฺกวาเก
 คเหตุวา ชฺยิ กโรนฺติ ฯ เตน วุตฺตํ อกฺกสฺสาติ ฯ สณฺจสฺสาติ
 เวณฺุวลีวสฺส ฯ มรฺุวาชีรปณฺณินฺปิ วาเกหิเยว กโรนฺติ ฯ เตน
 วุตฺตํ ยทิ วา มรฺุวาย ยทิ วา ชีรปณฺณินฺติ ฯ กจฺจนฺติ
 ปพฺุพตคจฺจนฺทิกจฺจนฺทิสฺสุ ชาตํ ฯ โรปีมนฺติ โรเปตฺวา วทฺุฒิตํ
 สรวนโต สรํ คเหตุวา กตํ ฯ ลีถิลหนฺุโนติ เอวันามกสฺส
 ปกฺขิโน ฯ โรรฺุวสฺสาติ กาพฺุสีหสฺส ฯ เสมฺุหารสฺสาติ มกฺกภูสฺส ฯ
 เอวํ โนติ เอตาย ทิฏฺฐิยา สติ น โหตีติ อตุโถ ฯ

*เล่มที่ ๘ ภิกขุวคฺคความณณา หน้า ๑๖๔

อตฺเถว ชาตีติ เอตาย ทิฏฺฐิยา สติ พุรฺหมจริยวาโสว
นตฺถิ ฯ ชาติ ปน อตฺถิเยว ฯ ตถา ชรามรณาทีนิตฺติ ทสฺเสตฺติ ฯ
เยสาหนฺติ เยสํ อหํ ฯ นิฆาตฺตฺติ อุปฺฆาตํ วินาสํ ฯ มม
สวากา หิ เอเตสุ นิพฺพินฺนา(๑) อิเชว นิพฺพานํ ปาปฺปนฺตฺติ
อธิปฺปาโย ฯ

ตสฺมาตีหาตี ยสฺมา อพฺยาคตเมตํ จตฺตฺจฺจเมว มยา
พฺยาคตํ ตสฺมาตี อตฺโถ นเหตํ มาตฺตฺกฺยปฺตฺต อตฺตสณฺหิตนฺติ
เอตํ ทิฏฺฐิจิตฺตํ วา เอตํ ทิฏฺฐิจิตฺตํ วา เอตํ พฺยากรณํ วา การณนิสฺสิตํ น
โหตี น อาทิพุรฺหมจริยกนฺติ พุรฺหมจริยสฺส อาทิสมตฺตํ
ปฺพุพฺพภาคสีตมตฺตํ น โหตี น นิพฺพิทายาตีอาทิสฺสุ วฏฺเฐ
นิพฺพินฺนทฺตฺถาย (๒) วา วิรชฺชนตฺถาย วา วฏฺเฐนิโรชฺชาย วา
รภาคทิวปฺสทฺตฺถาย วา อภิญฺญเยยฺยชฺชมเม อภิชานนตฺถาย วา
จตฺตมคฺคสฺงฺขาตสฺมโพรชตฺถาย วา อสฺงฺขตนิพฺพานสจฺฉิกิริยญฺจาย
วา น โหตี เอตณฺหีตี เอตํ จตฺตฺจฺจพฺยากรณํ ฯ อาทิ-
พุรฺหมจริยกนฺติ พุรฺหมจริยสฺส อาทิญฺจํ ปฺพุพฺพญฺจานํ ฯ เสสํ
วตฺตปฺปฏิปฺกฺขนเยน เวทิตพฺพิ ฯ อิมํปี เทสนํ ภควา เนยฺยปฺกฺกถ-
วเสน นิฏฺฐเปสฺสีตี ฯ

มาตฺตฺกฺยสฺตฺตวณฺณา นิฏฺฐิตา ฯ

ตฺติยํ ฯ

๑. สී. นิพฺพินฺณา ฯ ๒. ม. นิพฺพินฺนทฺโต ฯ ๓. ม. นิพฺพิทตฺถาย ฯ

มหามาลุงกุยสุตตวณณา

เอวมเม สุตุนติ มหามาลุงกุยสุตต์(๑) ฯ ตตถ โอรมุภากิยานีติ
เหฏฐาโกฏฐาสীগานี กามภเว นิพพตติสัวตุนิกานี ฯ สัโยชนานีติ
พนุชานานี ฯ กสฺส โข นามาติ กสฺส เทวสฺส วา มนุสฺสสฺส
วา เทสิตานี ชาเรตี ฯ กิ ตฺวเมเวโก อสฺโสสิ น อญฺโณ
โกจิติ ฯ อนุเสตติ อปฺปหีนตาย อนุเสติ ฯ อนุสยมาโน สัโยชน
นาม โหติ ฯ

เอตถ จ ภควตา สัโยชนํ ปุจฺฉิตํ ฯ เถเรนปี สัโยชนเมว
พฺยาคตํ ฯ เอวํ สนฺเตปี กสฺส วาเท ภควตา โทโส อารโปีโต
โส กสมฺมาติ เจ ฯ เถรสฺสม ตถาลทฺธิกตฺตา ฯ อัยฺ หิ ตสฺส ลทฺธิ
สมฺมาจารกฺขณฺเนยว กิเลเสหิ สัยฺตุโต นาม โหติ อิตฺรสมฺม
ขณฺ อสัยฺตุโตติ ฯ เตนสฺส ภควตา โทโส อารโปีโต ฯ
อถายสฺมา อานนฺโท จินฺเตสิ ภควตา ภิกฺขุสงฺฆสฺส ฌมฺม
เทสิสฺสามีติ อตฺตโน ฌมฺมตาเยว อัยฺ ฌมฺมเทสนา อารทฺธา
สา อิมินา อปฺณฺจเทเนปี ภิกฺขุณา วิสัวาทิตา ฯ หนฺทาห
ภควนฺตํ ยาจิตฺวา ภิกฺขุณํ ฌมฺมํ เทเสสฺสามีติ ฯ โส เอวมกาสิ ฯ
ตํ ทสฺเสตฺถุ เอวํ วุตฺเต อายสฺมา อานนฺโทติอาทิ วุตฺตํ ฯ

ตตถ สกฺกายทฺธิฏฺฐิปรียุฏฺฐิเตนาติ สกฺกายทฺธิฏฺฐิยา คหิเตน
อภิกฺขเตน ฯ สกฺกายทฺธิฏฺฐิปรเตนาติ สกฺกายทฺธิฏฺฐิยา อนุคเตน ฯ

๑. สฺยา. มหามาลุงกุยสุตต์ ฯ

*เล่มที่ ๕ มหามาลุงกยสุตตวณณา หน้า ๑๖๗

กถิตโต ฯ อกุตถานัน ฌมมานัน ปหานายาติ อิมินา นีวรนปฺปหานัน
กถิตติ ฯ กายทฺกุสุตถานัน ปฏฺปิสุตฺตทฺธิยาติ อิมินา กายาลลียปฏฺ-
ปฺสุตฺตทฺธิ กถิตา ฯ วิวิจฺเจว กามะหีติ อฺปฐิวิเวเกน กามะหิ
วินา หุตฺวา ฯ วิวิจฺจ อกุตฺถะหีติ อกุตถานัน ฌมมานัน ปหานเนน
กายทฺกุสุตถานัน ปฏฺปิสุตฺตทฺธิยา จ อกุตฺถะหิ วินา หุตฺวา ฯ ยเทว
ตตฺถ โหตีติ ยํ ตตฺถ อนฺโตสมาปตฺติยํ สมาปตฺติกฺขณเ ฉว
สมาปตฺติสมฺภูจิตฺตญจ รูปาภิฌมฺมชาตํ โหติ เต ฌมฺเมติ
เต รูปคตฺตุนฺตีอาทินา นเยน วุตฺเต รูปาทโย ฌมฺเม.

อนิจฺจโตติ น นิจฺจโต ฯ ทฺกฺขโตติ น สฺขโต ฯ โรคโตติ-
อาทิสฺส อปาธาณฺเจน โรคโต ฯ อนฺโตโทสณฺเจน กณฺหาโต ฯ อนฺ-
ปฺวิณฺณณฺเจน ทฺกฺขชฺชนนณฺเจน จ สลฺลโต ฯ ทฺกฺขณฺเจน อฆโต ฯ
โรคณฺเจน อปาธาโต ฯ อาสกณฺเจน ปฺรโต ฯ ปฺลฺชชฺชนณฺเจน
ปโลกโต นิสฺสตฺตณฺเจน สฺขณฺโต น อตฺตณฺเจน อนตฺตโต ฯ
ตตฺถ อนิจฺจโต ปโลกโตติ ทฺวีหิ ปเทหิ อนิจฺจลกฺขณํ กถิตํ ฯ
ทฺกฺขโตติอาทินิ นหิ ทฺกฺขลกฺขณํ ฯ ปฺรโต สฺขณฺโต อนตฺตโตติ
ตีหิ อนตฺตลกฺขณํ ฯ

โส เตหิ ฌมฺเมหีติ โส เตหิ เอวํ ติลกฺขณํ อาโรเปตฺวา
ทฺกุเจหิ อนฺโตสมาปตฺติยํ ปณฺจกฺขณฺชฌมฺเมหิ ฯ จิตฺตํ ปฏฺปิปาเทตีติ (๑)
จิตฺตํ ปฏฺปิสฺปาเทติ โมเจติ อปฺเณติ ฯ อฺปสฺสฺทฺรตีติ วิปฺสุสนาจิตฺตํ
๑ ม. ปตฺติฐาเปติ ฯ

*เล่มที่ ๕ ภิกขุวคฺคกถา หน้า ๑๖๘

ดาว สนวนเสน ถุติวเสน ปริยตฺติวเสน ปญฺจตฺติวเสน จ
 สนฺตํ นิพฺพานนฺติ เอวํ อสงฺขตาย อมตตาย ธาตุยา อุปสํหฺรติ
 มคฺคจิตฺตํ นิพฺพานํ อารมฺมณกรณวเสเนว เอตํ สนฺตํ เอตํ
 ปณฺธิตฺตํ น เอวํ วทติ ฯ อิมินา ปน อากาเรน ตํ
 ปฏฺวิขุณฺโตนฺโต ตตฺถ จิตฺตํ อุปสํหฺรติตฺติ อตฺถโธ ฯ โส ตตฺถ จิตฺตํ
 ตาย ติลกฺขณารมฺมณาย วิปฺสฺสนาย จิตฺตํ ฯ อาสวานํ ขยํ
 ปาปฺปณาตฺติ อนุกฺกเมน จตฺตารโ มคฺเค ภาเวตฺวา ปาปฺปณาติ ฯ
 เตเนว ฆมฺมราเคนาติ สมถวิปฺสฺสนาฆมฺเม ฉนฺทฺราเคน ฯ สมถ-
 วิปฺสฺสนาสฺสฺสํ หิ สพฺพโส ฉนฺทฺรํคํ ปริยาทาตุ สกฺโกนฺโตนฺโต
 อรหฺตํ ปาปฺปณาติ ฯ อสกฺโกนฺโตนฺโต อนาคามี โหติ ฯ

ยเทว ตตฺถ โหติ เวทนาคตฺตํ อธิ ปน รุปํ น
 คหิตํ ฯ กสฺมา ฯ สมตฺติกฺกนฺตตฺตา ฯ อยํ หิ เหฏฺฐา รุปา-
 วจรฺหฺมานํ สฺมาปชฺชิตฺวา รุปํ อตฺติกฺกมิตฺวา อรูปาวจรสฺมาปชฺชิตฺติ
 สฺมาปนฺโนติ สมถวเสนปีเนน รุปํ อตฺติกฺกนฺตํ ฯ เหฏฺฐา รุปํ
 สมฺมเทว สมฺมสฺสิตฺวา ตํ อตฺติกฺกมฺม อิทานิ อรูปํ สมฺมสฺสิตฺติ วิปฺสฺสนา-
 วเสนปีเนน รุปํ อตฺติกฺกนฺตํ ฯ อรูปเป ปน สพฺพโสปี รุปํ นตฺถิตฺติ
 ตํ สนฺธายปี อธิ รุปํ น คหิตํ ฯ สมฺมา น คหิตํ ฯ

อถ กิณฺจรหิตฺติ กิํ ปุจฺฉามิตฺติ ปุจฺฉติ ฯ สมถวเสน คจฺฉโต
 จิตฺเตกคฺคตา ฐุํ โหติ โส เจโตวิมฺตฺโต นาม ฯ วิปฺสฺสนาวเสน
 คจฺฉโต ปญฺญา ฐุํ โหติ โส ปญฺญาวิมฺตฺโต นามาติ เอตฺถ

*เล่มที่ ๕ มหามาลุงกยสุตตวณณา หน้า ๑๖๕

เอกรส กงขา นตฺถิ ฯ อัย สภาวธมฺโมเยว ฯ สมถวเสเนว ปน
คจฺจนฺเตสุ เอโก เจโตวิมุตฺโต วิปสฺสนาวเสน คจฺจนฺเตสุปิ เอโก
ปญฺญาวิมุตฺโต นาม โหติ เอโก เจโต วิมุตฺโตติ เอตถ ก็
การณฺนติ ปุจฺจติ ฯ

อินฺทุริยเวมตฺตํ วทามิตี อินฺทุริยนานตฺตํ วทามิ ฯ อิหํ
วุตฺตํ โหติ น ตฺวํ อานนฺท ทส ปารมิโย ปุเรตฺวา สพฺพพญฺญตํ (๑)
ปฏฺวิวิษฺณี ฯ เตน เต เอตํ อปากฺกํ ฯ อิหํ ปน ปฏฺวิวิษฺณี ฯ เตน
เม เอตํ ปากฺกํ ฯ เอตถ หิ อินฺทุริยนานตฺตตา การณฺํ ฯ
สมถวเสเนว หิ คจฺจนฺเตสุ เอกสฺส ภิกฺขุโน จิตฺเตกคฺคตาธฺรึ
โหติ โส เจโตวิมุตฺโต นาม โหติ เอกสฺส ปญฺญา ธฺรึ โหติ
โส ปญฺญาวิมุตฺโต นาม โหติ วิปสฺสนาวเสเนว จ คจฺจนฺเตสุ
เอกสฺส ปญฺญา ธฺรึ โหติ โส ปญฺญาวิมุตฺโต นาม โหติ ฯ
เอกสฺส จิตฺเตกคฺคตา ธฺรึ โหติ โส เจโตวิมุตฺโต นาม โหติ ฯ
เทว อคฺคสาวกา สมถวิปสฺสนาธฺเรณ อรหตฺตํ ปตฺตตา ฯ เตสุ
ธมฺมเสนาปติ ปญฺญาวิมุตฺโต ชาโต ฯ มหาโมคฺคัลลนตฺเถโร
เจโตวิมุตฺโต ฯ อิติ อินฺทุริยเวมตฺตํ เอตถ การณฺนติ เวทิตพฺพิ ฯ
เสสํ สพฺพตฺถ อุตฺตानเมวาทิ ฯ

มหามาลุงกยสุตตวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

จตฺตํ ฯ

๑. ส. สพฺพนฺตํ ฯ

ภททาลิสุตตวณณา

เอวมเม สุตนติ ภททาลิสุตต์ ๑ ตตถ เอกาสนโกชนนติ
 เอกสมิ ปุเรกตเต อสนโกชนํ ภูณชิตพุกตตุนติ อตุโถ ๑
 อปุปาพาทนติอาทีนึ กกโจปเม วิตุถาริตานึ น อุตสหามิติ
 น สกโกมิ ๑ สียา กุกกัจจึ สียา วิปปฏิสโรติ เอวํ ภูณชนโต
 ยาวชีวํ พุรหมจริยึ จริตุํ สกขิสสามิ นุ โข น นุ โขติ
 อิติ เม วิปปฏิสสารกุกกัจจึ ภเวยยาติ อตุโถ ๑ เอกเทสึ
 ภูณชิตวาติ โปราณกตเถรา กิร ปตเต ภาตต์ ปกขิปิตวา
 สปัปิมหิ ทินเน สปัปนา อุณ्हเมว (๑) โถกํ ภูณชิตวา หตเถ
 ไรวิตวา อวเสสึ พหิ นีหริตวา ฉายุกกผาสูเก จาเน นีสิติตวา
 ภูณชนติ ๑ เอตํ สนุชย สตุถา อาห ๑ ภททาลิ ปน จินเตสิ
 สเจ สกึ ปตต์ ปุเรตวา ทินนํ ภาตต์ ภูณชิตวา ปุน ปตต์
 ไรวิตวา โอทนสส ปุเรตวา ลทฐึ พหิ นีหริตวา ฉายุกกผาสูเก
 จาเน ภูณชเยย ๑ อิติ เอวํ วฏฺเญย ๑ อิตรธา โโก สกโกตตีติ ๑ ตสฺมา
 เอวंपิ โข อหํ ภาเนเต น อุตสหามิติ อาห ๑ อัย กิร
 อตีเต อนนุตราย ชาติยา กากโยนियํ นิพพตฺติ ๑ กากา จ
 นาม มหาจาทกา โหนติ ๑ ตสฺมา จาทกตเถโร นาม อโหสิ ๑
 ตสฺส ปน วิรวนตสฺเสว ภาควา ตํ มทฺทิตวา อชฺโฆตฺถริตวา
 โย ปน ภิกขุ วิกาเล ขาทนियํ วา โภชนियํ วา ขาทเยย วา
 # ๑. สึ. อุณ्हเมว ๑

*เล่มที่ ๕ ภิกขุวคฺควณณา หน้า ๑๗๒

กตริ ชาตกั กเถสิ ฯ กตริ สุตฺตุนฺตํ ฯ กตริ สิกฺขาปทํ ปญฺญเปสํตีติ
 ปุจฺฉิตาโร โหณฺติ ฯ ตโต วิกาลโกชนสิกฺขาปทํ ปญฺญเปสิ
 ภทฺทาทิ นาม นํ เอโก เถโร ปฏฺิพาหิติ วกฺขณฺติ ฯ ตํ
 สุตฺวา ภิกฺขุภควโตปี นาม สิกฺขาปทํ ปญฺญเปนฺตสฺส
 ปฏฺิพาหิตุ อยุตฺตํ อการณฺนฺติ วทณฺติ ฯ เอวํ เต อัย โทโส
 มหาชนนฺตเร ปากโณ หุตฺวา ทุปฺปฏิการตํ อาปชฺชิสฺสตีติ
 มลฺลมานา เอวมําหํสุ ฯ อปีจ อญฺเฌปี ภิกฺขุ ปวเรตฺวา
 สตฺถุ สนฺติกํ อากมฺิสฺสนฺติ ฯ อถ ตวํ เอถาวุโส มม สตฺถารํ
 ขมาเปนฺตสฺส สหaya โหถาติ สงฺฆํ สนฺนิปาเตสฺสตีติ ฯ
 ตตฺถ อากนฺตฺกา ปุจฺฉิสฺสนฺติ อาวุโส ก็ อิมินาปี ภิกฺขุณา
 กตฺนฺติ ฯ ตโต เอตมตฺถํ สุตฺวา ภาริยํ กตํ ภิกฺขุณา ฯ ทสพลํ
 นาม ปฏฺิพาหิสฺสตีติ อยุตฺตเมตฺนฺติ วกฺขณฺติ ฯ เอวํปี เต
 อัย อปราโช มหาชนนฺตเร ปากโณ หุตฺวา ทุปฺปฏิการตํ
 อาปชฺชิสฺสตีติ มลฺลมานาปี เอวมําหํสุ ฯ อถโฆ ภควา
 ปวเรตฺวา จาริกํ ปกฺกมฺิสฺสตีติ ฯ อถ ตวํ คตคตฺถฺจฺจเน ภควโต
 ขมาเปนฺตถาย สงฺฆํ สนฺนิปาเตสฺสตีติ ฯ ตตฺถ ทิสาวาสินอ ภิกฺขุ
 ปุจฺฉิสฺสนฺติ อาวุโส ก็ อิมินา ภิกฺขุณา กตฺนฺติ ฯเป ฯ
 ทุปฺปฏิการตํ อาปชฺชิสฺสตีติ มลฺลมานาปี เอวมําหํสุ ฯ

เอตทโวจาทิ อปฺปฏิรูปี มยา กตํ ภควา ปน มหนฺเตปี

๑. ม. เอวํ อาวุโส ฯ

*เล่มที่ ๕ ภัททาลิสุตตวณฺณนา หน้า ๑๗๓

อคุณ อลคฺคิตฺวา มยฺหิ อจฺจยฺ ปฏฺิกคณฺหิสฺสตีติ มณฺณมาโน
เอตฺตอจฺจโย มํ ฆนฺเตติ อาทิวจฺจํ อโวจ ๑ ตตฺถ อจฺจโยติ
อปราโ ๑ มํ อจฺจคมาติ มํ อติคฺกมฺม อภิภวิตฺวา ปวตฺโต ๑
ปฏฺิกคณฺหาตฺตติ ขมตฺ ๑ आयตี สํวรายาติ อนาคเต สํวณฺตถาย
ปฺน เอวรฺอุปสฺส อปราธสฺส โทสฺสสฺส ขลิตฺสฺส อกรณฺตถาย ๑
ตคฺขมาติ เอกํเสน ๑ สมโยปี โข เต ภัทฺทาลีติ ภัทฺทาลิ
ตยา ปฏฺิวิชฺฉิตฺตพฺพยฺตฺตํ เอกํ การณฺ อตฺถิ ๑ ตํปี เต น
ปฏฺิวิชฺฉิตฺต น สลลกฺขิตฺตนฺติ ทสฺเสติ ๑

อุภโตภาควิมฺตฺโตติอาทิสฺ ฆมฺมานุสาริ ๑ สทฺธานุสาริติ เทว
เอกจิตฺตคฺกขณฺนิกา มคฺคสมงฺคิปฺคฺคฺคฺลา ๑ เอเต ปน สตฺตปี อริย-
ปฺคฺคฺคฺเล ภควตาปี เอวํ อาณาเปตฺติ น ยฺตฺตํ ๑ ภควตา
อาณตฺเต เตสํปี เอวํ กาทฺติ น ยฺตฺตํ ๑ อฏฺุจฺจานปฺริกปฺป-
วเสน ปน อริยปฺคฺคฺคฺลानํ สุวจฺจาวทสฺสนตฺถํ ภัทฺทาลิตฺตฺถเรสฺส
จ ทฺพพจฺจาวทสฺสนตฺถเมตฺติ วฺตฺตํ ๑

อปี นฺ ตฺวํ ตสฺมี สมเย อุภโตภาควิมฺตฺโตติ เทสนํ
กสฺมา อารภิ ๑ ภัทฺทาลิสฺส นิคฺคณฺหนตฺถํ ๑ อยฺเหตฺถ
อธิปฺปาโย ภัทฺทาลิ อิม สตฺต อริยปฺคฺคฺคฺลา โลเก ทกฺขิณฺนเยยา
มม สาสเน สามิโน ๑ มยิ สิกฺขาปทํ ปณฺณเปเนเต ปฏฺิวาหิตพฺพ-
ยฺตฺตการณฺ สติ เอเตสํ ปฏฺิวาหิตฺติ ยฺตฺตํ ๑ ตฺวํ ปน มม
สาสนโต พาทิริโก ๑ มยิ สิกฺขาปทํ ปณฺณเปเนเต ตฺยฺหิ ปฏฺิวาหิตฺติ

*เล่มที่ ๘ ภิกขุวคฺคณณนา หน้า ๑๗๔

น ยุตตุนฺติ ฯ

ริตฺโต ตฺวจฺฉิตฺติ อนฺโต อริยคฺคณานํ อภาเวน ริตฺตโก
ตฺวจฺฉโก ฯ อิตฺตฺสรวจฺเณ กิณฺจि น โหติ ยถาธมฺมํ ปฏิกโรสีติ
ยถา ธมฺโม จิโต ฯ ตเถว กโรสี ฯ ขมาเปสีติ วุตฺตํ โหติ ตนฺเต
มยํ ปฏิกคฺคณหามาติ ตํ ตว อปฺราธํ มยํ ขมาม. วุฑฺฒิ
เหสา ภทฺทาลี อริยสฺส วินยฺหิติ เอสา ภทฺทาลี อริยสฺส
วินยฺห พุทฺธสฺส ภกฺวโต สาสเน วุฑฺฒิ นาม ฯ กตมา ฯ อจฺจยํ
อจฺจยโต ทิสฺวา ยถาธมฺมํ ปฏิกิริตฺวา आयตี สํวราปชฺชนา ฯ
เทสนํ ปน ปุคฺคลาธิฏฺฐานํ กโรนฺโต โย อจฺจยํ อจฺจยโต
ทิสฺวา ยถาธมฺมํ ปฏิกโรติ आयตี สํวริ อापชฺชตีติ อาห ฯ

สตุตฺตาปี อุปวทตีติ อสุกฺวิหารวาสี อสุกฺสฺส เณรฺสฺส
สทฺธิวิหาริโก อสุกฺสฺส อนฺเตวาสิโก อิตฺถนฺนาโม นาม ภิกขุ
โลกุตฺตรธมฺมํ นิพฺพตฺเตตฺตํ อรณฺณํ ปวิฏฺฐจฺฉิตฺติ สุตฺวา ก็ ตสฺส
อรณฺณวาเสน ฯ โย มยฺหํ ปน สาสเน สิग्ขาเย อปริปฺปรการีติ
เอวํ อุปวทติ ฯ เสสฺสปเทสุปี เอสเว นโย ฯ อปีเจตฺถ เทวตา
น เกวลํ อุปวทฺติ ฯ เณรวารมฺมณํ ทสฺเสตฺวา ปลาณนาการมฺปิ
กโรนฺติ ฯ อตฺตฺตาปี อตฺตฺตานนฺติ สีลํ อวชฺชนฺตสฺส สงฺกิลิฏฺฐจฺฉานํ
ปากฺกํ โหติ จิตฺตํ วิธาวตี น กมฺมจฺฉานํ อลฺลียตี ฯ โส
กิมฺมาทิสฺส อรณฺณวาเสนาติ วิปฺปฏิสारी อจฺจาย ปกฺกมตี ฯ
อตฺตฺตาปี อตฺตฺตานํ อุปวทิตฺติ อตฺตฺตนาปี อตฺตฺตา อุปวทิตฺติ ฯ

*เล่มที่ ๕ ภัทฺทาลีสุตฺตวณฺณนา หน้า ๑๗๕

อยเมว วา ปาโจ ฯ สุกฺกปกฺโข วุตฺตปฺจฺจนิกนเยน เวทิตฺพุโป ฯ
โส วิวิจฺเจว กามเหตีอาทิ เอวํ สจฺฉิกโรตีติ ทสฺสนคฺคํ
วุตฺตํ ฯ

ป่วยฺห ป่วยฺห การณํ การเนตฺตีติ อปฺปมตฺตเกปิ โทเส
นิกฺคเหตฺวา ปฺนปฺปฺนํ การเนตฺติ ฯ โน ตถาติ มหนฺเตปิ อปฺราเช
ยถา อิตฺริ ฯ เอวํ ป่วยฺห น การเนตฺติ ฯ โส กิริ อาวุโส
ภัทฺทาลี มา จินฺตยิตฺถ ฯ เอวรूपํ นาม โหติ เอหิ สตฺถาริ
ขมาเปหิตี ภัทฺทสงฺฆโตปิ กณฺจิ ภัทฺทํ เปเสตฺวา อตฺตโน
สนฺติกํ ปกฺโกสาเปตฺวา ภัทฺทาลี มา จินฺตยิตฺถ ฯ เอวรूपํ
นาม โหตีติ เอวํ สตฺถุ สนฺติกาปิ อนฺนคฺคหํ ปจฺจาสีสตีติ ฯ
ตโต ภัทฺทสงฺฆเณนาปิมาหิ น สมฺสฺสาตีโต สตฺถาราปีติ
จินฺเตตฺวา เอวมาห ฯ

อถ ภควา ภัทฺทสงฺโฆปิ สตฺถาปิ โววิทฺตพฺพยฺตฺตคฺกเมว
โอวทตี น อิตฺรเนตฺติ ทสฺเสตฺถุ อิทฺ ภัทฺทาลี เอกจฺโจติอาทิมาห ฯ
ตคฺคถ อณฺเณนาณฺณนฺตฺติอาทีนิ อนฺนมานฺสฺสคฺเต วิตฺถาริตานิ น
สมฺมา วตฺตตีติ สมฺมาวตฺตมฺหิ น วตฺตติ น โลมํ ปาเตตีติ
อนฺนโลมวตฺเต น วตฺตติ ฯ วิโลมเมว กณฺหติ น นิตฺถาริ
วตฺตตีติ นิตฺถารณกวตฺตมฺหิ น วตฺตติ ฯ อาปตฺตฺติวฺจฺจานคฺคํ
ตฺริตฺตฺริโต ฉนฺทชาโต น โหติ ตฺตราติ ตสฺมี ตสฺส ทฺพฺพจ-
กรเณ ฯ อภินฺหาปตฺตฺติโกติ นีรฺนตฺตราปตฺตฺติโก ฯ อาปตฺตฺติพฺหุโลติ

*เล่มที่ ๕ ภัททาลิสุตตวณณา หน้า ๑๗๗

สทฺฐามตฺตเคน วหติ เปมมตฺตเคนาติ อัจริยฺปชฺฌาเยสุ
อปฺปมตฺติกาย เคหฺสฺสิตสทฺฐาย อปฺปมตฺตเคน เคหฺสฺสิตเปเมน
ยาเปติ ฯ ปฏฺฐิสฺนฺธิคฺคหณฺสทิสฺสา หิ อัยฺ ปพฺพชฺชา นาม ฯ
นวปพฺพชฺชิตฺ ปพฺพชฺชชยฺ คฺคณฺ อชานนฺโต อัจริยฺปชฺฌาเยสุ
เปมมตฺเตน ยาเปติ ฯ ตสฺมา เอวรฺูปา สงฺกณฺหิตพฺพา
อนุคฺคณฺหิตพฺพา ฯ (๑) อปฺปมตฺตกัปปิ หิ สงฺกหฺ ลภิตฺวา ปพฺพชฺชชย
จิตฺตา อภิลฺลาปฺปตฺตา มหาสมณฺนา ภวิสฺสนฺติ ฯ เอตฺตเคน
กถามคฺเคน โววิทิตพฺพยฺตฺตกั โววทนฺติ น อิตฺรนฺติ อิทเมว
ภกวตฺตา ทสฺสิตฺติ ฯ

อณฺเวย สณฺจหีสฺสูติ อรหตฺเต ปตฺติภฺจหีสฺสู ฯ สตฺเตสุ
หายมานฺเสุติ ปฏฺฐิปตฺติยา หายมานาย สตฺตา หายนฺติ นาม ฯ
สทฺฐมฺเม อนฺตรชยมานฺติ ปฏฺฐิปตฺติสทฺฐมฺเม อนฺตรชยมานฺติ ฯ
ปฏฺฐิปตฺติสทฺฐมฺโมปิ หิ ปฏฺฐิปตฺติปฺรเกสุ สตฺเตสุ อสฺติ อนฺตรชยติ (๒)
นาม ฯ อาสวภฺจจฺญานียาติ อาสวา ตฺติภฺจนฺติ เอตฺเตสุติ อาสวภฺจจฺญานียา
เยสุ ทฺติภฺจจฺญานิมิกสมฺปรายิกา ปฺรฺูปวาทวิปฺปฏิสวรวพฺพชฺชชย
เจว อปายทฺถกฺขวิเสสภฺจจฺญานียา จ อาสวา ตฺติภฺจนฺติเยว ฯ ตสฺมา เนลฺล
เต การณฺ์ โหนตฺตีติ อตฺถโถ ฯ เต อาสวภฺจจฺญานียา วิตฺติกมฺมชฺชมา
ยว น สงฺฆे ปาตฺถกานฺติ ฯ น ตาว สตฺถา สวากานฺ
สิทฺถาปทฺติ ปณฺณเปตฺติติ อยเมตฺถ โยชนา ฯ
๑. ม. อัยฺ ปาโจ นตฺถิ ฯ ๒. ม. อนฺตรชยเนสุ ฯ

*เล่มที่ ๕ ภิกขุวคฺควณณา หน้า ๑๗๘

เอว อกาลิ ทสฺเสตฺวา ปฺน กาลิ ทสฺเสตฺตุ ยโต จ
โฆ ภทฺทาลีตฺติอาทิมาน ๑ ตตฺถ ยโตติ ยทา ๑ ยสฺมี กาลเถติ
วุตฺติ โหติ เสสิ วุตฺตานุสฺสारेเนว เวทิตพฺพิ ๑ อยิ วา
เอตฺถ สงฺเขปฺโตโย ยสฺมี กาลเ อาสวภูจจฺญานียา ฌมฺมาติ สงฺขํ
คตา วิตฺติกฺกมโทสา สงฺฆเ ปาตุภวฺนฺติ ๑ ตทา สตฺถา สวากานํ
สิกฺขาปทํ ปฺลยเปติ ๑ กสฺมา ๑ เตสิเยว อาสวภูจจฺญานียฌมฺม-
สงฺขาตานิ วิตฺติกฺกมโทสานํ ปฏฺิฆาตาย ๑

เอว อาสวภูจจฺญานียานํ ฌมฺมานํ อนุปฺปตฺติํ สิกฺขาปท-
ปฺลยตฺติยา อกาลิ ๑ อุปฺปตฺติลฺยจ กาลนฺติ วตฺวา อิทานิ เตสิ
ฌมฺมานํ อนุปฺปตฺติกาลลฺยจ อุปฺปตฺติกาลลฺยจ ทสฺเสตฺตุ น ตาว
ภทฺทาลี อีเรกฺกเจตฺติอาทิมาน ๑ ตตฺถ มหตฺตนฺติ มหนฺตภาวิ ๑
สงฺโฆ หิ ยาว น เถรมชฺฉิมานํ วเสน มหตฺตปฺปตฺโต โหติ
ตาว เสนาสฺนานิ ปโหนฺติ ๑ สาสเน เอกฺกเจ อาสวภูจจฺญานียา (๑)
ฌมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ ๑ มหตฺตปฺปตฺเต ปน เต อุปฺปชฺชนฺติ ๑
อถ สตฺถา สิกฺขาปทํ ปฺลยเปติ ๑ ตตฺถ มหตฺตปฺปตฺเต สงฺฆเ
ปฺลยตฺตสิกฺขาปทานิ

โย ปน ภิกฺขุ อนุปฺสมฺปนฺเนน อุตฺตริ ทฺวิรตฺตติรตฺตํ
สฺหเสยฺยํ กปฺเปยฺย ปาจิตฺติยํ (๒)ยา ปน ภิกฺขุณี อนุวสฺสิ
วฺภูจจาเปยฺย ปาจิตฺติยํ (๑) ยา ปน ภิกฺขุณี เอกํ วสฺสิ เทว

*เล่มที่ ๕ ภททาลิสุตตวณณนา หน้า ๑๗๕

วฏฐาเปยฺย ปาจิตฺตียนฺติ (๑) อิมินา นเยน เวทิตพฺพานิ ฯ

ลาภกฺคณฺติ ลาภสฺส อคฺคํ ฯ สงฺโฆ หิ ยาว น
ลาภกฺคปฺปตฺโต โหติ น ตาว ลาภํ ปฏฺิจฺจ อาสวฏฺฐานียา
ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ ฯ ปตฺเต ปน อุปฺปชฺชนฺติ ฯ อถ สตฺถา
สิกฺขาปทํ ปณฺณเปติ

โย ปน ภิกฺขุ อเจลกสฺส วา ปรีพฺพาชกสฺส วา
ปรีพฺพาชิกาย วา สหตฺถา ขาถนียํ วา โภชนียํ วา ทเทยฺย
ปาจิตฺตียนฺติ ฯ (๒)

อิทฺถหิ ลาภกฺคปฺปตฺเต สงฺฆे สิกฺขาปทํ ปณฺณตฺตํ ฯ
ยสฺกณฺติ ยสฺส อคฺคํ ฯ สงฺโฆ หิ ยาว
น ยสฺกปฺปตฺโต โหติ น ตาว ยสํ ปฏฺิจฺจ อาสวฏฺฐานียา
ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ ฯ ปตฺเต ปน อุปฺปชฺชนฺติ ฯ อถ สตฺถา
สิกฺขาปทํ ปณฺณเปติ สุราเมรยปาเน ปาจิตฺตียนฺติ ฯ (๓) อิทฺถหิ
ยสฺกปฺปตฺเต สงฺฆे สิกฺขาปทํ ปณฺณตฺตํ ฯ

พาหุสจฺจนฺติ พหุสฺสุตฺถาวํ ฯ สงฺโฆ หิ ยาว น
พาหุสจฺจปฺปตฺโต โหติ น ตาว อาสวฏฺฐานียา ธมฺมา
อุปฺปชฺชนฺติ ฯ พาหุสจฺจปฺปตฺเต ปน ยสฺมา เอกมฺปิ นิกายํ
เทวปี นิกายे ปณฺจปี นิกายे อุกฺคเหตฺวา อโยนิโส
อุมฺมชฺชมานา ปุคฺคลา รเสน รสํ สํสนฺนเหตฺวา อุตฺถมฺมวินยํ

*เล่มที่ ๕ ภิกขุวคฺคณณนา หน้า ๑๘๐

สตฺถุสาสนํ ทีปนฺติ ฯ อถ สตฺถา โย ปน ภิกขุ เอวํ
วเทยฺย ตถาหิ ภควตา ชมฺมํ เทสิตํ อาชานามิ (๑) ฯเป ฯ
สมณฺหุเทโสปี เจ เอวํ วเทยฺยตฺถิอาทินา (๒) นเยน สิกฺขาปทํ
ปญฺจเปติ ฯ

รตฺตณฺณตฺตปฺตฺตโตติ เอตฺถ รตฺติโย ชานนฺตฺติ รตฺตณฺณ ฯ
อตฺตโน ปพฺพชิตทิวสโต ปญฺจาย พหุรตฺติโย ชานนฺติ ฯ
จิริปพฺพชิตาติ วุตฺตํ โหติ รตฺตณฺณํ ภาวํ รตฺตณฺณตํ ฯ
ตตฺร รตฺตณฺณตฺตปฺตฺเต สงฺฆे อฺปเสนวณฺณตฺตตํ อารพฺภ
สิกฺขาปทํ ปญฺจตฺตณฺติ เวทิตพฺพิ ฯ โส หายสฺมา อุนทสวสฺเส
ภิกขุ อฺปสมฺปาเทนฺเต ทิสฺวา เอกวสฺโส สทฺธิวិหาริกํ
อฺปสมฺปาเทสิ ฯ อถ ภควา สิกฺขาปทํ ปญฺจเปสิ น
ภิกฺขเว อุนทสวสฺเสน อฺปสมฺปาเทตพฺโพ ฯ โย อฺปสมฺปาเทยฺย
อาปตฺติ ทฺถกฺกุสฺสาติ ฯ (๓) เอวํ ปญฺจตฺเต สิกฺขาปเท ปฺน
ภิกขุ ทสวสฺสามฺหา ทสวสฺสามฺหาติ พาลา อพฺยตฺตา
อฺปสมฺปาเทนฺติ ฯ อถ ภควา อปรมฺปิ สิกฺขาปทํ ปญฺจเปสิ
น ภิกฺขเว พาลेन อพฺยตฺเตน อฺปสมฺปาเทตพฺโพ ฯ โย
อฺปสมฺปาเทยฺย ฯ อาปตฺติ ทฺถกฺกุสฺส ฯ อุนชานามิ ภิกฺขเว
พฺยตฺเตน ภิกฺขุณา ปฏฺิพเลน ทสวสฺเสน วา อติเรกทสวสฺเสน
วา อฺปสมฺปาเทตฺตณฺติ ฯ รตฺตณฺณตฺตปฺตฺตกาเล เทว สิกฺขาปทานิ

*เล่มที่ ๕ ภัททาฬิสุตตวณณา หน้า ๑๘๑

ปปลยตตานีติ ๑ (๑)

อาชานียสุตูปมธมมปรียายิ เทเสสินติ ตรุณาชานียอุปม
กตุวา ฐมมึ เทสยิ ๑ ตตถาติ (๒) ตสุมิ อสรณ น โข
ทุทาฬิ เอเสว เหตุติ น เอส สิภุขาย อปริปุรการิกาโวเยว
เอโก เหตุ ๑

มุขาชานเน การณิ การเรตีติ ขลิตพนุชาตีหิ มุขภูจปเน
สาธุกิ คีว ปคคณหาเปตุ การณิ การเรติ ๑ วิสุทากายิกานีติ
อาตีหิ วิเสวนาจาริ กเถติ ๑ สพพานเนว เหตุานิ อลุลมมณุล-
เววจนานิ ๑ ตสุมิ จานเนติ ตสุมิ วิเสวนาจาเร ๑ ปรีนิพพายตีติ
นิพพิเสวโน โหติ ต วิเสวนิ ชหตีติ อตุโถ ๑ ยุกาชานเนติ
ยุกภูจปเน ยุกสุส สาธุกิ คหณตุถิ ๑

อนุกุกเมติ จตุตาโรปี ปาเท เอกปุปหารเนเนว อุกุขิปเน
จ นิกุขิปเน จ ปเรเสนาย หิ (๑) อาวาญเจ จตุวา อสี คเหตุวา
อาคจจนตสุส อสุสสุส ปาเท ฉินุทนต์ิ ๑ (๔) ตสุมิ สมเย เอส
เอกปุปหารเนเนว จตุตาโรปี ปาเท อุกุขิปีสุสตีติ รชชพนุช-
วิทานเนน เอตุ การณิ การเรनुติ ๑ มณุทเลติ ยถา อสุเส
นินินโนเยว ภูมियิ ปตีตุ อาวูธิ คเหตุตุ สกุโกติ ๑ เอว
กรณตุถิ มณุทเล การณิ การเรติ ๑ ชุรกาเสติ อุกคคชุเรหิ
ปจวิกรมเน รตุตี โอกุกนตกาลสุมิ หิ ยถา ปทสทโท น

*เล่มที่ ๘ ภิกขุวคฺควณณนา หน้า ๑๘๒

สุยยติ ฯ ตทตถํ เอกสฺมี จาเน สลยํ ทตฺวา อคฺคคฺคฺขุเรหิเยว
คมนํ สิกฺขาเปนฺติ ฯ ตํ สนฺชาเยตํ วุตฺตํ ฯ ชาเรติ (๑) สีมฺวาหเน ฯ
ชาเวติปี ปาโจ ฯ (๒) อตฺตโน ปราชเย สติ ปลายนตฺถํ ฯ ปรี
ปลายนตฺถํ อนุพฺนฺธิตฺวา คหณตฺถลฺลจฺเจตํ การณํ การเรติ ฯ
รวตฺเถติ รวตฺถาย ฯ (๓) ยฺยทฺธกกาลสฺมี หิ หตฺถิสฺสุ วา โกลยจฺนาทํ
กโรนฺเตสฺสุ อสฺเสสฺสุ วา หสนฺเตสฺสุ รเถสฺสุ วา นิโฆสนฺเตสฺสุ
โยเชสฺสุ วา อุกฺกุฏจฺฉิ กโรนฺเตสฺสุ ตสฺส รวตฺส อภายิตฺวา ปฺรเสนํ
ปเวสนตฺถํ อิทํ การณํ กรียติ ฯ

ราชคฺคฺเคติ รลฺลญา ชานิตพฺพคฺคฺเค ฯ กุฏฺฐกณฺณรลฺลโย กิร
คฺคฺพณฺโณ นาม อสฺโส อโหสิ ฯ ราชชา ปาจฺฉินทฺวาเรน นิกฺขมิตฺวา
เจตียปพฺพตํ คมิสฺสามิติ กทฺมพฺพนทีตีริ (๔) สมฺปโต ฯ อสฺโส ตีเร
จตฺวา อุกํ โอตริตฺถุ น อิจฺฉติ ฯ ราชชา อสฺสาจริยํ อามนฺเตตฺวา
อโห ตยา อสฺโส สิกฺขาปีโต อุกํ โอตริตฺถุ น อิจฺฉตีติ
อาห ฯ อาจริโย สฺสสิกฺขาปีโต เทว อสฺโส เอวมสฺส หิ จิตฺตํ
สจาทํ อุกํ โอตริสฺสามิ วาลํ เตมิสฺสตี วาเล ตินฺเต รลฺลโย
องฺเค อุกํ ปาเตยฺยชาติ เอวํ คฺคฺมหาทํ สรีเร อุกทปาทนภเยน
น โอตริตี วาลํ คณฺหาเปลาตี อาห ฯ ราชชา ตถา
การเสติ ฯ อสฺโส เวเคน โอตริตฺวา ปารคโต ฯ เอตทตฺถํ อิทํ
#๑. ม. ชเว ฯ #๒. สี. ชาเวติ สีมฺชวเน ฯ ชวเนติปี ปาโจ ฯ
#๓. ม. ทวตฺเตติ ทวตฺถาย ๔. ม. โกฏฺฐมพฺพนทีตีริ ฯ

*เล่มที่ ๕ ภัททาลิสุตตวณฺณา หน้า ๑๘๓

การณํ กรียติ ฯ ราชวเสติ อสุสราชวเส ฯ วโส हेโส
อสุสราชานํ ฯ ตถารูปेन ปหาเรน ฉินฺนภินฺนสรีราปี อสุสาโรหํ
ปรเสนาย อปาเตตฺวา พหิ นีหฺรนฺติเยว ฯ เอตทตฺถํ การณํ
การเรตีติ อตุโถ ฯ

อตุตฺตเม ชเวติ ชวสมปฺตฺติยํ ฯ ยถา อตุตฺตมชโว โหติ เอวํ
การณํ การเรตีติ อตุโถ ฯ อตุตฺตเม หयेติ อตุตฺตมหายภาเว ฯ ยถา
อตุตฺตมไฮ โหติ เอวํ การณํ การเรตีติ อตุโถ ฯ ตตฺถ ปกฺติยา
อตุตฺตมไฮว อตุตฺตมหายการณํ อรหติ ฯ น อญฺโฬ ฯ อตุตฺตมหาย-
การณาย เอวํ อสุโส อตุตฺตมชวํ ปฏิปชฺชติ น อญฺโฬติ ฯ

ตตฺถริทํ วตฺถุ เอโก กิร ราชฯ เอกํ สินฺชวโปตฺถํ
ลภิตฺวา สินฺชวภาวํ อชานิตฺวา ว อิมํ สิกฺขาเปหีติ อจาริยสฺส
อทาสี ฯ อจาริโยปี ตสฺส สินฺชวภาวํ อชานนฺโต ตํ มาลํ
ขาทกโฆฏฺถกานํ การณฺสฺ อูปเนติ ฯ โส อตุตฺตโน อนนฺนุจฺจวิกตฺตา
การณํ น ปฏิปชฺชติ ฯ โส ตํ ทเมตฺถํ อสกุโกนฺโต กุฏฺฐสฺโส
อัย มหาราชาติ วิสฺสชฺชฯ เปสิ ฯ

อเถกทิวสํ เอโก อสุสาจริยปฺพุพฺโปท ททโร อูปชฺชฌาย-
ภณฺชกํ คเหตฺวา คจฺจนฺโต ตํ ปริชาปีฏฺฐเจ จรณฺตํ ทิสฺวา
อนคฺโข ฆนฺเต สินฺชวโปตฺถโกติ อูปชฺชฌายสฺส กเถสิ ฯ สเจ ราชฯ
ชานนฺยฺย ฯ มจฺจลสฺสํ นํ กรเยยฺยติ ฯ เถโร อาห มิจฺฉาทิฏฺฐิจิโก
ตาท ราชฯ อปฺเปว นาม พุทฺธสาสเน ปสฺสีเทยฺย ญฺโฬ

*เล่มที่ ๘ ภิกขุวคฺควณณนา หน้า ๑๘๔

กเถหีติ ฯ โส คนตุวา มหาราช อนคฺโขม สินฺชวโปตโก อตฺถิตติ
กเถสิ ฯ ตยา ทิฏฺฐโ จ ตาตาคิ ฯ อาม มหาราชาคิ ฯ กิ ลทฺฐุ
วภูฏีตติ ฯ ตุมฺหากิ ภูณฺชนกสฺวณฺณเถล ตุมฺหากิ ภูณฺชนกภคฺตติ
ตุมฺหากิ ปิวนกรโส ตุมฺหากิ คนฺธา ตุมฺหากิ มาตาคิ ฯ ราช
สพฺพิ ทาเปสิ ฯ ททโร คาหาเปตฺวา อคฺมาสิ ฯ

อสุโส คนฺธึ ฌายิตฺวาว มยฺหิ คุณฺชานนกอจฺริโย
อตฺถิ มณฺเฒติ สีลํ อุกฺขิปิตฺวา โอลเณนฺโต อภูจาสิ ฯ ททโร
คนฺตฺวาทคฺตติ ภูณฺชาคิ อจฺจฺริ ปหฺริ ฯ อสุโส อาคนฺตฺวา
สฺวณฺณเถล ภคฺตติ ภูณฺชิ ฯ รลํ ปิวิ ฯ อถ นํ คนฺเชหิ
วิลิมฺปิตฺวา ราชปิลนฺชนํ ปิลนฺชิตฺวา ปฺรโต ปฺรโต กจฺจมาติ อจฺจฺริ
ปหฺริ ฯ โส ททรสฺส ปฺรโต ปฺรโต คนฺตฺวา มงฺกลสฺสภูจฺจเน
อภูจาสิ ฯ ททโร อยํ เต มหาราช อนคฺโขม สินฺชวโปโต
อิมินาว นํ นียาเมน กติปาหิ ปฏฺิษคฺคาเปหีติ วตฺวา นิกฺขมิ ฯ

อถ กติปาหจฺจเยน อาคนฺตฺวา อสฺสสฺส อานฺุภาวํ ปสฺสสิ
มหาราชาคิ ฯ สาธฺุ อจฺจริย คุหิ จตฺวา ปสฺสสามาติ ฯ อูยฺยานํ
คจฺจ มหาราชาคิ ฯ ราช อสุลํ คาหาเปตฺวา อคฺมาสิ ฯ
ททโร อจฺจฺริ ปหฺริตฺวา เอตํ รุกฺขํ อนุปริยาคีติ อสฺสสฺส
สณฺณํ อทาสิ ฯ อสุโส ปกฺขนฺทิตฺวา รุกฺขํ อนุปริคนฺตฺวา
อาคโต ฯ ราช เนว คจฺจนฺตํ น อาคจฺจนฺตํ อทฺทส ฯ
ทิฏฺฐโ จ เต มหาราชาคิ น ทิฏฺฐโ จ ตาตาคิ ฯ วลฺลชกทณฺฑํ

*เล่มที่ ๕ ภัททาลิสุตตวณณา หน้า ๑๘๕

เอกั รุกข์ นิสุตยา จเปถาติ วตฺวา อจฺจริ ปหริ วลฺยชก-
ทณฺ्हํ คเหตุวา เอหิติ ฯ อสุโส ปกฺขนฺทิตฺวา มฺเขน คเหตุวา
อาคโต ฯ ทิฏฺโฐ มหาราชาติ น ทิฏฺโฐ (๑) ตาตาติ ฯ

ปุณ อจฺจริ ปหริ อฺยฺยานสุส ปาการมตฺถเกน จริตฺวา
เอหิติ ฯ อสุโส ตถา อกาสิ ฯ ทิฏฺโฐ มหาราชาติ น
ทิฏฺโฐ ตาตาติ ฯ รตฺตกมฺพลํ อหฺราเปตฺวา อสฺสสุส ปาเท
พฺนฺธาเปตฺวา ตเถว สลฺยํ อทาสิ ฯ อสุโส อุลฺลงฺกิตฺวา
ปาการมตฺถเกน อฺนุปรียายิ ฯ พลวตา ปฺริเสน อวิลฺยชิต
อลาตคฺคิสิขา วิย อฺยฺยานปาการมตฺถเก ปฺลฺยายิตฺถ ฯ อสุโส
กนฺตฺวา สมิเป จิตฺติ ฯ ทิฏฺฐิ มหาราชาติ ฯ ทิฏฺฐิ ตาตาติ ฯ
มฺงฺคโลปฺกฺขรณิปาการมตฺถเกน อฺนุปรียาหิติ สลฺยํ อทาสิ ฯ

ปุณ โปกฺขรณิ โอตฺริตฺวา ปทุมปตฺเตสุ จาริกิ จราหิติ
สลฺยํ อทาสิ ฯ โปกฺขรณิ โอตฺริตฺวา สพฺพปทุมปตฺเต จริตฺวา
อคมาสิ ฯ เอกั ปตฺตํปี อฺนุกฺกนฺตํ วา ผาลิตํ วา ฉินฺทิตํ วา
ขณฺ्हิตํ วา นาโหสิ ฯ ทิฏฺฐิ มหาราชาติ ฯ ทิฏฺฐิ ตาตาติ ฯ
อจฺจริ ปหริตฺวา ตํ หตฺถคตฺลํ อฺปนฺนามสิ ฯ ธาตฺตฺถทฺโธ ลงฺกิตฺวา
หตฺถคเต อฏฺจาสิ ฯ ทิฏฺฐิ มหาราชาติ ฯ ทิฏฺฐิ ตาตาติ ฯ
เอวํ อุตฺตมฺหโย เอวํ อุตฺตมฺการณาย อุตฺตมฺชวํ ปฺฏิปชฺชติ ฯ

๑. ม. ทิฏฺฐิ

*เล่มที่ ๕ ภิกขุวคฺควณณา หน้า ๑๘๖

อุตุตเม สาขาเลยติ มุทวากาย ๑ มุทวากาย หิตาต ตูว
มา จินุตติ ๑ รัญโล มงฺกสฺโส ภวิสฺสตี ๑ ราชโกชนาทีน
ลภิสฺสตีติ อุตุตมหายการณํ กาทเรตพพํ ๑ (๑) เตน วุตฺตํ อุตุตเม
สาขาเลยติ ๑ ราชโกคฺโคติ รัญโล อุปโกโค ๑ (๒) รัญโล องฺคนฺเตว
สงฺขํ คจฺจตีติ ยตฺถ กตฺถจि คจฺจนฺเตน หตฺถํ วิย ปาํ วิย
อนฺหาเยว คนฺตพพํ โหติ ตสฺมา องฺคนฺติ สงฺขํ คจฺจตี ๑
จตุสฺ วา เสนงฺเกสฺ เอกํ องฺคํ โหติ ๑

อเสกขาย สมฺมาทิฏฺฐิยาติ อรหตฺตผลสมฺมาทิฏฺฐิยา ๑
สมฺมาสงฺกปฺปาทยปี ตํสมฺปยุตฺตาว ๑ สมฺมาณณํ ปุพฺเพ
วุตฺตสมฺมาทิฏฺฐิเยว ๑ จเปตฺวา ปน อญฺจ ผลงฺกานิ เสสา
ธมฺมา วิมุตฺตีติ เวทิตพฺพา ๑ เสสํ สพฺพตฺถ อุตุตานเมว ๑
อัย ปน เทสฺนา อุกฺขมฺภิตฺถญฺญปฺคฺคฺลวเสน อรหตฺตนิฏฺฐํ
คเหตฺวา นิฏฺฐาปีตาคี ๑

ภทฺทาทิสฺสุตฺตวณณา นิฏฺฐิตา ๑

ปณฺจมํ ๑

ลฺกฺกโกปมฺมสุตฺตวณฺณนา

เอวมฺเม สฺตฺตฺตํ ลฺกฺกโกปมฺมสุตฺตํ ฯ ตตฺถ เยน โส
วนสฺสนฺโหติ อยมฺปิ มหาอุทฺทายิตฺเตโร ภควตา สทฺธิเยว ปิณฺฑาทาย
ปวิสิตฺวา เตน สทฺธิ ปฏิกฺกมฺมิ ฯ ตสฺมา เยน โส ภควตา
อุปสงฺกมิตฺพุโป วณฺสสนฺโห เตนฺอุปสงฺกมิตฺติ เวทิตฺพุโป ฯ อปฺหตฺตฺตํ
อปฺหารโก ฯ ปฏิสฺสถานา วุฏฺฐิตฺติ ผลสฺมาปตฺตฺติโต วุฏฺฐิตฺติ ฯ

ยํ ภควาติ ยสฺมี สมเย ภควา ฯ อิงฺมาติ อาณตฺตฺติยํ
นิปาโต ฯ อณฺณตฺตฺตํ จิตฺตสฺส อณฺณตฺตํ ฯ ตลฺลจ โข น
ภควนฺตํ ปฏิจฺจ เอวรूपํ ปน ปณฺธิตโกชนํ อลภนฺตา ฯ
กถํ ยาเปสฺสสามาติ เอวํ ปณฺธิตโกชนลภํ ปฏิจฺจ อโหสิติ
เวทิตฺพุพิ ฯ ภูตฺพุพฺพนฺติ อิมินา รตฺตํ โภชนสฺส ปณฺธิตภาวํ
ทสฺเสติ ฯ สฺวเปยฺยนฺติ สฺวเปน อุปเนตฺพุพิ มจฺจนํสกพิราที ฯ
สมคฺคา ภูณฺชิสฺสสามาติ เอกโต ภูณฺชิสฺสสาม ฯ สงฺขติโยติ
อภิสงฺขาริกขาทนียานิ ฯ สพุพา ตา รตฺตฺนฺติ สพุพา ตา
สงฺขติโย รตฺตฺติเยว โหนฺติ ฯ ทิวา ปน อปฺปา ปรีตฺตา
โถกิกา โหนฺตฺติติ ฯ มนฺุสฺสา หิ ทิวา ยาคฺคภูณฺชียาทิหิ ยาเปตฺวาปี
รตฺตํ ยถาปตฺตํ ยถาสฺติ (๑)ยถาปณฺธิตเมว ภูณฺชนฺติ ฯ

ปฺน ภูตฺพุพฺพนฺติ อิมินา รตฺตฺติวิกาลโกชนเ อาทินํ
ทสฺเสติ ฯ ตตฺถ อณฺุทธการตฺติมิสายนฺติ พหฺลนฺุทธการ ฯ มาณเวหิตฺติ
๑. ม. อัย ปาโฐ นตฺถิ ฯ

*เล่มที่ ๘ ภิกขุวคฺควณณา หน้า ๑๘๘

โจเรหิ ฯ กตกมฺเมหิตี กตโจรกมฺเมหิ ฯ โจรา กิร กตกมฺมา
ยํ เนสํ เทวตํ อายาจิตฺวา กมฺมํ นิปฺพนฺนํ ฯ ตสฺส อุปหารตฺถาย
มนุสฺเส มาเรตฺวา กลโลหิตาทีนํ คณฺหนฺติ ฯ เต อญฺเญสฺ
มนุสฺเสสฺ มารียมาเนสฺ โกลาหลา อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ ฯ ปพฺพชฺชิตํ
ปริเยเสนฺโต นาม นตฺถิตี มลฺลมาณา ภิกฺขุ คเหตุวา
มาเรนฺติ ฯ ตํ สนฺธาเยตํ วุตฺตํ ฯ ออกตกมฺเมหิตี อฏฺฐวิทฺโต กามํ
อาคมนฺกาเล กมฺมนิปฺพนฺทนฺตํ ปุเรตรํ พลิกมฺมํ กาทูกาเมหิ ฯ
อสทฺฐมฺเมน นิมนฺเตตฺติ เอหิ ภิกฺขุ อชฺเชกรตฺตี อีเชว ภูณฺชิตฺวา
อิธ วลิตฺวา สมฺปตฺตี อนฺภวิทฺวา เสว คมฺิสฺสตีตี เมณฺ-
ธมฺเมน นิมนฺเตติ ฯ

ปฺน ภูตฺปฺพพฺนฺติ อิมินา อตฺตนา ทิฏฺฐการณํ กเถสิ ฯ
วิขฺชนฺตริกาयाติ วิขฺชฺวิขฺโชตนกฺขณฺเ ฯ วิสฺสรฺมกาสิตี มหาสทฺทํ
อกาสิ ฯ อภฺมฺเมติ ภูติ วทฺธิ ฯ อภูติ อวทฺธิ ฯ วินาโส มยฺหนฺติ
อตุโล ฯ ปีสฺวาโจ วต มนฺติ ปีสฺวาโจ มํ ขาทิตฺุ อากโตติ ฯ
อาตุมารี มาตุมารีตี (๑) เอตฺถ อาตุติ ปิตา ฯ มาตุติ มาตา ฯ
อิทํ วุตฺตํ โหติ ยสฺส ปิตา วา มาตา วา อตฺถิ ฯ ตํ
มาตาปิตโร อมฺหากํ ปุตฺตโกติ ยถา ตถา วา อุปฺปาเทตฺวา
ยงฺกิญฺจิ ขาทนฺนํ โภชนนํ ทตฺวา เอกสฺมีจฺจเน สยาเปนฺติ ฯ
โส เอวํ รตฺตี ปิณฺฑาย น จรติ ตฺยหํ ปน มาตาปิตโร

๑. ม. อาตุ มาตุมารีตี ฯ

*เล่มที่ ๕ ลฎกโกปมสุตตวณณา หน้า ๑๘๕

มตา มณเฑ ๑ เตน เหว จรสตี ๑

เอวเมว ปนาติ เอวเมว (๑) กิลจิจ อานิสัส อปสสนุตตา ๑
นิกุการณเนว เอวมาหิสูติ ครหนุโต อาห ๑ ตตถ อหิสูติ
วทนต์ ๑ ก็ ปนิมสสาติ อิมสส อปปมตตกสส เหตุติ (๒) ก็
วตตพพ นาม นนุ อปสสนุเตน วีย อสฺสนุเตน วีย ภวิตพพนต์ ๑
โอรมตตกสสาติ ปรีตตมตตกสส ๑ อธิสเลขเตวายนติ อัย สมโณ
นวนินิต ปิวโนโต วีย ปทุมนาพสุตต กกเจน โอกกนตฺนโต วีย
อติสเลขติ ๑ อติวยาม กโรติ สิกฺขากามาติ สาริปุตต-
โมคคฺลลานาทโย วีย สิกฺขากามา ๑ เตสุ จ อปฺปจฺจย
อุปฺภูจเปนติ ๑ เตสญฺหิ เหว โหติ สเจ เอเต อปฺปมตตก
เอต ๑ ทรธ ภควาติ วเพยฺย ๑ ก็ สตถา น ทรเยย ๑ เหว
ปน อวตฺวา ภควนตฺ ปรีวาเรตฺวา นิสินฺนา เหว ภควา
สาธฺ ภควา ๑ สาธฺ ภควา ปญฺณเปถ ภควาติ อติเรกตร
อุสสาห ปฏิลภนตีติ ๑ ตสฺมา เตสุ อปฺปจฺจย อุปฺภูจเปนติ ๑

เตสนติ เตสฺ เอกจฺจจัน โมฆปฺริสํ ๑ ตนฺติ ต
อปฺปมตตก ปหาตพพ ๑ ญฺโล กลิงฺกโรติ กเล พพฺธิ มหาภฺจ
วีย โหติ ลฎกิกกา สกฺณิกาทิ วาตกสกฺณิกกา ๑ สา กิร
รวสตี รวิทฺวา นจฺจสตี นจฺจิตฺวา สกฺ โคจฺริ คณฺหาติ ๑
อากาสโต ญฺมีย ปตีญฺจตี ปน นํ ทิสฺวา วจฺจปาลกาทโย

๑. ม. เอวเมวาติ เอวเมว ๑ ๒. ม. เหตุ ๑

*เล่มที่ ๘ ภิกขุวคฺคความณณา หน้า ๑๕๐

กีพนตถํ ปุติลตาย พนฺชนฺติ ฯ ตํ สนฺธาเยตํ วุตฺตํ ฯ อากเมตีติ
อุเปติ ฯ ตถฺหิ ตสฺสชาติ ตํ ปุติลตาพนฺชนํ ตสฺสา อปฺปสรีรตาย
เจว อปฺปถามตาย จ พลวพนฺชนํ นาม ฯ มหนฺตํ นาฬิเกรรชช
วีย ทฺวจฺฉิขฺชํ โหติ เตสฺสนฺติ เตสํ โมฆปฺริสํ นํ สทฺธามนฺทตาย
จ ปญฺญามนฺทตาย จ พลวพนฺชนํ นาม ฯ ทฺวกกฺกฺวตฺตุมตฺตกํปี
มหนฺตํ ปาราชิกวตฺตฺว วีย ทฺวปฺปชหํ โหติ ฯ

สฺวกกปฺกฺเข ปหาตพฺพสฺสชาติ กี อิมสฺส อปฺปมตฺตกสฺส
ปหาตพฺพสฺส เหตุ ภาวตา วตฺตพฺพํ อตฺถิ ฯ ยสฺส โน ภาว
ปหานมาห นนฺุ เอวํ ภาวโต อธิปฺปายํ ญตฺวาปี ปหา-
ตพฺพเมวาทิ อตฺถโ ๑ อปฺปโปสฺสสฺวกกาทิ อนฺุสฺสสฺวกกา ฯ ปนฺนโลมาติ
ปติตโลมา น ตสฺส ปหาตพฺพภเยน อฺทฺทคฺคโลมา ฯ ปรท-
วตฺตตาทิ ปเรหิ ทินฺนวตฺตติโน ฯ ปรโต ลทฺเชน ยาเปนฺตาทิ
อตฺถโ ๑ มิกฺกฺเตน เจตสา วิหรนฺตีติ อปฺจจาสิสฺนกปฺกฺเข จิตา
หฺตฺวา วิหรนฺติ ฯ มิโค หิ ปหารํ ลกฺขิตฺวา มนฺุสฺสาวาสํ
คณฺตฺวา เกสชฺชํ วา วณฺเตลํ วา ลกฺขิตฺวา มิตฺติ อชฺฌาสยํ
อกตฺวา ปหารํ ลกฺขิตฺวา ว อคามกอรณฺณํ ปวิสิตฺวา ปหารญฺจํ
เหญฺจ กตฺวา นิปชฺชิตฺวา ผาสฺสูกกาเล วุญฺจาย กจฺจติ ฯ
เอวํ มิกกา อปฺจจาสิสฺนกปฺกฺเข จิตา ฯ อิทํ สนฺธาย วุตฺตํ
มิกฺกฺเตน เจตสา วิหรนฺตีติ ฯ ตถฺหิ ตสฺสชาติ ตํ วรตฺตพนฺชนํ
ตสฺส หตฺถินากสฺส มหาสรีรตาย เจว มหาถามตาย จ

*เล่มที่ ๕ ลกุกโกปมสฺสคฺคตวณฺณนา หน้ ๑๕๑

ทพฺพลพฺพนรฺนํ นาม ๑ ปุตฺติตตา วีย สฺสจฺจชฺชํ โหติ เตสํ ตฺนุติ
เตสฺนุติ กฺคตฺตฺตฺตํ สทฺทฺธมฺมหนฺตตฺตย จ ปฺลยฺณามหนฺตตฺตย
จ มหนฺตํ ปาราชิกวตฺตถปิ ทฺกุกกฺวตฺตถมฺคตํ วีย สฺสปชฺหํ
โหติ ๑

ทลิตฺทโหติ ทาลิตฺทเทเยน (๑) สมนฺนาคโตะ ๑ อสฺสโกติ นียสโก ๑ (๒)
อนาพฺหิโยติ อนนฺทโธม ๑ อคฺการกนฺติ ชุทฺทกเคหํ ๑ โอลฺลुकฺวิลฺลुकฺนฺติ
ยสฺส เคหสฺนฺธิโย (๓) ปิฏฺฐจิวสโตะ มุจฺจิตฺวา มณฺฑลล ลคฺคา
มณฺฑลโตะ มุจฺจิตฺวา ภูมียํ ลคฺคา ๑ กากาติปายินฺติ (๔) ยตฺถ
กิลฺยจิทเวท ภูณฺชิสฺสามาติ อนฺโตะ นิสินฺนกาเล วิสฺสุ ทฺวาร-
กิจฺจํ นาม นตฺถิ ๑ ตโตะ ตโตะ กากา ปวิสิตฺวา ปริวาทเรนฺติ
สฺสรกกา หิ ปลาชนกาเล จ ยถาสมฺมุขภูจฺจาเนเนว นิกฺขมิตฺวา
ปลาชนฺติ น ปรมฺรูปนฺติ น ปุณฺณวณฺตํ เคหํ วีย
อฺคฺคตมฺรูปํ ๑ ขโฏปิกาคิ วิสิมฺมณฺจโก ๑ โอลฺลुकฺวิลฺลुकฺคาคิ
โอยฺณตฺตฺตฺตนา ๑ ฐลฺลยฺสมวาทกนฺติ ฐลฺลยฺยจ สมนวาทกณฺจ ๑
ตคฺคต ฐลฺลยํ นาม กุทฺฐสโก ๑ สมนวาทกนฺติ ลาทฺพิชกฺมฺภณฺฑ-
พิชกาติ พิชชาตํ น ปรมฺรูปนฺติ ยถา ปุณฺณวณฺตํ คณฺธ-
สาลิพิชชาติปฺริสฺสทฺธพิชํ น เอวรูปํ ๑ ชายิกาคิ กปณฺชชยา ๑ น
ปรมฺรูปาคิ ปจฺจสิสฺสตา ลมฺพตฺถนึ มโหทฺธา ปิสฺสจจา วีย วิภจฺจนา ๑
สวณฺณวณฺติ สมนภาโว ๑ โส วัตสฺสํ โยหนฺติ เย เกสมสฺสํ

๑. ส. ทลิตฺทเทเยน ๑ ๒. ม. นิสโก ๑
๓. ม. เกหยฺภูจฺโย

*เล่มที่ ๘ ภิกขุวคฺควณณา หน้า ๑๕๒

โอหารเตจฺวา ปพฺพเชยฺยนฺติ ฯ

โส น สกฺกณฺเยยฺยติ โส เอวํ จินฺเตจฺวาปี เกหํ คนฺตฺวา
ปพฺพชฺชา นาม ครุกา (๑) ทฺกฺกรฺวา ทฺราสทา ฯ สจฺจตฺตปิ อญฺจปิ
คาเม ปิณฺฑทฺยาจ จริตฺวา ยภาโธเตเนว ปตฺเตน อากนฺตพฺพิ
โหติ เอวํ ยาเปตฺตํ อสฺสโกนฺตสฺส เม ปฺน อากตฺสฺส วสนญฺจานํ
อิจฺฉิตพฺพิ ฯ ตินฺวลลิตฺทพฺพสมฺภารา นาม ทฺสฺสโมธานียา ฯ กิณฺติ
กโรตฺตีติ (๒) วิมฺสติ ฯ อตฺสฺส ตํ อการํ เวชยนฺตปาสาโท วิย
อุปฺนฺจฺจติ ฯ อตฺสฺส ขโณปฺปิกํ โอลเกตฺวา มยิ คเต อิมํ
วิสงฺขริตฺวา อุทฺธนาถาตํ กริสฺสฺสนฺติ ฯ ปฺน วตฺตนิปาทวิลีวาทินิ
ลทฺธพฺพานิ โหนฺติ ฯ กิณฺติ กริสฺสฺสามิติ จินฺเตติ ฯ อตฺสฺส ส
สิริสยํ วิย อุปฺนฺจฺจติ ตโต ฌณฺณกฺมฺภี โอลเกตฺวา มยิ
คเต อยํ ฌรณิ อิมํ ฌณฺณํ เตน เตน สทฺธิ ภูณฺชิสฺสฺสติ ฯ ปฺน
อากเตน ชีวิทวฺจฺจติ นาม ลทฺธพฺพา โหติ กิณฺติ กริสฺสฺสามิติ
จินฺเตติ ฯ อตฺสฺส ส อทฺตเตพฺสานิ โกญฺจการสฺตานิ วิย
อุปฺนฺจฺจติ ฯ ตโต มาตฺคามํ โอลเกตฺวา มยิ คเต อิมํ
หตฺถิโคปโก วา อสฺสโคปโก วา โย โกจิ ปโลเกสฺสฺสติ ฯ ปฺน
อากเตน ภตฺตปาจิกา นาม ลทฺธพฺพา โหติ กิณฺติ กริสฺสฺสามิติ
จินฺเตติ ฯ อตฺสฺส ส ฐปฺนี เทวี วิย อุปฺนฺจฺจติ ฯ อิํ
สนฺธายโส น สกฺกณฺเยยฺยติอาทิ วฺจฺจติ ฯ

*เล่มที่ ๕ ลฎกโกปมสุตตวณณา หน้า ๑๕๑

นิกขคณานนติ สุวณณนิกขสถานัน ๑ จโยติ สนนทานโต
กตสนุนิจโย ๑ ธณคณานนติ ธณคสกฐสถานัน ๑

จตุตทาโรเม อุทายิ ปุคคลาติ อธิ (๑) กิ ทสเสติ ๑ เหฏฐา
เต ตถเจว ปชหนติ ๑ เต ตถเจว นป্পชหนตติติ ปชหนกา
เจว อป্পชหนกา จ ราสิวเสน ทสสิตา น ปาฐิเยกุกั
วิกตดา ๑ อิทานิ ยถา นาม ทพพสมภารตถั คโต ปุริโส
ปฐิปาฐิยา (๒) รุกเข ฉินฺทิตฺวา ปุณฺ นิวตฺติตฺวา วงฺกญจ ฉินฺทิตฺวา
ปุณฺ นิวตฺติตฺวา (๒) ปหาย กมฺเม อุปเนตพพุตตกเมว คณฺหาติ
เอวเมว อป্পชหนเก ฉทฺเตตฺวา อพฺโพหาริกเก กตฺวา ปชหนก-
ปุคคลา จตุตทาโร โหนตติติ ทสเสตฺตุ อิมํ เทสนัน อารภิ ๑

อุปฺธิปหานายาติ ขนฺธูปฺธิกิเลสูปฺธิอภิสงฺขารูปฺธิกามคฺช-
ปฺธิติ อิมสํ อุปฺธินํ ปหานาย ๑ อุปฺธิปฐิสฺยตฺตาติ อุปฺธิ-
อนฺธาวนกา ๑ สรสงฺกปฺปาติ เอตฺถ สรณฺติ ธาวนฺตติติ สรา ๑
สงฺกปฺเปเนตติติ สงฺกปฺปา ๑ ปททฺวเณนปี วิตกฺกาเยว วุตฺตา ๑
สมฺมาจรณฺตติติ อภิกวณฺติ อชฺโฆตฺถริตฺวา วตฺตณฺติ ๑ สฺยตฺโตติ
กิลเสสฺหิ สฺยตฺโต ๑ อินฺทฺริยเวมตฺตตฺตาติ อินฺทฺริยนานตฺตา ๑ (๑)
กทาจิ กรหจฺติ พหุกาลํ วิตฺวตฺเตตฺวา วิตฺวตฺเตตฺวา ๑
สตีสมฺโมสาติ สตีสมฺโมเสน นีปาโตติ อโยกฺฎาหฺมฺหิ ปตฺนํ ๑
เอตฺตาวตา นป্পชหติ ๑ ปชหติ ๑ จิปฺปํ ปชหตฺติติ ตโย ราสิโย
๑. ม. อิทํ ๑ ๒. ม. อิม ปาจา นตฺถิ ๑ ๓. อินฺทฺริยนานตฺตตฺตา ๑

*เล่มที่ ๘ ภิกขุวคฺคณณนา หน้า ๑๕๔

ทสฺสิตา ฯ เตสุ จตฺตารโ ชนา นปฺปชฺชนฺติ นาม ฯ จตฺตารโ
ปชฺชนฺติ นาม ฯ จตฺตารโ จิปปํ ปชฺชนฺติ นาม ฯ

ตตฺถ ปุณฺณชฺชน โสตาปนฺโน สกทาคามี อนาคามีติ อิเม
จตฺตารโ ชนา นปฺปชฺชนฺติ นาม ฯ ปุณฺณชฺชนาทโย ตาว มา
ปชฺชนฺตุ ฯ อนาคามี กถํ นปฺปชฺชตีติ ฯ โสปี หิ ยาวเทวสฺส
ภวโลโก อตฺถิ ฯ ตาว อโห สฺขํ อโห สฺขนฺติ อภินนฺตติ
ตสฺมา นปฺปชฺชตีติ นาม ฯ เอเตยฺว ปน จตฺตารโ ชนา
ปชฺชนฺติ นาม ฯ โสตาปนฺนทโย ตาว ปชฺชนฺตุ ฯ ปุณฺณชฺชน
กถํ ปชฺชตีติ ฯ อารทฺธวิปสฺสโก หิ สติสมฺโมเสน สหสา กิเลเส
อุปฺปนฺเน มาทิสสฺส นาม ภิกขุโน กิเลโส อุปฺปนฺนตีติ สํเวกํ
กตฺวา วิริยํ ปกฺกยฺห วิปสฺสนํ วทฺตฺตฺวา มกฺเคน กิเลเส
สมฺภวณฺเตติ ฯ อิติ โส ปชฺชตีติ นาม ฯ เตยฺว จตฺตารโ จิปปํ
ปชฺชนฺติ นาม ฯ ตตฺถ อิมสฺมี สุตฺเต มหาหตฺถิปโทปเม (๑)
อินฺทริยภาวเนติ (๒) อิเมสุ สุตฺเตสุ กิณฺจาปี ตตฺติยวโร คหิตฺโต ฯ
ปโณหปี ทุตฺติยวเรเนว กถิตฺติ เวทิตฺตฺโป ฯ

อุปฺธิ ทฺกฺขสฺส มฺลนฺติ เอตฺถ ปญฺจกฺขนฺธา อุปฺธิ นาม
ตํ ทฺกฺขสฺส มฺลนฺติ อิติ วิทิตฺวา กิเลสุปฺธินา อุปฺธิ โหติ
นิกฺคหโณ นิตฺตโณหติ อตฺถิ ฯ อุปฺธิสฺงฺขเย วิมฺตฺตฺติ ตณฺหกฺขเย
นินฺพฺพานे อารมฺมณฺโต วิมฺตฺตฺโต ฯ

*เล่มที่ ๕ ลัญจิกโกปมสุตตวณณา หน้า ๑๕๕

เอวํ จตฺตารโ ปุคฺคเต วิตฺถาเรตฺวา อิทานิ เย ปชฺชนฺติ
เต อิมे นาม เอตฺตเก กิเลสํ ปชฺชนฺตีติ ฯ เย นปฺปชฺชนฺติ
เตปี อิมे นาม เอตฺตเก กิเลสํ นปฺปชฺชนฺตีติ ทสฺเสตฺถุ ปญจ
โฆ อิมे อุทายิ กามคฺฆาติอาทิมาห ฯ ตตฺถ มิวฺหสุขฺนฺติ
อสุจิสฺสํ ฯ อนริยสุขฺนฺติ นอริเยหิ เสวิติสฺสํ ฯ ภายิตพฺพนฺติ
เอตฺตสฺส สุขฺสฺส ปฏฺฐิลาภโตปี วิปากโตปี ภายิตพฺพํ ฯ เนกขมฺม-
สุขฺนฺติ กามโต นิกขนฺตสฺสํ ฯ ปวิเวกสุขฺนฺติ คณฺโถปี กิเลสโตปี
ปวิวิคฺตสฺสํ ฯ อุปสมสุขฺนฺติ ราภาทิวูปสมตฺถาย สฺสํ ฯ สมฺโพธิ-
สุขฺนฺติ มกฺกสขฺชาตฺตสฺส สมฺโพธิสฺส นีพฺพตฺตนตฺถาย สฺสํ ฯ
น ภายิตพฺพนฺติ เอตฺตสฺส สุขฺสฺส ปฏฺฐิลาภโตปี วิปากโตปี น
ภายิตพฺพํ ฯ ภาเวตพฺพเมเวตฺถิ ฯ

อิลฺลชิตฺตสฺมี วทามิตี อิลฺลชนฺ อจฺฉนํ ฝนฺทนฺนฺติ วทามิ ฯ
กิลฺลจ ตตฺถ อิลฺลชิตฺตสฺมินฺติ กิลฺลจ ตตฺถ อิลฺลชิตฺติ ฯ อิทํ ตตฺถ
อิลฺลชิตฺตสฺมินฺติ เย เอเต อนิรฺรทฺธา วิตฺถกวิจารา ฯ อิทํ ตตฺถ
อิลฺลชิตฺติ ฯ ทฺถิตฺตติยชฺฆมานํสฺปี เอเสว นโย ฯ อนิลฺลชิตฺตสฺมี
วทามิตี อิทํ จตฺตตฺถชฺฆมานํ อนิลฺลชนฺ อจฺฉนํ อฝนฺทนฺนฺติ
วทามิ ฯ

อนลฺลนฺติ วทามิตี อกตฺตพฺพอาลยฺนฺติ วทามิ ฯ ตณฺหาโล
เอตฺถ น อุปฺปาเทตฺตพฺโพติ ทสฺเสติ ฯ อถวา อนลฺลํ อปฺริยนฺตํ
น เอตฺตาวตา อลเมตฺตนฺติ สนฺนิฏฺฐานํ กาทพฺพนฺติ วทามิ ฯ

*เล่มที่ ๕ ภิกฺขุวคฺคตวณฺณา หน้า ๑๕๖

เนวสณฺณานาสณฺณายตฺนสฺสปีติ เอวรูปายปี สนฺตาย สฺมาปตฺติยา

ปฺหฺนเมว วทามิ ฯ อณฺฺ วา ฐลฺ วาติ ชุทฺทกฺ วา มหฺนตฺ

วา อปฺปสวชฺชํ วา มหาสวชฺชํ วา ฯ เสลฺ สพฺพตฺถ

อตุตฺตานเมว ฯ

เทสฺนา ปนฺ เนยฺยปฺกุกฺคตสฺส วเสน อรหฺตฺตนิฏฺเณเนว

นิฏฺฐาปีตฺตาติ ฯ

ลภฺกฺโกปมฺสฺสฺตวณฺณา นิฏฺฐิตา ฯ

ฉฺฉจฺจํ ฯ

จาตุมฺสฺสฺตวณฺณา

เอวมฺเม สฺตฺตฺนติ จาตุมฺสฺสฺตํ ฯ ตตฺถ จาตฺมายฺนฺติ เอวํนามเก

คามฺ. ปฺลยจฺมตฺตานํ ภิกฺขุสฺตฺตานํติ อรฺชฺนา ปฺพพฺชิตานํ ภิกฺขุณํ

ปฺลยจฺสฺตานํ ฯ เถรา กิร จินฺเตสฺสุ อิมฺเม กุลปฺตฺตฺตา ทสฺพลํ

อทิสฺวาว ปฺพพฺชิตา ฯ เอเตสฺสํ ภควฺนฺตํ ทสฺสิสฺสฺสาม ฯ ภควฺโต สนฺติเก

ธมฺมํ สฺตฺตฺวา อตฺตโน อตฺตโน ยถาอุปฺนิสฺสเยน ปตฺติฏฺฐหิสฺสฺนตฺตีติ ฯ ตสฺมา

เต ภิกฺขุ คเหตฺวา อาคตฺตา ฯ ปฏฺฐิสฺสมฺโหมทฺมานาติ กจฺจาวุโส

ขมฺนียฺนฺติอาทิ ปฏฺฐิสฺสนฺถารกถํ กุรฺมฺมานา ฯ เสนาสนานํ ปฺลยฺญา-

ปฺยมาณาติ อตฺตโน อตฺตโน อจฺริยฺยปฺชฺฌายานํ วสนฺภูจฺจานานํ

ปฺุจฺฉิตฺวา ทฺวารวาทปานานํ วิวิตฺวา มลฺยจฺปีสฺสกฺกุสฺสาร์กาทีนํ

นีหริตฺวา ปฺปโปเสตฺวา ยถาภูจฺจานนํ ปฺยมาณา ฯ(๑) ปตฺตจิวฺรานํ

๑. สณฺจปฺยมาณา ฯ

*เล่มที่ ๘ จาคุมสตุตตวณณา หน้า ๑๕๗

ปฏิสามยมานาติ ฆนเต อิทํ เม ปตฺตํ จเปถ ๑ อิทํ จีวรํ
อิทํ ถาลกํ ๑ อิทํ อุทกคฺมุพฺ ๑ อิมํ กตฺตรยญฺจินฺตํ เอวํ สมณ-
ปริกฺขารํ สจฺโคปยมานา ๑

อุจฺจาสทฺทา มหาสทฺทาติ อุทฺธํ อุคฺคตฺตฺตา อุจฺจํ
ปตฺถตฺตฺตา มหนฺตํ อวินิฟูโภคสทฺทํ กโรนฺตา ๑ เกวญฺญา มณฺเณ
มจฺฉวิโลเปติ เกวญฺญานํ มจฺฉปจฺฉิปปิตฺตฺตฺตฺตาเน มหาชโน
สนฺนิปติตฺวา อิธ อณฺณํ เอกํ มจฺฉํ เทหิ ๑ เอกํ มจฺฉผาลํ
เทหิ ๑ เอตฺสฺส เต มหา ทินฺโน ๑ มยฺหํ ขุทฺทโกติ เอวํ
อุจฺจาสทฺทํ มหาสทฺทํ กโรนฺติ ๑ ตมฺปิ สนฺชาเยตํ วุตฺตํ ๑
มจฺฉกหนฺตํ ชาเล ปกฺขิตฺเตปิ ตสฺมี จาเน เกวญฺญา เจว
อณฺเณ จ ปวิญฺโจะ น ปวิญฺโจะ ๑ คหิโต น คหิโตติ มหาสทฺทํ
กโรนฺติ ๑ ตมฺปิ สนฺชาเยตํ วุตฺตํ ๑ ปณฺนามีติ นิหฺรามิ น
โว มม สนฺติเก วตฺตพฺพนฺติ ตฺเมห มาทิสฺสฺส พุทฺธสฺส
วสนฺญฺจานํ อาคนฺตฺวา เอวํ มหาสทฺทํ กโรถ ๑ อตฺตโน ฆมฺมตฺยา
วสนฺตา ก็ นาม สารูปป์ กริสฺสถ ๑ ตฺมฺหาทิสานํ มม สนฺติเก
วสนกิจฺจํ นตฺถิติ ทีเปติ ๑ เตสฺ เอกภิกฺขุปี ภควา มา (๑)
ตฺเมห มหาสทฺทมตฺตเคน อเมห ปณฺนามเถติ วา อณฺณํ วา
กิลฺยจิ วตฺตํ นาสกฺขิ ๑ สพฺเพ ภควโต วจฺนํ สมฺปฏฺิจฺจนฺตา
เอวํ ฆนฺเตติ วตฺวา นิกฺขมฺีสุ ๑ เอวํ ปน เตสํ อโหสิ
มยฺ สตฺถารํ ปสฺสิสฺสฺสาม ฆมฺมกถํ โสสฺสาม ๑ สตฺถุ สนฺติเก

*เล่มที่ ๘ ภิกขุวคฺควณณา หน้า ๑๕๘

วตีสสามาติ อากตา ฯ เอวรूपสฺส ปน ครุโน สตุถุ สนฺตีกิ
อากนฺตฺวา มหาสทฺทํ กริมฺหา ฯ อุมฺหากเมว โทโส ยิ
ปณามิตฺตมหา น โน ลทฺธิ ภควโต สนฺตีกิ วตฺถุ น
สฺวณฺณวณฺณํ สรีริ โอลเกตุํ น มชฺรฺรสฺสเรณ ชมฺมํ โสตนฺติ ฯ
เต พลวโทมนสฺสชาตา หุตฺวา ปกฺกมฺีสุ ฯ

เตนุปลสงฺกมฺีสุติ เต กิร สกฺยา อากมนสมเยปี เต ภิกฺขุ
ตตฺเถว นิสินฺนา ปสฺสีสุ ฯ อถ เนลฺล เอตทโหสิ กิ นุ
โข เอเต ภิกฺขุ ปวีสิตฺวา ปฏฺินิวตฺตา ฯ ชานิสฺสาม ตํ การณฺนติ
จินฺเตตฺวา येन เต ภิกฺขุ เตนุปลสงฺกมฺีสุ ฯ หนฺทาติ ววสฺสคฺคตฺเถ
นิปาโต ฯ กหํ ปน ตฺมฺเหติ ตฺมฺเห อิทาเนว อากนฺตฺวา กหํ
คจฺจถ ฯ กิ ตฺมฺหากํ โกจิ อุปทฺทโว อุทาหุ ทสพลสฺสาติ ฯ
เตลฺล ปน ภิกฺขุณฺ อาวุโส (๑) มยฺ ภควนฺตํ ทสฺสนาย อากนฺตฺวา
ทิฏฺฐโ จ โน ภควา ฯ อิทานิ อตฺตโน วสนฺภูจฺจัน คจฺจมาติ
กิลฺยจาปี เอวํ วจนฺปริหาโร นตฺถิ ฯ เอวรूपํ ปน เลสกปฺป
อกตฺวา ขถาญฺตเมว อาโรเจตฺวา ภควตา โข อาวุโส ภิกฺขุสงฺโฆ
ปณามิโตติ อาหํสุ ฯ เต ปน ราชานो สาสเน ชฺรวหา
ตสฺมา จินฺเตลฺลํ ทฺวีหิ อคฺคสาวเกหิ สทฺธี ปญฺจสุ ภิกฺขุสเตสุ
คจฺจนฺเตสุ ภควโต ปาทมฺลํ วิคฺจจิสฺสติ ฯ อิเมลฺลํ นีวตฺตนาการ์
กริสฺสามาติ ฯ เอวํ จินฺเตตฺวา เตนฺหายสฺมฺนฺโตติ อาทิม่าหํสุ ฯ
#๑. ลี. อามาวุโส ฯ

*เล่มที่ ๘ ภิกขุวคฺคณณนา หน้า ๒๐๐

ทิกฺขุชมฺมสุขวิหารนฺติ ผลสฺมาปตฺติวิหารี อนุยฺตุโต มณฺเฒ ภควา
วิหริตฺถกาโม ฯ โส อิทานี ยถารุจฺยา วิหริตฺถสฺติ (๑) เอวํ เม อโหสีติ
วทติ ฯ มยฺมปีทานีติ มยํ ปรี โอวทมาณา วิหารโต นิกฺกทฺตฺติตา
กึ อมฺหากํ ปโรวาทน ๑ อิทานี มยฺมปี ทิกฺขุชมฺมสุขวิหารเนว
วิหริตฺถสฺมาติ ทีเปติ ๑ เถโร อิมสฺมี จาเน วิรฺทุโธ (๒)อตฺตโน
การภาวํ น อณฺเฒาสิ ๑ อยํ หิ ภิกฺขุสงฺโฆ ทฺวินฺนปี
มหาเถรานํ ภาโร ๑ เตน นํ ปฏฺิเสเชนฺโต ภควา อากเมหีติ-
อาทิมหา ๑ มหาโมคคฺคฺลฺลานตฺเถโร ปน อตฺตโน การภาวํ
อณฺเฒาสิ ๑ เตนสฺส ภควา สาธุการี อทาสี ๑

จตฺตาริมาณี ภิกฺขเวติ กสฺมา อารภี ๑ อิมสฺมี สาสเน
จตฺตาริ ภยานี ๑ โย ตานี อภีโต โหติ โส อิมสฺมี สาสเน
ปตฺติจฺจาทฺตุ สกฺโกติ ๑ อิตโร ปน น สกฺโกตฺติติ ทสฺเสตฺตุ อิมํ
เทสนํ อารภี ๑ ตตฺถ อุทโกโรหฺนเตติ อุทกํ โอโรหฺนเต
ปฺคฺคเล ๑ กุมฺภีลภยนฺติ สสฺสมารภยํ ๑ สฺสฺสกาภยนฺติ จณฺทมจฺจนภยํ ๑

โกธฺรฺปายาสฺสเสตํ อธิวจฺนนฺติ ยถา หิ พาทฺริ อุทกํ
โอดิณฺโณ อุมิสฺสุ ออสีทิตฺวา มรติ ๑ เอวํ อิมสฺมี สาสเน
โกธฺรฺปายาเส ออสีทิตฺวา วิพฺภมฺติ ๑ ตสฺมา โกธฺรฺปายาโส
อุมิภยนฺติ วุตฺโต ๑

โธทรฺกตฺตสฺเสตํ อธิวจฺนนฺติ ยถา หิ พาทฺริ อุทกํ
๑. ม. วิหริตฺถสฺตีติ ๑ ๒. ม. วิรฺทุโธ ๑

*เล่มที่ ๘ จาคุมสุตตวณณา หน้า ๒๐๑

โอดิณโณ กุมภีเลน ขาทิโต มรติ ๑ เอว อิมสมิ สาสเน
โอทริกตเตน ขาทิโต วิพภมติ ๑ ตสฺมา โอทริกตตํกุมภีลภยนฺติ
วฺตุตฺติ ๑

อรกฺขิตเนว กาเยนาติ สีสปฺปจาลกาทิกเรณน อรกฺขิตกาโย
หฺตุวา ๑ อรกฺขิตาย วาจายาติ ทฺฐจฺจุลภาสนาทิวเสน อรกฺขิตวาโจ
หฺตุวา ๑ อนุปฺนฺจิตาย สติยาติ กายคตาสตี อนุปฺนฺจาเปตฺวา ๑
อสิวฺเตหีติ อปีหิเตหิ ๑ ปฺลจฺจนฺเนตฺติ กามคฺคณานํ อธิวจฺนนฺติ ยถา
หิ พาหิโร อุกกํ โอดิณโณ อาวภฺภู นิมฺมุชฺชิตฺวา มรติ ๑ เอว
อิมสมิ สาสเน ปพฺพชิตฺโต ปฺลจกามคฺคณาภฺภู นิมฺมุชฺชิตฺวา
วิพภมติ ๑ ตสฺมา ปฺลจกามคฺคณาภฺภูภยนฺติ วฺตุตา ๑

อนฺุทฺธเสตีติ กิลเมติ มิลาเปติ ๑ ราคานฺุทฺธเสนาติ ราคาน-
นฺุทฺธสีเตน ๑ มาตฺคามสุเสตฺติ อธิวจฺนนฺติ ยถา หิ พาหิโร อุกกํ
โอดิณโณ จณฺุทฺหมจฺจํ อากมฺม ลทฺธรปฺปหาโร มรติ ๑ เอว อิมสมิ
สาสเน มาตฺคามํ อากมฺม อฺุปฺนฺนํกามราโค วิพภมติ ๑ ตสฺมา
มาตฺคาโมสุสฺสกาภยนฺติ วฺตุโต ๑

อิมานิ ปน จตฺตาริ ภยานิ ภายิตฺวา ยถา อุกกํ
อนโรหนตฺตสฺ อุกกํ นิสฺสาย อนิสฺสโร นคฺติ ๑ อุกกปีปาสาย
ปีปาสีโต จ (๑)โหติ โรชชฺลเลน กิลฺกฺจฺสรโร จ (๒) เอวเมว อิมานิ
จตฺตาริ ภยานิ ภายิตฺวา สาสเน อปพฺพชฺนตฺตสฺปี อิมํ
#๑. สี. ปีปาสีโต วา ๒. สี. กิลฺกฺจฺสรโร วา

นพกปานสุดตวณฺณา

เอวมเม สุตฺตฺติ นพกปานสุดตฺ ๑ ตตฺถ นพกปานนติ
เอวํนามเก คาม. ปุพฺเพ กิร อมฺหากํ โพรธิสฺสโต วานรโยนียํ
นิพฺพตฺโต ๑ มหากาโย กปิราชา อนกฺวานรสหฺสฺสปริวฺโต
ปพฺพตฺปาเท วิจฺรติ ๑ ปุณฺณวา (๑) โข ปน โหติ มหาปฺลโย ๑ โส
ปริสฺส เอวํ โอวตฺติ ตาตา อิมสฺมี ปพฺพตฺปาเท วิสฺผลานิ นาม
โหนฺติ ๑ อมนฺุสฺสปริคฺคหิตา โปกฺขรณฺนิโย นาม โหนฺติ ๑ ตุมฺเห
ปุพฺเพ ขาทิตฺปุพฺพานวฺ ผลานิ ขาทถ ๑ ปิตฺปุพฺพานวฺ ปานียานิ ปิวถ
เอตฺถ โว มํ ปฏฺิปุจฺฉิตฺตพฺกิจฺจํ นตฺถิ ๑ อขาทิตฺปุพฺพานิ ปน
ผลานิ อปิตฺปุพฺพานิ จ ปานียานิ มํ อปุจฺฉิตฺวา มา ขาทิตฺถ
มา ปิวิตฺถาติ ๑

เต เอกทิวสฺสํ จรฺมานา อณฺุณํ ปพฺพตฺปาทํ กนฺตุวา
โคจฺรํ คเหตุวา ปานียํ โอลเกนฺตา เอกํ อมนฺุสฺสปริคฺคหิตํ
โปกฺขรณฺนิ ทิสฺวา สหฺสา อปิวิตฺวา สมนฺฺตา ปริวเรตฺวา
มหาสฺตฺตฺสฺส อากมฺนํ โอลโลกยฺมานาปี นิสฺสีทิสฺสุ ๑ มหาสฺตฺโต
อากนฺตุวา ก็ ตาตา ปานียํ น ปิวถาติ อาห ๑ ตุมฺหากํ
อากมฺนํ โอลโลกมาติ ๑ สาธุ ตาตาติ สมนฺฺตา ปทํ ปรีเยสฺมาโน
โอดิณฺณปทํเยว อทฺทส ๑ น อุตฺตฺติณฺณปทํ ๑ ทิสฺวา สปริสฺสยาติ
อณฺุณาสี ๑ ตาวเทว จ ตตฺถ อภินิพฺพตฺตอมฺนุสฺสโส อทฺทํ
๑. ม. ปณฺณวา

*เล่มที่ ๕ ภิกขุวคฺคณณนา หน้า ๒๐๔

เทวธา กตุวา อฏฐาสี เสตมุโข นีลภุจฺฉิ รตฺตหตฺตปาโท
 มหาทาสโก วฏฺกปาโธ วิรุโป พิภจฺโณ อุตฺตรกฺขโส ฯ โส เอวมมาห
 กสฺมา ปานีโย น ปิวถ ฯ มจฺจอรุทฺถํ ปิวถ ฯ กิํ ตุมฺเห เอตฺตสฺส
 วณฺโณ สฺสณาถาติ ฯ มหาสตุโธ อาห ตฺวํ อิธ อธิวตฺโต
 อมฺนุสฺสโสติ ฯ อาม อหนฺติ ฯ ตฺวํ อิธ โอตฺตมฺณเณ ลภสฺสึติ ฯ
 อาม ลภามิ ฯ ตุมฺเห ปน สพฺเพ ขาทิสฺสามีติ น สกฺขิสฺสตี
 ยกฺขชาติ ฯ ปานีโย ปน ปิวิสฺสธาติ ฯ อาม ปิวิสฺสามาติ ฯ
 เอวํ สนฺเต เอโกปิ โว น มจฺจิสฺสตีติ ฯ ปานียญจ ปิวิสฺสาม
 น จ เต วสฺสํ คมฺิสฺสามาติ เอกํ นพฺ อหฺราเปตฺวา
 โภจฺจฺยิ คเหตฺวา ฐมิ ฯ สพฺโพ (๑) เอกจฺฉิทฺโท อโหสิ ฯ ติเร
 นิสฺสึทฺตวาว ปานีโย ปิวิ ฯ เสสวานรानํ ปาฏฺฐิเยกฺเก นเพ
 อหฺราเปตฺวา ฐมิตฺวา อทาสี ฯ สพฺเพ ยกฺขสฺส ปสฺสนตฺตเสว
 ปานีโย ปิวีสฺส ฯ วุตฺตมฺปิ เจตฺ

ทิสฺวา ปทมนฺตฺตมฺณเณ ทิสฺวาโนตฺริตํ ปทํ
 นเลน วาริํ ปิวิสฺสาม (๒) เนว มํ ตฺวํ วธิสฺสึติ ฯ (๓)
 ตโต ปฏฺฐจาย ยาว อชฺชทิวสา ตสฺมี จานเ นพา
 เอกจฺฉิทฺทาว โหนฺติ ฯ อิมินา หิ สทฺธิ อิมสฺมี กปฺเป จตฺตาริ
 กปฺเปฏฺฐจียปาฏฺฐิหาริยานิ นาม จนฺเต สสพฺมิมํ ภูฏฺฐกฺขาทกฺมฺหิ
 สจฺจกิริยญฺจานเ อคฺคิสฺส คมนฺนุปลฺเจโท ฯ ญญิกฺการกฺมฺภกฺการสฺส
 # ๑. ม. ปพฺโพ ฯ ๒. ม. ปายามิ ฯ ๓. ขุ.ชา. ๒๓/๒๐/๓ ฯ

*เล่มที่ ๘ นพกปานสุดตวณณา หน้า ๒๐๕

มาตาปีคูนั วสนภูจกถา เทวสุส อวสุสนั ๑ ตสุสา โปกุขรณียา
ตีเร นพานั เอกจกัททภาโวติ ๑ อิติ สา โปกุขรณิ นเลน
ปานียสุส ปิตตตทา นพกปานาติ นามั ลกั ๑ อปรภาเค ตั
โปกุขรณิ นิสฺสาย คาโม ปติภูจาสิ ๑ ตสุสาปี นพกปานนุเตว
นามั ชาตั ๑ ตั สนุชาย วุตตัม นพกปานเนติ ๑ ปลาสวเนติ
กีสูกวเน ๑

ตคฺข มยั กนุเตติ เอกัเสเนว มยั กนุเต อกัรตา
อณฺเณปี เย ตุมุหากั สาสเน อกัรมนุติ ๑ เต อเมหิ สทิสาว
หุตฺวา อกัรมนุตีติ ทีเปติ ๑

เนว ราชากันิคาคาทีสุ เอโก รณฺโณ อปรารั กตฺวา
ปลาติ ๑ ราชากุหิ โภ อสุโกติ ๑ ปลาโต เทวาติ ๑
ปลาตภูจกถาเนปี เม น มุจกัสนุติ ๑ สเจ ปน ปพฺพเชยฺย ๑ มุจเจยฺยาติ
วทติ ๑ ตสุส โภจเทว สุโท กนุตฺวา ตั ปวุตฺตี อโรเจตฺวา
ตฺว สเจ ชีวคฺคัมภณฺสิ ๑ ปพฺพชาหิติ ๑ โส ปพฺพชิตฺวา ชีวิตั รกฺขมาโน
จรติ ๑ อัย ราชากันิโต นาม ๑

เอโก ปน โจรานั มุลลั ฉินฺทนุโต จรติ ๑ โจรา สุตฺวา
ปฺริสานั อตฺถิกภาวึ น ชานนุติ ๑ ชานาเปสฺสาม นนุติ
วทนุติ ๑ โส ตั ปวุตฺตี สุตฺวา ปลาติ ๑ โจรา ปลาโตติ
สุตฺวา ปลาตภูจกถาเนปี โน น มุจกัสนุติ ๑ สเจ ปน ปพฺพเชยฺย
มุจเจยฺยาติ วทนุติ ๑ โส ตั ปวุตฺตี สุตฺวา ปพฺพชติ ๑

*เล่มที่ ๘ ภิกขุวคฺคณณนา หน้า ๒๐๖

อัย โจรากินีโต นาม ฯ

เอโก ปน พหุ อธิ ขาทิตฺวา เตน อิณน อญฺโฆ
ปีพีโต ตมฺหา คามา ปลายติ ฯ อิศามิกา สุตฺวา
ปลาตญฺจานปี โน น มุจฺจิสฺสติ ฯ สเจ ปน ปพฺพชเยย
มุจฺเจยฺยาติ วทฺหติ ฯ โส ตํ ปวฺตฺตี สุตฺวา ปพฺพชติ ฯ
อัย อิศฺญโฆ นาม ฯ

ราชภยาทีนํ ปน อญฺจตเรน ภเยน ภิโต อญฺโฆ อาตุโร
หุตฺวา นิกฺขมฺม ปพฺพชิตฺโถ ภยญฺโฆ นาม ฯ ทฺพภิกฺขาทีสุ
ชีวิตุ อสฺกโกนฺโต ปพฺพชิตฺโถ อาชีวิกาปกโต นาม ฯ อาชีวิกาย
ปกโต อภิภูโตติ อตุโถ ฯ อิมสฺ ปน เอโกปี อิมหิ การณฺหิ
ปพฺพชิตฺโถ นาม นตฺถิ ฯ ตสฺมาเนว ราชาภินิตฺตาตีอาทิมานฺห ฯ

วิเวกนฺติ วิวิจฺจ วิวิตฺโต หุตฺวา ฯ อิทํ วุตฺตํ โหติ
ยํ กามฺหิ จ อุกฺสฺลชฺรมฺเมหิ จ วิวิตฺเตน ปรมฺมุติยชฺฌมานสงฺขาตํ
ปีติสฺขํ อธิคนฺตพฺพํ ฯ สเจ ตํ วิวิจฺจ กามฺหิ วิวิจฺจ อุกฺสฺเลหิ
ชฺรมฺเมหิ ปีติสฺขํ นาริกจฺจติ ฯ อญฺณํ วา อูปริ ทฺวินฺนํ ฌานานํ
จตฺนฺนญฺจ มกฺคานํ วเสน สนฺตตรํ สฺขํ นาริกจฺจติ ฯ ตสฺส
อิม อภิชฺฌาพโย จิตฺตํ ปรียาทาย ติฏฺฐนฺตฺติติ ฯ ตตฺถ อรตฺตีติ
อธิกฺสฺเลสุ ชฺรมฺเมสุ อุกฺกณฺจิตฺตา ฯ ตนฺทีติ อาลสิยภาโว ฯ
เอวํ โย ปพฺพชิตฺฺวา ปพฺพชิตฺกิจฺจํ กาคฺคํ น สกฺโกติ ฯ ตสฺส
อิม สตฺต ปาปชฺมมา อูปฺปชฺชิตฺฺวา จิตฺตํ ปรียาทียนฺตฺติติ

*เล่มที่ ๘ นพกปานสุดตวณณา หน้า ๒๐๗

ทสเสตวา อิทานิ ยสฺส เต ฐมา จิตฺตํ ปริยาทาย
ติฏฺฐนฺติ ฯ โสเยว สมณกัจจปี กาคฺคํ น สกโกตฺติ ปฺน วิเวกํ
อนฺรุทฺธา ฯเป ฯ อณฺณํ วา ตโต สนฺตตรนฺติ อห ฯ

เอวํ กณฺหปฺกขํ ทสเสตวา อิทานิ เตเนว นเยน
สูกกปฺกขํ ทสเสตฺตํ ปฺน วิเวกนฺติอาทิมาย ฯ ตสฺสโต วุตต-
นเยเนว เวทิตพฺโพ ฯ

สงฺขาชาติ ชานิตฺวา ฯ เอกนฺติ เอกจฺจํ ฯ ปฏฺฐิเสวตฺติ
เสวิตพฺพยุตฺตํ เสวติ ฯ เสสฺสพเทสฺสปี เอเสว นโย ฯ อุปฺปตฺตีสฺ
พฺยากโรตฺติ สปฺปฏฺฐิสนฺธิเก ตาว พฺยากโรตฺตํ อุปฺปฏฺฐิสนฺธิเก กถํ
พฺยากโรตฺติ ฯ อุปฺปฏฺฐิสนฺธิกสฺส ปฺนพภเว ปฏฺฐิสนฺธิ นตฺถิตฺติ
วทนฺโต อุปฺปตฺตีสฺ พฺยากโรตฺติ นาม ฯ

ชนกฺหนตฺถนฺติ ชนวิมฺหาปนตฺถํ ฯ ชนลปนตฺถนฺติ
มหาชนสฺส อุปฺลาปนตฺถํ น อิติ มํ ชโน ชานาคฺคฺติ เอวํ
มํ มหาชโน ชานิสฺสตี ฯ เอวํ เม มหาชนสฺส อนฺตเร กิตฺติสทฺโท
อุคฺคจฺฉิสฺสตีติ อิมินาปี การณฺน น พฺยากโรตฺติ อตฺถโต ฯ
อุพฺวารเวทาคิ มหนฺตคฺคฺจฺฉิโน ฯ

โส โข ปนฺสฺส อายสฺมาติ โส ปรีนฺพิพฺพโต อายสฺมา
อิมสฺส จิตฺสฺส อายสฺมโต ฯ เอวํสึโลตฺติอาทิสฺ โลกียโลกุตฺตร-
มิสฺสกาเว สึลาทโย เวทิตพฺพา ฯ เอวํฐมฺโมติ เอตฺถ ปน
สฺมาธิปฺกจิกา ฐมา ฐมาติ อธิปฺเปตา ฯ ฝาสฺวิหาโร

*เล่มที่ ๘ ภิกขุวคฺคณณนา หน้า ๒๐๘

โหตีติ เตน ภิกขุณา ปุริตปฏิปัตตี ปุเรนตสฺส อรหตฺตผลํ
สจฺจิกตฺวา ผลสมาปตฺติวิหาเรน ผาสฺสูหาโร โหติ อรหตฺตํ
ปตฺตํ อสฺสโกนตสฺส ปฏิปัตตี ปุรยมาณสฺส จรโตปี
ผาสฺสูหาโรเยว นาม โหติ อิมินา นเยน สพฺพวาระสุ
อตุโถ เวทิตฺตฺวา โหติ ๑

นพฺกปानสฺตฺตวณณนา นิฏฺฐิตา ๑

อฏฺฐมํ ๑

โกลิสฺसानิสฺตฺตวณณนา (๑)

เอวมเม สฺตฺตฺตฺติ โกลิสฺसानิสฺตฺตํ ๑ ตตฺถ ปทฺรสมาจาโรติ (๒)
ทฺพฺพลสมาจาโร โอปาริกาจโร ๑ ปจฺจเยสุ สาเปกฺโข มหา-
รกฺขิตตฺเตโร วีย ๑ ตํ กิร อฺปปญฺจจากฺกุเล นิสฺสินฺนํ อฺปปญฺจโก
อาห อสฺสกุเถรสฺส เม ฆนฺเต จิวฺรํ ทินฺนฺนฺติ ๑ สาธุ
เต กตํ ตํเยว ตกฺเกตฺวา วิหรนตสฺส จิวฺรํ เทนฺเตนาติ ๑
ตฺมฺหากํปี ฆนฺเต ทสฺสามิตี ๑ สาธุ กิรฺสฺสตี ตํเยว
ตกฺเกนตสฺสาติ อาห ๑ อยมฺปี เอวรฺูโป โอปาริกาจโร
อโหสิ ๑ สปฺปตฺติสฺเสนาติ สเชฏฺฐเกน น อตฺตानํ เชฏฺฐกํ กตฺวา
วิหริตฺตฺวา ๑ เสรีวิหาเรนาติ สจฺจนฺทวิหาเรน นิสฺสงฺกฺสฺวิหาเรน ๑
นानุปชฺชชาติ น อนฺนุปชฺช น อนฺนุปฺวิสิตฺวา ๑ ตตฺถ
๑. ม. โกลิสฺยานิสฺตฺตวณณนา ๑ ๒. ม. ปทฺรสมาจาโรติ ๑

*เล่มที่ ๘ โคลิสถานิสุตตวณณา หน้า ๒๐๕

โย ทวีสุ มหาเถรสฺ อุกโต นิสินฺเนสฺ เต อนาปุจฺฉิตฺวา
 จิวเรน วา ชานฺนา วา ฆฏฺเฏนฺโต นิสิตฺติ ฯ อัย อนุปชช
 นิสิตฺติ นาม ฯ เอวํ อกฺตฺวา ปน อตฺตโน ปตฺตอาสนสนฺติเก
 จตฺวา นิสิตฺวาโสติ วุตฺเตน นิสิตฺตพฺพํ ฯ สเจ น วทนฺติ
 นิสิตฺทามิ ภนฺเตติ อาปุจฺฉิตฺวา นิสิตฺตพฺพํ ฯ อาปุจฺฉิตกาลโต ปฏฺจาย
 นิสิตฺทาติ วุตฺเตปี อวุตฺเตปี นิสิตฺตํ วฏฺฏติเยว น
 ปฏฺิพาหิสฺสามิตฺติ เอตฺถ โย อตฺตโน ปตฺตาสนํ อติกฺกมิตฺวา
 นวกานํ ปาปุณฺณฏฺจानเ นิสิตฺติ ฯ อัย นเว ภิกฺขุ อาสนเนน
 ปฏฺิพาหติ นาม ฯ ตสฺมี หิ ตถา นิสินฺเน นวา ภิกฺขุ
 อมฺหากํ นิสิตฺตํ น เทตฺติ อุชฺฌายนฺตา ติฏฺฐนฺติ วา อาสนํ
 วา ปริเยสนฺตา อาหิณฺชนฺติ ฯ ตสฺมา อตฺตโน ปตฺตาสเนเยว
 นิสิตฺตพฺพํ ฯ เอวํ น ปฏฺิพาหติ นาม ฯ

อาภิสมาจาริกํปี ฌมฺมนฺติ อภิสมาจาริกวตฺตปฏฺิปตฺติ-
 มตฺตํปี นาคิกาเลนาคิ น อติปาโต ปวิสิตพฺพํ น
 อติทิวา ปฏฺิภกฺกมิตพฺพํ ฯ ภิกฺขุสงฺฆเมน สทฺธีเยว ปวิสิตพฺพญจ
 นิกฺขมิตพฺพญจ ฯ อติปาโต ปวิสิตฺวา อติทิวา นิกฺขมฺนตฺส
 หิ เจตฺยงฺคณโพธิยงฺคณวตฺตาทินิ ปรีหายนฺติ ฯ กาลสฺเสว มุขํ
 ไรฺวิตฺวา มกฺกฏฺกสฺตฺตานิ ฉินฺทนฺเตน อสฺสาวพินฺทุนิปาเตนฺเตน
 คามํ ปวิสิตฺวา ยาคุํ ปรีเยสิตฺวา ยาว ภิกฺขากาลา อนฺโต-
 คามเยว นานปฺปการิ ตีรจฺฉานกถิ กเถนฺเตน นิสิตฺตฺวา

*เล่มที่ ๘ ภิกขุวคฺควณณา หน้า ๒๑๐

ภคตทิจจํ กตฺวา ทิวา นิกฺขมฺม ภิกฺขุณฺํ ปาทะ ไรฺวณเวลาย
วิหารํ ปจฺจาคนฺตพฺพํ โหติ น ปุเรภคตํ ปจฺจมาภคตํ
กุเลสุ จาริตฺตํ อาปชฺชิตพฺพนฺติโย ปน ภิกฺขุ นิมฺนฺติโต
สภคฺโต สมานो สนฺตํ ภิกฺขุํ อนาปจฺจมา ปุเรภคตํ วา
ปจฺจมาภคตํ วา กุเลสุ จาริตฺตํ อาปชฺชเยยฺย ๑ อลฺลตฺร สมยา
ปาจิตฺตियนฺติ (๒)อิมิํ สิกฺขาปทํ รกฺขณฺเตน ตสฺส วิภงฺเก วุตฺตํ
ปุเรภคตฺตลฺลจ ปจฺจมาภคตฺตลฺลจ จาริตฺตํ น อาปชฺชิตพฺพนฺติ ๑
อุทฺธโต โหติ จปฺโลติ อุทฺธจฺจปคฺติโก เจว โหติ จีวร-
มณฺฑนปตฺตมณฺฑนเสนาสนมณฺฑนา อิมสฺส วา ปฺตฺติกายสฺส
เกลาเยนา ปณฺฑนาติ เอวํ วุตฺเตน จ ตฺรณฺทารกจาปฺเลเยน
สมนฺนาคโต ๑

ปฺลยวตา ภวิตพฺพนฺติ จีวรกมฺมาทิสฺสู อิติ กคฺตพฺเพสุ
อุบายปฺลยาย สมนฺนาคเตน ภวิตพฺพนฺติ ๑

อภิธมฺเม อภิวินยฺยติ อภิธมฺมปิฏฺเเก เจว วินยปิฏฺเเก จ
ปาลิวเสน เจว อฏฺฐกถาวเสน จ โยโค กรณฺิโย ๑ สพฺพนฺติเมน
หิ ปฺริจฺเจเทน อภิธมฺเม ทุกตฺติกมาตฺติกาหิ สทฺฐี ฐมฺม-
ททยวิภงฺกํ วินา น วฏฺฎฺติ ๑ วินยฺเย ปน กมฺมมากมฺมวินิจฺจเยน
สทฺฐี สฺววินิจฺจิตานิ เทว ปาติโมกฺขานิ วินา น วฏฺฎฺติ ๑

อารุปฺปาติ เอตฺตาวตา อฏฺฐปี สมาเป็นฺตฺติโย วุตฺตา

*เล่มที่ ๘ โคลิสุสานิสุตตวณณา หน้า ๒๑๑

โหนติ ฯ ตา ปน สพฺเพน สพฺพํ อสกุโกนฺเตน สตฺตสุปี
โยโค กรณฺโโย ฯ ฉสุปี ปญฺจสุปี สพฺพนฺติเมน ปริจฺเจเทน
เอกํ กสิณฺปริกมฺมกมฺมภูจันํ ปคฺฉํ กตฺวา อาทาย วิจฺริตฺพํ
เอตฺตํ วนา น วภูจฺติ ฯ อุตฺตริมฺนุสฺสธฺมเมติ อิมินา สพฺเพปี
โลกุตฺตรธฺมเม ทสฺเสติ ฯ ตสฺมา อรหนฺเตน หุตฺวา วิหาตฺพํ ฯ
อรหตฺตํ อนภิสฺมภูณฺเตน อนาคามิผลे สกทาคามิผลे โสตา-
ปตฺติผลे वा ปตฺติภูจาทฺพํ ฯ สพฺพนฺติเมน ปริยาเยน เอก-
วิปฺสฺสนาสฺสํ ยาว อรหตฺตา ปคฺฉํ กตฺวา อาทาย วิจฺริตฺพํ ฯ
เสถ สพฺพตฺถ อุตฺตานเมว ฯ อิมํ ปน เทสนํ आयสฺมา
สาริปฺตฺโต เนยฺยปฺกคฺลสฺส วเสน อาภิสฺมาจาริกวตฺตโต ปญฺจาย
อนฺุพฺพเพน อรหตฺตํ ปาเปตฺวา นิฏฺฐาเปสีติ ฯ

โคลิสุสานิสุตตวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

นวมํ ฯ

กัฎาคริสุตตวณณา

เอวมเม สุตุนติ กัฎาคริสุตติ ๑ ตตถ กาสีสุตติ เอวันามเก
 ชนปเท ๑ เอถ ตุมหะปี ภิกขเวติ เอถ ตุมหะปี ภิกขเว อิมะ ปญจ
 อานิสเส สมปัสสมานา อณฺเฏเรว รตฺติโกชนา ภูณฺชถ ๑
 อิติ ภควา รตฺติวิกาลโกชนํ ๑ ทิวาวิกาลโกชนนฺติ อิมานิ เทว
 โภชนานิ เอกปฺปหารเณ อชหาเปตฺวา เอกสุมิ สมเย ทิวา-
 วิกาลโกชนเมว ชหาเปสิ ๑ ปฺน กาลิ วิตฺตินามะตฺวา รตฺติ-
 วิกาลโกชนํ ชหาเปนฺโต เอวมมาห ๑ กสฺมา ๑ อิมานิ หิ เทว
 โภชนานิ วตฺตมานานิ วฏฺเฐ อัจฉณานิ สมากัจฉณานิ นที อุตฺตฉฉณอุทกั
 วยิ อนุปภกขณฺนานิ นีวาเตสฺสปี ฆเรสฺส สฺสโกชนานิ ภูณฺชิตฺวา
 วทฺธิตา สฺซุมมาลา กุลปฺตฺตา เทว โภชนานิ เอกปฺปหารเเนว
 ปชหนฺตา กิลมนฺติ ๑ ตสฺมา เอกปฺปหารเณ อชหาเปตฺวา
 ภทฺทาลิสฺสุตเต ทิวาวิกาลโกชนํ ชหาเปติ อิช รตฺติวิกาลโกชนํ ๑
 ชหาเปนฺโต ปน น ตชฺชิตฺวา วา นิคฺคณฺหิตฺวา ๑ เตสั ปหาน-
 ปจฺจยา ปน อปฺปาพาทตฺถจ สฺสชานิสฺสธธาติ เอว อานิสฺสั
 ทสฺเสตฺวา ว ชหาเปสิ ๑ กัฎาคริตฺติ ตสฺส นิคฺคมสฺส นามํ ๑

อสฺสชิปฺนพฺพสฺสกาทิ อสฺสชิ จ ปฺนพฺพสฺสโก จ ฉสฺ
 ฉพฺพคฺคิเยสฺส เทว คณฺจาริยา ๑ ปณฺฑกฺโก โลหิตฺโก เมตฺติโย
 ภูมฺมชโก อสฺสชิ ปฺนพฺพสฺสโกติ อิมะ ฉ ชนา ฉพฺพคฺคิยา
 นาม ๑ เตสฺ ปณฺฑกฺกโลหิตกา อตฺตโน ปรีสั คเหตฺวา

*เล่มที่ ๘ กิฎาภิรสิสุตตวณณา หน้า ๒๑๓

สวตถึยั วสนุติ ๑ เมตติยภุมมชกา ราชคเห ๑ อิเม เทว
ชนา กิฎาภิรสิมี อาวาสกา โหนุติ ๑ อาวาสกาติ นิพทฐ-
วาสโน ๑ ตัณิพนุชา อกตึ เสนาสันนั กโรนุติ ๑ ชินุณั
ปฎิสงขโรนุติ ๑ กเต อิสฺสรา โหนุติ ๑ กาลิกนุติ อนาคเต กाल
ปตตพพิ อานิสฺสั ๑

มยา เจตึ ภิกขเวติ อิช กึ ทสฺเสติ ๑ ภิกขเว ทิวสฺส
ตโย วาเร ภุชิตฺวา สุขเวทนัเยว อูปฺปาเทนุโต น อิมสฺมี
สาสเน กิจจกาเรี นาม โหติ เอตตกา ปน เวทนา
เสวิตพพา ๑ เอตตกา น เสวิตพพาติ เอตมตถึ ทสฺเสตฺถึ อิมั
เทสนั อารภิ ๑ เอวรूपึ สฺขั เวทนั ปชถาติ อิทั จ
เลหฺสฺสิตโสมนสฺสวเสน วุตตึ ๑ อูปสมฺปชช วิหรธาติ อิทั จ
เนภขมฺมสฺสิตโสมนสฺสวเสน ๑ เอวั อิตฺ ปเรสุปี ทฺวิสฺ วาเรสุ
เลหฺสฺสิตเนภขมฺมสฺสิตานึเยว โทมนสฺसानญจ อูปกฺขานญจ วเสน
อตุโถ เวทิตพฺโพ ๑

เอวั เสวิตพพาเสวิตพพเวทนั ทสฺเสตฺถวา อิทานิ เยสั
อูปฺปมาเทน กิจจึ กตตพพิ ๑ เยสญจ น กตตพพิ ๑ เต ทสฺเสตฺถึ
นาหึ ภิกขเว สพเพสึเยวาติอาทิมาน ๑ ตตถ กตึ เตสั
อูปฺปมาเทนาคิ เตสั ยั อูปฺปมาเทน กตตพพิ ๑ ตั กตึ ๑
อนุโลมิกานิตึ ปฎิปตฺติอนุโลมานิ กมฺมฏฺฐานสปปายานิ ๑ ยตถ
วสนฺเตน สกฺกา โหนุติ ๑ มกฺคผลานิ ปาปฺณิตฺถึ ๑ อินุทฺริยานิ

*เล่มที่ ๘ กิฎาภิริสตุตตวณณนา หน้า ๒๑๕

ผุฎจนตํ สจฺจนิกโรตฺติ ภายสภฺชึ ๑ โย ฉานผสฺสํ ปจฺมํ
ผุสฺตติ ๑ ปจฺฉา นิโรธํ นิพฺพานํ สจฺจนิกโรตฺติ โส โสตาปตฺติ-
ผลภฺจฺจํ อาที กตฺวา ยาว อรหตฺตมคฺคภฺจฺจา ฉพฺพิโธ โหตฺติ
เวทิตพฺโพ ๑ เตเนวหา อีเชกจฺโจ ปุคฺคโล อภฺจฺจวิโมกฺเข กาเยน
ผุสฺติวฺวา วิหฺรตฺติ ๑ ปณฺณาย จสฺส ทิสฺวา เอกจฺเจ อาสวา
ปริกฺขิณา โหนฺติ ๑ อัย วุจฺจติ ปุคฺคโล ภายสภฺชิตฺติ ๑ (๑)

ทิกฺขจนตํ ปตฺโตตฺติ ทิกฺขจิปฺตฺโต ๑ ตตฺริทํ สงฺเขปตฺกฺขณํ ๑
ทฺกฺขา สงฺขารา ๑ สฺโข นิโรธฺติ ฉาตํ โหติ ทิกฺขจฺจํ วิทิตํ
สจฺจนิกตํ ผุสฺติตํ ปณฺณายาติ ทิกฺขจิปฺตฺโต ๑ วิตฺถารโต ปเนโสปี
ภายสภฺชึ วีย ฉพฺพิโธ โหติ เตเนวหา อีเชกจฺโจ ปุคฺคโล
อิทํ ทฺกฺขณฺติ ยถาภฺจฺจํ ปชานาติ ๑เป ๑ อัย ทฺกฺขณฺนิโรธ-
คามินิปรฺกฺกิปทาติ ยถาภฺจฺจํ ปชานาติ ๑ ตถาคตฺตปฺปเวทิตา จสฺส
ธมฺมา ปณฺณาย วอทิกฺขจฺจา โหนฺติ วอจฺจริตา ๑เป ๑ อัย
วุจฺจติ ปุคฺคโล ทิกฺขจิปฺตฺโตตฺติ ๑ (๒)

สทฺทฺธาวิมฺตฺโตตฺติ สทฺทฺธาย วิมฺตฺโต ๑ โสปี วุตฺตณเยเนว
ฉพฺพิโธ โหติ เตเนวหา อีเชกจฺโจ ปุคฺคโล อิทํ ทฺกฺขณฺติ
ยถาภฺจฺจํ ปชานาติ ๑เป ๑ อัย ทฺกฺขณฺนิโรธคามินิปรฺกฺกิปทาติ
ยถาภฺจฺจํ ปชานาติ ๑ (๓) ตถาคเต จสฺส สทฺทฺธา นิวิฎฺฐา โหติ
มฺลชาตา ปตฺติภฺจฺจิตา (๓)อัย วุจฺจติ ปุคฺคโล สทฺทฺธาวิมฺตฺโตตฺติ ๑

๑. ม. ตถาคตฺตปฺปเวทิตา จสฺส ธมฺมา

ปณฺณาย วอทิกฺขจฺจา โหนฺติ วอจฺจริตา ๑เป ๑ โน จ โข ยถา ทิกฺขจิปฺตฺตตฺต

*เล่มที่ ๘ ภิกขุวคฺคความณา หน้า ๒๑๖

เอเตสุ หิ สทฺธาวิมุตฺตสฺส ปุพฺพภากมคฺคกฺขณเณ สทฺทหนฺตสฺส
 วิย โอกปฺเปนฺตสฺส วิย อธิมุจฺจนฺตสฺส วิย จ กิเลสกฺขโณ
 โหติ ทิฏฺฐิปปฺตฺตสฺส ปุพฺพภากมคฺคกฺขณเณ กิเลสกฺขณทกฺขณณานํ
 อทฺนฺธํ ติจิณฺณํ สุรํ หุตฺวา วหติ ฯ ตสฺมา ยถา นาม
 นาทิตฺติยเณน อสิเนา กทลํ นิมนฺทหนฺตสฺส นิมนฺทจฺานํ น
 มฏฺฐํ โหติ อสิ น สีนํ วหติ ฯ สทฺโท สุขฺยติ ฯ พลวตโร
 วายาโม กาทพฺโพ โหติ เอวรูปา สทฺธาวิมุตฺตสฺส
 ปุพฺพภากมคฺคภาวนา ฯ ยถา ปน จิตฺตนิสฺสิตอสิเนา กทลํ
 นิมนฺทหนฺตสฺส นิมนฺทจฺานํ มฏฺฐํ โหติ อสิ สีนํ วหติ ฯ สทฺโท
 น สุขฺยติ ฯ พลววายามกิจจํ น โหติ เอวรูปา ปญฺญา-
 วิมุตฺตสฺส ปุพฺพภากมคฺคภาวนา เวทิตพฺพา ฯ

ธมฺมํ อนุสฺสเรตฺติ ธมฺมานุสारी ฯ ธมฺโมติ ปญฺญา ฯ
 ปญฺญาปุพฺพํ มคฺคํ ภาวตฺติ อตฺโถ ฯ สทฺธานุสारीหิ จ
 เอเสว นโย ฯ อูโก ปเนเต สโตปาตฺตติมคฺคกฺขณายเว ฯ วุตฺตํปี
 เจตฺยสฺส ปุคฺคสฺส สโตปาตฺตติผลสจฺฉิกิริยาย ปฏฺิปนฺนสฺส
 ปญฺณินฺทริยํ อธิมตฺตํ โหติ ปญฺญาวาหิ ปญฺญาปุพฺพํ
 อริยมคฺคํ ภาวติ ฯ อัย วุจฺจติ ปุคฺคโล ธมฺมานุสारी (๑) ตถา ยสฺส
 ปุคฺคสฺส สโตปาตฺตติผลสจฺฉิกิริยาย ปฏฺิปนฺนสฺส สทฺธิทฺธิยํ
 อธิมตฺตํ โหติ สทฺธาวาหิ สทฺธาปุพฺพํ อริยมคฺคํ ภาวติ

*เล่มที่ ๘ กิฎาภิรุตตวณณา หน้า ๒๑๗

อัย วุจจติ ปุคโคโต สทธานุสารีติ ฯ (๑) อยเมตถ สงเขโป
วิตถารโต ปเนสา อุโกโตภาควิมุตตาทิกถา วิสุทฺธิมคฺเค ปญญา-
ภาวนาธิกาเร วุตฺตา ฯ ตสฺมา ตตฺถ วุตฺตนเยเนว เวทิตพฺพา ฯ
ยา ปเนสา เอเตสํ วิภาทสฺสสตฺถํ อิทฺ ปาลี อาคตา ฯ ตตฺถ
ยสฺมา รุปสฺมาปตฺติยา วินา อรูปสฺมาปตฺติโย นาม นตฺถิ ฯ ตสฺมา
อารูปปตฺติ วุตฺเตปี อฏฺฐวิโมกฺขา วุตฺตาว โหนตฺติติ เวทิตพฺพา ฯ

กาเยน ผุสฺสิตฺวาติ สหชาตนาเมกาเยน ผุสฺสิตฺวา ฯ ปญญา
จสฺส ทิสฺวาติ ปญญา จ เอตสฺส อริยสจฺจธมฺเม ทิสฺวา
เอกจฺเจ อาสวาติ ปจฺมมคฺคาทีหิ ปหาตพฺพา เอกเทสอาสวา ฯ
ตถาคตปฺปเวทิตาติ ตถาคเตน ปเวทิตา จตฺสจฺจธมฺมา ฯ
ปญญา โวทิฏฺฐา โหนตฺติติ อิมสฺมี จาเน สึลฺลํ กถิตํ
อิมสฺมี สมาธิ ฯ อิมสฺมี วิปสฺสนา ฯ อิมสฺมี มคฺโค อิมสฺมี
ผลนฺติ เอวํ อตฺถเณน อตฺถเณ การเณน การเณ จินฺณจริตฺตตา
มคฺคปญญา สุตฺทิฏฺฐา โหนตฺติ ฯ โวจริตฺตาติ วิจริตา ฯ (๒) สทฺธา
นิวิฏฺฐา โหตฺติติ โอกปฺปนสทฺธา ปตฺติฏฺฐิตา โหติ มตฺตโส
นิชฺฌานํ ขมนฺตฺติติ มตฺตาย โอโลกนํ ขมนฺตฺติ ฯ สทฺธามตฺตนฺติ
สทฺธาเยว ฯ อิตฺรํ ตสฺเสว เววจนํ ฯ

อิตฺติ อิมสฺส อปฺปมาเทน กรณฺเียสฺส ปุคฺคเสสฺส ตโย
ปฏฺวิวิฏฺฐมคฺคผลา เสขา ฯ เตสฺส อณุโลมเสนาสนํ เสวมาณา

*เล่มที่ ๘ ภิกขุวคฺคณณนา หน้า ๒๑๘

กลุยามิตฺเต ฆชฌานา อินฺทฺริยานิ สมนฺนายนฺนา อนฺ-
ปุพฺเพน อรหตฺตํ คณฺหนฺติ ฯ ตสฺมา เตสํ ยถาจิโต จ
ปาลีอตุโธ ฯ อวสานे ปน เทว โสตาปตฺติมคฺคสมงฺคิโน ฯ เตหิ
ตสฺส มคฺคสฺส อนฺโถมเสนาสนํ เสวิตํ ฯ กลุยามิตฺตา ฆชิตา
อินฺทฺริยานิ สมนฺนानीตานิ ฯ อุปริ ปน ตินฺณํ มคฺคานํ อตฺถาย
เสวมานา ฆชฌานา สมนฺนายนฺนา อนฺปุพฺเพน อรหตฺตํ
ปาปฺณิสฺสนฺติตฺติ อยมตฺถ ปาลีอตุโธ ฯ

วิตถฺตทวาที ปน อิมเมว ปาลี คเหตุวา โลกุตฺตรมคฺโค
น เอกจิตฺตภฺขณฺนิโก ฯ พหุจิตฺตภฺขณฺนิโกติ วทตี ฯ โส วตฺตพฺโพ
ยหิ อญฺเณน จิตฺเตน เสนาสนํ ปฏฺิเสวตี ฯ อญฺเณน กลุยามิตฺเต
ฆชิตี ฯ อญฺเณน อินฺทฺริยานิ สมนฺนानนฺติ ฯ อญฺณํ มคฺคจิตฺตฺนฺติ
สนฺธาย ตฺवं น เอกจิตฺตภฺขณฺนิโก มคฺโค ฯ พหุจิตฺตภฺขณฺนิโกติ
วทตี ฯ เอวํ สนฺเต เสนาสนํ เสวมาโน นีโลภาสํ ปพฺพตฺติ
ปสฺสตี ฯ วนํ ปสฺสตี ฯ มิคปภฺจันํ สทฺทํ สฺฐนาตี ฯ ปุปฺผลานํ (๑)คฺนฺธิ
ฌายตี ฯ ปานียํ ปิวฺนฺโต รสํ สายตี นิสีทฺนฺโต นิปชฺชนฺโต
ผสฺสํ ผุสตี ฯ เอวํ เต ปญฺจวิญฺญาณสมงฺคิปี โลกุตฺตร-
ธมฺมสมงฺคีเยว ฆวิสฺสตี ฯ สเจ ปเนตฺติ สมฺปฏฺิจฺฉตี ฯ สตฺถารา สทฺธิ
ปฏฺิวิรุชฺฉตี ฯ สตฺถารา หิ ปญฺจวิญฺญาณกายา เอกนฺตอพฺยาคตา
วตฺตา ฯ ตํสมงฺคิสฺส กุสลาภฺสํ ปฏฺิกฺขิตฺติ ฯ โลกุตฺตรมคฺโค
#๑. สี. ปุปฺผลาผลานํ ฯ

ปริพพาชกคุณคุณนา

เตวิชชวจนุตตวณนา (๑)

เอวมเม สุตนุติ จุลลวจจโคตตสุตต์ ๑ ตตถ เอกปฺนุฑริเกติ
ปฺนุฑริโก วุจติ เสตมพฺรโก ๑ โส ตสฺมี อาราม เอโก
ปฺนุฑริโก อตถิติ เอกปฺนุฑริโก ๑ เอตทโหสิติ ตตถ ปวิสิตุ-
กามตาย อโหสิ ๑ จิสฺสํ โข ฆนฺเตติ ปกตียา อากตปฺพพตฺ
อุปาทย ๑ ฆมฺมสฺส จานฺนฆมฺมนุติ อิธ สพฺพณฺณุตถาณํ
ฆมฺโม นาม ๑ มหาชนสฺส พุยากรณํ อนุฆมฺโม นาม ๑ เสถํ
ชีวกสุตฺเต (๒) วุตฺตณฺยเมว น เมติ อนุณฺณุถาย จตฺวา อนุณฺณํปี
ปฏิกฺขิปติ ๑ สพฺพณฺณู สพฺพทสฺสาวิ อปริเสถํ ฌาณทสฺสนํ
ปฏิกฺขานาตีติ หิ อิํ อนุชานิตพฺพิ สียา ๑ จรโต จ เม
ปจฺจุปฺนุจิตนุติ อิํ ปน นานุชานิตพฺพิ ๑ สพฺพณฺณุตถาณน
หิ อวชฺชิตฺวาว ชานาติ ๑ ตสฺมา อนุณฺณุถาย จตฺวา
อนุณฺณํปี ปฏิกฺขิปนฺโต เอวมมาห ๑

อาสวานํ ขยาติ เอตถ สกึ ชินานิ อาสวานํ ปฺน
เขเปตพฺพาภาวา ยาวเทวาติ น วุตฺตํ ๑ ปฺพเพนิवासถาณน
เจตถ ภควา อตีตชานนคฺณํ ทสฺเสติ ทิพฺพจกฺขุถาณน
ปจฺจุปฺนุชานนคฺณํ อาสวกฺขยถาณน โลกุตฺตรคฺณนุติ อิติ

*เล่มที่ ๕ เทววิษววจนสตตวณณา หน้า ๒๒๓

อิมานี ตีหิ วิชชาหิ สกทพุททคุณเณ สงขิปิตวา กเถสิ ฯ

คิหิสัโยชนนุติ คิหิพนุชนั คิหิปริกขารesu นิกนุตี ฯ

นตฺถิ โข วจฺจาทิ คิหิสัโยชนั อปฺปฬาย ทุกฺขสฺสนุตฺตํ กโรนฺโต (๑)

นาม นตฺถิ ฯ เยปี หิ สนฺตติมหามตฺโต อุกฺกเสโน เสฏฺฐิปฺตฺโต

วืตโสภทการโกติ คิหิลิงฺเก จิตาว อรหตฺตํ ปตฺตา ฯ เตปี มกฺเคน

สพฺพสงฺขารesu นิกนุตี สุกฺขาเปตฺวาว ปตฺตา ฯ ตํ ปตฺวา ปน

น เตน ลิงฺเคน อฏฺฐิสฺสุ ฯ คิหิลิงฺกํ นามตํ หีนํ ฯ อุตฺตมกฺคณั

ธารตฺตํ น สกฺโกติ ฯ ตสฺมา ตตฺถ จิโต อรหตฺตํ ปตฺวา ตํ

ทิวสเมว ปพฺพชติ วา ปรีนึพฺพชาติ วา ฯ ภูมฺมเทวตา ปน

ติฏฺฐนฺติ ฯ กสฺมา นิลีโยนกาสสฺส อตฺถิตาย ฯ เสสกาภเวสุ

มนุสฺเสสุ โสตาปนฺนาทโย ตโย ติฏฺฐนฺติ ฯ กามาวจรเทเวสุ

โสตาปนฺนา สกทาคามิโน จ ฯ อนาคามิฉินฺนสวา ปเนตฺถ น

ติฏฺฐนฺติ ฯ กสฺมา ฯ ตถฺหิฏฺฐานั ลพิตชนสฺส อวาโส ฯ นตฺถิ

ตตฺถ เตสํ ปวีเวการหิ ปฏฺิจฺจนฺนฏฺฐานญจ ฯ อิติ ตตฺถ

ฉินฺนสโว ปรีนึพฺพชาติ ฯ อนาคามิ จวิตฺวา สุกฺขาวาเส

นึพฺพตฺตติ ฯ กามาวจรเทวโต อุปรี ปน จตฺตาโรปี อริยา

ติฏฺฐนฺติ ฯ โสปาสิ กมฺมวาทิติ โสปี กมฺมวาทิ อโหสิ ฯ

กิริยมฺปิ น ปฏฺิพาทิตฺถ ฯ ตํ หิ เอกฺขนนฺวตฺติกปฺมตฺถเก (๓)

อตฺตานิเยว คเหตุวา กเถสิ ฯ ตทา กิร มหาสฺตฺโต

๑. ทุกฺขสฺสนุตฺตกโร ฯ ๒. ม. อนาคามิฉินฺนสวา ฯ ๓. ม. เอกนฺวตฺติกปฺมตฺถเก ฯ

*เล่มที่ ๘ ปริพพาชกคฤคณา หน้า ๒๒๔

ปาสณทปริคคณหนตถั ปพพิโต ตสสปี ปาสณทสส
นิปผลภาว ชาณิตวา วิริย น หาเปสิ ฯ กิริยวาทิ หุตฺวา สกุเค
นิพพตฺตติ ฯ ตสฺมา เอวมมาห ฯ เสถ สพฺพตฺถ อุตฺตานเมวาทิ ฯ
เตวิชชวจนฺตฺตตฺตวณฺณา นิฏฺฐิตา ฯ
ปจฺมํ ฯ

อภิกวิจฺจนโคตฺตตฺตวณฺณา

เอวมเม สฺตฺตฺตติ อภิกวิจฺจนโคตฺตตฺตติ ฯ ตตฺถ น โข
อหนฺติ ปจฺมวเร นานํ สสฺสตฺตทิกฺกิตฺติ วทติ ฯ ทฺตฺติเย นานํ
อฺจฺเจททิกฺกิตฺติ ฯ เอวํ อนฺตฺตฺตนาทิวเสน สพฺพวเรสุ
ปฏิกฺกเขโป เวทิตฺตพฺโป ฯ โหติ จ น จ โหติตฺติ อัยฺ ปเนตฺถ
เอกจฺจสสฺสทวาทิ ฯ เนว โหติ น น โหติตฺติ อัยฺ อมราวิกฺกเขโปติ
เวทิตฺตพฺโป ฯ

สทฺกฺกขณฺติ กิลเสทฺกฺกเขน เจว วิปากทฺกฺกเขน จ สทฺกฺกขํ ฯ
สวิมฺมาตฺตติ เตสฺสเยว ทฺตฺตฺตฺตํ วเสน สอฺปฺพมาตํ ฯ สอฺปฺพายาสณฺติ
เตสฺสเยว วเสน สอฺปฺพายาสํ ฯ สปริพฺพาหนฺติ เตสฺสเยว วเสน
สปริพฺพานํ ฯ

กิตฺตฺติ ทิกฺกิตฺตฺตติ กาจิ เอกา ทิกฺกิตฺตฺตติ รุจฺจิตฺตวา
ขมาเปตฺตวา คหิตฺตา อตฺตติตฺติ ปุจฺจติ ฯ อปฺนิตฺตติ หุํ อปฺวิฏฺฐํ ฯ

*เล่มที่ ๘ อคฺคิวจนโกตตสุตตวณฺณา หน้า ๒๒๕

ทิกฺขุณฺติ ปณฺณาย ทิกฺขุจฺ ๑ ตสฺมาติ ยสฺมา ปณฺณนํ ขนฺธานํ
อุทฺทวํ อทฺทส ๑ ตสฺมา ๑ สพฺพมณฺณิตานนฺติ สพฺเพสํ ตินฺณํปี
ตณฺหาทิกฺขุสิมานมณฺณิตานํ ๑ มถิตานนฺติ เตสฺยเว เวจฺจํ ๑

อิทานิ ตานิ วิภชิตฺวา ทสฺเสนฺโต สพฺพอหฺงการมมฺงการ-
มานานุสฺยานนฺติ อห ๑ เอตฺถ หิ อหฺงกาโร ทิกฺขุจฺ ๑ มมฺงกาโร
ตณฺหา ๑ มานานุสฺโย มาโน ๑ อนุปาทา วิมฺตฺโตติ จตฺตฺหิ
อนุปาทานฺหิ กณฺจจิ ฐมฺมํ อนุปาทิตฺวา วิมฺตฺโต ๑

น อุปฺตีติ น ยุชฺชติ ๑ เอตฺถ จ น อุปฺชชฺตีติ
อิทํ อนุชานิตพฺพิ สียา ๑ ยสฺมา ปน เหวํ วุตฺเต โส
ปริพฺพาชโก อฺจฺเจทํ กณฺเหยย ๑ อุปฺชชฺตีติ ปน สสฺสตเมว
อุปฺชชฺติ จ น จ อุปฺชชฺตีติ เอกจฺจสฺสสฺตํ ๑ เนว
อุปฺชชฺติ น น อุปฺชชฺตีติ อมราวิกฺเขโป ๑ ตสฺมา ภควา
อโย อปฺปติฏฺโฐ อนาลมฺโพ โหตุ ๑ สุขปฺปเวสนภูจจํ มา ลภฺตุติ
อนนฺนุณฺณาย จตฺวา อนนฺนุณฺนํปี ปฏิกฺกขิปิ ๑ อลนฺติ สมคฺคํ
ปรียคฺคํ ๑ ฐมฺโมติ ปจฺจยาการฐมฺโม ๑ อณฺนตฺตรโยเคนาติ อณฺนตฺถ
ปโยเคน ๑ อณฺนตฺตราจริยเคนาติ ปจฺจยาการํ อชานนฺตํ
อณฺนเสํ อจฺจริยานํ สนฺติเก วสนฺเตน ๑

เตนหิ วจฺจати ยสฺมา ตฺวํ สมฺโมหมาปาทินฺติ วทสิ
ตสฺมา ตํเยเวตฺถ ปฏฺฐิจฺจิสฺสามิ ๑ อนาหาโร นิพฺพุตฺติ อปฺปจฺจโย
นิพฺพุตฺโต ๑

*เล่มที่ ๘ ปริพพาชกคฤควณณา หน้า ๒๒๖

เอน รุเปนาติ เอน รุเปน สตุตสขชาติ ตถาคตํ รูปีติ
ปณฺญาเปยฺย ฯ คมฺภีโรติ คุณคมฺภีโร ฯ อปฺปเมยฺโยติ ปมาณํ
คณฺหิตฺตํ น สกฺกญฺเยยฺย ฯ ทุปฺปปริโยคาโฬหติ ทูโสภาโฬห
ทุชฺชานอํ ฯ เสยฺยถาปี มหาสมฺมุทโทติ ยถา มหาสมฺมุทโท คมฺภีโร
อปฺปเมยฺโย ทุชฺชานอํ ฯ เอวเมว จีณาสโวปี ฯ ตํ อารพฺภ
อุปฺปชฺชตีตฺติอาทิสพฺพํ น ยุชฺชติ ฯ กถํ ฯ ยถา ปรินิพฺพุตํ
อกฺคิ อารพฺภ ปฺรตฺถิมํ ทิสํ กโตตฺติอาทิสพฺพํ น
ยุชฺชติ ฯ เอวํ ฯ

อนิจฺจตาติ อนิจฺจตาย ฯ สาเร ปตฺติภูจิตฺตนิ โลกุตฺตร-
ธมฺมสาเร ปตฺติภูจิตฺตํ ฯ เสสํ สพฺพตฺถ อุตฺตทานเมวาติ ฯ
อกฺคิวิจฺจนโกตฺตสฺสตุตฺตวณฺณนา นิภูจิตฺตา ฯ
ทฺตฺติยํ ฯ

มหาวจฺจนโกตฺตสฺสตุตฺตวณฺณนา

เอวมฺเม สฺตฺตนิ มหาวจฺจนโกตฺตสฺสตุตฺตํ ฯ ตตฺถ สหกถิตฺติ
สทฺธิ วาโท ฯ พหุ มยา ตฺตฺเมหิ สทฺธิ กถิตปฺปพฺพนฺติ กถํ สาเรติ
เมตฺตี จมฺภูติ ฯ ปริมานิ หิ เทว สฺตฺตานิ เอตฺตฺสเสว กถิตานิ
สํยุตฺตเก อพฺยาगतสํยุตฺตํ นาม เอตฺตฺสเสว กถิตํ ฯ กิ นุ
โฆ โภ โคตม สสฺสโต โลโก อิทเมว สจฺจํ โมจฺจมนฺนฺติ
อพฺยาगतเมตฺตนิ เอวํ เอกุตฺตรนิกายเปปี อิมินา สทฺธิ กถิตํ

*เล่มที่ ๘ มหาจกโคตตสุตตวณณา หน้า ๒๒๗

อตุติเยว ฯ ตสุมา เอวมาห ฯ สมมาสมพุทโธปี ตสุส อากตาคตสุส
สงคหํ กตฺวา โอกาสํ อกาสีเยว ฯ กสุมา ฯ อยณฺหิ
ตสุสตทิกฺกุจโก ฯ ตสุสตทิกฺกุจกา จ สีนํ ลทฺธิ น วิสฺสชฺเชนฺติ
วสาเตลมกฺขิตปีโลตฺติกา วิย จิเรน สฺชณฺนติ ฯ ปสฺสตี จ ภควา
อัยํ ปริพฺพาชโก กाले กจฺจนฺเต กจฺจนฺเต ลทฺธิ วิสฺสชฺเชตฺวา มม
สนฺติเก ปพฺพชิตฺวา ฉ อภินฺวาโย สจฺฉิกตฺวา อภินฺวาตสวโก
ภวิสฺสตีติ ฯ ตสุมา อสุส อากตาคตสุส สงคหํ กตฺวา
โอกาสํ อกาสีเยว ฯ อิํ ปนฺสฺส ปจฺฉิมกมฺนํ ฯ โส หิ อิมสฺมี
สุตฺเตว ตฺรณํ วา โหตุ อตฺถํ วา (๑) ยญฺจึ โอตฺริตฺวา (๒)
อุทเก ปตฺมานो วิย สมณฺสฺส โคตมฺสฺส สนฺติกํ คนฺตฺวา
ปพฺพชิตฺสสามิตฺติ สนฺนินฺจฺฉานํ กตฺวา อากโต ฯ ตสุมา ฌมฺมเทสนํ
ยาจนฺโต สารุ เม ภวํ โคตโมตฺติอาทิมมาห ฯ ตสุส ภควา
มูลวเสน สงฺขิตฺตเทสนํ ฯ กมฺมปถวเสน วิตุถารเทสนํ เทเสสิ ฯ
มูลวเสน เจตฺถ อภิสงฺขิตฺตา เทสนา ฯ กมฺมปถวเสน สงฺขิตฺตา
วิตฺถารสทิสฺสา ฯ พุทฺธานํ ปนฺ นิปฺปริยาเยน วิตุถารเทสนา
นาม นตฺติ ฯ จตุวิสฺตติสมนฺตปฺญฺจานํปี หิ สตฺตปฺปรณเ
อภิชมฺมปฺญฺเก จ สพฺพิ สงฺขิตฺตเมว ฯ ตสุมา มูลวเสนปี กมฺมปถ-
วเสนปี สงฺขิตฺตเมว เทเสตีติ เวทิตฺพุโป ฯ

ตตฺถ ปาณาติปาตาเวรมณฺณี กุสฺสนฺติอาทิสฺส ปฺญฺปิปาญฺชียา

*เล่มที่ ๕ ปริพพาชกวคควณณนา หน้า ๒๒๘

สตุตธมมา กามาวจรา ฯ อนภิชฌาทยโย ตโย จตุฏุมิกาปี วฏฏุนุติ ฯ

ยโต โข วจณ ภิกขุโนติ กิณจาปี อนนิยเมตวา วุตตํ ฯ

ยถา ปน ชีวกสุตเต จ จงกีสุตเต จ ฯ เอวํ อิมสุมิ สุตเต

จ อตุตตานเมว สนุทธาเยตํ ภควตา วุตตุนุติ เวทิตพัพพ์ ฯ

อตุติ ปนาติ ก็ ปุจณามิติ ปุจณติ ฯ อัยํ กิรสส ลทฐิ

ตสุมิ ตสุมิ สาสเน สตุถาว อรหา โหติ สาวโก ปน

อรหตุตํ ปตุตํ สมตโต นตุติ ฯ สมโณ จ โคตโม ยโต โข

วจณ ภิกขุโนติ เอกํ ภิกขุํ กเถนุโต วีย กเถติ ฯ อตุติ นุโข

สมณสส โคตมสส สาวโก อรหตุตํ ปตุโตติ ฯ เอตมตุตํ

ปุจณิสสามิติ ปุจณติ ฯ ตตุถ ติฏฐตุติ ภวํ ตาว โคตโม ติฏฐตุ ฯ

ภวณฺหิ โลเก ปากโฏ อรหาติ อตุโต ฯ ตสุมิ พุยาเกต อตุตริ

ภิกขุณีอาทินํ วเสน ปณฺหํ ปุจณิ ฯ ภควาปีสส พุยาภาสิ ฯ

อาราธโกติ สมปาทโก ปริปุรโก ฯ

เสขาย วิชขาย ปตุตพพุนุติ เหฏฐิมผลตุตยํ ปตุตพัพพ์

ตํ สพัพพ์ มยา อนุปตุตุนุติ วทติ ฯ วิตณฺทวาที ปนาห

กตเม ธมฺมา เสกขา ฯ จตุตาโร มคฺคา อปริยาปนฺนา

เหฏฐิมานิ จ ตีณิ สามณฺณผลานิติ วจนโต อรหตุตมคฺโคปี

อนเนน ปตุโตเยว ฯ ผลํ ปน อปุตตุตํ ฯ เตน ตสส ปตุติยา

อตุตริโยคํ กถาเปตีติ ฯ โส เอวํ สณฺญาเปตพฺโพ

*เล่มที่ ๕ มหาจฺจนโกตฺตสุตฺตวณฺณนา หน้า ๒๒๕

โย เว กิเลสานิ ปหาย ปญฺจ
ปรีปฺพณฺเสโห อปริหานชฺชโม
เจโตวสีปฺปตฺโต สมหิตินุทฺริโย
สเว จิตฺตโตติ นโร ปวฺจจฺตีติ ฯ (๑)

อนาคามีปฺกคฺโคโล หิ เอกนฺตปรีปฺพณฺเสโห ฯ ตํ สนฺธาย
เสชขาย วิชฺชขาย ปตฺตพฺพนฺติ อหา ฯ มตฺตสฺส ปนฺ เอกจิตฺตก-
ขณฺนิกตฺตา ตตฺถ จิตฺตสฺส ปฺจฺจนา นาม นตฺถิ ฯ อิมินา จ
สุตฺเตน มกฺโขปี พหุจิตฺตกขณฺนิโก โหตุติ เจ ฯ เอตํ น พุทฺธวณฺ
วุตฺตกาถาย (๒) จ อตฺถิ วิรุชฺฌติ ฯ ตสฺมา อนาคามีผลे จตฺวา
อรหตฺตมกฺกสฺส วิปฺสฺสนํ กถาเปตีติ เวทิตพฺโพ ฯ ยสฺมา ปนฺสฺส
น สุทฺธอรหตฺตสฺสเว อุปนิสฺสโย ฯ ฉนฺนํปี อภิญฺยานํ อุปนิสฺสโย
อตฺถิ ฯ ตสฺมา ภควา เอวมยํ สมเถ กมฺมํ กตฺวา ปญฺจ
อภิญฺยา นิพฺพตฺเตสฺสตีติ ฯ วิปฺสฺสนาย กมฺมํ กตฺวา อรหตฺตํ
ปาปฺนิสฺสตีติ ฯ เอวํ ฉพฺภิญฺโย มหาสาวโก ภวิสฺสตีติ
วิปฺสฺสนามคฺคํ (๑) อกเถตฺวา สมถวิปฺสฺสนา อัจฺจฺชิ ฯ

สตี สตี อายตเนตี สตี สตี การณฺ ฯ กิ เจตฺถ
การณฺ ฯ อภิญฺยาปาทกชฺฌานํ วา อวसाने ปนฺ อรหตฺตํ
วา การณฺ อรหตฺตสฺส วิปฺสฺสนา วาตี เวทิตพฺพํ ฯ

ปรีจฺฉินฺโณ เม ภควาตี สตฺต หิ เสชา ภควนฺตํ

๑. อญฺ. จตฺกฺก. ๒๑/๕/๗ ฯ ๒. ม. วุตฺตกาถาย ฯ ๓. ม. วิปฺสฺสนามคฺคํ ฯ

*เล่มที่ ๕ ปริพพาชกคุณคุณนา หน้า ๒๓๐

ปริจรณติ นาม ๑ จีณาสเวน ภควา ปริจณโณ โหติ อิติ
สงเขเปน อรหตฺตํ พุยากรโณโต เถโร เอวมมาห ๑ เต ปน
ภิกขุ ตํ อตฺถํ น ชานีสฺสุ ๑ อชานนุตาว ตสฺส วณํ
สมปฺภิจฺฉิตฺวา ภควโต อารโจะสฺสุ ๑ เทวตาดิ เตสํ คุณานํ
ลาภิตเวตวา ๑ เสสํ สพฺพตฺถ อุตฺตานเมวาทิ ๑

มหาวจฺฉโคตตสฺสุตฺตวณฺณนา นิฏฺฉิตา ๑

ตติยํ ๑

ทีฆนขสฺสุตฺตวณฺณนา

เอวมเม สฺตนฺติ ทีฆนขสฺสุตฺตํ ๑ ตตฺถ สฺวกรขตายนฺติ
สฺวกรขตาดิ เอวํนามเก เลณ ๑ กสฺสปฺพุทฺธกาเล กิร ตํ
เลณํ เอกสฺมี พุทฺธนฺตเร ปจฺวียา วฑฺฒมานาย อนฺโตฏฺฐมิกคํ
ชาตํ ๑ อเถกทิวสํ เอโก สฺวกรโ ตสฺส จทนปริยนฺตสมิเป ปัสฺสุ
ขนิ ๑ เทเว วุฏฺฐเจ ปัสฺสุโรตจทนปริยนฺโต ปากโฏ อโหสิ ๑
เอโก วนจรโก ทิสฺวา ปุพฺเพ สีลวณฺเตหิ ปริภุตฺตเลณ น
ภวิตพฺพํ ๑ ปฺภิชคฺคิสฺสามิ นนฺติ สมฺนตฺโต ปัสฺสุ อปเนตฺวา เลณํ
โสเชตฺวา กุฑฺฑพริกฺเขปํ กตฺวา ทวารวตฺตานํ โยเชตฺวา สฺวปริ-
นิฏฺฉิตฺสฺวากมฺมจิตฺตกมฺมํ รชตปฺภุฏฺฐทิสาย วาลุกาย สฺนถริต-
ปริเวณํ เลณํ กตฺวา มณฺจปิจฺฉํ ปณฺณเปตฺวา ภควโต วสนตฺถาย
อทาสิ ๑ เลณํ คมฺภีริ อโหสิ โอตริตฺวา อารุหิตพฺพํ ๑ ตํ

*เล่มที่ ๘ ที่มนขสุตตวณณา หน้า ๒๓๑

สนฺธาเยติ วุคฺติ ๑

ที่มนโขติ ตสฺส ปริพฺพาชกสฺส นามิ ๑ อุปฺสงฺกมิตฺติ กสฺมา
อุปฺสงฺกมิ ๑ โส กิร เถเร อทฺตมมาสปพฺพชิตฺเต จินฺตฺเตสิ มยฺหิ
มาตุโล อณฺณํ ปาสณฺหํ คนฺตฺวาน น จิริ ติฏฺฐติ ๑ อิทานิ
ปนฺตฺส สมณฺสฺส โคตมฺสฺส สนฺตํกํ คตฺสฺส อทฺตมาโส
ชาโต ๑ ปวฺคฺตํปิตฺส น สฺตฺตฺตํ ๑ โอชวณฺตํ นฺ โข สาสนํ ชานิสฺตํ
นฺนฺติ คนฺตฺกาโม ชาโต ๑ ตสฺมา อุปฺสงฺกมิ ๑ เอกมณฺตํ จิโตติ
ตสฺมี กิร สมเย เถโร ภควณฺตํ วิชยมาโน จิโต โหติ ๑
ปริพฺพาชโก มาตุเล หิโรตฺตปฺเปน จิตฺโกว ปญฺหิ ปฺจฺฉิ ๑
เตน วุคฺติ เอกมณฺตํ จิโตติ ๑

สพฺพิ เม นกฺขมตฺติติ สพฺพา เม อุปฺตฺติโย นกฺขมณฺติ ๑
ปฏฺิสนฺธิโย นกฺขมณฺตฺติติ อธิปฺปาเยน วทติ ๑ เอตฺตาวตฺตานิ
อฺจฺเจทฺวาโทหมสฺมิตฺติ ทิปิตํ โหติ ภควา ปนฺตฺส อธิปฺปายิ
มฺญจิตฺวา อกฺขเร ตาว โทสํ ทสฺเสนฺโต ยปิ โข เตติ
อาทิมาน ๑ ตคฺถ เอสาปี เต ทิฏฺฐิ นกฺขมตฺติติ เอสาปี เต
ปจฺมํ รุจฺจิตฺวา ขมาเปตฺวา คหิตฺติฏฺฐิ นกฺขมตฺติติ ๑ เอสา เจ
เม โภ โคตม ทิฏฺฐิ ขเมยฺยติ มยฺหิ หิ สพฺพิ นกฺขมตฺติติ
ทิฏฺฐิ ๑ ตสฺส เม ยา เอสา สพฺพิ เม นกฺขมตฺติติ ทิฏฺฐิ ๑ เอสา
เม ขเมยฺย ๑ ยนฺตํ สพฺพิ เม นกฺขมตฺติติ วุคฺติ ๑ ตมฺปิตฺส
ตาทิสเมว ๑ ยถา สพฺพคฺคฺหณฺน คหิตฺตาปี อยฺย ทิฏฺฐิ ขมติ

*เล่มที่ ๘ ปริพพาชกกวคควณณา หน้า ๒๑๒

เอวมตปี ขเมย ๑ เอว อตุตโน วาเท อาโรปีต โทส
 ฌตวา ตัม ปริหรามิตี สลยวาย วทติ ๑ อตุตโต ปนสส
 เอสา ทิฏฐิ น เม ขมตีติ อาปชชติ ๑ ยสส ปเนสา น
 ขมตี น รุจติ ๑ ตสสายํ ตาย ทิฏฐิยา สพพํ เม
 นกขมตีติ ทิฏฐิ รุจติ ๑ เตนหิ ทิฏฐิอกขเมน อรุจิตน ภวิตพพนติ
 สพพํ ขมตีติ รุจตีติ อาปชชติ น ปเนส ตัม สมปฏิจจติ ๑
 เกวลํ ตสสาปี อจฺเจททิฏฐิยา อจฺเจทเมว คณฺหติ ๑ เตนนาห
 ภควา อิตฺโต โข เต อคฺคิเวสฺสน ๑เป ๑ อณฺณณจ ทิฏฐิ
 อุปาทิยนตีติ ๑ ตตฺถ อิตฺติ ปชฺชนเกสฺส นิสฺสกกํ ๑ เย
 ปชฺชนนฺติ ๑ เต หิ เย นปฺปชฺชนตีติ ปุจฺฉิสฺสนนฺติ ๑ (๑) เต จ (๒)พหุตราติ
 อตุโธ ๑ พหุ หิ พหุตราติ เอตฺถ หิกาโร นิปาตมตฺตํ ๑
 พหุตราติ อตุโธ ๑ ปฺรโต ตนฺนุ หิ ตนฺนุตราติ ปเทปี
 เอเสว นโย ๑ เย เอวมาหํสูติ เย เอวํ วทนฺติ ๑ ตํ เจว
 ทิฏฐิ นปฺปชฺชนนฺติ ๑ อณฺณณจ ทิฏฐิ อุปาทิยนตีติ มุลทสฺสนํ
 นปฺปชฺชนนฺติ ๑ อปรทสฺสนํ อุปาทิยนนฺติ ๑

เอตฺถ จ สสฺสตี คเหตุวา ตัมปี อปฺปหาย อจฺเจทํ วา
 เอกจฺจสสฺสตี วา คเหตุํ น สกฺกา ๑ อจฺเจทํปี คเหตุวา
 ตัม อปฺปหาย สสฺสตี วา เอกจฺจสสฺสตี วา น สกฺกา
 คเหตุํ ๑ เอกจฺจสสฺสตีปี คเหตุวา ตัม อปฺปหาย สสฺสตี วา
 #๑. ม. วุจฺฉิยนนฺติ ๑ เอวมปฺริปี ๑ ๒. ม. เตว ๑

*เล่มที่ ๕ ที่มนขสุตตวณณา หน้า ๒๓๓

อจฺเจทํ วา น สกกา คเหตุํ ฯ มูลสฺสตี ปน อปฺปหาย
 อณฺเฬ สฺสตตเมว สกกา คเหตุํ ฯ กถํ ฯ เอกสฺมี หิ สมเย
 รูปํ สฺสตตฺตฺตํ คเหตุวา อปรสฺมี สมเย น สฺสทฺตรูปเมว
 สฺสตี ฯ เวทนาปี สฺสตา ฯ วิญฺญาณํปี สฺสตตฺตํ คณฺหนฺติ ฯ (๑)
 อจฺเจเทปี เอกจฺจสฺสตีปี เอสฺว นโย ฯ ยถา จ ขนฺนเรสุ ฯ
 เอวํ आयตเนสุปี โยเชตพฺพํ ฯ อิทํ สนฺธาย วุตฺตํ ตํ เจว
 ทิฏฺฐี นปฺปชฺหนฺติ ฯ อณฺณจ ทิฏฺฐี อฺปาทียนฺตีติ ฯ
 ทฺตियวาเร อิตฺติ อปฺปชฺหนเกสุ นิสฺสกํ ฯ เย นปฺปชฺหนฺติ ฯ
 เต หิ ฯ เย ปชฺหนฺตีติ ปุจฺฉิสฺสนฺติ ฯ เตว ตนฺตรว อปฺปตราติ
 อตุโธ ฯ ตํ เจว ทิฏฺฐี ปชฺหนฺติ ฯ อณฺณจ ทิฏฺฐี น
 อฺปาทียนฺตีติ ตยจ มูลทฺสนํ ปชฺหนฺติ ฯ อณฺณจ ทฺสนํ
 น คณฺหนฺติ ฯ กถํ ฯ เอกสฺมิณฺหิ สมเย รูปํ สฺสตตฺตํ
 คเหตุวา อปรสฺมี สมเย ตตฺถ อาทินวํ ทิสฺวา โอพาริกเมตํ
 มยฺหํ ทฺสนนฺติ ปชฺหนฺติ น เกวลํ จ รูปํ สฺสตตฺตํ
 ทฺสนเมว โอพาริกํ ฯ เวทนาปี สฺสตา ฯเปฯ วิญฺญาณํปี สฺสตตฺตํ
 ทฺสนํ โอพาริกเมวาทิ วิสฺซชฺเชนฺติ ฯ อจฺเจเทปี เอกจฺจสฺสตีปี
 เอสฺว นโย ฯ ยถา จ ขนฺนเรสุ ฯ เอวํ आयตเนสุปี โยเชตพฺพํ ฯ
 เอวํ ตยจ มูลทฺสนํ ปชฺหนฺติ ฯ อณฺณจ ทฺสนํ น
 คณฺหนฺติ ฯ

๑. ม. คณฺหาติ ฯ

*เล่มที่ ๕ ปริพพาชกวคควณณา หน้า ๒๓๔

สนฺติ อคฺคิเวสฺสนาติ (๑) กสฺมา อารภี ฯ อัย อฺจุเฉทลทฺธิโก
อตุตโน ลทฺธิ นิกฺขหติ ฯ ตสฺสา ปน ลทฺธิโย วณฺเณ วุจฺจมานเ
อตุตโน ลทฺธิ ปาตุกริสฺสตีติ เสสา (๒)ลทฺธิโย เอกโต ทสฺเสตฺวา
วิกฺขิตฺตํ อิมํ เทสนํ อารภี ฯ

สราคาย สนฺติเกติอาทิสฺส รากวเสน วฏฺเฐ รณฺชนสฺส (๓)
อาสนฺนา ตณฺหาทิกฺขิสฺสโลชนเนน วฏฺฐสฺสโลชนสฺส สนฺติเก ฯ
อภินนฺทนายาติ ตณฺหาทิกฺขิวเสเนว คิลิตฺวา ปริยาทิ-
ยณฺสฺส คหณฺสฺส จ อาสนฺนาติ อตุโต ฯ อสราคาย สนฺติเกติ-
อาทิสฺส วิวฏฺเฐ รณฺชนสฺส (๔) อาสนฺนาติอาทินา นเยน อตุโต
เวทิตพฺโพ ฯ

เอตฺถ จ สฺสสฺตทสฺสนํ อปฺปสวชฺชํ ทนฺธวिरากํ ฯ
อฺจุเฉทลทฺสนํ มหาสวชฺชํ ชิปฺปวिरากํ ฯ กถิ ฯ สฺสสฺตวาที
หิ อธิโลกํ ปรโลกญจ อตุถิติ น ชานาติ สุกฺกทุกฺกฏานํ
ผลํ อตุถิติ ชานาติ ฯ กุสลํ กโรติ อกุสลํ กโรนฺโต ภายติ
วฏฺฐํ อสฺสาเทติ อภินนฺทติ พุทฺธานํ วา พุทฺธสวากานํ วา
สมมุชฺชิโกโต สีฆํ ลทฺธิ ชหิตฺตํ น สกฺโกติ ตสฺมา ตํ สฺสสฺต-
ทสฺสนํ อปฺปสวชฺชํ ทนฺธวिरากนฺติ วุจฺจติ ฯ อฺจุเฉทวาที ปน
อธิโลกปรโลกํ อตุถิติ น ชานาติ ฯ สุกฺกทุกฺกฏานํ ปน ผลํ อตุถิติ
ชานาติ ฯ กุสลํ น กโรติ อกุสลํ กโรนฺโต น ภายติ

๑. ม. สนตฺคคิเวสฺสนาติ ฯ ๒. ม. ติสฺโส ฯ
๓. ม. รณฺชนสฺส ฯ ๔. ม. อรณฺชนสฺส ฯ

*เล่มที่ ๘ ที่มณฑลสุตตวณณา หน้า ๒๓๕

วภูฏี น อสสาเทติ นาภินนุทติ ฯ พุทธานัน วา พุทธสาวกานัน
วา สมมุขีภูโต (๑) สีฆม ทสฺสนัน ปชหติ ปารมมโย ปุเรตฺ
สกุโกนุโต พุทฺโธ หุตฺวา ฯ อสกุโกนุโต อภินินหาริ กตฺวา
สาวโก หุตฺวา ปรีนินุพพายติ ฯ ตสฺมา อุจฺเจททสฺสนัน มหาสาวชฺช
จิปฺปวราคนฺติ วุจฺจติ ฯ

โส ปน ปรีพพาชโก เอตมตฺถํ อสฺสฺสกุเจตฺวา มยฺหิ
ทสฺสนัน สิวณฺณเอติ ปตฺสฺสติ ฯ อทฺธา เม สุนฺทริ ทสฺสนนฺติ
สฺสฺสกุเจตฺวา อุภกฺเสติ เม ภวนฺติอาทิมาย ฯ

อิทานิ ยสฺมา อโย ปรีพพาชโก กณฺชเยเนว ติตฺตกา
ลาพู อุจฺเจททสฺสเนเนว ปูริโต โส ยถา กณฺชเย อปฺปหาย
น สกฺกา ลาพุมฺหิ เศลผาณิตาทีนึ ปกฺขิปิตฺติ ปกฺขิตฺตานิปี
น คณฺหนฺติ เอวเมว ตํ ลทฺธี อปฺปหาย อภพฺโพ มกฺกผลานัน
ลาภาย ฯ ตสฺมา ลทฺธี ชหาปนตฺถํ ตตฺร อกฺกิวสฺสนาติอาทิ
อารทฺธํ ฯ วิคฺคโหติ กลโห ฯ เอวเมตาสฺ ทิฏฺฐินัน ปหานัน
โหติตี เอว วิคฺคหาทิตานันวํ ทิสฺวา ตาสฺ ทิฏฺฐินัน ปหานัน โหติ ฯ
โส หิ ปรีพพาชโก ก็ เม อิมินา วิคฺคหาทินาติ ตํ
อุจฺเจททสฺสนัน ปชหติ ฯ

อถสฺส ภควา วมิตกณฺชเย ลาพุมฺหิ สปฺปิผาณิตาทีนึ
ปกฺขิปนฺโต วีย หทฺเย อมโตสฺสํ ปุเรสฺสามีติ วิปฺสฺสนัน
๑. ม. สมมุขีภาเว ฯ

*เล่มที่ ๕ ปริพพาชกกวคฺควณณนา หน้า ๒๓๖

อาจิกฺขณฺโต อัย โข ปน อคฺคิเวสฺสน กาโยติอาทิมาห ฯ
ตสฺสตุโถ วมฺมิกสฺสฺสฺเต วุตฺโต ฯ อนิจฺจโตติ อาทีนึปี เหฏฺฐา
วิตถาริตานเว ฯ โย กายสฺมึ ฉนฺโทติ (๑) ยา กายสฺมึ ตณฺหา ฯ
เสนฺโทติ (๒) ตณฺหาเสนฺโหว ฯ กายนฺวยตติ กายานุคฺคณณภาโว ฯ กาย
อนุคฺคณณกเกโสติ อตุโถ ฯ

เอวํ รุปกมฺมกฺขณํ ทสฺเสตฺวา อิทานิ อรูปกมฺมกฺขณํ
ทสฺเสนฺโต ติสฺโส โขติอาทิมาห ฯ ปฺน ตาสฺเชว เวทนานํ
อสมฺมิตฺสฺสกาवं ทสฺเสนฺโต ยสฺมึ อคฺคิเวสฺสน สมเยติอาทิมาห ฯ
ตตฺรารํ สงฺเขปฺตุโถ ยสฺมึ สมเย สุขาทีสุ เอกํ เวทนํ
เวทยติ ฯ ตสฺมึ สมเย อณฺเวย เวทนา อตฺตโน วาริ วา
โอภาสํ วา โอโลกยมาณา นิสินฺนา นาม นตฺถิ ฯ อถ
โฆ อนุปฺปนฺนาว โหนฺติ ภิณฺนอุทกพฺพพฺพลา วีย จ อนุตฺรหิตา
วา ฯ สุขापปี โขติอาทิ ตาสฺ เวทนานํ จุณฺณวิจฺจณฺณภาว-
ทสฺสนตฺถํ วุตฺติ ฯ

น เกนจิ วิวตฺตีติ (๓) สสฺสตี คเหตฺวา สสฺสตฺวาที
อหนฺติ สสฺสตฺวาทีนา (๔) สทฺธี น วิวตฺติ ฯ ตเมว คเหตฺวา
สสฺสตฺวาที อหนฺติ เอกจฺจสสฺสตฺวาทีนา สทฺธี น สํวตฺติ ฯ
เอวํ ตโยปี วาทา ปรีวตฺเตตฺวา โยเชตฺพฺพา ฯ ยญฺจ โลเก

*เล่มที่ ๕ ที่มณฑลสุตตวณณา หน้า ๒๓๗

วุดตุนติ ย โลก กถิต โวหริตฺ ๗ เตน โวหริติ ๗ อปรามสนฺติ

กณฺจि ฆมฺมํ ปรามาสคฺคาเหณ อคฺคณฺหนฺโต ๗ วุดตมฺปิ เจตฺ

โย โหติ ภิกฺขุ อรหํ กตาวิ

จีณาสโว อนฺติมเทหฺชาริ

อหํ วทามิตฺปิ โส วเทยฺย

มมํ วทนฺตีติปิ โส วเทยฺย

โลก สมณฺณํ (๑)กฺุสโล วิทฺตฺวา

โวหารมตฺเตน โส โวหเรยฺยาติ ๗ (๒)

อปรมฺปิ วุดตํ อีมา โข จิตฺตฺ โลกสมณฺณา โลกนिरฺุตฺติโย

โลกโวหารา โลกปณฺณตฺติโย ๗ ยาหิ ตถาคโต โวหริติ

อปรามสนฺติ ๗ (๓)

อภิณฺญา ปหานมาหาติ สสฺสตาทิสฺสุ เตสฺสํ เตสฺสํ ฆมฺมานํ

สสฺสํ อภิณฺญา ยานิตฺวา สสฺสตฺสฺส ปหานํ อหา ๗ อฺุจฺเจทํ

เอกจฺจสสฺสํ อภิณฺญา เอกจฺจสสฺสตฺสฺส ปหานํ วทติ ๗ รูปี

อภิณฺญา รูปีสฺส ปหานํ วทตีติอาทินา นเยเนตฺถ อตฺถโถ

เวทิตฺวา โฟ ๗

ปฏฺิสณฺจิกฺขโตติ ปจฺจเวกฺขนตฺสฺส ๗ อนฺุปาทาย อาสเวหิ

จิตฺตํ วิมฺุจฺจิติ อนฺุปาทนิโรเชน นฺิรฺุทฺเตหิ อาสเวหิ อคฺคเหตฺวา

จิตฺตํ วิมฺุจฺจิ ๗ เอตฺตาวตา เจส ปฺรฺสฺส วทฺตฺมิตฺตํ ภตฺตํ

๑. ม. สมณฺณา ๗ ๒.ส.ส. ๑๕/๖๕/๒๑ ๓. ที. ส. ๕/๓๑๒/๒๔๘ ๗

*เล่มที่ ๕ ปริพพาชกวคควณณา หน้า ๒๑๘

ภุญชิตฺวา ขุทฺ วิโนเทนุโต วย ปรสฺส อารทฺชาย ฌมฺมเทสนาย
ณานํ เปเสตฺวา วิปสฺสนํ วมุเตตฺวา อรหตฺตญฺเจว ปตฺโต
สาวกปารมีณาสฺส จ มตฺถกํ ฯ โสฬส จ ปญฺญา ปฏิวิชฺฌิตฺวา
จิตฺ ๑ ทิฆนฺโข ปน โสตาปตฺติผลํ ปตฺวา สรณฺสู ปตฺถุจิตฺ ๑
ภควา ปน อิมํ เทสนํ สุริเย ฌรมาเนเยว นิฏฺฐเปตฺวา
กิชฺฌณฺญา โอรุยฺห เวพฺพนํ คนฺตฺวา สาวกสนฺนิปาตํ อกาลิ ๑
จตฺรงฺกสมนฺนาคโต สนฺนิปาโต อโหสิ ๑ ตตฺริมานิ องฺกานิ
มาฆนภฺขตฺเตน ยุตฺโต ปุณฺณมีอุโปสถทิวโส เกนจิ อนามนฺติตานิ
หุตฺวา อตฺตโนเยว ฌมฺมตฺตาย สนฺนิปตฺติตานิ อทฺตมฺเตรสานิ
ภิกฺขุสฺตานิ ๑ เตสุ เอโกปี ปุณฺชชฺโน วา โสตาปนฺนสททาคามิ-
อนาคามิสฺกุขวิปสฺสกอรหนฺเตสุ วา อญฺตโร นตฺถิ สพฺเพ
นภฺยญฺญาว ๑ เอโกปี เจตฺถ สตฺถเกน เกเส นินฺทิตฺวา
ปพฺพชิตฺ นาม นตฺถิ สพฺเพ เอหิภิกฺขุเยวาทิ ๑

ทิฆนฺขสฺตฺตวณฺณา นิฏฺฐิตา ๑

จตฺตฺถิ

มคณฺหิยสุตฺตวณฺณนา

เอวมเม สุตฺตุนฺติ มคณฺหิยสุตฺตํ ฯ ตตฺถ อคฺยาคาเรติ
อคฺคิโหตฺตสาลาหํ ฯ(๑) ตินฺนสนฺนุทธเรติ (๒) เทว มคณฺหิยา มาตุโล
จ ภาคินฺนโย จ ฯ เตสุ มาตุโล ปพฺพชิตฺวา อรหตฺตํ ปตฺโต
ภาคินฺนโยปิ สอุปฺนิสฺสโย น จิรสฺเสว ปพฺพชิตฺวา อรหตฺตํ
ปาปฺณิสฺสตี ฯ อตฺตส ภควา อุปฺนิสฺสยํ ทิสฺวา รณฺณิยํ
เทวคพฺภสทิสํ กนฺชกฺกฺกํ ปหาย ตตฺถ ฉาริกตฺติณฺนจจวราทีหิ
อูกฺกถาเป อคฺยาคาเร ตินฺนสนฺนุทธกํ ปญฺญเปตฺวา ปรสฺงคห-
กรณฺตถํ กติปาหํ วสิตฺถ ฯ ตํ สนฺธาเยตํ วุตฺตํ ฯ เตนุ-
ปสฺงกมิตฺติ น เกวลํ ตํทิวสเมว ฯ ยสฺมา ปน ตํ อคฺยาคารํ
คามฺปจาเร ทารกทาริกาหิ โอคินฺณํ (๓) อวิวิตฺตํ ฯ ตสฺมา ภควา
นิจฺจกาลํปิ ทิวสภากํ ตสฺมี วนสนฺนุทธเว วิคินฺนาเมตฺวา สาหํ
วาสตุถาย ตตฺถ อูปคจฺจนฺติ ฯ

อทฺทสา โข ฯเป ฯ ตินฺนสนฺนุทธกํ ปญฺญตฺตุนฺติ ภควา อญฺเณสุ
ทิวเสสุ ตินฺนสนฺนุทธกํ สฺงฺขริตฺวา (๔) สญฺญาณํ กตฺวา จเปตฺวา (๕)
คจฺจนฺติ ฯ ตํทิวสํ ปญฺญเปตฺวาว อคฺมาสี ฯ กสฺมา ฯ ตทา
หิ ปจฺจสฺสมเย โลกํ โอลเถตฺวาว อทฺทส อชฺช มคณฺหิโย
อิธาคนฺตฺวา อิมํ ตินฺนสนฺนุทธกํ ทิสฺวา ภารทฺวาเชน สทฺธี

๑. ม. อคฺคิโหมสาลาหํ ฯ ๒. ม. ตินฺนสนฺนุทธเร ฯ เอวมฺปรีปี ฯ

๓. ม. โอคินฺณํ ฯ ๔. สී. สฺหริตฺวา ฯ ๕. ม. อญฺ ปาโจ นตฺถิ ฯ

*เล่มที่ ๕ ปริพพาชกกวคควณณา หน้า ๒๔๐

ติณสนุรกรั อารพุก กถาสถลาปี กริสฺสติ ฯ อถาหิ อากนตุวา
ชมมึ เทลิสฺสามิ ฯ โส ชมมึ สตุวา มม สนฺติเก ปพฺพชิตฺวา
อรหตุตฺ ปาปฺปณิสฺสติ ฯ ปเรลฺลํ สงฺกหกรณตุถเมว หิ มยา
ปารมิโย ปฺรูตาทิ ติณสนุรกรั ปลฺลยเปตฺวาว อคมาสิ ฯ

สมณเสยฺขานฺรूपิ มลฺลยเตติ อิมํ ติณสนุรกรั สมณสฺส
อนฺุจฺฉวิกา เสยฺยาติ มลฺลยติ ฯ น จ อสฺลยตสมณสฺส
วฺภูจฺฉานเมตฺติ ฯ (๑) ตถาเหตุถ หตุเถน อากทฺฐิตฺถฺจฺฉานํ วา ลีเสน
ปหตฺถฺจฺฉานํ วา ปาเทน อากทฺฐิตฺถฺจฺฉานํ วา น ปลฺลยายติ ฯ
อนากุโล อมฺภฺภูทิตฺ (๒) อภินฺโน เณเณน จิตฺตกาเรน ตฺถิกาย
ปฺริจฺฉินฺทิตฺวา ปลฺลยตุโต วีย ฯ สลฺลยตสมณสฺส วลิตฺถฺจฺฉานํ ฯ กสฺส
โก วลิตฺถฺจฺฉานนฺติ ปฺุจฺฉติ ฯ ฐฺนหฺโนติ หตฺวทฺฐินฺโน มรียาท-
การกสฺส ฯ กสฺมา เอวมาห ฯ นสฺ ทฺวาเรสฺ วฺภูทิตฺปลฺลย-
ปนลทฺฐิกตฺตา ฯ อยฺยหิ ตสฺส ลทฺฐิ จกฺขุ พฺรฺุเหตุพฺพิ
วทฺฐเตตพฺพิ ฯ อทฺธิจฺฉํ ทกฺขิตพฺพิ ฯ ทฺธิจฺฉํ สมตฺธิกมิตพฺพิ ฯ โสตฺ
พฺรฺุเหตุพฺพิ วทฺฐเตตพฺพิ ฯ อสฺตุตฺ โสตพฺพิ ฯ สฺตุตฺ สมตฺธิกมิตพฺพิ
ฉานํ พฺรฺุเหตุพฺพิ วทฺฐเตตพฺพิ ฯ อฉายิตฺ ฉายิตพฺพิ ฯ ฉายิตฺ
สมตฺธิกมิตพฺพิ ฯ ชิวฺหา พฺรฺุเหตุพฺพา วทฺฐเตตพฺพา ฯ อสายิตฺ
สายิตพฺพิ ฯ สายิตฺ สมตฺธิกมิตพฺพิ ฯ กาโย พฺรฺุเหตุพฺโพ วทฺฐเตตพฺโพ
อสุจฺฉํ สฺตุตพฺพิ ฯ สฺตุจฺฉํ สมตฺธิกมิตพฺพิ ฯ มโน พฺรฺุเหตุพฺโพ
๑. ม. นินฺุคตฺถฺจฺฉานเมตฺติ ฯ ๓. ม. อนากิณฺุโน

*เล่มที่ ๘ มาคณฺฑิยสุตฺตวณฺณนา หน้า ๒๔๑

วทฺเทตฺตพฺโพ อวิญฺญาตํ วิชานิตฺตพฺพิ วิญฺญาตํ สมตฺติกฺกมิตฺตพฺพิ ฯ

เอวํ โส ฌสุ ทฺวารเรสุ วุฑฺฒิํ ปลฺลวเปตฺติ ภควา ปน

จกฺขุณา ลํวโร สาธุ สาธุ โสเตน ลํวโร

ฌาเนน ลํวโร สาธุ สาธุ ชิวฺหาย ลํวโร ฯ

กาเยน ลํวโร สาธุ สาธุ วาจาเย ลํวโร

มนสา ลํวโร สาธุ สาธุ สพฺพตฺถ ลํวโร

สพฺพตฺถ ลํวโร ภิက္ขุ สพฺพทฺถกฺขา ปมฺุจฺจตีติ (๑)

ฌสุ ทฺวารเรสุ ลํวโร ปลฺลวเปตฺติ ฯ ตสฺมา โส วุฑฺฒิหิตฺโต สมโณ

โคตโหม มรียาทกการโกติ มลฺลวมาโนญฺจนฺตฺติ อหํ ฯ

อริเย ฌาเย ฌมฺเม กุสเลตฺติ ปริสุทฺเท การเณ ฌมฺเม

อนวชฺเช ฯ อิมินา กิํ ทสฺเสตฺติ ฯ เอวฺรูปฺสฺส นาม อุกฺกตฺสฺส

ปลฺลวตฺสฺส ยสฺสสิโน อฺุปริ วาจํ (๒)ภาสฺมาเนน วิมฺลิตฺวา

อฺุปฺชาเรตฺวา มฺุเข อารกฺขํ จเปตฺวา ภาสิตฺตพฺโพ โหติ ตสฺมา

มา สหสา อภาสิ ฯ มฺุเข อารกฺขํ จเปหิตฺติ ทสฺเสตฺติ ฯ เอวฺลฺลหิ

โน สุตฺเต ออฺจเรตฺติ ยสฺมา อมฺุหํ สุตฺเต เอวํ อากฺกจฺจตี

น มยฺม มฺุขารุพฺพหิจฺจามตฺตํ (๓) วทาม ฯ สุตฺเต จ นาม อากฺก

วทมานา กสฺส ภาเสยฺยาม ฯ (๔)ตสฺมา สมฺมุขาปี นํ วทเยยฺยามาติ

อตฺถโถ ฯ อปฺโปปฺสฺสูกฺโกติ มม รกฺขณตฺถาย อนฺุสฺสูกฺโก อวฺยาวโณ (๕)

๑. บ.ธ. ๒๕/๓๕/๖๔ ฯ ๒. ม. วาทิ ฯ ๓. ส. มฺุขารุพฺพหิตฺตํ ฯ

๔. ม. ภาเยยฺยาม ฯ ๕. ม. อวาวโณ ฯ

*เล่มที่ ๕ มาคณฺขยิสฺสุตตวณฺณนา หน้า ๒๔๓

รูปเ รตนฺติ รูปปรตํ ๑ รูปเปน จกฺขุ อาโมทิตํ สมฺโมทิตนฺติ
รูปสมฺมุทิตํ ๑ ทนฺตฺนฺติ นิพฺพิเสวณํ ๑ กุตฺตฺนฺติ โคปีตํ ๑ รกฺขิตนฺติ
จปีตารกฺขํ ๑ สํวฺตฺนฺติ ปีหิตํ ๑ สํวรายาติ ปีชานตฺถาย ๑

ปริจาริตปฺพุโพิติ อภิรมิตปฺพุโพิ ๑ รูปปริพาหนฺติ รูปปี
อารพฺก อุปฺปชฺชนปริพาหํ ๑ อิมสฺส ปน เต มาคณฺขยิ กิมสฺส
วณฺเณนฺติ อิมสฺส รูปปี ปริกฺกณฺหิตฺวา อรหฺตตํ ปตฺตสฺส
ชีณาสวสฺส ตยา กิ วณฺเณ วตฺตพฺพิ อสฺส ๑ วุฑฺฒิโหโต
มริยาทการโกติ อิทํ วตฺตพฺพิ น วตฺตพฺพนฺติ ปุจฺจติ น
กิลฺยจิ โภ โคตฺมาติ โภ โคตฺม กิลฺยจิ วตฺตพฺพิ นตฺถิ ๑
เสสทฺวาเรสุปี เอเสว นโย ๑

อิทานิ ยสฺมา ตยา ปฺลจกฺขนฺเช ปริกฺกเหตุวา อรหฺตตํ
ปตฺตสฺส ชีณาสวสฺส กิลฺยจิ วตฺตพฺพิ นตฺถิ ๑ อหฺลจ ปฺลจกฺขนฺเช
ปริกฺกเหตุวา สพฺพณฺณตํ ปตฺโต ๑ ตสฺมา อหฺมปิ เต น กิลฺยจิ
วตฺตพฺพิโพิติ ทสฺเสตฺถุ อหํ โข ปนาตีอาทิมาน ๑ ตสฺส มยฺหํ
มาคณฺขยิยาติ คิหิกาลเ อตฺตโน สมฺปตฺตี ทสฺเสนฺโต อาห ๑
ตตฺถ วสฺสิโกตีอาทิสฺส ยตฺถ สฺขํ โหติ วสฺสกาเล วสฺสิตฺถุ ๑ อยํ
วสฺสิโก ๑ อิตเรสุปี เอเสว นโย ๑ อยํ ปเนตฺถ วณฺตฺถโก ๑
วสฺสิ วาโส วสฺสิ ๑ วสฺสิ อรหฺตีติ วสฺสิโก ๑ อิตเรสุปี เอเสว
นโย ๑

ตตฺถ วสฺสิโก ปาสาโท นาตีอฺจฺจ โหติ นาตินิโจ ๑

*เล่มที่ ๕ ปริพพาชกกวคฺควณณา หน้า ๒๔๔

ทวารวตปานานิปีสฺส นาทิตนฺนินิ นาทิปหฺนินิ ๑ ภูมฺมตฺตรณปฺจจตฺตรณขชฺช-
โกชฺชานินิ เจตฺถ มิสฺสกาเนว วฏฺฏนฺนิตฺติ ๑ เหมนฺตฺติเก ถมฺภาปี
ภิตฺติโยปี นินฺจา โหณฺตฺติ ๑ ทวารวตปานานินิ ตนฺนุกานินิ
สฺวภูมฺมจฺฉิทฺทานินิ ๑ อฺนฺนฺนปฺเวสฺนตฺถาย ภิตฺติตฺติยฺหานินิ นินฺหริยฺนฺนิตฺติ ๑
ภูมฺมตฺตรณปฺจจตฺตรณนินฺวาสนปารุปนานินิ ปเนตฺถ อฺนฺนฺนวิริยานินิ
กมฺพลาทีนินิ วฏฺฏนฺนิตฺติ ๑ ขชฺชโกชฺชํ สินฺนินฺทํ กฏฺฏกสนฺนินิสฺสิตฺตยจ ๑
คิมฺหิเก ถมฺภาปี ภิตฺติโยปี อฺจฺจา โหณฺตฺติ ๑ ทวารวตปานานินิ
ปเนตฺถ พหฺนินิ วิปฺลชฺชาลาณินิ ภาณฺตฺติ ๑ ภูมฺมตฺตรณาทีนินิ
ทูกฺถมฺยานินิ วฏฺฏนฺนิตฺติ ๑ ขชฺชโกชฺชานินิ มชฺชรฺรตฺตวิริยานินิ ๑
วตปานสมฺมิปฺสฺส เจตฺถ นว จาภฺปิโย จเปตฺวา อฺทกสฺส ปฺุเรตฺวา
นินฺนฺนปฺปลาทีนินิ สลฺยนาเทนฺตฺติ ๑ เตสฺส เตสฺส ปเทสฺส อฺทกยฺนฺตฺตานินิ
กโรนฺตฺติ ๑ เยหิ เทเว วสฺสฺนฺนเต วิย อฺทกชฺชาลา นิกฺขมฺนฺนิตฺติ ๑
โพธิสฺสตฺตสฺส ปน อฏฺฏจสฺสตฺตสฺสวณฺณชฺชเม ๑ รชตฺตชฺชเม
จ คนฺนฺนโรทกสฺส ปฺุเรตฺวา นินฺนฺนปฺปลกจฺจกํ การฺเตตฺวา (๑) สยฺนํ
ปรีวารฺเตตฺวา จปฺยีสฺส ๑ มหฺนฺนเตสฺส โลหฺกฏฺฏาเหสฺส คนฺนฺนชฺชกฺถลลํ ปฺุเรตฺวา
นินฺนฺนปฺปลปฺพทฺมปฺพทฺทริกาณินิ โรเปตฺวา อฺตฺตคฺคกฺกณฺนตฺถาย ตตฺถ ตตฺถ
จเปตฺถ สฺวริยรฺสมีหิ ปฺุปฺพานินิ ปฺุปฺพนฺนิตฺติ นานาวิธา ภามฺรคฺคณา
ปาสาทำ ปวีตฺติตฺวา ปฺุปฺเพสฺส รลลํ (๒)คณฺนฺนหนฺตา วิจฺรณฺตฺติ ๑ ปาสาโท
อตฺติสฺสคณฺนคณฺนโร โหติ ยมฺกภิตฺติยฺยา อณฺนฺนเร โลหฺนาฬินิ จเปตฺวา
#๑. สี่. นินฺนฺนปฺปลกจฺจกิตฺเต การฺเตตฺวา ๑ ๒. สี่. รชํ ๑

*เล่มที่ ๕ มาคณฺฑียสุตฺตวณฺณนา หน้า ๒๔๕

นวมุฏิกปาสาทสฺส อฺปฺริ อากาสงฺกณฺเณ รตนมณฺฑปมตฺถเก
สุขุมจฺฉิทฺทกํ ชาลํ พทฺธํ อโหสิ ฯ เอกสฺมี จาเน สุกฺขมहींสจฺมมํ
ปฺสारेติ ฯ โภชิตตฺตสฺส อฺทกกีพนเวลาย มहींสจฺมเม ปาสาณคฺุเพ
ชิปนฺติ ฯ เมฆตฺถนิตสทฺโท วย โหติ เหฏฺฐา ยนฺตํ ปรีวตฺเตนฺติ
อฺทกํ อภิรฺหิตฺวา ชาลมตฺถเก ปตฺติ ฯ วสฺสปตฺนสลิลํ วย (๑)
โหติ ตทา โภชิตตฺโต นีลปฺภูํ นีวาเสติ ฯ นีลปฺภูํ ปารุปฺติ
นีลปฺสธาณํ ปฺสारेติ ฯ ปรีวารापีสฺส จตฺตافیส นานฺนคสทฺสธาณิ
นีลวตฺถาภรณานเว นีลวิเลปนานิ (๒) หุตฺวา มหาปฺริสํ ปรีวารेतฺวา
รตนมณฺฑปํ คจฺจนฺติ ฯ ทิวสภาคํ อฺทกกีพํ กิพนฺโต สิตลอฺตฺตฺสํ
อนฺุโภติ ฯ

ปาสาทสฺส จตฺตฺส ทิสาสฺส จตฺตารโ สรา โหนฺติ ฯ
ทิวากาเล นานาวณฺณนา สกฺกณคณา ปาจีนสรโต วุฏฺฐาย
วिरวมนา ปาสาทมตฺถเกน ปจฺฉิมสรํ คจฺจนฺติ ฯ ปจฺฉิมสรโต
วุฏฺฐาย ปาจีนสรํ ฯ อุตฺตรสรโต ทกฺขิมสรํ ฯ ทกฺขิมสรโต
อุตฺตรสรํ คจฺจนฺติ ฯ อนฺุตรวสฺสสมโย วย โหติ เหมนฺติก-
ปาสาทो ปน ปญฺจณฺมิโก อโหสิ ฯ วสฺสสิกปาสาทो สตฺตณฺมิโก ฯ

นิปฺปฺริเสหีติ ปฺริสวिरฺหิตฺเทหิ น เกวลณฺเจตฺถ ตฺริยาเนว
นิปฺปฺริสธาณิ ฯ สพฺพณฺุจฺฉานานิปี นิปฺปฺริสธาเนว ฯ โทวาริกาปี
อิตฺถิโยว นฺุหาปนาทิปริกมฺมกราปี อิตฺถิโยว ฯ ราชา กิร
๑. สี. วสฺสํ ปตฺตกาโล วา ฯ ๒. ม. นีลปฺภูานิ ฯ

*เล่มที่ ๕ ปริพพาชกกวคควณณา หน้า ๒๔๖

ตถารูป อิตฺตริยสุขขสมปตฺตี อนุภวมานสฺส ปุริสํ ทิสฺวา
ปุริสสงฺกา อุปฺปชฺชติ ฯ สฺวา เม ปุตฺตสฺส มา อโหสิฺติ สพฺพ-
กิจฺเจสุ อิตฺถิโยว จเปสิ ฯ ตาย รติยา รมมาโนติ อิทํ
จตุตฺถชฺฌมานิกผลสมาปตฺติรตี สนฺชาย วุตฺตํ ฯ

คหปติ วา คหปติปฺตุโต วาติ เอตฺถ ยสฺมา ขตฺติยานํ
เสตจฺจตฺตสฺมีเยว ปตฺถนา โหติ มหา จ เนถํ ปปญฺโจ
พฺรหฺมณฺมา มนฺเตหิ อิตฺตฺตา มนฺเต คเวสนฺตา วิจฺรนฺติ
คหปติโน ปน มุทฺธาคนนมตฺตสฺส อุกฺกนิตกาลโต ปญฺจาย
สมปตฺตีเยว อนุภวนฺติ ฯ ตสฺมา ขตฺติยพฺรหฺมณฺเณ อุกฺกเหตุวา
คหปติ วา คหปติปฺตุโต วาติ อาห ฯ อาวญฺญเยยฺยาติ
มานุสกกามเหตุ อาวญฺโฏ ภเวยฺยาติ อตฺถโถ ฯ อภิกฺกนตฺตราติ
วิสิญฺจตรา ฯ ปณฺีตตราติ อนปฺปกตรา ฯ วุตฺตมฺปิ เจตํ

กุสฺสฺสเคนฺนทกมาทาย (๑) สฺมฺพุทฺเท อุกฺกมฺมิเน
เอวํ มานุสกา กามา ทิพฺพกามา สนฺติเกติ ฯ (๒)

สมปฺปฺกิกฺกยฺห ติญฺจตีติ ทิพฺพสุขํ คณฺหิตฺวา ตโต
วิสิญฺจตรา หุตฺวา ติญฺจติ ฯ

โอปมฺมสํสนฺทนํ ปเนตฺถ เอวํ เวทิตพฺพํ คหปติสฺส
ปญฺจหิ กามกฺุณฺหิ สมงฺกิฏฺกกาโล วิย โปชฺิสตฺตสฺส ตีสุ
ปาสาเทสุ จตฺตาพีสสฺสอิตฺถิมชฺฌเม โมทนกาโล ฯ ตสฺส
๑. สี. กุสฺสฺสเค อุกฺกมาทาย ๒.บ.ช.า. ๒๘/๓๒๓/๑๓๒

*เล่มที่ ๕ มาคณฺทียสุตฺตวณฺณา หน้า ๒๔๖

สุจริตฺ ปุเรตฺวา สกุเค นินฺพตฺตกาโล วีย โปธิสฺตฺตสฺส
อภินิกฺขมณฺ กตฺวา โปธิปลฺลงฺเก สพฺพณฺณตฺตํ ปฏฺวิวิทฺธกาโล ฯ
ตสฺส นนฺทวเน สมฺปตฺตี อนฺุภวณฺกาโล วีย ตถาคตฺสฺส
จตฺตถชฺฌานิกผลสมฺปตฺติริตฺติยา วิตฺติวตฺตณฺกาโล ฯ ตสฺส มานฺุ-
สกาณฺํ ปณฺจณฺํ กามคฺฌานํ อปฺตฺถณฺกาโล วีย ตถาคตฺสฺส
จตฺตถชฺฌานิกผลสมฺปตฺติริตฺติยา วิตฺตินาเมนตฺสฺส มานฺุสทฺินชน-
สุขสฺส อปฺตฺถณฺกาโลติ ฯ

สุจฺฉิตฺติ ปจฺฉมํ ทุกฺขิตฺโต ปจฺฉมา สุจฺฉิตฺโต อสฺส ฯ เสรีติ
ปจฺฉมํ เวชฺชทฺุคฺคิโก ปจฺฉมา เสรี เอกโก ภเวยฺย ฯ สยฺมํ วลีติ
ปจฺฉมํ เวชฺชสฺส วเส วตฺตมาโน เวชฺชเชน นิสฺสีตาทิ วุตฺเต
นิสฺสีทิ นินฺชชาติ วุตฺเต นินฺชชฺชิ ฯ ภูณฺชาติ วุตฺเต ภูณฺชฺชิ
ปิวาทิ วุตฺเต ปิวิ ฯ ปจฺฉมา สยฺวสี ชาโต ฯ เยน กามํ
คโมติ ปจฺฉมํ อิจฺฉิตฺติจฺฉิตฺตฺตฺตฺจฺฉานํ คนฺตฺตํ นาลตฺถ ฯ ปจฺฉมา โรเค
วูปสนฺเต วนทสฺสทฺนคิริทสฺสทฺนปฺพททสฺสทฺนทิสฺสุปี เยน กามํ
คโม ชาโต ฯ ยตฺถ ยตฺถเวว คนฺตฺตํ อิจฺฉิตฺติ ฯ ตตฺถ ตตฺถเวว
คจฺฉเยยฺย ฯ

เอตฺถาปี อิทํ โอปมฺมสฺสทฺนทฺนํ ปุริสสฺส กุญฺฉิกาโล วีย
หิ โปธิสฺตฺตสฺส อคารมชฺฌเณ วสนกาโล ฯ องฺการกปลฺลํ วีย
เอกํ กามวตฺถุ ฯ เทว กปลฺลทานิ วีย เทว วตฺถุณิ ฯ สกฺกสฺส
ปน เทวณฺณโล อจฺฉมเตยฺยโกญฺฉิยานิ องฺการกปลฺลทานิ วีย

*เล่มที่ ๘ ปริพพาชกกวคควณณนา หน้า ๒๔๘

อทุตตยนาฏโกฏโย นเขหิ วมุขานิ ตจเจตวา องการ-
กปลุเล ปรีตานิ วิย วตถุปลุเสวนิ ฯ เกตชช อากมม
อโรคกาโล วิย กามesu อาทินนัง เนกขมเม จ อานิสส์ ทิสวา
นิกขมม พุทธภูตกาเล จตตถชฌานิกผลสมาปตติรติยา วิติ-
วตตทนกาโล ฯ อลลัน กุฏจี้ ปรีตัง ทิสวา อปตถทนกาโล วิย
ตาย รติยา วิตตินาเมตตสส หีนชนรติยา อปตถทนกาโลติ ฯ

อุพหตนิทริโยติ ติมิรกุฏเจน (๑) นาม อุพหตกายปุปสาโท ฯ
อุพหตนิทริยาติ อุพหตปลณณินทริยา ฯ เต ยถา โส อุพหต-
กายนิทริโย กุฏจี้ ทุกขสมมสสสมีเยว อคคิสมี สุขมิตติ
วิปริตสณณัง ปจจลตถุ ฯ เอวํ ปลณณินทริยสส อุพหตตถา
ทุกขสมมสสเสเสว กามesu สุขมิตติ วิปริตสณณัง ปจจลตถุ ฯ

อสุจิตรานิ เจวาติอาทิสู ปกตियาว ตานิ อสุจินิ จ
ทุกคณฺชานิ จ ปุตฺตินิ จ ฯ อิทานิ ปน อสุจิตรานิ เจว
ทุกคณฺชตรานิ จ ปุตฺติตรานิ จ โหนฺติ ฯ กาจิตติ ตสส หิ
ปรีตานิเปตตสส จ กณฺทวณฺตสส จ ปาณกา อนฺโต ปวิสนฺติ
ทุกฺกุสโลหิตทุกฺกุสพฺพพา ปกขมรณฺติ ฯ เอวมสฺส กาจิ อสฺสาทมตฺถา
โหติ ฯ

อาโรคฺยปรมาติ คาถาย เข เกจิ ชนลาภา วา ยสลาภา
วา ปุตฺตลาภา วา อตฺถิ ฯ อาโรคฺย เตสํ ปรมํ อุตฺตมํ นตฺถิ
#๑. สී. จิรกุฏเจน ฯ ม. กิมิรกุฏเจน ฯ

*เล่มที่ ๕ มาคณฺหิยสุตฺตวณฺณา หน้า ๒๔๕

ตโต อุตฺตริตโร ลาโภติ อารุคฺยปรมา ตาภา ฯ ยงฺกิญฺจิ
ฉานสุขํ वा มคฺคสุขํ वा ผลสุขํ वा อตฺถิ นิพฺพานํ
ตตฺถ ปรํมํ นตฺถิ ตโต อุตฺตริตฺรํ สุขนฺติ นิพฺพานํ ปรํมํ
สุขํ ฯ อฏฺฐงฺกฺโก จ มคฺคานนฺติ ปุพฺพภากมคฺคานํ ปุพฺพภาก-
คมเนเนว อมตคามินํ อฏฺฐงฺกฺโก มคฺโค เขโม นตฺถิ ตโต
เขมตโร อลฺโธ มคฺโค ฯ(๑) อถวา เขมํ อมตคามินนฺติ เอตฺถ
เขมนฺติปิ อมตฺตปิ นิพฺพานสฺเสว นามํ ฯ ยาวตา ปฺถุ-
สมณฺพฺราหฺมณา ปรปฺปวาทา เขมคามิโน จ อมตคามิโน จาติ
ลทฺธิวเสน กหิตา ฯ สพฺเพสํ เตสํ เขมอมตคามินํ มคฺคานํ
อฏฺฐงฺกฺโก มคฺโค (๒) ปรโม อุตฺตโมติ อยเมตฺถ อตฺโถ ฯ

อาจริยปาจริยานนฺติ อาจริยานญฺเจว อาจริยาจริยานญฺจ ฯ
สเมตฺติ เอกนาพิยา มิตํ วิย เอกตุลา ย ตฺลิตํ วิย สทิสํ
โหติ นินฺนนานากรณี ฯ อนอมชฺชตฺติ ปาณิ เหฏฺฐา โอตฺตาเรนฺโต
มชฺชติ ฯ อิทนฺตํ โภ โคตม อารุคฺยํ ฯ อิทนฺตํ นิพฺพานนฺติ
กาเลน สีสํ กาเลน อูร์ ปริมชฺชนฺโต เอวมาห ฯ

เรกนฺติ ปสนฺนํ ฯ (๓) สาหุสจิวเรนาติ (๔) กาทฺเทหิ เอพฺกโลเมหิ
กตฺถุสจิวเรน ฯ สงฺการโงพฺเกนาติปิ วทนฺติ ฯ วาจํ นิจฺจนาเรยฺยาติ
กาเลน ทสาย กาเลน อนฺเต กาเลน มชฺเช ปริมชฺชนฺโต

๑. ม. อัย ปาโจ นตฺถิ ฯ

*เล่มที่ ๘ ปริพพาชกกวคควณณา หน้า ๒๕๐

นิจฺจาเรยฺย ๑ วเทยฺยาติ อตุโถ ๑ ปุพฺพเกหเสาติ ปุพฺพเกหิ เอสา ๑
วิปสฺสีปี หิ ภควา ๑เป ๑ กสฺสโปปี ภควา จตุปริสมชฺเฌ
นินฺนโน อิมํ คาถํ อภาสี ๑ อตฺถนินฺนสฺสิตา คาถาติ มหาชน
อุคฺคณฺหิ ๑ สตฺถริ ปรินิพฺพุเต อปรภาเค ปริพฺพาชกานํ
อนฺตรํ ปวิจฺจา ๑ เต โปตฺถกคตํ กตฺวา ปททฺวยเมว รกฺขีสุ ๑ (๑)
เตนาห สา เอตฺรหิ อนฺนุพฺพเพน ปุณฺชชนคาถาติ ๑ (๒)

โรโคว ภูโถติ โรคภูโถ ๑ เสสฺสปเทสุปี เอเสว นโย ๑
อริยํ จกฺขุณฺติ ปริสุทฺธํ วิปสฺสนาณาณณฺเจว มคฺคณาณณจ ๑
ปโหตีติ สมตฺโต ๑ เกสชฺชํ กเรยฺยาติ อุทฺธวิเรจนอโรวิเรจน-
อณฺชนปจนาทิกเสชฺชํ กเรยฺย ๑

น จกฺขุณิ อุปฺปาเทยฺยาติ ยสฺส หิ อนฺตรา ปิตฺตเสมฺมหาทิ-
ปฺลิเวเรน (๓) จกฺขุปฺสาโท อุปฺโหโต โหติ โส เณกํ เวชฺชํ
อาคมมฺ สปฺปายํ เกสชฺชํ เสวณฺโต จกฺขุณิ อุปฺปาเทติ นาม ๑
ชจฺจนฺธสฺส ปน มาคฺคจฺจนฺธิเยว วินฺญฺจานิ ๑ ตสฺมา โส น
ลภติ ๑ เตน วุตฺตํน จกฺขุณิ อุปฺปาเทยฺยาติ ๑

ทฺุคฺคิยวาเร ชจฺจนฺโรติ ชาตกาถโต ปฏฺจาย ปิตฺตาทิ-
ปฺลิเวเรน อนฺโร ๑ อมฺมุสมินฺนฺติ ปุพฺเพ วุตฺเต ๑ อมิตฺตโตปี ทฺุคฺคิยฺยาติ
อมิตฺโต เม อยฺนฺติ เอวํ อมิตฺตโต จเปยฺย ๑ ทฺุคฺคิยปฺเทปี
เอเสว นโย ๑ อิมินา จิตฺเตนาติ วฏฺเฏ อนฺนคตจิตฺเตน ๑ ตสฺส

๑. ม. รกฺขิตฺตํ สกฺขีสุ ๒. ส. ปุณฺชชนคตาติ ๑ ๓. ส. ปิตฺตเสมฺมหาทิปฺลิโพเรน ๑

*เล่มที่ ๘ สนนทกสุตตวณณนา หน้า ๒๕๑

เม อุปาทานปลจยาดิ เอกสนธิ ทวิสงเขโป ปลจยกาโร กติโต
วภูฏี วิกาวิตี ๑

ธมนานุชมนนติ ธมมสส อนุชมนิ อนุจจวิกปฏิบัติ ๑ อิเม
โรคา คณฐา สลลลลติ ปลจกขนุเช ทสเสติ ๑ อุปาทานนิโรธาติ
วิวภูฏี ทสเสนโต อาห ๑ เสสิ สพพตถ อุตตทานเมวาติ ๑

มาคณฐียสุตตวณณนา นิภูจिता ๑

ปลจจมิ ๑

สนนทกสุตตวณณนา

เอวมเม สุตนติ สนนทกสุตต ๑ ตตถ ปลกขกุหาณนติ ตสสา
กุหาท ทวารเอ ปลกขรูกุโช อโหสิ ๑ ตสมา ปลกขกุหาแควว
สงขิ กตา ๑ ปลิสลลลลนา วภูจิติติ วิเวกโต วภูจิติ ๑
เทวกตโสพโกติ วสโสทเกเนว (๑) ตินนุภูจाने चातो महा-
อุทกรहो ๑ กุहाทสสนายาติ ऐच्छ कुहाति प्सुकुहा ๑ सा
अन्नमे उतगमुत्तुजाने ओहोसि ॑ ऐकतो उम्मङ्कं कदवा
खान्ने ज प्सु(२) ज निह्रित्वा अन्तो ण्मणे उस्सापेत्त्वा
मत्तगे पत्रजन्नना केहसंखेपेन कता ॑ तत्तु ते
परिपुषाका वसन्ति ॑ सा वस्साने उतगप्लेण्णा तिष्ठति
नितामे तत्तु वसन्ति ॑ तिं सन्थाय कुहाटससनायाति आह ॑

*เล่มที่ ๘ ปริพพาชกคฤควณณา หน้า ๒๕๒

วิหารทสฺสนตฺถยฺหิ อนมตคฺคิยฺ ปจฺจเวกฺขิตฺวา สมฺมทฺทปฺพต-
ทสฺสนตฺถํ วาปี คนฺตุํ วัฏฺฏตีติ ฯ

อุณฺนาทินิยาติ อุจฺจํ นทมานาย ฯ เอวํ นทมานายเว
สา อุทฺทงฺกมนวเสน อุจฺโจ ฯ ทิสาสฺ ปตฺถกฺวเสน มหาสทฺโทติ
อุจฺจาสทฺทมฺมหาสทฺทตฺตาย อุจฺจาสทฺทมฺมหาสทฺโท ฯ ยํ เตสํ หิ
ปริพฺพาชกานํ ปาโถว อุจฺจาย กตฺตพฺพํ นาม เจตियวตฺตํ
วา โพธิวตฺตํ วา อารยฺยปฺชฌายวตฺตํ วา โยนิโสมนสิกาโร
วา นตฺถิ ฯ เตนฺ เต ปาโถว อุจฺจาย พาลาตเป สนฺนินฺสินฺนา
สายํ วา กถาย ผาสฺกตฺถาย สนฺนินฺปติตา อิมสฺส หตฺโถ
โสภโน ฯ อิมสฺส ปาโถติ เอวํ อณฺณมณฺณสฺส หตฺถปาทาทีนิ
วา อารพฺภ อิตฺถิปฺริสทฺธารกทาริกาวณฺเณ วา อณฺณํ
วา กามสฺสาทภวสฺสาทาทิวตฺถํ อารพฺภ กถํ ปญฺจเปตฺวา
อนฺนุพฺพเพน ราชกถาทิอเนกวิธํ ตีรจฺฉานกถํ กถเณติ ฯ สา
หิ อนิยฺยานิกตฺตา สกฺคโมกฺขมคฺคานํ ตีรจฺฉานกฺวตา กถา
ตีรจฺฉานกถา ฯ ตตฺถ ราชานํ อารพฺภ มหาสมฺมโต มนฺธาตา
ธมฺมาโสโก เอวํมฺหานุภาโวติอาทินา นเยน ปวตฺตา กถา
ราชกถา ฯ เอเสว นโย โจรกถาทีสุ ฯ

เตสุ อสุโก ราชา อภิรุโป ทสฺสนิโยติอาทินา นเยน
เลหสฺสิตกถาว ตีรจฺฉานกถา โหติ โสปี นาม เอวํ มฺหานุภาโว
ขยํ คโตติ เอวํ ปวตฺตา ปน กมฺมจฺฉานภาเว ติจฺฉติ ฯ

*เล่มที่ ๕ สนนทกสุตฺตวณฺณนา หน้า ๒๕๓

โจเรสุปี มูลเทโว เอวมหานุภาโว ฯ เมฆมาโล เอว
มหานุภาโวติ เตสํ กम्मํ ปฏิจฺจ อโห สุโรติ เกหสุตฺตถาว
ตฺริจฺฉานกถา ฯ ยฺยฺเชปี ภารตยฺยฺธาทีสุ อสุเกน อสุโก เอว
มาริโต เอว วิทฺโรติ กามสุสาทวเสนว กถา ตฺริจฺฉานกถา ฯ
เตปี นาม ขยํ คตฺตาติ เอว ปวตฺตา ปน สพฺพตฺถ กถา
กम्मกฺกุชฺฉานเมว โหติ อปีจ อนฺนาทีสุ อว วนฺณวนฺตํ
คณฺชวณฺตํ รสวณฺตํ ผสฺสสมฺปนฺนํ ขาทิมฺห กฺกุชฺฉิมฺห ปิวิมฺห
ปฺริกฺกุชฺฉิมฺหาคิ กามสุสาทวเสน กเถตุํ น วญฺญฺติ ฯ สาคฺถกํ
ปน กตฺวา ปุพฺเพ เอว วนฺณาทิสมฺปนฺนํ อนฺนํ ปานํ วตฺถํ สยนํ
มालํ คณฺชํ สีลวณฺตानํ อทมฺห ฯ เจติเย ปุชฺช อกริมฺหาคิ ปานํ
กเถตุํ วญฺญฺติ ฯ

ฌาตีกถาทีสุปี อมฺหากํ ฌาตกา สุรา สมตฺถาคิ วา
ปุพฺเพ มยฺ เอว วิจิเรหิ ยานเห จริมฺหาคิ วา อสุสาทวเสน
วตฺถํ น วญฺญฺติ ฯ สาคฺถกํ ปน กตฺวา เตปี โน ฌาตีกา
ขยํ คตฺตาติ วาปุพฺเพ มยฺ เอวรูปา อฺปาหนา สงฺฆสฺส
อทมฺหาคิ วา กเถตฺตพฺพา ฯ คามกกาปี สุนิวิญฺจทฺตุนิวิญฺจสุกฺกิช-
ทฺตพฺกิชฺชาทิวเสน วา อสุกคามวาสีโน สุรา สมตฺถาคิ วา
เอว อสุสาทวเสน น วญฺญฺติ ฯ สาคฺถกํ ปน กตฺวา สทฺธา-
ปฺสนฺนาติ วา ขยยํ คตฺตาติ วา วตฺถํ วญฺญฺติ ฯ นิคมนคร-
ชนปทกถาสูปี เอเสว นโย ฯ อิตฺถีกถาปี วนฺณสณฺจานาทีนิ

*เล่มที่ ๕ ปริพพาชกวคควณณา หน้า ๒๕๔

ปฏิจจ อสสาทวเสน น วฏฺฐติ ฯ สทฺธาสมปฺนฺนา ขยํ คตาคิ
เอวมฺว วฏฺฐติ ฯ สุรกกถาปี สนฺธิมิตฺโต นาม โยโร สุโร
อโหสีติ อสสาทวเสนว น วฏฺฐติ ฯ สทฺโธ อโหสี ขยํ คโตติ
เอวมฺว วฏฺฐติ ฯ วิสิขากถาปี อสุกา วิสิขา สุนิวิฏฺฐา
ทฺนฺนิวิฏฺฐา สุรา สมตฺถาติ อสสาทวเสนว น วฏฺฐติ ฯ
สทฺธาปสนฺนา ขยํ คตาอิจฺเจว วฏฺฐติ ฯ

กฺมฺภฏฺฐานกถาติ กฺมฺภฏฺฐานอฺทกตฺติตฺถกถา วา วุจฺจติ ฯ
กฺมฺภทาสีกถาติ วา ฯ ส่าปี ป่าสาทิกา นจฺจิตฺฺ ภายิตฺฺ เณกาติ
อสสาทวเสนว น วฏฺฐติ ฯ สทฺธาปสนฺนาติอาทินา นเยเนว
วฏฺฐติ ฯ ปุพฺพเปตกถาติ อตีตฉาติกถา ฯ ตตฺถ วตฺตมานฉาติ-
กถาสทิสว วิณฺจฺนโย ฯ

น่านตฺตกถาติ ปุริมปจฺฉิมกถาวิมุตฺตา อวเสสา นานา-
สภาวา นีรตฺถกถา ฯ โลกกฺุขายิกาคิ อัย โลโก เณ นาม
นิมฺมิโต ฯ อสุเกน นาม นิมฺมิโต ฯ กาโก เสโต (๑) อฏฺฐินํ เสตตฺตา
พกา รตฺตา โลหิตสุส รตฺตตฺตาติ เอวมาทิกา โลกายต-
วิตณฺฑาสลฺลาปกถา ฯ

สมฺมทฺทกฺุขายิกา นาม กสฺมา สมฺมทฺโท สาคโร ฯ สาคฺร-
เทเวน ขตฺตฺตา (๒) สาคโร ฯ ขโต เมติ หตฺถมฺุทาย นิเวทิตฺตฺตา
สมฺมทฺโทติ เอวมาทิกา นีรตฺถกถา สมฺมทฺทกฺุขายิกกถา ฯ อิติ

*เล่มที่ ๕ สนุทกสุตตวณณา หน้า ๒๕๕

ภโว ๑ อิติ อภโวติ ยี วา ตี วา นีรตถการณั วตฺวา
 ปวตฺติตถกา อิติภวาทถกา ๑ เอตฺถ จ ภโวติ สสุตฺตํ ๑
 อภโวติ อฺจุเจทํ ๑ ภโวติ วุฑฺธิ ๑ อภโวติ หานี ๑ ภโวติ
 กามสุขํ ๑ อภโวติ อตฺตกิลมโถ ๑ อิติ อิมาย ฉพฺพิชาย
 อิติภวาทถาย สทฺธิ พตฺตีสตรจฺจนกถา นาม โหติ
 เอวรूपี ตีรจฺจนกถํ กถณฺติยา สทฺธิ สนฺนินฺนโน โหติ ๑
 ตโต สนุทโก ปริพฺพาชโก เต ปริพฺพาชเก โอลเกตฺวา
 อิม ปริพฺพาชกา อติวีย อณฺณมณฺณํ อการวอ อปฺปติสฺสา
 มยณฺจ สมณฺสส โคตมฺสส ปาตุภาวโต ปฏฺจาย สุริยฺกคฺคเม
 ขชฺโขปนฺนูปมา ชาตา ๑ ลากสกาโรปี โน ปริหีโน ๑ สเจ ปน
 อิมิ จานํ สมโณ โคตโม โคตมฺสาวโก วา กิหิอุปฏฺจาโกปี
 ตสฺส (๑) อากฺขณฺเยย ๑ อติวีย ลชฺชนิยํ ภวิสฺสติ ๑ ปริสโทโส
 โข ปน ปริสเชฏฺจกสฺเสว อฺปฺริ อารโหตีติ อิตฺโต จิตฺโต จ
 วิโลเกนฺโต เถริ อทฺทส ๑ เตน วุตฺตํ อทฺทสา โข สนุทโก
 ปริพฺพาชโก ๑เป ๑ ตฺถนฺหิ อหฺสนฺติ ๑
 ตตฺถ สณฺจเปตีติ สิภฺขาเปตี ๑ วชฺชมฺสสา ปฏฺิจฺฉาทฺเถสิ
 ยถา สฺกุจฺปิตา โหติ ตถา นํ จเปตี ๑ ยถา นาม ปริสมชฺฉํ
 ปวิสฺนฺโต ปฺริโส วชฺชปฏฺิจฺฉาทนฺตํ นีวสํ สณฺจเปตี ปารูปํ
 สณฺจเปตี รโชกิณฺณจฺจํ ปุณฺณเจติ เอวมฺสส วชฺชปฏฺิจฺฉาทนฺตํ
 # ๑. วาสส ๑

*เล่มที่ ๘ ปริพพาซกวกคควณณนา หน้า ๒๕๖

อปฺปสทฺทา โภณฺโตติ สิกฺขาเปณฺโต ยถา สฺสฺสจฺปีตา โหติ ตถา
นํ จเปสฺส
เอกกา นิสฺส
อปฺปสทฺทวีนฺตีตาติ อปฺปสทฺทเทณ นิสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
อปฺปสทฺททสฺส วณฺณวาทีโนติ ยํ จานํ อปฺปสทฺทํ นิสฺสฺสฺส
ตสฺส วณฺณวาทีโน ๑ อปฺปสทฺทกมิตพฺพํ มณฺเฒยฺยยาติ อธิชา คณฺตพฺพํ
มณฺเฒยฺย ๑

กสฺมา ปเนส เถรสฺส อปฺปสทฺทกมณํ ปจฺจาสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส ๑
อตุตฺตโน วุทฺธิ ปตฺตยมาโน ๑ ปริพฺพาซกา กิร พุทฺเธสฺส วา
พุทฺธสวาทสฺส วา อตุตฺตโน สนฺตีกํ อากเตสฺส อชฺช อมฺหากํ
สนฺตีกํ สมฺโณ โคตโม อากโต ๑ สารีปฺตฺโต อากโต น โข
ปเนเต ยสฺส วา ตสฺส วา สนฺตีกํ กจฺจณฺตฺติ ๑ ปสฺสธ อมฺหากํ
อตุตฺตมภาวนฺตฺติ อตุตฺตโน อปฺปญฺจกานํ สนฺตีกเ อตุตฺตานํ อุกฺขิปปนฺตฺติ
อฺจฺจเจ จาเน จเปนฺตฺติ ๑ ภควโตปิ อปฺปญฺจกาเก คณฺหิตฺตุ วายมฺนฺตฺติ ๑
เต กิร ภควโต อปฺปญฺจกาเก ทิสฺวา เอวํ วทณฺตฺติ ตมฺหากํ
สตุถา ภวํ โคตโมปิ โคตมสฺส สวากาปิ อมฺหากํ สนฺตีกํ
อากจฺจณฺตฺติ ๑ มยํ อณฺณมณฺณสมคฺคา ๑ ตมฺเมห ปน อเมห อุกฺขิหิ
ปสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส ๑ อจฺจณฺต ๑ สามิจิกมมํ น กโรถ ๑ กิ โว อเมห
อปรทฺทณฺตฺติ ๑ อกเถกจฺจเจ (๑) มนฺุสฺสา พุทฺธาปิ เอเตสฺส สนฺตีกํ
๑. ม. อปฺปเปกจฺจเจ ๑

*เล่มที่ ๘ สนนทกสุตตวณณา หน้า ๒๕๗

คจณนติ ฯ กิ อมหากนติ ตโต ปฏจาย เต ทิสวา
 นป্পมชชนติ ฯ ตถหิ อเหตุนติ สนนทกั ปริวารตวา นิสสิทิสฺส ฯ
 สุวาคคั โภโต อานนุทสฺสาติ สุวาคมนั โภโต อานนุทสฺส
 กวนฺเต หิ โน อาคเต อานนุโท โหติ คเต สโตโกติ ทีเปติ ฯ
 จิรสฺสั โขติ ปยสมุทาจารวณเมตฺตํ ฯ เถโร ปน กาเลน กาลั
 ปริพพาชการามั จาริกตถาย คจณตติติ ปุริมคมนั คเหตุวาว
 เอวมหา ฯ เอวญจ ปน วตฺวา น มานตถุทฺโธ หุตฺวา
 นิสสิทิสฺส ฯ อตฺตโน อาสนา วุฏจาย ตั อาสนั ปปโปเจตฺวา
 เถริ อาสเนน นิมนฺเตนฺโต นิสสิทิสฺส กวํ อานนุโท อิทมาสนั
 ปญฺจตฺตนฺติ อหา ฯ

อนฺตรากถา วิปฺปกตฺตาติ นิสินฺนानั โว อารภโต ปฏจาย
 ยาว มมากมนั เอตฺตฺมึ อนฺตเร กา นาม กถา วิปฺปกตฺตา ฯ มมากมน-
 ปจฺจยา กตฺมา กถา ปริยนฺตํ น คตฺตาติ ปุจฺจติ ฯ

อถ ปริพพาชโก นิสฺสคกถา จ เอสา นิสฺสสารา
 วุฏฺฐสนฺนิสฺสิตา น คมฺหากั ปุโรโต วตฺตพฺพตฺตํ อรหตฺติติ
 ทีเปนฺโต ติฏฺฐเตสา โภติอาทิมาห ฯ เนสา โภโตติ สเจ กวํ
 สโตกาโม ภวิสฺสติ ฯ ปจฺจยาเปสา กถา น พุทฺธภา ภวิสฺสติ
 อมหากั ปนินาย อตฺโต นตฺถิ ฯ โภโต ปน อากมนั
 ลภิตฺวา อญฺญเทว สุการณั กถั สโตกามมหาติ ทีเปติ ฯ
 ตโต ฐมฺมเทสนั ยาจนฺโต สาธุ วต กวนฺตฺเตยวาทิอาทิมาห ฯ

*เล่มที่ ๕ สนนทกสุตตวณณนา หน้า ๒๕๕

โหติ น ตโต ปรี ผลทายกั หุตฺวา คจฺจตีติ อตุโถ ๑
ทตฺตฺปปลยตฺตฺนติ ทตฺตฺหิ พาลมฺนุสฺเสหิ ปลยตฺตํ ๑ อิทํ วุตฺตํ
โหติ พาลเอหิ อพฺพุทฺธีหิ ปลยตฺตฺมิตํ ทานํ น ปลยฺเทหิ
พาลา เทนฺติ ๑ ปลยฺเทหิ คณฺหนฺตีติ ทสฺเสติ ๑ อตฺถิกวาทนฺติ
อตฺถิ ทินฺนํ ทินฺนผลนฺติ อิมํ อตฺถิกวาทเมว วทนฺติ ๑ เตสํ ตฺวจฺฉวจฺฉนํ
มุสฺวาวิลาโป ๑ พาลเอ จ ปลยฺเท จาติ พาลา ปลยฺเทหิ
จ ๑

อกเตน เม เอตฺถ กตฺนติ มยฺหํ อกเตเนว สมณกมฺเมน
เอตฺถ เอตฺสฺมี สมเย กมฺมํ กตฺนฺนาม โหติ อวฺลิตฺเตเนว
พฺรหฺมจฺริเยน วฺลิตฺนฺนาม โหติ เอตฺถาติ เอตฺสฺมี สมณ-
ชฺมฺเม. สมสฺมาติ อตีวีย สฺมา ๑ สเมน วา กุณฺเณ สฺมา ๑
สามณฺญํ ปตฺตฺตาติ สฺมานภาวํ ปตฺตฺตา ๑

กรโตติอาทีนํ อปฺณณกสุตฺเต วุตฺตานํ ๑ ตถา นตฺถิ
เหตุติอาทีนํ ๑

จตฺตฺตฺพฺรหฺมจฺริยวเส กตฺตาติ (๑) อกตฺตา ๑ อกตฺวิธาติ (๒) ๑
อกตฺวิธานา เอวํ กโรหีติ เกนจิ การาปีตา น โหนฺตีติ
อตฺถโถ ๑ อนิมนฺมิตาติ อิทฺธิยานิปิ น นิมนฺมิตา ๑ อนิมนฺมาตฺตาติ
อนิมนฺมาปีตา ๑ เกจิ อนิมนฺมิตพฺพาติ ปทํ วทนฺติ ๑ ตํ
เนว ปาลียํ น อญฺจกกายํ สนนฺทิสฺสตี ๑ วณฺณาติ วณฺณา

*เล่มที่ ๕ ปริพพาชกคฤคณนา หน้า ๒๖๐

ปฐวณฺณา ตาลาทโย วีย อผลา กสฺสจฺจ อชนกาติ ฯ เอเตน
 ปจฺวิกาษาทีนํ ฐปาทีชนกภาวํ ปฏิกุขิปติ ฯ ปพฺพตถฺฐา วีย
 จิตาติ กุณฺณจฺจา ฯ อุตฺติกุญฺจา ยญฺจิตาติ มุญฺเช อุตฺติกา วีย จิตา ฯ
 ตตฺตฺรายนมฺธิปฺปาโย ฯ ยมิตํ ชายตฺตีติ วุจฺจติ ตํ มุญฺชโต อีตฺติกา
 วีย วิชฺชมานเมว นิกุขมฺติ ฯ เอตฺติกุญฺจา ยญฺจิตาติปฺปิ ปาโธ ฯ
 สุนฺนิขาโต เอตฺติกตฺตมฺโภ นิจฺจโต ตฺติญฺจติ เอวํ จิตาติ อตฺโต ฯ
 อุกฺเขนปฺปิ เตสํ วินาสาภาวํ ทีเปติ ฯ น อิลฺลชนฺตฺตีติ เอตฺติกตฺตมฺโภ
 วีย จิตตฺตา น จลนฺติ ฯ น วิปริณามนฺตฺตีติ ปกฺตี น
 ชนฺนติ ฯ น อลฺลมมฺลณํ พุยาพาเชนฺตฺตีติ อลฺลมมฺลณํ น
 อฺปฺพนนฺติ ฯ นาลนฺติ น สมตฺตา ฯ

ปจฺวิกาโยติอาทิสฺส ปจฺวิเยว ปจฺวิกาโย ฯ ปจฺวิสฺสมุโห วา ฯ ตตฺถาติ
 เตสฺส ชีวสฺสตฺตเมสฺส (๑) กายेषฺส นตฺถิ หนตฺตา วาติ หนตฺตํ วา
 หนตฺตาเปตฺตํ วา สนฺตฺตาเปตฺตํ วา ฆาเตตฺตํ วา โสเจตฺตํ วา
 สาเวตฺตํ วา ชานิตฺตํ วา ชานาเปตฺตํ วา สมตฺโต นาม นตฺถิตฺติ
 ทีเปติ ฯ สตฺตฺตฺนฺนํเยว กายานนฺติ (๒) ยถา มุคฺคราสีอาทิสฺส ปหตฺตํ
 สตฺถํ มุคฺคราสีอาทีนํ อนฺตฺเรณ ปวิสฺติ ฯ เอวํ สตฺตฺตฺนฺนํ กายานํ
 อนฺตฺเรณ นิตฺเทว วิวเรณ สตฺถํ ปวิสฺติ ฯ ตตฺถ อหํ อิมํ
 จีวิตา โวโรเปมิตฺติ เกวลํ สลฺลณามตฺตเมว โหตฺตีติ ทสฺเสติ ฯ
 โยนิปฺปมุขสฺสทสฺสสฺสณินฺติ ปมุขโยนินํ อุตฺตมโยนินฺนญจ จุฑทส-
 #๑. สฺตี. สตฺตฺตฺสฺส ฯ ๒. ม. สตฺตฺตฺนฺนํ เตวว กายาน... ฯ

*เล่มที่ ๕ สนนทกสุตฺตวณฺณนา หน้า ๒๖๑

สตสทสฺสานิ อณฺณานิ จ สญฺจิสฺถานิ อณฺณานิ จ ฉสฺถานิ ฯ
 ปลฺยจ จ กมฺมุโน สฺตานีติ ปลฺยจ กมฺมสฺถานิ จ ฯ เกวลํ
 ตกฺกมตฺตเคน นีรตฺถกํ ทิฏฺฐี ทิเปติ ฯ ปลฺยจ จ กมฺมานิ ตีณิ
 จ กมฺมานีติอาทิสฺสุปี เอเสว นโย ฯ เกจิ ปนาหุ ปลฺยจ
 กมฺมานีติ ปลฺยจินฺทฺริยวเสน ภณฺติ ฯ(๑) ตีณิตี กายกมฺมาทิวเสน
 กมฺเม จ อทฺตกมฺเม จาติ เอตฺถ ปนฺสฺส กายกมฺมณฺจ
 วจิกมฺมณฺจ ลทฺธิ ฯ มโนกมฺมํ อุปทฺตกมฺมนฺติ ฯ ทิฏฺฐิปฏิบัติ (๒)
 ทฺวาสญฺจปฏิบัติ วทฺติ ฯ ทฺวญฺจนฺตรกปฺปาติ เอเกกสฺมี
 กปฺเป จตฺสญฺจ อนุตรกปฺปา นาม โหนฺติ ฯ อัย ปน อณฺเณ
 เทว อชานนฺโต เอวมาห ฯ ฉพาทิชาติโย อปณฺณกสุตฺเต
 วิตุถาริตา ฯ

อญฺจ ปฺริสฺฐมฺิโยติ มนฺทญฺมิ ขิขฺทาทญฺมิ ปทวิมฺสกญฺมิอุชฺศต-
 ญฺมิ เสกฺขญฺมิ สมณญฺมิ ชินญฺมิ ปนฺนญฺมิติ อีมา อญฺจ ปฺริสฺฐมฺิโยติ
 วทฺติ ฯ ตตฺถ ชาตทิวสโต ปญฺจาย สตฺตทิวเส สมฺพาทญฺจานโต
 นิกฺขนฺตตฺตา สตฺตา มนฺทา โหนฺติ โมมุหา ฯ อัย มนฺทญฺมิติ
 วทฺติ ฯ เย ปน ทฺกฺคตฺโต อากฺตา โหนฺติ ฯ เต อภินฺหํ
 โรทฺนฺติ เจว วิรวนฺติ จ ฯ สฺกฺคตฺโต อากฺตา ตํ ตํ อนุสฺสริตฺวา
 หสฺนฺติ ฯ อัย ขิขฺทาทญฺมิ นาม ฯ มาตาปิตฺนํ หตฺถํ วา ปาทํ
 วา มณฺจํ วา ปิจํ วา คเหตุวา ญฺมียํ ปทนิกฺขิปนํ ปน

*เล่มที่ ๕ ปริพพาชกคุณคุณนา หน้า ๒๖๒

ปทวิมัสกภูมิ นาม ๑ ปทสาว คนตุ้ สมตถกาโล อชुकตภูมิ
นาม ๑ สิปปานัน สิถุขนกาโล เสถกขภูมิ นาม ๑ ฆรนา นิกขम्म
ปพพชชากาโล สมณภูมิ นาม ๑ อาจริยั เสวิตวา ชานนกาโล
ชินภูมิ นาม ๑ กิกขุ จ ปนุนโก ชิโน น กิณจิ อาหาคี
เอว อลาगी สมณั ปนุนภูมิติ วทติ ๑

เอกุนปณณาส อาชีวัสเตติ เอกุนปณณาส อาชีววุตติ-
สทานิ ๑ ปริพพาชกสเตติ ปริพพาชกปพพชชสทานิ นาคา-
วาสสเตติ นาคมณทลสทานิ ๑ วิเส อินทुरियสเตติ วิส อินทुरिय-
สทานิ ๑ ดีเส นิริยสเตติ ดีส นิริยสทานิ ๑ รโชชาตุโยติ
รชโอภิรณภูจจานานิ ๑ หตถปิภูจิปาทปิภูจาทินิ สนุชาย วทติ ๑
สตุต สณณิภพภาติ โอภูจโณณคทรรภอชปสมุคิมหีเส สนุชาย
วทติ ๑ อสณณิภพภาติ สาลियวโคธุมมุกคกงควรรกภูจฐสเก สนุชาย
วทติ นิคณจิกภพภาติ นิคณทิมุหิ ชาตคภพภา ๑ อจจุเวพุ-
นพาทโย สนุชาย วทติ ๑ สตุต เทวาติ พหู เทวา ๑
โส ปน สตุตาคติ วทติ ๑ มนุสสาปี อนนตา ๑ โส สตุตาคติ
วทติ ๑ สตุต ปีสาจาคติ ปีสาจา มหนตา สตุตาคติ วทติ ๑

สราติ มหาสรา ๑ กณณมณทกรถกาพอโนตตุตสีหป-
ปปาตจททนมุจจลินทกณณาลทเห (๑) คเหตุวา วทติ ๑ ปวภูจาคติ
คณณิกา ๑ ปปาตาคติ มหาปปาตา ๑ ปปาตสทานิติ ขุททก-
๑. ม. กณณมณทกรถกาพอโนตตุตสีหปปาตคภูพิมุจจลินทกณณาลทเห ๑

*เล่มที่ ๕ สันทกสูตรวณณา หน้า ๒๖๓

ปปาดสตานี ฯ สุปีนาติ มหาสุปีนา ฯ สุปีนสตานีติ ขุททก-
สุปีนสตานี ฯ มหากปฺปโนติ (๑) มหากปฺปานิ ฯ เอตถ เอกมฺหา สรา
วสุสเสเต วสุสเสเต กุสกุเคน เอกํ อุทกพินฺทุํ นีหริตฺวา
นีหริตฺวา สตฺตกฺขตฺตํ ตมฺหิ สเร นีรฺูทเก กเต เอโก
มหากปฺโปติ วทติ ฯ เอวรฺูปานิ มหากปฺปานิ จตุราสีตีสต-
สทฺสทานิ เขเปตฺวา พาโล จ ปณฺฑิตโต จ ทฺุกฺขสุสฺนฺติ กโรตีติ (๒)
อยมฺสุส ลทฺธิ ฯ ปณฺฑิตโตปิ กิร อนฺตรา สุขฺมิตฺตํ น สกฺโกติ
พาโลปิ ตโต อุทฺธํ น กจฺจติ ฯ

สีเลนาติ อเจลกสีเลน วา อญฺเณน วา เยน เกนจิ ฯ
วเตนาติ ตาทิเสน วเตน ฯ ตเปนาติ ตโปกมฺเมน ฯ อปริปกํ
ปริปาเจติ นาม โย อหํ พาโลติ อนฺตรา วิสุขฺมิตฺติ ฯ
ปริปกํ สุสฺส สุสฺส พฺยฺนฺตี กโรติ นาม โยอหํ พาโลติ
วฺุตฺตปริมาณํ กาลํ อติกฺกมิตฺวา ยาทิ ฯ เหวํ นตฺถิติ เอวํ
นตฺถิ ฯ ตณฺหิ อุกฺขมฺปิ น สกฺกา กาทฺนฺติ ทิเปติ ฯ โทณฺมิเตติ
โทณฺน มิติ วยิ ฯ สุขทฺุกฺเขติ สุขทฺุกฺขํ ฯ ปริยฺนตฺกเตติ
วฺุตฺตปริมาณน กาลน กตฺปริยฺนโต นตฺถิ หายนวทฺุณฺเนติ
นตฺถิ หายนวทฺุณฺนานิ น สํสาโร ปณฺฑิตฺตฺส หายติ น
พาลสุส วทฺุณฺตีติ อตฺโถ ฯ อุกฺกํสาวกํเสติ อุกฺกํสาวกํสา
หาปฺนวทฺุณฺนानเมเวตํ เววจนํ ฯ อิทานิ ตมตฺถํ อุปฺมาย
๑.สี. มหากปฺปโนติ ฯ ๒. ม. พาลา จ ปณฺฑิตา ทฺุกฺขสุสฺนฺติ ฯ

*เล่มที่ ๕ ปริพพาชกกวคณณนา หน้า ๒๖๔

สาธนูโต เสยถาปี นามาติอาทิมาห ฯ ตตถ สุตตคฺฤเพติ เวเจตฺวา
กตสฺสฺตคฺฤพี นิพฺเพชฺยมานเมว ปเลตฺตีติ ปพฺพเต วา รุกฺขคฺฤ
วา จตฺวา ชิตฺตํ สุตฺตปฺมาณน นิพฺเพชฺยมานํ กจฺฉติ ฯ สุตฺเต
ชีณน ตตถ ติฏฺฐติ น กจฺฉติ ฯ เอวเมวํ วุตฺตกาลโต อุทฺธ
น กจฺฉตฺตีติ ทสฺเสติ ฯ

กิมิทฺตํ กิมิทํ ตว อณฺณณํ ฯ กิ สพฺพณฺณ นาม
ตฺวนฺติ เอวํ ปุณฺโณ สฺมาโน นิชิตฺวาเท ปกฺกชฺปนฺโต สฺลณฺ
เม อการณฺติอาทิมาห ฯ

อนุสฺสวโก โหตฺตีติ อนุสฺสวณิสฺสโต โหติ อนุสฺสวสจฺจติ
สวณํ สจฺจโต คเหตุวา จิตฺโต ฯ ปิฏฺฐกสมฺปทฺยาติ วคฺคปณฺณ
สกาย ปิฏฺฐกคณฺถสมฺปตฺติยา ฯ

มนฺโทติ มนฺทปฺลโย ฯ โมมุโหติ อติมุโฬห ฯ วาจาวิกฺเขป
อาปชฺชตฺตีติ วาจา วิกฺเขปํ อาปชฺชติ ฯ กิทิสํ ฯ อมราวิกฺเขป
อปริยณฺตวิกฺเขปนฺติ อคฺคโต ฯ อถวา อมรา นาม มจฺฉชาติ ฯ
สา อุมฺมุชฺชนนิมฺมุชฺชนาทิวเสน อุทฺเท สนฺธาวมานา คเหตุ
น สกฺกาคิ (๑)เอวเมว อยมฺปิ วาโท อิตฺโต จิตฺโต จ
สนฺธาวติ ฯ คาหํ น อุปคจฺฉตฺตีติ อมราวิกฺเขปฺติ วุจฺจติ ฯ ตํ
อมราวิกฺเขปํ ฯ

เอวนฺติปิ เม โนติอาทิสฺ อิทํ กุสฺลนฺติ ปุณฺโณ เอวนฺติปิ
#๑. ม. น สกฺโกติ ฯ

*เล่มที่ ๕ ปริพพาชกคุณวณณา หน้า ๒๖๖

สมณ โคตเมติ สมณ โคตเม พุรหุมจริยวาโส นตฺถิติ

ทีเปติ ฯ เสถิ สพฺพตฺถ อุตฺตานเมวาทิ ฯ

สนฺทกสุตฺตวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

ฉฏฺฐิ ฯ

มหาสกุททายิสฺตวณณา

เอวมเม สฺตฺตฺตฺติ มหาสกุททายิสฺตฺติ ฯ ตตฺถ โมรนิวาเปติ
ตสฺมี จานเน โมรานิ อภยิ โฆเสตฺวา โภชนิ อทฺสุ ฯ (๑) ตสฺมา
ตฺ จานํ โมรนิวาโปติ สงฺขํ คตฺติ ฯ อนฺนภาโรติ เอกสฺส
ปริพฺพาชกสฺส นามิ ตถา วรตโรติ ฯ (๒) อญฺเฐ จาติ น
เกวลิ อิมเ ตโย ฯ อญฺเฐปิ อภิญฺญาตา พหุ ปริพฺพาชกา ฯ
อปฺปสทฺทสฺส วณฺณวาทิติ อธิ อปฺปสทฺทวินิโตติ อวตฺตวาว อิทํ
วฺจตฺติ ฯ กสฺมา น หิ ภควา อญฺเฐน วินิโต ฯ

ปุริมานิติ หิโย ทิวลํ อูปาทาย ปุริมานิ นาม โหนฺติ
ตโต ปรี ปุริมตฺรานิ ฯ กุตฺตฺทสลาตฺตฺตฺติ กุตฺตฺทสลาตฺตฺตฺติ นาม
ปฺจเจกสลาตฺตฺตฺติ นตฺถิ ฯ ยตฺถ ปน นานาตฺตฺตฺติยา สมณ-
พุรหุมณา นานาวิธิ กถิ ปวตฺเตนฺติ ฯ สฺวา พหุณฺนํ อัย
กึ วทติ ฯ อัย กึ วทตฺติ กุตฺตฺทสลาตฺตฺตฺติ กุตฺตฺทสลาตฺตฺตฺติ
วฺจตฺติ ฯ โกตฺตฺทสลาตฺตฺตฺติ ปิ ปาโจ ฯ ลาภาติ เย เอวรูเป

*เล่มที่ ๘ มหาสกุททายิสุตตวณณนา หน้า ๒๖๗

สมณพราหมณเ ทญฺ์ ปรุหํ ปุจฺฉิตฺตํ ฐมมกถํ วา เนลํ
 โสคํ ลภนฺติ ฯ เตลํ องฺกมกชานํ อิมเ ลภานํ อตุโถ ฯ
 สงฺฆิโนติอาทิสฺส ปพฺพชิตสมฺมุทสงฺขาโต สงฺโฆ เอเตลํ
 อตุถิติ สงฺฆิโน ฯ เสวว กโณ เอเตลํ อตุถิติ ฯ คณฺโณ ฯ
 อาจารสิกฺขาปนวเสน ตสฺส คณฺสฺส อาจรียาติ คณาจรียา ฯ
 ฌาตาติ ปณฺญาตา ปากฺญา ฯ ยถาภูจฺจฺจฺณเหิ เจว ยถา-
 ภูตฺจฺจฺณเหิ จ สมฺกฺกโต ยโส เอเตลํ อตุถิติ ยสฺสฺสฺสโน ฯ
 ปฺรณาทินลฺจ อปฺปิจฺโณ สนฺตฺตฺตฺจฺโ จ อปฺปิจฺจฺจฺจฺจฺจฺจ
 น นีวาเสตีติอาทินา นเยน ยโส สมฺกฺกโต ฯ ตถาคตฺสฺส
 อิติปิ โส ภควาติอาทินิ ยถาภูตฺจฺจฺณเหิ ฯ ติตฺถกรราติ
 ลทฺธิกรรา ฯ สาธฺสมฺมตาติ อิมเ สาธฺ สุนฺทรา สปฺปริสาติ
 เอวํ สมฺมตา ฯ พหุชนสฺสชาติ อสฺสฺสฺสวโต เจว อนฺุชพาล-
 ปุชฺชชนสฺส เมธาวิโน (๑) จ ปณฺชิตชนสฺส ฯ ตตฺถ ติตฺถิยา
 พาลชนสฺส เอวํ สมฺมตา ฯ ตถาคโต ปณฺชิตชนสฺส ฯ อิมินา
 นเยน ปฺรโณ กสฺสโป สงฺฆิโนติอาทิสฺส อตุโถ เวทิตพฺโพ ฯ
 ภควา ปน ยสฺมา อญฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจ อารมฺมณานิ วิภชนฺโต พหุณิ
 นิพฺพานํ โอตฺรณติตฺถานิ อกาสิ ฯ ตสฺมาติตฺถโรติ วตฺตํ
 วญฺญฺติ ฯ

กสฺมา ปเนเต สพฺเพปิ ตตฺถ โอสฺสาติ ฯ อฺปฺญฺจจก-
 #๑. ม. วิภาวิโน ฯ

*เล่มที่ ๕ ปริพพาชกวคควณณนา หน้า ๒๖๘

กรกษณตถยเจว

รกษณตถยเจว ตากสการรกษณตถยจ ๑ (๑) เตสั กิร (๒) โหติ
อมุหากั อุปุจจากา สมณั โคตมั สรณั คจเจยยุยั ๑ เตปี
รกขิสสาม. สมณสส จ โคตมสส อุปุจจากา สการั กโรนเต
ทิสวา อมุหากัปี อุปุจจากา อมุหากั สการั กริสสนุติติ ๑
ตสุมา ยตถ ภาวา โอสรติ ๑ ตตถ สพเพ โอสรณติ ๑

วาทั อาริเปตวาติ วาเท โทสั อาริเปตวา ๑ อปกนตาติ
อปคตา ๑ เกจิ ทิสั ปกนตา ๑ เกจิ คิหิภาวั ปคตา ๑ เกจิ
อิมั สาสนั อากตา ๑ สหิตมเมติ มยหั วจนั สหิตั สลิฏจัน
อตถยตติ การณยตตุนติ อตถโถ ๑ อสहितนเตติ ตยหั วจนั
อสहितั ๑ อธิจณนเต วิปราวตตุนติ ยั ตยหั ทิมรตตัจจณนเวเสน
สุปปลุณั ๑ ตั มยหั เอกวจนเนว วิปราวตติ วิปราวตติควา จิต
น กิลยจิ ชาตุนติ อตถโถ ๑ อาริปีโต เต วาโทติ มยา
ตว วาเท โทโส อาริปีโต ๑ จร วาทปโปมกขายาติ โทสมจจนตถั
จร วิจร ๑ ตตถ ตตถ คนตุ (๑) สิกขาติ อตถโถ นิพเพเจหิ
วา สเจ ปโหสีติ อถ สยั ปโหสี ๑ อิทาเนว นิพเพเจหิ ๑
ธมมกโกเสนาติ สภาวกโกเสน ๑

ตุนโน สาสสามาติ ตั อมุหากั เทสิตั ธมมัม สุนิสสาม ๑
ขุททมธุนติ ขุททมกขิกกาหิ กตติ ทณทกมธู ๑ อนนลกนติ
นิทุโทสั อปกตมจจิกณนทกั ๑ ปิเพยยาติ ทเทย ๑ ปจจาสิส-
๑. ม. ตากสการตถยจ ๑ ๒. ม. หิ เอวั ๑ ๓. ม. คนตวา ๑

*เล่มที่ ๘ มหาสกุทายิสุตตวณฺณา หน้า ๒๖๕

มานรุโปติ ปุเรตฺวา นฺ โข โน โภชนํ ทสฺสตีติ ภาชนหฺตฺโถ
ปจฺจาสี่สมาโน ปจฺจุปฺภูจฺโติ อสฺส ฯ สมฺปโยเชตฺวาติ อปฺปมตฺตํ
วิวาหํ กตฺวา ฯ

อิตริตเรนาคิ ลามกลามเกน ฯ ปวีวิตฺโตติ อิหํ ปริพฺพาชโก
กายวิเวกมตฺตํ สนฺชาย วทติ ฯ ภควา ปน ตีหิ วิเวเกหิ
วิวิตฺโตว ฯ

โกสกาหาราปีติ ปิณฺฑทา ทานปตีนนํ (๑) ฆเร อคฺคภิกฺขุชาจปนตฺถํ
ขุทฺทกสฺสราวํ โหติ (๒) ทานปตีโน อคฺคภตฺตํ วา ตตฺถ จเปตฺวา
ภุญฺชนฺติ ฯ ปพฺพชิตฺเต สมฺปตฺเต ตํ ภตฺตํ ตสฺส เทนฺติ ฯ ตํ
สฺสราวํ โกสโกติ วุจฺจติ ฯ ตสฺมา เย จ เอเกเนว ภตฺต-
โกสเกน ยาเปนฺติ ฯ เต โกสกาหาราติ ฯ เวลฺลวาทาติ เวลฺลว-
ปตฺตภตฺตาทาธา ฯ สมตฺตติกนฺติ โอยฺจวภูฏฺฐิยา เหนฺจิมเลขาสมํ ฯ
อิมินา รมฺเมนาติ อิมินา อปฺปาหารตาธมฺเมเน ฯ เอกฺถ ปน
สพฺพากาเรเนว ภควา อปฺปาหาโรติ น วตฺตพฺโพ ฯ
ปฺชานภูมฺมึญฺญํ ฉพฺพสฺसानิ อปฺปาหาโรว อโหสิ ฯ เวรณฺชายํ ตโย
มาเส ปตฺโถทเนเนว ยาเปสิ ปาโรเลยฺยกวนสนฺนฺเต ตโย มาเส
ภิสฺมุพฺพาลฺเลหฺว ยาเปสิ ฯ อิธ ปน เอตมตฺตํ ทสฺเสติ อิหํ เอกสฺมึ
กาเล อปฺปาหาโร อโหสิ ฯ มยฺหิ ปน สวากา ชฺตงฺกสฺมาทานโต
ปฺภุจฺยา ยาวชฺฉิ ชฺตงฺกํ น ภินฺนฺตตีติ ฯ ตสฺมา ยถิ เต
๑. ม. ปิณฺฑทานคหปตีนนํ ฯ ๒. ม. ขุทฺทกสฺสราวา โหนฺติ ฯ

*เล่มที่ ๘ ปริพพาชกวคควณณา หน้า ๒๗๒

วตตพโพ ๑ อิจฺฉามหิ ภิกฺขเว อหุตฺตมาลฺ(๑) ปฏิสลฺลียิตฺตุนฺติ (๒)
เอวณฺหิสฺส ปวีเวโก ปณฺณายติ ๑ อธิ ปน เอตฺมคฺคํ ทสฺเสติ
อหิ เอเกกสฺมิณฺณเว (๓) ตถารูเป กาลเ ปฏิสลฺลียี ๑ มยฺหิ ปน
สาวกา ชฺคฺคตฺตมาทานโต ปฏฺจาย ยาวชฺวี ชฺคฺคตฺตํ น
ภินฺนุทฺติตฺติ ๑ มม สาวกาติ มยฺหิ สาวกา ๑

สฺนิตานนฺติ สปฺปจฺจยิ ๑ กิ ปน อปฺปจฺจยิ นิพฺพานํ
น เทเสตีติ ๑ โน น เทเสติ ๑ สเหตุกํ ปน ตํ เทสนํ
กตฺวา เทเสตี ๑ โน อเหตุกนฺติ ๑ สปฺปภาฏีหริยนฺติ ปฺริมสฺเสเวตํ
เววจฺนํ ๑ สการณฺนฺติ อตฺถโธ ๑ ตํ วตฺตติ เอตฺถ วตฺตติ
นิปาตมตฺตํ ๑

อนาคตฺวาทปถนฺติ อชฺช ฐเปตฺวา (๔) เสว วา ปฺนทิวเส
วา อหุตฺตมาเส วา มาเส วา สํวจฺจเร วา ตสฺส ตสฺส ปณฺหสฺส
อุปฺริ อากมฺวาทปถํ ๑ น ทกฺขตีติ ยถา สจฺจโก นิกฺคณฺโจ
อตฺตโน นิกฺคณฺหนตฺถํ อากตฺการณํ วิเสเสตฺวา วทฺนฺโต น
อทฺทส ๑ เอวํ น ทกฺขตีติ เนตํ จานํ วิชฺชติ ๑ สหรมฺเมนาติ
สการณเณ ๑ อนฺตรนฺตรรา ถลํ โอปาเตยฺยุนฺติ มม กถาวาริ
ปจฺฉินฺทิตฺวา อนฺตรนฺตรเร อตฺตโน ถลํ ปเวเสยฺยุนฺติ อตฺถโธ ๑
น โข ปนาหิ อุทายีติ อุทายิ อหิ อมฺพภูจฺโสณทณฺฑ-
ภูฏทนฺตสจฺจนิกฺคณฺจาทิหิ สทฺฐี มหาวาเท วตฺตมานเป อโห

*เล่มที่ ๕ มหาสกุททายีสุตตวณณา หน้า ๒๗๓

วต เม เอกสาวโกปี อุปมิม วา การณ วา อหริตวา
วททยชาติ (๑) เอว สวเกสุ อนุสาสนี น ปจจาสิสามิ ฯ มมเวยวาติ
เอวรูปเส ปน จาเนสุ สวกา มมเยว น อนุสิญจสี (๒) โไอวาทำ
ปจจาสิสนติ ฯ

เตสาห์ จิตต อาราเชมีติ เตส อหิ ตสส ปลยหสส
เวยยากรณน จิตต คณหามิ สมปาเทมิ ปรีปุเรมิ ฯ อณณ
ปญฺโจ อณณ น พุยากรโรมิ ฯ อมพํ ปญฺโจ ลพฺชํ วีย ลพฺชํ
วา ปญฺโจ อมพํ วีย ฯ เอตถ จ อธิสิเล สมภาเวนตีติ วุตตญฺจान
พุทฺธสีลํ นาม กถิตํ ฯ อภิกกนฺเต ฉาณทสฺสเน สมภาเวนตีติ
วุตตญฺจान สพฺพณฺณตณณํ ฯ อธิปณฺณาย สมภาเวนตีติ
วุตตญฺจान จานุปฺปตฺติกปณฺณา ฯ เยน ทุกฺเขนาติ วุตตญฺจान
สจฺจพฺยากรณปณฺณา ฯ ตตถ สพฺพณฺณตณณํ จ สจฺจ-
พฺยากรณปณฺณจ จเปตฺวา อวเสสา ปณฺณา อธิปณฺณ
ภาวตี ฯ (๓)

อิทานิ เตส เตส วิเสสาธคมานํ ปฏฺธิปํ อจิกฺขนฺโต
ปฺน จปรี อุกายีติอาทิมหา ฯ ตตถ อภิญญาโวसान-
ปารมิปฺปตฺตาติ อภิญญาโวसानสงฺขาตณฺเจว อภิญญาปารมิ-
สงฺขาตณฺจ อรหตฺตํ ปตฺตา ฯ

สมมปฺปธานนติ อุปายปฺปธานน ฯ ฉนฺทํ ชนตตีติ
๑. ม. ทททยชาติ ฯ ๒. ม. อนุสาสนี ฯ ๓. ส. ภาชนติ ฯ

*เล่มที่ ๕ ปริพพาชกกวคควณณา หน้า ๒๗๔

กตตคมยตากุสลาจันท์ ชเนติ ฯ วายมตีติ วายามิ
กโรติ วิริย อารภตีติ วิริย ปวตเตติ ฯ จิตตํ ปคคณหาตีติ
จิตตํ อุกุขิปติ ฯ ปทหตีติ อุปายปฺปธานํ กโรติ ภวานาย
ปารีปฺริยาติ วฑฺฒิยา ปรีปฺรณตฺถํ ฯ อปีเจตฺถ ยา จิตฺติ ฯ โส
อสมฺโมโห ฯ เป ฯ ยํ เวปฺลฺลํ ฯ สภา ภวานาปารีปฺริตี (๑) เอวํ
ปฺริมํ ปฺริมสฺส ปจฺฉิมํ ปจฺฉิมสฺส (๒) อตฺถโถตีปี เวทิตพฺพํ ฯ

อิมหิ ปน สมฺมปฺปชานหิ กิ กถิตฺติ ฯ กสฺสปลัฏฺฐตฺตปรียาเยน
สาวกสฺส ปุพฺพภากปฏีปทา กถิตา ฯ วุคฺคเณหตี ตตฺถ จตฺตาโร
เม อาวุโส สมฺมปฺปชานา ฯ กตเม จตฺตาโร ฯ อิทาวุโส ภิกฺขุ
อนุปฺปนฺนา เม ปาปกา อกุสลา ฐมฺมา อุปฺปชฺชมานา
อนตฺถาย สํวตฺเตยฺยุนฺตี อาตปฺปี กโรติ อุปฺปนฺนา เม ปาปกา
อกุสลา ฐมฺมา อุปฺปชฺชมานา อนตฺถาย สํวตฺเตยฺยุนฺตี อาตปฺปี
กโรติ อนุปฺปนฺนา เม กุสลา ฐมฺมา อนุปฺปชฺชมานา อนตฺถาย
สํวตฺเตยฺยุนฺตี อาตปฺปี กโรติ อุปฺปนฺนา เม กุสลา ฐมฺมา
นินฺรุชฺชมานา อนตฺถาย สํวตฺเตยฺยุนฺตี อาตปฺปี กโรตีติ ฯ

เอตฺถ จ ปาปกา อกุสลาติ โลภาทโย เวทิตพฺพา ฯ
อนุปฺปนฺนา กุสลา ฐมฺมาติ สมถวิปฺสสนา เจว มคฺโค จ ฯ
อนุปฺปนฺนา กุสลา นาม สมถวิปฺสสนาว ฯ มคฺโค ปน สกิ

*เล่มที่ ๘ มหาสกุททายิสุตตวณณนา หน้า ๒๗๕

อุปฺปชฺชิตฺวา นีรุชฺฌมาโน อนตฺถาย ลํวตฺตนโก นาม นตฺถิ ฯ

โส หิ ผลสฺส ปจฺจยํ ทตฺตวาว นีรุชฺฌตฺติ ฯ ปุริมสฺมีปี วา

สมถวิปสฺสนาว คเหตุพฺพตฺติ วุตฺตํ ฯ ตํ ปน น ยุตฺตํ ฯ

ตตฺถเวว อุปฺปนฺนา สมถวิปสฺสนา นีรุชฺฌมานา อนตฺถาย

ลํวตฺตนตฺตฺติ ฯ อตฺถสฺส อวภิภาวตฺถํ อิทํ วตฺถุ เอโก กิร

จีณาสวตฺถโรมหาเจตฺถยญฺจ มหาโพธิญฺจ วนฺทิสฺสามิตฺติ สมา-

ปตฺติลาภินา ภูทกฺกาหคสามเณเรณ สทฺธิ ชนปทโต มหาวิหาร

อาคณฺตฺวา จีวรปริเวณํ (๑) ปาวิสิ สายณฺหสมเย มหาภิกฺขุสงฺฆเ

เจตฺถิ วนฺทมาเน เจตฺถยวฺนทตฺถาย น นิกฺขมิ ฯ กสฺมา ฯ

จีณาสวานณฺหิ ติสฺสุ รตเนสฺสุ มหนฺโต คารโว โหติ ตสฺมา

ภิกฺขุสงฺฆเ วนฺทิตฺวา ปฏิกกนฺเต มนฺสฺसानํ สายมาสิ ภูตฺตเวลายํ

สามเณรมฺปี อชานาเปตฺวา เจตฺถิ วนฺทิสฺสามิตฺติ เอกโกว

นิกฺขมิ ฯ สามเณโร กิ นฺุ โข เถโร อเวลาย เอกโกว คจฺจติ

ชานิสฺสามิตฺติ อุปชฺฌายสฺส ปทานุปทิกโก นิกฺขมิ ฯ เถโร

อนาวชฺชเนน ตสฺส อาคมนํ อชานนฺโต ทกฺขินทฺวาเรณ

เจตฺถยญฺคณฺ อารุหิ ฯ สามเณโรปี อนฺุปรทฺเยว อารุโพห ฯ

มหาเถโร มหาเจตฺถิ อุลโลเกตฺวา พุทฺธารมฺมณปีตี

คเหตุวา สพฺพิ เจตฺสา สมนฺนาหริตฺวา ภูจฺปฺปหฺภูโจ เจตฺถิ

วฺนทติ ฯ สามเณโร เเธรสฺส วนฺทนาการ์ ทิสฺวา อุปชฺฌาโย

*เล่มที่ ๘ ปริพพาชกกวคควณณนา หน้า ๒๗๖

เม อติวีย ปสนนจิตโต วนฺทติ ฯ กิ นฺ โข ปุปฺพานิ ลภิตฺวา
 ปุชฺช กเรยฺยาติ จินฺเตติ ฯ เถโร วนฺทิตฺวา อุกฺกจาย สิริสึ
 อณฺชสิ จเปตฺวา มหาเจตฺยิ อุลฺโลเกตฺวา จิตฺ ๑ สามเณโร
 อุกกาสิตฺวา อตฺตโน อากตภาวํ ชานาเปสิ ฯ เถโร ปริวตฺเตตฺวา
 โอลิเกนฺโต กทา อากโตสึติ ปุจฺฉิ ๑ ตุมหากํ เจตฺยิ
 วนฺททนกาเล ฆนฺเต ๑ อติวีย ปสนฺนา เจตฺยิ วนฺทิตฺถ ๑ กิ นฺ
 โข ปุปฺพานิ ลภิตฺวา ปุชฺชเยยฺยาติ ๑ อาม สามเณร อิมสฺมี
 เจตฺยเย วีย อณฺณตฺร เอตฺตํ ชาติฺนํ นิชานํ นาม
 นตฺถิ ๑ เอวรूपํ อสทิสํ มหาญฺปิ ปุปฺพานิ ลภิตฺวา โโก น
 ปุชฺชเยยฺยาติ ๑ เตนหิ ฆนฺเต อธิวาเสถ ๑ อหริสฺสามีติ ตาวเทว
 ฌานํ समाปชฺชิตฺวา อิทฺธิยา หิมวนฺตํ กนฺตฺวา วนฺณกนฺธ-
 สมฺปนฺนปุปฺพานิ ปริสฺสาวเน ปุเรตฺวา มหาเถเร ทกฺขิณฺมุขโต
 ปจฺฉิมมุขํ อสมฺปตฺเตยฺเว อากนฺตฺวา ปุปฺสปริสฺสาวนํ หตฺถे
 จเปตฺวา (๑) ปุชฺเชถ ฆนฺเตติ อาท ๑ เถโรติมนฺุทานิ โน
 สามเณร ปุปฺพานีติ อาท ๑ กจฺฉถ ฆนฺเต ภควโต กุณฺเ
 อาวชฺชิตฺวา ปุชฺชเถติ ๑

เถโร ปจฺฉิมมุขนิสฺสึเตน โสปาเนน อารุหฺ กุจฺฉิเวทิกา-
 ญมฺมียิ ปุปฺสปุชฺชํ กาคฺคฺ อารทฺโร ๑ เวทิกาญมฺมียิ ปริปฺณฺณานิ ปุปฺพานิ
 ปตฺติตฺวา ทฺตฺติญมฺมียิ ชนฺณฺอุปฺมาเนน โอรินา ปุริยิสฺสุ ๑ (๒) ตโต
 # ๑. ม. กเหตุวา ๑ ๒. ม. ปุปฺสพราสี ปุริยิสฺสุ ๑

*เล่มที่ ๘ มหาสกุททายิสุตตวณณนา หน้า ๒๗๗

โอตริตวา ปาทปฏิจกาปนตี ปุเรตี ฯ (๑) สามี ปริปุริ ฯ
ปริปฺณณภาวํ ฌตฺวา เหมจฺจิมตเต วิกรินฺโต อคฺมาสี ฯ สพฺพํ
เจตียฺกณฺณํ ปริปุริ ฯ ตสฺมี ปริปฺณณเณ สามเณร ปุปฺพานิ
น ขิยฺยนฺตฺตี อห ฯ ปริสุสวานํ ฆนฺเต อโฆมฺขํ กโรธาทิ ฯ
อโฆมฺขํ กตฺวา จาเลตี ฯ ตทา ปุปฺพานิ จิณฺยานิ ฯ ปริสุสวานํ
สามเณรสฺส ทตฺวา สทฺธี สฏฺฐิจฺหตฺถปการเณ (๒) เจตียํ ติกฺขตฺตํ
ปทกฺขิณฺณํ กตฺวา จตฺตฺส จาเนตฺส วนฺทิตฺวา ปริเวณฺณํ กจฺจนฺโต
จินฺเตตี ตาว (๓) มหิตฺธิโก วตฺถายํ สามเณโร ฯ สกฺขิสฺสตี นฺ โข
อิมํ อิทฺธานุภาวํ รกฺขิตฺตฺนตี ฯ ตโต น สกฺขิสฺสตีตี ทิสฺวา
สามเณโร อห สามเณร ตฺวํ อิทานิ มหิตฺธิโก ฯ เอวรूपํ
ปน อิทฺธี นาสตฺวา ปจฺจิมกาเล กานฺเปสการิยา หตฺถเณ
มทฺทิตํ กณฺขิยํ ปวิสุสตีตี ฯ ทหฺรภาวสฺส นามสฺส โทโส
ยํ โส อุปฺชฌายสฺส กถาย สํวิชิตฺวา กมฺมฏฺจานํ เม
ฆนฺเต อจิกฺขธาทิ น ยาจิ ฯ อมฺหากํ อุปฺชฌายโย ก็
วทตีตี ตํ ปน อสุณฺนฺโต วิย อคฺมาสี ฯ

เถโร มหาเจตียญจ มหาโพธิญจ วนฺทิตฺวา สามเณโร
ปตฺตจิวโร คานฺเปตฺวา อนฺุปฺพเพน กุญฺเฬิตฺตฺสสมหาวิหาริ (๔)
อคฺมาสี ฯ สามเณโร อุปฺชฌายสฺส ปทานุปฺทิกโก หตฺวา
ภิกฺขาจาริ น กจฺจตี ฯ กตฺโร คามํ ปวิสถ ฆนฺเตตี ปุจฺจิตฺวา
๑. ม. ปุเรตี ฯ ๒. ม. หตฺถิปการเณ ฯ ๓. ม. ยาว ฯ ๔. ส. กุเพ.. ฯ

*เล่มที่ ๕ ปริพพาชกคฤคณา หน้า ๒๗๘

ปน อิทานิ เม อุปชฌายโ คามทวาริ ปตุโต ภวิสสตีติ
ถตุวา อตตโน จ อุปชฌายสฺส จ ปตฺตจิวริ คเหตุวา
อากาเสน คนฺตุวา เถรสฺส ปตฺตจิวริ ทตุวา ปิณฺฑาย
ปวิสติ ฯ เถโร สพฺพกาลิ โอวทติ สามเณร มา เอวมกาสิ
ปฺลุชฺชนิทฺธิ นาม จลา อนิพฺพธา ฯ อสปฺปายิ ฐปาทีอารมฺมณิ
ลภิตฺวา อปฺปมตฺตเกเนว กิซฺชติ ฯ สนฺตาย สฺมาปตฺติยา ปรีหีนาย
พฺรหฺมจริยวาโส สนฺถมฺภิตฺถุ น สกฺโกตีติ ฯ สามเณโร กิ
กเถติ มยฺหิ อุปชฌายิตฺติ โสตุํ น อิจฺฉติ ฯ ตเถว กโรติ
เถโร อนฺนุพฺเพน เจตियวนฺทนํ กโรนฺโต กมฺพพิณฺฑวิหารี(๑) นาม
คโต ฯ ตตฺถ วสนฺเตปี เถเร สามเณโร ตเถว กโรติ ฯ
อเถกทิวสิ เอกา เปสการธิตา อภิฐฺปา ปจฺมวเย จิตา
กมฺพพิณฺฑคามโต นิกฺขมิตฺวา ปทุมสฺริ โอรุยฺห คายมานา
ปฺปฺพานิ ภยฺชติ ฯ ตสฺมี สฺมเย สามเณโร ปทุมสฺรมตฺถเกน
คจฺฉติ ฯ คจฺฉนฺโต ปน สิลลสิกาย กาณมจฺฉิกา วิย ตสฺสา กิตฺตสทฺเท
พฺชฺฉิ ฯ ดาวเทวสฺส อิทฺธิ อนฺตรหิตา ฯ ฉินฺนปฺกฺชกาโก วิย
อโหสิ ฯ สนฺตสฺมาปตฺติผลเณ ปน ตตฺถเอว อุตฺกปฺปฺญฺเจ อปตฺติวา
สิมฺพลิตฺถุลิ วิย ปตฺมานํ ม. ปวิสถ อนฺนุพฺเพน ปทุมสฺรตีเร อญฺจาสี ฯ
โส เวเคน คนฺตุวา อุปชฌายสฺส ปตฺตจิวริ ทตุวา นีวตฺติ ฯ
มหาเถโร ปเคเวตํ มยา ทิฏฺฐํ นีวารियมาโนปี น
#๑. สී. กุปฺปเวณวิหารี ฯ ม. กมฺพพิณฺฑวิหารี ฯ ๒. ม. สกฺกรลสิกาย ฯ

*เล่มที่ ๘ มหาสกุททายิสฺตวณฺณนา หน้ ๒๗๕

นิวตฺติสฺสตีติ กิณฺจิ อวตฺวา ปิณฺฑทาย ปาวิสฺสิ ฯ

สามเณโร คนฺตฺวา ปทุมสฺรตีเร อฏฺฐาสฺสิ ตสฺสา
ปจฺจุตฺตรณฺ์ อากมฺยมาโน ฯ สปิ สามเณโร อากาเสน
คจฺจนฺตณฺจ ปุณฺ อากนฺตฺวา จิตฺตณฺจ ทิสฺวา อทฺฐา เอส
มํ นิสฺสาย อุกฺกณฺจโธติ ฌตฺวา ปฏฺิกุทฺม สามเณราติ
อาห ฯ โส ปฏฺิกุทฺมิ ฯ อิตฺรา ปจฺจุตฺตริตฺวา สากฺกํ
นิวาเสตฺวา ตํ อฺปสงฺกมิตฺวากิ ฆนฺเตติ ปุจฺฉิ ฯ โส ตมตฺถํ
อาโรเจสิ ฯ สปิ พหุทฺธิ การเณหิ ฆรราวเส อาทินฺวํ
พฺรหฺมจริยวาเส อานิสฺสณฺจ ทสฺเสตฺวา โอวทฺมานาปี ตสฺส
อุกฺกณฺจวิโนเทตฺถ อสฺกณฺณนฺตี (๑) อยฺ มม การณฺา เอวรฺูปาย
อิทฺฐิยา ปรีหิโน น ทานิ ยุตฺตํ ปรีจฺจชิตฺตุนฺติ อิเชว ติฏฺฐาติ
วตฺวา ฆโร คนฺตฺวา มาตาปีตฺถนํ ตํ ปวตฺตี อาโรเจสิ ฯ
เตปี อากนฺตฺวา นานปฺปการิ โอวทฺมานา วจฺนํ อุกฺกณฺหนตฺ
อาหฺสฺสฺ ตวํ อเมห อฺจฺจกฺลานีติ (๒) มา สลฺลกฺเขสิ มยฺ เปสการา
สฺกขิสฺสฺสสิ เปสการกมฺมํ กาทฺตุนฺติ ฯ สามเณโร อาห อฺปาสก
คิหิฏฺโธ นาม เปสการกมฺมํ วา กเรยฺย นพฺการกมฺมณฺญ วา
กิ อิมินา สากฺกมตฺเตน โลภํ กโรถาติ ฯ เปสกาโร อฺทฺเร
พฺทฺฐสาฏฺกํ ทตฺวา ฆโร เนตฺวา ธีตฺโร อทาสฺสิ ฯ

โส เปสการกมฺมํ อุกฺกณฺหิตฺวา เปสการเกหิ (๓) สทฺธิ์ สาลาย

*เล่มที่ ๘ ปริพพาชกกวคควณณา หน้า ๒๘๐

กมมํ กโรติ อณฺเณสํ อิตฺถิโย ปาโตว ภคฺคํ สมปาเทตฺวา
อาหรีสุ ๑ ตสฺส ภริยา น ตาว อากจฺฉติ ๑ โส อิตเรสุ
กมมํ วิสฺสชฺเชตฺวา ภูณฺชมาเนสุ ตสฺรํ วคฺเตนฺโต นิสีทึ ๑
สา ปจฺจมา อคฺมาสิ ๑ อถ นํ โส อติจฺเรณ อากตาสีติ
ตชฺเชติ ๑ มาตุคามโ จ นาม อปี จกฺกวคฺคิราชานํ อตฺตนิ
ปฏฺิพฺพทฺชจิตฺตํ ฌตฺวา ทาสํ วิย สลฺลภฺเชติ ๑ (๑) ตสฺมา สา
เอวมาห อณฺเณสํ ฌเร ทารุปณฺณโลณาทินิ สนฺนินิตานิ
พาหิรโต อาหริตฺวา ทาสเปสนการกาปี (๒) อตฺถิ ๑ อหํ ปน
เอกิกาว ๑ ตฺวปี มยฺหํ ฌเร อิทํ อตฺถิ อิทํ นคฺถิตฺติ
น ชานาสี ๑ สเจ อิจฺฉติ ๑ ภูณฺช โน เจ อิจฺฉติ ๑ มา
ภูณฺชชาติ ๑ โส น เกวลํ จ อุสฺสุเร ภคฺคํ อาหริสิ วาจาปี
มํ ฌญฺเฐสึตฺติ กุชฺฉิตฺวา อณฺณํ ปหฺรณํ อปฺสฺสนฺโต ตเมว
ตสฺรทณฺชทกํ ตสฺรโต ลฺลภฺจิตฺวา จิปี ๑ สา ตํ อากจฺฉนฺตํ
ทิสฺวา อีสกํ ปรีวคฺคิ ๑ ตสฺรทณฺชทกสฺส จ โกฏฺิ นาม
ติจฺฉิมา โหติ สา ตสฺสา ปรีวคฺคตมานาย อภฺชิโกฏฺิยํ
ปวีสิตฺวา อญฺจาสี ๑ สา อุโภหิ หคฺเถหิ เวเคนน อภฺชึ
อคฺคเหสิ ๑ ภินฺนญฺจานโต โลหิตํ ปคฺฉรติ ๑ โส ตสฺมี กाल
อุปฺชฌายสฺส วจฺนํ อนุสฺสรึ อิทํ สนฺชาย มํ อุปฺชฌาโย
อนาคเต กाले กาลนเปสการิยา หคฺเถหิ มทฺทิตํ กณฺชชฺยํ ปวีสิสฺสึตฺติ

*เล่มที่ ๘ มหาสกุทายิสฺตวณฺณา หน้า ๒๘๑

อาห อิทฺถ เถเรน ทิฏฺฐิ ภวิสฺสตี ฯ อโห ทิมทสฺสี อโยติ
มหาสทฺเทน โรทิตฺถ อารภี ฯ ตเมนนฺ อณฺเณ อถฺ อวฺโส
มา โรทิตฺถ ฯ อกฺขิ นาม ภินฺนํ น สกฺกา โรทเนน ปฺปฏิปากตฺถิ
กาตฺตุนฺตี อาหฺสฺสุ ฯ โส นานํ เอตมตฺถํ โรทามิ ฯ อปฺปิจ โข
อิมํ สนฺชฺชาย โรทามิตฺถิ สพฺพํ ปฺปฏิปาภฺยิยา กเถสิ ฯ เอวํ
อุปฺปนฺนา สมถวิปฺสฺสนา นิรฺชฺชมฺมานา อนตฺถาย สํวตฺตุนฺตี ฯ

อปฺรมปิ วตฺถุ ตีสมตฺตา ภิกฺขุ กฺลฺยาณิมหาเจตฺถิ
วณฺทิตฺถวา อภฺวิมฺภเคน มหามคฺคํ โอตฺรมาณา อนตฺตรามคฺเค
ณฺนามกฺเขตฺเตท กมฺมํ กตฺวา อากจฺจนฺตํ เอกํ มนฺุสฺสํ อทฺทสฺสฺสุ ฯ
ตสฺส สรรี มสฺสิมกฺขิตฺถิ วิย อโหสิ ฯ มสฺสิมกฺขิตฺถเวย เอกํ
สาฏฺกํ (๑) กจฺจํ ปิเพตฺวา นีวตฺถํ ฯ โอลอกฺยมาโน ณฺนามกฺขาณฺโปก
วีย ขายติ ฯ โส ทิวสฺภาเคท กมฺมํ กตฺวา อุปฺทตฺตณฺมายมฺมานานํ
ทารุณํ กลาปํ อุกฺขิปิตฺถวา ปิฏฺฐิยํ วิปฺปกิณฺณเณหิ เกเสหิ
กฺุมมฺภเคน อากนฺตฺวา ภิกฺขุณฺนํ สมฺมุเข อภฺจฺจาสิ ฯ สามเณฺรา
ทิสฺวา อณฺณมณฺณํ โอลอกฺยมาณา อวฺโส ตฺยฺหํ ปิตา
ตฺยฺหํ มหาปิตา ตฺยฺหํ มาตฺุโลติ หสฺมาณา กนฺตฺวา โกนาโม
ตฺวํ อุปาสกาติ นามํ ปุจฺฉิสฺสุ ฯ โส นามํ ปุจฺฉิตฺถ
วิปฺปฏิสาร์ หุตฺวา ทารุกลาปํ ฉทฺทเวตฺถวา วตฺถํ สํวิชฺชา
นินฺวาเสตฺถวา มหาเถเร วณฺทิตฺถวา ติฏฺฐิตฺถ ตาว ภนฺเตติ

*เล่มที่ ๕ ปริพพาชกคุณนนา หน้า ๒๘๒

อาห ๑ มหาเถรา อฏฺฐิสฺ ๑

สามเณรา อาคนตุวา มหาเถรานํ สมมุขาปี ปริหาสิ
กโรนฺติ ๑ อุปาสโก อาห ภูนฺเต ตุมฺเห มํ ปสฺสิตฺวา
ปริหสฺถ ๑ เอตฺตเคนฺเว มตฺถกํ ปตฺตมฺหาติ มา สลฺลกฺเขถ
อหฺมปิ ปุพฺเพ ตุมฺหาทีโสว สมโณ อโหสิ ๑ ตุมฺหากํ ปน
จิตฺเตกคฺคตามตฺถกํปี นตฺถิ ๑ อหํ อิมสฺมี สาสเน มหิตฺธิโก
มหานุกาโว อโหสิ ๑ อากาสํ คเหตุวา ปจฺวี กโรมิ ๑ ปจฺวี
คเหตุวา (๑) อากาสํ ๑ ทูริ [๒] สนฺตีกํ กโรมิ สนฺตีกํ ทูริ กโรมิ
จกฺวาพสฺตสฺสํ ขณฺเณ วินิวิขฺณามิ ๑ หตฺเถ เม ปสฺสฺถ ๑ อิทานิ
มกฺกฏฺหตฺถสฺสิตฺวา ๑ อหํ อิมฺเหว หตฺเถหิ อิท นิสฺนโนว
จนฺทิมสฺสุริเย ปรามสี ๑ อิมสฺสเยว ปาทานํ จนฺทิมสฺสุริเย
ปาทกถลิกํ กตฺวา นิสฺสีตี ๑ เอวฺรูปา เม อิทฺธิ ปมาเทน
อนฺตรหิตา ๑ ตุมฺเห มา ปมชฺชิตฺถ ๑ ปมาเทน หิ เอวฺรูปํ พุยสนํ
ปาปฺณนฺติ ๑ อปฺปมตฺตา วิหรนฺตา ชาตฺธิชฺรามรณฺสฺส อนฺตํ
กโรนฺติ ๑ ตสฺมา ตุมฺเห มณฺเฑว อารมฺมณํ กริตฺวา อปฺปมตฺตา
โหด ภูนฺเตติ ตชฺเชตฺวา โอวาทมฺทาสี ๑ เต ตสฺส กเถนฺตสฺเสว
สํเวคํ อาปชฺชิตฺวา วิปฺสฺสมานา ตีสฺชนา ตตฺถเวว อรหฺตฺตํ
ปาปฺณีสฺสูติ ๑ เอวํปี อุปฺปนฺนา สมถวิปฺสฺสนา นฺริชฺชมฺมานา
อนฺตถาย สํวตฺตนฺตฺตีติ เวทิตฺพุพา ๑
๑. ม. อัย ปาโจ นตฺถิ ๑ ๒. เอตฺถนฺตเร คณฺหิตฺวาติ ทิสฺสตี ๑

*เล่มที่ ๘ มหาสกุททายิสุตตวณณา หน้า ๒๘๓

อนุปฺปนฺนํ ปาปกานนฺติ เจตฺถ อนุปฺปนฺโน วา
 กามาสโว น อุปฺปชฺชตีตฺถาทีสุ วุตฺตนฺเยน อตฺถโถ เวทิตฺตฺโพ ๑
 อุปฺปนฺนํ ปาปกานนฺติ เจตฺถ ปน จตฺตฺพิริ อฺปนฺนํ
 วตฺตมานุปฺปนํ ภูตฺวา วิคตฺตฺปนฺนํ ๑ โโอกาสกตฺตฺปนฺนํ ๑ ภูมิตฺ-
 ทฺตฺตฺปนฺนํ ๑ ตตฺถ เย กิเลสฺสา วิชฺชมานา อุปฺปาทาที-
 สมนฺจิกิโน ๑ อิทํ วตฺตมานุปฺปนํ นาม ๑ กมฺเม ปน ชฺวิท
 อารมฺมณฺรตี อนุภฺวิตฺวา นิรฺทฺธํ วิปํกํ (๑) ภูตฺวา วิคตํ นาม ๑
 กมฺมํ อุปฺปชฺชิตฺวา นิรฺทฺธํ ภูตฺวา วิคตํ นาม ๑ ตทฺถกมฺปิ
 ภูตฺวา วิคตฺตฺปนฺนํ สงฺขํ กจฺจติ ๑ กุสลากุสลกมฺมํ อณฺณสฺส
 กมฺมสฺส วิปํกํ ปฏฺฐิพาเหตุวา อตฺตโน วิปํกสฺส โโอกาสํ กโรตี
 เอวํ กเต โโอกาส วิปํโก อุปฺปชฺชมาโน โโอกาสกณฺโถ
 ปฏฺฐาย อฺปนฺนํ สงฺขํ กจฺจติ ๑ อิทํ โโอกาสกตฺตฺปนฺนํ
 นาม ๑ ปณฺจกฺขนฺธา ปน วิปสฺสนาย ภูมิตํ นาม ๑ เต
 อตีตาทิเกทา โหนฺติ ๑ เตสุ อนุสฺยิตกิลฺเสสา ปน อตีตา วา
 อนาคตา วา ปจฺจูปฺปนา วาติ น วตฺตพฺพา ๑ อตีตกฺขนฺเชสุ
 อนุสฺยิตาปี หิ อฺปฺปหีนาว โหนฺติ ๑ อนาคตกฺขนฺเชสุ
 ปจฺจูปฺปนฺนกฺขนฺเชสุ อนุสฺยิตาปี อฺปฺปหีนาว โหนฺติ ๑ อิทํ
 ภูมิตฺตฺปนฺนํ นาม ๑ เตนาหุ โปราณา ตาสฺ ตาสฺ ภูมิตฺ-
 อสมฺมุมาภูตฺกิลฺเสสา ภูมิตฺตฺปนฺนาติ สงฺขํ กจฺจนฺตีติ ๑
 # ๑. ม. นิรฺทฺธวิปํโก

*เล่มที่ ๕ ปริพพาชกกวคควณณา หน้า ๒๘๔

อปรมุปี จตุพพิธิ อุปปนุํ สมุทาจารุปปนุํ ๑ อารมมณาริ-
 คหิตุปปนุํ ๑ อวิกขมภิตุปปนุํ อสมุคฆาภูติปปนุณนติ ๑ ตตถ
 สํวตตมานํเยว (๑)สมุทาจารุปปนุํ นาม ๑ สกึ จกขุณิ อุมมิลิตฺวา
 อารมมณเ นิมิตฺเต คหิตเ อนุสฺสริตานุสฺสริตกฺขณเ กิเลสา
 นุปรุชฺชิสฺสณฺตีติ น วตฺตพฺพา ๑ กสฺมา ๑ อารมมณสฺส
 อธิคหิตตฺตา ๑ ยถา กึ ๑ ยถา ชีรฺรูกฺขสฺส กุจาริยา
 อาหตาทฏฺจฺจฺจเน ชีริ น นิกฺขมิตฺสฺสตีติ น วตฺตพฺพิ เอว
 อิทํ อารมมณาริคหิตุปปนุํ นาม ๑ สฺมาปฺตฺติยา อวิกขมภิตา
 กิเลสา ปน อิมสฺมี นาม จาเน นุปรุชฺชิสฺสณฺตีติ น วตฺตพฺพา ๑
 กสฺมา ๑ อวิกขมภิตตฺตา ๑ ยถา กึ ๑ ยถา สเจ ชีรฺรูกฺเข
 กุจาริยา อาหเรยฺยุ ๑ อิมสฺมี นาม จาเน ชีริ น นิกฺขเมยฺยชาติ
 น วตฺตพฺพิ ๑ เอว ๑ อิทํ อวิกขมภิตุปปนุํ นาม ๑ มกฺเคน
 อสมุคฆาภูติกิเลสา ปน ภวฺกฺเค นินฺพพตฺตสฺสาปี อุปรุชฺชนฺตีติ
 ปุริมนเยเนว วิตฺถาเรตฺตพฺพิ ๑ อิทํ อสมุคฆาภูติปปนุํ นาม ๑

อิมสฺ อุปปนุเนสฺ วตฺตมานุปรุปปนุํ กุคฺวา วิคฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
 โอภาสกตฺต
 น มกฺควชฺฉํ ๑ ภูมิลทฺฐุปรุปปนุํ อารมมณาริคหิตุปปนุํ
 อวิกขมภิตุปปนุํ อสมุคฆาภูติปปนุณนติ จตุพพิธิ มกฺควชฺฉํ ๑
 มกฺโค หิ อุปรุชฺชมาโน เอเต กิเลสเ ปชฺหตี ๑ โส เย
 #๑. ม. สฺมปฺติ วตฺตมานํเยว ๑

*เล่มที่ ๕ มหาสกุทายิสุตตวณณา หน้า ๒๘๕

กิลเส ปชหติ ๑ เต อตีตา วา อนาคตา วา ปจจุปปนนา
วาติ น วตตพพา ๑ วุตตปี เจต
หลจ อตีเต กิลเส ปชหติ ๑ เตน หิ จีณั เขเปติ
นิรุทฺธั นิโรเชติ ๑ วิคตํ วิคเมติ ๑ อตถงกตํ อตถงกเมติ ๑ อตีตํ
ยํ นตฺถิ ๑ ตํ ปชหติ ๑ หลจ อนาคต กิลเส ปชหติ
เตน หิ อชาตํ ปชหติ ๑ อนิพพตฺตํ ๑ อนุปปนฺนํ อปาตฺถุตํ
ปชหติ ๑ อนาคตํ ยํ นตฺถิ ๑ ตํ ปชหติ ๑ หลจ ปจจุปปนเน
กิลเส ปชหติ ๑ เตน หิ รตฺโต รากํ ปชหติ ๑ ทฺฐุโจ โทถํ
มุโพห โมหํ ๑ วินิพฺพุโร มานํ ๑ ปรามฺภูโจ ทิฏฺฐิ ๑ วิกฺเขปนโก
อุทฺทจจํ ๑ อนิฏฺฐจกโต วิจิกิจจํ ๑ ฅามกโต อนุสยํ ปชหติ ๑
กณฺหสฺสุกกา ฅมฺมา ยฺคนทฺธา สมเมว วตฺตนฺติ ๑ สงฺกิลเสทิกา
มกฺกภาวนา โหติ เป ๑ เตนหิ นตฺถิ มกฺกภาวนา นตฺถิ
ผลสจฺฉนิกิริยา นตฺถิ กิลเสปปหานํ ๑ นตฺถิ ฅมฺมาภิสมโยติ ๑
อตฺถิ มกฺกภาวนา ๑เป ๑ อตฺถิ ฅมฺมาภิสมโย ๑ ยถา กถํ
วีย ๑ เสยฺยถาปี ตฺรฺโณ รุกฺโข อชาตผลโต ๑เป ๑ อปาตฺถุตาเยว
ปาตฺถุทฺถิตี ๑ (๑)

อติ ปาลียํ อชาตผลรุกฺโข อากโต ๑ ชาตผลรุกฺเขน ปน
ทีเปตพฺพํ ๑ ยถา หิ สผลโต ตฺรฺณมฺพรุกฺโข ๑ ตสฺส ผลานิ
มนุสฺสา ปรีกฺขณฺเขยฺยํ ๑ เสสานิ ปาเตตฺวา ปจฺฉินโย ปฺปูเรยฺยํ
#๑. พ.ปฎิ. ๓๑/๖๕๕/๖๐๕ ๑

*เล่มที่ ๘ มหาสกุททายิสุตตวณณนา หน้า ๒๘๗

วุดดี ๑ น เกวลญ มกุโธ กิเลสเยว ปชหติ ๑ กิเลสานัน
ปน อปป์หีนตดา เย จ อุปป์ชชเยยฺยฺ อุปป์ทินนุกขนุชา ๑ เตปี
ปชหติเยว ๑ วุดดีปี เจตฺ โสตาปตฺติมคฺคณาณน อภิสฺขาร-
วิญญาณสฺส นโรเรน สตฺตทเว จเปตฺวา อนมตฺคฺเค สีสฺสเรเยว
อุปป์ชชเยยฺยฺ นามลฺจ รุปลฺจ ๑ เอตฺเถเต นโรชฺฌนฺตฺติ(๑)วิตฺถาโร ๑
อิตฺติ มกุโธ อุปป์ทินฺนโต อนฺอุปป์ทินฺนโต วุฏฺฐาติ ๑ ภวเวสน
ปน โสตาปตฺติมคฺโค อปฺยาภวโต วุฏฺฐาติ ๑ สกทาคามิมคฺโค
สฺสคฺคิภเวทสฺสโต ๑ อนาคามิมคฺโค สฺสคฺคิกามภวโต ๑ อรหตฺตมคฺโค
รूपารูปภวโต วุฏฺฐาติ ๑ สพฺพภเวหิ วุฏฺฐาติเยวตฺติปี วทฺนฺติ ๑

อถ มคฺคกฺขณฺณ กถมนฺอุปป์นฺนํ อุปป์ปาทย ภาวนา
โหติ กถํ อุปป์นฺนํ วา จิตฺติยาติ ๑ มคฺคปฺปวตฺติยาเยว ๑
มคฺโค หิ ปวตฺตมาโน ปุพฺเพ อนฺอุปป์นฺนปุพฺพตฺตา อนฺอุปป์นฺโน
นาม วุจฺจติ ๑ อนาคตฺปุพฺพํ หิ จานัน อากฺนฺตฺวา อนฺนุญตฺปุพฺพํ
วา อารมฺมณฺณํ อนฺนุญตฺวา วตฺตาโร ภวฺนฺติ อนาคตฺญฺจานัน
อากตฺมฺหา ๑ อนฺนุญตฺ อารมฺมณฺณํ อนฺนุญตฺวิมฺหาติ (๒) ยา จสฺส
ปวตฺติ ๑ อยเมว จิตฺติ นามาทิ จิตฺติยา ภเวตฺติติ วตฺตํ วุฏฺฐติ ๑

อิทฺธิปาเทสฺส สฺงเขปกถา เจตฺตฺธิลสฺสฺสฺเต (๓) วุดฺดา ๑ อุปฺสมมานัน
คจฺจติ ๑ กิเลสฺอุปฺสมตฺถํ วา คจฺจตฺติติ อุปฺสมคามิ ๑ สมฺพุชฺฌมานัน
คจฺจติ ๑ สมฺโพชฺชตฺถาย วา คจฺจตฺติติ สมฺโพชฺชคามิ ๑

#๑. บ.ฐ.พ. ๓๐/๘๕/๒๒ ๑ ๒. ม. อนฺนุญตฺวาทิ ๑ ๓. ม.ม. ๒๓/๒๒๖/๒๐๕ ๑

*เล่มที่ ๕ ปริพพาชกกวคควณณา หน้า ๒๘๘

วิเวกนิสสิตาทีนึ สพฺพาสวสัวเร วุตฺตานิ ฯ อยเมตถ
สงฺเขโป ฯ วิตถารโต ปนายิ โปธิปกฺกขียกถา วิสุทฺธิมคฺเค
วุตฺตา ฯ

วิโมกฺกถายิ วิโมกฺกเขตฺติ เกนญฺเจน วิโมกฺขา ฯ
อธิมฺจจนญฺเณ ฯ โก ปนายิ อธิมฺจจนญฺโโจ นาม ฯ ปจฺจนีก-
ชมฺเมหิ จ สฺกฺกฺจ มฺจจนญฺโโจ ฯ อารมฺมเณ จ อภฺริตฺวิเสน สฺกฺกฺจ
มฺจจนญฺโโจ ฯ ปิตฺตองฺเก วิสฺสญฺจงฺกปจฺจงฺกสฺส ทารกสฺส สยนํ วิย
อนิคฺคหิตฺภาเวน นีราสงฺกตฺาย อารมฺมเณ ปวตฺตีติ วุตฺติ
โหติ อัย ปนตฺโถ ปจฺฉิมวิโมกฺกเข นตฺถิ ฯ ปฺริเมสฺส สพฺเพสฺ
อตฺถิ ฯ รุปี รูปานิ ปสฺสตีติ เอตฺถ อชฺฉตฺตเกสชาติสฺ
นึลลสฺสณาทิวเสน อุปฺปาทิตฺรฺูปชฺชมานํ รูปิ ฯ (๑) ตทสฺส อตฺถิตี
รูปิ ฯ พหิตฺฐา รูปานิ ปสฺสตีติ พหิตฺฐาปิ นึลลสฺสณาทินิ
รูปานิ ฉานจกฺขุณา ปสฺสตีติ ฯ อิมินา อชฺฉตฺตพหิตฺฐาวตฺถุเกสฺ
กสิเณสฺ อุปฺปาทิตฺชฺชมานสฺส ปุคฺคลสฺส จตฺตาริปี รูปา-
วจรชฺชมานานิ ทสฺสิตานิ ฯ อชฺฉตฺตํ อรูปสฺสณฺณิตี อชฺฉตฺตํ น
รูปสฺสณฺณิ ฯ อตฺตโน เกสชาติสฺ อนุปฺปาทิตฺรฺูปาวรชฺชมานโนติ
อตฺโถ ฯ อิมินา พหิตฺฐา ปริกมฺมํ กตฺวา พหิตฺฐา วา
อุปฺปาทิตฺชฺชมานสฺส รูปาวจรชฺชมานานิ ทสฺสิตานิ ฯ

สฺกฺกนฺเตว อธิมฺตฺโต โหตีติ อิมินาว สฺวิสุทฺเธสฺ นึลลสฺส

*เล่มที่ ๘ มหาสกุททายิสุตตวณฺณา หน้า ๒๘๕

วณฺณกสิณฺเสสุ ฌานานิ ทสฺสิตานิ ฯ ตตฺถ กิณฺจาปี อนฺโต
 อปฺปนาย สฺกนฺติ อาโกโค นตฺติ ฯ โย ปน สฺวิสุทฺธิ
 สฺกนฺตึ อารมฺมณฺ กตฺวา วิหริติ ฯ โส ยสฺมา สฺกนฺติ อธิมฺตุโต
 โหตีติ วตฺตพฺพตฺตํ อาปชฺชติ ฯ ตสฺมา เอวํ เทสนา กตา ฯ
 ปฏฺฐิสมฺภิทามกฺเค ปน กถํ สฺกนฺเตว อธิมฺตุโต โหตีติ อธิโมกฺโข
 อธิ ภิกฺขุ เมตฺตาสหฺกเตน เจตฺสา เอกํ ทิสํ ฝริตฺวา วิหริติ
 ฯเป ฯ เมตฺตาย ภาวิตตฺตา สตฺตา อปฺปฏฺิกฺกุลา ว โหนฺติ ฯ กรุณฺหา-
 มฺพิตาอุเปกฺขาสหฺกเตน เจตฺสา เอกํ ทิสํ ฝริตฺวา วิหริติ
 กรุณฺหา มฺพิตาอุเปกฺขาย ภาวิตตฺตา สตฺตา อปฺปฏฺิกฺกุลา โหนฺติ
 เอวํ สฺกนฺเตว อธิมฺตุโต โหตีติ วิโมกฺโขติ (๒)วฺตฺตํ ฯ

สพฺพโส รุปรสฺถณฺนนิอาทิสฺสึ ยํ วตฺตพฺพํ ฯ ตํ สพฺพํ
 วิสุทฺธิมกฺเค วตฺตเมว ฯ อยํ อญฺจโม วิโมกฺโขติ อยํ จตฺนุนํ
 ขนฺธานํ สพฺพโส วิสฺสญฺจตฺตา วิมุตฺตตฺตา อญฺจโม อุตฺตโม
 วิโมกฺโข นาม ฯ

อภิภายตฺนถายํ อภิภายตฺนानीติ อภิภวนการณานิ ฯ
 ก็ อภิภวนฺติ ฯ ปจฺจนีกธมฺเมปี อารมฺมณานิปี ฯ ตานิ
 หิ ปฏฺธิปกฺขภาเวน ปจฺจนีกธมฺเม อภิภวนฺติ ฯ ปุคฺคสฺส
 ฌานฺตฺตริกตฺยา อารมฺมณานิ ฯ อชฺฉตฺตํ รุปรสฺถณฺนนิอาทิสฺสึ
 ปน อชฺฉตฺตรูเป ปริกมฺมวเสน อชฺฉตฺตํ รุปรสฺถณฺนนิ นาม

*เล่มที่ ๘ ปริพพาชกาวคควณณา หน้า ๒๕๐

โหติ ๑ อชุตตมฺหิ นีลปริกมฺมํ กโรนฺโต เกเส วา ปิตฺเต
วา อุกฺขิตารกัณฺโณ วา กโรติ ปิตปริกมฺมํ กโรนฺโต เมเท
วา ฉวียา วา หตฺถตเลสุ วา ปาทตเลสุ วา อุกฺขินฺนํ ปิตฺถุจฺจเน
วา กโรติ โลหิตปริกมฺมํ กโรนฺโต มํเส วา โลหิตเต วา
ชีวฺหาย วา อุกฺขินฺนํ รตฺถุจฺจเน วา กโรติ โอทาทปริกมฺมํ
กโรนฺโต อุกฺกิมฺหิ วา ทนฺเต วา นเช วา อุกฺขินฺนํ เสตฺถุจฺจเน
วา กโรติ ตํ ปน สุนฺธิํ สุปิตกํ สฺวโลหิตกํ สฺวโอทาทํ น
โหติ อสุวิสุทฺธเมว (๑)โหติ

เอโก พหิทฺธา รูปานิ ปสฺสตีติ ยสฺเสตํ ปริกมฺมํ กตฺวา
อชุตฺตํ อูปฺปนฺนํ โหติ นิมิตฺตํ ปน พหิทฺธา ๑ โส เอวํ
อชุตฺตํ ปริกมฺมสฺส พหิทฺธา จ อูปฺปนาย วเสน อชุตฺตํ
รูปสณฺณิ เอโก พหิทฺธา รูปานิ ปสฺสตีติ วุจฺจติ ๑ ปรีตฺตานีติ
อวทฺติตานิ ๑ สฺวณฺณทฺพฺพณฺณานีติ สฺวณฺณานิ วา โหนฺติ
ทฺพฺพณฺณานิ วา ๑ ปรีตฺตวเสนว อิทมภิกายตฺนํ วุตฺตนฺติ
เวทิตพฺพํ ๑ ตานิ อภิภุชฺยาติ ยถา นาม สมฺปฺนฺณคคหฺนิโก (๒)
กตฺจฺจุมตฺตํ ฆตฺตํ ลภิตฺวา ก็ เอตฺถ ภูชิตพฺพํ อตฺถิตี สงฺกทฺติตฺวา
เอกกพพเมว กโรติ เอวเมว ฅานฺตฺตริโก ปุคฺคโล วิสทฺถาโณ
ก็ เอตฺถ ปรีตฺตเก อารมฺมเณ สมာปชฺชิตพฺพํ อตฺถิ นาย
มม ภาริตฺ ตานิ รูปานิ อภิภวิตฺวา สมာปชฺชติ ๑ สห

*เล่มที่ ๘ มหาสกุทายิสุตตวณณา หน้า ๒๕๑

นิมิตตูปปาเทเนตถ อปฺปนํ ปาเปตีติ อตุโถ ๑ ชานามิ
ปสฺสामीติ อิมินา ปนสฺส อาโภโค กถิตฺโต ๑ โส จ โข
สมาปตฺติโต วุญฺจิตสฺส ๑ น อนฺโตสมาปตฺติยํ ๑ เอวํสณฺณิ
โหตีติ อาโภกสณฺณายปี ฌานสณฺณายปี อภิภวสณฺณา หิสฺส
อนฺโตสมาปตฺติยมฺปี อตุถิ ๑ อาโภกสณฺณา ปน สมาปตฺติโต
วุญฺจิตสฺสเว ๑

อุปฺปมาณนํตีติ วทฺตติอุปฺปมาณานิ ๑ มหนฺตานิตีติ อตุโถ ๑
อภิภุยฺยาตี เอตถ ปน ยถา มหคฺฆโส ปฺริโส เอกภตฺตวทฺตติ (๑)
ลภิตฺวา อณฺโณปี โหตุ ๑ อณฺโณปี โหตุ ๑ กิ เอส (๒) มยฺหํ
กริสฺสตีติ ตํ น มหนฺตโต ปสฺสตี ๑ เอวเมว ฌานฺตฺตโร ปุคฺคโล
วิสททาโณ กิ เอตถ สมาปชฺชิตพฺพํ นยิํ อุปฺปมาณนํตี
มยฺหํ จิตฺเตกคฺคตากรณเภาโร อตุถิตฺติ ตานิ อภิภวิตฺวา
สมาปชฺชตี ๑ สห นิมิตตูปปาเทเนเวตถ อปฺปนํ ปาเปตีติ
อตุโถ ๑

อชฺชตฺตํ อรูปสณฺณิตีติ อลาภิตาย วา อนตฺถิกตาย วา
อชฺชตฺตรูปे ปริกมฺมสณฺณาวิริทิตฺโต ๑ เอโก พหิทฺธา รูปานิ
ปสฺสตีติ ยสฺส ปริกมฺมํปี นิมิตฺตํปี พหิทฺธา ว อุปฺปนํ
โส เอวํ พหิทฺธา ปริกมฺมสฺส เจว อุปฺปนาย จ วเสน
อุปฺปนํ (๓) อชฺชตฺตํ อรูปสณฺณิ เอโก พหิทฺธา รูปานิ ปสฺสตีติ

*เล่มที่ ๘ ปริพพาชกคุณคุณนา หน้า ๒๕๒

วจุจติ ๑ เสสเมตถ จตุตถาภิกายตเน วุตตนยเมว ๑ อิมesu ปน
จตุสุ ปริตตัม วิตถกจริตวเสน อาคตัม ๑ อปุปมาณัม โมหจริต-
วเสน ๑ สุวณณัม โทสจริตวเสน ๑ ทพพณณัม รากจริตวเสน ๑
เอเตสํ หิ เอตานิ สปปายานิ ๑ สจ จ เนสํ สปปายตา
วิตถารโต วิสุทฺธิมคฺเค จริยนิทฺเทเส วุตฺตา ๑

ปปลจมาภิกายตนาทิสฺสู นีลานีติ สพฺพสงฺกาทิกวเสน
วุตฺตัม นีลวณฺณานีติ วณฺณวเสน นีลानิ ๑ (๒) นีลนิตฺตสนานีติ
นิตฺตสนวเสน ๑ อปปลญายมานวิวรานิ อสมฺภินฺนวณฺณานิ เอก-
นีลानेว หุตฺวา ทิสฺสนตฺติ วุตฺตัม โหติ นีลนิตฺตสนานีติ อิทํ
ปน โอลาสวเสน วุตฺตัม นีลนิตฺตสนานิ นีลนิตฺตสนานีติ
อตุโถ ๑ เอเตน เตสํ สุวิสุทฺธตํ ทสฺเสติ ๑ วิสุทฺธวณฺณวเสนเนว
หิ อิมานิ จตุตฺตาริ อภิกายตนาณิ วุตฺตानิ ๑ อุมมาปฺปผนฺติ (๓)
เอตํ หิ ปฺปฬํ สนิทฺธํ มุทฺมํ ทิสฺสมานปี นีลเมว โหติ ๑
คิริกณฺณิกปฺปฬาทินิ ปน ทิสฺสมานานิ เสตธาตฺตกาณิ โหนฺติ ๑
ตสฺมา อิทเมว คหิตํ น ตานิ ๑ พาราณเสยฺยกนฺติ พาราณสียํ
ภวํ ๑ (๔) ตตฺถ กิร กปฺปาโสปี มุทฺม ๑ สุตฺตกนฺติกาโยปี ตนฺตวายาปี
เรกา ๑ อุกทํปี สฺวจิ สนิทฺธํ ๑ ตสฺมา วตฺถํ อุกโตภาควิมภฺจํ
โหติ ทฺวีสุ ปสฺเสสฺสุ มภฺจํ มุทฺม สนิทฺธํ ขายติ ๑ ปีตานิติ-
อาทิส อิมินาว นเยน อตุโถ เวทิตพฺโพ นีลกสิณํ
๑. ม. อัย ปาโจ นตฺถิ ๑ ๒. ส. ม. อุมมาปฺปผนฺติ ๑

*เล่มที่ ๕ มหาสกุททายิสุตตวณณา หน้า ๒๕๓

อุคคณหนโต นีสสุมี นิมิตต์ คณหาติ ปุปลสุมี วา วตุถสุมี
วา วณณาชตุยา วาติอาทิกั ปเนตตุถ กสิณกรณญเจว
ปริกมมญจ อปปนาวิธานญจ สพพั วิสุทฺธิมคฺเค วิตุถารโต
วตุตเมว ฯ

อภิณฺวาโวสานปารมิปปตฺตาติ อีโต ปุพฺเพสุ สติ-
ปฏฺจานาทีสุ เต ชมฺเม ภาเวตฺวา อรหตฺต ปตฺตา จ
อภิณฺวาโวสานปารมิปปตฺตา นาม โหนฺติ ฯ อีเมสุ ปน
อฏฺฐสุ อภิภายตเนสุ จินฺณวสีภาวาเยว อภิณฺวาโวสาน-
ปารมิปปตฺตา นาม ฯ

กสิณกถายั สกถญฺเจน กสิณานิ ฯ ตทารมฺมณัน ชมฺมานั
เขตตญฺเจน อธิฏฺจานญฺเจน วา आयตฺนานิ ฯ อุทฺชนฺติ อุปริคคณ-
ตลาภิมุขั ฯ อโชติ เหฏฺฐา ภูมิตลาภิมุขั ฯ ติริยฺนฺติ เขตตมณฺฑลมิว
สมนฺตา ปริจฺฉินฺทิตฺวา ฯ เอกจฺโจ หิ อุทฺธเมว กสิณั วฑฺฒเตติ ฯ
เอกจฺโจ อโช ฯ เอกจฺโจ สมนฺตโต ฯ เตเนว การณฺน เอว
ปสาเรติ อาโลกมิว รูปทสฺสนกาโม ฯ เตน วุตฺตํ ปจฺว-
กสิณเมโก สลฺขานาติ อุทฺธั อโช ติริยฺนฺติ ฯ อุทฺธยฺนฺติ
ทิสานุทิสาสู อุทฺธยั ฯ อิทํ ปน เอกสฺส อณฺณาภาวานุปกมฺนตฺถั
วตุตฺถั ฯ ยถา หิ อุทฺถั ปวิฏฺฐสฺส สพฺพทิสาสู อุทฺถเมว โหติ
อนณฺณั ฯ เอวเมว ปจฺวีกสิณั ปจฺวีกสิณเมว โหติ นตฺถิ ตสฺส
อณฺโณ กสิณสมฺภเวโหติ ฯ เอส นโย สพฺพตฺถุ ฯ อปฺปมาณฺนฺติ

*เล่มที่ ๘ มหาสกุทายิสุตตวณณา หน้า ๒๕๕

วีย หี กรชกาโย ฯ อาวุตฺ สุตฺตํ วีย วิปสฺสนาณาณํ ฯ
จกฺขุมา ปุริโส วีย วิปสฺสนาถาภี ภิกฺขุ ฯ หตฺเถ กริตฺวา
ปจฺจเวกฺขโต อัย โข มณฺตี มณฺโณ อาวิภูตกาโล วีย
วิปสฺสนาณาณํ อภินิหริตฺวา นิสินฺนสฺส ภิกฺขุโน จาตุมหา-
ภูตีกายสฺส อาวิภูตกาโล ฯ ตตฺริทํ สุตฺตํ อาวุตฺนติ สุตฺตสฺส
อาวิภูตกาโล วีย วิปสฺสนาณาณํ อภินิหริตฺวา นิสินฺนสฺส
ภิกฺขุโน ตทารมฺมณานํ ผสฺสปลฺยจฺมกานํ วา สพฺพจิตฺต-
เจตสิกานํ วา วิปสฺสนาณาณสฺเสว วา อาวิภูตกาโลติ ฯ

กั ปเนตฺ ฌาณสฺส อาวิภูตํ ฯ ปุคฺคตสฺสชาติ ฯ ฌาณสฺส ฯ
ตสฺส ปน อาวิภาวตฺตา ปุคฺคตสฺส อาวิภูตาว โหนฺติ ฯ อิทฺถจ
วิปสฺสนาณาณํ มกฺกสฺส อนนฺตรํ ฯ เอวํ สนฺเตปี ยสฺมา
อภิญฺญาเว อารทฺเช เอตสฺส อนฺตราวาโร (๑) นตฺถิ ฯ ตสฺมา
อิเชว ทสฺสิตํ ฯ ยสฺมา จ อนิจฺจาทิวเสน อกตสมฺมสนสฺส
ทิวพาย โสตธาตฺยา เกรวสทฺทํ สฺมโต ปุพฺเพนิวาสานุสฺสตียา
เกรเว ขนฺเช อนุสฺสรโต ทิวเพน จกฺขุณา เกรวํ รูปี
ปสฺสโต ภยสนฺดาโส อูปฺปชฺชติ น อนิจฺจาทิวเสน กตสมฺมสนสฺส
ตสฺมา อภิญฺญาปตฺตสฺส ภยวิโนทกเหตุสมฺปาทนคฺคํปี อิทํ อิเชว
ทสฺสิตํ ฯ อิธาปี อรหตฺตวเสเนว อภิญฺญาโวสานปารมิปปตฺตา
เวทิตฺตพฺพา ฯ

*เล่มที่ ๘ ปริพพาชกกวคควณณนา หน้า ๒๘๖

มโนมยิทธิยิ จินณวสิตาย ๑ ตตถ มโนมยนิติ มเนน
นิพพตต์ ๑ สพพงคปลยจกัถิ สพเพหิ องเคหิ จ ปลยจงเคหิ
จ สมณนาคคั ๑ อหีนินิทธิยนิติ ๑ สณจันนเวสเนน อวิกลินิทธิยิ ๑
อิทธิมตา นิมมิตรูปิ หิ สเจ อิทธิมา โอทาทโต ๑ คัปี โอทาคั
สเจ อวิทธกณโณ ๑ คัปี อวิทธกณณนิติ เอวั สพพากาเรหิ
เตน สทิสเมว โหติ มุณขมมหา อีสิกนคิอาทิ อุปมคตยมปี
คัสทิสภาวทสสนคตเมว วุตคั ๑ มุณขสทิสสา เอว หิ คตส
อนุโต อีสิกา โหติ โกสสทิสเษว อสิ ๑ วฏฏาย โกสิยา
วฏฏั อสิเมว ปกขิปนิติ ๑ สคตถกาย สคตถกั ๑ (๑)

กรณทาทิ อทมปี อหิกถจกสส นามิ น วิสิว-
กรณทกสส ๑ อหิกถจโก หิ อสิเนา สทิสเษว โหติ ตตถ
กิลจาปี ปุริโส อหิ กรณทา อุทธเรยยาติ หคถเนน อุทธรรมาโน
วिय ทสสิโต ๑ อถโข จิตเตเนวสส อุทธรรณิ เวทิตพพิ ๑ อัย
หิ อหิ นาม สชาติยิ จิโต ๑ กฏจันตรั วา รุกขันตรั วา
นิสสาย ๑ คจโต สรริณิกกทตเนนปโยคสงขาเตน ถาเมเน ๑ สรริ
ขาทมานัน วिय ปุราณคจัน ชิกจจันโตติ อิเมหิ จตฺถหิ การณหิ
สยเมว กถจกั ชหติ น สกกา คโต อถเณน อุทธริคั ๑
คสฺมา จิตเตเนน อุทธรรณิ สนุชาย อิทั วุตคณติ เวทิตพพิ ๑
อติ มุณขาทิสทิส อิมสส ภิกขุโน สรริ ๑ อีสิกาทิสทิส

*เล่มที่ ๘ มหาสกุททายิสุตตวณณา หน้า ๒๕๗

นิมิตรูปนติ อิทเมตถ โอปมมส์สนทน์ นิมมานวิธาน์ ปเนตถ
ปรโต จ อิทฐิวิธาทีปญจาภิญญาถา สพพากาเรน วิสุทฐิมคฺเค
วิตถาริตาติ ตตถ วุตตนเยเนว เวทิตพฺพา ฯ อุปมามตฺตเมว
หิ อธิ อธิกั ฯ

ตตถ เมกกุมภการาทโย วีย อิทฐิวิธวณลาภี ภิกฺขุ
ทฏฺฐพฺโพ ฯ สุปริกมมกตมตฺติกาทโย วีย อิทฐิวิธวณั
ทฏฺฐพฺพั ฯ อิจฺฉิติจฺฉิตภาชนวิกติอาทิกธณั วีย ตสฺส ภิกฺขุโน
วิกฺกพฺพณั ทฏฺฐพฺพั ฯ อิทาปี จินฺณวสิตาวเสเนว อภิญญา-
โวसानปารมิปฺตตทา เวทิตพฺพา ฯ ตถา ตโต (๑)ปราสุ จตฺตสุ
อภิญญาสุ ฯ

ตตถ ทิทพฺโสตรธาตฺตอุปมายั สงฺขชโมติ สงฺขชมโก ฯ
อปฺปกสิเรเนวาทิ นิตฺทุกฺเขเนว วิญญาเปยฺยาติ ชานาเปยฺย ฯ
ตตถ เอว จาตฺตทิสา วิญญาเปเนเต สงฺขชมเก สงฺขชทฺโท
อยนฺติ ววตฺถาเปเนตานิ สตฺตานิ ตสฺส สงฺขชทฺทสฺส อวิญฺจ-
กาโล วีย โยคิโน ทูรสนฺติกเกทานั นิตฺพพานญฺเจว มานุสกันญจ
สทฺทานั อวิญฺจกาโล ทฏฺฐพฺโพ ฯ

เจโตปริยวณฺณูปมายั ททโรติ ตฺรุโณ ฯ ยฺวาทิ โยพฺพเนน
สมนฺนาคโต ฯ มณฺฑนภชาติโกติ ยฺวาทิ สมานโน น อาลสิโย
กิลิฏฺฐวตฺถสรีโร ฯ อถโข มณฺฑนภกตฺติโก ฯ ทิวสฺสทฺ เทว
๑. ม. อิตฺโต ฯ

*เล่มที่ ๕ ปริพพาชกวคควณณา หน้า ๒๕๘

ตโย วาเร นุหยาติควา สุตชวตถปรัทหนอลงการกรณสีไลติ
อตุโธ ๑ สกณิกนุติ กภาพตลทวงกมุขทูลีปีพกาทีนั อณตเรน
สโทสั ๑ ตตถ ยถา ตสส มุขนิมิตตัม ปจจเวกขโต มุขโทโส
ปากโณ โหติ เอว เจโตปริยณณาย จิตตัม อภินิหริตวา
นินนุสส ภิกขุโน ปเรสั โสฬสวิธั จิตตัม ปากภู โหติติ
เวทิตพพิ ๑ ปุพเพนิวาสูปมาทีสุ ยั วตตพพิ ๑ ตัม สพพิ
มหาอสสปุเร วุตตเมว ๑

อัย โข อุทายี ปณจโม ฌมโมติ เอณวิสติ ปพพานิ
ปฏิปทาวเสน เอกัม ฌมมัม กตวา ปณจโม ฌมโมติ วุตโต ๑
ยถา หิ อญจนนาครสุตเต เอกาทส ปพพานิ ปุจฉวเสน
เอกฌมโม กโต ๑ เมวมิธ เอณวิสติ ปพพานิ ปฏิปทาวเสน เอโก
ฌมโม กโตติ เวทิตพพานิ ๑ อิมสุ จ ปน เอณวิสติยา
ปพเพสุ ปฏิปาณียา อญจสุ โภจจาเสสุ วิปัสสนาณาณเ จ
อาสวกขยณาณเ จ อรหตตวเสน อภินุณาโวสานปารมิปปตตา
เวทิตพพา ๑ เสเสสุ จินณวสิถาววเสน ๑ เสสั สพพตถ
อุตตทานเมวาติ ๑

มหาสกุททายิสุตตวณณา นิฏจिता ๑

สตุตมัม ๑

สมณมฺุฑฑิกสฺสตุตฺตวณฺณนา

เอมเม สฺตฺนฺติ สมณมฺุฑฑิกสฺสตุตฺตํ ๑ ตตฺถ อุกฺคาหมาโนติ
 ตสฺส ปรีพฺพาชกสฺส นามํ ๑ สฺมโนติ ปกตฺตินามํ ๑ กิลฺยจฺ กิลฺยจฺ
 ปน อุกฺคหิตฺตํ สมตฺถตฺตาย อุกฺคาหมาโนติ นํ สลฺยชานนฺติ ๑
 สมยฺมปฺวทฺนฺติ เอตฺถาติ สมยฺมปฺวาทกํ ๑ ตสฺมี กิร จาเน
 จงฺกิตารุกฺขปโกขรสาตีปฺปฏฺตโย พุราหฺมณฺนา นิกฺคณฺจฺา อเจลก-
 ปรีพฺพาชกาทโย จ ปพฺพชิตฺตา สนนฺิปตฺติวา (๑) อตฺตโน อตฺตโน
 สมยฺม ปวทฺนฺติ กเถนฺติ ทีเปนฺติ ตสฺมา โส อาราโม
 สมยฺมปฺวาทโกติ วุจฺจติ ๑ เสวว ตินฺนุทฺทากิรสงฺฆาตฺตาย ติมฺพฺรุ-
 สกรุกฺขปนฺติยา ปรีกฺขิตตตฺตฺตา ตินฺนุทฺทากิรํ ๑ ยสฺมา ปเนตฺถ
 ปจฺมํ เอกา สาลา อโหสิ ๑ ปจฺฉา มหาปฺปญฺณํ โปฏฺฐปาท-
 ปรีพฺพาชกํ นิสฺสาย พฺหุ สาลา กตา ๑ ตสฺมา ตเมว เอกํ
 สาลํ อฺปาทาย ลทฺฐนํวเสน เอกสาลโกติ วุจฺจติ ๑ มลฺลิกาย
 ปน ปสฺเสนทิรณฺโณ เทวียา อฺยฺยานนฺนุโต โส ปฺปฺผลสณฺจฺนโน
 อาราโมติ กตฺวา มลฺลิกาย อาราโมติ สงฺขํ คโต ๑ ตสฺมี
 สมยฺมปฺวาทเก ตินฺนุทฺทากิเร เอกสาลเก มลฺลิกาย อาราเม. ปฏฺฐิสฺสตีติ
 วาสฬาสฺสกาย วสตี ๑ ทิวา ทิวสฺสชาติ ทิวสฺสส ทิวา นาม
 มชฺฉนฺตฺตาทิกฺกโม ๑ ตสฺมี ทิวสฺสสปี ทิวานฺนุเต อตฺติกนฺตฺตมตฺเต
 มชฺฉนฺตฺติเก นิกฺขมิตฺติ อตฺโต ๑ ปฏฺฐิสฺสลิโนติ ตโต ตโต
 # ๑. ม. สนนฺิปตฺติวา ๑

*เล่มที่ ๘ ปริพพาชกกวคควณณา หน้า ๓๐๐

รฐาทีโคจรโต จิตต์ ปฏิสัหริตฺวา สลฺลีโน ๑ (๑) ฌานรติเสวนวเสน
เอกัภวคโต ๑ มโนภาวนียานนฺติ มนวทฺตกานันเวย ๑ (๒) อวชฺชโต
มนสิโกโรโต จิตต์ วินีวรณฺ โหติ อุณฺนมติ วทฺตติ ๑

ยวตาคิ ยตฺตกา ๑ อัยฺ เตสํ อณฺตโรติ อยฺนฺเตสํ อพฺกนฺตโร
เอโก สวโก ๑ อปฺเปว นามาคิ ตสฺส อุปฺสงฺกมฺนํ ปตฺถยมาโน
อาห ๑ ปตฺถนาการณํ ปน สนฺทกสฺสฺเต วตฺตเมว ๑

เอตทโวจาคิ ทนฺชปฺลโย อัยฺ กหปติ ๑ ฐมฺมกถาย นํ
สงฺกณฺหิตฺวา อตฺตโน สวากํ กริสฺสามีติ มณฺธมาโน เอตํ
จตุหิ โขติอาทิวจัน อโวจ ๑ ตตฺถ ปฺลยเปมีติ ทสฺเสมิ
จเปมิ สมฺปนฺนกุสฺลนฺติ ปฺริปฺณณฺกุสฺลํ ๑ ปรมฺกุสฺลนฺติ อุตฺตม-
กุสฺลํ ๑ อโยชฺชนฺติ วาทยฺทฺเชน ยฺชฺฉิตฺวา จาเลตฺตํ อสฺกฺกุณฺเอยฺย
อจลํ นิกฺกมฺปํ ธิรํ น กโรตีติ อกรรมตฺตเมว วทติ ๑
เอตฺถ ปน สัวรปฺปหานํ วา ปฺฐิเสวนปฺปหานํ วา น วทติ ๑
เสสฺสเปสฺสปี เอเสว นโย ๑

เนว อภินนฺทีติ ติตฺถิยา นาม ชานิตฺวาปี อชานิตฺวาปี
ยํ วา ตํ วา วทฺตตีติ มณฺธมาโน นภินนฺติ นปฺปฏิกฺโกสึติ
สาสนสฺส อฺนุโลมํ วิย ปสนฺนาการํ วิย วทตีติ มณฺธมาโน
น ปฺฐิเสเชติ ๑

ยถา อุกฺคาหมานสฺสาติ ยถา ตสฺส วจัน ๑ เอวํ สนฺเต

*เล่มที่ ๕ สมณมุนิกสิขุตตวณณา หน้า ๓๐๑

อุตฺตทานเสยฺยโก กุมาโร อโยชฺฌสมโณ ธิรสมโณ ภวิสฺสติ ฯ มยฺ
ปน เอวํ น วทามาติ ทีเปติ ฯ กาโยติปิ น โหตีติ สกกาโย (๑)
ปรกาโยติปิ วิเสสธานํ น โหติ อญฺญตร ผนฺทิตมตฺตาคิ
ปจฺจตุรเณ วลฺลิสฺมฺพสฺเสน วา มงฺกฺขทญฺเจน วา กาย-
ผนฺทนมตฺตํ นาม โหติ ตํ จเปตฺวา อญฺเณน กายเณ กรณกมฺมํ
นาม นตฺถิ ฯ ตํปิ จ กิเลสฺสหคตจิตฺเตเนว โหติ วาจาติปิ
น โหตีติ มิจฺฉาวาจา สมฺมาวาจาติปิ นานตฺตํ น โหติ ฯ
โรทิตมตฺตาคิ ชิมฺฉาปิปาสาปเรตฺส ปน โรทิตมตฺตํ โหติ
ตํปิ กิเลสฺสหคตจิตฺเตเนว ฯ สงฺกปฺโปติ มิจฺฉาสงฺกปฺโป สมฺมา-
สงฺกปฺโปติปิ นานตฺตํ น โหติ ฯ วิภฺวติมตฺตาคิ (๒) วิภฺวติมตฺตํ ฯ
โรทหนลิตมตฺตํ โหติ ทหฺรกฺมารกานํ หิ จิตฺตํ อตีตารมฺมณํ
ปวตฺตติ นิริยโต อากตา นิริยทุกฺขํ สริตฺวา โรทหนฺติ เทวโลกโต
อากตา เทวโลกสิรี (๓) สริตฺวา (๓) หสนฺติ ฯ ตมฺปิ กิเลสฺสหคต-
จิตฺเตเนว โหติ อาชีโวติ มิจฺฉาชีโว สมฺมาชีโวติปิ นานตฺตํ
น โหติ อญฺญตร มาตฺตญฺญาติ ญฺญโอรทารกา นาม
โหนฺติ ฯ มาตริ จิรํ ปายนฺติยา อปีวิตฺวา อญฺญาวิทฺกกาล
ปีญฺจิปสฺเสน อากนฺตฺวา ญฺญํ ปีนฺติ ฯ เอตฺตํ มุญฺจิตฺวา อญฺโณ
มิจฺฉาชีโว นตฺถิ ฯ อยมฺปิ กิเลสฺสหคตจิตฺเตเนว โหตีติ ทีเปติ ฯ (๔)

*เล่มที่ ๘ ปริพพาชกกวคควณณา หน้า ๓๐๒

เอว ปริพพาชกวาทำ ปฏิกิจปีตวา อิทานิ สยฺ เสกข-
ภูมียิ มาตักิ จเปนุโต จตฺตฺหิ โข อหนฺตฺอาทิมหา ๑ ตตฺถ
สมรคฺยฺห ตฺถุจฺตฺตฺติ วิเสเสตฺวา ตฺถุจฺตฺติ น กายน ปาปํ
กมฺมฺนฺตฺอาทิสฺสู น เกวลํ อกรรมตฺตฺเมว ๑ ภควา ปนฺ เอตฺถ
สํวรปฺปหานปฺภิสฺสงฺขา (๑) ปณฺณเปตฺติ ๑ ตํ สนฺชฺาเยวมาห ๑ เน เจว
สมฺปนฺนฺกฺสฺลนฺตฺอาทิ ปนฺ ชีณาสวํ สนฺชฺาย วุตฺตํ ๑

อิทานิ อเสกขภูมียิ มาตักิ จเปนุโต ทสฺหิ โข
อหนฺตฺอาทิมหา ๑ ตตฺถ ตีณิ ปทานิ นิสฺสาย เทว
ปจฺมจตฺตฺกกา จปีตา ๑ เอกํ ปทํ นิสฺสาย เทว ปจฺฉิมจตฺตฺกกา ๑
อยํ เสกขภูมียิ มาตिका ๑

อิทานิ ตํ วิภชนุโต กตฺเม จ ถปฺติ อฺกฺสฺลสฺสีลาติ
อาทิมหา ๑ ตตฺถ สรฺวคฺนฺติ อฺกฺจฺวิธํ โลกสฺหคตฺจิตฺตํ ๑ สฺทฺโสนฺติ
ปฺภิจฺสมฺปยุตฺตฺจิตฺตฺทวํ ๑ สฺโมหนฺติ วิจิกิจฺจฺนฺทฺชฺจฺสฺหคตฺจิตฺต-
ทวํมฺปิ วญฺญฺติ สฺพฺพากฺสฺลจิตฺตฺตานิปิ ๑ โมโห สฺพฺพากฺสฺลเส
อุปฺปชฺชฺตฺติ หิ วุตฺตํ ๑ อิตฺสฺมฺกฺจ
สฺมฺกฺจ
สฺมฺกฺจ

กฺุหฺนฺติ กตฺริ จานํ ปาปฺณฺตฺวา อปฺริเสสา นฺริชฺฉนฺติ ๑
เอตฺถเตตฺติ สฺโตปฺตฺติผล ญมฺมํ ๑ ปาติโมกฺขสํวรสฺสี หิ สฺโตปฺตฺติ-
ผล ปฺริปฺณฺณํ โหติ ตํ จานํ ปตฺวา อฺกฺสฺลสฺสี อเสสํ

๑. ม. สํวรปฺปหานปฺภิสฺสงฺขํ ๑

*เล่มที่ ๕ สมณมุนิกสิขุตตวณฺณา หน้า ๓๐๓

นิริชฺฌติ ฯ อุกฺกสฺสึถนฺติ จ ทฺถสึถสฺเสตฺตํ อธิวจฺนฺติ เวทิตพฺพํ ฯ

อุกฺกสถานํ สึถานํ นิโรธาย ปฺปฏิปฺนฺโนติ เอตฺถ ยาว
โสตฺยาปตฺตมฺกฺคา นิโรธาย ปฺปฏิปฺนฺโน นาม โหติ ผลปฺปตฺเตน
ปน เต นิโรธิตา นาม โหนฺติ ฯ

วึตฺตาคนฺติอาทึหิ อญฺญวึชฺชํ กามาจฺจรฺกฺกสฺลจิตฺตเมว วุตฺตํ ฯ
เอเตน หิ กฺกสฺลสึถํ สมฺกฺกฺจาทิ ฯ

สึถวา โหตีติ สึถสมฺปฺนฺโน โหติ กฺกสมฺปฺนฺโน จ ฯ
โน จ สึถมโยติ อลเมตฺตาวตฺตา นตฺถิ อิติ กิณฺจิจิ อุตฺตริ-
กรณฺิยนฺติ เอวํ สึถมโย น โหติ ยตฺตสฺส เตติ อรหตฺตผล
ภุมฺมํ ฯ อรหตฺตผลํ หิ ปตฺวา อุกฺกสฺลสึถํ อเสถํ นิริชฺฌติ ฯ

นิโรธาย ปฺปฏิปฺนฺโนติ เอตฺถ ยาว อรหตฺตมฺกฺคา นิโรธาย
ปฺปฏิปฺนฺโน นาม โหติ ผลปฺปตฺเต ปน เต นิโรธิตา
นาม โหนฺติ ฯ

กามสฺสยฺวาทีสุ กามสฺสยฺวา อญฺญโลภสฺสหคฺตจิตฺตสฺสหาธา
อิตฺธา เทว โทมนสฺสสฺสหคฺตจิตฺตทฺวเยน สฺสหาธา ฯ

ปจฺฉมํ ฌานนฺติ อนาคามีผลปจฺฉมชฺฌานํ ฯ เอตฺถเตเตติ
อนาคามีผล ภุมฺมํ ฯ อนาคามีผลํ หิ ปตฺวา อุกฺกสฺลสฺงกปฺปา
อปริเสธา นิริชฺฌนฺติ ฯ

นิโรธาย ปฺปฏิปฺนฺโนติ เอตฺถ ยาว อนาคามีมฺกฺคา นิโรธาย
ปฺปฏิปฺนฺโน นาม โหติ ผลปฺปตฺเต ปน เต นิโรธิตา

*เล่มที่ ๕ ปริพพาชกคุณณา หน้า ๓๐๔

นาม โหนฺติ ฯ เนกขมมสณฺหาทโย หิ ติสฺโสปี (๑) อฏฺฐกามาจร-
กุสฺสสหาตสณฺหา จ ฯ

เอตฺเตเตติ อรหตฺตผลเ ภูมฺมํ ฯ ทุตฺติชฺฌานิกํ อรหตฺตผลํ
หิ ปาปฺณิตฺวา กุสฺลสงฺกปฺปา อปริเสสา นิร์ชฌนฺติ นิร์ชยา
ปฏฺธิปนฺโนติ เอตฺถ ยาว อรหตฺตมคฺคา นิร์ชยา ปฏฺธิปนฺโน
นาม โหติ ผลปฺตฺเต ปน เต นิร์ชิตา นาม โหนฺติ ฯ
เสถ สพฺพตฺถ อุตฺตานเมวาทิ ฯ

สมณฺมณฺฑิกสุตฺตวณฺณา นิฏฺฐิตา ฯ

จุลฺลสกุทฺทายิสฺสุตฺตวณฺณา

เอวมฺเม สฺตฺนฺติ จุลฺลสกุทฺทายิสฺสุตฺตํ ฯ ตตฺถ ยทา ปน
ภนฺเต ภควาติ อิทํ ปริพฺพาชโก ฌมฺมกถํ โสตุกาโม ภควโต
ฌมฺมเทสนาย สาลยภาวํ ทสฺเสนฺโต อาห ฯ

ตณฺเวยเวตฺถ ปฏฺธิภาตฺติ สเจ ฌมฺมํ โสตุกาโม ฯ คฺยุหํ เจตฺถ
เอโก ปโยห เอกํ การณํ อฺปฏฺฐาตฺตุ ฯ ยถา มํ ปฏฺธิภาเสยฺยาติ
เยน การณฺน มม ฌมฺมเทสนา อฺปฏฺฐาหฺเยยฺ ฯ เอเตน หิ
การณฺน กถาย สมฺภูจิตาย สฺขํ ฌมฺมํ เทเสตฺนฺติ ทีเปติ ฯ
ตสฺส มยฺหํ ภนฺเตติ โส กิร ตํ ทิสฺวา สเจ ภควา

*เล่มที่ ๘ จุลลตกุลุทายิสตุตตวณณา หน้า ๓๐๕

อิธ อภวิสส ฯ อยเมตตสส ภาสิตตสส อตุโถติ ทีปสทสสั วีย
อุชฺชาลาเปตฺวา อชฺช เม ปากภู อภวิสสชาติ ทสพลฺลเยว อนุสฺสรี
ตสฺมา ตสฺส มยฺหิ ภนฺเตติอาทิมาห ฯ ตตฺถ อโห นฺนาติ
อนุสฺสรณตฺเถ นิปาททวฺยํ ฯ เตนสฺส ภควนฺตํ อนุสฺสรนตฺสส
เอตทโหสิ อโห นฺน ภควา อโห นฺน สุกโตติ ฯ โย
อิเมสนฺนติ โย อิเมถํ ฌมฺมานํ ฯ สุกฺกสโลติ สุกฺกฺจ กฺสโล นิปฺโปณ
ณโก ฯ โส ภควา อโห นฺน กเถยฺย ฯ โส สุกโต อโห
นฺน กเถยฺย ฯ ตสฺส หิ ภควโต ปุพฺพเพนิวาสณณสฺส
อนกานิ กปฺปโกฏิสตสทสฺसानิ (๑) เอกงฺคณานิ ปากฏานีติ
อยเมตฺถ อธิปฺปาโย ฯ

ตสฺส วาหิ ปุพฺพนฺตํ อารพฺภาติ โย หิ ลาภิ โหติ
โส ปุพฺเพ ตฺวํ ขตฺติโย อโหสิ ฯ พุราหฺมโณ อโหสีติ วุตฺเต
ชานนฺโต สกฺกจฺจํ สฺสฺสฺสตี ฯ อลาภิ ปน เหวํ ภวิสฺสตี
เอวํ ภวิสฺสตีตีปิ สีลคมฺปมตฺตเมว (๓) ทสฺเสตี ฯ ตสฺมา เอวมาห
ตสฺส วา อหิ ปุพฺพนฺตํ อารพฺภ ปณฺหสฺส เวยฺยากรณณ
จิตฺตํ อาราเชยฺยนฺติ ฯ

โส วา มํ อปรนฺตฺนติ ทิพฺพจกฺขุลาภิโน หิ อนาคตฺ
สณณํ อิชฺฉตี ฯ ตสฺมา เอวมาห ฯ อิตฺริ ปุพฺเพ วุตฺตนยเมว ฯ
ฌมฺมํ โว เทสิสฺสามีติ อยฺม กิร อตีเต เทสิยมาเนปี

*เล่มที่ ๘ ปริพพาชกวคฺคณณนา หน้ ๓๐๖

น พุชฺฌิสฺสตี ๑ อนาคเต เทสิยมานเป น พุชฺฌิสฺสตี ๑ อถ
ภควา สณฺหสุขุมํ ปจฺจยาการํ เทเสตุกาโม เอวมาห ๑ กิ
ปน ตํ พุชฺฌิสฺสตีติ ๑ เอตํ ปเคว น พุชฺฌิสฺสตี ๑ อนาคเต
ปนสฺส วาสนาย ปจฺจโย ภวิสฺสตีติ ทิสฺวา ภควา เอวมาห ๑
ปัสฺสปีสาจกนฺติ อสฺสุจฺจฺจฺจฺจเน นิพฺพตฺตปีสาจํ ๑ โส หิ เอกํ
มุลํ คเหตุวา อทิสฺสमानกาโย โหติ ตตฺริทํ วตฺถุ เอกา
กิริ ยกฺขินี เทว ทารเก ญฺปารามทฺวาเร นิสีทาเปตฺวา
อาหารปริเยสนตฺถํ นครํ คตา ๑ ทารกา เอกํ ปิณฺฑ-
ปาตีกตฺถเร ทิสฺวา อาหํสุ ฆนฺเต อมฺหากํ มาตา อนฺโตนครํ
ปวิฏฺฐา ๑ ตสฺสา วเทยฺยถ ยํ วา ตํ วา ลทฺธํ ตํ
คเหตุวา สีมํ กจฺจ ๑ ทารกา เต ชิมฺจฺจตฺย สณฺจาเรตุํ (๑) น
สกุโกนฺตีติ ๑ ตมฺหํ กถํ ปสฺสีสฺสามีติ ๑ อิทํ ฆนฺเต คณฺหถาติ
เอกํ มุลกฺขณฺทํ อทิสฺสุ ๑ เถรสฺส อนเกาณี ยกฺขสฺสทฺสฺสาณิ
ปญฺญาเยสฺสุ ๑ โส ทารเกหิ ทินฺนสณฺญาณน ตํ ยกฺขินี อทฺทส
วิรูปํ พีภจฺจํ เกวลํ วิถิยํ (๒) คพฺภมลํ ปจฺจาสิสฺमानํ ๑ ทิสฺวา
ตมตฺถํ กเถสิ ๑ กถํ มํ ตวํ ปสฺสีสฺตี วุตฺเต มุลกฺขณฺทํ
ทสฺเสสิ ๑ สวา อจฺจ
เอกํ มุลํ คเหตุวา อทิสฺสमानกาเย โหณฺติ ๑ ตํ สนฺธาเยส
ปัสฺสปีสาจกํปิ น ปสฺสามีติ อาห น ปกฺขายตีติ น ทิสฺสตี

*เล่มที่ ๘ จุลลตถุททายิสุตตวณณา หน้า ๓๐๗

น อุปปุจาทิ ฯ

ทีฆาปี โข เต เอสาติ อุทายิ เอสา ตว วาจา

ทีฆาปี ภเวยฺย ฯ เอวํ วทนฺตสฺส (๑) วสฺสสํปี วสฺสสทสฺสํปี

ปวตฺเตยฺย น จ อตฺถํ ทีเปยฺยติ อธิปฺปาโย ฯ อปฺปาฎิหิรีกตฺนฺติ(๒)

อนิยฺยานิกํ อมฺลํ นีรตฺถกํ สมฺปชฺชตีติ อตฺโถ ฯ

อิทานิ ตํ วณฺณํ ทสฺเสนฺโต เสยฺยถาปี ภนฺเตติอาทิมาห ฯ

ตตฺถ ปณฺฑิตมฺพเล นิกฺขิตฺโตติ วิสภากวณฺเณ รตฺตมฺพเล

จปีโต ฯ เอวํวณฺโณ อตฺตา โหตีติ อิํ โส สุกฺกิณฺหเทวโลเก

นิพฺพตฺตกฺขนฺเช สนฺชาย อมฺหากํ มตฺกाले อตฺตา สุกฺกิณฺห-

เทวโลเก ขนฺธา วิย โชเตตีติ วทติ ฯ

อัยฺย อิมสฺสํ อุภินฺนฺนฺติ โส กิร ยสฺมา มณฺิสฺส พหิ

อาภา น นิจฺจรติ ฯ ขชฺโชนกสฺส อํกุลทวํกุลจจฺจรํกุลมตฺตํ

นิจฺจรติ ฯ มหาขชฺโชนกสฺส ปน ขลมณฺฑลมตฺตํปี นิจฺจรติเยว

ตสฺมา เอวมาห ฯ

วิทฺเชติ อุพฺพิทฺเช ฯ เมฆวิกเมน พุริฏฺเตติ อตฺโถ ฯ

วิกตฺวลาหเกติ อปฺคตเมฆे ฯ เทเวติ วสฺเส ฯ (๓) โอสธิตารกาติ

สูกฺกตารกา ฯ สํ หิ ยสฺมา ตสฺสา อุทโยติ ปฏฺจาย เตน

สญฺญาเนน โอสธานี คณฺหนฺตีติ วทนฺติ (๔) ตสฺมา โอสธิตารกาติ

*เล่มที่ ๘ ปริพพาชกวคฺควณฺณนา หน้า ๓๐๘

วุจฺจติ ๑ อภิโท (๑) อญฺฐรตฺตสมยฺนติ อภินฺเน อญฺฐรตฺตสมเย ๑
อิมินา คคนมชฺเฒ จิตฺ จนฺทํ ทสฺเสติ ๑ อภิโท
มชฺฉนฺตฺติเกปิ เอเสว นโย ๑

ตโต โขติ เย อนฺุโณนฺติ ๑ เตหิ พหุตรา ๑ พหุ เจว
พหุตรา จาติ อตุโถ ๑ อาภา นานฺุโณนฺตฺติ โอภาสํ น
वलฺลชฺนฺติ ๑ อตฺตโน สรีโรภาเสเนว อาโลกํ ผริตฺวา วิหรนฺติ ๑

อิทานิ ยสฺมา โส เอกนฺตฺสฺขํ โลกํ ปุจฺฉิสฺสามิติ
นินฺนโน ๑ ปุจฺฉามุโพห ปน ชาโต ๑ ตสฺมา นํ ภควา ตํ
ปุจฺฉํ สราเปนฺโต ก็ ปน อุทายิ อตฺถิ เอกนฺตฺสฺโข โลโกติ-
อาทิมาน ๑ ตตฺถ อาการวตฺติ การณวตฺติ ๑ อลฺลตฺรํ วา ปน
ตโปคฺคณฺติ อเจลกทฺฐิ (๒) สนฺุชทายาห ๑ สฺุราปานวิริตฺติ อตุโถ ๑

เถโร ก็ ปน ภนฺเต อตฺถิ เอกนฺตฺสฺขโขติ กสฺมา
ปุจฺฉติ ๑ เอวํ กิรฺสฺส อโหสิ มยฺปิ อตฺตานํ เอกนฺตฺสฺขํ
วทาม ปฺภิปทํ ปน กาเลน สฺขํ กาเลน ทุกฺขํ วทาม
เอกนฺตฺสฺขสฺส โข ปน อตฺตโน ปฺภิปทายปิ เอกนฺตฺสฺขาย
ภวิตพฺพิ อมฺหากํ กถา อนิยฺยานิกา สตฺถุกถาว นิยฺยานิกาติ
อิทานิ สตฺถารฺเยว ปุจฺฉิตฺวา ชานิสฺสามิติ ตสฺมา ปุจฺฉติ ๑

เอตฺถ มยฺ ปนฺสฺสามาติ เอตฺสฺมี การณมยฺ
อนสฺสาม ๑ กสฺมา ปน เอวมาหํสฺสุ ๑ เต กิร ปุพฺเพ

*เล่มที่ ๕ จุลลตถุททายิสุตตวณณา หน้า ๓๐๕

ปปลจสุ ฌมเมสุ ปติฏจาย กสิณปริกมมํ กตฺวา ตติยชฺฌานํ
 นิพฺพตฺเตตฺวา อปรินิชนชฺฌานา กาลํ กตฺวา สุภิกิณฺเฬสุ
 นิพฺพตฺตณฺตีติ ชานนฺติ ฯ กจฺจนฺเต กจฺจนฺเต ปน กาเล
 กสิณปริกมมํปี น ชานีสฺสุ ฯ ตติยชฺฌานํปี นิพฺพตฺเตตฺ
 นาสกฺขีสฺสุ ฯ ปปลจปฺพุพฺพภาคฌมเม ปนอาการวตี ปฏฺิปปทาติ
 อุกฺกเหตฺวา ตติยชฺฌนํ เอกนตฺสุโข โลโกติ อุกฺกณฺหีสฺสุ ฯ ตสฺมา
 เอวมาหฺสุ ฯ อุตฺตริตฺรณฺติ อิตฺโต ปปลจฺหิ ฌมเมหิ อุตฺตริตฺรํ ฯ
 ปฏฺิปปทํ วา ตติยชฺฌานโต อุตฺตริตฺรํ เอกนตฺสุโข โลกํ วา น
 ชานามาติ วุตฺตํ โหติ อปฺปสทฺเท กตฺวาติ เอกปฺปหารเณว
 มหาสทฺทํ กาคฺตุ อารทฺเช นิสฺสทฺเท กตฺวา ฯ

สจฺฉิกิริยาเหตฺตติ เอตฺถ เทว สจฺฉิกิริยา ปฏฺิลาภสจฺฉิกิริยา
 จ ปปลจกฺขสจฺฉิกิริยา จ ฯ ตตฺถ ตติยชฺฌานํ นิพฺพตฺเตตฺวา
 อปรินิชนชฺฌานโน กาลํ กตฺวา สุภิกิณฺเฬโลเก เตสํ เทวานํ
 สมานายวณฺโณ หุตฺวา นิพฺพตฺตติ ฯ อยํ ปฏฺิลาภสจฺฉิกิริยา
 นาม ฯ จตฺตถชฺฌานํ นิพฺพตฺเตตฺวา อิทฺธิวิภูพฺพเนน สุภิกิณฺเฬ-
 โลกํ คนฺตฺวา เตหิ เทเวหิ สทฺธี สนฺติฏฺุจติ สลฺลปติ
 สากจฺฉํ อาปชฺชติ ฯ อยํ ปปลจกฺขสจฺฉิกิริยา นาม ฯ ตาลํ
 ทฺวินนํปี ตติยชฺฌานํ อาการวตี ปฏฺิปปทา นาม ฯ ตลฺยหิ
 อณฺุปฺปาเทตฺวา เนว สกฺกา สุภิกิณฺเฬโลเก นิพฺพตฺตติ น
 จตฺตถชฺฌานํ อณฺุปฺปาเทตฺุ ฯ อิติ ทฺวิฌมเปตฺุ สจฺฉิกิริยํ สนฺชาย

*เล่มที่ ๕ ปริพพาชกวคฺควณณนา หน้า ๓๑๐

เอตสฺส นฺน ฆนฺเต เอกนฺตสฺสฺสฺส โลกสฺส สจฺฉิกิริยา เหตุติ
อาห ๑

อุทกมณฺโฑติ (๑) อุทกวารโก ๑ อนุตฺตรายมกาสีติ ยถา ปพฺพชฺช
น ลภติ ๑ เอวํ อุปทฺทฺตํ อกาสิ ยถาตํ อุปนีสฺสยวิปฺนฺนํ ๑ อัย
กิริ กสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส ปพฺพชฺชิตฺวา สมณฺชมฺมํ อกาสิ ๑ อตฺส
เอโก สหายโก ภิกฺขุ สาสเน อนนฺทโร อวฺโส วิพฺภมฺมิตฺตํ
อาโรเจติ ๑ โส ตสฺส ปตฺตจิวเร โลกํ อุปฺปาเทตฺวา คิหิภาว
วณฺณํ อกาสิ ๑ อิตโร ตสฺส ปตฺตจิวโร ทตฺวา วิพฺภมฺมิตฺตํ ๑
เตนสฺส กมฺมฺนา อิทานิ ภควโต สมฺมุขา ปพฺพชฺชชย อนุตฺตราย
ชาโต ๑ ภควตา ปนสฺส ปุริมสฺสฺสฺสฺส อติเรกภาณวารมตฺตํ ๑ อิทํ
ภาณวารมตฺตนฺติ เอตฺตกย ตนฺติยา ชมฺโม กถิตํ ๑
เอกเทสฺสนายปี มกฺคผลปฺปฏิเวโช น ชาโต ๑ อนาคต ปนสฺส
ปจฺจโย ภวิสฺสฺสฺสฺสฺสฺส ภควา ชมฺมํ เทเสติ ๑ อนาคต ปจฺจย-
ภวามสฺส (๒) ทิสฺวาว (๓)ภควา ธรรมานอ เอกํ ภิกฺขขปี
เมตฺตาวิหาริมฺหิ เอตฺตคฺเค น จเปสิ ๑ ปสฺสฺสฺสฺสฺสฺส หิ ภควา
อนาคต อัย มม สาสเน ปพฺพชฺชิตฺวา เมตฺตาวิหารินํ อคฺโค
ภวิสฺสฺสฺสฺสฺสฺส ๑

โส ภควติ ปรีนฺทพฺพเต ชมฺมาโสกราชกาเล ปาตลฺปิฏเต
นินฺทิตฺวา ปพฺพชฺชิตฺวา อรหฺตฺตํ ปตฺโต อสฺสคฺคฺตฺตฺเถโร นาม
๑. ม. อุทกมณฺโฑ

*เล่มที่ ๕ เวชณสสุตตวณณนา หน้า ๓๑๑

หุตวา เมตตาวีหารีนัน อโคโค อโหสิ ๗ เทรสสุส เมตตานุภาเว
ตริจจนคตปิ เมตตจิตตํ ปฏิลภีสุ ๗ เถโร สกถขมพูทีเป
ภิกขุสงฆสสุส โอวาทาจริโย หุตวา วตตนิเสนาสเน (๑) อาวสิ ๗
ตีสโยชนมตตวา อฏวิ เอกปธานฆริ อโหสิ ๗ เถโร อากาส
จมมกขณนํ ปตฺถริตฺวา ตตฺถ นิสินฺโน กมฺมฏฺจัน กเถสิ ๗
คจฺจนฺเต คจฺจนฺเต กเถ ภิกฺขาจกรมฺปี อคฺนฺตฺวา วิหาร
นิสินฺโน กมฺมฏฺจัน กเถสิ ๗ มนฺสฺสา วิหารเมว คนฺตฺวา
ทานมํทฺสุ ๗ ฆมฺมาโสกราชา เทรสสุส คณฺ์ สุตฺวา ทฏฺฐกาโม
ติภฺขตฺตํ ปหิณฺมิ ๗ เถโร ภิกฺขุสงฆสสุส โอวาทํ ทมฺมีติ
เอกวารมฺปี น คโตติ ๗

จลลสภฺกฺทฺยิสฺสุตตวณณนา นิฏฺฐิตา ๗

นวมํ ๗

เวชณสสุตตวณณนา

เอวมฺเม สฺตฺนฺติ เวชณสสุตฺตํ ๗ ตตฺถ เวชณโสติ อัย
กิริ สภฺกฺทฺยิสฺสุส อจฺริโย ๗ โส สภฺกฺทฺยิปริพฺพาชโก
ปรมวณฺณปฺญฺห ปราชิตฺติ สุตฺวา มยา โส สารุํ
อุคฺคณฺหาปีโต ๗ เตนาปี สารุํ อุคฺคหิตํ ๗ ถลํ นุ โข ปราชิต
หนฺทาหํ สยํ คนฺตฺวา สมณฺ์ โคตมํ ปรมวณฺณปฺญฺหํ ปุจฺฉิตฺวา

*เล่มที่ ๘ ปริพพาชกกวคควณณา หน้า ๓๑๒

ปริชานิสสามิติ ราชคหวโต ปปลจตุตาพีสโยชนํ สาวตุถิ
คนตุวา เยน ภควา ฯ เตนุปลสงุมมิ ฯ อุปสงุมมิตุวา ปน จิตโกว
ภควโต สนฺตึเก อุทานํ อุทานสิ ฯ ตตฺถ ปุริมสทิสํ
วุตฺตนเยเนว เวทิตพฺพํ ฯ

ปปลจ โข อิเมติ กสฺมา อารภิ ฯ อาคาริโยปี เอกฺจฺโจ
กามกรฺโก กามาธิมฺตุโต โหติ เอกฺจฺโจ เนกฺขมฺมกรฺโก เนกฺขมฺมาธิ-
มฺตุโต โหติ ปพฺพชิตฺปิ จ เอกฺจฺโจ กามกรฺโก กามาธิมฺตุโต โหติ เอกฺจฺโจ
เนกฺขมฺมกรฺโก เนกฺขมฺมาธิมฺตุโต โหติ อัยฺ ปน กามกรฺโก กามาธิ-
มฺตุโต โหติ โส อิมาย กถาย กถียมานาย อตฺตโน
กามาธิมฺุตตํ สลฺลภจิสฺสตี ฯ เอวมฺสฺสายํ เทสนา สปฺปายา
ภวิสฺสตีติ อิมํ เทสนํ อารภิ ฯ กามกฺคฺสุขนฺติ นิพฺพานํ
อธิปฺเปตํ ฯ

ปาปีโต ภวิสฺสตีติ อชานนภาวํ ปาปีโต ภวิสฺสตีติ ฯ
รามกํเยว (๑) สมฺปฺชชตีติ นีรตฺถกํ วจนมตฺตเมว สมฺปฺชชตีติ ฯ
ติฏฺฐตฺตุ ปุพฺพนฺโต ติฏฺฐตฺตุ อปรนฺโตติ ยสฺมา ตฺวยหํ อตีตกถาย
อนฺุจฺจวีกํ ปุพฺพเพนิวาสนาณํ นตฺถิ ฯ อนาคตกถาย อนฺุจฺจวีกํ
ทิพฺพจกฺขุณาณํ นตฺถิ ฯ ตสฺมา อุกฺขมฺเปตํ ติฏฺฐตฺตุติ อาห ฯ
สฺุตตพฺนฺชเนหีติ สฺุตตมยพฺนฺชเนหิ ฯ ตสฺส หิ อารกฺขณตฺถาย
หตฺถปาทสฺสุ เจว กิ์วาย จ สฺุตตกาณิ พนฺชนฺติ ฯ ตาณิ สนฺธาเยตํ

*เล่มที่ ๕ เวชณสสุตตวณณนา หน้ ๓๑๓

วุดตึ ๑ มหลลกกกาล ปน ตสฺส ตานึ สยั วา ปุตฺตึนึ หุตฺวา
มญฺจนฺตึ ๑ ฉินฺทิตฺวา วา หรณฺตึ ๑

เอวเมว โขติ อิมินา อิทํ ทสฺเสติ ทหรสฺส กุมารสฺส
สฺสฺสฺสพฺพนฺนํ อชานนกาโล วีย อวิชฺชชย ปุริมาย โกภูยิยา
อชานนํ น หิ สกฺกา อวิชฺชชย ปุริมา โกภู ฌาตุํ ๑
โมจนกาเล ชานนสทิตํ ปน อรหตฺตมกฺเคน อวิชฺชาพฺพนฺชนสฺส
ปโมกฺโข ชาโตติ ชานนํ ๑ เสถํ สพฺพตฺถ อุตฺตานเมวาทึ ๑

เวชณสสุตตวณณนา นิฏฺฐิตา ๑

ทสมํ ๑

ตติยวคฺควณณนา นิฏฺฐิตา ๑

*เล่มที่ ๓๑๔

ราชวคควณณา

ขณการสุตตวณณา

เอวมเม สุตนติ ขณการสุตตํ ๑ ตตถ สิตํ ปาตวากาสีติ
มหามคฺเคน คจฺจนฺโต อลฺลตฺรํ ภูมิปฺปเทสํ โอลเกตฺวา อตฺถิ
นุ โข มยา จริยํ จรฺมานเนน อิมสฺมี จาเน นินฺวตฺถปฺพพฺพนฺติ
อวชฺเชนฺโต อทฺทส กสฺสปพฺทฺธกาเล อิมสฺมี จาเน เวภฺลลิตฺตํ(๑)
นาม นิกโม(๒) อโหสิ ๑ อหํ ตทา โชติปาโล นาม มาณโว
อโหสิ ๑ มยฺหํ สหาโย ขณการโรว นาม กุมภกาโร อโหสิ ๑ เตน
สทฺธิ มยา อิธ เอกํ สุการณํ กตํ ๑ ตํ ภิกฺขุสงฺฆสฺส อปากฺกํ
ปฏิจฺจนฺนํ ๑ หนฺนท นํ ภิกฺขุสงฺฆสฺส ปากฺกํ กโรมีติ มคฺคา
โอกกมฺม อลฺลตฺรสฺมี ปเทเส จิตฺโกว สิตปาตฺกมฺมํ อกาสิ
อคฺคทนฺเต ทสฺเสตฺวา มนฺทหสิตํ หสิ ๑ ยถา หิ โลกิยมนฺุสฺสา
อฺริ(๓) ปหฺรณฺตา กุหํ กุหนฺติ หสนฺติ น เอวํ พุทฺธา ๑
พุทฺธานํ ปน หสิตํ หณฺุจปฺปหฺณฺุจจาการมตฺตเมว โหติ ๑

หสิตลฺยจ นามตํ เตรสฺหิ โสมนสฺสสทฺทจิตฺเตหิ โหติ ๑
ตตถ โลกิยมนฺุสฺสาโน อกฺสลโต จตฺุหิ ๑ กามาวจรกฺสลโต จตฺุหิ
อณฺุจหิ จิตฺเตหิ หสฺติ ๑ เสกฺขา อกฺสลโต ทิณฺุจิสมฺปยุตฺตานิ
เทว อปเนตฺวา จหิ จิตฺเตหิ หสนฺติ ๑ จินฺุจาสวา จตฺุหิ

*เล่มที่ ๘ ฌฎีกการสุตตวณณา หน้า ๓๑๕

สเหตุกกริยาจิตเตหิ เอเกน อเหตุกกริยาจิตเตนาติ ปญจหิ
จิตเตหิ หสนนุติ ฯ เตสุปี พลवारมมणे อาปาถาคเต ทวีหิ
ฉาณสมปยุตฺตจิตฺเตหิ หสนนุติ ฯ ทพฺพพลารมมणे ทุเหตุกจิตฺต-
ทวเยน จ อเหตุกจิตฺเตน จาติ ตีหิ จิตฺเตหิ หสนนุติ ฯ อิมสฺมี
ปนฺน จาเน กิริยาเหตุกมโนวิญญานชาตุโสมนสฺสสทคตจิตฺตํ
ภควโต ภูจฺจปฺปภูจจาการมตฺตํ หลิตํ อุปฺปาเทติ ฯ (๑)

ตํ ปเนตํ หลิตํ เอวํ อปฺปมตฺตกํปี เณรสฺส ปากฺกํ อโหสิ ฯ
กถํ ฯ ตถารูเป หิ กाले ตถาคตฺสจ จตฺตหิ ทาจาหิ จตฺตหิ
ทีปกมหาเมฆมุขโต สเทริตวิขุชฺลตา วिय วิโรจมานา มหา-
तालกฺขนฺรปฺปมาณา รสฺมีวญฺญโย อุจฺจหิตฺวา ติกฺขตฺตํ สิริวรี (๒)
ปทกฺขิณฺณํ กตฺวา ทาจกฺเคสุเยว อนฺตรชายนฺติ ฯ เตन สญฺญาเนน
อายสฺมา อานนฺโท ภควโต ปจฺจโต คจฺจมาโนปี หลิตปาตุภาวํ
ชานาติ ฯ

ภควนฺตํ เอตทโวจาติ เอตฺถ กิร กสฺสโป ภควา
ภิกฺขุสงฺฆํ โอวทึ ฯ จตฺตสจฺจปฺปกาสนํ อกาสิ ฯ ภควโตปี เอตฺถ
นินฺสีทิตฺตํ รุจฺจํ อุปฺปาเทสฺสามิ ฯ เอวมยํ ญฺมิภาโค ทวีหิ พุทฺเธหิ
ปรีภุตฺโต ภวิสฺสตี ฯ มหาชโน คนฺธมาลาทีหิ ปุเชตฺวา เจตियญฺจानํ
กตฺวา ปรีจฺรณฺโต สกฺกมกฺคปฺรายนฺ ภวิสฺสตีติ จินฺเตตฺวา เอตํ
เตนหิ ภาเนเตติอาทิวจฺนํ อโวจ ฯ

*เล่มที่ ๘ ราชวคฺควณณา หน้า ๓๑๖

มฺณทเกณ สมณเกนาติ มฺณทํ มฺณโฑติ ฯ สมณํ วา
 สมโณติ วตฺตํ วฏฺฏติ ฯ อยํ ปน อปริปกฺกณณตฺตา
 พุราหฺมณกฺุเล อุกฺกหิตโฆหารวเสนเว หีเสนโตะ เอวมหา ฯ
 โสตฺตีสินานนฺติ สินานตฺถาย กตโสตฺตี ฯ โสตฺติ นาม
 กุรวินฺทปาสาณจฺณณานิ ลาขาย พนฺธิตฺวา กตคฺคฺลิกกลาปโก
 วุจฺจติ ฯ ยํ สนฺธาย เตน โข ปน สมเยน ฉพฺพคฺคฺคิยา
 ภิกฺขุ กุรวินฺทกสฺส
 คเหตุวา สรีริ ฆํสนฺติ ฯ เอวํ สมฺมาติ ยถา เอตฺรหิปี มนฺุสฺสา
 เจตียวนฺทนาย กจฺฉาม ฯ ฐมฺมสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
 อสฺสาหํ น กโรนฺติ นนฺุสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
 ปน เอกวเจเนเนว สมฺปฏฺิจฺฉนฺติ ฯ ตเถว สินฺหาธิตฺนฺติ
 วุตฺเต เอกวเจเนน สมฺปฏฺิจฺฉนฺโต เอวมหา ฯ

โฆติปาลํ มาณวํ อามนฺเตสฺสีติ เอกปสฺเส อริยปริหาเรน
 ปจฺมตฺรํ นหาธิตฺวา ปจฺจตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
 อิสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส นหานปรีโยสานํ อากเมตฺวา
 ตํ นีวตฺถนีสฺสํ เกเส นีโรทเก(๑) กุรฺมานํ อามนฺเตสฺสี ฯ
 อยนฺติ อาสนนฺตฺตา ทสฺเสนโตะ อาห ฯ โอวฏฺฏิกํ วินิเวเจตฺวาติ (๒)
 นาคพโล โปธิสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส อเปหิ สมฺมาติ อีสกํ ปรีวตฺตมาโนว
 เตน คหิตคหณํ วิสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส อตฺถโถ ฯ เกเสสฺสฺสฺสฺส
 # ๑. ม. โวทเก ฯ ๒. ม. วินิเวฏฺเฐตฺวาติ ฯ

*เล่มที่ ๕ ฃฎฺฐิการสุตฺตวณฺณนา หน้า ๓๑๗

เอตทวโจจติ โส กิร จินฺเตสิ อัย โชติปาโล ปญฺฉวา ๑ สกึ
ทสฺสนํ ลภมาโน ตถาคตสฺส ทสฺสเนปิ ปสึทิสฺสติ ๑ ฃมฺมกถายปิ
ปสึทิสฺสติ ๑ ปสนฺโน จ ปสนฺนาการิ กาคฺ์ สกฺกิสฺสติ ๑ มิตฺตวา
นาม เอตทตฺถํ โหนฺติ ๑ ยงฺกิลฺลิจิ กตฺวา มม สหายิ คเหตุวา
ทสฺพลสฺส สนฺติกํ คมิสฺสามิติ ๑ ตสฺมา นํ เกเสสฺส ปรามสฺติวา
เอตทวโจ ๑

อิตรชฺชจฺจติ อญฺญชาติโก ๑ มยา สทฺธี อสมานชาติโก
ลามกชาติโกติ อตุโธ น วตฺถนฺติ อิํ อมฺหากํ คมนํ
เนว (๑) โอรกํ ภาวิสฺสติ น ชุทฺทกํ ๑ มหนฺตํ ภาวิสฺสติ ๑ อยฺยฺหิ
น อตฺตโน ถาเมน คณฺหิ ๑ สตฺถุ ถาเมน คณฺหิติ คหณฺสฺมิเยว
นิญฺจํ อคมาสิ ๑ ยาวตโทหิปีติ เอตฺถ โทการฺหิการปิการา
นิปาตา ๑ ยาวตปรมนฺติ (๒) อตุโธ ๑ อิํ วุตฺตํ โหติ วาจา
อาลปนํ โววญฺญิกาย คหณฺญจ อติกฺกมิตฺวา ยาว เกสฺสคฺคหณฺปี
ตฺถุค คหณฺตถํ ปโยโค กตฺตพฺโพติ ๑

ฃมฺมिया กถายาติ อิธ สติปฺปฏิลาภคฺถาย ปุพฺเพนิวาสปฺปฏิ-
สํยุตฺตา ฃมฺมิกถา เวทิตพฺพา ๑ ตสฺส หิ ภควา โชติปาโล
ตฺวํ น ลามกญฺจานํ โอตินฺณสฺสโต มหาโพธิปลฺลงฺเก ปน
สพฺพญฺญตฺถาณิ ปตฺถเอตฺวา โอตินฺณโณสิ น ตาทิสฺส นาม
ปมาทฺวิหาโร ยุตฺโตตฺติอาทินา นเยน สติปฺปฏิลาภาย ฃมฺมกถํ

*เล่มที่ ๘ ราชวคควณณา หน้า ๓๑๘

กเถสิ ฯ ปรสมุตทวาสีเถรา ปน วทนุติ โชติปาล ยถา
อหิ ทสปรามิโย ปุเรตวา สพพญญตถาณิ ปฏิวชิตฺตวา วิสตี-
สทสฺสทิกฺขุปริวาโร โลเก วิจรามิ ฯ เอวเมว ตฺวํปิ ทสปรามิโย
ปุเรตวา สพพญญตถาณิ ปฏิวชิตฺตวา สมณคณปริวาโร โลเก
วิจริสฺสตี ฯ เอวรูปน นาม ตยา ปมาทํ อापชฺชิตฺตํ น ยุตฺตนุติ
ยถาสฺส ปพพชฺชชย จิตฺตํ นมตี ฯ เอวํ กามสฺส อาทินนํ
เนกขมฺเม จ อานิสฺสํ กเถสิตี ฯ

อลตถ โข อานนุท ฯเป ฯ ปพพชฺช อลตถ อุปสมปทนุติ
ปพพชิตฺตวา กิ อกาลิ ฯ ยํ โโพธิสฺสเตหิ กตฺตพพํ ฯ โโพธิสฺสตา
หิ พุทฺธานิ สมมุเข ปพพชนุติ ฯ ปพพชิตฺตวา จ ปน
อิตฺตฺรสฺสตา วิย ปตฺตลิสฺสกา น โหนุติ ฯ จตฺตปาริสฺสทิสฺสเ
ปน สฺสปตฺติจาย เตปฺปิกํ พุทฺทวจนํ อุกฺคณฺหิตฺตวา เทรสฺสทฺตงฺกานิ
สมาทาย อรณฺณํ ปวิสิตฺตวา กตฺตปจฺจจากตวตฺตํ ปฺรยมาณา
สมณชมฺมํ กโรนุตา วิปสฺสนํ วทฺตเตตฺตวา ยาว อนฺุโลมถาณิ
อาหจฺจ ตฺติจฺจนุติ ฯ มกฺคผลตฺตํ วายามํ น กโรนุติ ฯ โชติปาโลปิ
ตเถว อกาลิ ฯ

อทฺตมาสูปสมฺปนฺเนติ กุลทารกณฺหิ ปพพชชิตฺตวา มาสฺปิ
อวสิตฺตวา กเต มาตาปิตฺตุนํ โสโก น วุปสมฺมตี ฯ โสปี ปตฺตจิวร-
คฺคหณฺนํ น ชานาตี ฯ ททฺรทิกฺขุสามณฺเระหิ สทฺธี วิสฺสาโส น
อฺปฺปชฺชตี ฯ เถเรหิ สทฺธี สีนโห น ปตฺติจฺจาตี ฯ กตฺตคตฺตจฺจนา

*เล่มที่ ๘ ราชวคควณณา หน้า ๓๒๐

อหุ โทมนสุสนติ เตมาลี ทานัน ทาคู ๑ ฌมม จ โสตุ ๑ อมินา
 จ นียาเมน วิสติ ภิกขุสหัสธานี ปฏิกขคคิตุ นาลตถนติ อลาภ
 อารพุก จิตตุ อณณตตุต โทมนสุลี (๑) อโหสิ น ตถาคค
 อารพุก ๑ กตมา ๑ โสตาปนุนตตุตา ๑ โส กิร ปุพเพ
 พุราหุณนโต อโหสิ ๑ อถกสมิ สมเย ปจจนเต กูปิเต
 วุปสมนตถิ กจจนโต อจรจท นาม ชีตริ อาท อมม
 อมหากิ เทเว มา ปมชชิติ ๑ พุราหุณนา ต ราชชิตริ
 ทิสวา วิสณณโน อเหตุ เก อิเม จาติ วุตเต ตุมหากิ
 เทวาติ ๑ (๒) เทวา นาม เอวรูปา โหนตติ นุจจกิตวา ปาสาทิ
 อภิรหิ ๑ สวา เอกทิวสิ วิถิ โอลเณตติ จิตา กสสปลส
 ภควโต อกคสาวากิ ทิสวา ปกโกสาเปตวา ปินทปาต ทตวา
 อนูโมทน สุนมานาเยว โสตาปนนา หุตวา อณณเป ภิกขุ
 อตถิติ ปุจจิตวา สตุถา วิสติยา ภิกขุสหัสเสหิ สทธี อสิปตเน
 วสตีติ จ สตุวา สตุถาริ (๓)นิมนเตตวา ทานัน อทาสิ ๑

ราชา ปจจนตุ วุปสมตวา อากโต ๑ อถ น ปจมตรเมว
 พุราหุณนา อากนตวา ชีตุ อวณณ วตวา ปริงินทิส ๑
 ราชา ปน ชีตุ ชาตกาเลเยว วริ อทาสิ ๑ ตสสา สตุต ทิวธานี
 รชช ทาทพพนติ วริ คณหิส ๑ อถสสา ราชา สตุต ทิวธานี
 รชช นียยาเทสิ ๑ สวา สตุถาริ โภชยมานา ราชานัน

#๑. ม. จิตตโทมนสุลี ๑ ๒. ม. ภูมิเทวาติ ๑ เอวมุปริปี ๑ ๓. ม. อัย ปาโจ นตถิ ๑

*เล่มที่ ๘ ภูมิการสุตตวณณนา หน้า ๓๒๑

ปกุโกสาเปตฺวา พหิสานียิ นิสีทาเปสิ ฯ ราชา สตุถุ อนุโมทนํ
สุตฺตวาว โสตาปนฺโน ชาโต ฯ โสตาปนฺนสฺส จ นาม ตถาคตํ
อารพุก อาฆาโต นตฺถิ ฯ เตน วุตฺตํ ตถาคตํ
อารพุกาติ ฯ

ยํ อิจฺจติ ตํ หรตฺตติ โส กิร ภาชนานิ ปจิตฺวา
กยวิกุกยํ น กโรติ เอวํ ปน วตฺวา ทารุตฺถาย วา
มตฺตติกตฺถาย วา ปลาลตฺถาย วา อรณฺณํ คจฺจติ ฯ มหาชนา
จฺมฺภิการณ ภาชนานิ ปกฺกานีติ สุตฺวา ปริสุทฺตตณฺฑุลโลณทริ-
เตลผาณิตาทีนํ คเหตุวา อากจฺจนฺติ ฯ สเจ ภาชนํ มหคฺขํ
โหติ มฺถํ อปฺปํ ฯ ยํ วา ตํ วา ทตฺวา คณฺหามาติ
ตํ น คณฺहनฺติ ฯ ฐมฺมิโก วาณิโซ มาตาปิตโร ปฏฺิษคฺกติ
สมฺมาสมฺพุทฺธํ อูปฺภูจฺหติ ฯ พหุ โน อกฺุสํ ภาวิสุสตีติ ปฺน
คณฺตฺวา มฺถํ ออาหารนฺติ ฯ สเจ ปน ภาชนํ อปฺปคฺขํ โหติ
อากตํ มฺถํ พหุ ฯ ฐมฺมิโก วาณิโซ ฯ อมฺหากํ ปฺญณํ ภาวิสุสตีติ
ยถากตํ จรสามิกา วิย สารุํ ปฏฺิสามตฺตฺวา คจฺจนฺติ ฯ
เอวํคฺุโณ ปน กสฺมา น ปพฺพชตีติ ฯ รณฺโณ วจนปถํ
ปจฺฉินฺทนฺโต อนุเช จินฺณเณ มาตาปิตโร โปเสสีติ อาท ฯ

โก นฺ ไซติ กุหิ นฺ ไซ ฯ กุมฺภียาติ อุกฺขลิโต ฯ ปรีโยคาติ
สุปฺภาชนโต ฯ ปรีภฺุชชาติ ภฺุช ฯ กสฺมา ปน เต
เอวํ วทนฺติ ฯ จมฺภิกาวโร กิร ภตฺตํ ปจิตฺวา สุปิ สมฺปาเทตฺวา

*เล่มที่ ๘ ราชวคควณณา หน้า ๓๒๒

มาตาปิตโร โภเชตฺวา สยมปี ภูชิตฺวา ภควโต วฑฺฒมานกั
 ภคฺคํ สุปฺปํ ปญฺจเปตฺวา อาสนํ ปณฺญาเปตฺวา อาหารํ
 อุปนาเมตฺวา อุทกํ ปจฺจุปญฺจเปตฺวา มาตาปิตูนํ สลฺยํ ทตฺวา
 อรณฺยํ กจฺจติ ฯ ตสฺมา เอวํ วทนฺติ ฯ อภิวิสุตฺตฺวิจฺติ อติ-
 วิสุตฺตฺวิจฺติ ฯ (๑) ปีติสุขํ น วิชฺหิตฺติ(๒) น นีรฺนตฺริ วิชฺหติ ฯ อถโข
 รตฺติภาเค วา ทิวสฺภาเค วา คาเม วา อรณฺเย วา
 ยสฺมี ยสฺมี ขณฺเณ สทฺเวเก นาม โลกเ อคฺคปฺคฺคโล มยฺหํ
 เคหํ ปวิสิตฺวา สหตฺถน อามิสํ คเหตุวา ปริภุชฺชติ ฯ ตาภา
 วต เมติ อนฺนุสฺสรติ ตสฺมี ตสฺมี ขณฺเณ ปณฺจวณฺณา ปีติ
 อุปฺปชฺชติ ฯ ตํ สนฺธาเยวํ วุตฺตํ ฯ

กโปปิยาติ ปจฺฉิตฺโต ฯ ตสฺมา ปน ภควา เอวมกาสีติ ฯ
 ปจฺจโย ฐมฺมิโก ภิกฺขุณฺํ ปตฺเต ฆตฺตสฺทิสฺโส ฯ ตสฺมา เอวมกาสีติ ฯ
 สิกฺขาปทปณฺยตฺติปิ จ สาวกานํเยว โหติ พุทฺธานํ สิกฺขา-
 ปทเวลา นาม นตฺติ ฯ ยถา หิ รณฺโณ อฺยุยานเ ปุํผลลانی
 โหนฺติ ฯ อณฺเณสํ ตานํ คณฺหนฺตานํ นิคฺคหํ กโรนฺติ ราชา
 ยถารุจฺยา ปริภุชฺชติ ฯ เอวํ สมฺปทเมตํ ฯ ปรสมฺพุทฺทวาสี เถรา
 ปน เทวตา กิร ปฏิกฺคเหตุวา อทฺสูติ วทนฺติ ฯ

ทรธ ฆนฺเต ทรธ ฆทฺรมฺฆาติ อมฺหากํ ปุํตฺโต กุหี
 คโตสฺสีติ วุตฺเต ทสฺพลสฺส สนฺติกนฺติ วทติ ฯ กุหี นฺ โข

*เล่มที่ ๘ ภูมิการสุตตวณณา หน้า ๓๒๓

คจจติ ฯ สตุถุ วสนภูจกถา สตุ โอวสุสกาว่าปี น ชานาตีติ
 วุตเต อปราชสณฺณโน คหณเ ตฎุจจิตฺตา เอวม่าหฺสุ ฯ
 เตมาสํ อากาสจฺจนํ อฏฺฐาสีติ ภควา กิร จตฺนํ
 วสุสีกานํ มาसानํ เอกมาสํ อติกกมิตฺวา ติณํ อหฺราเปตี
 ตสฺมา เอวม่าห ฯ อยํ ปเนตฺถ ปทตฺโต อากาสํ จทนมสุสาตี
 อากาสจฺจนํ ฯ น จาตีวสุสีติ (๑) น เกวถํ นาตีวสุสีติ ยถา
 ปเนตฺถ ปกตฺติยา จ นิมฺพโกสสฺส อุตฺกปาตภูจกถานพฺพนฺตเร
 เอกํปี อุตฺกพิณฺฑุ นาตีวสุสีติ ฯ เอวํ ฆรจทนเคหพฺพนฺตเร วีย
 น วาตาคปาปี อาพาธํ อํกํสุ ฯ ปกตฺติยา อุตฺตฺพรณเมว
 อโหสีติ ฯ อปฺรภาเค ตสฺมี นิคเม จทฺทิตฺเตปี ตํ จานํ
 อนโนวสุสกาเมว อโหสีติ ฯ มนฺสุสา กมฺมํ กโรนฺตฺตา เทเว วสุสนฺเต
 ตตฺถ สากฺเก จเปตฺวา กมฺมํ ติโรนฺติ ฯ ยาว กปฺปภูจกถานา
 ตํ จานํ ตาทิสเมว ภวิสฺสตีติ ฯ ตลฺลจ โข ปน น ตถาคตฺสส
 อิทฺธานุภาเวน ฯ เตสํเยว ปน คุณสมฺปตฺติยา ฯ เตสญฺหิ
 สมฺมาสมฺพุทฺโธ กตฺถ น ลเกยฺย ฯ อมฺหากํ นาม ทฺวินฺนํ
 อนฺธกานํ นิเวสนํ อุตฺตฺติณํ การสีตีติ น ตปฺปจฺจยา โทมนสุสํ
 อุตฺปาตีติ ฯ สเทวเก โลเก อคฺคปฺคฺคโล อมฺหากํ นิเวสนา ติณํ
 อหฺราเปตฺวา คณฺธกฺฎี ฉาทาเปสีตีติ ปน เตสํ อนปฺปกํ
 พลวโสมนสุสํ อุตฺปาตีติ ฯ อิติ เตสํเยว คุณสมฺปตฺติยา อิทํ
 # ๑. ม. น เทโวตีวสุสีติ ฯ

*เล่มที่ ๘ ราชวคควณณา หน้า ๓๒๔

ปฎิหาริย ชาตุนติ เวทิตพพิ ๑

ตณทุลวาทสทานิติ เอตถ เทว สกฏานิ (๑) เอโก วาโหติ
เวทิตพโพ ๑ ตทูปิยญจ สุปเยยุนติ สุปตถาย ตทนุรูป
เตลผาณิตาที ๑ ภิกขุสทสสส (๒)เตมาสตถาย ภคตํ ภวิสสตีติ
กิริ สลยถาย ราชา เอตตถํ เปเสสิ ๑ อลมเม รลยโถว
โหตุติ กสุมมา ปฎิกขิปี ๑ อธิคตปปัจจถาย ๑ เอวํ กิรสส
อโหสิ นานํ รลยถา ทิฏฐปพโพ ๑ กถํ นุ โข เปเสสิตี ๑
ตโต จินเตสิสตถา พาราณสี คโต ๑ อทฐา โส รลยถา
วสฺสาวาสํ ยาจียมาโน มยหํ ปฎิณฺณตถาวํ อารโจะตวา
มม คุณกถํ กเถสิ ๑ คุณกถาย ลทฐตาโก ปน นญฺเณ
นจฺจิตฺวา ลทฐํ วิย คายเกน คายิตฺวา ลทฐํ วิย จ โหติ
กึ มยหํ อิมินา ๑ กมมํ กตฺวา อุปฺปนฺเนน มาตาปีตฺนปี
สมฺมาสมฺพุทฺทสฺสปี อุปฺภูจันํ สกกา กาทฺนฺติ ๑ เสถํ สพฺพตฺถ
อุตฺตानเมวาทิ ๑

มฎิกการสฺตควณณา นิฎฺฐิตา ๑

ปจฺมํ ๑

รฏฐปาลสุตตวณณา

เอวมเม สุตนติ รฏฐปาลสุตตํ ฯ ตตถ อุลลโกฏฐิตนติ (๑)
อูลลโกฏฐิ์ ปริปุณณโกฏฐาคาริ์ ฯ โส กิร ชนปโท นิจจสสุโส
สทา พีชภณํ นิกขมติ ฯ ขลภณํ ปวิสติ ฯ เตน ตสมี
นิกเม โกฏฐา นิจจปุราว โหนติ ฯ ตสมา โส อุลลโกฏฐิตเตว
สงขยิ์ คโต ฯ

รฏฐปาโลติ กสุมา รฏฐปาโลติ ฯ กิณนํ รฏฐิ์ สนชาเรตุ
ปาเลตุ สมตโถติ รฏฐปาโล ฯ กทา ปนสเสตํ นาม
อุปปนุนนติ ฯ ปทุมุตตรสมมาสมพุททกาเล ฯ อิตโต หิ ปุพเพ
สตสทสสทปมตถเก วสสสทสทสาเยสุ มนุสเสสุ ปทุมุตตโร
นาม สตุถา อุปฺปชชิตฺวา กิกขุสทสทสทปริวาโร โลกहितาย
จาริกิ์ จริ ฯ ยิ์ สนฺชาย วุตฺติ

นกริ์ หิ์สวตี นาม (๒) อานนุโท นาม ขตฺติโย

สุชาดา นาม ชนิกา ปทุมุตตรสฺส สตุถุโนติ ฯ (๓)

ปทุมุตตเร ปน อนุปฺปนเนเอว หิ์สวติยา เทว กุฏุมฺพิกา
สทฺธา ปสนฺนา (๔) กปณทฺธิกยาจากาทินิ์ ทานิ์ ปฏฺฐปยิ์สุ ฯ ตทา
ปพฺพตฺวาสิโน ปญฺจสตา ตาปสา หิ์สวตี อนุปฺปตฺตา ฯ เต
เทวปี ชนา ตาปเส คณมชฺเณ กิณฺทิตฺวา อุปฺภูจหิ์สุ ฯ ตาปสา
๑. ม. อุลลโกฏฐิกนติ ฯ ๒. สฺยา. นกริ์ หิ์สวตี นาม ฯ
๓. บ. พุทฺธ. ๓๓/๑๑/๔๗๕ ฯ ๔. สී. สทฺธาสมปฺนนา ฯ

*เล่มที่ ๘ ราชวคฺควณณา หน้า ๓๒๖

กิลฺยจิ กาลํ วสิตฺวา ปพฺพตปาทเมว คตา ฯ เทว สงฺฆตฺเถรา
โอยฺหิยฺสฺสุ ฯ ตทา เตสํ เต ยาวชิวํ อุปฺภูจฺจํ อํกฺสฺสุ ฯ ตาปเสสฺสุ
ภุญฺชิตฺวา อนุโมทนํ กโรนฺเตสฺสุ เอโก สกฺกสฺส ภวนฺตฺส วณฺณํ
กเถสิ ฯ เอโก ภูมฺินฺชฺรนาคราษภวนฺตฺส ฯ

กฺกฺกมฺุพิเกสฺสุ เอโก สกฺกภวนํ ปตฺถนํ กตฺวา สกฺโก หุตฺวา
นิพฺพตฺโต ฯ เอโก นาคภวเน ปาลิตนาคราษา นาม ฯ ตํ
สกฺโก อตฺตโน อุปฺภูจฺจํ อาคตํ ทิสฺวา นาคโยนฺนียํ อภิรมสฺสีติ
ปฺจ
ปฺจ
ททานํ ทตฺวา อิมสฺมึ จาเน ปตฺถนํ กโรหิ ฯ อุโก สฺขํ
วสิสฺสามาติ ฯ นาคราษา สตฺถาริ นิมฺนเตตฺวา ภิกฺขุสฺตสฺสทฺส-
ปฺริวารสฺส ภควโต สตฺถาหิ มหาทานํ ททมาโน ปทฺมุตฺตร-
ทสพลสฺส ปตฺตํ อุปเรวตํ นาม สามเณรํ ทิสฺวา สตฺตเม
ทิวเส พุทฺธปฺปมฺขสฺส ภิกฺขุสงฺฆสฺส ทิปฺพวตฺถานิ ทตฺวา
สามเณรสฺส จานนฺตรํ ปตฺถเถสิ ฯ ภควา อนาคตํ โอลเเกตฺวา
อนาคเต โคตมสฺส นาม พุทฺธสฺส ปตฺตโต ราหุลกฺมาโร
ภวิสฺสตีติ ทิสฺวา สมิชฺฉิสฺสตี เต ปตฺถนาติ กเถสิ ฯ นาคราษา
ตมตฺถํ สกฺกสฺส กเถสิ ฯ สกฺโก ตสฺส วจฺนํ สุตฺวา ตเถว
สตฺถาหิ มหาทานํ (๑) ทตฺวา ภินฺนํ รมฺมจฺจํ สนฺชาเรตฺวา
สทฺธาปพฺพชิตํ รมฺมจฺจํ ปาลนฺนาม กุลปตฺตํ ทิสฺวา อหฺมปี

*เล่มที่ ๘ ฐาปาลสูตตวณณนา หน้า ๓๒๗

อนาคเต โลกสมิ์ ตุมหาทิสเ พุทเธ อุปปนเน ภินัน ฐาญ
 สนุทธาเรตุ ปาเลตุ สมตถกเถ นิพพตติตวา อัย กุลปุตโต
 วย สทฐาปพพชิต ฐาปาโล นาม ภเวยุนติ ปตถน
 อกาสิ ๑ สตุธา สมิขณนภาว ฐตวา อิมิ คาทมาห
 สราชิกิ จาตุวณณ โปเสตุยิ ปโหเสตติ
 ฐาปาลกถิ นาม ตตถ ซายิสเสเต อยุนติ ๑
 เอิว ปทุมุตตรสมมาสมพุทธกาเถ ตสเสตติ นามมุปปนุนติ
 เวทิตพพิ ๑

เอตทโหสิติ ก็ อโหสิ ๑ ยถา ยถา โชติอาทิ ๑ ตตฺรรายิ
 สงฺเขปกถา อหิ โข เยน เยน การณน ภควตา ฐมม
 เทสิตติ อาชานามิ ๑ เตน เตน เม อุปปริกขโต เอิว โหติ
 ยเทตติ สิกขาตตยพฺรหฺมจริยิ เอกทิวสปี อขณฺฑํ กตฺวา
 จริมกจิตตํ ปาเปตพพตาย เอกนุตปริปฺณณํ จริตพพิ ๑ เอกทิวสปี
 จ กิเลสเมน อมลีนํ กตฺวา จริมกจิตตํ ปาเปตพพตาย
 เอกนุตปริสฺพุทฺธิ ๑ สงฺขลิจิตํ วิลิจิตสงฺขสทิสํ ฐตสงฺขสปปฎิกากิ
 กตฺวา จริตพพิ ๑ อิทํ น สุกฺริ อการิ อชฺฌาวสตาติ
 อการมชฺฌเ วสนเตน เอกนุตปริปฺณณํ ๑เป ๑ จริตุ ๑ ยนฺนุนาหิ
 เกสณฺจ มสฺสุณฺจ โอิหารเรตฺวา กาสายรสปีตตาย กาสายานิ
 พฺรหฺมจริยิ จรนฺตานํ อนุจฺฉวิกานิ วตฺถานิ อจฺฉาทตฺวา
 อการสฺมา นิกฺขมิตฺวา อนการิยิ ปพฺพเชยฺยุนติ ๑

*เล่มที่ ๘ ราชวคควณณา หน้า ๓๓๐

อดตโน ปุตตทาเรหิ สทฐี โภเค ภูณชนโต ๑ ปุณณานิ กโรนติ
พุทธญจ ฌมมญจ สงมญจ อารพภ ทานปฺปทานาทินิ
สุคติมคคส์โสชกานิ กุสลกมฺมานิ กโรนโต ๑ ตฺถุหิ อโหสีติ
กถานุปฺปนฺนวิจเชนตฺถํ นิลาปสลฺลาโป อโหสี ๑

อดสฺส มาตาปิตโร ติกฺขตฺถุ วตฺวา ปฏิวจนฺปี
อลภมานา สหายเก ปกฺโกสาเปตฺวา เอส โว สหายโก
ปพฺพชิตฺถกาโม นีวาเรถ นนฺติ อาหํสุ ๑ เตปี ตํ อฺปสงฺกมิตฺวา
ติกฺขตฺถุ อโวจฺ ๑ เตตฺถปี ตฺถุหิ อโหสี ๑ เตน วุตฺถํ
อดโข รฏฺฐปาลสฺส กุลปุตฺตสฺส สหายกา ๑เป ๑ ตฺถุหิ
อโหสีติ ๑ อดสฺส สหายกานํ ติกฺขตฺถุ วตฺวา เอตทโหสี สเจ อยฺ ปพฺพชฺชํ
อลภมาโน มริสฺสติ น โภจิ กุโณ ลพฺภติ ๑ ปพฺพชิตฺ
ปน นํ มาตาปิตาโรปี กาลเณ กาลํ ปสฺสิสฺสสนฺติ ๑ มยฺมปี
ปสฺสิสฺสสาม ๑ ปพฺพชฺชาปี จ นามเสสา ภาริยา ๑ ทิวเส ทิวเส
มตฺติกาปตฺถํ คเหตฺวา ปิณฺฑชาย จริตพฺพํ ๑ เอกเสยฺยํ เอกภตฺถํ
พฺรหฺมจริยํ อติทฺถกฺกริ ๑ อยฺ จ สฺขุมาโล นาคริกชาติโย (๑) โส ตํ
จริตฺถุ อสกุโกนฺโต ปฺน อีเชว อากมฺิสฺสติ ๑ หนฺนทสฺส มาตาปิตโร
อนฺุชานาเปสฺสามาติ ๑ เต ตถา อํกํสุ ๑ มาตาปิตโรปี นํ
ปพฺพชิตฺเตน ปน เต มาตาปิตโร อฺททสฺเสตพฺพาทิ อิมํ กตฺถิ
กตฺวา อนฺุชานีสุ ๑ เตน วุตฺถํ อดโข รฏฺฐปาลสฺส กุลปุตฺตสฺส
#๑. สී. ม. นาคกรกุลชาติโย ๑

*เล่มที่ ๕ ภูจปาลสูตตวณณนา หน้า ๓๓๑

สหยาภา เยน ภูจปาลสูต กุลปุตตสูต มาตาปีตโร ฯเป ฯ
อนุลลาโตตี มาตาปีตฺหิ ฯเป ฯ อุทฺทสฺเสตพฺพาติ ฯ ตตถ
อุทฺทสฺเสตพฺพาติ อุทฺธํ ทสฺเสตพฺพา ฯ ยถา ตํ กาลเณ กาลํ ปสฺสนฺติ ฯ เอวํ
อาคณฺตฺวา อตฺตานํ ทสฺเสตพฺพา ฯ

พลํ คเหตฺวาติ สฺปฺปายโกชนานิ ภูจฺชนฺโต อุจฺฉาตนาทีหิ
จ กายํ ปริหรนฺโต กายพลํ ชเนตฺวา มาตาปีตโร วนฺทิตฺวา
อสฺสุมฺขํ ฌาติปริวฏฺฐํ ปหาย เยน ภควา เตนฺอุปสงฺกมิ ฯเป ฯ
ปพฺพาเชตฺ มํ ภูจฺเต ภควาติ ฯ ภควา สมิเป จิตฺ อญฺจตรํ
ภิกฺขุํ อามนฺเตสิ เตนฺหิ ภิกฺขุ ภูจฺปาลํ ปพฺพาเชหิ
เจว อุปสมฺปาเทหิ จาติ ฯ สาธุ ภูจฺเตติ โข โส ภิกฺขุ
ภควโต ปฏฺิสูตฺตฺวา ภูจฺปาลํ กุลปุตฺตํ ชินทตฺตํ สทฺธิวิหาริกํ
ลทฺธา ปพฺพาเชสิ เจว อุปสมฺปาเทสิ จ ฯ เตน วุตฺตํ
อลคฺคฺท โข ภูจฺปาโล กุลปุตฺโต ภควโต สนฺติเก ปพฺพชฺชํ
อลคฺคฺท อุปสมฺปทฺนฺติ ฯ

ปหิตฺตฺโต วิหรนฺโตติ ทฺวาทส ลํวจฺจรานิ เอวํ วิหรนฺโต ฯ
เนยฺยปฺคฺคฺโล หิ อยฺมายสฺมา ฯ ตสฺมา ปุณฺณฺวา อภินิหารสมฺปนฺโนปิ
สมาโน อชฺช อชฺเชว อรหฺตฺตฺนฺติ สมณฺทมฺมํ กโรนฺโตปิ
ทฺวาทสเม วสฺเส อรหฺตฺตํ ปาปฺณิ ฯ

เยน ภควา เตนฺอุปสงฺกมิตฺ มยฺหํ มาตาปีตโร ปพฺพชฺชํ
อนุชานมานา ตยา กาลเณ กาลํ อาคณฺตฺวา อมฺหากํ

*เล่มที่ ๘ ราชวคควณณา หน้า ๓๓๒

ทสสนั ทาดพพนติ วตุวา อนุชานีสุ ฯ ทุกรกราริกา โข ปน
มาตาปีโตโร ฯ อหญจ เชนชฌาสนเชน ปพพชิตโต ฯ โส เม มตุถกั
ปตุโต ฯ อิทานี ภควนตุต อปาจุจิตฺวา อตุตตานัน มาตาปีตุนัน
ทสเสสสุสามิตี จินเตตฺวา อปาจุจิตฺกาโม อุตฺสงุมิ ฯ มนสากาสิตี
กั นุ โข ฤษฏปาเล คเต โกจิ อุตฺททโว ภวิสฺสตีตี มนสิ
อกาสี ฯ ตโต ภวิสฺสตีตี ฌตฺวาสภุชิสฺสตี นุ โข ฤษฏปาโล
ตัม ททฺทิตฺตุนติ โอลเณนโต ตสฺส อรหตฺตปฺปตฺตี ทิสฺวา
สภุชิสฺสตีตี ฌตฺวา(๑) อนุญญาตี ฯ เตน วุตฺตัม ยถา ภควา
อญญาตี ฯเป ฯ กาลั มญฺญสีตี ฯ

มิกจิเรติ เอวณามเก อุตฺยานเน ฯ ตัม หิ ฤษฏวา อกาลเ
สมปฺตตปพฺพชิตานัน ทินฺนเมว อิทํ ฯ ยถาสุขั ปรีภุญชฺนตฺตติ เอว
อนุญญาตเมว อโหสิ ฯ ตสฺมา เถโรมม อาคตภาวึ มาตาปีตุนัน
อาโรเจสฺสามิ ฯ เต เม ปาทโรวณอุโณหฺกปาทมกฺขนเตลาทีนึ
เปสิสฺสนตฺตีตี จิตฺตัมปี อนุปฺปาเตตฺวา อุตฺยานเมว ปาวิสึ ฯ
ปีณฺฑทาย ปาวิสึตี ทุตฺยทิวเส ปาวิสึ ฯ

มชฌิมายาติ สตฺตทวารโกฏฺฐกสฺส ฆรฺสส มชฌิมเ
ทวารโกฏฺฐเก ฯ อุลลิตฺทาเปตีตี กปฺปกเนน เกเส โสถาเปตี ฯ
เอตทโวจาทิ อิมเ สมณฺหา อมฺหากั ปียปฺตตกั ปพฺพาเชตฺวา
โจรานัน หตฺเถ นิกฺขิปิตฺวา วิย เอกทิวสัปี น ทสฺสาเปนฺติ
๑. ม. อัย สทฺโท นตฺถิ ฯ

*เล่มที่ ๘ ฐฎฐปาลสุตตวณณนา หน้า ๓๓๓

เอวํ ฬรุตการกา เอเต ปุณ อิมํ จานํ อุปสงกมิตพพิ มณณนุติ
 เอตโตว นิกุกกขุติตพพชาติ จินุเตตวา เอตํ อิเมหิ มุณฺฑเกหิติ-
 อาทิวจัน อโวจ ๑ ฌาติทาสีติ ฌาตกานํ ทาสี ๑ อากิโทสิกนุติ
 ปารีวาสีกํ เอกรตฺตาทิกกนุตํ ปุติฏฺฐํ ๑ ตตฺตรายํ ปทตฺโต ๑
 ปุติภาวโทเสน อภิฏฺฐโตติ อภิโทโส ๑ โสว (๑) อภิโทสิโก ๑
 เอกรตฺตาทิกกนุตฺสเสว นามสณฺญา เอสา ยทิตํ อากิโทสิโกติ ๑
 ตํ อากิโทสิกํ ๑ กุมฺมาสนุติ ยวกุมฺมาลํ ๑ ฉฑฑเตตฺตูกามา โหตีติ
 ยสฺมา อนตฺตมโส ทาสกมฺมการานํ โครูปานปี อปริโถการโห
 ตสฺมา นํ กจวริ วिय พหิ ฉฑฑเตตฺตูกามา โหติ สเจตฺนุติ
 สเจ เอตํ ๑ ภคินีติ ตํ อริยโหวหาเรน อตฺตโน ชาติ ฌาติทาสี
 อาลปติ ๑ ฉฑฑฑนียชฺมมฺนุติ ฉฑฑฑเตตฺตพพสภาวํ ๑ อิทํ วุตฺตํ
 โหติ ภคินี เอตํ สเจ พหิ ฉฑฑฑนียชฺมมํ นิสฺสฏฺฐจปริคฺคหํ
 อิชฺ เม ปตฺเต อากิราหิติ ๑ กิ ปน เอวํ วตฺตํ ลพฺภติ
 วิญญตฺติ วา ปยฺตฺตวาจา วา น โหตีติ น โหติ ๑
 กสฺมา ๑ นิสฺสฏฺฐจปริคฺคหตฺตา ๑ ยณฺหิ ฉฑฑฑนียชฺมมํ นิสฺสฏฺฐจ-
 ปริคฺคหํ ๑ ยตฺถ สามิกา อนาลยา โหณฺติ ๑ ตํ สพฺพิ เทถ
 อารถ อิชฺ อากิรธาติ วุตฺตํ วฏฺฏุติ ๑ เตเนว หิ อยฺมายสฺมา
 อคฺคอรियวํสิโก สมานปี เอวมาห ๑

หตฺถานนุติ ภิกฺขวาคหณฺตถํ ปตฺตํ อุปนามยโต มณฺนิพฺนฺชโต
 #๑. ม. อภิโทโสว ๑

*เล่มที่ ๘ ราชวคฺควณณา หน้า ๓๓๔

ปกฺกิตฺติ ทฺวินนํปี หตฺถณํ ๑ ปาทานนฺตฺติ นีวาสนนฺตฺโต ปกฺกฺจาย
 ทฺวินนํปี ปาทานํ สรสฺสชาติ สเจ ตํ ภคินีติ วาจํ
 นิจฺจารยโต สรสฺส จ นิมิตฺตํ อคฺคเหสีติ หตฺถปิกฺกฺจาทินิ
 โอลอกยมาณา ปุตฺตสฺส เม รกฺกฺपालสฺส วีย สุวณฺณกจฺจป-
 ปิกฺกฺจิสทิสสา อีมา หตฺถปาทปิกฺกฺจโย ๑ หริตาลวณฺณิกโย วีย
 สุวณฺณิกิตา องคฺคโย ๑ มชฺฐโร สโรติ กิหิกกาเล สลฺลกขิตฺตปฺพหํ
 อาการํ อคฺคเหสี สลฺลชานี สลฺลกขเสี ๑ สสฺส หายสมฺมโต
 ทฺวาทสวสฺसानี อรณฺณวาตสยเจว ปิณฺฑิตยาโลปโกชนณจ
 ปริภุจฺชนตฺตสฺส อณฺณาทิสฺโส สรีรวณฺณโณ อโหสิ ๑ เตน นํ
 สทา ฌาติทาสี ทิสฺวาว น สลฺลชานี ๑ นิมิตฺตํ ปน อคฺคเหสี ๑
 รกฺกฺपालสฺส มาตฺริ เอตทโวจาทิ เถรสฺส องคฺคปจฺจจฺจนานิ
 สณฺจเปตฺวา ถณฺณํ ปายตฺวา สํวทฺตฺตชาติปี สมานา
 ปพฺพชิตฺวา มหาชินฺนสวภาวปฺปตฺเตน สามิปฺปตฺเตน สทฺธิ ตฺวํ
 นุ โข เม ภนฺเต ปุตฺโต รกฺกฺपालโลคิตฺวาทิวจํ วคฺตุํ อวิสหนฺติ
 เวเคน ฆริํ ปริสิตฺวา รกฺกฺपालสฺส มาตฺริ เอตทโวจ ๑ ยคฺคเมติ
 อารโจนตฺถ นิปาโต ๑ สเจ เซ สจฺจนฺติ เอตฺถ เซติ อาลปน
 นิปาโต ๑ เอวํ หิ ตสฺมี ชนปเท ทาสทาสีชนํ อาลปนฺติ ๑
 ตสฺมา หิ โภคิตฺวา ทาสี สเจ ตฺวํ สจฺจํ ภณฺสีติ เอวเมตฺถ
 อตฺถโถ ทกฺกฺจพฺโพ ๑

อุปสงฺกมิตฺติ กสฺมา อุปสงฺกมि ๑ มหากุลเอ อิตฺถโย พหิ

*เล่มที่ ๘ ฐฎฐปาลสุตตวณณนา หน้า ๓๓๕

นิกขมมุตตา กรหิ ปาปฺพนฺติ อิทฺถจ อจฺจายิกกิจฺจํ เสฏฺฐิสฺส
นํ อารโจะสฺสามีติ จินฺตสฺสี ฯ ตสฺมา อุปลงฺกมิ ฯ อณฺณตรํ
กุกฺกฏมฺลนฺติ ตสฺมี กิร เทเส ทานปตีนํ ฆเรสุ สาลา
โหนติ ฯ อาสนานิ เจตฺถ ปณฺณตฺตานิ โหนติ ฯ อุปฏฺฐาปิตํ
อุทกฺกณฺธิชฺชํ ฯ ตตฺถ ปพฺพชิตา ปิณฺฑาย จริตฺวา นิสฺสีทิตฺวา
ภฺยชฺชนฺติ ฯ สเจ อิจฺฉนฺติ ฯ ทานปตีนํปี สนฺตํ กณฺหนฺติ
ตสฺมา ตํปี อณฺณตรสฺส กฺลสฺส อีทิสาย สาลาย อณฺณตรํ
กุกฺกฏมฺลนฺติ เวทิตพฺพํ น หิ ปพฺพชิตา กปณฺมนุสฺสา วีย
อสารูปฺเป จาเน นิสฺสีทิตฺวา ภฺยชฺชนฺตีติ ฯ

อตุถิ นาม ตาตาคิ เอตฺถ อตุถิติ วิชฺชมานตุเถ ฯ
นามาคิ ปุจฺฉนฺตเถ มณฺณนฺตเถ วา นิปาโต ฯ อิทํ หิ วุตฺตํ
โหติ อตุถิ นุ โข ตาต ฐฎฐปาล อมฺหากํ ฐนํ นนฺ
มยํ นิตฺชนาคิ วตฺตพฺพวา ฯ เยสํ โน ตฺวํ อีทิสฺส จาเน
นีสฺสีทิตฺวา อากิโทสิกํ กุมฺมาลํ ปรีภฺยชฺชิสฺสสฺสี ฯ ตถา อตุถิ
นุ โข ตาต ฐฎฐปาล อมฺหากํ ชีวิตํ นนฺ มยํ มตาคิ
วตฺตพฺพวา ฯ เยสํ โน ตฺวํ อีทิสฺส จาเน นีสฺสีทิตฺวา อากิโทสิกํ
กุมฺมาลํ ปรีภฺยชฺชิสฺสสฺสี ฯ ตถา อตุถิ มณฺณเว ตาต ฐฎฐปาล
ตว อพฺภนฺตเร สาสนํ นิสฺสหาย ปฏฺฐิตฺวา โส สมณคฺคฺโณ
ยํ ตฺวํ สุภิกฺชนรสํวฑฺฒิตฺวาปี อิมํ ชิคฺฉนฺเนยฺยํ อากิโทสิกํ

*เล่มที่ ๘ ราชวคควณณา หน้า ๓๓๖

กุมมาลั อมตมิว นิพพิกาโร ปริภุชชิสฺสตีติ ฯ โส ปน คหปติ
 ทุกฺขาภิตฺตุนฺตาย เอตมตฺถํ ปริปฺปณฺณํ กตฺวา วตฺตุมสกุโกนฺโต
 อตฺถิ นาม ตาต รฏฺฐปาล อาภิโทสีกํ กุมมาลั ปริภุชชิสฺสตีติ
 เอตฺตกเมว อวจ ฯ อกฺขรจินฺตกา ปเนตฺถ อิทํ ลกฺขณํ
 วทฺนฺติ อโนกปฺปนามริสฺนตฺถวเสเนตํ อตฺถิสฺสทฺเท
 อุปฺปะเท ปริภุชชิสฺสตีติ อนาคตฺวณฺณํ กตํ ฯ ตสฺสายมตฺถโถ อตฺถิ
 นาม ฯเปฯ ปริภุชชิสฺสตีติ ฯ อิทํ ปจฺจกฺขํปี อหํ น สทฺทหามิ
 น มริสฺยามิตฺติ อิทํ เอตฺตํ วจนํ คหปติ เถรสฺส ปตฺตมฺข-
 วภูฏิยํ กเหตฺุวา จิตฺโกว กเถสิ ฯ เถโรปี ปิตริ ปตฺตมฺขวภูฏิยํ
 กเหตฺุวา จิตฺเตยฺว ตํ ปฺตฺติกุมมาลั ปริภุชชิสฺส สุนฺขวนฺตสฺสทิตํ
 ปฺตฺติกุกฺกณฺณทมิว ภินฺนญฺจานเณ ปฺตฺติกํ วายนฺตํ ฯ ปุณฺนชฺชเนน
 กิร ตถารูปํ กุมมาลั ปริภุชชิสฺสํ น สกฺกา ฯ เถโร ปน
 อริยสิทฺธิยํ(๑) จตฺวา ทิพฺโพชฺชํ อมตรลั ปริภุชชยมาโน วีย
 ปริภุชชิตฺวา ฌมฺมกรเณน อุกฺกํ กเหตฺุวา ปตฺตลฺลจ มฺขณฺจ
 หตฺถปาทฺเถ จ ฐโรวิตฺวา กุโธ โน คหปตีติอาทิมายฺห ฯ

ตตฺถ กุโธ โนติ กุโธ นุ ฯ เนว ทานนฺติ เทยฺยฌมฺม-
 วเสน เนว ทานํ อลตฺถมฺหา น ปจฺจกฺขานนฺติ ก็ ตาต
 รฏฺฐปาล ฯ กจฺจิ เต ขมนิยํ กจฺจิสฺสิ อปฺปกิลมเณน อากฺโต
 น ตาว ตาต เกเห ภตฺตํ สมฺปาทิสฺสตีติ เอวํ ปฏฺฐิสฺสณฺนารวเสน
 #๑. สฺสิ. อริยสิทฺธิยํ ฯ

*เล่มที่ ๘ ฐฎฐปาลสุตตวณณนา หน้า ๓๓๗

ปจจกขานปี นาลตถมมหา ฯ กสุมมา ปน เถโร เอวมมาห ฯ
ปีตออนุคคเหน ฯ เอวํ กิรสฺส อโหสิ ยถา เอส มํ วทติ
อญฺเฌปี ปพฺพชิตเ เอวํ วทติ มญฺเฌ ฯ พุทฺธสาสเน จ
ปตฺตนตฺตเร ปทุมํ วิย ภสฺสมาจฺจนฺโน อคฺคิ วิย เฝคฺคฺฐปฏิจฺจนฺโน
จฺนุทฺนสาโร วิย สุตฺตคิภาปฏิจฺจนฺนํ มุตฺตรตฺนํ วิย วลาหก-
ปฏิจฺจนฺโน จฺนุทิมมา วิย มาทิสานํ ปฏิจฺจนฺนคฺคณานํ ภิกฺขุ-
นมนฺโต นตฺถิ ฯ เตสฺสปี น เอวรूपํ วจฺนํ ปวตฺเตสฺสตี ฯ ตํวเร
จสฺสตีตี อนุคฺคเหน เอวมมาห ฯ

เอหิ ตาตาคิ ตาต ตฺยหํ ฆริ มา โหตุ ฯ เอหิ ฆริ
คมิสฺสามาติ วทติ ฯ อลนฺติ เถโร อุกฺกฏฐเอกาสนิกตฺยา
ปฏิกฺขิปนฺโต เอวมมาห ฯ อธิวาเสสีตี เถโร ปน ปกตฺติยา
อุกฺกฏฐสพทานจาริโก สุวตฺตนาถ ภิกฺขํ นาม นาธิวาเสตี
มาตฺออนุคคเหน ปน อธิวาเสสี ฯ มาตฺ กิรสฺส เถริ อนุสฺสริตฺวา
มหาโสโก อูปฺปชฺชิ ฯ โรทเนเนว ปกุกฺกขิ วิย
ชาตา ฯ ตสฺมา เถโรสจฺจหํ ตํ อปฺสฺสิตฺวา(๑) คมิสฺสามิ
หทฺยปฺสฺสา ผาเลยฺยาตี อนุคคเหน อธิวาเสสี ฯ การาเปตฺวาตี
เอกํ หิรณฺยสฺส ฯ เอกํ สุวณฺณสฺสาตี เทว ปุณฺเช การาเปตฺวา ฯ
กีมฺมหนฺตา ปน ปุณฺชา อเหสฺสุนฺติ ฯ ยถา โอรโต จิโต ปุริโส
ปารโต จิตํ มชฺฌิมปฺปมาณํ ปุริสํ น ปสฺสตี ฯ เอวมฺหนฺตา ฯ
#สี่. ม. อสฺหิตฺวา ฯ

*เล่มที่ ๘ ราชวคฺควณณา หน้า ๓๓๘

อิทํ เต ตาตาคิ กหาปณฺญชฌจ สุวณฺณปฺญชฌจ
ทสฺเสนฺโต อาห ๑ มตฺตคิณฺติ มาติโต อากตฺ ๑ อิทํ เต
มาตามหิยา มาตุ อิมํ เกหํ อากจฺจนฺติยา คณฺธมาลาทีนํ
อตฺถาย ทินฺนํ ฌนฺนติ อตฺโถ ๑ อณฺณํ เปตฺตคิํ อณฺณํ
เปตามหนฺติ ยํ ปน เต ปิตุ จ ปิตามหानญจ สนฺตคิํ
ตํ อณฺณํเยว นีหิตํ จ (๑) ปยฺตุตฺตํ จ อติวिय พหุ ๑ เอตฺถ จ
ปิตามหนฺติ ตทฺฐิตโลปี กตฺวา วุตฺตนฺติ เวทิตพฺพิ ๑ เปตามหนฺติ
วา ปาโจ ๑ สกฺกา ตาต รฏฺฐปาลาติ ตาต รฏฺฐपाल
น เกวลํ ปพฺพิเตน สกฺกา ปฺญณานิ กาคุ ๑ อการํ
อชฺฌาวสนฺเตนปี โภเก จ ภูณฺชิตุํ ตีสุ สรณฺเส ปน
ปติฏฺฐาย ปณฺจ สิกฺขาปทานิ สมากิยิตฺวา อูพารานิ ทานาทินิ
ปฺญณานิปี จ สกฺกา กาคุ ๑ เอहि ตฺวํ ตาต ๑เป ๑ ปฺญณานิ
จ กโรหิติ ๑ ตโตนิทานนฺติ ฌนฺเหตุ ฌนฺปจฺจยา ๑ ตํ ตํ ฌนํ
รกฺขนฺตสฺส จ ราชาทินํ วเสน ฌนฺปริกฺขยํ ปาปฺณนฺตสฺส
กสฺสจิ อฺปฺปชฺชมานโสกาทโย สนฺธาย เอวมาน ๑ เอวํ วุตฺเต
เสฏฺฐิ คหปติ อหํ อิมํ อฺปฺปพฺพาเชสฺสามิติ อานนฺสี (๒) โสทานิ
เม ฌมมกถํ กาคุ อารทฺโธ ๑ อยํ น เม วจฺนํ กริสฺสตีติ
อฺฏฺฐาย คณฺตฺวา ตสฺส โอโรธานํ ทวารํ วิวราเปตฺวา
อยํ โว สามิโก ๑ คจฺจถ ยงฺกิลฺลิจิ กตฺวา นํ คณฺหิตุํ
๑. ม. นีทหิตญจ ๑ ๒. สී. อานนฺสี ๑ ๓. ม. อานนฺมิ ๑

*เล่มที่ ๘ ภูจปาลสูตตวณณนา หน้า ๓๓๘

วามถาติ อโยเชติ ฯ สุเว จิตา นาฏกิติโย
นิกุขมิตุวา เถร์ ปริวารยีสุ ฯ ตาสุ เทว เขฏจกิติโย
สนุชาย ปุราณทุติยิกาทิอาทิ วุตต์ ฯ ปจเจกัม ปาเทสุ คเหตุวา
เอเกกสมิ ปาเท นั คเหตุวา ฯ

กีทิสา นาม ตา อยุยปุตต อจจรายติ กสุมา
เอวมาหุสุ ฯ ตทา กิร สมพหุเต ขตติยกุมารปี พุราหุณ-
กุมารปี เสฏฐิปปุตเตปี มหาสมปตติโย ปหาย ปพพชนเต ทิสวา
ปพพชชากุณิ อชานนตา กถิ สมภูจาเปนติ กสุมา เอเต
ปพพชนตีติ ฯ อถญเเว วทนติ เทวจจรรณัน เทวนาฏกานัน
การณติ ฯ สทา กถา วิตุถาริกา อโหสิ ฯ ตั คเหตุวา
ตา สพพา เอวมาหุสุ ฯ อถ เถโร ปฏิกุจิปนโต น โข มยิ ภกีนีติ-
อาทิมาท ฯ สมุทาจรตีติ โวหริติ วทติ ฯ ตตถเเว มุจจिता
ปปตีสูติ ตั ภกีนีวาเทน สมุทาจรนต์ ทิสวา มยิ อชช
อากมิสสุติ ฯ อชช อากมิสสุตีติ ทวาทสวสุسانی พหิ น นิกุขนตา
เอตัง นิสุสาย โน ทารกา น ลทุธา ฯ เยสั อานุภาเว
ชีเวยยาม ฯ อิตโต จมฺหา ปรีหีนา อญญโต จ ฯ อัย โลโก
นาม อตตโนว จินฺเตสิ ฯ ตสุมา ตาปี อิทานิ มยิ อนาถา
ชาตาติ อตตโนว จินฺตยมานา อนตฺถิโกทานิ อเมหิ อัย ฯ โส
อเมห ปชาปติโย สมานา อตตนา สทฺธิ เอกมาตุกฺขุณิยา
สยิตทาริกา วิย มญฺญตีติ สมุปฺปนพลวโสกา หุตฺวา ตสมิเยว

*เล่มที่ ๘ ราชวคฺควณณา หน้า ๓๔๐

ปเทเส มุจฺฉิตา ปปตีสฺสุ ฯ ปติตาติ อตุโถ ฯ

มา โน วิเหเจถาติ มา อเมห ฐนํ ทสฺเสตฺวา มาตุคาม
จ อฺยุโยเชตฺวา วิเหจยิตฺถ ฯ

วิหเสา เอวมมาห ฯ มาตาปิตูนํ อนุคฺคเหน ฯ โส กิร
เสฏฺฐี ปพฺพชิตลิ่งคํ นาม กิลิฏฺฐํ ปพฺพชิตเวสํ หาเรตฺวา
นหายิตฺวา ตโย ชนา เอกโต ภูณฺชิสฺสามาติ มลฺลมาโน
เถรสฺส ภิกฺขํ น เทติ เถโร มาทิสฺสส จีณาสวสฺส
อาหารนฺตฺรายํ กตฺวา เอเต พหุ อปฺลฺลํ ปสเวยฺยุนฺติ เตสํ
อนุคฺคเหน เอวมมาห ฯ

กาธา อภาสีติ กาธาโย อภาสี ฯ ตตฺถ ปสฺสาติ สนฺติเก
จิตฺติ ฐนํ สนฺธาย วทติ ฯ จิตฺตฺนฺติ จิตฺตฺวิจิตฺติ ฯ พิมฺพนฺติ
อตุตฺถาวํ ฯ อรฺกายนฺติ นวฺนํ วนฺมฺขานํ วนฺเสน วนฺกายํ ฯ
สมฺมุสฺสิตนฺติ ตีณิ อฏฺฐิสฺตานิ นวหิ นหารุสฺเตหิ พนฺธิตฺวา
นวหิ มํสเปสฺสเดหิ อาลิมฺปีตฺวา สมฺนตฺโต อฺสุสฺสิตํ ฯ อาตฺรฺนฺติ
ชฺราตฺรฺตฺตาย โรคาตฺรฺตฺตาย กิลฺเสาตฺรฺตฺตาย จ นิจฺจาตฺรํ ฯ
พหุสฺงกปฺปฺนฺติ ปเรสํ อฺปฺปนฺนปฺตฺถนาสฺงกปฺเปหิ พหุสฺงกปฺปํ ฯ
อิตฺถินฺนฺหิ กายเ ปุริสานํ สฺงกปฺปา อฺปฺปชฺชนฺติ ฯ เตสํ กาย
อิตฺถินํ ฯ สฺสาเน ฉพฺพทิตฺกเพวฺรภูตฺปี เจตํ กากกฺลลาทโย
ปฺตฺถยฺนฺติเยวาทิ พหุสฺงกปฺโป นาม โหติ ยสฺส นตฺถิ ฐวํ
จิตฺติติ ยสฺส กายสฺส มายามริจฺเณปฺปิณฺทอฺทกพฺพพฺพาทีนํ วย

*เล่มที่ ๘ ฐฐปาลสตุตตวณณนา หน้า ๓๔๑

เอกัเสเนว จิตี นาม นตฺถิ ฯ กิษชนธมมตาว นียตา ฯ

ตเจน โอนทฺชนฺติ อลฺลมนุสฺสจฺมเมเน โอนทฺธิ ฯ สห
วตฺถเอหิ โสภตฺตี คณฺธาทีหิ มณฺนิคฺคณฺทเลหิ จ วิจิตฺตกตฺปิ รุปี วตฺถเอหิ
สเหว โสภติ วินา วตฺถเอหิ เชคฺคจฺฉํ โหติ อโนโลกนภฺขมํ ฯ

อลตฺตกกตฺตาติ อลตฺตเกเน รณฺชิตา ฯ จุณฺณกมกฺขิตฺตฺติ
สาสปกกฺเกเน มุขปฺพิกาทีนึ นีหริตฺวา โลณมตฺติกาย ทฺฐุจโลหิตฺ
วิลียาเปตฺวา ติลปฺปิฏฺเจเน โลหิตฺ ปสาเทตฺวา หลิฑฺฑิยา วณฺณ
สมฺปาเทตฺวา จุณฺณกคณฺฑิกาย มุขํ ปสาเทนฺติ ฯ เตเนส อติวีย
วิโรจติ ฯ ตํ สนฺธาเยตํ วุตฺตํ ฯ

อฏฺฐปทกตฺตาติ รโสหเกเน มกฺขิตฺวา นลาฏฺฐปฺริยนฺเต
อาวตฺตนปฺริวตฺเต กตฺวา อฏฺฐปทกรณฺเนน รจิตา ฯ อณฺชนิตี
อณฺชนนาพิกา ฯ

โอทหิตี จเปสิ ฯ ปาสนฺติ วาสุรชาลํ ฯ(๑) นาสทาติ น
มฺภูญฺยึ นีวาปนฺติ นีวาปสฺสุตฺเต วุตฺตนีวาปติณฺสทิสํ โภชนํ ฯ
กนฺทนฺเตติ วิรวมาเน ปฺริเทวมาเน ฯ อิมาย หิ คากาย เถโร
มาตาปิตโร มิคฺคทฺทเท วีย กตฺวา ทสฺเสสิ ฯ อวเสสชาติเก
มิคฺคทฺททปฺริสํ วีย ฯ หิรณฺยสฺวณฺณํ วาสุรชาลํ วีย ฯ อตฺตนา
ภุตฺตโภชนํ นีวาปติณฺ วีย ฯ อตฺตานํ มหามิคํ วีย กตฺวา
ทสฺเสสิ ฯ ยถา หิ มหามิโค ยาวตฺถลํ นีวาปติณฺ ขาทิตฺวา

*เล่มที่ ๘ ราชวคฺควณณา หน้า ๓๔๒

ปานีย ปิวิตฺวา คีวํ อุกฺขิปิตฺวา ปริสํ โอลเกตุวาอิมํ นาม
จันํ คตฺสฺส โสตฺถิ ภาวิสฺสตีติ มิคฺลฺลทฺทกานํ ปรีเทวนฺตฺนํเยว
วาคูริ อฆฺญญฺมาโนว อฺปฺปติตฺวา อรณฺณํ ปวีสิตฺวา ฆนฺจฺฉายสฺส
ฉตฺตสฺส วิย คุมฺพสฺส เหฏฺฐา มนฺทมนฺทเนน วาเตน วิชฺยมาโน
อาคตฺมคฺคํ โอลเกนฺโต ติจฺจฺจติ ฯ เอวเมว เถโร อีมา คาคา
ภาสิตฺวา อากาเสเนว คนฺตฺวา มิคฺคาจีเร ปจฺจุปฺภูจาสี ฯ

กสฺมา ปน เถโร อากาเสน คโตติ ฯ ปิตา กิรฺสฺส
เสฏฺฐิ สตฺตสฺส ทฺวารโกฏฺฐเกสฺ อคฺคฬํ ทาเปตฺวา มลฺล
อาณาเปสิ สเจ นิกฺขมิตฺวา กจฺฉติ ฯ หตฺถปาเทสฺ นํ คเหตุวา
กาสายานิ หริตฺวา กิหิเวสํ คณฺหาเปถาติ ฯ ตสฺมา เถโร
เอเต มาทิสํ มหาจีณาสวํ หตฺถเถ วา ปาเท คเหตุวา
อฺปฺปญฺณํ ปสเวยฺยํ ฯ ตํ เนสํ มา อโหสิตี จินฺเตตฺวา อากาเสน
อคมาสิ ฯ ปรสมฺพุทฺทวาสิตฺถेरานํ ปน จิตฺโกว อีมา คาคา
ภาสิตฺวา เวหาสํ อพฺภุคฺคนฺตฺวา รณฺโณ โกรพฺยสฺส มิคฺจีเร
ปจฺจุปฺภูจาสีติ อัย วจนมคฺโคเยว ฯ

มิกโวติ ตสฺส อฺยฺยานปาลสฺส นามํ ฯ โสเรนฺโตติ อฺยฺยาน-
มคฺคํ สมนํ การेतฺวา อนฺโตอฺยฺยานเน ตจฺฉิตฺตพฺพชฺชตฺตญฺจานานิ
ตจฺฉาเปนฺโต สมนฺชฺชิตฺตพฺพชฺชตฺตญฺจานานิ สมนฺชฺชาเปนฺโต
วาลูกาโอกิรณปฺปฬวิกิรณปฺปณฺณฆฺญฺจปนกทลิกฺขนฺธญฺจปนาทีนิ จ
กโรนฺโตติ อตฺถโถ ฯ เยน ราชา โกรโพนฺย เตนฺอุปสงฺกมิตี อมฺหากํ

*เล่มที่ ๘ ฐฐปาตสุตตวณณนา หน้า ๓๔๓

ราชา สทา อิมสส กุลปุตตสส วณณิ กเถสิ ฯ ปสฺสิตุกาโม
เอตฺติ ฯ อากตทาวํ ปนสฺส น ชานาติ ฯ มหา โจ ปนายิ
ปณณากาโร ฯ คนฺตวา รลฺโย อารโจะสฺสามิตี จินฺเตตฺวา เยน
ราชา โกรโทย เตนุปลสฺงกมิตี ฯ

กิตฺตยมาโน อโหสิตี โส กิร ราชา เถริ อนฺุสฺสริตฺวา
อนฺุสฺสริตฺวา พลมชฺเฌปี นาฏกมชฺเฌปี ทุกฺกริ กตฺติ กุลปุตฺเตน
ตาว มหนตฺติ สมปฺตฺตี ปหาย ปพฺพชิตฺวา ปฺน นีวตฺติตฺวา
อนปฺโลเกนเตนาคิ คฺฉนฺิ กเถสิ ฯ ตํ กเหตุวา อยํ เอวมอาห ฯ
วิสฺสชฺเชถาคิ วตฺวาตี อโรธมหมมตฺตพลกายาทีสุ ยสฺส ยํ
อนฺุจจวิกํ ฯ ตสฺส ตํ ทาเปตฺวาตี อตฺโถ ฯ อฺุสฺสฎฺฏาย อฺุสฺสฎฺฏายาคิ
อฺุสฺสิตาย อฺุสฺสิตาย ฯ มหมมตฺตมหารฎฺฏิกาทินิ วเสน อฺุคฺคตฺกค-
ตเมว (๑) ปรีตํ กเหตุวา อฺุปลสฺงกมิตี อตฺโถ ฯ อิธ ภวํ ฐฐปาโล
हतฺถตฺถเร นิสิตฺตฺติ หตฺถตฺถโร ตฺนุโก พหฺลปฺปฬาทิกฺฉนฺิ กตฺวา
อตฺถโต อภิลกฺขิตฺโ หิตฺติ ตาทิเส อนาปฺุจฺฉิตฺวา นิสิตฺติตฺถํ น
ยฺุตฺตฺนฺุติ มณฺเฑมาโน เอวมอาห ฯ

ปาริหฺญณานิตี ปาริหฺญณภาวา ปริกฺขยา ฯ ชินฺโณตฺติ
ชราชินฺโณ ฯ วุฑฺฒิตฺติ วโยวุฑฺฒิตฺติ ฯ มหฺลลโกตฺติ ชาติมหฺลลโก ฯ
อทฺทคโถตฺติ อทฺธานํ อตฺติกฺกนฺุโต ฯ วโยอนฺุปฺปตฺโตตฺติ ปจฺฉิมวยํ
อนฺุปฺปตฺโต ฯ ปพฺพชตฺติ ฐฐวิหาริ คนฺตวา ภิกฺขุ วนฺุทิตฺวา
๑. ม. อฺุคฺคตฺกฺกตฺติ ตเมว ฯ

*เล่มที่ ๘ ราชวคฺควณณา หน้า ๓๔๔

ภนฺเต มยา ทหฺรกาเล พหุํ กุสลํ กตํ ฯ อิทานิ มหฺลลโกมฺหิ
มหฺลลกสฺส เจสา ปพฺพชฺชา นาม ฯ เจตียงฺกณฺ์ สมฺมชฺชิตฺวา
อปฺปหฺริตํ กตฺวา ชีวิสฺสามิ ฯ ปพฺพาเชถ มํ ภนฺเตติ การุณฺณํ
อฺปฺปาเทนฺโต ยาจติ ฯ เถรา อนุกมฺปาย ปพฺพาเชนฺติ ฯ ตํ
สนฺธาเยตํ วุคฺตํ ฯ ทฺติยวาระปี เอเสว นโย ฯ

อฺปฺปาพาโชติ อโรโค ฯ อปฺปาตงฺโกติ นิตฺทุกฺโข ฯ
สมเวปากินิยาติ สมเวปากินิยาติ ฯ กหณิยาติ กมฺมชฺเตโชธาตฺยา ฯ
ตตฺถ ยสฺส กุตฺตมตฺโตว อหาโร ชีรติ ฯ ยสฺส วา ปน
ปฏฺกตฺตํ วิย ตเถว ติฏฺฐติ ฯ อุโภเปเตน สมเวปากินิยา กหณิยา
สมนฺนาคตา ฯ ยสฺส ปน กุตฺตกาเล กตฺตจฺจนฺโท อฺปฺปชฺชเตว
อຍ် สมเวปากินิยา สมนฺนาคโต นาคีสิตาย นาจฺจฺจนฺหายาติ
เตเนว การณฺน นาคีสิตาย นาจฺจฺจนฺหาย ฯ อนฺุปฺพเพนาติ
ราชาโน วิจารณฺตฺติอาทินา(๑) อนฺุกกเมน ฯ ทฺติยวาระ ราชภย-
โจรภยฉาดกภยาทินา อนฺุกกเมน ฯ

ธมฺมทฺทเทสา อฺทฺททฺทจฺจาติ ธมฺมนิทฺทเทสา อฺทฺททฺทจฺจา ฯ
อฺปฺปนิยตฺติติ ชรามรณฺสนฺตีกํ กจฺจติ ฯ आयุกฺขเยน วา ตตฺถ
นियฺยติ ฯ อทฺทฐโวติ ทฺทฐจฺจานวิริทโต ฯ อตาโณติ ตายิตฺตํ
สมตฺถเณน วิริทโต ฯ อนฺุกิสฺสโรติ อสฺสรโณ อฺกิสฺสริตฺวา
อฺกิกนฺตฺวา อสฺสาเสตฺตํ สมตฺถเณน วิริทโต ฯ อสฺสโกติ นิสฺสโก

*เล่มที่ ๘ ญาณบาลีสถิตตวณณา หน้า ๓๔๕

สภณทริโศ ๑ สพพิ ปหาย คมนีนุติ สภณทนิติ
สลลภขิต สพพิ ปหาย โลกน คนตพพิ ๑ ตณหาทาโสติ
ตณหาย ทาโส ๑

หตฺธิสฺมินฺติ หตฺธิสฺปิเป ๑ กตาวีติ กตกรณฺโย ๑ สิกฺขิตฺตฺสิโก
ปฺกฺขสฺปิโปติ อตฺโถ ๑ เอส นโย สพฺพตฺถ ๑ อฺรพฺลิตฺติ
อฺรพฺลสมฺปนฺโน ๑ ยสฺส หิ ผลกฺลจ อวฺชณฺจ กเหตุวา ปฺรเสณฺ
ปฺวิสิตฺวา อภินฺนํ ภินฺนทฺโต ภินฺนํ สนฺชารยฺโต ปฺรหตฺถกคฺติ
รชฺชํ อหริตฺถ อฺรพฺลํ อตฺถิ ๑ อยํ อฺรพฺลํ นาม ๑ พหุพฺลิตฺติ
พหุพฺลสมฺปนฺโน ๑ เสถํ ปฺริมสทิสเมว ๑ อลมตฺโตติ สมตฺถ-
อตฺถกาโว ๑ ปฺริโยชย วตฺติสฺสนฺตฺติ อฺปฺปนฺนํ อฺปฺททวํ โอชย
อวตฺถริตฺวา วตฺติสฺสนฺตฺติ สลลภขิตฺวา กหิตา ๑

สํวิชฺชติ โข โภ ญาณบาล อิมสฺมี ราชกุเล ปนฺตํ
หิรณฺยสฺวณฺณนฺติ อิทํ โส ราชา อฺปฺริ ฌมฺมุทฺเทสฺส การณฺ
อาหฺรณฺโต อาห ๑ อถาปฺริ เอตทโวจติ เอตํ ปฺสฺสามิ โลกเต
อาทินา นเยน จตฺนํ ฌมฺมุทฺเทสานํ อนุกีตํ อโวจ ๑

ตตฺถ ภิโยว กาม อภิปตฺถยฺนฺตฺติ เอกํ ลภิตฺวา
เทว ปตฺถยฺนฺติ ๑ เทว ลภิตฺวา จตฺตาโรติ เอวํ อุตฺตรุตฺตรํ
วตฺถกามกิลเสกาม ปตฺถยฺนฺติเยว ๑

ปสฺยหาติ สมปตฺติวณฺณํ (๑) อภิวิตฺวา ๑ สสาครนฺตฺติ สทฺธิ
๑. ม. สมปตฺติคณฺ ๑

*เล่มที่ ๘ ราชวคฺควณณา หน้า ๓๔๖

สาคฺรณฺเตน ฯ โอรํ สมฺมุตฺตสฺสาคิ ยํ สมฺมุตฺตสฺส โอรโต สกรฺภูจํ
เตน อตฺตคฺตฺรโปติ อตฺโต ๑ น หตฺถิตฺติ น หิ อตฺถิ ๑

อโห วตฺตานิ อโห วตฺต นฺ ๑ อยเมว วา ปาโจ ๑
อมฺราติ จาหฺวติ อมฺริ อิติ จ อาหุ ๑ อิทํ วุคฺคํ โหติ ยํ
มตฺตํ ฅาตี ปฺริวารเตวฺวา กนฺทนฺติ ๑ ตํ อโห วตฺต อมฺหากํ ภาตา
มโต ๑ ปฺคฺโต มโตติอาทินิปี วทฺนติ ๑

มุสนฺติ ผสฺสนฺติ มรณฺผสฺสํ มุสนฺติ ๑ ตเถว มุญฺโหติ
ยถา พาลอ ๑ ธีโรปี ตเถว มรณฺผสฺสเนน มุญฺโห ๑ อมุญฺโห นาม
นตฺถิ ๑ อยํ ปน วิเสโส พาลอ หิ พาลยา วธิโตว
เสตีติ พาลอ พาลภาเวน มรณฺผสฺสํ อากมฺม วธิโตว เสตี
อภิหโตว สยติ ๑ ออกตํ วตฺต เม กถฺยาณนฺติอาทิวิปฏิสฺสวเสน
จลฺลติ เวชฺติ วิปฺนฺทติ ๑ ธีโร จ น เวชฺตีติ ธีโร สุกคินิมิตฺตํ
ปฺสฺสนฺโต น เวชฺติ น จลฺลติ ๑

ยาย โวसानํ อธิราชจฺจตฺตีติ ยาย ปญฺญา ยิมฺสูมี
โลเก สพฺพกิจฺจโวसानํ อรหฺตฺตํ อธิราชจฺจติ ๑ สวา จ ธนโต
อฺคฺตมฺตรา ๑ อโทยสฺสิตฺตฺตฺตาติ (๑) อปฺริโยสฺสิตฺตฺตา ๑ อรหฺตฺตปฺปตฺติยา
อภาเวนาคิ อตฺโต ๑ ภวาทเวสฺสูติ หินฺนปฺปณฺนิเตสฺสู ภเวสฺสู ๑

อุเปติ คพฺพญจ ปฺรณฺจ โลกนฺติ เตสฺสู ปาปํ กโรนฺเตสฺสู
โย โกจิ สคฺโต ปฺรมุปราย สํสาร์ อาปชฺชิตฺวา คพฺพญจ
๑. สี่. อโทยสฺสิตฺตฺตาติ ๑

*เล่มที่ ๘ รัชกาลสุตตวณณา หน้า ๓๔๗

ปรณจ โลกั อูเปติ ฯ ตสฺสปปปลยโณติ ตสฺส ตาทิสฺส
อปลยลลสฺส อลฺโย อปลยลฺโย อภิสททหนฺโต ฯ

สทมฺมูนา หลลตตีติ อตฺตนา กตทมฺมวเสน กสาหิปี
ตาลีตีอาทิตฺติ กมฺมกรณฺหิ หลลติ ฯ เปจฺจ ปรมฺหิ โลกฺเกติ
อิโต คนฺตุวา ปรมฺหิ อปายโลเก ฯ

วิรูปรูเปนาติ วิวัชรูเปน นานาสภาเวนาติ อตุโธ ฯ
กามคฺเชสุติ ติฏฺฐชฺมมิกสมฺปรายิกฺสุ สพฺพกามคฺเชสุ อาทินฺว
ทิสฺวา ฯ ทหราติ อนฺตมโส กลลตตภาวํ อูปาทาย ตรฺรณา ฯ
วฺจฺจมาติ วสฺสสตาคิกกนฺตา ฯ อปลณฺณกํ สามลฺลเมว เสยฺโยติ
อวิรุทฺธํ อเทวชฺรณฺคามิ เอกนฺตนิยฺยานิกํ สามลฺลเมว เสยฺโย
อตุตฺตริตรลฺลจ ปณฺธิตตรลฺลจาติ อูปฺชาเรตฺวา ปพฺพชฺโติสฺมิ
มหาราชาติ ฯ ตสฺมา ยิ ตฺวํ วทสิ กิ ทิสฺวา วา
สุตฺวา วาติ ฯ อิทํ ทิสฺวา จ สุตฺวา จ ปพฺพชฺโติสฺมิติ มํ
ชาเรหิตี เทสนํ นิฏฺฐเปสิตี ฯ

รัชกาลสุตตวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

ทฺติยํ ฯ

มชฌเทวสุตตวณณนา

เอวมเม สุตุนติ มชฌเทวมสุตตํ ฯ (๑) ตตถ มชฌเทวมพวนนติ
ปฺพุเพ มชฌเทโว นาม ราชา ตํ อมพวนํ โรเปสี ฯ
เตสุ รุกเขสุ ปฺลชชฺชมาเนสุ อปรภาเค อญฺเฌปี ราชาโน
โรเปสเสว ฯ ตํ ปน ปจฺมโวหารวเสน (๒)มชฌเทวมพวนนฺเตว
สงฺขยํ คตํ ฯ สิตํ ปาตฺวากาสีติ สายณฺหสมเย วิหารจาริกํ
จรมานो รณณียํ ภูมิกาคํ ทิสฺวา วสิตปฺพุพฺพํ นฺ โข อิมสฺมี
โอกาสติ อวชฺเชนฺโตปฺพุเพ อหํ มชฌเทโว นาม ราชา
หุตฺวา อิมํ อมพวนํ โรเปสี ฯ เอตฺถเว ปฺพุพชิตฺวา
จตฺตารो พฺรหฺมวิหารเ ภาเวตฺวา พฺรหฺมโลเก นีพฺพตฺตี ฯ ตํ
โฆ ปเนตํ การณํ ภิกฺขุสงฺฆสฺส อปากญฺํ ฯ ปากญฺํ กริสฺสามิติ
อตฺตคฺคทนฺเต (๓) ทสฺเสนฺโต สิตํ ปาตฺุ อกาสิ ฯ

ชฺมโม อสฺส อตฺถิติ ชฺมมิโก ฯ ชฺมเมน ราชา ชาโตติ
ชฺมมราชา ฯ ชฺมเม จิโตติ ทสฺกุสลกมฺมปถชฺมเม จิโต ฯ ชฺมมํ
จرتฺติ ราชชฺมมํ จرتิ ฯ ตตฺร พฺรหฺมณคหปติเกสฺสูติ โส
ปิโย ปฺพุพฺรชฺชหิ พฺรหฺมณานํ ทินฺนปฺริหาโร ตํ อหาเปตฺวา
ปกตฺตินิยามเนว อกาสิ ฯ ตถา คหปติگانํ ฯ ตํ สนฺธาเยตํ
วุตฺตํ ฯ ปกฺขสฺสาติ อิมินา ปาฏฺิหาริกปกฺโขปี สงฺคหิโต ฯ
อฏฺฐมีอุโปสถสฺส หิ ปจฺจกฺคมนานุคฺคมนวเสน สตฺตมียญจ
#๑. สฺยา. มชฌเทวสุตต ฯ สฺ. ชฺฆาเทวสุตตํ ฯ
#๒. สฺ. ปฺริมโวหารวเสน ฯ ๑. ม. อคฺคคฺคทนฺเต ฯ

*เล่มที่ ๘ มหมเทวสุตตวณณนา หน้า ๓๔๕

นวมียญจ ฯ จากุททสีปณฺณรสีนํ ปจฺจกคฺคมนาณุกคฺคมนาเวสน
เตรสียญจ ปาฏิปเท จาติ อิเม ทิวสา ปาฏีหาริกปกฺขชาติ
เวทิตพฺพา ฯ เตสุปี อุโปสถํ อุปวสี ฯ

เทวทูตาทิ เทโวติ มจฺจุ ฯ ตสฺส ทูตาทิ เทวทูตา ฯ สิริสฺมี
หิ ปลิตฺเตสุ ปาตฺกฺกเตสุ มจฺจฺราษสฺส สนนฺติเก จิโต วีย โหติ ฯ
ตสฺมา ปลิตานิ มจฺจฺเทวสฺส ทูตาทิ วุจฺจนฺติ ฯ เทวา วีย
ทูตาทิปิ เทวทูตา ฯ ยถา หิ อลงฺกตปฏฺยิตฺตตาย เทวตาย
อากาเส จตฺวา ตฺวํ อสุกทิวเส มริสฺสสีตี วุตฺเต ตํ ตเถว
โหติ เอวํ สิริสฺมี ปลิตฺเตสุ ปาตฺกฺกเตสุ เทวตาพฺยากรณฺสทิสเมว
โหติ ตสฺมา ปลิตานิ เทวสทิสสา ทูตาทิ วุจฺจนฺติ ฯ วิสุทฺธิ-
เทวานํ ทูตาทิปิ เทวทูตา ฯ สพฺพโพธิสฺตฺตา หิ ชินฺณพฺยาธิ-
มตปพฺพชิต (๑) ทิสฺวาว สํเวคมาปชฺชิตฺวา นิกฺขมฺม ปพฺพชนฺติ ฯ

ยถาห

ชินฺณญจ ทิสฺวา ทุกฺขิตฺตญจ พฺยาธิตํ

มตญจ ทิสฺวา คตมายฺสฺสงฺขํ

กาสาขวตฺถํ ปพฺพชิตญจ ทิสฺวา

ตสฺมา อหํ ปพฺพชิตฺโตมฺหิ ราชาทิ ฯ

อิมินา ปรียาเยน ปลิตานิ วิสุทฺธิเทวานํ ทุตฺตฺตา

เทวทูตาทิ วุจฺจนฺติ ฯ

๑. ม... ฯพฺยาธิตมตปพฺพชิต ฯ

*เล่มที่ ๘ ราชวคควณณา หน้า ๓๕๐

กปปกสส คามวรี ทตวาทิ สตสทสสุจจกั เชฏจกคาม
ทตวา ฯ กสฺมา อทาสี ฯ สํวคฺคมานสตฺตา ฯ ตสฺส หิ
อณฺชลิสฺสมี จปีตานี ปลิตานี ทิสฺวา ว สํเวโค อุปฺปชฺชติ ฯ
อณฺณานี จตฺราสีตีวสฺสทสฺทานี อายุ อตฺถิ ฯ เอวํ สนนฺเตปี
มจฺจราชสฺส สนนฺตเก จิตํ วิย อตฺตानํ มณฺณมานโน สํวคฺโค
ปพฺพชฺชํ โรเจติ ฯ

เตน วุตฺตํ

สีเส (๑) ทิสฺวาน ปลิตํ มจฺเทโว ทิสฺมปติ
สํเวคํ อลภี ธีโร ปพฺพชฺชํ สมนโรจยตี ฯ

อปรมปี วุตฺตํ

อุตฺตมจฺกรุหา มยฺหํ อิม ชาทา วโยหฺรา
ปาตฺถกฺตา เทวทูตา ปพฺพชฺชาสมโย มมาตี ฯ (๒)

ปฺริสฺยเคติ วัสสมภเว ปฺริเส ฯ เกสมสฺสุํ โอิหฺาเรตฺวาติ
ตาปสฺปพฺพชฺชํ ปพฺพชนฺตปิ หิ ปจฺมํ เกสมสฺสุํ โอิหฺาเรตฺวา
ปพฺพชนฺติ ฯ ตโต ปญฺจาย วฑฺฒิตฺเต เกเส พนฺธิตฺวา ชฎา-
กลาปฺชฺรา หุตฺวา วิจฺรณฺติ ฯ โปธิสฺสโตปี ตาปสฺปพฺพชฺชํ
ปพฺพชฺชํ ปพฺพชฺชิตํ ปน อนฺสนํ อนนฺนุญฺญชฺชิตฺวา ราชเคหโต
อาหตฺถิกฺขาย ยาปฺนโต พฺรหฺมวิหารํ ภาเวตี ฯ ตสฺมา โส
เมตฺตาสทฺทคฺคณานตีอาทิ วุตฺตํ ฯ

๑. ม. สีเร ฯ ๒. จุ.ชา. ๒๗/๕/๓ ฯ

*เล่มที่ ๘ มขณเวสตุตถาณณา หน้า ๓๕๑

กุมารกีฬิก (๑) กีฬิติ องเคน องคปริหริยมาโนว (๒) กีฬิ ฯ
มาลากลาปี วีย หิ นั อุกขิปิตวาว วิจรัสสุ ฯ รัญโย มขณเวสตุ
ปุตโต ฯเป ฯ ปพพชิติ อิมสสุ ปพพชิตทิวเส ปณจ มงฺกลานิ
อเหตุ มขณเวสตุโย มตทกตติ ฯ ตสฺส รัญโย ปพพชิตมงฺกล
ตสฺส ปุตตสฺส ฉตตสฺสตาปนมงฺกลิ ฯ ตสฺส ปุตตสฺส อปรชชมงฺกล
ตสฺส ปุตตสฺส นามกรณมงฺกลนฺติ เอกสมิเยว สมเย ปณจ
มงฺกลานิ อเหตุ ฯ สกถชมพฺพิปตเล อุนฺนงฺกลมโหสิ ฯ

ปุตตปุตตกาติ ปุตตา จ ปุตตปุตตา จาติ เอว ปวตฺตา
ตสฺส ปรมฺปฺรา ฯ ปจฺฉิมโก อโหสิติ ปพพชชาปจฺฉิมโก อโหสิ ฯ
โพธิสตุโต กิร พุรหุมโลเก นิพฺพตฺโต ปวตฺตติ นุ โข
ตํ มยา มนุสฺสโลเก นินฺตี กลฺยาณํ วตฺตนฺติ อวชฺเชนฺโต
อทฺทสเอตฺตกํ อทฺธานํ ปวตฺตติ ฯ อิทานิ น ปวตฺติสฺสตีติ ฯ
น โข ปนาหิ มยฺหิ ปเวณฺเีย อุจฺฉิขฺชิตฺุ ทสฺสามิติ อตฺตโน
วเส ชาตฺรรัญโยเยว อคฺคมเหสิยา กุจฺฉิสฺมิ ปฏฺิสนฺธิ กเหตุวา
อตฺตโน วัสสฺส เนมิ ฆณฺเณโต วีย นิพฺพตฺโต ฯ เตเนวสฺส
นิมิตฺติ นามิ อโหสิ ฯ อิติ โข โส ปพพชิตฺราชนํ สพฺพปจฺฉิมโก
หุตฺวา ปพพชิตฺติ ปพพชชาปจฺฉิมโก อโหสิ ฯ कुณฺเหหิ ปน
อติเรกตโร ฯ ตสฺส หิ สพฺพพฺราฐหิ อติเรกตรา เทว कुณา
อเหตุ จตุสฺส ทฺวาเรสฺส สตสฺสสฺส สตสฺสสฺส วิสฺสชฺเชตฺวา เทวสิกํ
#๑. ส. กุมารกีฬิก ฯ ๒. ม. องเคน องคปริหริยมาโน ฯ

*เล่มที่ ๘ ราชวคฺควณณา หน้า ๓๕๒

ทานํ อทาสี ฯ อนุโปสติกุสฺส จ ทสฺสนํ นิวาเรตี ฯ อนุโปสติกุสฺส
หิ ราชานํ ปสฺสิสฺสสามาติ คเตสฺส โทวาริโก ปุจฺจติ ตุมฺเห
อุโปสติกา โนติ ฯ (๑) เย อนุโปสติกา โหฺนติ ฯ เต นิวาเรตี
อนุโปสติกานํ ราชา ทสฺสนํ น เทตีติ ฯ มยฺ ชนปทวาสิโน
กาเล โภชนํ กุหิ ลภิสฺสามาติปี ตตฺถ วจโนกาโส นตฺถิ ฯ
จตุสฺส หิ ทฺวาเรสฺส ราชงฺกณฺเ จ อเนกานิ ภตฺตจางฺกิสฺสทสฺसानิ
ปฏฺยตฺตนาเนว โหฺนติ ฯ ตสฺมา มหาชน อิจฺฉิตฺติจฺฉิตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
การตฺตฺวา นหายิตฺตฺวา วตฺถานิ ปรีวตฺติตฺตฺวา ยถารุจิตฺติ โภชนํ
ภุจฺจติ ตฺตฺวา อุโปสตฺตฺกานิ อธิฏฺฏาย รมฺโถ เภทฺวาริ กจฺจติ ฯ
โทวาริเกน อุโปสติกา ตุมฺเหติ ปุจฺจติปุจฺจิตฺตา อาม อามติ
วทฺนติ ฯเตนหิ อากจฺจณฺณติ ปเวเสตฺตฺวา รมฺโถ ทสฺเสตี
อิตฺติ อิมฺเห ทฺวึหิ กุณฺเห อติเรกตโร อโหสิ ฯ

เทวานํ ตาวตฺตีसानนฺติ ตาวตฺตีสภวเน นิพฺพตฺตเทวานํ ฯ
เต กิร เทวา วิเทหฺรภูเจ มิถิลนคฺรวาสิโน รมฺโถ โอวาเท
จตฺตฺวา ปญฺจ สีลานิ รกฺขิตฺตฺวา อุโปสตฺตกมฺมํ กตฺตฺวา ตตฺถ
นิพฺพตฺตฺตา รมฺโถ กุณฺณถํ กถณฺติ ฯ เต สนฺธาย วุตฺตํ
เทวานํ ตาวตฺตีसानนฺติ ฯ

นิสินฺโน โหตีติ ปาสาทวรสฺส อุปริคโต ทานญจ สีลญจ
อุปปริกฺขมาโน นิสินฺโน โหตี เอวํ กิรตฺส อโหสิ ทานํ
นุ โข มหนฺตํ อุทาหุ สีลํ ฯ ยถิ ทานํ มหนฺตํ ฯ อชฺโฆตฺตฺตฺตฺตฺตฺต

*เล่มที่ ๘ มชฌิมนิกายภูจกถา หน้า ๓๕๓

ทานเมว ทสฺสามิ ฯ อถ สीलํ ฯ สीलเมว ปุเรสฺสามิตี ฯ ตสฺส อิทํ
มหนตฺตํ อิทํ มหนตฺตุนฺติ วินิจฺฉิตฺตํ (๒) อสฺสโกนตฺสเสว สกฺโก คนฺตฺวา
ปรโต ปาตุรโหสีติ ฯ เตน วุคฺคตํ อถโฆ อานนฺท ๗เป ๗
สมฺมุเข ปาตุรโหสีติ ฯ เอวํ กิรตฺส อโหสี รมฺโหโย กงฺขา
อุปฺปนฺนา ฯ ตสฺส กงฺขาจฺเจทนตฺถํ ปญฺหณฺจ กถสฺสามิ
อิชํคมนตฺถาย ปฏฺิณฺณณฺจ กณฺหิตฺสสามิตี ฯ ตสฺมา คนฺตฺวา
สมฺมุเข ปาตุรโหสีติ ฯ ราชํ อทฺธิฏฺจปฺพุพฺพํ รูปํ ทิสฺวา ภีโต
อโหสี โลมทฺทฺชฺชาโต ฯ อถ นํ สกฺโก มา ภายิ มหาราช
วิสุตฺตฺทฺจ ปญฺหํ ปุจฺฉ ๗ กงฺขนฺเต ปฏฺิวิโนทสฺสามิตี ฯ อาท ๗
ราชา

ปุจฺฉามิ ตํ มหาราช สพฺพภูตํานมิสฺสร

ทานํ วา พุรฺหมจฺริยํ วา กตมํ สฺ มหปฺผลนฺติ (๑)
ปญฺหํ ปุจฺฉิ ฯ สกฺโก ทานํ นาม กิ ๗ สीलเมว กุณฺวิสิฏฺจตาย
มหนตฺตํ ๗ อหฺนฺทํ ปุพฺเพ มหาราช ทสฺวตฺสสทฺสฺสานิ ทสนฺนํ
ชฏฺิลสทฺสฺสานํ ทานํ ทตฺวา ปิตฺติวิสยโต น มุคฺโต ๗ สीलนฺโต
ปน มยฺหํ ทานํ ภูยฺชิตฺวา พุรฺหมโลเก นิพฺพตฺตํวติ วตฺวา
อิมา คธา อโวจ

หิเนน พุรฺหมจฺริเยน ขตฺติเย อุปฺปชฺชติ

มชฌิมเนน จ เทวตฺตํ อุตฺตเมเนน วิสุชฺฉติ ฯ

#๑. ปุ. ชา ๒๘/๕๒๖/๑๕๘ ๗

*เล่มที่ ๘ ราชวคควณณา หน้า ๓๕๔

นเหเต สุลภา กายา ยาจโยเคน เกนจิ

เย กาเย อุปชชุนติ อนาคารา ตปสฺสีโนติ ฯ (๑)

เอวํ รมฺโณ กงฺขํ วิโนเทตฺวา เทวโลกคมนาเย ปฏฺยญา-
คคณตฺถํ ตาภา เต มหาราชชาติอาทิมานํ ฯ ตตฺถ อวิกมฺปมาโนติ
อภายมาโน ฯ อธิวาเสสฺสีติ อหํ มหาชนํ กุสลํ สมากเปมิ ฯ (๒)
ปฺลฺลวณฺตานิ ปน วสนญฺจานํ ทิสฺวา อาคโต (๓) มนุสฺสเป
ตฺถํ กเถตุํ ปโหมมิตฺติ (๔) อธิวาเสสฺสี ฯ

เอวํ ภาทฺทนฺตฺวาติ เอวํ โหตุ ภาทฺทกํ ตว วจฺนนฺติ วตฺวา ฯ
โยเชตฺวาติ เอกสฺมีเยว ยฺเย สหสฺสอสฺสาชานีเย โยเชตฺวา ฯ
เตสํ ปน ปาฏฺยเยกํ โยชนกิจจํ นคฺติ ฯ มนํ อากมฺม ยุตฺตาเยว
โหนติ ฯ โส ปน ทิพฺพรโธ ทิยตฺตโยชนสฺติโก โหติ นทฺธิโต
ปฏฺจาย รตฺสีสํ ปณฺณาสโยชนานิ ฯ อกฺขพฺนุโร ปณฺณาส-
โยชนานิ ฯ อกฺขพฺนุโร ปฏฺจาย ปจฺจภาโก ปณฺณาส-
โยชนานิ ฯ สพฺโพ สตฺตวณฺณรตฺนมโย ฯ เทวโลโก จ นาม
อฺทฺธิ ฯ มนุสฺสโลโก อโร กสฺมา เหญฺจามุขํ รตฺถํ เปเสสฺสีติ
น สลฺลกฺเขตฺพํ ฯ ยถา ปน ปกคฺติมคฺคํ เปเสติ ฯ เอวเมว
มนุสฺसानํ สายมาสภคฺเต นิฏฺจิตฺเต จนฺเทน (๕) สทฺธิ ยฺยคนฺทฺชนํ
กตฺวา เปเสสฺสี ฯ ยมกจฺนฺทา อฺฏฺจิตฺตา วิย อเหสฺสุ มหาชน

*เล่มที่ ๘ มขุณิมนิกายภูจกถา หน้า ๓๕๕

ทิสฺวา ยมกจฺนุทา อุกฺกตฺตาติ อาห ๑ อาคจฺนุเต อาคจฺนุเต
น ยมกจฺนุทา ๑ เอตฺปิ (๑) วิมานํ น วิมานํ ๑ เอโก รโถติ ๑
รโถปิ อาคจฺนุโต อาคจฺนุโตปิ ปกฺติรตฺตปฺปมาโณว ๑ อสฺสาปิ
ปกฺติอสฺสปฺปมาณาอ อเหตุ อเว รํ อหริตฺวา รณฺโณ
ปาสาทํ ปทกฺขิณํ กตฺวา ปาจฺนีสึหปฺลชฺรภูจฺจเน รํ นิวตฺเตตฺวา
อาคตมคฺคาภิมุขํ สึหปฺลชฺเร จตฺวาอ อาโรหนสขฺชํ
จเปตี ๑

อภิรุห มหาราชาติ ราชา ทิพฺพยานํ เม ลทฺชนฺติ
น ดาวเทว อภิรุหิ ๑ นาครานํ ปน โอวาทํ อทาสี ปสฺสถ
ตฺตา ๑ อัย เม สกฺเกน เทวฺรณฺณา ทิพฺพรโถปิ เปสิโต ๑ โส
จ โข น ชาตี วา โกตฺตํ วา กุลปเทสํ วา ปฏิจฺจ
เปสิโต ๑ มยฺหํ ปน สึลาจารคฺุณฺสฺส ปสิทิตฺวา เปสิโต ๑ สเจ
ตฺมุหฺปิ สึลํ รกฺขิสฺสถ ๑ ตฺมุหํกํปิ เปสิสฺสติ ๑ เอวํ รกฺขิตฺตุ
ยฺตุตฺตํ นามตฺตํ สึลํ นาทํ เทวโลกํ คนฺตฺวา จิรายิสฺสสามิ
อปฺปมตฺตา โหถาติ มหาชนํ โอวาทิตฺวา ปณฺจสฺส สึเลสฺส
ปติฏฺฐาเปตฺวา รํ อภิรุหิ ๑ ตโต มาตลฺลิสฺส กหาโก อหฺมฺปิ
มหาราชสฺส มมานุจฺจวิกํ กริสฺสสามิตฺติ อากาสมฺหิ เทว มคฺเค
ทสฺเสตฺวา อปฺจ มหาราชาติอาทิมหา ๑

ตตฺถ กตฺเมนาติ มหาราช อิมสฺส มคฺเคสฺส เอโก นิริยํ
๑. ม. เอกิ ๑

*เล่มที่ ๘ ราชวคฺควณณา หน้า ๓๕๖

คจฺจติ ฯ เอโก เทวโลกํ ฯ เตสุ ตํ กตเมน เนมิ ฯ เยนาคิ
เยน มคฺเคน คนฺตุวา ยตฺถ ปาปกมฺมนฺตา ปาปกานํ
กมฺมานํ วิปากํ ปฏฺฐิสฺสเวทียนฺติ ฯ ตํ จานํ สกฺกา โหติ ปสฺสิตฺตฺนฺติ
อตุโถ ฯ ทฺตฺติยปเทปิ เอสว นโย ฯ ชาตเกปิ
 เกน ตํ เนมิ มคฺเคน ราชเสฏฺฐ ทิสฺมปฺติ
 เยน วา ปาปกมฺมนฺตา ปฺนฺนฺตฺตฺกมฺมา จ เยน วาติ (๑)
กาถาย อยเมวตฺตฺโต ฯ
 เตเนวาท
 นิริยํ ตาว ปสฺสํสามิ อาวาสํ ปาปกมฺมินํ
 จानานิ ลฺลทฺทกมฺมานํ ทฺสฺสึลลํ จ ยา คตฺติติ ฯ (๒)
 อุภเยเนว มํ มาตฺติ เนหิติ มาตฺติ ทฺวิหิปี มคฺเคหิ มํ เนหิ
อหํ นิริยํ ปสฺสิตฺตฺกาโม เทวโลกมฺปฺติ ฯ ปจฺมํ กตเมน
เนมิติ ฯ ปจฺมํ นิริยมคฺเคน เนหิติ ฯ ตโต มาตฺติ อตฺตโน
อานฺนฺภาเวน ราชานํ ปญฺจทสฺส มหานิริเย ทสฺเสสิ ฯ วิตุถาร-
กถา ปเนตฺถ
 ทสฺเสสิ มาตฺติ รมฺโถ ทฺคฺคํ เวตฺรณิ นทฺติ
 กฺกุจฺจิตฺตํ ขารสฺสยฺตฺตํ ตตฺตํ อคฺคิสฺสึชฺชปมฺนฺติ (๓)
ชาตเก วุตฺตฺนเยน เวทิตฺตฺพพา นิริยํ ทสฺเสตฺตฺวา รธํ
นิวตฺเตตฺตฺวา เทวโลกาภิมฺขํ คนฺตุวา ฟีรณิเทวธิตาย โสณทินฺน-

*เล่มที่ ๘ มชฌเทวสุตตวณณนา หน้า ๓๕๗

เทวปุตตสฺส คณเทวปุตตานํ จ วิมานานิ ทสฺเสนฺโต เทวโลกํ

เนติ ฯ ตตฺรปิ วิตุถารกถา

ยถิ เต สฺตา ภรณิ จีวโลเก

อามายทาสี อหุ พุราหฺมณสฺส

สา ปตฺตกถํ อติถิ วิทิตฺวา

มาตาว ปุตฺตํ สกิมานินฺนุถิ

ถึยมา ถึวิภาคา จ สา วิมานสฺมิ โมทตีติ (๑)

ชาตเก วุตฺตนเยเนว เวทิตฺพพา ฯ

เอวํ กจฺจโต ปน ตสฺส รถเนมิ วญฺญิยา จิตฺตญฺญทวาร-
โกฏฺจกสฺส อุมฺมาเร ปหตฺมตฺเตว เทวณฺครे โกลาหลํ อโหสิ ฯ

สกุทํ เทวราชานํ เอกกัเยว โอหาย เทวสงฺโฆ มหาสตฺตสฺส

ปฺจุจฺจกฺคมนมกาสิ ฯ ตํ เทวตานํ อาทริ ทิสฺวา สกุโก จิตฺตํ

สนฺธาเรตุํ อสกุโกนฺโต อภิรม มหาราช เทเวสุ เทวานุ-

ภาเวนาติ อาห ฯ เอวํ กิรฺสฺส อโหสิ อัย ราชา อชฺชากนฺตฺวา

เอกทิวเสเนว เทวคณํ อตฺตโน อภิมุขมกาสิ ฯ สเจ เอกํ เทว

ทิวเส วสิสฺสตี น มํ เทวา โอลเถสฺสนฺตีติ ฯ โส อุตฺตฺวยายมาโน(๒)

มหาราช ตฺยหํ อิมสฺมี เทวโลเก วสิตุํ ปุณฺณํ นตฺถิ ฯ อญฺเณถึ

ปุณฺเณน วสาหิตี อิมินา อธิปฺปาเยน เอวมาห ฯ โพธิสฺตฺโต

นาสกุขิ ชรฺสกุโก มนํ สนฺธาเรตุํ ฯ ปริ นิสฺสาย ลทฺธํ โข

*เล่มที่ ๘ ราชวคควณณา หน้า ๓๕๘

ปน ยาจิตวา ททฐณทกั วีย โหตีติ ปฏิกุขิปนุโต อลั
มาริสาดิอาทิม่าห ๑ ชาตเกปี วุตตุ

ยถา ยาจิตกั ยานั ยถา ยาจิตกั ฐนั

เอวั สมปทเมเวติ ยั ปรัต ทานปจญา

น จาหเมติ อิจจามิ ยั ปรัต ทานปจญาติ (๒)

สพพิ วตตพพิ ๑

โพธิสตุโต ปน มนุสสุตตภาเวน กติวาระ เทวโลกั
คโตติ ๑ จตตารโ มนุชัตุราชกาเล สาชินราชกาเล กุตุติล-
วิณาวาทกกาเล นิมีมหาราชกาเลติ ๑ โส มนุชัตุกาเล เทวโลก
อสงเขยัยี่ กาลั วสิ ๑ ตสมุณิหิ วสมานเนยว นตตีส สกกา
จวีสุ ๑ สาชินราชกาเล สตุตาทั วสิ ๑ มนุสสุคณนาย
สตุต วสุสสถานิ โหนติ ๑ กุตุติลวิณาวาทกกาเล จ เนมิราชกาเล
จ มุहुตตมตตุ วสิ ๑ มนุสสุคณนาย สตุต ทิวสานิ โหนติ ๑

ตตุเถว มิถิลั ปฏินีสติ ปฏินेतฺวา ปกตีสิริคพฺเภยว

ปติฏฺฐเปสิ ๑

กพารชนโกติ ตสุส นามั ๑ กพารทนต์ตาย ปน

กพารชนโกติ วุตโต น โส อการสุมา อนคาริยั ปพพชิติ
เอตตกมตตเมว น อกาลิ ๑ เสสั สพพิ ปากติกเมว อโหสิ ๑

สมุจฺเจโท โหตีติ เอตถ กลฺยาณั วตตุ โโก สมุจฺฉินฺทติ

เกน สมุจฺฉินฺนั ๑ โโก ปวตเตติ ๑ เกน ปวตติตุ นาม โหตีติ

*เล่มที่ ๕ มจรสูตรวณณา หน้า ๓๕๕

อัย วิภาโค เวทิตพุโพ ฯ ตตถ สีลวา ภิกขุ น สกกา
มยา อรหตฺตํ ลทฺฐนฺติ วิริยํ อภโรนฺโต สมฺมจฺฉินฺทติ ฯ ทุสฺสีเลน
สมฺมจฺฉินฺนํ นาม โหติ สตฺต เสขา ปวตฺเตนฺติ ฯ จีณาสเวน
ปวตฺติตฺตํ นาม โหติ เสถํ สพฺพตฺถ อุตฺตานเมวาทิ ฯ
มมเทวสฺตฺตวณณา นิฏฺฐิตา ฯ
ตติยํ ฯ

*เล่มที่ ๕ หน้า ๓๕๕

มจรสูตรวณณา

เอวมเม สฺตฺตฺติ มจรสฺตฺตํ ฯ ตตถ มหาจฺจาโนติ กิหิกาลเ
อุชฺเชนิกฺรณฺโณ ปุโรหิตปฺตฺโต อภิรุโป ทสฺสนิโย ปาสาทิโก
สุวณฺณวณฺโณ จ ฯ มจรฺรายนฺติ เอวํนามเก นกเร ฯ กุณฺธวเนติ
กณฺ्हกคุณฺธวเน ฯ อวณฺติปฺตฺโตติ อวณฺติรฺกฺุเจ รณฺโณ ธีตาย
ปฺตฺโต ฯ วุฑฺฒโธ เจว อรหา จาติ ทหฺรํ อรหนฺตํปิ น
ตถา สมฺภาเวนฺติ ยถา มหฺลลกํ ฯ เถโร ปน วุฑฺฒโธ
เจว อโหสิ อรหา จ ฯ พุราหฺมณา โภ กจฺจานาติ โส
กิร ราชา พุราหฺมณฺลทฺธิโก ฯ ตสฺมา เอวมมาห ฯ พุราหฺมโณว
เสฏฺฐโจ วณฺโณติอาทิสฺส ชาติโคตฺตาทินํ ปณฺญาปนฺนฺจฺฉาน
พุราหฺมณฺว เสฏฺฐจาติ ทสฺเสติ ฯ หิโน อณฺโณ วณฺโณติ อิตเร
ตโย วณฺณา หินา ลามกาติ วทติ ฯ สุกฺโกติ ปณฺฑโร ฯ
กโณหฺติ กาฬโก ฯ สฺซุชฺฉนฺตฺติ ชาติโคตฺตาทิปณฺญาปนฺนฺจฺฉาน
สฺซุชฺฉนฺติ ฯ พุรหฺมฺโน ปฺตฺตฺตาติ มหาพุรหฺมฺโน ปฺตฺตา ฯ โอรสา

*เล่มที่ ๘ ราชวคฺควณณา หน้า ๓๖๐

มุขโต ชาตาคิ อูเร วสิตฺวา มุขโต นิกฺขนฺตา ฯ อูเร กตฺวา
สํวทฺธิตาคิ วา โอรสา ฯ พุรหุมาชาติ พุรหุมาโต นินฺพุตฺตา ฯ
พุรหุมนิมฺมิตาคิ พุรหุมนา นิมฺมิตา ฯ พุรหุมาทายาทาคิ พุรหุมาโน
ทายาทา ฯ โฆโสเยว โข เอสฺสตี โวหารมตฺตเมว เอตํ ฯ

อิชฺฌเมยฺยาคิ สมิชฺฌเมยฺย ฯ ยตฺตกานิ ธนาถินิ ปตฺตเถยฺย
ตตฺตเกหิสฺส มโนโร ปุเรยฺยาคิ อตฺถโธ ฯ ขตฺติโยปปีสฺสาสฺสาตี ขตฺติโย
อปี อสฺส อีสฺสรียปฺปตฺตสฺส ปุพฺพภูจฺจาเย อสฺส ฯ เนถํ เอตถ
กิลฺยจฺจิตฺติ น เอตถํ เอตถ กิลฺยจฺจิตฺติ ฯ

อาสเนน วา นิมฺนฺเตยฺยามาคิ นิสินฺนาสนํ ปปฺโปเจตฺวา
อิชฺ นิสีทาตี วเพยฺยาม ฯ อภินิมฺนฺเตยฺยาม วา ตนฺนตี (๑) อภิหริตฺวา
ตํ นิมฺนฺเตยฺยาม ฯ ตตฺถ ทฺวิโร อภิหารโร วาจาย เจว กายเณ
จ ฯ ตุมฺหากํ อิจฺฉิตฺติจฺฉิตฺตกฺขณฺเ ตฺวํ จีวราทิหิ วเพยฺยาสี
เยนตฺถโถตี วทฺนฺโต หิ วาจาย อภิหริตฺวา นิมฺนฺเตตี นาม ฯ
จีวราทิเวกฺลฺลํ สลฺลตฺกฺเขตฺวา อิถํ กณฺหาตี ตานิ เทนฺโต
ปน กายเณ อภิหริตฺวา นิมฺนฺเตตี นาม ฯ ตทฺถกฺขมฺปิ สนฺชาย
อภินิมฺนฺเตยฺยาม วา นนฺตี อาห ฯ รกฺขาวรรณกฺคฺตฺตินฺนตี รกฺขา-
สฺงฺขาตลฺยเจว อวารณสฺงฺขาตลฺยจฺ กุตฺตี ฯ (๒) ยา ปเนสา น
อาวฺรหฺตฺเถ ปุริเส จปฺเนเตน ชมฺมิกา นาม สํวิทฺทิตา โหตี (๒) ฯ

ยถา ปน อเวลาย กุฎหาริกปณณหาริกาทโย วิหาริ น
ปวิสนฺติ ฯ มิคฺลฺลททกาทโย วิหารสิมาย มิเค วา มจฺเจ วา
น คณฺหนฺติ ฯ เอวํ สํวิทหนฺเตน ฐมฺมิกา นาม สํวิทหิตา
โหติ ตํ สนฺธายาหฐมฺมิกนฺติ ฯ

เอวํ สนฺเตติ เอวํ จตฺตุนํปี วณฺณานํ ปพฺพชิตานํ
ปพฺพชิตสกฺกาเรน สเม สมานे ฯ เสสํ สพฺพตฺถ
อตุตฺตานเมวาทิ ฯ

มชฺชรสูตรตวณณา นิฎฺฐิตา ฯ

จตฺตฺถิ ฯ

โปธิราชกุมารสูตรตวณณา

เอวมฺเม สุตฺนฺติ โปธิราชกุมารสูตรํ ฯ ตตฺถ โกกนโทติ
โกกนทํ วุจฺจติ ปทุมํ ฯ โส จ มงฺคฺลปาสาโท โอลอกนํ
ปทุมํ (๑)ทสฺเสตฺวา กโต ฯ ตสฺมา โกกนโทติ สงฺขํ ลภิ ฯ

ยาว ปจฺฉิมโสปานกเพวราติ เอตฺถ ปจฺฉิมโสปานกเพวรนฺติ
ปจฺฉิม โสปานผลํ วุจฺจติ ฯ อทฺทสา โชติ โอลอกนตฺถิเยว
ทวารโกฏฺฐเก จิตฺ อทฺทส ฯ ภควา ตฺวณฺหิ อโหสิตี กิสฺส
นฺ โข อตุตฺถาย ราชกุมารเณ อัย มหาสกฺกาโร กโตติ
อวชฺเชนฺโต ปุตฺตปตฺถนาย กตภาวํ อญฺญาสิ ฯ โส หิ

*เล่มที่ ๘ ราชวคฺคณณนา หน้ ๓๖๒

ราชกุมารโ อปฺตโก ๑ ปฺตปฺตเนน (๑) อโหสิ พุทฺธานํ กิร
อธิการํ กตฺวา มนสา อิจฺฉิตํ ลภนฺตีติ ๑ โส สจฺหาํ ปฺตํ
ลภิสฺสามิ ๑ สมฺมาสมฺพุทฺโธ มม เจลปฺภิกฺกิ (๒) อกฺกมิสฺสตีติ ๑ โน
เจ ลภิสฺสามิ น อกฺกมิสฺสตีติ ปฺตณฺํ กตฺวา สนฺธราเปสิ ๑
อถ ภควา นิพฺพตฺติสฺสตีติ นฺุ โข เอตฺสฺส ปฺตฺโตติ อวชฺเชตฺวา
น นิพฺพตฺติสฺสตีติ อทฺทส ๑

ปุพฺเพ กิร โส เอกสฺมี ทีเป วสฺมาโน สมจฺจนฺเทน
สภฺณโปตเก (๓) ขาที ๑ สจฺสฺส มาตฺคาโม อณฺโณว ภเวยฺย ๑ ปฺตํ
ลภยฺย ๑ อุโภหิ ปน สฺมานจฺจนฺเทหิ หุตฺวา ปาปกมฺมํ กตฺ
เตนสฺส ปฺตฺโต น นิพฺพตฺติสฺสตีติ อณฺณาสิ ๑ ทฺสฺเส ปน
อกฺกนฺเต พุทฺธานํ อธิการํ กตฺวา ปฺตฺติตฺตํ ลภนฺตีติ โลก
อนุสฺสโว ๑ มยา จ มหาอภินิหารโ กโต น จ ปฺตํ ลภามิ
ตฺจฺฉํ อิทํ วจฺนนฺติ มิจฺฉากหณฺํ กณฺเฬหยฺย ๑ ติตฺถิยาปี
นตฺถิ สมนฺนํ อกตฺตพฺพํ นาม ๑ เจลปฺภิกฺกิ มทฺทนฺตา
อาหิณฺฑานฺตีติ อฺชฺชมาเยยฺย ๑ เอตฺรหิ จ อกฺกมฺนฺเตสฺส พฺหุ ภิกฺขุ
ปรจฺจิตฺตวิทฺโณ ๑ เต ภพฺพมตฺตํ ขานิตฺวา อกฺกมิสฺสสนฺติ ๑ อภพฺพ
ขานิตฺวา น อกฺกมิสฺสสนฺติ ๑ อนาคเต ปน อุปฺนิสฺสโย มนฺโท
ภวิสฺสตีติ ๑ อนาคตํ น ขานิสฺสสนฺติ ๑ เตสฺส อกฺกมฺนฺเตสฺส สเจ ปฺตฺติตํ
อิชฺฉิสฺสตีติ ๑ อิจฺเจตํ กุสฺลํ ๑ โน เจ อิชฺฉิสฺสตีติ ๑ ปุพฺเพ ภิกฺขุ-
๑. สී. สุตฺวานฺโโต ๑ ม. สุตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต ๑ ๒. สී. เจลปฺปฺตฺติกํ ๑
๓. สී. จโอรกสภฺณโปตเก ๑

*เล่มที่ ๕ โพธิราชกุมารสุตตวณณา หน้า ๓๖๓

สงฆสฺส อภินิหาริ กตฺวา อิจฺฉิตฺติจฺฉิตฺติ ลภนฺติ ฯ ตํ อิทานิ น
ลภนฺติ ฯ เตยฺว มลฺลเย ภิกฺขุ ปฏิปตฺติปุรฺกา อหฺลํ อิเม
ปฏิปตฺตี ปุเรตฺถ น สกฺโกนฺตฺติ มนุสฺสา วิปฺปฏิสฺริโน
ภวิสฺสนฺตฺติ อิเมหิ การณฺเหหิ ภควา อกฺกมิตฺถุ อนิจฺฉนฺโต
ตฺถุหิ อโหสิ ฯ สิกฺขาปทํ ปญฺจเปสิ น ภิกฺขเว เจลปฺปฏิกา
อกฺกमितฺตพฺพาติ ฯ (๑) มงฺกฺลตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
อกฺกมฺนตฺต
อนุชานามิ ภิกฺขเว คิหิํ มงฺกฺลตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
๑ (๒)

ปจฺฉิมิ ชนตฺติ ตถาคโถ อปฺโถเกตฺติ อิทํ เถโร วุตฺเตสฺ
การณฺเสสฺ ตตฺติยํ การณํ สนฺชายาห น โข สฺสฺเชน สฺสนฺติ
กสฺมา อาห ฯ กามสฺสฺลลิกานฺโถยฺกสฺสฺลลฺลฺลฺลฺล
น อกฺกมิ ฯ ตสฺมา อหฺมปิ สตฺถารา สฺมานจฺฉนฺโท ภวิสฺสํมิตฺติ
มลฺลมาโน เอวมาห ฯ

โส โข อหฺนฺติอาทิ ยาว รตฺติยา ปจฺฉิเม ยामฺเต
ดาว มหาสจฺเจ (๓) วุตฺตนเยน เวทิตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
วคฺคิยานํ อาสวกฺขยา ปาสฺราสิสฺสฺสฺสฺส (๔) วุตฺตนเยน เวทิตฺตฺตฺตฺต
๑

องฺกฺส
เฉโก อหิ ฯ กสฺส ปนํยํ สฺนฺติเก สฺปปี อุกฺคณฺหิตฺติ ๑ ปีตฺ

*เล่มที่ ๘ ราชวคควณณา หน้า ๓๖๔

สนฺตึเก ๑ ปีตาศิสฺส ปิตุ สนฺตึเก อุกฺคณฺหิ ๑ โกสมฺพิยฺ กิร
ปรนฺตปฺราชา นาม รัชฺชํ การฺเชติ ๑ ราชมฺहेสิ คุรฺคพฺภา
อากาสฺกณฺเ รณฺญา สทฺธิ พาลาตปฺ ตปฺปฺมานา รตฺตกมฺพลํ
ปารุปีตฺวา นิสฺสินฺนา โหติ เอโก หตฺถิลิงฺคสฺกุโณ มํสเปสีติ
มณฺญมาโน คเหตุวา อากาสํ ปกฺขนฺนฺติ ๑ สฺวา ฉนฺนฺเตยฺย มนฺติ
ภเยน นิสฺสทฺททา อโหสิ ๑ โส ตํ ปพฺพตฺปาเท รุกฺขวิภูเป
จเปสิ ๑ สฺวา ปาณิสฺสรํ กโรนฺตี มหาสทฺทํ อกาสิ ๑ สฺกุโณ
ปลาสิ ๑ ตสฺสา ตตฺถเวว คพฺภวฺภูจฺจํ อโหสิ ๑ คิยามรตฺตี
เทเว วสฺสนฺเต กมฺพลํ ปารุปีตฺวา นิสฺสีติ ๑ ตโต จ อวิหฺวเร
ตาปโส วสฺติ ๑ โส ตสฺสา สทฺเทน อรุณฺเ อุกฺคเต รุกฺขมฺมฺลํ
อากโต ชาตี ปุจฺฉิตฺวา นิสฺเสณฺณี พนฺธิตฺวา โอตฺวาเรตฺวา อตฺตโน
วสนฺภูจฺจํ เนตฺวา ยาคูํ ปาเยสิ ๑ ทารกสฺส เมฆอฺตุลฺลจ
ปพฺพตฺอฺตุลฺลจ คเหตุวา ชาตตฺตา อฺเทโนติ (๑) นามํ อกาสิ ๑
ตาปโส ผลาผลานิ อหริตฺวา เทวปี ชเน โปเสสิ ๑

สฺวา เอกทิวสํ ตาปสฺส อากมนฺเวลาย ปจฺจुकฺคมนํ
กตฺวา อิตฺถีกุตฺตํ ทสฺเสตฺวา ตาปสํ สีลเกทํ อาปาเทสิ ๑
เตสํ เอกโต วสนฺตานิ กาลเ คจฺจนฺเต ปรนฺตปฺราชา
กาลมกาสิ ๑ ตาปโส รตฺติภาเค นกฺขตฺตํ โอลเเกตฺวา รณฺโณ
มตฺถาวํ ฅตฺวา ตฺยหํ ราชา มโต ๑ ปุตฺโต เต ก็ อิท

*เล่มที่ ๕ โพธิราชกุมารสุตตวณณา หน้า ๓๖๕

วสิตุ อิจฉติ ฯ อุทาหุ ปิตุ สนตเก รชเช ฉตติ อุตสาเปตุนติ
 ปุจฉิ ฯ สวา ปุตตสส อาทิโต ปฏายาย สพพิ ปวตตี
 อัจฉิตวา ฉตติ อุตสาเปตูกามตลยจสส ฉตวา ตาปสสส
 อารโจะสิ ฯ ตาปโส จ หตถิกนถสิปปี ชานาติ ฯ กุโตเนน
 ลหุธิ ฯ สกกสส สนตีกา ฯ ปุพเพ กิรสส สกโก อุปฏจัน
 อากนตวาเกน กิลมถาติ ปุจฉิ ฯ โส หตถิปริสสโย อตถิติ
 อารโจะสิ ฯ ตสส สกโก หตถิกนถญเจว วิณญจ ทตวา
 ปลาเปตูกามตาย สติ อิมิ ตนตี วาเทตวา อิมิ สิโลกั
 วเทยยาถ ฯ ปกโกสิตูกามตาย สติ อิมิ สิโลกั วเทยยาถาติ
 อห ฯ ตาปโส ตั สิปปิ กุมารสส อทาสี ฯ โส เอกั
 วฏฐกั อภิรุหิตวา หตถิสู อากเตสฺ ตนตี วาเทตวา สิโลกั
 วทติ ฯ หตถิ กิตา ปลาสิสุ ฯ

โส สิปปสส อานุกาวิ ฉตวา ปุนทิวเส ปกโกสนสิปปิ
 ปโยเชสิ ฯ เชฏฐกหตถิ อากนตวา ขนฐิ อุปนามสิ ฯ โส
 ตสส ขนฐคโต ยุทธสมตเถ ตรฐนหตถิ อัจฉินิตวา กมพลญจ
 มุททิกญจ กเหตุวา มาตาปิตโร วนทิตวา นิกขนโต อนุปุพเพนั
 ตั คามิ ปวิสิตวาอหิ รญโย ปุตโต ฯ สมปตติอตถิกา
 อากจณตติ ชนสงคหิ กตวา นคริ ปริวาเรตวา อหิ รญโย
 ปุตโต ฯ มยหิ ฉตติ เทถาติ อสททหนุตานั กมพลญจ มุททิกญจ

*เล่มที่ ๘ ราชวคควณณา หน้า ๓๖๖

ทสเสตวา จตตํ อุตสาเปตี ฯ โส หตถิ จิตตโก (๑) หุตวา
 อตุกฏจाने สุนทโร หตถิ อตถิติ วุตเต คนตุวา คณหาตี ฯ
 จณทปชโชโต ตสส สนตเทเก สิปปี คณหิตสามิติ กฏจหตถิ
 สมปโยเชตวา (๒) ตสส อนโต โยเช นิสิตาเปตวา ตํ หตถิ-
 กณตถาย อาคตํ คณหิตวา ตสส สนตเทเก สิปปลกณตถาย
 ชีตริ อโยโยเชตี ฯ โส ตาย สทฐี ล้วลั กปเปตวา ตํ
 กเหตุวา อตตโน นครเยว อคมาตี ฯ ตสสา กุจณิยิ อุปปนโน
 อัย โพิราชกุมารโ อตตโน ปิตุ สนตเทเก สิปปี อุกคณหิ ฯ
 ปธานิยงกานิติ ปธานิ วุจจติ ปทหนภาโว ฯ
 ปธานมสส อตถิติ ปธานิโย ฯ ปธานิยสส กิกขุโน องกานิติ
 ปธานิยงกานิ ฯ สทฐิทธิ สทฐาย สมนุนาคโต ฯ สทา ปเนสา
 อาคมนสทฐา อธิคมสทฐา โอกปปนสทฐา ปสาทสทฐาติ
 จตุพพิธา ฯ ตตถ สพพญญุโพธิสตุตทานิ สทฐา อภินิหารโต
 ปฏจาย อาคตตตทา อาคมนสทฐา นาม ฯ อริยสาวกานิ
 ปฏิวเรณ อธิคตตตทา อธิคมสทฐา นาม ฯ พุทฐิ ฐมโม
 สงฆมตติ วุตเต อจลภาเวน โอกปปน โอกปปนสทฐา นาม ฯ
 ปสาทุปปตติ ปสาทสทฐา นาม ฯ อธิ ปน โอกปปนสทฐา
 อธิปเปตา ฯ โพธินตติ จตุมคคณณํ ตํ สุปฏิวิวิฑฐิ ตถากเตนาคี
 สทฐหตี ฯ เทสนาสีสเมว เจตํ ฯ อิมินา ปน องเคน ตีสูปิ

*เล่มที่ ๕ โพธิราชกุมารสุตตวณณา หน้า ๓๖๗

รตเนสุ สทฐา อธิปเปตา ฯ ยสุส หิ พุทฐาทิสฺส ปสาโท
พลวา ฯ ตสุส ปธานวิริยิ อิชฺฌติ ฯ

อปปาพาโชติ อโรโค ฯ อปปาตงฺโกติ นิทฺทุกุโข ฯ
สมเวปากินิยาติ สมวิปากินิยา ฯ กหณิยาติ กมฺมุชเตโชธาตุยา ฯ
นาตีสิตาย นาจฺจุนฺหายาติ อตีสิตกหณิโก หิ สิตฺทริรุ โหติ
อจฺจุนฺหกหณิโก อุนฺหริรุ เตสํ ปธานํ น อิชฺฌติ ฯ มชฌิม-
กหณิกสุส อิชฺฌติ ฯ เตนาห มชฌิมาย ปธานกฺขมายาติ ฯ
ยถาภูตํ อตฺตทานํ อาวิกตฺตาทิ ยถาภูตํ อตฺตโน อकुณฺํ
ปกาสเตตา อุตฺยตฺตคามินิยาติ อุตฺยลฺลจ อตฺตลฺลจ คนฺตุ
ปริจฺจินฺทิตฺตุ สมตฺถาย ฯ เอเตน ปญฺญาสลฺกขณฺปรึคฺคาหิโก
อฺทฺยพฺพยวณฺํ วุตฺตํ ฯ อริยาयाติ ปฺริสุทฺฐาย นิพฺเพธิกาयाติ
อนิพฺพิทฺฐปฺพุเพ โลกกฺขนฺฐาทโย นิพฺพิชฺฌิตฺตุ สมตฺถาย ฯ
สมฺมาทฺถกฺกขยคามินิยาติ ตทงฺควเสน กิเลสานํ ปหีนฺตฺตา ยํ
ทฺถกฺกํ จิยติ ฯ ตสุส ทฺถกฺกสุส ขยคามินิยา ฯ อิติ สพฺเพหิปี
อิมหิ ปเทหิ วิปฺสุสนาปญฺญาว กถิตา ฯ ทฺถปฺปญฺญสุส หิ
ปธานํ น อิชฺฌติ ฯ อิมินา จ ปญฺจ ปธานิยงฺกานิ
โลกิยาเนว เวทิตฺตพฺพานิ ฯ

สาขมฺนุสฺสิญฺโจะ ปาโต วิเสสํ อธิคมิสฺสตีติ อตฺตงฺกเต สุริเย
อนุสฺสิญฺโจะ อรฺุณฺคฺคฺมเน วิเสสํ อธิคฺจฺจติ ฯ ปาตมฺนุสฺสิญฺโจะ สาขมฺนุติ
อรฺุณฺคฺคฺมเน อนุสฺสิญฺโจะ สุริยตฺตงฺกมฺนเวลาขิ ฯ อยลฺลจ ปน

*เล่มที่ ๘ ราชวคควณณา หน้า ๓๖๘

เทศนา เนยยุปลุกคลวเสน วุตตา ฯ ทนุชปญโย หิ เนยยุปลุกคโล
สตตทิวเสหิ อรหตุตฺ ปาปฺณาติ ฯ ติกุชปญโย เอกทิวเสน ฯ
เสสทิวเส มขุณิมปญญาวเสน เวทิตพฺพํ ฯ อโห พุทฺโธ อโห ฌมฺโม
อโห ฌมฺมสฺส สุวากุชชตตติ ยสฺมา พุทฺธฌมฺมานํ โอปารตาย
ฌมฺมสฺส จ สุวากุชชตตตย ปาโตว กมฺมฏฺฐานํ กถาเปตฺวา
สหายํ อรหตุตฺ ปาปฺณาติ ฯ ตสฺมา ปัสสฺนโต เอวมาห ฯ ยตุร
หิ นามาติ วิมฺหยตุเถ นิปาโต ฯ

กฺุณิมตีติ อาสนนฺตตฺตา ฯ (๑) โย เม อัย ฆนฺเต กฺุณิกโตติ
กึ ปเนวํ สรณํ คหิตํ โหตีติ น โหติ อจิตฺตกสรณกมฺนํ
นาม นตฺถิ ฯ อารกฺโข ปน ปจฺจุปฏฺจิติว โหติ อถ นํ
ยทา มหุลลกกาเถ มาตาปิตโร ตาต กฺุณิกตเมว ตํ สรณํ
คณฺหาปยิมฺหาติ สาเรนฺติ ฯ โส จ สลฺลกฺเขตฺวา อหํ สรณํ
คโต อุปาสโกติ สตี อุปฺปาเทติ ตทา สรณํ คหิตํ นาม
โหติ เสสํ สพฺพตฺถ อุตฺตานเมวาทิ ฯ

โพธิราชกุมารสุตฺตวณณา นิฏฺจิตา ฯ

องคุลิมาลสูตตวณณา

เอวมเม สุตนุติ องคุลิมาลสูตต์ ๑ ตตถ องคุลีนํ มาถํ
ชาเรตีติ กสฺมา ชาเรติ ๑ อาจริยวงเนน ๑ ตตฺรายํ
อนุปฺพุพิกถา ๑

อํ กิร โกสลรณฺโณ ปุโรหิตสฺส มนฺตานิยา นาม
พฺราหฺมณิยา กุจฺฉิสมิ ปฏฺิสนฺธิ อคฺคเหสิ ๑ พฺราหฺมณิยา
รตฺติภาเค คพฺภวฺภูจฺจัน อโหสิ ๑ ตสฺส มาตฺตกุจฺฉิโต นิภฺขมฺนกาเล
สกลนคเร อวฺชานิ ปชฺชลิสุ ๑ รณฺโณ มงฺคลสฺกนฺโตปิ ลีริสยเน
จปีตา อสิลภูจฺฉิปี ปชฺชลิ ๑ พฺราหฺมโณ นิภฺขมิตฺวา นิภฺขมิตฺวา
นภฺขตฺตํ โอลเณฺโต จอรนภฺขตฺเตน ชาโตติ รณฺโณ สนฺติกํ
กนฺตฺวา สุขเสยฺยภาวํ ปุจฺฉิ ๑

ราชา กุโต เม อาจริย สุขเสยฺยา ๑ มยฺหํ มงฺคลาวัจฺ
ปชฺชลิ ๑ รชฺชสฺส วา ชีวิตสฺส วา อนฺตฺราโย ภวิสฺสติ
มณฺเฑติ ๑ มา ภายิ มหาราช ๑ มยฺหํ อเร กุมาโร ชาโต
ตสฺसानุภาเวน น ปชฺชลิตานีติ ๑ ก็ ภวิสฺสติ อาจริยาติ ๑
โจโร ภวิสฺสติ มหาราชชาติ ๑ ก็ เอกโจรโก ๑ อุตฺทาหุ รชฺชทฺสโก
โจโรติ ๑ เอกโจรโก เทวาติ ๑ เอวํ วตฺวา จ ปน รณฺโณ
มณฺ คณฺหิตฺตกาโม อห มาเรถ นํ เทวาติ ๑ เอกโจรโก
สฺมานิ ก็ กรีสฺสติ ๑ กรีสฺสทฺสเส เขตฺเต เอกํ สาลิสฺสํ วิย

*เล่มที่ ๘ อังคุลิมาตสุตตวณณา หน้า ๓๗๓

อิตุถิ เม วสงคตาทิ อวิสุตาสนียาติ ฯ มาตุหทัย ปน มุทุกั
โหติ ตสฺมา ตา อห อหํ ปน คนฺตฺวา มยฺหํ ปุตุตฺ
อานสฺสามิติ นิกฺขนฺตา ฯ

ตํทิวสํ จ ภควา ปจฺจุสสมเย โลกํ โวโลเกนฺโต อังคุลิมาถํ
ทิสฺวา มยิ คเต เอตสฺส โสตุถิ ภวิสฺสติ ฯ อคามเก อरणฺเณ
จิตฺโต จตุปฺปทิกํ กาลํ สุตฺวา มม สนฺตฺติเก ปพฺพชิตฺวา ฉ
อภิณฺเฒา สจฺฉนิกวิสฺสติ ฯ สเจ น คมิตฺสสามิ ฯ มาตริ อปรชฺฉิตฺวา
อนุทฺตรณิโย ภวิสฺสติ ฯ กริตฺสสามิสฺส สงคหนฺติ ปุพฺพณฺ्हสมยํ
นิวาเสตฺวา ปิณฺฑทาย ปวิสิตฺวา กตภตฺตกจิโจ ตํ สงคณฺ्हิตฺกาโม
วิหารา นิกฺขมิ ฯ เอตมตฺถํ ทสฺเสตฺถุ อถโข ภควาติอาทิ
วตุตฺถํ ฯ

สงฺคริตฺวา สงฺคริตฺวาติ (๑) สงฺเกตํ กตฺวา วคฺควคฺคา
หุตฺวา ฯ หตฺถตฺถํ กจฺฉนฺตฺติ หตฺถเอ อตฺถํ วินาสํ กจฺฉนฺติ ฯ กิ
ปน เต ภควนฺตํ สลฺยชานิตฺวา เอวํ วทนฺติ อสฺลฺยชานิตฺวาติ ฯ
อสฺลฺยชานิตฺวา ฯ อณฺเฒาทกเวเสน หิ ภควา เอกโกว อคมาสิ ฯ
โจโรปี ตสฺมี สมเย ทิฆรตฺถํ ทุพฺโฆชเนน จ ทุกฺขเสยฺยาย จ
อุกฺกณฺ्हจิตฺโต โหติ กิตฺตกา ปนาเนน มนฺุสฺสา มาริตาติ ฯ
เอเกนฺนสฺหสฺสํ ฯ โส ปน อิทานิ เอกํ ลภิตฺวา สหสฺสํ
ปุเรสฺสตีติ สลฺยถิ หุตฺวา สยเมว ปจฺมํ ปสฺสามิ ตํ ฆาณฺเฒตฺวา

*เล่มที่ ๘ ราชวคฺคณณนา หน้า ๓๗๔

คณนํ ปุเรตฺวา สิปฺปสฺส อุปจาร์ กตฺวา เกสมสฺสํ โอิหารेतฺวา
นหายิตฺวา วตฺถานิ ปรีวตฺเตตฺวา มาตาปิตโร ปสฺสิสฺสสามิติ
อฏฺฐิมชฺฌโต อฏฺฐิมุขํ อากนฺตฺวา เอกมนฺตํ จิตฺว ภควนฺตํ
อทฺทส ๑ เอตมตฺถํ ทสฺเสตฺถํ อทฺทสา โขติอาทิ วุตฺตํ ๑

อิทฺฐาภิสงฺขาร์ อภิสงฺขาระสีติ (๑) มหาปจวี อุมฺมิโย อฏฺฐจาเปนฺโต
วีย สงฺหริตฺวา อปรภาเค อกฺกมฺติ ๑ โอรภาเค วลีโย
นิกฺขมฺนฺติ ๑ องฺกฺลิมาโล สรกฺเขปมตฺตํ มุญฺจิตฺวา กจฺฉติ ๑
ภควา ปฺรโต มหนฺตํ องฺกณฺํ ทสฺเสตฺวา สยํ มชฺฌเณ โหติ
โจโร อนฺเต ๑ โส อิทานิ นํ ปาปฺมุญฺจิตฺวา คณฺหิสฺสสามิติ
สพฺพถาเมน ชาวติ ๑ ภควา องฺกณฺสฺส ปาริมนฺเต โหติ โจโร
มชฺฌเณ ๑ โส เอตถ นํ ปาปฺมุญฺจิตฺวา คณฺหิสฺสสามิติ เวเคน
ชาวติ ๑ ภควา ตสฺส ปฺรโต มาติกํ วา ถลํ วา ทสฺเสติ ๑
เอเตนฺอุปายเณ ติณฺนิ โยชนานิ คเหตุวา อคฺมาสิ ๑ โจโร
กิลมิ ๑ มุเข เขโพ สฺสฺสฺสิ ๑ กจฺฉเหสิ เสทา มุจฺจิสฺสุ ๑ อถสฺส
อจฺฉริยํ วต โภติ เอตทโหสิ ๑ มิคฺคปิตฺติ มิคฺคํ กสฺมา
คณฺหติ ๑ ฉาตกสมฺเบ อหารตฺถํ ๑ โส กิร เอกํ กุมฺพํ
จฺมฏฺฐเณตฺวา มิเค อฏฺฐจาเปติ ๑ ตโต จิตฺตฺรจฺฉิยํ มิคฺคํ อนฺุพนฺธนฺโต
คณฺหิตฺวา ปจิตฺวา ขาทติ ๑ ปุจฺฉเยยฺยนฺติ เยน การณฺเณนํ
คจฺฉนฺโตว จิตฺว นาม ๑ อหฺนจฺจ จิตฺว อฏฺฐจิตฺว นาม ๑ ยนฺนุณฺนาหํ

*เล่มที่ ๕ อังคุติมาตสุตตวณฺณนา หน้า ๑๗๕

อิมํ สมณํ ตํ ตํ การณํ ปุจฺเจยฺยนฺติ อตุโถ ๑

นิชายาติ โย วิหีสนตฺถํ ภูเตสุ ทณฺโฑปิ วตฺตยิตฺตพฺโพ
สียา ๑ ตํ นิชาย อปเนตฺวา เมตฺตาย ขนฺติยา ปฏฺิสงฺขาย
อวิหีสาย สารณียชฺมเมสุ จิโต อหฺนฺติ อตุโถ ๑ ความภูจฺิโตสฺตี
ปาณฺเส อสฺสยตฺตตฺตา เอตฺตกานิ ปาณฺสทฺสฺสานิ ฆาเตนฺตฺสฺส
ตว เมตฺตวา วา ขนฺติ วา ปฏฺิสงฺขา วา อวิหีสว วา
สารณียชฺมโม วา นตฺถิ ๑ ตสฺมา ตฺวํ อภูจฺิโตสิ ๑ อิทานิ
อิริยาปฺเถน จิโตปิ นิริเย ชาวิสุสฺสี ๑ ตฺริจฺจฺฉานโยนินฺยํ ปิตฺตฺติวิสเย
อสุรกายเย วา ชาวิสุสฺสีติ วุตฺตํ โหติ ตโต โจโร มหา
อຍํ สีนฺนาโท ๑ มหฺนตฺถํ กขฺชิตฺถํ น อิทํ อณฺฺณสฺส ภวิสุสฺสี
มหายาย ปุตฺตสฺส สิทฺตสฺส สมนฺรณฺโณ เอตํ กขฺชิตฺถํ
ทิกฺกุโจ วตฺมฺหิ มณฺเณ ติจฺฉินฺจกฺขุณา (๑) สมนฺมาสมฺพุทฺเธน ๑ สงฺกห-
กธฺมตฺถํ เม ภควา อากโตติ จินฺเตตฺตฺวา จิรสฺสํ วต เมติ-
อาทิมฺหา ๑

ตตฺถ มหิโตติ เทวมนฺุสฺสชาติหิ จคฺคฺปจฺจยปฺุชฺาย ปุชฺิโต ๑
ปจฺจฺปาทีติ (๒) จิรสฺสํ กาลสฺส อจฺจเยน มยฺหํ สงฺกทฺตฺถาย อิมํ
มหาวนํ ปฏฺิปปชฺชิ ๑ ปชฺหิสฺส ปาปนฺติ (๓) ปชฺหิตฺตฺวา ปาปี ๑

อิเตวฺวาติ เอวํ วตฺตฺวาเยว ๑ อาวฺรณฺติ ปญฺจาวุรฺหํ ๑
โสพฺเพเกติ สมนฺตโต ฉินฺเน ๑ ปปาเตติ เอกโต ฉินฺเน นรเกติ
๑. ม. จินฺนาสวภิกฺขุณา ๑ ๒. ม. สจฺจวาทิหิ ๑ ๓. ส. ปหฺสฺสํ ปาปนฺติ ๑

*เล่มที่ ๘ ราชวคฺควณณา หน้า ๓๗๖

ผลิตฏฺฐาเน ฯ อิธ ปน ตีหิปี อิมหิ ปเทหิ อรณฺณเมว
วุดฺธํ ฯ อภิรฺรติ จิปี ฉทฺทเทสิ ฯ

ตเมหิ ภิกฺขุติ ตทา อโวจาติ ภควโต อิมํ ปพฺพาเชนฺโต
กุหิ สตฺถกํ ลภิสฺสามิ ฯ กุหิ ปตฺตจิวฺรนฺติ ปริเยสนกิจฺจํ
นตฺถิ ฯ กมฺมํ ปน โอลเกสิ ฯ อตฺตสฺส ปฺพเพ สีลวนฺตานิ
อฏฺฐปริกฺขารภณฺทกสฺส ทินฺนภาวํ ญตฺวา ทกฺขิณฺหตฺถํ
ปสาเรตฺวา เอหิ ภิกฺขุ สฺวาภาวโต ฆมฺโม ฯ จร พฺรหฺมจริยํ
สมฺมาทฺทกฺขสฺส อนฺตกิริยาชาติ อาท ฯ โส สห วจเนเนว
อิทฺธิมยํ ปตฺตจิวฺรํ ปฏฺธิภิ ฯ ตาวเทวสฺส กิหิสิงฺคํ อนฺตรธาติ
สมณฺณสิงฺคํ ปาตฺรโหสิ ฯ

ติจิวฺรณฺจ ปตฺโต จ วาสี สฺวิจิ จ พนฺธนํ

ปริสฺสาวเนน อฏฺฐเจเต ยุตฺตโยคสฺส ภิกฺขุโนติ
เอวํ วุดฺธา อฏฺฐปริกฺขารา สฺริรปฏฺธิพฺทฺธา หุตฺวา นิพฺพตฺตีสุ ฯ
เอเสว ตสฺส อหุ ภิกฺขุภาโวติ เอส เอหิภิกฺขุภาโว ตสฺส
อุปสมฺปนฺนภิกฺขุภาโว อโหสิ ฯ น หิ เอหิภิกฺขุณํ วิสฺสุ
อุปสมฺปทา นาม นตฺถิ ฯ

ปจฺจาสมณฺณาติ ภณฺทกฺคาหเกน ปจฺจาสมณฺเณน ฯ เตเนว
อตฺตโน ปตฺตจิวฺรํ คาหาเปตฺวา ตํ ปจฺจาสมณฺณํ กตฺวา คโตติ
อตฺโต ฯ มาตาปิตฺสฺส อฏฺฐอุสภมฺตฺเตน จาเนน อนฺตริตา ตาต
อหีสก กตฺถ จิตฺติ ฯ กตฺถ นิสฺสินฺโนสิ ฯ กุหิ คโตสิ มยา สทฺธิ

*เล่มที่ ๕ อังคุลิมาตสูตตวณฺณนา หน้า ๓๗๗

น กเถสิ ตาตาทิ วทนต์ อหิณฺฑิตฺวา อปฺสฺสมานา เอตฺถเว
คตา ฯ

ปญฺจมตฺเตหิ อสฺสสเทหิตฺติ สเจ โจรสฺส ปราชโย ภวิสฺสติ
อนุพนฺธิตฺวา นํ คณฺ्हิสฺสามิ ฯ สเจ มยฺหํ ปราชโย ภวิสฺสติ
เวเคน ปลาโยสฺสามิตฺติ สลฺลหุเคน พเลน นิกฺขมิ ฯ เยน
อาราโมติ กสฺมา อารามํ อคมาสิ ฯ โส กิร โจรสฺส ภายติ
โจเรน (๑) คณฺฺตกาโม น คจฺฉติ ฯ ครหา ภเยน นิกฺขมิ ฯ
เตนทสฺส เอตทโหสิ สมฺมาสมฺพุทฺธํ วนฺฑิตฺวา นิสฺสิทิสฺสามิ
โส ปุณฺณิสฺสติ กสฺมา พลํ คเหตุวา นิกฺขนฺฺโตสฺสิติ ฯ อถาหํ
อาโรเจสฺสามิ ฯ ภควา หิ มํ น เกวลํ สมฺปฺรายนฺเณว อตฺถเณ
สงฺกณฺฺหาติ ฯ ทิฏฺฐธมฺมิเณปิ สงฺกณฺฺหาติเยว ฯ โส สเจ มยฺหํ ชโย
ภวิสฺสติ ฯ อธิวาเสสฺสติ ฯ สเจ ปราชโย ภวิสฺสติ ก็ เต มหาราช
เอกํ โจริ อารพฺภ คมเนนาติ วกฺขติ ฯ ตโต มํ ชโน เอวํ
สญฺชานิสฺสติ ราชา โจริ คเหตุํ นิกฺขนฺฺโต ฯ สมฺมาสมฺพุทฺธเรน
ปน นินฺวตฺติโตติ ครหโมกฺขํ สมฺปฺสฺสมานโน อคมาสิ ฯ

กุโธ ปนฺสฺสาติ กสฺมา อาห ฯ อปี นาม ภควา
ตสฺส อุปนฺิสฺสยํ โอลิเกตฺวา ตํ อานตฺวา ปพฺพาเชยฺยาติ
ภควโต ปริคณฺฺหนตฺถํ อาห ฯ รณฺฺโยติ น เกวลํ รณฺฺโยเยว
ภยํ อโหสิ ฯ อวเสโสปี มหาชโน ภิโต ผลกาธุรานิ จญฺฺเขตฺวา

*เล่มที่ ๘ ราชวคควณณา หน้า ๓๗๘

สมมุขสมมุขภูจกถาเนว ปลายิตฺวา นครี ปวิสิตฺวา ทวาริ ปิชาย
อฏฺฐาถเก อารุหฺ โอโลเกนุโต อฏฺฐาสี ฯ เอวณฺจ อโวจ
องฺคฺลิมาลो ราชา มยฺหิ สนฺตํ อากจฺจตีติ ฌตฺวา ปจฺมตริ
อากนฺตฺวา เขตวเน นิสินฺโน ฯ ราชา เตน คหิตฺวา ฯ มยฺ ปน
ปลายิตฺวา มุตฺตาทิ นตฺถิ เต อิตฺ ภยฺนฺติ อยฺ หิ อิทานิ
กฺนฺถ-กิปิลลิกํ ชีวิตา น โวโรเปติ นตฺถิ เต อิมสฺส สนฺตिका
ภยฺนฺติ อตฺถโ ๑

กถิ โคตฺโตติ กสฺมา ปุจฺจติ ฯ ปพฺพชิตฺติ ทารุณกมฺเมน
อุปฺปนฺนํ นามํ คเหตุวา โวหริตฺถุ น ยุตฺติ ฯ มาตาปิตฺถนํ
โคตฺตวเสน นํ สมฺทาจริสฺสามิตี มลฺลมาโน ปุจฺจติ ฯ
ปริกฺขารานนฺติ เอเตสํ อตฺถาย อหิ อุสฺสูกํ กริสฺสามิตี
อตฺถโ ๑ กเถนฺโตเยว จ อุทเร พทฺธสาญฺกํ มฺลฺลจิตฺวา เทรสฺส
ปาทมฺมฺเล จเปสิ ๑

อารณฺณโกติอาทีนํ จตฺตาริ ชฺตงฺกานํ ปาลิยํ อากตานิ ฯ
เถเรน ปน เทรสปี สฺมาทินฺนानเนว อหฺลํ คสฺมา อลนฺติ
อาห ๑ ยณฺหิ มยฺ ภนฺเตติ กิ สนฺธาย วทติ ๑ หตฺถิปิ
ชวานฺตํ อนฺุพนฺชิตฺวา คณฺหามิตี อากตฺภูจกถาเน รณฺวา เปสิตา
หตฺถาทโย โส เอวํ อคฺคเหสิ ๑ ราชานิ หตฺถิหิเยว นํ
ปริกฺขิปิตฺวา คณฺหถ ๑ อสฺเสเหว ๑ รเถเหวติ เอวํ อนเนกวาริ
พฺหุ หตฺถาทโย เปเสสิ ๑ เอวํ กเตสฺส ปเนเตสฺส อหิ อเร

*เล่มที่ ๕ อังคฤมาลสุตตวณณนา หน้า ๓๗๕

อังคฤมาโลติ ตสฺมี อญฺจาย สทฺทํ กโรนฺเต เอโกปี อาวุํ
ปริวตฺเตตฺตํ นาสกฺขิ ฯ สพฺเพว โกฎฺเฏตฺตวมาเรสิ ฯ หตฺถิ
อรณฺณหตฺถิ ฯ อสฺสา อรณฺณอสฺสา ฯ รธาปี ตตฺถเว
ภิชฺชนฺตฺติ อิทํ สนฺธาย ราชา เอวํ วทติ ฯ

ปิณฺฑาย ปาวีสฺติ น อิทํ ปจฺมํ ปาวีสิ ฯ อิตฺถิสฺสนทิวสํ
สนฺธาย ปเนตํ วุตฺตํ ฯ เทวสิกฺกปี ปเนส ปวิสฺเตว ฯ มนฺุสฺสา
จ นํ ทิสฺวา อุตฺตสนฺธิปี ปลาณฺธิปี ทวารมฺปี ถเณฺติ ฯ
เอกจฺเจ อังคฤมาโลติ สฺตวาว ปลาณฺธิวา อรณฺณํ วา ปวิสฺนฺติ
ฌริํ วา ปวิสฺตฺวา ทวาริ ถเณฺติ ฯ ปลาณฺธิอฺสฺกโกณฺธา
ปิณฺฑิจิ ทตฺวา ติณฺณฺนฺติ ฯ เถโร อฺพฺงฺกยาคคปิ กญฺจฺนุภิกฺขํปี
น ลภฺติ ฯ ปิณฺฑปาเตน กิลมฺติ ฯ พหิ อลภฺนฺโต นคฺริ
สพฺพสาธารณฺนฺติ นคฺริ ปวิสฺติ ฯ เยน ทฺวารเณ ปวิสฺติ ฯ ตตฺถ
อังคฤมาโล อากฺโตติ กุณฺธิสฺสนทิวสํ ภิชฺชนกรณฺณํ โหติ ฯ
เอตทโหสิตฺติ การุณฺณปฺปตฺติยา อโหสิ ฯ เอเกน อุนมฺนุสฺสสฺสทฺสฺสํ
จมาเตนฺตสฺส เอกทิวสํปี การุณฺณํ นาโหสิ ฯ คพฺภมฺพฺพฺหาย
อิตฺถิยา ทสฺสนมตฺเตเนว กถิ อฺปฺปนฺนฺติ ฯ ปพฺพชฺชาพลเณ ฯ
ปพฺพชฺชาพลณฺหิ เอตํ ฯ

เตนหิตี ยสฺมา เต การุณฺณํ อฺปฺปนฺนํ ฯ ตสฺมาติ
อตุโถ ฯ อริยาย ชาตียาติ อังคฤมาล เอตํ ตฺวํ มา คณฺหิ
เนสา ตว ชาติ ฯ กิหิกาลอ เอส ฯ กิหิ นาม ปาณฺมปี

*เล่มที่ ๘ ราชวคควณณา หน้า ๓๘๐

หนนุติ ๑ อทินุนาทานาทีนปี กโรนุติ ๑ อิทานิ ปน เต อริยา
นาม ชาติ ๑ ตสฺมา ตฺวํ ยโต อหํ ภคินี ชาโตติ สเจ
เอวํ วตฺตํ กุกกฺจายสี ๑ เตนหิอริยาย ชาติยาติ เอวํ
วิเสเสตฺวา วทาหิติ อฺยโยเชติ ๑

ตํ อิตฺถิ เอตทโวจาทิ อิตฺถินํ คพฺภวฺภูจจานฺภูจจัน นาม
น สกฺกา ปฺริเสน อฺปสงฺกมิตฺตุ ๑ เถโร ก็ กโรสีติ ๑
องฺคฺลิมาลตฺเถโร สจฺจกิริยํ กตฺวา โสตฺถิกรณตฺถาย อากโตติ
อาโรจาเปสี ๑ ตโต เต สานฺนียา ปฺริกฺขิปิตฺวา เณรสฺส พหิ-
सानฺนียํ ปิจฺกํ ปณฺญาเปสฺสุ เถโร ตตฺถ นิสีทิตฺวา ยโต
อหํ ภคินี สพฺพณฺณพฺพทฺชสฺส อริยาย ชาติยา ชาโตติ สจฺจกิริยํ
อกาสิ ๑ สห สจฺจวจนเนนฺว ชมฺมกรกโต มุคฺตอฺทกํ วย ทารโก
นิกฺขมิ ๑ มาคฺคฺปฺตฺตานํ โสตฺถิ อโหสิ ๑ อิทนฺจ ปน ปฺริตฺตํ
น กิลฺลิจิ ปฺริสฺสยํ มทฺทติ ๑ มหาปฺริตฺตํ นามตฺนุติ วุตฺตํ ๑
เถเรน นิสีทิตฺวา สจฺจกิริยกตฺถจฺจานเน ปิจฺกํ อํสฺสุ ๑ คพฺภ-
สมฺมุพฺพหํ ติริจฺจานคตฺถิตฺถิปิ อานตฺวา ตตฺถ นิสฺชฺชาเปนฺติ ๑
ตาวเทว สฺวเขน คพฺภวฺภูจจัน โหติ ยา พฺพพลา โหติ
น สกฺกา อานตฺตุ ๑ ตสฺสา ปิจฺกโรวณอฺทกํ เนตฺวา สีเส
สิณฺจนฺติ ๑ ตํ ขณฺเวย คพฺภวฺภูจจัน โหติ อณฺณปปี โรคํ
วฺอุปสมฺเมติ ๑ ยาว กปฺปา ติฏฺฐนฺกปาฏฺฐิหาริยํ กิเรตฺตํ ๑

ก็ ปน ภควา เถริ เวชชกมฺมํ การาเปสีติ น

*เล่มที่ ๕ อังคุลิมาตสุตตวณฺณนา หน้า ๓๘๑

การาเปสี ฯ เถรณฺหิ ทิสฺวา มนุสฺสา ภีตา ปลายนฺติ ฯ
เถโร ภิกฺขุหาเรน กิลมฺติ ฯ สมณฺชมฺมํ กาคฺคฺ น สกฺโกติ ฯ
ตสฺส อนุกฺคเหน สจฺจกิริยํ กาวเรสี ฯ เอวํ กิรฺตสฺส อโหสิ
อิทานิ กิร อังคุลิมาตฺเถโร เมตฺตจิตฺตํ ปฏิลภิตฺวา สจฺจ-
กิริยาย มนุสฺसानํ โสตฺถิภาวํ กโรตฺตีติ มนุสฺสา เถโร
อุปสงฺกมิตพฺพํ มลฺลณฺิสฺสนฺติ ฯ ตโต ภิกฺขุหาเรน อกิลมฺนฺโต
สมณฺชมฺมํ กาคฺคฺ สกฺขิสฺสตีติ อนุกฺคเหน สจฺจกิริยํ กาวเรสี น
หิ สจฺจกิริยา เวชชกมฺมํ โหติ เถรสฺสาปี จ สมณฺชมฺมํ
กิรฺตฺสามิตี มุลกมฺมญฺจานํ คเหตุวา รตฺตญฺจานทิวาญฺจานเ
นินฺนฺนฺสฺส จิตฺตํ กมฺมญฺจานาภิมฺขํ น กจฺฉติ ฯ อญฺวิยํ จตฺวา
มนุสฺसानํ ฆาฏิตฺตญฺจานเมว ปากญฺํ โหติ ทฺกคฺโตมฺหิ ชุทฺทก-
ปฺตฺโตมฺหิ ชีวิทํ เม เทหิ สามิตี มรณฺภิตานํ วจฺนากาโร
จ หตฺถปาทวิกาโร จ อาปาถํ อากจฺฉติ ฯ โส วิปฺปฏิสฺสริ
หุจฺวา ตโตว อญฺจาย กจฺฉติ ฯ อถสฺส ภควา ตํ ชาตี
อพฺโพหาริกํ กตฺวา เอว (๑) วิปฺสฺสนํ วทฺเตตฺวา อรหตฺตํ
คณฺ्हิสฺสตีติ อริยาย ชาติยา สจฺจกิริยํ กาวเรสี ฯ เอโก
วูปกญฺโจตฺติอาทิ วตฺถสฺสฺเต (๒)วิตฺถาริตํ ฯ

อณฺเณนปี เตชฺชชฺชิตฺโตติ กากฺสนฺนชฺชสุกราทินํ ปฏิกฺกมา-
ปนฺตถาย สมฺนฺตา ปริกฺเขปมฺตเต จาเน เยน เกนจิ

*เล่มที่ ๘ ราชวคฺควณณา หน้า ๓๘๒

ทิสภาเคน ชิตฺโต อากนฺตฺวา เถรสฺเสว กายเ ปตฺติ ฯ
กิตฺตเก จาเน เอว โหติ ฯ คณฺจิกํ ปฏิมุญฺจิตฺวา ปิณฺฑาย
จริตฺวา ปฏินิวตฺเตตฺวา ยาว คณฺจิกปฏิมุญฺกฏฺจัน อากจฺฉติ
ตาว โหติ ภูนฺเนน สีเสนาติ มหาจมฺมํ ฉินฺทิตฺวา ยาว
อฏฺฐิมริยาทาย ภูนฺเนน ฯ

พฺรหฺมณฺติ จีณาสวภาวํ สนฺธายาห ฯ ยสฺส โจ ตฺวํ
พฺรหฺมณฺ กมฺมสฺส วิปาเกนาติ อิทํ สภาคทิกฺกุจฺจมฺมเวทนียกมฺมํ
สนฺธาย วุตฺตํ ฯ กมฺมํ หิ กรียมาเนว ตโย โกฏฺจาเส ปุเรติ
สत्ตสฺส จิตฺเตสฺส กุสลา วา อกุสลา วา ปจฺมชวณเจตนา
ทิกฺกุจฺจมฺมเวทนียกมฺมํ นาม โหติ ตํ อิมสฺมีเยว อตฺตภาเว
วิปากํ เทติ ตถา อสฺกโกณฺตํ อโหสิ กมฺมํ นาโหสิ
กมฺมวิปาโก น ภวิสฺสติ กมฺมวิปาโก นตฺถิ กมฺมวิปาโกติ
อิมสฺส ติกฺสฺส วเสน อโหสิกมฺมํ นาม โหติ อตฺถสาธิกา
สत्ตมชวณเจตนา อุปฺปชฺชเวทนียกมฺมํ นาม ฯ ตํ อนนฺตเร
อตฺตภาเว วิปากํ เทติ ตถา อสฺกโกณฺตํ วุตฺตนเยเนว ตํ
อโหสิกมฺมํ นาม โหติ อุกฺกนฺนมนฺตเร ปญฺจ ชวณเจตนา
อปรายปริยเวทนียกมฺมํ นาม โหติ ตํ อนาคเต ยทา โอกาสํ
ลภติ ฯ ตทา วิปากํ เทติ สติ สํสารปฺปวตฺติยา อโหสิ-
กมฺมํ นาม น โหติ เถรสฺส ปน อุปฺปชฺชเวทนียญฺจ
อปรายปริยเวทนียญฺจจาติ อิมานิ เทว กมฺมานิ กมฺมกฺขยเกรน

*เล่มที่ ๕ องคุลิมาลสูตรตวณณา หน้า ๓๘๓

อรหตตมกเคน สมุคฆาฏิตานี ฯ ฏิกุจธมมเวทนีย อตถิ ฯ ตํ
อรหตตปฺปตฺตสสาปี วิปากํ เทติเยว ฯ ตํ สนฺชาย ภควา
ยสฺส โข ตวฺนฺตฺติอาทิมานฺห ฯ ตสฺมา ยสฺส โขติ เอตฺถ
ยาทิสฺส โข ตวํ พุราหุมนฺณ กมฺมสฺส วิปาเกนาติ เอวํ
อตฺถโถ เวทิตฺตฺตํ โฟ ฯ

อพฺภา มฺตฺตฺตติ เทสนาสีสมตฺตเมตํ ฯ อพฺภา มหียา
ฐโม รโฆ ราหุติ อิมหิ ปน อูปกฺกิลเสหิ มฺตฺตฺต จนฺทิมาน
อิธ อธิปฺเปโต ฯ ยถา หิ เอวํ นิรฺูปกฺกิลโส จนฺทิมาน
โลกํ ปภาเสติ ฯ เอวํ ปมาทกิลเสวิมฺตฺตฺต อปฺปมตฺตฺต ฏิกฺข
อิมํ อตฺตโน ขนฺชายตฺตนาตฺตโลกํ ปภาเสติ ฯ วิหตฺกิลเสนฺชการี
กโรติ ฯ

กฺสเลน ปิถียฺยตีติ (๑)มกฺกกฺสเลน ปิถียฺยติ อปฺปฏิสนฺธิกํ
กรียฺยติ ฯ ยฺยชฺติ พุทฺธสาสเนติ พุทฺธสาสเน กาเยน วาจา
มนสา จ ยฺยตฺตปฺปยฺยตฺต วิหฺรติ ฯ อิมานฺติ สฺส เณรฺส
อุทานกาถา นาม ฯ

ทิสฺสา หิ เมตฺติ อิทํ กิรฺเถโร อตฺตโน ปฺริตฺตนาการี
กโรนฺนฺโต อาห ฯ ตตฺถ ทิสฺสา หิ เมตฺติ มม สปฺตฺตา ฯ เย
มํ เอวํ อูปวทฺนฺตฺติยถา มยํ องฺคุลิมาเลน มารีตานํ
ฉาตกานํ วเสน ทฺกฺขํ เวทियาม ฯ เอวํ องฺคุลิมาโลปี เวทียตฺติ

*เล่มที่ ๘ ราชวคฺควณณา หน้า ๓๘๔

เต มยฺหํ ทิสฺวา จตุสจฺจชฺรมมกถํ สฺสณฺนตฺตํ อตุโถ ๑ ยฺยชฺชนตฺตํ
กายวาจาเมเนหิ ยุตฺตปฺปยุตฺตา วิหรนฺตุ ๑ เย ชฺรมเมวาทปยฺนติ
สนฺโตติ เต สนฺโต สปฺปริสฺตา ชฺรมฺเมว อาทเปฺนติ สมาทเปฺนติ
คณฺหาเปฺนติ ๑ เต มนุชฺชา มยฺหํ สปฺตฺตา ภชฺนตฺตํ เสวณฺตุ ปยฺรูปา
สนฺตฺตํ อตุโถ ๑

อวิโรธปฺปลัสนฺนติ (๑) อวิโรธํ วุจฺจติ เมตฺตา ๑ เมตฺตาปฺปลัสนฺติ (๒)
อตุโถ ๑ สฺสณฺนตฺตํ ชฺรมฺมํ กาลเณนาติ ขณฺเณ ขณฺเณ ขนฺติเมตฺตา-
ปฏฺฐิสงฺขาสารณียชฺรมฺมํ สฺสณฺนตฺตํ ๑ ตลฺลจ อนุวិธียฺนตฺตํ ตลฺลจ ชฺรมฺมํ
อนุกโรนฺตุ ปุเรนฺตุ ๑

น หิ ชาตฺถํ โส มมฺหิ หีเสติ โย มยฺหํ ทิสฺวา ๑ โส
มํ เอกํเสเนว น หีเสยฺย ๑ อณฺณํ วา ปน กิณฺณํ นนฺติ
น เกวลํ มํ ๑ อณฺณํปิ ปน กิณฺณํ ปุคฺคํ มา วิหีสฺนตฺตํ
มา วิเหเจนตฺตํ ๑ ปปฺปยุยฺย ปรมฺมํ สนฺติณฺติ ปรมฺมํ สนฺติภูตํ
นิพฺพานํ ปาปฺณิตฺวา ๑ รกฺขยฺย ตสฺสวารเรติ ตสฺสา วุจฺจนฺติ
สตฺตณฺหา ๑ ถาวรา นิตฺตณฺหา ๑ อิทํ วุตฺตํ โหติ โย นิพฺพานํ
ปาปฺณนฺติ ๑ โส สพฺพํ ตสฺสวารํ รกฺขิตฺตํ สมตฺตํ โหติ ตสฺมา
มยฺหมปิ สทิสฺวา นิพฺพานํ ปาปฺณนฺติ ๑ เอวํ มํ เอกํเสเนว
น หีเสยฺยสนฺตีติ ๑ อิมํ ติสฺโส กถา อตฺตโน ปรีตฺตํ กาทํ
อาห ๑

อิทานิ อตฺตโนว ปฏฺฐิปตฺตี ทิเปฺนโต อุกถนฺติ นยฺนติ

*เล่มที่ ๘ อังคุลิมาตสุตตวณฺณนา หน้า ๓๘๕

เนตฺติกาติอาทิมหา ๑ ตตฺถ เนตฺติกาติ เย มาติกั โสเชตฺวา
 พนฺธิตพฺพภูจฺจเน พนฺธิตฺวา อุทกั นยฺนฺติ ๑ อุตฺตการาติ อุตฺตการกา นมยฺนฺตีติ
 เตลลณฺชิเกน มกฺขेतฺวา กุกฺกุเล ตาเปตฺวา อุนฺนตฺนฺนตฺตภูจฺจเน
 นเมนฺตา อุชฺฐั กโรนฺติ ๑ เตชนนฺติ กณฺฑั ๑ ตลฺหิ อิตฺสาสสส
 เตชฺฐั กโรติ ปฺรณฺจ ตชฺเชติ ๑ ตสฺมา เตชนนฺติ วุจฺจติ ๑ อตฺตानั
 ทมยฺนฺตีติ ยถา เนตฺติกา อชฺชมฺกฺเคน อุทกั นยฺนฺติ ๑ อุตฺตการา
 เตชนั ๑ ตจฺจนฺกา จ ทารุ อุชฺฐั กโรนฺติ ๑ เอวเมว ปณฺชิตา
 อตฺตानั ทเมนฺติ อุชฺฐั กโรนฺติ นิพฺพิเสวนั กโรนฺติ ๑

ตาทีนาติ อิกฺขฺยานิกฺขฺยาทีสุ นิพฺพิกาเรน ปณฺจหากาเรหิ
 ภควา ตาที ๑ อิกฺขฺยานิกฺขฺเย ตาที ๑ วนฺตาวีติ ตาที ๑
 จตฺตาวีติ ตาที ตินฺณฺณาวีติ ตาที ๑ ตนฺนินฺทุเทสา ตาทีติ เอว
 ตาทิลกฺขณฺปฺตฺเตน สตฺถารรา ๑ ภาวเนตฺตีติ ภาวชฺช ๑
 ตลฺหาเยตฺ ตามั ๑ ตาย หิ โคณฺา วิย กิ์วายั รชฺชฺยา
 สตฺตฺตา หทฺเย พทฺธา ตนฺตึ ภาวึ นยฺนฺติ ๑ ตสฺมา ภาวเนตฺตีติ
 วุจฺจติ ๑ สฺมุจฺโจ กมฺมวิปาเกนาติ มกฺกเจตฺนาย สฺมุจฺโจ ๑ ยสฺมา
 หิ มกฺกเจตฺนาย กมฺมึ ปจฺจติ วิปจฺจติ ๗ยฺหติ ๑ ปฺริกฺขยั
 คจฺจติ ๑ ตสฺมา สฺา กมฺมวิปาโกติ วุจฺจติ ๑ ตาย หิ สฺมุจฺจตฺตา
 เอส ๑ อนโณ นิกฺกิลฺโส ชาโต น ทุกฺขเวทฺนาย อนโณ ๑
 ภูจฺจามิติ เจตฺถ เถยฺยปฺริโกโค อึณปฺริโกโค ทายชฺชปฺริโกโค
 สามีปฺริโกโคติ จตฺตารอ ปฺริโกคา เวทิตพฺพา ๑ ตตฺถ ทุสฺสีลสฺส
 ปฺริโกโค เถยฺยปฺริโกโค นาม ๑ โส หิ จตฺตารอ ปจฺจเย

ปียชาติกสุตตวณณา

เอวมเม สุตนติ ปียชาติกสุตต์ ๑ ตตถ เนว กมมนตา
ปฎิภนตติ น สพเพน สพพํ ปฎิภนติ ๑ ปกตินิยามน
ปน น ปฎิภนติ ๑ ทุตยปเทปี เอเสว นโย ๑ เอตถ จ น ปฎิภตติ
น รุจจติ ๑ อาพहनติ สุตานํ ๑ อลลตตตตติ วิวณตตาย
อลลตภาโว ๑ อินุทริยานิ นาม มโนวิญญะยา ฐมา ๑
ปติภูจโศกาสํ ปน สนุชาย อิทํ วุตตํ ๑ ปียชาติกาติ ปียโต
ชายนติ ๑ ปียมุภาวิกาติ ปียโต ปภวนติ ๑

สเจ ตํ มหาราชาติ ตสส อตถํ อสลลกขยมานาปี สตุลริ
สทุชาย เอวํ วทติ ๑ จร ปิเรติ อเปหิ อมหากํ ปเร
อนชตตติกฏเตติ อตุโธ ๑ อถวา จร ปิเรติ ปรัตถ กจจ
มา อิช ตัญญาติปี อตุโธ ๑

ทวิธา เมตฺวาติ อสินา เทว โกญฺจาเส กโรนุโต
ฉินุทิตฺวา ๑ อตฺตานํ อุปฺผาเลสีติ (๑) เตเนว อสินา อตฺตโน อุทริ
ผาเลสี ๑ ยทิ หิ ตสส सा अप्पिया गवेय्य ๑ อิทานิ
อลลํ มาตฺคามํ กณฺหิสฺสามิติ อตฺตานํ น ฆาเตยฺย ๑ ยสฺมา
ปนสฺส सा ปिया ओही ๑ ตสฺมา ปรัตถเกปี ตาย สทฺธี
สมจฺจิกาวํ ปตฺถยมาโน เอวมกาสิ ๑

ปียา เต วชรฺริติ เอวํ กิรสฺสา ओही สจําหํ ภูตปฺพุทฺ

*เล่มที่ ๘ ราชวคควณณา หน้า ๓๘๘

มหาราช อิมิสฺสาเยว สวาคุณฺธิ อณฺฺตริสฺสา อิตฺถียาติ
อาทิกถํ กถเยยฺย ๑ โก เต เอวํ อกาสิ อเปหิ นตฺถิ
เอตฺนตฺถิ มํ ปฏฺฐิสฺเสชฺเชยฺย ๑ วตฺตมาเนเนว นํ สลฺยาเปสฺสามีติ
จินฺเตตฺวา เอวมาน ๑ วิปริณามลฺยาถาภาวติ เอตฺถ มรณฺวเสน
วิปริณาโม ๑ เกนจิ สทฺธิ ปลายิตฺวา คมนวเสน อณฺฺลยาภาโว
เวทิตพฺโพ ๑

วาสภายาติ วาสภา นาม รณฺโณ เอกา เทวี ๑ ตํ
สนฺธายาห ๑

ปิยา เต อหนฺติ กสฺมา สพฺพปจฺฉา อาห ๑ เอวํ
กิสฺสา อโหสิ อํ ราชาน มยํหํ กุปีโต ๑ สจฺจํ สพฺพปจฺฉมํ
ปิยา เต อหนฺติ ปุจฺเจยฺย น เม ตวํ ปิยา ๑ จร ปิเรติ
วเทยฺย ๑ เอวํ สนฺเต กถาปติญฺจานํ น ลภิสฺสตีติ กถาย
ปติญฺจานตฺถํ สพฺพปจฺฉา ปุจฺฉิ ๑ กาสิโกสเลสุ นทฺทิตภาเว
วิปริณาโม ๑ ปฏฺฐิราชนํ หตฺถคมนวเสน อณฺฺลยาภาโว
เวทิตพฺโพ ๑

อาจเมหีติ (๑) อาจมนทกํ เทหิ ๑ อาจมิตฺวา หตฺถปาเท
โธวิทฺวา มุขํ วิทฺวาเลตฺวา สตฺถารํ นมสฺสิตฺกาโม เอวมาน ๑
เสสํ สพฺพตฺถ อุตฺตานเมวาติ ๑

ปิยชาติกสฺตฺตวณฺณา นิฏฺฐิตา ๑

พาหิติกสูตตวณณา

เอวมเม สุตุนติ พาหิติกสูตต์ ๑ ตตถ เอกปฺนุฑริกั
นาคนฺติ เอว์นามกั หตฺถิ ๑ ตสฺส กิร ฬาสูกานั อฺปฺริ
तालफलमत्तं पण्डितगुणानं उदधि १ तेनसुस एकपुण्ड्रिโกदि
นามं अङ्गु १ सिर्विषुत्तं महामत्तनฺติ ปจฺเจกหตฺถิ อภิรุหิตฺวา
กถาฬาสูกตฺถิ สทฺธิ กจฺจนฺติ เอว์นามกั महामत्तं ๑ आयสฺมา โนติ
เอตถ โนติ ปุจฺจาย นิปาโต ๑ महामत्तो เทรสฺส สงฺฆาฏี-
ปตฺตชารณการि สल्लกฺเขตฺวาเอวี महाराชาติ आह ๑

โอปารมฺโกติ (๑) โอปารมฺกั โทสั อโรปนารโห ๑ กิ
ปุจฺจามิตฺติ ราชา ปุจฺจติ ๑ สุนฺทริวตฺตฺสมี อฺปฺปนฺนมิทฺถ สุตฺตนฺติ
ปุจฺจามิตฺติ ปุจฺจติ ๑ ยญฺหิ มยฺ ภนฺเตติ ภนฺเต ยมฺ
วิญญูหิตฺติ อิทฺถ ปทฺถิ คเหตุวา ปญฺเฬน ปฺริปุเรตฺตุ นาสกฺขิมฺหา
ตฺถิ การณฺม आयสฺมตา เอวี วทนฺเตน ปฺริปุริตฺถิ ๑

อกุสโลติ อโกสลลสมฺภูโต ๑ สาวชฺไชติ สโทโส ๑
สพฺยาปชฺโณติ (๒) สทฺกฺโข ๑ ทฺกฺขวิปาโกติ อธิ นิสฺสนฺทวิปาโก
กถิตฺโต ๑ ตสฺสาติ ตสฺส เอวี อตฺตพฺยาพาธาทีนํ
อตฺถาย ปวตฺตกายสมาจารสฺส ๑

สพฺพากุสลชฺมมปฺหิโน โข महाराช तदात्तो गुसल-
चम्मसम्मनानात्तोติ एतत्त सपฺเพสฺสเยว อกุสลानํ चम्मานं ปหานं

*เล่มที่ ๘ ราชวคควณณา หน้า ๓๘๐

วณณตตีติ ฯ อาม วณณตตีติ วุตเต ยถา ปุจญา ฯ ตถา อตุโธ
วตุโต ภเวยฺย ฯ เอวํ พุยากรณํ ปน น ภาริยํ ฯ อปฺปหีน-
อกุสลปิ หิ ปหานํ วณณยุยฺย ฯ ภควา ปน ปหีนากุสลตาย
ยถาการิ ตถาวาทีติ ทสฺเสตุํ เอวํ พุยาภาสิ ฯ สุกกปกฺเขปี
เอเสว นโย ฯ

พาหิตีกาติ พาหิติรฎฺเฐ อฏฺฐจิตฺตวตฺตสฺเสตุํ นามํ ฯ โสฬสสมา
อายามณาติ อายามน สมโสฬส หตฺถา ฯ อฏฺฐสมา วิตุถาเรนาติ
วิตฺถาเรน สมอฏฺฐ หตฺถา ฯ

ภควโต ปาทาสีติ ภควโต นียยาเทสิ ฯ ทตุวา จ ปน
คณฺฐกฺฎิยํ วิตานิ กตุวา พนฺธิ ฯ ตโต ปฏฺฐาย คณฺฐกฺฎิ
ภิยฺโยโส มตฺตตาย โสภิ ฯ เสถํ สพฺพตฺถ อุตฺตานเมว ฯ
เนยฺยปฺกุกฺลสฺส ปน วเสน อัยฺย เทสนา นิฏฺฐิตาติ ฯ

พาหิติกสุตฺตวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

*เล่มที่ ๘ ราชวคฺคณณนา หน้ ๓๘๒

ปณณั นึหริตฺวา ภควโต ปุโรโต จเปตฺวา ภควา อิมั
ทฺวตฺตีสาย ปุคฺเตหิ สทฺธิ์ เสนาปติโน มตฺตาสนั ๑ อหั
เอตฺปิ น จินฺตยามิ ๑ สปปิจาภูิปจฺจยา ก็ จินฺเตสฺสามิตฺติ (๑)
อาห ๑ ภควา มลฺลิกเก มา จินฺตยิ ๑ อนมตฺคฺเค สัสาเร
นาม วตฺตมานานั โหติ เอตฺนติ อนิจฺจตาทีปฏิสัยฺยตฺตํ ชมฺมกถั
กตฺวา อคฺมาสี ๑ มลฺลิกา ทฺวตฺตีส สฺมุณิสายโย ปกฺโกสาเปตฺวา
โอบาทำ อทาสิ ๑ ราชา มลฺลิกั ปกฺโกสาเปตฺวา เสนาปติโน
อมฺหากั อนฺตเร ภินฺนโทโส (๒)อตฺถิ นตฺถิตฺติ ปุจฺฉิ นตฺถิ
สามิตฺติ ๑ โส ตฺสฺสา วจเนน ตฺสฺส นินฺโทสภาวั ญตฺวา
วิปฺปฏิสาริ พลวโทมนสฺสั อฺปฺปาเทสิ ๑ โส เอวรूपิ นาม
อโทสการกั มั สมฺภาวยิตฺวา อาคตฺ สหายกั วินาเสสินฺติ
ตโต ปฏฺจาย ปาสาเท วา นาฏฺเกสฺสุ วา ราชฺชฺสฺเชสฺสุ วา
จิตฺตสฺสฺสาทั อลฺมานโน ตตฺถ ตตฺถ วิจริตฺตุ อารทฺโธ ๑
เอตฺเทวสฺส (๓) กิจฺจํ อโหสิ ๑ อิทั สนฺชาย วุคฺตํ เกนจิทฺเว
กรณฺิเยนาติ ๑ ทิฆั การายนฺนติ ทิฆการายโน นาม พนฺรฺล-
มลฺลเสนาปติสฺส ภากิเนยฺโย เอตฺสฺส เม มาตฺุโล อโทสการโก
นิกฺการณฺน ฆาติโตติ รมฺญา เสนาปติภูจฺจเนน จปีโต ๑ ตั
สนฺชายตฺตํ วุคฺตํ ๑ มหจฺจราชานูภาวเณนาติ มหตา ราชานู-
ภาวเณ ๑ ฐรณฺิตลั ภินฺนทฺนโต วิย สาคฺริ ปรีวตฺเตนฺโต วิย

*เล่มที่ ๕ ฌมมเจตยสุตตวณณนา หนา ๓๕๓

วิจิตตเวสโสเภณ มหตา พลกาเยนาติ อตุโถ ๑ ปาสาทิกานีติ
ทสฺสเนเนว สห ปาสาทชนกานี ๑ ปสาทนียานีติ ตสฺสเสว
เววจนํ ๑ อถวา ๑ ปาสาทิกานีติ ทสฺสทฺทานี ๑ ปาสาทนียานีติ
ปาสาทชนกานี อปฺปสทฺทานีติ นิสฺสทฺทานี ๑ อปฺปนิกุโฆसानีติ
อวิภาวิตฺถุเจน นิกุโฆเสน รหิตานี ๑ วิชนวาทานีติ วิคต-
ชนวาทานี ๑ มนุสฺสราหสฺสเสยฺยกานีติ มนุสฺसानํ รหสฺสกมฺมา*-
นุจฺฉวิกานี ๑ รหสฺสมนฺตํ มนฺเตนฺตานํ อนฺรูปานีติ อตุโถ ๑
ปฏิสลฺลานสารุปฺปานีติ นิลีนมานภาวสฺส เอกีภาวสฺส อนุจฺฉ-
วิกานี ๑ ยตฺถ สฺสํ มยฺนติ น เตน ตตฺถ ภควา ปยิริปาสิตปฺพุโพ
ตาทิสฺส ปน ปยิริปาสิตปฺพุโพ ๑ ตสฺมา ยาทิสฺส สฺสํ มยฺนติ อยเมตฺถ
อตุโถ ๑

อตุถิ มหาราชาติ ปณฺทิตฺ เสนาปติ ราชา ภควนฺตํ
มมายตีติ ชานาติ ๑ โส สเจ มํ ราชา กหํ ภควาติ
วเทยฺย ๑ อทนฺธาเยนฺเตน อาจิกฺขิตฺุ ยุตฺตนฺติ จรปฺริเส ปโยเชตฺวา
ภควโต นิवासนฺภูจานํ ฌตฺวาว วิหฺรติ ๑ ตสฺมา เอวมาห ๑
อารามํ ปาวีสิติ พหินิคเม ขนฺธาวาริ พนฺธาเปตฺวา การายเนน
สทฺธี ปาวีสิ ๑

วิหาโรติ คนฺธกฺฎี สนฺธายาหฺสฺ ๑ อาพินฺทนฺติ ปมฺขํ ๑
อูกฺกาสิตฺวาติ อูกฺกาสิตฺสทฺทํ กตฺวา ๑ อคฺคพนฺติ กวาภูํ ๑
อาโกญฺเหตีติ อคฺคนฺเขน อีสกํ กุญฺจิกฺจฺฉิทฺทสมิเป โกญฺเหตีติ

*เล่มที่ ๘ ฌมมเจตยสุตตวณณนา หน้า ๓๘๕

กปโปโกฏฐิสฺ ทานํ ททมานเหหิ น สหตถา ทวารวिवรรณกมมํ
 กตฺตุนฺติ สยเมว ทวารํ วิวภูํ ๑ ตํ ปน ยสฺมา ภควโต
 มเนน วิวภูํ ๑ ตสฺมา วิวริ ภควา ทวารนฺติ วตฺตํ วฏฺฐติ ๑
 วิหารํ ปวิสิตฺวาติ คนฺธกฺฎี ปวิสิตฺวา ๑ ตสฺมี ปน ปวิฏฺฐมตฺเตเยว
 การายโน ปลจ ราชกฺกฐภณฺทานิ คเหตุวา ขนฺธวารี
 คนฺธวา วิฆฺฐทํ (๑) อามนฺเตสิ นตฺตํ สมฺม อุตฺสาเปหิตี ๑
 มยฺหํ ปิตา ก็ คโตติ ๑ ปิตริ มา ปฺจจ ๑ สเจ ตฺवं น
 อุตฺสาเปสิ ๑ ตํ คณฺหิตฺวา อหํ อุตฺสาเปมีติ ๑ อุตฺสาเปมิ
 สมฺมาติ สมฺปฏฺิจฺฉิ ๑ การายโน รณฺโณ เอกํ อสฺสณฺจ
 อสิณฺจ เอกเมว จ ปรีจาริกํ อิตฺถิ จเปตฺวาสเจ ราชา
 ชีวิตฺน อตฺถโก ๑ มา อากจฺนตฺตติ วตฺวา วิฆฺฐทภสฺส นตฺตํ
 อุตฺสาเปตฺวา ตํ คเหตุวา สวตฺถิเมว คโต ๑

ฌมฺมนวโยติ ปฺจจกฺขณณสงฺฆาตสฺส ฌมฺมสฺส อนฺนโย
 อนฺนมานํ ๑ อนฺนพฺพุทฺธิติ อตฺถโก ๑ อิทานิ เยนสฺส ฌมฺมนวเยน
 สมฺมาสมฺพุทฺโธ ภควาติอาทิ โหติ ตํ ทสฺเสตฺตํ อีธ ปนาหํ ภนฺเตติ-
 อาทิมาน ๑ ตตฺถ อาปณฺโกฏฺฐิกนฺติ ปาโณติ ชีวิตํ ๑ ตํ มรียาทํ (๒)
 อนฺนโต กริตฺวา ๑ มรณฺสมเยปี จรณฺติเยว ๑ ตํ น วิตฺถกมฺนฺตฺติ
 วตฺตํ โหติ อปณฺโกฏฺฐิกนฺติปี ปาโจ ๑ อาชีวปรียนฺตฺนติ
 อตฺถโก ๑ ยถา เอกจฺเจ ชีวิตเหตุ อตฺถกมฺนฺตา อาปณฺโกฏฺฐิกํ

*เล่มที่ ๘ ราชวคควณณา หน้า ๓๘๖

กตุวา จรนุติ น เวนุติ อตุโถ ๑ อยมปี โข เม ฆนุเตติ
พุทฐสุพุทฐตาย ฆมมสุวากุฆาตตาย สงฆสุปฏิปนุตตาย จ เอต
เอว โหติ เอว हि เม ฆนุเต อยิ ฆควติ ฆมมनुโย
โหตีติ ทีเปติ ๑ เอเสว นโย สพุพตถ ๑

น วिय มลฺลเ จกขุํ พนุชฺชเตติ จกขุํ อพนุชฺชเต
วिय ๑ อปาสาทิกิํ हि तिसुवा पुन ओโลกनकिज्जि न โหติ
ตसुमा โส จกขุํ न พนุชฺชติ นาม ๑ ปาสาทิกิํ तिसुवा
पुनपुन ओโลกनकिज्जि โหति तसुमा โस जकขुํ พนุชฺชติ
นาม ๑ อิมे จ อปาสาทิกิ ๑ ตसुमा เอวมมาห ๑ พนุชฺชโรโค
โนติ กุโรโค (๑) อมฺหากิํ กุเล ชาตา เอวรูปา โหนตีติ
วทนุติ ๑ อุพารนุติ มहेสกขุํ ๑ ปุพฺเพนาปรนุติ ปุพฺพโต
อปรี วิเสสि ๑ ตตถ จ (๒) กสิณปริกมฺมิ กตุวา สમાปตฺตี นิพฺพตฺเตนโต
อุพาริ ปุพฺเพ (๓) วิเสสि สลฺยชานาติ นาม ๑ สમાปตฺตี ปทฺฐจानิ
กตุวา วิปฺสสนิ วทฺเตตฺตวา อรหตฺตํ คณฺหนโต อุพาริ
ปุพฺพโต อปรี วิเสสि สลฺยชานาติ นาม ๑

ฆาเถตฺตายิ วา ฆาเตตฺตุนุติ ฆาเตตฺตพฺพตฺตกํ ฆาเตตฺตํ ๑
ชาเปตฺตายิ วา ชาเปตฺตุนุติ ฆเนน วา ชาเปตฺตพฺพตฺตกํ ชาเปตฺตํ
ชานิตฺตํ อธนํ กาคฺติ ๑ ปพฺพาเชตฺตายิ วา ปพฺพาเชตฺตุนุติ รกฺขโต วา
ปพฺพาเชตฺตพฺพตฺตกํ ปพฺพาเชตฺตํ ๑

*เล่มที่ ๕ ธรรมเจติยสูตรตวณณา หน้า ๓๕๗

อิสิทตปุราณาติ (๑) อิสิทตโต จ ปุราโณ จ ฯ เตสุ เอโก
พุรหุมจารี ฯ เอโก สทธารสนุคฺกุโจ ฯ มมกตฺตาติ มม สนฺตํ
ภตฺตํ เอเตสนฺติ มมกตฺตา ฯ มมยानาติ มม สนฺตํ ยานํ
เอเตสนฺติ มมยानา ฯ ชีวิตํ (๒) ทาตาติ ชีวิตวฺตฺตี ทาตา ฯ
วีรมฺสมาโนติ อุปฺปริกฺขมาโน ฯ

ตทา กิร ราชา นิทฺทํ อโนกฺกนฺโตว โอกฺกนฺโต วีย
หฺตุวา นิปฺชฺชํ ฯ อถ เต ฅปฺตโย กตฺรสมฺมํ ทิสากาเค
ภควาติ ปุจฺฉิตฺวา อสุกฺสมฺมํ นามาติ สฺตุวา มนฺตยฺยํ ยน
สมฺมาสมฺพุทฺโธ ฯ เตน ลีเส กเต ราชา ปาทโต โหติ
ยน ราชา ฯ เตน ลีเส กเต สฺตุธา ปาทโต โหติ กิ
กริสฺสามาติ ฯ ตโต เนลํ เอตทโหสิ ราชา กุปฺปมาโน
ยํ อมฺหากํ เทติ ตํ อจฺฉินฺทเยยฺ น โข ปน มยํ สกฺโกม
ชานมานา สฺตุถารํ ปาทโต กาคฺชนฺติ ราชานํ ปาทโต กฺตุวา
นิปฺชฺชํ ฯ ตํ สนฺธาย อยํ ราชา เอวมาห ฯ

ปฏฺกามีติ คนฺธกฺกุโธ นิภฺขมิตฺวา การายนฺตฺส จิตฺกฺจฺฉานํ
คโต ฯ ตํ ตตฺถ อทิสฺวา ขนฺธาวารกฺจฺฉานํ คโต ฯ ตตฺถาปี
อญฺญํ อทิสฺวา ตํ อิตฺถิ ปุจฺฉิ ฯ สทา สพฺพํ ปวฺตฺตี
อาจิกฺขิ ฯ ราชา น อิทานิ มยา เอกเกน ตตฺถ คนฺตพฺพํ
ราชคหิ คนฺตฺวา ภากิเนยฺเยน สทฺธิ อากนฺตฺวา มยฺหิ รชฺชํ

*เล่มที่ ๘ ราชวคฺควณณา หน้า ๓๕๘

คณฺหิสฺสามิตี ราชคหํ กจฺจนฺโต อนุตรามกฺเค กณฺชาทก-
 กตฺตณฺเจว ภูณฺชิ ฯ พหฺลอุทกณฺจ ปวี ฯ ตสฺส สฺขุมาลปคตฺกสฺส
 อาหาโร น สมฺมาปรินามิ โส ราชคหํ ปาปฺพนฺโตปิ
 วิกาเล ทฺวารเรสุ ปิหิตेषฺว ปาปฺณิ ฯ อชฺช สาลายํ สยิตฺวา
 เสว มยฺหํ ภากิเนยฺยํ ปสฺสิสฺสามิตี พหฺนินฺนเร สาลาย
 นิปชฺชิ ฯ ตสฺส รตฺติภาเค อุฏฺฐานานิ ปวตฺตีสฺว ฯ กตฺปิย วาเร
 พหิ นิกฺขมิ ฯ ตโต ปฏฺฐาย ปทสา กนฺตุํ อสฺกโกนฺโต ตสฺสา
 อิตฺถิยา องฺเก นิปชฺชิตฺวา พลวปจฺจุเส กาลมกาสิ ฯ สา
 ตสฺส มตฺทาวํ ฅตฺวา ทฺวีสุ รมฺมเจสุ (๑) รชฺชํ กาทเรตฺวา อิทานิ
 ปฺรสุส พหฺนินฺนเร อนาถสาลาย อนาถกาลกิริยํ กตฺวา นิปฺนโน
 มยฺหํ สามิ โกสฺลราชาติอาทีนิ วทมานา อุจฺจาสทฺเทน
 ปรีเทวิตฺถุํ อารกิ ฯ มนฺุสฺสา สฺวตฺวา รมฺโถ อาโรเจสุ ฯ
 ราชฯ อาคนฺตฺวา ทิสฺวา สลฺขานิตฺวา อากตฺตการณฺํ สฺวตฺวา
 มหาปรีหารเณ สรีริกจฺจํ กริตฺวา วิทฺฐทํ คณฺหิสฺสามิตี
 เภริณฺจาราเปตฺวา (๒) พลกายํ สนนฺิปาเตสิ ฯ อมจฺจา ปาทेषฺ
 นิปตฺติตฺวา สเจ เทว ตฺมฺหากํ มาตุโล อโรโค อสฺส ฯ ตฺมฺหากํ
 กนฺตุํ ยุตฺตํ ภเวยฺย ฯ อิทานิ ปน วิทฺฐทโกปี ตฺมฺเห นิสฺสาย
 ฅตฺตํ อสฺสาเปตฺุ อรหตีเยวาติ สลฺลนาเปตฺวา นีวาเรสุ

ธมฺมเจตฺยานีติ ธมฺมสฺส จิตฺติการวณฺานิ ฯ ตีสฺว หิ

๑. ม. รชฺเชสุ ฯ ๒. ม. เภรี จราเปตฺวา ฯ

*เล่มที่ ๘ ราชวคฺควณณา หน้า ๔๐๒

อริยสาวกสฺส ปน สโ จ มายาวีติ นามํ นตฺถิ ฯ เตเนว เถโร
ปญฺจกานิ โลกุตฺตรานิ กถิตานีติ มยฺหิ รุจฺจตีติ
อาห ฯ อสฺสขลฺงฺกสฺสฺตฺนฺเต ปน ตโย จ ภิกฺขเว อสฺสขลฺงฺเก
ตโย จ ปริสฺขลฺงฺเก เทเสสฺสามีติ (๑) เอตฺถ อริยสาวกสฺสาปิ
สมุโพธิณามํ อากตํ ฯ ตสฺส วเสน โลกุตฺตรมิสฺสกา กถิตาติ
วุตฺตํ ฯ ปุถุชฺชนิ ปน โสตาปตฺติมคฺคีวิริยํ อสมฺปตฺโต ฯ เป ฯ
อนาคามี อรหตฺตมคฺคีวิริยํ อสมฺปตฺโตติ ฯ กุสิโตปิ อสฺสทฺโร
วีย จตฺตาริ จ โหนฺติ ฯ ตถา ทุปฺปญฺโย ฯ

เอวํ ปเนตฺถ โอปมมสฺสนฺทนํ เวทิตพฺพํ อทฺนตฺตฺถิ-
อาทโย วีย หิ มคฺคปฺชานรหิโต ปุคฺคโล ฯ ทนฺตฺตฺถิอาทโย วีย
มคฺคปฺชานวา ฯ ยถา อทฺนตฺตฺถิอาทโย ญฺญาการิ อกตฺวา
อวิจฺฉินฺทิตฺวา ชฺฐิ อปาเตตฺวา ทนฺตคฺมณํ วา คนฺตุํ ทนฺตญฺมึ
วา ปตฺตํ น สกฺโกนฺติ ฯ เอวเมว มคฺคปฺชานรหิโต มคฺค-
ปฺชานวตา ปตฺตพฺพํ ปาปฺณิตฺตํ นิพฺพตฺเตตฺพํ คุณฺถํ นิพฺพตฺเตตฺตํ
น สกฺโกติ ฯ ยถา ปน ทนฺตฺตฺถิอาทโย ญฺญาการิ อกตฺวา
อวิจฺฉินฺทิตฺวา ชฺฐิ อปาเตตฺวา ทนฺตคฺมณํ วา คนฺตุํ ทนฺตญฺมึ
วา ปตฺตํ สกฺโกนฺติ ฯ เอวเมว มคฺคปฺชานวา มคฺคปฺชานวตา
ปตฺตพฺพํ ปาปฺณิตฺตํ นิพฺพตฺเตตฺพํ คุณฺถํ นิพฺพตฺเตตฺตํ สกฺโกติ ฯ
อิทํ วุตฺตํ โหติ โสตาปตฺติมคฺคปฺชานวา โสตาปตฺติมคฺค-

*เล่มที่ ๘ ราชวคควณณา หน้า ๔๐๔

จนา จาเวตุ สกโกติ ๑ อปุลยวณตปี สกลกาม์ ปินุทาย
จริตวา ยาปนมตตติ อตถนตติ ยถา ตากสกการสมปนโน โหติ
เอว กโรนโต ตมทา จนา จาเวตุ สกโกติ ๑ พุรหุม-
จริยวณตปี อิตถิหิ สทธี สมปโยเซตวา สีลวินาสี ปาเปนโต
พลกการณ วา อุปปพพาเชนโต ตมทา จนา จาเวตุ
สกโกติ ๑ อพุรหุมจริยวณตปี สมปนนกกมคณ อมจจ
พนุชนาคาร์ ปเวเสตวา อิตถิน มุขปี ปสสิตตุ อเทนโต
ตมทา จนา จาเวติ นาม ๑ รฎจโต ปน ย อิจฉติ
ต ปพพาเชติ นาม ๑

ทสสนายปี นปโปโหนตติ กามาจเร ตาว อพยาปชฌ
เทเว สพยาปชฌา เทวา จกขุวิญญาณทสสนายปี นปโปโหนติ ๑
กสุมมา ๑ อรหโต ตตถ จานากาวโต ๑ รูปาวจเร ปน เอก-
วิมานสมิเยว (๑) ติฎจนติ จ นิสิตนติ จาติ จกขุวิญญาณทสสนาย
โปโหนติ ๑ เอเตหิ ทิฎจ ปน สลลกขิตติ ปฎิวิหริ สลลกขณ
ทฎจ สลลกขิตตุ ปฎิวิหริคตุน สกโกนตติ ญาณจกขุณา(๒)
ทสสนาย นปโปโหนติ ๑ อุปริเทเว จ จกขุวิญญาณ-
ทสสนนาปีติ ๑

โก นาโม อัย ฆนเตติ ราชา เถร์ ชานนโตปี อชานนโต
วีย ปุจฉติ ๑ กสุมมา ๑ ปสสิตูกามตาย ๑ อานนทรูปติ

พราหมณวคฺควณณา

พฺรหฺมายูสุตฺตวณณา

เอวมเม สุตฺตํ พฺรหฺมายูสุตฺตํ ฯ ตตฺถ มหตา ภิกฺขุ-
สงฺฆเณ สทฺธิเนติ มหตาทิ คฺคณมตฺตเนปี มหตา ฯ สงฺขา
มตฺตเนปี ฯ โส หิ ภิกฺขุสงฺโฆ (๑) คฺคณหิปี มหา อโหสิ ฯ
อปฺปจฺจตาทิกฺคณสมฺมุนาคตฺตตา ฯ สงฺขุยายปี มหา ปญฺจส-
ตฺตฺตฺตฺตฺตํ ฯ ภิกฺขุณํ สงฺฆเณ ภิกฺขุสงฺฆเณ ฯ ทิฏฺฐิสีลสามณฺณ-
สงฺฆาตสงฺฆาเตน สมณคณฺเณนาติ อตุโถ ฯ สทฺธิเนติ เอกโต ฯ
ปฺลจฺมตฺเตหิ ภิกฺขุสฺเตหิติ ปฺลจ มตฺตา เอเตสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
มตฺตาทิ ปฺมาณํ วุจฺจติ ฯ ตสฺมา ยถา โภชเน มตฺตคฺคณฺณติ
วุตฺเต โภชเน มตฺตํ ชานาติ ปฺมาณํ ชานาตฺติติ อตุโถ โหติ
เอวมิธาปี เตสํ ภิกฺขุสฺตानํ ปฺลจฺมตฺตา ปฺลจฺปฺมาณฺนติ
เอวมตฺโต ทฎฺฐพฺโพ ฯ ภิกฺขุณํ สฺตานิ ภิกฺขุสฺตานิ ฯ เตหิ
ปฺลจฺมตฺเตหิ ภิกฺขุสฺเตหิ ฯ

วิสฺวสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส วิสฺวาธิวสฺสฺสฺสฺสฺสฺส วิสฺวาธิวสฺสฺสฺส
อิรุเวทฺชเวทสามเวทานํ โอฏฺฐปฺหตฺตกรณฺวเสน ปารี คโตติ
ปารี ๑ สห นิฆณฺฑนฺนา จ เกฏฺฐเณ จ สนิฆณฺฑนฺนเกฏฺฐานํ ๑
สนิฆณฺฑนฺนํ นามํ นิฆณฺฑนฺนเกฏฺฐานํ เวจฺจนปฺปกาสิกํ สคฺคํ ๑

*เล่มที่ ๘ พุทธมาญสุตฺตวณฺณา หน้า ๔๐๗

เกฏฺฐกนฺตึ กิริยาภปฺปวิภปฺโป กวินฺ อูปการาย สตฺถึ ฯ สห
อกฺขรปฺปเกเทน สกฺขรปฺปเกทานิ อกฺขรปฺปเกโทติ สิกฺขา
จ นินฺรุตฺติ จ ฯ อิติหาสปลงฺจมานนฺตึ อาถพฺพณเวทํ จตฺตฺถึ
กตฺวา อิติห อาส อิติห อาสาติ อีทิสวจนปฺปฏฺฐิสฺยฺตุโต ปฺรารณกถา-
สงฺขาโต อิติหาโส ปลงฺจโม เอเตสนฺตึ อิติหาสปลงฺจมา ฯ เตถฺ
อิติหาสปลงฺจมานิ ฯ ปทลฺลจ ตทวเสสลฺลจ พฺยากรณํ อธิยฺติ
ปเวเทติ จวติ ปทโก เวยฺยากรโณ ฯ โลกายตฺตนฺตึ (๑) วุจฺจติ
วิตถฺตทวาทสตฺถึ ฯ มหาปฺริสทกฺขณนฺตึ มหาปฺริสานิ พุทฺธาทีนํ
ลกฺขณทีปํ ทวาทสทสฺสคฺคณฺถปฺปมาณํ สตฺถึ ฯ ยตฺถ สโฬส-
สทสฺสคาถาปริมาณาย พุทฺธมนฺตา นาม อเหตุํ เยสิ วเสน
อิมินา ลกฺขณน สมฺนฺนาคตา พุทฺธา นาม โหนฺตึ ฯ อิมินา
ปจฺเจกพุทฺธา นาม โหนฺตึ ฯ อิมินา เทว อคฺคสาวกา ฯ อสีติ-
มหาสาวกา ฯ พุทฺธมาตา ฯ พุทฺธปีตา ฯ อคฺคปฺญฺจาโก ฯ อคฺคปฺญฺจาภิกา
ราชา จกฺกวตฺตึติ อัย วิเสโส ฉายติ ฯ อนวโยติ อิมेषุ
โลกายตฺตมหาปฺริสทกฺขณेषु อนฺโน ปฺริปฺริการี ฯ อวโย น โหติติ
วุตฺตํ โหติ อวโย นาม โย ตานิ อตฺถโต จ คณฺถโต
จ สนฺธาเรตฺถุ น สกฺโกติ ฯ อสุโสสิ โขติอาทิสฺส ยํ วตฺตพฺพิ
ลียา ฯ ตํ สาเลยฺยกฺกุฏเต (๒) วุตฺตเมว ฯ

อัย ตาตาติ อัย มหฺลลกฺกตฺตาย คณฺถุ อสฺสโกนฺโต มาณว

*เล่มที่ ๘ พุราหฺมณวคฺควณฺณนา หน้า ๔๐๘

อามนฺเตตฺวา เอวมาห ๑ อปีจ เอส พุราหฺมโณ จินฺเตสิ
อิมสฺมี โลเก อหํ พุทฺโธ อหํ พุทฺโธติ อุกฺกตสฺส นามํ
คเหตฺวา พหุ ชนา วิจฺรนฺติ ๑ ตสฺมา น เม อนฺุสฺสวตฺเตเนว
อุปฺสงฺกมิตฺถึ ยุตฺตํ ๑ เอกจฺจํ หิ อุปฺสงฺกมฺนตฺสฺส อปฺกมฺนํปี
ครุ โหติ อนฺุโลปี อุปฺปชฺชติ ๑ ยนฺนุนาหํ มม อนฺุเตวาสิกํ
เปเสตฺวา พุทฺโธ วา โน วาติ ชานิตฺวา นํ อุป-
สงฺกเมยฺยนฺติ ๑ ตสฺมา มาณวํ อามนฺเตตฺวา อยํ ตาตาติ-
อาทิมหา ๑ ตํ ภวฺนตฺนฺติ ตสฺส โภโต ๑ ตถา สฺนตฺเยวาติ
ตถา สโตเยว ๑ อิทํ หิ อิตถฺมฏฺฐตาชฺยานตฺถเอ อุปฺโยควจฺนํ ๑
ยถา กถํ ปนาหํ โภติ เอตถ กถํ ปนาหํ โภ ตํ ภวฺนตํ
โคตมํ ชานิสฺสํสามิ ๑ ยถา สกฺกา โส ฌาตฺถึ ๑ ตถา เม
อาจิกฺขาติ อตฺถโธ ๑ ยถาติ วา นิปาตมตฺตเมเวตํ เอตํ เม
กถนฺติ อยํ อากาเรปฺจุจฺจา ๑ เกนากาเรนาหํ ภวฺนตํ โคตมํ
ชานิสฺสํสามิติ อตฺถโธ ๑

เอวํ วุตฺเต กิร นํ อุปฺชฺฌาโย กิํ ตวํ ตาต ปจฺวิย
จิโต ปจฺวี น ปสฺสามิติ วิย จนฺทิมสฺสุริยานํ โธภาเส จิโต
จนฺทิมสฺสุริเย น ปสฺสามิติ วิย วทสีตฺติอาทินิ วตฺวา ชานนากาเร
ทสฺเสนฺโต อากตานิ โข ตาตาติอาทิมหา ๑ ตตฺถ มนฺเตสฺสูติ
เวเทสฺสุ ๑ ตถาคโต กิร อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ปฏฺฐิกจฺเจว สฺพุทฺธาวาสา
เทวา เวเทสฺสุ ลกฺขณานิ ปกฺขิปิตฺวา พุทฺธมนฺตา นาม

*เล่มที่ ๘ พุรหุมายสุตตวณณา หน้า ๔๐๘

เอเตติ พุราหุณเวเสน เวเท วาเจนติ ตทनुสาเรน มหเสกขา
สตุตา ตถาคคั ชานิสฺสนตีติ ฯ เตน ปุพฺเพ เวทสุ มหาปุริส-
ลกฺขณานิ อากฺขณฺติ ฯ ปรีนิพฺพุเต ปน ตถาคเต อนุกฺกเมน
อนุตฺตราชยนฺติ ฯ เตน เอตฺรหิ นตฺถิ ฯ มหาปุริสสฺสาติ ปณฺธิ-
สมาทานถาณกรฺรณาทิกฺคณมหโต ปุริสสฺส ฯ เทวเยว คติโยติ
เทวเวย นิฏฺฐา ฯ กามณฺจายั คติสทฺโท ปญฺจ โข ปณีมา
สارىปฺตฺต คติโยติอาทิสฺ (๑)ภวภเว วตฺตติ ฯ คติ มิกานั
ปวณฺนติอาทิสฺ (๒)นิวาสนฏฺฐาเน ฯ เอวํ อธิมตฺตคติมฺนโตติอาทิสฺ (๓)
ปญฺญา ย คติคตฺนติอาทิสฺ วิสชฺชภาเว ฯ (๔) อธิ ปน นิฏฺฐายั
วตฺตตีติ เวทิตฺทโพ ฯ ตตฺถ กิณฺจาปี เยหิ สมฺนฺนาคโต ราชา
โหติ น เตเหว พุทฺโธ โหติ ชาติสามณฺญโต ปน ตานิเยว
ตานิตี วุจฺจนฺติ ฯ เตน วุตฺตฺเตยหิ สมฺนฺนาคตฺสฺสาติ ฯ สเจ อการั
อชฺฌาวสตีติ ยทฺธิ อการเว วสตี ฯ ราชา โหติ จกฺกวตฺตี
จตฺฐหิ อจฺจนฺริชฺชเมหิ สงฺกหวตฺถุหิ จ โลกั รณฺชนโต ราชา ฯ
จกฺกรตฺนั วตฺเตติ ฯ จตฺฐหิ สมฺปตฺติจกฺเกหิ วตฺเตติ ฯ เตหิ จ ปรี
วตฺเตติ ฯ ปรีทิตาย จ อิริยาปถจกฺกานั วตฺโต เอตฺสฺมี
อตุถิติ จกฺกวตฺตี ฯ เอตฺถ จ ราชาติ สามณฺญั ฯ จกฺกวตฺตีติ
วิเสสนั ฯ ฐมฺเมน จรตีติ ฐมฺมิโก ถาเนน สเมน วตฺตตีติ

*เล่มที่ ๘ พุราหุมนวคควณณา หน้า ๔๑๐

อตุโถ ๑ ฌมเมน รชช ฌกิตฺวา ราชา ชาโตติ ฌมมราชา ๑
ปรหิตฌมมกรณน วา ฌมมิโก ๑ อตุตหิตฌมมกรณน ฌมมราชา ๑
จตุรนุตย อิตฺสโรติ จาตุรนุโต ๑ จตุสมุทฺทนุตย จตุพฺพิชฺธิป-
ภูสิตาย จ ปจวียา อิตฺสโรติ อตุโถ ๑ อชฌตฺตํ โโกปาติ-
ปจจตุถิกะ พหิทฺฐา จ สพฺพราชาโน วิเชสีติ วิชิตาวิ ๑
ฌนปทตฺถาวรียปฺปโตติ ฌนปเท ภาวรภาวํ ฐวภาวํ ปตฺโต
น สกฺกา เกนจิ จาเลตฺตํ ฌนปโท วา ตมฺหิ ฌาวรียปฺปโต
อนุสฺสูกฺโก สกมฺมนิโรติ(๑) อจโล อสมปเวสีติ ฌนปทตฺถา-
วรียปฺปโต ๑ เสยฺยถิทฺถนฺติ นิปาโต ๑ ตสฺส ตานิ กตมานีติ
อตุโถ ๑ จกฺกรตฺนนฺติอาทิสฺส จกฺกถจ ตํ รัตฺชนนฺนุเจน
รตฺนถจาทิ จกฺกรตฺนํ ๑ เอเสว นโย สพฺพตฺถ ๑

อิมสฺส ปน รตฺเนสฺส อัยฺ จกฺกวตฺติราชา จกฺกรตฺเนน อชิตํ
ชินาติ ๑ หตฺถิอฺสฺสรตฺเนหิ วิชิตะ ยถาสฺสํ อนฺนุวิจฺรติ ๑ ปรีฌายก-
รตฺเนน วิชิตมนฺรภฺษติ ๑ เสเสหิ อฺปโภกฺสุขมนฺรภาวติ ๑ ปจเมน
จสฺส อฺสฺสาหสฺตฺติโยโค หตฺถิอฺสฺสคหปฺติรตฺเนหิ ปฺภุสฺตฺติโยโค
ปจฺฉิเมน มนฺตฺสฺตฺติโยโค สฺสปรีปฺนฺโณ โหติ อิตฺถิมณฺิรตฺเนหิ
ติวิธสฺตฺติโยคผลํ ๑ โส อิตฺถิมณฺิรตฺเนหิ โภกฺสุขมนฺรภาวติ ๑ เสเสหิ
อฺสฺสรียสฺสํ ๑ วิเสสโตปฺสฺส ปฺริมานิ ตีณิ อโทสฺกฺสฺสมูลชฺนิต-
กมฺมานุภาเวน สมฺปชฺชนฺติ ๑ มชฺฌิมานิ อโโลกฺกฺสฺสมูลชฺนิต-

*เล่มที่ ๘ พุรหุมายสุตตวณณา หน้า ๔๑๑

กมมานุภาเวน ๗ ปจุนิมกั (๑) อโหมกุสลมุตชนิตกมมานุภาเวนาคี
เวทิตพพิ ๗ อยเมตถ สงเขโป ๗ วิตุถาโร ปน โพษณงคสิยตุเต
รัตนสุตตสสุ (๓)อุปเทสโต กเหตุพิโพ ๗ อปีจ พาลปณจิตสุตเตปี (๔)
อิมสั รตนานั อุปปตติกกเมน สทฐี วณณนา อากมิสสุติ ๗

ปโรสทสสนติ อติเรกสทสสั ๗ สุราติ อภีรูกชาติกา ๗
วีรังครูปาติ เทวปุตตสทิสกายา ๗ เอวั ตาว เอเก วณณยนิติ ๗
อัย ปเนตถ สภาโว วีราติ อุตตมสุรา วุจจนติ ๗ วีรานั
องคั วีรังคั ๗ วีรการณั วีรียนติ วุตตั โหติ วีรังคั รูปี
เอเตสนติ วีรังครูปา ๗ วีรียมยสรีรา วียาติ วุตตั โหติ
ปรเสนปปมททนาติ สเจ ปฎิมุขั ตัญเจยย ปรเสนา ๗ ตั มททิตุ
สมตถาติ อธิปป์าโย ๗ ฌมเมนาติปาโณ น หนตพิโพติ-
อาทินา ปณจสิลฌมเมน ๗

อรหั โหติ สมมาสมพุทโธ โลเก วิวัญญจณโทติ เอตถ
รากโทสโมหมานทิกุจอิวิชชาทุจจริตทเนหิ สตุคหิ ปฎิจจนเน
กิลเสนุชการเ โลเก ตั ฉทนั วิวัญญุคฺวา สมนตโต สยชาตา
โลโก หุคฺวา จิตติ วิวัญญจณโท ๗ ตตถ ปจเมน
ปแทน ปุชาราคตา ๗ ทุตติเยน ตสฺสา เหตุ ยสฺมา สมมาสมพุทฺชตา
ตติเยน พุทฺชตฺตเหตุคฺวา วิวัญจทตา วุตตาติ เวทิตพพา ๗
อถวา ๗ วิวัญญุ จ วิจฺจโท จาติ วิวัญญจณโท วญฺจฺรหิโต

*เล่มที่ ๘ พุราหุณวคควณณา หน้า ๔๑๒

ฉทธรหิโต จาติ วุตตัม โหติ เตน อรหํ วัฏฏาภาเวน ฯ
สมุมาสมพุทโธ ฉทนาภาเวนาคี เอวํ ปุริมปททวยสุเสว
เหตุทวยํ วุตตัม โหติ ทุตยเวสารชฺเชน เจตถ ปุริมสัทฺธิ ฯ
ปจฺเจน ทุตยสัทฺธิ ฯ ตตฺยจตุตฺเถหิ ตตฺยสัทฺธิ โหติ ปุริมญจ
ธมฺมจกฺขุํ ฯ ทุตฺยํ พุทฺธจกฺขุํ ฯ ตตฺยํ สมฺนตฺตจกฺขุํ สาเชตฺติปิ
เวทิตฺตพฺพํ ฯ ตวํ มนฺตานํ ปฏฺฐิคุคฺเคตาคี อิมินาสฺส สฺวภาวํ
ชเนติ ฯ

โสปี ตาย อารจฺยิกถาย ลกฺขณฺเสว วิคตสมฺโมโห เอโก
ภาสชาโต วีย พุทฺธมฺนฺเต สมฺปสฺสฺมาโน เอวํ โภคิ อาท ฯ
ตสฺสสตฺโถ ยถา โภ มํ ตวํ วทสี ฯ เอวํ กริสฺสามีติ ฯ สมฺนเนสฺสิติ
คเวสี ฯ เอกํ เทวติ วา คณฺยนฺโต สมานยิ ฯ อทฺทสา โขติ
กถํ อทฺทส ฯ พุทฺธานญฺหิ นิสินฺนํ นํ วา นิปนฺนํ นํ
โกจิ ลกฺขณํ ปรีเยสฺสํ น สกฺโกติ ฯ จิตานํ ปน จงฺกมฺนฺตานํ
วา สกฺโกติ ฯ ตสฺมา ลกฺขณปรีเยสนฺตถํ อากถํ ทิสฺวา
พุทฺธา อญฺจายาสนา ติญฺจนฺติ วา จงฺกมํ วา อธิญฺจนฺติ ฯ
อิตฺติ ลกฺขณทสฺสนานฺนุสฺสเป อิริยาปเถ วตฺตมานสฺส อทฺทส ฯ
เยญฺยฺเยนาติ ปาเยน ฯ พหุگانิ อทฺทส ฯ อปฺปานิ น อทฺทสาติ
อตุโถ ฯ ตโต ยานิ น อทฺทส ฯ เตสํ ทิปนฺตถํ วุตตัม
จเปตฺวา เทวติ กงฺขตฺติอโห วต ปสฺเสยฺยฺยฺนฺติ ปตฺถนํ
อุปฺปาเทติ วิจิกฺจจฺตฺติ ตโต ตโต ตานิ วิจินฺนฺโต กิจฺจติ

*เล่มที่ ๘ พุทธมาตุสุตตวณณา หน้า ๔๑๓

น สกโกติ ทฏฺฐุ ๑ นาธิมุจฺจตีติ ตาย วิจิจฺจาย สนฺนิฏฺฐานัน
น กจฺจติ น สมฺปสีทตีติ ตโต ปริปฺณฺณลกฺขโณ อยฺนติ
ภควติ ปสาทํ นาปชฺชติ ๑ กงฺขาย วา ทุพฺพลา วิมตี วุตฺตา
วิจิจฺจาย มชฺฉิมา ๑ อนธิมุจฺจนตาย พลวตี ๑ อสมฺปสาแทน
เตหิ ตีหิ ฌมฺเมหิ จิตฺตสฺส กาลุสฺสียภาโว ๑ โกโสหิตเตติ วตฺถิโกเสนปี
ปฏิจฺจนฺเน ๑ วตฺถกฺขเยหติ องฺกชาเต ๑ ภควโต หิ วารณฺสฺเสว
โกโสหิตวตฺถกฺขยฺหํ สุวณฺณวณฺณํ ปทุมกพฺภสฺमानํ ๑ ตํ โส
วตฺถปฏิจฺจนฺนตฺตา ๑ อปฺสฺสนฺโต (๒) อนฺโตมุขกตาย จ ชิวฺหาย
ปหฺุตภาวํ อสฺลลกฺขเนฺโต เตสุ ทฺวิสุ ลกฺขณฺเส กงฺขี อโหสิ
วิจิจฺจึ ๑

อถ โข ภควาติ อถ โข ภควา จินฺเตสิ สจฺาหํ อิมสฺส
เอตานิ เทว ลกฺขณานิ น ทสฺเสสฺสสามิ นิกฺกงฺโข น
ภวิสฺสตี ๑ เอตสฺส กงฺขาย สติ อจฺริโยปฺสฺส นิกฺกงฺโข น
ภวิสฺสตี ๑ อถ มํ ทสฺสนาย น อากมฺิสฺสตี ๑ อนนาคโต ฌมฺมํ
น โสสฺสตี ๑ ฌมฺมํ อสุณฺนฺโต ตีณิ สามณฺณพลานิ น
สจฺฉิกฺริสฺสตี ๑ เอตสฺมี ปน นิกฺกงฺเข อจฺริโยปฺสฺส นิกฺกงฺโข
มํ อุปสงฺกมิตฺวา ฌมฺมํ สุตฺวา ตีณิ สามณฺณพลานิ สจฺฉิกฺริสฺสตี
เอตทตฺถึเยว จ มยา ปารมิโย ปูริตา ๑ ทสฺเสสฺสสามิสฺส ตานิ
ลกฺขณานิตี ๑

#๑. ม. อัย ปาโธ นตฺถิ ๑

*เล่มที่ ๘ พุราหุมนวคควณณา หน้า ๔๑๔

ตถารูป อิทุชาภิสงขาริ อกาสิ ๑ กถรูปิ ๑ กิเมตถ
อณฺเณน วตฺตพฺพิ ๑ วตฺตเมตฺติ นาคเสนตฺเถเรเนว มิลินฺทรณฺญา
ปฺภูเจเน ๑

อาหจฺจ ทฺกฺกริ ฆนฺเต นาคเสน ฆควตา กตฺนฺติ ๑ กิ
มหาราชติ ๑ มหาขเนน หิริกรโณกาสิ พุรหุมาเยพุราหุมนฺตฺส
จ อนฺเตวาสิอฺตฺตรสฺส จ พาวริสฺส อนฺเตวาสิเน โสฬส-
พุราหุมนานฺนจฺ เสลสฺส จ พุราหุมนฺตฺส อนฺเตวาสิเน
ติสฺตมาณฺวานนฺนจฺ ทสฺเสสิ ฆนฺเตติ ๑ น มหาราช ฆควา
คฺยหํ ทสฺเสติ ๑ ฉายิ ฆควา ทสฺเสติ ๑ อิทฺธิยา อภิสงฺขริตฺวา
นิวาสนนิวตฺถิ กายพฺนฺชนพฺทฺธิ จิวรปารฺตฺติ ฉายารูปกมตฺติ
ทสฺเสสิ มหาราชติ ๑ ฉายิ ทิฏฺฐเจ สติ ทิฏฺฐโจเยว นนฺ
ฆนฺเตติ ๑ ติฏฺฐเจตฺติ มหาราช ๑ หทยรูปิ ๑ ทิสฺวา พุชฺฉนฺนกสฺตฺโต
ฆเวยฺย ๑ หทยมฺลํ นีหริตฺวา ทสฺเสยฺย สมฺมาสมฺพุทฺโธติ ๑
กถฺโลสิ ฆนฺเต นาคเสนาติ ๑

นินฺนาเมตฺวาติ นีหริตฺวา ๑ อนฺมสฺสิติ กถินฺสูจิ วิย กตฺวา
อนฺมชฺชิ ๑ ตถา กรณฺเนน เจตฺถ มุทฺธาโว ๑ กณฺณโสตานฺมสเนน
ทิมฺภาโว นาสิกโสตนฺมสเนน ตนฺนภาโว นลาฏฺจฺฉาทเนน
ปฺถุสฺภาโว ปกาสิโตติ เวทิตฺพุโพ ๑ อฺโภปี กณฺณโสตานีติ-
อาทิสฺส เจตฺถ พุทฺธานํ กณฺณโสเตสฺส มลํ วา ชลฺลิกา วา
นตฺถิ ๑ โหวิตฺวา จปีตรชตฺปนาพิกา วิย โหนฺติ ๑ ตถา

*เล่มที่ ๘ พุทธมาตุสุตตวณณา หน้า ๔๑๕

นาสิกโสเตสุ ฯ ตานิปี หิ สุปริกมมกตถจจนปนาพิกา วिय
 จ มณิปนาพิกา วिय จ โหนติ ฯ ตสฺมา ชิวหํ นีหริตฺวา
 กถินสูจี วिय กตฺวา มุขปรियนฺเต อุปัสฺสฺหรนฺโต ทกฺขินณกณฺณโสต้
 ปเวเสตฺวา ตโต นีหริตฺวา วามกณฺณโสต้ ปเวเสตี ฯ ตโต
 นีหริตฺวา ทกฺขินนาสิกโสต้ ปเวเสตฺวา ตโต นีหริตฺวา
 วามนาสิกโสต้ ปเวเสตี ฯ ตโต นีหริตฺวา ปุณฺณภาวํ ทสฺเสนฺโต
 รตฺตวลาหเกน อทฺถจจนํ วिय จ สุวณฺณปตฺตํ วिय จ รตฺตกมฺพล-
 ปฏฺฐเลน วิชฺชฺโชตสทิสาย ชิวฺหาย เกวลกปฺปี นลาฏฺมณฺฑลํ
 ปฏฺฐิจฺฉาเทสี ฯ

ยนฺนฺนาหนฺติ กสฺมา จินฺเตสี ฯ อหํ หิ มหาปรฺส-
 ลกฺขณานิ สมฺนฺเนสีตฺวา กโต ทิฏฺฐจฺฉานิ เต ตาต มหาปรฺส-
 ลกฺขณานิ อจฺฉริเยน ปุจฺฉิตฺโต อาม อจฺฉริยาตี วตฺตํ
 สกฺขิสฺสํวามิ ฯ สจฺเจ ปน มํกิริยากรรมสฺส กิตฺติสนฺติ ปุจฺฉิสฺสตี ฯ
 ตํ วตฺตํ น สกฺขิสฺสํวามิ น ชานามิตี วุตฺเต ปน อจฺฉริโย
 กุชฺฉิสฺสตีสนฺนํ ตวํ มยา สพฺพมฺเปตํ ชานนฺตถาย เปลฺลิตฺโต
 กสฺมา อชานิตฺวา อากโตสีตี ฯ ตสฺมา ยนฺนฺนาหนฺติ จินฺเตตฺวา
 อนฺุพฺนฺธิ ฯ ภควา นหานฺนุจฺฉานํ มุขโชนฺนุจฺฉานํ สรฺรปฺภู-
 ชคฺคนฺนุจฺฉานํ ราชฺราชมฺหามตฺตาทินํ โออโรเชหิ สทฺธิ ปรีวาเรตฺวา
 นิสินฺนุจฺฉานนฺติ อิมานิ จตฺตารี จานานิ จเปตฺวา เสตฺถุจฺฉาเนสฺสุ
 อนฺุตมฺโส เอกคฺนฺธกฺกฺกฺปิ โอกาสํ อกาสิ ฯ

*เล่มที่ ๘ พุราหมณวคควณณา หน้า ๔๑๖

คจจนเต คจจนเต กาลเ อัย กิร พุรหฺมายูพุราหมณสฺส
มาณโว อุตฺตโร นาม พุทฺโธ วา โน วาติ ตถาคตฺส
พุทฺธภาวํ วิมฺสนฺโต จรติ ฯ พุทฺธวิมฺสโก นามายนฺติ ปากโฏ
ชาโต ฯ ยมฺหิ ยมฺหิ จานเ พุทฺธา วสนฺติ ฯ ปถจกิจฺจานิ
กตानเ โหนฺติ ฯ ตานิ เหฏฺฐา ทสฺสิตานเ ฯ ตตฺถ ปจฺจมาภตฺตํ
อลงฺกตธมฺมาสเน นิสิตฺติวา ทนฺตขจิตฺติ จิตฺตพีชนี คเหตฺวา
มหาชนสฺส ธมฺมํ เทเสนเต ภควติ อุตฺตโรปี อวิทุเร นิสิตฺติ ฯ
ธมฺมสฺสวณฺปิโยसानเ สทฺธา มนุสฺสา สุวตฺตนาถ ภควนฺติ
นิมนฺเตตฺวา มาณวมฺปิ ออุปสงฺกमितฺวา เอวํ วทนฺติ ตาต
อเมหฺหิ ภควา นิมนฺติโต ฯ ตวมฺปิ ภควตา สทฺธี อากนฺตฺวา
อมฺหากํ เกहे ภตฺตํ คณฺเหยฺยาสีติ ฯ ปฺนทิวเส ตถาคโต
ภิกฺขุสงฺฆปรีวฺโต คามํ ปวิสติ ฯ อุตฺตโรปี ปทวารเ ปทวารเ
ปรีคณฺหนฺโต ปทานุปทิกโก อณฺุพฺนฺตฺติ ฯ กุลเกหํ ปวีญฺจกาเล
ทกฺขิณฺนทกฺคฺคหณฺ อาทิ กตฺวา สพฺพํ โอลเเกนฺโต นิสิตฺติ ฯ
ภตฺตกิจฺจาวसानเ ตถาคตฺส ปตฺตํ ญฺมียํ จเปตฺวา นิสินฺนกาเล
มาณวคฺสฺส ปาตฺราสภตฺตํ สชฺเชนฺติ ฯ โส เอกมฺนฺเต นิสินฺโน
ภุญฺชิตฺวา ปฺน สตฺถุ สนฺติเก จตฺวา ภตฺตานุโมทนํ
สุตฺวา ภควตา สทฺธีเยว วิหาริ คจฺจติ ฯ

ตตฺถ ภควา ภิกฺขุนํ ภตฺตกิจฺจปรีโยसानํ อากเมนฺโต
คณฺธมณฺฑลมาเพ นิสิตฺติ ฯ ภิกฺขุหิ ภตฺตกิจฺจํ กตฺวา ปตฺตจิวริ

*เล่มที่ ๘ พุรหุมายสุตตวณณนา หน้า ๔๑๗

ปฏิสาเมตวา อากมม วนุทิตวา กาลเ อาโรจิต ภาควา
คณรฎฐี ปวิสติ ฯ มาณโวปี ภาควตา สทฐีเยว คจจติ ฯ
ภาควา ปรีวาเรตวา อาคตํ ภิกขุสงฆ์ คณรฎฐีปุปมุเข จิโต
โอบาทิตวา อุกโขเชตวา คณรฎฐี ปวิสติ ฯ มาณโวปี ปวิสติ ฯ
ภาควา ขุททกมณเเจ อปุปมตตกํ กาลํ นิสีทติ ฯ มาณโวปี
อวิหุเร โอบโลเกนุโต นิสีทติ ฯ ภาควา มุหุตตํ นิสีทิตวา
สีโสภมปณํ (๑)ทสเสติ ฯ โภโต โคตมสส วิหารเวลา ภวิสตีตี
माणโว คณรฎฐีทวาริ ปิทหนุโต นิกขमितวา เอกมณตํ
นิสีทติ ฯ มนุสสา ปุเรภตตํ ทานํ ทตวา ภุตตปาทราสา
สมาทินุอุปสถงกา สทฐุตตราสงกา มาลาคณาทิตถา ฌมมํ
สุณิสสามาติ วิหาริ อากจจจติ ฯ จกกวตติโน ขนุชวารฎฐานิ
วีย โหติ ฯ

ภาควา มุหุตตํ สีหเสยฺยํ กปเปตวา วุฎจาย ปุพพภาเคน
ปรีจจินุทิตวา สมาเป็นตี สมาเป็นชชติ ฯ สมาเป็นตติโต วุฎจาย
มหาชนสส อากตภาวํ ฌตวา คณรฎฐีโต นิกขมม มหาชน-
ปรีวุโต คณรณนุทลมาฬิ คณตวา ปุณณตตปวรพุทฐาสนิ
คโต ปรีสาย ฌมมํ เทเสติ ฯ มาณโวปี อวิหุเร นิสีทิตวา
กั นุ โข สมโณ โคตโม เคหสตีตวเสน ปรีสิ อุตสาเปนุโต
วา อปสาเทนุโต วา ฌมมํ เทเสติ อูทาหุ โนติ อุกขริ

*เล่มที่ ๕ พุราหมณวคควณณา หน้า ๔๑๘

อกุขร ปทํ ปทํ ปริกคณหาคี ๑ ภควา ตถาวีธ กถิ อกเถตุวาว
กาลิ ถตุวา เทสนํ นิฏฐาเปสิ ๑ มาณโว อิมินา นียาเมน
ปริกคณนุโต สตุตมาเส เอกโต วิจริตุวา ภควโต กาย-
ทวาราทิสฺสู อนุมตุตฺปิ อวกุขลิตํ น อททส ๑ อนุจณริยญเจตํ
ยิ พุทฺธกุตสฺส มนุสฺสกุโต มาณโว น ปสฺเสยฺย ๑ ยสฺส
โพธิสตุตกุตสฺส ฉพฺพสฺसानิ ปธานญมียิ อมนุสฺสกุโต มาโร
เทวปฺตุโต เกหสฺสิตติวิตกฺกมตุตฺปิ อทิสฺวา พุทฺธกุตํ เอกสฺวจฺจริ
อนุพนฺธิตุวา กิณฺจิ อปสฺสนุโต

สตุต วสฺसानิ ภควนฺตุ อนุพนฺธิ ปทาปทํ (๑)
โอดาริ (๒) นาริกจฺจิสฺสํ สมฺพุทฺธสฺส สิริมโตติ (๓)

อาทิกถาโย วตุวา ปกฺกามิ ๑ ตโต มาณโว จินฺเตสิ อหิ
ภวนฺตุ โภตมํ สตุต มาเส อนุพนฺธมาโน กิณฺจิ วหฺขิ น
ปสฺสามิ ๑ สเจ ปนาหิ อญฺเฌปี สตุต มาเส สตุต วา วสฺसानิ
วสฺสสํติ วา วสฺสสหฺสํติ อนุพนฺธเยยฺย ๑ เนวสฺส วหฺขิ
ปสฺเสยฺย ๑ อาจริโย โข ปนสฺส เม มหฺลลโก ๑ โยคฺกเขมํ
นาม น สกฺกา ชานิตฺตุ ๑ สมณฺสฺส โภตมสฺส สภาวคฺเชเนว
พุทฺธภาวํ วตุวา มยฺหิ อาจริยสฺส อาโรเจสฺสามิติ ภควนฺตุ
อาปฺจุจฺจิตฺวา ภิกฺขุสงฺฆํ วนฺทิตฺวา นิกฺขมิ ๑

อาจริยสฺส สนฺติกถฺยจ ปนาคนตุวา กจฺจิ ตาต อุตฺตร

๑. ม. ปทานุปทํ ๑ ๒. ม. โโอกาสํ ๑ ๓. บ.สุ. ๒๕/๓๕๕/๔๑๐ ๑

*เล่มที่ ๘ พุทธมาตุตตวณณา หน้า ๔๑๕

ตํ ภวนตํ โคตมํ ตถาสนตํเยว สทโท อพุกุคโตติ ปุจฺฉิตโต
อาจริย ก็ วทสี ฯ จกุกวาทํ อติสมุพาริ ฯ ภวคํ อตินิจํ ฯ ตสฺส
หิ โภโต โคตมสฺส อากาสํ วิย อปริยนโต คุณคโณ
ยถาสนตํเยว (๑) โภ ตํ ภวนตํ โคตมนฺตืออาทีนํ วตุวา
ยถาทิฏฺฐาติ ทวตฺตีสมหาปฺริสลกฺขณานิ ปฏิปาฏิยา อัจจิจิตฺวา
กิริยสมาจาริ อัจจิจิ ฯ เตน วุตฺตํ อถโข อุตฺตโร
มาณโว ฯเป ฯ เอทิสฺส จ เอทิสฺส จ ภวํ โคตโม
ตโต จ กิยฺโยติ ฯ

ตตฺถ สุปฺตฺติฏฺฐิตปาโทติ ยถา หิ อญฺเณสํ ภูมियํ ปาทํ
จเปนนฺตานิ อกฺกตลํ วา ปณฺหิ วา ปสฺสํ วา ปจฺมํ สฺสติ
เวมชฺฉํ วา ปน ฉิทฺทํ โหติ อุกฺกิจปนฺตานิปี อกฺกตลาทีสุ
เอกโกฏฺฐาไสว ปจฺมํ อฏฺฐหติ น เอวํ ตสฺส ฯ ตสฺส ปน
สุวณฺณปาทุกตลํ วิย เอกปฺปหารเนว สกฺลํ ปาทตลํ ภูมึ
สฺสติ ฯ ภูมิตอ อฏฺฐหติ ฯ ตสฺมา สุปฺตฺติฏฺฐิตปาโท โข ปน
โส ภวํ โคตโมติ วทติ ฯ

ตตฺริทํ ภควโต สุปฺตฺติฏฺฐิตปาทตาย สเจปี หิ ภควา
อเนกสทโปริสํ นรํ อกฺกมิตฺสสามิติ ปาทํ นีหริติ ฯ ดาวเทว
นินฺนฏฺฐานํ วาตปฺริตํ วิย กมฺมารภสฺตํ (๒) อุนฺนमितฺวา ปจฺวีสมํ
โหติ อุนฺนตฺถฺจฺจานํปี อนฺโต ปวิสติ ฯ ทูเร อกฺกมิตฺสสามิติ

*เล่มที่ ๕ พุราหมณวคควณณา หน้า ๔๒๐

อภินิหรนตสฺส สีนรูปปมาโณปี ปพฺพโต เสทิตเวตตงฺกุโร วีย
โอนมิตฺวา (๑) ปาทสมิปี อากจฺจติ ฯ ตถาหิสฺส ยมกปาฎิหาริย
กตฺวา ยฺคุนฺธรปพฺพตํ อกฺกมิตฺสํมิตฺติ ปาทอ อภินิหริต
ปพฺพโต นมิตฺวา ปาทสมิปี อากโต ฯ โส ตํ อกฺกมิตฺวา
ทฺุติยปาทน ตาวตีสกฺวณํ อกฺกมิ น หิ จกฺกลกฺขณน
ปติฏฺฐาตพฺพภูจฺจัน วิสมํ ภวิตุํ สกฺโกติ ฯ ขาณฺ วา กณฺฏกา
วา สกฺขรกถลา วา อุจฺจารปฺสฺสา วา เขพฺพิงฺฆานิกาทินิ
วา ปฺริมตฺราว อปฺกจฺจนฺติ ฯ ตตฺถ ตตฺถเว วา ปจฺวี
ปวิสนฺติ ฯ ตถาคตสฺส หิ สีสฺเตเชน ปญฺญาเตเชน ฌมฺมเตเชน
ทสนฺนํ ปารมิตฺนํ อานุกาเวน อโย มหาปจฺวี สฺมา มุท
ปฺุปฺผากิณฺณา โหติ ตตฺร ตถาคโต สมํ ปาทำ นิกฺขิปติ
สมํ อุทฺธรติ ฯ สพฺพาวนฺเตหิ ปาทตเลหิ ภูมिํ สฺสฺติ ฯ
จกฺกานิตฺติ ทฺุวิสุ ปาทสฺสุ เทว จกฺกานิ ฯ เตสํ อารา
จ เนมิ จ นากิ จ ปาฬิยํ วุคฺตาว ฯ สพฺพาการปฺริปฺุรานิตฺติ
อิมินา ปน อโย วิเสโส เวทิตพฺุโพ เตสํ กิร จกฺกานํ
ปาทตลสฺส มชฺเฒ นากิ ทิสฺสฺติ นากิปฺริจฺจินฺนา วฏฺฏเลขา
ทิสฺสฺติ ฯ นากิมฺเข ปฺริกฺเขปฺปฏฺุ โททิสฺสฺติ ฯ ปนาฬิมฺขํ
ทิสฺสฺติ ฯ อรา ทิสฺสนฺติ ฯ อาเรสุ วฏฺฏเลขา ทิสฺสนฺติ ฯ
เนมิ ทิสฺสนฺติ ฯ เนมิมณฺิกา ทิสฺสนฺติ ฯ อิทํ ตาว ปาฬิย

*เล่มที่ ๘ พุรหุมายสุตตวณณา หน้า ๔๒๑

อากตเมว ฯ

สมพหุลวาโร ปน อนาคตโต ฯ โส เอวํ ทฏฐพโพ ฯ
สตุติ สิริ วุจโณ นนุทติ โสวตุติโก วฏฐโก วฑฒมานกํ มจฺจยัคคํ
ภททปิจัง องฺกุสํ โทมโร ปาสาโท โตรณํ เสตจฺจตฺตํ ขคฺโค ตาลปณฺณํ
โมรหตุโก วาลวีชนี อุนฺหิสํ ปตฺโต (๑)มณฺนิ กุสุมทามํ นิลุปปลํ
เสตฺตูปปลํ รตฺตูปปลํ ปทุมํ ปุณฺฑริกํ ปุณฺณฆโฏ ปุณฺณปาตี
สมฺพุโท จกฺกวาฬํ (๒) หิมวา สีนฺรุ จนฺทิมสุริยา นกฺขตฺตานี
จตุตฺตาริ มหาทีปา เทว ปรีตฺตทีปสหฺสฺสานี ฯ อนฺตมโส
จกฺกวตฺติริณฺโวล ปรีสํ อุปาทาย สพฺโพ จกฺกลกฺขณฺสฺเสว
ปรีวาริ ฯ

อายตฺตปณฺหิตี ทิฆมฺปณฺหิ ฯ ปรีปฺนุณฺณปณฺหิตี อตฺโต ฯ ยถา
หิ อณฺเณสํ อกฺคปาโท ทิฆมฺ โหติ ปณฺหิมตฺถเก ชงฺฆมา
ปติฏฺฐาติ ฯ ปณฺหิ ตจฺเจตฺตวา จปีตา วิย โหติ น เอวํ
ตถาคตฺตสฺส ฯ ตถาคตฺตสฺส ปน จตฺตสฺส โโกฏฺฐาเสสฺส เทว
โกฏฺฐาสา อกฺคปาโท โหติ ตติเย โโกฏฺฐาเส ชงฺฆมา
ปติฏฺฐาติ ฯ จตฺตเถ โโกฏฺฐาเส อารกฺเคน วฏฺฏฺเถตฺตวา จปีตา
วีย รตฺตกมฺพลเคณฺจทุกฺสทิสสา ปณฺหิ โหติ ฯ

ทิฆมฺกุสิตฺติ ยถา อณฺเณสํ กาจิ องฺกุสิ ทิฆมา โหติ
กาจิ รสฺสา น เอวํ ตถาคตฺตสฺส ฯ ตถาคตฺตสฺส ปน

*เล่มที่ ๘ พุราหุมนวคควณณา หน้า ๔๒๒

มกกุฏเสว ทีฆา หตถปาทงคฺลโย มุเล ฐลา อนุปฺพุเพน
คณฺฐวา อคฺเค ตนฺกา นียฺยาสเตเลน มทฺทิตฺวา วกฺกิตฺทริ
ตลาวกฺกิตฺทิสา โหนฺติ ฯ เตน วุตฺตํ ทีฆงฺคฺลิตฺติ ฯ

มฺหุตฺตุนหตฺถปาโทติ สปฺปิมณฺเฑ โอสาทิตฺวา จปิตฺ
สทวารวิทกปฺปาสปฺกฺกํ วย มฺหุ ฯ (๑) ชาตมตฺตกุมารสฺส วย จ
นิจจกัลลํ ตลฺลนา จ หตฺถปาทา อสฺสาติ มฺหุตฺตุนหตฺถ-
ปาโท ฯ

ชาลหตฺถปาโทติ น จมฺเมน ปฏฺิพฺพทฺธองฺคฺลนฺตโร ฯ เอทิสฺ
หิ ฆณฺหตฺถโก ปฺริสโทเสน อุปฺโหโต ปพฺพชฺชํปี น ลกฺติ ฯ
ตถาคตฺส ปน จตฺสโส หตฺถงฺคฺลโย ปลจฺปี ปาทงฺคฺลโย
เอกปฺปมาณา โหนฺติ ฯ ตาสี เอกปฺปมาณตฺาย ยวลกฺขณฺ
อณฺณมณฺณํ ปฏฺิวิชฺฉิตฺวา ตฺิฏฺจติ ฯ อตฺส หตฺถปาทา กุสเลน
วทฺธกฺกينا โยชิตชาลวาทปานสทิสสา โหนฺติ ฯ เตน วุตฺตํ
ชาลหตฺถปาโทติ ฯ

อุทฺธํ ปตฺติฏฺจิตฺโคปฺผกตฺตา อฺสฺสงฺขา ปาทา อสฺสาติ
อฺสฺสงฺขปาโท ฯ อณฺเณสํ หิ ปิฏฺจิปาเท โคปฺผกา โหนฺติ ฯ เตน
เนสํ ปาทา อาณิพฺพธา วย ถทฺธา (๒) โหนฺติ น ยถาสุขํ
ปรีวตฺตุนฺติ ฯ กจฺจนฺตานิ ปาทตฺลานิ น ทิสฺสนฺติ ฯ ตถาคตฺส
ปน อภิรุหิตฺวา อุปฺริ โคปฺผกา ปตฺติฏฺจหนฺติ ฯ เตนสฺส นาภิตฺ

*เล่มที่ ๕ พุราหมณวคควณณา หน้า ๔๒๔

อตุโธ ๑ เอเตนสฺส มนตฺติทฺธสณฺหสรีรํ ทสฺเสตฺวา จวิณฺณ-
ทสฺสนคฺคํ กณฺจนสนฺนิกคฺคจโถติ วุตฺตํ ๑ ปุริมสฺส วา เวจฺจนเมว
เอตํ ๑

โรชชฺลนฺตฺติ โรช วา มลํ วา น อฺปฺลิมปฺตีติ
น ลคฺคตฺติ ๑ ปทฺมปณฺณโต อุกกพิณฺฑุ วีย วิวญฺญตฺติ ๑ หตฺถ-
โรชนปาทโรชนาทีนํ ปน อคฺคหณฺตถาย เจว ทายกานํ
ปฺลฺลยผลฺตถาย จ พุทฺธา กโรนฺตฺติ ๑ วตฺตสีเสนาปี จ
กโรนฺตฺติเยว ๑ เสนาสนํ ปวิสนฺเตน หิ ภิกฺขุณา ปาเท
โรวิทฺวา ปวิสิตพฺพนฺตฺติ วุตฺตเมตํ ๑(๑)

อฺทฺธคฺคโลโมติ อวญฺญปฺริโยसानเ อฺทฺธคฺคานํ หุตฺวา
มุขโสภํ โอลอกยมานานํ (๒) วีย จิตานํ โลมานํ อสฺสาติ
อฺทฺธคฺคโลโม ๑

พุรฺหมุชฺชคฺคโตติ พุรฺหฺมา วีย อฺชฺชคฺคโต ๑ อฺชฺชเมว อฺคฺคค-
ทิมสรีโร ๑ เขญฺยุเยน หิ สคฺคตา ขนฺธเ กญฺยี ชานฺนุสฺสติ ตีสุ
จานนฺสุ นมนฺตฺติ ๑ เต กญฺยี นมนฺตา ปจฺจโต นมนฺตฺติ ๑
อิตเรสุ ทฺวีสุ จานนฺสุ ปุโรโต ๑ ทิมสรีรา ปเนเก ปสฺสวงกา
โหนตฺติ ๑ เอเก มุขํ อุนฺนามตฺวา นกฺขคฺคตฺตานํ คณฺยนฺตา วีย
จรณฺตฺติ ๑ เอเก อปฺปมํสโลหิตา สฺลสฺทิสฺสา โหนตฺติ ๑ ปเวธมานา
คจฺจณฺตฺติ ๑ ตถาคโต ปน อฺชฺชเมว อฺคฺคคฺคตฺวา ทิมปฺปมาโณ

*เล่มที่ ๘ พุราหมณวคควณณา หน้า ๔๒๖

สณฺจหนฺติ ฯ เยหิ องฺเคหิ กิเสหิ โสภติ ฯ ตานิ องฺคานิ กิสานิ
สณฺจหนฺติ ฯ เยหิ องฺเคหิ วฏฺเฐหิ โสภติ ฯ ตานิ องฺคานิ วฏฺเฐานิ
สณฺจหนฺตึติ ฯ

อิติ นานาจิตฺเตน ปุณฺณจิตฺเตน จิตฺติโต ทสฺหิ ปารมีหิ
สขุชิตฺโต ตถาคตฺสฺส อตฺตภาโว ฯ ตสฺส โลกํ สพฺพสฺสิปฺปิโน วา
อิทฺธิมนฺโต วา ปฏฺฐิรूपกัมปํ กาคฺคํ น สกฺโกนฺติ ฯ

จิตฺตฺตริสฺสตี อนฺตฺตริสฺสํ วุจฺจตี ทฺวินฺนํ โกฏฺฐานมนฺตฺริ ฯ
ตํ จิตฺตํ ปฺริปฺนฺณมสฺสชาติ จิตฺตฺตริสฺสํ ฯ อณฺเณสฺสํ หิ ตํ จานํ
นินฺนํ โหติ เทวํ ปิฏฺฐิจิโกฏฺฐา ปาฏฺฐิเยกํ ปฺนฺณายนฺติ ฯ
ตถาคตฺสฺส ปน กฏฺฐิตํ ปฏฺฐาย มํสฺสปฏฺฐํ ยาว ขนฺธา
อฺกฺกมฺม สมฺมุสฺสิตฺตฺสวณฺณผลกํ วิย ปิฏฺฐิจิ ฉาเทตฺวา ปตฺติฏฺฐิจิตฺตํ ฯ

นิโคฺรชฺชปฺริมณฺฑลโสติ นิโคฺรชฺช วิย ปฺริมณฺฑลโ ๑ ยถา
ปฺนฺณาสหตฺตตาย วา สตฺสทตฺตตาย วา สมกฺขนฺชสาชฺช นิโคฺรชฺช
ทิมฺโตะปฺปิ วิตฺถารโตะปฺปิ เอกปฺปมาโณว โหติ เอวํ กายโตะปฺปิ
พฺยามโตะปฺปิ เอกปฺปมาโณ ๑ ยถา อณฺเณสฺสํ กายโ ๑ ทิมฺ
โหติ พฺยามโ ๑ น เอวํ วิสมปฺปมาโณติ อตฺถโ ๑ เตเนว
ยวตฺกฺวสฺส กายโติอาทิ วุตฺตํ ๑ ตตฺถ ยวตฺโก
อสฺสชาติ ยวตฺกฺวสฺส ๑

สมวฏฺฐกฺกฺขนฺโชติ สมวฏฺฐกฺกฺกฺขนฺโช ๑ ยถา เอเก โกณฺจา
วิย พกา วิย วราหา วิย จ ทิมฺคฺลา วฏฺกคฺลา ปุณฺณคฺลา จ โหนฺติ

*เล่มที่ ๘ พุทธมาตุสตุตตวณณา หน้า ๔๒๗

กถนกาเถ สิริราชาลํ ปญญาติ ฯ มนุโท สโร นิกขมติ น
เอวํ ตสฺส ฯ ตถาคตสฺส ปน สุวณฺณิตฺตสุวณฺณาลิงคตทิส
ขนฺุโร โหติ กถนกาเถ สิริราชาลํ น ปญญาติ ฯ เมฆสฺส
วีย กชฺชโต สโร มหา โหติ ฯ

รสกฺคสฺสคฺคิตฺติ เอตฺถ รสํ กสนฺตีติ รสกฺคสา ฯ รสหรณฺเณมตํ
อชิวจันํ ฯ ตา อกฺคา อสฺสาติ รสกฺคสฺสคฺคิตฺติ ฯ ตถาคตสฺส
หิ สตฺตรสหรณฺนิสหฺสฺสานิ อุตฺตคฺคานิ หุตฺวา ทิวายเมว
ปฏิมุฏฺกานิ ฯ ติลผลมตฺโตปิ อาหาโร ชิวฺหคฺเค จปีโต สพฺพ
กายํ อนุสฺรติ ฯ เตนฺว มหาปฺธานํ ปทหนฺตสฺส เอก-
ตณฺฑุลาทีหิปี กพายฺยฺสปสฺเตนาปี กายสฺส ยาปํ อโหสิ ฯ
อณฺเณสํ ปน ตถา อภาวา น สกฺลกายํ โອชา ผรติ ฯ
เตน เต พหฺวาพาธา โหนฺติ ฯ อิํ ลกฺขณํ อปฺปาพาทา-
สฺงฺขาตสฺส นิสฺสนฺทผลสฺส วเสน ปากฺกํ โหติ ฯ

สีหฺสฺเสว หนฺุ อสฺสาติ สีหฺหนฺุ ฯ ตตฺถ สีหฺสฺส
เหฏฺฐิมหนฺุเมว ปรีปฺณณํ โหติ น อฺปริมํ ฯ ตถาคตสฺส ปน
สีหฺสฺส เหฏฺฐิมํ วีย เทวปี ปรีปฺณณานิ ทฺวาทลฺยิ ปกฺขสฺส
จนฺทสทิสานิ โหนฺติ ฯ

จตฺตาพีสทฺนฺุโตติอาทิสฺ อฺปริมหนฺุเก ปตฺติฏฺฐิตา วิสฺติ
เหฏฺฐิเม วิสฺตีติ จตฺตาพีส ทนฺดา อสฺสาติ จตฺตาพีสทฺนฺุโต ฯ
อณฺเณสํ หิ ปรีปฺณณทนฺดานํปี ทฺวคฺตีสฺ ทนฺดา โหนฺติ ฯ

*เล่มที่ ๕ พุราหมณวคฺควณณา หน้า ๔๒๘

ตถาคตสฺส จตฺตافیลั ๑

อญฺเณสญฺจ เกจิ ทนฺตา อุจฺจา เกจิ นีจาทิ วิสฺมา

โหนฺติ ๑ ตถาคตสฺส ปน สมฺมจฺฉินฺนสงฺขปฺภุถั วิย สฺมา ๑

อญฺเณสั กุมฺภีถานั วิย ทนฺตา วิรฺพา โหนฺติ

มจฺฉมฺสาทินิ ขาทนฺตานัน ทนฺตนฺตรึ ปฺรติ ตถาคตสฺส

ปน กนฺกผลกาย สมฺมุตฺตปิฏวชฺรปนฺติ วิย อวิรฺพา ตฺถิกาย

ทสฺสิตฺตปริจฺเจทา วิย ทนฺตา โหนฺติ ๑

อญฺเณสญฺจ ปฺุตฺตินฺตา อุจฺจหนฺติ ๑ เตน กาจิ ทาธา

กาพาปิ วิวณฺณาปิ โหนฺติ ๑ ตถาคโต สฺสูกฺกทาโจ โอสฺชิตาร-

กัปปิ อติกฺกมฺม วิโรจฺมานาย ปภาย สมฺนฺนาคตทาโจ ๑

เตน วุตฺตัสฺสูกฺกทาโจติ ๑

ปฺหุตฺตชิวฺหติ อญฺเณสั ชิวฺหา ถฺลุปิ โหติ กิสฺวาปิ รสฺสาปิ

ถทฺธาปิ วิสฺมาปิ ๑ ตถาคตสฺส ปน มฺหุ ทิมฺมา ปุถฺลทา วณฺณสมฺปนฺนา

โหติ โส ตั ลกฺขณั ปรีเยสฺสิตฺตํ อากตฺตานัน กงฺขาวิโนทฺนตฺถั

มฺหุทตฺตทา ตั ชิวฺหํ กถินฺนฺสูจึ วิย วณฺณฺเจตฺตวา อุโภ นาสฺกิสฺสอานิ

ปฺรามสฺติ ๑ ทิมฺมตฺตทา อุโภ กณฺณโสทานิ ปฺรามสฺติ ๑ ปุถฺลตฺตทา

เกสฺนฺตปรีโยสานัน เกวลัปปิ นลาภุํ ปฏิจฺฉาเทติ เอวํ ตสฺสา

มฺหุทิมฺมปุถฺลภาวํ ปกาเสนฺโต กงฺขํ วิโนเทติ เอวํ ติลกฺขณ-

สมฺปนฺนํ ชิวฺหํ สนฺธาย ปฺหุตฺตชิวฺหติ วุตฺตํ ๑

พุรฺหมสฺสโรติ อญฺเณ ฉินฺนสฺสรापิ กิณฺนสฺสรापิ

*เล่มที่ ๕ พุทธมายสุตตวณณา หน้า ๔๒๕

กาถสตราปี โหนติ ๑ ตถาคโต ปน มหาพหุมนุ สรสทธิเสน
สเรน สมณนาคโต ๑ มหาพหุมนุ หิ ปิตตเสเมหหิ อปติ-
พุทธตตทา สโร วิสุทฺโธ โหติ ตถาคเตนาปี กตกมมํ ตสฺส
วตถุํ โสเชติ ๑ วตถุสฺส สฺพุทธตตทา นาภิตโต ปญฺจาย สมญฺจหนฺโต
สโร วิสุทฺโธ อญฺจกสมณนาคโตว สมญฺจชาติ ๑ กรวิโก วिय
ภณตตีติ กรวิกภานี ๑ มตตกรวิกฐตมณฺชฺโฆสฺสตี อตุโถ ๑

ตตฺริทํ กรวิกฐตมณฺชฺตาย ๑ กรวิกสกุณฺเณ กิร มฐุรรลํ
อมฺพปกุกํ มุขตฺตมฺทเกน ปหริตฺวา ปกฺษมริตรลํ สายิตฺวา
ปกฺเขน ตาลํ ทตฺวา วิภูชมาเน จตฺตปฺปทาทีนํ มตฺตานํ
วिय ลพิตฺตุ อารภนฺติ ๑ โภจรปฺปสฺตทาปี จตฺตปฺปทา มุขคตานิปี
ติณานิ ฉทฺทเทตฺวา ตํ สทฺทํ สฺถนฺนติ ๑ วาพฺมิกาปี ชุทฺทกมฺมิกะ
อนฺุพฺพชฺชมานา อุกฺกขิตฺตปาทํ อนฺุกฺกขิปิตฺตวาว ติฏฺฐนฺติ ๑
อนฺุพฺพชฺชมานาปี มรณฺภยํ หิตฺวาปี ติฏฺฐนฺติ ๑ อากาเส ปกฺขนฺน-
ปกฺกขินฺนปี ปกฺখে ปสฺสเรตฺวา ติฏฺฐนฺติ ๑ อุกฺเก มจฺฉาปี
กณฺณปญฺจํ น อปฺโปเจนฺตทา ตํ สทฺทํ สฺถนฺนมานาว ติฏฺฐนฺติ ๑
เอวํ มณฺชฺชชฺรุตทา กรวิกา ๑

อสนฺุชฺชิมิตฺตทาปี ชฺชมาโสถสฺส เทวี อตฺถิ นฺุ โข ภนฺเต
พุทฺธสทฺทเทเน สทฺทิสฺส กสฺสจฺจ สทฺทโทติ สจฺจํ ปุจฺฉิ ๑ อตฺถิ
กรวิกสกุณฺณสฺสชาติ ๑ กุหิ ภนฺเต สกฺกนฺติ ๑ หิมวณฺเตติ ๑
สา ราชานํ อหา เทว กรวิกสกุณฺณํ ทญฺจุกามาติ ๑ ราชา

*เล่มที่ ๕ พุราหมณวคควณณา หน้า ๔๓๐

อิมสุมิ ปณชเร นิสิติตวา กรวิโก อากจตุติ สุวณณปณชริ
 วิสขชเชสิ ฯ ปณชโร คนตุวา เอกสส กรวิกสส ปุโรโต อฏฐาสี ฯ
 โสราชาณาย อากโต ปณชโร น สกกา อคนตุนติ ตตถ
 นิสิติ ฯ ปณชโร อากนตุวา รณโย ปุโรโตว อฏฐาสี ฯ กรวิก
 สทุท การาเปตุ น สกโกนติ ฯ อถ ราชา กถิ ภณ
 อิม สทุท กรโนตีติ อาก ฯ ฌาตเก ทิสวา เทวาติ ฯ
 อถ น ราชา อาทาเสหิ ปริกขิปาเปสิ ฯ โส อตตโนว
 ฌายิ ทิสวา ฌาตกา เม อากตาติ มณณมาโน ปกขณ
 ตาพิ ทตวา มณชรสเรน (๑) มณวิถิ ฌมมาโน วिय วิริวิ ฯ
 สกถนกร มนุสสา มตดา วिय ลพีสุ ฯ อสนธิมิตดา จินเตสิ
 อิมสส ตาว ติริจจณนสส เอวิ มฐโร สทุโท ฯ กิติโส นุ
 โข สพพณณตถาณสิริปตตสส ภกวโต อโหสิติ ปิติ
 อูปาเทตวา ต ปิติ อวิขหิตวา สตตหิ ชงฆสเทหิ สทุธี
 โสตาปตติผล ปติฏฐาสี ฯ เอวิ มฐโร กรวิกสทุโท ฯ ตโต
 สตภาเคน สหสสภาเคน จ มฐรตโร ตถาคตสส สทุโท ฯ โลเก
 ปน กรวิกโต อณณสส มฐรสสส อภาวโตกรวิกภาณิติ
 วุตติ ฯ

อภินิลเนตโตติ น สกถนิตเนตโตว นิลยุตตฏฐาเน ปนสส
 อุมมาปุปสทิสเนน อติวิสุทเชน นิลวณณเนน สมนนาคตานิ อกขินิ

*เล่มที่ ๘ พุทธมาตุสุตตวณณา หน้า ๔๓๑

โหนติ ๑ ปิตยุตตภูจกถาเน กณิกการปุปฺสทิสเณ ปิตวณณเณ ๑
โลहितยุตตภูจกถาเน พนฺธุชฺชิวกปุปฺสทิสเณ โลहितวณณเณ ๑
เสตยุตตภูจกถาเน โอสธิตารกสทิสเณ เสตวณณเณ ๑ กายยุตตภูจกถาเน
อหุทวาริภูจกถาเน กายวณณเณ สมนฺนาคทานิ สุวณณวิมานเณ
อุคฺขมาภูตมณิสีหปฺลยชรสทิสทานิ ขายนฺติ ๑

โคปฺขโมติ เอตฺถ ปชฺชมฺนติ สกฺกํ จกฺขุภณฺฑํ อธิปฺเปตํ ๑
ตํ กายวณฺณกสฺส พหฺลธาคฺคํ โหติ ๑ รตฺตวณฺณกสฺส วิปฺปสฺสนํ ๑
ตํ มุหฺตตชาตฺตวณฺณกสฺสทิสจกฺขุภณฺฑโหติ อตฺโถ ๑ อณฺเณลํ หิ
อกฺขิภณฺฑา อปฺริปฺณฺณา โหนติ ๑ หตฺถิมุสิกกากาทิน อกฺขิสทิสเสหิ
วินิคฺคเตหิ กมฺภีเรหิปี อกฺขีหิ สมนฺนาคตา โหนติ ๑ ตถาคตฺสฺส
ปน โชวิทฺวา มชฺชิตฺวา จปิตมณฺณิกุพิกา วิย มุทฺธสินิทฺทนิลสุชฺชมฺมานิ
อกฺขินี ๑

อุณฺณาติ อุณฺณโลมา ๑ ภมฺกนฺตเรติ ทฺวินนํ ภมฺกานํ
เวมชฺเฒ นาสิกมตฺถเกเยว ชาตา ๑ (๑)อุคฺคนฺตฺวา ปน นลาภฺมชฺเฒ
ชาตา ๑ โอทาทาติ ปฺริสุทฺธา โอสธิตารกวณฺณา ๑ มุทฺธิ
สปฺปิมนฺเฑ โอสาทเตวฺวา จปิตสวฺวารวิทฺกปฺปาสปฺภูตสทิสทา ๑
ตฺลสฺสนฺนิภาติ สิมฺพลิตฺลตตฺลสฺมานา ๑ อยมฺสฺสา โอทาทตฺตาย
อุปฺมา ๑ สทา ปเนสา โกฏฺยํ กเหตุวฺวา อากทฺถฺมียมฺมานา
อุปทฺตพฺพาหุปฺปมาณา โหติ วิสฺสภูจฺจา ทกฺขินฺนาวณฺณวเสณ

*เล่มที่ ๘ พุราหมณวคควณณา หน้า ๔๓๒

อวภูฏิตวา อุทชคคา หุตวา สนตภูจติ ฯ สุวณณผลกมชเ
จปีตรชตพพพุกา วีย สุวณณฆฏโต นิกขมมานา จีรชารา
วีย อรุณปปรการณชิตะ คคนตเล โอสธิตารกา วีย จ
อติมนโหราย สิริยา วิโรจติ ฯ

อุณ्हีสสีโสติ อิทํ ปรีปนุณณลาภูตลเจว ปรีปนุณณสีตลจาดิ
เทว อตถวเส ปฏิจจ วุตตํ ฯ ตถาคตสฺส หิ ทกขินณณจลลิกโกโต
ปฏจาย มंसปฏฺถํ อุฏจหิตวา สกถนลาภูํ ฉาทยมานํ ปุรยมานํ
คณฺหวา วามกณณจลลิกาย ปตฺติภูจิตํ ฯ รณโณ พทชอุณ्हีสปฏฺโฏ
วีย วิโรจติ ฯ ปจฺฉิมภวิกโพธิสตฺตทานํ กิร อิมํ ลกฺขณํ วิทิตวา
ราชุนํ อุณ्हีสปฏฺฐํ อกํสุ ฯ อยํ ตาว เอโก อตฺโถ ฯ อณฺเ
ปน ชนา อปรีปนุณณสีสา โหนฺติ ฯ เกจि กปฺปสีสา ฯ เกจि
ผลสีสา ฯ เกจि อุฏฺฐีสีสา ฯ เกจि ตุมฺพสีสา ฯ เกจि ปพฺพการสีสา ฯ
ตถาคตสฺส ปน อารกฺเคน วฏฺฏेतฺวา จปีตํ วีย สุปรีปนุณณํ
อุทกพพพุกสทิสํ สีสํ โหติ ตตฺถ ปุริมนยฺน อุณ्हีส-
เวจิตสีโส วียาติ อุณ्हีสสีโส ฯ ทุคฺคยฺนยฺน อุณ्हีสํ วีย
สพฺพตฺถ ปรีมณฺฑลสีโสติ อุณ्हีสสีโส ฯ

อิมานิ ปน มหาปรีสทกฺขณานิ กมฺมํ กมฺมสริกฺขกํ
ลกฺขณํ ลกฺขณานิสฺสนฺติ อิมะ จตฺตารโ โกฏฺฐาเส เอเกกสฺมี
ลกฺขณะ ทสฺเสตฺวา กถิตานิ สุกถิตานิ โหนฺติ ฯ ตสฺมา
ภควตา ลกฺขณสฺสฺเต (๑) วุตฺตานิ อิมานิ กมฺมาทินิ ทสฺเสตฺวา

*เล่มที่ ๕ พุทธมาตุสุตตวณณา หน้า ๔๓๓

กเถตพพานิ ฯ สุตตวเสน วินิจฺฉิตฺตํ อสกุโกนุเตน สุมงฺคล-
วิลาสินิยา ทีฆนิกายภูจกถาย ตสฺเสว สุตตสฺส วณณาย
วุตฺตนเยเนว กเถตพพานิ ฯ

อิมหิ โข โภ โส ภวํ โคตโมติ โภ อจฺริย อิมหิ
ทวตฺตํสมหาปฺริสฺสทกฺขณฺเหหิ โส ภวํ โคตโม สมฺนฺนาคโต
เทวนกเร สมฺมุสฺสีตรตนวิจฺฉิตฺตํ สุวณฺณตรณํ วิย โยชนสฺตพฺเพโธ
สพฺพพาลิผลฺโล (๑) ปาริจฺฉตฺตโก วิย เสถนฺตรมฺหิ สุปฺปิตฺตสาลรฺกฺโข
วิย ตาราคณปฏฺิณฺฑิตฺตคณตลมิว จ อตฺตโน สิริวิภเวน โลกํ
อาโลกํ กุรฺมาโน วิย จรฺตฺติ อิมมตฺถํปี ทีเปตฺวา กิริยาจาร์
อาจิกฺขิตฺตํ กจฺจนฺโต โข ปนาตฺวาทิมมาห ฯ

ทกฺขิณฺณาติ พุทฺธานํ (๒) หิ จตฺวา วา นิสฺสิทฺวา วา
นิปฺชฺชิตฺวา วา คมนํ อภินิหรนฺตานํ ทกฺขิณฺปาโทว ปฺรโต
โหติ สตตปาฏฺิหาริยํ กิเรตํ ฯ นาติทฺูเร ปาท์ อุกฺุทฺรตฺติ
ตํ ทกฺขิณฺปาท์ น อติทฺูเร (๓)จเปสฺสามิติ อุกฺุทฺรติ ฯ อติทฺูเรหิ
อภิหรียมาเน ทกฺขิณฺปาเท วามปาโท อากฺุทฺธิยมาโน กจฺเจยฺย
ทกฺขิณฺปาโทปิ ทฺูริ คนฺตํ น สกฺุทฺเจยฺย ฯ อาสนฺเนเนว
ปตฺติฏฺุจฺเจยฺย ฯ เอวํ สติ ปทฺวิจฺเจโท นาม โหติ ฯ
ทกฺขิณฺปาเท ปน ปมาณฺเนว อุกฺุทฺเต วามปาโทปิ ปมาณฺเนว
อุกฺุทฺริยติ ฯ ปมาณฺเนว อุกฺุทฺโต ปตฺติฏฺุจฺจนฺโตปิ ปมาณฺเนว
ปตฺติฏฺุจฺจติ ฯ เอวํ (๔) ปมาณฺเนว ตถาคตฺสฺส ทกฺขิณฺปาทกฺิจจํ

*เล่มที่ ๕ พุราหฺมณวคฺควณฺณนา หน้า ๔๓๔

วามปาเทน นียมิตฺ ๑ วามปาทกิจฺจํ ทกฺขิณปาเทน นียมิตฺนฺตํ
เวทิตพฺพํ ๑

นาตีสึฆฺนฺตํ ทิวาวิหารภตฺตตฺถาย คจฺจนฺโต ภิกฺขุ วีย
น อตีสึฆฺนํ คจฺจนฺติ ๑ นาตีสนิกนฺตํ ยถา ปจฺจนฺโต อากจฺจนฺโต
โอกาสํ น ลกฺติ ๑ เอวํ น อตีสนิกํ คจฺจนฺติ ๑ อทฺทฺทฺเวน
อทฺทฺทฺนฺตํ ชนฺนฺนฺเกน ชนฺนฺนฺกํ น สตฺถึ อุนฺนาเมตฺติ คมฺภีเร อุตฺเท
คจฺจนฺโต วีย น อูรฺ อุนฺนาเมติ น โอนาเมตฺติ รุกฺข-
สาขาเมทฺนทฺตงฺกุสฺปาโท วีย น ปจฺจนฺโต โอสกฺกาเปติ ๑
น สนฺนาเมตฺติ โอวทฺธฺกฺจฺจฺจฺเนหิ (๑) ปาํทํ โกฏฺฏฺนฺโต วีย น
ถทฺธํ กโรติ น วินาเมตฺติ ยนฺตรูปกํ กิพฺพาเปนฺโต วีย
น อิตฺ จิตฺ จ จาเลติ ๑ อชรฺกาโยวาทิ เหมจฺจิมกาโยว
อิลฺลชฺติ ๑ อฺปริมกาโย นาวาย จปิตฺสฺวณฺณปฏฺฐิมา วีย นิจฺจโล
โหติ ทฺฐเร จตฺวา โอลฺเลนฺโต หิ พุทฺธานํ จิตฺถาวํ วา
คฺมนถาวํ วา น ชานาติ ๑ กายพฺเลนฺตํ พาทา จิปนฺโต
สรีโรตฺ สฺเสเทหิ มฺจฺจนฺเตหิ น กายพฺเลน คจฺจนฺติ ๑
สพฺพกาเยเนวาทิ คีวํ อปฺริวตฺเตตฺวา ราหุโลวาทฺเต วุตฺตนาคาว-
โลกิตฺวเสเนว อปฺโลเกติ ๑

น อฺทฺทฺนฺตํอาทิสฺสํ นกฺขตฺตานิ คณฺนฺโต วีย น อฺทฺทฺ
อฺลฺโลเกติ นกฺจฺจํ กากณฺกํ วา มาสกํ วา ปฺริเยสนฺโต วีย น

*เล่มที่ ๘ พุทธมายสุตฺตวณฺณา หน้า ๔๓๕

อโธ โอลเกติ น หตฺถิสฺสทาโย ปสฺสนฺโต วย อโธ
 จโธ จ วิกฺเขปมาโน คจฺจติ ฯ ยุกมตฺตฺนฺติ นววิทฺถิมตฺเต
 จกฺขุณี จเปตฺวา คจฺจนฺโต ยุกมตฺตํ เปกฺขติ นาม ฯ ภควาปี
 ยฺเย ยุตฺโต สฺสทฺตอาชานีโย วย เอตฺตํ ปสฺสนฺโต คจฺจติ ฯ
 ตโธ จสฺส อุตฺตรินฺติ (๑)ยุกมตฺตโธ ปรี น ปสฺสตีติ
 น วตฺตพฺโพ น หิ กุญฺญํ วา กวามฺญํ วา คจฺโฆ วา
 ลตา วา อวาริคฺคํ สกฺโกติ ฯ อถขวสฺส อนาวรณณาสฺส
 อนเกานิ จกฺกวาพสฺสทฺตานิ เอกงฺคณานว โหนฺติ ฯ อนฺตรฆฺรณฺติ
 เภฏฺฐา มหาสกฺกทฺทายิสฺสทฺเต อินฺทขิลโต ปญฺจาย อนฺตรฆฺริ ฯ อิธ
 ฆฺรอมฺมารโต ปญฺจาย เวทิตพฺพํ น กายนฺติอาทิ ปกฺติ
 อิริยปฺเถเนว ปวิสตีติ ทสฺสนตฺถํ วุตฺติ ฯ ทลิตฺทมนฺุสฺसानํ
 นิจฆฺรํ ปวิสฺสเนปิ หิ ตถาคเต ฉทฺนํ วา อุกฺคจฺจติ ฯ ปจฺวี
 วา โอคจฺจติ ฯ ภควา ปน ปกฺติคฺมเนเนว คจฺจติ นาทิฑฺเรติ
 อติฑฺเร ปรีวตฺตฺนฺเตน หิ เอกํ เทว ปทวารे ปิฏฺฐิจฺภาเคน คนฺตุวา
 นิสีทิตพฺพํ โหติ อจฺจาสนฺเน ปรีวตฺตฺนฺเตน เอกํ เทว ปทวารे
 ปฺุโรโต คนฺตุวา นิสีทิตพฺพํ โหติ ตสฺมา ยสฺมี ปทวารे
 จิตฺเตน ปฺุโรโต วา ปจฺจโต วา อคฺนฺตุวา นิสีทิตพฺพํ โหติ
 ตตฺถ ปรีวตฺตฺติ ฯ

ปาณินาติ กฺุญฺวาตาพาธโก วย น อาสนํ หตฺถเอหิ คเหตุวา
 # ๑. ม. อุตฺตรีติ ฯ

*เล่มที่ ๘ พุราหุมนวคควณณา หน้า ๔๓๖

นีสิตติ ฯ ปกขิปตีติ โย กิณฺจิกิ กมฺมํ กตฺวา กิพนฺโต จิตฺโกว
ปตติ ฯ โยปี โอริมํ องฺคํ นิสฺสาย นิสฺนโน ฆมฺสนฺโต ยาว
ปาริมงฺกา คจฺจติ ฯ ปาริมงฺคํ วา นิสฺสาย นิสฺนโน ตเถว
ยาว โอริมงฺกา อากจฺจติ ฯ สพุโพ โส (๑)อาสเน กายํ ปกขิปตี
นาม ฯ ภควา ปน เอวํ อกตฺวา อาสนสฺส มชฺเฌ โอลมฺพกํ
วารณฺโต วีย ตฺลปฺปิ จเปนฺโต วีย สณฺนิกํ นีสิตติ ฯ
หตฺถกุกฺกจฺจนฺติ ปตฺตมฺขวภูฏิยํ อุกทพินฺนุทฺสปนํ มกฺขิกวิชนียา จ
ปณฺณจฺเจทนผาลนาทึ หตฺถเณน อสณฺณตฺตกรณฺมํ ฯ ปาทกุกฺกจฺจนฺติ
ปาเทน ภูมिฆมฺสนาทึ อสณฺณตฺตกรณฺมํ ฯ

น นมฺภตฺตีติ น ภายติ น กมฺปตีติ น โอสิตติ ฯ
น เวชตีติ น จลติ น ปรีตสฺสตีติ ภยปรีตสฺสนายปี
ตณฺหาปรีตสฺสนายปี น ปรีตสฺสตีติ ฯ เอกจฺโจ หิ ชมฺมกถาทินํ
อตุถาย อากนฺตฺวา มนฺุสฺเสสฺสุ วนฺุทิตฺวา จิตฺเตสฺสุ สกฺขิสฺสามี
นฺุ โข เตสํ จิตฺตํ คณฺุหนฺโต ชมฺมํ วา กเถตุํ ฯ ปญฺหํ
วา ปุจฺจติโต วิสฺสชฺเชตุํ ฯ ภตฺตานฺุโมทนํ วา กาทฺตุนฺติ ภยปรีตสฺสนาย
ปรีตสฺสตีติ ฯ เอกจฺโจ มนาปา นฺุ โข เม ยาลุ อากจฺจิสฺสตี
มนาปํ อนฺุตรชฺชกฺนฺติ วา ตณฺุหาปรีตสฺสนาย ปรีตสฺสตีติ ฯ
ตทฺถกมฺปิ ตสฺส นตฺถิตฺติ น ปรีตสฺสตีติ ฯ วิเวกาวภูฏิ วิเวก
นิพฺพานเ อวภูฏิมานโส หตฺวา ฯ วิเวกตฺโตตีปี ปาโโจ ฯ

*เล่มที่ ๘ พุรหุมายสุตตวณณา หน้า ๔๓๗

วิเวกวตตยุดโต หุตวาทิ อตโต ๑ วิเวกวตตี นาม กตภตต-
กัจจสส ภิกขุโน ทิวาวิหารเ สมถวิปัสสนาวเสน มุลกมมุญจัน
คเหตุวา ปลลลงก อากุชิตวา นิสีนัน ๑ เอว นิสีนนสส หิ
อิริยาปโต อุปสนโต โหติ ๑

น ปตตี อุนนามตตีอาทิสู เอกจโจ ปตตมุขวภูฏिया
อุทกทาน อหารนโต วีย (๑) ปตตี อุนนามติ ๑ เอโก ปาทปิฏจिय
จเปนโต วีย โอนามติ ๑ เอโก พทฐ กตวา คณหาคิ ๑
เอโก อิตโต จิตโต จ ผนทาเปติ ๑ เอว อกตวา อุโกหิ
หตุเถหิ คเหตุวา อีสกั นามตวา อุทกั ปฏิกุคณหาคิตติ อตโต ๑
น สมปริวตตกนุติ ปริวตเตตวา ปจมเมว ปตตปิฏจิจิ น
โรวติ นาคิพุเรติ ยถา นิสินนาสนโต พุเร ปตติ น เอว
นจเหตุติ นัจจาสนเนติ ปาทมุเลเขว น นจเหตุติ ๑
วิจนทททยมานนติ วิกรินโต ๑ ยถา ปฏิกุคเหตุวา (๒) กาทโก โรวติ ๑ (๓)
น เอว นจเหตุติ ๑

นาคิโลกนุติ ยถา เอกจโจ ปาปิจโณ อปปีจจตต ทสเสนโต
มุญจิมตตเมว คณหาคิ น เอว ๑ อติพหุนุติ ยานมตตโต
อติเรกั ๑ พุยณชนมตตยาตติ พุยณชนสส มตตวา นาม โอทัน
จตตโต ภาโค ๑ เอกจโจ หิ ภตเต มนาเป ภตตี คณหาคิ
พุยณชน มนาเป พุยณชนั พหุ สตุถา ปน ตถา น

*เล่มที่ ๕ พุราหมณวคควณณา หน้า ๔๓๘

คณหาติ น จ พุยชเนนาติ อมนาปี หิ พุยชนํ จเปตฺวา
 ภคตเมว ภูยชนุโต ภคตํ วา จเปตฺวา พุยชนเมว ขาทนุโต
 พุยชเนน อาโลปี อตินามติ นาม ฯ สตุถา เอกนฺตริกํ (๑)
 พุยชนํ คณหาติ ฯ ภคตมฺปี พุยชนมฺปี เอกโต ปติภูจเปติ ฯ (๒)
 ทวตฺติภขตฺตุนฺติ ตถาคตสฺส หิ ปุณฺชิวฺหาย ทนฺตํ อุนฺตี-
 โภชนํ ทวตฺติภขตฺตํ ทนฺเตหิ ฆุณฺจมตฺตเมว สณฺหกรณียํ
 ปิภูจวิเลปนํ วีย โหติ ตสฺมา เอวมฺมาห ฯ น มฺเข อาสิภูจชาติ
 โปกฺขรปตฺเต ปติตฺตอฺทกพิณฺฑุ วีย วินิวตฺติตฺวาปี ปฺรคฺลเมว ยชาติ
 ตสฺมา อวสิภูจํ น โหติ รสปฏิสํเวทิตฺติ มชฺฐตฺติต-
 กภูคาทิสํ ฆานาติ ฯ พุทฺธานํ หิ อนฺตมโส ปานิเยปี
 ทิพฺโพชา ปกฺขิตฺตาว โหติ เตน เนสํ สพฺพตฺถเว รโส
 ปากโณ โหติ รสเคโธ ปน นตฺถิ ฯ

อภูจํคสมนฺนาคตฺนฺติ เนว ทวยาติ วุตฺเตหิ อฺงเคหิ
 สมนฺนาคตํ ฯ วิสฺสุทฺธิมกฺเค ปนสฺส วินิจฺฉโย อากโตติ สพฺพา-
 สวสฺสฺเต (๓) วุตฺตเมตํ ฯ หตฺถสฺส โธเตสฺสฺติ สตุถา ก็ กโรติ ฯ
 ปจฺมํ ปตฺตสฺส คหณฺภูจํ โธวติ ฯ ตตฺถ ปตฺตํ คเหตุวา
 สุขุมฆาลหตฺถํ เปเสตฺวา เทว วาเร สยฺจาเรติ ฯ เอตฺตาวตา
 โปกฺขรปตฺเต ปติตฺตอฺทกํ วีย วินิวตฺติตฺวา (๔) คจฺฉติ น จ
 อนตฺถิโกติ ยถา เอกจฺโจ ปตฺตํ อาธารเก จเปตฺวา ปตฺเต

*เล่มที่ ๕ พุทธมาลัยสุตตวณณา หน้า ๔๓๕

อุทกั น ปุณฺณติ ฯ รเช ปตฺนเต อชฺฌเปกฺขติ น เอว
กโรติ น จ อติเวธานุรกฺขิติ ยถา เอกจฺโจ ปมาณาติกฺกนฺตํ
อารกฺขํ จเปติ ฯ ภูณฺชิตฺวา วา ปตฺเต อุทกั ปุณฺณิตฺวา
จีวรโกคนฺตรํ ปเวเสตฺวา ปตฺตํ อุทเรน อกฺกมิตฺวา คณฺหาติ
น เอว กโรติ ฯ

น จ อนุโมทนสฺสาติ โย หิ ภูตฺตมตฺโตว ทารเกสุ
ภตฺตตฺถาย โรทฺนเตสุ ฉาตฺตมตฺเตสุ มนฺุสฺเสสุ ภูณฺชิตฺวา
อนาคเตเสว อนุโมทนํ อารภติ ฯ ตโต สพฺพกมฺมานิ ฉทฺเทตฺวา
เอกจฺเจ อากฺขณฺติ ฯ เอกจฺเจ อนาคตา ว โหนฺติ ฯ อัย กาลํ
อตินามติ ฯ โยปี มนฺุสฺเสสุ อากฺขณฺตฺวา อนุโมทนตฺถาย
วณฺทิตฺวา นิสินฺเนสุ อนุโมทนํ อกฺตฺวาว กถํ ติสฺส ฯ กถํ
สุสฺส ฯ กถํ สุมน ฯ กถํ ติสฺเส ฯ กถํ สุสฺเส ฯ กถํ สุมเน กจฺจิจฺฉ
อโรคา ฯ สสฺสํ สมปฺนฺนฺนฺติอาที ปาฏฺิเยกฺกํ กถํ สมฺภูจฺจาเปติ ฯ
อัย อนุโมทนสฺส กาลํ อตินามติ ฯ มนฺุสฺसानํ ปน โือกาสํ
ณฺตฺวา อายาจิตกาเล กเถนฺุโต นาคินาเมติ นาม ฯ สตฺถา
ตถา กโรติ ฯ

น ตํ ภตฺตฺนฺติ กิ ภตฺตํ นามตํ อุตฺตณฺุทลํ อติ-
กิลินฺนฺนฺติอาทีนิ วตฺวา น ครหติ น อณฺุณํ ภตฺตฺนฺติ
สุวตฺนายน วา ปฺนฺทิวสายน วา ภตฺตํ อฺปฺปาเทสฺสามิติ หิ
อนุโมทนํ กโรนฺุโต อณฺุณํ ภตฺตํ ปฏฺิกฺกฺขติ ฯ โย วายาว

*เล่มที่ ๘ พุราหุมนวคควณณา หน้า ๔๔๐

มาตุคามานัน ภตุตติ ปจติ ๑ (๑) ตาว อนุโมทนัน กริสสามิ ๑ อถ
เม อนุโมทนาวसानเ อตุตโน ปกุกภตุตโตปิ โถกั ทสุสนตุตติ
อนุโมทนัน วทุเขตติ ๑ อยมปี ปฎิกงขติ นาม ๑ สตุถา น
เอวํ กโรติ น จ มุญจิตุกาโมติ เอกจโจ หิ ปฎิสัมมุจิตวา
คจจติ ๑ เวเคน อนุพนุชิตพุโพ โหติ สตุถา ปน น เอวํ
คจจติ ๑ ปริสาย มขุเม จิตัว คจจติ ๑ อจจุกกุกจุนตุติ โย
หิ ยาว หนุกุกจิต อุกขิปิตวา ปารุปติ ๑ ตสส อจจุกกุกจัน
นาม โหติ โย ยาว โคปฬกา โอตาเรตวาว ปารุปติ ๑ ตสส
อจจุกกุกจัน โหติ โยปี อุกโต อุกขิปิตวา อุทริ วิวริตวา
ยาคี ๑ ตสสปี อจจุกกุกจัน โหติ โย เอกังส กตวา ถน
วิวริตวา ยาคี ๑ ตสสปี อจจุกกุกจัน ๑ สตุถา ต สพุพิ น
กโรติ ๑

อลุสินนตุติ ขลา อลุลเฬสั เสเทน ตินตุ อลุลียติ น
เอวํ สตุถ ๑ อปกุกจุนตุติ ขลิสากุโก วิย กายโต มุญจิตวาปี
น ติกุกจติ ๑ วาโตติ เวรมุกววาโตปิ อุกจหิตวา จาเลตุ น
สกุโกติ ๑ ปาทมณฺฑนนานุโยคนตุติ อิกุกกาย ฆัสนาทีหิ ปาท-
โสภานุโยคั ๑ ปกุกขาลेतวาติ ปาทเนว ปาทั โหวิตวา ๑ โส
เนว อตุตพุยาพาธาชาติอาทีนิ น ปุพุเพนิवासเจโตปริยณณานัน
อตุถิตาย วทติ ๑ อิริยาปถสนตุตติ ปน ทิสวา อนุมานน
#๑. สี่. ปจติ ๑

*เล่มที่ ๘ พุทธมาญสุตตวณณา หน้า ๔๔๑

วทติ ฯ ฐมนนุติ ปรียตติฐมมํ น อุตสาเทตติ กิ มหาภูจิก
กิ มหาภูจุมุพิกาตอิอาทีนิ วตุวา เกหสุตติวเสน น อุตสาเทติ ฯ
น อปสาเทตติ กิ อุปาสก ถถึ เต วิหารมคฺโค ฉาโต
กิ ภเยน นาคจฺฉสิ น หิ ภิกขุ กิณฺจ อจฺฉินฺทิตฺวา
คณฺหาติ มา ภายีติ วา กิ ตฺยหํ เอวํ มจฺฉริยสฺส ชีวิตํ
นามาติ วา อาทีนิ วตุวา เกหสุตติวเสน น อปสาเทติ ฯ

วิสุตฺตฺตฺจติ อสฺตฺตฺจ(๑) อปฺลิตฺตฺจ ฯ วิณฺณเยยฺโยติ
วิณฺณาปนีโย ปากโฏ ฯ วิสุตฺตฺจตาเยว เจส วิณฺณเยยฺโย โหติ มณฺชฺชติ
มฐฺโร ฯ สวณฺนีโยติ โสตฺตฺสฺจ ฯ มฐฺรตาเยว เจส สวณฺนีโย โหติ ฯ
พินฺทุติ สมฺปฺฉนฺทิตฺโต ฯ อวิสารีติ อวิสโฏ พินฺทุตาเยว
เจส อวิสารี โหติ กมฺภีโรติ กมฺภีรสมฺภฺจฺจิตฺโต นินฺนาทิตติ
นินฺนาทวา ฯ กมฺภีรตาเยว เจส นินฺนาทิตติ โหติ ยถา ปรีสนฺติ
จกฺกวาพปรียณฺตมฺปิ เอกาพทฺฐปรีสํ วิณฺณาเปติ ฯ พหิตฺฐาติ
องฺคฺคฺลิมตฺตมฺปิ ปรีสโต พหิ น คจฺฉติ ฯ กสฺมา ฯ โส เอวรูป
มฐฺรสฺสโร อการณา มา นสฺสึติ ฯ อิติ ภควโต โฆโส ปรีสาย
มตฺถเกเนว จรติ ฯ

อวโลกยมาณาติ สิริสฺมี อณฺชลี จเปตุวา ภควนฺตํ
โอโลเกนฺโตว ปจฺจโจสฺสกิตฺตฺวา ทสฺสนวิขหนฺนฺจฺฉาเน วนฺทิตฺวา
คจฺฉนฺติ ฯ อวิขหิตตฺตฺตาติ โย หิ ถถึ สุตฺตฺวา ฐฺจฺจิตฺโต อณฺฉํ

*เล่มที่ ๘ พุราหมณวคควณณา หน้า ๔๔๒

ทิกุสสุตาทิกั กถิ กถนุโต คจจติ ฯ เอส สภาเวน วิชหติ
นาม ฯ โย ปน สุตตมมกถา วณณิ กถนุโตว คจจติ ฯ
อัย น วิชหติ นาม ฯ เอว อวิขหนุตถาเวน ปกุกมนติ ฯ
คจจนตุนติ รชชุนุตวเสน รตนสตูปเพริ สวณณคจจิกั วิย
คจจนตติ ฯ อททสาม จิตนติ สมุสสิตถจจนปพพตติ วิย จิต
อททสาม. ตโต จ กियโยติ วิตุถาเรตวา กุณเ กเถตุ
อสกโกนุโต อวเสเส กุณเ สงขิปิตวา กลาปี วิย ปฏุกพพุช
วิย จ กตวา วิสสชเชนุโต เอวมาห ฯ อัย เหตุถ อธิปปาโย
มยา หิ กถิตकुณเหิ อกถิตาว พหุตรา ฯ มหาปจวิมหา-
สมุททาทย วิย ตสส โภโต อนนตา อปเปมยยา
कुณา อากาสมิว วิตุถาริตาติ ฯ

อปปฏิสัวิทิตติ อวิญญาตอากมโน ฯ ปพพชิตे อุป-
สงกมนตเตน หิ จีวรกมมาทิสมเย वा เอกि निवासत्वा
सरिरुपगुण्यचनसमये वा उपसंगमित्वा ततो प्रणिवादितपुं
हिते प्रुतिस्नधरमत्तम्पि न चाद्यति ฯ पुरेत्रि पन ओकासे
कारिते त्वागुजानि समुच्चित्वा जीविरि पारुपित्वा गिगु
विवृते ज्ञाने निसिहतति ฯ तं आनत्त्वा पसुसन्ता तसुसनेनपि
पसिहनति ฯ प्रुतिस्नधाโร चाद्यति ฯ पल्लहपुयाकरणं वा चम्मगถि
वा लपुगति ฯ तसुमा पल्लहिते ओकाสิ कारेनति ฯ सो ज
नेत् ओल्लत्तโร ฯ देनसुस ऐत्तहिते ฯ चिन्ने वुत्तहिते उत्तโน

*เล่มที่ ๕ พุทธมาตุสุตตวณฺณา หน้า ๔๔๓

อุคฺคตภาวํ อกเถตฺวา กสฺมา เอวมาห ๑ พุทฺธา นาม
อนุทฺยสมฺปนฺนา โหหนฺติ ๑ มหฺลลกภาวํ ฌตฺวา สีนํ โອกาสิ
กริสฺสตีติ เอวมาห ๑

โอรมตฺถ โອกาสมกาสีติ เวเคน อุฏฺฐาย ทฺวิธา ภิชฺชิตฺวา
โອกาสมกาสี ๑ เข เมติ เข มยา นาริสฺมานสฺวหยาติ
นาริสฺมานนามํ อิตฺถิลิงฺกํ ๑ เตน อวฺหาตพฺพาติ นาริ-
สฺมานสฺวหยา ๑ อิตฺถิลิงฺเคน วตฺตพฺพาติ โวหารกฺุสฺตตาย เอว
วทตี ๑ ปฺหุตฺชิวฺหตี ปฺหุตฺชิวฺห นินฺนามเขตฺนฺติ นีหฺร เอตํ ๑

เกวลีติ สกฺลคฺคณสมฺปนฺโน ๑ ปฺจฺจกาสีติ เอกปฺปหารเณ
ปฺจฺจกิตฺเต อุฏฺฐ ปฺญฺเห พฺยากรโณโต ปฺฐิกภาสิ ๑ โย
เวทิตี โย วิเทติ ชานาติ ๑ ตสฺส ปฺพเพนิวาโส ปากโณ ๑ สกฺคาปายญฺจ
ปฺสฺสตีติ ทิพฺพจกฺขุณฺณํ กถิตํ ๑ ชาติกฺขยํ ปตฺโตติ อรหฺตฺตํ
ปตฺโต ๑ อภิญฺญา โวลีโตติ ตํ อรหฺตฺตํ อภิชานิตฺวา โวลีโต
โวสฺวานปฺปตฺโต ๑ มฺนิตี อรหฺตฺตณฺณโมเนยฺเยน สมฺนฺนาคโต ๑

วิสุทฺถนฺติ ปณฺฑริ ๑ มุคฺตํ ราเคหีติ กิเลสฺราเคหิ
มุคฺตํ ๑ ปหีนฺชาติมฺรโณติ ชาติกฺขยปฺปตฺตตฺตฺตา ปหีนฺชาติโก
ชาตปฺปหารเณเนว ปหีนฺมฺรโณ ๑ พุทฺหมจฺริยสฺส เกวลีติ ยํ
พุทฺหมจฺริยสฺส เกวลี สกฺลภาโว ๑ เตน สมฺนฺนาคโต ๑ สกฺลจฺจ-
มคฺคพุทฺหมจฺริยวาโสติ อตฺถโธ ๑ ปารฺกฺุ สพฺพพฺพมฺมานนฺติ สพฺเพสํ
โลกิยโลกุตฺตรมฺมานํ อภิญฺญา ย ปารี คโต สพฺพพฺพม

*เล่มที่ ๘ พุราหุมนวคควณณา หน้า ๔๔๔

อภิขานิตวา จิตติ อตุโถ ๑ ปารคฺติ วา เอตดาวตา จ
ปรัญญาปารคฺติ ปญจนัน ขนฺธานัน ๑ ปหานปารคฺติ สพฺพกิลีสานัน ๑
ภาวนาปารคฺติ จตฺตุนัน มคฺคานัน ๑ สจฺฉนิกิริยาปารคฺติ นิโรธสฺส
สมาปตฺติปารคฺติ สพฺพสมาปตฺตึนฺนตฺติ อยมตฺโถ วุตฺโต ๑ ปุณ
สพฺพชฺชมฺมานนฺตฺติ อิมินา อภิญญาปารคฺติ วุตฺโตติ ๑ พุทฺโธ ตาถิ
ปวฺจจตฺตี ตาถิสฺส ฉหิ อากาเรหิ ปาริ คโต สพฺพากาเรน
จตฺตุนัน สจฺจจันัน พุทฺธตฺตา พุทฺธตฺตา พุทฺโธติ ปวฺจจตฺตี ๑

กี ปน เอตดาวตา สพฺเพ ปญฺหา วิสฺสชฺชิตา โหนตฺตีติ ๑ อาม
วิสฺสชฺชิตา ๑ จิตฺตํ วิสฺสุทฺธํ ชานาติ ๑ มุตฺตํ ราเคหิตฺติ อิมินา
ดาว พาหิตปาปตฺตา พุราหุมนฺตฺติ ปจฺมปโลห วิสฺสชฺชิต
โหติ ปารคฺติ อิมินา เวทานัน (๑) คตฺตฺตา เวทคฺติ ทุตฺติปโลห
วิสฺสชฺชิต โหติ ปุพฺเพนิวาสนตฺตาถิหิ อิมาสฺส ติสฺสนุนัน
วิหฺขานัน อตฺถิตาย เตวิหฺชิตฺติ ตตฺติปโลห วิสฺสชฺชิต โหติ ๑
มุตฺตํ ราเคหิ สพฺพโสติ อิมินาว (๒) นิสฺสฏฺตฺตา ปาปชฺชมฺมานัน
โสติโยติ จตฺตคฺคปโลห วิสฺสชฺชิต โหติ ชาตฺติกฺขยํ ปตฺโตติ
อิมินา ปน อรหตฺตสฺเสว วุตฺตตฺตา ปญฺจมปโลห วิสฺสชฺชิต
โหติ โวสีโตติ จ พุทฺธจริยสฺส เกวลีติ จ อิมหิ ฉนฺนปโลห
วิสฺสชฺชิต โหติ อภิญญาโวสีโต มุนีติ อิมินา สตฺตมปโลห
วิสฺสชฺชิต โหติ ปารคฺติ สพฺพชฺชมฺมานัน ๑ พุทฺโธ ตาถิ ปวฺจจตฺตี

*เล่มที่ ๕ เสลสุตตวณณา หน้า ๔๔๕

อิมินา อฏฺฐมปโยห วิสฺสชฺชิต โหติ ฯ

ทานกถนฺตืออาทีนึ เหฏฺฐา สฺสฺสฺเต วิตฺถาริตานเว ฯ

ปจฺจปาทีติ ปฏฺฐิปชฺชึ ฯ ฌมฺมสฺสฺสานุฌมฺมนฺตึ อิมสฺมึ สฺสฺสฺเต ฌมฺโม

นาม อรหตฺตมคฺโค ฯ อนุฌมฺโม นาม เหฏฺฐิมา ตโย มคฺคา

ตีณึ จ สามณฺณผลานึ ฯ ตานึ ปฏฺฐิปาฎฺฐิยา ปฏฺฐิลภตฺตี อตฺโถ ฯ

เนว มํ ฌมฺมาธิกรณํ วิเหเสสฺสีติ มํ จ ฌมฺมการณา น กิลเมตี

น ปฺนปฺปฺนํ กถาเปสฺสีติ วุตฺตํ โหติ เสสฺสํ สพฺพตฺถ

อฺตฺตฺตานเเมว ฯ ตตฺถ ปรีนึพฺพายีติ ปน ปเทน เทสนาย

อรหตฺเตเนว กุณฺฏํ กหิตนฺตึ ฯ

พฺรหฺมาเยสฺสฺสฺตวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

ปจฺมํ ฯ

เสลสุตตวณณา

เอวมฺเม สฺสฺตนฺตึ เสลสุตฺตํ ฯ ตตฺถ องฺกุตฺตราเปสฺสูติอาที

โปตฺถลียสฺสฺสฺสฺเต วิตฺถาริตเเมว ฯ อจฺจตฺเตพฺเสหีติ อจฺจตฺเตน เตพฺเสหิ

ทฺวาทสฺหิ สเตหิ ปณฺณาสาย จ ภิกฺขุหิ สจฺจชฺชิตึ วุตฺตํ

โหติ เต ปน สวากสนฺนึปาเต สนฺนึปตฺตา ภิกฺขุเยว

สพฺเพ เอหิภิกฺขุปฺพพฺชชาย ปพฺพชฺชิตา จีณาสวา ฯ เกณฺนโยติ

ตสฺส นามํ ฯ ชฺชฺชิลอติ ตาปโส ฯ โส กิร พฺรหฺมณฺณมหา-

สาลอติ ฯ ฌนรฺกษณตฺถาย ปน ตาปสฺปพฺพชฺชํ สวาทาย ญญโธ

*เล่มที่ ๘ พุราหมณวคควณณา หน้า ๔๔๖

ปณณาการํ ทตฺวา (๑) ภูมิกาคํ คเหตุวา ตตฺถ อสฺสํ กาทฺตฺวา
วสฺสํ ปณฺจํ สกฺกสฺสเทหิ วณฺชํ ปโยเชตฺวา กุสฺสทสฺสสฺส
นิตฺสโย หุตฺวา ฯ อสฺสเมปฺปิ จสฺส เอโก ตาลรฺกฺโข ทิวเส
ทิวเส เอกํ สุวณฺณมยํ ตาลผลํ (๒) มุจฺจตีติ วทนฺติ ฯ โส ทิวา
กาสายานิ ชาเรติ ฯ ชญา จ พนฺชติ ฯ รตฺตี กามสมฺปตฺตี อนฺภวติ ฯ
ชฺมมฺมียา กถายาติ ปานกานิตฺสปฏิสฺยุตฺตาว ชฺมมฺมียา กถาย ฯ
อຍံ หิ เกณฺธิโย ตฺวจฺจนฺตฺโต ภาควโต ทสฺสนาย คนฺตุํ ลชฺชชฺชาຍมาโน
วิกาลโภชนา วิรตฺตานมฺปิ ปานกํ กปฺปตีติ จินฺตฺตฺวา สฺสจฺจํ
พทฺรปानํ (๓) ปณฺจํ กาสฺสเทหิ คาทาเปตฺวา อคฺมาสิ ฯ เอวံ
คตฺภาโว จสฺส อถโข เกณฺธิยสฺส ชฺฉิตฺสฺส เอตทโหสิ ก็
นุ โข อหํ สมณฺสฺส โคตมฺสฺส หราเปยฺยนฺติ เกสชฺชกฺขนฺชเก (๔)
ปาฬี อารุโฬหเยว ฯ

ทฺตฺติยมฺปิ โข ภาควาติ กสฺมา ปฺนปฺปฺนํ ปฏิกฺขิปี ฯ
ตฺตฺติยานํ ปฏิกฺเขปฺปสฺนฺนตฺตาย ฯ อการณเมตํ นตฺถิ พุทฺธานํ
ปจฺจยเหตุ เอวรूपํ โภหฺลยํ ฯ อຍံ ปน อจฺจตฺตฺตฺตานิ ภาจฺจสฺตานิ
ทิสฺวา เอตฺตฺกานฺเยว ภาจฺจํ ปฏฺยทาเสตฺติ ฯ เสว เสโล
ตีหิ ปุริสฺสเทหิ สทฺธี ปพฺพชฺชิตฺติ ฯ อຍุตฺตํ โข ปน นวเก
อຍฺยโต เปเสตฺวา อิมฺเหว สทฺธี คนฺตุํ ฯ อิมฺ วา อຍฺยโต
เปเสตฺวา นวเกหิ สทฺธี คนฺตุํ ฯ อถาปี สพฺเพ คเหตุวา

*เล่มที่ ๘ เสลสุตตวณณา หน้า ๔๔๗

อากมิสฺสามิ ภิกฺขวาหาโร นปฺปโหสฺสติ ฯ ตโต ภิกฺขุสฺส ปิณฺฑทาย
 จรฺนเตสฺส มนุสฺสา อุชฺฌายิสฺสณฺติ ฯ จริสฺสามิ เกณฺโฆ สมณฺ
 โคตมฺมิ นิมฺนเตตฺวา ยาปนมตฺตํ ทาตุํ นาสกฺขีติ ฯ สยมฺปิ
 วิปฺปฏิสาร์ ภวิสฺสติ ฯ ปฏิกฺเขเป ปน กเต สมโณ โคตโม
 ปฺนปฺปฺนํ ตวณฺจ พฺราหฺมณฺเสสฺส อภิปฺปสนฺโนติ พฺราหฺมณานํ
 นามํ คณฺหาตีติ จินฺเตตฺวา พฺราหฺมณฺเป นิมฺนเตตฺกามो
 ภวิสฺสติ ฯ ตโต พฺราหฺมณฺเ ปาฏฺิเยกํ นิมฺนเตสฺสติ ฯ เต
 เตน นิมฺนติตา (๑)ภิกฺขุ หุตฺวา ภูณฺชิสฺสณฺติ ฯ เอวมฺสฺส สทฺธา
 อนฺรฺกฺขิตา ภวิสฺสตีติ ปฺนปฺปฺนํ ปฏิกฺขิปี ฯ กิณฺจาปี โฆ โภติ
 อิมินา อิทํ ทีเปติ โภ โคตม กิ ชาตํ ยทิ อหํ
 พฺราหฺมณฺเสสฺส อภิปฺปสนฺโน ฯ อธิวเสตฺส ภวํ โคตโม ฯ อหํ
 พฺราหฺมณานมฺปิ ทาตุํ สกฺโกมิ ตฺมฺหากมฺปิติ ฯ

กายเวยฺยาวุฏฺิกนฺติ กายเวยฺยาวจฺจํ ฯ มณฺฑลมาพนฺติ
 ทฺสฺสมณฺฑปํ ฯ

อาวาโหติ กณฺณาคหณฺมํ ฯ วิวาโหติ กณฺณาทานํ โส
 เม นิมฺนติโตติ โส มยา นิมฺนติโต ฯ อถ พฺราหฺมโณ
 ปรีปกฺโกปนิสฺสยตฺตา พุทฺธสทฺทํ สุตฺวาว อมเตเนวากิสิตฺโต
 ปสาทํ อวิกโรนฺโต พุทฺธโรติ โภ เกณฺย วเทสีติ อห ฯ
 เกณฺโฆ ยถาภูตํ อจิกฺขนฺโต พุทฺธโรติ โภ เสถ วทามิติ
 #๑. สී. ตโต นิมฺนติตา ฯ

*เล่มที่ ๕ พุราหุมนวคควณณา หน้า ๔๔๘

อาห ๑ ตโต นั ปุณปี ทพหิกรณตุถั ปุจฉิ ๑ อิตโรปี ตเถว
อาโรเจสิ ๑

อถสฺส กปฺปสทสฺสเสหิปี (๑) พุทฺธสทฺทสฺสเสว ทุลลภภาว
สมปฺปสฺสโต ๑ เอตทโหสีติ เอตั โฆโสปี โขติอาทิ อโหสิ ๑
นึลวนราชีติ นึลวนรูกฺขปฺนติ ๑ ปเท ปทฺนติ ปทปฺมาณเ ปทํ ๑
อจฺจาสนฺเน วา อติทฺฐเร วา ปาเท นิกฺขิปฺมานเ สทฺโท
อฺภูจฺจาติ ๑ ตั ปฏฺิเสเชนฺโต เอวมาท ๑ สีหาว เอกจฺราติ คณฺวาสิ
สีโห สีโหปฺตกาทีหิ สทฺฐี ปฺมาทํ อาปชฺชติ ๑ เอกจโร
อปฺปมฺตุโต โหติ อิติ อปฺปมาทวิหารี ทสฺเสนฺโต เอกจฺรสีเหน
โอปมฺมํ กโรติ มา เม โกณฺโตติ อจฺจาร์ ลิกฺขาเปนฺโต
อาห ๑ อัยฺ เหตุถ อธิปฺปาโย สเจ ตฺมุห กถาวาริ อลภิตฺวา
มม กถาย อนฺตเร กถึ ปเวเสสฺสถ ๑ อนฺตเววาสิเก ลิกฺขาเปตฺ
นาสภฺจิติ มยฺหํ กรหา อฺปฺปชฺชิสฺสติ ๑ ตสฺมา โอกาสํ ปสฺสิตฺวา
มนฺเตยฺยาถาติ ๑ โน จ โข นั ชานามิติ วิปฺสฺสีปีโพธิสฺสโต
จตุราสีตีสหสฺสตุเถรปพฺพชิตปรีวโร สตุตฺมาสานิ โโพธิสตุตจาร์กั
จริ ๑ พุทฺธปฺปาทกาโล วิย อโหสิ ๑ อมฺหากมฺปิ โโพธิสตุโต
ณพฺพสฺसानิ โโพธิสตุตจาร์กั จริ ๑ เอวํ ปรีปฺณณฺสรีรลภฺขณฺเหหิ
สมนฺนาคตาปี พุทฺธา น โหนฺติ ๑ ตสฺมา พุราหุมนโน โน จ โข
นั ชานามิติ อาห ๑

๑. สี่. กปฺปสทสฺสเสหิปี ๑

ปรปฺปนุณกาโยติ ลกฺขณเหหิ ปรปฺปนุณตาย อหีนฺจคตายน
จ ปรปฺปนุณสรีโร ๑ สุรฺรจิติ สุนฺทรสรีรปฺปโก ๑ สุชาโตติ
อาโรหปรินาหสมฺปตฺติยา สณฺจานสมฺปตฺติยา จ สุนิพฺพตฺโต ๑
จารุทสฺสโนติ รุจิมฺปิ ปสฺสนนฺตํ อติคฺติชนโก มโนหฺรทสฺสโน ๑
สุวรรณวณฺโณติ สุวณฺณสทิสวณฺโณ ๑ (๑) สฺสูกฺกทาโจติ สฺสูกฺ
สูกฺกทาโจ ๑ มหาปรุสฺสลกฺขณาติ ปจฺมํ วุคฺตพฺยลฺขนาเนว วจฺนนฺตเรณ
นิคฺเมนฺโต อาห ๑

อิทานิ เตสุ ลกฺขณฺเส อตฺตโน จิตฺตฺรจิตานิ กเหตุวา
โถเมนฺโต ปสนฺนเนตฺโตติอาทิมาน ๑ ภควา หิ ปญฺจวณฺณ-
ปสาทสมฺปตฺติยา ปสนฺนเนตฺโต ๑ ปุณฺณจฺนทสทิสฺมุขตายน สฺมุโข ๑
อาโรหปรินาหสมฺปตฺติยา ๑ พุรฺหมา ๑ พุรฺหมุชฺชคฺตตายน อฺช ๑
ชฺติมนฺตตายน ปตาปวา ๑ ยมฺปิ (๒) เจคฺถ ปุพฺเพ วุคฺตํ ๑ ตํ มชฺเฌ
สมณฺสงฺฆสฺสาติ อิมินา ปรียาเยน โถมยตา (๑) ปฺน วุคฺตํ ๑
เอทิสฺส หิ เอวํ วิโรจติ ๑ อฺคฺตฺรคาถายปี เอสฺว นโย ๑
อฺคฺตมวณฺณินฺติ อฺคฺตมวณฺณสมฺปนฺนสฺส ๑ รเถสโกติ อฺคฺตม-
สารถี ๑ ชมฺพุสณฺทสฺสาติ ชมฺพุทปฺสฺส ๑ ปากฺเณน อิสฺสรีย
โถเมนฺโต อาห ๑ จกฺกวตฺติ ปน จตฺนนฺมฺปิ ทิปานํ อิสฺสโร
โหติ ๑

ขตฺติยาติ ชาติขตฺติยา ๑ โภกิตฺติ โภคิยา ๑ ราชาโนติ

*เล่มที่ ๘ พุราหุณวคควณณา หน้า ๔๕๐

เย เกจิ รชช การเรนตา ฯ ราชากิราชาติ ราชนัน ปุชนีโย
อชิราชา หุตวา ฯ จกกวตตีติ อชิปโปโย ฯ มนุชินุโทติ มนุสสาธิปติ
ปรมิสสุโร หุตวา ฯ

เอวํ วุตเต ภควา เย เต ภวนติ อรหนโต
สมุมาสมพุทธา เต สเก วณเณ ภณณมานเ อตตานิ ปาตุ
กโรนตีติ อิมิ สลสส มโนรณํ ปุเรนโต ราชามสมิตี-
อาทิมาย ฯ ตตฺรยํ อชิปโปโย ยํ มํ ตวํ สลส ราช
อรหตี ภวิตุนติ ยาจตี (๑) เอตถ อปโปสสุโก
โหตี ฯ ราชามสมิ ฯ สติ จ ราชตเต ยถา อณโณ ราช
โยชนสตี วา อนุสาสติ โยชนสสตี วา ฯ จกกวตตี หุตวาปี
จตุทูปริยมนตตํ วา นามเมว ปริจฉินนวิสโย ฯ อหํ หิ
ธมฺมราชา อนุตฺตโร ภวคฺคโต อวีจิปริยมนตํ กตฺวา ติริย
อปฺปมาณโลกธตฺตโย อนุสาสามิ ฯ ยาวตา หิ อปททวิปทาที-
เกทา สตฺตา ฯ อหํ เตสํ อคฺโค น หิ เม โกจิสีเลน
วา ฯเป ฯ วิมุตติธามทสฺสเนน วา ปฏิกฺภาโค อตฺถิ ฯ สฺวาทํ
เอวํ ธมฺมราชา อนุตฺตโร อนุตฺตเรเนว จตฺตตีปฏฺจานาทิเกเทน
ธมฺเมน จกุกํ วตฺเตมิ ฯ อิทํ ปชฺหถ ฯ อิทํ อฺปสมฺปชฺช วิหฺรธาติ
อาณาจกุกํ ฯ อิทํ โข ปน ภิกฺขเว ทุกฺขํ อริยสจฺจนฺตฺยาทินา
ปฺริยตฺตธมฺเมน ธมฺมจกุกเมว วา ฯ จกุกํ อปฺปฏฺิวตฺตฺยนิตฺติ ยํ
๑. ม. วเทสิ ฯ

*เล่มที่ ๘ เสลสุตตวณณา หน้า ๔๕๑

จกั กั อปปฏิวัตติย โหติ สมณน วา ๗เป ๗ เกนจิ วา
โลกสมินฺติ ๗

เอว อุตตานิ อวิกโรนฺติ ภควนฺติ ทิสฺวา ปิตติ-
โสมนสฺสชาโต เสโล ปุณ ทพฺหิภรณฺตํ สมฺพทฺโธ
ปฏิจานาสีติ คาทาทวยมาห ๗ ตตฺถ โก นฺุ เสนาปตีติ
ชมฺมรณฺโณ โภโต ชมฺเมน ปวตฺติตฺตสฺส จกฺกสฺส อนฺฺวตฺตโก
เสนาปติ โกติ (๑) ปุจฺฉิ ๗

เตน จ สมเณน ภควโต ทกฺขินฺปสฺเส อายสฺมา
สาริปฺุตโต นิสินฺโน โหติ สุวณฺณปฺุชฺช วิย สิริยา
โสมมาโน ๗ ตํ ทสฺเสนฺโต ภควา มยา ปวตฺติตฺตฺติ คาทมาห ๗
ตตฺถ อนฺฺชาโต ตถาคตฺตฺติ ตถาคตฺติ เหตุ อนฺฺชาโต ๗ ตถาคเตน
เหตุนา ชาโตติ อุตฺโต ๗ อปีจ อวชาโต อนฺฺชาโต อติชาโตติ
ตโย ปฺุตตา ๗ เตสฺส อวชาโต ทสฺสึโล ๗ โส ตถาคตฺตสฺส
ปฺุตโต นาม น โหติ อติชาโต นาม ปิตฺรา อุตฺตริตโร ๗
ตาทิสปี ตถาคตฺตสฺส ปฺุตโต นตฺถิ ๗ ตถาคตฺตสฺส ปน เอโก
อนฺฺชาตปฺุตโตว โหติ ตํ ทสฺเสนฺโต เอวมาห ๗

เอว โก นฺุ เสนาปตีติ ปญฺหิ พุยากริตฺวา ยํ เสโล
อาห สมฺพทฺโธ ปฏิจานาสีติ ๗ ตตฺถ นํ นิกฺกงฺขํ กาคฺคาโม
นาหํ ปฏิจญามตฺเตเนว ปฏิจานามิ อปี จาหํ อิมินา

*เล่มที่ ๘ พุราหมณวคควณณา หน้า ๔๕๒

การณน พุทฺโธติ ฌาเปตฺติ อภิลลเยยฺยนฺติ ฌาถมาห ๑ ตตฺร
อภิลลเยยฺยนฺติ วิชฺชา จ วิมุตฺติ จ ๑ ฌาเวตพฺพิ มคฺคสจฺจํ
ปหาตพฺพิ สมุทฺยสจฺจํ ๑ เหตุวจนน ปน ผลสฺสิทฺติเต เตสฺสิ
ผลานํ นโรธสจฺจทฺทกฺขสจฺจานํปี วุตฺตนาเนว โหนฺติ ๑ เอวํ
สจฺจิกาทพฺพิ สจฺจิกถํ ปริณฺญาตพฺพิ ปริณฺญาตนฺติ อิทเมตถ
สจฺจกฺกิตฺตเมว จตฺตสจฺจฌาณาผลลฺลจ สจฺจฌาณา ผลลฺลจ วิมุตฺตลฺลจ
ทสฺเสนฺโต พุชฺฌิตพฺพิ พุชฺฌิตฺวา พุทฺโธ ชาโตสฺมิตฺติ ยุตฺตเหตุณา
พุทฺธภาวํ สาธติ ๑

เอวํ นปฺปริยาเยน อตฺตานํ อวิกิตฺวา อตฺตนิ กงฺขา-
วิตฺรณตฺถํ พุราหมณํ อภิตารยมาโน (๑)วินยสฺสุตฺติ ฌาถาทวยมาห ๑
ตตฺถ สลฺลทกฺกโตติ รากาทิสลฺลทกนฺตโน ๑ อนฺตฺตโรติ ยถา
พาหิรเวชฺเชน วุปลสมิตโรโค อิมสฺสมิณฺเณวตฺตภาเว กุปลฺปติ น
เอวํ ๑ มยา วุปลสมิตโรโค ๑ มยา วุปลสมิตสฺส ปน โรคสฺส
ภานฺตเรปี อฺปฺปตฺติ นตฺถิ ๑ ตสฺมา อหํ อนฺตฺตโรติ อตฺถิ ๑
พุทฺหมญฺโถติ เสฏฺฐญฺโถ ๑ อตฺตฺโถติ ตฺถํ อตฺถิโต นโรปโมติ
อตฺถิ ๑ มารเสนปฺปมทฺทโนติ กามา เต ปจฺจมา เสนาติ
เอวํ อากตฺยา มารเสนาย ปมทฺทโน ๑ สพฺพพามิตฺเตติ
ขนฺธกิลเสากิสฺขารมจฺจุเทวปฺปตฺตมารสฺงฺขาเต สพฺพปจฺจตฺถิเก ๑
วสฺสีกตฺวาติ อตฺตโน วเส วตฺเตตฺวา ๑ อกฺุโตภโยติ กฺุโตจฺจ อภโย ๑

เอวํ วุตเต เสโล พุราหุมนโณ ตาวเทว ภควติ สยชาติ-
ปสาโท ปพพชชาเปกโข หุตฺวา อิมํ โภณโตติ คธา-
ตฺตยมาห ๑ ตตฺถ กณฺหาภิชชาติโกติ จณฺทาลาทีนิจฺกุลเ ชาโต ๑
ตโต เตปี มาณวกา ปพพชชาเปกฺขา หุตฺวา เอวญฺเจ
รฺจฺจติ โภโตติ คธามาหํสุ ๑ อถ เสโล เตสุ มาณวเกสุ
ตฺถจฺจิตฺโต เต จ ทสฺเสนโต ปพพชชํ ยาจฺนโต พุราหุมนชาติ
คธามาห ๑

ตโต ภควา ยสฺมา เสโล อตีเต ปทุมุตตรสฺส ภควโต
สาสเน เตสํเยว ตินฺณํ ปุริสสตาณํ กณฺเสฏฺโฐ หุตฺวา เตหิ
สทฺธี ปริเวณฺํ การเตวาทานาทินี จ ปุณฺณานิ กตฺวา
เตน กมฺเมน เทวมนุสฺสสมฺปตฺตี อนฺภวมาโน ปจฺฉิเม ภเว เตสํเยว
อาจริโย หุตฺวา นิพฺพตฺโต ๑ ตถจฺ เตสํ กมฺมํ วิมุตฺติปริปากาย
ปริปกํ เอหิภิกฺขุภาวสฺส จ อุปนิสฺสยญฺตํ ๑ ตสฺมา เต สพฺเพว
เอหิภิกฺขุปพพชชํ ปพฺพาเชนฺโต สุวากฺขาตฺนฺติ คธามาห ๑ ตตฺถ
สนฺทิกฺกณฺติ สยเมว ทฺถจฺจํ ปจฺจกฺขํ ๑ อกาลิกฺกณฺติ มคฺคานนฺตรํ
ผลุปรตฺติยา น กาลนฺตเร ปตฺตพฺพลํ ๑ ยตฺถ อโมจฺชาติ ยสฺมี
มคฺคพฺรหฺมจฺริเย อปฺปมตฺตสฺส ลิกฺขาตฺตยปฺรณฺเนน ลิกฺขโต
ปพพชชา อโมจฺมา โหติ สผลาติ อตฺถโถ ๑ เอวญฺจ วตฺวา
เอถ ภิกฺขโวติ ภควา อโวจ ๑ เต สพฺเพ ปตฺตจิวรรธา
หุตฺวา อาภาเสนาคฺคหุตฺวา วสฺสสตฺติกตฺเถรา วิย สุวินิตา

*เล่มที่ ๘ พุราหุมนวคควณณา หน้า ๔๕๔

ภควนตํ อภิวาทยีสํ ๑ เอวมิมํ เตสํ เอหิกิขุภาวํ สนฺธาย
อลตถ โข เสโลติอาทิ วุตตํ ๑

อิมานีติ อิมานี เกณียสฺส จิตฺตานุคฺลาหิ คาคาหิ ๑ ตตฺถ
อคฺคิปริจริยํ วินา พุราหุมนานํ ยลฺลาภาวโต อคฺคิหุตฺตมฺหา
ยลฺลาติ วุตตํ ๑ อคฺคิหุตฺตเสฏฺฐา อคฺคิขุหนปฺปรานาติ อตุโถ ๑
เวเท สขฺฆายนฺเตหิ ปจฺมํ สขฺฆายิตฺตพฺพโต สาวิตฺตี ฉนฺทโส
มุขนฺติ วุตฺตา ๑ มนุสฺसानํ เสฏฺฐโต ราชา มุขนฺติ วุตฺโต ๑
นทีนํ อาธารโต ปฏฺฐิสรณโต จ สาคโร มุขนฺติ วุตฺโต ๑
จนฺทโยควเสน อชฺช กตฺติกา อชฺช โรหิณฺตี ปญฺญาปนโต
อาโลกกรณโต โสภภาวโต จ นกฺขตฺตานํ มุขํ จนฺโทติ
วุตตํ ๑ ตปฺนตฺตานํ อคฺคตฺตา อาทิจฺโจ ตปฺตี มุขนฺติ วุตฺโต ๑
ทกฺขิณฺเยยฺยานํ ปน อคฺคตฺตา วิเสเสน ตสฺมี สมเย พุทฺธปฺปมฺขํ
สงฺฆํ สนฺธาย ปุณฺณํ อากงฺขมานานํ ๑ สงฺโฆ เว ยชตี
มุขนฺติ วุตตํ ๑ เตน สงฺโฆ ปุณฺณสฺส อายมุขนฺติ ทสฺเสติ ๑

ยฺนตํ สรณฺนฺติ อญฺณํ พุยากรณคาคาหา ๑ ตสฺสตุโถ
ปญฺจหิ จกฺขุหิ จกฺขุมา ภควา ยสฺมา มยํ อิตฺโต อฏฺฐเม
ทิวเส ตํ สรณํ อากตฺมฺหา(๑)ตสฺมา อตฺตนา ตว
สาสเน อนฺตฺตเรณ ทมฺเถน ทนฺตฺตามฺหา ๑ อโห เต สรณฺสฺส
อานฺภาโวติ ๑

*เล่มที่ ๘ อสสลายนสุตตวณณา หน้า ๔๕๕

ตโต ปรี ภควนุตฺ ทุวี่หี กถาหี โถเมตฺวา ตตยวณฺหนํ
ยจณฺโต ภิกฺขโว ติสตา อิมตืออาทิมหาติ ฯ

เสถสุตฺตวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

ทฺตยํ ฯ

อสสลายนสุตตวณณา

เอวมเม สุตฺตนิ ตออสสลายนสุตฺตํ ฯ ตตฺถ นานา-
เวสารชฺชกานนฺติ อํกมกธาทีหี นานปฺปการเอหี เวสารชฺชเอหี
อากตานิ ฯ เตสุ (๑) วา รฏฺฐเจสุ ชาตสํวทฺตมานนฺตปิ อตฺโถ ฯ
เกนจเทวติ ยลฺลนฺปาสนาทีนา อนนยมิตกฺิจเจน ฯ จาตฺวณฺณนฺติ
จตฺวณฺณสาธารณํ ฯ มยฺ ปน นฺหานสฺสุทฺธิยาปี ภาวนาสฺสุทฺธิยาปี
พฺราหฺมณาว สฺชณฺนตฺตีติ วทาม ฯ อยฺตฺตมฺปิ สมโณ โคตโม
กโรตฺตีติ มลฺลมานา เอวํ จินฺตยีสฺสุ ฯ วุคฺตสิโรติ โวโรปิตฺสิโร ฯ

ธมฺมวาทิตี สภาววาที ฯ ทฺวปฺปฏิมฺนตฺติยาติ อมฺหาทิสเอหี
อธมฺมวาทีหี ทฺวเขน ปฺฏิมฺนเตตฺตพฺพา โหณฺติ ฯ ธมฺมวาทินอ
นาม ปฺราชโย น สกฺกา กาคฺนฺติ ทสฺเสติ ฯ ปฺริพฺพาชกนฺติ
ปฺพพฺชวาวีธานํ ฯ ตโย เวเท อุกฺคเหตฺวา สพฺพปจฺจนา
ปฺพพฺชนฺตา เยหี มนฺเตหี ปฺพพฺชนฺติ ฯ ปฺพพฺชิตา จ เย
มนฺเต ปฺริหรนฺติ ยํ วา อจาร์ อจรรนฺติ ตํ สพฺพํ โภตา
#๑. สี่. เตสุ เตสุ ฯ

*เล่มที่ ๘ พุราหุมนวคฺควณณา หน้ ๔๕๖

ปรียตตํ สิกฺขิตนฺตํ ๑ ตสฺมา ตฺยหํ ปราชโย นตฺถิ ๑ ชโย
เต ภวิสฺสตีติ มลฺลนฺตํ เวมมาหํสฺส ๑ ทิสฺสนฺเต โข ปนาตี-
อาทิ เตสํ ลทฺธิภินฺทนฺตํ วุตฺตํ ๑ ตตฺถ พุราหุมนโยติ
พุราหุมนํ ปุตฺตปฏฺฐิตาภตฺถาย อวาวหิวิวาวเสน กุลา
อาনীตา พุราหุมนโย ทิสฺสนฺติ ๑ ตา โข ปเนตา อปเรน
สมเยน อุตฺตนิโยปี โหนฺติ ๑ สลฺลชาตปฺปฺผาตี อตฺถิ ๑ กพฺภินฺนโยติ
สลฺลชาตคพฺภา ๑ วิชายนานาตี ปุตฺตตีตโร ชนยมานา ๑ ปายนานาตี
ทารเก ถลฺลํ ปายนฺตโย ๑ โยนิชาว สมานาตี พุราหุมนํ
ปสฺสวามคฺเคน ชาตา สมานา ๑ เวมมาหํสฺสฺส เวม วทฺนฺติ ๑
กถํ ๑ พุราหุมนว เสฏฺโฐ วณฺโณ ๑เป ๑ พุราหุมนทายาทาตี ๑
ยทิ ปน เนลํ สจฺจวณฺํ ลียา ๑ พุราหุมนํ กุจฺฉิ มหา-
พุราหุมน อโร ภเวยฺย ๑ พุราหุมนํ ปสฺสวามคฺโค มหา-
พุราหุมน มุขํ ภเวยฺย ๑ เอตฺตาวตา มยฺย มหาพุราหุมน
อฺเร วสิตฺวา มุขโต นิกฺขนฺตาคิ วตฺตํ มา ลภนฺตฺติ อยฺย
มุขโต ชาตจฺเจทกฺวาโท วุตฺโต ๑ อยฺโย หุตฺวา ทาโส โหตี
ทาโส หุตฺวา อยฺโย โหตีติ พุราหุมนว สภริโย วณฺชฺช
ปโยเชนฺโต โยนกรณฺจํ วา กมฺโพชรณฺจํ วา คนฺตฺวา กาลํ
กโรตี ตสฺส เกเห วยปฺตเต ปุตฺเต อสตี พุราหุมนิ ทาเสน
วา กมฺมกเรน วา สทฺธิ สฺวาลํ กปฺเปตี ๑ เอกสฺมี ทารเก
ชาเต โส ปุริโส ทาโสว โหตี ตสฺส ชาตทารโกว ปน

*เล่มที่ ๘ อสสลายนสุตตวณณนา หน้า ๔๕๗

ทายชชสามโก โหติ มาติโต สุตุโธ ปิติโต อสุตุโธ โส
วณิซัง ปโยเชนุโต มชฌิมเทสั คนตุวา พุราหุมนทาริกั
คเหตุวา ตสสา กุจฉิสมี ปุคตัม ปฏิลภติ ฯ โสปี มาติโตว
สุตุโธ โหติ ปิติโต อสุตุโธ ฯ เอวํ พุราหุมนสมยสมิเยว
ชาติสมภเท โหตีติ ทสสนตุถเมตัม วุคตัม ฯ กิ พลั ฯ โโก
อสสาโสติ ยตุถ ตุมะห ทาสา โหนตุา สพเพว ทาสา โหถ
อยยา โหนตุา สพเพว อยยา โหถ ฯ เอตุถ โว โโก ถาโม
โก อวสสโย ฯ เย พุราหุมนโณว เสฏโฐ วณโณติ วทถาติ
ทีเปติ ฯ ขตุติโยว นุ ไซติอาทโย สุตตจเจทกวาทา นาม
โหนติ ฯ

อิทานิ จาตุวณณิ สุตุธี ทสเสนุโต อิธ ราชชาติอาทิมาย ฯ
สาปานโทณียาติ สุนขานํ ปิวนโทณียา ฯ อกุกิกรณิยนติ สีต-
วิโนทนอนุทธการวิธมนภคตปจนาทอกุกิกิจจํ ฯ เอตุถ อสสลายนาติ
เอตุถ สพพสมิ อกุกิกิจจํ กโรนุโต ฯ

อิทานิ ยเทตํ พุราหุมนา จาตุวณณิ สุตุธี จาตุวณณิ
วทนุติ ฯ เอตุถ จาตุวณณชาติ นิยม นตุถิ ฯ ปณจโม
หิ ปาทสิทวณโณปี (๑) อตุถิตี สงขิตเตน เตสั วาเท โทส-
ทสสนตุถั อิธ ขตุติยกุมารโธติอาทิมาย ฯ ตตุถ อมุตฺร จ
ปนเนสานนุติ อมุตฺรึ จ ปน ปุริมเนย เอเตสานํ มาณวกัน

*เล่มที่ ๕ พุราหุมนวคควณณา หน้า ๔๕๘

กัญจิ นานากรณ์ น ปสสามิติ วทติ นานากรณ์
ปน เตสมปิ อตฺถิเยว ฯ ขตฺติยกุมารสฺส หิ พุราหุมนกถุณาย
อุปฺปนฺโน ขตฺติยปาทสิโก นาม ฯ อิตโร พุราหุมนปาทสิโก
นาม ฯ เอเต หีนชาติมาณวกา ฯ

เอวํ ปญจมสฺส วณฺณสฺส อตฺถิตาย จาตุวณฺณิสฺสุทฺธิ
เอเตสํ วาเท โทสํ ทสฺเสตฺวา อิทานิ ปฺน จาตุวณฺณิสฺสุทฺธิ
โอดาเรนฺโต (๑) ตํ ก็ มณฺณสํตฺติยณฺณกตฺเต ฯ ตตฺถ สทฺเชติ มตฺก-
กตฺเต ฯ ถาลิปาเกติ ปณฺณาการกตฺเต ฯ ยณฺเณติ ยณฺณกตฺเต ฯ
ปาหุเนติ อากนฺตฺกานํ กตฺกตฺเต ฯ ก็ หิติ ก็ มหปฺผลํ ภาวิสฺสติ
โน ภาวิสฺสติติ ทิเปติ ฯ

ภูตปฺพุพฺพนฺติ อสฺสลาชน ปฺพุพฺเพ มยิ ชาติยา หีนตฺเร
ตุเมหฺ เสฏฺฐตฺตรา สมานาปี มยา ชาติวาเท ปญฺหํ ปุญฺจา
สมฺปาเทตฺถุ นาสกฺขิตฺถุ ฯ อิทานิ ตุเมหฺ หีนตฺรา หุตฺวา มยา
เสฏฺฐตฺเรน พุทฺธานํ สเก ชาติวาเท ปญฺหํ ปุญฺจา ก็
สมฺปาเทสฺสถ น เอกฺถ จินฺดา กาคพฺพาติ มาณวํ
อุปฺตถมฺภนฺโต อิมํ เทสนํ อารภิ ฯ ตตฺถ อสิโต กภาพโก ฯ
เทวโลติ ตสฺส นามํ ฯ อยเมว ภควา เตน สมเยน ฯ ปญฺจลิโยติ
คณฺจกณฺอุปาหนา ฯ ปตฺถณฺจทิลเลติ ปณฺณสาตาปริเวณฺณ ฯ โโก
นุ โขติ กหํ นุ โข ฯ คามณฺจทฺธโรโป วียาติ คามทฺธกรฺโรโป
วีย ฯ โส ขฺวาทํ โภ โหมมฺติ โภ อหํ โส อสิตเทวโส

โฆฏมุขสุตตวณณนา

เอวมเม สุตุนติ โฆฏมุขสุตต์ ๑ ตตถ เขมิมุพพเวเนติ
เอวันามเก อมุพเพเน ๑ ฌมมิโก ปริพพชิตติ (๑) ฌมมิกา ปพพชชา ๑
อทสฺสนาติ ตุมหาทิสานํ วา ปณฺฑิตานํ อทสฺสเนน ๑ โย
วา ปเนตถ ฌมฺโมติ โย วา ปน เอตถ ฌมฺโม สภาโวเยว
ตสฺเสว อทสฺสเนน ๑ อิมินา อมุหากํ กถา อปฺปมาณํ ๑ ฌมฺโมว
ปมาณนฺติ ทสฺเสติ ๑ ตโต เถโร นวอุโปสถาคาร (๒) วีย
พหุณา กมฺเมน อีช ภวิตพฺพนฺติ จินฺเตตฺตวา จงฺกมา โอริยฺห
ปณฺณสาถํ ปวิสิตฺวา นิสีทิ ๑ ตํ ทสฺเสตฺตฺเอนํ วุตฺเตติอาทิ
วุตฺตํ ๑

จตฺตาโรเม พุราหุมนฺนาติ เณรสฺส กิร เอตทโหสิ อัย
พุราหุมนฺโณ ฌมฺมิโก ปพพชชํ อุปลโต สมฺโน วา พุราหุมนฺโณ
วา นตฺถิติ วทติ ๑ อิมสฺส จตฺตาโร ปุคฺคเล เทว จ ปริสา
ทสฺเสตฺตวา จตฺตถํ ปุคฺคถํ กตฺตราย ปริสาย พหุลํ ปสฺสสีติ
ปุจฺฉิสฺสามิ ๑ ชานมาโน อนาคาริยปริสายนฺติ วกฺขติ ๑ เอวเมตํ
สกมฺเขเนว ฌมฺมิโก ปริพพช อตฺถิติ วทาเปสฺสามิติ
อิมํ เทสนํ อารภิ ๑

ตตถ สารตฺตรตฺตาคี สฺสฺสจฺจ รตฺตรตฺตวา ๑ สานุกหา วาจา
ภาสิตาติ สการ์ณนา วาจา ภาสิตา ๑ วุตฺตํ เหน็ด มยา อมุหากํ
#๑. สී. ปริพพช ๑ ๒. ม. นวอุโปสถาคาร ๑

*เล่มที่ ๘ โฆฏมุขสุตตวณณนา หน้า ๔๖๑

กถา อปุปมาณิ ๑ ฌมโฆว ปมาณนติ ๑

กี ปน เตติ กิหิ นาม กปปิยมปิ อกปิยมปิ วเทยยาติ
วิเวจนตถิ ปุจฺฉิ ๑ การาเปสีติ มาเปสี ๑ การาเปตฺวา จ
ปน กาลิ กตฺวา สกฺเค นีพฺพตฺโต ๑ เอตฺสฺส กิร ชานนสีปเป
มาตรมฺปิ ปิตรมฺปิ ฌาเตตฺวา อตฺตาว ฌาณฺตพฺโพติ (๑) อากจฺฉติ ๑
เอกํ สีปฺปี ชานนฺโต จเปตฺวา เอตํ อณฺโณ สกฺเค
นีพฺพตฺโต นาม นตฺถิ ๑ เอส ปน เถริ อฺปนีสฺสาย ปุณฺณํ
กตฺวา ตตฺถ นีพฺพตฺโต นีพฺพตฺติตฺวา จ ปน เกนาหิ
กมฺเมน อีช นีพฺพตฺโตติ อวชฺเชตฺวา ยถาภูตํ ฌตฺวา เอกทิวลํ
ชิณฺณาย โภชนสาลา ย ปฺภูตฺสงฺขรณตฺถิ สงฺฆे สนนฺิปตฺเต
มนุสฺสเวเสน อากนฺตฺวา ปุจฺฉิ กิมตฺถิ ฆนฺเต สงฺโฆ
สนนฺิปตฺโตติ ๑ โภชนสาลา ย ปฺภูตฺสงฺขรณตฺถินฺติ ๑ เกเนสา
การิตาติ ๑ โฆฏมุขเณนาติ ๑ อิทานิ โส กุหฺนฺติ ๑ กาลกโตติ ๑
อตฺถิ ปนฺสฺส โกจฺ ฌาตโกติ ๑ อตฺถิ เอกา ภกฺคินฺติ ๑
ปกฺโกสาเปถ ตนฺติ ๑ ภิกฺขุ ปกฺโกสาเปลฺลํ โส ตํ
อฺปสงฺกมิตฺวา อหิ ตว ภาตา โฆฏมุโข นาม อิมิ สาลํ
กาเรตฺวา สกฺเค นีพฺพตฺโต ๑ อสฺสฺสฺส จ ฌาเน
มยา จปีตํ ฌนํ อตฺถิ ๑ ตํ คเหตฺวา อิมญฺจ โภชนสาลํ
กาเรหิ ๑ ทารเก จ โปเสหิตี วตฺวา ภิกฺขุสงฺฆํ วนฺทิตฺวา
๑. สี. โชเตตพฺโพ ๑

*เล่มที่ ๘ พุราหุมนวคควณณา หน้า ๔๖๒

เวหาสิ อุปฺปติตฺวา เทวโลกเมว อคมาสิ ฯ เสสิ สพุพตถ
อุตฺตานเมวาทิ ฯ

โฆฏฺฐมุขสุตฺตวณฺณา นิฏฺฐิตา ฯ

จตุตฺถิ ฯ

จงฺกีสฺสุตฺตวณฺณา

เอวมเมว สฺตฺตฺนฺติ จงฺกีสฺสุตฺติ ฯ ตตฺถ เทวเน สาถวเนติ
ตฺสุมิ กิร เทวตานํ พลิกมฺมํ กรียติ ฯ เตน ตํ เทวอนฺนฺติปิ
วฺจฺจติ สาถวณฺนฺติปิ วฺจฺจติ ฯ โอปาสาํ อชฺฌาวสตีติ
โอปาสาทนามเก พุราหุมนคฺคาเม อภิกฺวิทฺวา วสตี ฯ ตสฺส สามิ
หฺตุตฺวา ยาย มรียาทาย ตตฺถ วสิตฺพุํ ฯ ตาย มรียาทาย
วสตี ฯ อุปฺสคฺควเสน ปเนตฺถ ภูมฺมตฺถे อุปฺโยคฺวจฺนํ
เวทิตฺพุํ ฯ ตสฺส อุปฺโยคฺตฺตาว เสสฺปเทสุ ฯ ตตฺถ ลกฺขณํ
สทฺทสฺตฺถโต ปริเยสิตฺพุํ ฯ สตฺตฺตฺสฺสทฺตฺนฺติ สตฺเตหิ อฺสฺสํ อฺสฺสนฺนํ (๑)
พฺหูชนํ อากิณฺณมนฺนุสฺสํ โปสวานิยหฺตฺถิอฺสฺสโมรมฺมิกาธิอเนกสฺตฺต-
สมากิณฺณญจาทิ อตฺถโถ ฯ ยสฺมา ปน โส คามิ พหิ อาวิชฺฌิตฺวา
ชาเตน หตฺถิอฺสฺสาทินํ ฆาสตีเณน เจว เกหฺจฺจทฺนตีเณน จ
สมฺปนฺโน ฯ ตถา ทารุกฺกุเจหิ เจว เกหฺสมฺภารกฺกุเจหิ จ ฯ ยสฺมา
จสฺส อพฺภนฺตฺเร วฏฺฏจฺจ
ชฺลชกฺกุสมฺวิจฺจ

*เล่มที่ ๘ จงกีสุตตวณณา หน้า ๔๖๓

นิจจกริตาเนว โหนติ ฯ ตสฺมา สติณญฺโจทกนฺติ วุตฺตํ ฯ

สท ฐณฺเณน สฐณฺณํ ฯ ปุพฺพพณฺณาปรณฺณาภิเกทํ พหุ-
ฐณฺณสนฺนิจยฺนฺติ อตุโถ ฯ เอตฺตาวตฺตา ยสฺมี คามเม พุราหฺมโณ
เสตจฺจตฺตํ อุตฺสาเปตฺวา ราชสีลา ย วสตี ฯ ตสฺส สมิตฺธิสมปฺตติ
ทีปิตา โหติ ราชโต ลทฺธํ โภคํ ราชโภคํ ฯ เกน ทินฺนฺนฺติ
เจ ฯ รมฺญา ปเสนทินา โกสเลน ทินฺนํ ฯ ราชทายนฺติ รมฺโณ
ทายนฺติ ฯ ทายชฺชนฺติ อตุโถ ฯ พุหฺมเทยฺยฺนฺติ เสฏฺฐเทยฺยํ ฯ ฉตฺตํ
อุตฺสาเปตฺวา ราชสงฺเขเปน ภูณฺชิตพฺพนฺติ อตุโถ ฯ อถวา ฯ
ราชโภคฺคณฺติ สพฺพิ เมชฺชเมชฺชํ อนุสาสนฺเตน คิตฺถปพฺพตาทีสุ
สูงฺกํ คณฺหนฺเตน เสตจฺจตฺตํ [๑] อุตฺสาเปตฺวา รมฺญา หุตฺวา
ภูณฺชิตพฺพิ ฯ ตถ รมฺญา ปเสนทินา โกสเลน ทินฺนํ
ราชทายนฺติ เอตฺถ รมฺญา ทินฺนฺตฺตา ราชทายํ ฯ ทายก-
ราชทีปนฺตฺถํ ปนฺสฺส รมฺญา ปเสนทินา โกสเลน ทินฺนฺนฺติ
อิทํ วุตฺตํ ฯ พุหฺมเทยฺยฺนฺติ เสฏฺฐเทยฺยํ ฯ ยถา ทินฺนํ น ปฺน
คเหตุพฺพิ โหติ นิสฺสญฺจํ ปรึจฺจตฺตํ ฯ เอวํ ทินฺนฺนฺติ อตุโถ ฯ

พหุ พหุ หุตฺวา จ สงฺฆาตฺตาติ สงฺฆา ฯ (๒) เอเกกิสฺสา
ทินฺนา วิย ฯ สงฺโฆ เอเตสํ อตฺถิตี สงฺฆี ฯ ปุพฺเพ คามสฺส
อนฺโต อคณา พหิ นิกฺขมิตฺวา คณา สมฺปฺนฺนาติ (๓) คณฺณฺตฺตา ฯ
อตุตฺเรน มฺฆาติ อตุตฺรทิสากิมฺฆา ฯ ขตฺตํ อามนฺเตสึตี ขตฺโต

*เล่มที่ ๕ พุราหุมนวคควณณา หน้า ๔๖๔

ววจติ ปุจติปปลยหาพยากรณสมตุโถ มหามตุโต ๑ ตั อามนุเตสิ ๑
อากเมนตุติ มุหุตตัม ปฎิมาเนนตุ (๑) อจณนตุติ วุตตัม โหติ ๑

นนานาเวรชชกานนติ นานาวิเชสุ รชเชสุ อณเณสุ
กาสิโกสลาทีสุ ชาตา วา นีวสนติ วา ๑ ตโต วา อากตาติ
นนานาเวรชชกา ๑ เตสิ นานาเวรชชกานัน ๑ เกนจิเทวาติ อนิยมิเตน
ยณณุปาสนาทีนา เกนจิ กิจเจเน ๑ เต ตสฺส คมนัน สุตฺวา
จินเตสิ อัย จงกีอुकคตพุราหุมนโณ ๑ เขญฺเยเน จ อณเณ
พุราหุมนา สมณัน โคตมํ สรณัน คตา ๑ อยเมว น คโต
สฺวายํ สเจ ตตถ คมิสฺสติ ๑ อทฺธา สมณสฺส โคตมสฺส
อาวฏฺฐิยมายาย อาวฏฺฐิโต(๒) สรณัน คมิสฺสติ ๑ ตโต เอตสฺสาปี
เลทฺทฺวาเร พุราหุมนานัน อสนนฺิปาโต ภวิสฺสติ ๑ นนฺทสฺส
คมนนฺตฺรายํ กโรมาติ สมมฺนตฺยิตฺวา ตตถ อคฺมฺส ๑ ตั
สนฺธายอดโข เต พุราหุมนาคีอาทิ วุตตัม ๑

ตตถ อุกโตติ ทฺวีหิปี ปกฺเขหิ ๑ มาติโต จ ปีติโต จาติ
โกโต มาตา พุราหุมนิ ๑ มาตุมาตา พุราหุมนิ ๑ ตสฺสาปี
มาตา พุราหุมนิ ๑ ปีตา พุราหุมนโณ ๑ ปีตุปีตา พุราหุมนโณ
ตสฺสาปี ปีตา พุราหุมนเณติ เอวํ ภวํ อุกโต สฺชาโต มาติโต
จ ปีติโต จ ๑ สํสฺทฺชคหณิกอติ สํสฺทฺชธา เต มาตุคหณิกอ
สํสฺทฺชธา เต กุจฺฉิตฺติ อตุโถ ๑ ยาว สตฺตมา ปีตามหฺยาคาติ

*เล่มที่ ๘ จงกีสุตตวณณนา หน้า ๔๖๕

เอตถ ปิตุปิตา ปิตามโห ๑ ปิตามหสฺส ยุกํ ปิตามหยุกํ ๑ ยุกนฺติ
อายุปฺปมาณํ วุจฺจติ ๑ ปกิตาปมตฺตเมว เจตํ ๑ อตฺถโต ปน
ปิตามโหว ปิตามหยุกํ ๑ ตโต อุทฺธํ สพฺเพปี ปุพฺพปฺริสา
ปิตามหคฺคเณเนว คหิตา ๑ เอวํ ยาว สตฺตโม ปฺริโส ๑ ตาว
ลํสฺสทฺชคณฺนิโก ๑ อถวา อกฺขิตฺโต อนุปฺกฺกุโ จ ชาติวาเทนาติ
ทสฺเสติ ๑ อกฺขิตฺโตติ อปเนถ เอตํ ๑ กิ อิมินาติ เอวํ อนุวฺกฺขิตฺโต
อนุปฺกฺกุโ จติ น อฺปฺกฺกุโ น อปฺกฺกุโ จ น อกฺโกลํ วา
นินฺทํ วา ปตฺตปฺพุโป ๑ เกน การเณนาติ ๑ ชาติวาเทน ๑
อิตฺปิ หีนชาติโก เอโสติ เอวรฺูเปน วจเนนาติ อตฺโถ ๑
อิมินาปฺงเณนาติ อิมินาปี การเณน ๑

อทฺโธติ อิสฺสโร ๑ มหทฺชโนติ มหตา ฐเนน
สมนฺนาคโต ๑ โภโต หิ เคเห ปจฺวิยํ ปฺสุวาลิกา วีย พหุชนํ
สมโณ ปน โภตโม อธโน ภิกฺขาย อุทฺธํ ปุเรตฺวา ยาเปตฺติ
ทสฺเสติ ๑ มหาโภโคติ ปฺลยจกามคฺคณวเสน มหาอุปฺโภโค ๑ เอวํ
ยํ ยํ คฺคณํ วทนฺติ ๑ ตสฺส ตสฺส ปฺปฏิปฺกฺขวเสน ภควโต
อคฺคณฺเยว ทสฺเสสฺสามาติ มณฺณมานา วทนฺติ ๑

อภฺริโปติ อญฺเณหิ มนฺุสฺเสหิ อภฺริโรโป ๑ ทสฺสนิโยติ
ทิวสมฺปิ ปสฺสนุตานํ อตฺตติกรณโต ทสฺสนโยคฺโค ทสฺสเนเนว
จิตฺตปฺปสาทชนนโต ปาสาทิโก ๑ โปกฺขรตา วุจฺจติ สุนฺทร-
ภาโว ๑ วณฺณสฺส โปกฺขรตา วณฺณโปกฺขรตา ตาย

*เล่มที่ ๘ พุราหุณวคควณณา หน้า ๔๖๖

วณณโปกขรตาย ๑ วณณสมปตติยาติ อตุโถ ๑ โปราณา ปน
โปกขรนุติ สริริ วทนุติ ๑ วณณั วณณเมว ๑ เตสิ มเตน
วณณโณ จ โปกขรณจ วณณโปกขรานิ ๑ เตสิ ภาโว
วณณโปกขรตา ๑ อิติ ปรมาย วณณโปกขรตayaติ อุตตม-
ปรัสทุเชน วณณเนน เจว สริริสณจานสมปตติยา จาติ อตุโถ ๑
พุรหุณวณณัติ เสฏฐวณณั ๑ ปรัสทุชวณณสุปี เสฏฐเจน สวณณ-
วณณเนนว สมณุนาคโตติ อตุโถ ๑ พุรหุณวณณสิติ มหาพุรหุณโน
สริริสทิสเนน สริริเนน สมณุนาคโต ๑ อขุททาวกาโส ทสฺสนายาติ
โกโต สริริทสฺสนสฺส โอกาโส น ขุททโก มหา ๑ สพฺพพานว
เต องคปจจุงคานิ ทสฺสนิยานเนว ๑ ตานิ จาปี มหนตानเนวาติ
ทีเปติ ๑

สีลมสฺส อตุถิติ สีลวา ๑ วุฑฺธิ วฑฺฒิตฺติ สีลมสฺสชาติ
วุฑฺธิสิตี ๑ วุฑฺธิสีเลนาติ วุฑฺธิเชน วฑฺฒิตฺเตน สีเลน ๑ สมณุนาคโตติ
ยตุโต ๑ อิทํ วุฑฺธิสิตีปทสฺเสว เววจนํ ๑ สพฺพเมตฺติ ปญจ-
สีลมตฺตเมว สนุชาย วทนุติ ๑

กลุยาณวาจิตฺตอาทิสฺส กลุยาณา สุนุทรา ปริมณฺฑล-
ปทพฺพญชฺชา วาจา อสฺสชาติ กลุยาณวาจ ๑ กลุยาณั มชฺฐริ
วากุกรณั อสฺสชาติ กลุยาณวากุกรโณ ๑ วากุกรณนุติ อุทาหรณ-
โฆโส ๑ คุณปริปุณฺณภาเวน ปุเร ภวาติ โปริ ๑ ปเร वा
ภวตฺตา โปริ นาคริกิตฺติยา สขุมาลตฺตเนน สทิสชาติปี

*เล่มที่ ๘ จงกีสุตตวณฺณนา หน้า ๔๖๗

โปรี ฯ ตาย โปริยา ฯ วิสสุฏฺจายาติ อปฺลิตฺพุทฺธาย ฯ สนนฺทิกฺข- (๑)
วิลมฺพิตาทิโทสรฺหิตาย ฯ อนนฺตคพฺพายาติ เอลคเลน วิรฺหิตาย
เอกจฺจสุสฺ หิ กณฺนตฺสุสฺ เอลา คพฺติ ฯ ถาลา วา ปคฺขมฺรติ
เขพฺมุสิตานิ วา นิกฺขมฺนฺติ ฯ ตฺสุสฺ วาจา เอลคพา นาม
โหติ ตพฺพิปริตฺตายาติ อตุโธ ฯ อตฺตสุสฺ วิญฺญาปฺนียาติ
อาทิมขฺมฺปรีโยสานํ ปากฺกฺ ํ กตฺวา ภาสิตฺตตฺตสุสฺ วิญฺญาปฺน-
สมตฺตตาย ฯ เสสเมตฺตถ พฺร่าหฺมณฺวณฺณเ อุตฺตฺตานเมว ฯ

เอวํ วุตฺเตติ เอวณฺเตหิ พฺร่าหฺมณฺเหหิ วุตฺเต จงฺกิ อิม
พฺร่าหฺมณา อตฺตโน วณฺณเ วุจฺจมาเน อตฺตฺสนกสฺตฺโต นาม
นตฺติ ฯ วณฺณมฺสฺส ภาณิตฺวา นิวาเรสฺสามาติ ชาติอาทิหิ มม
วณฺณํ วทฺนฺติ น โข ปน เม ยุตฺตํ อตฺตโน วณฺณเ
รชฺชิตฺตุ (๒) หนฺนทาหิ เอเตสํ วาหิ ภินฺทิตฺวา สมณฺสฺส โคตฺมสฺส
มหนฺตภาวํ ญาเปตฺวา เอเตสํ ตตฺถ คมนํ กโรมิติ จินฺเตตฺวา
เตนหิ โภ มมาปี สฺสนาถาติอาทิม่าห ฯ ตตฺถ ยปี อุกฺโก
สุชาโตติอาทโย อาทโย อตฺตโน กุณฺเหหิ สทิสฺสา กุณฺหา ฯ เตปี เกวลํ
สมณฺสฺส โคตฺมสฺส ชาติสมฺปตฺติอาทโย กุณฺหาติ อตฺตโน กุณฺเหหิ
อตุตฺตริเตเรเวว มณฺญมาโน ฯ อิตฺเร ปน เอกนฺเตเนว ภควโต
มหนฺตภาวํที่ปตฺถํ ปกาเสติ ฯ มยเมว อรหามาติ เอวํ นิยเมนฺโต
เจตฺถ อิทํ ทีเปติ ยหิ กุณฺมหนฺตตาย อฺปสฺงกมิตฺพุโพ นาม
#สฺ. สนนฺทิกฺข สฺ. รณฺชิตฺตุ

*เล่มที่ ๕ พุราหมณวคควณณา หน้า ๔๖๘

โหติ ยถา สีนรุ อุปนิชาย สาสโป ๑ มหาสมุทท์ อุปนิชาย
โคปทกั ๑ สดตสุ มหาสเรสุ อุทกั อุปนิชาย อุตสาวพินทุ ปรีตโต
ลามโก ๑ เอวเมว สมณสุส โคตมสุส ชาตีสมปตติอาทโย कुणे
อุปนิชาย อมหากั कुणा ปรีตता लामका ॑ तसुमा मयमेव
อรหาม ตั ภควนตุ้ โคตมัม ทสฺสนาย อุปสงกมิตฺนุติ ๑

ภูมิกตถจ เวหาสภูจจจาติ ऐच्छ राखणणे जेव
उयुयाने ज सुखामणुजा षोकुखरुणियो सदत्तरदनपुरी कत्वा
गुमियं जपितं चन्नुं गुमिकत्तं नाम १ पासाथनियुहाथयो पन
पुरेतुवा जपितं वेहासणुजं नाम १ ऐवं ताव कुलप्रियायेन
आकत्तं १ तदाकत्तसुस पन चात्तित्वसेयेव सङ्खो ऐलो उपुप्लो
पुणुत्थरीโกति जत्तुत्तारो निरुयो उपुकत्ता १ ऐसु सङ्खो
कालुतिको १ ऐलो अणुत्थयोचनिको १ उपुप्लो तिक्कालुतिको १
पुणुत्थरीको योचनिकोति १ ऐसुपि कहितकहितणुजानं पुरतियेव १ इति
भक्वा पनुत्तहिरणुवसुवणुच्चं ओहाय पपुप्पचित्ति वेत्तिट्ठपो १
त्तहरो वात्तिआत्तिणि हेणुजा विट्ठारित्तानेव १ अणुत्तुत्तावकात्ति
ऐच्छ भक्वति अप्रिमाणेयेव तसुसनาวकात्ति वेत्तिट्ठपो १

त्तरुत्ति वत्तु राखहे गिर अणुत्तโร पुราหมणे
समणसुส गिर कोत्तमसुส पमाणं कहेत्तुं न सक्कत्ति सुत्तुवा
भक्वत्तो पिणुत्थाय पวิसनกาเล सणुत्तिहतुत्ति वेत्ति कहेत्तुवा
नक्कत्तवारसुส पหิ जत्तुवा सम्पत्ते भक्वति वेत्ति कहेत्तुवा

*เล่มที่ ๘ จงกีสุตตวณณนา หน้า ๔๖๕

สมีเป อฏฐาติ ฯ เวฬุ ภควโต ชณณมตฺตํ ปาปฺณิ ฯ ปุณทิวเส
เทว เวฬุ ฆณฺเฑตฺวา สมีเป อฏฐาติ ฯ ภควา ทฺวินฺนํ เวฬุ
อุปริ ทฺวิเวฬุมตฺตเมว (๑)ปณฺณายมาโน พุราหุณณ กิ กโรสีติ
อาห ฯ ตุมหากิ ปมาณิ คณฺหามีติ ฯ พุราหุณณ สเจปี ตฺว
สกลจกฺกวาพคพฺภิ ปฺเรตฺวา จิตเวฬุ ฆณฺเฑตฺวา สมีเป อฏฐาติ
เนว เม ปมาณิ กเหตฺถุ สกฺขิสฺสตี น หิ มยา จตฺตารี
อสงฺเขยฺยยานิ กปฺปสฺตสทสฺสจ ตถา ปารมฺมโย ปุริตา ฯ ยถา
เม ปโรปมาณิ คณฺเฑหฺย ฯ อตุโล พุราหุณณ ตถาคโต
อปฺปเมยฺโยติ วตฺวา ฐมฺมปเท กถมาห ฯ กถาปรีโยसान
จตุราสีติปณฺสทสฺसानิ อมตํ ปวีสุ ฯ

อปรมฺปิ วตฺถุ ฯ ราหุ กิร อสุรินฺโท จตฺตารี
โยชนสทสฺसानิ อฏฐ จ โยชนสตานิ อฺจฺโจ ฯ พาหนฺตรมฺสฺส
ทฺวาทส โยชนสตานิ ฯ หตฺถตลปาทตลานิ ปฺถุโต ติณฺ
โยชนสตานิ ฯ องฺคฺลิตฺพพานิ ปณฺณาสโยชนานิ ฯ ฆมฺกนฺตริ
ปณฺณาสโยชนํ นลาภฺถุ ติโยชนสตํ ฯ สีลํ นวโยชนสตํ ฯ
โสอหฺ อฺจฺโจสมิ ฯ สตฺถาริ โอนมิตฺวา โอลเกตฺถุ น สกฺขิสฺสามีติ
น คจฺจติ ฯ โส เอกทิวสํ ภควโต วณฺณํ สุตฺวา ยถา
กถญจ โอลเกสฺสামীติ อากโต ฯ ภควา ตสฺส อชฺฌาสยฺ
วิทฺตฺวา จตฺตสุ อิริยาปเถสุ กตเรน ทสฺเสสฺสামীติ จินฺเตตฺวา

*เล่มที่ ๘ พุราหุมนวคควณณา หน้า ๔๗๐

จิตโก นาม นิโจปี อุจโจ วีย ปญญาติ นิปนโนวสุส อุตตานิ
ทสเสตสามิติ อานนท คนุชกุฎิปริเวณ มญจกั ปญญาเปหิติ
วตฺวา ตตฺถ สีหเสยฺย กปฺเปสิ ฯ ราชู อากนฺตฺวา นิปนฺนํ
ภควนฺตํ คีวํ อุณฺนาเมตฺวา นภมชฺเณ ปุณฺณจฺนํทํ วีย
อุลุโลเกติ ฯ กิมิทํ อสุรินฺทาทิ จ วุตฺเต ภควา โอนมิตฺวา
โอโลเกตุํ น สกฺขิสฺสามิต น กจฺจนฺติ น มยา อสุรินฺท
อโชมฺเขน ปารมิโย ปูริตา ฯ อุทฺทคฺคํ เม กตฺวา ทานํ ทินฺนนฺติ ฯ
ตํทิวสํ ราชู สรณํ อคฺมาสิ ฯ เอวํ ภควา อขุทฺทาวกาโส
ทสฺสนาย ฯ

จตุปาริสฺพุทฺธิสีเลน สีลวา ฯ ตํ ปน สีลํ อริยํ อุตฺตมํ
ปรีสุทฺธํ ฯ เตนานห อริยสีลิติ ฯ ตเทว อนวชฺชญฺเณ กุสลํ ฯ
เตนानห กุสลสีลิติ ฯ กุสเลน สีเลนาคิ อิทมฺสฺส เววจนํ ฯ
พหุณฺนํ อจาริยปาจริโยติ ภควโต เอเกกาย ชมฺมเทสนาย
จตุราสีติปानสทฺสทานิ อปริมาณปิ เทวมนฺุสฺสา มกฺคผลามตํ
ปิวนฺติ ฯ ตสฺมา พหุณฺนํ อจาริโย ฯ สาวกวิเนยฺยานํ
ปน ปาจริโยติ ฯ

จีณคามราโคติ เอตฺถ กามญฺจ ภควโต สพฺเพปี กิเลสา
จีณา ฯ พุราหุมนโณ ปน เต น ชานาคิ ฯ อตฺตโน
ชานนญฺจानเนยว कुณํ กเถติ ฯ วิคตจาปลฺโลติ ปตฺตมญฺชานา
จีวรมญฺชานา เสนาสนมญฺชานา อิมฺสฺส วา ปุติกายสฺส ฯเป ฯ เกลนา

*เล่มที่ ๘ จงกีสุตตวณณา หน้า ๔๗๑

ปฏิกเลนาติ (๑) เอว วุตตจาปลยวิริหิต ๑ อปาปปุเรกขาโรติ อปาเป
นวโลกุตตรชมเม ปุโรโต กตฺวา วิจรติ ๑ พุรหุมนุณาย ปชายาติ
สارىปุตตโมคคฺคฺลถานมหาทสฺสปาทีเกทาย พุราหุมนปชาย ๑
อวิรุทฺโธ หิ โส เอติสฺสาว ปชาย ปุเรกขาโร ๑ อัย หิ
ปชา สมณํ โคตมํ ปุโรโต กตฺวา จรตีติ อตุโถ ๑ อปีจ
อปาปปุเรกขาโรติ น ปาปปุเรกขาโร น ปาปํ ปุโรโต กตฺวา
จรติ ๑ ปาปํ น อิจฺฉตีติ อตุโถ ๑ ทสฺส ๑ พุรหุมนุณาย
ปชาย ๑ อตฺตนา สทฺธี ปฏิวิริทฺธายปี พุรหุมนปชาย อวิรุทฺโธ
หิตสฺสุขตฺถิโกเยวาทิ วุตฺตํ โหติ ๑

ติโรรภูจาทิ ปรรภูจโต ๑ ติโรชนปทาทิ ปรรชนปทโต ๑
ลํปฺจนิคฺคํ อากจฺฉนฺตีติ ขตฺตยปณฺทิตาทโย เจว พุราหุมน-
คณฺฐพพาทโย จ ปญฺเห อภิสงฺขริตฺวา ปุจฺฉนิสฺสามาติ
อากจฺฉนฺติ ๑ ตตฺถ เกจิ ปุจฺฉนฺต วา โทสํ วิสฺสชฺชเน
สมปฺปฏิจฺฉเน วา อสมตฺถตํ สลฺลทฺทเขตฺวา อปฺจฺฉนิคฺคาวา ตฺถนฺหิ
นีสิตฺถนฺติ ๑ เกจิ ปุจฺฉนฺติ ๑ เกสณฺจิ ภทฺวา ปุจฺฉนฺต อฺสุสฺสาหํ
ชเนตฺวา วิสฺสชฺชเชติ ๑ เอว สพฺเพสฺสมปี เตสํ วิมตีโย ตีริ ปตฺวา
มหาสมฺมทฺทสฺส อุมิโย วิย ภทฺวานตํ ปตฺวาว ภิชฺชนฺติ ๑
เสสเมตฺถ ตถาทสฺส วณฺเณ อุตฺตานเมว ๑ อติถิโน เต
โหนตีติ เต อมฺหากํ อากนฺตฺกา นวกา ปาหฺนกา ปาหฺนกา โหนตีติ อตุโถ ๑
#๑. สී. มุ เกลายนา ปฏิกเลายนา ๑ อภิ ๑ วิ ๑ ๓๕/๘๗๑/๔๗๔ ๑

*เล่มที่ ๘ พุราหฺมณวคฺควณฺณา หน้า ๔๗๒

ปริยาปฺณามิตฺติ ชานามิ ฯ อปริมาณวณฺโณติ ฯ ตถารุเปเนว
สพฺพณฺณนาปี อปฺปเมยฺยวณฺโณ ฯ ปเคว มาทิสฺเสนาติ ทสฺเสติ ฯ

วฺตุตฺตมฺปิ เจตฺติ ฯ

พฺพุโรปิ พฺพุทฺตสฺส ภณฺเอยฺย วณฺณํ

กปฺปมฺปิ เจ อณฺณมภาสฺมาโน

จีเยถ กปฺโป จิรทิมฺมนฺตเร

วณฺโณ น จีเยถ ตถาคตฺตฺสาติ ฯ

อิมํ ปนฺ คุณกถํ สุตฺวา เต พุราหฺมณา จินฺตฺยีสฺสุ

ยถา จงฺกิ สฺมณฺสฺส โคตฺมสฺส วณฺณํ ภาสฺติ ฯ อโนมฺกุโณ

โส ภวํ โคตโม ฯ เอวํ ตสฺส คุณฺ ชานมาเนน โข ปนฺ อิมินา

อติจิริ อธิวาสิตํ ฯ หนฺท นํ อนุวตฺตมาติ อนุวตฺตมานา

เตนหิ โภทิตฺวาทิม่าหฺสฺสุ ฯ

โอปาเตตฺติติ ปเวเสติ ฯ สํปุเรกฺขโรนฺตฺติติ ปฺุตฺตมตฺตฺนตฺต-

มตฺตมฺปิ สฺมานํ ปฺุรโต กตฺวา วิจฺรนฺติ ฯ

มนฺตปฺทนฺติ มนฺตฺตาเยว มนฺตปฺทํ ฯ เวโทติ อคฺุโธ ฯ

อิตฺติหิตฺทปฺรมฺุปรายาติ เอวํ กิรฺ เอวํ กิราติ ปฺรมฺุปรภาเวน

อาคตฺนฺติ ทิปฺเตติ ฯ ปิฏฺกสฺมฺุปรายาติ วจนฺสงฺขาตสฺมฺุปรตฺติยา

สวิตฺตฺติอาทิตฺติ ฌนฺทพฺนฺเชหิ จ วคฺคพฺนฺเชหิ จ สฺมฺุปราทฺตฺวา

อาคตฺนฺติ ทสฺเสติ ฯ ตตฺถ จาติ ตสฺมี มนฺตปฺเท ฯ ปวตฺตฺวาโรติ

ปวตฺตฺยิตฺวาโร ฯ เยสนฺติ เยสํ สนฺตํ กํ ฯ มนฺตปฺทนฺติ เวทสงฺขาตํ

*เล่มที่ ๘ จงกีสุตตวณณนา หน้า ๔๗๓

มนตเมว ฯ (๑) คีตุนติ อฏฐกาทีหิ ทสหิ โปราณกพฺราหฺมณฺเหหิ
 ปทสมฺปตฺติวเสณ (๒) สขฺฌายิตฺ ๑ ปวฺตฺตุนติ อณฺเณสํ วุตฺตํ ๑ วาจิตฺนฺติ
 อตุโถ ๑ สมฺมิตฺนฺติ สมฺปพฺพุพฺหิ (๓)ราสีกตํ ๑ ปิณฺฑํ กตฺวา
 จปีตฺนฺติ อตุโถ ๑ ตทฺนุคายนฺตีติ เอตฺรหิ พฺราหฺมณฺา ตํ เตหิ
 ปุพฺเพลิตํ อนฺุคายนฺติ อนฺุสขฺฌายนฺติ วาเทนฺติ ๑ ตทฺนุภาสฺนฺตีติ ตํ
 อนฺุภาสฺนฺติ ๑ อิทํ ปุริมฺสฺเสว เววจนํ ๑ ภาสีตฺมนฺุภาสฺนฺตีติ
 เตหิ ภาสีตฺุ สขฺฌายิตํ อนฺุสขฺฌายนฺติ ๑ วาจิตฺมนฺุวาเจนฺตีติ เตหิ
 อณฺเณสํ วาจิตํ อนฺุวาเจนฺติ ๑ เสยฺยถิทฺนฺติ เต กตฺเมติ
 อตุโถ ๑ อฏฐโกติอาทีนํ เตสํ นามานํ ๑ เต กิร ทิพฺเพน
 จกฺขุณา โอลเเกตฺวา ปฺรुปฺจมาตํ อกตฺวา กสฺสปสมฺมาสมฺพฺทฺชสฺส
 ภควโต ปาวจเนน สห สัสนฺเตตฺวา มนฺเต คณฺเณสํ อปฺเร
 ปน พฺราหฺมณฺา ปาณาติปาตาทีนํ ปกฺขิปิตฺวา ตโย เวเท
 ภินฺทิตฺวา พุทฺทฺชวเจเนน สทฺธี วิรุทฺทมกัสมฺ ๑

อนฺุชเวณฺีติ อนฺุชเวณฺิ ๑ เอเกน หิ จกฺขุมฺตา กหิตฺยญฺุจียา
 โกฏฺเฐ เอโก อนฺุโร คณฺุหาติ ๑ ตํ อนฺุชํ อณฺุโล ๑ ตํ อณฺุโลติ
 เอวํ ปณฺุณาส สญฺุจํ อนฺุชา ปฏฺิปาญฺิยา ฃญฺุติกา อนฺุชเวณฺีติ
 วุจฺจติ ๑ ปฺรมฺปฺราสัตฺตฺตาติ อณฺุณมณฺุณํ ลคฺคา ๑ ยญฺุจิกฺคาหเกน
 จกฺขุมฺตา วิรหิตาติ อตุโถ ๑ เอโก กิร ฐตฺโต อนฺุชคณฺํ ทิสฺวา
 อสุกฺสมฺมี นาม กาม ฆชฺชโกชฺชํ สฺลภนฺติ อฺุสฺสาเทตฺวา
 #๑. สี. มนตปทเมว สี. สรสมฺปตฺตฺติกเสณ สี. สมฺปพฺพุพฺหิ ๑

*เล่มที่ ๘ พุราหุมนวคควณณา หน้า ๔๗๔

เตหิ ตตฺถ โน สามิ เนหิ ฯ อิํ นาม เต เทมาติ วุตฺโต
ลณฺจํ คเหตุวา อนุตฺรามคฺเค มคฺคา โอกุทมฺม มหนฺตํ กจฺจํ
อนุปฺริคนฺตฺวา ปฺริมสฺส หตฺถเนน ปจฺฉิมสฺส กจฺจํ คณฺหาเปตฺวา
กิลฺยจि กมฺมํ อตฺถิ ฯ กจฺจถ ตาว ตฺเมหติ วตฺวา ปลายิ ฯ
เต ทิวสฺมปิ คนฺตฺวา มคฺคํ อวิญฺจมาณา กหํ โภ กจฺจมา
กหํ มคฺคโคติ ปฺริเทวิทฺวา มคฺคํ อวิญฺจมาณา ตตฺถเวว มริสฺสุ ฯ
เต สนฺธาย วุตฺตํ ปฺรมฺปฺราสฺตตฺตฺวาติ ฯ ปฺริโมปีติ ปฺริเมสฺสุ
ทสฺสุ พุราหุมนฺตฺวา เอโกปี ฯ มขุณิมปีติ มขุณเ อจฺจริย-
ปจฺจริเยสฺสุ เอโกปี ฯ ปจฺฉิมปีติ อิทานิ พุราหุมนฺตฺวา เอโกปี ฯ

ปฺลจฺจ โขติ ปาฬิอาคเตสฺสุ ทฺวิสฺสุ อณฺเณปี เอวฺรุเป ตโย
ปจฺจปิปีตฺวา วทติ ฯ ทฺวิธา วิปาภาติ ภูตฺวิปาภา วา อภูตฺวิปาภา
วา นาลเมตฺถาติ ภารทฺวาชฺ สจฺจํ อนฺรฺกฺขิสฺสามิติ ปฺฏิปฺนฺเนน
วิญฺญูนา ยํ มยา คหิตํ ฯ อิทเมว สจฺจํ โมฆมณฺตฺวาติ เอวํ
เอกํเสเนว นิฏฺฐํ คนฺตฺุ นาลํ น ยุตฺตฺวาติ อฺุปฺริ ปุจฺฉาย
มคฺคํ วิจฺจิตฺวา จเปสิ ฯ

อิธ ภารทฺวาชฺ ภิกฺขุติ ชีวกฺสุตฺเต (๑) วิย มหาวจฺจกฺสุตฺเต (๒)
วิย จ อตฺตฺวานเมว สนฺธาย วทติ ฯ โลกนียสฺสุ ฐมฺเมสฺสุติ
โลกธมฺเมสฺสุ ฯ เสสฺสปทฺทฺวเยปี เอเสว นโย ฯ

สทฺธํ นิเวเสตีติ โอกปฺปนียสทฺธํ นิเวเสติ ฯ อฺุปฺสจฺจกมตีติ

*เล่มที่ ๘ จงกีสุตตวณณา หน้า ๔๗๕

อุปกจจติ ฯ ปยิรฺปาตตีติ สนฺตฺเก นิสีทติ ฯ โสตนฺติ ปสาทโสถํ
โธทหติ ฯ ฌมฺมนฺติ เทสนาฌมฺมํ สุณฺนาติ ฯ ฌาเรตีติ ปคฺณํ
กตุวา ฌาเรติ ฯ อุปริกฺขตีติ อตฺถโต จ การณโต จ
วีมฺสตีติ นิชฺฌานํ ขมฺนฺตีติ โอลอกนํ ขมฺนฺติ ฯ อธิ สีสํ
กถิตํ ฯ อธิ สมานีตีติ เอวํ อุปภูจหนฺตีติ อตฺถโต ฯ ฌนฺโทติ
กตฺตุกมฺยตามนฺโท ฯ อุตฺสหตีติ วายมตีติ ฯ ตฺลฺลตีติ อนิจฺจาทิวเสน
ตีเรตีติ ฯ ปทหตีติ มกฺคปฺปชานํ ปทหตีติ ฯ กายนฺ เจว
ปรมตฺถสจฺจนฺตีติ (๑) สหชาตนามกายนฺ จ นิพฺพานํ สจฺจนิกรโธติ
ปญฺญาจ จ กิเลเส นิพฺพิชฺฌิตฺวา ตทฺเวว วิภูตํ ปากฺกํ
ปสฺสตีติ ฯ

สจฺจานฺุโพโธติ มกฺคานฺุโพโธติ ฯ สจฺจานฺุปฺปตฺตีติ ผล-
สจฺจิกิริยตา ฯ เตสํเยวตีติ เหฏฺฐา วุตฺตานํ ทฺวาทสนฺนํ ฯ
เอวํ ทิฆมฺมํ มกฺควาทํ อนฺุโลเมตีติ ฯ ตสฺมา นายมตฺถโต ฯ อยํ ปเนตฺถ
อตฺถโต เตสํเยวตีติ เตสํ มกฺคสมฺปยุตฺตฌมฺมานํ ฯ ปชานฺฺนตี
มกฺคปฺปชานํ ฯ ตํ หิ ผลสจฺจิกิริยาสงฺขาตาย สจฺจานฺุปฺปตฺตีติยา
พหุการํ ฯ มกฺเค อสตีติ ผลาทาวโตตีติ อิมินา นเยน สพฺพปทฺสุ
อตฺถโต เวทิตฺพฺโพ ฯ เสสํ สพฺพตฺถ อุตฺตานเมวตีติ ฯ

จงกีสุตตวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

ปญฺจมํ ฯ

เอสุการีสุตตวณณา

เอวมเม สุตนติ เอสุการีสุตต์ ๑ ตตถ พิลล์ โอลกเคยฺยุนติ
โกฏฐาส์ ลคฺคาเปยฺย ๑ อิมินา สตถธมมํ นาม ทสฺเสติ ๑
สตุถวาโห กิร มหากนฺตาริ ปฏฺฐิปนโน อนฺตรามคฺเค โคณ
มเต มํลํ คเหตุวา สพฺเพลลํ สตฺถิกานํ อิทํ ขาทิตฺวา
เอตฺตํ มฺลํ ทาทพฺพนฺติ โกฏฐาส์ โอลกฺเคติ ๑ โคมํลํ นาม
ขาทนฺตปิ อตฺถิ อขาทนฺตปิ ๑ มฺลํ ทาทุ สกฺโกนฺตปิ
อสกฺโกนฺตปิ ๑ สตุถวาโห เยน มฺลเณ โคโณ คหิตฺ
ตสฺส นิกฺขมฺนตฺถิ สพฺเพลลํ พลกฺกาเรน โกฏฐาส์ ทตฺวา มฺลํ
คณฺหาติ ๑ อยํ สตฺถธมฺโม ๑ เอวเมว พฺราหฺมณฺปิ โลกสฺส
ปฏฺฐิณฺณํ อกฺคเหตุวา อตฺตโนว ฐมฺมตฺถาย จตฺสฺโส ปาริจรียา
ปญฺญาเปนฺตีติ ทสฺเสตฺถุ เอวเมว โขติอาทิมฺหา ๑ ปาปิโย
อสฺสาติ อติปาปิ อสฺส ๑ เสยฺโย อสฺสาติ หิตํ อสฺส ๑
อถวา ปาปิโยติ ปาปโก ลามโก อตฺตภาโว อสฺส ๑ เสยฺโยติ
เสฏฺโฐ อุตฺตโม ๑ เสยฺยโสติ เสยฺโย ๑ อฺจฺจจากฺลีนฺตาคิ อฺจฺจา-
กฺลีนฺตฺเตน เสยฺโย ๑ ปาปิโยสฺติ ปาปิโย ๑ อฺจฺจจากฺลีนฺตา จ ทฺวิสฺ
กฺุเลสุ วฑฺฒติ (๑) ขตฺตียกฺุเล พฺราหฺมณฺกฺุเล จ ๑ อฺพารวณฺณตฺตา
ตีสุ ๑ เวสฺโสปี หิ อฺพารวณฺโณ โหติ อฺพารโกคฺตา
จตฺสฺสปี ๑ สฺสทฺโทปี หิ อนฺตมฺโส จณฺทาโลปี อฺพารโกโค
โหติเยว ๑

*เล่มที่ ๘ เอสุการีสุตตวณณา หน้า ๔๗๗

ภิกขุจริยนุติ โภฏฐเนนปี หิ พุราหุมนน ภิกขุ
จริตพุพาว ๑ โปราณกพุราหุมนา อสีติโกฏฐนาปี เอก์ เวล
ภิกขุ จรณุติ ๑ กสุมา ๑ ทุกคตกาเล จรณุตาน์ อิทานี
ภิกขุ จริตุ อารทฐาติ ครหา น ภวิสสุตตีติ ๑ อติมณฺญมาโนติ
โย ภิกขุจริยวํสํ หริตฺวา สตฺตชิวกสิกมฺมวณฺชิชาทีหิ ชิวิต
กปฺเปติ ๑ อัย อติมณฺญติ นาม ๑ โคโป วาติ ยถา โคโปโก
อตุตนา รกฺขิตพุพิ ภาณํ เณนุโต อกิจจการี โหติ เอวณฺติ
อตุโต ๑ อิมินา นเยน สพุพวาเรสุ อตุโต เวทิตพุโพ ๑
อสิตพุยาภงฺกิณฺติ ตินฺถายนอสิตญฺเจว กาชญจ ๑ อณฺุสฺสรโตติ
ยตุถ ชาโต ๑ ตสฺมี โปราณ มาตาเปตฺติเก กุลวเส
อณฺุสฺสรियมาโนติ อตุโต ๑ เสสํ สพุพตุถ อตุตฺตานเมวาติ ๑

เอสุการีสุตตวณณา นิฏฺฐิตา ๑

นฏฺฐิ ๑

ชนนุชานิสุตตวณณา

เอวมเม สุตนุติ ชนนุชานิสุตติ ฯ ตตถ ทกขินา-
คิริสุมินุติ คิริติ ปพพโต ฯ ราชคหํ ปริกขิปิตฺวา จิตปพพตสฺส
ทกขินทิสากาเ ชนปทสฺเสตํ นามํ ฯ ตณฺฑุลปาลีทวารายาติ
ราชคหสฺส กิร ทุตฺตีส มหาทวารานิ จตฺสฏฺฐิ ชุททก-
ทวารานิ ฯ เตสุ เอกํ ตณฺฑุลปาลีทวารํ นาม ฯ ตํ สนุชาย
อาห ฯ ราชานํ นิสฺสายาติ กจฺฉ มนุสฺเส อปีเพตฺวา
สสฺสภาคํ คณฺหาหีติ รณฺณา เปลิโต คนฺตฺวา สพฺพเมว สสฺสํ
คณฺหาติ ฯ มา โน ฆนฺเต นาสฺหีติ จ วุตฺเต ราชกุเล
วุตฺติ มนุํ ฯ อหํ รณฺณา อากมนกาเลเยว เอวํ อาณตฺโต
มา กนฺทิตฺถาติ เอวํ ราชานํ นิสฺสาย พุราหุมนคหปติเก
วิลุมฺปติ ฯ ชลฺยํ เขภฺยเยน อคฺตโน ฆริ ปเวเสตฺวา อปฺปํ
ราชกุเล ปเวเสติ ฯ กิ พุราหุมนคหปติกาณํ น ปิฬํ อกาสิติ
จ วุตฺโต อาม มหาราช อิมสฺมี วาเร เขตฺตานิ มนุทสฺसानิ
อหฺลํ ตสฺมา อปีเลนตสฺส เม คณฺหโต น พหุ ชาตฺนุติ ฯ
เอวํ พุราหุมนคหปติเก นิสฺสาย ราชานํ วิลุมฺปติ ฯ

ปโย ปียตฺนุติ ตฺรณฺชิริ ปิวตฺตุ ฯ ตาว ฆตฺตสฺสาติ
ยาว ชิริ ปิวิตฺวา นิสฺสิทิสฺสธ ฯ ตาวเทว ฆตฺตสฺส กาโล
ภวิสฺสติ ฯ อีเชว หิ โน ปาตฺราสฆตฺติ อหฺริสฺสนฺตีติ
ทสฺเสติ ฯ มาตาปิตโรติอาทิสฺส มหฺลลกา มาตาปิตโร มุทฺกานิ

วาเสฏฺฐสุตฺตวณฺณนา

เอวมเม สุตฺตํ วาเสฏฺฐสุตฺตํ ฯ ตตฺถ อิจฺฉานํคฺลวณ-
สณฺฑเทติ อิจฺฉานํคฺลคามสฺส อวิทฺฐเร วณฺสณฺฑเท ฯ จงฺกิตฺติอาทโย
ปฺลจฺปิ ชนา รณฺโถ ปฺเสนทิกโกสลสฺส ปุโรหิตา เอว ฯ อณฺเณ
จ อภิญญาตาติ อณฺเณ จ พหุ อภิญญาตา พุราหุณฺณา ฯ เต
กิริ ฌญฺเจ ฌญฺเจ มาเส ทฺวิสฺส จาเนสฺส (๑) สนฺนิปตฺตํ ฯ ยทา
ชาติ โสเชตฺตกา มา โหนฺติ ฯ ตทา โปกฺขรสาติสฺส สนฺติเก
ชาติ โสเชตฺตํ อุกฺกฏจาย สนฺนิปตฺตํ ฯ ยทา มนฺเต โสเชตฺ-
กา มา โหนฺติ ฯ ตทา อิจฺฉานํคฺเล สนฺนิปตฺตํ ฯ อิมสฺมี กาล
มนฺตโสเชตฺตํ ตตฺถ สนฺนิปตฺตํ ฯ อยมนฺตรากถาติ ยํ อตฺตโน
สหายกภาวานุรูปํ กถํ กถนฺตา อนฺวิจฺจิสฺส ฯ ตสฺสา กถาย
อนฺตรา อยํ อณฺเณ กถา อุตฺปาติ ฯ สีลวาติ คฺคณฺวา ฯ
วตฺตสมฺปนฺโนติ อจารสมฺปนฺโน ฯ

อนฺนฺเณตปฺปญฺญาตาติ สิกฺขิตา ตฺเมหติ เอวํ อจาริเยหิ
อนฺนฺเณตา ฯ อาม อจาริย สิกฺขิตมฺหาติ เอวํ สยณฺจ ปฺปญฺญาตา ฯ
อสมฺมาติ ภวาม. อหํ โปกฺขรสาติสฺส ฯ ตารุกฺขสฺสา ยํ มาณโวติ อหํ
โปกฺขรสาติสฺส เขฏฺฐนฺเตวาสิ อคฺคสิสฺโส ฯ อยํ ตารุกฺขสฺสาติ
ทีเปติ ฯ

เตวิชฺชานนฺติ ติวาทานํ พุราหุณฺณานํ ฯ ยทกฺขาตฺตํ ยํ

*เล่มที่ ๘ วาเสฏฐสุตตวณณา หน้า ๔๘๑

อตุลโต จ พุณฺชนโต จ เอกมฺปิ ปทํ อกฺขาติ ฯ ตตฺร
เกวลีโนสมฺเสติ ตํ สกฺลํ ชานนโต ตตฺถ นิกฺขจาคตฺมหาติ
อตุโล ฯ อิทานิ ตํ เกวลีภาวํ อวิกโรนฺโต ปทกฺสฺมาติ-
อาทิมานฺหา ฯ ตตฺถ ชปฺเป อจฺริยสาทิสฺสาคิ กถนฺนฺจฺจเน มยฺ
อจฺริยสทิสฺสาเยว ฯ

กมฺมฺนาติ ทสฺกฺสฺลกมฺมปถกมฺมฺนา ฯ อยฺมํ หิ ปุพฺเพ สตฺตวิธํ
กายวชิกรมฺมํ สนฺชายนฺติ โข โภ สีสฺวา โหตีติ อาห ฯ
ติวิธํ มโนกรมฺมํ สนฺชายนฺติ วตฺตสมฺปนฺโนติ ฯ เตนฺ สมฺนฺนาคโต
หิ อจฺจารสมฺปนฺโน โหติ จกฺขุมฺมาติ ปณฺจหิ จกฺขุหิ จกฺขุมนฺต-
ภาเวน ภควนฺตํ อาลปฺติ ฯ

ขยาตีตฺนฺติ อุนภาวํ อตีตํ ฯ ปรีปฺณณฺติ อตุโล ฯ เปจฺจาติ
อุปคฺนฺตฺวา ฯ นมฺสฺสนฺตีติ นโม กโรนฺติ ฯ

จกฺขุํ โโอเก สมฺปฺปนฺนฺติ อวิหฺชนฺชกาเร โลเก ตํ
อนฺชกาเร วิธมิตฺวา โลกสฺส ทิกฺขุชฺรมฺมิกาทือตฺถทสฺสเนน จกฺขุํ
หฺนฺตฺวา สมฺปฺปนฺนํ ฯ

เอวํ วาเสฏฺฐเจเน โถเมตฺวา ยาจิโต ภควา เทวปี ชเน
สงฺกณฺหนฺโต เตสํ โวทํ พุยกฺขิสฺสสนฺติอาทิมานฺหา ฯ ตตฺถ
พุยกฺขิสฺสสนฺติ พุยากริสฺสสामी ฯ อนฺนฺปุพฺพนฺติ ติกฺขุจฺจฺจ ตาว
พฺราหฺมณฺจินฺตา ฯ ตินฺนฺรฺกฺขกฺกิปฺนฺจฺจโต ปญฺจาย อนฺนํ ปฏฺธิปาฏฺฐิยา
อจฺจกฺขิสฺสสामीติ อตุโล ฯ ชาตีวิภฺงกฺนฺติ ชาตีวิทฺถารํ ฯ อณฺณมณฺณา

*เล่มที่ ๕ พุราหมณวคควณณา หน้า ๔๘๒

หิ ชาติโยติ เตสั เตสญหิ ปาณานั ชาติโย อญญมญญา
นानปุปการาติ อตุโถ ๑

ติณรูกุเขติ อนุปาทีนุณกั ชาตี กเถตุวา ปจญา อุปาทีนุณก-
ชาตี กเถตุสามิ ๑ เอวั ตตุส ชาติเกโท ปากโฏ ภาวิตุสตีติ
อิมั เทสนั อารภิ ๑ มหาสิวัตเถโร ปน ก็ ภานุเต อนุปาทีนุณกั
พีชานานตาย นานั ๑ อุปาทีนุณกั กम्मนานตายาติ เอวั วตุตุ
น วฏฐีตีติ ปุจฉิโต อาม น วฏฐีติ ๑ กम्मมญหิ โยนินิ จิปติ
โยนิปฏิสนธิยา อิมะ สตุตา นานาวณณา โหนตีติ ๑ ติณรูกุเขติ
เอตุถ อนุโตเผกกุ พหิสารา อนุตมโส ตาลนาพีเกราหโยปี
ติฉาเนว ๑ อนุโตสारा ปน พหิเผกกุ สพเพ รุกขา นาม ๑
น จาปี ปฏิชานเรติ มยั ตินา มยั รุกขาติ วา ๑ อหิ
ติฉั อหิ รุกโขติ วา เอวั น ชานนุติ ๑ ลิงคั ชาติมยनुติ
อชานนุตานมปิ จ เตสั ชาติมยเมว สณจัน อตุตโน
มูลกุตติฉาทิสทิสเมว โหติ ก็การณา ๑ อญญมญญา หิ
ชาติโย ๑ ยสุมา อญญา ตินชาติ ๑ อญญา รุกขชาติ ๑ ตินสุปี
อญญา ตาลชาติ ๑ อญญา นาพีเกรชาติ ๑ เอวั วิตุถาเรตพุพิ ๑
อิมินา อิทั ทสุเสติ ยั ชาติวเสน นานา โหติ ตั อตุตโน
ปฏิลลั ปเรสั วา วา อุปเทสั วินาปี อญญชาติโต วิเสเสน
คยหติ ๑ ยทิ จ ชาติยา พุราหุมนโณ ภาเวย ๑ โสปี (๑) อตุตโน

*เล่มที่ ๘ วาเสฏฐสูตตวณณา หน้า ๔๘๓

ปฏินฺถึ ปเรสฺสึ วา อุปะเทสฺสิ วินา ขตฺติยโต เวสฺสโต สุทโต
วา วิเสเสน คเยหฺยุย น จ คยฺหติ ตสฺมา น ชาตียา
พฺรหฺมโณติ ฯ ปฺรโต ปนยถา เอตาสฺสุ ชาตีสฺสูติ คากาย
เอตมตฺถึ วจีเกเทเนว อวิกฺริสฺสูติ ฯ

เอวํ อนุปาทินฺนเกสฺสุ ชาตีสึ ทสฺเสตฺวา อุปาทินฺนเกสฺสุ
ทสฺเสนฺโต ตโต กิเณฺติอาทิมานฺห ฯ ยาว กุณฺถกิปิปลฺลิกเกติ กุณฺถกิปิปลฺลิกํ
ปฺริยนฺตํ กตฺวาติ อตฺถิโ ๑ เอตฺถ จ เย อุปะตฺติตฺวา คจฺจนฺติ
เต ปฏฺงฺกา นาม ๑ อณฺณมณฺณวา หิ ชาตียोติ เตสมฺปิ
นีสฺรตฺตาทิวณฺณวเสน ชาตียो นานปฺปการาว โหนฺติ ฯ

ขุทฺทเกติ กภาพาทโย ๑ มหฺลลเกติ สปฺปพิพาราทโย ๑

ปาทฺทเวริติ อุทฺรปาเท ๑ อุทฺเรยว เนสฺสิ ปาทาติ วุคฺตํ โหติ ๑
ทิมฺปิฏฺจิกเกติ สปฺปานํ หิ สีสฺโต ยาว นงฺคุฏฺฐา ปิฏฺจियว
โหติ เตน เต ทิมฺปิฏฺจิกาทิ วุจฺจนฺติ ๑

อุทฺทเกติ โอทเก ๑ อุทฺทมฺหิ ชาเต ๑ ปกฺขิตีติ สกฺุณฺเ ๑ เต หิ ปตฺเตหิ
ยฺนฺตีติ ปตฺตยานา ๑ เวหาลฺสิ คจฺจนฺตีติ วิหงฺกมา ๑

เอวํ ถลชลาภาสโคจฺรณํ ปาณานํ ชาติเกทํ ทสฺเสตฺวา
อิทานิ เยนาริปปาเยน ตํ ทสฺเสสฺสิ ๑ ตํ อวิกโรนฺโต ยถา
เอตาสฺสูติ คากมาห ๑ ตสฺสฺตฺถิโ สงฺเขปน วุคฺโตว ๑ วิตฺถารโต
ปเนตฺถ ยํ วตฺตพฺพิ ๑ ตํ สยเมว ทสฺเสนฺโต น เกเสหิตี
อาทิมานฺห ๑ ตตฺรยํ โยชฺนา ยํ วุคฺตํ นตฺถิ มนฺุสฺเสสฺสุ

*เล่มที่ ๘ พุราหุมนวคควณณา หน้า ๔๘๔

ลิ่งค ซาติมย์ ปุถุติ ๑ ตั เอว นตุถิติ เวทิตพุพิ ๑ เสยยถิติ ๑
น เกเสหิติ น หิพุราหุมนานัน เอทิสา เกสา โหนติ
ขตุติยานัน เอทิสาติ นิยม อตุถิ ยถา หตุถิอสุสมิกาทินนุติ ๑
อิมินา นเยน สพุพิ โยเซตพุพิ ๑

ลิ่งค ซาติมย์ เนว ๑ ยถา อถุณาสู ซาตีสุติ อิท ปน
วตุตตุเสวตุถตุต นิคมนุติ เวทิตพุพิ ๑ ตตุสายุ โยชนา เอว ยสุมา
อิมหิ เกสาทิหิ นตุถิ มนุสเสตุ ลิ่งค ซาติมย์ ปุถุ ๑ ตตุมา
เวทิตพุพเมต พุราหุมนาทิเกเทสุ มนุสเสตุ ลิ่งค ซาติมย์
เนว ๑ ยถา อถุณาสู ซาตีสุติ ๑

อิทานิ เอว ซาติเกเท อสตีปี พุราหุมนอ ขตุติโยติ
อิท นานตุตติ ยถา ซาตี ๑ ตั ทตุเสตุ ปจจคนุติ คากมาห ๑
ตตุถ วอการนุติ นานตุตติ ๑ อัย ปเนตุถ สขเขปตุโถ ยถา
หิ ติจจจมานัน โยนิสิทุชเมว (๑)เกสาทิสถจนาเนน นานตุตติ
ตถา พุราหุมนาทินัน อตุตโน อตุตโน สรีเร ตั นตุถิ ๑ เอว สนเตปี
ยเทต พุราหุมนอ ขตุติโยติ วอการ ๑ ตั วอการนุจ มนุสเสตุ
สมถุณาย ปวจจติ ๑ วอหารมตุเตเนว ปวจจตีติ ๑

เอตุตาวตา ภควา ภารทวาชสุส วาท นิคุณหิตวา
อิทานิ ยหิ ซาติยา พุราหุมนอ ภเวย ๑ อาชีวสีลาจาร-
วิปโนปี พุราหุมนอ ภเวย ๑ ยสุมา ปน โปราณา พุราหุมนอ

*เล่มที่ ๘ วาเสฏฐสูตตวณณา หน้า ๔๘๕

ตสส พุราหุณภาวี น อิจฺจนฺติ ฯ โลกเก จ อญฺเฌปี ปณฺฑิต-
มนุสฺสา ฯ ตสฺมา วาเสฏฐสูต วาท์ ปกฺคณฺหนฺโต โย หิ โกจิ
มนุสฺเสสุติ อญฺฺ ภาธา อาห ฯ ตตฺถ โครกฺขณฺติ เขตฺตรกฺขํ
กสิกมฺมนฺติ วุตฺตํ โหติ โคติ หิ ปจฺวียา นามํ ฯ ตสฺมา
เอวมอาห ฯ ปุณฺณิปปฺเปนาติ ตนฺตวายกมฺมาทินานาสิปปฺเปน ฯ
โวหารณฺติ วนฺนิชฺชํ ฯ ปฺรเปสฺเสนาติ ปเรถํ เวยฺยาวจฺจกมฺเมน ฯ
อิสฺสตฺถณฺติ อาวุชฺชิวิกิ ฯ อุตฺถจ สฺตฺถิตฺถจาติ วุตฺตํ โหติ ฯ
โปโรหิจฺเจนาติ ปุโรหิตกมฺเมน ฯ

เอวํ พุราหุณสมฺเยน จ โลกโวหารเณ จ อาชีวะ-
สีลาจารวิปฺนฺนสฺส อพุราหุณภาวี สาเชตฺวา เอวํ สนฺเต น
ชาติยา พุราหุณโณ ตฺรุณฺเหหิ (๑)ปฺน พุราหุณโณ โหติ ตสฺมา
ยตฺถ กตฺถจि กุเล ชาโต โย कुณฺวา ฯ โส พุราหุณโณ ฯ
อยเมตฺถ ฌาโยติ เอวเมตํ ฌายิ อตฺถโต อาปาเทตฺวา อิทานิ
นํ วจिเเทน ปกาเสนฺโต น จาหิ พุราหุณฺนฺติอาทิมอาห ฯ
ตสฺสโต อหฺนฺหิ ยวายิ จตฺนฺนํ โยนิํนํ ยตฺถ กตฺถจि ชาโต
ตฺตราปี วา วิเสเสน โย พุราหุณฺสฺส สํวณฺณิตาย มาตริ สมฺภูโต
ตํ โยนิชฺ มตฺตฺติสมฺภวํ ฯ โย จายิ อุกฺโต สฺสาโตติอาทินา
นเยน พุราหุณฺเหหิ พุราหุณฺสฺส ปฺริสฺสุทฺธอุปฺตฺติมคฺคสฺงฆาตา
โยนิ วุตฺตา ฯ สํสฺสุทฺธคฺคณฺโกติ อิมินา จ มาติสมฺปตฺติโตปี

*เล่มที่ ๕ พุราหุมนวคควณณา หน้า ๔๘๖

ชาตสมภูตตดา ชาตีสมภูตตดา โยนิโซ มตฺติสมภโวติ วุจติ
ตํ โยนิจํ มตฺติสมภวํ อิมินา จ โยนิชมตฺติสมภวามตฺเตน น
พุราหุมนํ พุรุมิ ฯ กสฺมา ฯ ยสฺมา โภ โภติ วจนมตฺเตน
อณฺเณหิ สกิลฺลเจเนหิ วิสิฏฺฐตฺตา โภวาทิ นาม โส โหติ
สเจ โหติ สกิลฺลจโน สปลิโพโซ ฯ โย ปนายิ ยตฺถ
กตฺถจि ชาโตปิ รากาทีกิลฺลจนาภาเวน อกิลฺลจโน ฯ สพฺพคหณ-
ปฏินิสฺสสฺสเคน อนาทาโน ฯ อกิลฺลจัน อนาทานํ ตมํ พุรุมิ
พุราหุมนํ ฯ กสฺมา ฯ ยสฺมา พาหิตปาโปติ ฯ

กิลฺลจิ กิลฺลโย สพฺพสํโยชนํ เณตฺวาติอาทิ สตฺตวิสตี
กาธา ฯ ตตฺถ สพฺพสํโยชนนฺติ สพฺพํ ทสฺวิธมฺปิ สํโยชนํ น
ปริตสฺสตีติ ตณฺหาปริตสฺสนาย น ปริตสฺสตี ฯ สงฺคาตคณฺติ
รากสงฺคาทโย อติกกนฺตํ ฯ วิสํยตฺตนฺติ จตฺุหิ โยนิหิ สพฺพ-
กิลฺลเสหิ วา วิสํยตฺตํ ฯ

นทฺุธินฺติ อุปนํหํ ฯ วรตฺตนฺติ ตณฺหํ ฯ สนฺทานนฺติ
โยคตฺปาสํ ฯ ทิฏฺฐิปรียุฏฺฐานสฺเสตํ อธิวจันํ ฯ สหฺนุกกมฺนฺติ อนุกฺกโม
วุจติ ปาเส ปเวสนคณฺจิ ฯ ทิฏฺฐานุสยสฺเสตํ นามํ ฯ อุกฺขิตฺต-
ปลิฆนฺติ เอตฺถ ปลิฆมติ อวิชฺชา ฯ พุทฺุธินฺติ จตฺุสจฺจพุทฺุธิ ฯ
ติตฺติกฺุขตีติ ขมตี ฯ

ขนฺตีพลนฺติ อธิวาสนขนฺตีพลํ ฯ สฺวา ปน สกึ อุปนฺนา
พลานิกํ นาม น โหติ ปุณฺปุณฺํ อุปนฺนา ปน โหติ ฯ

*เล่มที่ ๘ วาเสฏฺฐสูตฺตวณฺณา หน้า ๔๘๗

ตสฺสา อตฺถิตาย พลาณิกํ ฯ

วตฺวานตฺนฺติ ฐตฺงฺกวนฺติ ฯ สึตฺวานตฺนฺติ คุณฺวานฺติ ฯ

อนฺุสฺสทฺนฺติ รากาทีอฺุสฺสทฺทวิริหิตํ ฯ อนฺุสฺสทฺนฺติปี ปาโจ ฯ

อนวสฺสทฺนฺติ อตฺโถ ฯ ทนฺตฺนฺติ นิพฺพิเสวนํ ฯ

น ลิมฺปตีติ น อลฺลียติ ฯ กามสฺสูติ กิเลสกามวตฺตูกามสฺสู ฯ

ทฺกฺขสฺส ปชานาติ ฯ อิเชว ขยฺนฺติ เอตฺถ อรหตฺตผลํ

ทฺกฺขสฺส ขโยติ อธิปฺเปตํ ฯ ปชานาตีติ อธิคมวเสน ชานาติ ฯ

ปนฺนการนฺติ โอิหิตการิ ฯ ขนฺุชกิเลสอภิสงฺขารกามคุณฺณาเร

โธตาเรตฺวา จิตฺํ ฯ วิสึยฺตฺตปฺพิ วตฺตตฺถเมว ฯ

กมฺภีรปฺลยฺนฺติ กมฺภีเรสฺสู อารมฺมณฺเสสฺสู ปวตฺตปฺลยฺณํ ฯ

เมธาวิญฺติ ปกฺติปฺลยฺณาย ปฺลยฺวณฺติ ฯ

อนาคาเรหิ จุกฺขยฺนฺติ คหฺภูเจหิ จ อนาคาเรหิ จ วิสึสฺสูจึ

อฺุภยญฺจ ฯ ทฺวีหิปี เจเตหิ วิสึสฺสูจเมวาติ อตฺโถ ฯ อโนกสารินฺติ

โอกํ วุจฺจติ ปฺลยฺจกามคุณฺณาลโย ฯ ตํ อนลฺลียมานนฺติ อตฺโถ ฯ

อปฺปีจฺฉนฺติ อนิจฺฉํ ฯ

ตเสสฺสูติ สตฺตณฺุสฺสู ฯ ถาวเรสฺสูติ นิตฺตตฺตณฺุสฺสู ฯ

อตฺตตฺทณฺุสฺสูติ คหิตตฺทณฺุสฺสู นิพฺพุตฺนฺติ กิเลสนิพฺพุพานน

นิพฺพุตฺํ ฯ สาทาเนสฺสูติ สอฺุปาทาเนสฺสู ฯ

โอิหิตโตติ ปาติโต ฯ

อกฺกุกฺสนฺติ นิทฺุโทสํ ฯ สโทโส หิ รุกฺโขปี สกฺกุกฺโสติ

*เล่มที่ ๕ พุราหมณวคควณณา หน้า ๔๘๘

ววจติ ฯ วิญญาปนนุติ อตถวิญญาปนิกิ อปีสุณิ ฯ สจจนุติ
อวิสิวาทิกิ ฯ อูท็รยเอติ ภณติ ฯ ยาย นากิซชเชติ ยาย กิราย
ปรสสุส สชชนัน วา ลคณัน วา น กโรติ ตาทิส อพรุส
คิริ ภาสตีติ อตุโถ ฯ

ทีฆนุติ สุตตารุพหุณนุติ ฯ รสสนุติ วิปป์กัณณ-
ภณนุติ ฯ อณนุติ ขุททกั ฯ กุณนุติ มหนตั ฯ สุภาสุภนุติ
สุนุทราสุนุทริ ฯ ทีฆภณนุติ หิ อปป์กัณณปิ โหติ มหคณณปิ ฯ
รสสุทิสูปิ เอเสว นโย ฯ อิติ เอตตาวตา น สพพิ
ปริยาทินัน สุภาสุภนุติ อมินา ปน ปริยาทินัน โหติ ฯ

นिरาวาสนุติ นิตตณนุติ ฯ อาลยาติ ตณฺหาลยา ฯ
อณฺญาติ ชานิตฺวา อมโตคฺชนุติ อมตพุณนุตริ ฯ อนุปฺตตฺตฺนุติ
อนุปฺวิภูจิ ฯ

อุโก สงฺกนุติ อุกยมฺเปตฺติ สงฺกั ฯ ปุณฺณํ หิ สกฺเค
ลคฺคาเปติ ฯ อปุณฺณํ อปาเย ฯ ตสฺมา อุกยมฺเปตฺติ สงฺกนุติ
อาห ฯ อุปฺจฺจคฺคิตฺติ อตีโต ฯ

อนาวินนุติ อาวิลการกกิเลสฺรหิตฺติ นนุทีภวปริกฺขิณนุติ
ปริกฺขิณนุที ปริกฺขิณนุทํ ฯ

โย อิมนุติ คาถาย อวิชฺชาเยว วิสิวาทกฺกุเจน ปลิปโป
มหาวิทฺทคฺคตฺตาย ทุกฺกั ฯ สัสนฺนุเจน สัสนาโร ฯ โมहनฺนุเจน
โมโหติ วุตโต ฯ ตินฺนุโณติ จตุโรฆตฺติณฺโณ ฯ ปารฺคโตติ นิพฺพานํ

*เล่มที่ ๘ วาเสฏฐสตุตตวณณา หน้า ๔๘๕

คโต ๑ ฉายีติ อารมมณลกขณูปนิชฌานวเสน ฉายี ๑ อเนโชติ
นิตตโณห ๑ อนุปาทาย นิพพุโตติ กิณฺจิ คหณํ อคฺคเหตุวา
สพฺพกิเลสนิพฺพานน นิพพุโต ๑

กามติ ทฺวิเชปี กาม. อนาคาโรติ ปนาคาโร หุตฺวา ๑
ปริพฺพเชติ ปริพฺพชติ ๑ กามภวปริกฺขิณฺนติ จิณฺคามํ จิณฺภวํ ๑
มานุสํ โยคนฺติ มานุสํ ปปลยกามคฺคณโยคํ ๑ ทิพฺพํ โยคนฺติ
ทิพฺพํ ปปลยกามคฺคณโยคํ ๑ สพฺพโยควิสัยุตฺตนฺติ สพฺพกิเลสโยค-
วิสัยุตฺตํ ๑

รตินฺติ ปปลยกามคฺคณรตี ๑ อรตินฺติ กุสลภาวนาย
อฺกฺกณฺจิตํ ๑ วีรณฺติ วีริยวณฺตํ ๑

สฺกนฺติ สฺนฺทรภุจจันํ กตํ ๑ สฺนฺทราย วา ปฏฺธิปคฺติยา
กตํ ๑ คตฺตินฺติ นิพฺพตฺตี ๑ ปฺเรติ อตีเต ๑ ปจฺฉาติ อนาคเต ๑
มชฺฌเมติ ปจฺจุปฺปนฺเน ๑ กิณฺจนฺติ กิณฺจนฺการโก กิเลสํ ๑

มเหสินฺติ มหนฺเต กุณฺเน ปรีเยสนฺนฺเจเน มเหสี ๑ วิชิตาวิณฺนฺติ
วิชิตวิชัยํ ๑

เอวํ ภควา คฺคณโต จิณฺจาสวํเยว พฺราหฺมณํ ทสฺเสตฺวา
เย ชาตีโต พฺราหฺมโณติ อภินิเวสํ กโรณฺติ ๑ เต อิทํ อชานนฺตา
สาว เนสํ ทิฏฺฐิ ทฺทฺทฺทิฏฺฐีติ ทสฺเสนฺโต สมณฺญา เหาติ
คาถาทฺวยมาห ๑ ตสฺสตฺโต ยทิตํ พฺราหฺมโณ จตฺติโย
ภารทฺวาโซ วาเสฏฺฐโจติ นามโคตฺตํ ปกปฺปิตํ กตํ อภิสงฺขตํ ๑

*เล่มที่ ๕ พุราหุมนวคควณณา หน้า ๔๕๐

สมณญาเสสา โลกสุมี ฯ โวหารมตตุนติ อตุโถ ฯ กสุมา ฯ ยสุมา
สมมุจจา สมุทาคติ สมณญา ย อาคติ ฯ เอตยหิ ตตุถ ตตุถ
ชาตกาเลยวสุส ฉาติสาลอหิเตหิ ปกปปีติ กติ ฯ โน เจ นั เอวิ
ปกปเปยยุ น โกจิ กิณจิ ทิสวา อัย พุราหุมนเณติ วา
การทวาไซติ วา ชานะย ฯ เอวิ ปกปปีติ เปติ ที่มรตต-
นุสยิตี ฯ ทิฏฐิจตมชานติ ฯ ตั ปกปปีติ นามโคตติ นามโคตตมตตเมต
ตัโวหารตติ ปกปปีตุนติ อชานนุทานัน สตตทานัน ททเย ที่มรตติ
ทิฏฐิจตมनुสยิตี ฯ ตสุส ออนุสยิตตตต ตั นามโคตติ อชานนุตา
โน ปพรุณติ อัย (๑)พุราหุมนเณ ชาติยา โหตีติ อชานนุตา เอวิ
วทนตีติ วุตติ โหติ ฯ

เอวิ เย ชาติโต พุราหุมนเณติ อภินเวสั กโรนติ ฯ เต
อิทัง โวหารมตติ อชานนุตา ฯ สาว เนสั ทิฏฐิ ทูททิฏฐิตี
ทสเสตวา อิทานิ นิปปริยายเมว ชาติวาทัง ปฏิกุขิปนุโต
กมฺมวาทญจ ปติฏฐเปนุโต น ชจจาติอาทิมาห ฯ ตตุถ กมฺมุนาติ
อุปทตฺตกาถาย วิตุถารณตติ กสุสโก กมฺมุนาติอาทิ วุตติ ฯ
ตตุถ กมฺมุนาติ ปจจุปปนุเนน กสิกมฺมาทินิพพตฺตกเจตนา-
กมฺมุนา ฯ

ปฏิจสมุปปาททสฺสาติ อิมินา ปจเจเนน เอวิ โหตีติ เอวิ
ปฏิจสมุปปาททสฺสาวิโน ฯ กมฺมวิปากโกวิทาติ สมมานาวมานารเท

*เล่มที่ ๘ วาเสฏฐสูตตวณณา หน้า ๔๕๑

กุลล กมมวเสน อุปลตติ โหติ อณฺญาปี หีนปฺปณฺฑิตตา หีนปฺปณฺฑิตเต
กมฺเม วิปฺจมาเน โหตีติ เอวํ กมฺมวิปากกฺสลา ฯ

กมฺมฺนา วตฺตตีติ คาถาย ปน โลโกติ วา ปชชาติ
วา สตุโตติ วา เอโกเยวตฺโต ฯ วจนมตฺตเกโท ฯ ปุริมปแทน
เจตฺถ อตฺถิ พุรฺหฺมา มหาพุรฺหฺมา เสฏฺโฐ สชิตาติ ทิฏฺฐิยา
ปฏฺฐิเสโร เวทิตฺตํโพ ฯ กมฺมฺนา ตาสฺ ตาสฺ คตีสุ วตฺตติ โลโก
ตสฺส โก สชิตาติ ฯ ทุตฺตยปแทน เอวํ กมฺมฺนา นิพฺพตฺโตปี
จ ปวตฺตเตปี อตีตปฺจจุปฺนฺนเกแทน กมฺมฺนา วตฺตติ ฯ สุขทฺถุขานี
ปฺจจฺนุโกนฺโต หีนปฺปณฺฑิตาภิเกทลฺลจ อापชฺชนฺโต ปวตฺตตีติ
ทสฺเสตี ฯ ตติเยน ตเมวตฺถํ นิกเมตี เอวํ สพฺพถาปี กมฺมนิ
พฺนฺธนา สตฺตา กมฺเมเนว วา พทฺธา หุตฺวา ปวตฺตนฺติ น
อณฺณถาติ ฯ จตฺตฺถเนน ตมตฺถํ อุปฺมาย วิภาเวตี ฯ ยถา หิ
รตฺสฺส ยายโต อาณฺนิพฺนฺธนํ โหติ น ตาย อนิพฺพุโร ยาทิ
เอวํ โลกสฺส นิพฺพตฺตโต จ ปวตฺตโต จ กมฺมํ นิพฺนฺธนํ
น เตน อนิพฺพุโร นิพฺพตฺตติ น ปวตฺตติ ฯ

อิทานิ ยสฺมา เอวํ กมฺมนิพฺนฺธโน โลโก ฯ ตสฺมา เสฏฺฐเจเน
กมฺมฺนา เสฏฺฐภาวํ ทสฺเสนฺโต ตเปนาติ คาถาทฺวยมาห ฯ
ตตฺถ ตเปนาติ ชฺตงฺกตเปน ฯ พุรฺหมจฺริเยนาติ เมถฺนวิรติยา ฯ
ถึยเมนาติ สีเลน ฯ ทเมนาติ อินฺทฺริยทเมเน ฯ เอเตนาติ เอเตน

*เล่มที่ ๘ พุราหุมนวคควณณา หน้า ๔๘๒

เสฏฺฐเณ ปรีสุทฺฐเณ พุราหุมนุเตน กมฺมุนา พุราหุมนุ โหติ ฯ
กสฺมา ฯ ยสฺมา เอตํ พุราหุมนมุตฺตมํ ฯ ยสฺมา เอตํ กมฺมํ
อุตฺตโม พุราหุมนคุโณติ วุตฺตํ โหติ อัย ปเนตฺถ วจนตฺถโถฯ
พุราหุมนํ อานตฺตีติ (๑)พุราหุมนํ ฯ พุราหุมนภาวํ อวหตฺตีติ วุตฺตํ
โหติ ฯ

ทฺฐิตยคทาย สนฺโตติ สนฺตกิลโส ฯ พุราหุมา สกฺโกติ
พุราหุมา จ สกฺโก จ ฯ โย เอวรฺฐโป ฯ โส น เกวลํ
พุราหุมนุ ฯ อถโข พุราหุมา จ สกฺโก จ โส วิชานตํ
ปณฺหิตานํ ฯ เอวํ วาเสฏฺฐจ ชานาหิตี วุตฺตํ โหติ เสถํ
สพฺพตฺถ อุตฺตานเมวาทิ ฯ

วาเสฏฺฐจสุตฺตวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

อฏฺฐมํ ฯ

สุกสูตตวณณา

เอวมเม สุตนติ สุกสูตติ ๑ ตตถ โตเทยยุปุตโตติ
ตุทิตามวาสิโน โตเทยยุพราหุมนสส ปุตโต ๑ อาราธโก โหตีติ
สมุปาทโก โหติ ปริปุรโก ๑ ฌายั ฌมมนติ การณ ฌมมึ ๑
กุสลนติ อนวชั ๑

มิจญาปฏิปตตินติ อนิยยานิกั อกุสลปฏิปทั ๑ สุมมา-
ปฏิปตตินติ นิยยานิกั กุสลปฏิปทั ๑

มหตถนติอาทีสุ มหนเตหิ เวยยาวจจเรหิ วา
อุปกรณหิ วา พหุหิ อตุโธ เอตถาติ มหตถึ ๑ มหนตานิ นาม
กคหมมงกลาทีนิ กิจจานิ เอตถาติ มหากิจจึ ๑ อิทั อชช
กตตพพิ ๑ อิทั เสวติ เอวั มหนตานิ อธิการสงฆาตานิ
อธิการานิ เอตถาติ มหาธิการณึ ๑ พหุณนึ กมเม ยุตตป-
ปยุตตดาวเสน ปิปาสงฆาโต มหาสมารมโก เอตถาติ มหา-
สมารมภู ๑ ฌราวาสกมมฏจानนติ ฌราวาสกมมึ ๑ เอวั
สพพวาเรสุ อตุโธ เวทิตพโพ ๑ กสิกกมเม เจตถ นงกลโกฏี
อาที กตฺวา อุปกรณานึ ปรีเยสนวเสน มหตถตา ๑ วณิซชาย
ยถาจิตฺเตว ภาณํ คเหตุวา ปรีเวตฺตนวเสน อปฺปตถตา
เวทิตพพา ๑ วิปชชมานนติ อวฏฺฐิจิตฺตวฏฺฐิจาทีหิ กสิกกมมึ
มณิสฺสูวณณาทีสุ อจฺเจกตาทีหิ จ วณิซชกมมึ อปฺปผลั โหติ
มุลจฺเจทมฺปิ ปาปฺณาติ ๑ วิปรียาเยน สมฺปชชมานึ มหปฺปลั

*เล่มที่ ๘ พุราหุมนวคควณณา หน้า ๔๕๔

จตุลนเตवासีกสฺส วีย ๑

เอวเมว โหติ ยถา กสิกรมมฏฺฐานํ วิปชฺชमानํ อปฺปผลํ
 โหติ เอวํ ฆรราวาสกรมมฏฺฐานมฺปิ ๑ อกตกลฺยาโณ หิ กาลํ
 กตฺวา นิริเย นิพฺพตฺตติ ๑ มหาทตฺตเสนาปติ นาม กิเรโก
 พุราหุมนภโฏ อโหสิ ๑ ตสฺส มรณสมเย นิริโย อฺปฏฺจาสิ ๑
 โส พุราหุเมหิ ก็ ปสฺสสีติ วุจฺโต โลหิตมฺรณฺติ อาห ๑
 พุรหุมลโลก โภ เอโสติ ๑ พุรหุมลโลก นาม โภ กหนฺติ ๑
 อฺปรีติ ๑ มยฺหํ เหฏฺฐา อฺปฏฺจาสิติ ๑ กิณฺจาปี เหฏฺฐา
 อฺปฏฺจาสิ ๑ ตถาปี อฺปรีติ กาลํ กตฺวา นิริเย นิพฺพตฺโต ๑
 อิมินา อมฺหากํ ยถฺเว โทโส ทินฺโนติ สหสฺสํ กเหตุวา นิหริตฺตุ
 อทฺสุ ๑ สมฺปชฺชमानํ ปน มหปฺผลํ โหติ กตกลฺยาโณ หิ
 กาลํ กตฺวา สกฺเค นิพฺพตฺตติ ๑ สกฺลาเย คฺคตฺติลวิมานกถาย
 ทีเปตพฺพิ ๑ ยถา ปน ตํ วณฺชชกรมมฏฺฐานํ วิปชฺชमानํ อปฺปผลํ
 โหติ เอวํ สีเลสุ อฺปริปฺรการิโน อนေနนาย ยุตฺตสฺส ปพฺพชฺชา
 กรมมฏฺฐานมฺปิ ๑ เอวฺรฺปา หิ เนว ฌานาทีสุขํ น สกฺคโมกฺข-
 สุขํ ลภนฺติ ๑ สมฺปชฺชमानํ ปน มหปฺผลํ โหติ สีลานิ
 หิ ปฺเรตฺวา วิปสฺสนํ วจฺเจนฺโต อรหตฺตมฺปิ ปาปฺณาติ ๑

พุราหุมนว โภ โคตมาติ อธิ ก็ ปุจฺจามีติ ปุจฺจติ ๑
 พุราหุมนว วทนฺติ ปพฺพชฺชิตฺ อิมเ ปญฺจ ฌมเม ปฺเรตฺตุ
 สมตฺโต นาม นตฺติ ๑ คหฺภูโจว ปฺเรตีติ ๑ สมโน ปน โคตโม
 คิหิสฺส วา อหํ มาณว ปพฺพชิตฺสฺส วาติ ปฺนปฺปฺนํ วทติ

*เล่มที่ ๘ สุกสูตตวณณา หน้า ๔๕๕

เนว ปพพชิตฺ มุญจติ ฯ มยฺหเมว ปุจฺฉํ มณฺเณ น สลฺลทกฺเขตฺตีติ
จากสีเสน ปณฺจ รมฺเม ปุจฺฉามิตฺติ ปุจฺฉติ ฯ สเจ เต อครฺรติ
สเจ ตฺยํหิ ยถา พุราหฺมณา ปณฺธเปนฺติ ฯ ตถา อิทฺ ภาสีตุ
ภาริยํ น โหติ ยทึ น โกจิ อผาสฺกภาโว โหติ ภาสฺสูตฺติ
อตุโธ น โข เม โภติ ก็ สนฺธายาห ฯ ปณฺฑิตปตฺริรูปกานํ
หิ สนฺติเก กเถตุ ทุกฺขํ โหติ เต ปเท ปเท อกฺขรกฺขเร
โทสมเว วทฺนฺติ ฯ เอกนฺตปณฺฑิตา ปน กถํ สฺตฺวา สฺกถิตฺติ
ปสฺสฺนฺติ ฯ ทุกฺกถิตฺเต ปาฬิปทอตุตฺถพฺยณฺชเนสุ ยํ ยํ วิรุชฺฌติ
ตํ ตํ อูชฺหํ กตฺวา เทนฺติ ฯ ภควตา จ สทิสฺโส เอกนฺตปณฺฑิตो
นาม นตฺติ ฯ เตนาห น โข เม โภ โภคตมฺ ครุ ฯ ยตฺถสฺส
ภวนฺโต วา นิสินฺนา ภวนฺตฺรูปา วาติ ฯ สจฺจนฺติ วจีสจฺจํ ฯ
ตปฺนฺติ ตปฺจริยํ ฯ พุราหฺมจฺริยนฺติ เมถุนวิริตี ฯ อชฺฌเนนฺติ
มนฺตคหณํ ฯ จากนฺติ อามิสฺปริจฺจาคํ ฯ

ปาปีโต ภวิสฺสตีติ อชานนภาวํ ปาปีโต ภวิสฺสติ ฯ
เอตทโวจาทิ ภควตา อนฺชเวณฺฐปฺมาย นิกฺคหิตฺโต ตํ ปุจฺจาหริตุ
อสฺกโกนฺโต ยถา นาม ทฺพฺพลฺลสนฺโข มิคํ อฏฺฐเปตฺวา สามิกสฺส
อภิมฺขํ กตฺวา สยํ อปสฺกมฺติ ฯ เอวเมว อจฺริยํ อปทิสฺนฺโต
เอตํ พุราหฺมโณติอาทิวจันํ อโวจ ฯ ตตฺถ โปกฺขรสาตีติ อิทํ
ตสฺส นามํ ฯ โปกฺขรสาตีติปิ (๑) วุจฺจติ ฯ ตสฺส กิร กายो
เสตโปกฺขรสทิสฺโส เทวนคเร อุสฺสาปีตฺรชตฺโตรณํ วิย โสภติ ฯ สีสํ

*เล่มที่ ๘ พุราหุมนวคฺควณณา หน้า ๔๘๖

ปนสฺส กาพวณฺณอินฺทนีลมนิมฺย วย ๑ มสฺสปี จนฺทมนฺทเท
กาพเมฆราชิ วย ขายติ ๑ อกฺขิณี นีลุปฺปลสฺสทิสานิ ๑ นาสา
รชตปนาฬิกา วย สุวณฺณิตา สฺปริสฺสุทฺธา ๑ หตฺถปาทตลานิ
เจว มุขณฺจ กตลาหารสปริกมฺม วย โสภติ ๑ อติวีย
โสภคฺคปฺปโต พุราหุมนสฺส อตฺตภาโว ๑ อราชเก จาเน
ราชานํ กาคฺคฺ ยุตฺโตติ อิมสฺส พุราหุมนํ ๑ เอวเมว
สสฺสึโร ๑ อิติ นํ โปกฺขรสทิสตฺตา โปกฺขรสาตีติ สลฺขานนฺติ โปกฺขเร ปน
โส นิพฺพตฺโต ๑ น มาตฺกฺจณฺิยนฺติ อิติ นํ โปกฺขเร สยิตตฺตา
โปกฺขรสาตีติ สลฺขานนฺติ ๑ โอปมณฺโณติ อุปมณฺณโกตฺโต ๑
สุภควนิกฺโกติ อุกฺกฏจาย สุภควนสฺส อิสฺสโร ๑ หสฺสกํเขวาติ
หสิตฺตพฺพกณฺเวย นามกํเขวาติ ลามกณฺเวย ๑ ตเทว ตํ
อตฺตภาเวน วิตฺตํ ๑ วิตฺตกตฺตา จ (๑) ตฺจณฺกํ ๑ อิทานิ ตํ
ภควา สาจริยํ นิคฺคหิตฺถํ กิ ปน มาณฺวาติอาทิมาย ๑

ตตฺถ กตฺมา เนสฺสฺ เสยฺโยติ กตฺมา วาจา เตสฺส
เสยฺโย ๑ ปาสฺสโรติ อตฺถโธ ๑ สมฺมุจฺจาติ สมฺมตฺติยา
โลกโวหารเณ ๑ มนฺดาติ ตฺลยิตฺวา ปริกฺคณฺหิตฺวา ๑ ปฏิสงฺขายาติ
ชานิตฺวา ๑ อตฺถสลฺยหิตนฺติ การณฺนิสฺสิตํ ๑ เอว สนฺเตติ โลกโวหาริ
อมฺลจิตฺวา ตฺลยิตฺวา อาชานิตฺวา การณฺ นิสฺสิตํ กตฺวา
กถิตาย เสยฺยภาเว สติ ๑ อาวฺโตติ อวารฺโต นินฺวฺโตติ
นินฺวารฺโต ๑ โอมฺภูติ โอนทฺโร ๑ ปรีโยนทฺโรติ ปลิวจฺโต ๑

*เล่มที่ ๕ สุกสุตตวณณา หน้า ๔๕๗

คธิโตติอาทีนิ วุตตตถาเนว ฯ สเจ ตัง โภ โคตม จานนุติ
สเจ เอตัง การณมตฺติ ฯ สุวาสุตติ ชุมฉาริกาทีนัง อภาเว
โส อสฺส อคฺคิ อจฺจิมมา จ วณฺณิมมา จ ปภสฺสโร จาติ ฯ
ตถูปมาหัง มาณวาทิ ตปฺปฏิกากัง อหัง ฯ อิหัง วุตตัง โหติ ยถเว
หิ ตินกฏฐปาทานัง ปฏิจฺจ ชลมาโน อคฺคิ ชุมฉาริกาองฺคารานัง
อตฺถิตาย สโทโส โหติ เอว (๑) ปญจ กามคฺเณ ปฏิจฺจ
อูปฺปนฺนา ปิตี ชาติชราพฺยาธิมรณโสกาทีนัง อตฺถิตาย สโทสา ฯ
ยถา ปน ปริจฺจตฺตตินกฏฐปาทาโน ชุมมาทีนัง อภาเว ปริสุทฺโธ ฯ
เอวเมว โลกุตฺตรชฺฌานทฺวยสมฺปยุตฺตปีติ ชาติอาทีนัง อภาเว
ปริสุทฺธาติ อตฺโถ ฯ

อิทานิ เย เต พุราหุมนฺเหิ จาคสีเสน ปญจ ชมฺมา
ปญฺยตฺตา ฯ เตปี ยสฺมา ปญฺเจว หุตฺวา น นิจฺจลา ตินฺจฺจนฺติ
อนุกมฺปาชาติเกน สทฺธี ฌ อาปชฺชนฺติ ฯ ตสฺมา ตัง โทสํ
ทสฺเสตฺถุ เย เต มาณวาทิอาทีมาห ฯ ตตฺถ อนุกมฺปาชาติกนฺติ
อนุกมฺปาสภาวํ ฯ

กตฺถ พหุลลํ สมฺนุปฺสฺสสีติ อิหัง ภควา ยสฺมา เอส
อิเม ปญฺจ ชมฺเม ปพฺพชฺโชติ ปริปุเรตฺถุ สมตฺโถ นาม นตฺถิ
คหฺภูโจ ปริปุเรตีติ อาห ฯ ตสฺมา ปพฺพชฺโชตฺวา อิเม ปุเรตี
คหฺภูโจ ปุเรตฺถุ สมตฺโถ นาม นตฺถิตีติ เตเนว มุเชน ภณาเปตฺถุ
ปฺจุจฺจติ ฯ

น สตตํ สมิตํ สจฺจวาทีติอาทีสุ คหฺภูโจ อญฺญสฺมี

*เล่มที่ ๘ พุราหมณวคควณณา หน้า ๔๕๘

อสติ วลณชนกมุสาวาทมปิ กโรติเยว ฯ ปพพชิตา อสิณา สีเส
 นิชชนเตปี เทว กถา น กถนุติ ฯ กหฺภูโจ จ อนฺโต-
 เตมาสมตตมปิ สิกฺขาปทํ รกฺขิตุํ น สกฺโกติ ฯ ปพพชิต
 นิจฺจํ ตปสฺสี สีลวา ตปนิสฺสิตโก โหติ กหฺภูโจ
 มาสสฺส อฏฺฐทิวสมตตมปิ อุโปสถกมฺมํ กาคุํ น สกฺโกติ ฯ
 ปพพชิตา ยาวชีวํ พุรหมจาริโน โหหนฺติ ฯ กหฺภูโจ รตนสฺต-
 มงฺกลสฺตตมตตมปิ โปตถเก ลิจิตฺวา จเปติ ฯ ปพพชิตา นิจฺจํ
 สขฺฌายนฺติ ฯ กหฺภูโจ สลาภกตตมปิ อชณฺท์ กตฺวา ทาคุํ
 น สกฺโกติ ฯ ปพพชิตา อณฺณสฺมี อสติ กากสนฺขาทินมปิ
 ปิณฺฑํ เทนฺติ ฯ ภณฺฑกถากาททหฺรสฺสปี ปตฺเต ปกฺขิปนฺเดวาติ
 เอวมตฺโต ทฏฺฐพฺโพ ฯ จิตฺตสฺสาหิ เอเตติ อหิ เอเต ปญฺจ
 ฌมฺเม เมตฺตจิตฺตสฺส ปริวาระ วทามิติ อตฺโต ฯ

ชาตวทฺโฆติ ชาโต จ วทฺฒิโต จ ฯ โย หิ เกวลํ ตตฺถ
 ชาโตว โหติ อณฺณตฺถ วทฺฒิโต ฯ ตสฺส สมฺนตา คามมกฺกา (๑)
 น สพฺพโส ปจฺจกฺขา โหหนฺติ ฯ ตสฺมา ชาตวทฺโฆติ อาท ฯ
 ชาตวทฺโฆปี หิ โย จิริ นิกฺขนฺโต ฯ ตสฺส น สพฺพโส
 ปจฺจกฺขา โหหนฺติ ฯ ตสฺมา ดาวเทว อวสฺถนฺติ อาท ฯ ตังฆเมว
 นิกฺขนฺตฺนฺติ อตฺโต ฯ ทนฺธายิตตฺนฺติ อัย นฺ โข มคฺโค
 อัย นนฺ โขติ กงฺขาวเสน จิรายิตตฺตํ ฯ วิตฺถายิตตฺนฺติ ยถา

*เล่มที่ ๕ สุกสุตตวณณา หน้า ๔๕๕

สุขุม อตถชาต สหสา ปุจฉิตตส กสสจิ สรริ ฌทฐภาว
คณหาติ ๑ เอว ฌทฐภาวคณ น เตววาติ อิมินา
สพพญตถาณสส อปปฏิหตภาว ทสเสติ ๑ ตสส หิ ปุริสสส
มาราวภูฏนาทิน วเสน สียา ฌาณสส ปฎิฆาโต ๑ เตน โส
ทนุชาเยย วา วิตุลาเยย วา ๑ สพพญตถาณ ปน อปปฏิหต
น สกกา ตสส เกนจि อนุตราโย กาคุนติ ทีเปติ ๑

เสยยถาปี มาณว พลวา สงขมโมติ เอตถ พลวาติ
พลสมปนโน ๑ สงขมโมติ สงขมโก ๑ อปปกสิเรนาติ อจิจเณ
อทุกเขน ๑ ทพพโล หิ สงขมโก สงข ฌมนโตปี น สกโกติ
จตสโส ทิสา สเรน วิญญาเปตุ นาสส สงขสทโท สพพโส
ฝริ ๑ พลวโต ปน วิปฬาริโก (๑) โหติ ตสฺมา พลวาติ
อาห ๑ เมตตาย เจโตวิมุตติยาติ เอตถ เมตตายาติ วุตเต
อุปาโรปี อปปนาปี วญฺญติ ๑ เจโตวิมุตติยาติ วุตเต ปน
อปปนาว วญฺญติ ๑ ย ปมาณกต กมฺมนติ ปมาณกต กมฺม
นาม กามาวจริ วุจติ ๑ อปปมาณกต กมฺม นาม
รูปรูปาวจริ ๑ เตสุปี อธิ พุรหุมวิหารกมฺมญเณว อธิปเปติ ๑
ตถหิ ปมาณ อติกกมิตฺวา โอทิสสกอนทิสสกทิสสพรณวเสน
วทฺฒเตว กตตฺตา อปปมาณกตฺนติ วุจติ น ตํ ตฺตฺราว
สิสฺสติ น ตํ ตฺตฺราวติฏฺฐตีติ ตํ กามาวจรกมฺม ตสฺมี

*เล่มที่ ๘ พุราหุมนวคควณณา หน้า ๕๐๐

รูปรูปร่างจรมเม น โอหียติ น ตัญจติ ฯ กิ วุตต์ โหติ ตํ
กามาวจรมมํ ตสฺส รูปรูปร่างจรมมสฺส อนุตฺรา ลคฺคิตฺถุ วา
จาคฺคฺ วา รูปรูปร่างจรมมํ ฝริตฺวา ปรียาทิยิตฺวา อตฺตโน
โอภาสํ คเหตุวา ปตัญจจาคฺคฺ น สกฺโกติ ฯ อถโฆ รูปรูปร่างจ-
รมมเมว กามาวจริ มโหโฆ วิย ปริตฺตํ อุกกํ ฝริตฺวา
ปรียาทิยิตฺวา อตฺตโน โอภาสํ คเหตุวา ตัญจติ ฯ ตสฺส วิปากํ
ปฏฺิพาหิตฺวา สยเมว พุราหุมนสพฺยตํ อุปนตฺตีติ ฯ เสถํ
สพฺพตฺถ อุตฺตานเมวาทิ ฯ

สฺกสฺสตฺตวณณา นิฏฺจิตา ฯ

นวมํ ฯ

สงฺการวสฺสตฺตวณณา

เอวเม สฺตฺตฺตํ สงฺการวสฺสตฺตํ ฯ ตตฺถ ปจฺจลคฺคปฺเปติ (๑)
เอวํนามเก กามเม. อภิปฺปสนฺนาติ อเวจฺจปฺปสทวเสน ปสนฺนา ฯ
สา กิร โสตาปฺนฺนา อริยสาวิกา ภาวทฺวาชโคตฺตสฺส
พุราหุมนสฺส ภริยา ฯ โส พุราหุมนโณ ปุพฺเพ กาเลน กาลํ
พุราหุมนํ นิมนฺเตตฺวา เตสํ สกฺการํ กโรติ อิมํ ปน
พุราหุมนํ ฆริ อานตฺวา อภิรฺูปาย มหาคฺุลา ย พุราหุมนิยา
จิตฺตํ โทเปตฺตุ อสฺกฺโกนฺโต พุราหุมนํ สกฺการํ กาคฺคฺ

*เล่มที่ ๘ พุราหุมนวคควณณา หน้า ๕๐๒

อาโรเปสสามิติ อาห ๗ อถ นั พุราหุมนิ คจจ ตวั พุราหุมน
คจจ ตวั พุราหุมน คนตุวาปี วิชานิสฺสสิติ วตุวา นานิ (๑) ตั
พุราหุมน ปสฺสามิ สเทวเก โลเก ๗เป ๗ วาทำ อาโรเปยฺยาติ-
อาทิมาน ๗

โส สตุถาริ อฺปสงฺกมิตฺวา

กีสฺสู เณตุวา สฺขั สฺเสติ กีสฺสู ฆตฺวา น โสจติ
กิสฺสสฺสู เอก ฆมฺมสฺส (๒) วธิ โรเจสิ โคตฺมาติ

ปฺลยหิ ปฺจฺจนิ ๗

สตุถา

โกธิ ฆตฺวา สฺขั สฺเสติ โกธิ ฆตฺวา น โสจติ
โกธสฺส วิสฺมฺลสฺส มฐฺรคฺคสฺส พุราหุมน
วธิ อริยา ปสฺสนฺติ ตยฺหิ ฆตฺวา น โสจตีติ (๓)

ปฺลยหิ กเถสิ ๗

โส ปฺพพฺชิตฺวา อรหฺตฺตํ ปตุโต ๗ ตสฺเสว กนิญฺจภาตา
อกฺโกสกการทฺวาโซ นาม ภาตา เม ปฺพพฺชิตฺโตติ สฺตุวา
ภควนฺตํ อฺปสงฺกมิตฺวา อฺกโกสิตฺวา ภควตา วินิโต ปฺพพฺชิตฺวา อรหฺตฺตํ
ปตุโต ๗ อปโร ตสฺส กนิญฺโจ สฺนฺทริกการทฺวาโซ นาม ๗
โสปิ ภควนฺตํ อฺปสงฺกมิตฺวา ปฺลยหิ ปฺจฺจนิตุวา วิสฺสชฺชนํ สฺตุวา
ปฺพพฺชิตฺวา อรหฺตฺตํ ปตุโต ๗ อปโร ตสฺส กนิญฺโจ ปิงฺคการทฺวาโซ

*เล่มที่ ๘ สงการวสุตตวณณา หน้า ๕๐๓

นาม ๑ โส ปลหุ ปุจิจิตวา ปลหุพุยากรณปรโยसानเ
ปพพชิตวา อรหตฺตํ ปตฺโต ๑ สงการโว มาณโวติ อัย เตสํ
สพพกนิฏฺโจ ตสฺมี ทิวเส พุราหุเมเหที สทฺธี เอกภตฺตคฺเค
นีสินฺโน ๑ อวภูตา จาติ อวพฺพิภูตา อมฺกตภูตาเยว ๑ ปราภูตา
จาติ วินาสํ ปตฺตาเยว ๑ วิชฺชमानานนฺติ วิชฺชมานเส ๑
สีลปญฺญาณนฺติ สีลญจ ฌาณญจ น ชานาสี ๑

ทิจฺจธมฺมาภินฺวาโวसानปารมิปฺปตฺตาติ อิมสฺมิญฺเฌว
อตฺตภาเว อภิชานิตฺวา โวลิตโวसानา หุตฺวา ปารมิสงฺขาต-
สพพธมฺมานํ ปารภูตํ นิพฺพานํ ปตฺตา มยฺนฺติ วตฺวา
อาทิพฺรหฺมจฺริยํ ปฏฺิขานนฺตฺติ อตฺโถ ๑ อาทิพฺรหฺมจฺริยนฺติ
พฺรหฺมจฺริยสฺส อาทิภูตา อุปการกา ชนกาติ เอวํ ปฏฺิขานนฺตฺติ
วฺตฺตํ โหติ ตกฺกิตฺติ ตกฺกกาหี ๑ วิมฺสฺติ วิมฺสโก ๑ ปญฺญาจาร์
จราเปตฺวา เอวํวาที ๑ เตสํสมฺมิตฺติ เตสํ สมฺมาสมฺพุทฺธานํ
อหฺมสฺมิ อลฺลตโร ๑

อญฺจิตวตฺตาติ อญฺจิตปทสฺส ปธานปเทน สทฺธี สมฺพนฺโธ ๑
ตถา สปฺปฺริสฺสปทสฺส ๑ อิทฺถหิ วฺตฺตํ โหติ โภโต โคตมสฺส
อญฺจิตปธานวตฺ อโหสิ ๑ สปฺปฺริสฺสปธาตํ อโหสิตฺติ ๑ อตฺถิ เทวาทิ (๑)
ปฺภูโจ สฺมานนฺติ อิทํ มาณโว สมฺมาสมฺพุทฺโธ อชานนฺโตว
ปกาสฺสิตฺติ สลฺลยา อห ๑ เอวํ สนฺเตติ ตุมฺหากํ อชานนภาเว

อุปรินณาสกวรรณนา

เทวทหคควณณนา

เทวทหสูตตวณณนา

เอวมเม สุตุนติ เทวทหสูตต์ ๑ ตตถ เทวทห นามาติ เทวา
วูจุนติ ราชาโน ๑ ตตถ จ สกยราชูนัน มงกลโปกขรณิ อโหสิ
ปาสาทิกา อารกขสมปนนา ๑ สวา เทวานัน ทหตุตา เทวทหนุนติ
ปณณายิตถ ๑ ตทูปาทาย โสปี นิคโม เทวทหนุเตวว สงขุຍ
คโต ๑ ภควา ตัน นิคมม นิสสาย ลุมพินินเว วิหริติ ๑ สพพ
ตัน ปุพเพกตเหตุติ ปุพเพ กตกมมปจจา ๑ อิมินา กมมเวทนณจ
กิริยเวทนณจ ปฏิกขิปิตวา เอกัง วิปากเวทนเมว สมปฏิจจนตติ
ทสเสติ ๑ เอววาทีโน ภิกขเว นิคนถาติ อิมินา ปุพเพ
อนियเมตวา วุตตัน นียเมตวา ทสเสติ ๑

อหุวมเหว มยุนติ อิทัง ภควา เตสั อชานนภาว
ชานนุโตว เกวลัน กถิสาสัน อารโจะตกาโม ปุจจติ ๑ เข หิ
มยั อหุวมหาตีปี น ชานนุนติ ๑ เต กถัน กมมสส กตภาว วา
อกตภาว วา ชานิสสนุนติ ๑ อุตตริปุจจา ๑ เอเสว นโย ๑

เอว สนุเตติ จุลลทกขกขนุเช มหานิคนถสส วจเน สจเจ (๑)
สนุเตติ อตุโถ ๑ อธิ ปน เอตตกสส จานสส ตุมหากัน

*เล่มที่ ๕ เทวทหฺวคฺคณณนา หน้า ๕๐๖

อชานนภาเว สนฺเตติ อตุโถ น กลฺลนฺติ น ยุตฺตํ ฯ

คาพฺหุปลฺเลปนฺนาติ พหฺลุปฺลฺปนฺนํ ฯ ปุณฺปุณฺนํ วิสฺรณฺชิตฺน
น ปน ขลฺยา ลิตฺเตน วิย ฯ เอสนฺยาติ เอสนฺิสลาภาย
อนฺตมโส อนฺตกาฏฺฐิยาปี ฯ เอสฺยยาติ กมฺภีรํ วา อุตฺตानํ
วาติ วิมฺเสยฺย ฯ อคทฺงฺการนฺติ ฉามหฺริตกสฺส วา อามลกสฺส
วา จุณฺณํ ฯ โอทเทยฺยาติ ปกฺขิเปยฺย ฯ อโรโคติอาทิ มาคณฺฑิย-
สฺสฺสฺสฺส (๑) วุตฺตเมว ฯ

เอวเมว โขติ เอตฺถ อิทํ โอบมฺมสฺสฺสฺสฺส ฯ สลฺเลน
วิทฺทสฺสฺสํ หิ วิทฺทกาเล เวทนาย ปากฺกกาโล วิย อิมสฺสํ
มยํ ปุพฺเพ อหฺมฺหา วา โน วา ฯ ปาปกมฺมํ อกริมฺหา วา
โน วา ฯ เอวรูปํ วา ปาปํ อกริมฺหาติ ชานนกาโล สฺยา ฯ
วณฺมุขสฺสฺสํ ปรีกนฺตนาทิสฺสํ จตฺตสฺสํ กาลสฺสํ เวทนาย ปากฺกกาโล
วฺย เอตฺตกํ วา โน ทุกฺขํ นิชฺชินฺณํ ฯ เอตฺตเก วา ทุกฺเข
นิชฺชินฺเน สพฺพเมว ทุกฺขํ นิชฺชินฺณํ ภวิสฺสฺสฺสํ ฯ สุตฺตฺต
ปตฺติจฺจิตฺตา นาม ภวิสฺสฺสฺสฺสํ ชานนกาโล สฺยา ฯ อปรภาเค
ผาสฺสฺสฺสฺสฺสชานนกาโล วิย ทิฏฺฐเจว ฐมฺเม อกฺุสฺสฺสฺสํ ฐมฺมานํ ปหานาย
กฺุสฺสฺสํ ฐมฺมานํ อุปสมฺปทาย จ ชานนกาโล สฺยา ฯ เอวเมตฺถ
เอกาย อุปมาย ตโย อตฺถา ฯ จตฺตฺติ อุปมาหิ เอโก อตุโถ
ปรีทฺติปโต ฯ

อิมํ ปน ตโต เอกมฺปิ น ชานนฺติ ฯ วิรชฺฉิตฺวา คเต

*เล่มที่ ๕ เทวทหสุตตวณณนา หน้า ๕๐๗

สลดเล อวิทุโธว วิทุโธสิ มยาติ ปจจตติกิสส วจนปุปมาณเนว
วิทุโธสมิติ สลณั อุปปาเทตวา ทุกขปุตตปุริโส วิย เกวลั
มหานิกนุตสส วจนปุปมาณน สพพเมตัง สททหนตา
เอวมาคนุตกสลดูปมาย (๑) ภควตา นิกคหิตา ปจจาหริตัง
อสกโกณฑา ยถา นาม ทพพโล สุนโข มิกัง อฏฐาเปตวา
สามิกิสส อภิมุขัง กริตวา อตตนา โอสกกติ ฯ เอว
มหานิกนุตสส มตถเก วาทำ ปกขิปนตา นิกนุโต อาวุโสติ-
อาทิมาหังสุ ฯ

อถ เน ภควา สาจริยเก นิกคณนุโต ปณจ โข
อิเมติอาทิมาห ฯ ตตฺตรายสมนตฺตานนฺติ เตสฺ ปณจสฺ ฐมเมสฺ
อายสมนตฺตานัง ฯ กา อติตฺเตเส สตฺถริ สทฺธาติ อติตฺตวาทิมาหิ
สตฺถริ กา สทฺธา ยา อติตฺตวาทำ สทฺทหนตฺตานัง ตุมหากัง
มหานิกนุตสส สทฺธา ฯ สา กตมา ฯ กิ ภูตตฺถา อภูตตฺถา ฯ ภูตวิปากา
อภูตวิปากาติ ปุจฺจติ ฯ เสสฺปเทสฺปิ เอเสว นโย ฯ สห-
ฐมมิกนฺติ สเหตุกั สการณั ฯ วาทปฺปฎิหารนฺติ ปจจาคนน-
กาทำ ฯ เอตฺตาวตา เตสั อปเนถ สทฺธั ฯ สพพทพฺพลา เอสาติ
สทฺธาเจทกฺวาทำ นาม ทสฺเสติ ฯ

อวิชฺชา อญฺญาณาติ อวิชฺชาย อญฺญาณน ฯ สมฺโมหาติ
สมฺโมهن ฯ วิปฺจเจธาติ วิปฺริตฺโต สทฺททถ ฯ วิปลฺลาสคฺคาหัง

*เล่มที่ ๕ เทวทหคฺคณณนา หน้า ๕๐๘

วา คณฺหถาติ อตุโถ ๑

ทิกฺกุชฺฉมฺมเวทนียฺนฺติ อิมสฺมีเยว อตฺตภาเว วิปากทายกํ ๑
อุปกฺกเมนาติ ปโยเคน ๑ ปฺชานนาติ วิริเยน ๑ สมฺปฺรายน-
เวทนียฺนฺติ ทฺติเย วา ตตฺติเย วา อตฺตภาเว วิปากทายกํ ๑
สุขเวทนียฺนฺติ อิกฺกุชฺฉารมฺมเณ วิปากทายกํ กุสลกมฺมํ ๑ วิปริตํ
ทูกฺขเวทนียํ ๑ ปฺริปกฺกเวทนียฺนฺติ ปฺริปกฺเก นิปฺพนฺเน อตฺตภาเว
เวทนียํ ๑ ทิกฺกุชฺฉมฺมเวทนียฺสฺเสเวตํ อธิวจฺนํ ๑ อปฺริปกฺกเวทนียฺนฺติ
อปฺริปกฺเก อตฺตภาเว เวทนียํ ๑ สมฺปฺรายนเวทนียฺสฺเสเวตํ อธิ-
วจฺนํ ๑ เอวํ สนฺเตปี อยมตฺถ วิเสโส ยํ ปฺจฺมวเย กตํ
ปฺจฺมวเย วา มชฺฉิมวเย วา ปฺจฺฉิมวเย วา วิปากํ เทติ ๑
มชฺฉิมวเย วา กตํ มชฺฉิมวเย วา ปฺจฺฉิมวเย วา วิปากํ
เทติ ๑ ปฺจฺฉิมวเย กตํ ตตฺถเวว วิปากํ เทติ ๑ ตํ
ทิกฺกุชฺฉมฺมเวทนียํ นาม ๑ ยํ ปน สตฺตทิวสพฺภนฺตเร วิปากํ
เทติ ๑ ตํ ปฺริปกฺกเวทนียํ นาม ๑ ตํ กุสลํปี โหติ อกุสลํปี ๑

ตฺตริมานิ วตฺถุณี ปุณฺโณ นาม กิร ทูกฺคตมฺนฺสุโส
ราชคฺเห สุมฺนเสฏฺฐี นิสฺสาย วสฺติ ๑ ตเมว เอกทิวสํ นกรรมฺหิ
นภฺขตฺเต สงฺฆุฏฺฐเ เสฏฺฐี อหา สเจ อชฺช กสิสฺสตี ๑ เทว
จ โคณ นงฺกถยจ (๑) ลภิสฺสตี ๑ กิ นภฺขตฺตํ กิฬิสฺสตี น
กิฬิสฺสตีติ ๑ (๒) กิมฺเม นภฺขตฺเตน ๑ กสิสฺสามีติ ๑ เตนฺหิ เย โคณ

*เล่มที่ ๕ เทวทหุตตวณณา หน้า ๕๐๕

อิฉณลิตี ๗ เต คเหตุวา กสาคีติ ๗ โส กสิคฺคฺ คโต ๗ ตํ ทิวลํ
สาริปุตฺตคฺคฺเถโร นิโรธา วุฏฺจาย กสฺส สงฺคหํ กโรมีติ
อวชฺเชนฺโต ปุณฺณํ ทิสฺวา ปตฺตจิวรมาทาย ตสฺส กสณฺญจานํ
คโต ๗ ปุณฺโณ กสิ จเปตฺวา เณรฺสฺส ทนฺตกฺกฺจํ ทตฺวา มุโขทกํ
อทาสี ๗ เถโร สรีริ ปฏฺิขกฺคิตฺวา กมฺมนฺตสฺส (๑) อวิทุเร นิสีทิ
ภตฺตาทิหารํ โอลเณนฺโต ๗ อถสฺส ภริยํ ภตฺตํ อหฺรนฺตี ทิสฺวา
อนฺตรามกฺเคยว อตฺตานํ ทสฺเสตี ๗

สา สามิกสฺส อหฺนฺภตฺตํ เณรฺสฺส ปตฺเต ปกฺขิปิตฺวา
ปฺน กนฺตฺวา อณฺณํ ภตฺตํ สมฺปาเทตฺวา ทิวา อคฺมาลี ๗
ปุณฺโณ เอกวาริ กสิตฺวา นิสีทิ ๗ สาปี ภตฺตํ คเหตุวา
อากจฺฉนฺตี อหฺ สามิ ปาโตว เต ภตฺตํ อหฺริยิตฺถ
อนฺตรามกฺเค ปน สาริปุตฺตคฺคฺเถริ ทิสฺวา ตํ ตสฺส ทตฺวา
อณฺณํ ปจิตฺวา อหฺรนฺตียา เม อสฺสุโร ชาโต ๗ มา กุชฺฉมิ
สามิตี ๗ ภทฺทกํ เต ภทฺเท กตํ ๗ มยา เณรฺสฺส ปาโตว
ทนฺตกฺกฺจญฺจ มุโขทกฺจญฺจ ทินฺนํ ๗ อมฺหากิเยว ทาเนน (๒) ปิณฺทปาโต
ปริภตฺโต ๗ อชฺช เณเรณ กตสมณฺชมฺมสฺส มยิ ภากิโน ชาตาคิ
จิตฺตํ ปสาเทตี ๗(๑) เอกวาริ กสิตฺกฺจจํ สุวณฺณเมว อโหตี ๗
โส ภุฉิตฺวา กสิตฺกฺจจํ โอลเณนฺโต วิชฺโชตฺมานํ ทิสฺวา
อุฏฺจาย ยญฺจียา ปหฺริตฺวา รตฺตสุวณฺณภาวํ ชานิตฺวา รณฺโณ

*เล่มที่ ๘ เทวทหคควณณา หน้า ๕๑๐

อกเถตวา ปรีภูณชิตุ น สกกาติ คนุตวา รณโธ อาโรเจสิ ฯ
ราชา ตั สพพิ สกเกหิ อหราบेतวา ราชงคณ ราสี
การตวา กสสิมสิมี นนเร เอตตกั สุวณณั อตถิติ ปุจนิ ฯ
กสสจิ นตถิติ จ วุตเต เสฏฐิจูจันมสส อทาสี ฯ โส
ปณณเสฏฐี นาม ชาโต ฯ

อปรมปี วตตุ ตสมีเยว ราชคเห กาวพิโย (๑) นาม
ทुकคโต อตถิ ฯ ตสส ภริยา ปณณมพิลยาคุ ปจิ ฯ
มหากสสปตเตโร นิโรธา วุจาย กสส สงคหิ กโรมิติ
อวชเชนโต ตั ทิสวา คนุตวา เกททวาระ อฏจาสิ ฯ ส
ปคต กเหตุวา สพพิ ตตถ ปกขิปิตวา เทรสส อทาสี ฯ
เถโรปี วิหาริ คนุตวา สตถ อุปนามสิ ฯ สตถา อตตโน
ยาปนมตต คณหิ ฯ เสสิ ปณจันนั ภิกขุสตัน ปโหสิ ฯ
กาวพิโยปี ตั จัน ปตโต จุลลกั ลภิ ฯ มหากสสโป
สตุถาริ กาวพิยสส วิปากั ปุจนิ ฯ สตถา อิต สตตเม
ทิวเส เสฏฐิจมตต ลภิสสตีติ อห ฯ กาวพิโย ตั กถิ
สุตวา คนุตวา ภริยาย อาโรเจสิ ฯ

ตทา จ ราชา นครมนุสญจันโต พหिनนเร ชีวสุเล
นินันนั ปุริส อททส ฯ ปุริโส ราชานั ทิสวา อุจาสทท
อกาสิ ตุมหากั เม ภูณชนภตต ปหิณถ เทวาติ ฯ ราชา

*เล่มที่ ๕ เทวทหสุตตวณณนา หน้า ๕๑๑

ปาหเสสามิติ (๑) วตุวา สายมาสภตเต อุปนีเต สริตุวา อิมิ หริตุ
สมตถิ ชานาถาติ อาห นคเร สหสสภณทิกิ หริสุฯ (๒)
ตติยวเร กาวพิยสสุ ภริยา ตมคคหเสฯ (๓) อถ นั รณโย
ทสเสสุฯ สวา ปุริสเวสิ คเหตุวา ปณจาวุชสนนทฐา ภตตปาดิ
คเหตุวา นครา นิกขมิฯ พหिनคเร ตาเล อธิวตุโย ทิมตาโล
นาม ยกโข ตั รุกขมูเลน กจณนตี ทสุวา ติฏฐ ติฏฐ
ภกโขสิ เมติ อาห นานั ทว ภกโขฯ ราชทโต อหนติฯ
กตถ กจณสิติฯ ชิวสุเล นิสินนสสุ ปุริสสสุ สนนติกนติฯ
มมปี เอกิ สาสัน หริตุ สกขิสสสิติฯ อาม สกขิสสามิติฯ
ทิมतालสสุ ภริยา สุมนเทวราชชิตา กافي ปุตตัม วิชาตาคิ
อาโรเจยยาสิฯ อิมสมิ ตาลมูเล สตต นิกกุมภियो (๔) อตถิฯ ตา
ตุวั คณ्हยยาสิติฯ สวา ทิมतालสสุ ภริยา สุมนเทวราชชิตา
กافي ปุตตัม วิชาตาคิ อุกโขเสนตี อคมาสิฯ

สุมนเทโว ยกขสมากเม นิสินโน สุตวา เอโก มนุสโส
อมุหากิ ปิยปุตตัม อาหริติฯ ปกโกสถ นนติ สาสัน สุตวา
ปสนโน อิมสสุ รุกขสสุ ปริมณฑลจฉายาย ปรณภูจाने
นิกกุมภियो ตุยหุ ทมมิติ อาหฯ ชิวสุเล นิสินนปรีโส ภตตัม ภูยชิตวา
มุขปุลณนกาลเอ อติถิฬสโสติ ฌตุวา จุลลาเย ทัสิฯ สวา อสินา
อตตโน จุลลัม ฉินทิตุวา รณโย สนนติกเยว คตาฯ ราช

*เล่มที่ ๕ เทวทหคคุณณา หน้า ๕๑๒

ภคตโกชิตภาโว ถัง ชานิตพุโพติฯ จุลลสณญาชาติ วตุวา
รณฺโณ อัจจชิตฺวา ตัง ชนํ อหฺราเปตีฯ ราชา อณฺณสฺส
เอตฺตํ ชนํ นาม อคฺคิตี นคฺคิ เทวติฯ ราชา ตสฺสา
ปตี ตสฺมี นคเร ชนเสฏฺฐี อกาสิฯ มลฺลิกายปี เทเวีย
วตฺถุ กเถตพฺพํฯ อิมานี ตาว กุสลกมฺเม วตฺถุณีฯ

นนฺทมาณวโก ปน อุปลวณฺณาย เถรียา วิปฺปฏิปชฺชิฯ
ตสฺส มณฺจโต อฏฺฐาย นิกฺขมิตฺวา คจฺจนตสฺส มหาปจฺวี
ภิชฺชิตฺวา โอกาสมทาสิฯ ตตฺถเวว มหानรํ ปวิญฺโจ นนฺโทปี
โคฆาตโก ปณฺณาสวสฺसानี โคฆาตกมฺมํ กตฺวา เอกทิวสํ
โกชนกาเล มํสํ อลภนฺโต เอกสฺส ชีวฺมานกโคณฺสฺส ชีวํ
ฉินฺทิตฺวา องฺกาเรสุ ปจาเปตฺวา ขาทิตฺุ อารทฺุโฯ อถสฺส
ชีวฺหา มฺเเล ฉิชฺชิตฺวา ภคฺตปาตียเวย ปติตาฯ โส วิจฺรนฺโต
กาลํ กตฺวา นีรเย นีพฺพตฺติ นนฺโทปี ยกฺโข อณฺเณน
ยกฺเขน สทฺฐี อากาเสน คจฺจนฺโต สาริปฺตฺตคฺคเธรํ นโวโรปีเตหิ
เกเสหิ รตฺติภาเค อชฺโณกาเส นิสินฺนํ ทิสฺวา สีเส ปหฺริตฺกาโม
อิตรสฺส ยกฺขสฺส อโรเจตฺวา เตน วารียมาโนปี ปหฺริ ทตฺวา
ทฺยหามิ ทฺยหามิติ วิรวนฺโต ตสฺมีเยว จาเน ภูมี ปวิสิตฺวา
มหานีรเย นีพฺพตฺโตติ อิมานี อกุสลกมฺเม วตฺถุณีฯ

ยํ ปน อนฺตมโส มรณฺสนฺติเกปี กตํ กมฺมํ ภาวนฺตเร
วิปากํ เทติฯ ตํ สพฺพํ สมฺปฺราयเวทนียํ นามฯ ตตฺถ โย

*เล่มที่ ๘ เทวทหสุตตวณณนา หน้ ๕๑๓

อปรหีนสุส ฆานสุส วิปาโก นพพตติ ๑(๑) โส อธ นพพตติต-
วิปาโกติ วุตโต ๑ ตสุส มุลกุตถิ กम्मึ เนว ทิฏฐชมมเวทนีย
น สมุปรายเวทนียนติ น วิจาริตถิ ๑ กิลจจาปี น วิจาริตถิ
สมุปรายเวทนียเมว ปเนตุนติ เวทิตพพิ ๑ โย ปจम्मคคาทนี
กวนุตเร ผลสมাপตติวิปาโม ๑ โส อธ นพพตติตคฺคฺโณเตว
วุตโต ๑ กิลจจาปี เอว วุตโต ๑ มกุกกम्मึ ปน ปรีปกุกเวทนียนติ
เวทิตพพิ ๑ มกุกเจตนาเยว หิ สพพลหุผลทายิกา อนนุตระ-
ผลตฺตา ๑

พหุเวทนียนติ สลฺลณากวูปถิ ๑ อปฺปเวทนียนติ อสลฺลณา-
กวูปถิ ๑ สเวทนียนติ สวิปากกम्मึ ๑ อเวทนียนติ อวิปากกम्मึ ๑
เอว สนฺเตติ อิมสฺสิ ทิฏฐชมมเวทนียาทนี กम्मานํ อูปกุกเมน
สมุปรายเวทนียาทีกาวการณสุส อลาเภ สติ ๑ อฝโลติ นปฺฝโล
นिरตฺถโกติ ๑ เอตฺตาวตฺตา อนนฺยยานิกสาสเน ปโยคสฺสุ อผลตฺต
ทสฺเสตฺวา ปธานจฺเจทกฺวาโท นาม ทสฺสิโตติ เวทิตพพิ ๑
สทรมฺมิกา วาทานฺวาทาติ ปเรหิ วุตฺตการณน สการณา
หุตฺวา นิกฺกนฺถานํ วาทา จ อนฺวาทา จ ๑ การยฺหฏฺฐานํ
อากจฺจนฺตตี วิญญฺหิ ครหิตพฺพการณํ อากจฺจนฺติ ๑ วาทา
นฺนฺปตฺตา การยฺหฏฺฐานาติปี ปาโจ ๑ ตสุสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
การณน สการณา หุตฺวา นิกฺกนฺถานํ วาทํ อนฺนฺปตฺตา (๒)

*เล่มที่ ๕ เทวทหคคคณณนา หน้า ๕๑๔

ตํ วาทำ โสเสนุตตา มิตาเปนุตตา ทุกกฏกมมการิโนติ อาทโย

ทส การยหฏจนา อากจุนนติ ฯ

ตงคคิกาวเหตุติ นยติการวการณา ฯ อภิชาติเหตุติ

จพาภิชาติเหตุ ฯ ปาปตงคคิกาคติ จพาภิชาติเหตุ ฯ

เอวํ นิคนถานํ อุปกุกมสส อผลตํ ทสเสตวา อิทานิ

นยยานิกสาสเน อุปกุกมสส วิริยสส จ สผลตํ ทสเสตํ กถณจ

ภิกขเวติอาทิมาห ฯ ตตถ อนทฐภุตุนนติ อนภิกุตํ ฯ ทุกเขน

อนภิกุโต นาม มนุสสตตภาโว วุจจติ ฯ น ตํ อทฐภาเวติ

นาภิกวตีติ อตโถ ฯ ตํปี นานปปรการาย ทุกกรการิกาย

ปโยเขนโต ทุกเขน อทฐภาเวติ นาม ฯ เข ปน สาสเน

ปพพชิตวา อารถณกา วา โหนนติ รุกขมุลิกาทโย วา ฯ เต

ทุกเขน อทฐภาเวติ นาม ฯ นยยานิกสาสนสมิํ หิ วิริย

สมมวาวายโม นาม โหติ ฯ

เอโร ปนาห โย อสสรกุลเถ นพพตโต สตตวสสิโก

หุตวา อลงกตปปฏิยตโต ปิตุ องเก นิสินโน จเร ภตตกัจจ

กตวา นิสินเนน ภิกขุสงเขน อนูโมทนาย กรยมานาย

ติสฺโส สมปตติโย ทสเสตวา สจเจสฺส ปกาสิเตสฺส อรหตตํ

ปาปณาติ ฯ มาตาปิตุหิ วา ปพพชิสสสิ ตาตาติ วุตโต

อาม ปพพชิสสามิตี วตวา นหาเปตวา อลงกริตวา วิหาริ

นีโต ตจปลจกํ อุกคณหิตวา นิสินโน เกเสสฺส โอิหารยมาเนสฺ

*เล่มที่ ๕ เทวทหสุตตวณณนา หน้า ๕๑๕

ขุรคเคเยว อรหตต์ ปาปฺณาติ นวปพฺพชิตฺวา สมนโน เตล-
มกฺขิตฺเตน สีเสน ปฺนทิวเส มาตาปิตฺุหิ เปสิตํ กาชภตฺตํ ภูณฺชิตฺวา
วิหารเ นิสินฺโนว อรหตฺตํ ปาปฺณาติฯ อัย น ทฺกฺเขน อตฺตानํ
อทฺทภาเวติ นาม อัย ปน อุกฺกฏฺสสกาโรฯ โย ทาสีฏฺญิยํ
นิพฺพตฺโต อนตฺมโส รัชตมฺทฺทิกมฺปิ ปิลนฺชิตฺวา โครกปियงฺกุ-
มตฺเตนปิ (๑) สรีริ วิลิมฺเปตฺวา ปพฺพาเชถ นนฺติ นีโต ขุรคเค
วา ปฺนทิวเส วา อรหตฺตํ ปาปฺณาติฯ อยมฺปิ น (๒) อนทฺทภูตํ (๔)
อตฺตानํ ทฺกฺเขน อทฺทภาเวติ นามาติ ฯ

ธมฺมิกํ สุขํ นาม สงฺฆโต วา คณฺโต วา อุปฺปนฺน-
จตุปฺจยฺสุขํฯ อนธฺมฺจฺฉิตฺติ ตณฺหามฺจฺฉนฺนํ อมฺจฺฉิตฺติฯ ธมฺมิกํ
หิ สุขํ น ปริจฺจขามิตฺติ น ตตฺถ เกโธ กาทพฺโพฯ สงฺฆโต
หิ อุปฺปนฺนํ สลาภตฺตํ วา วสุสวาสิกํ วา อิทมตฺถํ
เอกนฺติ ปริจฺฉินฺนิตฺวา สงฺฆมฺชฺฉเ ภิกฺขุณฺ อนฺตเร ปริภฺยชฺชนฺโต
ปตฺตนฺตเร ปทฺมํ วิย สีลสมาริวิปฺสฺสนามกฺคผลฺเลหิ วทฺตติฯ
อิมสฺสชาติ ปจฺจอุปฺปนฺนํ ปลฺยจฺฉนฺนํ ขนฺธานํ มฺลฏฺตสฺสฯ ทฺกฺข-
นิตานสฺสชาติ ตณฺหาฯ สา หิ ปลฺยจฺกฺขนฺทฺทฺกฺขนิตานํฯ
สงฺขารํ ปทฺทโตติ สมฺปโยควิริยํ กโรนฺตสฺสฯ วิราโค โหตีติ
มคฺเคน วิราโค โหติฯ อิทํ วุตฺตํ โหติ สงฺขารปฺปชานน
เม อิมสฺส ทฺกฺขนิตานสฺส วิราโค โหตีติฯ เอวํ ปชานาตีติ

*เล่มที่ ๕ เทวทหคควณณนา หน้า ๕๑๖

อิมินา สุขาปฏิปทา ขิปฺปาภิญญา กถิตาฯ ทุตยวาระน ตสฺส
สมฺปโยควิริยสฺส มชฺฌตฺตตาทาโร กถิตฺโตฯ โส ยสฺส หิ
ขุวสฺสชาติ เอตฺถ อัยฺย สงฺเขปตฺโต โส ปุคฺคโล ยสฺส
ทุกฺขนิทานสฺส สงฺขารปฺปชานน วิราโค โหติฯ สงฺขาริ ตตฺถ
ปทหติฯ มคฺคปฺปชานน ปทหติฯ ยสฺส ปน ทุกฺขนิทานสฺส
อชฺฌเปกฺขโต อุเปกฺขํ ภาวนตฺสฺส วิราโค โหติฯ อุเปกฺขํ ตตฺถ
ภาวติฯ มคฺคภาวนาย ภาวติฯ ตสฺสชาติ ตสฺส ปุคฺคตสฺสฯ

ปฏฺิพทฺชจิตฺโตติ ฉนฺทราเคน พทฺชจิตฺโตฯ ติพฺพจฺฉนฺโหติ
พหฺลจฺฉนฺโหฯ ติพฺพาเปกฺโขติ พหฺลปตฺถโนฯ สนฺติภูจฺฉนฺตินฺติ
เอกโต ติภูจฺฉนฺตีฯ สลฺยชฺคฺฉนฺตินฺติ มหาหสิตฺติ หสมานํฯ
สํหสนฺตินฺติ สิตฺติ กุรฺमानํฯ

เอวเมว โข ภิกฺขเวติ เอตฺถ อิทํ โอปมฺมวิภาวนํฯ
เอโก หิ ปุริโส เอกิสฺสา อิตฺถิยา สารตฺโต ฆาสจฺฉนาทน-
มालาลงฺการาทีนํ ทตฺวา ฆเร วาเสติฯ สา ตํ อติจริตฺวา
อณฺณํ เสวติฯ โส ฐนฺ อหํ อสฺสา อนฺรูปํ สกฺกาโร
น กโรมีติ สกฺกาโร วทฺฒเสสิฯ สา ภิกฺขโโยโส มตฺตตาย
อติจริตฺติเยวฯ (๑) โส อัยฺย สกฺกริยมาเนาปี อติจริเตวฯ ฆเร เม
วสมานา อนตฺถลํปี กรเยย นีหรามิ นนฺติ ปริสมชฺฌเม อลํวณฺนียํ
กตฺวา มา ปฺนฺ เคนํ ปาวิสีติ วิสฺสชฺเชสิฯ สา เกนจฺจิ อุปาเยน

*เล่มที่ ๘ เทวทหสุตตวณณนา หน้า ๕๑๗

เตน สทฐี สนถวํ กาคู อสกุโกนุติ นญฺจนจกาทิหิ สทฐี
วิจรติฯ ตสฺส ปุริสสฺส ตํ ทิสฺวา เนว อุปฺปชฺชติ โทมฺนสฺสํ
โสมนสฺสํ ปน อุปฺปชฺชติฯ
ตตฺถ ปุริสสฺส อิตฺถิยา สารตฺตกาโล วิย อิมสฺส
ภิกฺขุโน อตฺตภาเว อาลโยฯ ฆาสจฺฆาตนาทีนํ ทตฺวา ฆเร
วสาปนกาโล วิย อตฺตภาวสฺส ปฏฺิขคฺคณกาโลฯ ตสฺส
อติจรณกาโล วิย รกฺขิยมาณสฺเสว (๑) อตฺตภาวสฺส ปิตฺตปโกปาทีนํ
วเสน สาพาธตาฯ (๒) อตฺตโน อนฺรูปํ สกฺกาโร อลภนฺติ อติจรตีติ
สลลภฺเขตฺวา สกฺการวฑฺฒนํ วิย เกสชฺชํ อลภนฺโต เอวํ
โหตีติ สลลภฺเขตฺวา เกสชฺชกรณกาโลฯ สกฺกาเร วฑฺฒิตฺเตปี
ปฺน อติจรณํ วิย ปิตฺตาทิสฺส อเอกสฺส เกสชฺเช กริยมาเน
เสสานํ ปโกปนวเสน ปฺน สาพาธตาฯ ปริสมชฺเฒ อลฺวจฺฉิยํ กตฺวา
เลหา นิกฺกทฺฒนํ วิย อิทานํ เต นานํ ทาโส น กมฺมกโร
อนมตฺตคฺเค สฺสारे ตํเยว อุปฺภูจฺจนฺโต วิจรีฯ โโก เม ตยา
อตุโลฯ ฉิซฺช วา ภิซฺช วาติ ตสฺมี อนเปกฺขตํ อาปชฺชิตฺวา
วิริยํ ถิริ กตฺวา มคฺเคน กิเลสสมฺมุคฺฆาตนํ นญฺจนจกาทิหิ
นจฺจมานํ วิจรนฺตี ทิสฺวา ยถา ตสฺส ปุริสสฺส โทมฺนสฺสํ
น อุปฺปชฺชติฯ โสมนสฺสเมว อุปฺปชฺชติฯ เอวเมว อิมสฺส ภิกฺขุโน
อรหตฺตํ ปตฺตสฺส ปิตฺตปโกปาทีนํ วเสน อาพาธิกํ อตฺตภาวํ

*เล่มที่ ๘ เทวทหสุตตวณณนา หน้ ๕๑๘

อุหุ กรณั วีย อิมสส ภิกขุโน วฏกภูทลชิมหุ จิตตัม สนชาย
สึเนเหตุวา กายิกเจตสิกวิริเยน ตาเปตวา โลกุตตรมคเคน อุหุ
กรณั ๑ อสุการสเสว เอวิ อุชุกเตน เตชเนน สปตตัม วิชฌิตวา
สมปตติอนุภวนั วีย อิมสส โยคิโน ตถา อุชุกเตน จิตเตน
กิลเสคณั วิชฌิตวา ปาสาทิกเ เสนาสเน นโรชวรตลคตสส (๑)
ผลสมापตติสุขานุภวนั ทฏฐพัพ ๑ อึช ตถาคโต สุขาปฏึปทา-
ชึปฎาภิลลภิกขุโน ๑ ทุกขาปฏึปทาทนุชากิลลภิกขุโน จ
ปฏึปตติโย กถิตา ๑ อิตเรสั ทวินุณั น กถิตา ๑ ตา กเถตุ
อิมั เทสนั อารภิ ๑ อิมาสู วา ทวีสุ กถิตาสู อิตราปี กถิตาว
โหนติ ๑ อากมนึชปฏึปทา ปน น กถิตา ๑ ตั กเถตุ อิมั
เทสนั อารภิ ๑ สหาคมนึชปี วา ปฏึปทา กถิตาว ๑ อทสสิตัม
ปน เอกั พุทฐุปาทำ ทสเสตวา เอกสส กุลปตตสส
นิกขมนเทสนั อรหตเตน วินิวฏฐิสสามิติ ทสเสตุ อิมั เทสนั
อารภิ ๑ เสสั สพุพตถ อุตตानเมวาทิ ๑

เทวทหสุตตวณณนา นิกฐิตา ๑

ปจมัม ๑

ปปลจตุตยสุตตวณณนา

เอวมเม สุตุนติ ปปลจตุตยสุตตํ ๑ ตตถ เอเกติ เอกจเจ ๑
สมณพราหฺมณาติ ปรีพพชูปคตภาเวน สมณา ๑ ชาติยา
พราหฺมณา ๑ โลเกน วา สมณาติ จ พราหฺมณาติ จ เอวํ
สมมต๑ อปรนตํ กปเปตฺวา วิกปเปตฺวา คณฺหนตฺติ
อปรนตกปปีกา ๑ อปรนตกปโป วา เอเตสํ อตฺถิตีปี อปรนต-
กปปีกา ๑ เอตถ จ อนฺโตติ สกกาโย โข อวฺโส เอโก
อนฺโตติอาทิสฺ วีย อิท โกฏฺจาโส อธิปเปโต ๑ กปฺปาทิ ตณฺหา-
ทิกฺขิโย ๑ วุตตมปี เจตํ กปโปติ อุทานโต เทว กปฺปา
ตณฺหากปโป จ ทิกฺขิกปโป จาติ ๑ (๑) ตสฺมา ตณฺหาทิกฺขิ-
วเสน อนาคตํ ขนฺชโกฏฺจาสิ กปเปตฺวา ปกปเปตฺวา จิตาติ
อปรนตกปปีกาติ เอวมตถ อตฺถโต ทฏฺจพฺโพ ๑ เตสํ เอวํ
อปรนตํ กปเปตฺวา จิตานํ ปฺนปฺนํ อุปฺปชฺชนวเสน อปรนตเมว
อนุคตา ทิกฺขิตี อปรนตานุทิกฺขิโน ๑ เต เอวํทิกฺขิโน ตํ อปรนตํ
อารพฺก อากมฺม ปฏิจฺจ อณฺณมปี ชนํ ทิกฺขิจิตฺกํ กโรนฺตา
อนเกวहितานิ อธิมุตฺติปทานิ อภิวทฺติ ๑ อนเกวहितานีติ
อนเกวธานิ ๑ อธิมุตฺติปทานีติ อธิวจนปทานิ ๑ อถ วา
ภูตมตฺถํ อธิภวิตฺวา ยถาสภาวโต อคฺคเหตุวา วตฺตนโต
อธิมุตฺติโยติ ทิกฺขิโย วุจฺจนฺติ ๑ อธิมุตฺตินํ ปทานิ อธิมุตฺติปทานิ

*เล่มที่ ๘ ปญจตตยสุตฺตวณฺณา หน้า ๕๒๑

ทิกฺกุชฺชิตฺตปกาณิ วจฺจานีติ อตฺถโถ ๑

สยฺยณฺตี สยฺยณฺตสมฺภุจฺจ ๑ อโรโคติ นิจุโจ ๑ อิตฺถเกติ
อิตฺถํ เอเก เอวเมเกติ อตฺถโถ ๑ อิมินา โสฬส สยฺยณฺนีวาทา
กถิตา ๑ อสยฺยณฺตี อิมินา อญฺจ อสยฺยณฺนีวาทา ๑ เนวสยฺยณฺ-
นาสยฺยณฺตี อิมินา อญฺจ เนวสยฺยณฺนีวาทา ๑ สโต วา
ปน สตฺตสฺสชาติ อิมินา สตฺต อฺจุเจทวาทา ๑ ตตฺถ สโตติ
วิขฺขมานสฺส ๑ อฺจุเจทนฺติ อฺจุเจทํ ๑ วินาสนฺติ อทสฺสนํ ๑
วิกฺกนฺติ กววิกมํ ๑ สพฺพานตานิ อลฺลยฺมลฺลยเววจฺจนาเนว ๑
ทิกฺกุชฺชมฺมนิพฺพานํ วาติ อิมินา ปญฺจ ทิกฺกุชฺชมฺมนิพฺพานวาทา
กถิตา ๑ ตตฺถ ทิกฺกุชฺชมฺโมติ ปจฺจกฺขมฺโม วุจฺจติ ๑ ตตฺถ
ตตฺถ ปฏฺฐิตทฺธอตฺตภาวสฺเสตํ อธิวจฺจํ ๑ ทิกฺกุชฺชมฺเม นิพฺพานํ
ทิกฺกุชฺชมฺมนิพฺพานํ ๑ ตสฺมีเยว อตฺตภาเว ทฺกฺขวูปสมนฺติ อตฺถโถ ๑
สนฺตํ วาติ สยฺยณฺตีอาทิวเสน ตีหากาเรหิ สนฺตํ ๑ ตีณิ โหนฺตีติ
สยฺยณฺตี อตฺตาทิอาทินิ สนฺตอตฺตวเสน เอกํ ๑ อิตฺธานิ เทวติ
เอวํ ตีณิ ๑

รูปี วาติ กรชฺชรูเปน วา กสิณฺรูเปน วา รูปี ๑
ตตฺถ ลากิ กสิณฺรูปิ อตฺตาทิ คณฺหาติ ๑ ตกฺกิ อฺโภปิ รูปานิ
คณฺหาติเยว ๑ อรูปินฺติ อรูปสฺมาปตฺตนิมิตฺตํ วา ๑ จเปตฺวา
ปญฺจกฺขนฺธํ (๑) เสสอรูปมฺเม วา อตฺตาทิ ปญฺญเปตฺตา ลากิโนปิ

*เล่มที่ ๕ เทวทหฺวคฺควณฺณา หน้า ๕๒๒

ตฺกุกกาปี เอิว ปฺลยฺเปนฺติ ฯ ตฺติยฺทฺกฺกุฏฺ ปน มิสุสฺสกาหฺวเสน
ปวตฺตา ฯ จตฺตฺถา ตฺกุกกาเหเนว ฯ ทฺติยฺจตฺกฺเก ปจฺมทฺกฺกุฏฺ
สฺมาปฺนฺนกวาเทน กถิตา ฯ ทฺติยฺทฺกฺกุฏฺ อสฺมาปฺนฺนกวาเทน ฯ ตฺติย-
ทฺกฺกุฏฺ สฺปฺปมตฺเตน วา สฺรารมตฺเตน วา(๑) กสิณฺปริกมฺมวเสน
จตฺตฺถทฺกฺกุฏฺ วิปฺลฺกสิณฺวเสน กถิตาติ เวทิตฺพุพา ฯ

เอตํ วา ปเนเตสํ อฺปาติวตฺตตฺตฺนฺติ สฺลยฺณิตี ปเทน
สฺงฺเขปโต วุตฺตํ ฯ สฺลยฺณาสตฺตํ อตฺติกนฺตฺตานนฺติ อตฺโถ ฯ อปฺเร
อฺกฺกุชฺชนฺติ วทฺนฺติ ฯ ตทฺกฺกฺยํ ปฺรโต อวฺภิวิสุสฺสตี ฯ อยํ ปเนตฺถ
สฺงฺเขปตฺโถ เกจิ หิ เอตา สตฺต วา อฺกฺกุชฺ วา สฺลยฺณ
สฺมตฺติกมิตฺตุ สกฺโกนฺติ ฯ เกจิ ปน น สกฺโกนฺติ ฯ ตตฺถ
เย สกฺโกนฺติ เตว คหิตา ฯ เตสํ ปน เอเกสํ อฺปาติวตฺตฺตานํ
อตฺติกมิตฺตุ สกฺโกนฺตฺตานํ ยถาปี นาม กงฺกํ โอตฺติณฺณเสสุ
มนฺุสฺเสสุ เอโก ทิฆฺวาปี คนฺตฺวา ตฺกฺกุชฺเยยฺ ฯ เอโก ตโต ปฺริ
มหาคามํ ฯ เอวเมว เอเก วิญฺญาณฺญายตฺนํ อปฺปมาณํ
อาเนญฺชนฺติ วตฺวา ตฺกฺกุชฺชนฺติ ฯ เอเก อากิณฺญจฺญายตฺนํ ฯ ตตฺถ
วิญฺญาณฺญายตฺนํ ตาว ทสฺเสตฺตุ วิญฺญาณฺกสิณฺเมเกติ วุตฺตํ ฯ
ปฺรโต อากิณฺญจฺญายตฺนเมเกติ วกฺขตี ฯ ตยิทฺนฺติ ตํ อิทํ
ทฺกฺกุชฺคตฺถจ ทฺกฺกุชฺปจฺจยฺถจ ทฺกฺกุชฺจารมฺมณฺญจ ฯ ตถาคโต อภิขานาตีติ
อิมินา ปจฺจเยน อิทํ นาม ทสฺสนํ คหิตนฺติ อภิวิสุฏฺเจน

*เล่มที่ ๘ ปญจตฺตยสฺสุตฺตวณฺณา หน้า ๕๒๓

ณาณน ชานาติ ฯ

อิทานิ ตเทว วิตุถาเรนฺโต เย โข เต โภณฺโตติ-
 อาทิมานฺ ฯ ยา วา ปเนเตสฺ สลฺยณานนฺติ ยา วา ปน
 เอตาสฺ ยถิ รุปสลฺยณานนฺติ เอวฺ (๑) วุคฺตสลฺยณานํ ฯ ปริสุทฺธาติ
 นิรุปกฺกิลเสทา ฯ ปรมาทิ อุตฺตมา ฯ อคฺคาติ เสฏฺฐา ฯ อนฺตฺตริยา
 อกฺขายตีติ อสทิสฺสา กถียติ ฯ ยถิ รุปสลฺยณานนฺติ อิมินา
 จตฺสฺโส รุปาวจรสลฺยณา กถิตา ฯ ยถิ อรูปสลฺยณานนฺติ อิมินา
 อากาसानญายตนวิญญาณญายตนสลฺยณา ฯ อิตเรหิ ปน สทฺธึ
 ทฺวิหิ ปเทหิ สฺมาปนฺนกวาโร จ อสมฺาปนฺนกวาโร จ กถิโตติ
 เอวเมตฺตา โภณฺจาสโต อภฺจ ฯ อตฺถโต ปน สตฺต สลฺยณา
 โหนฺติ ฯ สฺมาปนฺนกวาโร หิ ปฺริมาหิ นหิ สงฺกหิโตเยว ฯ (๒)
 ตยิทํ สงฺขตฺตฺตํ ตํ อิทํ สพฺพมฺปิ สลฺยณาคตฺ สทฺธึ ทิฏฺฐจิกเตน
 สงฺขตฺตํ ปจฺจเยหิ สฺมาคฺนฺตฺวา กตฺ ฯ โอปาริกนฺติ สงฺขตฺตฺตาว
 โอปาริกํ ฯ อตฺถิ โข ปน สงฺขารานํ นิโรชฺติ เอเตสฺ ปน
 สงฺขตฺตฺตํ วุคฺตฺตํ สงฺขารานํ นิโรชฺติ สงฺขตฺตํ นิพฺพานํ
 นาม อตฺถิ ฯ อตฺถเตนฺติ อิติ วิทิตฺวาติ ตํ โข ปน นิพฺพานํ
 อตฺถิ เอตฺตฺตํ เอวฺ ชานิตฺวา ฯ ตสฺส นิสฺสรณทสฺสาวีติ ตสฺส
 สงฺขตฺตสฺส นิสฺสรณทสฺสํ นิพฺพานทสฺสํ. ตถาคโต ตทฺฐปาติ-
 วตฺโตติ ตํ สงฺขตฺตํ อติกฺกนฺโต(๓) สฺมตฺกนฺโตติ อตฺถิโต ฯ
 # ๑ สฺ. สลฺยณานนฺติ เอวฺ ๒ สฺ. ปฺริมาภิชฺชาติสงฺกหิโตเยว ๓ ม. อติกฺกมฺตฺถे ฯ

*เล่มที่ ๘ เทวทหคฺควณณา หน้า ๕๒๔

ตตุราติ เตสุ อฏฺฐสุ อสณฺณิวาเทสุ ฯ ฐปี วาติอาทีนึ
 สณฺณิวาเท วุตฺตนเยเนว เวทิตพฺพานึ ฯ อยฺยจ ยสฺมา
 อสณฺณิวาโท ฯ ตสฺมา อึช ทฺตึยฺ จตุกุกํ น วุตฺตํ ฯ ปฏฺกโกสนฺตึติ
 ปฏฺกพาหนฺตึ ปฏฺกเสเชนฺตึ ฯ สณฺณวา โรโคติอาทีสุ อาพาธฏฺเจน
 โรโค ฯ สโทสฏฺเจน คณฺโฑ ฯ อนุปวิฏฺฐฏฺเจน สลฺลํ ฯ อาคตี
 วา คตี วาติอาทีสุ ปฏฺกสนฺธิวเสน อาคตี ฯ จุตฺติวเสน คตี ฯ
 จวนฺนวเสน จุตฺตี ฯ อุปปชฺชนวเสน อุปปตฺตี ฯ ปฺนปฺนํ อุปปชฺชิตฺวา
 อปราปรึ วทฺตณฺนวเสน วทฺตึ วิรุฬฺหึ เวปฺลฺลํ ฯ กามํ
 จตุโวการภเว ฐปี วินาปี วิญฺญาณฺสฺส ปวตฺติ อตฺถิ ฯ เสเส
 ปน ตโย ขนฺธเ วินา นตฺถิ ฯ อํ ปน ปโยห ปลฺจ-
 โวการภวเสน กถิตฺ ฯ ปลฺจโวการเหิ เอตฺตเก ขนฺธเ วินา
 วิญฺญาณฺสฺส ปวตฺติ นาม นตฺถิ ฯ วิตถฺทวาทึ ปเนตฺถ
 อณฺณตฺร ฐปาติอาทิวจนฺโต อรูปภเวปี ฐปี ฯ อสณฺณิภเว จ
 วิญฺญาณฺ อตฺถิ ฯ ตถา นิโรธสฺมาปฺนฺนสฺสาติ วทตี ฯ โส
 วตฺตพฺโพ พฺยณฺชนจฺฉายาย เจ อตฺถํ ปฏฺกพาหสิ ฯ อาคตี วาติ
 อาทิวจนฺโต ตํ วิญฺญาณฺ(๑) ปกฺขิทฺวิปทจฺจปฺปทา วิย อุปปตฺติตฺวาปี
 คจฺฉตฺติ ฯ ปทสาปี คจฺฉตฺติ ฯ โควิสาลวลฺลิกาทีนึ (๒) วิย จ วทฺตตีติ
 อาปชฺชตฺติ ฯ เย จ ภกฺวตา อนนฺกสฺเตสุ สุตฺเตสุ ตโย ภวา วุตฺตา
 เต อรูปภวสฺส อภาวา เทว อาปชฺชนตฺติ ฯ ตสฺมา มา เอว
 # ๑ สึ. ตว วิญฺญาณฺ ฯ ๒ ม. โควิสาลวลฺลิกาทีนึ ฯ

*เล่มที่ ๘ ปณจตยสุตตวณณา หน้า ๕๒๕

อวจ ๑ ยถาวุตตมคถิ ฐาเรหิตี ๑

ตตุราตี อฏฺจสุ เนวสณณีนาสณณีวาเทสุ ภูมม ๑ อิธาปี
 ฐปี วาตีอาทีนิ วุตตนเยเนว เวทิตพฺพานิ ๑ อสณฺญา สมฺโมโหตี
 นิสฺสณฺณภโว นามสฺ สมฺโมหฺญจัน ๑ โย หิ กิณฺจि น
 ชานาตี ๑ ตํ อสณฺณี เอโสตี วทนฺตี ๑ ทิฏฺฐสฺสุมฺตวิณฺญาตพฺพ-
 สงฺขารมตฺเตนาตี ทิฏฺฐวิณฺญาตพฺพมตฺเตน สุตวิณฺญาตพฺพมตฺเตน
 มุตวิณฺญาตพฺพมตฺเตน ๑ เอตฺถ จ วิชานาตีตี วิณฺญาตพฺพิ
 ทิฏฺฐสฺสุมฺตวิณฺญาตพฺพมตฺเตน ปณฺจทฺวาริกสณฺญาปวตฺติมตฺเตนาตี ๑
 อยฺหิ เอตฺถ อตฺโถ ๑ สงฺขารมตฺเตนาตี โอปาริก-
 สงฺขารปฺปวตฺติมตฺเตนาตี อตฺโถ ๑ เอตฺตสฺสายตฺนสฺสาตี เอตฺตสฺ
 เนวสณฺณานาสณฺญาตฺนสฺส ๑ อุปสมฺปทฺนตี ปฏฺฐิลาภ ๑ พฺยสนฺ
 เหตฺุนตี วินาโส โส เหส ๑ วุฏฺจจัน เหตฺุนตี อตฺโถ ๑ ปณฺจ-
 ทฺวาริกสณฺญาปวตฺตลฺยหิ โอปาริกสงฺขารปฺปวตฺตํ วา อปฺปวตฺตํ
 กตฺวา ตํ สมฺปาชฺชิตพฺพิ ๑ ตสฺส ปน ปวตฺเตน ตโต
 วุฏฺจจัน โหตีตี ทสฺเสตี ๑ สงฺขารสมฺปาตฺติปฺตตพฺพมกฺขาตีตี
 โอปาริกสงฺขารปฺปวตฺติยา ปตฺตพฺพนฺตี น อกฺขาตี ๑ สงฺขาร-
 วเสสสมฺปาตฺติปฺตตพฺพนฺตี สงฺขารานฺเยว อวเสสา ภาวนาเวสน
 สพฺพสุขุมภาวํ ปตฺตา สงฺขารา ๑ เตสํ ปวตฺติยา เอตํ
 ปตฺตพฺพนฺตี อตฺโถ ๑ เอวรฺุเปสฺ หิ สงฺขารสฺ ปวตฺเตสฺ เอตํ
 ปตฺตพฺพิ นาม โหตี ๑ ตยิทฺนตี ตํ อิหิ เอตํ สุขุมมฺปิ สมานํ

*เล่มที่ ๕ เทวทหวคคุณณา หน้า ๕๒๖

สงขต์ สงขตตดา จ โอพาริกั ฯ

ตตุราติ สตุตสุ อุกุเลทวาเทสุ ภูมมึ ฯ อุทฐึ ปรามสนตุตีติ (๑)
 อุทฐึ วุจติ อนาคตัสสารวาโท ฯ อนาคตึ สัสารวาทำ
 ปรามสนตุตีติ (๒) อตุโถ ฯ อาสตุตีเยว อภิวทनुตีติ ลคคณึเยว
 วทनुตีติ ฯ อาสตุตनुตีปี ปาโจ ฯ ตณ्हึเยว วทनुตีติ อตุโถ ฯ
 อิติ เปจจ ภวิสสามาติ เอวั เปจจ ภวิสสาม. ขตุติยา ภวิสสาม
 พุราหุมนว ภวิสสามาติ เอวเมตถ นโย เนตพุโพ ฯ วาณิซุปมึ
 มณฺเฑติ วาณิซุปมา วिय วาณิซปฏิกากา วาณิซสทิสว มย्हึ อุปฏุจหนตุติ ฯ
 สกุกายภยาติ สกุกายสุส ภยา ฯ เต หิ ยเถว จตุตาโร
 โข มหาราช อภยสุส ภายนตุติ ฯ กตเม จตุตาโร ฯ คณฺฑุปปาโท
 โข มหาราช ภยา ปจวี น ขาทติ มา ปจวี จิยิตี ฯ โกนุโต
 โข มหาราช เอกปาเทน ติฏฺฐติ มา ปจวี โอสีทิตี ฯ กิกิ
 โข มหาราช อุตฺตानา เสติ มา อพุภา อุทฐึยิตี ฯ
 พุราหุมนมมิโก โข มหาราช พุราหุมนจริยึ น จรติ มา
 โลโก อุกุณิซุชิตี อิเม จตุตาโร อภยสุส ภายนตุติ ฯ เอวั
 สกุกายสุส ภายนตุติ ฯ สกุกายปริคฺจฺจชาติ ตเมว เตภูมิกสงขาคั
 สกุกายึ ปริชิกฺจฺจมานา ฯ สว คทุทลพนุโรติ ทณฺฑเก รชฺชु
 ปเวเสตฺวา พุทฺธสนุโข ฯ เอวเมวิเมติ เอตถ ทพุทฺธมฺโก วिय
 จิลอ วिय จ เตภูมิกมฺมสงขวาโต สกุกาโย ทฏฺฐพุโพ ฯ สว

*เล่มที่ ๘ ปณจตตยสุตตวณณา หน้า ๕๒๗

วีย ทิฏฐิคติโม ฯ ทณทโก วีย ทิฏฐิ ฯ รชช วีย ตณหา ฯ กททุเลน
พนุริตวา ถมเก วา ชีเล วา อุปนิตุสสุนขสฺส อตฺตโน
ธมมตาย ฉินฺทิตฺวา คนฺตุ อสมตฺถสฺส อนุปริชานํ วีย
ทิฏฐิคตฺกสฺส ทิฏฐิทณฺทเก ปเวสิตาย ตณฺหารชชยา พนุริตวา
สกฺกาเย อุปนิตุสฺส อนุปริชานํ เวทิตพฺพํ ฯ

อิมานเว ปณจายตนาณิตี อิมานเว ปณจ การณานิ ฯ อิติ
มาตักํ จปนฺเตนปี ปณฺเจว จปีตานิ นิกเมนฺเตนปี ปณฺเจว
นิกมิตานิ ฯ ภาเชนฺเตน ปน จตฺตานิ ภาชิตานิ ฯ ทิฏฐธมฺม-
นิพฺพานํ กุหิ ปวิฏฺฐนฺติ ฯ เอกตฺตนาณตฺตวเสน ทฺวิสุ ปเทสุ
ปวิฏฺฐนฺติ เวทิตพฺพํ ฯ

เอวณฺจ จจฺจตฺตาฬิส อปรนฺตกปฺปิเก ทสฺเสตฺวา อิทานิ
อฏฺฐารส ปุพฺพนฺตกปฺปิเก ทสฺเสตฺ สนฺติ ภิกฺขเวตฺติอาทิมหา ฯ
ตตฺถ อตฺตโกฏฺฐาสสงฺขาตํ ปุพฺพนฺตํ กปฺเปตฺวา วิกปฺเปตฺวา
คณฺหนฺตฺติ ปุพฺพนฺตกปฺปิกา ฯ ปุพฺพนฺตกปฺโป วา เอเตลฺล
อตฺถิติ ปุพฺพนฺตกปฺปิกา ฯ เอวฺ เสเสสฺสุปี ปุพฺเพ วุตฺตปฺปการิ
วุตฺตนเยเนว เวทิตพฺพํ ฯ สสฺสโต อตฺตา จ โลโก จาติ
รฺูปาฬิสฺส อณฺณตฺริ อตฺตาติ จ โลโกติ จ คเหตุวา สสฺสโต
อมโร นิจฺโจ ฐโวติ อภิวทฺนฺติ ฯ ยถาห รฺูปี อตฺตา
เจว โลโก จ สสฺสโต จาติ อตฺตานณฺจ โลกณฺจ
ปณฺณเปนฺตฺติ วิตฺถาโร ฯ อสสฺสตาฬิสฺสปี เอเสว นโย ฯ เอตฺถ

*เล่มที่ ๕ เทวทหคคุณณา หน้า ๕๒๘

จ ปจมวาทน จตฺตารโ สสฺสทวาทา วุตฺตาฯ ทุตฺติวาทน
สตุต อจฺเจทวาทาฯ

นनु เจเต เหฏฺฐา อากตา อิช กสฺมา ปฺน คหิตาติฯ
เหฏฺฐา ตตฺถ ตตฺถ มโต ตตฺถ ตตฺถอว อจฺฉิขฺชติติ ทสฺสนตฺถิ
อากตาฯ อิช ปน ปุพฺเพนิวาสลาภี ทิฏฺฐิคติโก อตีตํ ปสฺสติ
น อนาคตํฯ ตสฺส เอว โหติ ปุพฺพนตฺโต อากโต อตฺตา
อิเชว อจฺฉิขฺชติฯ ตโต ปริ น กจฺฉติติฯ อิมสฺสตฺถสฺส ทสฺสนตฺถิ
คหิตาฯ ตติยวาทน จตฺตารโ เอกจฺจสฺสทวาทา วุตฺตาฯ
จตุตฺถวาทน จตฺตารโ อมราวิกฺเขปิกา วุตฺตาฯ อนุตฺวาติ
สปรियนฺโต ปริจฺฉินฺโน ปริวฏฺโหมฯ อวทฺตกสฺสทสฺส ตํ กสฺสिณ
อตฺตาคติ จ โลโกติ จ กเหตุวา เอว โหติฯ ทุตฺติวาท(๑)
วทฺตกสฺสทสฺส วเสน วุตฺโตฯ ตติยวาท ทิริยิ วทฺตเวตฺวา
อุทฺทมโร อวทฺตกสฺสทสฺสฯ จตุตฺถวาท ทกฺกิวเสน วุตฺโตฯ
อนนฺตรจตุกฺกํ เหฏฺฐา วุตฺตนยเมวฯ

เอกนฺตสฺสชิติ นินฺตรสฺสชิติฯ อัย ทิฏฺฐิ ลากิโน ชาติสฺสรตฺถกิณ
วเสน อุปฺปชฺชติฯ ลากิโน หิ ปุพฺเพนิวาสณาณน ขตฺติยาทิ-
กุเล เอกนฺตสฺสชเมว อตฺตโน ชาติมนฺตฺสสรนฺตสฺส เอว ทิฏฺฐิ
อุปฺปชฺชติฯ ตถา ชาติสฺสรสฺส ปจฺจุปฺปนํ สฺขมฺนุภวโต อตีตาสฺ
สตุตฺสฺส ชาตีสฺส ตาทิสเมว อตฺตภาวํ อนฺตฺสสรนฺตสฺสฯ ตกฺกิสฺส

*เล่มที่ ๘ ปณจตตยสุตตวณณา หน้า ๕๒๕

ปน อธิ สุขสมงคิโน อตีเตปาหิ เอวเมว อโหสินติ ตกเกเนว
อุปปชชติ ฯ

เอกนตทกขีติ อัย ทิฏฺฐิ ลากิโน นุปปชชติ ฯ โส หิ
เอกนเตเนว อธิ ฉานสุเขน สุขี โหติ ฯ อธิ ทกฺเขน ผุฏฺฐสฺส
ปน ชาตีสฺสรสฺส ตกฺกิสฺเสว จ เอสา อุปปชชติ ฯ ตติยา
อธิ วอิกิณฺณสุทกฺขานํ สพฺเพสมปี เตสํ อุปปชชติ ฯ ตถา
จตฺตตทิกฺขิ ฯ ลากิโน หิ อิทานิ จตฺตตชฺฉมานวเสน อทกฺขมสุขสฺส
ปฺพุเพปี จตฺตตชฺฉมานิกเมว พฺรหฺมโลกํ อนุสฺสรนตฺสส ฯ
ชาตีสฺสรสฺสาปี ปจฺจุปฺปนเน มชฺฉตฺตสฺส ฯ อนุสฺสรนตฺสสาปี (๑)
มชฺฉตฺตทกฺกฏฺฐานเมว อนุสฺสรนตฺสส ฯ ตกฺกิโนปี ปจฺจุปฺปนเน
มชฺฉตฺตสฺส ฯ อตีเตปี เอวํ ภวิสฺสตีติ ตกฺเกเนว คณฺหนตฺสส
เอสา ทิฏฺฐิ อุปปชชติ ฯ เอตฺตาวตา จตฺตาโร สฺสสฺตวาทา
จตฺตาโร เอกจฺจสฺสตีกา ฯ จตฺตาโร อนฺตानนฺติกา ฯ จตฺตาโร
อมราวิกฺเขปิกา ฯ เทว อธิจฺจสมฺปฺปนฺนิกาติ อฏฺฐารสปี ปฺพุพฺพต-
กปฺปีกา กถิตา โหนติ ฯ

อิทานิ ทิฏฺฐุทฺธารํ อุทฺธรนฺโต ตตฺตร ภิกฺขเวตฺติอาทิมาย ฯ
ตตฺต ปจฺจตฺตเตว ฌานนฺติ ปจฺจกฺขณณํ ฯ ปริสฺสุทฺชนฺติ
นินฺรุปกฺกิลลํ ฯ ปริโยทาทนฺติ ปภสฺสรํ ฯ สพฺพปเทหิ วิปฺสฺสนา-
ณณํเยว กถิตํ ฯ สทฺธาทโย หิ ปณฺจ ฐมฺมา พาทฺริสมยฺสมี

*เล่มที่ ๕ เทวทหคคุณณนา หน้า ๕๓๐

โหนติ ๑ วิปัสสนาณานิ สาสนสมิเยว ๑ ตตถ ฌานภากมตตเมว
ปรีโยทเพนุตีติ มยมิท ชานามาติ เอว ตตถ ฌานโกฏฐาส
โธตาเรนุตีเยว ๑ อุปาทานมกขายตีติ น ตัง ฌาน ๑ มิจจา-
ทสสนนุณาเมตัง ๑ ตสฺมา ตทาปี เตสํ ภาวนตานิ ทิฏฐุปาทาน
อกขายตีติ อตฺโถ ๑ อถาปี ตัง ชานนตตลกขณตฺตา ฌาน-
ภากมตตเมว ๑ ตถาปี ตสฺส ทสสนสฺส อนุปาทิวตฺตนโต
อุปาทานปจฺจยโต จ อุปาทานเมว ๑ ตทูปาทิวตฺโตติ ตัง ทิฏฐี
อติกกนฺโต ๑ เอตฺตาวตา จตฺตาโร สสฺสตฺวาทา ๑ จตฺตาโร
เอกจฺจสสฺสติกา ๑ จตฺตาโร อนฺตานิติกา ๑ จตฺตาโร อมราวิกฺเขปา
เทว อธิจฺจสมุปฺปนฺนิกา ๑ โสฬส สลฺยณิวาทา ๑ อฏฺฐ อสลฺยณิวาทา
อฏฺฐ เนวสลฺยณินาสลฺยณิวาทา ๑ สตฺต อฺจุเนทฺวาทา ๑ ปลฺยจ
ทิฏฐธมฺมนิพฺพานวาทาติ พุรหฺมชาเล อากตา ทฺวาสฏฺฐิปี
ทิฏฐิโย กถิตา โหนติ ๑ พุรหฺมชาเล ปน กถิตे อิทํ สุตฺตํ
อกถิตเมว โหติ ๑ กสฺมา ๑ อิธ ตโต อติเรกาย สกฺกายทิฏฐิยา
อากตตฺตา ๑ อิมสฺมี ปน กถิตे พุรหฺมชาลํ กถิตเมว โหติ ๑

อิทานิ อีมา ทฺวาสฏฺฐิ ทิฏฐิโย อุปฺปชฺชมานา
สกฺกายทิฏฐิปฺปมฺเขเนว อุปฺปชฺชนตีติ ทสฺเสตฺตํ อิธ ภิกฺขเว
เอกจฺจโธติอาทิมาย ๑ ตตถ ปฏฺินิสฺสคฺคาติ ปรีจฺจาเคน ๑ กาม-
สลฺยโชนานํ อนธิฏฺฐานาติ ปลฺยจกามคฺคณตฺตหานํ นิสฺสฏฺฐตฺตา ๑
ปวิเวกํ ปิตฺนตี สปฺปิตฺกชฺฌานทฺวยปีตี นีรฺุชฺฌตีติ

*เล่มที่ ๘ ปณจตตยสุตตวณณา หน้า ๕๓๑

ฉานนโรเรน นโรชฌติฯ สมาสตติโต ปน วุญจิตตส นโรทฐา
นาม โหติฯ ยถเว หิ อทุกขมสุขาย เวทนาย นโรธา
อุปปชชติ นโรมิตฺ สขํ นโรมิตตส สขสส นโรธา อุปปชชติ
อทุกขมสุขา เวทนาติ เอตถ น อยมตฺโถ โหติ จตฺตถชฌาน-
นโรธา ตติยํ ฉานํ อุปสมปชช วิหระตีติฯ อัย ปเนตถ อตฺโถ
จตฺตถชฌานา วุญจาย ตติยํ ฉานํ สมาสชชติฯ ตติยชฌานา
วุญจาย จตฺตถํ ฉานํ สมาสชชตีติฯ เอวํ สมาสชชตีติ เวทิตพฺพิฯ
อุปปชชติ โทมนสฺสนฺติ หีนชฌานปริยาทานกโทมนสฺสํฯ
สมาสตติโต วุญจิตจิตตส ปน กมฺมนียภาโว กถิตฺติฯ

ปวิเวกา ปิตีติ สวา ฉานทวยปีติฯ ยํ ฉายา ชหตีติ
ยํ ฉานํ ฉายา ชหตีติฯ อิทํ วุตฺตํ โหติฯ ยสฺมี ฉาน ฉายา
อตฺถิฯ ตสฺมี อาตโป นตฺถิฯ ยสฺมี อาตโป อตฺถิฯ ตสฺมี ฉายา
นตฺถิติฯ นโรมิตฺ สขนฺติ ตติยชฌานสขํฯ อทุกขมสุขนฺติ
จตฺตถชฌานเวทนีฯ อนุปาทาโนหฺมสมฺมิตี นิคฺคหโณหฺมสมฺมิตีฯ (๑)
นิพฺพานสปปายนฺติ นิพฺพานสฺส สปปายํ อุปการภูตํ นนุ
จ มกฺคทสฺสนํ นาม สพฺพตฺถ นิกนฺตียา สุกฺขาปีตาย
อุปปชชติฯ กถเมตฺติ นิพฺพานสฺส อุปการปฺฏิปทา นาม ชาตฺนฺติฯ
สพฺพตฺถ อนุปาทิยนฺวเสน อคฺคณฺนฺวเสน อุปการปฺฏิปทา
นาม ชาตํฯ อภิวตฺตีติ อภิมาเนน อุปวตฺติฯ ปุพฺพนฺตานุ-

ทิกุจินติ อฏจารสวธิรมปี ปุพพนุदानุทิกุจี ฯ อปรนุदानุทิกุจินติ
จตุจตุตาพีสวธิรมปี อปรนุदानุทิกุจี ฯ อุปาทานมกุขายตีติ อหสมตีติ
คหณสสุ สกุกายทิกุจีปริยาปนุตตุตา ทิกุจูปาทานัน อุกุขายติ ฯ
สนุติวรปทนต์ิ วุปสนุตติเกสตุตา สนุติ อุตตมัม ปทํ ฯ ฉนุณัน
ผสสายตนาณนุติ ภควตา ยตุถ จกขุ จ นีรุชฺฌตีติ รูปสญญา
จ นีรุชฺฌตีติ เส आयตเน वेทितप्पो(๑) ऐद्ध त्विनन्
आयतनान् पण्णिकेहेपेन निपुपानं तसुत्तिं ฯ

ยตุถ อาโป จ ปจวี เตโซ วาโย น คารตี

อโตะ สรา นีวตตนต์ิ ऐद्ध वरुञ्चं न वत्तत्ति

ऐद्ध नामญจ รูปญจ อเสถั อปรุชฺฌตีติ(๒)

ऐद्ध ปน สงฺขารปणฺณิกะहेपेन निपुपानं तसुत्तिं ฯ

กตุถ อาโป จ ปจวี จ เตโซ วาโย น คารตี

กตุถ ทิมญจ รสสญจ อณฺเฐถลลํ สุภาสุภํ

กตุถ นามญจ รูปญจ อเสถั อปรุชฺฌตีติ(๒)

ตตุถ เวยฺยากรณัน ภวตี

วิญญาณัน อนิทสฺสนัน อนนฺตํ สพฺพโตปภนฺตี ฯ

ऐद्ध संग्खारपण्णिकेहेपेन निपुपानं तसुत्तिं ฯ इमस्मिं पन सुत्ते

न आयतनपण्णिकेहेपेन तसुत्तिं ฯ अणुत्तुถ

*เล่มที่ ๘ กินติสุตตวณฺณา หน้า ๕๑๑

จ อนุปาทาวิโมกฺโขติ นิพฺพานเมว ทสฺสตีตํ ฯ อธิ ปน อรหตฺต-
ผลสมาปตฺติ ฯ เสถิ สพฺพตฺถ อุตฺตानเมวาทิ ฯ

ปญจตฺตยสุตฺตวณฺณา นิภฺจिता ฯ

ทฺติยํ ฯ

กินติสุตตวณฺณา

เอวมเม สฺตฺตฺนฺติ กินติสุตฺตํ ฯ ตตฺถ กุสินารายนฺติ (๑)

เอวํนามเก มณฺฑลปฺปเทเส ฯ พลฺหิรณฺเติ ตสฺมี วนสณฺฑเฑ ภูตานิ
พลี อหฺรณฺติ ฯ ตสฺมา โส พลฺหิรณฺนฺติ วุตฺโต ฯ จิวฺรเหตฺติ
จิวฺรการณฺา ฯ จิวฺริ ปจฺจาตีสมานฺติ อตฺโถ ฯ อิติ ภาวภาวเหตฺติ
เอวํ อิมํ เทสนามยํ ปุณฺณกิริยวตฺถุํ นิสฺสาย ตสฺมี ตสฺมี
ภเว สฺขํ เวทิสฺสามิตี ชมฺมํ เทเสตีติ ก็ ตุมฺหากํ เอวํ โหตีติ
อตฺโถ ฯ

จตฺตฺวาโร สติปฺภุจฺจนาตีอาทโย สตฺตฺตีส โพรธิปฺกฺขิยชฺมมา
โลกฺยโลกฺตฺตราว กถิตา ฯ ตตฺถาติ เตสฺ สตฺตฺตีสาย ชฺมเมสฺ ฯ
สฺยฺนฺติ ภเวยฺยํ ฯ อภิชฺมเมติ อภิวิสฺสิญฺเจ ชฺมเม ฯ อิเมสฺ สตฺตฺตีส
โพรธิปฺกฺขิยชฺมเมสฺสูติ อตฺโถ ฯ ตตฺร เจติ อิทมฺปิ โพรธิปฺกฺขิย-
ชฺมเมเสว ภูมฺมํ ฯ อตฺถโต เจว นานํ พุยฺยชนฺโต จ นานนฺติ
เอตฺถ กาโยว สติปฺภุจฺจนํ เวทนาว สติปฺภุจฺจนฺติ วุตฺเต

*เล่มที่ ๕ เทวทหคควณณา หน้า ๕๑๔

อตุลโต นาน โหติ ฯ สติปฏจนาตติ วุตเต ปน พยลชนโต
น่าน นาม โหติ ฯ ตทิมินาปีติ ตํ ตุมเห อิมินาปี การณน
ชานาถาติ ฯ อตุลลจ พยลชนลจ สมานตวา อตุลลสจ จ
อตุลลถา คหิตถาโว พยลชนลสจ จ มิจจนาโรปีตถาโว
ทลเสตพโพ ฯ โย ชมโม โย วินโยติ เอตุล อตุโถ จ
พยลชนลจ วิลลพาปนการณเมว ชมโม จ วินโย จ ฯ

อตุลโต หิ โข สเมตีติ สติเยว สติปฏจنانนติ
คหิตา ฯ พยลชนโต นานนติ เกวลํ พยลชนเมว สติปฏจนาโนติ
วา สติปฏจนาตติ วา มิจจนา โรปีตํ ฯ อปปมตตํ โขติ
สตุตตนตํ ปตวา พยลชนํ อปปมตตํ นาม โหติ ฯ ปริตตมตตํ
ชนิตํ กตวา อารोปีเตปี หิ นัพพุตี ปตตุํ สกกา โหติ ฯ

ตตุริทํ วตุลฺล ฯ วิชยารามวิหารวาลี กิเรโก จีณาสวตุเถโร
ทวินันํ ภิกขุณํ สตุตํ อahrtitวา กมฺมฏจันํ กถนโต สมฺพุโ
สมฺพุโติ ภิกขเว อสฺสตุวา ปุณฺชชโน ภาสตีติ ชนิตํ กตวา
อาห ฯ เอโก ภิกขุ โโก สมฺพุโ นาม ภนฺเตติ อาห ฯ อาวุโส
สมฺพุโติ วุตเตปี สมฺพุโติ วุตเตปี มยํ โลณสาครเมว
ชานาม ฯ ตุมเห ปน โน อตุลลคเวสกา ฯ พยลชนคเวสกา
คจจล มหาวิหาร ปคฺณพยลชนานํ ภิกขุณํ สนฺติเก พยลชนํ
โสธาเปถาติ กมฺมฏจันํ อกเถตุวาว อฏฺฐาเปสิ ฯ โส อปรภาเค
มหาวิหาร เถรี ปหฺราเปตุวา ภิกขุสงฺฆสฺส จตุสฺส มคฺเคสุ

*เล่มที่ ๘ กินติสุตตวณณนา หน้า ๕๓๕

ปณฺหิ กเถตฺวา ว ปรีนิจฺพุโต ฯ เอวํ สุตฺนุตฺตํ ปตฺวา พุยฺชณฺ
อปฺปมตฺตกํ นาม โหติ ฯ

วินยํ ปน ปตฺวา โน อปฺปมตฺตกํ นาม ฯ สามเณร-
ปพฺพชฺชาปี หิ อุกฺโข สฺพุทฺธิโกโต วฏฺฏติ ฯ อุปสมฺปทาภิ-
กมฺมานิปี สิริถาทินฺ ฌนิตาทิกฺรณฺมตฺเตเนว กุปฺปนฺติ ฯ อิธ
ปนฺ สุตฺตฺนตฺตพฺยชฺชนํ สนฺธาเยตฺติ วุตฺตํ ฯ

อถ จตฺตถวเร (๑) วิวาโท กสฺมา ฯ สลฺยฉาย (๒) วิวาโท ฯ อหํ
สตีเยว สติปฺภูจฺจัน วทามิ ฯ อยํ กายो สติปฺภูจฺจันนฺติ วทตีติ
หิ เนลฺลํ สลฺยฉา โหติ ฯ พุยฺชณฺเนปี เอเสว นโย ฯ

น โจทนาย โจทิตพฺพนฺติ น โจทนฺตฺถาย โจทายิตพฺพํ ฯ
เอกจฺโจ หิ ปุคฺคโล นลาญฺ เต สาสปมตฺตา ปิพกาติ วุตฺโต
มยฺหํ นลาญฺ สาสปมตฺตํ ปิพกํ ปสฺสสี ฯ อตฺตโน นลาญฺ
ตาลปฺกมตฺตํ มหาคณฺหํ น ปสฺสสีติ วทติ ฯ ตสฺมา ปุคฺคโล
อุปฺปริกฺขิตพฺโพ ฯ อทพฺพหฺทิฏฺฐิจฺฉิตฺติ อนาทานทิฏฺฐิจฺฉิตฺติ สสฺสมาริ หทเย (๔)
ปฺกฺขิปนฺโต วิย ทพฺพํ น ตณฺหาติ ฯ

อุปฺมาโตติ จณฺทภาเวน วณฺณฏฺฐิตฺตสฺส วิย ทฺกฺขุปฺปตฺติ ฯ
สุปฺภินิสฺสคฺคิตฺติ กิ นามาทํ อาปฺนฺโน ฯ กทา อาปฺนฺโนติ วา
ตฺวํ อาปฺนฺโน ฯ ตว อฺปฺชฺฌาโย อาปฺนฺโนติ วา เอกํ เทว

*เล่มที่ ๘ กิณติสุตตวณณนา หน้า ๕๓๗

มยา เอเต สุกุชุนเต ปติฏฐาปีตาติ อวตฺวา เยน การณน
สญฺญตฺติ (๑) กตาฯ ตเมว ทสฺเสนฺโต เอวํ พุยากรเยยฺฯ ตสฺสาหํ
ธมฺมํ สุตฺวาติ เอตฺถ ธมฺโมติ สารณียธมฺโม อธิปฺเปโตฯ
น เจวตฺตานนฺตฺติอาทิสฺสุ พุรฺหมฺโลกปฺปมาโณ เหส อคฺคิ อฏฺฐาสิ
โก เอตมฺญฺจตฺร มยา นิพฺพาเปตฺถ สมนฺตฺโตติ หิ วทฺนฺโต
อตฺตานํ อุกกํเสติ นามฯ เอตฺตกา ชนา วทฺนฺติฯ โอกาโส
ลทฺฐํ น สกฺกาฯ เอโกปี เอตฺตกมตฺตํ นิพฺพาเปตฺถ สมนฺตฺโต
นาม นตฺถิติ วทฺมาโน ปรี วมฺเภติ นามฯ ตทฺถกฺขมฺเปส
น กโรติฯ ธมฺโม ปเนตฺถ สมนฺตฺตมฺพุทฺทสฺส พุยากรณํฯ เตสํ
ภิกฺขุณํ สญฺญตฺติกรณํ ธมฺมธมฺโมฯ ตเมว พุยากรโรติ นามฯ
น จ โกจิ สหธมฺมิโกติ อลฺโย จสฺส โกจิ สเหตุโก ปเรหิ
วฺจฺจโต วาโท วา ธนฺวาโท วา ครหิตฺพุทฺทาวํ อากจฺจนฺโต
นาม นตฺถิติฯ เสสํ สพุทฺตฺถ อตฺตานเมวาติฯ

กิณติสุตตวณณนา นิฏฺฐิตาฯ

ตติยํฯ

สามคามสุดตวณณา

เอวมเม สุตุนฺติ สามคามสุดตํ ๑ ตตฺถ สามคามเมติ สามากานํ
อุสุสนฺนตฺตา เอวํ ลทฺธนาเม คามเม. อธฺนา กาลกโถติ สมฺปติ
กาลํ กโถติ ๑ เทวพุทฺทชาตฺตาติ เทวชฺฌชาตฺตา เทวภากชาตฺตา ๑ ภณฺฑนาทีสุ
ภณฺฑนํ ปุพฺพภากกลโห ๑ ตํ ทณฺฑาทานาทิวเสน
ปณฺณตฺติวิตฺติกมวเสน จ วทฺธิตํ กลโห ๑ น ตฺวํ อิมํ ฌมฺม-
วินยํ อาชานาสีตฺติอาทิกํ วิรุทฺทวจนํ วิวาโท ๑ วิตุทฺทตฺตาติ
วิชฺฌนฺตฺตา ๑ สหิตมฺเมติ มม วจนํ อตฺถสยฺหิตํ ๑ อธิจฺฉินฺ
เต วิปฺราวตฺตุนฺติ ยํ ตว อธิจฺฉินฺ จิรกาลเสวนวเสน ปคฺคณํ ๑ (๑) ตํ มม
วาทํ อากมฺม นีวตฺตํ ๑ อาโรปีโต เต วาโทติ ตฺมมํ อฺปฺริ
มยา โทโส อาโรปีโต ๑ ปรวาทปฺปโมกฺขายาติ ภคฺตปฺปญฺญํ อาทาย
ตฺนตํ อฺปฺสงฺกมิตฺวา ตทปฺปโมกฺขตฺถาย อฺคฺตฺตริ ปฺริเยสฺมาโนว ๑
จร นิพฺเพเชหิ (๒) วาติ อถ มยา อาโรปีตวาทโต อตฺตฺตานํ โมเจสิ ๑
สเจ ปโหสีติ สเจ สกฺโกสิ ๑ วโรเยวาติ มรณฺเมว ๑

นาฏปฺตฺติเยสุติ นาฏปฺตฺตฺตฺส อนฺเตวาสิเกสุ นิพฺพินฺน-
รฺูปาติ อุกฺกณฺจิตฺสภาวา ๑ อภิวาทนาทีนํ น กโรนฺติ ๑
วิรตฺตรฺูปาติ วิคตฺเปมา ๑ ปฏฺิวานรฺูปาติ เตสํ นิปฺจจฺกิริยโต
นีวตฺตฺสภาวา ๑ ยถาตฺนฺติ ยถาปี ทฺุรฺกฺขาทาทีสภาวเ ฌมฺมวินเย
นิพฺพินฺนวิรตฺตฺปฏฺิวานรฺูเปหิ ภวิตฺพุทฺ ๑ ตเถว ชาตฺตาติ อตฺถโถ ๑

*เล่มที่ ๕ สามคามสุตตวณณา หน้า ๕๓๕

ทฺรทฺชาเตติ ทฺกฺกถิตฺ ๑ ทฺปฺปเวทิตฺเตติ ทฺวิณฺญาปิเต ๑ อนุปฺสม-
สํวตฺตนิเกติ รากาทีนํ อุปฺสมํ กาท อสมตฺเต ๑ กิณฺนถฺุเปติ
กิณฺนปฺติฏฺเฐ ๑ เอตฺถ หิ นาฏฺฺปฺตฺโตว เนสํ ปฺติฏฺฐฏฺเฐน
ถฺุโป ๑ โส ปน กิณฺโน มโต ๑ เตน วุตฺตํ กิณฺนถฺุเปติ ๑
อฺปฺปฏิสฺสรณฺเต ตสฺเสว อภาเวน ปฺฏิสฺสรณฺวิริเต ๑

นनु จายํ นาฏฺฺปฺตฺโต นาพฺนทฺวาสิโม ๑ โส กสฺมา ปาวายํ
กาลกโถติ ๑ โส กิร อุปาลีนา คหปตีนา ปฏฺิวิทฺชจฺเฐน
ทสฺหิ คาคาหิ ภาสีเต พุทฺชคฺเฐ สุตฺวา อุณฺ्हํ โลหิตํ
จทฺเทสิ ๑ อถ นํ อผาสฺกํ คเหตุวา ปาวํ อคมํสุ ๑ โส
ตฺตฺถ กาลมกาสิ ๑ กาลํ กุรฺมาโน จ มม ทฺทฺธิ อนิยฺยานิกา
สาร์วิริทา ๑ มยฺนตฺวา นฏฺฐา ๑ อวเสสชฺโน มา อฺปายปฺุโร
อโหสิ ๑ สจฺ ปนาหํ มม สาสนํ อนิยฺยานิกนฺติ วกฺขามิ
น สทฺทฺหิสฺสนฺติ ๑ ยนฺนุนาหํ เทวปี ชเน น เอกนฺีหาเรน
อุคฺคณฺหาเปยฺยํ ๑ เต มมจฺเฐน อณฺณมณฺณํ วิวทิสฺสนฺติ ๑ สตฺถา
ตํ วิวาทํ ปฏฺิจจฺ เอกํ ชมฺมกถํ กเถสฺสตี ๑ ตโต เต สาสนสฺส
มหนฺตภาวํ ชานิสฺสนฺตีติ ๑

อถ นํ เอโก อนฺเตวาสิโก อุปฺสงฺกมิตฺวา อาห กนฺเต
ตฺเมห ทฺพฺพลา ๑ มยฺหํ อิมสฺมี ชมฺเม สาร์ อจฺิกฺขถ
อจฺริยปฺปมาณฺติ ๑ อาวุโส ตฺวํ มม อจฺเฐน สสฺสตฺนฺติ
คณฺเหยยาสีติ ๑ อปโรปี ตํ อุปฺสงฺกมิ ๑ ตํ อุจฺเฐทํ คณฺหาเปสิ ๑

*เล่มที่ ๕ เทวทหคควณณา หน้า ๕๔๐

เอว เทวปี ชเน เอกททฐเก ออกตวา พหู นานานีหารเน
 อุกคณหาเปตวา กาลมกาสิ ๗ เต ตสฺส สรীরกิจจํ กตวา
 สนนิปติตวา อลฺลณมณฺณํ ปุจฺฉีสฺส กสฺสวฺโส อจฺริโย
 สारมาจิกจฺตี ๗ เอโก อุกฺกहितวา มยฺหนฺติ อห ๗ กิมาจิกจฺตี ๗
 สสฺสตนฺติ ๗ อปโร ตํ ปฏฺิพาहितวา มยฺหํ สारํ อจิกจฺตี
 อห ๗ เอวํ สพฺเพ มยฺหํ สारํ อจิกจฺติ ๗ อหํ เชฏฺจโกติ
 อลฺลณมณฺณํ วิวาทํ วทฺเตตฺวา อโกเส เจว ปรีภาเส จ
 หตฺถปาทปฺปหาราทีนํ จ ปวตฺเตตฺวา เอกมคฺเคน เทว
 อจฺจณฺดา นานาทีสาสุ ปกฺกมฺีสฺส ๗ เอกจฺเจ กิหิ อहेสิ ๗
 ภควโต ปน ธรรมานกาเลปี ภิกฺขุสงฺฆเม วิวาทो น
 อฺปฺปชฺช ๗ สตฺถา หิ เตสํ วิวาทการณ อฺปฺปนฺนมตฺเตเยว
 สยํ वा คนฺตฺวา เต वा ภิกฺขุ ปกฺโกสาเปตฺวา ขนฺติเมตฺตาปฏฺิ-
 สงฺขาอวิหีสาสารณียชฺมเมสุ เอกํ การณํ กเถตฺวา วิวาทํ
 วุปลเมติ ๗ เอวํ ธรรมานปี สงฺฆสฺส ปติฏฺจาว อโหสิ ๗
 ปรีนํพฺพายมาโนปี อวิวาทการณํ กตฺวาว ปรีนํพฺพาย ๗ ภควตา
 หิ สุตฺเต เทลิตา จตฺตารो महापत्तेसा (๑) ยาวชฺชทิวसा ภิกฺขุณํ
 ปติฏฺจา จ อวสฺสโย จ ๗ ตถา ขนฺธเก เทลิตา จตฺตารो
 महापत्तेसा(๒) สุตฺเต वुत्तानि जत्तारि पल्लहापुयाकरणानि(๓) ज ॗ

*เล่มที่ ๘ สามคามสุตตวณณา หน้า ๕๔๑

เตเนวาท โย โว มยา อานนุท ชมโม จ วินโย จ
เทสิโต ปถุตโต ฯ โส โว มมจเจเนน สตุถาติ ฯ(๑)
อชโข จุนโท สมณฺฑเทโสติ อัย เถโร ชมฺมเสนา-
ปติสฺส กนิฏฺฐภาติโม ฯ ตํ ภิกฺขุ อนุปสมฺปนฺนกาเล จุนโท
สมณฺฑเทโสติ สมฺมาจริตฺวา เถรกาเลปี ตเถว สมฺมาจริสฺส ฯ
เตน วุตฺตํ จุนโท สมณฺฑเทโสติ ฯ อุปสงฺกมิตฺติ กสฺมา
อุปสงฺกมิ นาฏปฺตฺเต กิร กาลกเต ชมฺพุทฺธิเป มนฺุสฺสา ตตฺถ
ตตฺถ กถํ ปวตฺตยีสฺส นิคฺนโถ นาฏปฺตฺโต เอโก สตุถาติ
ปถุณายิตฺถ ฯ ตสฺส กาลกิริยาย สวากานํ เอวรฺุโป วิวาโท
ชาโต ฯ สมโณ ปน โคตโม ชมฺพุทฺธิเป จุนโท วิย สุริโย
วิย จ ปากโณเยว ฯ กิทิสฺส นฺุ โข สมณฺเณ โคตเม ปรีนิพฺพุเต
สวากานํ วิวาโท ภวิสฺสตีติ ฯ เถโร ตํ กถํ สุตฺวา จินฺุเตสิ
อิมํ กถํ กเหตุวา ทสพลสฺส อาโรเจสฺสामी ฯ สตุถา จ เอตํ
อตุฏฺฐปฺตฺตี กตฺวา เอกํ เทสนํ กเถสฺสตีติ ฯ โส นิกฺขมิตฺวา
เยเน สามคาโม ฯ เยนายสฺมา อานนุโท เตนฺุปสงฺกมิ ฯ อชฺชเมว
ภควโต สนฺุติกํ อคฺนุตฺวา เยเนสฺส อุปชฺชมาโย อายสฺมา
อานนุโท เตนฺุปสงฺกมิตฺติ อตุโถ ฯ เอวํ กิรสฺส อโหสิ อุปชฺชมาโย
เม มหาปถุโย ฯ โส อิมํ สาสนํ สตุถฺว อาโรเจสฺสตีติ ฯ อถ
สตุถา วาทานฺุรูปํ ชมฺมํ เทเสสฺสตีติ ฯ กถาปาภณฺุติ กถามูลํ ฯ

*เล่มที่ ๕ เทวทหคคณณนา หน้า ๕๔๒

มถึ หิ ปาภณฺนติ วุจฺจติ ฯ ยถาห ฯ

อปฺปนฺนปี เมธาวิ ปาภณฺน วิจฺจขโณ

สมฺมจฺญาเปติ อตฺตานิ อณฺเฏ อคฺคิวั สนฺธมฺนฺติ ฯ(๑)

ทสฺสนายาติ ทสฺสนตฺถาย ฯ กิ ปนฺนิมิณา ภควา น

ทิจฺจปฺพุโพติ ฯ โน น ทิจฺจปฺพุโพ ฯ อยฺยหิ อายสฺมา ทิวา

นววาเร รตฺตี นววาเรติ เอกาหิ อญฺจารส วาเร อฺปนฺนจฺยานเมว

คจฺจติ ฯ ทิวสสฺส ปน สตกขตฺตํ วา สหสฺสกขตฺตํ วา กนฺตฺกาโม

สมาโนปี น อการณา คจฺจติ ฯ เอกํ ปญฺหุพาริ คเหตุวาว

คจฺจติ ฯ โส ตํ ทิวสํ เตน กนฺตฺกาโม เอวมอาห ฯ

อหิตาย ทฺกขาย เทวมนฺตฺसानนฺติ เอกสฺมี วิหาร

สงฺฆมชฺเฒ อฺปนฺนโน วิวาโท กถิ เทวมนฺตฺसानิ อหิตาย

ทฺกขาย สํวตฺตติ ฯ โกสมฺพิทกขนฺธเก วิย หิ ทฺวิสุ ภิกฺขุสุ

วิวาหิ อاپนฺเนสุ ตสฺมี วิหาร เตสํ อนฺตฺเววาลิกา วิวทฺนฺติ ฯ

เตสํ โอวาหิ คณฺหนฺโต ภิกฺขุณีสงฺโฆ วิวทฺติ ฯ ตโต เตสํ

อฺปนฺนจฺจาภา วิวทฺนฺติ ฯ อถ มนฺตฺसानิ อารกฺขเทวตา เทว

โกญฺจาสา โหนฺติ ฯ ตตฺถ ฐมฺมวาทีนํ อารกฺขเทวตา

ฐมฺมวาทีนโย โหนฺติ ฯ อฐมฺมวาทีนํ อฐมฺมวาทีนโย โหนฺติ ฯ

ตโต ตาสํ อารกฺขเทวตานํ มิตฺตา ภูมฺมเทวตา ภิกฺษุชนฺติ ฯ เอว

ปรมฺปราย ยาว พุรฺหมโลกา จเปตฺวา อริยสาวเก สพฺเพ

*เล่มที่ ๕ สามคามสุดตวณณา หน้า ๕๔๓

เทวมนุสสา เทว โกฎจาสา โหนติฯ ชมมวาทิหิ ปน
อชมมวาทิโนว พหุตรา โหนติฯ ตโต ยิ พหุหิ กหิติฯ ต
คณฺหนฺติฯ ชมฺมิ วิสฺสชฺเชตฺวา พหุตราว อชมฺมิ คณฺหนฺติฯ เต
อชมฺมิ ปุเรตฺวา วิหรนฺตา อปาเย นิพฺพตฺตฺนฺติฯ เอวํ เอกสฺมี
วิหारे สงฺมชฺเฒ อฺปฺปนฺโน วิวาโท พหุณฺนํ อหิตาย ทุกฺขาย
โหติฯ

อภิณฺวา เทสิตาติ มหาโพธิมฺเฒ นิสินฺเนน ปจฺจกฺข
กตฺวา ปเวทิตาฯ ปตฺติสฺสยมาทรูปา วิหรนฺตฺติ อฺปนฺนิสฺสาย
วิหรนฺติฯ ภควโต อจฺจเยนาติ เอตฺรหิ ภควนฺตํ เชฏฺจกํ
กตฺวา สการววิหรนฺติฯ ตฺมฺหากํ ฆนฺเต อุกฺกเตชตฺาย
ทฺราสทตฺาย วิวาทิ ชเนตฺถํ น สกฺโกนฺติฯ ภควโต ปน อจฺจเยน
วิวาทิ ชเนยฺยฺนฺติ วทติฯ ยตฺถ ปน ตํ วิวาทิ ชเนยฺยํฯ ต
ทสฺเสนฺโต อชฺฌาชีเว วา อธิปาติโมกฺเข วาติ อาหฯ ตตฺถ
อชฺฌาชีเวติ อาชีวเหตุ วา อาชีวการณาฯ ภิกฺขุ อุตฺตริมนุสฺสชฺมฺมิ
อฺลฺลปฺติ อापตฺติ ปาราชิกฺสฺสาติอาทินา นเยน ปรีวारे ปญฺญตฺตานิ
ณ สิกฺขาปทานิฯ ตานิ จเปตฺวา เสสฺยานิ สพฺพลิกฺขาปทานิ
อธิปาติโมกฺขํ นามฯ อปฺปมตฺตโก โย อานนฺทาทิ อชฺฌาชีว
อธิปาติโมกฺขญฺจ อารพฺภ อฺปฺปนฺนวิวาโท นาม ยสฺมา ปฺรสุส
กถายปี อตฺตโน ชมฺมตฺายปี สลฺลกฺเขตฺวา สฺปชฺโห โหติ ตสฺมา

*เล่มที่ ๘ เทวทหาคุควณณา หน้า ๕๔๔

อปฺปมตฺตโกติ วุตฺโต ฯ

ตฺตฺราโย นโย อิเชจฺจโย น สกฺกา อุตฺตริมฺนุสฺสธมฺมํ
อนุสฺสพฺนุเตน กิณฺจึ ลทฺฐนฺตฺตฺอาทึนึ จินฺเตตฺวา อาชีวเหตฺ
อาชีวการณา อุตฺตริมฺนุสฺสธมฺมํ วา อุลฺลปฺติ สณฺจริตฺตํ วา
อาปฺชชติ ฯ โย เต วิหารเ วสติ ฯ โส กิณฺจึ อรหฺตฺตฺอาทึนา
นเยน สามนฺตฺชปฺปํ วา กโรติ ฯ อคฺคิลาโน วา อตฺตโน
อตฺถาย ปณฺธิตโกชนานึ วิญฺญาเปตฺวา ภูณฺชติ ฯ กิณฺจึ วา
ปน ตานึ วิญฺญาเปตฺวา ปาณฺฑิเตสนึโย อาปฺชชติ ฯ โย โกจึ
ทฺถกฺกฺวตฺตํ ยงฺกิณฺจึ สฺวโปทฺนวิญฺญตฺตฺตฺเมว วา กโรติ
อณฺจตฺริ วา ปน ปณฺจตฺตฺวิตฺติกฺกมฺ กโรนฺโต วิหฺรติ ฯ ตเมน
สพฺรหฺมจารึ เอว สณฺชานนฺตฺ กิ อิมสฺส อิมินา ลาเภน
ลทฺฐนฺ ฯ โย สาสเน ปพฺพชิตฺวา มิจฺฉาชีเวน ชีวิกํ กปฺเปติ
ปณฺจตฺตฺวิตฺติกฺกมฺ กโรตฺติติ ฯ อตฺตโน ฐมฺมตฺายปีสฺส เอว โหติ ฯ
กิสฺส มยฺหํ อิมินา ลาเภน ฯ ยวฺวํ เอว สุวากฺขาเต ฐมฺมวินเย
ปพฺพชิตฺวา มิจฺฉาชีเวน ชีวิกํ กปฺเปมิ ฯ ปณฺจตฺตฺวิตฺติกฺกมฺ กโรมิตฺติ
สฺลลฺกฺเขตฺวา ตโต โอรมตฺติ ฯ เอว ปฺรสฺส กถายปี อตฺตโน
ฐมฺมตฺายปี สฺลลฺกฺเขตฺวา สฺปฺชโห โหติ ฯ เตน ภควา
อปฺปมตฺตโกติ อาห ฯ

มคฺเค วา หิ อานนฺท ปฏฺธิปทฺาย วาติ โลกุตฺตรมคฺคํ
ปตฺวา วิวาโท นาม สพฺพโส วุสฺสมมฺติ นตฺถิ อธิคตฺมคฺคานํ

*เล่มที่ ๘ สามคามสูตรตวณณา หน้า ๕๔๕

วิวาโท ฯ ปุพฺพภากมคฺคํ ปน ปุพฺพภากปฏฺฐิตถจฺจ สนฺธาเยตฺ
วุตฺตํ ฯ

ตตฺรารยํ นโย เอกํ ภิกขุํ มนุสฺสา โลกุตฺตรมฺเม
สมฺภาเวนฺตํ ฯ โส สทฺธิวิหริกาทโย อากนฺตฺวา วนฺทิตฺวา จิตฺ
ปฺจฺจติ กิ อากตฺตฺถาติ ฯ มนสิกาตพฺพํ กมฺมฏฺจानํ ปฺจฺจติตฺ
ภนฺเตติ นิสิตฺถจฺจ ฯ ขณฺเนว อรหตฺตํ ปาเปตฺถ สมนฺตํ กมฺมฏฺจาน
กถํ อากฺขิขิตฺสามีติ วตฺวา วทติ อิทฺ ภิกขุ อตฺตโน
วสนฺฏฺจานํ ปวิสิตฺวา นิสินฺโน มฺลกกมฺมฏฺจานํ มนสิกโรติ
ตสฺส ตํ มนสิกโรโต โอภาโส อฺปฺปชฺชติ ฯ อยํ ปจฺจมฺมคฺโค
นาม ฯ โส ทฺถิยํ โอภาสณฺณํ นิพฺพตฺเตติ ฯ ทฺถิยมคฺโค อธิคโต
โหติ ฯ เอวํ ตตฺถิยํ จตฺตฺถถจฺจ ฯ เอตฺตฺวาตา มคฺคปฺปตฺโต เจว
ผลปฺปตฺโต จ โหตีติ ฯ อถ เต ภิกขุ อชฺฌินสโว นาม
เอวํ กมฺมฏฺจานํ กเถตฺถ น สกฺโกติ ฯ อทฺธา อยํ ชฺฌินสโวติ
นิฏฺฐํ กจฺจนฺติ ฯ

โส อปฺเรน สมเยน กาลํ กโรติ ฯ สมฺนฺตา ภิกขา-
จารคามเหติ มนุสฺสา อากนฺตฺวา ปฺจฺจนฺติ เกนจิ ภนฺเต
เถโร ปญฺหํ ปฺจฺจติโตติ ฯ อฺปาสกา ปุพฺเพ จ เถเรน ปโยห
กถิตฺ อมฺหากนฺติ ฯ เต ปฺปฺพมฺมจฺจปํ ปฺปฺพญฺญาคารํ สชฺเชตฺวา
สุวณฺณน อกฺขิปีชานมฺขปีชานาที การेतฺวา คนฺธมาลาทีหิ
ปุชฺเชตฺวา สตฺตฺทาหํ สาธุกิพฺพํ กิเพตฺวา ฉาเปตฺวา อญฺจಿನิ อาทาย

*เล่มที่ ๘ เทวทหคควณณา หน้า ๕๔๖

เจติยั กโรนุติฯ อณเณ อากนตุกา วิหารั (๑) อากนตุวา ปาเท
 โชรวิตุวา มหาเถรั ปสฺสิสฺสามฯ (๑) กหิ อาวุโส
 มหาเถโรติ ปุจฺจนุติฯ ปรีนึพฺพุโต ฆนฺเตติฯ ทุกกรั อาวุโส
 เถเรน กตฺ มคฺคผลานึ นึพฺพตฺตนฺเตนฯ ปณฺหิ ปุจฺจึตฺถ
 อาวุโสติฯ ภิคุชฺฉึ กมฺมฏฺจานั กเถนุโต อึมินา นึยาเมน
 กเถสิ ฆนฺเตติฯ เนโส อาวุโส มคฺโคติฯ วิปสฺสนุปรุกึเลโส นามส
 น ตฺเมห ชานาถฯ ปุถุชฺชโน อาวุโส เถโรติฯ เต กลหิ
 กโรนุตา อุกฺกหิตฺวา สกถวิหาเร ภิคุชฺ จ ภิคุชาจารคาม
 มนุสฺสา จ น ชานนุติฯ ตฺเมหเยว ชานาถฯ กตฺรมคฺเคน
 ตฺเมห อากตาฯ กึ โว วิหารทฺวารเ เจติยั น ฏึฏฺจนุติ
 เอวฺวาทีนึ ปน ภิคุชฺฉึ สตึ วาฯ โหตุ สหสฺสั วาฯ ยาว
 ตึ ลทฺธี นปฺปชฺหนุติฯ สคฺโคปี มคฺโคปี วาริตฺเตยวฯ

อปโรปี ตาทีโสว กมฺมฏฺจานั กเถนุโต เอว กเถติ
 จิตฺเตเนว ตึสฺ อุกฺทเนสฺ ตึณึ กปลฺลานึ อาริเปตฺวา เหฏฺฐา
 อคฺคึ กตฺวา จิตฺเตเนว อตฺตโน ทฺวตฺตึสาการึ อปฺปาณฺตฺวา
 กปลฺเลสฺ ปกฺขึปีตฺวา จิตฺเตเนว ทณฺทเกน ปรีวตฺเตตฺวา
 ปรีวตฺเตตฺวา ฆชฺชิตฺพุฬุฯ ยา ฉายมานเ ชุตฺปาโป นามส
 สมโน โหติฯ เสสิ ปุริมฺนเยเนว วิตุถาเรตฺพุฬุฯ

อปโร เอว กเถติ จิตฺเตเนว มหาจาทึ จเปตฺวา มตฺถึ

*เล่มที่ ๕ สามคามสุตตวณณา หน้า ๕๔๗

โยเชตวา จิตเตเนว อตตโน ทวตฺตีสาการํ อุปฺปาญฺเจตวา ตตฺถ
ปกฺขิปิตฺวา มคฺคํ โอตารेतฺวา มนฺถิตพฺพํ ฯ มถิยมาณํ วิลียติ ฯ วิลีเน อุปฺริ
เผโณ อุกฺกจฺจติ ฯ โส เผโณ ปฺริภุชฺชิตพฺโพ ฯ เอตฺตาวตฺตา
โว อมตํ ปฺริภุชฺชิตํ นาม ภวิสฺสติ ฯ อิทํ ปฺริ อถ เต
ภิกฺขุติอาทิสพฺพํ ปฺริมนเยเนว วิตฺถารेतพฺพํ ฯ

อิทานิ โย เอวํ วิวาโท อุปฺปชฺชเยยฺย ฯ ตสฺส มฺลํ
ทสฺเสนฺโต ฉยิมานํติอาทิมายฺย ฯ ตตฺถ อการโวติ การววิโรติ ฯ
อปฺปติสฺโสติ อปฺปฏิสฺสโย อนิจฺจจฺจติ ฯ เอตฺถ ปน โย ภิกฺขุ
สฺตถฺริ ธรรมานํ ติสฺส กาลสฺส อุปฺภูจฺจัน น ยาคี ฯ สฺตถฺริ
อนุปาหเน จงฺกมนฺเต สอุปฺาหโน จงฺกมฺติ นิเจ จงฺกเม
จงฺกมนฺเต อจฺเจ จงฺกเม จงฺกมฺติ ฯ เหฏฺฐา วสนฺเต อุปฺริ
วสฺติ ฯ สฺตถฺ ทสฺสนญฺจฺจานํ อโภ อํเส ปารุปฺติ ฯ ฉตฺตํ ชาเรติ
อุปฺาหนํ ชาเรติ นหฺนตฺติเต อจฺจารํ วา ปสฺสาवं วา
กโรติ ฯ ปฺรินิพฺพเต วา ปน เจตฺยิ วนฺทิตฺตํ น กจฺจติ ฯ
เจตฺยิสฺส ปญฺญาณญฺจฺจานํ สฺตถฺ ทสฺสนญฺจฺจานํ วุชฺชิตํ สพฺพํ
กโรติ ฯ อญฺเณหิ จ ภิกฺขุหิ กสฺมา เอวํ กโรสิ น อิทํ
วญฺญูติ ฯ สมฺมาสมฺพุทฺทสฺส นาม ลชฺชิตฺตํ วญฺญูตีติ วุชฺชเต ตฺถนํหิ
โหหิ (๑) ก็ พุทฺโธ พุทฺโธติ วทสีติ ภณฺติ ฯ อญฺ สฺตถฺริ อการโว
นาม ฯ

๑ ม. โหติ ฯ

*เล่มที่ ๕ เทวทหคควณณา หน้า ๕๔๘

โย ปน ฌมมสฺสวเน สงฺฆญฺเจ สกฺกจฺจํ น กจฺจติ ฯ
สกฺกจฺจํ ฌมฺมํ น สฺฐนาติ นินฺททายติ สลฺลเปฺนฺโต วา นิสีทติ
สกฺกจฺจํ น คณฺหาติ น ฌาเรติ ฯ ก็ ฌมฺเม อการวํ กโรสีติ
วฺตุเต ตฺถุเหี โหหิ ฯ ฌมฺโม ฌมฺโมติ วทสี ฯ(๑) ก็ ฌมฺโม นามาติ
วทสี ฯ อัย ฌมฺเม อการโว นาม ฯ

โย ปน เถเรน ภิกฺขุณา อนชฺฉินฺนุโ จ ฌมฺมํ เทเสติ
นีสีทติ ปญฺหํ กเถติ ฯ วฺทฺธเม ภิกฺขุ ฌญฺเณฺนฺโต กจฺจติ ฯ ตินฺนุจติ นีสีทติ
ทฺสฺสปลฺลตฺถิกํ วา หตฺถปลฺลตฺถิกํ วา กโรติ ฯ สงฺฆมฺมชฺเช อุโก
อํเส ปารุปรติ ฯ นตฺตฺปาหนํ ฌาเรติ ฯ ภิกฺขุสงฺฆสฺส ลชฺชิตฺตุ
วญฺญตฺตีติ วฺตุเตปี ตฺถุเหี โหหิ ฯ สงฺโฆ สงฺโฆติ วทสี ฯ ก็
สงฺโฆ ฯ มิกสงฺโฆ อชสงฺโฆติอาทีนํ วทสี ฯ อัย สงฺฆ
อการโว นาม ฯ เอกภิกฺขุสฺสมิมฺปิ หิ อการเว กเต สงฺฆ
กโตเยว โหติ ฯ ติสฺโส สิกฺขา ปน อปริปุรยมาโนว สิกฺขาย
อการโว นาม ฯ

อชฺฉตฺตํ วาติ อตฺตนิ วา อตฺตโน ปริสาย วา ฯ
พหิทฺธา วาติ ปริสฺมี วา ปริสฺส ปริสาย วา ฯ

อิทานิ อัย ฉ จานานิ นิสฺสาย อฺปปนฺนวิวาโท
วทฺธเมฺนฺโต ยานิ อธิกรณานิ ปาปฺณาติ ฯ ตานิ ทฺสฺเสตฺตุ
จตฺตาริมาณีติอาทิมานห ฯ ตตฺถ วฺปสมนตฺถาย ปวตฺตมานเห
สมเถหิ อธิกาตพฺพานีติ อธิกรณานิ ฯ วิวาโทว ตํ อธิกรณํ

*เล่มที่ ๘ สามคามสุตฺตวณฺณา หน้า ๕๔๕

จ วิวาทาธิกรณํ ฯ อิตเรสุปี เอสเว นโย ฯ

อิทานิ อิมานิปี จตุตถาริ อธิกรณานิ ปตฺวา อุปริ
วฑฺฒนโต โสปี วิวาโท เยหิ สมเถหิ วุปฺสมมฺติ ฯ เตสํ
ทสฺสนคฺคํ สคฺคํ โข ปนิเมตฺติอาทิมาห ฯ ตคฺคํ อธิกรณานิ
สเมนฺติ วุปฺสมนฺตีสฺติ อธิกรณสมถา ฯ อุปฺปนฺนุอุปฺปนฺนानนฺติ
อุปฺปนฺนํ อุปฺปนฺนํ ฯ อธิกรณานนฺติ เอเตสํ วิวาทาธิ-
กรณาทินํ จตฺตุนํ ฯ สมถาย วุปฺสมายาติ สมฺนตฺตลฺเจว
วุปฺสมนตฺตลฺจ ฯ สมฺมุขาวินโย ทาทพฺโพ ฯเป ฯ ตินฺนตฺตารโกติ
อิม สคฺคํ สมถา ทาทพฺพา ฯ

ตตฺตารยํ วินิจฺฉนฺยกถา ฯ อธิกรณฺเสสุ ตาว ฌมฺโมติ วา
อฌมฺโมติ วาติ อฏฺฐารสฺหิ วคฺคฺหิ วิวทฺนตฺตานิ ภิกฺขุณฺ โย
วิวาโท ฯ อิทํ วิวาทาธิกรณํ นาม ฯ สีสฺวิปคฺคฺติยา วา อาจาร-
ทิกฺขฺจฺจิวิปคฺคฺติยา วา อนฺนทฺนตฺตานิ โย อนฺนวาโท อุปฺวทฺนา เจว
โจทฺนา จ ฯ อิทํ อนฺนวาทาธิกรณํ นาม ฯ มาติกาโย อากตฺตา
ปญฺจ วิภงฺเก เทวติ สคฺคํ อาปคฺคฺติภงฺกฺธา อาปคฺคฺตาธิกรณํ
นาม ฯ ยํ สงฺฆสฺส อปฺโลกนาทินํ จตฺตุนํ กมฺมานํ กรณํ
อิทํ กิจฺจาธิกรณํ นาม ฯ ตคฺคํ วิวาทาธิกรณํ ทฺวีสฺหิ สมเถหิ
สมมฺติ สมฺมุขาวินเยน จ เขภฺยฺยสฺติกาย จ ฯ สมฺมุขาวินเยเนว
สมฺมมานํ ยสฺมี วิหารเ อุปฺปนฺนํ ฯ ตสฺมีเยว วา ฯ อณฺตคฺค
วุปฺสมคฺคํ คจฺฉนฺตฺตานิ อนฺตรามคฺคเ วา ฯ ยคฺคํ กนฺตฺวา สงฺฆสฺส

*เล่มที่ ๕ เทวทหคฺคณณนา หน้า ๕๕๐

นียยาคิตฺ ๑ ตตฺถ สงฺเขน วา คณฺเณ วา วุปลเมตฺ อสฺสโกนฺเตน
ตตฺถเว อูพฺพาหิกาย สมฺมตปฺกฺคเลหิ วา วินิจฺฉิตฺ สมฺมตติ
เอวํ สมฺมมาเน ปน ตสฺมี ยา สงฺฆสมฺมุขตา ๑ ฐมฺมสมฺมุขตา
วินยสมฺมุขตา ปฺกฺคคสมฺมุขตา อัย สมฺมุขาวินโย นาม ๑

ตตฺถ จ การกสงฺฆสฺส สามคฺคิวิเสณ สมฺมุขีภาโว
สงฺฆสมฺมุขตา ๑ สเมตพฺพสฺส วตฺถโน ภูตฺตา ฐมฺมสมฺมุขตา ๑ ยถา
ตํ สเมตพฺพํ ตเถว ๑ สมฺนํ วินยสมฺมุขตา ๑ โย จ วิวทติ
เยน จ วิวทติ ๑ เตสํ อูภินฺนํ อตฺถปจฺจตฺถิกานํ สมฺมุขีภาโว
ปฺกฺคคสมฺมุขตา ๑ อูพฺพาหิกาย วุปลสมเน ปเนตฺถ สงฺฆสมฺมุขตา
ปริหายติ ๑ เอวํ ตาว สมฺมุขาวินยเนน สมฺมตติ ๑

สเจ ปเนวมฺปิ น สมฺมตติ ๑ อถ นํ อูพฺพาหิกาย สมฺมตติ
ภิกฺขุ น มยฺ สกฺโกม วุปลเมตฺนฺติ สงฺฆสฺเสว นียฺยาเตนฺติ ๑
ตโต สงฺโฆ ปญฺจกสมฺนฺนาคตํ ภิกฺขุํ สลากคาหํ สมฺมณฺณิตฺวา
เตน กุพฺพหกฺวิฏฺฐกสฺกณฺชปฺปกฺเกสุ ตีสุ สลากคาหฺสุ อญฺญตร-
วเสณ สลากํ คาเหตุวา สมนฺนปฺตติปริสาย ฐมฺมวาทีนํ
เยภฺยฺยตาย ยถา เต ฐมฺมวาทีโน วทนฺติ ๑ เอวํ วุปลนฺตํ
อธิกรณํ สมฺมุขาวินยเนน จ เยภฺยฺยสีกาย จ วุปลนฺตํ โหติ ๑
ตตฺถ สมฺมุขาวินโย วุตฺตนโยว ๑ ยํ ปน เยภฺยฺยสีกาย
กมฺมสฺส กรณํ ๑ อัยฺ เยภฺยฺยสีกา นาม ๑ เอวํ วิวาทาธิกรณํ
ทฺวีหิ สมเถหิ สมฺมตติ ๑

*เล่มที่ ๕ สามคามสุตตวณณา หน้า ๕๕๑

อนูวาทธิกรณํ จตุหิ สมเถหิ สมมตติ สมมุขาวินเย จ
สตติวินเยน จ อมฺพุหฺวินเยน จ ตสฺสปาปิยสึกาย จ ฯ
สมมุขาวินเยเนว สมฺมมานํ โย จ อนฺวาทติ ฯ ยญจ อนฺวาทติ
เตสํ วจนํ สุตฺวา สเจ กาจิ อาปตฺติ นตฺติ ฯ อุโภ ขมาเปตฺวา
สเจ อตฺติ ฯ อัย นามตฺถ อาปตฺตึติ เอวํ วินิจฺฉิต্তํ วุปสมมตติ ฯ
ตตฺถ สมมุขาวินยลกฺขณํ วุตฺตนยเมว ฯ

ยทา ปน จีณาสวสฺส ภิกฺขุโน อมฺลิกาย สึลวิปตฺติยา
อนฺวทฺธึตฺตสฺส สตติวินยํ ยาจมานสฺส สจฺโฆ ฌตฺติจตฺตเถน กมฺเมน
สตติวินยํ เทติ ฯ ตทา สมมุขาวินเยน จ สตติวินเยน จ วุปสนฺตํ
โหติ ฯ ทินฺเน ปน สตติวินเย ปฺน ตสฺมี ปุคฺคเถ กสฺสจि
อนฺวาทิ น รุหติ ฯ

ยทา อุมฺมตฺตโก ภิกฺขุ อุมฺมาทวเสน กเต อสฺสามณฺเเก
อหฺมจาเร สรตายสฺมา เอวรूपิ อาปตฺตินฺติ ภิกฺขุหิ วุจฺจมาโน
อุมฺมตฺตเถน เม อาวุโส เอตํ กตํ นาหนตฺตํ สรามิตฺติ ภณฺนุโตปิ
ภิกฺขุหิ โจทฺธิยมาโนว ปฺน อโจทฺนตฺถาย อมฺพุหฺวินยํ ยาจติ
สจฺโฆ จสฺส ฌตฺติจตฺตเถน กมฺเมน อมฺพุหฺวินยํ เทติ ฯ ตทา
สมมุขาวินเยน จ อมฺพุหฺวินเยน จ วุปสนฺตํ โหติ ฯ ทินฺเน
ปน อมฺพุหฺวินเย ปฺน ตสฺมี ปุคฺคเถ กสฺสจิ ตปฺปจฺจยา
อนฺวาทิ น รุหติ ฯ

ยทา ปน ปาราชิกเณ ปาราชิกสามนฺเตน วา

*เล่มที่ ๕ เทวทหคฺควณณนา หน้า ๕๕๒

โจทียมานสฺส อณฺเณนาณฺณํ ปฏิจฺจโรโต ปาปฺสฺสขนฺนตฺยา ปาปฺยสฺส
ปฺกุกฺคสฺส สจายฺ อจฺฉินฺนโมโล ภาวฺสฺสตีฯ สมฺมา วตฺติตฺวา
โอสารณฺํ ลภฺสฺสตีฯ สเจ ฉินฺนโมโลฯ อยฺเมวสฺส นาสฺนา ภาวฺสฺสตีตี
มณฺณมาโน สจฺโฆ ฌตฺติจตฺตฺเถน กมฺเมเน ตสฺส ปาปฺยสิกฺก
กโรตีฯ ตทา สมฺมุขาวินฺเยเน เจว ตสฺสปาปฺยสิกาเย จ วุปฺสนฺตํ
โหตีฯ เอวํ อานุวาทาธิกรณฺํ จตฺตฺหิ สมฺเถหิ สมฺมตฺติฯ

อาปตฺตธาธิกรณฺํ ตีหิ สมฺเถหิ สมฺมตฺติ สมฺมุขาวินฺเยเน จ
ปฏฺธิญฺญาตกรณฺเนน จ ติณฺนวตฺตฺถารเกเน จฯ ตสฺส สมฺมุขาวิน
วินฺเยเนว วุปฺสโม นตฺถิฯ ยทา ปน เอกสฺส วา ภิกฺขุโน
สนฺตฺติเก สจฺจกณฺณมชฺฉเณสุ วา ภิกฺขุ ลหุํ อาปตฺตี เทเสตี
ตทา อาปตฺตธาธิกรณฺํ สมฺมุขาวินฺเยเน ปฏฺธิญฺญาตกรณฺเนน จ
วุปฺสมฺมตฺติฯ ตตฺถ สมฺมุขาวินโย ตาว โย จ เทเสตีฯ
ยสฺส จ เทเสตี เตสํ สมฺมุขีภาโว ปฺกุกฺคสฺสสมฺมุขตาฯ เสถํ
วุตฺตฺนยเมวฯ ปฺกุกฺคสฺส จ กณฺณสฺส จ เทสนากาเล สจฺจก
สมฺมุขตา ปรีหายตีฯ ยมฺปเนตฺถ(๑) อหํ ภาเนเต อิตฺถนฺนํ
อาปตฺตี อาปนฺโนตี จฯ อาม ปสฺสสามิตฺติ จ ปฏฺธิญฺญาตฺยา
อายตี สํวเรยฺยาสิตี กรณฺํฯ ตํ ปฏฺธิญฺญาตกรณฺํ นามฯ
สจฺจมาทิสฺสปรีวาสาทิยาจนา ปฏฺธิญฺญา ปรีวาสาทินํ ทานํ
ปฏฺธิญฺญาตกรณฺํ นามฯ

๑ สฺตี.ฯ ม. ยา ปเนตฺถฯ

*เล่มที่ ๘ สามคามสุตฺตวณฺณนา หน้า ๕๕๓

เทวปฺกษชาตา ปน ฆณฺฑนการกา ภิกฺขุ พหุ

อสุสามณฺกํ อชฺฉมาจารํ จริตฺวา ปฺน ลชฺชชฺชเม อุปฺปนฺเน สเจ
มยํ อิมานํ อปฺตฺตีหิ อณฺวมณฺณํ การสุสาม ฯ สียาปี ตํ
อริกรณํ กกฺขลตาย สํวตฺเตยฺยาติ อณฺวมณฺณํ อปฺตฺติยา
การาปเน โทสํ ทิสฺวา ยทา ตินฺนวตฺถารกมฺมํ กโรนฺติ ฯ ตทา
อปฺตฺตาริกรณํ สมฺมุขาวินฺเยน จ ตินฺนวตฺถารเกน จ สมฺมตฺติ ฯ
ตตฺร หิ ยตฺตกา หตฺถปาสุปฺกตา น เม ตํ ขมตีติ เอวํ
ทิกฺกุจาวิกมฺมํ อกตฺวา ทุกฺกํ กมฺมํ ปฺน กาคพฺพิ กมฺมนฺติ
น อุกโกณฺเณติ นิตฺทมฺปิ โอกฺกนฺตา โหนฺติ ฯ สพฺเพสมฺปิ จเปตฺวา
ถุลลวชฺชณฺจ กิหิปฺภิสฺสยฺยตฺถจ สพฺพาปฺตฺติโย วุฏฺฐหนฺติ ฯ เอวํ
อปฺตฺตาริกรณํ ตีหิ สมฺเถหิ สมฺมตฺติ ฯ กิจฺจาริกรณํ เอเกน
สมฺเถน สมฺมตฺติ สมฺมุขาวินฺเยเนว ฯ

อิมานํ จตฺตาริ อริกรณานํ ยถานฺรูปํ อิมเห

สจฺจตฺติ สมฺเถหิ สมฺมตฺติ ฯ เตน วุตฺตํ อุปฺปนฺนุปฺปนฺนํ
อริกรณานํ สมฺถาย วุปฺสมาย สมฺมุขาวินฺโย ทาทพฺโพ ฯ เป ฯ
ตินฺนวตฺถารโกติ ฯ อยเมตฺถ วินิจฺจนฺโย ฯ วิตฺถาโร ปน
สมฺถกฺขนฺธเก(๑) อากโตเยว ฯ วินิจฺจโยปิสฺส สมฺนุตฺปาสาทิกาย
วุตฺโต ฯ

โย ปนายํ อิมสฺมี สุตฺเต อิทานนฺท ภิกฺขุ วิวทฺตีติ

*เล่มที่ ๘ เทวทหคฺคณณนา หน้า ๕๕๔

อาทิกโก วิตุถาโร วุตฺโต ๑ โส เอเตน นเยน สงฺเขปโต จ
วุตฺโตติ เวทิตพุโพ ๑ ตตฺถ ฌมฺโมติอาทิสฺสู สุตฺตฺนตฺตปริยาเยน
ดาว ทส กุสฺลคมฺมปฺปถา ฌมฺโม ๑ อกุสฺลคมฺมปฺปถา อฌมฺโม ๑ ตถาปี
จตุตฺตารโ สติปฏฺจจนาติ เหฏฺฐา อาคตา สุตฺตตีสโพิชฺชปฺกฺขิย-
ฌมฺมา ๑ ตโย สติปฏฺจจนา ตโย สมฺมปฺปชานา ตโย อิทฺธิปาทา
ฉ อินฺทฺริยานิ ฉ พฺลานิ อฏฺฐ โขชฺฌงฺกา นวฺงฺกิกโก มคฺโค
จาทิ ๑ จตุตฺตารโ อูปาทานา ปญฺจ นีวรณานิติ อาทโย
สงฺกิลิฏฺฐฌมฺมา จาทิ อัย อฌมฺโม ๑

ตตฺถ ยงฺกิลฺลิจิ เอกํ อฌมฺมโกฏฺฐจาสํ คเหตุวา อิมํ
อฌมฺมํ ฌมฺโมติ กริสฺสาม ๑ เอวํ อมฺหากํ อจฺจริยกุลํ นิยฺยานิกํ
ภวิสฺสตี ๑ มยฺลจ โลกเ ปากฺกฺวา ภวิสฺสามาติ ตํ อฌมฺมํ ฌมฺโมติ
อยนฺติ กเถนฺตา ฌมฺโมติ วิวทฺนฺติ ๑ ตเถว ฌมฺมโกฏฺฐจาสฺสุ
เอกํ คเหตุวา อฌมฺโม อยนฺติ กเถนฺตา อฌมฺโมติ วิวทฺนฺติ ๑

วินยฺปริยาเยน ปน ภูเตเนว วตฺตฺตฺนา โจเทตฺตฺวา สาริตฺตฺวา
ยถาปฏฺธิญฺญา ย กาคพุพฺพํ กมฺมํ ฌมฺโม นาม ๑ อฏฺฐเตน ปน
วตฺตฺตฺนา อโจเทตฺตฺวา อสारेตฺตฺวา อปฺปฏฺธิญฺญา ย กคฺคตฺตฺพุพฺพํ กมฺมํ
อฌมฺโม นาม ๑ เตสฺสุปี อฌมฺมํ ฌมฺโม อยนฺติ กเถนฺตา
ฌมฺโมติ วิวทฺนฺติ ๑ ฌมฺมํ อฌมฺโม อยนฺติ กเถนฺตา อฌมฺโมติ
วิวทฺนฺติ ๑

สุตฺตฺนตฺตปริยาเยน ปน รากฺวินโย โทสฺวินโย โมหวินโย ลํวโร

*เล่มที่ ๘ สามคามสุตฺตวณฺณนา หน้ ๕๕๕

ปหานํ ปฏิสงฺขาทิ อัยฺ วินโย นาม ๑ รากาทีนํ อวินโย
อสิวโร อปฺปหานํ อปฺปฏิสงฺขาทิ อัยฺ อวินโย นาม ๑ วินย-
ปริยาเยน วตฺตสมฺปตฺติ ฅตฺติสมฺปตฺติ อนุสฺสาวนสมฺปตฺติ สีม่า-
สมฺปตฺติ ปริสสมฺปตฺตีติ อัยฺ วินโย นาม ๑ วตฺตวิปตฺติ ๑เป ๑
ปริสวิปตฺตีติ อัยฺ อวินโย นาม ๑ เตสฺสปี ยงฺกิลฺลิจิ อวินยํ
อวินโย อยฺนตฺติ กเถนฺตทา วินโยติ วิวทฺนตฺติ ๑ วินยํ อวินโยติ
กเถนฺตทา อวินโยติ วิวทฺนตฺติ ๑

ชฺมมฺเนตฺติ สมฺนุชฺชิตพฺพาทิ ชฺมมรชฺชฺชฺ อฺนุชฺชิตพฺพาทิ
ฅาณน ฅํสิตพฺพาทิ อฺปปริกฺขิตพฺพาทิ ๑ สาท ปเนสทา ชฺมมฺเนตฺติ
อิติ โข วจฺจ อิมํ ทสชฺมมา อกฺสลา ทสชฺมมา กฺสลาติ
เอวํ มหาวจฺจโกตฺตสฺสฺสฺเต (๑) อากตฺตาติ วุตฺตทา ๑ สาท เอวํ วา
โหตฺ ๑ โย วา อิธ ชฺมโม จ วินโย จ วุตฺโต ๑ ยถา
ตฺตถ สเมตีติ ยถา ตาย ชฺมมฺเนตฺติยา สเมติ ๑ ชฺมโม ชฺมโม
โหติ ๑ อชฺมโม อชฺมโมว ๑ วินโย วินโยว โหติ ๑ อวินโย
อวินโยว ๑ ตถา ตนฺตติ เอวฺนตฺ อธิกรณํ วุปฺสเมตพฺพิ ๑
เอกจฺจานํ อธิกรณานนฺตติ อิธ วิวาทาธิกรณเมว ทสฺสฺสิดํ ๑
สมฺมุขาวินโย ปน น กิสฺมิณฺลิจิ อธิกรณน น ลพฺภตฺติ ๑

ตํ ปเนตฺติ ยสฺมา ทฺวิหิ สมเถหิ สมฺมตฺติ สมฺมุขาวินเยน
จ เยภฺยฺยสฺสีกาย จ ๑ ตสฺมา เภฏฺจาท มาติกาย จปีตฺตานุกฺกเมน

*เล่มที่ ๘ เทวทหคคุณณา หน้า ๕๕๖

อิทานิ สติวินยสฺส วาเร ปตฺเตปิ ตํ อวตฺวาว วิวาทาธิกรณสฺเสน
ดาว ทุคฺคิยสมถํ ทสฺเสนุโต กถณฺจानนฺท เขภฺยฺยสฺสิกาติ-
อาทิมาน ๑ ตตฺถ พหุตราติ อนฺตมโส ทฺวีหิ ตีหิปี อติเรกตรา ๑
เสสเมตฺถ เหภฺจฺจา วุตฺตนเยเนว เวทิตพฺพ ๑

อิทานิ เหภฺจฺจา อวิตถาริตํ สติวินยํ อาทํ กตฺวา
วิตถาริตาวเสสสมเถ ปฏฺธิปาฏฺฐิยา วิตถาเรตฺถ กถณฺจानนฺท
สติวินโยติอาทิมาน ๑ ตตฺถ ปาราชิกสามนฺเตน วาติ เทว
สามนฺตานิ ขนฺธสามนฺตญจ อาปตฺติสามนฺตญจ ๑ ตตฺถ
ปาราชิกาปตฺติกฺขนฺโร ๑ สงฺฆมาทิสเสสาปตฺติกฺขนฺโร ๑ อุลลจฺจย-
ปาจิตฺติยปาฏฺฐิเทสนียทุกฺกฏทฺพภาสิตาปตฺติกฺขนฺโรติ เอวํ ปุริมสฺส
ปจฺฉิมกฺขนฺธ ขนฺธสามนฺตํ นาม โหติ ๑ ปจฺมปาราชิกสฺส ปน
ปฺพพฺพภาเถ ทุกฺกฏ ๑ เสสานํ อุลลจฺจยนฺติ อิทํ อาปตฺติสามนฺตํ
นาม ๑ ตตฺถ ขนฺธสามนฺเต ปาราชิกสามนฺตํ วา กรุกาปตฺติ
นาม โหติ ๑ สรตฺยสฺมาติ สรตฺถ อายสฺมา ๑ เอกจฺจานํ
อธิกรณานนฺติ อธิ อนฺวาทาธิกรณเมว ทสฺสิตํ ๑

ภาสิตปริกฺขนฺตฺติ วาจาเย ภาสิตํ กาเยน จ
ปรกฺขนฺตํ ๑ ปริกฺกมิตฺวา กตฺนฺติ อตฺถ โถ ๑ เอกจฺจานนฺติ อธิอาปี
อนฺวาทาธิกรณเมว อธิปฺเปตํ ๑ ปฏฺธิณฺณาตกรณ เอกจฺจานนฺติ
อาปตฺตาทิกรณํ ทสฺสิตํ ๑

ทวาติ สหสา ๑ รวาติ อณฺณํ ภาณิตฺตกาเมน อณฺณํ

*เล่มที่ ๘ เทวทหฺวคฺควณฺณา หน้า ๕๕๘

โหตีติ เวทิตฺพุโป ๑

ฌยเม อานนฺท ฌมฺมา สารณียาติ เหฏฺฐา กลหฺวเสน
 สุตฺตํ อารทฺธํ ๑ อุปริ สารณียฌมฺมา อากตา ๑ อิติ ยถานุ-
 สนฺธินาว เทสฺนา อากตา โหตี ๑ เหฏฺฐา โกสมฺพิยฺสุตฺเต (๑)
 ปน โสตาปตฺติมคฺคสมฺมาทิฏฺฐิ กถิตา ๑ อิมสฺมํ สุตฺเต โสตาปตฺติ-
 ผลสมฺมาทิฏฺฐิ วุตฺตาคิ เวทิตฺพุพา ๑ อณฺฺนติ อปฺปสวาชฺช ๑
 อณฺฺนติ มหาสวาชฺช ๑ เสสเมตฺถ อุตฺตานตฺถเมวาคิ ๑
 สามกามสฺตฺตวณฺณา นิฏฺฐิตา ๑
 จตฺตถิ ๑

สุนกฺขตฺตสฺตฺตวณฺณา

เอวฺมเม สฺตฺนติ สุนกฺขตฺตสฺตฺตํ ๑ ตตฺถ อณฺฺณวาคิ
 อรหฺตฺตํ ๑ พฺยากตาคิ ชีณา ชาตีตฺติอาทีหิ จตฺตฺหิ ปเทหิ
 กถิตา ๑ อธิมาเนนาติ อปฺปตฺเต ปตฺตสณฺฺณโน ๑ อนธิกเต
 อธิกตสณฺฺณโน หุตฺวา อธิกตํ อเมหฺหิติ มาเนน พฺยากรีสฺสุ ๑
 เอวฺ เอตฺถ สุนกฺขตฺต ตถาคตฺตสฺส โหตีติ สุนกฺขตฺต
 เอตฺถ เอเตสํ ภิกฺขุณฺํ อณฺฺณํ พฺยากรเณ อิทํ จานํ
 เอเตสํ อวิฏฺฏํ อนฺฺชการํ ๑ เตนฺนิเม อนธิกเต อธิกตสณฺฺณโน ๑ หนฺนท
 เนสํ วิโสเชตฺวา ปากฺกํ กตฺวา ฌมฺมํ เทเสมีติ เอวณฺจ

*เล่มที่ ๕ เทวทหคคุณณา หน้า ๕๖๐

ภนฺเต อีเชว ปิณฺฑาย ปวิสธาคี วทนฺติ ฯ อลฺ อฺปาสกา
อชฺชาปี โว พหุณฺนํ ทินฺนนฺติ ฯ เตนฺหิ ภนฺเต อนฺโตวสุสฺ
อิชฺ วเสยฺยาธาคี อธิวเสตฺวา วิหารมคฺคํ ปุจฺฉิตฺวา วิหารํ
คจฺฉนฺติ ฯ ตตฺถ เสนาสนํ คเหตุว ปตฺตจิวร์ ปฏฺฐิตาเมนฺติ ฯ
ส่าย เอโก อาวาสโก เต ภิกฺขุ ปุจฺฉติ กตฺถ ปิณฺฑาย
จริตฺธาคี ฯ อสุกคามเตติ ฯ ภิกฺขาสมฺปนฺนาติ ฯ อาม เอวรูปา
นาม มนุสฺसानํ สทฺธา โหติ ฯ อชฺเชว นฺ โข เอเต เอทิสา
นิจฺฉมฺปิ เอทิสาคี ฯ สทฺธา เต มนุสฺสา นิจฺฉมฺปิ เอทิสา
เต นิสฺสาเยว อยํ วิหาโร วฑฺฒตีติ ฯ ตโต เต ปฺสฺกุณฺทิกา
ปฺนปฺปฺนํ เตสํ วณฺณํ กเถนฺติ ฯ ทิวสวเสสฺ กเถตฺวา รตฺติมฺปิ
กเถนฺติ ฯ เอตฺตวตฺตา อิจฺฉาจาเร จิตฺตฺส ลีลํ นิกฺขนฺตํ โหติ
อุทฺธํ ผลิตํ ฯ(๑) เอวํ โลกามีสารมฺมุตฺโต เวทิตฺพุโป ฯ

อิทานิ อานนฺชสมาปตฺติลาภิอริมานิกํ ทสฺเสนฺโต จานํ
โฆ ปเนตฺนฺติอาทิมาห ฯ อานนฺชริมฺมุตฺตฺสาคี กิเลสฺสิขฺชน-
วิรหิตาสฺ เหฏฺฐิมาสฺ ฉสฺ สมาปตฺตีสุ อริมฺมุตฺตฺส ตนฺนินฺนฺส
ตคฺครุโน ตปฺปพฺภการสฺส ฯ เส ปวฺตฺเตติ ตํ ปวฺตฺตํ ฯ
ฉสมาปตฺติลาภิโน หิ อริมานิกสฺส ปณฺจกามคฺฉามิส พนฺธนา
ปตฺติปณฺฑุปลาโส วิย อฺปฏฺฐาคี ฯ เตนฺเต วุตฺตํ ฯ

อิทานิ อากิณฺณญฺญาตฺนสมาปตฺติลาภิโน อริมานิกสฺส
#๑ ฎีกา ฯ ผลิตํ ฯ

*เล่มที่ ๕ เทวทหคควณณา หน้า ๕๖๒

กถิต๑ สุกขวิปสสกสส ปน อธิมานิกสสาปี จีณาสวสสาปี
น กถิต๑ เตลล ทุวินนมปี นิมลล ทสเสตุ อิม เตสน
อารภ๑ ต ปน ปฏิกขิตต๑ สมาสตติลาภโน หิ อธิมานิกสส
นิมเส กถิต๑ สุกขวิปสสกสสาปี อธิมานิกสส กถิต๑
โหติ๑ สมาสตติลาภโน จ จีณาสวสส กถิต๑ สุกขวิปสสกสส
จีณาสวสสาปี กถิต๑ โหติ๑ เอเตลล ปน ทุวินน กิกขุณ
สปปายาสปปายี กถิต๑ อิม เตสน อารภ๑

ตตถ ลียา ปุณฺณชนสส ตาว อารมมณ อสปปายี
โหตุ๑ จีณาสวสส กถิต๑ อสปปายนติ๑ ยทเคน ปุณฺณชนสส
อสปปายี๑ ตทเคน จีณาสวสสาปี อสปปายเมว๑ วิลล นาม
ชานิตฺวา ขาทิตมปี อชานิตฺวา ขาทิตมปี วิสเมว๑ น หิ
จีณาสเวนปี อห จีณาสโวติ อลฺลวเตน ภวิตพพ๑ (๑) จีณาสเวนปี
ยตฺตปฺยตฺเตเนว ภวิตฺว ฏฏติ๑

ตตถ สมณนาติ พุทฺธสมณน๑ ฉนฺทราคพฺยาปาเทนาคี
โส อวิชฺชาสงฺขาโต วิสโทโส ฉนฺทราเคน จ พฺยาปาเทน จ
รฺูปติ กฺูปติ๑ อสปปายานีติ อวทฺธิกรานี อารมมณานี๑
อนฺทฺธเสยฺยาคี โสเสยฺย มึลาเปยฺย๑ สอุปาทิสฺสนฺติ สคหณเสลล
อุปาทิตพพ กณฺหิตพพ อธิ อุปาทิตี วุตต๑ อนลล จ
เต อนฺตรายายาคี ชีวิตนฺตรายี เต กาคู อสมตฺถ๑ รโชสุกนฺติ

*เล่มที่ ๕ อานนชสปปายสูตรวณณา หน้า ๕๖๕

มณโฑทิม วเสน ทสฺเสนโต วณฺเจติฯ เอวํ กามาปี อนิจฺจาติ-
สภาวํ นิจฺจาทิวเสน ทสฺเสนตา วณฺเจนฺตติ วณฺจนกฺกุเจนปี
มายากตฺนฺติ วุตฺตาฯ พาลลาปนฺนฺติ มยฺหํ ปฺตุโตฯ มยฺหํ ธีตา
มยฺหํ หิรณฺณํฯ มยฺหํ สุวณฺณนฺติ เอวํ พาลานํ ลาปนโต
พาลลาปนํฯ ทิฏฺฐชรมฺมิกา กามาติ มานุสกา ปญฺจกามคฺฌาฯ
สมฺปรายิกาติ เต จเปตฺวา อวเสสาฯ ทิฏฺฐชรมฺมิกา กามสฺสฺวาติ
มานุสเก กามे อารพฺภ อฺปฺปนฺนสฺสฺวาฯ อุกฺขเมตํ มारเชยฺยนฺติ
เอเต กามา จ กามสฺสฺวา จ อุกฺขมฺปี มारเชยฺยํฯ เยหิ
อุกฺขเมตํ คหิตํฯ เตสํ หิ อฺปฺริ มาโร วสํ วตฺเตติฯ ตํ
สนฺชาย อุกฺขเมตํ มारเชยฺยนฺติ วุตฺตํฯ

मारसुत्तुं विसोद्यति सोऽपि यथा ज्ञाप्यते विसो ज्ञाप्यते
पञ्चविसो विसो पञ्चविसोฯ सूरानं विसो सूरविसो
वृज्जतिฯ एवํ येहि एते कमा कहिताฯ तेसं अ्पि माโร
वसं वत्तेतिฯ तं स्नचय मारसुत्तुं विसो वत्तेत्तंฯ
पञ्च पन कम्मण्णे निवापिच्छं विय विपक्तिरुतो माโร कज्जति
येहि पन ते कहिताฯ तेसं अ्पि माโร वसं वत्तेतिฯ
तं स्नचय मारसुत्तुं निवापिच्छं वत्तेत्तंฯ यथा ज्ञ यत्तु हत्तिओत्तो वसं
वत्तेत्तेत्तंฯ सो हत्तिओत्तो ओत्तोओत्तो ओत्तोओत्तो वृज्जतिฯ एवํ
येहि एते कमा कहिताฯ तेसु माโร वसं वत्तेतिฯ तं स्नचय मारसुत्तुं
ओत्तोओत्तो वत्तेत्तंฯ

*เล่มที่ ๕ เทวทหคคุณณา หน้า ๕๖๖

เอตถาติ เอเตสุ กามesu ๑ มานสาติ จิตตสมภูตา ๑ ตตถ
สียา ทูวิเช ตาว กามे อารพภ อภิขุฆานลกขณา อภิขุฆา
กรณตตริยลกขโณ สารมโภ จ อุปปชชต ๑ พยาปาโท กถ
อุปปชชตตี ๑ มมายิเต วตถุมหิ อจฺฉินฺเนปิ โสจฺฉนฺติ ๑ ฉินฺเนปิ
โสจฺฉนฺติ ๑ อจฺฉินฺนสลฺลนฺปิ โสจฺฉนฺติ ๑ โย เอวรูป จิตตสฺส
อาฆาโต ปฏิกฺขมาโณติ เอว อุปปชชต ๑ เตว อริยสาวกสฺสาติ เต
อริยสาวกสฺส ๑ วกาโร อากมสนฺธิมตฺตํ โหติ ๑ อธิ มนฺุสิกฺขโตติ
อิมสฺมี สาสเน สิกฺขนตสฺส เต ตโยปิ กิเลสา อนตฺตรายกรา
โหนติ ๑ อภิภุยฺย โลกนฺติ กามคฺคณโลกํ อภิภวิตฺวา ๑ อธิภูจาย
มนสาติ ฆานารมมณฺจิตฺเตน อธิภูจหิตฺวา ๑ อปริตตฺนฺติ
กามาวจรจิตฺตํ ปริตตํ นาม ๑ ตสฺส ปฏิกฺเขเปน มหคฺคตํ อปริตตํ
นาม ๑ ปมาณนฺติปิ กามาวจรเมว ๑ รูปาวจรํ อรูปาวจรํ ๑
อุปฺปมาณํ ๑ สุภาวิตนฺติ ปนฺ เอตํ กามาวจรานํ นามํ น
โหติ ๑ โลกุตฺตรสฺเสเวตํ นามํ ๑ ตสฺมาเอตสฺส วเสน อปริตตํ
อุปฺปมาณํ สุภาวิตนฺติ สพฺพโลกุตฺตรเมว วญฺญูติ ๑

ตพฺพหุลวิหาริโนติ กามปฏิกฺพาหเนน ตเมว ปฏฺิปปํ พหุล
กตฺวา วิหรนตสฺส ๑ आयตเน จิตฺตํ ปสฺสิตฺตีติ การเณ
ปสฺสิตฺตี ๑ กิ ปเนตถ การณํ ๑ อรหตฺตํ วา ๑ อรหตฺตสฺส วิปสฺสนํ
วา ๑ จตฺตถชฺฆานํ วา ๑ จตฺตถชฺฆานสฺส อุปฺจาริ วา ๑ สมฺปสาเท
สตีติ เอตถ ทูวิโช สมฺปสาโท อธิโมกฺขสมฺปสาโท จ ปฏฺิลาภ-

*เล่มที่ ๕ อานนชสปปายสูตรวณณา หน้า ๕๖๗

สมปสาโท ฯ อรหตตสฺส หิ วิปสฺสนํ ปฏฺฐเปตฺวา วิหฺรโต
 มหาภูตาทิสฺส อุปฏฺฐหนฺเตสฺส เยนิเม นีหาเรณ มหาภูตา
 อุปฏฺฐหนฺติ อุปาทายรูปา อุปฏฺฐหนฺติ นามรูปา อุปฏฺฐหฺติ ฯ
 ปจฺจยา สพฺพธา อุปฏฺฐหนฺติ สลฺกขณารมฺมณา วิปสฺสนา
 อุปฏฺฐหฺติ ฯ อชฺเชว อรหตฺตํ คณฺหิสฺสสามิตฺติ อปฺปฏิลทฺเชยฺเว
 อาสา สนฺติภูจฺติ ฯ อธิโมกฺขํ ปฏฺฐิลภฺติ ฯ ตตฺถยชฺฌานํ วา ปาทกํ
 กตฺวา จตฺตถชฺฌานตฺถาย กสิณฺปริกมฺมํ กโรนฺตสฺส นีวรณ-
 วิกขมฺภนาทีนํ สมนุสฺสโต เยนิเม นีหาเรณ นีวรณา
 วิกขมฺภนฺติ ฯ กิเลสา สนฺนีสีหนฺติ ฯ สติ สนฺติภูจฺติ ฯ สงฺขารกตฺ
 วา วิภูตํ ปากฺกํ หุตฺวา ทิพฺพจกฺขุกสฺส ปรโลโก วิย อุปฏฺฐาติ ฯ
 จิตฺตฺปปาโท เลปปีณฺเฑ ลกฺกมาโน วิย อุปจฺจาเรณ สมาริยฺติ
 อชฺเชว จตฺตถชฺฌานํ นิพฺพตฺเตสฺสามิตฺติ อปฺปฏิลทฺเชยฺเว อาสา
 สนฺติภูจฺติ ฯ อธิโมกฺขํ ปฏฺฐิลภฺติ ฯ อโย อธิโมกฺขสมฺปสาโท นาม ฯ
 เอตฺสฺมี สมฺปสาเท สติ ฯ โย ปน อรหตฺตํ วา ปฏฺฐิลภฺติ
 จตฺตถชฺฌานํ วา ฯ ตสฺส จิตฺตํ วิปฺปสฺสนํ โหติเยว ฯ อธิ
 ปน อายตเน จิตฺตํ ปสฺสิตฺติ วจนฺโต อรหตฺตวิปฺปสฺสนาย
 เจว (๑) จตฺตถชฺฌานุปจฺจารสฺส จ ปฏฺฐิลโก ปฏฺฐิลภฺตสมฺปสาโทติ
 เวทิตฺตฺโพ ฯ วิปฺปสฺสนา หิ ปญฺญาย อธิมฺจฺจนสฺส การณํ
 อุปจฺจาร์ อานนชฺสมาปตฺติยา ฯ
 # ๑ ม. อรหตตสฺส วิปฺปสฺสนาย เจว ฯ

*เล่มที่ ๕ เทวทหคควณณา หน้า ๕๖๘

เอตริหิ วา อานณชฺชํ สมาเป็นชชติ ฯ ปญญา ย วา อธิมุจตีติ
 เอตถ เอตริหิ วา ปญญา อธิมุจติ ฯ อานณชฺชํ วา
 สมาเป็นชชตีติ เอวํ ปทปริวตฺตํ กถวา อตุโถ เวทิตพฺโพ ฯ
 อิหํ หิ วุตฺตํ โหติ ตสฺมี สมนฺสาเท สติ เอตริหิ วา
 ปญญา อธิมุจติ ฯ อรหตฺตํ สจฺฉิกโรตีติ อตุโถ ฯ ตํ
 อนภิสมฺภุณฺโณ อานณชฺชํ วา สมาเป็นชชติ ฯ อถวา ปญญา
 วา อธิมุจตีติ อรหตฺตมกฺกํ ภาเวติ ฯ ตํ อนภิสมฺภุณฺโณ อานณชฺชํ
 วา สมาเป็นชชติ ฯ อรหตฺตมกฺกมฺปี ภาเวตุ อสฺกโกนฺโถ เอตริหิ
 จตฺสจฺจํ วา สจฺฉิกโรติ ฯ ตํ อนภิสมฺภุณฺโณ อานณชฺชํ วา
 สมาเป็นชชตีติ ฯ

ตตฺรารยํ นโย อิธ ภิกฺขุ ตตฺติยชฺฌานํ ปาทกํ กถวา
 จตฺตถชฺฌานสฺส กสิณฺปริกมฺมํ กโรติ ฯ ตสฺส นีวรณา
 วิกฺขมฺภณฺติ ฯ สติ สนฺติภูจติ ฯ อุปจาเรน จิตฺตํ สมาริยตีติ ฯ
 โส รุปารูปํ ปริกฺคณฺหาตีติ ฯ ปจฺจยํ ปริกฺคณฺหาตีติ ฯ สลกฺขณา-
 รมฺมณิกวิปสฺสนํ (๑) ววตฺถเปตีติ ฯ ตสฺส เอวํ โหติ อุปจาเรน
 เม ฌานํ วิเสสภากิยํ ภเวยฺย ฯ ติฏฺฐจฺจ วิเสสภากิยตา
 นิพฺเพชภากิยตํ (๒) กริสฺสามีติ วิปสฺสนํ วทฺเตตฺถวา อรหตฺตํ
 สจฺฉิกโรตีติ ฯ เอตถเกณฺสฺส กิจฺจํ กตํ นาม โหตีติ ฯ อรหตฺตํ
 สจฺฉิกาทู อสฺกโกนฺโถ ปน ตโต ออสฺกกิตฺมานโส อนฺตรธา
 # ๑ ม. สลฺกฺขณารมฺมณิกวิปสฺสนํ ฯ ๒ นิพฺเพชภากิยํ นํ ฯ

*เล่มที่ ๕ อานนชสปปายสตุตตวณณา หน้า ๕๖๕

น คิฏฐติ ฯ จตุตถชฌานํ สสมาปชชติเยว ฯ ยถา กิ ฯ ยถา
ปรีโส (๑) วนมहींत् ञ्मात्सुसामीत् สत्त्ति คเหตุวา อนุพนุชनुโต
สเจ ตํ ฆาत्เตत्ติ ฯ สกกลคามวาสिनो โฆสยติ อสกุโกนุโต ปน
อนุตรามकुके สत्สโคธาत्तो ชุत्तुकमिते ฆาत्เตत्तวา กาชं पुत्तेत्तวา
เอत्ติเยว ฯ

ตถา ปรีสत्ส สत्त्ติ คเหตุวา วนมहींसानุพนุชन्नํ วिय
อิมत्ส ภูกขุโน ตติยชฌานํ ปาทกํ กตุวา จตุตถชฌานत्ส
ปริกมมกรณं ฯ วนมहींสฆาत्ตन्नํ วिय นีวรนวิกขมภนาทีน
สมนุปลत्สโต วิเสสภากियํ ภูเวยย ฯ คิฏฐत् วิเสสภากियตา ฯ
นิพเพสภากियํ นํ กริสุसामीत् วิปลत्สन्नํ วฆุฆेतตวา อรหत्ตत्ส
สจฺจิกกรณं ฯ มहींत् ฆาत्เตत्ตु อสกุโกนุत्ส สอนุตรามकुके
สत्สโคธาत्तो ชุत्तुकमिते ฆาत्เตत्तวา กาชं पुत्तेत्तวา कमन्नํ
วिय อรหत्ตํ สจฺจิกกัตตุ อสกุโกนุत्ส ตโต โอสกุกิตฺตวา
จตุตถชฌานสสมาปชชन्नํ เวทิตพพํ ฯ มकुคภาวนาจตุสจ-
สจฺจิกิริยโยชนาสุปี เอเสว นโย ฯ

อิทานิ อรหत्ตํ สจฺจิกกัตตุ อสกุโกนุत्ส นินพพตตภูจจानํ
ทสฺเสนุโต กายत्ส ภูทาทอิอาทิมาท ฯ ตตถ ยนฺติ เยน
การณน ตํ สํวตฺตนิกํ วิญญาณํ อสฺส อานนชูปคํ ฯ ตํ การณं
วิชชตีติ อตุโถ ฯ เอตถ จ ตํสํวตฺตนิกนฺติ ตสฺส ภูกขุโน
๑. ส. ยถา กิ ปรีโส ฯ

*เล่มที่ ๕ เทวทหคควณณา หน้า ๕๙๐

ส้วตตนิกั ๑ เยน วิปากวิญญาณน โส ภิกขุ ส้วตตติ นิพพตตติ
 ตั วิญญาณั (๑) อานนชูปคณติ กุสลาเนนชสภาวั อูปคตั
 อสส ๑ ตาทิสเมว ภเวยยาติ อตุโถ ๑ เกจิ กุสลวิญญาณั
 วทนติ ๑ ยั ตสส ภิกขุโน ส้วตตนิกั อูปตตติเหตุภูต
 กุสลวิญญาณั อานนชูปคั อสส ๑ วิปากกาเลปี ตันามิกเมว
 อสสาติ อตุโถ ๑ โส ปนายมตุโถ ปุณณเจ สงขาริ
 อภิสงขโรติ ๑ ปุณณูปคั โหติ วิญญาณั ๑ อปุณณั เจ สงขาริ
 อภิสงขโรติ ๑ อานนชูปคั โหติ วิญญาณนติ (๒) อิมินา นเยน
 เวทิตพุโพ ๑ อานนชสปายาติ อานนชสส จตตถชฌานสส
 สปายา น เกวลจ สา อานนชสเสว ๑ อุปริ อรหตตสสาปี
 สปายาว อูปการภูตาเยวาติ เวทิตพุพา ๑ อิติ อิมสมิ
 ปจมานนชเช สมาเป็นติวเสน(๑) โอสกุกนา กถิตา ๑

อิติ ปฐิสณจิกขตีติ จตตถชฌานั ปตวา เอวั
 ปฐิสณจิกขติ ๑ อัย หิ ภิกขุ เหฏฐิเมน ภิกขุณา ปณณวนุตตโร
 ตสส จ ภิกขุโน อตุตโน จาติ ทูวินนมปิ กมมภูจจัน เอกโต
 กตวา สมมสติ ๑ ตพพหุลวิหาริโนติ รูปปฐิพาหนน ตเมว
 ปฐิปัท พหุล กตวา วิหรนตสส ๑ อานนชั สมาเป็นชชตีติ
 อากาसानนจายตนาเนนชั สมาเป็นชชติ ๑ เสสิ ปุริมสทิสเมว ๑

#๑ ม. สมาริวเสน ๑

*เล่มที่ ๕ อานนฺชสฺปายสุตฺตวณฺณนา หน้า ๕๗๑

ยถา จ อธิฯ เอวํ สพฺพตฺถ วิเสสฺมตฺตเมว ปน วกฺขาม ฯ
 อิติ ปฏฺิสถฺยจิกฺขตฺติ วิญฺญาณญฺายตฺนํ ปตฺวา เอวํ
 ปฏฺิสถฺยจิกฺขติฯ อยฺยหิ เหนฺจฺจา ตีหิ ภิกฺขุหิ ปญฺญวณฺตฺตโร
 เตสํ จ ภิกฺขุณฺ อตฺตโน จาติ จตฺนุนฺมปี กมฺมกฺุจฺจัน อฺกโต
 กตฺวา สมฺมสฺติฯ ยตฺเถตา อปฺริเสสา นฺริชฺฉนฺนตฺติ ยํ
 อากิลฺยจฺญายตฺนํ ปตฺวา เอตา เหนฺจฺจา วุตฺตา สญฺญา
 นฺริชฺฉนฺนติฯ เอตํ สนฺตํ เอตํ ปณฺีตฺนติ เอตํ องฺกสฺนตฺตาย
 อารมฺมณฺสฺนตฺตาย จ สนฺตํฯ อตฺปฺกฺกุเจน ปณฺีตํฯ ตพฺพหุล-
 วิหาริโนติ ตาสํ สญฺญานํ ปฏฺิพาหเนน ตเมว ปฏฺิปทํ พหุลํ
 กตฺวา วิหรนฺตฺสฺสฯ อิมสฺมี ปจฺมากิลฺยจฺญายตฺเน สฺมาชีวเสน
 โอสกฺกนา กถิตาฯ

อิติ ปฏฺิสถฺยจิกฺขตฺติ ตํ วิญฺญาณญฺายตฺนเมว ปตฺวา เอวํ
 ปฏฺิสถฺยจิกฺขติฯ อยฺ หิ เหนฺจฺจา จตฺุหิ ภิกฺขุหิ ปญฺญวณฺตฺตโร เตสํ
 จ ภิกฺขุณฺ อตฺตโน จาติ ปญฺจนฺนมฺปี กมฺมกฺุจฺจัน อฺกโต
 กตฺวา สมฺมสฺติฯ อตฺเตน วา อตฺตนิเยน วาติ อหํ มมาติ
 คเหตุพฺเพน สฺญลํ ตฺจจฺจํ ริดฺตํฯ เอวเมตฺถ ทฺวิโกฏฺิกา สฺญลตฺตา
 ทสฺสิตาฯ ตพฺพหุลวิหาริโนติ เหนฺจฺจา วุตฺตปฏฺิปทญฺจ อิมญฺจ
 สฺญลตฺตาปฏฺิปทํ พหุลํ กตฺวา วิหรนฺตฺสฺสฯ อิมสฺมี ทฺติยา-
 กิลฺยจฺญายตฺเน วิปฺสฺสนาวเสน โอสกฺกนา กถิตาฯ

อิติ ปฏฺิสถฺยจิกฺขตฺติ วิญฺญาณญฺายตฺนเมว ปตฺวา เอวํ

*เล่มที่ ๘ เทวทหฺวคฺควณฺณา หน้า ๕๗๒

ปฏิสณฺจิกฺขติ ฯ อัยฺ หิ เหนฺจฺจา ปญฺจหิ ภิกฺขุหิ ปญฺจวณฺตโร
 เตสํ จ ภิกฺขุณฺ อตฺตโน จาติ ฉนฺนํปปี กมฺมญฺจฺจํ เอกโต
 กตฺวา สมนฺสติ นานํ กฺวจินิ ฯ กสฺสจฺจิ กิณฺจน กิสฺมิณฺจิ
 น จ มม กฺวจินิ ฯ กิสฺมิณฺจิ กิณฺจนํ นตฺถิติ เอตฺถ ปน
 จตุโกฏฺฐิกา สฺสณฺดา กถิตา ฯ กถํ ฯ อัยฺ หิ นานํ
 กฺวจินิตี กฺวจิ อตฺตานํ น ปสฺสตี ฯ กสฺสจฺจิ กิณฺจน กิสฺมิณฺจิ
 อตฺตโน อตฺตานํ กสฺสจฺจิ ปสฺส กิณฺจนภาเว อุปนตฺพุพฺพํ น
 ปสฺสตี ฯ อตฺตโน ภาตฺธิญฺจฺจเน ภาตฺธี สหายญฺจฺจเน สหายํ
 ปริกฺขารญฺจฺจเน วา ปริกฺขารํ มลฺลิตฺวา อุปนตฺวา
 อุปนตฺพุพฺพํ น ปสฺสตีติ อตฺโถ ฯ น จ มม กฺวจินิตี เอตฺถ
 มมสทฺทํ ตาว จเปตฺวา น จ กฺวจินิ ปสฺส อตฺตานํ
 ปสฺสตีติ อยมตฺโถ ฯ อิทานิ มมสทฺทํ อหริตฺวา มม กิสฺมิณฺจิ
 กิณฺจนํ นตฺถิติ โส ปสฺส อตฺตา มม กิสฺมิณฺจิ กิณฺจนภาเว
 อตฺถิติ น ปสฺสตี ฯ อตฺตโน ภาตฺธิญฺจฺจเน ภาตฺธี สหายญฺจฺจเน
 สหายํ ปริกฺขารญฺจฺจเน วา ปริกฺขารนฺติ กิสฺมิณฺจิ จาเน
 ปสฺส อตฺตานํ อิมินา กิณฺจนภาเวเน อุปนตฺพุพฺพํ น
 ปสฺสตีติ อตฺโถ ฯ เอวมยํ ยสฺมา เนว กตฺถจฺจิ อตฺตานํ
 ปสฺสตี น ตํ ปสฺส กิณฺจนภาเว อุปนตฺพุพฺพํ ปสฺสตี น
 ปสฺส อตฺตานํ ปสฺสตี น ปสฺส อตฺตานํ อตฺตโน จ
 กิณฺจนภาเว อุปนตฺพุพฺพํ ปสฺสตี ฯ ตสฺมา อัยฺ สฺสณฺดา

*เล่มที่ ๕ อานนชสปปายสุตตวณณา หน้า ๕๗๓

จตุโกฏิกาคี เวทิตพพาฯ ตพพหุลวิหาริโนติ เหฏฐา วุตตปฏิปัท
จ อิมิ ตุโกฏิกสุณตตยจ พหุล กตฺวา วิหรนตฺสฯ
อิมสฺมี ตตฺยาคิณฺจณฺยตเนปี วิปฺสฺสนาวเสเนว โอสกฺกนา
กถิตาฯ

อิติ ปฏิสณฺจิกฺขตฺติ อากิณฺจณฺยตนํ ปตฺวา เอว
ปฏิสณฺจิกฺขติฯ อยณฺหิ เหฏฐา ฉหิ ภิกฺขุหิ ปณฺณวณฺตตโร
เตสณฺจ ภิกฺขุณํ อตฺตโน จาติ สตฺตณฺนมนฺปี กมฺมภูจันํ เอกโต
กตฺวา สมฺมสฺติฯ ยตฺเถตา อปริเสสา นฺริชฺฌนฺตฺติ ย
เนวสณฺณานาสณฺยตนํ ปตฺวา เอตฺถ เอตา เหฏฐา วุตฺตา
สพฺพสณฺญา นฺริชฺฌนฺติฯ ตพพหุลวิหาริโนติ ตาสิ สณฺณานํ
ปฏฺยพาทเนน ตเมว ปฏฺยปัท พหุล กตฺวา วิหรนตฺสฯ อิมสฺมี
เนวสณฺณานาสณฺยตเน สมာชิวเสน โอสกฺกนา กถิตาฯ

โน จสฺส โน จ เม สฺยาคิ สเจ มยฺหิ ปฺพเพ
ปณฺจวิธํ กมฺมวณฺณํ น आयุหิตํ อสฺสฯ ยํ เม อิทํ เอตฺรหิ
เอวํ ปณฺจวิธํ วิปាកวณฺณํฯ เอตมฺเม น สฺยิ นปฺปวตฺเตยฺยาคิ
อตุโถ น เจ ภวิสฺสตฺติ สเจ เอตฺรหิ ปณฺจวิธํ กมฺมวณฺณํ
 आयุหิตํ น ภวิสฺสติ ตสฺมี อสฺติ อนากเต เม ปณฺจวิธํ
 วิปាកวณฺณํ น ภวิสฺสติฯ ยตฺตถิ ยํ ภูตํ ตํ ปชฺหามิตี
 ยํ อตฺถิ ยํ ภูตํ เอตฺรหิ ขนฺธปณฺจกํฯ ตํ ปชฺหามิฯ เอวํ
 อฺเปกฺขํ ปฏฺยลภฺตฺติ โส ภิกฺขุ เอวํ วิปฺสฺสนูปेกฺขํ ลภฺตฺติ

*เล่มที่ ๕ เทวทหคคุณณนา หน้า ๕๗๔

อตุโถฯ ปรินิพพาเยย นุ โจ โส ฆนเต ภิภุ น วา
ปรินิพพาเยยชาติ ก็ ปุจณามิตี ปุจณติฯ ตติยชฌานํ ปาทกํ
กตุวา จิตตส อรหตตมปิ โอสกุกนาปี ปฎิปทาปี ปฎิสนุธิปี
กถิตาฯ ตถา จตุตถชฌานาทีนิ ปาทกานี กตุวา จิตานํฯ
เนวสณณานาสณณายตน์ ปาทกํ กตุวา จิตตส น กิณฺจ
กถิตํฯ ตํ ปุจณามิตี ปุจณติฯ อเปตถาติ อปี เอตถฯ โส ตํ
อุเปกขํ อภินนุทตีติ โส ตํ วิปสฺสนูปกขํ ตณฺหาทิกฺขิอภินนุทนาท
อภินนุทตีฯ เสสปททวยปี เอเสว นโยฯ ตนฺนีสฺสิตํ โหติ
วิญฺญาณนฺติ วิญฺญาณํ วิปสฺสนานีสฺสิตํ โหติฯ ตทูปาทานนฺติ ынตํ
วิญฺญาณํ ตนฺตสฺส อุปาทานคหณํ นาม โหติฯ สอุปาทาโนติ
สททโณ น ปรินิพพายตีติ วิปสฺสนาย สาลโย ภิภุ มม
สาสเน น ปรินิพพายตีฯ โย ปน วิหารปริเวณอุปฏฺฐากาทิส
สาลโยฯ ตสฺมี วตตพพเมว นตฺถิตี ทสฺเสตีฯ กหํ ปนาติ
กตุถ ปนฯ อุปาทิยมาโน อุปาทิยตีติ ปฎิสนุธิ คณฺหมาโน
คณฺหาติฯ อุปาทานเสฏฺฐํ กิร โส ฆนเตติ ฆนเต โส กิร
ภิภุ กเหตุพพฏฺฐานํ เสฏฺฐํ อุตตมภวํ (๑) อุปาทิยตีฯ เสฏฺฐภเว
ปฎิสนุธิ คณฺหาตีติ อตุโถฯ อิมินา ตสฺส ภิภุโน
ปฎิสนุธิ กถิตาฯ อิทานีสฺส อรหตตํ กเถตุ อิทานนุทาทิ-
อาทิมาทฯ

๑ ม. อุตตมํ อุตตมภวํฯ

*เล่มที่ ๘ อานนชสปปายสูตรวณณา หน้า ๕๗๕

นิสสัย นิสสัยาติ ตํ ตํ समाปตฺตี นิสสัยฯ โอมสฺส นิตฺตธรรมา
อกุขาตาติ โอมตฺรณํ กถิตํฯ ตตฺติยชฺฌานํ ปาทกํ กตฺวา
จิตฺตภิกฺขุโน โอมนิตฺตธรรมา กถิตาฯ เปฯ เนวสญฺญานาสญฺญาตฺตํ
ปาทกํ กตฺวา จิตฺตภิกฺขุโน โอมนิตฺตธรรมา กถิตาติ วทติฯ

กตโม ปน ฆนฺเต อริโย วิโมกฺโขติ อิทฺ กิํ ปุจฺจติฯ
สมปาตฺตี ตาว ปทฺฐจฺานํ กตฺวา วิปฺสฺสนํ วทฺเตตฺวา อรหฺตฺตํ
คณฺหนฺโต ภิกฺขุ นาวํ วา อุมฺปาทีนํ วา นิสสัย มโหฆํ
ตริตฺวา ปารี กจฺฉนฺโต วีย น กิลมฺติฯ สุกฺขวิปฺสฺสโก ปน
ปภินฺนคตฺวาเร สมฺมสฺติตฺวา อรหฺตฺตํ คณฺหนฺโต พานฺุพลน
โสติ นินฺทิตฺวา ปารี กจฺฉนฺโต วีย กิลมฺติฯ อิติ อิมสฺส
สुकฺขวิปฺสฺสคตฺส อรหฺตฺตํ ปุจฺจามิติ ปุจฺจติฯ อริยสาวกอติ
สुकฺขวิปฺสฺสโก อริยสาวม อยฺยหิ เภจฺจา ภิกฺขุหิ ปญฺณวณฺตโร
เตสญฺจ ภิกฺขุณฺ อตฺตโน จาติ นวณฺนํปิ กมฺมฏฺจฺานํ เอกโต
กตฺวา สมฺมสฺติฯ เอส สกฺกาโย ยาวตา สกฺกาโยติ ยตฺตโก
เตญฺมกาวฏฺฐสฺสงฺขาโต สกฺกาโย นาม อตฺถิฯ สพฺโพปิ โส เอส
สกฺกาโย น อิตฺ ปรี สกฺกาโย อตฺถิติ ปฏฺิสถฺยจิกฺขติฯ

เอตํ อมตํ ยทิตํ อนุปาทา จิตฺตสฺส วิโมกฺโขติ โย
ปนฺเส จิตฺตสฺส อนุปาทาวิโมกฺโข นามฯ เอตํ อมตํ เอตํ
สณฺตํ เอตํ ปณฺีตฺนติ ปฏฺิสถฺยจิกฺขติฯ อญฺยตฺถ จ
อนุปาทา จิตฺตสฺส วิโมกฺโขติ นินฺุพานํ วุจฺจติฯ อิมสฺมี ปน

*เล่มที่ ๕ เทวทหคควณณา หน้า ๕๗๖

สุตเต สุกขวิปัสสกสส อรหตฺตํ กถิตํ ๑ เสถํ สพฺพตถ
อุตฺตทานเมว ๑

เกวลํ ปน อิมสฺมี สุตเต สุตตสฺ จานเนสฺ โอสกุกนา
กถิตา ๑ อฏฺฐสฺ จานเนสฺ ปฏฺฐิสฺนุธิ นวสฺ จานเนสฺ อรหตฺตํ กถิตนฺติ
เวทิตพฺพํ ๑ กถํ ๑ ตตฺติยชฺฌมานนฺตาว ปาทกํ กตฺวา จิตฺตส
ภิกฺขุโน โอสกุกนา กถิตา ๑ ปฏฺฐิสฺนุธิ กถิตา ๑ อรหตฺตํ กถิตํ
ตถา จตฺตชฺฌมานํ ๑ ตถา อากาसानญายตฺนํ ๑ วิญฺญาณญายตฺนํ
ปน ปทญฺจานํ กตฺวา จิตานํ ติณฺณํ ภิกฺขุโน โอสกุกนา
กถิตา ๑ ปฏฺฐิสฺนุธิ กถิตา ๑ อรหตฺตํ กถิตํ ๑ ตถา อากิณฺจญฺายตฺนํ
ปาทกํ กตฺวา จิตฺตส ภิกฺขุโน ๑ เนวสญฺยานาสญฺายตฺนํ ปาทกํ
กตฺวา จิตฺตส ปน โอสกุกนา นตฺถิ ๑ ปฏฺฐิสฺนุธิ ปน อรหตฺตญจ
กถิตํ ๑ สุกขวิปัสสกสส อรหตฺตเมว กถิตนฺติ ๑ เอวํ สุตตสฺ
จานเนสฺ โอสกุกนา กถิตา ๑ อฏฺฐสฺ จานเนสฺ ปฏฺฐิสฺนุธิ นวสฺ
จานเนสฺ อรหตฺตํ กถิตนฺติ เวทิตพฺพํ ๑ อิมํ ปน สุตตสฺ จานเนสฺ
โอสกุกนํ อฏฺฐสฺ ปฏฺฐิสฺนุธิ นวสฺ อรหตฺตํ สโมธานตฺวา
กถเนเตน อิมํ อานนฺชสปปายสฺสุตฺตํ สุกถิตํ นาม โหตีติ ๑

อานนฺชสปปายสฺสุตฺตวณฺณา นิฏฺฐิตา ๑

นฏฺฐิ ๑

คณกโมคกุลสถานสุตตวณณนา

เอวมเม สุตุนติ คณกโมคกุลสถานสุตต์ ๑ ตตถ ยาว
ปจจิมมา โสปานกเพวราติ ยาว ปจมโสปานผลกา เอก-
ทิวเสนเว สตตภูมิโก ปาสาโท น สกกา กาคู ๑ วตถุ
โสเชตวา ถมกุสสาปนโต ปญจาย ปน ยาว จิตตมมมกรณา
อนุปุพพกิริยา เจตถ ปญญาตติ ทสเสติ ๑ ยทิท อชฌเนนติ
ตโยปี เวทา น สกกา เอกทิวเสนเว อธิยิต्त ๑ เอเตส อชฌเนนปี
ปน อนุปุพพกิริยาว ปญญาตติ ทสเสติ ๑ อิตฺตตเถติ อาวุธ-
วิชฺชาयी เอกทิวเสนเว วาลเวธี นาม น สกกา กาคู
จानสมปาทนมุจฺจิกรณาทีหิ ปน เอคถาปี อนุปุพพกิริยา
ปญญาตติ ทสเสติ ๑ สงฺขานติ คณนาย ๑ ตตถ อนุปุพพ-
กิริย อคตนาเว ทสเสนโต เอว คณหาเปมาติอาทิมาห ๑

เสยฺยถาปี พุราหุณชาติ อธิ ภควา ยสุมา พาหิรสมเย
ยถา ยถา สิปปี อุกคณฺหนติ ๑ ตถา ตถา เกราฎีกา โหนติ
ตสฺมา อคตโน สาสนํ พาหิรสมเยน อนุปเมตฺวา ภทฺร-
อสฺสาชานีเยน อุปเมนโต เสยฺยถาปีติอาทิมาห ๑ ภโฑร หิ
อสฺสาชานีโย ยสมึ การเณ ทมิโต โหติ ๑ ตํ ชีวิตเหตุปี
นาติกมตติ ๑ เอวมเว สาสเน สมมาปฏิปนฺโน กุสฺปฺตโต สีสเวถ
นาติกมตติ ๑ มุขธาเนติ มุขฏฺฐปเน ๑

สตฺติสมปชญญาจ จาติ สตฺติสมปชญญาหิ สมงฺกิกาวตฺถาย ๑

*เล่มที่ ๘ เทวทหุคควณณา หน้า ๕๗๘

เทว หิ ชีณาสวา สดตวิหารี จ โนสดตวิหารี จ ๑ ตตถ
สดตวิหารี ชงกัญจि กम्मं กตวาปี ผลสมาปตตี समापञ्चिदु
สกุโกติ ๑ โนสดตวิหารี ปน อปฺปมตฺตเกปี กิจฺเจ กิจฺจปฺปสุโต
หุตฺวา ผลสมาปตตี อปฺเปตฺตุน สกุโกติ ๑

ตตฺริทํ วตฺถุ เอโก กิร ชีณาสวตฺเถโร ชีณาสวสามเณร
กเหตุวา อรณฺณวาสี กโต ๑ ตตถ มหาเถรสฺส เสนาสน
ปตฺตี ๑ สามเณรสฺส น ปาปุณาติ ๑ ตํ วิตฺถุเกนฺโต เถโร
เอกทิวสมฺปิ ผลสมาปตตี อปฺเปตฺตุน นาสกฺจि ๑ สามเณโร ปน
เตมาสี ผลสมาปตฺติริตฺติยา วิตฺตินาเมตฺวา สปฺปาโย กนฺเต
อรณฺณวาโส ชาโตติ เถโร ปุจฺฉิ ๑ เถโร น ชาโต อวฺโสติ
อาห ๑ อิติ โย เอวฺรุโป ชีณาสโว ๑ โส อิเม ชฺมเม อาทิโต
ปญฺจาย อวชฺเชตฺวา สมาสञ्चिदु สกฺขิสฺสตีติ ทสฺเสนฺโต
สตีสมฺปชฺญาย จาติ อาห ๑

เยเม โภ โคตมาติ ตถาคเต กิร กถยฺนฺเตเยว
พฺราหฺมณฺสฺส อิเม ปุคฺคลา น อาราเชนฺตีติ นโย อุตฺปาทิ
ตํ ทสฺเสนฺโต เอวํ วตฺตุมารทฺโธ ๑

ปรมชฺชชฺมเมสุติ อชฺชชฺมมา นาม จสฺตถารชฺมมา ๑ เตสุ
โคตมวาโทว ปรมโ อุตฺตโมติ อุตฺโต ๑ เสสํ สพฺพตฺถ
อุตฺตานเมวาติ ๑

คณกโมคฺคกฺลฺลานสุตฺตวณฺณา นิฎฺฐิตา

สตุตฺตมํ ๑

โคปกโมคคูลานสุตตวณณา

เอวมเม สุตุนติ โคปกโมคคูลานสุตต์ ๑ ตตถ อจิริ-
 ปรีนิพพุเต ภควตีติ ภควติ อจิริปรีนิพพุเต ๑ ชาตุภาชนีย กตฺวา
 ฌมฺมสงฺคีตี กาคู ราชคหิ อากตกาเล ๑ รัญโณ ปชฺโชตสฺส
 อาสงฺกมาโนติ จณฺทปชฺโชโต นามส ราชฯ พิมฺพิสาร-
 มหาราชสฺส สหาโย อโหสิ ๑ ชีวกิ เปเสตฺวา เกสชฺช-
 การิตกาลโต ปฏฺจาย ปน ทพฺพหิมิตฺโตว ชาโต ๑ โส
 อชาตสฺตฺตฺตนา เทวทตฺตสฺส วจันิ คเหตุวฯ ปิตา ฆาติโตติ
 สุตฺวา มม ปิยมิตฺติ ฆาเตตฺวา เอส รัชฺชํ กิริสฺสามิตี มณฺณติ
 มยฺหิ สหายสฺส สหายานิ อตฺถิกภาวิ ฆานาเปสฺสามิตี ปรีสติ
 วาจิ อภาสิ ๑ ติ สุตฺวา ตสฺส อาสงฺกา อุปฺปนฺนา ๑ เตน
 วุตฺติ รัญโณ ปชฺโชตสฺส อาสงฺกมาโนติ ๑ กมฺมนฺโตติ พหิณฺนเร
 นครปฏฺิสงฺขารานตฺถาย กมฺมนฺตฏฺจานิ ๑

อุปฺสงฺกมิตี มยฺ ฌมฺมวินยสงฺคีตี การิสฺสามาติ วิจราม
 อยฺ จ มหเสกฺโข ราชवलฺลโภ สงฺกเห กเต เวพฺพวนสฺส อารกฺขิ
 กเรยฺยาติ มณฺณมาโน อุปฺสงฺกมิ ๑ เตหิ ฌมฺเมหิตี เตหิ
 สพฺพณฺณตฺถาณฌมฺเมหิ ๑ สพฺเพน สพฺพนฺติ สพฺพากาเรน
 สพฺพิ ๑ สพฺพถา สพฺพนฺติ สพฺพโกฏฺฐาเสหิ สพฺพิ ๑ กิ
 ปุจฺจามิตี ปุจฺจติ ฉ หิ สตฺถาโร ปจฺมตฺริ อุปฺปนฺนา
 อุปฺปณฺณตฺถาเลหิ นิภฺขมิตฺวา ปพฺพชิตา ๑ เต ตถาคเต ฌรมาเนเยว
 กาลกตา ๑ สาวกาปี เนสิ อุปฺปณฺณตฺถาเลเหว ปพฺพชิตา ๑ เต

*เล่มที่ ๕ เทวทหคคณณนา หน้า ๕๘๐

เตสั อจเจเนน มหาวิวาทำ อกัสุฯ สมโณ ปน โคตโม มหากุลลา
ปพพิชิตอฯ ตสฺส อจเจเนน สาวกานัน มหาวิวาโท ภวิสฺสตีติ
อัย กถา สกถชมพูทึปี ปตฺถรมาณา อุทปาทึฯ สมมาสมพุทฺเธ
จ ธรนุเต ภิกฺขุณัน วิวาโท นาโหสิฯ โยปี อโหสิฯ โสปี
ตตฺถเว วุปลสมิตอฯ ปรีนึพพุตกาเถ ปนสฺส อฏฺฐสฏฺฐึโยชน-
สทสทสฺสุพฺเพธึ (๑) สึเนรุ อปวาหิตฺตุ (๒) สมตฺถสฺส วาตสฺส ปฺรูโต
ปฺราณปณฺณัน กึ จสฺสตีฯ ทส ปารมึโย ปฺรูเตววา สพฺพณฺณตฺถาณัน
ปตฺถสฺส สตฺถุโน อลชชมาโน มจฺจุราชา กสฺส ลชชึสฺสตีติ
มหาสัเวกั ชเนตฺวา ภึยโยโส มตฺตาย ภิกฺขุ สมคฺคา ซาตา
อติวึย อุปสนฺตฺอุปสนฺตาฯ กึ นุ โข เอตฺนติ อิทํ ปุจฺจามึติ
ปุจฺจติฯ อนฺุสณฺณายมาโนติ อนฺุสณฺณายมาโนฯ กตาคตฺ
ชานนฺุโตติ อตฺถิฯ อนฺุวิจฺจมาโน วาฯ

อตฺถิ นุ โขติ อยมฺปี เหฏฺฐิมปุจฺจเมว ปุจฺจติฯ
อปฺปฏิสฺสรณฺเตติ อปฺปฏิสฺสรณฺ ฐมฺมวินเยฯ โโก เหตุ ฐมฺม-
สามคฺคึยาตี (๑) ตฺมฺหากั สมคฺคภาวสฺส โโก เหตุ โโก ปจฺจโยฯ
ฐมฺมปฺปฏิสฺสรณฺาตี ฐมฺโม อมฺหากั ปฺปฏิสฺสรณฺันฯ ฐมฺโม อวสฺสโยตี
ทีเปตีฯ

ปวตฺตตีติ ปคฺณัน หุตฺวา อากจฺจติฯ อาปตฺตตีตี วา
วึตฺถิกโมตี วา อุภยเมตฺตํ พุทฺธสฺส อาณาวิตฺถิกมฺนเมวฯ

๑ ม. อฏฺฐสฏฺฐึโยชนสทสฺสุพฺเพธึฯ ๒. ม. อสณฺุจหิตฺตุฯ

*เล่มที่ ๕ โคปกโมคคฤตานสูตรวณณา หน้า ๕๘๑

ยถาธมมํ ยถานุสสิญฺจํ (๑) กาเรมาติ ยถา ธมฺโม จ อนุสสิญฺจ
จ จิตตาฯ เอวํ กาเรมาติ อตุโถฯ

น กิร โน ภวนฺโต กาเรนฺติฯ ธมฺโม โน กาเรตีติ
ปททฺวเยปี โนกาโร นิปาตมตฺตํฯ เอวํ สนฺเต น กิร โน
ภวนฺโต กาเรนฺติฯ ธมฺโมว กาเรตีติ อยเมตฺถ อตุโถฯ

ตคฺขมาติ เอกํเส นิปาโตฯ กหํ ปน ภวํ อานนฺโทติ
กํ เทรสฺส เวพฺพเน วสนภาวํ น ชานาตีติฯ ชานาติ
เวพฺพนสฺส ปนาเนน อารกฺขา ทินฺนาฯ ตสฺมา อตฺตานํ
อูกํสาเปตฺกามา ปุจฺจติฯ กสฺมา ปน เตน ตตฺถ อารกฺขา
ทินฺนาฯ โส กิร เอกทิวสํ มหาจฺจายนตฺเถรํ กิษฺมณฺฎา
โอตฺรนฺตํ ทิสฺวา มกฺกโฏ วยิ เอโสติ อาทฯ ภควา ตํ
กถํ สุตฺวา สเจ ขมาเปติฯ อิจฺเจตํ กุสลํฯ โน เจ ขมาเปติ
อิมสฺมี เวพฺพเน โคนจฺจกฺขมกฺกโก ภวิสฺสตีติ อาทฯ โส ตํ
กถํ สุตฺวา สมณฺสฺส โคตมสฺส กถาย เทวธาภาโว นาม นตฺถิ
ปจฺจมา เม มกฺกณฺฎกเถ โคจฺรณฺจํ ภวิสฺสตีติ เวพฺพเน
นानาวิธํ รุกฺเข โรเปตฺวา อารกฺขํ อทาสิฯ อปรภาเค
กาลํ กตฺวา มกฺกโฏ หุตฺวา นิพฺพตฺติฯ วสฺสการาติ
วุตฺเต อากนฺตฺวา สมีเป อญฺจาสิฯ ตคฺขมาติ สพฺพวาเรสุ
เอกํสวเจเนยว นิปาโตฯ ตคฺخم โภ อานนฺทาติ เอวํ เถเรน

*เล่มที่ ๕ เทวทหคคณณนา หน้า ๕๘๒

ปริสมขุณเ อตุตโน อุกกัสมิตภาว ฌตวา อหมปิ เถโร
อุกกัสมิตสามิติ เอวมาห ฯ

น จ โข พุราหุณณาคิ เถโร กิร จินุเตสิ สมนมา-
สมพุทเชน วณณิตชฌานมปิ อตุติ ฯ อวณณิตชฌานมปิ อตุติ
อัย ปน พุราหุณโณ สพุพเมว วณณตติ ปเลห วิสัวาเทติ
น โข ปน สกกา อมสส มุข โอลเกตุ น ปิณทปาติ (๒)
รคจิตุ ฯ ปลหุ อุกุ กตวา กเถสมิตติ อิท วตุตุ อารทฐิ ฯ
อนตุริ กริตวาติ อพกนตุริ กริตวา ฯ เอวรूपิ โข พุราหุณณ
โส ภควา ฉานัน วณณตติ อธิ สพุพสงกาหิกชฌานัน นาม
กถิตติ ฯ

ยนุโน มยนุติ อัย กิร พุราหุณโณ วสสการพุราหุณณ
อุสุยติ ฯ เตน ปุจจิตปลหุส อกถัน ปุจจาสิสมาโน กถิตภาว
ฌตวา วสสการเนน ปุจจิตปลหุ ปุณปุณัน ตสส นาม
คณหนุโต วิตุถาเรตวา กเถสิ ฯ มยา ปุจจิตปลหุ ปน
ยภูจิกโกภุยา อูปปีเลนุโต วิย เอกเทสเมว กเถสิติ อนตุตมโน
อโหสิ ฯ ตสฺมา เอวมาห ฯ เสสิ สพุพตุถ อตุตตานเมวาติ ฯ

โคปกโมคคฤถานสุตตวณณนา นิภูจิตา ฯ

อภูจิมิ ฯ

มหาปุณณมสูตรวณณนา

เอวมเม สุตฺตํ มหาปุณณมสูตรํ ๑ ตตฺถ ตทหุติ
ตสฺมี อหุ ๑ ตสฺมี ทิวเสติ อตุโถ ๑ อุปวสนฺติ เอตฺถาติ
อุโปสโถ ๑ อุปวสนฺตํ สีนฺน วา อนสเนน วา อุเปตา หุตฺวา
วสนฺตํ อตุโถ ๑ อัย ปเนตฺถ อตฺถุทฺธาโร อายามาวิโส
กปฺป็น อุโปสถํ คมิตฺตมาตฺตํ อทิสฺสํ หิ ปาติโมกฺขทฺเทโส
อุโปสโถ ๑ อฏฺฐงฺกสมนฺนาคโถ โข วิสาเข อุโปสโถ
อุปวฺตฺตํ อทิสฺสํ (๑) สีนํ ๑ สุตฺตํ เว สทา ผคฺค ๑ สุตฺตํ โปสโถ
สทาตฺตํ (๒) อุปวาโส ๑ อุโปสโถ นาม นาคราชาตฺตํ (๓)
ปญฺจตฺตํ น ภิกฺขเว ตทหุโปสเถ สภิกฺขกา อวาสาติ-
อทิสฺสํ (๔) อุปวสฺสํ ทิวโส ๑ อธิปปี โสเยว อธิปปีโต ๑ โส
ปเนส อฏฺฐมิจาตฺตํ ปญฺจตฺตํ สีนฺน ติวโร ๑ ตสฺมา เสสปท-
ทฺทวณฺณตฺตํ ปญฺจตฺตํ วุตฺตํ ๑ เตน วุตฺตํ อุปวสนฺติ
เอตฺถาติ อุโปสโถติ ๑ มาสปุณฺณตฺตํ ปุณฺณา สมปุณฺณาติ
ปุณฺณา ๑ มาอิตฺติ จนฺโท วุจฺจติ ๑ โส เอตฺถ ปุณฺโณติ
ปุณฺณมา ๑ เอว ปุณฺณาย ปุณฺณมาตฺตํ อิมสฺมี ปททฺเว
อตุโถ เวทิตฺตํ ๑

เทสนฺติ การณํ ๑ เตนหิ ตฺวํ ภิกฺขุ สเก อาสเน นิสฺสิตฺวา

*เล่มที่ ๘ เทวทหคคณณนา หน้า ๕๘๔

ปุจจชาติ กสุมมา ภควา จิตตส อกเถตวา นิสีทาเปสตี ฯ อัย
 กิร ภิกขุ สฏฺฐิมตฺตทานํ ปธานยภิกขุณํ สงฺฆตฺเถโร สฏฺฐิ ภิกขุ
 คเหตุวา อรณฺเณ วสติ ฯ เต ตสฺส สนนฺติเก กมฺมฏฺฐานํ
 คเหตุวา ฆณฺเณติ วายมนฺติ ฯ มหาภูตานิ ปริกฺคณฺหนฺติ อุปาทา-
 ยรूपานิ ฯ นามรูปปฺจจยลกฺขณารมฺมณิกวิปฺสฺสนํ ปริกฺคณฺหนฺติ ฯ
 อถ เต สายํ อจฺริยฺยปฺฏฺฐานํ อาคนฺตฺวา วนฺทิตฺวา นิสินฺเน
 เถโร มหาภูตปริกฺคหาทีนํ ปุจฺจติ ฯ เต สพฺพํ กเถนฺติ ฯ
 มกฺคผลปฺลพฺหํ ปุจฺจिता ปน กเถตุํ น สกฺโกนฺติ ฯ อถ เถโร
 จินฺเตสิ มม สนนฺติเก เอเตสํ โอวาทสฺส ปรีหานิ นตฺติ ฯ อิเม
 จ อารทฺธวีริยา วิหรนฺติ ฯ กุกฺกฏฺสฺส ปานียปีวนกาลมตฺตมปี
 เตสํ ปมาทวิหริตา นตฺติ ฯ เอวํ สนนฺเตปี มกฺคผลานิ นีพฺพตฺเตตุํ
 น สกฺโกนฺติ ฯ อหํ อิเมสํ อชฺฌมาสยํ น ชานามิ ฯ พุทฺธเวเนยฺยา
 เอเต ภวิสฺสนนฺติ ฯ คเหตุวา เน สตฺถุ สนนฺติกํ กจฺจามิ ฯ อถ
 เนสํ สตฺถา จริยวเสน ฐมฺมํ เทเสสฺสตีติ ฯ เต ภิกขุ คเหตุวา
 สตฺถุ สนนฺติกํ อากโต ฯ

สตฺถาปี สายณฺหสมเย อานนฺทตฺเถเรน อุปฺนิตํ อุทกํ
 อาทาย สรีริ อุตฺตุ คณฺหาเปตฺวา มิการมาตฺตปาสาทปรีเวณ
 ปฺลยตฺตวรพฺุทฺธาสนเน นิสีทิ ฯ ภิกขุสงฺโฆปี นํ ปรีวารตฺวา
 นิสีทิ ฯ

ตสฺมี สมเย สุริโย อตฺถงฺกเมติ ฯ จนนฺโต อุกฺคจฺจติ

*เล่มที่ ๕ มหาปุณณมุตตวณณา หน้า ๕๘๕

มชฌภูจนาเน ภควา นิสินโน ๑ จนุทสฺส ปภา นตฺถิ ๑ สุริยสฺส
 ปภา นตฺถิ ๑ จนุทิมสุริยสฺส ปภา นตฺถิ จนุทิมสุริยานัน
 ปภัง มกฺเขตฺวา ฉพฺพณฺณา ยมกพฺพุทฺธสฺมิโย วิชฺโชตมานา
 ปุณฺชปุณฺชา (๑) หุตฺวา ทิสาวิตฺสาสุ ชาวนตฺตีติ สพฺพิ เหฏฺฐา
 วุตฺตนเยน วิตุถารตพฺพิ ๑ วนฺณณฺุมิ(๒) นามเสา ๑ ฌมฺมกถิกสฺเสเวตฺถ
 ถาโม ปมาณํ ๑ ยตฺตกํ สกโกติ ๑ ตตฺตกํ กเถตพฺพิ ๑ ทุกฺกถิตนฺติ
 น วตฺตพฺพิ ๑ เอวํ สนนฺนินฺนายน ปฺริสาย เถโร อุฏฺฐหิตฺวา
 สตฺถาริ ปญฺหสฺส โอภาสํ กอารตี ๑ ตโต ภควา สเจ
 อิมสฺมิ จิตฺเก ปุจฺจนฺเต อาจฺริโย โน อุฏฺฐิตฺติ เสสภิกฺขุ
 อุฏฺฐหิตฺสฺสนฺติ ๑ เอวํ ตถากเต อการโว กโต ภวิสฺสตี ๑ อถ
 นิสินฺนาว ปุจฺนิตฺสฺสนฺติ ๑ อาจฺริเย อการโว กโต ภวิสฺสตี ๑ เอกกฺคา
 หุตฺวา ฌมฺมเทสนัน ปฺฏิจฺจิตฺตุน สกฺกณฺนิตฺสฺสนฺติ ๑ อาจฺริเย ปน
 นิสินฺเน เตปปี นิสิตฺสฺสนฺติ ๑ ตโต เอกกฺคา ฌมฺมเทสนัน ปฺฏิจฺจิตฺตุน
 สกฺกณฺนิตฺสฺสนฺตฺตีติ ๑ อิมินา การณฺเนน ภควา จิตฺกสฺส อกเถตฺวา
 นิสิตฺทาเปตฺตีติ ๑

อิเม นฺุ โข ภนฺเตติ วิมตฺติปุจฺจนา วิย กถิตา ๑ เถโร
 ปน ปญฺจกฺขนฺธานัน อุทฺยพฺพยํ ปฺริคฺคณฺหิตฺวา อรหตฺตํ ปตฺโต
 มหาชีณาสโว นตฺถิ เอตฺส วิมตฺติ ๑ ชานนฺเตนปี ปน
 อชานนฺเตน วิย หุตฺวา ปุจฺจิตฺตุน วฏฺฏติ ๑ สเจ หิ ชานนฺโต

*เล่มที่ ๕ เทวทหฺวคฺคณณนา หน้า ๕๘๖

วีย ปุจฺจติ ฯ ชานาติ อยฺนติ ตสฺส วิสฺสชฺเชนฺโต เอกเทศเมว
กเถติ ฯ อชานนฺเตน วีย ปุจฺจติเต ปน กเถนฺโต อิติ จ
เอตฺโต จ การณํ อหริตฺวา ปากฺกั กตฺวา กเถติ ฯ โกจิ
ปน อชานนฺโตปิ ชานนฺโต วีย ปุจฺจติ ฯ เถโร เอวรूपิ วจัน
ก็ กริสฺสติ ฯ ชานนฺโตเยว ปน อชานนฺโต วีย ปุจฺจติตี
เวทิตฺตพฺโพ ฯ

ฉนฺทมูลกาติ ตณฺหามูลกา ฯ เอวรूपิ สियฺนติ สเจ
โอทาโต โหตุกาโม ฯ หริตฺวาฉนฺโณ วา มโนสิลาฉนฺโณ วา
สุฉนฺฉนฺโณ วา สियฺนติ ปตฺเถติ ฯ สเจ กาโพ โหตุกาโม
นิลุปฺปลฉนฺโณ วา ฉนฺฉนฺโณ วา อตฺตีสิปฺปฉนฺโณ (๑) วา
สियฺนติ ปตฺเถติ ฯ เอวเวทโนติ กุสฺลเวทโน วา สุขเวทโน
วา สियฺนติ ปตฺเถติ ฯ สญฺญาทีสุปิ เอสฺว นโย ฯ ยสุมา
ปน อตีเต ปตฺถนา นาม นตฺถิ ฯ ปตฺถเนเตนาปิ จ น
สกา ตํ ลทฺธ ฯ ปจฺจุปฺปนเนปิ น โหติ น หิ โอทาโต
กาพฺภาวํ ปตฺถेतฺวา ปจฺจุปฺปนเน กาโพ โหติ น กาโพ
วา โอทาโต ฯ ทีโฆ วา รสฺโส ฯ รสฺโส วา ทีโฆ ฯ ทานํ ปน
ทตฺวา สิลํ วา สฺมาทียิตฺวา อนาคเต ขตฺติโย วา โหมิ
พฺุราหฺมโณ วาติ ปตฺถเนตฺส ปตฺถนา สมิชฺฉติ ฯ ตสฺมา
อนาคตเมว กหิตํ ฯ

*เล่มที่ ๕ มหาปณณมสุตตวณณา หน้า ๕๘๗

ขนุชาธิวจนนุติ ขนุชานัน ขนุชปณณตติ กิตตเคน โหตีติ
ปจจติ ฯ

มหาภูตเหตุติ ตโย กุสลเหตุติอาทิสฺ (๑) หิ เหตุ เหตุ
วุดโต ฯ อวิชชา ปณณภิสงขาราทีน สาธารณตฺตา สาธารณ-
เหตุ ฯ กุสลากุสลํ อตฺตโน อตฺตโน วิปากทานเ อตฺตมเหตุ ฯ
อิธ ปจจยเหตุ อธิปเปโต ฯ ตตฺถ ปจจวิชาตุ มหาภูตํ อิตเรสิ
ติณณํ ภูตานิ อุปาทารูปสฺส จ ปณณاپนาย ทสฺสนตฺถาย
เหตุ เจว ปจจโย จ ฯ เอวํ เสเสสุปี โยชนา เวทิตพฺพา ฯ

ผลฺโสติ ผลฺโลจ กิกฺขเว เวเทติ ฯ ผลฺโลจ สลฺขานาติ
ตฺถโลจ เจเตตีติ วจนโต ผลฺโส ติณณํ ขนุชานัน ปณณاپนาย
เหตุ เจว ปจจโย จ ฯ วิญญาณกฺขนุชสฺสาติ เอตฺถ ปฏิสนฺธิ-
วิญญาณเณ จ ตาว สทฺธิ คพฺภเสขฺยกานัน อุปริมฺปริจฺเจเทน
สมตฺตีสฺรูปานิ สมฺปยุตฺตา จ ตโย จ ขนุชา อุปฺปชฺชนฺติ ฯ
ตํ นามรูปํ ปฏิสนฺธิวิญญาณสฺส ปณณاپนาย เหตุ เจว
ปจจเย จ ฯ จกฺขุทฺวาเร จกฺขุปฺสาโท เจว รูปารมฺมณญจ
รูปํ ฯ สมฺปยุตฺตา ตโย ขนุชา นามํ ฯ ตํ นามรูปํ
จกฺขุวิญญาณสฺส ปณณاپนาย เหตุ เจว ปจจโย จ ฯ เอเสว
นโย เสสฺวิญญาณสฺส ฯ

กถํ ปน ภนฺเตติ อิํ กิตฺตเคน น โชติ วญฺญํ

จุลลปฺณณมฺสฺตตวณฺณนา

เอวมเม สฺตฺตฺตฺติ จุลลปฺณณมฺสฺตฺตํ ๑ ตตฺถ ตฺตฺตฺติภูตํ
ตฺตฺตฺติภูตฺตฺติ ยํ ยํ ทิสํ อนุวิโลเกติ ๑ ตตฺถ ตตฺถ ตฺตฺตฺติ-
ภูตเมว ๑ อนุวิโลเกตฺวาติ ปญฺจปสาทปฏฺิณณํทิตานิ อุกฺขิณิ
อุมฺมีเลตฺวา ตโต ตโต วิโลเกตฺวา อนุตฺมโส หตฺตฺตฺตฺตฺตฺต-
ปาทกฺก-
โน เหน้ ฆนฺเตติ ยสฺมา อนุโร อนุธํ วิย โส คํ ฆานิตฺตํ
น สกฺโกติ ๑ ตสฺมา เอวมํหํสฺ ๑ เอเตเนว นเยน อิตฺโต ปเรสุปี
วารสฺสํ ติสฺสํ ฆานสฺสํ อตฺถิโก เวทิตฺตฺตฺตฺตฺตฺต ๑ อสทฺทฺทฺทฺทฺทฺท-
สมนฺนาคโต ๑ อสปฺปฺริสทฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต อสปฺปฺริสเสวโน ๑ อสปฺปฺริส-
จินฺตฺตฺต อสปฺปฺริสจินฺตฺตฺต ฆินฺตฺตฺต ๑ อสปฺปฺริสมนฺตฺตฺต อสปฺปฺริส-
มนฺตฺตํ มนฺเตตา ๑ อสปฺปฺริสวาจติ อสปฺปฺริสวาจํ ฆาสิตา ๑
อสปฺปฺริสทฺท-
ทฺท-
อสปฺปฺริสเสหิ ทาทพฺพิ ทานํ ๑ ตฺยสฺสํ มิตฺตฺตฺตฺตฺต เตะ อสฺสํ มิตฺตฺต ๑
อตฺตฺตพฺยาพาธาปิ เจเตตฺตฺตฺต ปาณํ ฆนฺตฺตฺตฺต ๑ อทินฺนํ อาทฺยิสฺสํ
มิจฺฉา จริสฺสํ ๑ ทส อกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺก-
เอวํ อตฺตโน ทฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺก-
อสฺสํ อสฺสํ ปาณํ ฆนฺตฺต ๑ อสฺสํ สนฺตํ อทินฺนํ อาทฺยติ
ทส อกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺก-
เอวํ นํ อาณํเปสฺสํ

*เล่มที่ ๕ เทวทหคควณณา หน้า ๕๕๐

เอวํ ปรสส ทุกขตุถาย จินเตติ ฯ อุภยพยาพาชายาติ อหํ
อสุกณจ อสุกณจ คเหตุวา ทส อกุสลกมมปเถ สมหาทาย
วตฺตีสฺสามีติ เอวํ อุภยทุกขตุถาย จินเตตีติ ฯ

อตุตพยาพาชาयी มนฺเตตีติอาทิสฺ อหํ ทส อกุสลกมมปเถ
สมหาทาย วตฺตีสฺสามีติ จินฺเตนฺโต มนฺเตนฺโต อตุตพยาพาชาयी มนฺเตติ
นาม ฯ อสุกํ ทส อกุสลกมมปเถ สมหาทาเปสฺสามีติ มนฺเตนฺโต
ปรพยาพาชาयी มนฺเตติ นาม ฯ อณฺเณน สทฺธี มยํ อุโภปี
เอกโธ หุตฺวา ทส อกุสลกมมปเถ สมหาทาย วตฺตีสฺสามาติ
มนฺเตนฺโต อุภยพยาพาชาयी มนฺเตติ นาม ฯ

อสกฺกจํ ทานํ เทตีติ เทยฺยธมฺมปี ปุคฺคสมฺปี น
สกุโกโรติ ฯ เทยฺยธมฺมํ น สกุโกโรติ นาม อตุตคณฺตุถาย
สมนฺนาคคํ อาหารํ เทติ น ปสฺนุนํ กโรติ ฯ ปุคฺคํ น
สกุโกโรติ นาม นิสฺสีทนฺนุจฺจัน อสมฺมุชฺชิตฺวา ยตุถ วา ตตุถ
วา นิสฺสีทาเปตฺวา ยํ วา ตํ วา อาธารกํ จเปตฺวา ทานํ
เทติ ฯ อสฺหตุถาติ อตุตโน หตุถเณน น เทติ ฯ ทาสกมฺมการาทินิ
ทาเปติ ฯ อจิตฺตีกตฺวาติ เหฏฺฐา วุตฺตนฺเยน เทยฺยธมฺเมปี ปุคฺคเลปี
น จิตฺตีการํ กตฺวา เทติ ฯ อปวิญฺจฺนฺติ ฉนฺนุเทตฺกาโม
หุตฺวา วมฺมิเก โคธํ ปกฺกปิณฺโต วิย เทติ ฯ อนาคมน-
ทิกฺกุสิโกติ โน ผลปาฏิกงฺขี หุตฺวา เทติ ฯ

ตตุถ อฺปฺปชฺชตีติ น ทานํ ทตฺวา นิสฺสเย อฺปฺปชฺชติ ฯ

ยิ ปน เตน ปาปลทฐิกาย มิจุฉาทสุสนิ คหิติ ๑ ตาย
มิจุฉาทภูจिया นิรเย อุปลชชติ ๑ สุกุกปกุโฆ วุตตปฏูปกุนเยน
เวทิตพุโพ ๑ เทวมหุตตตติ ฉกามาวจรเทวา ๑ มนุสสุสมหุตตตติ (๒)
ติณณิ กุลานิ สมปตติ ๑ เสสิ สพุพตถ อุตตทานเมว ๑ อิทิ
ปน สุตตติ สุตทฐวภูฏวเสเนว กถิตนติ ๑
จุลลปณณมสุตตวณณา นิภูจिता ๑
ทสมิ ๑
ปจจมวคควณณา นิภูจिता ๑

อนุประทศควณณา

อนุประทศตวณณา

เอวมเม สุตนติ อนุประทศตํ ๑ ตตถ เอตทโวจาติ เอตํ (๑)
 ปณฺฑิตโตติอาทินา นเยน ชมฺมเสนาปติสวริปฺตตตฺเถรสฺส คุณกถํ
 อโวจ ๑ กสฺมา ๑ อวเสตตฺเถเรสุ หิ มหาโมคฺคฺกลานต-
 เถรสฺส อิทฺธิมาติ คุโณ ปากโณ ๑ มหากสฺสปสฺส ชฺตวาโทติ
 อนุรทฺตฺเถรสฺส ทิปพจกฺขุโกติ ๑ อุปาติตฺเถรสฺส วินยชโรติ ๑
 เรวตตฺเถรสฺส ฉายี ฉานาภิริโตติ ๑ อานนฺทตฺเถรสฺส พหุสฺสุโตติ ๑ เอวํ
 เตสํ เตสํ เถรานิ เต เต คุณา ปากญา ๑ สวริปฺตตตฺเถรสฺส
 ปน อปากญา ๑ กสฺมา ๑ ปณฺณวโต หิ คุณา น สกกา
 อกถิตา ชานิตฺตํ ๑ อิติ ภควา สวริปฺตตตฺเถรสฺส คุณฺเณ กเถสฺสามิติ
 สภาคปริสวช สนนฺนิปตํ อากเมสิ ๑ วิสสภาคปฺคฺกลานํ สนนฺติเก
 วณฺณํ กเถตฺตํ น วณฺณฺญติ ๑ เต วณฺณเณ กถิยมาเน อวณฺณเมว
 กเถนฺติ ๑ อิมสฺมี ปน ทิวเส เถรสฺส สภาคปริสวช สนนฺนิปติ ๑
 ตสฺสา สนนฺนิปติคทาวํ ทิสฺวา สตฺถา วณฺณํ กเถนฺโต อิมํ
 เทสนํ อารภิ ๑

ตตถ ปณฺฑิตโตติ ฐาตฺถกฺสฺสตา อายตฺนกฺสฺสตา ปฏิจฺจ-
 สมฺปปาทกฺสฺสตา จานาญฺจานกฺสฺสตาติ อิมเอหิ จตฺถหิ การเณหิ

*เล่มที่ ๘ อนุปทสุตฺตวณฺณนา หน้า ๕๕๓

ปณฺฑิโต ฯ มหาปณฺโธติอาทิสฺสู มหาปณฺธวาทีหิ สมนฺนาคโตติ
อตุโธ ฯ

ตตฺริทํ มหาปณฺธวาทีนํ นานตฺตํ (๑) ฯ ตตฺถ กตมา
มหาปณฺธวา ฯ มหฺนฺเต สีสกฺขนฺนฺเช ปฺริกฺคณฺหาตีติ มหาปณฺธวา ฯ
มหฺนฺเต สมาริโกขนฺนฺเช ฯ ปณฺธวากฺขนฺนฺเช ฯ วิมฺุตฺติโกขนฺนฺเช ฯ วิมฺุตฺติ-
วณฺณทสฺสนโกขนฺนฺเช ปฺริกฺคณฺหาตีติ มหาปณฺธวา ฯ มหฺนฺตานิ
จนาณฺจจนาณานิ ฯ มหฺนฺตา วิหารสมาปตฺติโย ฯ มหฺนฺตานิ อริยสจฺจานิ
มหฺนฺเต สติปฺญฺจาเน ฯ สมนฺมปฺปฺชานฺเน ฯ อิทธิปาเท ฯ มหฺนฺตานิ
อินฺทุริยานิ ฯ พลานิ ฯ โพชฺฌณฺจกานิ ฯ มหฺนฺเต อริยมกฺเค ฯ มหฺนฺตานิ
สามลฺลผลานิ ฯ มหฺนฺตา อภิลฺลวาโย ฯ มหฺนฺตํ ปฺรมตฺถํ นิพฺพานํ
ปฺริกฺคณฺหาตีติ มหาปณฺธวา ฯ

กตา ปฺลฺลปณฺธวา ฯ ปฺลฺล นานากฺขนฺนฺเชสุ วณฺณํ ปวตฺตตีติ
ปฺลฺลปณฺธวา ฯ ปฺลฺล นานาธาตฺตฺสุ ฯ ปฺลฺล นานาอายุตเนสุ ปฺลฺล
นานาอตุเถสุ ปฺลฺล นานาปฺฏิจฺจสมฺปฺปาเทสุ ปฺลฺล
นานาอตุเถสุ ฯ ฐมฺเมสุ นิสฺสตีสุ ปฺฏิภาเนสุ ปฺลฺล นานา-
สีสโกขนฺนฺเชสุ ปฺลฺล นานาสมาริปณฺธวาวิมฺุตฺติวิมฺุตฺติวณฺณทสฺสนโก-
ขนฺนฺเชสุ ฯ ปฺลฺล นานาจนาจนาเนสุ ฯ ปฺลฺล นานาวิหารสมาปตฺตีสุ ฯ
ปฺลฺล นานาอริยสจฺเจสุ ฯ ปฺลฺล นานาสติปฺญฺจาเนสุ ฯ ปฺลฺล นานา-
สมนฺมปฺชานฺเนสุ ฯ อิทธิปาเทสุ ฯ อินฺทุริเยสุ ฯ พลฺลสุ ฯ โพชฺฌณฺจเกสุ ปฺลฺล

*เล่มที่ ๘ อนุปทวคฤคณนา หน้า ๕๕๔

นนานาอริยมคเคสุ สามณฺณผลเสสุ อภิญญาสุ ปุถุ นานาชน-
สาธารณชมเม สมตักกมม ปรมตฺเถ นิพฺพานเ ฌาณํ ปวตฺตตีติ
ปุถุปลยฺวา ฯ

กตมา หาสปลยฺวา ฯ (๑) อิเชกฺโข หาสพฺหุโล เวทพฺหุโล
ตฺถุจฺพิหุโล ปาโมชฺชพฺหุโล สีลํ ปริปุเรตี ฯ อินฺทฺริยสํวาริ
ปริปุเรตี ฯ โภชเน มตฺตตฺถนฺตํ ฯ ชาคริยานุโยคํ สีลกฺขนฺธํ
สมาธิกฺขนฺธํ ฯ ปลยฺวากฺขนฺธํ ฯ วิมุตฺตีกฺขนฺธํ ฯ วิมุตฺติตฺถาณทสฺส-
นกฺขนฺธํ ปริปุเรตีติ หาสปลยฺโว ฯ หาสพฺหุโล ปาโมชฺชพฺหุโล
จानาภูจจันํ ปฏฺวิชานาตีติ หาสปลยฺโว ฯ หาสพฺหุโล วิหาร-
สมาปตฺติโย ปริปุเรตีติ หาสปลยฺวา ฯ หาสพฺหุโล อริยสจฺจจاني
ปฏฺวิชฺชตฺติ ฯ สติปฏฺจจเน ฯ สมมฺบปฺปชานเ ฯ อิทธิปาเท ฯ อินฺทฺริยานิ
พลานิ ฯ โพชฺฌณฺคานิ ฯ อริยมคฺเค ภาเวตีติ หาสปลยฺโว ฯ
หาสพฺหุโล สามณฺณผลานิ สจฺจิกโรตี ฯ อภิญญาโย ปฏฺวิชฺชตฺติติ
หาสปลยฺวา ฯ หาสพฺหุโล เวทตฺถุจฺพิปาโมชฺชพฺหุโล ปรมตฺถํ
นิพฺพานํ สจฺจิกโรตีติ หาสปลยฺวา ฯ

กตมา ชวนปลยฺวา ฯ ยงฺกิลฺลิจิ รูปี อตีตानาคต-
ปจฺจุปฺปนฺนํ ฯเป ฯ ยิ ทูเร สนฺตฺติเก วา ฯ สพฺพํ รูปี อนิจฺจโต
จิปฺปํ ชวตีติ ชวนปลยฺวา ฯ ทฺถุชโต จิปฺปํ ฯ ชวตีต ชวน-
ปลยฺวา ฯ ยา กาจิ เวทนา ฯเป ฯ ยงฺกิลฺลิจิ วิญฺญาณํ

*เล่มที่ ๘ อนุปทสุตตวณณา หน้า ๕๕๕

อตีตนาทคปจจุปฺปนฺนํ ๑เป ๑ สพพํ วิญญาณํ อนิจฺจโต
 ทุกฺขโต อนตฺตโต จิปรูปํ ชวตฺตติ ชวนปฺลญา ๑ จกฺขุ ๑เป ๑
 ชรามรณํ อตีตนาทคปจจุปฺปนฺนํ อนิจฺจโต ทุกฺขโต อนตฺตโต
 จิปรูปํ ชวตฺตติ ชวนปฺลญา ๑ รูปํ อตีตนาทคปจจุปฺปนฺนํ อนิจฺจํ
 ขยฺญฺเจน ๑ ทุกฺขํ ภยฺญฺเจน ๑ อนตฺตา อสารกฺญฺเจนาติ ตฺลยิตฺวา
 ตีรยิตฺวา วิภาวยิตฺวา วิภูตํ กตฺวา รูปนโรเช นิพฺพาน
 จิปรูปํ ชวตฺตติ ชวนปฺลญา ๑ เวทนา ๑ สลฺยา ๑ สงฺขาร
 วิญญาณํ ๑ จกฺขุ ๑เป ๑ ชรามรณํ อตีตนาทคปจจุปฺปนฺนํ อนิจฺจํ
 ขยฺญฺเจน ๑เป ๑ วิภูตํ กตฺวา ชรามรณนโรเช นิพฺพาน จิปรูปํ
 ชวตฺตติ ชวนปฺลญา ๑ รูปํ อตีตนาทคปจจุปฺปนฺนํ ๑เป ๑
 วิญญาณํ จกฺขุ ๑เป ๑ ชรามรณํ อนิจฺจํ สงฺขตํ อตีตนาทคปจจุปฺปนฺนํ
 ขยฺมมํ วยมมํ วิจารณ์มํ นโรชมฺมมฺนติ ตฺลยิตฺวา ตีรยิตฺวา
 วิภาวยิตฺวา วิภูตํ กตฺวา ชรามรณนโรเช นิพฺพาน จิปรูปํ
 ชวตฺตติ ชวนปฺลญา ๑

กตมา ติกฺขปฺลญา ๑ จิปรูปํ กิเลสฺส จินฺนทตฺตติ ติกฺข-
 ปฺลญา ๑ อุปฺปนฺนํ กามวิตกฺกํ นาทฺวาเสติ อุปฺปนฺนํ พฺยาปาท-
 วิตกฺกํ อุปฺปนฺนํ วิหีสาวิตกฺกํ อุปฺปนฺนุปฺปนฺเน ปาปเก อกฺุสเส
 ฐมฺเม อุปฺปนฺนํ ราคํ โทสํ โมหํ โกรธํ อุปฺนาหํ มกฺขํ ปฟาฬํ
 อิสฺสํ มจฺจริยํ มายํ สาเจยฺยํ ฌมฺภํ สารมฺภํ มานํ อติมานํ
 มทํ ปมาทํ สพฺเพ กิเลสฺส สพฺเพ ทฺวจริเต สพฺเพ อภิสงฺขาร

*เล่มที่ ๘ อนุปทสุตฺตวณฺณนา หน้า ๕๕๖

สพฺเพ ภวคามิเก กมฺเม นาธิวาเสติ ปชหติ วินฺเทติ
พฺยุนฺตีกโรติ อนภาวํ คเมตฺติติ ติกฺขปฺลฺยาฯ เอกสุมี อาสเน
จตุตฺตาริ อริยมคฺคาฯ จตุตฺตาริ สามณฺยผลานิฯ จตฺตสฺโส
ปฏฺฐิสฺมภิกทาโย จ อภิกฺขณาโย อธิคฺคา โหนฺติ สจฺฉนิกฺคา
มุสฺสิตาปฺลฺยาชาติ ติกฺขปฺลฺยาฯ

กตมา นิพฺเพธิกปฺลฺยาฯ อีเชกจฺโจ สพฺพสงฺฆาเรสุ
อุพฺเพคพฺหุโล โหติ อุตฺตราสพฺหุโล อุกฺกณฺจนพฺหุโล อรฺติพฺหุโล
อนภฺริตฺติพฺหุโล พหิมฺโข น รมฺติ สพฺพสงฺฆาเรสุฯ อนิพฺพิทฺฐปฺพุพฺพิ
อปฺปทาติคฺปฺพุพฺพิ โลกกฺขนฺธํ นิพฺพิชฺชตฺติ ปทาเลตฺติติ นิพฺเพธิก-
ปฺลฺยาฯ อนิพฺพิทฺฐปฺพุพฺพิ อปฺปทาติคฺปฺพุพฺพิ โทสกฺขนฺธํ
โมหกฺขนฺธํฯ โภธํฯ อุปนํฯ ๔เปฯ สพฺเพ ภวคามิเก กมฺเม
นิพฺพิชฺชตฺติ ปทาเลตฺติติ นิพฺเพธิกปฺลฺยาฯ

อนุปทชฺมฺมวิปฺสฺสนนฺติ สฺมาปฺตฺติวเสน วา ฌานํกฺวเสน
วา อนุปฏฺฐิปาฏิยา ชฺมฺมวิปฺสฺสนํ วิปฺสฺสติฯ เอวํ วิปฺสฺสนฺโต
อฑฺฒมาเสน อรหฺตฺตํ ปตฺโตฯ มหาโมคฺคฺคฺลฺลานตฺเตโร ปน
สจฺฉตฺติ ทิวเสหิฯ เอวํ สนฺเตปี สารีปฺตฺตฺเตโร มหาปฺลฺย-
วณฺตฺตโรฯ มหาโมคฺคฺคฺลฺลานตฺเตโร หิ สวากานํ สฺมฺมสนฺจาร์
ยญฺจิกฺโกฏฺฐิยา อุปปีเลนฺโต วิย เอกเทสเมว สฺมฺมสนฺโต สจฺฉตฺติวเส
วายมิตฺวา อรหฺตฺตํ ปตฺโตฯ สารีปฺตฺตฺเตโร จเปตฺวา พุทฺธานํ
ปจฺเจกพุทฺธานญฺจ สฺมฺมสนฺจาร์ สวากานํ สฺมฺมสนฺจาร์

*เล่มที่ ๘ อนุปทสุตฺตวณฺณนา หน้า ๕๕๘

นิปฺปเทถํ สมฺมลิ ฯ เอวํ สมฺมสนฺโต อหฺตฺตมาถํ วายมิ ฯ อรหฺตฺตณฺจ
 กิร ปตฺวา อณฺณาสิ จเปตฺวา พุทฺเธ จ ปจฺเจกพุทฺเธ
 จ อณฺโโล สวโก นาม ปณฺณาย มยา ปตฺตพฺพิ ปตฺตํ
 สมฺตฺโต นาม น ภวิสฺสตีติ ฯ ยถา हि ปุริโส เวพฺพญฺจี
 คณฺ्हิสฺสามิตี มหาชฺฌํ เวพฺุ ทิสฺวา ชฺฌํ ฉินฺนฺทนฺตสฺส ปปลฺโจ
 ภวิสฺสตีติ อนฺตเรณ หตฺถํ ปเวเสตฺวา สมฺปตฺตเมว ยญฺจี มฺเ
 จ อकुเค จ ฉินฺนฺทิตฺวา อาทาย ปกฺกเมยฺย ฯ โส กิณฺจาปี
 ปจฺมตฺรํ กจฺจติ ฯ ยญฺจี ปน สารี วา อุชฺุ วา น ลภติ ฯ
 อปฺโร จ ตถารูปเมว เวพฺุ ทิสฺวา สเจ สมฺปตฺตํ ยญฺจี
 คณฺ्हิสฺสามิ ฯ สารี วา อุชฺุ วา น ลภิสฺสามิตี กจฺจํ พนฺธิตฺวา
 มหนฺเตน สตฺเถน เวพฺุชฺฌํ ฉินฺนฺทิตฺวา สารา เจว อุชฺุ จ
 ยญฺจโย อุจฺจฉินฺตฺวา อาทาย ปกฺกเมยฺย ฯ อยํ กิณฺจาปี ปจฺจนา
 กจฺจติ ฯ ยญฺจโย ปน สารา เจว อุชฺุ จ ลภติ ฯ เอวํ
 สมฺปทมิทํ เวทิตพฺพิ ฯ อิเมถํ ทฺวินฺนํ เถรानํ สมฺมสนฺจารานํ ฯ

เอวํ ปน อหฺตฺตมาถํ วายมิตฺวา ฐมฺมเสนาปติสสาริ-
 ปุตฺตตฺเถโร สุกรบตฺเตณทฺวารเ ภากิเนยฺยสฺส ทิณฺนช-
 ปริพฺพาชกสฺส เวทนาปริกฺกหฺสฺตฺตฺนฺเต เทลียมานเ ทสพลํ
 วิชฺยมาโน จิตฺโต เทสนานุสारेณ ฉานํ เปเสตฺวา ปพฺพชิต-
 ทิวสโต ปญฺจาย ปณฺณรสมเ ทิวเส สวากปารมีฉาณสฺส
 มตฺถกํ ปตฺวา สตฺตตฺสญฺจิชฺฉานานิ ปญฺฉิวิชฺฉิตฺวา โสพสฺวิธปณฺณํ

*เล่มที่ ๘ อนุปทวคฺควณณา หน้า ๕๕๘

อนุปฺตโต ฯ

ตฺตริทํ ภิกฺขเว สารีปฺตตฺตสฺส อนุปทมฺมวิปสฺสนายาติ
ยา อนุปทมฺมวิปสฺสนํ วิปสฺสตีติ อนุปทมฺมวิปสฺสนา วุตฺตา
ตฺตฺร อนุปทมฺมวิปสฺสนาย สารีปฺตตฺตสฺส อิทํ โหติ ฯ อิทานิ
วตฺตพฺพํ ตนฺตํ วิปสฺสนาโกฏฺฐาถํ สนฺธาเยถํ วุตฺตํ ฯ

ปจฺเม ฉานฺเติ เย ปจฺเม ฉานเ อนุโตสฺมาปฺตฺติยํ
ชฺมมา ฯ คฺยสฺสาติ เต อสฺส ฯ อนุปทวตฺติตา โหนฺตีติ อนุ-
ปฏฺฐิปาฏฺฐิยา วตฺติตา ปริจฺฉินฺนา ฉาตา วิทิตา โหนฺติ ฯ
กถํ ฯ เถโร หิ เก ชฺมเม โอลเเกนฺโต อภินิโรปนลฺกฺขโณ
วิตกฺโก วตฺตตีติ ชานาติ ฯ ตถา อนุมชฺชนลฺกฺขโณ วิจาโร ฯ
ผรณลฺกฺขณา ปีติ ฯ สาทลฺกฺขณํ สฺขํ ฯ อวิกฺเขปลฺกฺขณา
จิตฺเตกคฺคฺคา ฯ ผุสฺนลฺกฺขโณ ผสฺโส ฯ เวทยิตลฺกฺขณา เวทนา
สญฺชานนลฺกฺขณา สญฺญา ฯ เจตยิตลฺกฺขณา เจตนา ฯ วิชานน-
ลฺกฺขณํ วิญฺญาณํ ฯ กตฺตฺกมฺยตาลลฺกฺขโณ ฉนฺโท ฯ อธิโมกฺข-
ลฺกฺขโณ อธิโมกฺโข ฯ ปคฺคฺคหลฺกฺขณํ วีริยํ ฯ อุปฺภูจฺจานลฺกฺขณา สติ
มชฺฉตฺตลฺกฺขณา อุเปกฺขา ฯ อนุนยมนสฺติการลฺกฺขโณ มนสฺสิกาโร
วตฺตตีติ ชานาติ ฯ เอวํ ฉานํ อภินิโรปนฺนุเจน วิตกฺกํ สภาวโต
วตฺตเปติ ฯ เป ฯ อนุนยมนสฺติการํ สภาวภาวโต วตฺตเปติ ฯ เตน
วุตฺตํ คฺยสฺส ชฺมมา อนุปทวตฺติตา โหนฺตีติ ฯ

วิทิตา อุปฺปชฺชนตีติ อุปฺปชฺชมานา วิทิตา ปากฺกวา

*เล่มที่ ๘ อนุปทสุตตวณณา หน้า ๕๕๕

หุตฺวา อุปฺปชฺชนฺติ ฯ วิทิตา อุปฺภูจฺหนฺตฺติ ตฺถิฏฺฐมฺานาปี วิทิตา
 ปากฺกฺว หุตฺวา ตฺถิฏฺฐนฺติ ฯ วิทิตา อพฺภตฺถํ กจฺจนฺตฺติ
 นฺริชฺชมฺานาปี วิทิตา ปากฺกฺว หุตฺวา นฺริชฺชนฺติ ฯ เอตฺถ
 ปน ตํถาณตา เจว ถาณพฺหตา (๑) จ โมเจตพฺพา ฯ ยถา
 หิ เตเนว องฺกุลกฺเคน ตํ องฺกุลกฺคํ น สกฺกา สฺสูตฺติ ฯ
 เอวเมว เตเนว จิตฺเตน ตสฺส จิตฺตสฺส อุปฺปาโท วา จิตฺติ
 วา ภงฺโก วา น สกฺกา ชานิตฺตฺนฺติ ฯ เอวํ ตาว ตํถาณตา
 โมเจตพฺพา ฯ ยถิ ปน เทว จิตฺตานิ เอกโต อุปฺปชฺเชยฺยฺ ฯ
 เอเกน จิตฺเตน เอกสฺส อุปฺปาโท วา จิตฺติ วา ภงฺโก วา
 สกฺกา ภเวยฺย ชานิตฺตฺ ฯ เทว ปน ผสฺสา วา เวทนา
 วา สลฺยา วา เจตนา วา จิตฺตานิ วา เอกโต วา
 อุปฺปชฺชนกานิ นาม นตฺถิ ฯ เอเกกเมว อุปฺปชฺชติ ฯ เอวํ พหุจิตฺตตา
 โมเจตพฺพา ฯ เอวํ สนฺเต กถํ มหาเถรสฺส สลฺยา อนฺโตสมฺาปตฺติยํ
 โสฬสธมฺมา วิทิตา ปากฺกฺว โหนฺตฺติ ฯ วจฺฉารมฺมณานํ
 ปรีคฺคหิตตฺาย ฯ เถเรน หิ วจฺฉลฺยาเจว อารมฺมณญจ ปรีคฺคหิตํ
 เตนสฺส เตสํ ธมฺมานํ อุปฺปาทํ อวชฺชนตฺสฺส อุปฺปาโท
 ปากฺกฺว โหติ ฯ จานํ อวชฺชนตฺสฺส จานํ ปากฺกฺว โหติ
 เกทํ อวชฺชนตฺสฺส เกโท ปากฺกฺว โหติ ฯ เตน วุตฺตํ
 วิทิตา อุปฺปชฺชนฺติ วิทิตา อุปฺภูจฺหนฺติ วิทิตา อพฺภตฺถํ
 กจฺจนฺตฺติ ฯ อหุตฺวา สมฺโภณฺตฺติ อิมินา อุทฺยํ ปสฺสตี ฯ หุตฺวา

*เล่มที่ ๕ อนุปทวคฺควณณา หน้า ๖๐๐

ปฏิเวณตฺติ อิมินา วยฺ ปสฺสตี ฯ

อนุปาโยติ รากวเสน อนุปคมโน หุตฺวา ฯ อนุปาโยติ
ปฏิฆวเสน อนุปโคโต ฯ อนิสฺสโตติ ตณฺหาทิกฺกุณฺนิสฺสเยหิ
อนิสฺสโต ฯ อปฺปฏิพฺทฺโชติ ฉนฺทราเคน อพฺทฺโช ฯ วิปฺปมฺตฺโตติ
กามราคโต วิปฺปมฺตฺโต ฯ วิสฺสยฺตฺโตติ จตฺตฺหิ โยเคหิ สพฺพกิลเสหิ
วา วิสฺสยฺตฺโต ฯ วิมฺรียาทิกเตนาคิ นิมฺมรียาทิกเตน ฯ เจตสาติ
เอวฺวิเชน จิตฺเตน วิหฺรตี ฯ

ตตฺถ เทว มรียาทา กิลสมรียาทา จ อารมฺมณมรียาทา
จ ฯ สเจ หิสฺส อนฺโตสฺมาปตฺตฺยํ ปวตฺเต โสพฺรชฺเม อารพฺก
รากาทโย อฺปฺปชฺเชยฺยํ กิลสมรียาเทน ภาเวยฺย ฯ เตสฺ
ปนฺสฺส เอโกปี น อฺปฺปนฺโนติ กิลสมรียาทา นตฺถิ ฯ อารมฺมณ-
มรียาทา นตฺถิ สเจ ปนฺสฺส อนฺโตสฺมาปตฺตฺยํ ปวตฺเต โสพฺส-
ชฺเม อวชฺเชนตฺสฺส เอกจฺเจ อาปาถํ นาคจฺเจยฺยํ ฯ เอวมฺสฺส
อารมฺมณมรียาทา ภาเวยฺยํ เต ปนฺสฺส เทรสชฺเม อวชฺเชนตฺสฺส อาปาถํ
อนาคตฺชฺมา นาม นตฺถิตฺติ อารมฺมณมรียาทาปี นตฺถิ ฯ

อปฺราปี เทว มรียาทา วิภฺษมฺภนมรียาทา จ สมฺจุเจท-
มรียาทา จ ฯ ตาสฺ สมฺจุเจทมรียาทา อฺปฺริ อากมฺิสฺสตี ฯ
อิมฺสฺมี ปน จาเน วิภฺษมฺภนมรียาทา อธิปฺเปตา ฯ ตสฺส
วิภฺษมฺภิตปฺจจฺนิกตฺตา นตฺถิตฺติ วิมฺรียาทิกเตน เจตสา วิหฺรตี ฯ

อฺตฺตรินิสฺสรณฺนฺติ อิตฺ อฺตฺตรินิสฺสรณฺํ ฯ อณฺเณสฺ จ
สฺตฺเตสฺ อฺตฺตรินิสฺสรณฺนฺติ นิพฺพานํ วุตฺตํ ฯ อธิ ปน อนฺตฺตรโร

*เล่มที่ ๘ อนุปทสุตตวณณา หน้า ๖๐๑

วิเสโส อธิปเปโตติ เวทิตพุโพ ๑ ตพพหุสัการาติ ตสฺส ปชานนสฺส
พหุสักรณณ ๑ อตฺถิตฺเตววสฺส โหตีติ ตสฺส เถรสฺส อตฺถิต
ตฺเตว ทพฺพหฺตรฺ โหติ ๑ อิมินา นเยน เสสวารสฺสปี อตฺถโถ
เวทิตพุโพ ๑

ทฺถิตฺยวเร ปน สมฺปสาทนญฺเณน สมฺปสาโท ๑ สภาวโต
ววตฺถเปตี ๑

จตฺตตฺตวเร อูเปกฺขาติ สุขญฺจฺจฺจเน เวทญฺเปกฺขาว ๑
ปสฺสทฺทตฺตา เจตโส อนาโภโคติ โย โส ยเทว ตตฺถ สุขนฺติ
เจตโส อาโภโค ๑ เอเตเนตฺ โอพาริกมกฺขายตีติ เอวํ ปสฺสทฺทตฺตา
เจตโส อนาโภโค วุตฺโต ๑ ตสฺส อภาวติ อตฺถโถ ๑
สตีปาริสฺสทฺธีติ ปรีสฺสทฺธาตฺเตยว ๑ อูเปกฺขาปี ปาริสฺสทฺธีอูเปกฺขา ๑

สโต วุจฺจหตีติ สตียา สมฺนฺนาคโต ฉาณณ สมฺปชาโน
หุตฺวา วุจฺจชาติ ๑ เต ชมฺเม สมฺนฺนสฺสรตีติ ยสฺมา เนว-
สญฺญานาสนญฺญายตฺเตน พุทฺธานฺเตยว อนุปทชฺมวิปสฺสนา
โหติ น สวากนํ ๑ ตสฺมา เอตฺถ กลาปวีปสฺสนํ ทสฺเสนฺโต
เอวมาห ๑ ปญฺญาจ จสฺส ทิสฺวา อาสวา ปรีกฺขีณา โหนฺตีติ
มคฺคปญฺญาจ จตฺตารี สจฺจจฺจนิ ทิสฺวา จตฺตาริ อาสวา
จีณา โหนฺติ ๑ สารีปฺตตฺตฺเตยว สมถวีปสฺสนํ ยฺคนทฺธ
อาหริตฺวา อรหตฺตปฺตตฺตวโรปี อตฺถิ นิโรธสมฺปาตฺติ-
สมฺปาปนฺนวโรปี ๑ อรหตฺตปฺตตฺตวโร อีธ คหิตฺโต ๑ นิโรธ

*เล่มที่ ๘ อนุปทกคุณณา หน้า ๖๐๒

ปน จิตตวสิตาย อปราปรี สมาเป็นชชิสตตีติ วทนต์ ฯ

ตตตตต ยสมี กาลเ นิโรธสมาปตติ สีส โหติ นิโรธส
วาริ อากจตติ ฯ ผลสมาปตติ กุพหา โหติ ฯ ยสมี กาลเ
ผลสมาปตติ สีส โหติ ฯ ผลสมาปตติยา วาริ อากจตติ
นิโรธสมาปตติ กุพหา โหติ ฯ ชมพุทีปวาสิโน เถรา ปน
วทนต์ สารีปุตตตเถโร สมถวิปสสนิ ชุคนทฐิ อหริตวา
อนาคามีผล สจจิกตวา นิโรธิ สมาเป็นชชิ นิโรธา วุจาย
อรหตติ ปตโตติ ฯ เต ชมเมติ อนุโตสมาปตติยิ ปวตเต
ติสมุจจานิกรูปชมเม ฯ เหญจา เนวสถณณานาสถณายตน-
สมาปตติยิ ปวตตชมเม วา ฯ เตปี หิ อิมสมี วาเร วิปสสิตพพา
ชมมาว (๑) ตสมา เต วา วิปสสิตตีติ ทสเสตุ อิทิ วุตตนต์ติ
เวทิตพพิ ฯ

วสิปตโตติ จินณวสิติ ปตโตติ ฯ ปารมิปตโตติ นิปตตตี
ปตโตติ ออรโสติอาทิสู เถโร ภควโต อูเร นิพพตตสททำ
สุตตวา ชาโตติ ออรโส ฯ มุเชน ปภาวิตติ สททำ สุตตวา ชาโตติ
มุขโต ชาโต ฯ ชมเมน ปน ชาตตตตา นิมมิตตตตา ชมมโช
ชมนนิมมิโต ฯ ชมมทายสส อาทियนโต ชมมทายาโท ฯ อามิสทายสส
อนาทियนโต โน อามิสทายาโทติ เวทิตพพิ ฯ เสสิ สพพตถ
อุตตทานเมวาติ ฯ

อนุปทสุตตวณณา นิฏจिता

ปจมี ฯ

ฉพพิโสธนสุตตวณณนา

เอวมเม สุตุนติ ฉพพิโสธนสุตตํ ๑ ตตถ จีณา ชาตีติ-
อาทิสฺส เอเคนาปี ปเทน อลฺลว พฺยาगतาว โหติ ๑ ทฺวิหิปี ๑
อิธ ปน จตฺหิ ปเทหิ อลฺลํ พฺยากรณํ อาคตํ ๑ ทิฏฺฐเจ
ทิฏฺฐวาทิตาติอาทิสฺส ยาย เจตนาย ทิฏฺฐเจ ทิฏฺฐํ เมติ วทติ
สว ทิฏฺฐเจ ทิฏฺฐวาทิตา นาม ๑ เสสฺสพฺเตสฺสปี เอสฺสว นโย ๑
อยมนฺนุชฺชโมติ อํ สภาโว ๑ อภินนฺทิตพฺพนฺติ น เกวลํ
อภินนฺทิตพฺพํ ๑ ปริณิพฺพตฺสส ปนฺสฺส สพฺโพปี จีณาสวสฺสกกาโร
กาทพฺโพ ๑ อุตฺตริปฺโละหติ สเจ ปนฺสฺส เวยฺยากรณณ
อสนฺตฺตฺตฺจว โหถ ๑ อุตฺตริมฺปิ อํ ปโละห ปุจฺฉิตพฺโพติ
ทสฺเสติ ๑ อิโต ปเรสฺสปี ติสฺส วาเรสฺสปี อยเมว นโย ๑

อพลนฺติ ทฺพพฺลํ ๑ วิราคุนฺนฺติ วิจจฺจนสฺภาวํ ๑ อนฺสฺสาสิกนฺติ
อสฺสาสวิริหิตํ ๑ อฺปายฺฐปาทานาติ ตณฺหาทิฏฺฐินฺเมตํ อธิวจฺนํ ๑
ตณฺหาทิฏฺฐิโย หิ เตภฺมกฺรเม อฺปนฺตฺติ อฺปายา ๑ (๑) อฺปาทยนฺตฺติ
อฺปาทานา ๑ เจตโส อธิฏฺฐานาภินเวसानุสฺยาติปี ตาสฺยเว
นามํ ๑ จิตฺตํ หิ ตณฺหาทิฏฺฐิหิ สกฺกายชฺชเมสฺส ติฏฺฐติ
อธิติฏฺฐตฺติ ตณฺหาทิฏฺฐิโย เจตโส อธิฏฺฐานา ๑ ตาหิ ตํ
อภินวิสฺตฺติ อภินเวสา ๑ เอตาหิเยว ตํ อนฺสฺเสตฺติ อนฺสฺยาติ
วฺจฺจนฺติ ๑ ขยา วิราคาติอาทิสฺส ขเยน วิราเคนาติ อตฺโถ ๑

*เล่มที่ ๕ อนุปทกคุณณา หน้า ๖๐๔

สพฺพานิ เจ ตานิ อลฺลมณฺณเวจฺจนาเนว ฯ

ปจฺจวิชาตฺติ ปตฺติจฺจานชาตฺ ฯ อาโปชาตฺติ อาพนฺชนชาตฺ ฯ
เตโชชาตฺติ ปรีปจฺจนชาตฺ ฯ วาโยชาตฺติ วิตุณฺมกฺนชาตฺ ฯ
อากาสชาตฺติ อสมฺมุจฺจชาตฺ ฯ วิญฺญาณชาตฺติ วิชานนชาตฺ ฯ
อนตฺตโต อุปกจฺฉินฺนติ อหํ อตฺตตติ อตฺตโกฏฺฐาเสน น
อุปากมี น จ ปจฺจวิชาตฺตนิสฺสิตนฺนติ ปจฺจวิชาตฺตนิสฺสิตา
เสสชาตฺตโย จ อุปาหารูปลฺลจ อรูปกฺขนฺธา จ ฯ เตปิ หิ นิสฺสิต-
วตฺตจฺจปานิ ปจฺจวิชาตฺตนิสฺสิตตฺตตา เอเกน ปรียาเยน ปจฺจวิ-
ชาตฺตนิสฺสิตาว ฯ ตสฺมา น จ ปจฺจวิชาตฺตนิสฺสิตนฺนติ วทฺนฺโต
เสสจฺจปารูปจฺจเมปิ อตฺตโต น อุปกจฺฉินฺนติ วทฺติ ฯ อากาส-
ชาตฺตนิสฺสิตปเท ปน อวินิฟูโกวเสน สพฺพเมปิ ญฺตฺตปาหารูป
อากาสชาตฺตนิสฺสิตํ นาม ฯ ตถา ตํ นิสฺสิตจฺจปวตฺตจฺจกา อรูปกฺขนฺธา ฯ
เอวํ อีธาปิ ญฺปารูปํ กหิตฺเมว โหติ ฯ วิญฺญาณชาตฺตนิสฺสิตปเท
ปน สหชาตา ตโย ขนฺธา จิตฺตสมฺมุจฺจจฺจานรูปลฺลจ วิญฺญาณ-
ชาตฺตนิสฺสิตนฺนติ ญฺปารูปํ กหิตฺเมว โหติ ฯ

รูเป จกฺขุวิญฺญาเณ จกฺขุวิญฺญาณวิญฺญาตพฺเพสุ ฐมฺเมสุติ
เอตฺถ ยํ อตีเต จกฺขุทฺวารสฺส อาปาถํ อากนฺตฺวา นิรุทฺธํ
ยญฺจ อนาคเต อาปาถํ อากนฺตฺวา นิรุชฺฉิสฺสตี ฯ ยํ จ
เอตฺรหิ อากนฺตฺวา นิรุทฺธํ ตํ สพฺพํ ญฺปํ นาม ฯ ยํ ปน
อตีเตปิ อาปาถํ อนากนฺตฺวา นิรุทฺธํ ฯ อนาคเตปิ อนากนฺตฺวา

*เล่มที่ ๕ ฉพพิโสชนสูตรตวณณา หน้า ๖๐๕

นิริชฺฐิสฺสตี ๑ เอตฺรหิปี อนาคนฺตฺวา นิริชฺฐี ๑ ตํ จกฺขุ-
วิญญาณน วิญญาตพฺพชฺมเมสุ สงฺกहितฺตติ วุตฺเต เตปิฏก-
จฺจลลาภยฺเตโร อาห อิมสฺมี จาน เทวธา กโรธ ๑ อุปริ
ฉนฺโทวเร กิณฺติ กริสฺสธ นยิํ ๑ ลพฺกตีติ ๑ ตสฺมา ตีสุ
กาเสสุ อาปาถิ อาคตฺ วา อนาคตฺ วา สพฺพมฺปี นํ รูปเมว ๑
จกฺขุวิญญาณสมฺปยุตฺตา ปน ตโย ชนฺธา จกฺขุวิญญาณ-
วิญญาตพฺพชฺมมาติ เวทิตพฺพา ๑ อัยฺ เหตุถ อตฺโถ จกฺขุ-
วิญญาณน สทฺธิ วิญญาตพฺเพสุ ชฺมเมสุติ ๑ ฉนฺโทติ ตณฺหา-
ฉนฺโท ๑ ราโคติ เสวว รชฺชนวเสน ราโค ฉนฺโทติ เสวว
อภินนฺทนวเสน ฉนฺโท ๑ ตณฺหาติ เสวว ตณฺหายนวเสน ตณฺหา ๑
เสสทฺวาเรสุปี เอเสว นโย ๑ อหฺงการมมฺงการมานานุสยาติ เอตฺถ
อหฺงกาโร มาโน ๑ มมฺงกาโร ตณฺหา ๑ เสวว มานานุสโย ๑
อาสวานํ ขยณาयाติ อิทํ ปุพฺเพนิวาสํ ทิพฺพจกฺขุญจ
อวตฺวา กสฺมา วุตฺติ ๑ ภิกฺขุ โลภิชฺมมํ น ปุจฺฉนฺติ
โลกุตฺตรเมว ปุจฺฉนฺติ ๑ ตสฺมา ปุจฺฉิตปฺลหฺเวยว กเถนฺโต
เอวมาห ๑ เอกวิสชฺชิตสุตฺติ นามตํ ๑ ฉพพิโสชนนฺติปิสุส นามํ ๑
เอตฺถ หิ จตฺตารो โวหารา ปญฺจกฺขุชฺชา ฉ ธาตุโย ฉ
อชฺฉตฺติกพาหิรานิ आयตฺนานิ อตฺตโน สวิญญาณกกาโย
ปเรสํ สวิญญาณกกาโยติ อิเม ฉ โกฎฺจาสา วิสุทฺธา ๑ ตสฺมา
ฉพพิโสชนนฺติ วุตฺติ ๑ ปฺรสมฺททฺวาสิตฺเถรา ปน อตฺตโน จ ปฺรสุส

*เล่มที่ ๕ อนุปทวคฺควณฺณา หน้า ๖๐๖

จ วิญฺญาณกกายํ เอกเมว กตฺวา จตุหิ อหาเรหิ สทฺธิํ ฌ
โกฏฺฐาเส วทนฺติ ฯ

อิมํ ปน ฌ โกฏฺฐาสา กิณฺเต อธิคตํ ฯ กิณฺติ เต
อธิคตํ ฯ กทา เต อธิคตํ ฯ กตฺถ เต อธิคตํ ฯ กตฺเม เต กิเลสา
ปหีนํ ฯ กตฺเมสํ ตฺวํ ฌมฺมานํ ลากิตี(๑) เอวํ วินยฺนินฺทุเทส-
ปริยาเยน โสเชตฺตพฺพา ฯ

เอตฺถ หิ กิณฺเต อธิคตฺนฺติ อธิคมปฺจฺญา ฯ ฌานวิโมกฺขาทีสุ
โสตาปตฺติมกฺกาทีสุ วา กิณฺตยา อธิคตํ ฯ กิณฺติ เต อธิคตฺนฺติ
อุบายปฺจฺญา ฯ อยฺยหิ เอตฺถาธิปฺปาโย กิณฺตยา อนิจฺจลกฺขณํ
ธฺรํ กตฺวา อธิคตํ ฯ ทฺกฺขานตฺตลกฺขณฺเส อลฺยตฺรํ ก็
วา สฺมาธิวเสน อภินิวิสิตฺวา ฯ อุทาหุ วิปฺสฺสนาวเสน ฯ ตถา ก็
รูเป อภินิวิสิตฺวา ฯ อุทาหุ อรูปํ ฯ ก็ วา อชฺฉตฺตํ อภินิวิสิตฺวา
อุทาหุ พหิทฺธาติ ฯ กทา เต อธิคตฺนฺติ กาลปฺจฺญา ฯ
ปฺพพฺพณฺหมชฺฉนฺติกาทีสุ กตฺรสฺมี กาลเตติ วุคฺตํ โหติ ฯ

กตฺถ เต อธิคตฺนฺติ โอกาสปฺจฺญา ฯ กตฺรสฺมี (๒) โอกาส
ก็ รตฺตติฏฺฐาเน ทิวาฏฺฐาเน รุกฺขมฺมฺลเ มณฺฑปเ กตฺรสฺมี วา
วิหาเรติ วุคฺตํ โหติ ฯ กตฺเม เต กิเลสา ปหีนกิเลเสปฺจฺญา ฯ
กตฺรมคฺควชฺฉมา ตว กิเลสา ปหีนาคิ วุคฺตํ โหติ ฯ

กตฺเมสํ ตฺวํ ฌมฺมานํ ลากิตี ปฏฺฐิตทฺชฌมฺปฺจฺญา ฯ

*เล่มที่ ๕ นพพิโสชนสฺสฺตวณฺณนา หน้ ๖๐๗

ปจฺมมคฺคาทิสฺส กตเมสํ คฺวั ชฺมฺมานํ ทาภิตฺติ วุคฺคํ โหติ ฯ

ตสฺมา อิทานิ เจปิ โภจฺจิ ภิกฺขุ อุตฺตริมฺนุสฺสชฺมมาธิคํ
พฺยากรเยยฺย น โส เอตฺตาวตาว สกฺกาตพฺโพ ฯ อิมेषฺส ปน
ฉสฺส จานेषฺส โสชนคฺคํ วุคฺคพฺโพ ทึ เต อธิคคํ ทึ ฉานํ
อุทาทุ วิโมกฺขาทิสฺส อณฺฺตฺรณฺติ ฯ โย หิ เยน อธิคโต ชฺมฺโม
โส ตสฺส ปากโฏ โหติ ฯ สเจ อิทํ นาม เม อธิคตฺนฺติ
วทติ ฯ ตโต กิณฺติ เต อธิคตฺนฺติ ปุจฺฉิตพฺโพ ฯ อนิจฺจ-
ลกฺขณาทิสฺส ทึ ชฺฐํ กตฺวา ฯ อฏฺฐคฺคตีสาย วา อารมฺมณेषฺส
รูปารุปอชฺฉตฺตพหิทฺธาทีเกทेषฺส วา ชฺมฺเมสฺส เกน มฺเขน
อภินิวิสติวาทิ ฯ โย หิ ยสฺสาภินิเวโส ฯ โส ตสฺส ปากโฏ โหติ

สเจ ปน อยฺยนาม เม อภินิเวโส ฯ เอวํ มยา อธิคตฺนฺติ
วทติ ฯ ตโต กทา เต อธิคตฺนฺติ ปุจฺฉิตพฺโพ ฯ ทึ ปุพฺพณฺเहे
อุทาทุ มชฺชนฺติกาทิสฺส อณฺฺตฺรณฺตี กาลติ ฯ สพฺเพสํ หิ อตฺตนา
อธิคตกาโล ปากโฏ โหติ ฯ สเจ อสฺสฺกสมฺนี นาม เม กาล
อธิคตฺนฺติ วทติ ฯ ตโต กตฺถ เต อธิคตฺนฺติ ปุจฺฉิตพฺโพ ฯ ทึ
ทิวาฏฺฐาเน ฯ อุทาทุ รตฺตคฺคิฏฺฐานาทิสฺส อณฺฺตฺรณฺตี โอกาเสติ ฯ
สพฺเพสญฺหิ อตฺตนา อธิคโตกาโส ปากโฏ โหติ ฯ สเจ
อสฺสฺกสมฺนี นาม เม โอกาเส อธิคตฺนฺติ วทติ ฯ ตโต กตฺเม
เต กิเลสา ปหีนาคิ ปุจฺฉิตพฺโพ ฯ ทึ ปจฺมมคฺควชฺชมา ฯ อุทาทุ
ทฺติยาทีมคฺควชฺชมาติ ฯ สพฺเพสญฺหิ อตฺตนา อธิคตมคฺเคน ปหีนา

*เล่มที่ ๕ อนุปทวคฺควณณา หน้า ๖๐๘

กิลเสสา ปากฎา โหนฺติ ฯ

สเจ อิเม นาม เม กิลเสสา ปหีนาคี วทตี ฯ ตโต
กตเมสํ ตฺวํ ฐมนันํ ลากีตตี ปุจฺจิตฺตํ โท ฯ กิ โสตาปตฺติมคฺคสุต
อุททาหุ สกทาคามิมคฺคาทีสุ อญฺญตรสุตตี ฯ สพฺเพสญฺหิ
อตุตฺตนา อธิคตฺตมฺโม ปากฎา โหตี ฯ สเจ อิเมสํ นาม
ฐมนันํ ลากีตตี วทตี ฯ เอตฺตาวตฺตปิสุต วจันํ น สทฺธาตพฺพิ ฯ
พหุสสุตฺตา หิ อุกฺคหปริปุจฺจมาคฺคสุตฺตา ภิกฺขุ อิมานิ ฉ จานานิ
โสเชตฺตุ สกฺโกนฺติ ฯ อิมสฺส ปน ภิกฺขุโน อากมฺนปฏฺธิปทา
โสเชตฺตพฺพา ฯ ยถิ อากมฺนปฏฺธิปทา น สุชฺชติ ฯ อิมาย
ปฏฺธิปทาย โลกุตฺตรฐมฺมา นาม น ลพฺภนฺตตีติ อปเนตฺตํ โท ฯ

ยถิ ปนสฺส อากมฺนปฏฺธิปทา สุชฺชติ ฯ ทิฆรตฺตํ ตีสุ
สิกฺขาสุ อปฺปมตฺโต ชาครियมนฺนุตฺโต จตฺตฺส ปจฺจเยสุ อลคฺโค
อากาเส ปาณิสเมน เจตฺสา วิหฺรตีติ ปญฺญาตตี ฯ ตสฺส
ภิกฺขุโน พุยากรณํ ปฏฺธิปทาย สทฺธี สํสฺนฺทตี สเมตี
เสยฺยถาปี นาม กงฺโกทกํ ยมฺโนทเกน สทฺธี สํสฺนฺทตี สเมตี
เอวเมว สุปฺญฺญตฺตฺตา เตน ภควตฺตา สวากานํ นิพฺพาน-
คามินี ปฏฺธิปทา สํสฺนฺทตี สเมตี นิพฺพานญฺจ ปฏฺธิปทญฺจาตี(๑)
วุตฺตสทิสํ โหตี ฯ

อปีจ โข เอตฺตเกนาปี สกฺกาโร น กาทพฺโพ

*เล่มที่ ๕ ฉพพิโสชนสูตรตวณณา หน้า ๖๐๕

ยสุมา เอกจสุส หิ ปุณฺชนสุสาปี สโต ชีณาสวปฏิปฺตติ-
สทิสสา ปฏิปทา โหติ ฯ ตสุมา โส ภิกฺขุ เตหิ เตหิ อุปาเยหิ
อุคฺคตาเสตพฺโพ ฯ ชีณาสวสุส นาม อสนิยา คตฺตมตฺถเก
ปตมานาย ภยํ วา นมฺภิตตฺตํ วา โลมหํโส วา น โหติ
ปุณฺชนสุส อปฺปมตฺตเคนปี โหติ ฯ

ตตฺริมานิ วตฺถุณี ทีฆภาณกอกฺยตฺถโร กิร เอกํ
ปิณฺฑปาตํ ปฺริคฺคเหตฺตุ อสกโกนฺโต ทหรสุส สลฺลํ อทาสี ฯ
โส ตํ นหายมานํ กลฺยาณินทีมุขทฺวารเ นิมฺมุชิตฺวา ปาเท
อคฺคเหสี ฯ ปิณฺฑปาติโก กุมฺภีโลติ สลฺลนฺาย มหาสทฺทม-
กาสี ฯ ตทา นํ ปุณฺชฺชนินฺติ สลฺลชานีสุ ฯ จนฺทมุขติสฺส-
ราชกาล(๑) ปน มหาวิหารเ สงฺฆตฺถโร ชีณาสโว ทุพฺพล-
จกฺขุโก วิหารเเยว อจฺฉิ ฯ ราชเา เถรํ ปฺริคฺคณฺ्हิสฺสามิตี
ภิกฺขาจาร์ คเตสุ อปฺปสทฺโท อุปฺสงฺกมิตฺวา สปฺโป
วีย ปาเท อคฺคเหสี ฯ เถโร สิลานฺมโก วีย นิจฺจโล หุตฺวา
โก เอตฺถาติ อห ฯ อหํ ฆนฺเต ติสฺโสติ ฯ สุกนฺธํ วายสิ
โน ติสฺสาติ ฯ เอวํ ชีณาสวสุส ภยํ นาม นตฺถิ ฯ

เอกจฺโจ ปน ปุณฺชฺชนินฺปี อตฺติสุโร โหติ นิพฺภโย ฯ
โส รชนีเยน อารมฺมณฺเณน ปฺริคฺคณฺ्हิตพฺโพ ฯ วสภราชปิ
หิ เอกํ เถรํ ปฺริคฺคณฺ्हมาโน ฆเร นิสีทาเปตฺวา ตสุส สนฺติเก

*เล่มที่ ๘ อนุปทวคฺควณณา หน้า ๖๑๐

พทรผล้ว มทุทาเปตี ฯ(๑) มหาเถรสฺส เขโพ จลิ ฯ ตโต เถรสฺส
ปฺลฺลชฺชนกภาโว อวิภูโต ฯ ชีณาสวสฺส หิ รสตณฺหา นาม
สุปฺปหีนา ฯ ทิพฺเพสุปี รเสสฺส นิกนฺติ นาม น โหติ ฯ ตสฺมา
อิเมหิ อุปาเยหิ ปริกฺคเหตฺวา สเจ ตสฺส ภัยํ वा ฉมฺภิตตฺตํ
โลมฺหํโส वा รสตณฺหา वा อุปฺปชฺชติ น ตฺวํ อรหติ อปเนตฺพุโป ฯ
สเจ ปน อภีรุ อจฺฉมฺภี อนุตฺตราสี หุตฺวา สีโห วีย นิสิตฺติ
ทิพฺพารมฺมณฺเปี นิกนฺตี น ชเนติ ฯ อัยํ ภิกฺขุ สมปฺนฺน-
เวยฺยากรโณ สมฺนฺตา ราชราชมฺหามตฺตาทีหิ เปสฺสิตํ สกฺการํ
อรหตีติ ฯ

ฉพฺพิโสชนสฺตฺตวณฺณา นิฏฺฐิตา ฯ

ทฺติยํ ฯ

สปรุสธมมุตตวณณา

เอวมเม สุตุนติ สปรุสธมมุตตติฯ ตตถ สปรุสธ-
ธมมุนติ สปรุสธานัน ฐมมึฯ อสปรุสธมมุนติ ปาปปรุสธานัน
ฐมมึฯ เอว มาตักิ จเปตวาปี ปุน ยถา นาม มคคกุกสโล
ปรุสโธ วามึ มุญจิตวา ทกขินัน คณหาติฯ ปจมึ มุญจิตพพิ
กเถติฯ เอว ปหาตพพิ ฐมมึ ปจมึ เทเสนโต กตโม จ
ภิกขเว อสปรุสธมมุตโตอาทิมาหฯ ตตถ อจจากุลาติ ขตติยกุลา
วา พุราหุมนกุลา วาฯ เอตเทว हि กุลทวยึ อจจากุลนติ
ววจติฯ โส ตตถ ปุชโชติ โส ภิกขุ เตสุ ภิกขุสุ
ปุชารโหฯ อนตริ กริตวาติ อพุกนตริ กตวาฯ

มหากุลาติ ขตติยกุลา วา พุราหุมนกุลา วา เวสสุกุลา
วาฯ อิทเมว हि กุลตตยึ มหากุลนติ ววจติฯ มหาโกกกุลาติ
มहनเตहि โภเกहि สมนุนาคตกุลาฯ อูปารโกกกุลาติ อูพาเรहि
ปณิเตहि โภเกहि สมนุนนกุลาฯ อิมสูมิ ปททเวย จตตาริปี
กุลานิ ลพุกนติฯ ยตถ กตถจิ กุเล ชาโต हि ปุณณผลเอहि
มหาโกโคปี อูปารโกโคปี โหติเยวฯ

ยสสุสึติ ปริวารสมปนโนฯ อปปลยถาตาติ รตตี
चितตสรา วิย สงฆมชฎาที่สุ น ปณณายนติฯ อปเปสกุขาติ
อปปปริวาราฯ

อารณณิโกติ สમાทินนอารณณิกรตุงโกฯ เสสธตุงเศสุปี

*เล่มที่ ๕ อนุปทวคฤณณา หน้า ๖๑๒

เอเสว นโยฯ อิมสมึ จ สุตเต ปาพิยึ นเวว ชุตงกานิ
อากตานิฯ วิตุถาเรน ปเนตานิ เตรส โหนติฯ เตสฺ ยิ วตฺตพฺพิ
ตํ สพฺพิ สพฺพากาเรน วิสุทฺธิมคฺเค ชุตงกนิทฺเทเส วุตฺตเมวฯ
อตมฺมยตาติ ตมฺมยตา วุจฺจติ ตณฺหา นิตฺตณฺหาติ
อตุโถฯ อตมฺมยตลฺยเวย อนฺตรึ กริตฺวาติ นิตฺตณฺหตฺเวย
การณิ กตฺวา อพฺภนฺตรึ วา กตฺวาฯ จิตฺเต อุปฺปาเทตฺวาติ
อตุโถฯ

นิโรธฺวาเร ยสฺมา อนาคามิฉิณาสฺวา ตํ สฺมาปตฺตี
สฺมาปชฺชนฺติฯ ปุณฺชฺชนสฺส สฺวา นตฺถิฯ ตสฺมา อสฺปฺปริสฺวาโร
ปริหิโน น กิณฺจि มลฺลยตีติ กณฺจิ ปุคฺคถิ ตีหิ มลฺลยนาหิ
น มลฺลยติ น เกนฺจิ มลฺลยตีติ เกนฺจิ วตฺถุนาปี ตํ
ปุคฺคถิ น มลฺลยติฯ เสถิ สพฺพตฺถ อุตฺตานเมวาทิฯ

สฺปฺปริสฺสรมฺมสฺสฺสวณฺณา นิฏฺจिता

ตติยิ ฯ

เสวิตพพาเสวิตพพสุตตวณณา

เอวมเม สุตุนติ เสวิตพพาเสวิตพพสุตตํ ๑ ตตถ ตถจ
อณณมณณํ กายสมาจารนติ อณณํ เสวิตพพํ กายสมาจารํ
อณณํ อเสวิตพพํ วทามิ ๑ เสวิตพพเมว เกนจิ ปริยาเยน
อเสวิตพพนติ ๑ อเสวิตพพํ วา เสวิตพพนติ จ น วทามิติ
อตุโถ ๑ วจิสมาจาราที่สุปี เอเสว นโย ๑ อิติ ภควา สุตตหิ
ปเทหิ มาตักํ จเปตวา วิตุถารโต อวิกชิตุวาว เทสนํ นิฏฺฐเปสิ น
กสฺมา ๑ สารีปุตตตฺเถรสฺส โอภาสกรณตฺถํ ๑

มโนสมาจาระ มิจฺจมาทิฏฺฐิสมฺมาทิฏฺฐิโย ทิฏฺฐิปฏิลาภวเสน
วิสุํ องกํ หุตฺวา จิตาติ น คหิตา ๑ จิตฺตฺปปาเท อกมฺม-
ปถปฺปตฺตา(๑) อภิขมฺมาทโย เวทิตพฺพา ๑

สญฺญาปฏิลาภวเร อภิขมฺมาสหคตาย (๒) สญฺญาชาติอาทีนิ
กามสญฺญาทีนํ ทสฺสนตฺถํ วุตฺตานิ ๑

สพฺยาปชฺฉนฺติ สทฺทุกํ ๑ อปฺริณฺฏิจิตฺตภาวายาติ ภวานํ
อปฺริณฺฏิจิตฺตภาวาย ๑ เอตถ จ สพฺยาปชฺฉตฺตภาวา นาม
จตฺตารโ โหณฺติ ๑ โย หิ ปุณฺธุชฺชโนปี เตนตฺตภาเวน ภวํ
ปฺริณฺฏิจเปตฺตํ น สกฺโกติ ๑ ตสฺส ปฺริณฺตฺตฺตโร ปฺริณฺตฺตฺตโร อกฺุสลา
ธมฺมา วทฺถนฺติ ๑ กฺุสลา ธมฺมา จ ปฺริหายนฺติ ๑ สทฺทุกฺขเมว
อตฺตภาวํ อภินิพฺพุตฺเตติ นาม ตถา โสตาปฺนฺนสกฺทาคามิ-

*เล่มที่ ๕ เสวิตพพาเสวิตพพสุตตวณณนา หน้า ๖๑๕

จกขุวิญญะยุนฺธิตอาทิสฺ ยสฺมา เอกจฺจสฺส ตสฺมีเยว รุเป
ราคาทโย อุปฺปชฺชนฺติ ฯ อภินนฺทติ อสฺสาเทติ ฯ อภินนฺทนฺโต
อสฺสาเทนฺโต อนยพฺยสนฺ ปาปฺณาติ ฯ เอกจฺจสฺส น
อุปฺปชฺชนฺติ นิพฺพนฺโต วิรชฺชนฺโต นิพฺพุตฺติ ปาปฺณาติ ฯ ยสฺมา
ตลฺลจ อณฺณมณฺณนฺติ น วุตฺตํ ฯ เอเสว นโย สพฺพตฺถ ฯ

เอวํ วิตุถารณ อตฺถํ อาชานามิตฺติ (๑) เอตฺถ เก ภควโต
อิมสฺส ภาสิตสฺส อตฺถํ อาชานนฺติ ฯ เย ตาว อิมสฺส
สุตฺตสฺส ปาฬิยจ อฏฺฐกถลฺลจ อุกฺคณฺหิตฺวา ตกฺกราน
โหนตฺติ ฯ ยถาวุตฺตํ อนฺุโลมปฏฺธิปทํ น ปฏฺธิปชฺชนฺติ ฯ เต น
อาชานนฺติ นาม ฯ เย ปน ตกฺกราน โหนตฺติ ฯ ยถาวุตฺตํ
อนฺุโลมปฏฺธิปทํ ปฏฺธิปชฺชนฺติ ฯ เต อาชานนฺติ นาม ฯ เอวํ สนฺเตปี
สปฺปฏิสฺนฺธิกานํ ตาว ทิฆมฺรตฺตํ หิตาย สุขาย โหตุ
อปฺปฏิสฺนฺธิกานํ ถลํ โหตฺติติ ฯ อปฺปฏิสฺนฺธิกา อนฺุปาทานา วีย
ชาตเวทา ปรีนฺิพฺพายนฺติ ฯ กปฺปสฺตตสฺสทสฺसानมฺปิ อจฺจเยน เตลฺล
ปฺน ทุกฺขํ นาม นตฺถิ ฯ อิติ เอกํเสน เตลฺลเยว ทิฆมฺรตฺตํ
हितาย สุขาย โหติ ฯ เสลฺลํ สพฺพตฺถ อุตฺตานเมวาทิ ฯ

เสวิตพพาเสวิตพพสุตตวณณนา นิฏฺฐิตา ฯ

จตุตฺถํ ฯ

พหุธาตูกสุตตวณณนา

เอวมเม สุตุนติ พหุธาตูกสุตต์ ๑ ตตถ ภยานีติ-
อาทีสุ ภยุนติ จิตตุตตราโส ๑ อุปททโวติ อเนกคคตาทาโร ๑
อุปสคโคติ อุปสฏฐากาโร (๑) ตตถ ตตถ ลคคณากาโร ๑ เตส
เอว นานตต เวทิตพพ ปพพตาทิวิสมนีสลิตา โจรา
ชนปทวาสิน เปเสนติ มย อสุกทิวเส นาม ตุมหากิ คาม
ปหริสสามาติ ๑ ตํ ปวตตี สุตกาลโต ปฏฐาย ภย สนตาส
อาปชชุนติ ๑ อย จิตตุตตราโส นาม ๑ อธิ โน โจรา
กุปปีตา อนตถมปิ อวเหยยุนติ หตถสาริ คเหตุวา
ทวิพทจอุปเทหิ สทธี อรณณํ ปวิสิตวา ตตถ ตตถ ภูมย
นิปชชุนติ ๑ ทสมกสาทีหิ ขชชมานา กุมพนตรานิ ปวิสุนติ
ขาณุกณุกเก มททนติ ๑ เตส เอว วิจรัตนัน วิกขิตตภาโว
อเนกคคตาทาโร นาม ๑ ตโต โจเรสุ ยถาวุตตทิวเส
อนาคจจนเตสุ ตจจนกสาสน(๒) ตํ ภวิสสติ ๑ คาม ปวิสิสสามาติ
สปริกขารา คาม ปวิสุนติ ๑ อถ เตส ปวิฏฐภาวํ ฌตวา
คาม ปริวาทตวา ทวารอ คคิ ทตวา มนุสเส ฌาเตตวา
โจรา สพพ วิภว วิลุมเปตวา กจจนติ ๑ เตสุ ฌาติดาวเสสา
อคคิ นิพพาเปตวา โภฏฐจจนายาภิตติจจนายาทีสุ ตตถ ตตถ
ลคคิตวา นีสินติ นฏจ อนุโสจมานา ๑ อย อุปสฏฐากาโร

*เล่มที่ ๕ พหุชาตุกสุตตวณณนา หน้า ๖๑๗

ลคคณาการโรร นาม ๙

นพาคาราติ นเพหิ ปริจจนนา อคารา๙ เสสสมภारा
ปเนตถ รุกขมยา โหนติ๙ ตินาคารเปปี เอเสว นโย๙
พาลโต อุปปชชนตีติ พาลเมว นิสสาย อุปปชชนติ๙ พาโล
หิ อปณตติปรีโส รชช ๖า อปรชช ๖า อลล ๖า ปน มหนต
จान ๖ตถนโต กติเปเย อตตนา สทิสเส วิชวาปุตเต
มหาชุตเต คเหตุวา เอถ อห ๖ตเมห อิสสเร กริสสามีติ
ปพพตคหนาทินิ นิสสาย อนตตเต คามे ปหรนโต
ทามริกภาว ๖านาเปตวา अनुपुपुเพन निकमेपि ๖นปเทपि
ปहरติ ๙ มนุสสา केहानि ๖त्तेत्तेत्ते ๖ेमनตगुजान
ปตถยमानา ปกगमनति ๙ ते निसสาย वसन्ता गिगुपि
गिगुनिโยपि अत्तनो अत्तनो वसन्गुजानानि ॖहाय ॖकगमनति ख़
कत्कत्गुजाने गिगुपि सेनासन्मपि तुल्लं होति ख़ ऐवं जत्तुनं
प्रीसानं ग्यं आकत्मेव होति ख़ ॖपुपुषितेसुपि ॖव पाला
गिगु अल्लमल्लं विवात् ॖगुषेत्तेत्ते ॖोत्तं आरगनति ख़
अति गोस्मपिवासिगानं वि ॖहाकल्लो उपपचชति ख़ जत्तुनं ॖ्रीसानं
ग्यं आकत्मेव होत्ति ऐवं यानि गानिपि गयानि उपपचचनति
सपुपानि तानि पालतो उपपचचनतीति वेत्तिपुपानि ख़

เอตทโวजाติ ॖกवता ๖म्मเทสना ๖त्तล्लं ๖ปาเปत्เตวา
निगुषापिता ๙ ๖นनुนาห ๖สพล्ल ॖจจित्तेวา ๖पुपुषิต्तตถาเนเนว

*เล่มที่ ๕ อนุปทวคฤณนา หน้า ๖๑๘

เทศนาย ปารีปรี กรยณติ จินเตตวา เอติ กิตดาวตา

นุ โข ฆนเตติอาทิวจัน อโวจ ๑

อฏฐารสสุ ชาตฺส อฏฐเมกาทสชาตฺโย รูปปริคฺคโห
อฏฐมฏฐมกชาตฺโย อรูปปริคฺคโหติ รูปารูปปริคฺคโหว กติโต ๑
สพฺพาปี ขนฺชวเสน ปญจกฺขนฺชา โหนฺติ ๑ ปญจปี ขนฺชา
ทุกฺขสจฺจ ๑ เตสํ สมฺภูจฺจาปีกา ตณฺหา สมฺมทฺยสจฺจ ๑ อุกฺกนฺนํ
อปฺปวตฺติ นิโรธสจฺจ นิโรธปาปนา (๑) ปฏฺิปปทา มคฺคสจฺจ ๑ อิติ
จตฺสจฺจกมฺมฏฺฐานํ เอกสฺส กิกฺขุโน นิกฺคมนํ มตฺถกํ ปาเปตฺวา
กติติ โหติ ๑ อยเมตฺถ สงฺเขโป ๑ วิคฺถารโต ปเนตา ชาตฺโย
วิสุทฺธิมคฺเค กติดาว ๑ ชานาติ ปสฺสตีติ สห วิปสฺสนาย
มคฺโค วุตฺโต ๑

ปจฺวีชาตฺอาทโย สวิญฺญานกกายํ สฺสญฺโต นิสฺสตฺตโต
ทสฺเสตฺถ วุตฺตา ๑ ตาปี ปฺริมาหิ อฏฐารสฺหิ ชาตฺหิ
ปฺุเรตพฺพา ๑ ปฺุเรนฺเตน วิญฺญานชาตฺโต นฺิหริตฺวา ปฺุเรตพฺพา ๑
วิญฺญานชาตฺ เสาสา จกฺขุวิญฺญาณาทิวเสน ฉพฺพิธา โหติ ๑
ตตฺถ จกฺขุวิญฺญาณาตฺยา ปฺริคฺคหิตาย ตสฺสา วตฺถ จกฺขุชาตฺ
อารมฺมณํ รูปชาตฺติ เทว ชาตฺโย ปฺริคฺคหิตาว โหนฺติ ๑
เอเสว นโย สพฺพตฺถ ๑ มโนวิญฺญาณาตฺยา ปน ปฺริคฺคหิตาย
ตสฺสา ปฺุริมปจฺจิมวเสน มโนชาตฺ ๑ อารมฺมณวเสน ชมฺมชาตฺติ เทว

*เล่มที่ ๕ อนุปทวคคุณณา หน้า ๖๒๐

อิติ อิมาสุ อฏจาสสุ ชาตุสุ อหุเมกาทสชาตุโย รูป-
ปริคคโหติ ปุริมนเยเนว อิทมปิ เอกสสุ ภิกขุโน นิคคมนั
มตถกั ปาเปตวา กถิตั โหติ ฯ

กามชาตุอาทิสุ ปลจ กามาวจรกขนุชา กามชาตุ
นาม ฯ ปลจ รูปาวจรกขนุชา รูปชาตุ นาม ฯ จตตารโ
อรูปาวจรกขนุชา อรูปชาตุ นาม ฯ อภิธมเม ปน ตตถ
กตมา กามชาตุ ฯ เหฏฐโต อวิจันริยั ปริยนตั กริตวาติ-
อาทีนา นเยน เอตาสั วิตถารโ อากโตเยว ฯ อิมापิ ติสุโส
ชาตุโย เหฏฐา อฏจาสสียะว ปุเรตพพา ฯ ปุเรนเตน
กามชาตุโต นีหริตวา ปุเรตพพา ฯ อิติ อิมาสุ อฏจาสสุ
ชาตุสุ อหุเมกาทสชาตุโย รูปปริคคโหติ ปุริมนเยเนว อิทมปิ
เอกสสุ ภิกขุโน นิคคมนั มตถกั ปาเปตวา กถิตั โหติ ฯ

สงขตาคิ ปจเจยหิ สมากนตวา กตา ฯ ปลจณนั
ขนุชานเมตั อธิวจัน ฯ น สงขตา อสงขตา นิพพานสเสตั ฯ
อธิวจัน ฯ อิมापิ เทว ชาตุโย เหฏฐา อฏจาสสียะว ปุเรตพพา ฯ
ปุเรนเตน สงขตชาตุโต นีหริตวา ปุเรตพพา ฯ อิติ อิมาสุ
อฏจาสสุ ชาตุสุ อหุเมกาทสชาตุโย รูปปริคคโหติ ฯ
ปุริมนเยเนว อิทมปิ เอกสสุ ภิกขุโน นิคคมนั มตถกั ปาเปตวา
กถิตั โหติ ฯ

*เล่มที่ ๘ อนุปทกคุณณา หน้า ๖๒๒

สุขโต อุปคจเฉยชาติ เอกนตสุชี อตตะตา โหติ อโรโค
ปรมมรณาคิ(๑) เอว อตตทิกุจิวเสน สุขโต กาหิ สนฺธาเยตํ
วุตฺตํ ๗ ทิกุจิวิปฺยุตฺตจิตฺเตน ปน อริยสาวโก ปริพาหากิภูโต
ปริพาหูปสมตฺถํ มตฺถหตฺถิ ปรีตฺตสีโต วีย โปกฺขรพฺรหฺมโณ
วีย จ कुถิ กณฺจิจิ สงฺขาริ สุขโต อุปคจฺจติ ๗ อคฺควาเท(๓)
กสิณาทิปณฺณตฺตีสงฺกหตฺถิ สงฺขารนฺติ อวตฺวา กณฺจิจิ ฌมฺมนฺติ
วุตฺตํ ๗ อธิปปี อริยสาวกสฺส จตฺตุมกฺวเสน เวทิตฺตฺวา ๗
ปฺลฺลชฺชนสฺส เตญฺมกฺวเสนว ๗ สพฺพวาเรสุ วา อริยสาวกสฺสาปี
เตญฺมกฺวเสนว ปรีจฺเฉโถ วตฺตติ ๗ ยณฺหิ ยํ ปฺลฺลชฺชนโน กณฺหาติ
ตโต ตโต อริยสาวโก กาหิ วินิเวจฺติ ๗ ปฺลฺลชฺชนโน หิ
ยํ ยํ นิจฺจํ สฺขํ อตฺตาคิ กณฺหาติ ๗ ตํ ตํ อริยสาวโก อนิจฺจํ
ทฺถกฺขํ อนตฺตาคิ กณฺหนฺโต ตํ กาหิ วินิวตฺเตติ ๗

มาตฺรนฺติอาทิสฺส ชนิกาว มาตา ๗ ชนโก ปิตา ๗ มนุสฺสภูโต
จ ชินฺนาสโว อรหฺตติ อธิปฺเปโต ๗ กิ ปน อริยสาวโก อณฺณํ
ชีวิตา โวโรเปยฺยชาติ ๗ เอตมฺปิ อญฺฺจํ ๗ สเจปิ หิ ภวนฺตรกตํ
อริยสาวกํ อชานนฺตมฺปิ โกจิจิ เอวํ วเทยฺย อิมํ ปน
กฺุณฺณกิปฺลฺลิกํ ชีวิตา โวโรเปตฺวา สกฺลจกฺกฺวาพคฺคฺกฺเก จกฺก-
วตฺตฺติรชฺชํ ปฏฺิปชฺชาหิติ ๗ เนว โส ตํ ชีวิตา โวโรเปยฺย ๗

*เล่มที่ ๘ พุทธาคุสตุตตวณณา หน้า ๖๒๓

อถาปี นั เหว วเทยย สเจ อิมั น มาเตสสุตตี ๑ สีสนุเต
ฉินุทิสฺสามาติ ๑ สีสเมวสุต ฉินุเทยย ๑ น จ โส ตั
มาเตยย ๑ ปุณฺชชนภาวสุต ปน มหาสาวชชภาว ทสฺสนตุถั
อริยสาวกสุต จ พลทีปนตุถเมตํ วุคฺคํ ๑ อยญฺเหตฺต
อธิปฺปาโย สาวชฺโช ปุณฺชชนภาโว ๑ ยตฺร หิ นาม ปุณฺชชโน
มาตุมาตาทีนึปี อานนฺตริยานิ กริสฺสตี ๑ มหาพลโ จ อริยสาวโก
โย เอตานิ กมฺมานิ น กโรตฺตีติ ๑

ทฺฏฺจจิตฺโตติ วรรคจิตฺเตน ปทฺฏฺจจิตฺโต ๑ โลหิตํ อุปฺปาเทยฺยาติ
ชีวมานกสรีเร ชุทฺทกมฺกชิกาย ปิวนมตฺตมฺปิ โลหิตํ อุปฺปาเทยฺย ๑
สงฺฆํ ภินุเทยฺยาติ สมานสํวาสกํ สมานสีมาย จิตฺตํ ปญฺจหิ
การณฺเหหิ สงฺฆํ ภินุเทยฺย ๑ วุคฺคํ เหน็ด ปญฺจหิ อุปาถิ
อากาเรหิ สงฺโฆ ภิชฺชติ ๑ กมฺเมน อุทฺเทเสน โวหรนฺโต
อนฺุสาวเนน สลากคาหนาติ ๑(๑)

ตตุถ กมฺเมนาติ อปฺโลกนาทิสฺสุ จตุสฺสุ กมฺเมสฺสุ อญฺญตเรน
กมฺเมน ๑ อุทฺเทเสนาติ ปญฺจสฺสุ ปาติโมกฺชอุทฺเทเสสฺสุ อญฺญตเรน
อุทฺเทเสน ๑ โวหรนฺโตติ กถยนฺโต ๑ ตาหิ ตาหิ อุปฺปตฺตีหิ
อธมฺมํ ฐมฺโมติอาทีนึ อญฺจารสภทกรวตฺถุณี ทีเปนฺโต ๑ อนฺุ-
สฺสาวเนนาติ นนฺุ ตุมฺเห ชานาถ มยฺหิ อุจฺจากุลา ปพฺพชิต-
ภาวํ พุทฺธสุตฺตภาวญฺจ ๑ มาทีโส นาม อุทฺธมฺมํ อุพฺพิณฺย

*เล่มที่ ๕ อนุปทวคฤณณา หน้า ๖๒๔

สตถุสาสนํ คาเหยยาดิ จิตตมปิ อุปปาเหตุํ ตุมหากํ ยุตตํ ฯ กิ
มยหํ อวิจิ นิลุปปลวณํ วิย สีตโล ฯ กิ อหํ
อปายโต น ภาษามีตอาทินา นเยน กณณมุเล วจีเกทํ กตวา
อนุสฺสาวเนน ฯ สลากคาเหนาติ เอวํ อนุสฺสาวเวตฺวา เตสํ จิตตํ
อุปตตมฺเกตฺวา อนิวตฺติชฺมเม กตฺวา คณฺหถ อิมํ สลากนฺติ
สลากคาเหน ฯ

เอตถ จ กมฺมเมว อุทฺเทโส วา ปมาณํ ฯ โวหารา-
นุสฺสาวนสลากคาหา ปน ปุพฺพภากา ฯ อฏฺฐารสวตฺถุทีปนวเสน
หิ โวหรนฺเต ตตฺถ รุจิชฺชนตฺถํ อนุสฺสาวเวตฺวา สลากาย
คาหิตายปิ อภินฺโนว โหติ สงฺโฆ ฯ ยทา ปน เอวํ จตฺตาโร
วา อติเรกา วา สลากํ คาเหตุวา อาเวนิกํ กมฺมํ วา
อุทฺเทสํ วา กโรนฺติ ฯ ตทา สงฺโฆ ภินฺโน นาม โหติ ฯ
เอวํ ทิฏฺฐิสมฺปนฺโน ปุคฺคโล สงฺฆํ ภินฺนุเทยฺยาดิ เนตํ จานํ
วิหฺชติ ฯ เอตฺตาวตฺตา มาตฺตฺมาตาทีนํ ปญฺจ อานนฺตริยกมฺมานิ
ทสฺสีตานํ โหนฺติ ฯ ยานิ ปุณฺชฺชโน กโรติ น อริยสาวโก
เตสํ อาวิภาวตฺถํ

กมฺมโต ทวารโต เจว กปฺปฏฺฐิจิตฺยโต ตถา
ปากสาธาธนาทีหิ วิญญาตพุโป วินิจฺจโย ฯ

ตตฺถ กมฺมโต ตาว เอตฺถ หิ มนุสฺสภูตฺสเสว
มนุสฺสภูตํ มาตฺริ วา ปีตฺริ วา อปี ปรีวตฺตลิ่งกํ ชีวิตา

*เล่มที่ ๘ พุทธาคุสตุตตวณณา หน้า ๖๒๕

โวโรเปนตสฺส กมฺมํ อานนฺตริยํ โหติ ฯ ตสฺส วิปากํ
ปฏฺิพาหิสฺสามิตฺติ สกถจกฺกวาฬํ มหาเจตฺยปฺปมาเณหิ กาลญฺจ-
ณฺุเปหิ ปฺุเรตฺวาปี สกถจกฺกวาฬํ ปฺุเรตฺวา นิสินฺนสฺส ภิกฺขุ-
สงฺฆสฺส มหาทานํ ทตฺวาปี พุทฺธสฺส ภควโต สงฺฆาภิกฺกณฺณํ
อมฺลญฺจโนโต วิจฺริตฺวาปี กายสฺส เกทา นิริยเมว อฺุปปชฺชติ ฯ
โย ปน สยํ มนุสฺสญฺจโนโต ตฺริจฺฉานญฺจตุํ มาตฺริ วา ปิตฺริ วา
สยํ วา ตฺริจฺฉานญฺจโนโต มนุสฺสญฺจตุํ ฯ ตฺริจฺฉานโนเยว วา
ตฺริจฺฉานญฺจตุํ จีวิตา โวโรเปติ ฯ ตสฺส กมฺมํ อานนฺตริยํ น
โหติ ฯ ภาริยํ ปน โหติ ฯ อานนฺตริยํ อาหจฺเจว ติฏฺฐติ ฯ
มนุสฺสชาติกานํ ปน วเสน อยํ ปโยห กถิตो ฯ

ตตฺถ เอฟกจตฺตูกํ สงฺคามจตฺตูกํ โจรจตฺตูกญฺจ กเถตพฺพิ ฯ
เอพฺกํ มาเรมิตฺติ อภิสนฺธินาปี หิ เอฟกญฺจจเน จิตฺตํ มนุสฺโส
มนุสฺสญฺจตุํ มาตฺริ วา ปิตฺริ วา มารณฺุโต อานนฺตริยํ
สุสฺสติ ฯ เอฟกาภิสนฺธินา ปน มาตาปีตาอภิสนฺธินา วา เอฟกํ
มารณฺุโต อานนฺตริยํ น สุสฺสติ ฯ มาตาปีตาอภิสนฺธินา
มาตาปีตโร มารณฺุโต สุสฺสเทว ฯ เอสฺว นโย อิตฺรสมฺมิปปิ
จตฺตูกทฺเวย ฯ ยถา จ มาตาปีตฺตฺส ฯ เอวํ อรหนฺเตปิ เอตานิ
จตฺตูกานิ เวทิตพฺพานิ ฯ

มนุสฺสอรหนฺตเมว มารตฺวา อานนฺตริยํ สุสฺสติ น ยกฺขญฺจตุํ
กมฺมํ ปน ภาริยํ ฯ อานนฺตริยสฺทิสเมว ฯ มนุสฺสอรหนฺตสฺส จ

*เล่มที่ ๕ อนุปทวคฤณณา หน้า ๖๒๖

ปฺลูชฺชนกาเลเยว สตุถปฺปหารเ วา วิเส วา ทินฺเนปี ยทิ
โส อรหตุตฺตํ ปตฺวา เตเนว มรติ ฯ อรหนุตฺตมาโต โหติเยว ฯ
ยํ ปน ปฺลูชฺชนกาเล ทินฺนํ ทานํ อรหตุตฺตํ ปตฺวา ปรีภูชฺชติ
ปฺลูชฺชนสฺเสว ทินฺนํ โหติ ฯ เสสอริยปฺุคฺคเล มาเรนุตฺตส
อานนฺตริยํ นตฺถิ ฯ กมฺมํ ปน ภาริยํ อานนฺตริยสทิสเมว ฯ

โลหิตุปฺปาเท ตถาคตฺตส อภิชฺชกายตฺตาว (๑) ปฺรูปฺกเมเน
จมฺมจฺเจทํ กตฺวา โลหิตปฺกขรณํ นาม นตฺถิ ฯ สรีรสฺส ปน
อนฺุโตเยว เอกสฺมีเยว จาเน โลหิตํ สโมสฺรติ ฯ เทวทตฺเตน
ปวิทฺรสีลาโต ภิชฺชิตฺตวา คตา ปปฺปฏิกาปี (๒) ตถาคตฺตส ปาทนฺตํ
ปหริ ฯ ฝรสุณา ปหโต วิย ปาโท อนฺุโตโลหิตโตเยว อโหสิ ฯ
ตถา กโรนุตฺตส อานนฺตริยํ โหติ ฯ ชีวโก ปน ตถาคตฺตส
รฺุจียา สตุถเกเน จมฺมํ ฉินฺทิตฺตวา ตมฺหา จานา ทฺุฏฺจโลหิตํ
นีหริตฺตวา ฝาสุมกาสิ ฯ ตถา กโรนุตฺตส ปฺุณฺณกมฺมเมว โหติ ฯ

อถ เย จ ปรีนินฺพุเต ตถาคเต เจตียํ ภินฺทนฺตฺติ ฯ โพธิ
ฉินฺทนฺตฺติ ฐาตฺตมฺหิ อฺุปฺกมฺนตฺติ ฯ เตสํ กิ โหติตฺติ ฯ ภาริยํ กมฺมํ
โหติ อานนฺตริยสทิสํ ฯ สธาตฺกํ ปน ฐปํ วา ปฏิมํ วา
พาธมานํ โพธิสาขํ ฉินฺทิตฺตํ วฏฺฏตฺติ ฯ สเจปี ตตฺถ นิสีนา
สภฺุณฺณา เจตียเ วจฺจํ ปาเตนตฺติ ฯ ฉินฺทิตฺตํ วฏฺฏตฺติเยว ฯ ปรีโกค-
เจตียโต หิ สรีรเจตียํ มหนุตฺตรํ ฯ เจตียวตฺถุํ ภินฺทิตฺตวา คจฺจนฺตํ

*เล่มที่ ๕ พหุชาตูกสุตตวณณา หน้า ๖๒๗

โพธิมุลมปิ ฉินฺทิตฺวา หริตฺถุ วฏฺฐติ ฯ ยา ปน โพธิสาขา
โพธิมฺริ พาทติ ตํ เคาหฺกขณตฺถํ ฉินฺทิตฺถุ น ลพฺภติ ฯ โพธิ-
อตุถํ หิ เคาหํ น เคาหตฺถํ โพธิ ฯ อาสนมฺเวปี เอเสว
นโย ฯ ยสฺมี ปน อาสนมฺเว ชาตฺถุ นิหิตา โหติ ฯ ตสฺส
รกฺขณตฺถาย โพธิสาขํ ฉินฺทิตฺถุ วฏฺฐติ ฯ โพธิชกฺขนตฺถํ
โอตฺตรณสาขํ वा ปฺตฺติภูจฺจํ वा นิหิตฺถุ วฏฺฐติเยว ฯ ภควโต
สรีรปฺภิชกฺคเน วिय ปฺญณมฺปิ โหติ ฯ

สงฺฆเกเท สิมฺภุจกสงฺฆे อสนฺนิปติเต วิสฺสุ ปริสฺสํ กเหตฺวา
กตโวจารานุสฺสาวนสลาภกฺคาหสฺส กมฺมํ वा กโรนฺตสฺส
อุทฺเทสํ वा อุทฺทิสนฺตสฺส เกโท จ โหติ อานนฺตฺริยกมฺมณฺจ ฯ
สมกฺคสณฺณาย ปน วฏฺฐติตี กมฺมํ กโรนฺตสฺส เกโทว โหติ
น อานนฺตฺริยกมฺมํ ฯ ตถापि นวโต อุนฺปริสาย ฯ สพฺพนฺติเมน
ปริจฺเจเทน นวณฺนํ ชนํ โย สงฺฆํ ภินฺทติ ฯ ตสฺส
อานนฺตฺริยกมฺมํ โหติ ฯ อนฺวตฺตกานฺ(๒) อธมฺมวาทีนํ มหาสาวชฺชํ
ธมฺมวาทีนํ ปน อนวชฺชา ฯ

ตตฺถ นวณฺนเมว สงฺฆเกเท อิทํ สุตฺตํ เอกโต อุปาถิ
จตฺตารो โหนฺติ ฯ เอกโต จตฺตารो นวโม อนุสฺสาเวติ ฯ สลาภํ
คาหเต อัย ชฺมโม อัย วินโย อิทํ สตฺถุ สาสนํ อิมํ
คณฺหถ อิมํ โรเจถาติ ฯ เอวํ โข อุปาถิ สงฺฆราชา เจว

*เล่มที่ ๕ อนุปทวคฺควณฺณา หน้า ๖๒๘

โหติ สงฺฆเกโท จ นวณฺํ วา อุปาถิ อติเรกนวณฺํ วา
สงฺฆราชาญฺเจิ โหติ สงฺฆเกโท จาติ ฯ เอเตสุ ปน ปญฺจสุ
สงฺฆเกโท วจฺจิมมํ ฯ เสสานิ กายกมฺมานิตี เหวํ กมฺมโต
วิญฺญาตพฺโพ วินิจฺจโย ฯ

ทวารโตติ สพฺพาเนว เจตานิ กายทวารโตปิ วจฺจิทวารโตปิ
สมฺภูทฺถหนฺติ ฯ ปุริมานิ ปเนตฺถ จตฺตาริ อาณตฺติกวิขฺขามย-
ปโยคฺวเสน วจฺจิทวารโต สมฺภูทฺถหิตฺวาปิ กายทวารเมว ปุเรนฺติ
สงฺฆเกโท หตฺถมฺมทฺทาย เกทํ กโรนฺตฺตสฺส กายทวารโต
สมฺภูทฺถหิตฺวาปิ วจฺจิทวารเมว ปุเรตีติ เหวเมตฺถ ทวารโตปิ
วิญฺญาตพฺโพ วินิจฺจโย ฯ

กปฺปญฺจิตฺตียโตติ สงฺฆเกโทเยว เจตฺถ กปฺปญฺจิตฺตียो
สณฺจหนฺเต หิ กปฺเป กปฺเปเวมฺชฺเฒ วา สงฺฆเกทํ กตฺวา
กปฺปวินาเสเนว มุจฺจติ ฯ สเจปิ หิ เสว กปฺโป วินสฺสิสฺสตีติ
อชฺช สงฺฆเกทํ กโรตี ฯ เสว มุจฺจติ ฯ เอกทิวสเมว นิรเย
ปจฺจติ ฯ เหวํ การณฺํ ปน นตฺถิ ฯ เสสานิ จตฺตาริ
กมฺมานิ อานนฺตฺตริยาเนว โหนฺติ น กปฺปญฺจิตฺตียานีติ เหวเมตฺถ
กปฺปญฺจิตฺตียโตปิ วิญฺญาตพฺโพ วินิจฺจโย ฯ

ปากโตติ เยน จ ปญฺจเปตานิ กมฺมานิ กตานิ
โหนฺติ ฯ ตสฺส สงฺฆเกโทเยว ปฏฺฐิสฺสทฺถิวเสน วิปจฺจติ ฯ เสสานิ

*เล่มที่ ๕ พุทธาคุสตุตตวณณา หน้า ๖๒๕

อโหสิกมมํ นาโหสิ กมฺมวิปาโกติ เอวมาทิสฺส สงฺขยํ กจฺจนฺติ ฯ
 สงฺฆสฺสภททาภาเว โลหิตุปฺปาโท ฯ ตทภาเว อรหนฺตมาโต ฯ ตทภาเว
 จ สเจ ปิตา สีลวา โหติ มาตา ทุสฺสีลา ฯ โน วา ตถาปี
 สีลวตี ฯ ปิตุมาโต ปฏฺฐิสฺสนฺธิวเสน วิปฺจจติ ฯ สเจ มาตาปีตุมาโต
 ทฺวิสุปี สีเลน วา ทุสฺสีเลน วา สมานสฺสุ มาตุมาโตว
 ปฏฺฐิสฺสนฺธิวเสน วิปฺจจติ ฯ มาตา หิ ทฺกกรฺการินี พหุปการรา
 จ ปุตุตฺตานนฺติ เอวเมตฺถ วิปากโตปี วิญฺญาตพฺโพ วินิจฺจโย ฯ

สาธารณาทีหิตี ปริมาณิ จตุตาริ สพฺเพสมปี กหฺภูจ-
 ปพฺพชิตานํ สาธารณานิ ฯ สงฺฆเมโท ปน น โข อุปาติ
 ภิกฺขุณี สงฺฆํ ภินฺทติ น ลิกฺขมานา น สามเณโร น
 สามเณรี น อุปาสมิ ฯ น อุปาสิกา สงฺฆํ ภินฺทติ ฯ ภิกฺขุ
 โข อุปาติ ปกตฺโต สมานสํวาสโก สมานสิมายํ จิโต
 สงฺฆํ ภินฺทตีติ วจนฺโต วุคฺตปฺปการสฺส ภิกฺขุโนว โหติ น
 อญฺญสฺส ฯ ตสฺมา อสาธารโณ ฯ อาทิสทฺแทน สพฺเพ เจเต
 ทฺกฺขเวทนา ทฺกฺขสหคตา โทสมโหสมปฺยุคฺตา จาติ เอวเมตฺถ
 สาธารณาทีหิปี วิญฺญาตพฺโพ วินิจฺจโย ฯ

อญฺฉํ สตุถารนฺติ อัย เม สตุถา สตุถุ กิจจํ กาคุ
 อสมตฺโตติ ภาวนฺตเรปี อญฺฉตฺติคฺคิกริ อัย เม สตุถาติ
 เอวํ กณฺเฬหฺย ฯ เนตํ จานํ วิชฺชตีติ อตุโถ ฯ

*เล่มที่ ๘ อนุปทวคฤณณา หน้า ๖๓๐

เอกิสสา โลกธาตยาติ ทสสหัสสีโลกธาตยาฯ ตีณิ หิ
 เขตตานิ ชาติเขตต์ อาณาเขตต์ วิสยเขตต์ฯ ตตถ
 ชาติเขตต์ นาม ทสสหัสสี โลกธาตฺฯ สหิ ตถาคตสฺส
 มาตฺกฺจฺฉิโอกกมนกาเล นิกฺขมนกาเล สมฺโพธิกาเล ฌมฺม-
 จกฺกปฺวตฺตเน อายุสฺงฺขารโวสฺสชฺชเน ปรีนินฺพฺพานเน จ กมฺปติฯ
 โกฏิสตสทสฺสจกฺกวาฬํ ปน อาณาเขตต์ นาม ฯ อาณานาฏिय-
 ปรีตฺตโมรปรีตฺตชชกฺกปรีตฺตรตนปรีตฺตเมตฺตปรีตฺตาทินฺนฺหิ เอตฺถ
 อาณา วตฺตติฯ วิสยเขตฺตสฺส ปน ปริมาณํ นตฺถิฯ
 พุทฺธานฺนฺหิ ยาวตํ ฌาณํฯ ยาวตํ เนยฺยํ ตาวตํ เนยฺยํฯ
 ยาวตํ เนยฺยํ ตาวตํ ฌาณํ ฌาณปรียฺนตฺกํ เนยฺยํ
 เนยฺยปรียฺนตฺกํ ฌาณนฺติ วจนฺโต อวิสโย นาม นตฺถิฯ

อิเมสฺ ปน ตีสุ เขตฺเตสฺ จเปตฺวา อิมํ จกฺกวาฬํ
 อณฺณสฺมี จกฺกวาฬे พุทฺธา อุปฺปชฺชนฺตีติ สุตฺตํ นตฺถิ
 น อุปฺปชฺชนฺตีติ ปน อตฺถิฯ ตีณิ ปิฏฺกานิ วินยฺปิฏฺกํ
 สุตฺตนฺตปิฏฺกํ อภิฌมฺมปิฏฺกํฯ ติสฺโส ปิฏฺกสงฺคีติโย มหากสฺส-
 ปตฺเถรสฺส สงฺคีติฯ ยสฺตเถรสฺส สงฺคีติฯ โมกฺคฺลিপฺตฺตตฺเถรสฺส
 สงฺคีติติฯ อีมา ติสฺโส สงฺคีติโย อารุเพฺห เตปิฏฺเก พุทฺธวจนเ
 อิมํ จกฺกวาฬํ มฺลฺลจิตฺวา อณฺณตฺถ พุทฺธา อุปฺปชฺชนฺตีติ สุตฺตํ
 นตฺถิ น อุปฺปชฺชนฺตีติ ปน อตฺถิฯ

*เล่มที่ ๘ พุทธาคูกสุตตวณณนา หน้า ๖๓๑

อนุพุพิ อจริมุนติ อนุเร อนุจาฯ เอกโต น อนุปชชนติ
 อนุเร วา อนุจา วา อนุปชชนติติ วุคตฺ โหติฯ ตตถ
 หิ โพิธิปลลลเก โพิธิ อนุปตฺวา น อญฺญหิสฺสามิติ นิสินฺนกาลโต
 ปญฺจาย ยาว มาตฺกฺจฺฉิมิ ปญฺฉินฺนคฺคหณฺฯ ตาว อนุพุเพติ
 น เวทิตพุพิฯ โพิธิตตฺสส หิ ปญฺฉินฺนคฺคหณฺ ทสสทสฺส-
 จกฺกวาพกมฺปนเนว เขตตปริคฺคโห กโตฯ อญฺญสฺส พุทฺธสฺส
 อนุปตฺติ นินฺวาริตาว โหติฯ ปรีนินฺพพานกาลโต ปญฺจาย ยาว
 สาสปมตฺตา ธาตุ ตินฺนุจติฯ ตาว อนุจฺฉาติ น เวทิตพุพิฯ
 ธาตุสฺ หิ จิตาสฺ พุทฺธา จิตาว โหนฺติฯ ตสฺมา เอตฺถนฺตเร
 อญฺญสฺส พุทฺธสฺส อนุปตฺติ นินฺวาริตาว โหติฯ ธาตุ-
 ปรีนินฺพพานे पन चाते अण्णसस्स पुट्ठसस्स अनुपत्ति न
 निवारिताฯ

ตินฺนุ หิ อนุตฺตรธานานิ นาม ปรียตฺติอนุตฺตรธานํ
 ปญฺฉิเวธอนุตฺตรธานํ ปญฺฉิปตฺติอนุตฺตรธานนฺติฯ ตตถ ปรียตฺติติ
 ตินฺนุ ปินฺนุگانิฯ ปญฺฉิเวโรติ สจฺจปญฺฉิเวโรฯ ปญฺฉิปตฺติติ
 ปญฺฉิปทาฯ กตถ ปญฺฉิเวโร จ ปญฺฉิปตฺติ จ โหติปิ น โหติปิฯ
 เอกสฺมิ หิ กาลे ปญฺฉิเวธธา (๑) กิกฺขุ พหุ โหนฺติฯ เอโส
 กิกฺขุ ปุณฺชชนฺติ อญฺญสฺส ปสาเรตฺวา ทสฺเสตพุโพ โหติฯ
 อิมสฺมิเยว ทีเป เอกวาเร ปุณฺชชนกิกฺขุ นาม นาโหสิฯ

*เล่มที่ ๘ อนุปทวคคุณณา หน้า ๖๓๒

ปฏิปตติปุรกาปี กทาจิ พหู โหนติ กทาจิ อปฺปาฯ อิติ ปฏิเวโธ จ
ปฏิปตติ จ โหติปี น โหติปีฯ สาสนภูจิตฺยา ปน ปริยตติ ปมาณฺฯ
ปณฺฑิตโต หิ เตปิฏกํ สุตฺวา เทวปี ปุเรติฯ ยถา อมฺหากํ โปธิสตฺโต
อาพารสฺส สนฺติเก ปญฺจาภิณฺณา สตฺต จ สฺมาปตฺติโย นิพฺพตฺเตตฺวา
เนวสฺสณานาสฺสณายตนสฺมาปตฺติยา ปริกมฺมํ ปุจฺฉิฯ โส น ชานามิตฺติ อาหฯ ตโต
อุทกสฺส สนฺติกํ คนฺตฺวา อธิคตฺวิเสสํ ตํสนฺนฺเตตฺวา เนวสฺสณานาสฺสณายตนสฺส
ปริกมฺมํ ปุจฺฉิฯ โส อาจิกฺขิฯ ตสฺส วจนสมนฺนฺตรเมว มหาสตฺโต ตํ สฺมฺปาเทสิฯ
เอวเมว ปญฺฉวา ภิกฺขุ ปริยตฺตี สุตฺวา เทวปี ปุเรติฯ ตสฺมา ปริยตฺติยา จิตฺาย
สาสนํ จิตฺํ โหติฯ

ยทา ปน สฺวา อนุตฺตรชายติฯ ตทา ปจฺมํ อภิธมฺมปิฏกํ นสฺสติฯ ตตฺถ
ปฏฺจानํ สพฺพปจฺมํ อนุตฺตรชายติฯ อนุกฺกเมน ปจฺฉา ฆมฺมสงฺคโหฯ ตสฺมี อนุตฺรหิต
อิตเรสุ ทฺวีสุ ปิฏฺเกสุ จิตฺेषุปี สาสนํ จิตฺเมว โหติฯ ตตฺถ สุตฺตฺนตฺตปิฏฺเก
อนุตฺตรชายมาเน ปจฺมํ อญฺคตฺต
อนุตฺตรชายติฯ ตทฺนนฺต
อนุตฺตรชายติฯ ตทฺนนฺต

*เล่มที่ ๕ อนุปทวคฺควณณา หน้า ๖๓๔

คมิสฺสนฺติ ฯ มหาเจตียโต นาคทีเป ราชายตนเจตีย ฯ ตโต
มหาโพธิปลงฺกํ คมิสฺสนฺติ นาคภวนโตปิ เทวโลกโตปิ
พฺรหฺมโลกโตปิ ชาติโย มหาโพธิปลงฺกเมว คมิสฺสนฺติ ฯ
สาสปรตฺตยาปิ ชาติ อนุตรนฺตรา น นสฺสิสฺสติ ฯ สพฺพา
ชาติโย มหาโพธิปลงฺเก ราสีภูตา สุวณฺณกฺขนฺธา วีย
เอกกฺมณา หุตฺวา ฉพฺพณฺณรฺสีโย วิสฺสชฺเชสฺสนฺติ ฯ ตา ทสฺสทฺสฺสี-
โลกชาติํ ฝริสฺสนฺติ ฯ

ตโต ทสฺสทฺสฺสจกฺกวาเพ เทวตาโย สนนฺิปตฺติว อชฺช
สตุถา ปรีนฺิพฺพายติ ฯ อชฺช สาสนํ โอสกฺกติ ฯ ปจฺจิมทสฺสนํ
ทานิปิํ อมฺหากนฺติ ทสฺพลสฺส ปรีนฺิพฺพตฺทิวสโต มหนฺตตร
การุณฺณํ กริสฺสนฺติ ฯ จเปตฺวา อนาคามีจีณาสเว อวเสสา
สกาเวน สณฺจาคฺคํ น สกฺขิสฺสนฺติ ฯ ชาติสุ เตโชชาติ
อฺกฺกฺจหิตฺวา ยาว พฺรหฺมโลกา อฺกฺกจฺฉิสฺสติ ฯ สาสปรตฺตยาปิ
ชาติยา สติ เอกชาลาภ ภาวิสฺสติ ฯ ชาติสุ ปรียาทานํ คตาสฺ
ปจฺจิมชฺฉิสฺสติ ฯ เอวํ มหนฺตํ อานูภาวํ ทสฺเสตฺวา ชาติสุ
อนุตรหิตาสฺ สาสนํ อนุตรหิตํ นาม โหติ ฯ ยาว เอวํ น
อนุตรชาติ ฯ ตาว อจฺฉริยนฺนาม โหติ ฯ เอวํ อปฺพุพฺพิ อจฺฉริม
อฺปฺปชฺเชยฺยํ เนตฺติ จานํ วิชฺชติ ฯ

กสฺมา ปน อปฺพุพฺพิ อจฺฉริมํ น อฺปฺปชฺชนฺตีติ ฯ อนจฺฉริยตฺตา ฯ
พฺพุธา หิ อจฺฉริยมนฺุสฺสา ฯ ยถาห เอกปฺคฺคโล

*เล่มที่ ๘ พุทธาคุสตุตตวณณา หน้า ๖๓๕

ภิกขเว โลก อุปปชมาโน อุปปชชติ อจฺจริยมนุสฺโส ฯ กตโม
เอกปฺคฺคโล ฯ ตถาคโต อรหิ สมฺมาสมฺพุทฺโธติ ฯ(๑)

ยถิ จ เทว วา จตฺตาริ วา อญฺจ วา โสฬส
วา เอกโต อุปปชเชยฺยุ น อจฺจริยา ภเวยฺยุ ฯ เอกสฺมี หิ
วิหारे ทฺวินฺนํ เจตฺยานมฺปิ ตถสฺสกาโร อุปาโร น โหติ ฯ
ภิกฺขุปี พุทฺตาย น อจฺจริยา ชาตา ฯ เอวํ พุทฺธาปี
ภเวยฺยุ ฯ ตสฺมา น อุปปชชนฺติ ฯ

เทสฺนาย จ วิเสสภาวโต ฯ ยํ หิ สติปญฺจานาภิเกทํ
ชมฺมํ เอโก เทเสติ ฯ อณฺเณน อุปปชชิตฺวาปี โสว เทเสตฺตพฺโพ
สฺยา ฯ ตโต อนจฺจริโย สฺยา ฯ เอกสฺมี ปน ชมฺมํ เทเสนฺเต
เทสฺนาปี อจฺจริยา โหติ ฯ

วิวาทภาวโต จ ฯ พหุสฺ จ พุทฺเธสฺ อุปฺปนฺเนสฺ (๒) พหุณฺ
อาจฺรียานํ อนฺเตวาสิกา วิย อมฺหากํ พุทฺโธ ปาสาทิโก
อมฺหากํ พุทฺโธ มจฺจรสฺสโร ปุณฺณวาทิปี วิวเพยฺยุ ฯ ตสฺมาปี เอวํ
น อุปปชชนฺติ ฯ อปีเจตํ การณํ มิถินฺทรณฺณา ปุณฺเณ
นาคเสนตฺเถเรน วิตุถาริตเมว ฯ

วุตฺตํ หิ ตตฺถ ภาเนน นาคเสน ภาสิตฺมเปตํ ภควตา
อญฺจานเมตํ ภิกขเว อนวกาโส ฯ ยํ เอกิสฺสา โลกธาตฺยา
เทว อรหนฺโต สมฺมาสมฺพุทฺธา อปฺพุพฺ อจฺริมํ อุปปชเชยฺยุ

*เล่มที่ ๕ อนุปทวคฺควณณา หน้า ๖๓๖

เนตฺ ฌานํ วิชฺชตีติ ฯ เทเสนฺตา จ ฆนฺเต นาคเสน สพฺเพปี
 ตถาคตา สตฺตตีส โพรธิปฺกฺขิยธฺมเม เทเสนฺติ ฯ กถยมาณา จ
 จตฺตารี อริยสจฺจานิ กถนฺติ ฯ สิกฺขาเปนฺตา จ ตีสุ สิกฺขาสู
 สิกฺขาเปนฺติ ฯ อนุสาสมานา จ อปฺปมาทปฺฐิปฺตติยฺ อนุสาสนฺติ
 ยถิ ฆนฺเต นาคเสน สพฺเพสมฺปี ตถาคตानํ เอกุทฺเทโส
 เอกากถา เอกาสิกฺขาปท เอกานุสฺสิฏฺฐิ (๑) เกน การณฺน เทว
 ตถาคตา เอกกฺขณฺ นุปฺปชฺชนฺติ เอเกนปี ตาว พุทฺธปฺปาเทน
 อยํ โลกโ อโภาสชาโต ฯ ยถิ ทฺติโย พุทฺโธ ภเวยฺย ฯ ทฺวินฺนํ
 ปกฺาย อยํ โลกโ ภิยฺโยโส มตฺตตาย อโภาสชาโต ภเวยฺย ฯ
 โอวทมาณา จ เทว ตถาคตา สุขํ โอวเทยฺยฺ ฯ อนุสาสมานา
 จ สุขํ อนุสาเสยฺยฺ ฯ ตตฺถ เม การณฺํ พฺรุหิ ฯ ยถาหํ นิสฺสํสโย
 ภเวยฺยนฺติ ฯ

อัย มหาราช ทสสหฺสฺสีโลกธาตุ เอกพุทฺธชารณิ ฯ เอกสุเสว
 ตถาคตสฺส คฺคณฺํ ชารเตติ ฯ ยถิ ทฺติโย พุทฺโธ อฺปฺปชฺเชยฺย นายํ
 ทสสหฺสฺสีโลกธาตุ ชารเยยฺย ฯ จเลยฺย กมฺเปยฺย นเมยฺย โอนเมยฺย
 วินเมยฺย วิกิเรยฺย วิธเมยฺย วิทฺธเสยฺย น ฌานมฺปคฺจเจยฺย ฯ

ยถา มหาราช นาวา เอกปฺริสสนฺชารณิ ภเวยฺย
 เอกปฺริเส อภิรุเพห สว [๓] สมฺปาทิกา ภเวยฺย ฯ อถ ทฺติโย

*เล่มที่ ๕ พุทธาคุสตุตตวณณา หน้า ๖๓๗

ปุริโส อากจฺเจยฺย ตาทีโส आयुना वण्णेन वयन पमाणेन
กิสฺสุเลน สพุพฺกปจฺจเคน ฯ โส ตํ นาว่า อภิรุเหยฺย ฯ อปี
นุ สา มหาราช นาวา ทูวินฺนํปปี ฐาเรยฺยาคี น หี
ภนฺเต ฯ จเลยฺย กมฺเปยฺย นเมยฺย โอนเมยฺย วินเมยฺย วิกิเรยฺย
วิธเมยฺย วิกิธเสยฺย น จานมฺปกจฺเจยฺย ฯ โอสีเทยฺย อุตฺเทติ ฯ
เอวเมว โข มหาราช อัยํ ทสฺสทสฺสีโลกธาตุ เอกพุทฺธธารณิ ฯ
เอกสฺเสว ตถาคตฺสฺส คฺคณิ ฐาเรติ ฯ ยที ทูติโย พุทฺโธ
อูปฺปชฺเชยฺย น อัยํ ทสฺสทสฺสีโลกธาตุ ฐาเรยฺย ฯ จเลยฺย กมฺเปยฺย
นเมยฺย โอนเมยฺย วินเมยฺย วิกิเรยฺย วิธเมยฺย วิกิธเสยฺย น
จานมฺปกจฺเจยฺย ฯ

ยถา วา ปน มหาราช ปุริโส ยาวทตฺถิ โภชนํ
ภุญฺชเยยฺย ฉาเทนฺตํ ยาวกณฺจมภิปุริยิตฺวา ฯ โส ฐาโต ปิณฺโฑ
ปริปฺมุโณ นิรนฺตโร ตณฺฑิกโต อโนนमितทณฺฑาธาโต ปุนเทว
ตาวตฺถิ (๑) โภชนํ ภุญฺชเยยฺย ฯ อปี นุ โข โส มหาราช ปุริโส สฺขิโต
ภเวยฺยาคี น หี ภนฺเต ฯ สกึ ภูตฺโตว มเรยฺยาคี ฯ เอวเมว
โข มหาราช อัยํ ทสฺสทสฺสีโลกธาตุ เอกพุทฺธธารณิ ฯ เป ฯ
น จานมฺปกจฺเจยฺยาคี ฯ

กึ นุ โข ภนฺเต นาคเสน อติธมฺมภารณ ปจฺวี
จลตฺติ ฯ อิธ มหาราช เทว สกฺกา รตนปริปุริตา ภเวยฺย
ยว มุขสมา ฯ เอกสกฺกโต (๒) รตนํ คเหตุวา เอกมฺหิ สกฺเณ

*เล่มที่ ๕ อนุปทวคฤณณา หน้า ๖๓๘

อาภิเรยฺยุฯ อปี นุ โข ตํ มหาราช สกฺกั ทฺวินฺนํมปี สกฺกานํ
รตนํ ชาเรยฺยาติ น หิ ฆนฺเต นาภิปี ตสฺส จเลยฺยฯ
อาราปี ตสฺส ภิษฺเชยฺยุฯ เนมิปี ตสฺส โอบฺเตยฺยฯ อฺกุโฆปี
ตสฺส ภิษฺเชยฺยาติฯ กิ นุ โข มหาราช อติรัตนภาเรน
สกฺกั ภิษฺชตีติฯ อาม ฆนฺเตติฯ เอวเมว โข มหาราช
อติธมฺมภาเรน ปจฺวี จลตีติฯ

อปีจ มหาราช อิมํ การณํ พุทฺธพลปริทีปนาย โอสาริตํ
อณฺณมปี ตตฺถ อภิรूपํ การณํ สุโณหิฯ เยน การณน เทว
สมฺมาสมฺพุทฺธา เอกกฺขณฺเน นุปฺปชฺชนฺติฯ ยถิ มหาราช เทว
สมฺมาสมฺพุทฺธา เอกกฺขณฺเน อฺปฺปชฺเชยฺยุฯ เตสํ ปริสาย วิวาโท
อฺปฺปชฺเชยฺย ตฺมฺหากํ พุทฺโธ อมฺหากํ พุทฺโธติ อฺกฺโตปฺกฺชชาตา
ภเวยฺยุฯ ยถา มหาราช ทฺวินฺนํ พลวามจฺจานํ ปริสาย
วิวาโท อฺปฺปชฺเชยฺย ตฺมฺหากํ อมฺจฺโจ อมฺหากํ อมฺจฺโจติ อฺกฺโต
ปฺกฺชชาตา โหณฺติฯ เอวเมว โข มหาราช ยถิ เทว สมฺมา-
สมฺพุทฺธา เอกกฺขณฺเน อฺปฺปชฺเชยฺยุฯ เตสํ ปริสาย วิวาโท อฺปฺปชฺเชยฺย
ตฺมฺหากํ พุทฺโธ อมฺหากํ พุทฺโธติ อฺกฺโตปฺกฺชชาตา ภเวยฺยุฯ
อิทํ ตาว มหาราช เอกํ การณํฯ เยน การณน เทว สมฺมา-
สมฺพุทฺธา เอกกฺขณฺเน นุปฺปชฺชนฺติฯ

อปรมฺปี มหาราช อุตฺตรการณํ สุโณหิฯ เยน การณน เทว
สมฺมาสมฺพุทฺธา เอกกฺขณฺเน นุปฺปชฺชนฺติฯ ยถิ มหาราช เทว
สมฺมาสมฺพุทฺธา เอกกฺขณฺเน อฺปฺปชฺเชยฺยุ อฺกฺโค พุทฺโธติ ยํ

*เล่มที่ ๘ พุทธาคุสตุตตวณณา หน้า ๖๓๘

วจนั ตั มิจญา ภเวยย ๑ เชฏโฐ พุทฺโธติ วิสิฏฺโฐติ พุทฺโธติ
อตุตโม พุทฺโธติ ปวโร พุทฺโธติ ๑ อสโม พุทฺโธติ ๑ อสมสโม
พุทฺโธติ ๑ อปฺปฏิสโม พุทฺโธติ อปฺปฏิภาโค พุทฺโธติ ๑ อปฺปฏิ-
ปุคฺคโล พุทฺโธติ ยั วจนั ๑ ตั มิจญา ภเวยย อิทมปิ โข
ตวั มหาราช การณั อตุตโต สมฺปฏิจฺจน ๑ เยน การณณ
เทว สมฺมาสมฺพุทฺธา เอกกฺขณณ นุปรุชฺชนฺติ ๑

อปิจ มหาราช พุทฺธานัน สภาวปกฺติ เอสา ๑ ยั เอโกเยว
พุทฺโธ โลเก อุปรุชฺชนฺติ ๑ กสฺมา การณา ๑ มหนฺตตาย สพฺพณฺณพุทฺธ-
คฺคณานัน ๑ อณฺณมฺปิ มหาราช ยั โลเก มหนฺต ๑ ตั เอกโยเยว
โหติ ๑ ปจฺวี มหาราช มหนฺตี ๑ สา เอกาเยว ๑ สาคโร มหนฺโต
โส เอโกเยว ๑ สินธฺรุ กิรฺราชา มหนฺโต ๑ โส เอโกเยว
อากาโส มหนฺโต โส เอโกเยว สกฺโก มหนฺโต โส เอโกเยว
พุทฺธมา มหนฺโต ๑ โส เอโกเยว ๑ ตถาคโต อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ
มหนฺโต ๑ โส เอโกเยว โลกสฺมี ๑ ยตุถ เต อุปรุชฺชนฺติ ๑ ตตุถ
อณฺณเสสํ โอกาโส น โหติ ๑ ตสฺมา ตถาคโต อรหํ สมฺมา-
สมฺพุทฺโธ เอโกเยว โลเก อุปรุชฺชนฺตีติ ๑ สุกฺกิตโต ภนฺเต นาคเสน
ปโยห โอปมฺเมหิ การณณีติ ๑

เอกิสฺสา โลกธาตฺยาติ เอกสฺมี จกฺกวาเพ ๑ เหฏฺฐา
อิมินาว ปเทน ทสจกฺกวาพสฺสสถานิ คหิตานิ ตานิปิ ๑ เอก-
จกฺกวาเพเนว ปริจฺฉินฺนิตฺตุ วฏฺฏนฺติ ๑ พุทฺธา हि อุปรุชฺชมานา

*เล่มที่ ๘ พุทธาคุสุมุตฺตวณฺณนา หน้า ๖๔๑

โส ปณฺชานมตฺตมฺปิ อิตฺถิยา น สมฺปชฺชติ ฯ

มฺนุสฺสตฺตํ ลิงฺกสมฺปตฺติ เหตุ สตฺถารทสฺสนํ

ปพฺพชฺชา กุณฺสมฺปตฺติ อธิกาโร จ ฉนฺทตา

อฏฺฐจรมฺสโมชานา อภินิหารโ สมิชฺฌตฺติ

อิมานิ หิ ปณฺชานสมฺปตฺติการณานิ ฯ อิติ ปณฺชานมฺปิ
สมฺปาเทตฺถ อสมตฺถาย อิทฺธิยา กุโธ พุทฺธภาโวติ อฏฺฐจานเมตฺ
อนวกาโส ยํ อิตฺถิ อสฺส อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโชติ วุตฺตํ ฯ
สพฺพการปริปุโร จ ปุณฺณสฺสโย สพฺพการปริปุรเมว อตฺตภาวํ
นิพฺพตฺเตตฺติ ปฺริโสว อรหํ โหติ สมฺมาสมฺพุทฺโช ฯ

ยํ อิตฺถิ ราชา อสฺส จกฺกวตฺตฺติอาทิสฺสุปิ ยสฺมา อิตฺถิยา
โกโสหิตวตฺตคฺคฺยหตาทินํ อภาเวน ลกฺขณานิ น ปริปุเรนฺติ
อิตฺถิรตนภาเวน สตฺตรตนสมฺงฺกิตา น สมฺปชฺชติ ฯ สพฺพ-
มฺนุสฺสเสหิ จ อธิโก อตฺตภาโว น โหติ ฯ ตสฺมา อฏฺฐจานเมตฺ
อนวกาโส ยํ อิตฺถิ ราชา อสฺส จกฺกวตฺตฺติ วุตฺตํ ฯ ยสฺมา
จ สกฺกตฺตาทินิ ตีณิ จานานิ อุตฺตมานิ ฯ อิตฺถิลิงฺกญฺจ หีนํ ฯ
ตสฺมา ตสฺสา สกฺกตฺตาทินิปี ปฏฺฐิสฺสิทฺธานิ ฯ

นनु จ ยถา อิตฺถิลิงฺกํ ฯ เอวํ ปฺริสฺสลิงฺกมฺปิ พฺรหฺมโลเก
นตฺถิ ฯ ตสฺมา ยํ ปฺริโส พฺรหฺมตฺตํ กเรยฺย ฯ จานเมตฺ วิชฺชตฺติปิ
น วตฺตพฺพํ สฺยชาติ ฯ โน น วตฺตพฺพํ ฯ กสฺมา ฯ อธิ
ปฺริสฺส ตตฺถ นิพฺพตฺตนโธ ฯ พฺรหฺมตฺตฺตฺตฺติ หิ มหาพฺรหฺมตฺตํ

*เล่มที่ ๘ อนุปทวคฤณนา หน้า ๖๔๒

อิธิเปเตติ ฯ อิทธิ จ อิธ ฌานํ ภาเวตฺวา กาลํ กตฺวา
พฺรหฺมปาริสชฺชานํ สหพฺยติ อฺปฺปชฺชติ น มหาพฺรหฺมานํ ฯ
ปริโส ปน ตตฺถ น อฺปฺปชฺชตีติ น วตฺตพฺโพ ฯ สฺมานปี
เจตฺถ อุกฺขลิจฺจกาภาเว ปฺริสสณฺจนาเว พฺรหฺมาโน น
อิทธิสณฺจนา ฯ ตสฺมา สฺวตฺตเมเวตี ฯ

กายทฺวจฺริตฺสฺสาตีอาทิสฺส ยถา นิมฺพพิชโกสาคคีพีชาทีนิ
มฺรฺรผลํ น นิพฺพตฺเตนฺติ ฯ อสาคํ อมฺรฺรเมว นิพฺพตฺเตนฺติ
เอวํ กายทฺวจฺริตาทีนิ มฺรฺรวิปากํ น นิพฺพตฺเตนฺติ ฯ อมฺรฺรเมว
วิปากํ นิพฺพตฺเตนฺติ ฯ ยถา จ อฺจฺจุพิชฺสาลิพีชาทีนิ มฺรฺรฺรสาธฺร-
สเมว ผลํ นิพฺพตฺเตนฺติ น อสาคํ กญฺจํ ฯ เอวํ กาย-
สฺวจฺริตาทีนิ มฺรฺรเมว วิปากํ นิพฺพตฺเตนฺติ น อมฺรฺรํ ฯ
วตฺตมฺปิ เจตี

ยาทิสฺส วปเต พิชฺส ตาทิสฺส ลภเต ผลํ
กลฺยาณการี กลฺยาณํ ปาปการี จ ปาปกนฺติ ฯ(๑)

ตสฺมา อญฺจานเมตํ อนวกาโส ยํ กายทฺวจฺริตฺสฺสาตี-
อาทิสฺส วตฺตํ ฯ

กายทฺวจฺริตฺสฺมจฺจิตฺติอาทิสฺส สฺมจฺจิตฺติ ปญฺจวิธา สฺมจฺจิตฺตา
อายุหนสฺมจฺจิตฺตา เจตนาสฺมจฺจิตฺตา กมฺมสฺมจฺจิตฺตา วิปากสฺมจฺจิตฺตา
อฺปฺปญฺจานสฺมจฺจิตฺตาติ ฯ ตตฺถ กุสฺลาคุสฺลกมฺมายุหนกฺขณฺเ อายุหน-

*เล่มที่ ๘ พุทธาคุสุตตวณณา หน้า ๖๔๓

สมงฺกิตาติ วุจฺจติ ฯ ตถา เจตนาสมงฺกิตา ฯ ยาว ปน
 อรหตฺตํ น ปาปฺพนฺติ ฯ ตาว สพฺเพปี สตฺตา ปุพฺเพ อุปฺจิตํ
 วิปាកาโร กมฺมํ สนฺชายน กมฺมสมงฺกิโนติ วุจฺจติ ฯ เอสา
 กมฺมสมงฺกิตา ฯ วิปากสมงฺกิตา วิปากกฺขณฺเวยว เวทิตพฺพา ฯ
 ยาว ปน สตฺตา อรหตฺตํ น ปาปฺพนฺติ ฯ ตาว เนลฺลํ ตโต
 ตโต จิตฺวา นิริเย ตาว อุปฺปชฺชมานานํ อคฺคิชาลโลห-
 กุมฺภิอาทีหิ อุปฺภูจฺจนาการเหหิ นิริโย ฯ กพฺภเสยฺยกตฺตํ อापฺชฺช-
 มานานํ มาตฺตฺกฺจฺจติ ฯ เทเวสุ อุปฺปชฺชมานานํ กปฺปรุกฺขวิมานาทีหิ
 อุปฺภูจฺจนาการเหหิ เทวโลโกติ เอวํ อุปฺปตฺตฺตินิมิตฺตํ อุปฺภูจฺจติ ฯ
 อิติ เนลฺลํ อิมินา อุปฺปตฺตฺตินิมิตฺตอุปฺภูจฺจเนน อปริมฺตตตฺตา
 อุปฺภูจฺจนาสมงฺกิตา นาม ฯ สา จลติ เสสา นิจฺจตา นิริเย
 หิ อุปฺภูจฺจเตปี เทวโลโก อุปฺภูจฺจติ ฯ เทวโลเก อุปฺภูจฺจเตปี
 นิริโย อุปฺภูจฺจติ ฯ มนุสฺสโลเก อุปฺภูจฺจเตปี ติริจฺจมานโยนิ
 อุปฺภูจฺจติ ฯ ติริจฺจมานโยนินา จ อุปฺภูจฺจตายนปี มนุสฺสโลโก
 อุปฺภูจฺจติเยว ฯ

ตฺตฺริทํ วตฺถุ โสณฺคิริปาเท กิริ อเจลวิหาร (๑) โสณฺคฺเถโร
 นาม เอโก รมฺมกถิโม ฯ ตสฺส ปีตา สุนฺชวีโก อโหสิ ฯ
 เถโร ตํ ปฏฺิพาหนุโตปี สีลสํวร จเปตฺตํ อสฺกโกนฺโต มา
 นสฺสิ ชรโหติ(๒) มหฺลลกกาเล อกามกํ ปพฺพาเชสิ ฯ ตสฺส
 # ๑ สี. ปเจลวิหาร ฯ ๒ สี. วราโกติปี ฯ

*เล่มที่ ๘ พหุชาตูกสุตตวณฺณนา หน้า ๖๔๕

เอวํ วุตฺเต อายสฺมา อานนุโทติ เอวํ ภควตา อิมสฺมี
สุตฺเต วุตฺเต เถโร อาทิตฺโต ปฏฺจาย สพฺพํ สุตฺตํ สมนฺนาหริตฺวา
เอวํ สสฺสึริกํ กตฺวา เทสิตสุตฺตสฺส นาม ภควตา นามํ
น คหิตํ ๑ หนฺนทสฺส นามํ คณฺหาเปสฺสามิตฺติ จินฺเตตฺวา ภควนฺตํ
เอตทโวจ ๑

ตสฺมา ตึห ตฺวนฺตืออาทิสฺส อัย อตฺถโยชนา ๑

อานนฺท ยสฺมา อิมสฺมี รมฺมปริยาเย อฏฺจารส โข
อิมานนฺท ชาตฺโย จ อิมานนฺท ชาตฺโยติ เอวํ พหุชาตฺโย
วิกตฺตา ๑ ตสฺมา ตึห ตฺวํ อิมํ รมฺมปริยาຍํ พหุชาตฺโกติปิ นํ
ชาเรหิ ๑ ยสฺมา ปเนตฺถ ชาตฺยาตฺนปฏฺิจฺจสมฺปฺปาทฏฺจานฏฺจาน-
วเสน จตฺตาโร ปรีวฏฺฏา กถิตา ๑ ตสฺมา จตฺปรีวฏฺฏโกติปิ นํ
ชาเรหิ ๑ ยสฺมา จ อาทาสฺ โอโลเกนฺตสฺส มฺขนิมิตฺตํ วีย
อิมํ รมฺมปริยาຍํ โอโลเกนฺตสฺส เอเต ชาตฺอาทโย อตฺถา ปากฺกา
โหนฺติ ๑ ตสฺมา รมฺมาทาโสติปิ นํ ชาเรหิ ๑ ยสฺมา จ นาม
ยถา นาม ปฺรเสนมทฺทนา โยธา สงฺคามตฺตริยํ ปคฺคเหตฺวา
ปฺรเสนํ ปวีสิตฺวา สปตฺเต มทฺทิตฺวา อตฺตโน ชยํ คณฺหนฺติ
เอวเมว กิเลสเสนมทฺทนา (๑) โยคิโน อึช วุตฺตวเสน วิปฺสฺสนํ
ปคฺคเหตฺวา กิเลส มทฺทิตฺวา อตฺตโน อรหตฺตชยํ คณฺหนฺติ
ตสฺมา อมตฺทนฺทูกิติปิ นํ ชาเรหิ ๑ ยสฺมา จ ยถา สงฺคามโยธา
ปญฺจาวุชฺ คเหตฺวา ปฺรเสนํ วิทฺธเสตฺวา ชยํ คณฺหนฺติ ๑ เอวํ

*เล่มที่ ๕ อนุปทวคฤณนา หน้า ๖๔๖

โยคิโนปี อธิ วุตต์ วิปัสสนาวุฑฺ คเหตุวา อรหตุตชยฺ คณหนฺติ ฯ

ตสฺมา อนุตฺตโร สงฺคามวิชโยติปี นํ ธารเหตีติ ฯ

พหุราตุกสุตฺตวณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

ปญฺจมี ฯ

อิติลิลิสฺตฺตวณฺณนา

เอวมเม สฺตฺนฺติ อิติลิลิสฺตฺตํ ฯ ตตฺถ อณฺวาว สมณฺญา
อโหสีติ อิติลิลิสฺส อิติลิลิตฺติ สมณฺญา ย อฺปฺปนฺนกาเล เวภาโรติ
อณฺวาวเสว สมนฺญา อโหสี ฯ อณฺวาว ปณฺณตฺตฺติ อิทํ
ปฺริมปทสฺเสว เวจฺจํ ฯ เสเสสุปี เอเสว นโย ฯ

ตทา กิร ภควา สายณฺหสมเย สฺมาปตฺติโต วุฏฺฐาย
คณฺชกฺก
ปณฺญาณฺติ ฯ ตตฺถ ภิกฺขุสงฺฆปรีวฺโต นิสีทิตฺวา อิเม ปณฺจ
ปพฺพเต ปฏฺฐิปาฏฺฐิยา อัจจิกฺขิ ฯ ตตฺถ น ภควโต ปพฺพเตหิ
อตุโถ อตฺถิ ฯ อิติ อิเมสุ ปน ปพฺพเตสุ ปฏฺฐิปาฏฺฐิยา กถิยมาเนสุ
อิติลิลิสฺส อิติลิลิภาโว กเถตฺพุโป โหติ ฯ ตสฺมี กถิยมาเน
ปทุมวติยา ปุตฺตานํ ปณฺจสฺตานํ ปจฺเจกพฺพุทฺธานํ นามานิ เจว
ปทุมวติยา จ ปตฺถนา กเถตฺพุพา ภวิสฺสตีติ ภควา อิมํ
ปณฺจปพฺพตฺตปฏฺฐิปาฏฺฐิ(๑) อัจจิกฺขิ ฯ

ปวิสนฺตา ทิสฺสนฺติ ปวิฏฺฐา น ทิสฺสนฺตีติ ยถา

*เล่มที่ ๕ อธิลิลิตุตตวณณา หน้า ๖๔๗

ผาสูกภูจกถาเน ปีนุทาย จริตฺวา กตภคตฺกิจจา อาคนฺตฺวา
เจตียคพฺเภ ยมกมหาทวาริ วิวรนฺตา วิย ตํ ปพฺพตํ เทวธา
กตฺวา อนฺโต ปวิสิตฺวา รตฺติภูจกถานทิวาภูจกถานานิ มาเปตฺวา
ตตฺถ วสีสุฯ ตสฺมา เอวมาหฯ อิม อีสิติ อิม ปจฺเจกพฺพุธา
อิสิ.

กทา ปน เต ตตฺถ วสีสุฯ อตีเต กิร อนฺุปฺปนฺเน
ตถาคเต พาราณสี อนุปฺนิตฺสาย เอกสฺมี คามเก เอกา กุลชีตา
เขตฺตํ รกฺขมาณา เอกสฺส ปจฺเจกพฺพุทฺสสฺส ปณฺจหิ ลาชสเดหิ
สทฺธิ เอกํ ปทุมปฺปฬิ ทตฺวา ปณฺจ ปุคฺตสฺตานิ ปตฺถลสิฯ
ตสฺมีเยว จ ขณฺเ ปณฺจสฺตา มิกฺลทฺทกา มชรฺมํลํ ทตฺวา
เอตฺสฺสา ปุคฺตฺตา ภเวยฺยามาติ ปคฺถยีสฺสุฯ สทา ยาวตายุกํ
จตฺวา เทวโลเก นิพฺพตฺตาฯ ตโต จตฺตา ชาตฺสฺสเร ปทุมคพฺเภ
นิพฺพตฺติฯ ตเมโก ตาปโส ทิสฺวา ปฏฺิษคฺคิฯ ตสฺสา
วิจฺรนฺติยาว ปาทุทฺธาเร ภูมิตฺ(๑) ปทุมานิ อฏฺุจหนฺติฯ เอโก
วนจฺรโก ทิสฺวา พาราณสีรณฺโธ อาโรเจสิฯ ราชา ตํ
อาหฺราเปตฺวา อคฺคมहेสิ อกาสิฯ ตสฺสา คพฺโภ สณฺจาสิฯ
มหาปทุมกฺุมาโร มาตฺกฺุจฺฉิย วสิฯ เสสา คพฺภมลํ นิสฺสาย
นิพฺพตฺตาฯ วยปฺปตฺตา อุตฺยานเ ปทุมสฺสเร กิพนฺตา
เอเกกสฺมี ปทุมเ นิสฺสิทิตฺวา ขยวยิ ปฏฺุสเปตฺวา ปจฺเจกโพธิณฺณํ

*เล่มที่ ๘ อนุปทวคฺควณณา หน้า ๖๔๘

นิพฺพตฺตยีสฺสุ ฯ อัย เตสํ พุยากรณคาคา อโหสิ ฯ

สโรรุหํ ปทุมปลาสปตฺตञ्ช

สุปฺปฺพิตํ ภมรคณานุจिณฺณํ

อนิจฺจตายุปลคฺตํ วิทิตฺวา

เอโก จเร ขคฺคฺวิสาณกปโปติ ฯ

ตสฺมี กาลเต เต ตตฺถ วทีสุ ฯ ตทา จสฺส ปพฺพตสฺส

อิสิคิลีตี สมณฺณา อุทปาที ฯ

เย สตฺตสาราตี อริฎฺโฆ อุปริฎฺโฆ ตคฺครตีจี ยสฺสตี

สุทสฺสโน ปียทสฺสี คนฺธาโร ปิณฺโฑโล อุปาสโก จ นีโถ

ตโถ สุตฺวา ภาวิตฺตโถตี เตรสนฺนํ ปจฺเจกพฺพุธานํ นามานี

วตฺวา อิทานี เตสญฺจ อญฺเวยสญฺจ คาคาพฺนฺเชน นามานี

อาจิกฺขนฺโต เย สตฺตสาราตีอาทิมาห ฯ ตตฺถ สตฺตสาราตี สตฺตทานํ

सारภูตา ฯ อนีมาตี นิทฺทุกฺขา นิราสาตี นิตฺตณฺหา ฯ

เทฺว ชาลีโนตี จุลลฺชาลี มหาชาลีตี เทฺว ชาลินามกา ฯ

สนฺตจิตฺโตตี อิทมฺปิ เอกสฺส นามเมว ฯ ปสฺสี ชหิ อุปฺธี

ทฺกฺขมฺมฺลนฺตี เอกฺถ ปสฺสี นาม โส ปจฺเจกพฺพุโธ ฯ ทฺกฺขสฺส ปน มฺถํ

อุปฺธี ชหิตี อยมสฺส ฤตี ฯ อปราชีโตตีปี เอกสฺส นามเมว ฯ

สคฺคา ปวตฺตา สรภฺงโก โลมหํโส อุจฺจฺจฺกมาโยตี อิเม

ปญฺจ ชนา ฯ อสีโต อนาสโว มโนมโยตี อิเมปี ตโย

ชนา ฯ มานจฺฉิโท จ พนฺธฺมาตี พนฺธฺมา นาม เอโก

*เล่มที่ ๘ อนุปทวคฺควณณา หน้า ๖๕๐

อานนุทาทโย วีย เอกนามกา อเหตุ ๑ อิติ ปาลีย
อาคตนาเมหเว สพฺเพสํ นามานิ วุตฺตานิ โหนฺตฺติ อิตฺ ปรี
วิสุํ วิสุํ อวตฺวา เอเต จ อญฺเณ จาติ อ่าห ๑ เสสํ
สพฺพตฺถ อุตฺตานเมวาทิ ๑

อิตฺทิลิสฺสุตฺตวณณา นิฏฺฐิตา ๑

นฏฺฐิ ๑

มหาจตฺตารีสกฺสฺสุตฺตวณณา

เอวมเม สฺตฺตฺติ มหาจตฺตารีสกฺสฺสุตฺตํ ๑ ตตฺถ อริยนฺติ
นิทฺโทสํ โลกุตฺตรํ นิทฺโทสํ หิ อริยนฺติ วุจฺจติ ๑ สมฺมาสมาริณฺติ
มคฺคสมาริ ๑ สอุปฺนิสนฺติ สปฺปจฺจยํ ๑ สปริกฺขารนฺติ สปริ-
วาริ ๑

ปริกฺขตาติ ปรีวาริตา ๑ สมฺมาทิฏฺฐิ ปุพฺพํคฺมา โหตีติ
ทฺวิธา สมฺมาทิฏฺฐิ ปุพฺพํคฺมา โหติ ปุเรจาริกา วิปฺสฺสนา-
สมฺมาทิฏฺฐิ จ มคฺคสมฺมาทิฏฺฐิ จ ๑ วิปฺสฺสนาสมฺมาทิฏฺฐิ
เตญฺมกฺสงฺขारे อนิจฺจาทิวเสน ปรีวิมฺสฺติ ๑ มคฺคสมฺมาทิฏฺฐิ
ปน ปรีวิมฺสนปรีโยसानเ ญฺมิลทฺธํ วญฺญํ สมฺมุขฺมาญฺยมานา
วูปสมฺยมานา สิตฺตทกฺขณฺสฺสสฺสํ มคฺคเก อาสิญฺจมานา วีย
อุปฺปชฺชติ ๑ ยถา หิ เขตฺตํ กุรฺรฺมาโน กสฺสโก ปจฺมํ อรณฺณ-
รฺกฺเข ฉินฺทติ ๑ ปจฺฉา อคฺคิ เทติ ๑ โส อคฺคํ ปจฺมํ ฉินฺเน

*เล่มที่ ๕ महाजुतारिस्तुतुवณुणा หน้า ๖๕๑

รูกุเข อนวเสเส ฉาเปติฯ เอวเมว วิปัสสนาสมมาทิกุจิ ปจัม
อนิจจาทิวเสน สงฺขारे วิมฺสตีฯ มกฺกสมมาทิกุจิ ตาย วิมฺสนตฺถิ
สงฺขारे ปฺน อุปฺปวตฺติวเสน สมฺกฺขมาภูยमानา อุปฺปชฺชตีฯ
สา ทูริชาปี อธิ อธิปฺเปตาฯ

มิจฺจนาทิกุจฺจิติ ปชานาตีติ มิจฺจนาทิกุจฺจี้ อนิจฺจํ ทุกฺขํ อนตฺตาทิ
ลกฺขณปฏฺิวเชน อารมฺมณโต ปชานาติฯ สมมาทิกุจฺจี้ กิจฺจโต
อสมฺโมหโต ปชานาติฯ สาสฺส โหติ สมมาทิกุจฺจิติ สา เอว
ปชานนา อสฺส สมมาทิกุจฺจि นาม โหติฯ

ทวายํ วทามิตี ทูวิโกฏฺจาสํ วทามิตี อตฺถิโตฯ ปุณฺณ-
ภากิยาตี ปุณฺณโกฏฺจาสฏฺฐตาฯ อุปฺธิเวปกฺกาคี อุปฺธิสงฺฆาตสฺส
วิปากสฺส ทายิกาฯ

ปฺลฺลว ปฺลฺลนฺนฺทฺริยนฺตฺธิอาทิสฺสู วิภชิตฺตฺวา วิภชิตฺตฺวา
อมตทวารี ปฺลฺลนฺนเปตี ทสฺเสตีติ ปฺลฺลวฯ ตสฺมี อตฺถิ อฺนฺนทตฺตํ
กโรตีติ ปฺลฺลนฺนฺทฺริยํฯ อวิชฺชาย น กมฺปตีติ ปฺลฺลนฺนพลํฯ
โพชฺฌนฺกปฺปตฺตฺตา หุตฺตฺวา จตฺตจฺจธมฺมํ วิจินาตีติ ธมฺมวิจย-
สมโพชฺฌนฺโกฯ มกฺกสมฺปตฺตฺติยา ปสฺสฏฺฐา โสภนา ทิกุจฺจิติ
สมมาทิกุจฺจิฯ อริยมกฺกสฺส องฺกนฺนฺติ มกฺกนฺกํฯ โสตี โส
ภิกฺขุฯ ปหานายาตี ปชฺชนตฺถายฯ อุปสมฺปทายาตี ปฏฺิ-
ลาภตฺถายฯ สมมาวายาโมติ นฺนิยานิโก กุสฺลวายาโมฯ สโตตี

*เล่มที่ ๘ อนุปทวคฤณนา หน้า ๖๕๒

สตียา สมณนาคโต หุตฺวา ฯ อนุปริวตฺตุนฺตีติ สหชาตา จ
ปุเรชาตา จ หุตฺวา ปริวารเณติ ฯ เอตถ หิ สมฺมาวายาโม
จ สมฺมาสติ จ โลกุตฺตรสมฺมาทิฏฺฐี สหชาตา ปริวารเณติ
ราชานํ วยิ เอกฺรเถ จิตฺตา อสิคฺคาหฺลตฺตคฺคาหา ฯ
วิปฺสฺสนาสมฺมาทิฏฺฐิ ปน ปุเรชาตา หุตฺวา ปริวารเณติ รตฺสฺส
ปุโรโต ปตฺตคิภาทโย วยิ ฯ ทฺวยิปปพฺพโต ปญฺจาย ปน
สมฺมาสงฺกปฺปาทีนํ ตโยปี สหชาตปฺริวาราว โหนฺตีติ
เวทิตพฺพา ฯ

มิจฺจาสงฺกปฺโปติ ปชานาตีติ มิจฺจาสงฺกปฺโป อนิจฺจํ
ทฺวํ อนุตฺตาคีติ ติลกฺขณปฺฏิเวเชน อารมฺมณโต ปชานาติ ฯ
สมฺมาสงฺกปฺโป กิจฺจโต อสมฺโมหโต ปชานาติ ฯ อิตฺโต ปเรสุปี
สมฺมาวาจาทีสุปี เอวเมว โยชฺนา เวทิตพฺพา ฯ กามสงฺกปฺปาทโย
เทวธาวิตกฺกสุตฺเต (๑) วุตฺตาเยว ฯ

ตฺกโกติอาทีสุ ตกฺกนวเสน ตกฺโม ฯ เสวว จ อฺปฺสฺสฺสฺเคน
จ ปทํ วทฺเตตฺวา วิตกฺโกติ วุตฺโต ฯ เสวว สงฺกปฺปนวเสน
สงฺกปฺโป ฯ เอกคฺโค หุตฺวา อารมฺมณเณ อปฺเปตีติ อปฺปนา ฯ
อฺปฺสฺสฺสฺเคน ปน ปทํ วทฺเตตฺวา พฺยปฺปนาตี วุตฺตํ ฯ เจตฺโต
อภินิโรปนาตี จิตฺตฺสฺส อภินิโรปนา ฯ วิตกฺกสุมี หิ สติวิตกฺโก
อารมฺมณเณ จิตฺตํ อภินิโรเปตี ฯ วิตกฺเก ปน อสติ อตฺตโนเยว

*เล่มที่ ๕ มหาจตุตถาริสกสุตตวณณา หน้า ๖๕๓

ชมมตาย จิตต์ อารมมณั อภिरุหติ ชาตีสมฺปนฺโน อภิญญาต-
ปฺริโส วย ราชเคหํ ฯ อนภิญญาตสฺส หิ ปฏฺิหารเณ วา
โทวาริเกณ วา อตุโธ โหติ ฯ อภิญญาตํ ชาตีสมฺปนฺนํ สพฺเพ
ราชราชมหามตฺตา ชานนฺตฺติ อตฺตโนว ชมมตาย นิกฺขมตี
เจว ปวิสตี จ ฯ เอวํ สมฺปทมิทํ เวทิตพฺพํ ฯ วาจํ สงฺขโรตฺติตี
วจีสงฺขารो ฯ เอตฺถ จ โลกียวิตกโก วาจํ สงฺขโรตี น
โลกุตฺตรो ฯ กิณฺจาปี น สงฺขโรตี ฯ วจีสงฺขารोเตว จ ปนฺสฺส
นามํ โหติ ฯ สมฺมาสงฺกปฺปี อนฺุปริชาวนฺตฺติ โลกุตฺตรสมฺมา-
สงฺกปฺปี ปริวารเณตี ฯ เอตฺถ จ ตโยปี เนกขมฺมสงฺกปฺปาทโย
ปฺพพฺภาเค นานาจิตฺเตสฺส ลพฺภนฺตี ฯ มกฺกกฺขณฺเ ปนฺ ตินฺณมฺปิ
กามสงฺกปฺปาทีนญฺจ ปทฺจเจทํ สมฺมุขมาภูํ กโรนฺโต มกฺกจฺจํ
ปฺุรยมาโน เอโกว สมฺมาสงฺกปฺโป อฺุปฺปชฺชิตฺวา เนกขมฺม-
สงฺกปฺปาทีวเสน ตินฺนิ นามานิ ลภตี ฯ ปฺรโต สมฺมาวาจาทีสุปี
เอเสว นโย ฯ

มุสวาทา เวมณฺตีอาทีสุปี วิรตีปี เจตนาปี วฏฺฏตี ฯ
อารตฺตีอาทีสุ วจิทฺุจฺจเรตี อารกา รมตฺตี อารตี ฯ วินา
เตหิ รมตฺตี วิรตี ฯ ตโต ตโต ปฏฺินิวตฺตาว หุตฺวา เตหิ
วินา รมตฺตี ปฏฺิวิรตี ฯ อฺุปฺสกฺควเสน วา ปทํ วทฺตตีตํ ฯ
สพฺพมิทํ โอรมนภาวสฺเสว อธิวณฺํ ฯ เวรํ มณฺตี วินาเสตฺตี
เววมณฺี ฯ อิทมฺปิ โอรมนสฺเสว เววณฺํ ฯ

*เล่มที่ ๘ อนุปทวคฺควณณา หน้า ๖๕๔

ปาณาติปาตา เวรมณฺติอาทิสฺสปี เจตนา วิรตฺติ อุกฺขมฺปิ
วฏฺฏติเยว ฯ

กุหนาคืออาทิสฺส ติวิเชน กุหนวตฺตุนา โลกํ เอตาย กุหฺยนฺติ
วิมุหฺยนฺตฺติ กุหนฯ ลากสการตฺติกา หุตฺวา เอตาย
ลปนฺตฺติ ลปนาฯ นิมิตฺตํ สีสเมเตสนฺติ เนมิตฺติกาฯ เตลฺลํ
ภาโว เนมิตฺติกา นิปฺเปโส สีสเมเตสนฺติ นิปฺเปสิกาฯ เตลฺลํ
ภาโว นิปฺเปสิกาฯ ลาเภณ ลากํ นิชฺชิสฺสนฺติ มกฺคณฺติ
ปริเยสนฺตฺติ ลาเภณ ลากํ นิชฺชิสฺสนาฯ เตลฺลํ ภาโว ลาเภณ
ลากํ นิชฺชิสฺสนตาฯ อยเมตฺถ สงฺเขโปฯ วิตฺถาเรน ปเนตา
กุหนาทิกา วิสฺสุทฺธิมกฺเค สีสนิตฺเตเสเยว ปาฬิณฺจ อุกฺกถณฺจ
อาหริตฺวา ปกาสิตาฯ มิจฺฉาอาชีวสฺส ปหานายาติ เอตฺถ น
เกวลฺลํ ปาฬิยฺ อากโตว มิจฺฉาชีโวฯ อาชีวเหตุ ปน
ปวตฺติตา ปาณาติปาตาทโย สตฺต กมฺมปถเจตนาปี มิจฺฉา-
อาชีโววฯ ตาสฺเสว สตฺตนฺนํ เจตนาณํ ปทฺจเจทํ สมฺมุขมาภูํ
กฺรุมาณา มกฺคกฺกํ ปุรยมาณา อุปฺปนฺนา วิรติ สมฺมาอาชีโว
นาม ฯ

สมฺมาทิกฺกุจฺจิสฺสาติ มกฺคสมฺมาทิกฺกุจฺจิยฺ จิตฺตสฺส ปุคฺคถสฺส ฯ
สมฺมาสงฺกปโป ปโหตฺติติ มกฺคสมฺมาสงฺกปโป ปโหติ ฯ
ผลสมฺมาทิกฺกุจฺจิสฺสาปี ผลสมฺมาสงฺกปโป ปโหตฺติติ เอวํ สพฺพปเทสุ
อตุโถ เวทิตฺตฺวาฯ สมฺมาอาณํ สมฺมาวิมุตฺตฺติติ เอตฺถ ปน

*เล่มที่ ๘ อนุปทวคฺควณณา หน้า ๖๕๖

จตุตถาริสโกติ ฯ

อิมสฺมี จ ปน สุตฺเต ปปลจ สมฺมาทิฏฺฐิโย กถิตา
วิปฺลฺลสนาสมฺมาทิฏฺฐิ กมฺมสฺสกตาสมฺมาทิฏฺฐิ มคฺคสมฺมาทิฏฺฐิ
ผลสมฺมาทิฏฺฐิ ปจฺจเวกฺขณสมฺมาทิฏฺฐิตี ฯ ตตฺถ มิจฺฉาทิฏฺฐิ
มิจฺฉาทิฏฺฐิตี ปชานาตีตฺติอาทินา นเยน วุตฺตา วิปฺลฺลสนา
สมฺมาทิฏฺฐิ นาม ฯ อตฺถิ ทินฺนนฺตฺติอาทินา นเยน วุตฺตา
กมฺมสฺสกตา สมฺมาทิฏฺฐิ นาม ฯ สมฺมาทิฏฺฐิสฺส ภิกฺขเว สมฺมา-
สงกปฺโป ปโหตีติ เอตฺถ ปน มคฺคสมฺมาทิฏฺฐิ ผลสมฺมา-
ทิฏฺฐิตี เทวปี กถิตา ฯ สมฺมาถาณํ โหตีติ เอตฺถ ปน
ปจฺจเวกฺขณสมฺมาทิฏฺฐิ กถิตาติ เวทิตพฺพา ฯ

สมฺมาทิฏฺฐิณฺเจว ภวํ ทรหตีติ มิจฺฉาทิฏฺฐิ นามายํ
โสภนาติ วทฺนฺโตปิ สมฺมาทิฏฺฐิ นามายํ น โสภนาติ
วทฺนฺโตปิ สมฺมาทิฏฺฐิ ทรหตี นาม ฯ อุกฺกถาติ อุกฺกถชน-
ปทวาสิโน ฯ วสุสภณฺณาติ วสุสฺส จ ภณฺโณ จาติ (๑) เทว
ชนา ฯ อเหตุวาทาติ นตฺถิ เหตุ นตฺถิ ปจฺจโย สุตฺตानํ
วิสุทฺธิยาติ เอวมาทิวาทิโน ฯ อกริยวาทาติ กโรโต น กริยติ
ปาปนฺติ เอวํ กริยปฺปฏิกฺเขปวาทิโน นตฺถิกวาทาติ นตฺถิ
ทินฺนนฺตฺติอาทิวาทิโน ฯ เต อิมสฺสุ ตีสุปี ทสฺสเนสฺสุ โอกฺกนฺตฺตา
นियามา อเหตุ ฯ กถํ ปเนเตสํ นียาโม โหตีติ ฯ โย หิ

อานาปานสตุตีสตุตตวณณา

เอวมเม สุตุนติ อานาปานสตุตีสตุตตี ฯ ตตถ อญเณหิ
จาติ จเปตฺวา ปาฬิยฺ อากเต ทส เถเร อญเณหิปี อภิญญาเตหิ
พหุหิ สาวเกหิ สทฺธี ฯ ตทา กิร มหาภิกฺขุสงฺโฆ อโหสิ
อปริจฺฉินฺนคณโน ฯ

โอวทนต์ อานุสาสนฺตีติ อามิสสงฺกเหน ชมฺมสงฺกเหน
จาติ ทฺวีหิ สงฺกहेหิ สงฺกณฺหิตฺวา กมฺมฏฺฐาโนวาทานุสาสนีหิ
โอวทนต์ จ อานุสาสนฺติ จ ฯ เต จาติ จกาโร อากม-
สนฺธิมตฺตํ ฯ โอปาริ ปุพฺพเพนาปริ วิเสสํ ปชานนฺตีติ
สีลปริปุรณาทีโต ปุพฺพวิเสสโต อุพารตฺริ อปริ กสิณ-
ปริกมฺมาทีวิเสสํ ชานนฺตีติ อตฺโต ฯ

อารทฺโธติ ตฺถุโจ ฯ อปฺปตฺตสฺส ปตฺติยาติ อปฺปตฺตสฺส
อรหตฺตสฺส ปาปฺพนตฺถิ ฯ เสสพททฺเวปี อยมเว อตฺโต ฯ
โกมฺพที จาตุมาสินฺนติ ปจฺฉิมกตฺติกาตุมาสปฺณณมฺ ฯ สหิ
กฺมฺทานํ อตฺถิตาย โกมฺพที ฯ จตฺนํ วสฺสีกานํ มาสานํ
ปริโยสานตฺตา จาตุมาสินฺนติ วุจฺจติ ฯ อากเมสฺสามีติ อุทฺทกฺขิสฺสามิ
อชฺช อปฺวาเรตฺวา ยาว สหิ อากจฺจติ ฯ ตาว กตฺถจि
อากนฺตฺวา อิเชว วสฺสิสฺสามีติ อตฺโต ฯ อิติ ภิกฺขุณฺโณ ปวารณ-
สงฺกหํ อานุชานนฺโต เอวมมาห ฯ

ปวารณสงฺกโห นาม ฅตฺติทฺติเยน กมฺเมน ทิยฺยติ ฯ

*เล่มที่ ๕ อานาปานสูตรตีสตตวณณา หน้า ๖๕๕

กสฺส ปเนส ทิยฺยติ ฯ กสฺส น ทิยฺยตีติ ฯ อการกสฺส ตาว
 พาลปฺลุชฺชนสฺส น ทิยฺยติ ฯ ตถา อารทฺฐวิปฺสฺส กสฺส เจว
 อริยสาวกสฺส จ ฯ ยสฺส ปน สมโถ วา ตฺรฺโณ โหติ
 วิปฺสฺสนา วา ฯ ตสฺส ทิยฺยติ ฯ ภควาปี ตทา ภิกฺขุณฺ
 จิตฺตวารี ปริวีมฺสนฺโต สมถวิปฺสฺสนานํ ตฺรฺณภาวํ ฅตฺวา
 มยิ อชฺช ปวาเรนฺเต ทิสาสฺ วสฺสํ ฐฏฺฐา ภิกฺขุ อีช
 โอสริสฺสนฺติ ฯ ตโต อิมิ ภิกฺขุ ฐฏฺฐตฺเรหิ ภิกฺขุหิ เสนาสเน
 คหิตฺเต วิเสสํ นิพฺพตฺเตตฺตํ น สกฺขิสฺสนฺติ ฯ สเจปี จาริกํ
 ปกฺกมิตฺตสामी ฯ อิมสฺสํ วสนญฺ्ञานํ ทุลลภเมว ภวิสฺสติ ฯ มยิ ปน
 อปวาเรนฺเต ภิกฺขุปี อิมฺสาวตฺถิ น โอสริสฺสนฺติ ฯ อหฺมปี
 จาริกํ น ปกฺกมิตฺตสामी ฯ เอวํ อิมสฺสํ ภิกฺขุณฺ วสนญฺ्ञานํ
 อปฺลิตฺพุทฺธํ ภวิสฺสติ ฯ เต อตฺตโต อตฺตโน วสนญฺ्ञานเ
 ฬาสฺ วิหรนฺตา สมถวิปฺสฺสนา ฅามชาตา กตฺวา วิเสสํ
 นิพฺพตฺเตตฺตํ สกฺขิสฺสนฺตีติ โส ตํทิวสฺสํ อปวาเรตฺวา
 กตฺตฺกปฺลฺณณมายํ ปวาเรสฺสामीติ ภิกฺขุณฺ ปวาร์ณสงฺกหํ
 อนฺุชานิ ฯ ปวาร์ณสงฺกหสมฺมิณฺหิ ลทฺเช ยสฺส นิสฺสย-
 ปฏฺธิปฺนฺนสฺส อัจฉริยฺุชฺฅมายา ปกฺกมฺนฺติ ฯ โสปี สเจ ปตฺริฐโป
 นิสฺสยทายโก อากมิตฺตสฺติ ฯ ตสฺส สฺนฺติเก นิสฺสยํ คณฺหิตฺตสामीติ
 ยาว คิมฺหานํ ปจฺฉิมมาสา วสิตฺตํ ลภติ ฯ สเจปี สญฺุจิวสฺสา
 ภิกฺขุ อากจฺฉนฺติ ฯ ตสฺส เสนาสนํ คเหตุํ น ลภนฺติ ฯ

*เล่มที่ ๕ อานาปานสุตตีสุตตวณณา หน้า ๖๖๑

สติปฏฺจานานนฺตฺวาทีนํ เตสํ ภิกฺขุณฺโณ อภินิวิฏฺฐกมฺมฏฺจาน-
 ทสฺสนตฺถํ วุตฺตานิ ฯ ตตฺถ สตฺตตีส โพรธิปฺกฺขิยธฺมมา โลกิย-
 โลกุตฺตรา กถิตา ฯ ตตฺร หิ เย ภิกฺขุ ตสฺมี ขณฺเ มคฺคํ
 ภาเวนฺติ ฯ เตสํ โลกุตฺตรา โหนฺติ ฯ อารทฺธวิปฺสฺสกาณํ โลกิยา ฯ
 อนิจฺจสณฺณภาวนานุโยคนฺติ เอตฺถ สณฺณาสีเสน วิปฺสฺสนา
 กถิตา ฯ ยสฺมา ปเนตฺถ อานาปานกมฺมฏฺจานวเสน อภินิวิฏฺฐาว (๑)
 พหุ ภิกฺขุ ฯ ตสฺมา เสสกมฺมฏฺจานานิ สงฺเขเปน กถตฺวา
 อานาปานกมฺมฏฺจานํ วิตฺถาเรน กถนฺโต อานาปานสฺสติ
 ภิกฺขเวตฺวาทีมาห ฯ อิทํ ปน อานาปานกมฺมฏฺจานํ สพฺพกาเรน
 วิสฺสุทฺธิมคฺเค วิตฺถาริตํ ฯ ตสฺมา ตตฺถ วุตฺตนเยเนวสฺส ปาลีอตุโถ
 จ ภาวนานโย จ เวทิตพฺโพ ฯ

กายณฺณตฺรณฺติ ปจฺวีกายาทีสุ จตฺตฺส กายสฺส อณฺณตฺรํ
 วทามิ ฯ วาโย กายํ วทามิตฺติ อตุโถ ฯ อถวา รูปรายตฺนํ ฯ เป ฯ
 กวพิงฺกาโร อาหาโรติ ปณฺจวีสฺติ รูปโกฏฺฐาสา รูปกาโย
 นาม ฯ เตสฺส อานาปานํ โผฏฺฐพฺพายตฺเน สงฺคหิตตฺตา
 กายณฺณตฺรํ โหติ ฯ ตสฺมาปี เอวมาห ฯ ตสฺมา ตีหาติ ยสฺมา
 จตฺตฺส กายสฺส อณฺณตฺรํ วาโยกายํ ฯ ปณฺจวีสฺติรูปโกฏฺฐาเส
 วา รูปกาเย อณฺณตฺรํ อานาปานํ อนุปฺสฺสติ ฯ ตสฺมา กายเ
 กายานุปฺสฺสตีติ อตุโถ ฯ เอวํ สพฺพตฺถ อตุโถ เวทิตพฺโพ ฯ

*เล่มที่ ๘ อนุปทวคคุณณา หน้า ๖๖๒

เวทนาณตฺรณฺติ ตีสุ เวทนาสุ อณฺตริฯ สุขเวทนี สนฺธาเยตี
วฺตุตีฯ สาธุกํ มนสิการณฺติ ปิตฺติปฏิสฺสเวทิตาทิวเสน อุปฺปนฺนํ
สฺนฺทรมนสิการํฯ กิ ปน มนสิกาโร สุขเวทนา โหตีฯ
เทสนาสีตี ปเนตีฯ ยถเว หิ อนิจฺจสฺสณฺณภาวนานุโยค-
มนฺยุตฺตาทิ เอตฺถ สฺสณฺณานาเมน ปณฺญา วฺตุตาฯ เอวมิธาปี
มนสิการนาเมน เวทนา วฺตุตฺตาทิ เวทิตพฺพาฯ เอตฺสฺมี หิ
จตุกฺเก (๑) ปจฺมปเท ปิตฺติสฺเสน เวทนา วฺตุตาฯ ทฺตฺติยปเท
สฺนฺทฺติ สฺรฺุเปเนว วฺตุตาฯ จิตฺตสฺงฺขารปททฺเวย สฺสณฺญา จ
เวทนา จ เจตฺติกาฯ เอเต ฐมฺมา จิตฺตปฏฺิพฺพทฺธา จิตฺต-
สฺงฺขาราคิ (๒) วจนโต วิตฺกฺกวิจฺจาเร จเปตฺวา สพฺเพปี จิตฺต-
สฺมฺปยุตฺตกา ฐมฺมา จิตฺตสฺงฺขारे สฺงฺคหิตาคิ วจนโต
จิตฺตสฺงฺขารนาเมน เวทนา วฺตุตาฯ ตํ สพฺพิ มนสิการนาเมน
สฺงฺคเหตุวา อิธ สาธุกํ มนสิการณฺติ อาหฯ

เอวํ สนฺเตปี ยสฺมา เอสา เวทนา อารมฺมณํ น โหตี
ตฺสฺมา เวทนานุปฺสฺสนา น ยฺชฺชตฺติติฯ โน น ยฺชฺชตฺติฯ สติ-
ปฏฺุจฺจานวณฺณนายมฺปิ หิ ตํ ตํ สฺุขาทินํ วตฺถุ อารมฺมณํ
กตฺวา เวทनाव เวทยติฯ ตํ ปน เวทนาปวตฺตี อุปาทาย
อหํ เวทยามิตี โวหารมตฺตํ โหตีติ วฺตุตีฯ อปิจ ปิตฺติปฏิ-
สฺสเวทิตฺตาทินํ อตฺถวณฺณนายเมตฺสฺส ปรีหาโร วฺตุโตเยวฯ

*เล่มที่ ๕ อานาปานสูตรตีสตตวณณา หน้า ๖๖๓

วุดตเยหตี วิสุทธีมกุเค ฯ

ทวิหากาเรหิ ปีติ ปฏิสัวิตตา โหติ อารมมณโต
จ อสมโมหโต จ ฯ ถถ อารมมณโต ปีติ ปฏิสัวิตตา
โหติ ฯ สปปีติเก เทว ฌานเน สmapชชติ ฯ ตสส สmap-
ปตติกขณ ฌานปฏิลาเกน อารมมณโต ปีติ ปฏิสัวิตตา
โหติ อารมมณสส ปฏิสัวิตตตตตา ฯ ถถ อสมโมหโต ปีติ (๑)
ปฏิสัวิตตา โหติ ฯ (๑) สปปีติเก เทว ฌานเน สmapชชติว
วุกุชาย ฌานสมปยุตตี ปีตี ชยโต วยโต สมมสตี ฯ ตสส
วิปัสสนากขณ ลกขณปปฏิเวธา อสมโมหโต ปีติ ปฏิสัวิตตา
โหติ ฯ วุดตมปี เจตี ปฏิสมภิกายั ทิฆม อสสาสวเสน จิตตสส
เอกกคตี อวิกเขปปี ปชานโต สตี อุปุกุจिता โหติ ฯ
ตาย สตียา เตน ฌาณน สา ปีติ ปฏิสัวิตตา โหติ ฯ
เอเตเนว นเยน อวเสสพทานปี อคถโต เวทิตพพานตี ฯ

อิตี ยเถว ฌานปฏิลาเกน อารมมณโต ปีติสุข-
จิตตสงขารา ปฏิสัเวทิตา โหนติ ฯ เอว อิมินาปี ฌาน-
สมปยุตเตน เวทนาสงขาทมนสิการปฏิลาเกน อารมมณโต
เวทนา ปฏิสัเวทิตา โหติ ฯ ตสฺมา สุวุดตเมตี โหติ เวทนาสุ
เวทนานุปสตี ตสฺมี สมเย ภิกขุ วิหเรตีติ ฯ

นาหิ ภิกขเว มุกุชสฺสตีสส อสมปชานสฺสาตี เอคถ

*เล่มที่ ๘ อนุปทวคฤณนา หน้า ๖๖๔

อยมธิปฺปาโย ยสฺมา จิตฺตปฏิสํเวที อสฺสสึสสามิตฺตอาทินา
 นเยน ปวตฺโต ภิกฺขุ กิณฺจาปี อสฺสาสปสฺสาสนินิตฺตํ อารมฺมณํ
 กโรติ ฯ ตสฺส ปน จิตฺตสฺส อารมฺมณ สติณฺจ สมฺปชฌณฺณจ
 อุปฏฺฐเปตฺวา ปวตฺตนโต จิตฺเต จิตฺตานุปสฺสีเยว นามส
 โหติ น หิ มุฏฺฐสฺสตฺส อสมฺปชานสฺส อานาปานสติ-
 ภาวนา อตฺถิ ฯ ตสฺมา อารมฺมณโต จิตฺตปฏิสํเวทิตาทิวเสน
 จิตฺเต จิตฺตานุปสฺสี ตสฺมี สมเย ภิกฺขุ วิหฺรตีติ ฯ โส ยํ
 ตํ อภิขฺฌาโทมนสฺसानํ ปหานํ ฯ ตํ ปญฺญา ย ทิสฺวา
 สาธุกํ อชฺฌนฺเปกฺขิตา โหตีติ เอตฺถ อภิขฺฌาวเสน กามจฺจนฺท-
 นีวฺรณํ ฯ โทมนสฺสวเสน พฺยาปาทนีวฺรณํ ทสฺสตีติ ฯ อิทํ
 หิ จตฺถกํ วิปสฺสนาวเสนเว วุตฺตํ ฯ ฐมฺมานุปสฺสนา จ
 นีวฺรณพฺพาทิวเสน ฉพฺพิธา โหติ ฯ ตสฺสา นีวฺรณพฺพํ
 อาทึ ฯ ตสฺสปี อิทํ นีวฺรณทฺวยํ อาทึ ฯ อิติ ฐมฺมานุปสฺสนาย
 อาทึ ทสฺเสตฺถ อภิขฺฌาโทมนสฺसानนฺติ อาห ฯ ปหานนฺติ
 อนิจฺจานุปสฺสนาย นิจฺจสณฺณํ ปชหตีติ เอวํ ปหานกร ฌานํ
 อธิปฺเปตฺ ฯ ตํ ปญฺญา ย ทิสฺวา ทิสฺวาติ ตํ อนิจฺจวิราค-
 นิโรธปฏินิสฺสคฺคาถาณสงฺขาตํ ปหานฌานํ อปราย วิปสฺสนาย
 ปญฺญา ย ตมฺปิ อปรายติ เอวํ วิปสฺสนาปรมฺปรึ ทสฺเสติ ฯ
 อชฺฌนฺเปกฺขิตา โหตีติ ยณฺจ สมถปฏิปนฺนํ อชฺฌนฺเปกฺขติ ฯ ยณฺจ
 เอกโต อุปฏฺฐานํ อชฺฌนฺเปกฺขตีติ ทฺวิธา อชฺฌนฺเปกฺขติ นาม ฯ

*เล่มที่ ๕ อานาปานสูตรที่สุดตวณณา หน้า ๖๖๕

ตตถ สหชาตานิ อชฌเปกขนา โหติ อารมมณสุตปี
อชฌเปกขนา ฯ อิธ อารมมณอชฌเปกขนา อธิปเปตา ฯ
ตสฺมา ตีห ภิกฺขเวติ ยสฺมา อนิจฺจานุปสฺสี อสฺสตีตฺตํ
อาทินา นเยน ปวตฺโต น เภวํ นีวรณาทิมฺเม
อภิขฺมาโทมนสฺสตีเสน ปน วุตฺตานิ ชมฺมานํ ปหานณาณมฺปี
ปญฺญา ยทิสฺวา อชฌเปกฺขิตา โหติ ฯ ตสฺมา ชมฺเมสุ
ชมฺมานุปสฺสี ตสฺมี สมเย ภิกฺขุ วิหริตีติ เวทิตฺวา โหติ ฯ
 ปวิจฺจตีติ อนิจฺจาทิวเสน ปวิจฺจตีติ ฯ อิตฺริ ปททวยํ
เอตฺตเสว เววจันํ นีรามิสฺสตีติ นิกฺกิลเสสา ฯ ปสฺสสมฺภตฺตีติ
กาเยกเจตฺตีกทรธปฺปฏิปสฺสทฺธิยา กาโยปี จิตฺตมฺปี ปสฺสสมฺภตฺตีติ ฯ
สมาธิยตีติ สมฺมา จปิยตีติ ฯ อปฺปนาปตฺตํ วิย โหติ ฯ
อชฌเปกฺขิตา โหตีติ สหชาตอชฌเปกฺขนาย อชฌเปกฺขิตา โหติ ฯ
 เอวํ จุทฺทสฺวิเรน กายปริคฺคาหกฺสุส ภิกฺขุโน ตสฺมี
กาเย สตี สตีสมฺโพชฺฌงฺโก ฯ สตียา สมฺปยุตฺตํ ฌาณํ ชมฺมวิจฺย-
สมฺโพชฺฌงฺโก ฯ ตํสมฺปยุตฺตเมว กายิกเจตฺตีกวีริยํ วีริยสมฺโพชฺฌงฺโก
ปีติปสฺสทฺธิยจิตฺเตกฺกคฺคา สมาริสมฺโพชฺฌงฺโกติ อิมํ ฌนํ
สมฺโพชฺฌงฺกานํ อนิสฺสกน อนตฺตวตฺตตฺตสฺสงฺขาโต มชฺชตฺตกาโร
อฺเปกฺขาสมฺโพชฺฌงฺโก ฯ ยถา หิ สมฺปวตฺเตสุ อสฺเสสุ
สารถิโน อโย โอลียตีติ ตฺวณํ วา ฯ อโย อตีธาตีติ อากฺกฺกณํ
วา นตฺถิ ฯ เภวํ เอวํ ปสฺสमानสฺส จิตฺตกาโรว โหติ ฯ

กายคตาสติสุตฺตวณฺณนา

เอวมฺเม สุตฺตฺตํ กายคตาสติสุตฺตํ ๑ ตตฺถ เภหสิตาติ ปญฺจ-
กามคฺคณิสฺสิตา ๑ สรสงฺกปฺปาติ ชาวนสงฺกปฺปา ๑ สรนฺตฺติ หิ
สรา ๑ ชาวนฺตฺติ อตฺโถ ๑ อชฺมตฺตเมวาติ โคจรชฺมตฺตสมฺมึเยว ๑
กายคตาสตฺนฺติ กายปริคฺคาหิกมฺปิ กายารมฺมณมฺปิ สตี ๑
กายปริคฺคาหิกนฺติ วุตฺเต สมฺโถ กถิตฺโต โหติ ๑ กายารมฺมณนฺติ
วุตฺเต วิปฺสฺสนา ๑ อุกฺเขน สมถวิปฺสฺสนา กถิตา โหนฺติ ๑

ปฺนุ จปฺริ ๑เป ๑ เอวมฺปิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ กายคตา
สตี ภเวตฺติ สตีปฺญฺจानเ จุทฺทสฺวิเชน กายานุปฺสฺสนา
กถิตา ๑

อนฺโตคชาวสฺสาติ ตสฺส ภิกฺขุโน ภาวนาย
อพฺภนฺตรคตา โหนฺติ ๑ วิชฺชาภากิยาติ เอตฺถ สมฺปโยควเสน
วิหฺมฺ ฆนฺตฺติปิ วิชฺชาภากิยา ๑ วิชฺชาภาเค วิชฺชาโกญฺจาเส
วตฺตนฺตฺติปิ วิชฺชาภากิยา ๑ ตตฺถ วิปฺสฺสนาณานํ ๑ มโนมยฺหิ
ณ อภินฺญาติ อญฺจ วิชฺชา ๑ ปฺริเมเนน อตฺเถเนน ตาหิ (๑) สมฺปยุตฺตา
ธมฺมาปี วิชฺชาภากิยา ๑ ปจฺฉิเมเนน อตฺเถเนน ตาสฺ ย กาจิ
เอกา วิชฺชา วิชฺชา (๒) เสสา วิชฺชาภากิยาติ เอวํ วิชฺชาปี
วิชฺชาย สมฺปยุตฺตธมฺมาปี วิชฺชาภากิยาเตว เวทิตฺตพฺพา ๑ เจตฺสา
สุญฺญตี เอตฺถ ทฺวิธิ ๑ ฌรณํ อไปฺพรณญจ ทิพฺพจกฺขุฌรณญจ ๑

*เล่มที่ ๕ อนุปทวคฺควณณา หน้า ๖๖๘

ตตฺถ อาโปกสิณฺ์ สฺมาปชฺชิตฺวา อาเปณ ฝรณฺ์ อาโปฝรณฺ์
นาม ๑ เอวํ ฝุณฺเฒปี มหาสมฺมุเท สพฺพา สมฺมุทฺทงฺคฺมา กุณฺนทฺธิโย
อนฺุโตคฺชาว โหนฺติ ๑ อาโลกํ ปน วทฺุฒเตตฺวา ทิปฺพจกฺขุณา
สกลสมฺมุทฺทสฺส ทสฺสนํ ทิปฺพจกฺขุฝรณฺ์ นาม ๑ เอวํ ฝรณฺเฒปี
มหาสมฺมุเท สพฺพา สมฺมุทฺทงฺคฺมา กุณฺนทฺธิโย อนฺุโตคฺชาว
โหนฺติ ๑

โอดารนฺุติ วิวรํ ฌิตฺุทํ ๑ อารมฺมณฺุติ กิเลสุปฺปตฺติ-
ปจฺจยํ ๑ ลเถถ โอดารนฺุติ ลเถยฺย ปเวสนํ ๑ วินิวิชฺฌิตฺวา
ยาว ปรีโยสํนา กจฺเจยฺยาติ อตฺุโถ นิกฺเขปนฺุติ นิกฺขิ-
ปนฺุจฺจํ ๑

เอวํ อภาวิตกฺายคตาสติปฺุคคํ อลฺลมตฺุติกปฺุญชาทฺิหิ
อุปเมตฺวา อิทานิ ภาวิตกฺายคตาสตี สํารผลกาทฺิหิ อุปเมตฺุ
เสยฺยถาปฺิติอาทิมํ ๑ ตตฺุถ อกฺุคพผลนฺุติ กวาณฺุ ๑

กํากเปยฺโยติ มุขวณฺุญฺิยํ นิสฺสีทิตฺวา กํากเนน คีวํ
ปณฺาเมตฺวาว ปาตพฺุโพ ๑ อภิญฺญาสจฺจิกฺรณฺิยสฺสาติ อภิญฺญา
สจฺจิกําทพฺุสฺส ๑ สกฺขิภพฺุพตฺุ ปาปฺุณํตีติ ปจฺจกฺขภําวํ
ปาปฺุณํติ ๑ สติ สติอายตเนติ สติ สติการณ ๑ กิ ปเนตฺุถ
การณนฺุติ ๑ อภิญฺญาว การณํ ๑ อาพิพฺุทฺธาติ มรียาทพฺุทฺธา ๑

ยานิกตฺายาติ ยุตฺตยํ วิย กตฺาย ๑ วตฺุถกตฺายาติ

*เล่มที่ ๕ สงขารูปปตฺตีสุตตวณฺณา หน้า ๖๖๕

ปตฺติจกตยาติ ๑ อนุญฺจิตายาติ อนุปวตฺติตาย ๑ ปริจิตายาติ
ปริจยกตยาติ ๑ สุตฺมารทฺธายาติ สฺกฺจฺจ สมารทฺธาย สุตฺมปฺกค-
หิตาย ๑ เสถิ สพฺพตฺถ อุตฺตานเมวาทิ ๑

กายกตาสตีสุตตวณฺณา นิญฺจิตา ๑

นวมํ ๑

สงขารูปปตฺตีสุตตวณฺณา

เอวมเม สุตฺนติ สงขารูปปตฺตีสุตฺตํ ๑ ตตฺถ สงขา-
รูปปตฺตินฺติ สงขารานํเยว อุปปตฺตี ๑ น สตฺตสฺส น โปสฺสส
ปฺญฺญาภิสงฺขารเณ วา ภาวฺปกกฺขณฺฐานํ อุปปตฺตี ๑

สทฺธาย สมฺนฺนาคโตติ สทฺธาทโย ปญฺจ ฐมฺมา โลกิกา
ทหตีติ จเปติ ๑ อธิญฺจาทิตี ปตฺติจกตยาติ ๑ สงฺขารา
จ วิหารา (๑) จาติ สห ปตฺถนาย สทฺธาทโยว ปญฺจ ฐมฺมา ๑
ตตฺตรูปปตฺตียาติ ตสฺมี จาเน นิพฺพตฺตฺนตฺถาย ๑ มคฺโค ปฏฺธิปทาติ
สทฺธ ปตฺถนาย ปญฺจ ฐมฺมาว ๑ ยสฺส หิ ปญฺจ ฐมฺมา
อตฺถิ น ปตฺถนา ๑ ตสฺส คติ อนิพฺพทา ๑ ยสฺส ปตฺถนา
อตฺถิ น ปญฺจ ฐมฺมา ๑ ตสฺสปี อนิพฺพทา ๑ เยสิ อุกฺขมตฺถิ ๑
เตสิ คติ นิพฺพทา ๑ ยถา หิ อากาเส จิตฺตทณฺโฑ อคฺเคน
วา มชฺเฌน วา มฺเลน วา นิปตฺตีสตฺตีติ นิยม นตฺถิ ๑ เอว

*เล่มที่ ๕ อนุปทวคฺควณณา หน้า ๖๗๐

สตตฺตานํ ปฏิสนฺธิคหณํ อนิยตํ ๑ ตสฺมา กุสลกมฺมํ กตฺวา เอกสฺมี
จฺานํ ปตฺถนํ กาคฺ์ วฏฺฏติ ๑

อามณฺฑนฺติ อามลํ ๑ ยถา ตํ ปริสุทฺทจกฺขุสฺส ปฺริสฺสส
สพฺพโสว ปากฺกํ โหติ ๑ เอวํ ตสฺส พุรหฺมุโน สทฺธิ ตตฺถ
นิพฺพตฺตสฺสเตหิ สหสฺสีโลกธาตฺ ๑ เอส นโย สพฺพตฺถ ๑

สุภฺโถติ สุนทโร ๑ ชาติมาติ อาการสมฺปนฺโน ๑ สฺุปริกมฺมกโตติ
โชรฺวาทิหิ สฺุฏฺฐ กตฺปริกมฺโม ๑ ปณฺฑกมฺพเล นิกฺขิตฺโตติ
รตฺตกมฺพเล จปีโต ๑

สตสฺสสฺสโตติ โลกธาตฺสตสฺสสฺสมฺหิ อาโลกผรณฺพุรหฺมา ๑
นิกฺขนฺติ (๒) นิกฺเขน กตํ ปิลนฺธนํ นิกฺกขนฺนาม ปณฺจสฺวณฺณา
อุนกนิกฺเขน กตํ ปสาธนณฺหิ ฆฏฺฏนฺมชฺชนกฺขมํ น โหติ
อติเรเกน กตํ ฆฏฺฏนฺมชฺชนํ ขมฺติ วณฺณวนฺตํ ปน น โหติ
ผรุสฺสาตฺกํ ขายติ นิกฺเขน กตํ ฆฏฺฏนฺมชฺชนนฺเจว ขมฺติ ๑ วณฺณวนฺตํ
จ โหติ ๑ ชมฺโพนทฺนฺติ ชมฺพุนทฺิยํ นิพฺพตฺตํ ๑ มหาชมฺพุ-
รฺกฺขสฺส หิ เอเกกา สาขา ปณฺณาส ปณฺณาส โยชนานิ
วทฺธิตา ๑ ตาสฺ มหฺนฺดา (๑) นทฺิโย สนฺทฺนฺติ ๑ ตาสฺ นทฺินํ
อฺุภยตีเรสฺส ชมฺพุปฺกานํ ปตฺติตฺถจฺานํ สฺวณฺณงฺกูรา อฺุฏฺฐนฺติ ๑
เตน นทฺิชเลน วุยฺหมานา อนุปฺพุเพน มหาสมฺมทฺิ ปวิสนฺติ ๑
ตํ สนฺธาย ชมฺโพนทฺนฺติ (๔) วุตฺตํ ๑ ทกฺขกมฺมารปฺตฺตอฺุฏฺฐกามฺข-

*เล่มที่ ๕ สงขารูปตติสตุตตวณณนา หน้า ๖๗๑

สุกฺสสสมฺปหฺกฺกนฺติ ทกฺขเนน สุกฺสเลน กมฺมารปฺตฺเตน อุกฺกามฺเข
ปจฺติวาท สมฺปหฺกฺกํ ๑ อุกฺกามฺเขติ อุกฺกเน ๑ สมฺปหฺกฺกนฺติ
โธตมฺภฺกฺกิตฺตมฺชฺชิตฺติ ๑ วตฺโถปเม(๑) จ ธาตุวิภฺกฺเก(๒) จ ปิณฺทโสธฺนํ(๓)
วตฺตํ ๑ อิมฺสฺมี สุตฺเต กตฺถณฺทโสธฺนํ(๔) ๑

ยํ ปน สพฺพวาทฺสฺสุ ฝริตฺวา อธิมฺุจฺจิตฺวาติ วตฺตํ ๑ ตตฺถ
ปฺลยวិธํ ฝรณฺํ เจโตฝรณฺํ กสิณฝรณฺํ ทิพฺพจกฺขุฝรณฺํ อาโลก-
ฝรณฺํ สรริรฝรณฺนฺติ ๑ ตตฺถ เจโตฝรณฺํ นาม โลกธาตฺสฺหสฺเส
สรริรกาย ปตฺถรณฺํ ๑ สพฺพตฺถ อิมานิ ปฺลย ฝรณานิ
วินาสนฺเตน กเถตฺตพฺพนฺติ ๑

ติปิฏกฺจลฺลาภยตฺเถโร ปนาห มณฺโิอฺปมฺเม กสิณฝรณฺํ
วีย นิกฺโขปมฺเม สรริรฝรณฺํ วีย ทิสฺสตีติ ๑ ตสฺส วาทํ วีย
อภฺกฺกถา นาม นตฺถิตฺติ ปฏิกฺกขิปิตฺวา สรริรฝรณฺํ น สพฺพกาลิกํ ๑
จตฺตาริมานิ ฝรณานิ อวินาสตฺวาว กเถตฺตพฺพนฺติ วตฺตํ ๑
อธิมฺุจฺจตีติ ปทํ ฝรณฺปทฺสฺเสว เววจนํ ๑ อถว ฝรตีติ
ปตฺถรติ ๑ อธิมฺุจฺจตีติ ชานาติ ๑

อาภาตฺอิอาทิสฺสุ อาภาทโย นาม ปาฏฺิเอกฺกาทฺเวว นตฺถิ
ตโย ปรีตฺตาภาทโย ทเวว อาภา นาม ๑ ปรีตฺตาสฺสกาทโย จ
สฺสภกฺกนิหาทโย จ สฺสกา นาม ๑ เวหฺปฺผลาทิเวรา ปากฺกฺกฺกเยว ๑

*เล่มที่ ๘ อนุปทวคฤณณา หน้า ๖๗๒

อิม ตาว ปลจ ชมเม ภาเวตฺวา กามาวจรสุ
นิพฺพตฺตํ ๑ พุรหุํโลกे นิพฺพตฺตํ ปน อาสวกฺขยญจ กถํ
ปาปฺณาตีติ อิม ปลจ ชมฺมา สีลํ ๑ โส อิมสฺมี สีเล ปติญฺจาย
กสิณปริกมฺมํ กตฺวา ตา ตา สฺมาปฺตติโย นิพฺพตฺเตตฺวา
ภาเวตฺวา รูปีพุรหุํโลกे นิพฺพตฺตติ ๑ อรูปชฺฌานานิ
นิพฺพตฺเตตฺวา อรูปพุรหุํโลกเม. สฺมาปฺตติปทฺฏจัน วิปสฺสนํ
วทฺฒตฺวา อนาคามีผลํ สจฺฉิกตฺวา ปลจสุ สฺสุทฺธาเวเสสุ
นิพฺพตฺตติ ๑ อุปริ มคฺคํ ภาเวตฺวา อาสวกฺขยํ ปาปฺณาตีติ ๑
สงฺขารูปฺตติสฺสุตฺตวณฺณา นิฏฺฐิตา ๑
ทฺติยวคฤณณา นิฏฺฐิตา ๑

สุลฺลตวคฺควณฺณา

จุลฺลสุลฺลตสุตฺตวณฺณา

เอวมเม สุตฺตฺตํ จุลฺลสุลฺลตสุตฺตํ ๑ ตตฺถ เอกมิตฺตํ
เถโร กิร ภควโต วตฺตํ กตฺวา อตฺตโน ทิวาญฺจานํ คนฺตฺวา
กาลปฺริจฺเจทํ กตฺวา นิพฺพานารมฺมณํ สุลฺลตาผลสฺมาปตฺตี
อปฺเปตฺวา นิสินฺโน ยถาปฺริจฺเจเทน วุญฺจาตี ๑ อตฺสฺส สงฺขารา
สุลฺลโต อุปฺภูทฺหีสฺส ๑ โส สุลฺลตาคถํ โสตุกาโม ชาโต ๑
อตฺสฺส เอตทโหตี น โข ปน สกฺกา ชฺเร ชฺรี ปหฺรณฺเตน
วีย คนฺตฺวา สุลฺลตาคถํ เม ภนฺเต กเถถาตี ภควนฺตํ วตฺตํ
หนฺทาหํ ยํ เม ภควา นกรกํ อุปฺนิสฺสาย วิหฺรณฺโต เอกํ
กถํ กเถตี ๑ ตํ สาเรมิ ๑ เอวํ เม ภควา สุลฺลตาคถํ
กเถสฺสตีตี ทสพถํ สาเรนฺโต เอกมิตฺตํอาทิมาย ๑

ตตฺถ อิทฺตํ นิปาตมตฺตเมว ๑ กจฺจि เมตํ ภนฺเตตี
เถโร เอกปเท จตฺวา สญฺจิปทสฺสสฺสานิ อุกฺกเหตุวา ชาเรตฺถุ
สมตฺถโต ๑ กิ โส สุลฺลตาวิหารนาตี เอกปทํ ชาเรตฺถุ น
สกฺกิสฺสตี ๑ โสตุกาเมน ปน ชานนฺเตน วีย ปุจฺจิตฺตํ น
วญฺญตี ๑ ปากฺกํ กตฺวา วิตฺถาริยมาณํ สุลฺลตาคถํ โสตุกาโม
อชานนฺโต วีย เอวมาย ๑ เอโก อชานนฺโตปี ชานนฺโต

*เล่มที่ ๕ สุลลตวคคุณณา หน้า ๖๗๔

วีย โหติ ฯ เถโร เอวรูป โภหณณํ ก็ กริสฺสติ ฯ อตฺตโน
ชานนญฺจานเป ภาวโต อปฺจิตํ ทสฺเสตฺวา กจฺจि เม
ตฺนฺตืออาทิมานห ฯ

ปฺพุเพติ ปจฺมโพธิญํ นครกํ อุปนิสฺสาย วิหรณกาเลปิ ฯ
เอตฺรหิติ อิทานิปิ ฯ เอวํ ปน วตฺวา จินฺตฺสิ อานนฺโท
สฺลฺลตกาถํ โสตฺกาโม ฯ เอโก ปน โสตฺถุ สกฺโกติ น อุกฺกเหตุํ
เอโก โสปี อุกฺกเหตุมฺปิ สกฺโกติ น กเถตฺถุ ฯ อานนฺโท ปน
โสตฺมฺปิ สกฺโกติ อุกฺกเหตุมฺปิ กเถตฺมฺปิ ฯ กเถมิสฺส สฺลฺลตกา-
ถนฺตฺติ ฯ อิติ ตํ กเถนฺโต เสยฺยถาปีติอาทิมานห ฯ ตตฺถ สฺลฺโล
หตฺถิกวาตฺสวพฺพนานํ ตตฺถ กญฺจรูปโปตฺถกรูปจิตฺตฺรฺวเสน กตา
หตฺถืออาทโย อตฺถิ ฯ เวสฺสวณฺนชาตาทินํ จิตฺตฺจฺจเน จิตฺตกมฺม-
วเสน กตฺมฺปิ เตน ปริกฺขตานิ วาตฺปานทวารพฺนฺชมญฺจิปฺจาทินํ
วเสน สณฺจิตฺมฺปิ ฯ ชินฺณปฺปฏิสงฺขรณฺตํ จปีตฺมฺปิ ชาตฺรฺวปฺรชตํ
อตฺถิ ฯ กญฺจรูปาทิวเสน กตา ชมฺมสฺสวณฺนปฺลฺลหฺพฺจฺจนาทิว-
วเสน อากจฺจนฺตฺวา จ อิตฺถิปฺริสาปี อตฺถิ ฯ ตสฺมา น โส
เตหิ สฺลฺโล ฯ อินฺทฺริยพฺพชานํ สฺวิณฺณานกานํ หตฺถืออาทินํ
อิจฺฉิตฺติจฺฉิตฺกฺขณฺ เปรฺกฺกชิตฺพฺพสฺส ชาตฺรฺวปฺรชตฺส นินฺทฺรฺวาลํ
วสนฺตานิ อิตฺถิปฺริสานญจ อภาวํ สนฺชาเยตํ วุตฺตํ ฯ

ภิกฺขุสงฺฆํ ปฺปฏิจฺจาติ ภิกฺขุสฺส หิ ปิณฺฑทฺาย ปวิญฺเจสฺสุปี
วิหารภตฺตํ สาทิยนฺเตหิ ภิกฺขุหิ เจว คิลานคิลานฺนปฺญฺจากอฺทฺเทส-

*เล่มที่ ๘ สุลลตวคคุณณา หน้า ๖๗๖

โหติ ฯ ตํ สนุตมิทํ อตุถิติ ปชานาตีติ ตํ วิชขมานเมว
 อตุถิ อิทนุติ ปชานาติ ฯ สุลลตวากุกนตีติ สุลลตานิพพตติ ฯ
 อมนตีกริตฺวา มนุสฺสสญฺญนฺติ อีชฺ คามสญฺญํ โน
 คณฺหาติ ฯ กสฺมา ฯ เอวํ กิรฺสฺส อโหสิ มนุสฺสสญฺญา
 คามสญฺญํ นิพพตฺเตตฺวา ฯ อรญฺญสญฺญา ฯ มนุสฺสสญฺญํ ฯ ปจฺวี-
 สญฺญา อรญฺญสญฺญํ ฯ อากาसानญฺญาตฺนสญฺญา ปจฺวี-
 สญฺญํ ฯ เป ฯ เนวสญฺญานาสญฺญาตฺนสญฺญา อากิณฺญญฺญา-
 ตฺนสญฺญํ ฯ วิปฺสฺสนาย เนวสญฺญานาสญฺญาตฺนสญฺญํ ฯ มกฺเคน
 วิปฺสฺสนํ นิพพตฺเตตฺวา อนุปฺพเพน อจฺจนตฺสุลฺลตํ นาม
 ทสฺเสสฺสามีติ ฯ ตสฺมา เอวํ เทสนํ อารภิ ฯ ตตฺถ ปจฺวี-
 สญฺญนฺติ กสฺมา อรญฺญสญฺญํ ปหาย ปจฺวีสญฺญํ มนฺสิกโรติ ฯ
 อรญฺญสญฺญา วิเสสานธิคฺมนโต ฯ ยถา หิ ปฺริสฺสฺส รมณียํ
 เขตฺตญฺจํ ทิสฺวา อีชฺ วุตฺตา สาลิอาทโย สฺกุจฺ
 สมฺปชฺชิสฺสนฺติ ฯ มหาลาภํ ลภิสฺสามีติ สตฺตกฺขตฺตุมฺปิ (๑) เขตฺตญฺจํ
 โอโลเกนฺตสฺส สาลิอาทโย น สมฺปชฺชนฺเตว ฯ สเจ ปน ตํ
 จํ วิหตฺขานฺนุกกณฺณํ กตฺวา กสิตฺวา วปฺติ ฯ เอวํ สนฺเต
 สมฺปชฺชนฺติ ฯ เอวเมว อิทํ อรญฺญํ ฯ อยํ รุกฺโข ฯ อยํ ปพฺพโต
 อยํ นีโลภาโส วนสญฺโฆติ สเจปี สตฺตกฺขตฺตํ อรญฺญสญฺญํ
 มนฺสิกโรติ ฯ เนวฺปจาร์ น สมาริ ปาปฺณาติ ฯ ปจฺวีสญฺญา

*เล่มที่ ๘ สุลลตวคคุณณา หน้า ๖๗๘

สพายนิกนติ สพายนปฏิสยุดติ ฯ ชีวิตปจยชาติ ยาว
ชีวิตินุทริยานัน ปวตติ ฯ ตาว ชีวิตปจยชา ปวตตทรรณตต
อตุถิติ วุตติ โหติ ฯ

ปน อนิมิตตุนติ วิปสสนาย ปฏิวิปสสนัน ทสเสตุ วุตติ ฯ
กามาสว ปฏิจจาติ กามาสว ปฏิจจ อุปปชชนปวตตทรรณ
อิธ น สนติ ฯ อริยมกเค เจว อริยผลเอ จ นตถิติ วุตติ
โหติ ฯ อิมเมว กายนติ อิห อุปาทิเสสทรรณตต วุตติ ฯ
อิติ มนุสสสณนาย กามสณณัน นีวตเตตวา ฯเป ฯ มกเคน
วิปสสนัน นีวตเตตวา อนุปุพเพน อจจนตสุลลตต นาม ทสสิตา
โหติ ฯ

ปริสุทฺชนติ นิรุปกกิลลัน ฯ อนุตฺตรนติ อุตฺตรวิริหิตัน สพพ-
เสฏฺฐัน ฯ สุลลตฺนติ สุลลตผลสมาปตฺตี ฯ ตสฺมาติ ยสฺมา
อตีเตปี ฯ พุทฺธปจเจกพุทฺธพุทฺธสาวกสงฺขาตา สมณพฺรหฺมณา
เอตฺรหิปี พุทฺธพุทฺธสาวกสงฺขาตา สมณพฺรหฺมณา อิมเวย ปริสุทฺธ
ปรมฺม อนุตฺตรัน สุลลตฺต อุปสมปชช วิหริสฺสุ วิหริสฺสนติ วิหฺรณติ
จ ฯ ตสฺมา ฯ เสถ สพพคฺค อุตฺตานเมวาทิ ฯ

จุลลสุลลตสฺตตวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

ปรจมฺม ฯ

มหาสุลฺลตสุตฺตวณฺณนา

เอวมฺเม สุตฺตํ มหาสุลฺลตสุตฺตํ ๑ ตตฺถ กภาพฺเขม-
กสุสฺสาคิ ฉวิวณฺณน โส กาโผ ๑ เขมโกติ ปนฺสฺส นามํ ๑
วิหาโรติ ตสฺมีเยว นิโคธฺราราม เอกสฺมี ปเทเส ปากาเรน
ปริกฺขิปีตฺวา ทฺวารโกฏฺฐกํ มาเปตฺวา หํสวตฺตกาทีเสนาสนานํ
เจว มณฺฑลมาลโกชนสาลาทีนํ จ ปตฺติฏฺฐาเปตฺวา กโต
วิหาโร ๑ สมฺพหฺลฺลา นํ เสนาสนานํ มลฺโยจ ปิจฺจํ กิสิ พิมฺโพหนํ
ตฺถกฺกิกา จมฺมกฺขณฺโฑ ทิณฺสนฺดาโร ปณฺณสนฺดาโร ปลาลส-
นฺดาโรติอาทีนํ ปญฺจตฺตานิ โหนฺติ ๑ มลฺโยจ มลฺโยจ ๑เป ๑
ปลาลสนฺดาเรเนว ปลาลสนฺดาร์ อาหจฺจ จปีตานิ ๑ คณฺภิกฺขุณฺ
วสนฺภูจฺจานสทิสฺส อโหสิ ๑

สมฺพหฺลฺลา นฺ โขติ ภควโต โโพธิปลฺลลฺกเยว สพฺพ-
กิลฺลสํ สมนฺกฺขมาภฺติตฺตฺตา สฺสโย นาม นตฺถิ ๑ วิตฺถกฺกปฺพ-
ภาคา ปุจฺจา ๑ วิตฺถกฺกปฺพภาโค จายํ นฺกาโร นิปาตมตฺโต
ปาฏิมตฺถกํ คจฺจนฺโต อวินิจฺฉิตฺโต นาม น โหติ ๑ อิตฺ กิร
ปฺพเพ ภควตา ทสทฺวาทส ภิกฺขุ เอกกฺกุฏฺฐาเน วสนฺดา น
ทิกฺกุฏฺฐปฺพพา ๑

อถสฺส ปนฺ เอตทโหสิ คณฺวาโส นามายํ วฏฺเฐ
อาจฺฉณฺสมาจฺฉนฺโณ นทีโอดีณฺณอุทกสทิสฺส นิริยตฺริจฺจฺจาน-

*เล่มที่ ๕ มหาสุลลตสุตตวณณา หน้า ๖๘๑

อนนุจวิกริ กโรนตีติฯ โส ฐมมสัเวคั อูปปาเทตวา
 ปุณ จินเตสิ สเจ เอกภูจจาเน ทูวิหิ ภิกขุหิ น วสิตพพนติ
 สกกา ภเวยย สิขขาปทั ปญญาเปตุฯ สิขขาปทั ปญญาเปยย
 น โข ปเนตัง สกกาฯ หนุทาหิ มหาสุลลตตปฏิปตตี นาม
 สุตตุนตัง เทเสมิฯ ยั สิขขากามานัง กุลปุตตานัง สิขขาปท-
 ปญญตติ วีย นครทวาระ นิกขิตตสพพกายิกอาทาโส วีย จ
 ภวิสสตีฯ ตโต ยถา นามกสมิ อาทาเส ขตติยาทโย อตตโน
 วชชั ทิสวา ตั ปหาย อนวชชา โหนติฯ เอวเมวั มยิ
 ปรีนิพพุเตปี ปญจวสสสหัสสานิ อิมัง สุตตัง อวชชิตวา คณิ
 วิโนเทตวา เอกีภาวาภริตา กุลปุตตา วญญทุกขสส อนตัง
 กริสสนตีติฯ ภควโต จ มโนรธัง ปุเรนตา วีย อิมัง สุตตัง
 อวชชิตวา คณิ วิโนเทตวา วญญทุกขัง เขเปตวา ปรีนิพพุตา
 กุลปุตตา คณนปลัง วีติวตตาฯ วาลิกปีญจิวิหาระปี หิ
 อาภิชมมิกอกภยตเถโร นาม วสุสอุปนายิกสมเย สมพหุเลหิ ภิกขุหิ
 สทฐี อิมัง สุตตัง สขฌายิตวา สมมาสมพุทโธ เอวั การะติ
 มยั กิ กโรมาติ อาหฯ เต สพเพปี อนุโตวสุเส คณิ
 วิโนเทตวา เอกีภาวาภริตา อรหตตัง ปาปฺณีสสุฯ คณนเกทนัง
 นาม อิทัง สุตตุนตติฯ

จญายาติ เอวันามกสส สกกสสฯ วิหาระติ อยมปี วิหาโร
 นิโครธารามสเสว เอกเทเส กาพเขมกสส วิหาโร วีย กโตติ

*เล่มที่ ๕ สุตฺตตวคฺควณฺณา หน้า ๖๘๒

เวทิตฺตพฺโพ ๑ จีวรกมฺมุนฺติ ชินฺณมถินานํ อคฺคพฺภูจฺานุป-
 ปาทานโชนาทีหิ กตฺตปริภณฺฑมฺปิ ๑ จีวรตฺถาย อุปฺปนฺนวตฺถานํ
 วิจารณสํพฺพนาทีหิ อคฺตสํวึชานมฺปิ วฏฺฏติ ๑ อธิ ปน
 อคฺตสํวึชานํ อธิปฺเปตํ ๑ มนุสฺสา หิ อานนฺทตฺถเรตฺส จีวร-
 สากฺเก อํสฺ ๑ ตสฺมา เถโร สมฺพหุเล ภิกฺขุ กเหตุวา ตตฺถ
 จีวรกมฺมํ อกาสิ ๑ เตปปี ภิกฺขุ ปาโถว สฺวจิปาสกฺสฺส ปณฺณาย-
 นกาลโต ปฏฺจาย นิสินฺนา อปณฺณายนกาเล อฏฺฐหนฺติ ๑
 สฺวจิกมฺเม นิฏฺฐิตเยว เสนาสนานํ สํวึทหิสฺสามาติ น สํวึทหีสฺ ๑
 จีวรการสมโยโนติ เถโร กิร จินฺเตสิ อทฺธา เอเตหิ
 ภิกฺขุหิ น ปฏฺฐิสามิตานํ เสนาสนานํ ๑ ภควตา จ ทิฏฺฐานํ
 ภวิสฺสนฺติ ๑ อิติ อนตฺตมโน สตฺถา สฺวฏฺฐํ นิกฺคเหตุกาโม ๑ อิมสํ
 ภิกฺขุณํ อุปตฺถมฺโภ ภวิสฺสามิติ ๑ ตสฺมา เอวมาห ๑ อยํ ปเนตฺถ
 อธิปฺปาโย น ภนฺเต อิม ภิกฺขุ กมฺมารามา เอว
 จีวรกิจฺจวเสน ปน เอวํ วสนฺตีติ ๑

น โข อานนฺทาทิ อานนฺท กมฺมสมโย วา โหตุ
 อกมฺมสมโย วา ๑ จีวรกมฺมสมโย วา โหตุ อจิวรการสมโย
 วา ๑ อถ โข สฺงคณฺิการาโม ภิกฺขุ น โสภติเยว ๑ มา ตวํ
 อณฺุปตฺถมฺภฺจฺานเ อปฺตฺถมฺโภ อโหสีติ ๑ ตตฺถ สฺงคณฺิกาติ
 สกปริสฺสโมธานํ ๑ คโณติ นานาชนสฺโมธานํ ๑ อิติ สฺงคณฺิ-
 การามโ วา โหตุ คณารามโ วา สพฺพถาปี คณพาหุสฺลา-

*เล่มที่ ๕ มหาสุยตตสุตตวณณา หน้า ๖๘๑

ภริโต คณพนุชนพุโธ ภิกขุ น โสภติ ฯ ปจฺจนาภตฺเต ปน
ทิวาภูจฺจานํ สมมชฺชิตฺวา สุโรตฺตตฺตปาโท มุลกมฺมภูจฺจานํ คเหตุวา
เอการามตมฺนุยฺตุโต ภิกขุ พุทฺธสาสเน โสภติ ฯ เนกขมฺมสุขนฺติ
กามโต นิกขนฺตสฺส (๑) สฺขํ ฯ ปวิเวกสุขมฺปิ กามปวิเวกสุขเมว ฯ
ราคาทินํ ปน วุปสมตฺถาย สํวตฺตตีติ อุปสมสฺขํ ฯ มกฺค
สมฺโพชตฺถาย สํวตฺตตีติ สมฺโพชิสฺขํ ฯ (๒) นิกามลาภีติ กามลาภี
อิจฺฉิตลาภี ฯ อภิจฺฉลาภีติ อทุกฺขลาภี ฯ อกสิรลาภีติ วิปฺลลาภี ฯ

สามายิกนฺติ อปฺปิตปฺปิตสมเย กิเลเสหิ วิมุตฺตํ ฯ กนฺตนฺติ
มนาปี ฯ เจโตวิมุตฺตินฺติ รูปรารูปาวจรจิตฺตวิมุตฺตี ฯ วุตฺตญฺเหดํ
จตฺตารี จ ฉานานิ จตฺสฺโส จ อรูปสมมาปตฺติโย ฯ อยํ สามายิกो
วิโมกฺโขติ ฯ (๓) อสามายิกนฺติ น สมยวเสน กิเลเสหิ วิมุตฺตํ ฯ
อถโข อจฺจนฺตวิมุตฺตํ โลกุตฺตรํ วุตฺตํ ฯ วุตฺตญฺเหดํ จตฺตารो อริยมคฺคา
จตฺตารี จ สามญฺญผลานิ ฯ อยํ อสามายิกो วิโมกฺโขติ ฯ(๓)
อกุปฺปนฺติ กิเลเสหิ อโกเปตพฺพํ ฯ เอตฺตาวตฺตา ก็ กถิตํ
โหติ ฯ สงฺกณฺนิการาโม ภิกขุ คณพนุชนพุโธ เนว โลกียคฺคณฺ
น จ โลกุตฺตรคฺคณฺ นิพฺพตฺเตตฺถํ สกฺโกติ ฯ คณฺ วิโนเทตฺวา ปน
เอกาภริโต สกฺโกติ ฯ ตถาหิ วิปฺสฺสี โโพชิสฺตุโต จตฺตราสีติยา
ปพฺพชิตสฺสเสหิ ปรีวฺโต สตฺตวสฺसानิ วิจฺรนฺโต สพฺพญฺญ
คฺคณฺ นิพฺพตฺเตตฺถํ นาสกฺขิ ฯ คณฺ วิโนเทตฺวา สตฺตทิวเส

*เล่มที่ ๘ สุลลตวคคุณณนา หน้า ๖๘๔

เอกีภาวากรโต โโพธิมณห์ อารุยห สพพณณคณณ นิพพตเตสิ ฯ
อมุหาคัง โโพธิสตุโต ปณจวคคิเยหิ สทธี ฉพพสุสานิ วิจรณโต
สพพณณคณณ นิพพตเตตุ นาสกขิ ฯ เตสุ ปกุกนเตสุ เอกีภาวา
กรโต โโพธิมณห์ อารุยห สพพณณคณณ นิพพตเตสิ ฯ

เอวํ สงกณการามสส คุณาธิคมาภาวํ ทสเสตวา อิทานิ
โทสุปฺปตฺตี ทสเสนโต นานํ อานนฺทาทิอาทิมานํ ฯ ตตฺถ
รูปนฺติ สริริ ฯ ยตฺถ รตฺตสฺสชาติ ยสฺมี รูปเป รากวเสน
รตฺตสฺส น อุปฺปชฺเชยฺยุนฺติ ยสฺมี รูปเป รตฺตสฺส น อุปฺปชฺเชยฺย
ตํ รูปํ น สมนฺุสฺสามิ ฯ อถโข สาริปฺุตฺตโมคฺคณฺณานนํ
ทสพลสฺส สาวกตฺตูปคฺมนสงฺขาเตน อณฺณถาภาเวน สณฺชยสฺส
วियํ อุปาลิกหปฺติโน อณฺณถาภาเวน นานฺุปฺุตฺตสฺส วियํ ปิยชาติก-
สฺสฺเต (๑) เสฏฺฐิอาทินํ วिय จ อุปฺปชฺชนฺติเยว ฯ

อัย โข ปน อานนฺทาทิ โโก อนฺุสนฺธิ ฯ สเจ หิ
โกจิ ทฺพทฺทฺธิ นวปฺพชฺชิตฺโต วเทยฺย สมฺมาสมฺพฺทฺโธ เขตฺตํ
ปวิฏฺฐา คาวิโย วिय อเมฺหเยว คณฺโต นิหฺรติ ฯ เอกีภาเว
นियोเซติ ฯ สยํ ปน ราชราชมฺหามตฺตาทิหิ ปริวฺโต วิหฺรตีติ
ตสฺส วจโนกาสุปฺจเจทนตฺถํ จกฺกวาพฺปริญฺนตฺาย ปริสาย
มชฺเณ นิสินฺโนปิ ตถาคโต เอกโกวาติ ทสฺเสตฺถุ อิมํ เทสนํ
อารภิ ฯ ตตฺถ สพฺพนิมิตฺตानนฺติ รูปาทินํ สงฺขตนิมิตฺตानํ ฯ

*เล่มที่ ๕ มหาสุลลตสุตตวณณา หน้า ๖๘๕

อชฌตตุนติ นิกชฌตตติ ๑ (๑) สุลลตตุนติ สุลลตผลสมาปตติ ๑
ตตร เจติ อุปโยคตเถ ภูมิมิ ๑ ตัง เจติ วุตตติ โหติ ๑ ปุณ
ตตรราติ ตสุมิ ปริมชฌเจ จิตติ ๑ วิเวกนินเนนาติ นิพพาน-
นินเนน ๑ พุณตติภูเตนาติ อาสวภูจจانیชฌเมหิ วิคตุนเตน
นิตสญเณ วิสยุตเตน ๑ อุกุโยชนิกปฏิสยุตตุนติ กจจถ ตุมะหติ
เอวั อุกุโยชนิเกน วจเนน ปฏิสยุตตติ ๑

กาย ปน เวลาย ภควา เอวั กเถติ ๑ ปจจภกตต-
กิจจเวลาย วา ๑ ปุริมยามกิจจเวลาย วา ๑ ภควา หิ ปจจภกตเต
คนชฌกุกุขิ สีสเสยมิ กปะเปตวา วุจจาย ผลสมาปตติ อปะเปตวา
นิตีหติ ๑ ตสุมิ สมเย ชฌมสสวณตถาย ปริสา สนนิปตุนติ ๑
อถ ภควา กาลัง วิทิตวา คนชฌกุกุโต นิกชฌมิตวา พุทฐาสน-
วรคโต ชฌมิมิ เทเสตวา เกสชชเตลปากัง กณหนุโต วิย
กาลัง อนตีกกมิตวา วิเวกนินเนน จิตเตน ปริสสิ อุกุโยชติ ๑
ปุริมยามเอ อภิกุกุนตา อภิกุกุนตา โข วาเสภูจจ รตติ ๑
ยสส ทานิ ตุมะห กาลัง มลลลถาติ (๒) เอวั อุกุโยชติ ๑ พุทฐานัง
หิ โพธิปปตติโต ปุจจาย เทว ปญจ วิญญานานิปี
นิพพานนินนาเนว ๑ ตสุมาทิหानนุทาติ ยสุมมา สุลลตตาวิหาโร
สนุโต ปณิโต ตสุมมา ๑

อชฌตตเมวาติ โคจชฌตตเมว ๑ อชฌตตติ สุลลตตุนติ

*เล่มที่ ๘ สุลลตวคคณณนา หน้า ๖๘๖

อิธ นียกขมตตํ ๑ อตตโน ปญจกขนุเชสุ นิสฺสิตนฺติ อตุโถ ๑
สมฺปชาโน โหตีติ กมฺมฏฺจานสฺส อสมฺปชฺชนภาวชานเนน สมฺปชาโน ๑
พหิทฺธาติ ปรสฺส ปญฺจสุ ขนุเชสุ ๑ อชฺมตฺตพหิทฺธาติ กาเลน
อชฺมตฺตํ กาเลน พหิทฺธา ๑ อานณฺชนฺติ อุกฺโตภาควิมฺตฺโต
ภวิสฺสามิติ อานณฺชํ อรูปสฺมาปตฺตี มนสิกโรติ ๑

ตสฺมีเยว ปุริมสฺมินฺติ ปาทกขฺมานํ สนฺชาย วุตฺตํ ๑
อปฺคฺคฺมปาทกขฺมานโต วุฏฺฐิตสฺส หิ อชฺมตฺตํ สุลลตํ
มนสิกโรโต ตตฺถ จิตฺตํ น ปกฺขนฺนทติ ๑ ตโต ปรสฺส
สนฺตानเ นุ โข กถนฺติ พหิทฺธา มนสิกโรติ ๑ ตตฺถปี น
ปกฺขนฺนทติ ๑ ตโต กาเลน อตตโน สนฺตानเ ๑ กาเลน ปรสฺส
สนฺตानเ นุ โข กถนฺติ อชฺมตฺตพหิทฺธา มนสิกโรติ ๑ ตตฺถปี
น ปกฺขนฺนทติ ๑ ตโต อุกฺโตภาควิมฺตฺโต โหตุกาโม อรูป-
สฺมาปตฺตึยํ นุ โข กถนฺติ อานณฺชํ มนสิกโรติ ๑ ตตฺถปี น
ปกฺขนฺนทติ ๑ อิทานิ น เม จิตฺตํ ปกฺขนฺนทตฺตี วิสฺสฏฺฐจวีริเยน
อุปฺภูจาทินิ ปจฺจโต น จริตพฺพิ ๑ ปาทกขฺมานเมว ปน
สารถุํ ปุณฺปุณฺนิ มนสิกาตพฺพิ ๑ เอวมสฺส รุกฺเข จินฺนทโต
ผรสฺมุหิ อวหนฺเต ปุณฺ นิสฺสิตํ การตฺวา จินฺนทตฺส
นิชฺเชสุ ผรสฺ วิย กมฺมฏฺจานเ มนสิกาโร วหตีติ ทสฺเสตฺถ
ตสฺมีเยวตฺติอาทิมาน ๑ อิทานิสฺส เอวํ ปฏฺธิปฺนฺนสฺส ยํ ยํ
มนสิกโรติ ๑ ตตฺถ ตตฺถ มนสิกาโร สมฺปชฺชตฺตี ทสฺเสนฺโต

*เล่มที่ ๕ มหาสุลลตสุตตวณณา หน้า ๖๘๗

ปกฺขนุทตฺติ อห ๑

อิมินา วิหารนาติ อิมินา สมถวิปัสสนาวิหารน ๑ อติห ตตถ
สมปชาโนติ อติ จงฺกมนุโตปี ตสฺมี กมฺมฏฺจानเน สมปชฺชมานเน
สมปชฺชติ เม กมฺมฏฺจานนฺติ ชานเนน สมปชาโน โหติ ๑
สยตฺติ นิปชฺชติ ๑ เอตถ กณฺจิ กาลํ จงฺกมิตฺวา อิทานิ
เอตตํ กาลํ จงฺกมิตฺุ สกฺขิสฺสามิติ ญตฺวา อิริยาปถํ
อหาเปตฺวาว จาตพฺพิ ๑ เอส นโย สพฺพวาเรสุ น กเถสุสามิติ
อติห ตตฺถาติ เอวํ น กเถสุสามิติ ชานเนน ตตถ สมปชานการี
โหติ ๑

ปฺน ทฺติยวาระ เอวรूपิ กถํ กเถสุสามิติ ชานเนน
สมปชานการี โหติ ๑ อิมสฺส ภิกฺขุโน สมถวิปัสสนา
ตรุณาว ๑ ตาสํ อนฺนรฺกฺขณตถํ

อวาาโส โคจโร ฆสฺสํ ปุคฺคโล อถ โภชนํ
อุตฺ อิริยาปถํ เจว สปฺปาโย เสวิตพฺพโกติ

สตุตฺ สปฺปายานิ อิจฺฉิตพฺพานิ ๑ เตสํ ทสฺสนตฺถมิตํ
วุตฺตํ ๑ วิตกฺกวาเรสุ อวิตกฺกนสฺส จ วิตกฺกนสฺส จ ชานเนน
สมปชานตา เวทิตพฺพา ๑

อติ วิตกฺกปหานเนน เทว มคฺเค กเถตฺวา อิทานิ
ตติยมคฺคสฺส วิปัสสนํ อัจฺจฺกฺขณฺโต ปญจ โข อิเม อานนฺท
กามคฺคณาติอาทิมาน ๑ आयตเนติ เตสุเยว กามคฺคเณสุ กิสฺสมิณฺจิทเว

*เล่มที่ ๕ สุลลตวคคุณณา หน้า ๖๘๘

กิลสูปฺปตฺติการณ ๑ สมฺทาจาโรติ สมฺทาจรณโต อปฺปหีน-
 กิลโส ๑ เอวํ สนฺตฺนฺติ เอวํ วิชฺชมานเมว ๑ สมฺปชาโนติ
 กมฺมฏฺฐานสฺส อสมฺปตฺติชานเนน สมฺปชาโน ๑ ทฺติยวาเร
 เอวํ สนฺตเมตฺนฺติ เอวํ สนฺเต เอตํ ๑ สมฺปชาโนติ กมฺมฏฺฐาน-
 สมฺปตฺติชานเนน สมฺปชาโน ๑ อัยฺ หิ ปหีนฺ นุ โข
 เม ปญฺจสฺส กามกฺุณฺสฺส จฺนฺทราโค ๑ โนติ ปจฺจเวกฺขมาโน
 อปฺปหีนภาวํ ฅตฺวา วีริยํ ปคฺคเหตฺวา ตํ อนาคามิมกฺุณเณ
 สมฺกฺุมาณฺเฑติ ๑ ตโต มกฺุณานนฺตรํ ผลํ ๑ ผลโต ฐฏฺจาย
 ปจฺจเวกฺขมาโน ปหีนภาวํ ชานาติ ๑ ตสฺส ชานเนน
 สมฺปชาโน โหตีติ ฐตฺตํ ๑

อิทานิ อรหตฺตมกฺุคฺสฺส วิปฺสฺสนํ อากิณฺนโต ปญฺจ โข
 อิเม อานนฺท อฺุปาทานกฺุณฺชชาติอาทิมาท ๑ ตตฺถ โส ปหียตีติ
 ฐเป อสฺมิติ มาโน อสฺมิติ จฺนฺโท อสฺมิติ อนฺุสโย ปหียติ ๑
 ตถา เวทนาทีสุ สมฺปชานตา ฐตฺตฺนเยเนว เวทิตพฺพา ๑

อิเม โข เต อานนฺท ฐมฺมาติ เหฏฺฐา กถิตฺเต สมถ-
 วิปฺสฺสนามกฺุคฺผลฐมฺเม สนฺชายาท ๑ กุสลาติกาติ กุสลโต
 อากตา ๑ กุสลา หิ กุสลาปี โหนฺติ กุสลาติกาปี ๑
 เสยฺยถิทํ ๑ ปจฺมชฺชานํ กุสลํ ๑ ทฺติยชฺชานํ กุสลญฺเจว กุสลา-
 ยติกญฺจ ๑เป ๑ อากิณฺญญายตฺนํ กุสลํ เนวสญฺญานาสญฺญายตฺนํ
 กุสลญฺเจว กุสลาติกญฺจ ๑ เนวสญฺญานาสญฺญายตฺนํ กุสลํ

*เล่มที่ ๕ มหาสุญญตสูตรตวณณา หน้า ๖๘๕

โสดาปัตติมคฺโค กุสโล เจว กุสลาติโก จ ฯเป ฯ อนาคามิ-
มคฺโค กุสโล อรหตฺตมคฺโค กุสโล เจว กุสลาติโก จ ฯ ตถา
ปจฺมชฺฌานํ กุสลํ ตํสมฺปยุตฺตกา ฌมฺมา กุสลา เจว กุสลา-
ยติกา จ ฯเป ฯ อรหตฺตมคฺโค กุสโล ฯ ตํสมฺปยุตฺตกา ฌมฺมา
กุสลา เจว กุสลาติกา จ ฯ

อริยา นิกฺกิลเสา วิสุทฺธา ฯ โลกุตฺตราติ โลกเ อุตฺตรา
วิสิฏฺฐา ฯ อนวกฺกนฺตา ปาปิมาตาติ ปาปิมนฺเตน มาเรณ
อโนกฺกนฺตา ฯ วิปฺสฺสนาปาทกา อฏฺฐสมาปฺตฺติโย อปฺเปตฺวา
นินฺนุสฺส หิ กิกฺขุโน จิตฺตํ มาโร น ปสฺสตี ฯ อิํ นาม
อารมฺมณํ นิสฺสาย สํวตฺตตีติ ชานิตฺตํ น สกฺโกติ ฯ ตสฺมา
อนวกฺกนฺตาติ วุตฺตํ ฯ

ตํ กิ มลฺลสีติ อิํ กสฺมา อาห ฯ คณฺเ หิ เอโก
อานิสฺโส อตฺถิ ฯ ตํ ทสฺเสตฺตํ อิํมาห ฯ อนฺุพนฺธิตฺนฺติ อนฺุคจฺฉิตฺตํ
ปริวาริตฺตํ ฯ

น โข อานนฺทาติ เอกฺถ กิณฺจาปี ภควตา สุตาวุโร
ภิกฺขเว อริยสาวโก อกุสลํ ปชฺหตี ฯ กุสลํ ภาเวติ ฯ สาวชฺชํ
ปชฺหตี ฯ อนวชฺชํ ภาเวติ ฯ สุทฺธํ อตฺตानํ ปริหฺรตีติ (๑) พหุสฺสุโต
ปญฺจาจรสมฺปนฺโน โยโร วิย วุตฺโต ยสฺมา ปน โย
สฺตฺตปฺริยตฺตี อุกฺกเหตุวาปี ตทณฺุจฺฉวิกํ อนฺุโลมปฺฏิปํ น

*เล่มที่ ๕ สุลลตวคฺควณณา หน้า ๖๕๐

ปฏิปชฺชติ น ตสฺส ตํ อวูธํ โหติ ฯ โย ปฏิปชฺชติ ฯ ตสฺเสว
โหติ ฯ ตสฺมา เอตทตฺถํ อนุพนฺธิตฺตํ นารหิตฺติ ทสฺเสนฺโต น
โห อานนฺทาทิ อห ฯ

อิทานิ ยทตฺถํ อนุพนฺธิตฺตํ โห ฯ ตํ ทสฺเสตฺตํ ยา จ
โหติอาทิมาน ฯ อิติ อิมสฺมี สุตฺเต ตีสุ จานเนสุ ทส กถาวตฺตุนิ
อากทานิ ฯ อิติ เอวรूपํ กถํ กเถสฺสามิติ สປฺปายาสປฺปายวเสน
อากทานิ ฯ ยทิตํ สุตฺตํ เภยฺยนฺติ เอตฺถ สุตฺตปฺริยตฺติวเสน
อากทานิ ฯ อิมสฺมี จานเน ปฺริปฺรณวเสน อากทานิ ฯ ตสฺมา
อิมสฺมี สุตฺเต ทส กถาวตฺตุนิ กเถนฺเตน อิมสฺมี จานเน จตฺวา
กเถตฺตพฺพานิ ฯ

อิทานิ ยสฺมา เอกจฺจสฺส เอกกสฺส วิหโรโตปี อตฺโถ
น สมฺปชฺชติ ฯ ตสฺมา ตํ สนฺธาย เอกีกาเว อาทินวํ ทสฺเสนฺโต
เอวํ สนฺเต โห อานนฺทาทิอาทิมาน ฯ เอวํ สนฺเตติ
เอวํ เอกีกาเว สนฺเตน ฯ

สตฺถาติ พาทิริโก ติตฺถกรสตฺถา ฯ อนฺวาวฏฺฏนฺติ
อนฺวาวตฺตนฺติ อฺปสฺสกมฺนฺติ มฺจจํ นิกามยตีติ มฺจจนตฺตํ
ปตฺเถติ ฯ ปวตฺเตตีติ อตฺโถ ฯ อจฺริยฺปทฺทเวนาติ อตฺตโน อพฺภนฺตเร
อฺปปฺนเนน กิเลสุปทฺทเวเน อจฺริยฺปทฺทโว ฯ เสสุปทฺทเวสุปี
เอเสว นโย ฯ อวธีสุ นนฺติ มายีสุ นํ ฯ เอเตน หิ(๑)

*เล่มที่ ๕ มหาสุลลตสุตตวณณา หน้า ๖๕๑

คุณมรณ กติ ๑

วินิปาตยาติ สฎฐ นิปตนาถ ๑ กสุม ปน พุรหุม-
จารูปทุทโว ทุกขวิปากตโร จ กฏกวิปากตโร จ วินิปาตยา
จ สัวตตตี วุตโตติ ๑ พาหิรปพพชชา หิ อปปลากา ๑ ตตถ
มหนโต นิพพตเตตพพุกุโณ นตถิ ๑ อฏฐสมาปตติปลณณา-
มตตกเมว โหติ ๑ อิติ ยถา กทุรภปิฏฐิจโต ปตติตสส มหนต
ทุกขัง น โหติ ๑ สรริรสส ปัสสมกขนมตตเมว โหติ ๑ เอวั
พาหิรสมเย โลกียคุณมตตโตว ปรีหายติ ๑ เตน ปุริม
อุปทุททวัญญิ น เอวั วุตติ ๑ สาสเน ปน ปพพชชา มหาลาภา
ตตถ จตตาริ มกุกา จตตาริ ผลานิ นิพพานนติ มหนตา
อธิกนตพพุกุณา ๑ อิติ ยถา อุกโต สชชาโต ขตติยกุมาริ
หตติกขนชวรคโต นคริ อนุสณจรรนโต หตติกขนชโต ปติโต
มหาทุกขัง นิกจจติ ๑ เอวั สาสนโต ปรีหายมาโน นวหิ
โลกุตตรกุณเหิ ปรีหายติ ๑ เตนายั พุรหุมจารูปทุทโว เอวั
วุตโต ๑

ตสุมати ยสุม เสสุปทุทเวหิ พุรหุมจารูปทุทโว ทุกข-
วิปากตโร ๑ ยสุม วา สปตตปฏีปตตี ทิมรสตติ อหิตาย ทุกขาย
สัวตตติ ๑ มิตตปฏีปตตี หิตาย ๑ ตสุม ๑ เอวั อุปริเมนปี
เหฏฐิเมนปี อตถเณน โยเชตพพัพ ๑ มิตตวตยาติ มิตตปฏี-
ปตติยา ๑ สปตตวตยาติ เวรปฏีปตติยา ๑

อจนรียพุกตธมมสุตตวณณา

เอวมเม สุตุนติ อจนรียพุกตธมมสุตต์ฯ ตตถ ยตฺร
หิ นามาติ อจนรียตฺเถ นิปาโตฯ โย นาม ตถาคโตติ
อตุโถฯ ฉินฺนปปลยเจติ เอตฺถ ปปลยจา นาม ตณฺหามานทิกฺขีติ
อิเม ตโย กิเลสฯ ฉินฺนวฏฺเฐติ เอตฺถ วฏฺเฐนติ กุสลา-
กุสลทมฺมวฏฺเฐ วุจฺจติฯ ปริยาทินฺนวฏฺเฐติ ตสฺเสว เวจฺจันฯ
สพฺพทุกฺขวิทฺตวตฺเตติ สพฺพ วิปាកวฏฺเฐสงฺขาตํ ทุกฺขํ วิทิตฺตวตฺเตฯ
อนุสฺสริสฺสตีติ (๑) อิํ ยตฺราติ นิปาตวเสน อนาคตวจฺจันฯ อตุโถ
ปเนตฺถ อตีตวเสน เวทิตฺตพฺโพฯ ภควา หิ เต พุทฺเธ อนุสฺสริ
น อิทานิ อนุสฺสริสฺสตีติฯ เอวฺชจฺจาติ วิปฺสฺสีอาทโย ขตฺติย-
ชจฺจาฯ กกุสนฺธาทโย พุราหุมนชจฺจาติฯ เอวฺโคตฺตาติ วิปฺสฺสี-
อาทโย โภจฺจทณฺณโคตฺตาฯ กกุสนฺธาทโย กสฺสปโคตฺตาติฯ
เอวฺสีลาติ โลกียโลกุตฺตรสีเลน เอวฺสีลาฯ เอวฺชมฺมาติ เอตฺถ
สมาธิปฺกฺขา ชมฺมา อธิปฺเปตาฯ โลกียโลกุตฺตรเรน สมาธินา
เอวฺสมาธิโนติ อตุโถฯ เอวฺปญฺญาติ โลกียโลกุตฺตรปญฺญา
เอวฺปญฺญาฯ เอวฺวิหารีติ เอตฺถ ปน เภจฺจา สมาธิปฺกฺขานํ
ชมฺมานํ คหิตฺตว วิหาโร คหิตฺตวฯ ปฺน กสฺมา คหิตฺตว
คณฺหาตีติ เจ น อิํ คหิตฺตวฯ อิํ หิ นิโรชฺสมาปฺตติ-
ทีปนตฺถํฯ ตสฺมา เอวฺ นิโรชฺสมาปฺตติวิหารีติ อยเมตฺถ อตุโถฯ
เอวฺวิมุตฺตาติ เอตฺถ วิกฺขมฺภนวิมุตฺติ ตทงฺควิมุตฺติ

*เล่มที่ ๘ สุลลตวคคุณณา หน้า ๖๕๔

สมุจเฉทวิมุตติ ปฏิปุตสทฐิวิมุตติ นิสสรณวิมุตตีติ ปญจวิธา
วิมุตติโย ฯ ตตถ อฏฐสมาปตติโย สยัม วิภขมภิตเทหิ นีวรณาทีหิ
วิมุตตตตทา วิภขมภนวิมุตตีติ สงขขัณฺณ คจฺจนฺนติ ฯ อนิจฺจานุ-
ปุตฺสนาทีกา สตตฺต อนุปุตฺสนา สยัม ตสฺส ตสฺส ปจฺจนีงควเสน
ปรีจตฺตทาหิ นิจฺจสญฺญาทีหิ วิมุตตตตทา ตทงควิมุตตีติ สงขขัณฺณ
คจฺจนฺนติ ฯ จตฺตทาโร อริยมคฺคา สยัม สมุจฺฉินฺเนหิ กิเลเสหิ
วิมุตตตตทา สมุจเฉทวิมุตตีติ สงขขัณฺณ คจฺจนฺนติ ฯ จตฺตทาริ
สามญฺญผลานิ มคฺคานุกาเวน กิเลสานํ ปฏิปุตฺสทฐนฺเต
อุปฺปนฺนตตทา ปฏิปุตฺสทฐิวิมุตตีติ สงขขัณฺณ คจฺจนฺนติ ฯ นิพฺพานํ
สพฺพกิเลสเอหิ นิสฺสฏฺฐตทา อปคตตตทา พุเร จิตตตทา นิสฺสรณ-
วิมุตตีติ สงขขัณฺณ คตฺติ ฯ อิติ อิมาสฺมิ ปญฺจนันํ วิมุตตีนํ วเสน
เอวํวิมุตตทาติ เอวเมตฺถ อตฺถโถ เวทิตพฺโพ ฯ

ตสฺมาติหาติ ยสฺมา ตฺวํ ตถาคตา อจฺฉริยาติ วทสิ
ตสฺมา ตํ ภิชฺชโยโส มตฺตตาย ปฏิภนฺตุ ตถาคตสฺส อจฺฉริยาพฺภุต
ธมฺมาติ ฯ สโต สมฺปชาโนติ เอตฺถ เทว สมฺปชญฺยานิ
มนุสฺสโลเก เทวโลเก จ ฯ ตตถ เวสฺสนฺตรชาตเก พุราหฺมณสฺส
เทว ปุตฺเต ทตฺวา ปุณฺทิวเส สกฺกสฺส เทวี ทตฺวา สกฺเกน
ปสีทิตฺวา ทินฺเน อฏฺฐ วเร คณฺหนฺโต

อิโต วิมูจฺจมานาหิ สกฺกคามิ วิเสสฺสุ
อนิวตฺตี ตโต อสฺสั อฏฺฐเมตํ วริ วเรติ(๑)

*เล่มที่ ๘ อจุนริยพุกตมมสุตตวณณา หน้า ๖๕๕

เอวํ ตฺสิตถวเน เม ปฏิสนฺธิ โหตุติ วริ อคฺคเหสี ฯ
ตโต ปฏฺจาย ตฺสิตถวเน อุปฺปชฺชิสฺสามิติ ชานาติ ฯ อิํ
มนุสฺสโลเก สมฺปชฌณํ ฯ เวสฺสนฺตรตฺตภาวโต ปน จูโต ตฺสิต-
ถวเน นิพฺพตฺติตฺวา นิพฺพตฺโตสฺมิติ อณฺเวยสิ ฯ อิํ เทวโลเก
สมฺปชฌณํ ฯ

กี ปน เสสเทวตา น ชานนฺตฺติ ฯ โน น ชานนฺติ ฯ
ตา ปน อญฺยานวิมานกปฺปรุกฺเข โอลเกตฺวา เทวนาฏเกหิ
ตฺริยสทฺเทน ปโปชิตา มาริส อญฺ เทวโลโก ตฺเมห อิธ
นิพฺพตฺตาคิ สารีตา ชานนฺติ ฯ โปชิสฺตฺโต ปจฺมชวณวเร น
ชานาติ ฯ พุตฺติชวณโต ปฏฺจาย ชานาติ ฯ อิจฺจสฺส อณฺเวยสิ
อสาชารณชานนํ โหติ ฯ

อฏฺฐาสีติ เอตฺถ กิณฺจาปี อณฺเวยสิ เทวา ตฺตฺถ จิตา
จิตฺมฺหาติ ชานนฺติ ฯ เต ปน ญฺสุ ทฺวารสฺสุ พลวตา
อิฏฺฐารมฺมณฺเณน อภิภฺยฺยมาณา สตี วิสฺสชฺเชตฺวา อตฺตโน
ภฺคตฺตปิตถาวมฺปิ อชานนฺตา (๑) อาหารูปฺจฺเจทเน กาลิ กโรนฺติ ฯ
โปชิสฺตฺตสฺส ก็ ตถารูปํ อารมฺมณํ นตฺถิติ ฯ โน นตฺถิ ฯ
โส หิ เสสเทเว ทสฺหิ จาเนหิ อธิคฺคฺมหาติ ฯ อารมฺมณฺเณ
ปน อตฺตานํ มทฺทิตฺตํ น เทติ ฯ ตํ อารมฺมณํ อภิภฺวิตฺวา (๒)
ติฏฺฐติ ฯ เตน วุตฺตํ สโต สมฺปชาโน อานนฺท โปชิสฺตฺโต
ตฺสึเต กาเย อฏฺฐาสีติ ฯ

*เล่มที่ ๘ สุลลตวคคณณนา หน้า ๖๕๖

ยาวตายุกันติ เสสตุตภาเวสุ ก็ ยาวตายุกัน น ตัญจติ ฯ
อาม น ตัญจติ ฯ อณฺณทา หิ ทีฆายุกเทวโลเก นิพพุตโต
ตตถ ปารมีโย น สกกา ปุเรนฺติ อุกฺขินี นิมีเลตฺวา
อธิมุตฺติกาลังกริยํ นาม กตฺวา มนุสฺสโลเก นิพพุตฺติ ฯ อัย
กาลังกริยา อณฺณเสสํ น โหติ ฯ ตทา ปน อทินฺนาทานํ
นาม นตฺติ ฯ อรกฺขิตสีลํ นาม นตฺติ สพฺพปารมีนํ ปุริตตฺตา
ยาวตายุกัน อญฺจาตี ฯ

สโต สมปฺชาโน ตฺลิตฺตา กายา จวิตฺวา มาตฺตฺกฺจฺฉิมฺหิ
โอกกมตฺติ เอวํ ตาว สพฺพปารมีโย ปุเรตฺวา ตทา โพธิ-
สตุโต ยาวตายุกัน อญฺจาตี ฯ เทวคานํ ปน มนุสฺสคณฺนา-
วเสน อิทานิ สตุตฺติ ทิวเสหิ จฺติ ภวิสฺสตีติ ปลฺจ ปุพฺพ-
นิมิตฺตานิ อฺปฺปชฺชนฺติ มาลา มัลลายนฺติ ฯ วตฺถานิ กิลิสฺสนฺติ
กจฺเจหิ เสทา มุจฺจนฺติ ฯ กายเ ทพฺพพณฺณิยํ โอกกมตฺติ ฯ เทโว
เทवासเน น สณฺจฺจาตี ฯ(๑)

ตตถ มาลาตี ปฏิสนฺธิคหฺมาทิวเสน ปิลนฺชนมาลา ฯ ตา
กิริ สญฺจิสตฺสทฺสสทฺธิกา สตุตฺตปณฺณาสวสฺสโกฏฺฐิโย อมัลลายนฺติ
ตทา มัลลายนฺติ ฯ วตฺถเอสฺปิ เอสฺวา นโย ฯ เอตฺตํ ปน กาลํ
เทวานํ เนว สีตํ น อญฺหํ โหติ ฯ ตสฺมี กาลเ สรฺริโต
พินฺทุพินฺทุวเสน เสทา มุจฺจนฺติ ฯ เอตฺตํ ปน กาลํ เตสํ

*เล่มที่ ๕ อจุนริยพุกตมมสุตตวณณา หน้า ๖๕๗

สรีเร ขณฺหิจฺจปาลีจฺจาทิวเสน วิวณฺณตา น ปณฺณายติ ฯ
เทวธีตา โสฬสวสุสฺสทฺเทสิกา วิย ฯ เทวปฺตุตา วิสตีวสุสฺสทฺเทสิกา
วิย ขายนฺติ ฯ มรณกาเล ปน เนลํ กิลนฺตรูปํ อตฺตภาโว
โหติ ฯ เอตฺตกณฺจ เนลํ กาลํ เทวโลเก อุกฺกณฺจिता นาม
นตฺถิ ฯ มรณกาเล ปน นิสฺสสนฺติ วิชฺมณฺติ ฯ สเก อาสเน
นาภิรมนฺติ ฯ

อิมานิ ปลฺยจ ปุพฺพนิมิตฺตานิ ฯ ยถา โลเก มหา-
ปฺลฺยณํ ราชราชมหามตฺตาทินฺนฺเยว อุกฺกาปฺตภูมิจาลจนฺท-
คฺคาหาทินิ นิมิตฺตานิ ปณฺณายนฺติ น สพฺเพลํ ฯ เอวเมว
มhesกฺขานํ เทวานฺนฺเยว ปณฺณายนฺติ น สพฺเพลํ ฯ ยถา จ
มนุสฺเสสฺส ปุพฺพนิมิตฺตานิ นกฺขตฺตปฺจกาทโยว ชานนฺติ น
สพฺเพ ฯ เอวเมว ตานิปี สพฺเพ เทวา น ชานนฺติ ฯ ปณฺหิตา
เอว ปน ชานนฺติ ฯ ตตฺถ เย จ มนฺเทน กุสลกมฺเมน
นิพฺพตฺตา เทวปฺตุตา ฯ เต เตสฺส อุปฺปนฺเนสฺส อิทานิ โโก ชานาติ (๑)
กุหิ นินฺพตฺติสฺสามาติ ภายนฺติ ฯ ये มหาปฺลฺยณา ฯ เต อเมหฺหิ
ทินฺนทานํ รกฺขิตลิลํ ภาวิตภาวนํ อากมฺม อุปริเทวโลเกสฺส
สมฺปตฺตี อนฺภวิสฺสามาติ น ภายนฺติ ฯ โพธิสฺสโตปี ตานิ
ปุพฺพนิมิตฺตานิ ทิสฺวา อิทานิ อนนฺตเร อตฺตภาเว พุทฺโธ
ภวิสฺสามิติ น ภายิ ฯ อถสฺส เตสฺส นิมิตฺเตสฺส ปาตุญฺเตสฺส

*เล่มที่ ๘ สุลยตวคคุณณา หน้า ๖๕๘

ทสสทสจกกวาเพ เทวตา สนนิปตติวา มาริส ตูเมหิ
ทสปารมิโย ปุเรนเตหิ น สกุกสมปตตี น มารพุรหุมจก-
วตติสมปตตี ปตเถนเตหิ ปูริตาฯ โลกนิตถรณตถาย ปน พุทชตติ
ปตถยมานะหิ ปูริตาฯ โส โว อิทานิ กาลอ มาริส พุทชตตถาย
สมโย มาริส พุทชตตถายติ ยาจนุติฯ

อถ มหาสตุโต เทวดานัน ปฏิลลัน อทตวาว กาลทีปเทศ-
กุกชเนตติอายุปริจเจทวเสน ปณจมหาวิโลกนิน นาม วิโลเกสิฯ
ตตถ กาลอ นุ โชน กาลอติ ปจมัน กาลัน วิโลเกติฯ
ตตถ วสสสทสสโต อุทธี วทตติอายุกาลอ กาลอ นาม
น โหติฯ กสมมาฯ ตทา หิ สตตทานัน ชาติชรามรณานิ
น ปณณายนุติฯ พุทธานัน จ ชมมเทสนา นาม ติลกขณมุตตา
นตติฯ เตสิ อนิจจัน ทุกขัน อนตตถาติ กเถนตทานัน กิ นามตติ
กเถนตติติ เนว โสตุ น สทฐาตุ มณณนุติฯ ตโต อภิสสมโย
น โหติฯ ตสมัน อสติ อนินยยานิกัน สาสัน โหติฯ ตสมมา
โส อกาลอฯ วสสสทสโต อุณอายุกาลอ กาลอ นาม น
โหติฯ กสมมาฯ ตทา หิ สตตทา อสสนนทิลเสสา โหณนุติฯ
อสสนนทิลเสสานัน จ ทินโนวาโท โอวาทฏฐาเน น ติฏฐติ
อุทเท ทณฐราชิ วิย จิปปี วิจจันติฯ ตสมมา โสปี อกาลอฯ
สสทสสโต ปน ปฏฐาย เภฐฐา วสสสทสโต ปฏฐาย อุทธี
อายุกาลอ กาลอ นามฯ ตทา วสสสทกาลอ โหติฯ อถ มหาสตุโต

*เล่มที่ ๕ อจุนริยพุกตมมสุตตวณณา หน้า ๖๕๕

นิพพตติตพพกาโลติ ปสฺสตี ฯ

ตโต ทีป วิโลเกนุโต สปริวารे จตฺตาริ ทีเป

โอโลเกตฺวา ตีสฺส ทีเปสฺส พุทฺธา น นิพพตฺตุนฺตตี ฯ ชมฺพทีเปเยว
นิพพตฺตุนฺตตี ฯ ทีป ปสฺสตี ฯ

ตโต ชมฺพทีโป นาม มหา ฯ ทสโยชนสทสฺสปริมาโณ
กตฺตสฺมี นุ โข ปเทเส พุทฺธา นิพพตฺตุนฺตตี เทสํ วิโลเกนุโต
มขุฉิมเทสํ (๑) ปสฺสตี ฯ มขุฉิมเทโส นาม ปุรตฺถิมาย ทิสาย
กขฺงฺโล นาม นิกโมติอาทินา นเยน วินเย (๒) วุจฺโตว ฯ โส
ปน อายามโต ตีฉิ โยชนสตานี ฯ วิตุถารโต อทฺตติยานี
ปริกฺเขปโต นวโยชนสตานีติ ฯ เอตสฺมี หิ ปเทเส จตฺตาริ อฏฺจ
โสฬส วา อสงฺเขยฺยยานี ฯ กปฺปสฺตสทสฺสญฺจ ปารมิโย ปุเรตฺวา
สมฺมาสมฺพุทฺธา อุปฺปชฺชนฺตี ฯ เทว อสงฺเขยฺยยานี ฯ กปฺปสฺต-
สทสฺสญฺจ ปารมิโย ปุเรตฺวา ปจฺเจกพุทฺธา อุปฺปชฺชนฺตี ฯ
เอกํ อสงฺเขยฺยํ ฯ กปฺปสฺตสทสฺสญฺจ ปารมิโย ปุเรตฺวา สารี-
ปฺปุตฺตมมหาโมกฺคกฺลณาทโย มหาสวกา อุปฺปชฺชนฺตี ฯ จตฺตุนํ
มหาทีปानํ ทฺวิสทฺสฺสานํ ปรีตฺตทีปानญฺจ อีสฺสรียาธิปจฺจกา-
รกจฺจกฺวตฺติราชาโน อุปฺปชฺชนฺตี ฯ อญฺเณ จ มहेสฺกฺขา ขตฺติย-
พฺร่าหฺมณคหฺปติมหาสาลา อุปฺปชฺชนฺตี ฯ อิทญฺเจตฺถ กปฺปิตฺวตฺถ
นาม นกริ ตตฺถ มยา นิพพตฺติตพฺพนฺตี นิฏฺฐํ อกฺมาสี ฯ

*เล่มที่ ๘ สุลยตวคคุณณา หน้า ๗๐๐

ตโต กุล วิโลเกนโต พุทธา นาม โลกสมมเต กุเล
นิพพุตุนติ ฯ อิทานิ จ ขตุตยกุล โลกสมมตํ ฯ ตตถ นิพพุตติสุตานิ
สุทฺธิทโน นาม ราชา เม ปิตา ภวิสฺสตีติ กุลํ ปสฺสตี ฯ

ตโต มาตริ วิโลเกนโต พุทธมาตา นาม โลลา
สุราชตุตตา น โหติ ฯ กปฺปสตสหัสสํ ปุริตปารมี ชาติโต ปฏฺจา
ย อณฺฑปณฺฑจสีลา โหติ ฯ อยญจ มหามาया นาม เทวี เอทิสา
อัย เม มาตา ภวิสฺสตี ฯ กิตฺตํ ปนฺสสา อายุติ อวชฺชนโต ทสนฺนํ
มาसानํ อุปริ สตฺต ทิวสานีติ ปสฺสตี ฯ

อิติ อิมํ ปณฺจมหาวิลอกนํ วิโลเกตฺวา กาโล เม มาริสา
พุทฺธภาวยาติ เทวตานํ สงฺกหํ กโรนฺโต ปฏฺญึณฺณํ ทตฺวา
กจฺจล ตฺเมหติ ตา เทวตา อฺยุโยเชตฺวา ตฺสิตเทวตานิ ปริวฺโต
ตฺสิตปุเร นนฺทวนํ ปาวิสตี ฯ สพฺพเทวโลเกสุ หิ นนฺทวนํ
อตุลียเว ฯ ตตถ นํ เทวตา อิตโต จูโต สุกตี กจฺจ
อิตโต จูโต สุกตี กจฺจมาติ ปุพฺเพตฺตกฺสสทกฺโมกาสิ สारยมานา
วิจฺรณฺตี ฯ โส เอวํ เทวตานิ กุสฺลํ สारยมานานิ ปริวฺโต
ตตถ วิจฺรณฺโตว จวี ฯ

เอวํ จูโต จวามีติ ปชานาติ ฯ จุติจิตฺตํ น ชานาติ ฯ
ปฏฺฐิสฺสนฺธิ คเหตฺวาปี ปฏฺฐิสฺสนฺธิจิตฺตํ น ชานาติ ฯ อิมสฺมี เม
จाने ปฏฺฐิสฺสนฺธิ คหิตาติ เอวํ ปน ปชานาติ ฯ เกจิ ปน เถรา
อวชฺชนปริยาโย นาม ลทฺฐํ ฏฺฐิตี ฯ ทุตฺยตฺตยจิตฺตวาเรเยว

*เล่มที่ ๕ อจนริยพุกตมมสุตตวณณา หน้า ๗๐๑

ชานิสุตตีติ วทนติ ฯ ตปิฏกมหาสิวตเถโร ปนาห มหาสตุตตานัน
ปฏิสนุธิ น อณเณสํ ปฏิสนุธิสทิสสา ฯ โกฎิปปตฺตํ เตสํ
สทิสมปชฌณํ ฯ ยสฺมา ปน เตน จิตฺเตน ตํ จิตฺตํ ฌาตุํ
น สกฺกา ฯ ตสฺมา จุตฺตจิตฺตํ น ชานาติ ฯ จุตฺติกฺขณเปปี จวามีติ
ปชานาติ ฯ ปฏิสนุธิ คเหตุวา ปฏิสนุธิจิตฺตํ น ชานาติ ฯ อสฺกสฺมี
เม จาเน ปฏิสนุธิ คหิตาติ ปชานาติ ฯ ยสฺมี กาเล ทสสทสฺสี
กมฺปตีติ ฯ เอวํ มาตฺตฺจฺจฺฉิ โอกฺกมฺนฺโต ปน เอณฺนวิสตียา
ปฏิสนุธิจิตฺเตสฺ เมตฺตาปฺพพฺภาคสฺส โสมนสฺสสทคตฺตวณ-
สมฺปยุตฺตอสงฺขาริกฺกสฺสจิตฺตสฺส สทิสมหาวิปากจิตฺเตน ปฏิสนุธิ
คณฺหิ ฯ มหาสิวตเถโร ปน อฺเปกฺขาสทคเตนาติ อาท ฯ

ปฏิสนุธิ คณฺหนฺโต ปน อาสาพฺหิปฺณณฺมายํ อุตฺตรา-
สาพฺहनกฺขตฺเตน อคฺคเหสิ ฯ ตทา กิร มหามายา ปฺเร
ปฺณณฺมาย สตฺตมทิวสโต ปฏฺจาย วิคตฺสุราปานมาลาคนฺธ-
วิญฺสนสมฺปนฺนํ นกฺขตฺตกีฬํ อฺนุภวมานา สตฺตเม ทิวเส
ปาโต วฏฺจาย คนฺโฑทเกน นฺหายิตฺวา สพฺพาลงฺการภูตฺติตา วรโกชนํ
ภฺยชิตฺวา อฺโปสถงฺคานิ อธิฏฺจาย สิริคพฺภํ ปวิสิตฺวา สิริสยเน
นิปฺนฺนา นิทฺทํ โอกฺกมมานา อิทํ สฺวปฺนํ อทฺทส จตฺตาโร
กิร นํ महाराชาโน สยเนเนว สทฺธิ อฺกฺขิปิตฺวา อโนตฺตตฺทหํ
เนตฺวา เอกมฺนฺตํ อฏฺจํสฺส ฯ อถ เนสํ เทวีย อากนฺตฺวา
มฺนุสฺสมลทฺรณตฺถํ นฺหาเปตฺวา ทิพฺพวตฺถํ นิวาเสตฺวา คนฺเชหิ

*เล่มที่ ๕ สุลลตวคคุณณนา หน้า ๗๐๒

วิลิมนิปตวา ทิพพปุปผานิ ปิลนุชิตวา ตโต อวิหุเร รชตปพพโต
ตสฺส อนฺโต กนกวิมานํ อตฺถิฯ ตสฺมี ปาจันโต สีลํ กตฺวา
นิปชฺชาเปสุํฯ อถ โปธิสฺตโต เสตวรวารโณ หุตฺวา ตโต
อวิหุเร เอโก สุวณฺณปพพโตฯ ตตฺถ จริตฺวา ตโต โอริยุห
รชตปพพตํ อภิรุหิตฺวา อุตฺตรทิสฺโต อากมฺม กนกวิมานํ
ปวิสิตฺวา มาตริํ ปทกฺขิณํ กตฺวา ทกฺขิณปสฺสํ ผาเลตฺวา
กฺจฺฉี ปวิภูจสฺสทิสฺโส อโหสิฯ

อถ ปพฺพุทฺธา เทวีํ คํ สุปินํ รมฺโณ อาโรเจสิฯ
ราชา ปภาตยา รตฺติยา จตฺสภูจิมตฺเต พุราหฺมณปาโมกฺเข
ปกฺโกสาเปตฺวา หริตฺตฺปิตฺตฺตยา ลาชาทีหิ กตฺมจฺกลสฺสการาย
ภูมียา มหารหานิ อาสนานิ ปญฺญาเปตฺวา ตตฺถ นิสินฺนํ
พุราหฺมณํ สปฺปิมรฺฐสฺสกรากิสฺขารสฺส วรปายาสสฺส สุวณฺณ-
รชตปาฎิโย ปุเรตฺวา สุวณฺณรชตปาฎิหิเยว ปฏิกฺขชิตฺวา
อทาสิฯ อณฺเณหิ จ อหตฺวตฺถกปิลคาวีทานาทิหิ เต สนฺตปฺเปสิฯ
อถ เนลํ สพฺพกามสนฺตปฺปิตานํ สุปินํ อาโรจาเปตฺวา ก็
ภวิสฺสตีติ ปุจฺฉิฯ พุราหฺมณา อาหํสุ มา จินฺตยิ มหาราช
เทวียา เต กฺจฺฉิมฺหิ คพฺโถ ปติภูจิสฺโตฯ โส จ โข ปุริสคพฺโถ
น อิตฺถิกพฺโถฯ ปุตฺโต เต ภวิสฺสตีฯ โส สเจ อการํ
อชฺฌาวสิสฺสตี ราชา ภวิสฺสตี จกฺกวตฺติฯ สเจ อการา
นิกฺขมฺม ปพฺพชิสฺสตี พุทฺโธ ภวิสฺสตี โลเก วิวญฺจฺนโทติฯ

*เล่มที่ ๕ อจนริยพุกตมมสุตตวณณนา หน้า ๗๐๓

เอวํ สโต สมฺปชาโน โปธิสตฺโต ตฺสิตา กายา จวิตฺวา
มาตุกฺขณฺี โอกฺกมตฺติ ฯ

ตตฺถ สโต สมฺปชาโนตฺติ อิมินา จตฺตถาย คพฺภาวกฺกนฺตฺติยา
โอกฺกมตฺตีตฺติ ทสเสตฺติ ฯ

จตฺสฺโส หิ คพฺภาวกฺกนฺตฺติโย จตฺสฺโส อิมา ฆนฺเต
คพฺภาวกฺกนฺตฺติโย อิท ฆนฺเต เอกฺกฺโข อสมฺปชาโน มาตุกฺขณฺี
โอกฺกมตฺติ อสมฺปชาโน มาตุกฺขณฺิสฺมึ จาตฺติ อสมฺปชาโน
มาตุกฺขณฺิมฺหา นิกฺขมตฺติ อัยํ ปจฺมา คพฺภาวกฺกนฺตฺติ ฯ

ปฺน จปฺริ ฆนฺเต อิทฺเทกฺกฺโข สมฺปชาโน มาตุกฺขณฺี
โอกฺกมตฺติ ฯ อสมฺปชาโน มาตุกฺขณฺิสฺมึ จาตฺติ ฯ อสมฺปชาโน
มาตุกฺขณฺิมฺหา นิกฺขมตฺติ ฯ อัยํ ทฺตฺติยา คพฺภาวกฺกนฺตฺติ ฯ

ปฺน จปฺริ ฆนฺเต อิทฺเทกฺกฺโข สมฺปชาโน มาตุกฺขณฺี
โอกฺกมตฺติ ฯ สมฺปชาโน มาตุกฺขณฺิสฺมึ จาตฺติ ฯ อสมฺปชาโน มาตุ-
กฺขณฺิมฺหา นิกฺขมตฺติ ฯ อัยํ ตฺตฺติยา คพฺภาวกฺกนฺตฺติ ฯ

ปฺน จปฺริ ฆนฺเต อิทฺเทกฺกฺโข สมฺปชาโน เจว มาตุกฺขณฺี
โอกฺกมตฺติ ฯ สมฺปชาโน จ มาตุกฺขณฺิสฺมึ จาตฺติ ฯ สมฺปชาโน จ
มาตุกฺขณฺิมฺหา นิกฺขมตฺติ ฯ อัยํ จตฺตฺถา คพฺภาวกฺกนฺตฺตีตฺติ ฯ(๑)

เอตาสฺส ปจฺมา โลกฺยมนุสฺसानํ โหตฺติ ฯ ทฺตฺติยา อสฺตีตฺติมหา-
สวากานํ ฯ ตฺตฺติยา ทฺวินฺนํ อคฺคสวากานํ ปจฺเจกโปธิสตฺตทานํ จ ฯ

*เล่มที่ ๕ อจุนริยพุกตมมสุตตวณณา หน้า ๑๐๕

สมนุภาคตา ๑ ตตถ กิร จกขุวิณณานิ น ชายติ ๑
เอวมหิทุธิกาติ จนุทิมสุริยา กิร เอกปฺปหารเนน ติสุ ทีเปสุ
ปฺลญา ยนฺติ ๑ เอวมหิทุธิกา ๑ เอเกกาย ทิสาย นวนวโยชน-
สตสหฺสฺสานิ อนุชการิ วิชมิตฺวา อาโลกํ ทสฺเสนฺติ ๑ เอวิ
มหานุกาธา ๑ อาภาย นานุกอนฺตีติ อตฺตโน ปภาย นปฺปโหนฺติ ๑ เต
กิร จกฺกวาฟฺพพตฺสฺส เวมชฺเฌน จรฺนฺติ ๑ จกฺกวาฟ-
ปฺพพตฺตจ อติกมฺม โลกนฺตริกนิริโย ๑ ตสฺมา เต ตตถ
อาภาย นปฺปโหนฺติ ทสฺเสสิ ๑

เยปี ตตถ สตฺตาคิ เยปี ตสฺมี โลกนฺตริกมฺหา
นิริเย สตฺตาคิ อฺปฺปนฺนา ๑ กิ ปน กมฺมํ กตฺวา เต ตตถ
อฺปฺปชฺชนฺตีติ ๑ ภาริยํ ทารุณํ มาตาปิตฺตุนํ ชมฺมิกสมณ-
พฺุราหฺมณานนฺจ อฺปฺริ อปฺราธิ อณฺณํ จ ทิวเส (๑) ปาณวธาที-
สาหสิกกมฺมํ กตฺวา อฺปฺปชฺชนฺติ ตมฺพปณฺณิทีเป อภยโจร-
นาคโจราทโย วีย ๑ เตสํ อตฺตภาโว ติกาวฺตฺติโก โหติ ๑
วคฺคฺลีนํ วีย ทีฆนขา โหนฺติ ๑ เต รุกฺเข วคฺคฺลฺโย
วีย นเขหิ จกฺกวาฟฺพพตฺปาเท ลคฺคฺนฺติ ๑ ยथा ปน
สํสฺปฺปนฺตา อณฺณมณฺณสฺส หตฺถปาสํ ปตฺตา โหนฺติ ๑ อถ
ภกฺโข โน ลทฺโธติ มณฺณมฺนา ตตถ วาฏฺฐา วิปริวตฺติตฺวา
โลกสนฺธารกฺอุทเท ปตฺนฺติ ๑ วาเต ปหรฺนฺเต มรฺกฺพลานิ วีย

*เล่มที่ ๕ สุลลตวคคุณณนา หน้า ๗๐๖

ภิชชิตวา อุทเก ปตฺนติ ฯ ปตติมตฺตา จ อจฺจนฺตฺวาเร อุทเก
ปฏฺจปีณฺหิ วิย วิลียนฺติ ฯ

อณฺเฎปี กิร โภ สนฺติ สตฺตฺตาติ โภ ยถา มยฺ
มหาทฺกขฺ อนุภฺวาม ฯ เอวํ อณฺเฎปี กิร สตฺตฺตา อิทํ
ทฺกขฺมนฺนุภฺวณฺตา อธิฐฺปปฺนฺนาติ ตํ ทิวสํ ปสฺสนฺติ ฯ อยฺ ปน
โอภาโส เอกยาคฺุปานมตฺตมฺปี น ติฏฺฐติ ฯ ยาวตา นิทฺทฺทายิตฺวา
ปพฺพุโธ อารมฺมณฺ วิภาเวติ ฯ ตตฺตํ กาลํ โหติ ฯ ที่มฺภาณกา
ปน อจฺจราสงฺฆาณฺมตฺตเมว วิชฺชฺภาโส วิย นิจฺจริตฺวา ก็
อิทฺนติ ภณฺนฺตฺนํเยว อนฺตรธายตีติ วทฺนติ ฯ สงฺกมฺปตีติ สมฺนตฺโต
กมฺปติ ฯ อิตฺรทฺวยํ ปฺริมสฺเสว เวจฺนํ ฯ ปฺน อปฺปมาโน จาติ-
อาทิ นิคมตฺถํ วุตฺตํ ฯ

จตฺตาโร นํ เทวปฺตฺตา จตฺทฺทิสฺ อารกฺขาย อุปฺคจฺจนฺตีติ
เอตฺถ จตฺตาโรติ จตฺนฺนํ มหาราชฺนํ วเสน วุตฺตํ ฯ ทสฺสทสฺส-
จกฺกวาเพ ปน จตฺตาโร จตฺตาโร กตฺวา จตฺตาพีสฺสทสฺสา
โหนฺติ ฯ ตตฺถ อิมสฺมี จกฺกวาเพ มหาราชานอ ขกฺคหตฺถา
อาคฺนตฺวา โพธิสฺตฺตสฺส อารกฺขณฺตฺถาย อุปฺคนฺตฺวา สิริคพฺภํ
ปวิฏฺฐา ฯ อิตฺเร คพฺภทฺวารโต ปฏฺจาย อวฺรทฺธปฺสุปีสาจกาทิ-
ยกฺขคณฺ ปฏฺกุกมาเปตฺวา ยาว จกฺกวาพา อารกฺขํ คณฺหีสฺสุ ฯ

กิมตฺถํ ปนายิ รกฺขา อาคตา นนฺ ปฏฺธิสนฺธิกฺขณฺ
กถลกาลโต ปฏฺจาย สเจปี โภภูิสฺตฺสทสฺสา มารา โภภูิ-

*เล่มที่ ๘ อจนฺรียพุกตมมสุตตวณฺณา หน้า ๗๐๗

สทสหัสสํ สีนเร อุกฺขิปิตฺวา โปธิสตุตฺตสฺส วา โปธิสตุตฺตมาคฺยา
วา อนฺตรายกรณตฺถิ อากฺขณฺเยยฺยํ สพฺเพ อนฺตราว อนฺตร-
ชาเยยฺยํ (๑) วุตฺตมฺปิ เจตํ ภควตา รุหิรฺูปาทวตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
ภิกฺขเว อนวกาโส ๑ ยํ ปฺรฺูปกฺกเมน ตถาคตํ จีวิตา โวโรเปยฺย
อนฺูปกฺกเมน ภิกฺขเว ตถาคตา ปฺรินิพฺพายนฺติ ๑ กฺจจล
ตฺต
ตฺต
เอวเมตํ (๑) น ปฺรฺูปกฺกเมน เตสํ จีวิตนฺตฺตราโย อตฺถิ ๑ สนฺติ
โฆ ปน อมฺนุสฺสา วิรฺูปา ทฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
เยสํ รฺูปี วา ทิสฺวา สทฺทํ วา สฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
ภยํ วา สนฺตาโส วา อฺุปฺปชฺเชยฺย ๑ เตสํ นิวารณตฺถาย
รฺกขํ อคฺคเหสฺสุ ๑ อปฺิจ โฆ โปธิสตุตฺตสฺส ปฺลฺยณเตเชน
สญฺชาตคฺการวอ อตฺตโน คฺการวโจทิตาปี เต เอวมกํสุ ๑
ก็ ปน เต อนฺโตคฺพฺภํ ปฺวิสิตฺวา จิตา จตฺตฺตฺตฺต
มหาราชาโน โปธิสตุตฺตมาคฺยา อตฺตานํ ทสฺเสนฺติ น
ทสฺเสนฺต
สฺริคฺพฺภํ ปฺวิสิตฺวา วรฺสยเน นฺิปนฺนกาเล ปน ทสฺเสนฺติ ๑
ตตฺต
โหติ ๑ โปธิสตุตฺตมาตา ปน อตฺตโน เจว ปฺตฺตฺตสฺส จ
ปฺลฺยณานฺภาเวเน เต ทิสฺวา น ภายติ ๑ ปกฺติอนฺเตปฺรปาเลสุ

*เล่มที่ ๕ สุลลตวคคุณณา หน้า ๗๐๘

วีสสา เตสุ จิตต์ อุปฺปชชติ ฯ

ปกคิยา สีลวตฺติ สภาเวเนว สีลสมฺปนฺนา ฯ อนุปฺปนฺเน
กิริ พุทฺธ มนุสฺสา ตาปสปริพฺพาชกาณํ สนฺตึเก วนฺทิตฺวา
อุกฺกุฏิกํ นิสฺสิตฺวา สีลํ คณฺหนฺติ ฯ โปชิสฺสตุมาตาปี
กาลเทวิลลสฺส อีสฺสิโน สนฺตึเก คณฺหาติ ฯ โปชิสฺสตุเต ปน กุจฺฉิกเต
อณฺณสฺส ปาทยฺเย นิสฺสิตฺตุํ นาม น สกฺกา ฯ สมาสเน
นิสฺสิตฺวา คหิตฺสีลมฺปิ อวณฺณาการณฺมตฺตํ โหติ ฯ ตสฺมา
สยเมว สีลํ อคฺคเหสีติ วุตฺตํ โหติ ฯ

ปฺริเสสฺสุติ โปชิสฺสตุตสฺส ปิตฺริ อาที กตฺวา เกสฺสุจิ มนุสฺเสสฺสุ
ปฺริสํธาธิปฺยาจิตฺตํ นุปฺปชชติ ฯ ตลฺลจ โข โปชิสฺสตุตการเวเน
น ปหฺนิกิเลสตาย ฯ โปชิสฺสตุมาตุ รูปํ ปน สุกฺกุสลาปี สิปฺปิกา
โปตฺถกมฺมาทีสุปี กาคฺคํ น สกฺโกนฺติ ฯ ตํ ทิสฺวา ปฺริสสฺส
ราโค นุปฺปชชตีติ น สกฺกา วุตฺตํ ฯ สเจ ปน นํ รตฺตจิตฺโต
อุปฺสงฺกมิตฺตกาโม โหติ ฯ ปาทา น วหนฺติ ฯ ทิพฺพสงฺขลิกาย
พชฺฉนฺติ ฯ ตสฺมา อนตฺติกมฺนียาติอาทิ วุตฺตํ ฯ

ปญฺจนฺนํ กามคฺชานนฺติ ปุพฺเพ กามคฺชุปฺปัสสฺสิตฺตํ
ปฺริสํธาธิปฺยาเวเนน วตฺถุปฺปฏิทฺเทโป กถิตฺโต ฯ อิท อารมฺมณ-
ปฺปฏิลาโก ทสฺสิตฺโต ฯ ตทา กิริ เทวีย เอวฺรุโป ปุตฺโต
กุจฺฉิสฺสมิ อุปฺปนฺโนติ สุตฺวา สมฺนุตฺโต ราชาโน จ มหคฺชมา-
ภรณฺตฺริยาทิวเสน ปญฺจทวารารมฺมณวตฺถุภูตํ ปณฺณาการํ

*เล่มที่ ๕ อจนฺรียพุกตมมฺสฺตตวณฺณนา หน้า ๓๐๕

เปเสนฺติ ฯ โปธิสฺตตสฺส จ โปธิสฺตตมาตฺยา จ กตกมฺมสฺส
 อฺสฺสณฺนตฺตา ลาภสฺสการสฺส ปมาณปริจฺเจโท นาม นตฺติ ฯ
 อกิลนฺตกาธาติ ยถา อณฺเณ อิตฺติโย คพฺภภาเรน กิลมฺนฺติ
 หตฺถปาทา อุตฺตฺรมาตกาทีนึ ปาปฺณนฺติ น เวนฺนตฺสฺส โกจิ
 กิลมฺโถ อโหสิ ฯ ตโรกฺขจฺฉิคนฺติ อนฺโตะกฺขจฺฉิคนฺติ กลลาทีกาถึ
 อตฺถกมิตฺวา สลฺลชาตองคฺปจฺจงฺกํ อหีนินฺทฺรียภาวึ อฺปลคฺตฺเยว
 ปสฺสตี ฯ กิมคฺถึ ปสฺสตี ฯ สฺขวาสคฺถึ ฯ ยถเว หิ มาตา
 ปฺคฺตเตน สทฺธิ นิสินฺนา วา นิปฺนฺนา วา หตฺถึ วา
 ปาทำ วา โอลมฺพนฺติ อุกฺขิปิตฺวา สลฺลจเปสฺสามีติ สฺขวาสคฺถึ
 ปฺคฺตํ โอลเกติ ฯ เอวํ โปธิสฺตตมาตาปี ยนฺติ มาตฺ อญฺจาน-
 กมนปริวตฺตตฺตนิสขฺชาทีสุ อญฺหสิตฺตโลณิกิตฺตตกกฎกาหารอชฺโฆ-
 หารณกาเลสฺ จ คพฺภสฺส ทฺกขํ อฺปฺปชฺชตี ฯ อตฺถิ นฺ โข
 เม ตํ ปฺคฺตสฺสชาติ สฺขวาสคฺถึ โปธิสฺตตํ โอลโลกยมาณา
 ปลฺลงฺกํ อากฺขิตฺวา นิสินฺนํ โปธิสฺตตํ ปสฺสตี ฯ ยถา หิ
 อณฺเณ อนฺโตะกฺขจฺฉิคนฺตา ปกฺกาสยํ อชฺโฆคฺตฺตริตฺวา อามาตฺยํ
 อุกฺขิปิตฺวา อฺทรปฺภกฺกํ ปิฏฺฐิจิตฺ กตฺวา ปิฏฺฐิจกณฺณกํ นิสฺสาย
 อุกฺกฏฺฐิกา ทฺวีสุ มฺภุจฺฉิสฺส หนฺกํ จเปตฺวา เทเว วสฺสเนเต
 รุกฺขสฺสตีเร มกฺกฏา วิย นิสีทฺนฺติ น เอวํ โปธิสฺตตโต ฯ
 โปธิสฺตตโต ปน ปิฏฺฐิจกณฺณกํ ปิฏฺฐิจิตฺ กตฺวา ฅมฺมสเน
 ฅมฺมกถิโก วิย ปลฺลงฺกํ อากฺขิตฺวา ปฺรตฺตถาภิมฺโข นิสีทตี ฯ ปุพฺเพ

*เล่มที่ ๘ สุลลตวคคุณณนา หน้า ๗๑๐

กตกมมํ ปนสสา วตถุํ โสเชติ ฯ สหุเช วตถุมหิ สุขุมจณ-
วิลกขณํ นิพพตตติ ฯ อถ นํ กุจจิกตํ ตโจ ปฏิจจนาเทตุ
น สกโกติ ฯ โอโถเกนุตติยา พหิ จิโต วिय ปญญาติ ฯ ตมตถํ
อุปมาย วิภาเวนุโต เสยฺยถาปิตีอาทิมาย ฯ โพธิสตุโต ปน
อนุโตกุจจิกโต มาตรํ น ปสสติ น หิ อนุโตกุจจियํ
จกขุวิณฺณณํ อุปปชชติ ฯ

กาลํ กโรตีติ น วิชาตภาวปจจยา ฯ อายุปริกขเยเนว ฯ
โพธิสตุเตน วสิตฏฺจานํ หิ เจตियกุฏิสทิสํ โหติ อญฺเณสํ
อปรีโกกํ น จ สกกา โพธิสตุตมาตรํ อปนเนตฺวา อญฺณํ
อกุคมहेสิฏฺจานเน จเปตฺนติ ตตฺตถํเยว โพธิสตุตมาตุ อายุปฺปมาณํ
โหติ ฯ ตสฺมา ตทา กาลํ กโรติ ฯ กตรสฺมี ปน เวเย กาลํ
กโรตีติ ฯ มขุฉิมวเย ฯ ปจฺมวเยสฺมี หิ สตุตจानํ อตฺตภาเว
ณฺนุทราโค พลวา โหติ ฯ เตน ตทา สลฺลชชคพฺภา อิตฺถิ
ตํ คพฺภํ อนฺนุรกฺขิตฺตํ น สกโกติ ฯ คพฺภโก พหฺวาพาโห โหติ ฯ
มขุฉิมวเยสฺส ปน เทว โกฏฺจาสเ อติกฺกมฺม ตติยโกฏฺจาสเ
วตฺถุ วิสทํ โหติ ฯ วิสเท วตถุมหิ นิพพตฺตา ทารกา
อโรคา โหนฺติ ฯ ตสฺมา โพธิสตุตมาตาปี ปจฺมวเย สมฺปตฺตี
อนฺนุวิทฺวา มขุฉิมวเยสฺส ตติยโกฏฺจาสเ วิชยิตฺวา กาลํ
กโรตีติ ฯ

นว วา ทส วาติ เอตฺถ วาสทฺโท วิกปฺปนวเสน สตุต

*เล่มที่ ๕ อจนรียพุกตมมสุตตวณณา หน้า ๗๑๑

วา อฏฐ วา เอกาทส วา ทฺวาทส วาติ เอวมาทินมปิ
ตงคโห เวทิตพโพ ๗ ตตถ สตตมาสชาโต ชีวติ ๗ สีสฺตุนหฺกขโม
ปน น โหติ ๗ อฏฐมาสชาโต น ชีวติ ๗ เสสา ชีวนฺติ ๗

จิตาวาติ จิตาว หุตฺวา ๗ มหามาयाปี เทวี อตฺตโน
ฉาติกุลมฺริ คมิตฺสามีติ รณฺโณ อาโรเจสิ ๗ ราชา กปิลวตฺถโต
เทวทหนครคามิมคฺคํ อลงฺการาเปตฺวา เทวี สุวณฺณสิวิกาย
นีสิตาเปสิ ๗ สกนฺครวาทินอ สกฺยา ปริวารेतฺวา คนฺธ-
มาลาทีหิ ปุชฺชมานา เทวี คเหตุวา ปายีสฺสุ ๗ (๑) สว เทวทห-
นครสฺส อวิทฺุเร ลุมฺพินิสาลวนฺยุยานํ ทิสฺวา อฺยุยาน-
วิจรณฺตถาย จิตฺตํ อฺปฺปาเทตฺวา รณฺโณ สณฺณํ อทาสิ ๗ ราชา
อฺยุยานํ ปฏฺิขคฺคาเปตฺวา อารกฺขํ สํวิททาเปสิ ๗ เทวียา อฺยุยานํ
ปวิฏฺฐมตฺตถาย กายทฺพพลฺยํ อโหสิ ๗ อถสฺสา มงฺคลสาลมฺมุเล
สิริสยํ ปณฺญาเปตฺวา สานฺธิยา ปริกฺขิปีสฺสุ ๗ สว อนฺโตสาลี
ปวิสิตฺวา สาลสาขํ หตฺถเณน คเหตุวา อฏฺฐาสิ ๗ อถสฺสา
ตาวเทว คพฺภวฏฺฐจฺฉานํ อโหสิ ๗

เทวา นํ ปจฺมํ ปฏฺิขคฺคณฺหนฺตฺติ จินฺนาสวา สุทฺธาवास-
พฺรหฺมาโน ปฏฺิขคฺคณฺหนฺติ ๗ ถํ ๗ สฺสูติเวสํ คณฺหิตฺวาติ เอเก.
ตํ ปน ปฏฺิขคฺคณฺหนฺติ อิทํ วตฺตํ ตทา โพธิสตฺตมาตา
สุวณฺณขจิตํ วตฺตํ นิวาเสตฺวา มจฺจนฺกขิสทิสํ ทฺกฺกฺลปฏฺิ ยว

*เล่มที่ ๕ สุตตตวคคณณนา หน้า ๗๑๒

ปาทนุตาว ปารูปิตวา อฏฐาสี ๗ อถสฺสา สลลหุกํ กพฺภวภูจฺจัน
อโหสิ ฐมกรกโต อุกทนิกฺขมนสทิสํ ๗ อถ เต ปกตฺติพฺรหฺม-
เวเสเนว อุปสงฺกมิตฺวา ปจฺมํ สุวณฺณชาเลน ปฏฺิกคฺคเหตฺถํ ๗ เตสํ
หตฺถโต มนุสฺสา ทุกฺคจุมฺพญฺเณน ปฏฺิกคฺคเหตฺถํ ๗ เตน วุตฺตํ
เทวานํ ปจฺมํ ปฏฺิกคฺคณฺหนฺติ ปจฺจนา มนุสฺสาติ ๗

จตฺตารโ นํ เทวปฺตฺตฺตฺติ จตฺตารโ มหाराชาโน ๗
ปฏฺิกคฺคเหตฺตวาทิ อชินปฺปเวณฺนิยา ปฏฺิกคฺคเหตฺตว ๗ มหเสกฺโขติ
มหาเตโช มหายโส ลกฺขณสมปฺนโนติ อตฺถโ ๗

วิสโทว (๑) นิกฺขมตฺติติ ยถา อณฺเณ สตฺตฺตา โยนิมคฺเค
ลคฺคณฺตา ภคฺควิภคฺคา นิกฺขมณฺติ ๗ เอวํ น นิกฺขมตฺติ ๗ อลคฺคโค
หุตฺตวา นิกฺขมตฺติติ อตฺถโ ๗ อฺเทนาติ อุกเณน ๗ เณจิ อสุจฺินาติ
ยถา อณฺเณ สตฺตฺตา กมฺมชวาเตหิ อฺทฺธฺปาทา อโรสิรา
โยนิมคฺเค ปกฺขิปิตฺตฺตา สตฺโปริสฺนรคฺปปาตํ ปตฺนุตฺตา วิย
ตาพจฺฉิทฺเทน นิกฺกทฺตฺติยมาณา หตฺถิ วิย มหาทูกฺขํ อณฺภวณฺตา
นานาอสฺจิมกฺขิตาว นิกฺขมณฺติ น เอวํ โพรสิสฺตฺโต ๗ โพรสิสฺตฺตํ
หิ กมฺมชวาตา อฺทฺธฺปาทำ อโรสิริ กาคฺคํ น สกฺโกณฺติ ๗
โส ฐมฺมาสนโต โอตฺรณฺโต ฐมฺมกถิโก วิย นิสฺเสณฺนิโต
โอตฺรณฺโต ปุริโส วิย จ เทว หตฺถเ จ เทว ปาเท จ
ปสาเรตฺตวา จิตฺโกว มาตฺตูกฺจฺฉิสฺมภเวณ เณจิ อสุจฺินา
อมกฺขิตฺตว นิกฺขมตฺติ ๗

*เล่มที่ ๕ อจุนริยพุกตมมสุตตวณณา หน้า ๗๑๑

อุทกสฺส ธาราติ อุทกวภูฏโย ๑ ตาสฺ สี่ตา สุวณณกฺกาเห
ปตติ ๑ อุณฺหา ราชตกฺกาเห ๑ อิํ จ ปจวีตเล เกนจิ อสุจينا
อสมฺมุสฺสึ เตสํ ปานียปริโชนีย อุทกญฺเจว อญฺเณหิ อสาธารณํ
กีปนอุทกํ จ ทสฺเสตฺถุ วุคฺคํ ๑ อญฺลสฺส ปน สุวณฺณราชตมฺภเห
อาหริยมาณอุทกสฺส เจว หังสวภูฏกาทิโปกฺขรณคคตสฺส จ อุทกสฺส
ปริจฺเฉโท นตฺถิ ๑

สมฺปติชาโตติ มฺหุตฺตชาโต ๑ ปาฬิยํ ปน มาตฺถกฺจฺฉิโต
นิกฺขนฺตมตฺโต วิย ทสฺสิโต น ปน เอวํ ทฏฺฐพฺพิ นิกฺขนฺตมตฺตํ
หิ ตํ ปจฺมํ พุรฺหฺมาโน สุวณฺณชาเลน ปฏฺฐิคฺคณฺหีสุ ๑ เตสํ
หตฺถโต จตฺตาโร มหาราชาโน มงฺกลสมฺมตาย สุขสมฺมสฺสตาย
อชินปฺปเวณิยา ๑ เตสํ หตฺถโต มนฺุสฺสา ทฺกฺกจฺมฺพญฺเกน ๑
มนฺุสฺसानํ หตฺถโต มุจฺฉิตฺวา ปจฺวิยํ ปติฏฺฐิโต ๑

เสตมฺหิ ฉตฺเต อนฺุชาริยมาเนติ ทิพฺพเสตจฺฉตฺเต อนฺุชาริยมาเน ๑
เอตฺถ ฉตฺตสฺส ปริวารานิ ขคฺคาทีนํ ปลฺลจ ราชกฺกฺษณฺฑานิปี
อากตฺตานเว ๑ ปาฬิยํ ปน ราชคมเน ราชา วิย ฉตฺตเมว
วุคฺคํ ๑ เตสฺ ฉตฺตเมว ปญฺญาตติ ๑ น ฉตฺตคฺคาหกา ๑ ตถา
ขคฺคตฺตาลวณฺณโอมรหตฺถกฺวาลวิชนฺุณฺหีสปตฺตาเยว ปญฺญาณฺุติ น
เตสํ คากา ๑ สพฺพานิ กิร ตานํ อทิสฺสมานรฺูปา เทวตา
คณฺหีสุ ๑ วุคฺตมฺปิ เจตํ

อเนกสาขญจ สหสฺสมณฺุทลํ
ฉตฺตํ มรฺุ ชารยฺมณฺุตลิกฺเข

*เล่มที่ ๕ สุตตตวคคณณนา หน้า ๗๑๔

สุวรรณทณฺหา วิปตฺนฺติ จามรา

น ทิสฺสเร จามรตฺตคาหกาติ ฯ(๒)

สพฺพา จ ทิสฺสาคิ อิทํ สตฺตปทวิทิตินารูปริ จิตฺตสฺส วีย
สพฺพทิสฺसानุวิโลกนํ วุตฺตํ น โข ปเนวํ ทฏฺฐพฺพํ ฯ มหาสฺตฺโต
หิ มนุสฺसानํ หตฺถโต มุจฺจิตฺวา ปุรตฺถิมทิสฺสํ โอลเกสิ ฯ
อนเกานิ จกฺกวาพสฺสทิสฺसानิ เอกงฺคณานิ อเหตุํ ฯ ตตฺถ
เทวมนุสฺสา คนฺธมาลาทีหิ ปุชฺชมานา มหาปฺริส อิทฺตฺตฺตเมหิ
สทิสฺสปี นตฺถิ ฯ กุโธ อุตฺตริตโรติ อากฺขํ ฯ เอวํ จตฺสฺโส
ทิสฺสา ฯ จตฺสฺโส อนุทิสฺสา ฯ เหฏฺฐา อุปรีติ ทสฺปี ทิสฺสา อนุ-
วิโลกเตวฺวา อตฺตนา สทิสฺสํ อทิสฺวา อยํ อุตฺตรา ทิสฺสาคิ
สตฺตปทวิทิตินารเณ อคมาสิตี เอวเมตฺถ อตฺถโต ทฏฺฐพฺพํ ฯ
อาสภินฺติ อุตฺตมํ ฯ อคฺโคติ คฺคณเหิ สพฺพ-
ปจฺจโม ฯ อิตฺธานิ เทว ปทานิ เอตฺสฺเสว เวจฺจนาณิ ฯ
อยมนฺติมา ชาติ นตฺถิ ทานิ ปุณฺนพฺภโวติ ปททฺเวเนน อิมสฺมि
อตฺตภาเว ปตฺตพฺพํ อรหตฺตํ พฺยาภาสิ ฯ

เอตฺถ จ สเมหิ ปาทะหิ ปจฺจวีย ปติฏฺฐานํ จตฺถิทฺธิ-
ปาทปฏฺฐิลาภสฺส ปุพฺพนิมิตฺตํ ฯ อุตฺตราภิมุขภาโว มหาชนํ
อชฺโฆตฺถิตฺตฺวา อภิกฺกวิตฺวา คมนสฺส ปุพฺพนิมิตฺตํ ฯ สตฺตปทคมนํ
สตฺตโปชฺฌนฺครตฺนปฏฺฐิลาภสฺส ปุพฺพนิมิตฺตํ ฯ ทิพฺพเสตฺจจตฺตธารณํ
วิมุตฺติจตฺตปฏฺฐิลาภสฺส ปุพฺพนิมิตฺตํ ฯ ปญฺจราชกภูทณฺฑานิ

*เล่มที่ ๕ อจนรียพุกตมมสุตตวณณา หน้า ๗๑๕

ปลยจหิ วิมุตตีหิ วิมจจนสส ปุพพนิมิตต์ ๑ ทิสานูวิโลกนั
อนาวรณณณปฏิตาภสส ปุพพนิมิตต์ ๑ อาสภิวาจาภาสนั
อปปฎิวตติยชมมจกกปวตตตสส ปุพพนิมิตต์ ๑ อยมนุตติมา
ชาติติ สีหนาโท อนุปาทิสเสสาย นิพพานชาตยา ปรีนิพพานสส
ปุพพนิมิตตุนติ เวทิตพัพ ๑ อิเม วารา ปาพิย อาคตา ๑
สมพหุลวาโร ปน น อากโต อหริตวา ทีเปตพโพ ๑

มหาปรีสสส หิ ชาตทิวเส ทสสหสฺสีโลกธาตฺถ กมปิ ๑
ทสสหสฺสีโลกธาตฺถหิ เทวตา เอกจกกวาเพ สนนปตีสุ ๑ ปจม
เทวา ปฏิกณฺหีสุ ๑ ปจณา มนฺสสา ๑ ตนฺติพนฺธา วิณา
จมฺพพนฺธา เกรโย จ เกนจิ อวาทิตา สยเมว วชฺซีสุ ๑
มนฺสสานั อนนฺทพนฺธนาทีนึ ขณฺทาขณฺทํ นิชฺซีสุ ๑ สพฺพโรคา
อมฺพิเลน โธตตมฺพมลา วิย วิจจฺนีสุ ๑ ชจจฺนธา รุปานึ
ปสฺสีสุ ๑ ชจจพริธา สทฺทํ สฺฉีสุ ๑ ปีจสปีปึ ชวนสมฺปนฺนา
อहेลฺลํ ๑ ชาตึชลาณมฺปิ เอพฺมุคานั สติ ปตฺติจฺจาสึ ๑ วิเทส
ปกฺขนฺทนาวา สฺสปฏฺถนั ปาปฺฉีสุ ๑ อากาสฏฺจกฺกมฺภูจก-
รตนาณึ สกเตโชภาสิตานึ อहेลฺลํ ๑ เวรโน เมตฺตจิจฺจตฺตํ ปฏฺติลภีสุ ๑
อวีจิมฺหิ อคฺคึ นึพฺพายึ ๑ โลกนฺตเร อาโลโก อุตฺปาทึ ๑
นทีสุ ชลั น ปวตฺตติ ๑ มหาสมฺมุตฺเต มรฺตฺสทิสํ อุตฺกั
อโหสิ ๑ วาโต น วายึ ๑ อากาสปฺพพตฺรูกฺขคตา
สทฺถนา ภสฺสิตฺวา ปจวิคตา อहेลฺลํ ๑ จนฺโท อติโรจติ ๑

*เล่มที่ ๕ อจนฺรียพุกตมมสุตตวณฺณนา หน้า ๗๑๗

จตุตฺธิปาทาธคฺคสมฺมสุตฺตํ ปุพฺพนิมิตฺตํ ๑ ชลาณํ สติอุปฺภูจฺจํ
จตุสฺสตีปฺภูจฺจณปฏฺฐิลาภสฺส ปุพฺพนิมิตฺตํ ๑ วิเทสปกฺขณฺนนาวัน
สุปฺภูจฺจณสมฺปาปฺณนํ จตุปฺภูจฺจสมฺภิกาทธคฺคสมฺมสุตฺตํ ปุพฺพนิมิตฺตํ ๑
รตนานํ สกเตโชภาสิตตฺตํ ยํ โลกสฺส ธมฺโมภาสํ ทสฺเสตี ตสฺส
ปุพฺพนิมิตฺตํ ๑

เวรีนํ เมตฺตจิตฺตปฏฺฐิลาโก จตุพฺรหฺมวิหารปฏฺฐิลาภสฺส
ปุพฺพนิมิตฺตํ ๑ อวีจิมฺหิ อคฺคินิพฺพานํ เอกาทสอคฺคินิพฺพานสฺส
ปุพฺพนิมิตฺตํ ๑ โลกนฺตฺราโลโก อวิชฺชนฺธการํ วิธมิตฺวา ฌาณา-
โลกทสฺสนสฺส ปุพฺพนิมิตฺตํ ๑ มหาสมฺมุตฺตสฺส มชฺชรฺรตา นิพฺพาน-
รเสน เอกรสภาวสฺส ปุพฺพนิมิตฺตํ ๑ วาตสฺส อวายนํ ทฺวาสภูจฺจิ-
ทฺธิภูจฺจกตฺทินฺทนสฺส ปุพฺพนิมิตฺตํ ๑ สกฺขณานํ ปจฺจวิคฺคณํ มหาชนสฺส
โอบาทำ สุตฺวา ปาณฺเหตี สรณคฺคณสฺส ปุพฺพนิมิตฺตํ ๑ จนฺทสฺส
อติวิโรจฺนํ พหุชนกนฺตตาย ปุพฺพนิมิตฺตํ ๑ สุริยสฺส อญฺหสิต-
วิวชฺชนอตุสฺสุตา กายิกเจตฺติกสุขุปฺปตฺตติยา ปุพฺพนิมิตฺตํ ๑
เทวดานํ วิมานทฺวาเรสุ อปฺโปฏฺฐนาทฺธิ กิพฺนํ พุทฺธภาวํ
ปตฺวา อุทานํ อุทานสฺส ปุพฺพนิมิตฺตํ ๑ จาคฺคทฺธิปิกมฺหาเมฆสฺส
วสฺสนํ มหโต ธมฺมเวคฺควสฺสสฺส ปุพฺพนิมิตฺตํ ๑ ขุทาปีพฺนสฺส
อภาโว กายคฺคตาสติอมตปฏฺฐิลาภสฺส ปุพฺพนิมิตฺตํ ๑ ปีปาสา-
ปีพฺนสฺส อภาโว วิมุตฺติสฺสฺเสน สฺสจิตฺภาวสฺส ปุพฺพนิมิตฺตํ ๑
ทฺวารกฺวาฏฺฐานํ สยเมว วิวฺรณํ อฏฺฐจฺจกิกมคฺคทฺวารวิวฺรณสฺส

*เล่มที่ ๘ สุตตวคฺควณณา หน้า ๗๑๘

ปุพฺพนิมิตฺตํ ๑ รุกฺขานํ ปุพฺผผลคหณํ วิมุตฺติปุพฺเพหิ ปุพฺผิตฺตสฺส
จ สามณฺณผลภารภริตภาวสฺส จ ปุพฺพนิมิตฺตํ ๑ ทสฺสทสฺส-
โลกธาตฺวยา เอกชฺชมาตฺตา อริยทฺชชมาตฺตมาตฺตยา ปุพฺพนิมิตฺตฺตนิ
เวทิตพฺพํ ๑ อัย สมฺพหุลวโร นาม ๑

เอตฺถ ปณฺหิ ปุจฺจนฺติ ยทา มหาปุริโส ปจฺวิย
ปติฏฺฐหิตฺวา อุตฺตรากิโมโข กนฺตฺวา อาสภํ วาจํ ภาสฺติ ๑ ตทา
กึ ปจฺวิยา คโต ๑ อุทาหุ อากาเสน ๑ ทิสฺสมาโน คโต ๑ อุทาหุ
อทิสฺสมาโน ๑ อเจลกฺ คโต ๑ อุทาหุ อลงฺกตปฺปฏฺยคฺโต ๑ ททโร
หฺตฺวา คโต ๑ อุทาหุ มหุลโลม ๑ ปจฺฉาปี กึ ตาทีโสว อโหสิ
อุทาหุ ปน พาลทารโกติ ๑ อัย ปน ปโยหฺ เหฏฺฐา
โลหปาสาเท สงฺฆสนฺนิปาเต ติปิฏฺฐจฺจฺจฺลาภยตฺเถเรน วิสฺสชฺชิตฺ ๑
เถโร กิเรตฺถ นยติปุพฺเพกตกมฺมอิตฺสฺสรนินฺมมานวาทวเสน
ตฺนตฺ พหุลํ วตฺวา อวसानเ เอวํ พุยาภาสิ มหาปุริโส
ปจฺวิย คโต ๑ มหาชนสฺส ปน อากาเส คจฺจนฺโต วิย อโหสิ
ทิสฺสมาโน คโต ๑ มหาชนสฺส ปน อทิสฺสมาโน วิย อโหสิ ๑
อเจลกฺ คโต ๑ มหาชนสฺส ปน อลงฺกตปฺปฏฺยคฺโตว อุปฏฺฐาสิ ๑
ททโรว คโต ๑ มหาชนสฺส ปน โสฬสวสฺสทฺเทสิโก วิย
อโหสิ ๑ ปจฺฉา ปน พาลทารโกว อโหสิ น ตาทีโสติ ๑
เอวํ วุตฺเต ปริสา จสฺส พุทฺเธน วิย หฺตฺวา โภ
เถเรน ปโยหฺ กถิตฺติ อตฺตมฺนา อโหสิ ๑ โลกนฺตฺริกวโร
วุตฺตฺนโย เอว ๑

*เล่มที่ ๕ อจณรียพุกตธมมสุตตวณณนา หน้า ๗๑๕

วิทิตาติ ปากฎา หุตวาฯ ยถา หิ สาวกา นุหान-
มุขโรชนขาทนปิวนาทิกาลเอ อโนกาสกเต อตีตสงขารเอ นิปปเทเส
สมมสติตุ น สกโกนุติฯ โอกาสปตเตเยว สมมสนุติ น เอว
พุกุธาฯ พุกุธา หิ สตตทิวสพุกนุตเร ปวตตติตสงขารเอ อาทิโต
ปฏุจาย สมมสติตวา ติลกขณั อโรเปตวาว วิสสชเชนุติฯ เตถ
อวิปสสิตธมโม นาม นตถิ ตสฺมา วิทิตาติ อาหฯ เสถ
สพพตถ อุตตทานเมวาทิฯ

อจณรียพุกตธมมสุตตวณณนา นิฏฺฐิตาฯ

ตติยํฯ

พุกุทตถเอรจณรียพุกตสุตตวณณนา

เอวเม สุตนุติ พุกุทตถเอรจณรียพุกตสุตตํฯ ตตถ
พุกุโลติ ยถา ทวาวิสติ ทวตตีสาติอาทิมหิ วตตพเพ พาวีสติ
พาคตีสาติอาทินิ วุจฺจนุติฯ เอวเมว ทวิกุโลติ ทวุกุโลติ วา
วตตพเพ พุกุโลติ วุตตํฯ ตสฺส หิ เถรสฺส เทว กุถานิ
อเหตุํฯ

โส กิร เทวโลกา จวิตวา โกสมพินคเร นาม มหาเสฏฺฐิ-
กุเล นิพพตฺโตฯ ตเมนนํ ปญจเม ทิวเส เสถ นุหาเปตวา
คจฺจาคีฬ อักสุฯ ธาติยา (๑) ทารกํ อุกเก นิมฺมุชฺชนุมฺมุชฺชน-
วเสน กิพาเปนุติยา เอโก มจฺจโน ทารกํ ทิสฺวา ภกฺโข

*เล่มที่ ๕ สุตตตวคฺควณณา หน้า ๗๒๐

เม อยฺนุติ มณฺณมาโน มุขํ วิวริตฺวา อุปลโต ฯ ชาติ (๑) ทารกํ
ฉทุเทตฺวา ปลาตา ฯ มจฺโฉ ตํ คิลิ ฯ ปุณฺณวา สตุโต ทุกุขํ
น ปาปฺณิ ฯ สยฺนคพุกํ ปวิสิตฺวา นิปนฺโน วิย อโหสิ ฯ
มจฺโฉ ทารกสฺส เตเชน ตตฺตกปาลิ (๒) คิลิตฺวา ทยฺหมาโน
วีย เวเคน ตีสโยชนมคฺคิ คนฺตฺวา พาราณสินฺครวาสิโน มจฺฉ-
พฺนฺชสฺส ชาลิ ปาวิสิ ฯ มหามจฺฉา นาม ชาเล พทฺธา
ปหฺริยมาณา (๓) มรฺนฺติ ฯ อยิ ปน ทารกสฺส เตเชน ชาลโต
นีหตฺมตฺโตว มโต ฯ มจฺฉพฺนฺชา จ มหนฺตํ มจฺฉิ
ลภิตฺวา ผาเลตฺวา วิกุกิณฺนฺติ ฯ ตํ ปน ทารกสฺส อานฺุภาเวน
อผาเลตฺวา สกฺลเมว กาเชน หริตฺวา สหสฺเสน เทมาติ วทฺนฺตา
นคเร วิจฺริสุ ฯ โกจิ น คณฺหาติ ฯ

ตสฺมี ปน นคเร อปฺตฺตํ อสีติโกฏฺวิภวํ เสฏฺฐิจฺจํ
อตุลิตฺ ฯ ตสฺส ทฺวารมฺมูลํ ปตฺวา ก็ คเหตุวา เทถาติ วุตฺตา
กหาปณฺนฺติ อหํสุ ฯ เตหิ กหาปณฺิ ทตฺวา คหิโต ฯ
เสฏฺฐิจฺจฺริยาปี อยฺเณสุ ทิวเสสุ มจฺฉे น เกลายติ ฯ ตํ ทิวสิ
ปน มจฺฉิ ผลเก จเปตฺวา สยฺเมว ผาเลสิ ฯ มจฺฉณฺจ นาม
กฺจฺฉิตฺวา ผาเลนฺติ ฯ สวา ปน ปิฏฺฐิจฺโต ผาเลนฺติ มจฺฉกฺจฺฉิ
สุวณฺณวณฺณํ ทารกํ ทิสฺวา มจฺฉกฺจฺฉิ เม ปฺตฺโต ลทฺโชรฺติ
นาทํ นทิตฺวา ทารกํ อาทาย สามิกสฺส สนฺติกํ อคฺมาสิ ฯ

*เล่มที่ ๕ พกุกตฺตเถรจฺจนฺตฺตวณฺณนา หน้า ๗๒๑

เสฏฺฐิ ตาวเทว เภริ จราเปตฺวา ทารกั อาทาย รณฺโณ
สนฺตักั คนฺตฺวา มจฺจนฺจฺจนฺตฺต เม เทว ทารโก ลทฺโธ ๗ กิ
กโรมีติ อาท ๗ ปุณฺณวา เอส ๗ โย มจฺจนฺจฺจนฺตฺต อโรโค วสิ
โปเสหิ นนฺตฺติ ๗

อสุโสสิ โข อิตฺร กุลั พาราณสียั กิร เอกั เสฏฺฐิกุลั
มจฺจนฺจฺจนฺตฺต ทารกั ลภตฺตีติ ๗ เต ตตฺถ อคมํสุ ๗ อตฺตส มาตา
ทารกั อลงฺกริตฺวา กิพาปียมานั ทิสฺวาว มนาโป วตายั
ทารโกติ คนฺตฺวา ปวตฺตี อัจฺจิกุ ๗ อิตฺรา มยฺหํ ปุตฺโตติ
อาทิมาย ๗ กหนฺเต ลทฺโธติ ๗ มจฺจนฺจฺจนฺตฺต ๗ โน ตฺยหํ ปุตฺโต
มยฺหํ ปุตฺโตติ ๗ กหํ เต ลทฺโธติ ๗ มยา ทส มาเส กุจฺจนฺตฺต
ชาโรติ ๗ อถ นั นทฺยา กิพาปียมานั มจฺจนฺ คิลิตฺติ ๗ ตฺยหํ
ปุตฺโต อณฺเณน มจฺจนฺ คิลิตฺโต ภวิสฺสติ ๗ อัย ปน มยา
มจฺจนฺจฺจนฺตฺต ลทฺโธติ อุโภปี ราชกุลั อคมํสุ ๗ ราชยา อาท
อัย ทส มาเส กุจฺจนฺตฺต ชาโรติ อมาตา กาคู น
สกุทา ๗ มจฺจนฺ คณฺหนฺตฺตปิ วิกฺกยาทีนึ (๑) พหิ กตฺวา คณฺหนฺตฺต
นาม นตฺถิตฺติ มจฺจนฺจฺจนฺตฺต ลทฺชตฺต อยมฺปิ อมาตา กาคู
น สกุทา ๗ ทารโก อุภินฺนมฺปิ กุลานั ทายาท โหตุ ๗ อุโภปี
นั ชคฺคถาติ อุโภปี ชคฺคีสฺสุ ๗

วิญฺญตฺตํ ปตฺตสฺส ทฺวิสุปี นคเรสุ ปาสาทํ การเตวา

*เล่มที่ ๘ สุตตตวคฺคกถา หน้า ๗๒๒

นาฏกานิ ปจฺจุปฺภูจฺจาเปสฺสุ ฯ เอเกกสฺมี นคเร จตฺตารโ
มาเส วสตี ฯ เอกสฺมี นคเร จตฺตารโ มาเส วุตฺตสฺส
สงฺฆาฏฺฐนาวาย มณฺฑปปี การेतฺวา ตตฺถ นํ สทฺธิ นาฏกาหิ
อาโรเปนฺติ ฯ โส สมฺปตฺตี อนุภวมาโน อิตฺริ นคฺริ กจฺจติ ฯ
ตํ นคฺรวาสีโน นาฏกานิ อุปฺพทฺตมคฺคํ อคฺมํสุ ฯ เต
ปจฺจुकฺคนฺตฺวา ตํ ปรีวารेतฺวา อตฺตโน ปาสาทํ นยฺนติ ฯ
อิตฺรานิ นาฏกานิ นีวตฺตติตฺวา อตฺตโน นคฺรเมว กจฺจนฺติ ฯ
ตตฺถ จตฺตารโ มาเส วสตีตฺวา เตเนว นียาเมน ปฺน อิตฺริ
นคฺริ กจฺจติ ฯ เอวมสฺส สมฺปตฺตี อนุภวนฺตสฺส อสีติ วสฺसानิ
ปรีปฺณณานิ ฯ

อถ ภควา จาริกํ จรมาโน พาราณสี สมฺปตฺโต ฯ
โส ภควโต สนฺติเก ฌมฺมํ สุตฺวา ปฏฺฐิตทฺธสทฺโธ ปพฺพชิตฺวา
สตฺตาทาเมว ปุณฺธุชฺชโน อโหสิ ฯ อฏฺฐเม ปน โส (๑) สห
ปฏฺฐิสฺมฺภิทาหิ อรหตฺตํ ปาปฺณิ ฯ เอวมสฺส เทว กุลาณิ อหฺสิ
ตสฺมา พกฺกุโลติ สงฺขํ อคฺมาสีติ ฯ

ปุราณคิหิสฺหาโยติ ปุพฺเพ คิหิกาเล สหาโย ฯ อยมฺปิ
ทึฆายูโกว เถริ ปพฺพชิตํ ปสฺสิตฺตุํ กจฺจนฺโต อสีติเม วสฺเส
คโต ฯ เมถฺวโน ฌมฺโอมติ พาโล นคฺคสมณโก พาลปุจฺฉํ ปุจฺฉติ
น สาสนวจฺฉํ ฯ อิทานิ เถเรน ทินฺนนเย จิโต อิมฺหิ ปน
เตติ ปุจฺฉิ ฯ

*เล่มที่ ๕ พกุกตฺเถรจฺฉริยพฺภุตฺตฺตวณฺณา หน้า ๗๒๓

ยฺมปายสฺมาติอาทีนึ ปทานิ สพฺพวาเรสุ ฐมฺมสงฺคาห-
กตฺเถเรหิ นียเมตฺวา จปีตานิ ฯ ตตฺถ สณฺณา อุปฺปนฺนตฺตาว
วิตฺกฺโก กมฺมปถเกทโกติ ฯ เถโร ปนาห กสฺมา วิสุํ กโรธ
อุภยมฺเปตํ กมฺมปถเกทกเมวาทิ ฯ

คหปติจิวฺรนฺติ วสฺสวาสิกจิวฺริ ฯ สตฺถเณนาติ ปิปลิเกน ฯ
สูจียาติ สูจึ กเหตุวา สิพฺพิตภาวํ น สรามิติ อตฺโถ ฯ กจิน
จิวฺรนฺติ กจินจิวฺริ ฯ กจินจิวฺรมฺปิ หิ วสฺสวาสิกคตฺติกเมว
ตสฺมา ตตฺถ สิพฺเพตา ฯเป ฯ นาภิชานามิติ อาห ฯ

เอตฺตํ ปนสฺส กาลิ คหปติจิวฺริ อสาทิยนตฺส
ฉินฺทนสิพฺพนาทีนึ อกโรนตฺส กฺโต จิวฺริ อุปฺปชฺชติติ ฯ ทฺวีหิ
นคเรหิ ฯ เถโร หิ มหายสฺสสี ฯ ตสฺส ปฺตฺตชิตโร นตฺตปนตฺตกา
สฺขุมสาฎฺเณหิ จิวฺรานิ กาเรตฺวา รชาเปตฺวา สมฺกุเค
ปฺกฺจิปิตฺวา ปหิณฺนติ ฯ เเธรสฺส นฺหานกาเล นฺหานโกฏฺจเก
จเปนฺติ ฯ เถโร ตานิ นีวาเสติ เจว ปารุปติ จ ฯ
ปฺุราณจิวฺรานิ สมฺปตฺตปพฺพชิตานํ เทติ ฯ เถโร ตานิ
นีวาเสตฺวา จ ปารุปิตฺวา จ นวกมฺมํ น กโรติ ฯ กิณฺจิ อายฺุหนกมฺมํ
นตฺติ ฯ ผลสฺมาปตฺตี อปฺเปตฺวา นิสีทติ ฯ จตฺสู มาเสสุ
ปตฺเตสุ โลมกิลิฏฺจานิ โหนฺติ ฯ อถสฺส ปฺน เตเนว นียาเมน
ปหิณฺนิตฺวา เทนฺติ ฯ อจฺจตฺมาเส อจฺจตฺมาเส ปรีวตฺตตีติปิ
วทฺนฺติเยว ฯ

*เล่มที่ ๕ สุลยตวคคุณณา หน้า ๗๒๔

อนจฺริยเจตฺ เกรสฺส มหาปฺลยสฺส มหาภิกฺขุสฺส(๑)
สทสฺสทสฺสทสฺส ปฺริตปารมิสฺส ฯ อโศกธมฺมรณฺโณ กุณฺโปก
นิโคธฺสทฺเถโร ทิวสฺสทฺส ติกฺขทฺตฺตํ จิวฺรํ ปฺริวตฺเตสิ ฯ ตสฺส
หิ ติจิวฺรํ หตฺถิกฺขนฺนเช จเปตฺวา ปฺลยหิ จ คณฺฐสมฺมุคฺสเทหิ
ปฺลยหิ จ มาลาสมฺมุคฺสเทหิ สทฺธี ปาโตว
อาหริยิตฺถ ฯ ตถา ทิวา เจว สายณฺจ ฯ ราชา กิร
ทิวสฺสทฺส ติกฺขทฺตฺตํ สาทฺถเก ปฺริวตฺเตนฺโต เกรสฺส จิวฺรํ นิตฺนติ
ปฺจฺจิตฺวา อาม นิตฺนติ สุตฺวาว ปฺริวตฺเตสิ ฯ เถโรปิ น
ภณฺฑิกํ พนฺธิตฺวา จเปสิ ฯ สมฺปตฺตสพฺรหฺมจาริณํ อทาสิ ฯ
ตทา กิร สกฺลขมฺพฺทีเป ภิกฺขุสงฺฆสฺส เขญฺญเยน นิกฺโคธฺสเสว
สนฺตํ จิวฺรํ อโหสิ ฯ

อโห วต มํ โกจิ นิมฺนฺเตยฺยาติ กิ ปน จิตฺตสฺส
อนฺุปฺปาทนํ ภาริยํ ฯ อฺุปฺปนฺนสฺส ปฺหानนฺติ ฯ จิตฺตํ นาม
ลหฺกปฺริวตฺตํ ฯ ตสฺมา อนฺุปฺปาทนํ ภาริยํ ฯ อฺุปฺนปฺปหฺานมฺปิ
ภาริยเมว ฯ อนฺุตรมฺเรติ มหาสกุทฺทายิสฺสทฺเต (๒) อฺินฺุทขิลโต
ปฺญฺจาย อนฺุตรมฺรํ นาม ฯ อฺิธ นิมฺโปกทกปตฺนญฺจานโต ปฺญฺจาย
อฺิธิปฺเปตฺ ฯ กุโต ปนฺสฺส ภิกฺขา อฺุปฺปชฺชิตฺถาติ ฯ เถโร ทฺวิสฺ
นคเรสฺส อภิกฺขวาโต ฯ เคหทฺวารํ อาคตฺสเสวสฺส ปตฺตํ คเหตุวา
นानารสโกชนสฺส ปฺุเรตฺวา เทนฺติ ฯ โส ลทฺฐญฺจานโต

*เล่มที่ ๕ พกุกตฤทธจริยพุกตสุตตวณณา หน้า ๗๒๕

นิวัตตติ ฯ กตตกิจจกรณญจัน ปนสส นินพทเมว อโหสิ ฯ
อนุพยุชชนโตติ เถเรน กิร รูปะ นิमित्तํ คเหตุวา มาตุคาโม
น โอลกิตปฺพุโพ ฯ มาตุคามสฺส ชมฺมนฺติ มาตุคามสฺส
ฉปฺปลยจวาจาหิ ชมฺมํ เทเสตฺถํ วญฺญติ ฯ ปณฺหํ ปญฺเจน
กาถาสหสฺสมฺปิ วตฺถํ วญฺญติเยว ฯ เถโร ปน กปฺปิย
อกปฺปิยเมว น อกาสิ ฯ เขญฺเยน หิ กฺกุปลกตฺเถรานเมว ตํ
กมฺมํ โหติ ฯ กิกฺขุณฺอุปสฺสยฺนติ กิกฺขุณฺอุปสฺสยฺ ฯ ตํ ปน กิลาน-
ปฺจุจฺเจน กนฺตํ วญฺญติ ฯ เถโร ปน กปฺปิยเมว น อกาสิ ฯ
เอส นโย สพฺพตฺถ ฯ จุณฺเณนาติ โกสมฺภจฺจณฺณาทีนา ฯ คตฺต
ปริกมฺเมติ สริรสมฺพาหนกมฺเม. วิจาริตาติ ปโยชยิตา ฯ
กทฺทฺทฺหนมตฺตฺนฺติ กาวี ธเน คเหตุวา เอกํ จีรพินฺทํ ทฺทฺหน-
กาลมตฺตมฺปิ ฯ

เกน ปน การณเณ เถโร นีราพาโธ อโหสิ ฯ ปทฺมุตฺตเร
กิร ภควติ สตฺสสหสฺสภิกฺขุปรีวาเร จาริกํ จรมาเน หิมวติ
วิสฺรูกฺขา ปุปฺพีสุ ฯ กิกฺขุสตฺสสหสฺसानมฺปิ ตินฺนปฺปฺพกโรโค
อุปฺปชฺชติ ฯ เถโร ตสฺมี สมเย อิทฺธิมา ตาปโส โหติ ฯ
โส อากาเสน คจฺจนฺโต กิกฺขุสงฺฆํ ทิสฺวา โอตริตฺวา โรคํ
ปฺจุจฺจิตฺวา หิมวฺนฺตโต โอสธํ อหริตฺวา อทาสิ ฯ อุปฺปลิงฺฆน-
มตฺเตเนว โรโค วุปลมิ ฯ กสฺสปสฺสมฺมาสมฺพทฺชกาเลปี ปจฺม-
วปฺปทิวเส วปฺปี จเปตฺวา กิกฺขุสงฺฆสฺส ปรีโภคํ อคฺคิสาลํ

*เล่มที่ ๕ สุลลตวคคุณณา หน้า ๗๒๖

เจว วจจกฏี จ การตวา ภิกขุสงฆสส เกสชชวตตํ นิพนฺธํ
อิมินา กมฺเมน นีราพาโธ อโหสี ฯ อุกกฏฺจนเสชชโก ปเนส
อุกกฏฺจารณโก จ ตสฺมา นาภิชานามิ อปฺสฺเสนกํ อปฺสฺสยิตาติ-
อาทิมาน ๑

สรโณติ สกิลโส ฯ อณฺเวย อุทปาทีติ อนุปสมฺปนฺนสฺส
อณฺเณ พฺยาภาตุํ น วฏฺฐติ ฯ เถโร กสฺมา พฺยาภาสิ น
เถโร อหํ อรหติ อาห ๑ อณฺเวย อุทปาทีติ ปนาห ๑
อปิจ เถโร อรหติ ปากโฏ ฯ ตสฺมา เอวมาน ๑

ปพฺพชฺชนติ เถโร สยํ เนว ปพฺพาเชสิ น อุปสมฺปาเทติ ๑
อณฺเเวหิ ปน ภิกขุหิ เอวํ การาเปสิ ฯ อวาปรณฺ อาทายาติ
กฺุณจิกํ คเหตุวา ๑

นิสินฺนโกว ปรีนิพฺพายีติ อหํ (๑) ธรรมานปี น อณฺเวยสฺส
ภิกขุสฺส ภาโร อโหสี ฯ ปรีนิพฺพตฺสปี เม สรีริ ภิกขุสงฆสฺส
ปฺลิวโธ มา อโหสีติ เตโชธาตุํ สมาเป็นชิตฺวา ปรีนิพฺพายี ๑
สรีโรโต ชาลา อุกฺกหิ ฯ ฉวิมฺสโลหิตํ สปฺปี วิย ฌายมานํ
ปรีกฺขยํ คตํ ๑ สฺมณมกฺลสทิสสา ธาตุโยว อวสีสุ ๑
เสสํ สพฺพตฺถ ปากฺกเมว ๑ อิหํ ปน สุตตํ ทฺติยสงฺคเห
สงฺคีตฺนติ ๑

พกฺกตฺเตรจฺฉริยพฺกตฺตฺตวณฺณา นิฏฺฐิตา ๑

จตุตฺถิ ๑

ทนต์ภูมิสุตตวณณา

เอวมเม สุตนต์ิ ทนต์ภูมิสุตตํ ๑ ตตถ อรณญกุกิกายนต์ิ
ตสฺเสว เวพฺพนสฺส เอกสฺมี วิวิตฺตกุกาเน ปชานกมฺมิกานํ กิกฺขุณํ
อตุถาย กตเสนาสเน ๑ ราชกุมารโติ พิมฺพิสารสฺส ปฺตุโต
โอรสโม ๑

ผุเสยฺยชาติ ลเกยฺย ๑ เอกกุกตนต์ิ เอวํ ปฏฺิปนโน สฺมาปตฺตี
นาม ลกฺติ ๑ ฌานํ นาม ลกฺตีติ อิทํ มยา สุตนต์ิ
วทติ ๑ กิลมโถติ กายกิลมโถ ๑ วิหเสชาติ เสวว กิลมโถ
วฺตุโต ๑ ยถาสเก ติกฺกุเจยฺยาสีติ อตฺตโน อชานนโกกุกาเสยเว
ติกฺกุเจยฺยาสีติ ๑

เทเสสีติ จิตฺเตกุกตฺตํ นาม เอวํ ลกฺติ ๑ สฺมาปตฺตี เอวํ
นิพฺพตฺเตตีติ อปฺปนาอุปจาริ ปาเปตฺวา เอกกสิณปrikมมํ
กเถสิ ๑ ปเวเทตฺวาติ ปกาเสตฺวา ๑

เนกขมฺเมเน ฌาตพฺพนติ กามโต นิสฺสกฺกุณฺเนน ฌาตพฺพิ ๑
กามโต นิสฺสกฺกุณฺเ จิตฺเตน ปฺกุกเลเน เอกกุกํ นาม ชานิตพฺพนติ
อธิปฺปาเยเนตฺตํ วฺตุตฺตํ ๑ เสสานิ ตสฺเสว เววจนานิ ๑ กาม
ปrikกฺขณฺโตติ ทฺวิเชปี กาม ปrikกฺขมาโน ๑ หตฺถิทมฺมา
วา อสฺสทมฺมา วา โคทมฺมา วาติ เอตฺถ อทนต์หตฺถิทมฺมาทโย
วีย จิตฺเตกุกครหิตา ปฺกุกลา ทฺกฺกุพฺพา ทนต์หตฺถิทาทโย
วีย จิตฺเตกุกสมฺปฺนนา ๑ ยถา อทนต์หตฺถิทมฺมาทโย

*เล่มที่ ๘ สุตตวรรคคุณณา หน้า ๗๒๘

ภูฏาคารี ออกตวา ฐริ อณฑเขตตวา ทนตคมนัน วา คนตุ
ทนต์เหหิ วา ปตตพพหิ ภูมี ปาปฺณิตฺตุน สกฺโกนฺตฺติ ฯ เอวเมว
จิตฺเตกคฺคฺรหิตา สมฺปนฺนจิตฺเตกคฺเคหิ นินฺพพตฺติตฺตคฺคฺณ วา
นินฺพพตฺเตตฺตฺ ปตตภูมี วา ปาปฺณิตฺตุน สกฺโกนฺตฺติ ฯ
หตฺถวิลฺงฺมเกนาติ หตฺถเณน หตฺถํ กเหตุวา ฯ
ทิกฺกุเจยฺยนฺตฺติ ปสฺสิตฺตพพตฺตกํ ฯ อาวุโฏตฺติ อวาริตฺโต ฯ
นิวฺโฏตฺติ นินฺวาริตฺโต ฯ โอสฺสุโฏตฺติ โอนทฺโธ ฯ นาควนิกนฺตฺติ
หตฺถิปโทปเม (๑) นาควนจรโก ปฺริโส นาควนิกโกติ วุตฺโต ฯ อิธ
หตฺถิสิกฺขาย กุสโล หตฺถิ กเหตุํ สมตฺโต ฯ อติปสฺสิตฺตวาติ
ทิสฺวา ฯ เอตฺถเคธาติ เอตฺตฺสฺมี ปวตฺตเคธา ฯ สรสงฺกปฺปानนฺตฺติ
ชวานสงฺกปฺปานิ ฯ (๒) มนุสฺสกนฺเตสฺสุ สีเลสฺสุ สมาทปนาयाติ วตฺวา
ยถา นาโค อิตฺถิปฺริเสหิ กุมารกุมาริกาหิ โสณฺฑาทิสฺสุ กเหตุวา
อุปฺเภยมาโน วิการิ น กโรติ สฺขายติ ฯ ตทาเนน
มนุสฺสกนฺตานิ สีลานิ สมาทินฺนานิ นาม โหนฺตฺติ ฯ
เปมฺนียาติ ตาต ราชา เต ปสนฺโน มงฺคฺลหตฺถิกฺกุจฺจเนว
จเปสฺสตี ฯ ราชารหานิ โภชนาทินิ ลภิสฺสตีติ เอวรूपิ นาคเหหิ
ปิยาปิตพพกถา ฯ สฺสฺสฺสฺสตีติ ตํ เปมฺนียกถํ โสตฺถกาโม โหติ ฯ
ติณฺฆมาโสทกนฺตฺติ ตินฺฆมาสญฺเจว อุตฺถกญฺจ ฯ ตินฺฆมาสนฺตฺติ ฆมาสิตพพ
ตีณฺ ๑ ขาทิตพพนฺตฺติ อตฺโต ฯ

อนรุทฺธสุตฺตวณฺณา

เอวมเม สุตฺนฺติ อนรุทฺธสุตฺตํ ๑ ตตฺถ เอวมํหํสูติ ตสฺส
อุปาสกสฺส อผาสูกกาโล อโหสิ ๑ ตทา อุปฺสงฺกมิตฺวา เอวมํหํสู ๑
อปณฺณกนฺติ อวิราชิตํ ๑ เอกตฺถาติ อปฺปมาณาติ วา มหคฺคตาติ
วา ฌานเมว จิตฺเตกตฺตคตาเยว เอวํ วุจฺจตีติ อิมํ สนฺชายน
เอวมมํ ๑

ยวตฺตา เอกํ รุกฺขมฺลํ มหคฺคตฺนฺติ ผริตฺวา อธิมุจฺจิตฺวา
วิหริตีติ เอกรุกฺขมฺลปฺมาณญฺจานํ กสิณฺนิมิตฺเตน โอตฺถริตฺวา
ตสฺมี กสิณฺนิมิตฺเต มหคฺคตฺชฌานํ ผริตฺวา อธิมุจฺจิตฺวา วิหริตี ๑
มหคฺคตฺนฺติ ปนสฺส อาโกโค นตฺถิ ๑ เกวถํ มหคฺคตฺชฌานปฺ-
ปวตฺติวเสน ปเนตฺติ วุตฺตํ ๑ เอส นโย สพฺพตฺถ ๑ อิมินา โข
เอตํ คหปตี ปริยาเยนาติ อิมินา การเณน ๑ เอตฺถ หิ
อปฺปมาณาติ วุตฺตานํ พุรหฺมวิหารานํ นิมิตฺตํ น วญฺญูติ
อุคฺคฆาณฺนํ น ชายตี ๑ ตานิ ฌานานิ อภิญฺญานํ วา
นิโรธสฺส วา ปาทกานิ น โหนฺติ ๑ วิปฺสฺสนาปาทกานิ ปน
วญฺญูปาทกานิ ภาโวกฺกมฺนานิ จ โหนฺติ ๑ มหคฺคตาติ
วุตฺตานํ ปน กสิณฺชฌานานํ นิมิตฺตํ วญฺญูติ ๑ อุคฺคฆาณฺนํ
ชายตี ๑ สมตฺตีกฺกมา โหนฺติ ๑ อภิญฺญาปาทกานิ นิโรธปาทกานิ
วญฺญูปาทกานิ ภาโวกฺกมฺนานิ จ โหนฺติ ๑ เอวมิเม ชมฺมา
นानตฺถา ๑ อปฺปมาณา มหคฺคตาติ เอวํ นานาพฺยญฺชนา จ ๑

*เล่มที่ ๕ อนุรุทรสุตตวณณา หน้า ๗๓๑

อิทานิ มหคตตสมาปตติโต นีหริตฺวา ภาวปตฺติการณํ
ทสฺเสนโต จตฺสโต โข อิมาทิอาทิมาน ๑ ปริตฺตาภาติ ผริตฺวา
ชานนตฺสส อยมาโกโค อตฺถิ ๑ ปริตฺตาเกสฺ ปน เทเวสฺ นินฺพตฺติ-
การณํ ฌานํ ภาเวนโต เอวํ วุตฺโต ๑ เอส นโย สพฺพตฺถ ๑
ปริตฺตาภา สียา สงฺกิลิฏฺฐาภา โหนฺติ สียา ปริสฺสุทฺธาภา ๑
อปฺปมาณาภา สียา สงฺกิลิฏฺฐาภา โหนฺติ สียา ปริสฺสุทฺธาภา ๑
กถํ ๑ สฺวปฺมตฺเต วา สรราวตฺเต วา กสิณฺปริกมฺมํ กตฺวา
ปริตฺตาเก สฺมาปตฺตี นินฺพตฺเตตฺตฺวา ปญฺจหาการเหิ อัจฉณ-
วสิภาโว ปจฺจนิกมฺมานํ สฺกุจฺจ อปริสฺสชิตฺตฺตา ทฺพฺพลเมว
สฺมาปตฺตี วพฺลชิตฺวา อปฺปคฺคชฺฌาเน จิโต กาลํ กตฺวา
ปริตฺตาเกสฺ นินฺพตฺตติ ๑ วณฺโณ ปนสฺส ปริตฺโต เจว โหติ
สงฺกิลิฏฺโจ จ ๑ ปญฺจหิ ปนาการเหิ อัจฉณวสิภาโว
ปจฺจนิกมฺมานํ สฺกุจฺจ ปริสฺสชิตฺตฺตา สฺวิสฺสุทฺธํ สฺมาปตฺตี
วพฺลชิตฺวา ปคฺคชฺฌาเน จิโต กาลํ กตฺวา ปริตฺตาเกสฺ
นินฺพตฺตติ ๑ วณฺโณ ปนสฺส ปริตฺโต เจว โหติ ปริสฺสุทฺโ
จ ๑ เอวํ ปริตฺตาภา สียา สงฺกิลิฏฺฐาภา โหนฺติ สียา
ปริสฺสุทฺธาภา ๑ กสิณฺ ปน วิปฺลปริกมฺมํ กตฺวา สฺมาปตฺตี
นินฺพตฺเตตฺตฺวา ปญฺจหาการเหิ อัจฉณวสิภาโวติ สพฺพิ
ปฺริมสทิสเมว เวทิตพฺพิ ๑ เอวํ อปฺปมาณาภา สียา สงฺกิลิฏฺฐาภา
โหนฺติ สียา ปริสฺสุทฺธาภาติ ๑

*เล่มที่ ๕ สุลลตวคคุณณา หน้า ๗๓๒

วณณานนตุนติ สรีรวณณสุส นานตติ ๑ โน จ
อาภานานตุนติ อาโลกนานตติ น ปณณายตีติ ๑ อจจิ-
นนานตุนติ ที่มรสสุสอณฺณวลวเสน อจจिया นานตติ ๑

ยตถ ยตถาติ อูยยานวิมานกปปรุกขนทีตีโรปกุขรณตีเรสุ
ยตถ ยตถ ๑ อภินิวิสนตีติ วสนตี ๑ อภिरมนตีติ รมนตี น
อูกกณฺจนตี ๑ กาเชนาติ ยากุภตตเตลผาณิตมจณมัสกาเชสุ เยน
เกนจิ กาเชน ๑ กาเจนาตีปี ปาโง ๑ อยเมว อตุโถ ๑

ปิฏเกนาติ ปจฺฉิยา ๑ ตตถ ตตฺถเววาติ สปป์มธฺฐผาณิตาทีน
สุลลภูจกถาโต โลณปฺฐติมจฺฉาทีน อุสฺสนนฺภูจกถานํ นีตา ปุพฺเพ อมฺหากํ
วสนนฺภูจกถานํ ผาสุกํ ๑ ตตถ สฺขํ วสิมฺหา ๑ อิธ โลณํ วา
โน (๑) พาทตี ๑ ปฺฐติมจฺฉกนฺโธ วา สีสโรกํ อฺปปาเทตีติ เอว
จิตฺติ อนฺปปาเทตฺวา ตตถ ตตฺถเวว รมนตี ๑

อาภาติ อาภาสมฺปนฺนา ๑ ตทงฺเกนาติ ตสฺสา ภวฺปปตฺติยา
องฺเคน ๑ ภวฺปปตฺติการณฺนาติ อตุโถ ๑ อิทานิ ตํ การณํ
ปุจฺฉนฺโต โโก นฺ โข ภนฺเตติอาทิมาห ๑

กายทฺฐจฺฉลนตี กายาลลียภาโว ๑ ฉายโตติ ชลโต ๑
ที่มรสตติ โข เมติ เถโร กิร ปารมิโย ปุเรนฺโต
อิสิปฺพพฺพชฺชํ ปุพฺพชิตฺวา สมาปตฺตี นิพฺพตฺเตตฺวา นีรนฺตรํ
ตีณิ อตฺตภาวสฺตานิ พุรฺหมฺโลเก ปฏฺฐิตฺถิ ๑ ตํ สนฺธาเยวมาห (๒)
วฺตุตฺตมฺปี เจตํ

๑ สี. โลณวาโต ๑ ๒ ม. ตํ สนฺธาเยตํ ๑

*เล่มที่ ๕ อุปกภิเลสสุตตวณณา หน้า ๘๓๓

อพูโพกิณณํ ตีณิ สติ ยํ ปพพชํ อธิปพพชํ
อสงขตํ กเวสนโต ปุพเพ สญจริตํ มมาติ ฯ

เสถํ สพพตถ อุตตทานเมวาติ ฯ

อนรุทฐสุตตวณณา นิฏฐิตา ฯ

สตุตมํ ฯ

อุปกภิเลสสุตตวณณา

เอวมเม สุตนติ อุปกภิเลสสุตตํ ฯ ตตถ เอตทโวจาติ
เนว เกทาธิปปาเยน น ปียกมยตาย ฯ อถขุवासส เอตทโหสิ
อิเม ภิกขุ มม วจันํ คเหตุวาน โอรมิสฺสนติ ฯ พุทฺธา จ
นาม หิตานุกมฺปกา ฯ อทฺธา เนสํ(๑) ภควา เอกํ การณํ
กเถสฺสติ ฯ ตํ สุตฺวา เอเต โอรมิสฺสนติ ฯ ตโต เตสํ ผาสฺวิหาโร
ภวิสฺสตีติ ฯ ตสฺมา เอตํ อิธ ภนฺเตติอาทิวจนมโวจ ฯ มา
ภณฺฆนฺนติอาทิสฺส อกตฺถาติ ปาจเสสํ คเหตุวา มา ภณฺฆนํ
อกตฺถาติ เอวํ อตฺถโถ ทฏฺฐพฺโพ ฯ อถยตโรติ โส กิร ภิกขุ
ภควโต อตฺถกาโม ฯ อยํ กิรฺสฺส อธิปฺปาโย อิเม ภิกขุ
โกธาภิกฺขตา สตุถ วจันํ น คณฺหนติ ฯ มา ภควา เอเต
โอวทฺนโต กิลมิตี ฯ ตสฺมา เอวมาห ฯ

ปิณฺฑาย ปาวีสีติ น เกวลํ ปาวีสิ ฯ येनปี ชเนน น ทิฏฺฐโ
โส มํ ปสฺสตุตีปี อธิฏฺฐาสิ ฯ กิมตถํ อธิฏฺฐาสิตี ฯ เตสํ

๑ ม. อฏฺฐาเนมํ ฯ

*เล่มที่ ๕ สุตตวรรคคุณณา หน้า ๗๓๔

ภิกขุณฺ ๓ ทมนตฺถํ ๑ ภควา หิ ตทา ปิณฺฑปาตปฏิกฺกนฺโต
 ปุณฺณสทฺโท สมชโนติอาทิกถา ภาสิตฺวา โกสมฺพิโต พาลก-
 โลกการคามํ คโต ๑ ตโต ปาจิณฺวสมิกทายํ ๑ ตโต ปาติเลยฺยก-
 วนสณฺฑํ คนฺตฺวา ปาติเลยฺยกหตฺถินาเคน อุปฺภูจฺหิยมาโน เตมาสํ
 วสิ ๑ นครวาสินฺปิ สตุถา วิหาริ คโต ๑ กจฺฉาม ฌมฺมส-
 วนายาติ คนฺธปฺปฬหตฺถา วิหาริ คนฺตฺวา กหิ ภนฺเต สตุถาติ
 ปุจฺฉิสฺสุ ๑ กหิ ตฺมุเห สตุถาริ ทกฺขถ ๑ สตุถา อิเม ภิกฺขุ
 สมกฺเค กริสฺสามิตี อากโต ๑ สมกฺเค กาคู อสกฺโกนฺโต
 นิกฺขมิตฺวา คโตติ ๑ มยํ สตมฺปิ สหสฺสมฺปิ ทตฺวา สตุถาริ
 อานตฺถุ น สกฺโกม ๑ โส โน อยาจิตฺ สยเมว อากโต ๑ มยํ
 อิเม ภิกฺขุ นิสฺสาย สตุถุ สมฺมุขา ฌมฺมกถํ โสตุํ น ลภิมฺหา
 อิเม สตุถาริ อุทฺทิสฺส ปพฺพชิตา ๑ ตสฺมิมฺปิ สามกฺคิ กโรนฺเต
 สมกฺคา น ชาตา ๑ กสฺส (๑) วจฺนํ กริสฺสนฺติ ๑ อถิ น อิเมสํ
 ภิกฺขา ทาทพฺพาติ สกฺลนฺนเร ทณฺฑํ จปฺยิสฺสุ ๑ เต ปุณฺทิวเส
 สกฺลนฺคริ ปิณฺฑาย จริตฺวา กฺกฺจฺจฺจฺมตฺตมฺปิ ภิกฺขํ อลภิตฺวา
 วิหาริ อากมฺสฺสุ ๑ อุปาสกาปี เต ปุณฺ อหํสฺสุ ยาว สตุถาริ
 น ขมาเปถ ๑ ตาว โว อิทเมว ทณฺฑกมฺมฺนฺติ ๑ เต สตุถาริ
 ขมาเปสฺสามาติ ภควติ สาวตฺถิยํ อนุปฺปตฺเต ตตฺถ อคมฺสฺสุ ๑
 สตุถา เตสํ อฏฺฐารส เกทกรวตฺถุณิ เทเสสฺสิติ อยเมตฺถ
 ปาติมุตฺตกถา ๑

*เล่มที่ ๕ อุปกุกิเลตสตุตตวณณนา หน้า ๘๓๕

อิทานิ ปุณฺณสทฺโหติอาทิกถาสฺ ปุณฺณ มหา สทฺโห
 อสฺสาติ ปุณฺณสทฺโห ฯ สมชโนติ สมานิ เอกสทฺโห ชโน ฯ สทฺโห
 วายิ ภูณฺทนาการชโน สมนุตโต สทฺทนิจฺจเรณ ปุณฺณสทฺโห
 เจว สทฺโห จาติ วุตฺตํ โหติ น พาลิ โกจิ มณฺณถาติ
 ตตร โกจิ เอโกปิ อหิ พาลิ น มณฺณติ ฯ สทฺเพปิ ปณฺฑิต-
 มานินฺนเยว นานุญิ กิโย อมณฺณรฺนฺติ โกจิ เอโกปิ อหิ
 พาลิ จ น มณฺณิ ฯ กิโย จ สงฺฆสมฺมิ กิชฺชมาเน อณฺณมปิ
 เอกิ มยฺหิ การณา สงฺโฆ กิชฺชตีติ อิทํ การณํ น
 มณฺณตีติ อตฺถิ ฯ

ปริมฺภูจาทิ มฺภูจสฺสติโน ฯ วาจาโคจรภาณินฺนติ ภาการสฺส
 รสฺสาเทโส กโต ฯ วาจาโคจราว น สติปฺภูจานโคจรา ฯ ภาณิน
 จ (๑) กถิ ภาณิน ฯ ยาวิจฺจนฺติ มุขายามิ ยาว มุขิ ปสาเรตุ
 อิจฺจนฺติ ฯ ตาว ปสาเรตฺวา ภาณิน ฯ เอโกปิ สงฺฆการเวณ
 มุขสงฺโกจณิ น กโรตีติ อตฺถิ ฯ เยน นีตาติ เยน กลเณ
 อิมิ นิลลชฺชภาวํ นีตา น ตํ วิหฺวติ น ตํ ชานนฺติ
 เอวํ สาทินโว อยฺนฺติ ฯ

เย จ ตํ อุปนยฺหนฺตีติ ตํ อุกุโกจฺจนิ มนฺติ อาทิกิ
 อาการิ เย อุปนยฺหนฺติ ฯ สนนฺตโนติ โปราโณ ฯ

ปเรติ ปณฺฑิตฺเต จเปตฺวา ตโต อณฺณเเว ภูณฺทนาการกา
 ปเร นาม ฯ เต เอตฺถ สงฺฆมชฺเฒ กลหิ กโรนฺตา มยิ

*เล่มที่ ๕ อุปกติกเสตตตวณณนา หน้า ๘๓๘

เอโก จริ น จ ปาปานิ อกาสิ ฯ ยถา จ ปาลีเลยยโก

เอวํ เอโก จเร น จ ปาปานิ กยิราติ วุตฺตํ โหติ ฯ

พาลกโณณการคาโมติ อุปาลิหปติสฺส โภคคาโม ฯ (๑)

เตนุปรสงฺกมิตฺติ กสฺมา อุปสงฺกมิ ฯ คณฺเ กิรสฺส อาทิณฺวํ

ทิสฺวา เอกวิหารี ภิภุํ ปรสฺสิตุกามตา อุทปาติ ฯ ตสฺมา สีตาทีหิ

ปีพีโต อุณฺหาทีนํ ปตฺถยมาโน วิย อุปสงฺกมิ ฯ ฐมฺมียา

กถายาติ เอกีภาเว อานิสฺสปรภฺทิสฺสยุตฺตาย ฯ เยน ปาจันวํสทาโย

ตตฺถ กสฺมา อุปสงฺกมิ ฯ กลหการเก กิรสฺส ทิฏฺฐาทีนวโต

สมคฺควาสิโน ภิภุํ ปรสฺสิตุกามตา อุทปาติ ฯ ตสฺมา สีตาทีหิ

ปีพีโต อุณฺหาทีนํ ปตฺถยมาโต วิย ตตฺถ อุปสงฺกมิ ฯ อายสฺมา

จ อนฺรุทฺโธติอาทิ วุตฺตนยเมว ฯ

อตุถิ ปน โวติ ปจฺฉิมปฺจฺฉาย โลกุตฺตรฐมฺมํ ปฺจฺฉเยย ฯ

โส ปน เถรานํ นตฺถิ ฯ ตสฺมา ตํ ปฺจฺฉิตฺตํ น ยุตฺตนฺตฺติ

ปริกมฺโมภาสํ ปฺจฺฉตฺติ ฯ โอภาสํเยว สลฺยชานามาติ ปริกมฺโมภาสํ

สลฺยชานาม ฯ ทสฺสนนฺจ รูปานนฺตฺติ ทิพฺพจกฺขุณา รูปทสฺสนนฺจ

สลฺยชานาม ฯ ตนฺจ นิमितฺตํ น ปฏฺวิชฺฌามาติ ตนฺจ

การณํ น ชานาม ฯ เยน โน โอภาโส จ รูปทสฺสนนฺจ

อนฺตรธายติ ฯ

ตํ โข ปน โว อนฺรุทฺธา นิमितฺตํ ปฏฺวิชฺฌิตพฺพนฺตฺติ

๑ ม.โณณการคาโม ฯ

*เล่มที่ ๕ สุตตตวคฺควณณา หน้า ๗๓๘

ตํ โว การณํ ชานิตพฺพํ ๑ อหฺมปิ สฺทนต์ิ อนุรฺรทฺธา ตฺเมห
กี นฺ อพฺุเลศฺสนฺติ ๑ อหฺมปิ อิมฺหิ เอกาทสฺหิ อฺุปกฺกิลเสหิ
อาพฺุสิตฺปฺพุโพติ ทสฺเสตฺตํ อิมํ เทสนํ อารภิ ๑ วิจิจฺจนา โข
เมตฺติอาทิสฺุ มหาศตฺตสฺส อาโลกํ วทฺุฒตฺวา ทิพฺพจฺกขฺุณา
นानาวิธานิ รฺูปานิ ทิสฺวา อิทํ นฺุ โข กี อิทํ นฺุ
โข กิณฺติ วิจิจฺจนา อฺุทปาติ ๑ สฺมาธิ จวีติ ปฺริกมฺมสฺมาธิ
จวิ ๑ โอภาโสติ ปฺริกมฺโมภาโสปี อนุตฺตรชยิ ๑ ทิพฺพจฺกขฺุณาปี
รฺูปี น ปสฺสฺสิ ๑ อมนฺสิกาโรติ รฺูปานิ ปสฺสฺโต วิจิจฺจนา
อฺุปฺปชฺชติ ๑ อิทานิ กิณฺจิ น มนฺสิกริสฺสามิตฺติ อมนฺสิกาโร
อฺุทปาติ ๑

 ฉินฺมิทฺุชฺนฺติ กิณฺจิ อมนฺสิกรฺุณฺตสฺส ฉินฺมิทฺุชฺ อฺุทปาติ ๑

 ณฺมิทฺตตฺตฺนฺติ หิมนฺวตฺาภิมฺขํ อาโลกํ วทฺุฒตฺวา

ทานวรฺกขสอชฺคราทโย อทฺุทส ๑ อถสฺส ณฺมิทฺตตฺตํ อฺุทปาติ ๑

อฺุพฺพิลนฺติ มยา ทิฏฺุจภยํ ปกตฺิยา โอโลกฺยมนํ นตฺถิ

อทิฏฺุเจ กิณฺนาม ภยนฺติ จินฺตยฺโต อฺุพฺพิลาวิตตฺตํ อฺุทปาติ ๑

สทฺิเทวาทิ เอกปฺุปฺโยเคนว ปณฺจ นฺธิกฺุมฺภิโยปี ปสฺเสชฺช ๑

 ทฺุฏฺุจฺลนฺติ มยา วีริยํ คาพฺุหํ ปคฺคหิตํ ๑ เตน เม

อฺุพฺพิลํ อฺุปฺปนฺนฺติ วีริยํ สฺติถิลมกาสิ ๑ ตโต กายทฺุโร

กายทฺุฏฺุจฺลํ กายาลสฺสิยํ อฺุทปาติ ๑

 อจฺุจาทฺุทฺุวีริยนฺติ มม วีริยํ สฺติถิลํ กโรโต ทฺุฏฺุจฺลํ อฺุปฺปนฺนฺติ

*เล่มที่ ๕ อุปกุกเกสสุตตวณฺณนา หน้า ๘๓๕

ปฺน วีริยํ ปคฺคณฺหโต อจฺจารทฺธวีริยํ อุทปาที ๑ ปตเมยฺยาติ
มเรยฺย ๑

อติสฺนวีริยฺนฺติ มม วีริยํ ปคฺคณฺหโต เอวํ ชาตฺนฺติ ปฺน
วีริยํ สฺติถฺลํ กโรโต อติสฺนวีริยํ อุทปาที ๑

อภิชปฺปาติ เทวโลกาภิมุขํ อาโลกํ วฑฺฒเตตฺวา เทวสงฺฆํ
ปสฺสโต ตณฺหา อุทปาที นานตฺตสณฺณชาติ มยฺหํ เอกชาติกํ
รูปํ มนสิกรโณตฺตสฺส อภิชปฺปา อุปฺปนฺนา นานาวิชรูปํ
มนสิกริสฺสามิตฺติ กาเลน เทวโลกาภิมุขํ วฑฺฒเตตฺวา นานา-
วิธานิ รูปานิ มนสิกรโโต นานตฺตสณฺณา อุทปาที ๑

อตินิชฺฌายิตตฺตฺนฺติ มยฺหํ นานาวิธานิ รูปานิ
มนสิกรโณตฺตสฺส นานตฺตสณฺณา อุทปาที ๑ อิกฺกุจฺจํ วา อนิกฺกุจฺจํ
วา เอกชาติกเมว มนสิกริสฺสามิตฺติ ตถา มนสิกรโโต
อตินิชฺฌายิตตฺตํ รูปํ อุทปาที ๑

โอภาสฺนนิมิตฺตํ มนสิ กโรมิตฺติ ปริกฺกมฺโฆภาสเมว มนสิกรโรมิ ๑
น จ รูปานิ ปสฺสามิตฺติ ทิปฺพจกฺขุณา วิสยรูปเมว มนสิกรโรมิ ๑

ปฺริตฺตณฺเจว โอภาสฺนฺติ ปฺริตฺตกฺกฺขุจฺจเน โอภาสํ ๑
ปฺริตฺตานิ จ รูปานีติ ปฺริตฺตกฺกฺขุจฺจเน รูปานิ ๑ วิปฺริยาเยน ทฺตฺติย-
วาโร เวทิตฺตฺตฺโป ๑ ปฺริตฺโต สฺมาธิติ ปฺริตฺตโก ปริกฺกมฺโฆภาโส ๑
โอภาสฺปฺริตฺตํ (๑) หิ สฺนฺชาย อธิ ปริกฺกมฺมสฺมาธิ ปฺริตฺโตติ
วฺตุโต ๑ ปฺริตฺตํ เม ตสฺมี สฺมเยติ ตสฺมี สฺมเย ทิปฺพจกฺขุเมปฺปี

พาลปณฺฑิตสุตฺตวณฺณา

เอวมฺเม สฺตฺตฺตฺติ พาลปณฺฑิตสุตฺตํ ๑ ตตฺถ พาลลฺกฺษณานีติ
พาลโถ อฺยฺนฺตฺติ เอเตหิ ลกฺขฺยิตฺติ ฌายตีติ พาลลฺกฺษณานิ ๑
ตฺตานฺว ตสฺส สลฺยฺชานนการณานีติ พาลนินฺตฺตานิ ๑
พาลสฺส อปทานานีติ พาลापทานานิ ๑ ทฺวจฺฉินฺตฺติจฺฉินฺตฺติ
จฺฉินฺตฺยฺนฺโต อภิชฺฉาพฺยาปาทมิจฺฉาทสฺสนวเสน ทฺวจฺฉินฺตฺติเมว
จฺฉินฺเตติ ๑ ทฺพฺภาสิตภาสีติ ภาสมาโนปี มฺสาวาทาทิเกทํ
ทฺพฺภาสิตเมว ภาสติ ๑ ทฺกกฺกฺกมฺมการีติ กโรนฺโตปี ปาณาติ-
ปาตาทิรเสน ทฺกกฺกมฺมเมว กโรติ ๑ ตตฺตร เจติ ยตฺถ นิสินฺโน
ตสฺสํ ปริสฺติ ๑ ตชฺชํ ตสฺสาร์ปฺนฺติ ตชฺชชาติกํ ตทฺนฺจฺฉวิกํ
ปฺลฺยจฺฉนํ เวรานํ ทิฏฺฐชฺฉมฺมิกสมฺปรายิกอาทินวปฺปฺฐิสฺสฺยตฺตฺตฺติ
อธิปฺปาโย ๑ ตตฺตราติ ตาย กถาย กจฺฉมฺมานาย ๑ พาลนฺตฺติอาทินิ
สฺสามิอฺตฺเต อฺปฺโยคฺวจฺฉนํ ๑

โถลมฺพฺนฺตฺติ อฺปฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺก ๑ เสสฺปททฺวํยํ ตสฺเสว เววจฺฉนํ ๑
โถลมฺพฺนาทิกอาเรน หิ ตานิ อฺปฺกฺกฺกฺกฺก ๑ ตสฺมา เอวํ วุตฺตํ ๑
ปฺจฺฉวียา โถลมฺพฺนฺตฺติ ปฺจฺฉวิตฺเต ปตฺตฺตรนฺตฺติ ๑ เสสฺปททฺวํยํ ตสฺเสว
เววจฺฉนํ ๑ ปตฺตฺตรณากาโรเยว เหส ๑ ตตฺตร ภิกฺขเว พาลสฺสาติ
ตสฺมี อฺปฺกฺกฺกานากาเร อาปาลกฺเต พาลสฺส เอวํ โหติ ๑

เอตทวโวจาติ อฺนฺสฺนฺชฺฉิกฺสโล ภิกฺขุ นิริยสฺส อฺปฺมา กาคฺคํ
น สกฺกาติ น ภควา วทติ น สฺกฺราติ ปน วทติ

*เล่มที่ ๕ สุตตตวคฺควณณา หน้า ๗๔๒

น สุกฺริ ปน สกฺกา โหติ กาคฺ์ ๑ หนฺทาหิ ทสพลฺลํ อุปมํ
การาเปมีติ จินฺเตตฺวา เอตํ สกฺกา ฆนฺเตติ วจฺนํ อโวจ ๑
หนฺเยยฺยุนฺติ วินิวิชฺฌิตฺวา คมนวเสน ยถา เอกสฺมี จาเน เทว
ปหารา นิปตฺนฺติ ๑ เอวํ หนฺเยยฺ์ ๑ เตนฺสฺส เทว วณฺมุขสตานิ
โหนฺติ ๑ อิตฺ อุตฺตริปิ เอสฺว นโย ๑

ปาณิมตฺตฺนฺติ อนุโตมฺกุจฺยิ สณฺจหนฺมตฺตํ ๑ สงฺขมฺปิ น
อุเปตีติ คณฺนมตฺตมฺปิ น กจฺจติ ๑ กลภากมฺปีติ สติมํ กลลฺลํ
สทฺสฺสิมํ สตสทฺสฺสิมํ วา กลลฺลํ อุปกจฺจตีติปิ วตฺตพฺพตํ น
อุเปติ ๑ อุปนิชฺฌมฺปีติ อุปนิชฺฌเขปนมตฺตมฺปิ น อุเปติ ๑ โอลิเกนฺตฺสฺส
โอลิเกิตมตฺตมฺปิ นคฺติ ๑ ตตฺตํ อโยชิตนฺติ ติกาวุตฺตํ อตฺตภาวํ
สมฺปชฺชชฺลิตาย โลหปฺจวิยา อุตฺตทานกํ นิปชฺชาเปตฺวา ตสฺส ทกฺขิณ-
หตฺเต ตาลปฺปมาณํ อยสฺสํ ปเวเสนฺติ ๑ ตถา วามหตฺถาทิสฺสุ
ยถา จ อุตฺตทานกํ นิปชฺชาเปตฺวา ๑ เอวํ อฺเรนฺปิ ทกฺขิณปฺสฺเสนฺปิ
วามปฺสฺเสนฺปิ นิปชฺชาเปตฺวา ตํ กมฺมการณํ กโรนฺติเยว ๑
สํเวเสตฺวาติ สมฺปชฺชชฺลิตาย โลหปฺจวิยา ติกาวุตฺตํ อตฺตภาวํ
นิปชฺชาเปตฺวา ๑ กุจฺจาริหิตี มหตีหิ เคหสฺส เอกปฺกฺขณฺทนฺมตฺตาทิ
กุจฺจาริหิ ตจฺจนฺติ ๑ โลหิตํ นทํ หุตฺวา สนฺทติ ๑ โลหิตํ
ปฺจวิโต ชาลา อฺกฺกุจฺจิตฺวา ตจฺจิตฺกฺกุจฺจานํ คณฺนหนฺติ ๑ มหาทกฺกํ
อุปฺปชฺชติ ๑ ตจฺจนฺตา ปน สุตฺตาทตํ กริตฺวา ทารุ วีย
อฺกฺกุจฺจสมฺปิ จพฺสมฺปิ กโรนฺติ ๑ วาสีหิตี มหาสฺปฺปมาณวาสีหิ ๑

*เล่มที่ ๕ พาลปณทิตสูตตวณณนา หน้า ๓๔๓

ตาทิ ตจจุนตา ตจโต ยาว อฏฐินี สณิกัม ตจจุนติ ฯ ตจจุนตี
ตจจุนตี ปฏฐิปากตีกัม โหติ ฯ รเถ โยเชตฺวาติ สทฺฐี ยุกโยคตฺปณฺจจก-
กฺุพฺพรปาจนเหติ สพฺพโต สมฺปชฺชลิเต รเถ โยเชตฺวา ฯ มหนฺตุนติ
มหากฺุฏฐาคารปฺปมาณํ ฯ อารोเปเนตฺติติ สมฺปชฺชลิเตหิ อยมุคฺคเรหิ
โปเถนฺตา อารोเปเนติ ฯ สกิมฺปิ อุกฺุชฺชนติ สฺุปกฺุฏฐิตาย อุกฺุชฺชลิยา
ปฏฺุชิตตตณฺฑุลา วีย อุกฺุชฺช อโร ติริยญจ คจฺจติ ฯ

ภากโส มิโตติ ภากะ จเปตฺวา จเปตฺวา วิกตฺโตติ ฯ
ปริยญฺโตติ ปรีกฺุชิตฺโตติ ฯ อยฺสาติ อฺุปริ อยฺปฏฺุณฺเณ ฉาทิโต ฯ

สมนฺตา โยชนสฺตํ ฝริตฺวา ติฏฺฐตฺติติ เอว ฝริตฺวา
ติฏฺฐติ ฯ ยถา สมนฺตา โยชนสฺเต จาเน จตฺวา โอโลเกนฺตสฺส
อกฺุชฺชินิ ยกมโลพกา วีย นิกฺุชฺชนติ ฯ น สฺุกรรา อกฺุชาเนน
ปาปฺุณฺตีตฺตุนติ นิรโย นาม เอวมฺปิ ทฺุกฺุชฺชิติ วสฺสสฺตํ วสฺสสฺสสฺส
กเถนฺเตนาปี มตฺถกัม ปาเปตฺวา กเถตฺตํ น สฺุกรราติ อตฺุโถ ฯ

ทนฺตุลเลทฺทกฺุณฺตี ทนฺเตหิ อฺุลฺเลทฺทิตฺวา (๑) ลฺุณฺจิตฺวาติ วฺุคฺตํ
โหติ ฯ รสาโทติ รสเคเรน ปรีกฺุชฺชิตฺโรติ ฯ

อณฺุณมณฺุณชาทิกาทิ อณฺุณมณฺุณชาทณฺํ ฯ

ทฺุพฺพณฺุณเณติ ทฺุรูโป ฯ ทฺุทฺุทฺุสสิโกติ ทารกานํ ภายาปนฺตํ
กตฺยอกฺุชฺช วีย ทฺุทฺุทฺุสโส ฯ โอโกณฺุณเณติ ลกฺุณฺฑทโก ปวีณฺุชฺชิตฺติโว
มโหทโร ฯ กาเณติ เอกกฺุชฺชิกาเณ วา อุกฺุชฺชิกาเณ วา ฯ กฺุณฺเณติ

*เล่มที่ ๘ สุตตวคคณณนา หน้า ๗๔๔

เอกหตถกณิ วา ๑ อุภยถกณิ วา ปกขหโตติ (๑) ปิจสปปิ ๑

โส กาเยนาติ อิทมสฺส ทุกขานุปนฺนทสฺสนตฺถํ อารทฺธํ ๑

กถิกคเหนาติ ปราชเยน ๑ อธิพนฺธํ นิกจฺเจยฺยาติ ยสฺมา
พหุํ ชิโต สพฺพสาปเตยฺยมปิสฺส นปฺโปโหติ ๑ ตสฺมา อตฺตนาปิ
พนฺธํ นิกจฺเจยฺย ๑ (๒) เกวลา ปรีปฺรธา พาลกฺุมิตี พาลอ ตีณิ
ทฺวจฺจิตานิ ปฺเรตฺวา นีรเย นีพฺพตฺตตี ๑ ตตฺถ ปกฺกาวเสเสน
มนุสฺสตฺตํ อากโต ปฌจสุ นีจฺกุลเสสุ นีพฺพตฺติตฺวา ปฺน
ตีณิ ทฺวจฺจิตานิ ปฺเรตฺวา นีรเย นีพฺพตฺตตีติ อัย สกฺลา
ปรีปฺณณนา พาลกฺุมิ ๑

ปณฺจทิตลกขณานิตีอาทิ วุตฺตานุสาเรเนว เวทิตพฺพิ ๑
สฺวจินฺติตจฺจินฺติตีอาทีนิ เจตฺถ มโนสฺจฺจิตาทินํ วเสน โยเชตพฺพานิ ๑

จกฺกรตนาณณนา

สีสันฺหาตสฺสชาติ สีเสน สทฺธิ คุนฺโชนเกน นฺหาตสฺส ๑
อุโปสถิกสฺสชาติ สมากินฺนอุโปสถกฺกสฺส ๑ อุปรีปาสาทวรคตสฺสชาติ
ปาสาทวรสฺส อุปรี คตสฺส ๑ สฺโกชนํ ภูณฺชิตฺวา ปาสาทวรสฺส
อุปรี มหาตเล สีรีคพฺภํ ปวีสิตฺวา สีลานิ อาวชฺชนตฺสส ๑
ตทา กิร ราชธา ปาโถว สตสฺสหฺสฺสํ วิสฺสชฺเชตฺวา มหาทานํ
ทตฺวา ปฺนปิ โสพฺสทฺธิ คุนฺโชนกมฺภฺเฐหิ สีสันฺ นฺหายิตฺวา
กตปาตฺราโส สฺทฺธํ อุตฺตราสฺงคํ เอกํลํ กตฺวา อุปรี ปาสาทสฺส

*เล่มที่ ๕ พาลปณทิตสูตตวณณนา หน้า ๑๔๕

สิริสยเน ปลดงกั อากุชิตวา นิสินโน อุตตโน ทานมม-
ปุลลสมุทย์ อวชเชตวา นิสิตติ ฯ อัย สพพจกกวคตินัน
ธมมตา ฯ

เตสั ตั อวชชชนตานิเยว วุตตปการปุลลสมมุปจจย
อตุสมุจจัน นิลมณิสงฆาฐทิสั ปาจีนสมุททชลตลั ฉินุทมานัน
วีย อากาสั อลั กุรัมานัน (๑) วีย ทิพัพ จกกรตนัน ปาตุกวติ ฯ
ตยิทั ทิพพานุภาวยุตตตตวา ทิพพุนติ วุตตติ ฯ สหสั อสส
อรานนติ สหสสารัน ฯ สห เนมียา สห นาภียา จาติ
สเนมิกั สนาภิกั ฯ สพเพหิ อากาเรหิ ปริปฺรณติ สพพาการ-
ปริปฺริ ฯ

ตตุถ จกั จ ตั รติชชนญเจเน รตณญจาติ จกกรตนัน ฯ
ยาย ปน ตั นาภียา สนาภิกนติ วุตตติ ฯ สวา อินุทนิล-
ณมียา โหติ ฯ มชฺเฒ ปนสฺสา รชตมยยา ปนาพิ ฯ ยาย สฺทุทสิณิทฺธ-
ทนุตปนุตติยา หสมานัน วีย วิโรจติ ฯ มชฺเฒ ฉิทุเทเน วีย จ
จนุทมณฺเฑเลน อุโภสุปี พาหิรนฺเตสุ รชตปญฺเฐน กตปริกฺเขปา
โหติ ฯ เตสุ ปนสฺสา นาภิปนาพิปริกฺเขปญฺเฐสุ ยุตตญฺจัน-
ปริจเจทเลขา สฺวิกตฺตาว หุตฺวา ปณฺณายนติ ฯ อัย ตาวสฺส
นาภียา สพพาการปริปฺรตา ฯ

เยหิ ปน ตั อเรหิ สหสฺสารนติ วุตตติ ฯ
เต สตุตฺตรตณมยยา สฺวียรสมิโย วีย ปภาสมปฺนนา โหนติ ฯ

*เล่มที่ ๕ สุลลตวคคุณณา หน้า ๗๔๖

เตสมปิ ฆฎมณิกปริจเจทเลขาทีนิ สุวิกตดาเนว ปญญาณนติ ฯ
อยมสฺส อรานํ สพุพาการปริปุรตา ฯ

ยาย ปน ตํ เนมียา สห สเนมิกนฺติ วุตฺตํ ฯ สา
พาลสุริยรสุมิกลาปสิริ อวหสมานา วีย สุรตฺตสุทฺธสินิทฺธ-
ปวาพมยา โหติ ฯ สนฺธิสฺส ปนสฺสา สณฺณาราคสฺสสิริกรตฺต-
ชมฺโพนทปญฺญา วญฺญปริจเจทเลขา จ สุวิกตดา ปญญาณนติ ฯ
อยมสฺส เนมียา สพุพาการปริปุรตา ฯ

เนมิมณฺฑลปิฏจฺยิ ปนสฺส ทสนฺนํ ทสนฺนํ อรานมนฺตเร
ธมนวฺโส วีย อนฺโต สฺสโร นิทฺทมณฺฑลจิตฺโต วาตกาหิ
ปวาพทญฺโฆ โหติ ฯ ยสฺส วาเตริตสฺส กุสลสมนฺนาหตสฺส
ปญฺจกิกสฺส สุริยสฺส วีย สทฺโท วคฺค จ รชฺนีโย จ
กมณฺีโย โหติ ฯ ตสฺส โข ปน ปวาพทญฺทสฺส อฺปริ เสตจฺจตฺตํ
อุโกสฺส ปสฺเสสฺส สโมสฺริตฺตกุสุมทามปนฺติโยติ เอวํ สโมสฺริต-
กุสุมทามปนฺติสฺตทวยปริวาเรน เสตจฺจตฺตสฺตธาเรนา ปวาพ-
ทญฺทสฺสเคน สมฺปโสภิตเนมิปริกฺเขปสฺส ทฺวินฺนมนฺปี นาภิปนาพินฺ
อนฺโต เทว สีมุขานิ โหนฺติ ฯ เยหิ ตาลกฺขนฺธปฺปมาณ-
ปฺปณฺณจฺนทกิริณกลาปสฺสสิริกา ตฺรณฺรวิสฺมานรตฺตกมฺพลเคณฺฑก-
ปริยฺนตา อากาสคฺงคาคติโสภํ อภิภวมานา วีย เทว
มุตฺตกลาปา โอลมฺพนฺติ ฯ เยหิ จกฺกรตเนน สทฺธี อากาเส
สมฺปปริวตฺตมานเหติ ตีณิ จกฺกานิ เอกโต ปริวตฺตนฺตานิ วีย

*เล่มที่ ๕ พาลปณฺทิตสูตตวณฺณา หน้า ๗๔๗

ขายนฺติ ฯ อยมสฺส สพฺพโส สพฺพาการปริปุรตา ฯ

 ตํ ปเนตฺติ เอวํ สพฺพาการปริปุริ ปกตฺติยา สายมาสกตฺตํ
 ภุญฺชิตฺวา อตฺตโน อตฺตโน ฆรทฺวาเร ปณฺณตฺตาสเนสุ นิสิตฺติวา
 ปวตฺตกถาสลฺลาเปสุ มนฺุสฺเสสุ วิถิจตฺตูกาที่สุ กิพฺมาน
 ทารกฺขเน นาทิจฺจุเจเน นาทินีเจเน วนสณฺฑมตฺตกาสนฺเนน
 อากาสปฺปเทเสน อุปฺโสภยมานํ วิย รุกฺขสาขคฺคานิ ฯ ทฺวาทส-
 โยชนโต ปฏฺจาย สฺยฺยมาเนน มจฺจรสฺเรน สดฺตานํ โสตานิ
 โอธายมานํ โยชนโต ปฏฺจาย นานปฺปภาสฺมทฺยสมฺมุชฺชเลน
 วณฺเณน นยฺยานิ สฺมาภทฺตมฺนตฺติ รลฺโย จกฺกวตฺติสฺส
 ปฺลฺลณฺานุภาวํ อุกฺโขสยฺนตฺติ วิย ราชธานีอกิมฺขํ อากจฺจติ ฯ

 อถ ตสฺส จกฺกรตฺนสฺส สทฺทสฺสวเนเนว กฺุโต นุ
 โฆ อยํ สทฺโทติ อวชฺชิตฺทหฺยานํ ปฺรตฺตมฺทิสํ โอลอกฺยมานานํ
 เตสํ มนฺุสฺसानํ อณฺุตโร อณฺุตรํ เอวมาท ปสฺส โภ
 อจฺจริยํ ปฺลฺลณฺจฺนุโท ปฺพุเพ เอโก อุกฺคจฺจติ ฯ อชฺช ปน
 ทฺติโย อุกฺคโต ฯ เอตํ หิ ราชหํสมิณฺุณํ วิย ปฺลฺลณฺจฺนุทมิณฺุณํ
 ปฺพุพาปริเยน คคนตฺลํ อภิลงฺฆตฺติติ ฯ ตมณฺุโย อาห กิ กเถสิ
 สมฺม กหํ นาม ตยา เทว ปฺลฺลณฺจฺนุทา เอกโต อุกฺคจฺจนฺุตา
 ทิกฺกุชฺชปฺพุพา นนฺุ เอส ตปฺนียริสฺธาโร ปิณฺุชฺชกริโร ทิวากโร
 อุกฺคโตติ ฯ ตมณฺุโย สิตํ กตฺวา เอวมาท กิ อุมฺมตฺโตติ
 นนฺุ โฆ อิทานิเมว ทิวากโร อตฺตงฺคโต ฯ โส กถํ อิมํ ปฺลฺลณฺจฺนุทํ

*เล่มที่ ๕ พาลปณฺทิตสูตตวณฺณา หน้า ๑๔๕

ราชา พลวปีติปาโมชฺชมุฏฺฐสรีโร ปลฺลงฺกั โมเจตฺวา อฏฺฐายาสนา
สีหปญฺชรสมปี คนฺตฺวา ตั จกฺกรตณฺ์ ทิสฺวา สุตฺ โข ปน
เมตฺตุนฺทิตอาทิกั จินฺตณฺ์ จินฺตยติ ฯ เตน วุตฺตํ ทิสฺวาน รณฺโณ
ขตฺตยสฺส ฯเป ฯ อสฺสั นฺุ โข อหิ ราชา จกฺกวตฺตตีติ ฯ
ตตฺถ โส โหติ ราชา จกฺกวตฺตตีติ กิตฺตาวตฺตา จกฺกวตฺตี
โหติ ฯ เอกงฺกุลทวฺงฺกุลมตฺตมปี จกฺกรตเน อากาสั
อพฺภุคฺคนฺตฺวา ปวตฺตเต

อิทานิ ตสฺส ปตฺตฺตวิธานเ ยํ กาทพฺพิ ตั (๑) ทสฺเสนฺโต
อถ โข ภิกฺขเวตฺติอาทิมานห ฯ ตตฺถ อฏฺฐายาสนาติ นิสินฺนาสนโต
อฏฺฐหิตฺวา จกฺกรตนสมปี อากนฺตฺวา ฯ กิงฺการั กเหตุวาทิ
หตฺถิโสณฺทสทิสปนาฬิ สฺวณฺณกิงฺการั อุกฺขิปิตฺวา วาเมน
หตฺถเณ อุกฺกั กเหตุวาท ฯ ปวตฺตตฺถ ภาวึ จกฺกรตณฺ์ ฯ อภิวินาตุ
ภาวึ จกฺกรตนฺนฺติ ฯ อนฺวเทว ราชา จกฺกวตฺตี สทฺธิ จตฺรฺง-
คินฺนียา เสนายาติ สพฺพจกฺกวตฺตินฺ์ หิ อุกฺกเณ อภิสินฺนิจิตฺวา
อภิวินาตุ ภาวึ จกฺกรตนฺนฺติ วจนสมนฺนฺตรเมว เวหาลั
อพฺภุคฺคนฺตฺวา จกฺกรตณฺ์ ปวตฺตติ ฯ ยสฺส ปวตฺตติสมกาลเมว
โส ราชา จกฺกวตฺตี นาม โหติ ฯ

ปวตฺเต ปน จกฺกรตเน ตั อนฺุพฺนฺธมาโนว ราชา จกฺกวตฺตี
ยานวริ อารุห เวหาลั อพฺภุคฺคจฺจติ ฯ อถสฺส ฉตฺตจามราทิ-
หตฺถโธ (๒) ปรีชโน เจว อนฺุเตปฺรชโน จ ฯ ตโต นานปฺปการ-
๑ ม. ปวตฺตฺตวิธานเ กาทพฺพิ ฯ ๒ ม. ฉตฺตจามริหตฺถโธ ฯ

*เล่มที่ ๘ สุลลตวคคุณณา หน้า ๗๕๐

กณจกกวจาทิสนนาหวิฐิติน วิวิฐปหรณปภาสมุขชิตสมสฺสิต-
ชชปฏากปฏิมณฺฑิติน อุตฺตโน พลกาเยน สทฺธิ อฺปราช-
เสนาปติปฺปฏตโยปี เวหาลิ อพฺภุคฺคณฺตฺวา ราชานเมว
ปริวารเณติฯ ราชยุตฺตา ปน ชนสงฺคหตฺถํ นครวิถิสฺส เภริโย
จราเปณฺติ ตาตา อมฺหากํ รัญโธ จกฺกรตฺนํ นิพฺพตฺตํ
อุตฺตโน อุตฺตโน วิภวานุรูปเณ มณฺฑิตปสาธิตา สนนฺิปตถาติฯ
มหาชโน ปน ปกตฺติยา จกฺกรตฺนสทฺเทเนว สพฺพกิจฺจანი
ปหาย คุนฺธปฺปฬาทินิ อาทาย สนนฺิปติโตวฯ โสปี สพฺโพ
เวหาลิ อพฺภุคฺคณฺตฺวา ราชานเมว ปริวารเณติฯ ยสฺส หิ
รัญญา สทฺธิ คุนฺตฺกามตา อฺปฺปชฺชติฯ โส อากาสกโต
โหติฯ เหว ทฺวาทสโยชฌายามวิตฺถารา ปริสา โหติฯ ตตฺถ
เอกปริโสปี ฉินฺนภินฺนสรโร วา กิลิฏฺจวตฺโถ วา นตฺถิฯ
สุจิปริวาริ หิ ราชา จกฺกวตฺติฯ จกฺกวตฺติปริสา นาม วิชฺชาธรรปริสา
วีย อากาเส คุจฺจมาณา อินฺทนีลมนิตฺเต วิปฺปกิณฺณรตฺนสทิสฺสา
โหติฯ เตน วุตฺตํ อนุวเทว ราชา จกฺกวตฺติ สทฺธิ จตฺตฺร-
คินฺนียา เสนายาติฯ

ตมฺปิ จกฺกรตฺนํ รุกฺขคุคานํ อฺปรูปริ นาคิอุจฺเจน
คคนปฺปเทเสน ปวตฺตติฯ ยถา รุกฺขานํ ปฺปฺผลปลฺลเวหิ
อตฺถิกา ตานิ สุเชน คเหตุํ สกฺโกณฺติฯ ภูมฺยิ จิตา เอส
ราชาฯ เอส อฺปราชฯ เอส เสนาปติติ สลฺลทฺทฺเชตฺถํ สกฺโกณฺติฯ

*เล่มที่ ๕ พาลปณฺทิตสูตตวณฺณา หน้า ๓๕๑

จนาทีสุปี อิริยาปเถสุ โย เยน อิจฺฉติ ฯ โส เตเนว
คจฺฉติ ฯ จิตฺตกมฺมาทิสิปฺปสุตา เจตฺถ อตฺตโน อตฺตโน
กิจฺจํ กโรนฺตาเยว คจฺฉนฺติ ฯ ยถเอว หิ ภูมียํ ฯ ตถา เนสํ
สพฺพกิจฺจานิ อากาเส อิจฺฉนฺติ ฯ เอวํ จกฺกวตฺติปริสํ คเหตฺวา
ตํ จกฺกรตฺนํ วามปสฺเสน สีนฺเรํ ปหาย สมฺมุตฺตสฺส อฺปริภาเคน
อฺภูจโยชนสทฺสสฺสปฺมาณํ ปุพฺพวิทฺเทหํ คจฺฉนฺติ ฯ

ตตฺถ โย วินิพฺพเพเชน ทฺวาทสโยชนาย ปริกฺเขปโต ฉตฺตีส
โยชนปริสาย สนนฺิเวสกฺขโม สฺลภาหารูปกรโณ ฉายฺทก-
สมฺปนฺโน สฺจิสฺมตฺโต รมณฺิโย ภูมิกาโย ฯ ตสฺส อฺปริภาเคน
ตํ จกฺกรตฺนํ อากาเส อกฺขาหตํ วิย ติจฺฉนฺติ ฯ อถ เตน
สญฺญาเนน โส มหาชนฺโ อตฺตริตฺวา ยถารุจิ นฺหาน-
โกชนาทีนํ สพฺพกิจฺจานิ กโรนฺโต วาสํ กปฺเปติ ฯ เตน วุตฺตํ
ยสฺมี โข ปน ภิกฺขเว ปเทเส ตํ จกฺกรตฺนํ ปตฺติจฺจาทิ
ตตฺถ ราชา จกฺกวตฺติ วาสํ อฺเปติ สทฺธิ จตฺตฺรจฺฉินฺนิยา
เสนายาติ ฯ

เอวํ วาสํ อฺปกเต จกฺกวตฺติมฺหิ เย ตตฺถ ราชานฺ
เต ปฺรจกฺกํ อากตฺนฺติ สฺตฺวาปี น พฺลกายํ สนนฺิปาเตตฺวา
ยฺทฺธสฺชฺชา โหนฺติ ฯ จกฺกรตฺนสฺส หิ อฺปฺปตฺติสมนฺนฺตฺรเมว
นตฺถิ โส สฺตฺโต นาม ฯ โย ปฺจจตฺถิกสญฺญาเย ราชานํ อารพฺภ
อวฺรุํ อุกฺขิปิตุํ วิสฺเหยย อยํ อานฺุภาโว จกฺกรตฺนสฺส ฯ

*เล่มที่ ๘ สุลยตวคคุณณนา หน้า ๗๕๒

จกกาณูภาเวน หิ ตสฺส รณโณ

อริ อเสสา ทมถิ อูเปนฺติ

อรินฺทมํ นาม นราธิปสฺส

เตเนว ตํ วุจฺจติ ตสฺส จกฺกํ ฯ

ตสฺมา สพฺเพปิ เต ราชาโน อตฺตโน อตฺตโน รชชสิริ-
วิวานุรูปิ วิกวํ กเหตุวา ตํ ราชานํ อารพฺก อูปคมฺม โอนตสิรา(๑)
อตฺตโน โมพฺยมณฺธิปฺภาภิสเเคนสฺส ปาทปฺุชฺชํ กโรนฺตา
เอหิ โข มหาราชาติอาทึหิ วจเนหิ ตสฺส กิงฺการ-
ปฺฏิสฺสาวิตฺติ อापชฺชนฺติ ฯ เตน วุตฺตํ เย โข ปน กิกฺขเว
ปฺรตฺถิมาย อนุสาส มหาราชาติ ฯ

ตตฺถ สุวากตฺนฺติ สุวากมนํ ฯ เอกสฺมี หิ อากเต
โสจฺนฺติ ฯ กเต นนฺทนฺติ ฯ เอกสฺมี อากเต นนฺทนฺติ กเต โสจฺนฺติ
ตาทิสฺส ตวํ อากตฺนนฺทโน กมนฺโสจโน ฯ ตสฺมา ตว อากมนํ
สุวากมนนฺติ วุตฺตํ โหติ ฯ เอวํ วุตฺเต ปน จกฺกวตฺตีนาปิ
เอตฺตกํ นาม เม อนฺวสฺสํ พลี อูปกปฺุเปถาติ วทติ นาปิ
อณฺยสฺส โภกํ อจฺฉินฺทิตฺวา อณฺยสฺส เทติ ฯ อตฺตโน ปน
ชฺมมฺรชภาวสฺส อนฺรูปาย ปฺลยฺวาย ปาณาติปาตาทึนึ
อูปปริกฺขจิตฺวา เปมนึเยน มณฺชฺนา สเรน ปสฺสถ ตาตา
ปาณาติปาโต นามสฺส อาเสวิโต ภาวิโต พหุสฺสีกโต นึรย-
สํวตฺตนิโก โหตีติอาทึนา นเยน ชฺมมํ เทเสตฺวา ปาโณ น

*เล่มที่ ๕ พาลปณฺทิตสูตตวณฺณา หน้า ๑๕๑

หนุตพุโพติอาทิกํ โอวาทํ เทติ ๑ เตน วุตฺตํ ราชา จกฺกวตฺติ
เอวมาห ปาโณ น หนุตพุโพ ๑เป ๑ ยถาภูตฺตยจ ภูณฺชถาติ
กี ปน สพุเพปี รณฺโณ อิมํ โอวาทํ คณฺหนุตฺติ
พุทฺธสฺสาปี ตาว สพุเพ น คณฺหนุตฺติ ๑ รณฺโณ กี คณฺหิตฺสฺนุตฺติ
ตสฺมา เย ปณฺทิตา วิภาวินฺ ๑ เต คณฺหนุตฺติ ๑ สพุเพ ปน
อนฺุยนฺตา ภาวนฺติ ๑ ตสฺมา เย โข ปน ภิกฺขเวติอาทิมาย ๑
อถ ตํ จกฺกรตฺนํ เอวํ ปุํพุพิเทหฺวาสิํ โอวาเท ทินฺเน
กตปาตฺราเส (๑) จกฺกวตฺติเพลน เวหาสิํ อพุฏฺกคฺนฺตฺวา ปุํรตฺถิมํ
สมฺพุทํ อชฺโณคฺคาหติ ๑ ยถา ยถา จ ตํ อชฺโณคฺคาหติ ๑ ตถา
ตถา อคทคฺนฺธํ ฌายิตฺวา สจฺจิตฺตผลโณ นาคราชา วิย
สจฺจิตฺตอุมิวิปฺสาร์ หุตฺวา โอคจฺจมานํ มหาสมฺพุทฺทสลิตํ โยชน-
มตฺตํ โอคคฺนฺตฺวา อนฺโตสมฺพุทฺเท เวพุริยภิกฺคฺติ วิย ติฏฺฐติ ๑
ตํขณฺณเวย จ ตสฺส รณฺโณ ปุณฺณสิริํ ทฏฺฐูกามานิ วิย
มหาสมฺพุทฺทเต วิปฺปกิณฺณานิ นานารตฺนานิ ตโต อากคฺนฺตฺวา
ตํ เทสิํ ปุํรยนฺติ ๑ อถ สว ราชปริสฺตา ตํ นานารตฺนปริปฺุริ
มหาสมฺพุทฺทตลํ ทิสฺวา ยถารุจิ อจฺจณฺงกาทีหิ อาทียติ ๑ ยถารุจิ
อาทินฺนรตฺนาย ปน ปริสฺตาย ตํ จกฺกรตฺนํ ปฏฺินิวตฺตติ ๑
ปฏฺินิวตฺตมาเน จ ตสฺมี ปริสฺตา ปุํรโต โหติ ๑ มชฺเฌ ราชา
อนฺุเต จกฺกรตฺนํ ๑ ตมฺปิ ชลนฺธิชฺลํ ปโลภยมานมिव จกฺกรตฺนสิริยา
อสหมานมिव จ เตน วิโยคํ ๑ เนมิมณฺฑลปริยนฺตํ อติหนนฺตํ
๑ สී.ม. กตปาตฺราโส ๑

*เล่มที่ ๘ สุลลตวคคุณณา หน้า ๗๕๔

นิรนตรเมว อุปคจจติ ฯ

เอว ราชา จกกวตติ ปุรตถิมสมุททปริยนต์ ปุพพิเทหิ
อภิวินิตวา ทกขินสมุททปริยนต์ ชมพพิปี วิเชตุกาโม
จกกรตนเทสิตน มคเคน ทกขินสมุททาภิมุโข คจจติ ฯ เตน
วุตติ อถ โข ตั ภิกขเว จกกรตน์ ปุรตถิม สมุทท
อชฺโฆคาเหตุวา ปจจุตตริตวา ทกขินั ทิสั ปวตตตีติ ฯ เอว
ปวตตมานสส ปน ตสส ปริวตตณวิธานั เสนาสนนิเวโส
ปฏิวาชมน์ เตสั อนุสาสนิปปทานั ทกขินสมุททอ อชฺโฆคาหนั
สมุททสลิลสส โอคจจณั รตนาทานนติ สพพิ ปริมนเยเนว
เวทิตพพิ ฯ

วินิตวา ปน ตั ทสสสสสโยชนปปมาณั ชมพพิปี
ทกขินสมุททโตปี ปจจุตตริตวา สตตโยชนสสสปปมาณั
อมรโคยานั วิเชตุ ปุพเพ วุตตนเยเนว กนตุวา ตมปี สมุทท-
ปริยนต์ ตเถว อภิวินิตวา ปจจิมสมุททโตปี ปจจุตตริตวา
อภุจโยชนสสสปปมาณั อุตตรกรุ วิเชตุ ตเถว กนตุวา
ตมปี สมุททปริยนต์ ตเถว อภิวินิย อุตตรสมุททโตปี
ปจจุตตรติ ฯ

เอตดาวตา รณณา จกกวตตินา จาตุรนตาย ปจเวีย
อาธิปจจ อธิคตั โหติ ฯ โส เอว วิชิตวิชโย อตตโน
รชชสิริสมปตติทสสนตถั สปริโส อูทธี คคนตถั อภิลงฺกิตวา
สุวิกสิตปทุมุปปลปญฺหริกวณวิจิตเต จตตารโ ชาตสสเร วิย

*เล่มที่ ๕ พาลปณทิตสูตตวณณนา หน้า ๑๕๕

ปปลยจตปปลยจตปรีตตทปปริวเร จตตวโร มหาทปเป โอลเกตุว
จกกรตนเทสึเตเนว มกุเคน ยถานุกมม อตตโน ราชธานีเมว
ปจจากจจติ ๗ อถ ตม จกกรตนม อนนเตปรุทวารม โสภยมานม
วีย หุตวว ตัญจติ ๗

เอวม ปตัญจึเต ปน ตสมม จกกรตเน ราชนเตปรุเร อุกกาห
วาทปกาห วา กัญจึ กรณมม น โหติ ๗ จกกรตโนภาโสเยว
รตตม อนนการม วิธมตม ๗ เย จ ปน รตตม อนนการตตกา โหนต
เตลล อนนการเมว โหติ ๗ เตน วุตตม ทกขมสมมทท
อชโฆคาเหตุว ๗เป ๗ เอวรूपม จกกรตนม ปาตูกวตตี ๗

หตุถึรตนวณณนา

เอวม ปาตูกจกกรตนสส ปนสส จกกวตตโน อมจจา
ปกตมจกถหตุถึจจัน สจัญญมภาค การเหตุว หริจหนนาทห
สุรภิกนเรห อูปลิมปาเปตุว เหญจว วิจิตตวณณสุรภิกสุสมมา-
กัญจึ อูปรี สุวณณตารกานม อนนตรนตรา สโมสริตมณณ-
กสุสมทามปปลมณทิตวิตานม เทววมานม วีย อภิสจขริตุว เอวรूपส
นาม เทว หตุถึรตนสส อากมมม จินเตถาติ วทนตม ๗ โส
ปพเพ วุตตนเยเนว มหาทานม ทตุว สีสานม สมหาย ตม
ปปลยสมมปตตม อวชชนโต นีสทตม ๗ อถสส ปปลยณ-
ภาวโจทโต ฉททนตกุลว วา อูปสถกุลว ตม สกการวีสล
อนุกวตุกาโม ตรณรวิมณทลาภิรตตจจณคีมุขปปลมณทิต-

*เล่มที่ ๘ สุลลตวคคุณณา หน้า ๗๕๖

วิสุทฺเสตสรีโร สตตปฺปติภูโจ สุตตจิตฺตงคปจฺจกสนฺนิเวโส
 วิกสิตรตฺตปทุมจารุโปกฺขโร อิทฺธิมา โยคี วิย เวหาลํ
 คมนสมคฺโค มโนสิลาจฺจนฺนรชิตปฺริยนฺโต วิย รชตปพฺพโต
 หตฺถิเสฏฺโฐ ตสฺมี ปเทเส ปติภูจาทิ ฯ โส ฉททฺนตฺกฺลา
 อากจฺจนฺโต สพฺพกนิภูโจ อากจฺจติ ฯ อุโปสถกฺลา สพฺพ-
 เสฏฺโฐ ฯ ปาพิยฺ ปน อุโปสโธ นาคราชาอิจฺเจว อากจฺจติ ฯ
 สุวํยฺ ปฺริตจกกวตฺติวตฺตํ จกฺกวตฺตินํ สุตฺเต วุตฺตนเยเนว
 จินฺตยฺนตํ อากจฺจติ น อิตเรลํ ฯ สยเมว ปกติมงฺกล-
 หตฺถิภูจํ อากนฺตฺวา มงฺกลหตฺถิ อปเนตฺวา ตตฺถ ติภูจติ ฯ
 เตน วุตฺตํ ปฺน จปฺริ ภิกฺขเว ฯเป นาคราชาติ ฯ

เอวํ ปาตฺถุจํ ปน ตํ หตฺถิรตฺนํ ทิสฺวา หตฺถิโคปกาทโย
 หภูจตฺตฺวา เวเคน กนฺตฺวา รลฺโย อาโรเจนฺติ ฯ ราชา
 ตฺริตฺตฺริตํ อากนฺตฺวา ตํ ทิสฺวา ปสนฺนจิตฺโต ภทฺทกํ วต โภ
 หตฺถิยานํ ฯ สเจ ทมถิ อุเปยฺยาคิ จินฺตยฺนโต หตฺถิ ปสาเรติ ฯ
 อถ โส ฆรเชนฺวจฺจโก วิย กณฺเณ โอลมฺเพตฺวา สฺวตฺถาว(๑)
 ทสฺเสนฺโต ราชานํ อุปสงฺกมฺติ ฯ ราชา ตํ อภิรุหิตฺกามो
 โหติ ฯ อถสฺส ปฺริชฺณา อธิปฺปายํ ฌตฺวา ตํ หตฺถิรตฺนํ
 โสวณฺณทฺชํ โสวณฺณาลงฺการํ เหมชาลปฺฏิจฺจนฺนํ กตฺวา
 อุปเนนฺติ ฯ ราชา ตํ สนฺนีสีทาเปตฺวาว (๒) สตฺตรตฺนมยาย

*เล่มที่ ๘ พาลปณฺทิตสุตฺตวณฺณา หน้า ๑๕๑

นิสฺเสณียา อภิรฺยุห อากาสกมนนินฺนจิตฺโต โหติฯ ตสฺส สห
จิตฺตฺปฺปาเทเนว โส หตฺถิราชา ราชหํโส วย อินฺทนีลมนฺนิป-
ปภาซาลนีลคณฺตลํ อภิลงฺฆติฯ ตโต จกฺกจาริกาย วุตฺตนเยเนว
สกลราชปริสาฯ อิติ สปริโส ราชา อนฺโตปาทราเสเยว
สกลปจฺวี อนฺุสํยายิตฺวา ราชธานี ปจฺจจากจฺฉติฯ เอวํ มหิทฺธิกํ
จกฺกวตฺติโน หตฺถิรตนํ โหติฯ เตน วุตฺตํ ทิสฺวา ฯเปฯ
ปาทฺรโหสีติ ฯ

อสุสฺรตนวณฺณา

เอวํ ปาทฺรภูตหตฺถิรตนสฺส ปน จกฺกวตฺติโน ปริสา
ปกติมงฺกอลอสุสฺสญฺจันํ สุจิสฺมตลํ กาทเรตฺวา อลงฺกริตฺวา
จ ปุริมฺนเยเนว รัยโฬ ตสฺส อากมนจินฺตณฺตลํ อุสฺสาหํ ชเนนฺติฯ
โส ปุริมฺนเยเนว กตทานสฺกกาโร สมากินฺนสีโลว ปาสาทเตล
นินฺนโน ปุณฺณสมฺปตฺตี สมนุสฺสฺรติฯ อถสฺส ปุณฺณานุกาวโจทิตโต
สินฺุชวกุลโต วิชฺชุลลดาวิณฑฺรทกาลเสตพลาหกราสิสฺสุสิริโก
รตฺตปาโท รตฺตคฺคฺโข จนฺทปฺปภาปุณฺชสทิสฺสุทฺธสินฺุทฺธมนสงฺฆมา-
สฺริโร กากสีวา วย จ อินฺทนีลมนฺนิ วย จ กาวณฺเณน
สีเสน สมนฺนาคตฺตฺตา กากสีโส สฺญจฺจ กปฺเปตฺวา จปีเตหิ
วย มุณฺชสทิสฺเสหิ สณฺุหฺวญฺญอุชฺชติคเตหิ เกเสหิ สมนฺนาคตฺตฺตา
มุณฺชเกโส เวหาสฺงคโม วลาหโก นาม อสุสฺรราชา อากนฺตฺวา

*เล่มที่ ๘ สุลลตวคฤคณณา หน้า ๗๕๘

ตสมี จาเน ปติฏฐาติ ฯ เสถิ สพพิ หตฺถิรตเน วุตฺตนเยเนว
เวทิตพฺพิ ฯ เอวรूपิ อสฺสรตฺนํ สนฺชาย ภควา ปฺน จ ปฺรนฺติ-
อาทิมาย ฯ

มณฺริตนวณฺณนา

เอวํ ปาตุภูตอสฺสรตฺนสฺส ปน รลฺโย จกฺกวตฺติสฺส จตุหตฺถา-
ยามํ สกฺกฺขานภิสฺมปฺปมาณํ อุโภสุ อนฺเตสุ กณฺณิกปริยฺนตฺโต
วินิคฺคตฺสฺสปริสฺสุทฺธมฺตฺตาทกาเปหิ ทฺวีหิ กณฺจนปฺทุมเมหิ อลงฺกตํ
จตุราสีตมณฺิสหสฺสปฺปริวาริ ตาราคณฺปริวฺตสฺส ปุณฺณจฺนทสฺส
สิริ ปฺฏิปฺพรมาณํ วิย เวปฺลุลปฺพพตฺโต มณฺริตฺนํ อากจฺจติ ฯ
ตสฺเสวํ อากตฺสฺส มุตฺตาทาชาลเก จเปตฺวา เวพฺพปรฺมปฺปราย
สฏฺฐิจฺหตฺถปฺปมาณํ อากาสํ อาริปีตสฺส รตฺติภาเก สมนฺตา-
โยชนปฺปมาณํ โอกาสํ อากา ผรติ ฯ ยาย สพฺโพ โส
โอกาโส อรฺุณฺนุกฺกมฺนเวลา วิย สลฺยชาตาโลโก โหติ ฯ ตโต
กสฺสกา กสิกกมฺมํ ฯ วาณิชา อาปฺนฺนุกฺขมาณฺํ ฯ เต เต จ สิปฺปิโน
ตํ ตํ กมฺมฺนฺตํ ปโยเชนฺติ ทิวาติ มณฺญมฺมานา ฯ เตน วุตฺตํ
ปฺน จปฺริ ภิกฺขเว ฯเป ฯ มณฺริตฺนํ ปาตุภวตฺติติ ฯ

อิติรัตนวณฺณนา

เอวํ ปาตุกฺกตมณฺริตฺนสฺส ปน รณฺโณ จกฺกวตฺติสฺส
วิศยสฺสขวิเสสการณํ อิติรัตนํ ปาตุกฺวติ ฯ มหุทฺทราชกฺกโต वा
หิสฺส อคฺคมเหสี อานนฺติ ฯ อุตฺตรกฺกโรโต वा ปุณฺณานุกาเว
น สยํ อากจฺจติ ฯ อวเสสา ปนสฺสา สมฺปตฺติ ปุณ จ ปรี
ภิกฺขเว รณฺโณ จกฺกวตฺติสฺส อิติรัตนํ ปาตุกฺวติ อภิรฺูปา
ทสฺสนียาติอาทินา นเยน ปาพิยฺเยว อากตา ฯ
ตตฺถ สณฺจानปาริปุริยา อธิกํ รฺูปี อสฺสาติ อภิรฺูปา ฯ
ทิสฺสमानา จ จกฺขุณี ปิณฺยติ ฯ ตสฺมา อณฺฺํ กิจฺจวิกฺเขปี หิตฺวาปี
ทกฺกพฺพาคิ ทสฺสนียา ฯ ทิสฺสमानา จ โสมนสฺสวเสน จิตฺตํ
ปสาเทตีติ ปาสาทิกา ฯ ปรมายาติ เอวํ ปสาทาวหตฺตา
อฺุत्ตมาย ฯ วณฺณโปกฺขรตฺยาติ วณฺณสนฺนุทฺรตฺยา ฯ สมฺนฺนาคตาติ
อฺุเปตา ฯ อภิรฺูปา वा ยสฺมา นาติทิจฺจา นาติรฺุสฺสา ฯ ทสฺสนียา
ยสฺมา นาติกิสฺสา นาติถฺฐลา ฯ ปาสาทิกา ยสฺมา นาติกาพิกา
นจฺุโจทาทา ฯ ปรมาย วณฺณโปกฺขรตฺยา สมฺนฺนาคตา ยสฺมา
อติกฺกนฺตา มานุสํ วณฺณํ อปฺปตฺตา ทิพฺพวณฺณํ ฯ มนุสฺसानํ
หิ วณฺณาภา พหิ น นิจฺจรฺติ ฯ เทวานํ อติทฺุริ นิจฺจรฺติ ฯ
ตสฺสา ปน ทฺุวาทสฺสอฺุตฺตปฺปมาณํ ปเทสํ สรีรภา โอภาเสติ ฯ
นาติทิจฺจาทิสฺส จสฺสา ปจฺมยฺुकเลน อาโรหสมฺปตฺติ ฯ ทฺุติย-
ยฺुकเลน ปรีณาหสมฺปตฺติ ฯ ตติยยฺुकเลน วณฺณสมฺปตฺติ วฺุत्ตา ฯ

*เล่มที่ ๕ สุลยตวคคุณณนา หน้า ๗๖๐

ฉหิ วาปี เอเตหิ กายวิปตฺติยา อภาโว ๑ อติกกนฺตา

มานุสฺสึ วณฺณนฺติ อิมินา กายสมฺปตฺติ วุตฺตํ ๑

ตุลปิจฺโน วา กปฺปาสปิจฺโน วาติ สปฺปิมนฺเต ปกฺขิปิตฺวา
จปีตสฺส สตวิหตสฺส ตูลปิจฺโน วา สตวิหตสฺส กปฺปาสปิจฺโน
วา กายสมฺผลสฺโส โหติ ๑ สีเตติ รณฺโณ สีตกาเล ๑ อุณฺหติ
रणฺโณ อุณฺหกาเล ๑ จนนฺนคฺนฺโรติ นิจฺจกาลเมว สุปฺปิตฺตสฺส
อภินวสฺส จตฺตฺชาตีสมาโยชิตสฺส หริจฺนฺนทฺนสฺส คฺนฺโร กายโต
วายติ ๑ อุปฺปลคฺนฺโรติ หลิตกถิตกาเลสฺ มุขโต นิกฺขนฺโต ตงฺขณฺ
วิกสิตฺสเสว นิลุปฺปลสฺส อติสุรภิกนฺโร วายติ ๑

เอวํ รูปสมฺผลสฺสคฺนฺธสมฺปตฺติยฺตฺตาย ปนฺสฺสา สรีร-
สมฺปตฺติยา อนุรูปํ อจฺจาร์ ทสฺเสตฺตํ ตํ โข ปนาตฺติอาทิ
วุตฺตํ ๑ ตตฺถ ราชานํ ทิสฺวา นิสินฺนาสนโต อคฺคิททฺตฺมา
วีย ปจฺมเมว อุฏฺฐาตฺติ ปุพฺพภูจายินิ ๑ ตสฺมี นิสินฺเน ตสฺส
रणฺโณ ตาลวณฺเณน วิชฺนาทิกิจฺจํ กตฺวา ปจฺจนา นิปตฺติ
นีสิตฺติ ปจฺจนาปาทินิ ๑ กิ กโรมิ เทวาติ ตสฺส กิการ์
ปฏฺฐิสฺสาเวตฺติ กิการ์ปฏฺฐิสฺสาวินิ ๑ รณฺโณ มนาปเมว จรติ
กโรตฺติ มนาปจารินิ ๑ ยํ รณฺโณ ปิยํ ๑ ตเทว วทตฺติ
ปิยวาทินิ ๑

อิทานิ สุวาสุสา อจฺจโร ภาวสุทฺธิยา เอว น
สาเจยฺเยนาติ ทสฺเสตฺตํ ตํ โข ปนาตฺติอาทิมาห ๑ ตตฺถ โน

*เล่มที่ ๕ พาลปณทิตสูตตวณณนา หน้า ๗๖๑

อติจรตตี น อติกุกมิตวา จรติ ฯ อณณํ ปุริสํ จิตฺเตนปี น
ปตฺเตตตี วุตฺตํ โหติ ฯ ตตฺถ เย ตสฺสา อาทิมฺหิ อภิรฺูปาติ-
อาทโย อนฺเต ปุพฺพภูจายินีอาทโย คุณฺา วุตฺตา ฯ เต
ปกตฺติคุณฺา เอว ฯ อติกุกนฺตา มานุสฺสํ วนฺณนฺติ อาทโย
ปน จกฺกวตฺติโน ปุณฺณํ อุปนิสฺสาย จกฺกรตฺนปาตฺถาวโต
ปฏฺจาย ปุริมกมฺมานุภาเวน นิพฺพตฺตนฺตตีติ เวทิตฺพฺพา ฯ อภิ-
รฺูปตาทิกापี้ วา จกฺกรตฺนปาตฺถาวโต ปฏฺจาย สพฺพการ-
ปริปุรา ชาตา ฯ เตนานฺท เอวรูปํ อิตฺถิรตฺนํ ปาตฺถาวตตีติ ฯ

กหปติรตฺนวณณนา

เอวํ ปาตฺถวตฺตอิตฺถิรตฺนสฺส ปน รมฺโง จกฺกวตฺติสฺส
ชนกรณียานํ กิจฺจํ ยถาสฺขปฺปวตฺตนตฺถํ กหปติรตฺนํ
ปาตฺถาวตตี ฯ โส ปกตฺติยว มหาโกโค มหาโกค จ กฺล
ชาโต รมฺโง ชนราสีวฑฺฒโก เสฏฺฐี กหปติ โหติ ฯ จกฺก-
รตฺนानุภาวสทิตํ ปนสฺส กมฺมวิปากํ ทิพฺพจกฺข
ปาตฺถาวตตี ฯ เยน อนฺโตปฺจวิย โยชนพฺพนฺตเร นิธี ปสฺสตี ฯ
โส ตํ สมปตฺตี ทิสฺวา ตฺถจฺจทโย กนฺตฺวา ราชานํ ชเนน
ปวาเรตฺวา สพฺพานิ ชนกรณียานิ สมปาเทตี ฯ เตน วุตฺตํ
ปน จปรี ภิกฺขเว ฯเป ฯ เอวรูปํ กหปติรตฺนํ ปาตฺถาวตตีติ ฯ

ปริณายกรตนวณณา

เอว ปาตุภูตคหปติรัตนสุส ปน รมุโย จกกวคตีสส
สพพกัจจลัวิธานสมตถั ปริณายกรตนั ปาตุภาวติฯ โส รมุโย
เชฏฐปุตโตว โหติฯ ปกตिया เอว ปณฺฑิตโต พุตฺโต เมธาวิฯ
รมุโย ปุณฺณานุกาวิ นิสฺสาย ปนฺสส อตฺตโน กมฺมานุกาเวน
ปรจิตฺตวณฺณั อูปฺชชติฯ เยน ทฺวาทสโยชนาย ราชปฺริสาย
จิตฺตวารี ฌตฺวา รมุโย อหิตะ หิตะ จ ววตฺถเปตฺตุ สมตฺโต
โหติฯ โสปี ตั อตฺตโน อานุกาวิ ทิสฺวา ตฺฐจททโย ราชานั
สพพกัจจानุสारेณ ปวาระติฯ เตน วุตฺตัม ปุณ จปฺริฯ เปฯ
ปริณายกรตนั ปาตุภาวตีติฯ ตตฺถ จเปตพฺพิ จเปตฺนติ ตสฺมี
ตสฺมี จานนฺตเร จเปตพฺพิ จเปตฺตุฯ

สมเวปากินิยาติอาทิ เหฏฐา วุตฺตเมวฯ

กฏกฺกหนาติ ชยฺกคาเหนฯ มหนฺตัม โภคกฺขนฺชนฺติ
เอกปฺปหารเเนว เทว วา ตีณิ วา สตสฺหสฺสานิฯ เกวลา
ปฺริปุรา ปณฺฑิตกฺกมฺมิติ ปณฺฑิตโต ตีณิ สฺจจฺริตานิ ปุเรตฺวา สกฺเค
นิพฺพตฺตติฯ ตโต มนฺุสฺสโลกั อากจฺฉนฺโต กฺุสรูปโภคสมฺปตฺตिय
นิพฺพตฺตติฯ ตตฺถ จิตโต ตีณิ จ สฺจจฺริตานิ ปุเรตฺวา ปุณ สกฺเค
นิพฺพตฺตตีติ อัย สกฺลา ปฺริปฺณฺณา ปณฺฑิตกฺกมฺมิฯ เสลั
สพพตฺถ อุตฺตานเมวาติฯ

พาลปณฺฑิตสฺตฺตวณฺณา นิฏฺฐิตาฯ

นวมัฯ

เทวทูตสุตตวณณา

เอวมเม สุตุนติ เทวทูตสุตต์ ๑ ตตถ เทว อการาติ-
อาทิ อสฺสปฺรสุตเต วิตุถาริตเมว ๑

นิริยํ อุปฺปนฺนาติ ภควา กตฺถจิ นิริยโต ปฏฺจาย เทสนํ
เทวโลเกน โอสฺปาเปติ ๑ กตฺถจิ เทวโลกโต ปฏฺจาย นิริเยน
โอสฺปาเปติ ๑ สเจ สกฺกสมฺปตฺตี วิตุถาเรตฺวา กเถตุกาโม โหติ ๑
นิริยทุกฺขํ เอกเทสโต กเถติ ติริจฺฉานโยนิทุกฺขํ เปตฺติวิสย-
ทุกฺขํ มนุสฺสโลกสมฺปตฺตี เอกเทสโต กเถติ ๑ สเจ นิริยทุกฺขํ
วิตฺถาเรตฺวา กเถตุกาโม โหติ ๑ เทวโลกมนุสฺสโลกเส สมฺปตฺตี
ติริจฺฉานโยนิเปตฺติวิสเยสุ จ ทุกฺขํ เอกเทสโต กเถติ นิริย-
ทุกฺขเมว วิตุถาเรติ ๑ โส อิมสฺมี สุตเต นิริยทุกฺขํ วิตุถาเรตฺ-
กาโม ๑ ตสฺมา เทวโลกโต ปฏฺจาย เทสนํ นิริเยน โอสฺปาเปติ
เทวโลกมนุสฺสโลกสมฺปตฺติโยว ติริจฺฉานโยนิเปตฺติวิสยทุกฺขานิ จ
เอกเทสโต กเถตุวา นิริยทุกฺขเมว วิตุถาเรน กเถตุํ ตเมนํ
ภิกฺขเว นิริยปฺลาติอาทิมฺหา ๑

ตตถ เอกจฺเจ เถรา นิริยปฺลา นาม นตฺถิ ๑ ยนฺตฺรฺรูปํ
วีย กมฺมเมว การณํ การเตตฺติ วทฺนติ ๑ เตสํ ตํ อตฺถิ นิริเย
นิริยปฺลาติ ๑ อามนฺตา ๑ อตฺถิ จ การณิกาคิอาทินา นเยน
อภิธฺมเม(๑) ปฏฺิเสริตเมว ๑ ยถา हि มนุสฺสโลกे กมฺมกรณกมฺมกรณิกา

*เล่มที่ ๕ สุลลตวคคณณนา หน้า ๗๖๔

อตุถิฯ เอมเมว นირเย นირยปาลา อตุถิติฯ ยมสฺส รณโณติ
ยมราชา นาม เวมานิกเปตราชาฯ เอกสฺมี กाले ทิพฺพวิมาน
ทิพฺพกปฺปรุกฺขทิพฺพอุยฺยานทิพฺพนาฏกาทิสมฺปตฺตี อนุภวติ
เอกสฺมี กाले กम्मวิปากํฯ ฐมฺมิโก ราชา น เจส เอโกว
โหติฯ จตุสฺส ปน ทฺวารेสฺส จตฺตารो ชนา โหนฺติ นาทฺทสนฺติ
อตุตฺตโน สนนฺติเก เปสิตฺตสฺส กสฺสจि เทวทฺตสฺส อภาวํ สนนฺชาย
เอวํ วทติฯ อถ นํ ยโม นายํ ภาสิตฺตสฺส อตุถํ สลฺลทฺเทตีติ
ลตฺวา สลฺลทฺทฺชาเปตฺกामो อมฺโภติอาทิมายฯ

ชาติฐมฺโมติ ชาติสกาโวฯ อปริมฺตฺโต ชาติยาฯ ชาติ
นาม มยฺหํ อพฺกนฺตเรเยว อตุถิติฯ ปรโต ชราฐมฺโมติ-
อาทิสฺสุปี เอสฺว นโยฯ

ปจฺมํ เทวทฺตํ สมนฺยุชฺชิตฺวาติ เอตฺถ ทฺทรกฺมาโร อตุถโต
เอวํ วทติ นาม ปสฺสธ โภ มยฺหมฺปิ ตฺมฺหากํ วย
หตฺถปาทา อตุถิฯ สเก ปนฺมฺหิ มุตฺตกริเส ปฺลিপฺนฺโน อตุตฺตโน
ฐมฺมตฺตาย อุฏฺฐหิตฺวา นฺนฺหายิตฺตํ น สกฺโกมิฯ อหํ กิลิฏฺฐคฺคฺโตมฺหิ
นฺนฺหาเปถ มนฺนฺติ วตฺตมฺปิ น สกฺโกมิฯ ชาติโตมฺหิ อปริมฺตฺตตฺตาย
เอทิสฺโส ชาติโต น โข ปนาหเมวฯ ตฺมฺหปฺปิ ชาติโต อปริมฺตฺตตฺวา
ยเถว हि มยฺหํฯ เอวํ ตฺมฺหากมฺปิ ชาติ อากมฺิสฺสตีฯ อิติ ตฺสฺสา
ปฺุเร ชาติยา อากมฺินาว กลฺยาณํ กโรถาติฯ เตเนสฺ เทวทฺโต
นาม ชาติโตฯ วจฺนตฺโต ปน มจฺมเทวสฺสฺเต วตฺโตฯ

*เล่มที่ ๕ เทวทูตสุตตวณณา หน้า ๗๖๕

ทุดิย เทวทูตุนติ เอตุถาปี ชราชินณสตุโต อตุถโต เอวั
วทติ นาม ปสฺสธ โภ อหฺมปี ตฺเมห วิย ตฺรุโณ อโหสิ
อฺรุพฺพพหฺพชวณสมฺปนฺโน ๗ ตสฺส เม ตา พลชวณสมฺปตฺติโย
อนฺตรหิตา ๗ วิชฺชมานาปี เม หตุถปาทา หตุถปาทกิจฺจํ น
กโรนฺติ ๗ ชราย อปริมุตฺตตาย เอทิสฺส ชาโต น โข
ปนาหเมว ๗ ตฺเมหปี ชราย อปริมุตฺตาว ยถเว หิ มยฺหํ เอวั
ตฺมฺหากมฺปี ชรา อากมฺิสฺสติ ๗ อิติ ตสฺสา ปฺเร อากมนาว
กฺลฺยาณํ กโรธาติ ๗ เตเนสฺ เทวทูโต นาม ชาโต ๗

ตฺติย เทวทูตุนติ เอตุถาปี กิลานสตุโต (๒) อตุถโต เอวั
วทติ นาม ปสฺสธ โภ อหฺมปี ตฺเมห วิย นิโรโค อโหสิ
โสเมหิ เอตฺรหิ พฺยาธินา อภฺิหโต สเก มุตฺตกริเส ปฺลিপฺนฺโน
อฺภูจาคฺมฺปี น สกโกมิ ๗ วิชฺชมานาปี เม หตุถปาทา
หตุถปาทกิจฺจํ น กโรนฺติ ๗ พฺยาธิโตมฺหิ อปริมุตฺตตาย เอทิสฺส
ชาโต น โข ปนาหเมว ๗ ตฺเมหปี พฺยาธิโต อปริมุตฺตาว
ยถเว หิ มยฺหํ ๗ เอวั ตฺมฺหากํ พฺยาธิ อากมฺิสฺสติ ๗ อิติ
ตสฺส ปฺเร อากมนาว กฺลฺยาณํ กโรธาติ ๗ เตเนสฺ เทวทูโต
นาม ชาโต ๗

จตุตฺถิ เทวทูตุนติ เอตุถ ปน กมฺมกรณา วา เทวทูตาติ
กาตพฺพา กมฺมการณิกา วา ๗ ตตุถ ปน กมฺมกรณปฺกฺเข ทฺวตฺตีส
๑ ม. ชราย ๗ ๒ ม. กิลานปฺปฺตุโต ๗

*เล่มที่ ๕ สุลยตวคคุณณา หน้า ๗๖๖

ดาว กมมกรณา อตุถโต เอว วทนต์ นาม มย
นิพพตตมานา น รุกเข วา ปาสาณ วา นิพพตตตาม
คุมุหาทิสานํ สรีเร นิพพตตตาม ฯ อิติ อมุหากํ ปุเร นิพพตติโตว
กลุยาณํ กโรธาติ ฯ เตเนเต เทวทูตา นาม ชาตา ฯ
กมมการณิกายี อตุถโต เอว วทนต์ นาม มยํ ทวคตีส-
กมมการณา กโรนุตา น รุกขาทีสุ กโรม ฯ คุมุหาทิสเสสุ
สตุเตสุเขว กโรม ฯ อิติ อมุหากํ คุมุหสุ ปุเร กมมกรณกรณโต (๑)
กลุยาณํ กโรธาติ ฯ เตเนเตปี เทวทูตา นาม ชาตา ฯ

ปลจจมํ เทวทูตนต์ เอตุถ มตกสตุโต อตุถโต เอว วทนต์
นาม ปสฺสธ โภ มมํ อามกสฺसानน ฆทฺทิตํ อุทฺธมาตกาทิก-
ภาวปฺปตฺตํ ฯ มรณโตมฺหิ อปริมุตตตตาย เอทิสฺ ชาโต น โข
ปนาหเมว ฯ คุมุหปี มรณโต อปริมุตตตาว ฯ ยถเว หิ มยฺหํ
เอวํ คุมุหากมฺปิ มรณํ อากมิสฺสตี ฯ อิติ ตสฺส ปุเร อากมนาว
กลุยาณํ กโรธาติ ฯ เตเนส เทวทูโต นาม ชาโต ฯ

อิมํ ปน เทวทูตานุโยคํ โภ ลภติ ฯ โภ น ลภตฺตีติ ฯ
เยน ดาว พหุปาปํ กตํ โส คนฺตุวา นีรเย นิพพตตติเยว ฯ
เยน ปน ปรีตตํ ปापกมฺมํ กตํ ฯ โส ลภติ ฯ ยถา
หิ สภณฺทํ โจริ คเหตุวา กตฺตพฺพเมว กโรนฺติ น วินิจฺฉินฺนฺติ ฯ
อนฺวิชฺชิตฺวา คหิตํ ปน วินิจฺฉยฺญจानํ นยฺนฺติ ฯ โส วินิจฺฉยํ

*เล่มที่ ๕ เทวทูตสุตตวณณา หน้า ๑๖๗

ลภติ ฯ เอวสมฺปทเมตฺ ฯ ปริตฺตปาปกมฺมา หิ อตฺตโน ฌมฺม-
ตายปี สรณฺติ ฯ สาริยมานาปี สรณฺติ ฯ

ตตฺถ ทิมชยฺนตฺทมิโ พ นาม อตฺตโน ฌมฺมตายนฺ สริ ฯ
โส กิร ทมิโ สุมฺนคิริวิหारे อากาสเจตฺติยํ รตฺตปฏฺเณ
ปฺุเชตฺติ ฯ อถ นิริเย อุตฺตทสามนฺเต นิพฺพตฺโต อคฺคิชาล-
สทฺทํ สุตฺตวาว อตฺตโน ปฺุชิตปฏฺฐํ อนุสฺสริ ฯ โส คนฺตฺวา
สกุเค นิพฺพตฺโต ฯ อปโรปี ปฺุตฺตสฺส ทหฺรภิกฺขุโน ขลิสากฺกํ
เทนฺโต ปาทมฺุเล จเปตฺติ ฯ มรณกาลมฺหิ ปฏฺฐาปฏิ สทฺเท
นิมิตฺตํ คณฺหิ ฯ โสปี อุตฺตทสามนฺเต นิพฺพตฺโต ชาลสทฺเท
ตํ สากฺกํ อนุสฺสริตฺวา สกุเค นิพฺพตฺโต ฯ เอวํ ตาว
อตฺตโน ฌมฺมตายนฺ กุสฺลกมฺมํ สริตฺวา สกุเค นิพฺพตฺตตีติ ฯ

อตฺตโน ฌมฺมตายนฺ อสรนฺเต ปน ปญฺจ เทวทูเต
ปฺุจฺจติ ฯ ตตฺถ โกจิ ปจฺเมน เทวทูเตน สรติ ฯ โกจิ
ทฺุคิยาทีหิ ฯ โย ปน ปญฺจหิปี น สรติ ฯ ตํ ยโม ราชาน
สยํ สารเตติ ฯ เอโก กิร อมฺจฺโจ สุมฺนปฺุฝกฺมฺุเกน มหาเจตฺติยํ
ปฺุเชตฺตวา ยมฺสฺส ปตฺตี อทาสี ฯ ตํ อกุสฺลกมฺฺเมน นิริเย
นิพฺพตฺตํ ยมฺสฺส สนฺตํ นยีสฺสุ ฯ ตสฺมี ปญฺจหิปี เทวทูเตหิ
กุสฺเล อสรนฺเต ยโม สยํ โอลเณนฺโต ทิสฺวา นนฺ ตวํ มหาเจตฺติยํ
สุมฺนปฺุฝกฺมฺุเกน ปฺุเชตฺตวา มยฺหํ ปตฺตี อทาสีติ สารเตติ ฯ
โส ตสฺมี กาลे สริตฺวา เทวโลกํ คโต ฯ ยโม ปน สยํ

*เล่มที่ ๕ สุลลตวคคณณนา หน้า ๗๖๘

โอโลเกตุวาปี อปสสนโต มหาทุกขัง นาม อนุกวิสสติ อัย
สตโตติ ตุน्हี โหติ ฯ

มหานิรयेติ อวิจิมหานิรยมุหิ ฯ ก็ ปนสส ปมาณั
อพกนตฺรึ อายาเมน จ วิตุถาเรน จ โยชนสตํ โหติ
โลหปจวี โลหนทน์ เอเกกา จ ภิตฺติ นวนวโยชนิกา โหติ ฯ
ปรตฺติมาย ภิตฺติยา อจฺจิ อุกฺกิตา (๑) ปจฺฉิมํ ภิตฺตี คเหตุวา
ตํ วินิวิจฺฉิตฺวา ปรโต โยชนสตํ กจฺฉติ ฯ เสสทิสาสฺปิ เอเสว
นโย ฯ อิติ ชาลปริยนตฺวเสน อายามวิตถารโต อุกฺการส
โยชนาริกานิ ตีณิ โยชนสตานิ ฯ ปริกฺเขปโต ปน
นวโยชนสตานิ จตฺตฺพลฺลวาสโยชนานิ ฯ สมฺนตฺตา ปน อุตฺสเทหิ
สทฺธี ทสโยชนสทฺสสํ โหติ ฯ

อุพฺภตํ ตาทิสเมว โหตีติ เอตฺถ อุกฺกนตฺปทํ ยาว
อุกฺกิตโต ททฺฒํ อุกฺกทฺริตฺตฺเมว น สกฺกา ฯ อัย ปเนตฺถ อตฺโถ ฯ
เหฏฺจโต ปญฺจาย ทฺยฺหติ ฯ อฺปรโต ปญฺจาย ฉายติ ฯ (๒) อิติ
อุกฺกมนกาลเอ ทฺยฺหมานํ ปญฺฉายติ ฯ อุกฺกทฺรณกาลเอ
ตาทิสเมว ฯ ตสฺมา เอวํ วุตฺตํ ฯ พหุสมฺปตฺโตติ พหุณี วสฺสสต-
วสฺสสทฺสทานิ สมฺปตฺโต ฯ

กสฺมา ปเนส นรโก อวิจิติ สจฺจํ คโตติ ฯ วิจิ นาม
อนตฺรึ วุจฺจติ ฯ ตตฺถ จ อคฺคิชาลาณํ वा สตฺตฺตานํ वा

*เล่มที่ ๕ เทวทูตสุตตวณฺณา หน้า ๑๖๕

ทุกขสฺส วา อนฺตรํ นตฺถิฯ ตสฺมา โส อวีจิติ สงฺขํ คโตฯ
ตสฺส หิ ปฺรตฺถิมภิตฺติโต ชาลา อฺภูจิตฺตา สํสิปฺพมานา
โยชนสฺสํ คนฺตฺวา ปจฺฉิมภิตฺตี วิเนวิชฺฉิตฺวา ปฺรโต โยชนสฺสํ
คจฺฉตฺติฯ เสสทิสาสฺสุปี เอเสว นโยฯ

อิเมสํ ฉนฺนํ ชาลาณํ มชฺเฌ นิพฺพตฺโต เทวทูตฺโตฯ
ตสฺส โยชนสฺสตปฺปมาโณ อตฺตภาโวฯ เทว ปาธา ยาว
โคปฺสกา โลหปฺสวี ปฺวิภูจฺจาฯ เทว หตฺถา ยาว มณฺิพฺนฺธา
โลหภิตฺติโย ปฺวิภูจฺจาฯ สีสํ ยาว ภมฺภกฺกฺจฺติโต โลหทฺทเน
ปฺวิภูจฺจํ อโรภาเคน เอกํ โลหสฺสุลํ ปฺวิสิตฺวา กายํ วิเนวิชฺฉนฺนตํ
ฉทฺเน ปฺวิภูจฺจาฯ ปาจฺฉิมภิตฺติโต นิกฺขนฺนตฺสฺสํ ทหฺย
วิเนวิชฺฉิตฺวา ปจฺฉิมภิตฺตี ปฺวิภูจฺจํ อุตฺตรภิตฺติโต นิกฺขนฺนตํ สฺสํ
ผาสฺสุกา วิเนวิชฺฉิตฺวา ทกฺขิณภิตฺตี ปฺวิภูจฺจํ นิจฺเจเล ตถาคตฺมฺหิ
อปรทฺชตฺตา นิจฺจโลว หุตฺวา ปจฺจตฺตีติ กมฺมสฺสริกฺขตฺยา เอทิสฺโส
ชาโตฯ เอวํ ชาลาณํ นีรฺนฺตรตฺยา อวีจิ นาม ฯ

อพฺกนฺตเร ปนฺสฺส โยชนสฺสติเก จาเน นาพิยฺย โภกฺกฺญฺตฺวา
ปฺริตปฺปิภูจฺจํ วิย สฺสตฺตา นีรฺนฺตรราฯ อิมสฺสมิ จาเน สฺสโต
อตฺถิฯ อิมสฺสมิ นตฺถิตฺติ น วตฺตพฺพํฯ คจฺฉนฺนตฺตาณํ จิตฺตาณํ
นินฺนฺนํ นินฺนฺนํ อนฺโต นตฺถิฯ คจฺฉนฺนตฺตา วา จิตฺเต วา
นินฺนฺเน วา นินฺนฺเน วา อณฺณมณฺณํ น พาทฺชนฺติฯ เอวํ
สฺสตฺตาณํ นีรฺนฺตรราย อวีจิ ฯ

*เล่มที่ ๕ สุตตตวคฺคกถณา หน้า ๗๗๐

กายทวารเ ปน ฉ อุเปกฺขาสหคตานิ จิตฺตานิ
อุปฺปชฺชนฺติ ฯ เอกํ ทุกฺขสหคตํ ฯ เอวํ สนฺเตปี ยถา ชิวฺหคฺเคน
ฉ มรฺฐพินฺทุนิ จเปตฺวา เอกสฺมี ตมฺพโลหพินฺทุมฺหิ จปีเต
อนฺุทหนพลวตาย ตทฺเวท ปญฺญาติ ฯ อิตฺรานิ อพฺุโพหาริกานิ
โหนฺติ ฯ เอวํ อนฺุทหนพลวตาย ทุกฺขเมเวตฺถ นีรฺนตฺรํ ฯ อิตฺรานิ
อพฺุโพหาริกานีติ ฯ เอวํ ทุกฺขสฺส นีรฺนตฺรตาย อวีจํ ฯ

มหนฺโตติ โยชนสฺติโม ฯ โส ตตฺถ ปตฺตีติ เอโก ปาโท
มหานิรเย โหติ ฯ เอโก กฺุณนิรเย นิปตฺติ ฯ สฺวจิมฺขาคี
สฺวจิสฺทิสฺมุขา ฯ เต หตฺถิกีวฺปฺปมาณา เอกโทณิกนาวปฺปมาณา
วา โหนฺติ ฯ

กุกฺกุกฺกนิรโยติ โยชนสฺตปฺปมาโณว อนฺุโต กฺุฎาการมตฺต-
วิตฺตจฺจิตฺตการปฺปญฺโณ อาทิตฺตฉนาริกนิรโย ฯ ยตฺถ ปตฺติตา
กุกฺกุกฺกกราสิมฺหิ จิตฺตาสาสปฺปราสมฺหิ สิทฺทคฺคผลลาทีนํ วิย
เหฏฺฐจิมตลเมว กณฺุหนฺติ ฯ

อาโรเปนฺตีติ อยทณฺุเทหิ โปเถนฺุตา อาโรเปนฺติ ฯ เตสํ
อาโรหนกาเล เต กณฺุฎกา อโรมุขา โหนฺติ ฯ อโรโรหนกาเล
อุทฺธโรมุขา ฯ

วาตฺริตานิตี กมฺมมเยน วาเตน จลิตฺตานิ ฯ หตฺถมฺปิ
ฉินฺุทหนฺตีติ ผลเก มํสํ วิย โกฏฺฐยฺมมานานิ ฉินฺุทหนฺติ ฯ สเจ
อุฏฺฐาย ปลาติ ฯ อโยปกาโร สมฺภูจฺหิตฺวา ปฺริกฺขิปตี ฯ

*เล่มที่ ๕ เทวทูตสุตตวณณา หน้า ๗๗๑

เหตุจา จ ขุรชารา สมภูจชาติ ฯ

ชาโรทกา นทีติ เวตตรณิ นาม ตมฺพโลหนที ฯ ตตถ
อโยมยานิ ขรวาลิกาไปกฺขรปตฺตานิ (๑) เหตุจา ขุรชารา
อุโภสุ ตีเรสุ เวตตลตา จ กุสตีณานิ จ ฯ โส ตตถ
ทุกฺขา ติพฺพา ขราติ โส ตตถ อุทฺธจฺจ อโธ จ วุยฺหามาโน
ไปกฺขรปตฺเตสุ ฉิษฺชติ ฯ สิงฺฆาฏกสณฺจานาย ขรวาลิกาย (๒)
กณฺฏเกหิ วิษฺฌิมยติ ฯ ขุรชาราหิ ฬาลิยติ ฯ อุโภสุ ตีเรสุ
กุสตีณานิ วิเลชติ ฯ เวตตลตาหิ อากทฺถิมยติ ฯ ติกฺขสตฺตีหิ
ฬาลิยติ ฯ

ตตฺเตน อโยสงฺกุนาติ เต (๓) ชิมฺจฺฉนิโตมฺหีติ วุตฺเต
มหนตฺติ โลหปฺจฺฉี โลหคฺคฺพานํ ปุเรตฺวา ตํ อุปกจฺฉนฺติ ฯ โส
โลหคฺคฺพภาวํ ฌตฺวา ทนฺเต สมฺมุเสติ ฯ อถสฺส เต ตตฺเตน
อโยสงฺกุนา มุขํ วิวรนฺติ ฯ ตมฺพโลหชาราหิ มหนฺเตน
โลหคฺคฺภาเนน ตมฺพโลหํ อุปเนตฺวา เอวเมวํ กโรนฺติ ฯ ปุณ
มหานิรยติ เอวํ ปญฺจวิธพนฺชนโต ปญฺจาย ยาว ตมฺพโลห-
ปานา ตมฺพโลหปานโต ปญฺจาย ปุณ ปญฺจวิธพนฺชนาทีนํ
กาเรตฺวา มหานิรย ปกฺขิปนฺติ ฯ ตตถ โกจิ ปญฺจวิธ-
พนฺชนเนน มุจฺจติ โกจิ ทฺติเยน โกจิ ตติเยน โกจิ

๑ สී. อโยมยา ขารวฺลิตฺยา... ฯ ม. อโยมยานิ ขุรวฺลติก... ฯ

๒ สී. ขารวฺลติกาย ฯ ม. ขรวาลูกาย ฯ ๓ สී. เตนหิ ฯ

*เล่มที่ ๕ สุลลตวคคณณนา หน้า ๗๗๒

ตมพโลหปาเนน วิมจจติ ฯ กมเม ปน อปรักชีเณ ปุณ
มหานิรเย ปรักชีปนติ ฯ

อิทํ ปน สุตตํ คณหนุโต เอโก ทหริกขุ ฆนเต
เอตตํ ทุกขํ อนุภวิตตตํ (๑) ปุณปี มหानิรเย ปรักชีปนตีติ
อาห ฯ อาม อาวุโส กมเม อปรักชีเณ ปุณปุณํ เอวํ กโรนตีติ ฯ
ติฏจตุ ฆนเต อุกุเทโส ฯ กมมฏจानเมว กเถถาติ กมมฏจानํ
กเถเปตฺวา โสตาปนุโน หุตฺวา อากมม อุกุเทสํ อคฺคเหสี ฯ
อลฺลเสสมปี อิมสฺมี ปเทเส อุกุเทสํ จเปตฺวา อรหตฺตํ ปตฺตานํ
คณนา นคฺธิ ฯ สพพพุทธานลฺเจตํ สุตตํ อวิชहितเมว โหติ ฯ

หีนกาชฺุปคาคิ หีนกาชฺ อูปคตา หุตฺวา ฯ อูปาทาเนติ
ตณฺหาทิฏฺจิกคหเณ ฯ ชาติมรณสมภเวติ ชาติยา จ มรณสฺส จ
การณญฺเต ฯ อนุปาทาติ จตุหิ อูปาทาเนหิ อนุปาทียิตฺวา ฯ
ชาติมรณสงฺขเยติ ชาติมรณสงฺขยสงฺขาเต นิพฺพานे วิมจฺจนตีติ ฯ

ทิฏฺจธมฺมาภินิพฺพุตาคิ ทิฏฺจธมฺเม อิมสฺมีเยว อตฺตภาเว
สพฺพกิลฺลสนิพฺพานेณ นิพฺพุตาคิ สพฺพทุกขํ อูปจฺจคฺคณฺตี สพฺพทุกฺขา
อติฏคฺคณฺตา นาม โหณฺตีติ ฯ

เทวทูตสฺสุตฺตวคคณณนา นิฏฺจิตฺตา ฯ

ทสมํ ฯ

ตติยวคคณณนา นิฏฺจิตฺตา ฯ

วิภังควคฺควณฺณา

ภทฺเทภรตฺตสุตฺตวณฺณา

เอวมฺเม สุตฺตุนฺติ ภทฺเทภรตฺตสุตฺตํ ๑ ตตฺถ ภทฺเทภ-
รตฺตสุตฺตานิ วิปฺสฺสนานฺนุโยคสมนฺนาคตฺตตา ภทฺทกฺกุสฺส เอก-
รตฺตสุตฺต ๑ อุทฺเทสนฺติ มาตักฺก ๑ วิภังกฺกุนฺติ วิตุถารภาชนิยฺม ๑

อตีตฺตุนฺติ อตีเต ปญฺจกฺกฺขนฺเช นานฺวาคเมยฺยยาตี ตณฺหาทิกฺกุจฺฉิ
นानุคฺคเจยฺย นปฺปฏิกฺกฺเจตี ตณฺหาทิกฺกุจฺฉิ น ปตฺถเจยฺย ๑
ยทตีตฺตุนฺติ อิทฺเมตฺถ การณฺวจฺน ๑ ยสฺมา ยํ อตีตฺตํ ๑ ตํ ปหิณฺ
นिरูทฺธํ อตฺถงฺกตฺตํ ๑ ตสฺมา ตํ ปฺน นานุคฺคเจยฺย ๑ ยสฺมา
จ ยํ อนาคตฺตํ ๑ ตํ อปฺปตฺตํ อชาตํ อนิพฺพตฺตํ ๑ ตสฺมา ตมฺปิ
น ปตฺถเจยฺย ๑

ตตฺถ ตตฺถาตี ปญฺจปฺปนฺนมฺปิ ฐมฺมํ ยตฺถ ยตฺถเว
อุปฺปนฺโน ๑ ตตฺถ ตตฺถเว จ นํ อนิจฺจานุปฺสฺสนาทีหิ สตฺตหิ
อนุปฺสฺสนาที โย วิปฺสฺสตี ๑ อรณฺณาทิสฺสุ วา ตตฺถ ตตฺถ
วิปฺสฺสตี ๑ อสฺหิรี อสงฺกฺกฺปฺนตี อิทํ วิปฺสฺสนาปฺปฏิวิปฺสฺสนา-
ทสฺสนตฺถํ วุตฺตํ ๑ วิปฺสฺสนา หิ ราคาทีหิ น สฺหิรีตี น
สงฺกฺกฺปฺตีตี อสฺหิรี อสงฺกฺกฺปฺ ๑ ตํ อนุพฺรุหเย ๑ วทฺธเมยฺย
ปฺปฏิวิปฺสฺเสยฺยยาตี วุตฺตํ โหตี ๑ อถ วา นิพฺพานํ ราคาทีหิ น
สฺหิรีตี น สงฺกฺกฺปฺตีตี อสฺหิรี อสงฺกฺกฺปฺ ๑ ตํ วิทฺวา ปณฺฑิโต

*เล่มที่ ๕ วิภังควกุกกถา หน้า ๗๗๔

ภิกขุ อนุพรุหเยฯ ปุณปุณฺํ ตทารมมณฺํ ตํ ผลสมาปตฺตี อปุเปนุโต
วทฺฒเยยยาติ อตุโถฯ

ตสฺส ปน อนุพรุหนตสฺส อตฺถาย อชฺเชว กิจฺจ-
มาตปุณฺติ กิลีสานํ อาตาปนปริตาปนเนน อาตปุณฺติ ลทฺธ-
นามํ วีริยํ อชฺเชว กาทพฺพิฯ โโก ชลฺญา มรณฺํ สุเวติ
เสว ชีวิทํ วา มรณฺํ วา โโก ชานาติฯ อชฺเชว ทานํ
วา กริสฺสามิฯ สีสํ วา รกฺขิสฺสามิฯ อญฺจตรํ วา ปน
กุสฺลํ กริสฺสามีติ หิ อชฺช ตาว ปปลฺโย อตฺถิฯ เสว
วา ปุณฺทิวเส วา กริสฺสามีติ จิตฺตํ อนุปุปาเทตฺวา อชฺเชว
กริสฺสามีติ เอวํ วีริยํ กาทพฺพนฺติ ทสฺเสติฯ มหาเสเนนาติ
อคุคิวิสตฺถาทีนํ หิ อนေနานิ มรณการณานิ ตสฺส เสนา
ตาย มหตฺติยา เสนาย วเสน มหาเสเนน เอวรูเปน มจฺจุนา
สทฺธี กติปาหํ ตาว อากเมหิฯ ยาวาหํ พุทฺธปุชาที อตฺตโน
อวสฺสยกมฺมํ กโรมีติ เอวํ มิตฺตสนฺถวาการสงฺขาโต(๑) วา
อิทํ สตํ วา สหสฺสํ วา คเหตุวา กติปาหํ อากเมหีติ
เอวํ ลญฺจานุปปทานสงฺขาโต วาฯ อิมินา พลฺราสีนา
ปฏฺิพาหิสฺสามีติ เอวํ พลฺราสีสงฺขาโต วา สงฺคโร นตฺถิฯ
สงฺคโรติ หิ มิตฺตสนฺถวาการลญฺจานุปปทานพลฺราสีนํ นามํฯ
ตสฺมา อยมตฺโถ วุตฺโตฯ

๑ ม. มิตฺตสนฺถวาการณสงฺขาโตฯ

*เล่มที่ ๕ ภาทฺเทกรตฺตสุตฺตวณฺณนา หน้า ๑๑๕

อตฺนทิตฺนติ อนลลํ อุกฺกาหํ ฯ เอวํ ปฏฺฐิปนฺนตฺตา ภาทฺโท
เอกรตฺโต อสฺสาติ ภาทฺเทกรตฺโต ฯ อิติ ตํ เอวํ ปฏฺฐิปนํ ปุคฺคํ
ภาทฺเทกรตฺโต อยฺนติ รากาทีนํ สฺนตฺตาย สฺนโต พุทฺทมฺนิ
อาจิกฺขติ ฯ

เอวํรูปฺติอาทิสฺส กาลีปิ สฺมาโน อินฺทนีลมนฺวิณฺโณ ฯ
อโหสิฺนติ วา เอวํ มนฺุญฺญรูปฺวเสเนว เอวํรูปฺ อโหสี ฯ
กฺุสฺสสุขโสมนฺสฺสวทฺนาวเสเนว เอวํเวทฺโน ฯ ตํสมฺปยุตฺตํนํเยว
สฺลฺยาทีนํ วเสน เอวํสฺลฺโย เอวํสงฺฆาโร เอวํวิญฺญาโณ
อโหสี อตีตฺมทฺธานนฺติ ฯ

ตตฺถ นนฺที สมนฺวฺวาเนตีติ เตสุ รูปาทิสฺส ตณฺหํ
สมนฺวฺวาเนติ อนฺุปวตฺเตติ ฯ หีนรูปาทิวเสเนว เอวํรูปฺ อโหสี ฯเป ฯ
เอวํวิญฺญาโณ อโหสิฺนติ น มลฺลติ ฯ

นนฺที น สมนฺวฺวาเนตีติ ตณฺหํ วา ตณฺหาสมฺปยุตฺตทิกฺุฉี
วา นานฺุปวตฺตยติ ฯ

เอวํรูปฺ สฺยฺนติอาทิสฺสปี ปณฺิตมฺนฺุญฺญรูปาทิวเสเนว ตณฺหา-
ทิกฺุฉีปวตฺตสงฺฆาตา นนฺทิสมนฺวฺวานยฺนาว เวทิตฺพุพา ฯ

กถฺลย ภิกฺขเว ปจฺจุปฺปนฺเนสุ ฐมฺเมสุ สํหีรตีติ อิทํ
ปจฺจุปฺปนฺนญจ โย ฐมฺมํ ฯ ตตฺถ ตตฺถ วิปฺสฺสตีติ อสํหีรํ
อสงฺกฺุปฺปนฺติ อุกฺุเทสฺส นินฺุเทสฺสํ วุตฺตํ ฯ กามญฺเจตฺถ
กถฺลย ภิกฺขเว ปจฺจุปฺปนฺนํ ฐมฺมํ น วิปฺสฺสตีติอาทิจ วตฺตพฺพํ

*เล่มที่ ๕ วิกงควกควณณา หน้า ๗๗๖

ลียา ๑ ยสุมา ปน อลัหีราติ จ อสงกุปปาดิ จ วิปัสสนา
วุดตา ๑ ตสุมา ตสุสา เอว อภาวญจ ภาวญจ ทสเสตุ
ลัหีรตีติ มาตัก อุทฐริตฺวา วิตุถาโร วุดโต ๑ ตตถ
ลัหีรตีติ วิปัสสนาย อภาวโต ตณฺหาทิกฺขีหิ อากทฺขยิติ ๑
เสลล สพฺพตถ อุตฺตานเมวาทิ ๑

ภทฺเทกรตฺตสุตฺตวณฺณา นิฏฺฐิตา ๑

ปจฺม ๑

อานนุทภทฺเทกรตฺตสุตฺตวณฺณา

เอวมฺเม สุตฺนติ อานนุทภทฺเทกรตฺตสุตฺต ๑ ตตถ ปฏฺิ-
สลฺลانا วุฏฺฐิตฺติ ผลสฺมาปตฺติโต วุฏฺฐิต ๑ โโก นุ โข
ภิกฺขเวติ ชานนุโตว กถาสมฺภูจฺาปนตฺถํ ปุจฺฉิ ๑ สาธุ สาธุติ
เถรสฺส สาธุการมทาสิ ๑

สาธุ โข ตฺวนฺติ ปริมณฺขเลหิ ปทพฺยญฺชนเหหิ สฺุปริสฺุทฺเชหิ
กถิตตฺตา เทสนํ ปลัสนุโต อาท ๑ เสลล สพฺพตถ
อุตฺตานเมวาทิ ๑

อานนุทภทฺเทกรตฺตสุตฺตวณฺณา นิฏฺฐิตา ๑

ทฺุติย ๑

มหากัจจानภทเทกรตฺตสุตฺตวณฺณนา

เอวมเม สุตฺตฺติ มหากัจจानภทเทกรตฺตสุตฺตํ ฯ ตตฺถ
ตโปทาราเมติ ตโปทสฺส (๑) ตตฺโตทกสฺส รหทสฺส วเสน
เอวฺลทฺธนาเม อารามे ฯ เวการปพฺพตสฺส กิร เภจฺจา
ภุมฺมกุฎกนาคานํ ปลยจโยชนสฺตีกํ นากภวํ ทเวโลกสทิสํ
มณฺธิมเยน ตเลน อารามอุยฺยานเอหิ จ สมฺนฺนาคตฺติ ฯ ตตฺถ
นาคานํ กิพฺนกุฎจाने มหฺออทฺกรหโท ฯ ตโต ตโปทา นาม
นที สฺนฺทติ กุติตา อุโณหทกา ฯ กสฺมา ปน สฺวา เอทิสฺวา
ชาตา ฯ ราชคหํ กิร ปรีวารेतฺวา มหฺวาเปตโลโม ฯ ตตฺถ
ทฺวินฺนํ มหฺวาโลหกุฎกนิกนฺรยานํ อนฺตเร อยํ ตโปทา อากจฺจติ ฯ
ตสฺมา สฺวา กุติตา สฺนฺทติ ฯ วุตฺตมปี เจตํ ยตฺตํ ภิกฺขเว
ตโปทา สฺนฺทติ ฯ โส ทโห อจฺโฆทโก สีโตทโก สฺวาโตทโก
เสโตทโก สฺวาปฺตติโต รมณฺธิโย ปฺนฺตมจฺจกจฺจโป ฯ จกฺกมตฺตทานิ
จ ปฺนฺตมานิ ปฺนฺตพฺนฺติ ฯ อปีจายํ ภิกฺขเว ตโปทา ทฺวินฺนํ มหฺวานฺรยานํ
อนฺตริกาย อากจฺจติ ฯ เตนํยํ ตโปทา กุติตา สฺนฺทตฺติ ฯ (๒)
อิมสฺส ปน อารามสฺส อภิสมฺมุขกุฎจानเอโต มหฺออทฺกรหโท ชาโต ฯ
ตสฺส นามวเสนายํ วิหาโร ตโปทาราโมติ วุจฺจติ ฯ
สมิทฺธิติ ตสฺส กิร เถรสฺส อตฺตภาโว สมิทฺธิโ
อภฺริโป ปาสาทิกโก ตสฺมา สมิทฺธิเตวฺว สงฺขํ คโต ฯ

*เล่มที่ ๕ วิภังคกถา หน้า ๗๗๘

อาทิพหุหุมจริยโกติ มคฺคพหุหุมจริยสุส อาทิ ปุพฺพภากปฏฺธิ-
ปตฺตติภูโต ฯ อิทํ วตฺวาน สุคโต อญฺญาตนาตฺวาอาทิ มชฺฌปิณฺฑิก-
สุตฺเต (๑) วุตฺตนเยเนว วิตฺถาเรตพฺพํ ฯ

อิติ เม จกฺขุณฺติ อิมสฺมี กิรฺ สุตฺเต ภควา ทฺวาท-
สายตฺนวเสเนว มาตีกํ จเปสึ ฯ เถโรปี ภควตา เหฏฺฐา
ทฺวีสุ ฯ อุปฺริ จตฺตเถ จาติ อิมสฺ ตีสุ สุตฺเตสุ ปญฺจกฺขนฺธ-
วเสน มาติกา จ วิภังโก จ กโต ฯ อิธ ปน ทฺวาทสายตฺน-
วเสน วิภังคตฺถํ มาติกา จปีตาทิ นยํ ปฏฺฐิตฺวา เอวมาห ฯ
อิมํ ปน นยํ ลภนฺเตน เถเรน ภาริยํ กตํ ฯ อปฺเท
ปทํ ทสฺสตีติ ฯ อากาเส ปทํ กตํ ฯ เตน นํ ภควา อิมเมว
สุตฺตํ สนฺธาย เอตทกฺกํ ภิกฺขเว มม สวากานํ ภิกฺขุณฺ
สงฺขิตฺเตน ภาสิตฺตสฺ วิตฺถาเรน อตฺถํ วิภังคตฺถานํ ยทิตฺ
มหากจฺจาโนติ (๒) เอตทกฺเก จเปสึ ฯ เอตฺถ ปน จกฺขุติ
จกฺขุปสาโท ฯ รูปาติ จตฺตสมฺภูจฺจานิกา รูปา ฯ อิมินา นเยน
เสสายตฺนानิปี เวทิตพฺพานิ ฯ วิญฺญาณฺนติ นิกนฺติ วิญฺญาณํ ฯ
ตทภินฺนทตฺตีติ ตํ จกฺขุญฺเจว รูปี จ ตณฺหาทิกฺขุจิวเสน
อภินฺนทติ ฯ อนฺวาคเมตฺตีติ ตณฺหาทิกฺขุจิว อนฺคจฺจติ ฯ
อิติ เม มโน อโหสิ อิติ ชมฺมาติ เอตฺถ ปน มโนติ
ภวํจจิตฺตํ ฯ ชมฺมาติ เตญฺมกชฺมมารมฺมณํ ฯ

*เล่มที่ ๕ โลมสกังคิยภทเทกรตตสุตตวณฺณา หน้า ๗๗๕

ปณฺทิตฺติ ปตฺถนาเวสเณ จเปสึฯ ปณฺชานปฺจยชาติ
ปตฺถนาภูจปณการณาฯ เสสึ สพฺพตฺถ อุตฺตานเมวาทิฯ
มหากจฺจานภทเทกรตตสุตตวณฺณา นิฏฺฐิตาฯ
ตติยํ ฯ

โลมสกังคิยภทเทกรตตสุตตวณฺณา

เอวมเม สุตฺนฺติ โลมสกังคิยภทเทกรตตสุตฺตํฯ ตตฺถ
โลมสกังคิโยติ องฺคตฺถโร กิร นามเสฯ กายสฺส ปน
อิสกโลมสาการตาย โลมสกังคิโยติ ปากโฏ ชาโตฯ จนฺทโน
เทวปฺตุโตติ กสฺสปสมฺมาสมฺพุทฺธกาเล กิเรส จนฺทโน นาม
อุปาสโก อทุโฆ มหฺพุทฺธโน ติณฺนิ รตนานิ จตุหิ ปฺจยเยหิ
ปฺุเชตฺวา เทวโลเก นิพฺพตฺโตฯ ปฺุริมนามเนน จนฺทโน
เทวปฺตุโตเตวว สงฺขํ กโตฯ ปณฺฑมฺพลสฺสิตายนฺติ รตฺตกมฺพล-
สฺสิตายํฯ ตสฺสา กิร รตฺตกมฺพลสฺเสว ชยสฺมนปฺุพฺราสฺสิสฺส
วีย วนฺโณฯ ตสฺมา ปณฺฑมฺพลสฺสิตาติ วุจฺจติฯ

กทา ปน จ ตตฺถ ภควา วิหาสีติฯ โพธิปฺตฺติโต
สฺตตฺตเม สํวจฺจเร สาวตฺถิยํ อาสาพุหิมาสปฺุณฺณมาย ทฺวาทสโยชนาย
ปฺริสาย มชฺเฒ ยมกปาฏิหาริยํ กตฺวา โอริยฺห คณฺฑามฺพ-
รฺกขมฺมุเล ปณฺณตฺตพฺุทฺธาสเน นิสฺสิทฺวา ฐมฺมเทสนาย มหาชนํ
มหาวิทฺทุกฺคโต อฺุทฺเธตฺวา พุทฺธา นาม ยสฺมา ปาฏิหาริยํ

*เล่มที่ ๕ วิภังควกคฺวณฺณา หน้า ๗๘๐

กตฺวา มนุสฺสเปเต น วสฺนฺติ ฯ ตสฺมา ปสฺสฺมานสฺเสว ชนสฺส
ปทวิทิกุภมฺ กตฺวา ตาวตีสกฺวเน ปาโรจฺจตฺตกฺมฺเเล ปณฺฑกฺมฺพล-
สิลาโย วสฺสํ อุปลโต ฯ ตสฺมี สมเย วิหาสิ ฯ

ตตฺร ภควาติ ตตฺร วิหรนฺโต ภควา เขภฺยฺเยน ทสฺหิ
จกฺวาพสฺสสฺเสหิ สฺนฺนิปติตาหิ เทวตาหิ ปรีวฺโต มาตริ
กายสฺกฺขี กตฺวา อภิธมฺมปฺญกํ กเถนฺโต คมฺภีริ นิปฺณํ
ติลกฺขณาหติ รุปารูปปรีจฺเจทกถิ ปฏฺวิษฺมิตฺุ อสฺกโกนฺตานิ
เทวานํ สํเวคชนนฺตถิ อนฺตรนฺตรา ภาทฺเทกรตฺตสฺส อุทฺเทสฺจ
วิภังคฺจ อภาสิ ฯ ตตฺรายิ เทวปฺตฺโต อุคฺคณฺหนฺโต อีมา
กาถาโย สทฺธิ วิภังเคน อุคฺคณฺหิ ฯ เทวตฺตสฺส ปน
ปมาทาธิภูจกานตฺตา ทิพฺเพหิ อารมฺมณฺหิ นิปฺปีพฺยมาโน
อนฺุพฺพเพน สุตฺติ สมฺมฺภูโจ คาถามตฺตเมว ชาเรสิ ฯ เตนาห
เอวํ โข อหิ ภิกฺขุ ชาเรมิ ภาทฺเทกรตฺติโย คาถาติ ฯ

อุคฺคณฺหาหิ ตฺวนฺติอาทิสฺส ตฺนฺหิภูโต นิสฺสิทิตฺวา สฺนฺนฺโต
อุคฺคณฺหาติ นาม ฯ วาจาโย สขฺมฺมายิ กโรนฺโต ปรียาปฺณาติ
นาม ฯ อญฺเณสํ วาเจนฺโต ชาเรติ นาม ฯ เสสเมตฺถ
อุคฺคณฺนาเมวาติ ฯ

โลมสฺกฺกฺยภาทฺเทกรตฺตสฺสตฺตวณฺณา นิภูจิตา ฯ

จตฺตถิ ฯ

สุกสุตตวณณา

เอวมเม สุตุนติ สุกสุตต์ ๑ ตตถ สุโกติ โส กิร
 ทสฺสนีโย อโหสิ ปาสาทิกอ เตนสฺส องฺกสฺสกตย สุกโกเตว
 นามิ อํกฺสุ ๑ มาณโวติ ปน ตํ ตรุณกาเล โวหรีสุ ๑ โส
 มหุลลกกาเลปิ เตเนว โวหารเณ โวหริยติ ๑ โตเทยฺยปฺตฺโตติ
 โตเทยฺยสฺส นาม ปเสนทิรณฺโณ ปุโรหิตพฺรหฺมณฺสฺส ปฺตฺโต ๑
 โส กิร สวตฺถิยา อวิหฺวเร ตฺถิกามิ นาม อตฺถิ ๑ ตสฺส
 อธิปฺติตฺตา โตเทยฺโยติ สงฺขํ กโต ๑ มหาธโน ปน โหติ
 สตฺตาสีตฺติโกฏฺฐิวิโกว ปรมมจฺฉริ ๑ ททโต โภคานํ อปฺริกฺขโย
 นาม นตฺถิติ จินฺเตตฺวา กสฺสจฺจิ กิณฺจิ น เทติ ๑ วุตฺตมฺปิ เจตํ
 อณฺชนานํ ขยํ ทิสฺวา วมฺมิกานณฺจ สณฺจยํ
 มฐฺฐนณฺจ สมหาหารํ ปณฺจทิตฺโต ฆรมาวเสติ ๑
 เอวํ อทานเมว สิกฺขาเปสิ ๑ ฐุรวิหารเ วสโต สมฺมา-
 สมฺพุทฺธสฺส ยากฺขอุพฺงฺกมตฺตํ วา ฆตฺตกณฺฐจฺจุมตฺตํ วา อทตฺวา
 ฐนโลเกณ กาลํ กตฺวา ตสฺมีเยว ฆเร สฺนฺโข หุตฺวา
 นิพฺพตฺโต ๑ สุกโก ตํ สฺนฺขํ อตฺถิวย ปิยายติ ๑ อตฺตโน ภูณฺชนก-
 ฆตฺตเยว โภเชติ ๑ อุกฺขิปิตฺวา วรฺสยเน สยาเปสิ ๑ อถ ฆควา
 เอกทิวสํ ปจฺจฺจสสมเย โลกํ โวลเกณฺโต ตํ สฺนฺขํ ทิสฺวา
 โตเทยฺยพฺรหฺมณฺโณ ฐนโลเกณ อตฺตโนว ฆเร สฺนฺโข หุตฺวา
 # ๑. สฺยา. จุลลทกมฺมวิภงฺกสฺสคฺคํ ๑

*เล่มที่ ๕ วิกงควคควณณา หน้า ๗๘๒

นิพพตโตฯ อชช มยิ สุกสส ฆริ คเต มํ ทิสฺวา สุนโข
ภุกการิ กริสฺสตีฯ อตฺสสาหิ เอกํ วจันํ วกฺขามิฯ โส ชานาติ
มํ สมโณ โคตโมติ คนฺตุวา อุตฺชนภูจฺจเน (๑) นิปฺชชิสฺสตี
ตโตนิทานํ สุกสส มยา สทฺธิ เอโก กถาสลฺลาโป ภวิสฺสตี
โส ฆมฺมํ สุตฺวา สรณฺสฺส ปติภูจฺหิสฺสตีฯ สุนโข ปน กาลํ
กตฺวา นิรเย นิพพตฺติสฺสตีติ อิมํ มาณวสฺส สรณฺสฺส
ปติภูจฺจณภาวํ ฅตฺวา ภควา ตํ ทิวสํ สรริรปฺภิชคฺคณํ กตฺวา
เอกโตว คามํ ปวิสิตฺวา นิกฺขนฺเต มาณเว ตํ ฆริ ปิณฺฑาย
ปาวิสิฯ

สฺนโข ภควนฺตํ ทิสฺวา ภุกการิ กโรนฺโต ภควโต
สมีปี กโตฯ ตโต นํ ภควา เอตทโวจ โตเทยฺย ตวํ
ปฺพุเพปิ มํ โภ โภติ ปรีภวิตฺวา สุนโข ชาโตฯ อิทานิปี
ภุกการิ กตฺวา อวิจີ คมฺิสฺสตีติฯ สุนโข ตํ สุตฺวา
ชานาติ มํ สมโณ โคตโมติ วิปฺปฏิสริ หุตฺวา คีวํ
โอนาเมตฺวา อุตฺชนนฺตเร (๒) ฉาริกายํ นิปฺนฺโนฯ มนฺุสฺสา
อฺกฺขิปิตฺวา วรฺสยเน สยาเปตฺุ นาสกฺขีสุฯ สฺโภ อากนฺตุวา
เกนยํ สุนโข สยนา โอรโรปีโตติ อาหฯ มนฺุสฺสา น
เกนจิติ วตฺวา ตํ ปวตฺตี อารโจะสฺสุฯ มาณโว สุตฺวา
มม ปิตา พุรฺหมโลเก นิพพตฺโตฯ โตเทยฺโย นาม สุนโข

*เล่มที่ ๘ สุกสุตตวณณา หน้า ๓๘๓

นตฺถิฯ สมโณ ปน โคตโม ปิตริ์ สุนขั กโรติฯ ยั กิณฺจ
เอส มุขารุพฺหิ ภาสตีติ กุชณฺติววา ภควนฺตํ มุสวาเวทน
นิกุคเหตุกาโม วิหาริ์ คนฺตุวาทํ ปวตฺตี ปุจฺฉิฯ
ภควาปีสุส ตเถว วตฺวา อวิสัวาทนฺตํ อหา อตฺถิ
ปน เต มาณว ปิตรา อนกฺขาทิ์ ธนฺนติฯ อตฺถิ โภ
โคตม สตสหสฺสคฺขณฺนิกา สุวณฺณมาลา สตสหสฺสคฺขณฺนิกา
สุวณฺณปาทูกา สตสหสฺสคฺขณฺนิกา สุวณฺณปาติ สตสหสฺสคฺข
กหาปณฺนติฯ กจฺฉ ตํ (๑) สุนขั อปฺโปทกปายาสิ์ โภชาเปตฺวา
สยเน อโรเปตฺวา อีสกั นิตุทํ โอกกนฺตกาเล ปุจฺฉิฯ สพฺพนฺเต
อากิขิสุสฺสติฯ อถ นั ชาเนนฺยาสิ ปิตา เม เอสติฯ มาณโว
สเจ สจฺฉิ ภวิสฺสติฯ ธนั ลจฺฉามิฯ โน เจฯ สมณั โคตมึ
มุสวาเวทน นิกุคณฺหิสฺสามิติ ทฺวิหิปี การณฺเหหิ ตฺถุโจ คนฺตุว
ตถา อกาสิฯ สุนโข ฌาโตมฺหิ อิมินาติ (๒) ฌตฺวา หุํหฺนฺติ
กโรนฺโต ธนฺนิธานฺภูจจัน คนฺตุว ปาเวทน ปจฺวี ขนฺติว
สยลั อทาสิฯ มาณโว ธนั คเหตุววา ภวปฏิจฺฉนฺนํ นาม
เอว สฺขุณฺมึ ปฏิสฺนฺธิอนฺตริ์ ปากกั สมณฺสฺส โคตมฺสฺสฯ อทฺธา
เอส สพฺพพฺลฺลฺยติ ภควติ ปสฺนฺนจิตฺโต จุทฺทสฺสเปฺห อภิสงฺขริ์ฯ
องฺควิชฺชาปาจโก กิเรสฯ เตนฺสฺส เอตทโหสิ อิทํ ฐมฺม-
ปณฺณาการิ์ คเหตุววา สมณั โคตมึ ปเลฺห ปุจฺฉิสฺสามิติ ฯ

*เล่มที่ ๘ วิกงควคควณณา หน้า ๗๘๔

ทุตยคมเนน เชน ภควา เตนุปลสงุมมิฯ เตน ปุฏฺฐ ปญฺเห
ปน ภควา เอกปปหารเนว เต วิสฺสชฺเชนฺโต กมฺมสฺสกาติ-
อาทิมานฺหาฯ

ตตฺถ กมฺมํ เอเตสํ สกํ อตฺตโน ภาณฺทกนฺติ กมฺมสฺสกาฯ
กมฺมสฺส ทายาทาติ กมฺมทายาทาฯ กมฺมํ เอเตสํ ทายชฺชํ
ภาณฺทกนฺติ อตุโถฯ กมฺมํ เอเตสํ โยนิ การณฺนฺติ กมฺมโยนิฯ
กมฺมํ เอเตสํ พนฺธุติ กมฺมพนฺธุฯ กมฺมฉาตกาติ อตุโถฯ
กมฺมํ เอเตสํ ปฏฺฐิสฺสรณํ ปตฺธิจฺจาติ กมฺมปฏฺฐิสฺรณาฯ ยทิทํ
หีนฺปปณฺธิตตยาติ ยํ อิทํ ตฺวํ หีนฺโน ภวฯ ตฺวํ ปณฺธิโต
ตฺวํ อปฺปายุกฺโก ภวฯ ตฺวํ ทิฆมายุกฺโกฯ เปฯ ตฺวํ ทฺวปฺปญฺโฆ ภว
ตฺวํ ปญฺญวาทิ เอวํ หีนฺปปณฺธิตตยา วิกฺขณฺโณฯ ตํ น อญฺโฆ
โกจิ กโรติฯ กมฺมเมว เอวํ สตฺเต วิกฺขตีติ อตุโถฯ น
มาณฺโว กถิตฺสฺส อตุถํ สยฺขานาสิฯ ฉนฺทสฺสปฏฺฐเณสฺส มฺขํ
พนฺธุตฺวา มชฺฐํ ปฺรโต จปิตํ วย อโหสิฯ มานฺนิสฺสีโต
กิเรส ปณฺทิตฺมานิฯ อตฺตนา สมนํ น ปสฺสตีฯ อถสฺส กิ
สมฺโณ โคตโม กเถติฯ ยมฺหํ ชานามิฯ ตเทว กเถตีติ อຍ
มาโน มา อโหสีติ มานภยฺชนตฺถํ ภควา อาทิตฺวา
ทฺวปฺปฏฺฐิวิชฺฌํ กตฺวา กเถสฺสามิฯ ตโต นานํ โภ โคตม
ชานามิฯ วิตฺถาเรน เม ปากฺกํ กตฺวา กเถถาติ มํ ยาจิสฺสตีฯ

*เล่มที่ ๘ สกสตุตตวณณา หน้า ๑๘๕

อถสุสาห์ ยาจิตกาเล กถสุสามิ ฯ เอวํ จสุส สาทถกํ ภวิสสุตีติ
ทูปปฏิวิชฌํ กตฺวา กเถสิ ฯ

อิทานิ โส อตฺตโน อปฺปฏิวิทฺทภาวํ ปกาเสนฺโต น
โฆหนฺติอาทิมาท ฯ

สมตฺเตนาติ ปรีปฺณเณน ฯ สมากินฺเนนาติ กหิตฺเตน
ปฺรามญฺเจน ฯ อปฺปายุกสํวตฺตนิกา เอสา มาณว ปฏฺธิปทา ยทิตฺถํ
ปาณาติปาตีติ ยํ อิทํ ปาณาติปาตกมฺมํ ฯ เอสา อปฺปายุก-
สํวตฺตนิกา ปฏฺธิปทาติ ฯ

กถํ ปเนสา อปฺปายุกตํ กโรติ ฯ จตฺตาริ หิ กมฺมานิ
อุปปีฬกํ อุปจฺเจทกํ ชนกํ อุปตฺถมฺภกนฺติ ฯ พลวกมฺเมน หิ
นิพฺพตฺตํ ปวตฺเต อุปปีฬกํ อากนฺตฺวา อตฺถโต เอวํ วทติ
นาม สจาทํ ปจฺมตฺรํ ชานเยยฺยํ น เต อิธ นิพฺพตฺติตฺถํ
ทเทยฺยํ ฯ จตุสฺสเยว ตํ อปาเยสฺสุ นิพฺพตฺตาเปยฺยํ ฯ โหตุ ฯ ตวํ
ยตฺถ กตฺถจि นิพฺพตฺโต ฯ อหํ อุปปีฬกมฺมํ นาม ตํ ปีฬิตฺวา
นิโรจํ นิยฺยสํ กสฺสุํ กริสฺสามิตี ฯ ตโต ปญฺจาย ตํ ตาทิสํ
กโรติ ฯ ก็ กโรติ ฯ ปรีสุสยฺยํ อุปเนติ ฯ โภเก วินาเสติ ฯ

ตตฺถ ทารกสฺส มาตฺตูกฺจฺฉิยํ นิพฺพตฺตกาลโต ปญฺจาย มาตฺ
อสุสาโท (๒) วา สฺวํ วา น โหติ ฯ มาตาปีตฺถนํ ปีฬวา จ
อุปฺปชฺชติ ฯ เอวํ ปรีสุสยฺยํ อุปเนติ ฯ ทารกสฺส ปน มาตฺตูกฺจฺฉิมหิ

*เล่มที่ ๕ วิงควคควณณา หน้า ๗๘๖

นิพพตตกาลโต ปฏุชาย เคเห โภคา อุทกั ปตุวา โลณั
วีย ราชาทินั วเสน นสฺสนุติฯ กุมภโทहनเรณุโย จิริ
น เทนุติฯ สุรตา โคณา (๑) จณฺฐา โหนุติฯ กานา โหนุติ
ขุชฺชา โหนุติฯ โคมณฺฐาเล โรโค ปตติฯ ทาสาทโย วจัน
น กโรนุติฯ วาปีตํ สสฺสั น ชายติฯ เคหคตํ เคเหฯ อรณฺณคตํ
อรณฺณ นสฺสติฯ อนุปฺพุเพน ฆาสจฺฆาทนมตฺตํ ทุลลภั โหติฯ
คพฺภปริหาโร น โหติฯ วิชาตกาเล มาตุถณฺณั นิชฺชติฯ
ทารโก ปริหารั อลภนุโต ปิพิโต นิโรโซ นิยุโส กสฺสโฏ
โหติ อิทํ อุปปีพกกมฺมํ นามฯ

ทีฆายุกกมฺเมน ปน นิพพตตสฺส อุปจฺเจทกกมฺมํ
อาคณฺตุวา आयุ นินุทติฯ ยถา หิ ปฺริโส อฏฺฐสฺสภกมฺนั
กตุวา สริ จิเปยฺยฯ ตมณฺโวล ฐนุโต วิมุตฺตมตฺตํ มุคฺคเรน
ปหริตุวา ตตฺถเว ปาเตยฺยฯ เอวํ ทีฆายุกกมฺเมน นิพพตตสฺส
อุปจฺเจทกกมฺมํ आयุ นินุทติฯ กิ กโรติฯ โจรानั อฏฺฐวิ
ปเวเสติฯ วาลมจฺโฆทกั โอตาเรติฯ อณฺณตฺริ วา ปน
สปริสฺสยภูจจัน อุปนเนติฯ อิทํ อุปจฺเจทกกมฺมํ นามฯ
อุปฆาฏกนฺติปี เอตฺสเสว นามฯ

ปฏฺฐิสฺสนุธินิพพตตกั ปน กมฺมํ ชนกกมฺมํ นามฯ
อปฺปโปคกฺกถาทิสฺส นิพพตตสฺส โภคสมฺปทาทีกรณฺน อุปตฺถมฺภกั

*เล่มที่ ๕ สุกสุตตวณณา หน้า ๓๘๓

อุปตถมกกมมัม นาม ฯ

อิเมสุ จตุสุ ปริมานิ เทว อกุสลาเนว ฯ ชนกัน กุสลมปิ
อกุสลมปิ ฯ อุปตถมกกัน กุสลเมว ฯ ตตถ ปาณาติปาตกมมัม
อุปจเจทกกมฺเมน อปฺปายุกสัวตฺตนิกัน โหติ ฯ ปาณาติปาตินา วา
กตัม กุสลกมมัม อูพารัน น โหติ ฯ ทีฆายุกัม ปฏิสันธิ ชเนตฺถ
น สกโกติ ฯ เอว ปาณาติปาโต อปฺปายุกสัวตฺตนิโก โหติ ฯ
ปฏิสันธิเมว วา นิยามेतฺวา อปฺปายุกัม กโรติ ฯ สนนินฺจฺจาน-
เจตนาช วา นิรये นิพฺพตฺตติ ฯ ปุพฺพปาปรเจตนาหิ วุตฺตนเยน
อปฺปายุกโก โหติ ฯ

ทีฆายุกสัวตฺตนิกา เอสา มาณว ปฏิปทาติ เอตถ
ปริตฺตกมฺเมนปิ นิพฺพตฺตัม ปวตฺเต เอตัม ปาณาติปาตา วิรติกมมัม
อากนฺตฺวา อตฺถโต เอว วทติ นาม สจฺจาหัม ปจฺจมตฺรํ ชานเยยฺย
น เต อิชฺช นิพฺพตฺตติตฺถุ ทเทยฺย ฯ เทวโลเกยว ตัม นิพฺพตฺตาเปยฺย
โหตุ ฯ ตวํ ยตฺถ กตฺถจฺจิ นิพฺพตฺโต อหัม อุปตฺถมกกมมัม นาม
ถมฺกัม เต กริสฺสามิตี อุปตฺถมกัม กโรติ ฯ ก็ กโรติ ฯ
ปริสฺสขัม นาสฺเสตี ฯ โภเค อุปฺปาเทตี ฯ

ตตถ ทารกสฺส มาตฺตฺถจฺฉิยํ นิพฺพตฺตกาถโต ปญฺจาย
มาตาปีตฺถนํ สุขเมว สาทเมว โหติ ฯ เยปิ ปกตฺติยา มนุสฺสา-
มนุสฺสปริสฺสยา โหหนฺติ ฯ เต สพฺเพ อปฺคจฺจนฺติ ฯ เอว ปริสฺสขัม
๑ สี่. มนุสฺसानํ ปริสฺสยา ฯ ม. มนุสฺसानํ มนุสฺสปริสฺสยา ฯ

*เล่มที่ ๕ วิกงควกควณณา หน้า ๗๘๘

นาเสติ ฯ ทารกสฺส ปน มาตุกฺขณิมฺหิ นิพฺพตฺตกาโลโต ปฏฺจาย
 เคเห โภคานํ ปมาณํ น โหติ นิธิกฺขมฺภิโย ปุโรโตปิ
 ปจฺจโตปิ เคหํ ปวตฺตมานา ปวิสนฺติ ฯ มาตาปิตโร ปเรหิ
 จปีตฺรณสฺสาปิ สมฺมุขีภาวํ คจฺจนฺติ ฯ เชนฺุโย พหุขีรา
 โหนฺติ ฯ โคณา สุขสีลา โหนฺติ ฯ วปฺปฏฺจฺจฺจเน สฺสฺसानิ
 สมฺปชฺชนฺติ ฯ วทฺธฺธิยา วา สมฺปยุตฺตํ ฯ ตาวกาธิกํ วา ทินฺนํธนํ
 อโจทิตา สยเมว อหริตฺวา เทนฺติ ฯ ทาสาทโย สุวจา
 โหนฺติ ฯ กมฺมฺนฺตนา น ปรีหายนฺติ ฯ ทารโก คพฺภโต ปฏฺจาย
 ปรีหาริํ ลกฺติ ฯ โภมาริกเวชฺชา สนนฺิปตฺติตาว โหนฺติ ฯ
 คหปฺติกฺุเล ชาโต เสฏฺฐิจฺญฺจฺจานํ ฯ อมจฺจกฺุลาทิสฺสุ ชาโต เสนา-
 ปตฺติจฺญฺจฺจานาทินิํ ลกฺติ ฯ เอวํ โภเค อุปฺปาเทติ ฯ โส อปรีสฺสโย
 สโกโค จิรํ ชีวตฺติติ ฯ เอวํ อปาณาติปาทกมฺมํ ทิฆมายูก-
 สํวตฺตนิกํ โหติ ฯ

อปาณาติปาทินา วา กตํ อญฺญมฺปิ กุสลํ อุพาริํ
 โหติ ฯ ทิฆมายูกปฏฺธิสนฺธิํ ชเนตฺตุํ สกฺโกติ ฯ เอวมฺปิ ทิฆมายูก-
 สํวตฺตนิกํ โหติ ฯ ปฏฺธิสนฺธิเมว วา นียาเมตฺวา ทิฆมายูกํ กโรติ ฯ
 สนนฺิฏฺจฺจฺจานเจตฺตนาญ วา เทวโลเก นิพฺพตฺตติ ฯ ปุพฺพาปร-
 เจตฺตนาหิ วุตฺตนเยน ทิฆมายูกो โหติ ฯ อิมินา นเยน สพฺพ-
 ปญฺหวิสฺสชฺชเนสุ อตฺถโถ เวทิตฺพุโป ฯ

วิหฺจนกมฺมาทินิปี หิ ปวตฺเต อากนฺตฺวา อตฺถโต ตเถว

*เล่มที่ ๕ วิกงควกควณณา หน้า ๗๕๐

กาดพพุนติ น ชานาติ ๑ อชานนุโต กาดพพุน น กโรติ
 อกาดพพุน กโรติ ๑ เตน นีรเย นีพพตตติ ๑ อิตโร สกุเค ๑
 อิติ โข มาณว ๑เป ๑ ยทิต หีนปปลณิตตยาติ สตุถา เทสนัน
 ยถานุสนธิ ปาเปสิ ๑ เสสิ สพพตถ อุตตทานเมวาทิ ๑
 สุกสุตตวณณา นิภูจिता ๑
 จุลลคมมวิกงกสุตตุนตีปี วุจจติ ๑
 ปลจม ๑

มหากมมวิกงกสุตตวณณา

เอวมเม สุตุนติ มหากมมวิกงกสุตต ๑ ตตถ โมจุนติ
 ตจจัน อผล ๑ สจจุนติ ตถ ภูต ๑ อิทลจ เอเตน น สมมุขา
 สุต ๑ อูปาสิสุตเต ปน มโนกมม มหาสาวชชตริ ปลลเปสิ ๑
 ปาปสส กมมสส กิริยาย ปาปสส กมมสส ปวตติยา
 โน ตถา กายกมม โน ตถา วจีกมมุนติ ภควตา วุตติ
 อตุติ ๑ สา กถา ติตถิยานัน อนตเร ปากฎา ชาตา ๑
 ต คเหตุวา เอส วทติ ๑ อตุติ จ สา สmapตติติ อิท
 กถัน นุ โข โภ อภิสถณานโรโร โหตีติ โปฏฐปาทสุตเต
 อูปปนนัน อภิสถณานโรธกถัน สนุชาย วทติ น กิลจ
 เวทียตีติ เอกเวทนมปี น เวทียติ ๑ อตุติ จ โขติ เถโร

*เล่มที่ ๕ มหากมมวิภงคสุตตวณณา หน้า ๗๕๑

นิโรธสมาปตตี สนุชราย อนุชานาติฯ ปริรฤชิตพพุนติ ครหโต
โมจเนน รฤชิตพพฺฯ สลยเจตนา อสส อตถิติ สลยเจตนิกั
สากิสนุธิกั สลยเจตนิกกมมัม กตฺวาติ อตฺโถฯ ทุกุขัม โสติ เถโร
อกุสสเมว สนุชราย ปริพพาชโก ปุจฺจตีติ สลยณาย เอวํ วทติฯ
ทสฺสนมฺปิ โข อหนติ ภควา จตฺรงฺเคปี อนุชกาเร สมนฺตา
โยชนนฺนุชานเณ ติลมตฺตมฺปิ สงฺขาริ มํสจกฺขุนาว ปสฺสตีฯ
อยณฺจ ปริพพาชโก น ทูเร คาวตฺตมตฺตพฺพนฺตเร วสตีฯ
กสฺมา ภควา เอวมาหาติฯ สมากมทสฺสนั สนุชรายเววมาหฯ
อุทายีติ โลลฺุทายี ๑(๑) ตั ทุกุขสฺมินฺติ สพพุนตี ทุกุขเมวฯ
อิติ อิมั วณฺณทุกุขัม กิเลสทุกุขัม สงฺขารทุกุขัม สนุชราย สเจ ภาสิตั
ภเวยฺย ภควาติ วุจฺจตีฯ

อุมฺมจฺจนฺติ ปญฺหาอุมฺมจฺจํฯ (๒) อุมฺมุชฺชมาโนติ สีลั
นีหฺรมาโนฯ อโยนิโส อุมฺมุชฺชิสฺสตีติ อนุปาเยน สีลั
นีหฺริสฺสตีฯ อิทยจ ปน ภควา ชานนฺโต เนว ทิพฺพจกฺขุนา
น เจโตปริยณาณน น สพฺพณฺตฺตวณณาณน จ อณฺญาสิฯ
อธิปฺปาเยเนว ปน อณฺญาสิฯ กเถนฺตสฺส หิ ปน อธิปฺปาโย
นาม สุวิชานो โหติฯ กเถตฺตกาโม คีวํ ปกฺคณฺหาติฯ หนุกั จาเลติ
มุขมสฺส ผนฺทติฯ สนนฺนีสีทิตฺตุน สกฺโกติฯ ภควา ตสฺส ตั
อาการิ ทิสฺวา อัยฺย อุทายี สนนฺนีสีทิตฺตุน สกฺโกติ ยั

*เล่มที่ ๕ วิภังควกคณาณนา หน้า ๗๕๒

อภูตํ ๑ ตเทว กเถสฺสตีติ โอลเถควาว อณฺณาสี ๑ อาทีเยวาทิ
อาทิมุหิเยว ๑ ติสฺโส เวทนาติ กิ โส เวทียตีติ ปุจฺจนฺเตน
ติสฺโส เวทนา ปุจฺจามีติ เอวํ ววตฺถเปตฺวาว ติสฺโส เวทนา
ปุจฺจिता ๑ สุขเวทนียนฺติ สุขเวทนาย ปุจฺจยภูตํ ๑ เสเสสุปี
เอเสว นโย ๑

เอตถ จ กามาวจรกุสลโต โสมนสฺสสทกตจิตตสมฺปยุตฺตา
จตฺสฺโส เจตนา ๑ เหฏฺฐา ติกชฺฌานเจตนาติ เอวํ ปฏฺฐินฺธิป-
วตฺเตสุ สุขเวทนาย ชนฺนโต สุขเวทนียกมฺมํ นาม ๑
กามาวจรญฺเจตถ ปฏฺฐินฺธิเยว เอกนฺเตน สุขํ ชเนติ ๑ ปวตฺเต
อิฏฺฐมชฺชตฺตารมฺมเณ อทุกขมสุขมฺปิ ๑

อกุสลเจตนา ปฏฺฐินฺธิปวตฺเตสุ ทุกฺขเสว ชนฺนโต
ทุกฺขเวทนียํ นาม ๑ กายทฺวารे ปวตฺเตเยว เจตํ เอกนฺเตน
ทุกฺขํ ชเนติ ๑ อณฺณตถ อทุกฺขมสุขมฺปิ ๑ สา ปน เวทนา
อนิฏฺฐานิฏฺฐมชฺชตฺเตสุเยว อารมฺมเณสุ อุปฺปชฺชนโต ทุกฺขาเตว
สงฺขํ คตา ๑

กามาวจรกุสลโต ปน อุปฺเปกฺขาสทกตจิตตสมฺปยุตฺตา
จตฺสฺโส เจตนา ๑ รูปาวจรกุสลโต จตฺตชฺฌานเจตนาติ เอวํ
ปฏฺฐินฺธิปวตฺเตสุ ตติยเวทนาย ชนฺนโต อทุกฺขมสุขเวทนียกมฺมํ
นาม ๑ เอตถ จ กามาวจรํ ปฏฺฐินฺธิเยว เอกนฺเตน อทุกฺขมสุขํ
ชเนติ ปวตฺเต อิฏฺฐารมฺมเณ สุขมฺปิ ๑ อปีจ สุขเวทนียกมฺมํ

*เล่มที่ ๕ มหากมมวักงคสุตตวณณนา หน้า ๗๕๓

ปฏิสนธิปวตติวเสน วตตติ ฯ ตถา อทุกขมสุขเวทนีย ฯ
ทุกขเวทนีย ปวตติวเสนว ปวตตติ ฯ เอตสฺส ปน วเสน
สพฺพํ ปวตติวเสนว วตตติ ฯ

เอตสฺส ภควาติ เถโร ตถาคเตน มหากมมวักงคกถนตฺถํ
อาลโย ทสฺสโต ฯ ตถาคตํ ยาจิตฺวา มหากมมวักงคณามํ ภิกฺขุสงฺฆสฺส
ปากฺกํ กริสฺสามีติ จินฺเตตฺวา อนุสนธิกฺุสตาย เอวมาห ฯ
ตตฺถ มหากมมวักงคกฺุติ มหากมมวักงคํ ฯ(๑) กตเม จตฺตาโร
อิชานนฺท เอกจฺโจ ปุคฺคโล ฯเป นิริยํ อุปฺปชฺชตีติ อิํ
มหากมมวักงคณณภานํ ฯ มหากมมวักงคณณภานตฺถาย ปน
มาติกาฏฺุจปํ ฯ

อิชานนฺท เอกจฺโจ สมโณ วาติ ปาฏฺิเยกฺโก อนุสนธิ ฯ
อิทฺถหิ ภควา ทิพฺพจกฺุชกา สมณพฺุราหุณฺณา อิํ อารมฺมณํ
กตฺวา อิํ ปจฺจยํ ลภิตฺวา อิํ ทสฺสนํ คณฺหนฺตีติ ปกาสนตฺถํ
อารภิ ฯ ตตฺถ อาตปฺปนฺติอาทีนํ ปญฺจปี วีริยสฺเสว นามานํ ฯ
เจโตสมาธิํ ทิพฺพจกฺุชสมาธิํ ฯ ปสฺสตีติ โส สตฺโต กุหิ
นิพฺพตฺโตติ โอลเณฺโต ปสฺสตี ฯ เย อญฺญถาติ เย ทสนนํ
กฺุสลานํ กมฺมปลานํ ปุริตตฺตา นิริยํ อุปฺปชฺชตีติ ชานนฺติ
มิจฺฉา เตสํ ฌานนฺติ วทตี ฯ อิมินา นเยน สพฺพวาเรสุ
อตุโล เวทิตฺพุโป ฯ วิทิตนฺติ ปากฺกํ ฯ ฌามสาติ ทิฏฺฐิถาเมน ฯ

*เล่มที่ ๕ วิกงฺควคฺควณฺณา หน้า ๑๕๔

ปรามาสาติ ทิฏฺฐิปรามาเสน ฯ อภินิวิสฺส โวหฺรตีติ อธิฏฺฐหิตฺวา
อาทียิตฺวา โวหฺรติ ฯ

ตฺตฺรานนฺทาทิ อิทฺมปิ น มหากมฺมวิกงฺกณฺณสฺส ภาชนํ
อถฺขวสฺส มาติกาฏฺฐปณฺเมว ฯ เอตฺถ ปน เอตฺถํ ทิพฺพจกฺขุگانํ
วจนฺน เอตฺตกา อนฺนุณฺดาตา เอตฺตกา อนฺนุณฺดาตาติ อิทํ
ทสฺสตีติ ฯ ตตฺถ ตฺตฺรตี เตสฺ จตฺตฺส สมณฺพฺราหฺมณฺเสสฺ ฯ
อิทฺมสฺสาติ อิทํ วจนํ อสฺส ฯ อณฺณถาติ อณฺณเณนาภาเรน ฯ
อิตฺติ อิมํสํ สมณฺพฺราหฺมณฺณํ วาเท ทฺวีสฺ จาเนสฺ อนฺนุณฺดา
ตีสฺ อนฺนุณฺดาตาติ เอวํ สพฺพตฺถ อนฺนุณฺดาตา อนฺนุณฺดาตา
เวทิตฺพฺพา ฯ

เอวํ ทิพฺพจกฺขุگانํ วจนฺน (๑) อนฺนุณฺดา จ อนฺนุณฺดา จ
ทสฺเสตฺวา อิทานิ มหากมฺมวิกงฺกณฺณํ วิกฺชนฺโต ตฺตฺรานนฺท
ยฺวายํ ปุคฺคโลติอาทิมาย ฯ

ปุพฺเพ วาสฺส ตํ กตํ โหตีติ ยํ อิมินา ทิพฺพจกฺขุเกน
กมฺมํ กโรนฺโต ทิฏฺฐโห ฯ ตโต ปุพฺเพ กตํ ฯ ปุพฺเพ กเตนปิ
หิ นิริเย นิพฺพตฺตติ ฯ ปจฺจภา กเตนปิ นิพฺพตฺตติ ฯ มรณฺกาลเ จ
ปน ขนฺโธ เสฏฺโห สิวํ เสฏฺโห ฯ ปิตามโห เสฏฺโห ฯ อีสฺสราทีหิ
วา โลโก วิสฺสุจฺจติอาทินา มิจฺฉาทสฺสเนปิ นิพฺพตฺตเตว ฯ
ทิฏฺฐเจว ฐมฺเมติ ยํ ตตฺถ ทิฏฺฐฐมฺมเวทนียํ โหติ ตสฺส ทิฏฺฐเจว

*เล่มที่ ๕ มหากรรมวิงกสุตตวณณา หน้า ๑๕๕

ธมเม ยํ อุปปชชเวทนียํ ตสฺส อุปปชชิตฺวา ยํ อปฺราปรียเวทนียํ
ตสฺส อปรสฺมี ปฺรียาเย วิปากํ ปฏฺฐิตฺเวเทติ ฯ

อิตฺติ อยํ สมโณ วา พุราหุมนโณ วา เอกํ กมฺมราสี
เอกญจ วิปากราสี อทฺทส ฯ สมฺมาสมฺพุทฺโธ อิมินา อทฺธิญฺเจ
ตโย กมฺมราสี ฯ เทว จ วิปากราสี อทฺทส ฯ อิมินา ปน
ทฺธิญฺเจ จ จตฺตารโ กมฺมราสี ตโย จ วิปากราสี อทฺทส ฯ
อิมานิ สตฺตญฺจานานิ ชานนณณํ ตถาคตสฺส มหากรรม-
วิงกสณณํ นาม ฯ พุติยวาเร ทิพฺพจกฺขุเกน กิลฺลิจิ น
ทฺธิญฺจํ ฯ ตถาคเตน ปน ตโย กมฺมราสี ฯ เทว วิปากราสี
ทฺธิญฺจาทิ ฯ อิมินาปิ ปญจญฺจานานิ (๑) ชานนณณํ ตถาคตสฺส
มหากรรมวิงกสณณํ นาม ฯ เสสวารทฺวเยปิ เอเสว นโย ฯ

อภพฺพนฺติ ญตฺตวิริหิตํ อกฺขลํ ฯ อภพฺพาภาสณฺติ อภพฺพิ
อาภาสติ อภิกฺวติ ปฏฺฐิพาหิตฺติ อตฺถโธ ฯ พหุสฺสมี หิ อกฺขลกมฺเม
อายุหิตฺเต พลวกมฺมํ พุพฺพลกมฺมสฺส วิปากํ ปฏฺฐิพาหิตฺวา อตฺตโน
วิปากสฺส โอกาสํ กโรติ อิทํ อภพฺพญฺเจว อภพฺพาสนฺนาม ฯ
อกฺขลํ ปน อายุหิตฺวา อาสนฺเนน อกฺขลํ กตํ โหติ ตํ
อกฺขลสฺส วิปากํ ปฏฺฐิพาหิตฺวา อตฺตโน วิปากสฺส โอกาสํ
กโรติ ฯ อิทํ อภพฺพิ ภพฺพาภาสณฺนาม ฯ พหุสฺสมี กุสเส
อายุหิตฺเตปี พลวกมฺมํ พุพฺพลกมฺมสฺส วิปากํ ปฏฺฐิพาหิตฺวา อตฺตโน
๑ ม. ปญจจตฺตญฺจานานิ ฯ

สพายตนวิงฺกสุตฺตวณฺณา

เอวมเม สุตฺนติ สพายตนวิงฺกสุตฺตํ ๑ ตตฺถ เวทิตพฺพานีติ
สวีสฺสเนน มกุเคน ชานิตพฺพานิ ๑ มโนปฺวิจาราติ วิตกฺก-
วิจารา ๑ วิตกฺกุปฺปาทโก(๑) หิ มโน อธิ มโนติ อธิปฺเปโต(๒) ๑
มนสฺส อูปฺวิจาราติ มโนปฺวิจารา ๑ สตฺตปทาติ วกฺกวิวกฺก-
นีสฺสิตานํ สตฺตทานํ ปทา ๑ เอตฺถ หิ อฏฺฐารส วกฺกุปฺพา
นาม ๑ อฏฺฐารส วกฺกุปฺพา นาม ๑ เตปิ สหวิปฺสฺสเนน
มกุเคนเว เวทิตพฺพา ๑อ โยคัจริยานนฺติ หตฺถิโยคาทิอาจารย์
สิกฺขาปกาณํ ๑ ทเมตพฺพทมนนฺติ อตฺโถ ๑ เสสํ วิงฺกเยว
อาวิภวิสฺสตี ๑ อยมฺมฺเทโสติ อิทํ มาติกาฏฺฐปณํ ๑

จกฺขายตนาทีนิ วิสฺสุทฺธิมกุเค วิตฺถาริตานิ ๑ จกฺขุ-
วิญฺญาณนฺติ กุสลาคุสลคมฺมวิปากโต เทว จกฺขุวิญฺญาณานิ ๑
เสสฺสปสาทวิญฺญาณฺสฺสปี เอเสว นโย ๑ อิมานิ ปน ปญฺจ
จเปตฺวา เสสํ อธิ มโนวิญฺญาณํ นาม ๑

จกฺขุสมฺพฺสฺโสติ จกฺขุมนฺหิ สมฺพฺสฺโส ๑ จกฺขุวิญฺญาณ-
สมฺปยุตฺตสมฺพฺสฺสเสตํ อธิวจัน ๑ เสสฺสฺสปี เอเสว นโย ๑

จกฺขุณา รูปํ ทิสฺวาติ จกฺขุวิญฺญาณเณ รูปํ ทิสฺวา ๑
เอเสว นโย สพฺพตฺถ ๑ โสมนสฺสฏฺฐจانيยนฺติ โสมนสฺสสฺส
อารมฺมณฺวเสน การณฺภูตํ ๑ อูปฺวิจรตีติ ตตฺถ วิจารณ์วตฺตเนน
๑ ม. วิตกฺกุปฺปาทโก ๑ ๒ ม. อธิปฺเปติ ๑

*เล่มที่ ๕ วิกงควกคุณณา หน้า ๗๕๘

อุปวิจารณ์ ๑ วิตกโก คัมภยุตโต จาติ อิมินา นเยน อฏฺฐารส
วิตกุกวีสงฆาตา มโนปวิจารณ์ เวทิตพพา จ โสมนสุ-
ปวิจารณ์ เอตถ ปน โสมนสุเสน สทฺธี อุปวิจารณ์ตี
โสมนสุปวิจารณ์ ๑ เสสพททเวปี เอเสว นโย ๑

เคหสิตานีติ กามคุณนีสิตานี ๑ เนกขมมสิตานีติ วิปัสสนา-
นีสิตานี ๑ อฏฺฐานนตี ปรีเยสิตานี ๑ กนฺตานนตี กามิตานี ๑
มโนรมานนตี มโน เอเตสุ รมตีติ มโนรมานี ๑ เตสํ มโนรมานํ ๑
โลกามิสปฏิสฺยุตตานนตี ตณฺหาปฏิสฺยุตตานํ ๑ อตีตนตี ปฏิ-
ลทฺธี ๑ ดาว ปจฺจุปฺปนํ อารพภ โสมนสุสํ อุปฺปชฺชตฺ ๑ อตีเต
กถํ อุปฺปชฺชตีติ ๑ อตีเตปี ยถา อหํ เอตฺรหิ อฏฺฐารมฺมณํ
อนุกวามิ ๑ เอวํ ปุพฺเพปี อนุกวินตี อนุสฺสรนฺตสฺส พลวํ
โสมนสุสํ อุปฺปชฺชตี ๑

อนิจฺจนฺตี อนิจฺจาการํ ๑ วิปริณามวिरากนโรชนตี ปกติ-
วิหเนน วิปริณามํ วิคจฺจนเนน วิราคํ นโรชฺจนเนน นโรชํ ๑
สมฺมปฺปญฺญาชาติ วิปัสสนापญฺญา ๑ อิหํ วุจฺจตี เนกขมม-
สิตโสมนสุสนตี อิหํ รัญโถ รัย อตฺตโน สิริสมฺปตตี
โธโลเกนฺตสฺส วิปัสสนํ ปญฺจเปตฺวา นิสินฺนสฺส สงฺขารานํ
เกทํ ปสฺสโต สงฺขารคตฺมहि ติกฺเข สุเร วิปัสสนาถาณ เวหนเต
อุปฺปนํ โสมนสุสํ เนกขมมสิตํ โสมนสุสนตี วุจฺจตี ๑ วุตฺตํปี
เจตํ

*เล่มที่ ๕ สพายตณวิภงคสุตตวณณนา หน้า ๑๕๕

สุณณาการํ ปวิภูจสส สนตจิตตสส ภิกขุโน
อมานุสี รติ โหติ สมมา ชมมํ วิปลสโต ฯ
ยโต ยโต สมนสติ ขนุชานํ อุทยพพยํ
ลกถี ปิตีปาโมชชํ อมตุนตํ วิชานตุนติ ฯ(๑)

อิมานีติ อิมานิ ฌสุ ทวารesu อัญจารมมเณ อาปาถคเต
อนิจจาทิวเสน วิปลสนํ ปญฺจเปตฺวา นิสินฺนสส อุปฺปนฺนानิ
ฉ เนกขมฺมนิสฺสิตานิ โสมนสฺसानิ ฯ

อดีตุนติ ปจฺจอุปฺปนฺนํ ตาว ปตฺเตตฺวา อถกฺนตฺส
โทมนสฺสํ อุปฺปชฺชตฺ ฯ อดีตฺเต กถิ อุปฺปชฺชตีติ ฯ อดีตฺเตปิ ยถา
อหํ เอตฺรหิ อัญจารมฺมณํ ปตฺเตตฺวา น ลกฺขามิ ฯ เอวํ ปุพฺเพปิ
ปตฺเตตฺวา น ลกฺขินฺติ อนุสฺสรนฺตฺสส พลวโทมนสฺสํ อุปฺปชฺชติ ฯ

อนฺตฺตเรสุ วิโมกฺขesuติ อนฺตฺตฺรวิมอกฺโข นาม อรหตฺตํ ฯ
อรหตฺเต ปตฺถนํ จเปนฺตฺสสาติ อตฺถโถ ฯ आयตฺนุนฺติ อรหตฺตฺายตฺนํ ฯ
ปีหิ อุปฺญฺจาปยโตติ ปตฺถนํ จเปนฺตฺสส ฯ ตํ ปเนตํ ปเนตํ ปตฺถนํ
จเปนฺตฺสส อุปฺปชฺชติ ฯ อิติ ปตฺถนํนามลกฺกตฺตา ปีหิ อุปฺญฺจา-
ปยโตติ วุคฺคํ ฯ อิมานิ ฉ เนกขมฺมนิสฺสิตานิ โทมนสฺसानีติ อิมานิ
เอวํ ฌสุ ทวารesu อัญจารมมเณ อาปาถคเต อรหตฺเต ปีหิ
อุปฺญฺจเปตฺวา ตทริคฺคมา ย อนิจจาทิวเสน วิปลสนํ อุปฺญฺจเปตฺวา
อุสฺสูกกาเปตฺุ อสฺสูกโกนฺตฺสส อิมฺมุปี ปกฺขํ อิมฺมุปี มาลํ

*เล่มที่ ๕ วิงควคควณณา หน้า ๘๐๐

อิมมปี ล้วจจร์ อรหตต์ ปาปฺณิตฺตํ ปาปฺณิตฺตํ นาสกฺขินฺติ อนุโสจโต
คามนฺตปพฺภารวาสิมหาสิวตฺเตรสฺส วิย อสฺสุธาราวตฺตนวเสน
อุปฺปนฺนโทมนสฺसानิ จ เนกฺขมฺมสิตฺโทมนสฺसानีติ เวทิตพฺพานิ ฯ
วตฺถุ ปน สุมฺงคฺลวลาสินียา ทีฆนิกายภูจกถาย สกฺกปฺลห-
วณฺณนํยํ วิตุถาริตํ ฯ อิจฺจนฺเตน ตโต คเหตุพฺพํ ฯ

อุปฺปชฺชติ อุเปกฺขาติ เอตฺถ อุเปกฺขา นาม อณฺณาณฺนุเปกฺขา ฯ
อโนธิชฺชินสฺสาติ กิเลโสธี ชินิตฺวา จิตฺตฺตา ชีณาสโว โอธิชฺชิโน
นาม ฯ ตสฺมา อชีณาสวสฺสาติ อตฺโถ ฯ อวิปากชฺชินสฺสาติ เอตฺถาปี
อายตี วิปากํ ชินิตฺตา จิตฺตฺวา ชีณาสโว วิปากชฺชิโน
นาม ฯ ตสฺมา อชีณาสวสฺเสวติ อตฺโถ ฯ อนาทินวทสฺสาวิโนติ
อนาทินวโต อปฺสฺสนตฺสฺส ฯ อีมา จ เคหสิตา อุเปกฺขาติ อีมา
เอวํ ฌสุ ทฺวารสฺสุ อิจฺจฺจารมฺมเณ อาปาถคเต กุพฺปิณฺฑเก
นิลีนมกฺขิกา วิย ฐปาทีนํ อนตฺวคฺตฺมานา ตตฺถ ลกฺขิตา
หุตฺวา อุปฺปนฺนา อุเปกฺขา จ เคหสิตา อุเปกฺขาติ เวทิตพฺพา ฯ

รูปํ สา นาทิวคฺตฺติตฺติ รูปํ สา น อติกฺกมฺติ ฯ น
ตตฺถ นิพฺพิทาวเสน ติจฺจฺจติ ฯ อีมา จ เนกฺขมฺมสิตา อุเปกฺขาติ
อีมา เอวํ ฌสุ ทฺวารสฺสุ อิจฺจฺจาทีอารมฺมเณ อาปาถคเต อิจฺจฺเจ
อรชฺชนตฺสฺส อนิจฺจฺเจ อหุสฺสนตฺสฺส อสมเปกฺขเน อสมมฺยุหนตฺสฺส
อุปฺปนฺนวิปฺสฺสนาณสมฺปยุตฺตา จ เนกฺขมฺมสิตา อุเปกฺขาติ
เวทิตพฺพา ฯ

*เล่มที่ ๕ สพายตนิวงคสุตตวณณนา หน้า ๘๐๑

ตตร อิทํ นิสฺสาย อิทํ ปชฺหาติ เตสุ จตฺตีสตฺตปฺเทสุ
อฏฺฐารส นิสฺสาย อฏฺฐารส ปชฺหาติ อตุโธ ๑ เตเนว ตตร
ภิกฺขเว ยานิ จ เนกขมฺมสิตานีตฺถิอาทิมหา นิสฺสาย อากมฺมาติ
ปวตฺตนวเสน นิสฺสาย เจว อากมฺม จ ๑ เอวเมเตตํ สมตฺติกโม
โหตีติ เอวํ เนกขมฺมสิตานํ ปวตฺตเนน เกลหิตานิ อตฺติกนฺตานิ
นาม โหนฺติ ๑

เอวํ สริกฺขเกเนว สริกฺขกํ ชหาเปตฺวา อิทานิ พลวตา
ทฺพฺพลํ ชหาเปนฺโต ปฺน ตตร ภิกฺขเว ยานิ จ เนกขมฺมสิตานิ
โสมนสฺसानีตฺถิอาทิมหา ๑ เอวํ เนกขมฺมสิตโสมนสฺเสหิ เนกขมฺม-
สิตโทมนสฺसानิ ๑ เนกขมฺมสิตอุเปกฺขาหิ จ เนกขมฺมสิตโสมนสฺसानิ
ชหาเปนฺเตน พลวตา ทฺพฺพลปฺปหานํ กถิตํ ๑

เอตฺถ ปน จตฺวา อุเปกฺขากถา กเถตฺพฺพา อฏฺฐสฺสุ หิ
สมาปตฺตีสฺสุ ปจฺมาทีนํ จ ตีณิ ฉานานิ ๑ สฺสุทฺธสงฺฆาเร จ
ปาทเก กตฺวา วิปฺสฺสนํ อารทฺธานํ จตฺนุนํ ภิกฺขุณฺํ ปุพฺพภาค-
วิปฺสฺสนา โสมนสฺสสทฺทตา วา โหติ อุเปกฺขาสทฺทตา วา ๑
วฺภูจฺจานคามินี ปน โสมนสฺสสทฺทตาว ๑ จตฺตฺถชฺฉานาทีนํ
ปาทกานํ กตฺวา วิปฺสฺสนํ อารทฺธานํ ปญฺจนุนํ ปุพฺพภาค-
วิปฺสฺสนา ปุริมสทฺทิตาว ๑ วฺภูจฺจานคามินี ปน อุเปกฺขาสทฺทตา
โหติ ๑ อิทํ สนฺธาย ยา จ เนกขมฺมสิตา อุเปกฺขา ๑ ตา
นิสฺสาย ตา อากมฺม ๑ ยานิ จ เนกขมฺมสิตานิ โสมนสฺसानิ
ตานิ ปชฺหาติ วุตฺตํ น เกวลญฺจ เอวํปฺปฏิปฺนฺนสฺส ภิกฺขุโน

*เล่มที่ ๕ วิกงฺควคฺควณฺณา หน้า ๘๐๒

อัย วิปสฺสนาย เวทนายเสน วิเสโสว โหติ ฯ อริยมคฺเคปิ
ปน ฌานงฺคโพชฌงฺคมคฺคกฺกณมฺปิ วิเสโส (๑) โหติ ฯ
โก ปเนตฺ วิเสสํ นียเมติ ฯ เกจิ ตาว เถรา
วิปสฺสนาปาทกษณํ นียเมตฺติ วทนฺติ ฯ เกจิ วิปสฺสนาย
อารมฺมณฺฏตา ขนฺธา นียเมตฺติ วทนฺติ ฯ เกจิ ปุคฺคชฺฆาตโย
นียเมตฺติ วทนฺติ ฯ เตสมฺปิ วาเท อยเมว ปุพฺพภาเค
วฺจฺจานคามินิวิปสฺสนา นียเมตฺติ เวทิตพฺพา ฯ วินิจฺฉยกถา
ปเนตฺต วิสฺสุทฺธิมคฺเค สงฺขารุเปกฺขานิทฺเทเส วุตฺตาว ฯ
นानตฺตตฺตาติ นานา พหุ อนेกปฺปการา นานตฺตตฺตาติ
นानารมฺมณนิสฺสิตา ฯ เอกตฺตตฺตาติ เอกา ฯ เอกตฺตตฺตาติ
เอการมฺมณนิสฺสิตา ฯ กตฺมา ปนายิ อูเปกฺขาติ ฯ เหฏฺฐา ตาว
อณฺณาณูเปกฺขา วุตฺตา ฯ อูปริ ฌพฺงฺกูเปกฺขา วกฺขติ ฯ อิธาปิ
สมถอูเปกฺขา ฯ วิปสฺสนูปेกฺขาติ เทว อูเปกฺขา คหิตา ฯ
ตฺตตฺต ยสฺมา อณฺณา รุเป อูเปกฺขา อณฺณา (๒)
สทฺทาทิสฺสุ น หิ ยา รุเป อูเปกฺขา ฯ सा सट्टाहिसु
โหติ ฯ รุเป อูเปกฺขา จ รุเปเมว อารมฺมณํ กโรติ น
สทฺทาทโย ฯ รุเป อูเปกฺขาภาวณฺจ อณฺณา สมถอูเปกฺขา (๓)
ปจฺจวิกฺขิตฺตํ อารมฺมณํ กตฺวา อูปฺปชฺชติ ฯ อณฺณา

*เล่มที่ ๕ สพายตนิวงคสุตตวณณา หน้า ๘๐๓

อาโปกสิณาทินี ๑ ตสุมา นานตตํ (๑) นานตตสิตํ วิชชุนโต
อตุถิ ภิกขเว อุเปกขา รุเปสุตติอาทิมหา ๑ ยสุมา ปน เทว
ตีณิ วา อากาसानญายตนาณิ วา วิญญาณญาย-
ตนาทินี วา นตุถิ ๑ ตสุมา เอกตตํ เอกตตสิตํ วิชชุนโต อตุถิ
ภิกขเว อุเปกขา อากาसानญายตนิสสิตติอาทิมหา ๑

ตตุถ อากาसानญายตनुเปกขา สมပ္ยุตตวเสน อากาสา-
นญายตนิสสิตติ ๑ อากาสนญายตนกขนุเช วิปัสสนุตตส
วิปัสสนุเปกขา อารมมณวเสน อากาसानญายตนิสสิตติ ๑
เสสาสุปี เอเสว นโย ๑

ตํ ปชหถาติ เอตุถ อรูปาวจรสมาปตติอุเปกขาย
รูปาวจรสมาปตติอุเปกขํ ปชหาเปติ ๑ อรูปาวจรวิปัสสนุ-
เปกขาย รูปาวจรวิปัสสนุเปกขํ ๑

อตมมยตนุติ เอตุถ ตมมยตา นาม ตณฺหา ๑ ตสฺสา
ปริยาทานโต วุฏฺฐานคามินี วิปัสสนา อตมมยตาติ วุจฺจติ ๑
ตํ ปชหถาติ อิธ วุฏฺฐานคามินีวิปัสสนาย อรูปาวจรสมาปตติ-
อุเปกขญจ วิปัสสนุเปกขญจ ปชหาเปติ ๑

ยทธิโยติ ये สติปฏฺฐานเ อริโย สมฺมาสมฺพุทฺโธ เสวติ ๑
ตตุถ ตีสุ จาเนสุ สตี ปฏฺฐาเปนุโต สติปฏฺฐานเ เสวตีติ
เวทิตพุโพ น สฺสสุสนฺตีติ สทฺทหิตฺวา โสตุํ น อิจฺจนฺติ ๑

*เล่มที่ ๕ วิภังควคควณณา หน้า ๘๐๔

น อญญาติ ชานนตถาย จิตต์ น อุปฏฺฐเปนฺติ ฯ โวกุมมาติ
 อติกกมิตฺวา ฯ สตุถุ สาสนาติ สตุถุโอวาทำ คเหตุพพํ ปฺเรตพพํ
 น มญฺญนฺตีติ อตุโถ น จ อตุตมโนติ น สกมโน ฯ
 เอตถ จ เกหสิตโสมนสฺสวเสน อปฺปตีโต โหตีติ น เอวมตุโถ
 ทฏฺฐพฺโพ ฯ อปฺปปฏิปนฺนเกสุ ปน อตุตมมตาคารณสฺส (๑)
 อภาเวนตํ วุตฺตํ ฯ อนวสฺสุโตติ ปฏฺฐิมอวสฺสเวน อนวสฺสุโต ฯ
 สโต สมฺปชาโนติ สติยา จ ฉาณน จ สมฺนฺนาคโต ฯ
 อุเปกฺขโกติ ฉพฺงฺกุเปกฺขาย อุเปกฺขโม ฯ อตุตมโนติ อิธาปี
 เกหสิตโสมนสฺสวเสน อุปฺปิตฺวาโนติ น เอวมตุโถ ทฏฺฐพฺโพ ฯ
 ปฏิปนฺนเกสุ ปน อนตุตมมตาคารณสฺส ภาเวนตํ วุตฺตํ ฯ
 อนวสฺสุโตติ รากอวสฺสเวน อนวสฺสุโต ฯ

สารีโตติ ทมิโต ฯ เอกํเยว ทิสํ ชาวตีติ อนิวตฺติตฺวา
 ชาวนฺโต เอกํเยว ทิสํ ชาวติ นีวตฺเตตฺวา ปน อปรี
 ชาวิทฺตุ สกโกติ ฯ อฏฺฐ ทิสา วิชาวตีติ เอกปฺลลฺงฺเคน นิสินฺโน
 กายน อนิวตฺติตฺวาว วิโมกฺขวเสน เอกปฺปหาเรเนว อฏฺฐ ทิสา
 วิชาวติ ฯ ปฺรตฺถถาภิมุโข วา ทกฺขินฺนาทิสฺส อญฺญตรทิสาภิมุโข วา
 นิสีทิตฺวา อฏฺฐ สมฺปาตฺติโย สมฺปาชฺชติเยวติ อตุโถ ฯ เสลฺลํ
 สพฺพตฺถ อุตฺตานเมวติ ฯ

สพายตนวิภังกสฺสตุตฺตวณฺณา นิฏฺฐิตา ฯ

สตุตฺตมํ ฯ

๑ ม. อนตุตมมตาคารณสฺส ฯ

*เล่มที่ ๕ วิภังควกคณาณนา หน้า ๘๐๖

เอวํ คเหตุวา ปริตสุสนา ฯ อคฺคเหตุวาว อปริตสุสนา จ กถิตา ฯ
ตํ มหาเถโร อุปาทาปริตสุสนเมว อนุปาทาปริตสุสนนฺติ กตฺวา
ทสฺเสนฺโต เอวมาห ฯ กถํ ปเนสา อนุปาทาปริตสุสนา โหตีติ ฯ
อุปาทาทพฺพสฺส อภาวโต ฯ ยถิ หิ โกจิ สงฺขารो นิจุโ
วา ชฺโช วา อตฺตา วา อตฺตนิโย วาติ คเหตุพฺพยฺยตฺตโก
อภวิสฺส ฯ อยํ ปริตสุสนา อุปาทาปริตสุสนาว อสฺส ฯ ยสฺมา
ปนฺน เอวํ อุปาทาทพฺโพ สงฺขารो นาม นตฺถิ ฯ ตสฺมา รฺูปํ
อตฺตาคิอาทินา นเยน รฺูปาทโย อุปาทินฺนาปี อนุปาทินฺนา
โหนตี ฯ เอวเมว सा तिग्गुजिवसेन อุปาทาปริตสุสนापि समाना
อตฺตโต อนุปาทาปริตสุสนาเยว นาม โหตีติ เวทิตพฺพา ฯ
อณฺณถา โหตีติ ปรีวตฺตติ ปกตฺชหเนน ปนฺน นสฺสตี ฯ
รฺูปวิปริณามานุปรีวตฺตตีติ มม รฺูปี วิปริณตฺนฺติ วา ฯ ยํ อหุ
ตํ วต เม นตฺถีติ (๑) วา อาทินา นเยน กมฺมุวิญญานํ รฺูปสฺส
ภทฺทานุปรีวตฺตติ โหตี ฯ วิปริณามานุปรีวตฺตชาติ วิปริณามสฺส
อนุปรีวตฺตคนฺโต วิปริณามารมฺมณจิตฺตโต ชาตา ฯ ปริตสุสนา
ธมฺมสมฺบุปาทาติ ตณฺหาปริตสุสนา จ อกฺุสสธมฺมสมฺภูจกถา
จ ฯ จิตฺตํ ปรียาทาย ติग्गुจฺนฺตีติ กุสฺสจิตฺตํ ปรียาทียิตฺวา
คเหตุวา เขเปตฺวา ติग्गุจฺนฺติ ฯ อุตฺตาสวาติ ภยตาเสนปี สอฺุตฺตาโส
ตณฺหาตาเสนปี สอฺุตฺตาโส ฯ วิฆาเวตาติ สวิฆาโต สทฺทุกฺโข ฯ

*เล่มที่ ๕ วิกงควคควณณา หน้า ๘๐๘

สุเขน สุขิตตสฺส ฯ สหุโขติ วิปากทฺทุกฺเขนปี สงฺกิลสทฺทุกฺเขนปี
สทฺทุกฺโข ฯ สอุปฺมาโตติ วิปากูปฺมาตกิลสอุปฺมาเตเหว สอุปฺมาโต
ตถา สปริพาโห ฯ มิจฺฉาปฺปฏิปทาติ อยฺยาถวปฺปฏิปทา อกุสล-
ปฺปฏิปทา ฯ

อิตฺถเถเก อปฺสาเทตีติ เอวํ เกหสิทฺวเสน เอกจฺเจ ปุคฺคเถ
อปฺสาเทตี ฯ อุตฺตสาทเนปี เอเสว นโย ฯ ภวถํโยชนนฺติ
ภวพฺพนฺธํ ฯ ตณฺหาเยตี นามํ ฯ

สุภูตฺตฺเถโร กิร อิมํ จตฺตํกํ นิสฺสาย เอตทฺคฺเถ จปีโต ฯ
ภควโต หิ ฌมฺมํ เทเสนตฺตสฺส ปุคฺคถานํ อุตฺตสาทนาปฺสาทนา
ปฺญญาณนฺติ ฯ ตถา สารีปฺตตฺเถราทีนํ ฯ สุภูตฺตฺเถรสฺส ปน
ฌมฺมเทสนาย อยํ ปุคฺคโล อปฺปฏิปฺนฺนโก อนาราชโกติ วา
อยํ สีลวา คุณฺวา ลชฺชํ เปสโล อจารสมฺปนฺโนติ วา ฯ
นตฺถิ ฯ ฌมฺมเทสนาย ปนสฺส อยํ มิจฺฉาปฺปฏิปทา ฯ อยํ
สมฺมาปฺปฏิปทาเตวว ปฺญญาติ ฯ ตสฺมา ภควา เอตทฺคฺคํ
ภิกฺขเว มม สวากานํ ภิกฺขุณฺ อรณฺวิหารีณํ ยทิทํ สุภูตฺตีติ(๑)
อาห ฯ

กาลณฺญฺ อสฺสาติ อสมฺปตฺเต จ อติกฺกนฺเต จ กาล
อกเถตฺวา อิทานิ วุจฺจมานํ มหาชโน คณฺหิสฺสตีติ ยุตฺตป-
ยุตฺตกาลี ฌตฺตวาว ปรมฺมุขา อวณฺณํ ภาเสยฺย ฯ จินฺนาวาทปี

*เล่มที่ ๕ อรณวิภงคสุตตวณณา หน้า ๘๐๕

เอเสว นโย ฯ

อุปลหณตตีติ ฆาฎียติ ฯ สโรปี อุปลหณตตีติ สทโทปี
ภิชชติ ฯ อาตุรียตตีติ อาตุโร โหติ ฯ เกลณณปฺตโต สาทาโ
โหติ ฯ อวิสฏฺจนฺติ วิสฏฺจํ อปฺลิพฺพุทฺธํ น โหติ ฯ

ตเทวตติ ตํ เยว ภาชนํ ฯ อภินิวิสฺส โวหฺรตตีติ ปตฺตฺนฺติ
สฺลฺขานนชนปทํ คนฺตฺวา ปตฺตํ อหฺรตฺ โหวถาติ สฺตฺวา
อนฺุชพาลปฺลฺกฺชฺชโน ฯ นยิทํ ปตฺตํ ฯ ปาติ นามเสา ฯ เอวํ วทาหีติ
อภินิวิสฺส โวหฺรติ ฯ เอวํ สพฺพตฺถ ปเทหิ โยเชตพฺพํ ฯ
อติสฺวาโรติ อติวาทนํ ฯ

ตถา ตถา โวหฺรติ อปฺราปรนฺติ อมฺหากํ ชนปเท
ภาชนํ ปาตีติ วุจฺจติ ฯ อิเม ปน นํ ปตฺตฺนฺติ วทฺนฺติ ฯ
ตโต ปฏฺจาย ชนปทโหวหารํ มฺลฺเจตฺวา ปตฺตํ ปตฺตฺนฺเตว
อปฺรามสนฺโต โวหฺรติ ฯ เสสฺสพเทสุปี เอเสว นโย ฯ

อิทานิ มรียาทภาชนียํ กโรนฺโต ตตฺร ภิกฺขเวติ
อาทิมานฺ ฯ ตตฺถ สรโณติ สรโฆ สกิลโส ฯ อรโณติ อรโฆ
นิกฺกิลโส ฯ สฺกุติ จ ปน ภิกฺขเวติ อยํ เถโร ทฺวิสุ จานฺสุ
เอตทคฺคํ อารุโฬห อรณฺวิหารินํ ยทิทํ สฺกุติ ฯ ทกฺขิณฺเญยานํ
ยทิทํ สฺกุตีติ ฯ (๑) ฌมฺมเสนาปติ กิร วตฺถุํ โสเชติ ฯ สฺกุติตฺเถโร
ทกฺขิณํ โสเชติ ฯ ตถา หิ ฌมฺมเสนาปติ ปิณฺฑทาย จรฺนฺโต

*เล่มที่ ๕ วิภังควกคฺคณณนา หน้า ๘๑๐

เลหทวารเร จิโต ยาว ภิกขุ อหารนฺติ ฯ ดาว ปุพฺพภาเค
ปริจฺฉินฺทิตฺวา นิโรธํ สมาปชฺชติ นิโรธา วุฏฺฐาย เทยฺยชมฺมํ
ปฏิกุคฺคฺหาติ ฯ สุกฺกิตฺเตโร จ ตเถว เมตฺตตามานํ สมาปชฺชติ ฯ
เมตฺตตามานา วุฏฺฐาย เทยฺยชมฺมํ ปฏิกุคฺคฺหาติ ฯ เอวํ ปน
กาตุํ สกฺกาติ ฯ อาม สกฺกา ฯ เนว อจฺฉริยญฺเจตฺตํ ฯ ยํ
มหาภิกฺขุลงฺกตฺตา สาวกา เอวํ กเรยฺยํ ฯ ตสฺสิมฺปิ หิ
ตมฺพปณฺณิทีเป โปราณกราชกาเล ปิงฺกลพุทฺธรกฺขิตฺเตโร นาม
อฺตุตฺตรคามํ นิสฺสาย วิหาสิ ฯ ตตฺถ สตฺถ กุสฺสตานิ โหนฺติ ฯ
เอกมฺปิ ตํ กุสฺทวารํ นตฺถิ ฯ ยตฺถ เถโร สมาปตฺตี น
สมาปชฺชติ ฯ เสถํ สพฺพตฺถ อฺตุตฺตานเมวาทิ ฯ

อรณฺณวิภังกสฺสฺสฺตฺตวณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

นวมํ ฯ

ชาตวิภงคสุตตวณณา

เอวมเม สุตุนติ ชาตวิภงคสุตต์ ฯ ตตถ จาริกนติ
 ตุริตคมนจาริกํ ฯ สเจ เต ภคคว อครุติ สเจ ตุຍှံ ภารिय อผาสุกํ
 กิณฺจ นตฺติ ฯ สเจ โส อนุชานาตีติ ภคควสุส กิร เอตทโหสิ
 ปพฺพชิตา นาม นานาชฺฌาตยา ฯ เอโก คณภริโต โหติ เอโก
 เอกภริโต ฯ สเจ โส เอกภริโต ภวิสฺสตี ฯ อาวุโส มา
 ปาวิสี ฯ มยา สาลา ลทฺธาติ วกฺขตี ฯ สเจ อຍှံ เอกภริโต
 ภวิสฺสตี ฯ อาวุโส นิဂฺขม ฯ มยา สาลา ลทฺธาติ วกฺขตี ฯ
 เอวံ สนฺเต อหំ อุกฺกนฺนํ วิวาทํ การเตตา นาม ภวิสฺสามิ
 ทินฺนํ นาม ทินฺนเมว วฏฺฏตี ฯ กตฺถํ กตฺถเมวาทิ ฯ ตสฺมา
 เอวมมาห ฯ

กุลปฺตุโตติ ชาตีกุลปฺตุโตปิ อจารกุลปฺตุโตปิ ฯ วาสูปคโตติ
 วาสํ อูปคโต ฯ กุโต อากนฺตฺวาติ ฯ ตกฺกสีลานครโต ฯ

ตตฺตฺรายํ อนุปฺพุพิกถา มขุณิมเทเส กิร ราชคหนคเร
 พิมฺพิสारे รชฺชํ การเนตฺเต ปจฺจนฺเต ตกฺกสีลนคเร ปุคฺกุสาดิ-
 ราชา รชฺชํ การเสตี ฯ อถ ตกฺกสีลโต ภณฺทํ คเหตุวา
 วาณิชา ราชคหํ อาคตา ปณฺณาการํ คเหตุวา ราชานํ
 อทฺทสํสุ ฯ ราชา เต วณฺทิตฺวา จิตฺเต กตฺถ วาสินอ ตฺเมหติ
 ปุจฺฉตี ฯ ตกฺกสีลวาสินอ เทวาทิ ฯ อถ เน ราชา ชนปทฺตฺส
 เขมสฺสุภิกฺขตาทีนํ นคฺรตฺส จ ปวตฺตี ปุจฺฉิตฺวา โโก นาม

*เล่มที่ ๕ วิภังควกคณณนา หน้า ๘๑๒

ตุมหากั ราชชาติ ปุจฉิ ฯ ปุกกุสาติ นาม เทวติ ฯ ฌมมิโกติ ฯ
อาม เทว ฌมมิโม ฯ จตุหิ สงกหวตถุณี ชนั สงกณหาคิ
โลกสุส มาตาปิตุญจाने जिโต ฯ องเก निपुनं ทารกं विय चनं
โตเสत्ति ฯ กตस्सुมิ वये वत्तत्ति ฯ อตสุส वयं आजिगीसु ฯ
वयसुपी पिमपिसारेण समवो चातो ฯ अत ते राजा आह
ताता त्मुहाकं राजा ฌมมิโม ฯ ज वयेन ज मे समाने ฯ
सगुणेषुयात् त्मुहाकं राजानं मम मित्तं गानुत्ति ฯ सगुणोम
तेवति ฯ राजा तेषुं सुगं विसुखचेत्त्वा केहं ज तापेत्त्वा
कज्जत्त गण्णं विकुञ्चित्त्वा कमनगाले मं तिसुवा
कज्जेषुयात्ताति आह ฯ ते तदा गत्त्वा कमनगाले राजानं
अतुत्तसुं राजा कज्जत्त त्मुहाकं मम वज्जेन पुनपुनं
आरोक्षुं पुञ्चित्त्वा राजा तुमेहि सत्थि मित्तं गानुं अज्जत्ति
वत्ताति आह ฯ

ते सात्थि पुञ्चित्त्वा कनत्त्वा गण्णं पुञ्चित्त्वा
गुत्तपत्तरासा राजानं उपसंगमित्त्वा वन्तिसुं राजा कहं
गणे तुमेह अत्तगे ओमे तिवसे न तिसुत्ताति पुञ्चित्त्वा तेषुं सत्थि
पुत्तत्ति आरोजेसुं राजा सात्थि ताता तुमेह
निसुत्ताय मชฌिमतेเส राजा मित्तं लत्थित्ति अत्तमणे ओहित्ति ฯ
अप्रणाके राชकवासिणेปี वाणिजा त्त्तुत्तिसुं अत्तं सुं ते
पण्णाकारं कहेत्त्वा आकते ปुकुसातिराजा गुत्तो आकत्ताति

*เล่มที่ ๕ ธาตุวิภังคสูตรตวณณนา หน้า ๘๑๓

ปฺจฺฉิ ฯ ราชธา ราชคหโตติ สุตฺวา มยฺหิ สหายสฺส นครโต
อาคตา ตฺเมหติ ฯ อาม เทวติ ฯ อาโรคฺยฺ เม สหายสฺสชาติ
อาโรคฺยฺ ปฺจฺฉิตฺวา อชฺชโต ปฏฺจาย เย มยฺหิ สหายสฺส
นครโต ชงฺฆสฺสเถน วา สกฺกสฺสเถน วา วาณิชา อากฺขณฺติ
สพฺเพสํ มม วิสยํ ปวิฏฺฐกาลโต ปฏฺจาย วสนเคหานิ
ราชโกฏฺฐาคารโต นิวาปลฺย เทนฺตุ ฯ สฺงกํ วิสฺสชฺเชนฺตุ ฯ กิณฺจ
อุปฺททฺว มา กโรนฺตุติ เภริณฺจราเปสิ ฯ พิมฺพิสาโรปิ อตฺตโน
นคเร ตเถว เภริณฺจราเปสิ ฯ

อถ พิมฺพิสาโร ปฺกุกฺสาติสฺส ปณฺณํ ปหิณฺนิ ปจฺจนฺตเทเส
นาม มณฺนิมุตฺตาทีนํ รตนานิ อุปฺปชฺชนฺติ ฯ ยํ มยฺหิ สหายสฺส
รชฺเช ทสฺสนิยํ วา สวณฺนิยํ วา รตนํ อุปฺปชฺชติ ฯ ตตฺถ
เม มา มจฺจรายตฺตฺติ ฯ ปฺกุกฺสาติปิ มขุณิมเทโส นาม
มหาชนปโท ฯ ยํ ตตฺถ เอวรूपํ รตนํ อุปฺปชฺชติ ฯ ตตฺถ เม
สหาโย มา มจฺจรายตฺตฺติ ปฏฺธิปณฺณํ ปหิณฺนิ ฯ เอวํ เต กจฺจนฺเต
กจฺจนฺเต กาลे อลฺลณฺมณฺณํ อทิสฺวาปิ ทพฺพหิมิตฺตา อหฺลํ ฯ

เอวํ เตสํ กถิตํ กตฺวา วสนฺตานิ ปจฺมตฺรํ ปฺกุกฺสาติสฺส
ปณฺณากาโร อุปฺปชฺชติ ฯ ราชธา กิโร อฏฺฐ ปณฺจวณฺเณ อนคฺเช
กมฺพเล ลภิ ฯ โส อติสฺนฺทรา อิเม กมฺพลา ฯ อหํ สหายสฺส
เม เปสิสฺสามิติ ลาชาคฺคฺพมตฺเต อฏฺฐสารกรณฺทเถ ลีชาเปตฺวา
เตสฺส เต กมฺพเล ปกฺขิเปตฺวา ลาชาเย วฏฺฐาเปตฺวา เสตฺวตฺเถน

*เล่มที่ ๕ วิภังควคคณณนา หน้า ๘๑๔

เวเจตฺวา สมุคฺเค ปกฺขิเปตฺวา วตฺถเนน เวเจตฺวา ราชมทฺทิกาย
ลณฺจิตฺวา มยฺหํ สหายสฺส เทถาติ อมจฺเจ เปเสสิ ฯ สาสนณฺจ
อทาสิ อัยฺ ปณฺณากาโร นครมชฺเฌ อมจฺจาทีปริวฺเตน
ทภูสพฺโพติ ฯ เต คณฺตุวา พิมฺพิสารสฺส อํสุ ฯ

โส สาสนํ สุตฺวา อมจฺจาทโย สนนฺิปตฺนตฺตฺติ เภริณ
จราเปตฺวา นครมชฺเฌ อมจฺจาทีปริวฺโต เสตฺจจฺตฺเตน ฐาเรย-
มานเนน ปลฺลงฺกวเร นิสินฺโน ลณฺจันํ กิณฺทิตฺวา วตฺถํ
อปเนตฺวา สมุคฺคํ วิวเรตฺวา อนฺโต ภณฺฑิกํ มุญฺเจตฺวา
ลาขาคุเพ ทิสฺวา มยฺหํ สหาโย ปุกฺกุสาติ ชฺตฺวิตฺตโก (๑) เม
สหาโยติ มณฺณมาโน มณฺเฌ อิมํ ปณฺณากาโร ปหิณฺตี ฯ
เอกํ กุप्ปํ คเหตฺวา หตฺถเนน วฏฺฏฺเจตฺวา ตฺลยฺนฺโตว อนฺโต
ทฺสฺสภณฺฑิกํ อตฺถิติ อณฺณาสี ฯ อถ นํ ปลฺลงฺกปาเท
ปฺหริตฺวา ตาวเทว ลาขา ปรีปฺติ ฯ โส นเขน กรณฺฑกํ
วิวเรตฺวา อนฺโต กมฺพลรตฺนํ ทิสฺวา อิตฺเรปี วิวราเปสิ ฯ
สพฺเพปี กมฺพลา อเหตุํ ฯ อถ เน ปตฺถราเปสิ ฯ เต วณฺณ-
สมฺปนฺนา ผสฺสสมฺปนฺนา ทิมฺโต โสพฺสหตฺถา ติริยํ อฏฺฐหตฺถา
อเหตุํ ฯ มหาชนํ ทิสฺวา องฺคฺลฺโย โปเจสิ ฯ เจลกฺขเปปี อํสุ
อมฺหากํ รมฺโถ อทฺธิฏฺฐสหาโย ปุกฺกุสาติ อทฺธิสฺวาว เอวรูปํ
ปณฺณากาโร เปเสสิ ฯ ยุตฺตํ เอวรูปํ มิตฺตํ กาคฺคฺนฺติ อตฺตมฺนา

*เล่มที่ ๕ ธาตุวิภังคสูตรตวณณนา หน้า ๘๑๕

อเหตุ ๗ ราชา เอกเมกั กมฺพลั อคฺขมาเปตี ๗ สพฺเพ อนคฺขมา
อเหตุ ๗ เตสุ จตฺตารโ สมนฺมาสมฺพุทฺทสุส เปเสตี ๗ จตฺตารโ
อตุตโน ฃเร อกาตี ๗ ตโต จินฺเตตี ปจฺจนา เปเสนฺเตน
ปจฺมึ เปตีตปณฺณาการโต อติเรกั เปเสตุ วัฏฺฏติ ๗ สหาเยน
จ เม อนคฺโข ปณฺณาการโ เปตีโต ๗ ที นุ โข เปเสมีตี ๗

ก็ ปน ราชคเห ตโต อธิกั รตนั นตฺถิติ ๗ โน นตฺถิ
มหาปฺญโล ราช ๗ อปิจ โข ปนสฺส โสตาปนฺนกาลโต
ปฏฺจาย จเปตฺวา ตีณิ รตนานิ อลฺยตฺร โสมนสฺสั ฃเนตฺ
สมตฺถั นาม นตฺถิติ ๗(๑) โส รตนั วิจินิตฺ อารทฺโ ๗ รตนั
นาม สวิณฺณกั อวิณฺณกนฺติ ทฺวิธั ๗ ตตฺถ อวิณฺณกั
สฺวณฺนรชตาที ๗ สวิณฺณกั อินฺทฺริยพฺทฺธั ๗ อวิณฺณกั
สวิณฺณกสฺเสวึ อลงฺการาทิวเสน ปรีโกกั โหตี ๗ อิเมสุ
ทฺวิสุ รตนฺสุ สวิณฺณกั เสฏฺฐั ๗ สวิณฺณกมฺปิ ทฺวิธั
ติรจฺจานรตนั มนฺสฺสรตนฺนติ ๗ ตตฺถ ติรจฺจานรตนั หตฺถิ
อสฺสรตนั คมฺปิ มนฺสฺสานั อุปฺโกกตฺถเมว นิพฺพตฺตติ ๗ อิติ
อิเมสุ มนฺสฺสรตนั เสฏฺฐั ๗ มนฺสฺสรตนมฺปิ ทฺวิธั อิตฺถิรตนั
ปฺริสฺตรนฺนติ ๗ ตตฺถ จกฺกวตฺติโน รณฺโ ๗ อุปฺปนฺนั อิตฺถิรตนมฺปิ
ปฺริสฺสเสว อุปฺโกกั ๗ อิติ อิเมสุปี ทฺวิสุ รตนฺสุ ปฺริสฺตรนเมว
เสฏฺฐั ๗

๑ ม. นตฺถิ ๗

*เล่มที่ ๕ วิภังควกคณาณนา หน้า ๘๑๖

ปฐริสรตนมปิ ทูวิธิ อคาริยรตน์ อนคาริยรตณญจ ๑
ตตถ อคาริยรตเนสุปี จกกวตฺติราชา (๑) อชฺช ปพฺพชิต-
สามณเริ ปญจปติภูจิตเน วนฺทติ ๑ อิติ อิเมสุปี ทูวิสุ รตเนสุ
อนคาริยรตนมเว เสฏฺฐิ ๑ อนคาริยรตนมปิ ทูวิธิ เสฏฺขรตน์
อเสฏฺขรตณญจ ๑ ตตถ สตสหสฺสมปิ เสฏฺขานํ อเสฏฺขสฺส
ปเทสํ น ปาปฺณาติ ๑ อิติ อิเมสุปี ทูวิสุ รตเนสุ อเสฏฺข-
รตนมเว เสฏฺฐิ ๑ ตมปิ ทูวิธิ พุทฺธรตน์ สวกรตนนฺติ ๑
ตตถ สตสหสฺสมปิ สวกรตนํ พุทฺธรตนสฺส ปเทสํ น
ปาปฺณาติ ๑ อิติ อิเมสุปี ทูวิสุ พุทฺธรตนมเว เสฏฺฐิ ๑

พุทฺธรตนมปิ ทูวิธิ ปจฺเจกพุทฺธานํ สพฺพณฺญพุทฺธ-
รตนนฺติ ๑ ตตถ สตสหสฺสมปิ ปจฺเจกพุทฺธานํ สพฺพณฺญ-
พุทฺธสฺส ปเทสํ น ปาปฺณาติ ๑ อิติ อิเมสุปี ทูวิสุ รตเนสุ
สพฺพณฺญพุทฺธรตน์เขว เสฏฺฐิ ๑ สเทวกสฺมี หิ โลเก พุทฺธ-
รตนสมิ รตน์ นาม นตฺถิ ๑ ตสฺมา อสทิสเมว รตน์
มยฺหํ สหายสฺส เปเสสฺสามิติ จินฺเตตฺวา ตกฺกสิทฺวาสิโน ปุจฺฉิ
ตาทา ตุมฺหากํ (๒) ชนปเท พุทฺโธ ฐมฺโม สงฺฆมฺติ อิมานิ ติณฺ
รตนํ ทิสฺสนฺตีติ ๑ โฆโสปี มหาราช ตาว นตฺถิ ทสฺสนํ
ปน กุโธติ ๑

ราชา ตฺถุโจ จินฺเตสิ สกฺกา ภาเวยฺย ชนสงฺคหตฺถาย

*เล่มที่ ๕ ธาตุวิภังคสูตรตวณณนา หน้า ๘๑๗

มยหิ สหายสุส วสนภูจัน สมมาสมพุทฺธ เปเสตุํ ๑ พุทฺธา
 ปน ปจฺจนฺติเมสุ ชนปเทสุ น อรุณํ อฏฺฐเปนฺติ ๑ ตสฺมา
 สตุถารา คนฺตุํ น สกฺกา ๑ สาริปฺตฺตโมคฺคฺคฺลฺลฺลานาทโย มหาสวเก
 เปเสตุํ สกฺกา ภเวยฺย ๑(๑) มยา ปน เถรา ปจฺจนฺเต วสนฺตฺติ
 สุตฺวาปี มนุสฺเส เปเสตุวา เต อตฺตโน สมิปฺปี อาณาเปตุวา
 อฏฺฐจาทฺเมว ยุตฺตํ ๑ ตสฺมา น เถเรหิปี สกฺกา คนฺตุํ ๑ เยน
 ปนากาเรน สาสเน เปตีเต สตุถา จ มหาสวกา จ
 คตา วีย โหนฺติ ๑ เตนากาเรน สาสนํ ปหิณฺสิสํมิตฺติ
 จินฺเตตุวา จตุรตนายามํ วิทฺถิมตฺตํ ปุณฺณํ นาทิตนฺน นาทิพหฺลํ
 สุวณฺณปฏฺฐํ การาเปตุวา ตตฺถ อชฺช อกฺขรานิ ลิจฺสิสํมิตฺติ
 ปาโตว สีลํ นฺหายิตฺวา อโปสถงฺกานิ อธิฏฺฐาย ภูตฺตปาตราโส
 อปฺนิตฺคนฺธมาลาภโรเณ สุวณฺณสรเกน ชาติหิงฺคฺลิกํ อาทาย
 เหฏฺฐโต ปฏฺฐาย ทวารานิ ปิทหนฺโต ปาสาทํ อารุຍฺห
 ปุพฺพทิสากิมฺขํ สีหปฺลชฺริ วิวริตุวา อากาสตเล นิสิตฺตุวา
 สุวณฺณปฏฺฐเณ อกฺขรานิ ลิกฺขนฺโต อิทฺ ตถาคโต โลเก อฏฺฐชฺชติ
 อรหํ สมมาสมพุทฺธโร วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน สุกฺโต โลกวินฺน
 อนฺตฺตโร ปุรฺสทมฺมสารถิ สตุถา เทวมนุสฺसानํ พุทฺธโร ภควาติ
 พุทฺธคฺเณ ตาว เอกเทเสน ลิจิ ๑

ตโต เอวํ ทส ปารมฺมโย ปุเรตุวา ตฺสิตฺถวานโต จวิตฺวา

๑ ม. ภเวยฺย ๑

*เล่มที่ ๕ วิงควคควณณา หน้า ๘๑๘

มาตุกัจฉิมหิ ปฏิสนฺธิ คณฺหิ ฯ เอวํ โลกวัวร์ณํ อโหสิ ฯ มาตุกัจฉิย
วสฺมาเน อิทํ นาม อโหสิ ฯ อกรรมชฺเฌ วสฺมาเน อิทํ
นาม อโหสิ ฯ เอวํ มหาภินิกุขมนํ นิกุขนุโต เอวํ มหาปธานํ ปทหิ
เอวํ ทุกกรการิกํ กตฺวา มหาโพธิมณฺฑลํ อารุหฺห อปราชิต-
ปลฺลนฺเก นิสินฺโน สพฺพพฺลนฺตลฺลณฺณํ ปฏฺวิวิษฺณิ ฯ สพฺพพฺลนฺตลฺลณฺณํ
ปฏฺวิวิษฺณนฺตสฺส เอวํ โลกวัวร์ณํ อโหสิ ฯ สเทวเก โลเก อณฺณํ
เอวรूपํ รตนํ นาม นตฺถิติ

ยงฺกิลฺลิจิ วิตฺตํ อิชฺ วา หุริ วา
สคฺเคสุ วา ยํ รตนํ ปณฺธิตํ
น โน สมนํ อตฺถิ ตถาคเตน
อิทฺมปิ พุทฺเธ รตนํ ปณฺธิตํ ฯ
เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุตฺถิ(๑)

เอวํ เอกเทเสน พุทฺธกุณฺเฌปิ ลิจิตฺวา ทฺตฺติยํ ชมฺมรตนํ
โถเมนฺุโต สุวากุขาโต ภควตา ชมฺโม ฯเป ฯ ปจฺจตฺตํ เวทิตฺพุโพ
วิญญูหิติ ฯ จตฺตาริ สติปญฺจานา ฯเป ฯ อริโย อญฺจงฺกิกิโก
มคฺโคตฺติ ฯ สตฺถารา เทสิตฺตฺมฺโม นาม เอวรูโป จ เอวรูโป
จาทิ สตฺตตฺตีสฺโพธิปฺกฺขิเย เอกเทเสน ลิจิตฺวา

ยมฺพุทฺธเสฏฺโฐ ปรีวณฺณยิ สฺสิจิ
สมาริमानนฺตริกฺกณฺณมาหุ

*เล่มที่ ๕ วิภังควกคณาณนา หน้า ๘๒๐

อิทมปิ สงฺฆเ รตนํ ปณฺตี

เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุติ(๑)

เอวํ เอกเทเสน สงฺฆกุณฺเ ลีขิตฺวา ภควโต สาสนํ
สุวากฺขาคํ นิยุยานิกํ ๑ สเจ มยฺหํ สหาโย สกฺโกติ นิกฺขมิตฺวา
ปพฺพชตฺตึ ลีขิตฺวา สุวณฺณปฏฺฐํ สํหริตฺวา สุขุมกมฺพเลน
เวเจตฺวา สารสมฺมุคฺเค ปกฺขิปิตฺวา ตํ สมฺมุคํ สุวณฺณมเค
สุวณฺณมยํ รชตมเย ๑ รชตมยํ มณฺนิมเย ๑ มณฺนิมยํ ปวาพมเย
ปวาพมยํ โลहितงฺกมเย ๑ โลहितมยํ มसारคฺคฺลมเย มसारคฺคฺลมยํ
ผลิกมเย ๑ ผลิกมยํ ทนฺตมเย ๑ ทนฺตมยํ สพฺพรตฺนมเย สพฺพรตฺนมยํ
กิลฺยชฺมเย ๑ กิลฺยชฺมยํ สมฺมุคํ สารกรณฺฑเก จเปสิ ๑

ปฺนุ สารกรณฺฑกํ สุวณฺณกรณฺฑเกติ ปฺริมนเยเนว
หริตฺวา สพฺพรตฺนมยํ กรณฺฑกํ กิลฺยชฺมเย กรณฺฑเก จเปสิ ๑
ตโต กิลฺยชฺมยกรณฺฑกํ สารมยเปพายาติ ปฺนุ วุตฺตฺนเยเนว
หริตฺวา สพฺพรตฺนมยเปพฺ กิลฺยชฺมยเปพาย จเปตฺวา พหิวตฺเถน
เวเจตฺวา ราชมุทฺทิกาย ลลฺยเจตฺวา อมจฺเจ อาณาเปสิ มม
อาณาปวตฺติฏฺฐาเน มคฺคํ อลงฺการาเปถ ๑ มคฺโค อฏฺฐจฺจุสภวิตฺถโต
โหตุ ๑ จตฺตุสภภูฏฺฐานํ โสภิตมตฺตกเมว โหตุ มชฺเณ จตฺตุสภํ
ราชานูภาเวน ปฏฺิยาเทถาติ ๑ ตโต มงฺคฺลหตฺถิ อลงฺการาเปตฺวา
ตสฺส อฺปฺริ ปลฺลงฺกํ ปลฺลยเปตฺวา เสตจฺจตฺตํ อฺสุสาเปตฺวา

*เล่มที่ ๕ ธาตุวิภังกสูตรตวณณนา หน้า ๘๒๑

นกรวิธโย วิจิตตสมภูจจา (๑) สมุสสิตรชปฏากา กทลিপฺณณฆฏกนฺช-
ฐปฺปฺพาทีหิ สุปฺภิมณฺฑิตา การเตวฺวา อตฺตโน อตฺตโน
วิธยปฺปเทเส เอวรूपํ ปุชฺชํ การเนตฺตติ อนฺตรโกคิกานํ ชวนทฺูเต
เปเสตฺวา สยํ สพฺพาลงฺการเณ อลงฺการเตวฺวา สพฺพ-
ตาพาวจรสมฺมิสฺสพฺลกายปรีวฺโต ปณฺณาการํ เปเสมิติ อตฺตโน
วิธยปรียณฺตํ คนฺตฺวา อมจฺจสฺส มฺุขสาสนํ อทาสิ ตาต
มยฺหํ สหาโย ปุคฺกุสาติ อิมํ ปณฺณาการํ ปฏิจฺจนฺโต
โอโรธมชฺเฒ อปฏิจฺจิตฺวา ปาสาทํ อารุยฺห ปฏิจฺจตฺตติ อาห ๑
เอวํ สาสนํ ทตฺวา ปจฺจนตฺเทสํ สตฺถา กจฺจตฺตีติ ปญฺจ-
ปติฏฺจเณ วณฺทิตฺวา นีวตฺติ ๑ อนฺตรโกคิกา จ เตเนว
นียาเมณ มคฺคํ ปฏฺิยาเทตฺวา ปณฺณาการํ นยีสฺสุ ๑

ปุคฺกุสาติปิ อตฺตโน รชฺชสีมโต ปฏฺิยาช เตเนว นียาเมณ
มคฺคํ ปฏฺิยาเทตฺวา นกรํ อลงฺการาเปตฺวา ปณฺณาการสฺส
ปจฺจुकฺคณฺนํ อกาสิ ๑ ปณฺณาการโร ตกฺกสีลํ ปาปฺณนฺโต
อุโปสถทิวเส ปาปฺณิ ๑ ปณฺณาการํ กเหตุวฺวา คตอมจฺโจปี
รณฺโธ วุคฺตสาสนํ อาโรเจสิ ๑ ราชา ตํ สุตฺวา ปณฺณาการเณ
สทฺุธี อากตानํ กตฺตพฺพกิจฺจํ วิจาเรตฺวา ปณฺณาการํ อาทาย
ปาสาทํ อารุยฺห มา อธิ โกจิ ปวิสฺตฺติ ทฺูวเร รกฺขํ
การเตวฺวา สีหปญฺชรํ วิวริตฺวา ปณฺณาการํ อุจฺจาสยเณ จเปตฺวา

*เล่มที่ ๕ วิกงควกควณณา หน้า ๘๒๒

สย นีจาสเน นิสินโน ลณณน ภินุทิตวา นิวาสนั อปเนตวา
กิลลชเปฟโต ปฏุจาย อนุปุพเพน วิวรรณโต สารมยสมุคคั
ทิสวา จินเตสสิ มหาปริวาโร นายั น อณลสส
รตนสส ภวิสสตีฯ อทฐา มชฌิมเทเส โสตพพยุตตักั รตนั
อุปปนุนนติฯ อถ ตั สมุคคั วิวิตวา ราชลณณนั ภินุทิตวา
สุขุมกมพลั อุกโต วิยหิตวา สุวณณปฏุฏั อททสฯ

โส ตั ปสารถวา (๑) มนาปานิ วต (๒) อกขรานิ สมสีทานิ
สมปนฺตีนิ จตฺรสุสานิตีอาทิตโต ปฏุจาย วาเจตุ อารภิฯ
ตสส อิช ตถาคโต โลเก อุปปนโนติ พุทฺธกุณเ วาเจนตสส
พลวโสมนสสตั อุปปชชชิ นวนวูติโลมกุปสหสฺสานิ
อุทฺธกฺกโลมานิ อหสิุฯ อตฺตโน จิตภาวึ วา นิสินฺนภาวึ
วา น ชานาติฯ อถสส กปฺปโกฏิสตสสหสฺเสหิปี เอตั
ทูลลภสฺสานั สหายั นิสฺสาย โสตุ ลภามีติ ภियโย
พลวปีติ อุทปาทิฯ โส หิ วาเจตุ อสกโกนุโต ยาว
ปีติเวคปสฺสทฺธิยา นิสีทิตวา ปุโรโต สุวากุขาโต ภควตา
ธมฺโมติ ธมฺมกุณเ อารภิฯ ตตฺราปิสฺส ตเถว อโหสิฯ โส
ปฺน ยาว ปีติเวคปสฺสทฺธิยา นิสีทิตวา ปุโรโต (๓) สุปฺภิปปนโนติ
สงฺฆกุณเ อารภิฯ ตตฺราปิสฺส ตเถว อโหสิฯ อถ สพฺพ-
ปริยฺนเต อานาปานสติกมฺมฏฺฐานั วาเจตวา จตฺกุกปญจกช-

*เล่มที่ ๕ ธาตุวิภังคสูตรตวณณนา หน้า ๘๒๓

ฉานานิ นิพพุตเตสิ ฯ โส ฉานสุเขเนว วิดีนาเมสิ ฯ อญโธ
โกจิ ทฏฺฐํ น ลภติ ฯ เอโกว จุลลุปฺภูจโก ปวิสติ ฯ เอว
อทุตฺตมาสมตฺตํ วิดีนาเมสิ ฯ

นาคธา ราชงคณ สนนิปตติววา อุกกฏฺฐิ อํกํสุ
ปณณการิ ปฏิจฺฉิตทิวสโต ปฏฺฐาย นครทสฺสนํ วา
นาฏทสฺสนํ วา นตฺถิ ฯ วินิจฺฉยทานํ นตฺถิ ฯ ราชธา สหาเยน
ปหิตปณณการิ ยสฺสิจฺฉลสิ ฯ ตสฺส ทสฺเสตฺตํ ฯ ราชธาโน นาม
เอกจสฺส ปณณการวเสนปี วญฺเจตฺวา ราชฺชํ อตฺตโน กาคฺ
วายนนฺติ ฯ กิ นาม อมฺหากํ ราชธา กโรตฺติติ ราชธา
อุกกฏฺฐิสทฺทํ สุตฺวา ราชฺชํ นุ โข ฐาเรมิ ฯ อูทาหุ
สตุถารนฺติ จินฺเตสิ ฯ อถสฺส เอตทโหสิ ราชฺชการิตภาวํ
นาม เนว คณฺเณน น คณฺกมฺหามตฺเตน คณฺตํ สกโกติ
สตุถุ สาสนํ ฐาเรสฺสามิติ ฯ สยเน จปีตํ อสิ คเหตุวา
เกเส จินฺทิตฺวา สีหปญฺชริ วิวริตฺวา เอตํ คเหตุวา ราชฺชํ
กาเรธาติ สทฺธิ จุลลामณินา เกสกลาปี ปริสมชฺเณ ปาเตสิ ฯ
มหาชโน ตํ อุกฺขิปิตฺวา สหายสนฺติกา ลทฺฐปณณการา
นาม ราชธาโน ตุมฺหาทิสธา โหนฺติ เทวาติ เอกปฺปหารเนว
วิวริ ฯ ญโธปี ทวฺงคฺลตฺตํ เกสมสฺสุ อโหสิ ฯ โปริสตุตฺตสฺ
ปพฺพชฺชาสทิสเมว กิร ชาติ ฯ

ตโต จุลลุปฺภูจกํ เปเสตฺวา อนฺตราปณฺนา เทว กาสาว-
วตฺถานิ มตฺตติกาปตฺตญจ ออาหาราเปตฺวา เย โสเก อรหนฺโต

*เล่มที่ ๕ วิงควคควณณา หน้า ๘๒๔

เต อุทิสฺส มยฺหํ ปพพชชาติ สตุถาริ อุทิสฺส เอกํ กาสาวํ
 นิวาเสตุวา เอกํ ปารูปิตฺวา ปตฺตํ วามอัสถุญฺเฏ กตุวา
 กตุตฺรทณฺฑํ คเหตุวา โสภติ วา นฺุ โข เม ปพพชชา
 โน วาติ มหาตเล กติปเย วาเร อปฺราปฺริ จงฺกมิตฺวา
 โสภติ เม ปพพชชาติ ทวาริ วิวริตฺวา ปาสาทา โอตฺริฯ
 โอตฺรนฺตํ ปน นํ ติสฺส ทฺวารสฺสุ (๑) จิตฺนาฏกาทีนึ ทิสฺสวา น
 สลฺยชานีสฺสุฯ เอกิ ปจฺเจกพฺพุโธ อมฺหากํ รมฺโโล ฌมฺมกถิ
 กเถตุ อากโตติ กิร จินฺตยีสฺสุฯ อุปฺริปาสาทํ ปน อารุยฺห
 รมฺโโล จิตฺนินฺนฏจนาทีนึ ทิสฺสวา ราชา กโตติ ฌตุวา
 สมฺพุทฺทมชฺเฒ โอสีทฺมานาย นาวาย ชโน วีย เอกปฺปหาเรเนว
 วิรวีสฺสุฯ กุลปฺตฺโต ภูมิตถิ โอดิณฺณมตฺตํ อฏฺฐารสเสนินฺโโย สพฺเพ
 นาคฺรา พลกายา จ ปฺริวาเรตฺวา มหาวิริวํ วิรวีสฺสุฯ
 อมจฺจาปี ตํ เอตทโวจฺจุ เทว มชฌิมปฺปเทเส ราชานอ นาม
 พหุมายาฯ สาสนํ เปเสตุวา พุทฺธรตฺนํ นาม โลกิ อุปฺปนฺนํ
 วา โน วาติ ฌตุวา คมิสฺสถ นีวตฺตถ เทวาติฯ สพุทฺทหามหํ
 มยฺหํ สหายกสฺสฯ ตสฺส มยา สพุทฺธิ เทวชฺฌวจฺนํ นาม นตฺถิ
 ติฏฺฐถ ตุมฺเหติฯ เต อนฺุคจฺจนฺุติเยวฯ

 กุลปฺตฺโต กตุตฺรทณฺฑเฑน เลขํ กตุวา อิทํ รชฺชํ
 กสฺสาติ อาหฯ ตุมฺหากํ เทวาติฯ โย อิมํ เลขํ อนฺุตรํ

*เล่มที่ ๕ ธาตุวิภังกสูตรตวณณนา หน้า ๘๒๕

กโรติ ฯ ราชานาย การถพุโพติ ฯ มหาชนกชาตเก โพธิสตุเตน
กตเลขํ สีวลีเทวี อนนฺตรํ กาคู อวิสหนฺตี วิวตฺตมานา
อกมาสี ฯ ตสฺสา คตมกฺเคน มหาชนฺ อกมาสี ฯ ตํ ปน เลขํ
มหาชนฺ อนนฺตรํ กาคู น วิสฺหิ ฯ เลขํ อุตฺตีสํกํ กตฺวา
วิวตฺตมานา วิรวีสุ ฯ กุลปฺตฺโต อัย เม คตญฺจानเน ทนฺตกญฺจ
วา มุโขทกํ วา ทสฺสตีติ อนนฺตมโส เอกเจฏฺฐกมฺปิ อคฺคเหตฺวา
ปฏฺกามิ ฯ เอวํ กิรฺสฺส อโหสิ มม สตฺถา จ มหาภินิภฺขมฺนํ
นิภฺขมิตฺวา เอกโกว ปพฺพชิตฺติ เอกโกว อกมาสี ฯ สตฺถุ ลชฺชามิตี
จ สตฺถา กิร เม ปพฺพชิตฺวา ยานํ นารุโฬหิติ จ อนนฺตมโส
เอกตฺลิกมฺปิ อุปาหนํ นารุฬฺหิ ฯ ปณฺณจฺจตฺตกมฺปิ น ชาเรติ ฯ
มหาชนฺ รุกฺขปาการญฺญาลกาทีนิ อารุຍฺห เอส อมฺหากํ
ราชา กจฺจตีติ โอลฺเกสิ ฯ กุลปฺตฺโต ทฺวริ คนฺตพฺพิ ฯ
น สกฺกา เอเกน มกฺโค นิตฺถริตฺตุนฺติ เอกํ สตฺถฺวาทํ
อนฺุพฺนฺธิ ฯ สุขุมาลสฺส กุลปฺตฺตสฺส กจฺจิตฺตฺตตาย ปจฺวิยา
คจฺจนฺตสฺส ปาทตฺเลสุ โฝฏฺฐา อญฺจฺหิตฺวา ภิชฺชนฺติ ฯ ทฺวกฺขา
เวทนา อุปฺปชฺชนฺติ ฯ สตฺถฺวาทฺเห ขนฺธวารี พนฺธิตฺวา นิสินฺเน
กุลปฺตฺโต มกฺคา โอกฺกมฺม เอกสฺมี รุกฺขมฺมฺเล นิสีทฺติ ฯ
นิสินฺนญฺจानเน ปาทปฺริกมฺมํ วา ปิฏฺฐิปฺริกมฺมํ วา กตฺตา
นาม นตฺถิ ฯ กุลปฺตฺโต อานาปานจตฺตฺถชฺชานํ สฺมาปชฺชิตฺวา
มกฺคทฺรธกิลมถปฺริพาทํ วิภฺขมฺภิตฺวา ฆานรฺติยา วีตินาเมติ ฯ

*เล่มที่ ๕ วิภังควกคุณณา หน้า ๘๒๖

ปุณทิวเส อฏฺฐิเต อรุณเ สริริปฏิกุคณํ กตุวา ปุณ
 สตุถวาหํ อนุพนฺชติ ฯ ปาตฺราสกาเล กุลปฺตฺตสฺส ปตฺตํ คเหตุวา
 ขาพฺนียโกชนียํ ปตฺเต ปกฺขิปิตฺวา เทนฺติ ฯ ตํ อุตฺตณฺหุลมฺปิ
 โหติ กิลินฺนมฺปิ สมสฺกฺขรมฺปิ อโลณฺติโลณมฺปิ ฯ
 กุลปฺตฺโต ปวิสฺนภูจํ ปจฺจเวกฺขิตฺวา อมตํ วิย ปฺริภุชิตฺวา
 เอเตน นียาเมน อฏฺฐิ อุนฺกานิ เทวโยชนฺสตาณิ คโต
 เขตฺวณทฺวารโกฏฺฐกสฺส ปน สมิปฺเนน กจฺจนฺโตปิ กหํ สตุถา
 วสตีติ น ปุจฺฉิ ฯ กสฺมา ฯ สตุถฺการเวณ เจว รมฺโถ
 เปสิตฺตาสนฺวเสน จ ฯ รมฺโถ หิ อิทฺ ตถาคโต โลเก
 อฺปฺปชฺชตีติ สตุถารํ ราชกเห อฺปฺปนฺนํ วิย กตุวา สาสนํ
 เปสิตํ ฯ ตสฺมา นํ อฺปฺจฺฉิตฺวา อิมํ ปญฺจจตฺตาลีสโยชนมตฺตํ
 มคฺคํ อติกฺกนฺโต ฯ โส สุริยตฺถงฺกมนเวลาย ราชกหํ ปตุวา สตุถา
 กหํ วสตีติ ปุจฺฉิ ฯ กฺโต นฺ ฆนฺเต อากฺโตติ ฯ อิตฺ
 อุตฺตรโตติ ฯ สตุถา ตฺยหํ อากตฺมกฺเก อิตฺ ปญฺจจตฺตาลี-
 สโยชนมตฺเต สาวตฺถิ นาม อตฺถิ ฯ ตตฺถ วสตีติ ฯ กุลปฺตฺโต
 จินฺเตสิ อิทานิ อกาโล น สกฺกา กนฺตุํ อชฺช อิเชว
 วสิตฺวา เสว สตุถฺ สนฺตํกํ คมิสฺสามิตี ฯ ตโต วิกาเล
 สมฺปตฺตปฺพพฺชิตา กหํ วสนฺตีติ ปุจฺฉิ ฯ อิมาย กุมฺภการฺสาลาย
 ฆนฺเตติ ฯ อถ โส ตํ กุมฺภการํ ยาจิตฺวา ตตฺถ วาสตุถาย
 ปวิสิตฺวา นิสีทิ ฯ

*เล่มที่ ๕ ธาตุวิภังคสูตรตวณณนา หน้า ๘๒๗

ภควาปี ตัมทิวสั ปจจุสกาเถ โลกั โวลเเกนุโต ปุกกุสาตี
ทิสวา จินเตสึ อัย กุลปุตโต สหาเยน เปสิตัม สาสนมตตัม
วาเจตวา อติเรกโยชนสตัม มหารัชชั ปหาย มั อุททิสส
ปพพชิตวา อญฺหิ อุณกานิ ทวีโยชนสตานิ อติกมุม ราชคหั
ปาปฺณิสฺสตี ฯ มยิ อคฺจฺจนฺเต ปน ตีณิ สามณฺณผลานิ
อปฺปฏิวิชฺฌิตวา เอกเรตฺติวาเสน อนาถกาลกิริยั กริสฺสตี ฯ มยิ
ปน กเต ตีณิ สามณฺณผลานิ ปฏิวิชฺฌิสฺสตี ฯ ชนสงฺกหตฺถาเยว
ปน มยา สตสฺสสฺสกปฺปาทิกานิ จตฺตาริ อสงฺเขยฺยยานิ
ปารมิโย ปูริตา ฯ กริสฺสามิ ตสฺส สงฺกหนฺติ ปาโตว สรร-
ปฺปชฺชกณั กตฺวา ภิกฺขุสงฺฆมฺปรีวฺโต สาวตฺถิยั ปิณฺฑาย
จริตฺวา ปจฺจมาทตฺตัม ปิณฺฑปาตปฺปิกฺกนฺโต กนฺธกฺฎิ ปวิสิตฺวา
มุหุตฺตัม อตฺตทรตฺถกิลมถั ปฺปิปฺสฺสมฺเกตฺวา กุลปุตโต มยิ การเวน
ทูกกรั อกาสิ ฯ อติเรกติโยชนสตัม รัชชั ปหาย อนฺตมโส
มุขโรวณทายกมฺปิ เจฏฺกั อคฺคเหตุวา เอกโกว นิกฺขนฺโตติ
สทริปฺตตโมคฺคกฺลลานาทิสฺส กณฺจิ อนามนฺเตตฺวา สยเมว อตฺตโน
ปตฺตจิวริ คเหตุวา เอกโกว นิกฺขนฺโต ฯ คจฺจฺนฺโต จ เนว
อากาเส อุปฺปติ น ปจฺวี สงฺจิปิ ฯ กุลปุตโต มม ลชฺชมาโน
หตฺถิอฺสฺสรตฺตวณฺณสิวิกาทิสฺส เอกยานปิ อนิสฺสิตฺวา อนฺตมโส
เอกตฺถิกั อุปาหนั อนารุยฺห ปณฺณจฺจตฺตัม อคฺคเหตุวา นิกฺขนฺโต
มยาปี ปทสวา กนฺตุํ วญฺญุติติ ปฺน จินฺเตตฺวา ปทสวา
อคฺมาสิ ฯ

*เล่มที่ ๕ วิกงควคควณณา หน้า ๘๒๘

โส อสีติ อนุพยุณชนานิ พุยามปปภา ทวตฺตีส มหาปุริส-
ลกษณานีติ อิมํ พุทฺธสิริ ปรุจฺญาเตตฺวา พลาหกปรุจฺจนฺโน
ปฺณฺณจฺนโท วยิ อณฺตรภิกฺขุเวเสน กจฺจนฺโต เอกปฺจฺญา-
ภตฺเตเนว ปลฺจจตฺตาลีส โยชนานิ อติกฺกมฺม สุริยตฺถกฺมนเวลาย
กฺลปฺตฺเต ปวิภูจฺมตฺเตยฺเว ตํ กุมฺภการสาถํ ปาปฺณิ ฯ ตํ สนฺชาย
วฺตฺตํ เตน โข ปน สมเยน ปฺกุกฺสาติ นาม กฺลปฺตฺโต
ภกฺวนตํ อฺทฺทิสฺส สทฺชาย อการสฺมา อนคาริยิ ปพฺพชฺชิตฺ
โส ตสฺมี กุมฺภการานิเวเสน ปจฺมํ วาสฺูปกฺโต โหตีติ ฯ

เอวํ กนฺตฺวาปี ปน ภควา อหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธติ
ปสฺยห กุมฺภการสาถํ ปวิสิตฺวา ทฺวารเ จิตฺโกว กฺลปฺตฺตํ
โอกาสํ การเณโต สเจ เต ภิกฺขุติอาทิมาย ฯ อฺรฺนฺทนฺติ วิวิตฺตํ
อสมฺพารฺชํ ฯ วิหฺรตฺยสฺมา ยถาสฺขนฺติ เยน เยน อิริยาปเถน
ผาสฺ โหติ ฯ เตน เตน ยถาสฺขํ อายสฺมา วิหฺรตฺติ โอกาสํ
อกาสิ ฯ อติเรกโยชนสฺตํ หิ รชฺชํ ปหาย ปพฺพชฺชิตฺ กฺลปฺตฺโต
ปรสฺส นทฺทิตฺตปฺติตํ กุมฺภการสาถํ ก็ อณฺณสฺส พฺรหฺมจฺริโน
มจฺจรายิสฺสติ ฯ เอกจฺเจ ปน โมจฺมปุริสา สาสเน ปพฺพชฺชิตฺวา
อวาสมจฺจริยาทีหิ อภิภูตา อตฺตโน วสนฺนฺจฺจเน มยฺหํ กฺฎิ
มยฺหํ ปรีเวณฺนฺติ อณฺณสฺส อวาสา ย ปฺรกฺกมฺนฺติ นิสิตฺติ
อจฺจนฺตฺสฺขมาโล โลกนาโถ เทววิมานสทิสํ คนฺธกฺฎิ ปหาย

*เล่มที่ ๕ ธาตุวิภงกสตุตตวณณนา หน้า ๘๒๕

ตตถ ตตถ วิปปฏิณณจาริกาย ภินนภาชนตติณปลาตกุฏกุฏ-
สูกรวจาทิสงกิติฏจาย สงการภูจกถานสทิสาย กุมภการสาตาย
ติณสนุลาริ สนุริตวา ปัสสุกัจจิวริ ปณญเปตวา เทววิมานสทิส
ทิพพคนุชคณุชริ คณุชกุฎิ ปวิสิตวา นิสิตนุโต วิย นิสิติ ฯ

อติ ภควาปี อสมภินนมหาสมมตวเส อุปปโน ฯ กุลปุตโตปี
ขตติยคพเก วทตติโต ฯ ภควาปี อภินิหารสมปโน ฯ กุลปุตโตปี
อภินิหารสมปโน ฯ ภควาปี รชช ปหาย ปพพชิต
กุลปุตโตปี ฯ ภควาปี สุวณณวณโณ ฯ กุลปุตโตปี ฯ ภควาปี
สมาปตติลาภิ ฯ กุลปุตโตปี ฯ อติ เทวปี ขตติยา เทวปี
อภินิหารสมปนา เทวปี ราชปพพชิตา เทวปี สุวณณวณณา
เทวปี สมาปตติลาภิโน กุมภการสาถิ ปวิสิตวา นิสินุนาติ ฯ
เตหิ กุมภการสาธา อติวิย โสภติ ฯ ทวิหิ สีหาทหิ
ปวิฏฐคหาทหิ อาหริตวา ทิเปตพพิ ฯ เตสุ ปน ทวิส ภควา
อหิ สุขุมาลิ เอกปจจกตเตน ปณจจตตาลีสโยชนานิ อากโต
มุหุตติ ตาว สีหเสยยิ กปเปตวา มคคทรรถิ ปฎิปสสมภมิติ
จิตตมปิ อนุปปาเทตวา นิสิตนุโตว ผลสมาปตติ สสมาปชชิ ฯ
กุลปุตโตปี ทวานวุติโยชนสติ อากโตมहि ฯ มุหุตติ ตาว
นิปชชิตวา มคคทรรถิ วินเทมิติ จิตติ อนุปปาเทตวา
นิสิตมาโนว อานาปานจตุตถชฌานิ สสมาปชชิ ฯ อิทิ สนุชาย
อถ โข ภควา พหุเทว รตติณุตติอาทิ วุตติ ฯ

*เล่มที่ ๕ วิภังควกคณาณนา หน้า ๘๓๐

นनु จ ภควา กุลปุตตสฺส ฌมมํ เทเสสฺสามิตฺติ อากโต
กสฺมา น เทเสสฺสิตฺติ ๑ กุลปุตตสฺส มคฺคทโรธ อปฺปปฏิปฺสฺสทฺโธ
น สกฺขิสฺสฺสตี ฌมฺมเทสนํ สมฺปปฏิจฺฉิตฺตํ ๑ โส ตาวสฺส ปฺปฏิ-
ปฺสฺสมภฺคฺคฺติ น เทเสสฺสิตฺติ ๑ อปเร ราชคหํ นาม อากิณฺณ-
มนุสฺสํ อวิวิตฺตํ ทสฺสํ สทฺทเทหิ ๑ โส สทฺทโท ทิยทฺตฺตฺตฺต-
มตฺเตน สนนฺนีสฺสิตฺติ ๑ ตํ อากเมฺนฺโต น เทเสสฺสิตฺติ อหํสฺส ๑
ตํ อการณํ ๑ พุรหฺมโลภปฺปมาณมฺปิ หิ สทฺทํ ภควา อตฺตโน
อานุภาเวน วุปฺสเมตฺตํ สกฺโกติ ๑ มคฺคทรวุปฺสมํ อากเมฺนฺโตเยว
ปน น เทเสสฺสิตฺติ ๑

ตตฺถ พหุเทว รตฺตินฺนิตฺติ ทิยทฺตฺตฺตฺตมตฺตํ ๑ เอตทโหสฺสิตฺติ
ภควา ผลสฺมาปตฺติตฺโต วุฏฺฐาย สุวณฺณวิมานे มณฺสีหปฺลชฺร
วิวรนฺโต วิย ปฺลจฺปสาทปฺปฏิมณฺฑิตานิ อกฺขิณี อุมฺมิเลตฺวา
โอโลเกสฺส ๑ อตฺตสฺส หตฺถกุกฺกจฺจปาทกุกฺกจฺจสฺสีกมฺปนวิรหิตฺตํ
สุนิชาตอินฺทหิณฺนํ วิย นิจฺจลํ อวิพฺภนฺตํ สุวณฺณปฏิมํ วิย
นินฺนินฺนํ กุลปุตฺตํ ทิสฺวา เอตํ ปาสาทิกํ โขติอาทิมาน ๑
ตตฺถ ปาสาทิกนฺนิตฺติ ปาสาทาวหํ ๑ ภาวนปฺปสฺกํ ปเนตํ ๑
ปาสาทิเกน อิริยาปเถน อิริยตี ๑ ยถา อิริยโต อิริยาปโต ปาสาทิโก
โหตี ๑ เอวํ อิริยตีติ อยเมตฺถ อตฺตโต ๑ จตฺตฺส หิ อิริยาปเถสฺส ตโย
อิริยาปถา น โสภนฺตํ ๑ กจฺจนฺตสฺส หิ ภิกฺขุโน หตฺถา

*เล่มที่ ๕ ธาตุวิภังกสูตรตวณณนา หน้า ๘๓๑

จลนฺติ ฯ ปาทา จลนฺติ สีลํ จลติ ฯ จิตฺตสฺส กาโย ญฺโฆ (๑)
 โหติ นิปนฺนสฺสปี อิริยาปโถ อมฺนาโป โหติ ฯ ปจฺจมาทฺตเต
 ปน ทิวาภูจันํ สมฺมุชฺชิตฺวา จมฺมกฺขณฺท์ ปณฺณเปตฺวา
 สุโรตฺตหตฺตปาทสฺส จตฺตสนฺธิกปลฺลงฺกํ อากฺขิตฺวา นิสินฺนสฺเสว
 อิริยาปโถ โสภติ ฯ อยฺยจ กุลปฺตฺโต ปลฺลงฺกํ อากฺขิตฺวา
 อานาปานจตฺตชฺฌมานํ อปฺเปตฺวา นิสีทิ ฯ อิติสฺส อิริยาปเถเนว
 สมฺปนฺโน ภควา ปาสาทิกํ โขติ ปรีวิตกฺเกติ ฯ ยนฺนุนาหํ
 ปุจฺเจยฺยนฺติ กสฺมา ปุจฺจติ ฯ ก็ ภควา อตฺตानํ อุตฺทิสฺส
 ปพฺพชิตฺถาวํ น ชานาตีติ ฯ โน น ชานาติ ฯ อปฺุจฺฉิตฺเต ปน
 กถา น ปติฏฺฐาติ ฯ อปฺปติฏฺฐิจิตฺตาย กถาย กถา น สลฺยชಾಯตีติ
 กถापติฏฺฐापนตฺถํ ปุจฺฉิ ฯ ทิสฺวา จ ปน ชานเยยฺยาสีติ ตถาคตฺ
 พุทฺธสิริยา วิโรจนฺตํ อຍ် พุทฺโธติ สพฺเพ ชานนฺติ ฯ
 อนจฺจริยเมตฺตํ ชานนํ ฯ พุทฺธริสี ปน ปญฺิจฺฉาเทตฺวา อณฺณตฺร-
 ปิณฺฑปาติกวเสน จรฺนฺโต พุชฺชาโน โหติ ฯ อิจฺจายสฺมา
 ปุกฺกุสาติ น ชานเยยฺยนฺติ สภาวเมว กเถติ ฯ ตถา หิ
 นํ เอกกฺมฺภการสาถาย นิสินฺนมฺปิ น ชานาติ ฯ

เอตทโหสีติ มกฺกทฺรตฺตสฺส วุปฺสมภาวํ ญตฺวา อโหสิ ฯ
 เอวมาวุโสติ กุลปฺตฺโต สหาเยน เปสิตฺถํ สาสนมตฺถํ (๓) วาเจตฺวา
 รชฺชํ ปหาย ปพฺพชนฺโต ทสพลฺลสฺส มธฺุรธมฺมเทสนํ โสคฺคํ

*เล่มที่ ๕ วิกงควกควณณา หน้า ๘๓๒

ลภิสฺสามิตี ปพฺพชิตฺ ๑ ปพฺพชิตฺวา เอตฺตํ อทฺธานํ อากฺขณฺนฺโต
ฌมฺมํ เต ภิกฺขุ เทเสสฺสามิตี ปทฺมตฺตสฺส วตฺตาริ นาลตฺถ ๑
โส ฌมฺมํ เต ภิกฺขุ เทเสสฺสามิตี วุตฺตํ กิ(๑) สกฺกจฺจํ น
สุณฺิสฺสตี ๑ ปิปาสิตฺโสณฺโฑ วยิ หิ ปิปาสิตฺหตฺถิ วยิ จายิ ๑
ตฺสฺมา สกฺกจฺจํ สวณฺิ ปฏฺิฆานนฺโต เอวมาวุโสตี อาท ๑

ฉฐาตุโร อยฺนติ ภควา กุลปฺตตฺสฺส ปุพฺพภากปฏฺิปปทํ
อกฺเถตฺวา อาทิโตว อรหตฺตสฺส ปทฺฏฺจานญฺตํ อจฺจนตฺสฺสญฺตํ
วิปฺสฺสนาลกฺขณเมว อากฺกขิตฺตุ อารทฺโธ ๑ ยสฺส หิ ปุพฺพภาก-
ปฏฺิปปทา อปริสฺสุทฺธา โหตี ๑ ตสฺส ปจฺมเมว สีลสํวาริ อินฺทฺริเยสฺ
กฺตฺตทวารตํ โภชนเ มตฺตตฺถญฺตํ ชาครियานฺนฺโยคํ สตฺต สทฺฐมฺเม
จตฺตาริ ฌานานิติ อิมํ ปุพฺพภากปฏฺิปปทํ อากฺกขตี ๑ ยสฺส
ปเนสา ปริสฺสุทฺธา ๑ ตสฺส ตํ (๒) อกฺเถตฺวา อรหตฺตสฺส ปทฺฏฺจานญฺตํ
วิปฺสฺสนเมว อากฺกขตี ๑ กุลปฺตตฺสฺส จ ปุพฺพภากปฏฺิปปทา
ปริสฺสุทฺธา ๑ ตถา หิ อนเนน สาสนํ วาเจตฺวา ปาสาทวเรตฺเตน
อานาปานจตฺตชฺฌมานํ นิพฺพตฺติตํ ๑ ยสฺส ทฺวานวฺติโยชนสฺตํ
อากฺขณตฺสฺส ยานกฺกจฺจํ สาเชตี ๑ สามเณรสีลมฺปิสฺส ปรีปฺณณฺ
ตฺสฺมา ปุพฺพภากปฏฺิปปทํ อกฺเถตฺวา อรหตฺตสฺส ปทฺฏฺจานญฺตํ
อจฺจนตฺสฺสญฺตํ วิปฺสฺสนาลกฺขณเมวสฺส อากฺกขิตฺตุ อารทฺโธ ๑

ตฺตถ ฉฐาตุโรตี ฉ ฐาตุโย วิชฺชมานา ปุริโส

*เล่มที่ ๕ ธาตุวิภังกสูตรตวณณนา หน้า ๘๓๓

อวิชชมานโน ๑ ภควา หิ กตฺถจิจิ วิชชมานเนน อวิชชมานัน ทสฺเสตฺติ
 กตฺถจิจิ อวิชชมานเนน วิชชมานัน ๑ กตฺถจิจิ วิชชมานเนน วิชชมานัน
 กตฺถจิจิ อวิชชมานเนน อวิชชมานนฺตฺติ สพฺพาสเว วุตฺตนเยเนว
 วิตุถาเรตพฺพํ ๑ อิธ ปน วิชชมานเนน อวิชชมานัน ทสฺเสนฺนุโต
 เอวมาห ๑ สเจ หิ ภควา ปุริโสติ ปณฺณตฺตํ วิสฺสชฺเชตฺวา
 ธาตุโยอิจฺเจว วตฺวา จิตฺตํ อุปฏฺฐาเปยฺย กุลปฺตฺโต สนฺนเทหํ
 กเรยฺย สมฺโมหํ อापชฺเชยฺย เทสนํ สมฺปฏฺฐิจฺฉิต्तํ น สกฺกณฺเษยฺ ๑
 ตสฺมา ตถาคโต อนฺนุพฺพเพน ปุริโสติ ปณฺณตฺตํ ปหาย
 สตฺโตติ วา ปุริโสติ วา ปุคฺคโลติ วา ปณฺณตฺติมตฺตเมว ๑
 ปรมตฺถโต สตฺโต นาม นตฺถิ ๑ ธาตุมตฺเตเยว จิตฺตํ จปาเปตฺวา
 ติณฺณิ ผลานิ ปฏฺวิวิชฺฌาเปสฺสามิติ อนนฺกณฺสฺสฺสฺเต (๑) วุตฺตภาสฺนตฺร-
 กุสโล ตาย ตาย ภาสาย สิปปํ อุกฺคณฺหาปนฺนโต อจฺริโย
 วีย เอวมาห ๑

ตตฺถ น ธาตุโย อสฺสาติ นธาทูโร ๑ อิหํ วุตฺตํ โหติ
 ยํ ตวํ ปุริโสติ สลฺขานาสิ ๑ โส นธาทูโก น เจตฺถ
 ปรมตฺถโต ปุริโส อตฺถิ ๑ ปุริโสติ ปน ปณฺณตฺติมตฺตเมวาทิ ๑ เสสฺปเทสฺปิ
 เอเสว นโย ๑ จตฺราธิฏฺฐาโนติ เอตฺถ อธิฏฺฐานํ วุจฺจติ ปติฏฺฐาน
 จตฺปติฏฺฐาโนติ อตฺถโ ๑ อิหํ วุตฺตํ โหติ สุวายํ ภิกฺขุ
 ปุริโส นธาทูโร นพฺสฺสายตโน อฏฺฐารสมโนปวิจฺจโรติ ๑ โส

*เล่มที่ ๕ วิกงควคควณณา หน้า ๘๓๔

เอตโตว วิวญญิตฺวา อุตฺตมสทิทฺธิญฺจํ อรหตฺตํ คณฺหมาโน อิมสฺสุ
 จตฺตสฺ จาเนสฺ ปตฺติญฺจาย คณฺหาตีติ จตฺตราธิญฺจานนฺติ ฯ ยตฺถญฺจิตฺตํ
 เยสฺ อธิญฺจจาเนสฺ ปตฺติญฺจิตฺตํ ฯ มณฺเณสฺส วา นปฺปวตฺตนฺตฺติ
 มณฺเณสฺส วา มาเนสฺส วา นปฺปวตฺตนฺตฺติ ฯ มุนิ สนฺโตติ วุจฺจตีติ ชีณาสว-
 มุนิ อุปฺสนฺโต นิพฺพุโตติ วุจฺจติ ฯ ปญฺญํ นปฺปมชฺเชยฺยาติ
 อรหตฺตผลปญฺญา ย ปญฺญิวิชฺฌนตฺถํ อาทิตฺโตว สมาริวิปฺสสนา-
 ปญฺญํ นปฺปมชฺเชยฺย ฯ สจฺจมนุรฺกฺเขยฺยาติ ปรมตฺตสจฺจสฺส
 นิพฺพานสฺส สจฺจกิริยตฺถํ อาทิตฺโตว วจีสจฺจํ รกฺเขยฺย ฯ จาค-
 มนุพฺรุหฺเขยฺยาติ อรหตฺตมกฺเคน สพฺพกิเลสปริจฺจาการณตฺถํ
 อาทิตฺโตว กิเลสปริจฺจาคํ พฺรุหฺเขยฺย ฯ สนฺติเมว โส สิกฺเขยฺยาติ
 อรหตฺตมกฺเคน สพฺพกิเลสวฺอุปสมนตฺถํ อาทิตฺโตว กิเลสวฺอุปสมนํ
 สิกฺเขยฺย ฯ อิติ ปญฺญาธิญฺจานาทีนํ อธิคมนตฺถาย อิมานิ
 สมถวิปฺสสนาปญฺญาทีนํ ปุพฺพภากาธิญฺจานานิ วุตฺตานิ ฯ

ผลฺลสายตฺนนฺติ ผลฺลสฺส อายตฺนํ ฯ อากโรติ อตฺถโถ ฯ
 ปญฺญาธิญฺจานนฺตฺติอาทีนํ ปุพฺเพ วุตฺตานํ อรหตฺตผลปญฺญาทีนํ
 วเสน เวทิตฺตพฺพานิ ฯ

อิทานิ นิกฺขิตฺตมาติกาวเสน ยตฺถญฺจิตฺตํ มณฺเณสฺส วา
 นปฺปวตฺตนฺตฺติ วตฺตพฺพิ ภเวยฺย ฯ อรหตฺเต ปน ปตฺเต ปฺน
 ปญฺญํ นปฺปมชฺเชยฺยาติอาทีนํ กิจฺจํ นตฺถิ ฯ อิติ ภควา
 มาตีกํ อุปฺปฏฺธิปาฏิฐาตฺถํ จเปตฺวาปี ยถาธมฺมวเสนว (๑) วิกงกํ
 # ๑ สี่. ยถาธมฺมวเสนว ฯ

*เล่มที่ ๕ ธาตุวิภังกสูตรตวณณนา หน้า ๘๓๕

วิภังกโต ปญญํ นปฺปมชฺชชยยาติอาทิมหา ฯ ตตฺถ โโก ปญญํ
ปมชฺชติ ฯ โโก นปฺปมชฺชติ ฯ โย ตาว อิมสฺมี สาสเน ปพฺพชิตฺวา
เวชฺชกมฺมาทิวเสน เอกวีสติวิธาย อนเนสนาย ชีวิกํ กปฺเปนฺโต
ปพฺพชฺชานฺรูเปณ จิตฺตฺตฺปาทํ จเปตฺติ น สกฺโกติ ฯ อัยฺ ปญญํ
ปมชฺชติ นาม ฯ โย ปน สาสเน ปพฺพชิตฺวา สีเล ปตฺติญฺจาย
พฺพทฺทวณฺโณ อุกฺกณฺหิตฺวา สปฺปายชฺชตฺตํกํ สมากาย จิตฺตรุจิตฺ
กมฺมญฺจานํ คเหตุวา วิวิตฺตํ เสนาสนํ นิสฺสาย กสิณฺปริกมฺมํ
กตฺวา สมากตฺตี นีพฺพตฺเตตฺวา (๑) อชฺเชว อรหตฺตฺนฺติ วิปฺสฺสนํ
วทฺเทตฺวา วิจรติ ฯ อัยฺ ปญญํ นปฺปมชฺชติ นาม ฯ อิมสฺมี
ปนฺ สุตฺเต ธาตุกมฺมญฺจานวเสน เอส ปญฺญาย อปฺปมาโท
วฺจฺจโต ฯ ธาตุกมฺมญฺจานเน ปเนตฺถ ยํ วตฺตพฺพิ ฯ ตํ เหญฺจา
หตฺถิปโทปมฺสฺสฺตาทิสฺส วฺจฺจตฺเมว ฯ

อถาปริ วิญฺญาณฺเยว อวสิสฺสตีติ อยมฺเปตฺถ ปาญฺญิเยกฺโก
อนฺุสนฺุธิ ฯ เหญฺจโต หิ รุปกมฺมญฺจานํ กถิตํ ฯ อิทานิ
อรุปกมฺมญฺจานํ เวทนามเสน นีพฺพตฺเตตฺวา (๑) ทสฺเสตฺถ อัยฺ เทสนา
อารทฺธา ฯ ยํ วา ปเนตฺถ อิมสฺส ภิกฺขุโน ปจฺวีธาตฺวาทิสฺส
อากมฺนียวิปฺสฺสนาวเสน กมฺมการกวิญฺญาณํ ฯ ตํ วิญฺญาณ-
ธาตฺวเสน ภาเชตฺวา ทสฺเสนฺโตปิ อิมํ เทสนํ อารภิ ฯ ตตฺถ
อวสิสฺสตีติ กิมตฺถาย อวสิสฺสตี ฯ สตฺถ กถนตฺถาย กฺลปฺตฺตฺส
จ ปญฺญิวิชฺฌนตฺถาย อวสิสฺสตี ฯ ปริสฺสุทฺทฺนฺติ นีรฺูปกฺกิลเลสิ ฯ
๑. สී. นีพฺเพเจตฺวา ฯ

*เล่มที่ ๕ วิภังควกคฺคณณา หน้า ๘๓๖

ปริโยทาตฺตฺติ ปภสฺสรํ ๗ สฺขนฺตฺติปี ปชานาตฺติ สฺขเวทน์ เวทยมาโน
สฺขเวทน์ เวทยามิตฺติ ปชานาติ ๗ เสสฺปททฺเวสฺสุปี เอเสว นโย ๗
สเจ ปนายํ เวทนาถา เหฏฺฐา น กถิตา ภเวยฺย ๗ อธิ
จตุวา กเถตุ วกฺกุญฺเย ๗ สติปฺภูจฺจเน ปเนสา กถิตาวาติ
ตตฺถ กถิตนเยเนว เวทิตพฺพา ๗ สฺขเวทน์ยฺนฺติ เอวมาทิ
ปจฺจยวเสน อุทฺยตฺถกมฺนทสฺสนตฺถํ วุตฺตํ ๗ ตตฺถ สฺขเวทน์ยฺนฺติ
สฺขเวทนาย ปจฺจยวตฺตํ ๗ เสสฺปททฺเวสฺสุปี เอเสว นโย ๗

อุเปกฺขาเยว อวสิสฺส
เถเกน มณฺนิการาจรฺยเณ วชฺริสฺสุจฺยิยา วิชฺฌิตฺวา จมฺมกฺขณฺเท
ปาเตตฺวา ปาเตตฺวา ทินฺนํ มุตฺตํ อนฺนเววาสิโก กเหตุวา กเหตุวา ลุตฺตคตฺ
กโรนฺโต มุตฺโตลฺมพกมุตฺตชลาทีนํ กโรติ ๗ เอวเมว ภกวตา
กเถตฺวา ทินฺนํ กมฺมกฺขณฺ อยํ กุลปฺตฺโต มนสิกโรนฺโต ปคฺฉํ
อกาสิติ รูปกมฺมกฺขณมฺปิ อรูปกมฺมกฺขณมฺปิ ปคฺฉํ ชาตํ ๗
อถ ภควา อถาปรี อุเปกฺขาเยว อวสิสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
๗

กิมตฺถํ ปน อวสิสฺส
ปฏฺวิชฺฌนตฺถนฺตฺติปี วทฺนฺติ ๗ ตํ น กเหตุพฺพิ ๗ กุลปฺตฺเตน
หิ สหายสฺส สาสนํ วาเจตฺวา ปาสาทตฺเล จิตฺเตเนว อานาปาน-
จตฺตฺถชฺฌานํ นิพฺพตฺตฺติ ๗ ยทสฺส เอตฺตํ มลฺกํ อากจฺจนตฺสฺส
ยานกิจฺจํ สาเชติ ๗ ตสฺมา สตฺถุ กถนตฺถเวย อวสิสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
๗ อิมสฺมี หิ
จฺจเน สตฺถา กุลปฺตฺตฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
๗

*เล่มที่ ๕ ธาตุวิภังกสูตรตวณณนา หน้า ๘๓๗

อิทลหิ วุตตํ โหติ ภิกขุ ปคณํ ตาว อิํ ฐปาวจร-
จตุตถชฎานนฺติ ฯ ปริสุทฺธาติอาทิ ตสฺสาเยว อุเปกฺขาย
วณฺณภณฺนํ ฯ อุกฺกํ พนฺนุเชยฺยาติ อํการกปลลํ สขฺเชยฺย ฯ
อาลิมฺเปยฺยาติ ตตฺถ อํการเร ปกฺขิปีตฺวา อคฺคิํ ทตฺวา นาฬิกาย
ธเมนฺโต อคฺคิํ ชาลเยยฺย ฯ อุกฺกามฺเฆ ปกฺขิเปยฺยาติ อํการเร
วียูหิตฺวา อํการมตฺถเก วา จเปยฺย ฯ ตตฺถเก วา ปกฺขิเปยฺย
นีหฺนฺนฺติ (๑) นีหฺนฺโทสํ นินฺนิตฺกสวณฺติ อปฺนิตฺกสวํ เอวเมว
โหติ ยถา ตํ สุวณฺณํ อิจฺฉิตฺติจฺฉิตฺตํ ปิพฺนฺชนวิกิตฺติยา สํวตฺตติ ฯ
เอวเมว อยํ ตาว จตุตถชฎานฺนุเปกฺขา วิปฺสฺสนา อภิลฺลภา
นิโรโร ภาวโถกนฺตฺติ อิมสฺส ยํ อิจฺฉติ ฯ ตสฺส ตถาย(๒) โหติตี
วณฺณํ กเถสิ ฯ

กสฺมา ปน ภควา อิมสฺมี ฐปาวจรจตุตถชฎานเ
นิกนฺติปริยาทานตฺถํ อวณฺณํ อกเถตฺวา วณฺณํ กเถสิตี ฯ
กฺลปฺตฺตสฺส หิ จตุตถชฎานเ นิกนฺติปริยฺญจันํ พลวํ ฯ สเจ
อวณฺณํ กเถยฺย ฯ มยฺหํ ปพฺพชิตฺวา ทฺวานวฺติโยชนสฺตํ
อากจฺจนฺตสฺส อิํ จตุตถชฎานํ ยานกิจฺจํ สาเชติ ฯ อหํ เอตฺตํ
มคฺคํ อากจฺจนฺโต ฆานสุเขน ฆานสุขรติยา อากโต ฯ เอวรูปฺสฺส
นาม ปณฺธิตฺรหมฺมสฺส อวณฺณํ กเถติ ฯ ชานํ นฺ โข กเถติ
อชานนฺติ กฺลปฺโต สํสยํ สมฺโมหํ อปฺชฺเชยฺย ฯ ตสฺมา ภควา
๑ ฎีกา นีหตฺนฺติ ฯ ๒ ม. ตตฺถตถาย ฯ

*เล่มที่ ๕ วิภังควกคฺวณฺณา หน้า ๘๓๘

วณฺณํ กเถสิ ฯ

ตทณฺฐมฺมุนฺติ เอตถ อรูปาวจรชฺฌานํ ฐมฺโหม นาม ฯ ตํ
อนุคตตฺตา รูปาวจรชฺฌานํ อนุฐมฺโหมติ วุตฺตํ ฯ วิปากชฺฌานํ
วา ฐมฺโหม ฯ กุสลชฺฌานํ อนุฐมฺโหม ฯ ตทูปาทานาติ ตคฺคหณฺนา ฯ
จิรํ ทีฆมทฺธานนฺติ วิสติกปฺปสทฺสทานิ ฯ วิปากวเสน เหน้
วุตฺตํ ฯ อีโต อุตฺตรมฺปิ เอเสว นโย ฯ

เอวํ จตฺุหิ วาเรหิ อรูปาวจรชฺฌานสฺส วณฺณํ กเถตฺวา
อิทานิ ตสฺเสว อาทีนํ ทสฺเสนฺโต โส เอวํ ปชานาตีติ-
อาทิมหา ฯ ตตถ สงฺขตเมตฺตนฺติ กิณฺจาปี เอตถ วิสติกปฺป-
สทฺสทานิ อายุ อตฺถิ ฯ เอตํ ปน สงฺขตํ ปกปฺปิตํ อายุหิตํ
กโรนฺเตน กรียตี ฯ อนิจฺจํ อรฺุํ อสสฺสตี ตาวกาลิกํ ฯ จวน-
ปริเภทนวิทุ์สนธมฺมํ ฯ ชาตียา อนุคตํ ฯ ชราย อนุสฺสุํ ฯ มรณฺน
อพฺภาหตี ฯ ทุกฺเข ปตฺฏิจฺจิตํ ฯ อตาณฺ อเลณฺ อสรณฺ อสรณฺ-
ภูตฺนฺติ ฯ วิญฺญาณายตนาทีสุปี เอเสว นโย ฯ

อิทานิ อรหตฺตนิญฺเณน เทสนํ คณฺหนฺโต โส เนว
อภิสงฺขโรตีติอาทิมหา ฯ ยถา หิ เณโก ภิสกฺโก วิสวิการิ
ทิสฺวาว มนํ กาทเรตฺวา วิสํ จานโต จาเวตฺวา อฺุปริ
อาโรเปตฺวา ขนฺุ ฺวา สีสํ คเหตุํ อทฺตฺวา วิสํ โอตฺวาเรตฺวา
ปจฺวิยิ ปาเตยฺย ฯ เอวเมว ภควา กุลปฺตฺตสฺส อรูปาวจรชฺฌานเ
วณฺณํ กเถสิ ฯ ตํ สฺตฺวา กุลปฺตฺโต รูปาวจรชฺฌานเ นิกนฺตี

*เล่มที่ ๕ วิภังควกคุณณา หน้า ๘๔๐

กีนุเต เตน อหิวตกรโโค เอตถ อุปฺปชฺชติ ฯ อสุกฺสมิ ปน
จाने มหฺนติ นคริ อตฺถิ ฯ ตตฺถ ฉตฺตํ อุตฺสาเปตฺวา รชฺช
การเหตี ปหิณฺเอยฺ ฯ โส ตถา การเยยฺ ฯ

ตตฺถ ราชา วิย สมฺมาสมฺพุทฺโธ ทฏฺฐพฺโพ ฯ มหาโยโธ
วีย ปุกฺกุสาติ กุลปฺตุโต ฯ ปจฺมตฺทชฺคาโม วิย อานาปาน-
จตฺตถชฺฌานํ ฯ ตํ วิสฺสชฺเชตฺวา อิตฺริ คามํ คณฺหาหิตี
วุตฺตกาโล วิย อานาปานชฺฌานเ นิกนฺติปริยาทานํ การेतฺวา
อารุปฺปกถนํ ฯ ตํ คามํ อสมฺปตฺตเมว ปุกฺโกสาเปตฺวา ก็
เต เตน ฯ อหิวตกรโโค เอตถ อุปฺปชฺชติ ฯ อสุกฺสมิ จาน
นคริ อตฺถิ ฯ ตตฺถ ฉตฺตํ อุตฺสาเปตฺวา รชฺช การเหตี วุตฺตกาโล
วีย อารุปฺเป สงฺขตเมตฺนฺติ อาทีนวกถเนน เตน อปฺปตฺตาสฺสเว
ตาสฺส สมฺปาตฺตีสฺส ปตฺถนํ นีวตฺตาเปตฺวา อุปฺริ อรหตฺตนิฏฺเณ
เทสนากถนํ ฯ

ตตฺถ เนว อภิสงฺขโรตฺติตี น आयุหตี น ราสี กโรตี ฯ
น อภิสณฺเจตฺยตีตี น กปฺเปตี ฯ ภวาย วา วิภวาย วาตี
วฺทฺตฺติยา วา ปรีหานิยา วา ฯ สสฺสจฺจเจทวเสนปี โยเชตฺพุพฺ ฯ
น กิณฺจ โลกเ อุปาทิยตีตี โลกเ รูปาทีสฺส กิณฺจ เอกธมฺมมฺปี
ตณฺหาย น คณฺหาตี น ปรามสตี นาปรี อิตฺถตฺตยาตี
ปฺชานาตีตี ภควา อตฺตโน พุทฺธวิสเย จตฺวา เทสนาย
อรหตฺตนิฏฺเณ คณฺหิ ฯ กุลปฺตุโต ปน อตฺตโน ยโลปนิสฺสเยน

*เล่มที่ ๘ ชาติวิภังคสุตตวณณนา หน้า ๘๔๑

ตีฉิ สามณฺณผลานิ ปฏิวิชฺฉิ ฯ ยถา นาม ราชา สุวณฺณ-
ภาชเนน นานารสโกชนํ ภูณฺชนฺโต อตฺตโน ปมาณเณ
ปิณฺฑํ วฏฺฏฺเตวา องฺเก นิสินฺเนน ราชกฺุมาเรณ ปิณฺฑมฺหิ
อาลเย ทสฺสิตเต ตํ ปิณฺฑํ อูปนาเมยฺย ฯ กุมาโร อตฺตโน
มุขปฺปมาณเณ กพฺพิ กรเยยฺย ฯ เสถิ ราชา สยิ วา ภูณฺเชยฺย
ปาตियิ วา ปกฺขิเปยฺย ฯ เอวํ ฅมฺมราชา ตถาคโต อตฺตโน
ปมาณเณ อรหตฺตนิคฺคฺฆํ กณฺหนฺโต เทสนํ เทเสสิ ฯ กุลปฺตฺโต
อตฺตโน ยโถปนิสฺสเยน ตีฉิ สามณฺณผลานิ ปฏิวิชฺฉิ ฯ

อิโต ปุพฺเพ ปนสฺส ขนฺธา ชาติโย อายตฺนानิ เตวรูปํ
อจฺจนตฺตฺถตฺตํ ติลกฺขณาหติ กถิ กถเณตฺตฺส เนว กงฺขา น
วิมตี นาปี เอวํ กิร ตํ เอวํ เม อจาริเยน วุตฺตฺนติ อิติ
กิร น ทนฺธา ยิตตฺตํ วิตฺถายิตตฺตํ อตฺถิ ฯ เอกจฺเจสุปี
กิร จานเสุ พุทฺธา อณฺวาทกเวเสน วิจฺรนฺติ ฯ สมฺมาสมฺพุทฺโธ
นฺุ โข เอโสติ อหุเทว สฺสโย ฯ อหุ วิมตี ฯ ยโต อนเณ
อนาคามิผลํ ปฏิวิชฺฉิ ฯ อถ อยิ เม สตฺถาติ นิคฺคฺฆํ กโต ฯ
ยทิ เอวํ กสฺมา อจฺจยิ น เทเสสิติ ฯ โอกาสาภาวโต ฯ
ภควา หิ ยถานิกฺขิตฺตาย มาติกาย อจฺฉินฺนชาริ กตฺวา
อากาสกฺกํ โอตารนฺโต วิย เทสนํ เทเสสิเยว ฯ

โสติ อรหา ฯ อนชฺโฆสิตาติ คิลิตฺวา ปรีนฺนิฏฺฐาเปตฺวา
คเหตฺถุ น ยุตฺตาติ ปชานาติ ฯ อนภินฺนุทิตาติ ตณฺหาทิฏฺฐิวเสน

*เล่มที่ ๘ วิกงควกควณณา หน้า ๘๔๒

อภินนทิตุ น ยุตตาคติ ปชานาคติ ฯ

วัลลยุตโต น เวเทตติ สเจ หิสฺส สุขเวทนี อารพุก
 รากานุสโย ฯ ทุกุขเวทนี อารพุก ปฏิกขานุสโย ฯ อิตฺร อารพุก
 อวิชชานุสโย อุปฺปชเชยฺย ฯ ลัยุตโต เวทียะย นาม ฯ
 อนุปฺปชชนโต ปน วัลลยุตโต น เวเทติ นิสฺสโฏ (๑) วิปฺปมุตโต ฯ
 กายปริยตฺติกนฺติ กายโกฏฺฏิกิ ฯ ยาว กายปฺปวตฺตทา อุปฺปชชิตฺวา
 ตโต ปรี อนุปฺปชชนเวทนนฺติ อตฺถโธ ฯ ทฺตยปเทปี เอสเว
 นโย ฯ อนภินนทิตานี ลีตฺติภวิสฺสนฺตฺติ ทฺวาทสฺส อายตเนสุ
 กิเลสานํ วิเสวนสฺส (๒) นตฺถิตาย อนภินนทิตานี หุตฺวา อิท
 ทฺวาทสฺสเยว อายตเนสุ นฺริชฺฌิสฺสนฺติ ฯ กิเลสา หิ นีพฺพานํ
 อากมฺม นฺริทฺธาปี ยตฺถ นตฺถิ ฯ ตตฺถ นฺริทฺธาติปี วุจฺจนฺติ ฯ
 สุวายมตฺถโธ เอตฺถเสสา ตณฺหา นฺริชฺฌมมานา นฺริชฺฌตฺติ
 สมฺภทฺยปญฺเฬน ทีเปตพฺโพ ฯ ตสฺมา ภควา นีพฺพานํ อากมฺม
 ลีตฺติภวานฺตี อีเชว ลีตฺติภวิสฺสนฺตฺติ อาห นนฺ จ อิท
 เวทียิตานี วุคฺตานี น กิเลสาคิ ฯ เวทียิตานีปี กิเลสากาเวเนว
 ลีตฺติภวานฺติ ฯ อิตฺรธา เนลล ลีตฺติภาโว นาม นตฺถิตฺติ สุวคฺตเมตฺ ฯ
 เอวเมว โขติ เอตฺถ อิทํ โอปมฺมสฺสนฺทนนํ ยถา หิ
 เอโก ปฺริโส เตลปฺปทีปสฺส ฉายโต เตเล ชีเณ เตลล อาสินฺจติ
 วฏฺฏียา ชีณาย วฏฺฏี ปกฺขิปติ ฯ เอวํ ทีปสฺสียาย อนุปฺจเจโท

*เล่มที่ ๘ ธาตุวิภังคสูตรตวณณนา หน้า ๘๔๓

จ โหติ ฯ เอวเมว ปุณฺชชโน เอกสฺมี ภเว จิโต กุสลากุสลํ
 กโรติ ฯ โส เตน สุกตियญจ อปาเยสุ จ นิพฺพตฺตติเยว ฯ เอวํ
 เวทนानํ อนุปฺจฺเจโทว โหติ ฯ ยถา ปเนโก ทีปสีขาย
 อุกฺกณฺจิโต อิมํ ปุริสํ อากมฺม ทีปสีขา น อฺปฺจฺฉิขชตีติ
 นิลีนํ ตสฺส สีสํ ฉินฺนํเทยฺย ฯ เอวํ วฏฺฐิยา จ เตลสฺส
 จ อนุปหารา ทีปสีขา อนาหารา นิพฺพายตี ฯ เอวเมว
 ปวตฺเต อุกฺกณฺจิโต โยคาวจโร อรหตฺตมกฺเคน กุสลากุสลํ
 สมฺมจฺฉินฺนํตติ ฯ ตสฺส สมฺมจฺฉินฺนํตฺตา จีณาสวสฺส ภิกฺขุโน กายสฺส
 เกทา ปุณฺ เวทยิตานิ น อฺปฺปชฺชนตีติ ฯ

ตสฺมาติ ยสฺมา อาทิมฺหิ สมาริวิปฺสฺสนาปฺลฺลาหิ อรหตฺต-
 ผลปฺลฺลาหิ อุตฺตริตฺตรา ฯ ตสฺมา ฯ เอวํ สมฺนฺนาคโตติ อิมินา
 อุตฺตเมเน อรหตฺตผลปฺลฺลาหิภูจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจ
 สมฺนฺนาคโต ฯ สพฺพ-
 ทุกฺขกฺขเย ฌาณํ นาม อรหตฺตมกฺเค ฌาณํ ฯ อิมสฺมี ปน สุตฺเต
 อรหตฺตผล ฌาณํ อธิปฺเปตํ ฯ เตเนวาท ตสฺส สา วิมุตฺติ-
 สจฺเจ จิตา อฺกฺุปฺปา โหตีติ ฯ เอตฺถ หิ วิมุตฺตีติ อรหตฺตผล-
 วิมุตฺติ ฯ สจฺจนฺติ ปรมตฺถสจฺจํ นิพฺพานํ ฯ อิติ อฺกฺุปฺปา-
 รมฺมณกรณเณ อฺกฺุปฺปาติ วุตฺตา ฯ มุสาติ วิตถํ ฯ โมสฺสมฺมฺนฺติ
 นสฺสนสฺภาวํ ฯ ตํ สจฺจนฺติ ตํ อวิตถํ สภาโว ฯ อโสมฺสมฺมฺนฺติ
 อนสฺสนสฺภาวํ ฯ ตสฺมาติ ยสฺมา อาทิตฺโต สมถวิปฺสฺสนาวเสน
 วจีสจฺจโต ทุกฺขสจฺจสมุทฺยสจฺเจหิปี ปรมตฺถสจฺจํ นิพฺพานเมว

*เล่มที่ ๕ วิกงควคควณณา หน้า ๘๔๔

อุตุตริตรั ๑ ตสฺมา ๑ เอวํ สมนนาคโตติ อิมินา อุตุตเมน ปรมตถ-
สจจาธิฏฺฐาเนน สมนนาคโต ๑

ปฺพุเพติ ปฺพุชฺชนกาเล ๑ อุปธิ โหนตฺติ ขนฺธูปธิ กิเลสูปธิ
อภิสงฺขารูปธิ ปลจกามคฺคูปธิ อิม อุปรโย โหนติ ๑ สมตฺตา
สมาทินฺนาติ ปรีปุรา คหิตา ปรามภูจฯ ตสฺมาติ ยสฺมา
อาทิตฺ สมนวิปสฺสนาวเสน กิเลสปริจจาคโต ๑ โสตาปตฺติ-
มคฺคาทีหิ จ กิเลสปริจจาคโต อรหตฺตมคฺเคเนว กิเลสปริจจาค
อุตุตริตรโร ๑ ตสฺมา ๑ เอวํ สมนนาคโตติ อิมินา อุตุตเมน
จกาคาธิฏฺฐาเนน สมนนาคโต ๑

อาฆาโตติอาทิสฺ อาฆาตกรณฺวเสน อาฆาโต ๑
พฺยาปชฺฉนฺวเสน พฺยาปาโท ๑ สมนฺปทฺสฺสนาวเสน สมนฺปโทโส ๑
ตีหิ ปเทหิ โทสากุสฺลมูลเมว วุตฺตํ ๑ ตสฺมาติ ยสฺมา อาทิตฺ
สมนวิปสฺสนาวเสน กิเลสวฺปสมโต ๑ โสตาปตฺติมคฺคาทีหิ จ
กิเลสวฺปสมโต อรหตฺตมคฺเคเนว กิเลสวฺปสโม อุตุตริตรโร
ตสฺมา ๑ เอวํ สมนนาคโตติ อิมินา อุตุตเมน อุปสมาธิฏฺฐาเนน
สมนนาคโต ๑

มณฺณิตเมตฺตฺนติ ตณฺหามณฺณิตํ มานมณฺณิตํ ทิฏฺฐิมณฺณิตฺนติ
ติวิธมฺปิ ฏฺฐิตฺติ ๑ อยมหฺมสมฺมิตฺติ เอตฺถ ปน อยมหนฺติ เอกํ
ตณฺหามณฺณิตเมว ฏฺฐิตฺติ ๑ โรโคติอาทิสฺ อาพาธญฺเจเน โรโค ๑
อนฺโตโทสญฺเจเน คณฺโฑ ๑ อนฺปวิสฺนญฺเจเน สลฺลํ ๑ มฺนิ สนฺโตติ
วฺจจฺตฺติ จีณาสวมนิ สนฺโต นิพฺพุโตติ วฺจจฺติ ๑

*เล่มที่ ๘ ชาติวิภังคสูตตวณณนา หน้า ๘๔๕

ยตถจิตตุนติ ยสุมิ จาเน จิตฺ ๑ สงฺขิตฺเตนาติ พุทฺธานํ หิ
สพฺพปาปี ฌมฺมเทสฺนา สงฺขิตฺตาว ๑ วิตุถารเทสฺนา นาม
นตฺถิ ๑ สมฺนตฺตปฺญฺจานกถาปี สงฺขิตฺตาวเยว ๑ อิติ ภควา
เทสนํ ยถานุสนฺธิ ปาเปตี ๑ อุกฺขมฺภูตฺตยฺยติอาทิสฺส ปน จตฺตฺส
ปฺกฺกเลสุ ปฺกฺกฺกฺสาติ กฺลปฺตฺโต วิปฺลยฺจิตฺตยฺย ๑ อิติ วิปฺลยฺจิตฺตยฺย-
วเสน ภควา อิมิ ชาติวิภังคสูตฺตํ กเถสิ ๑

น โข เม ภนฺเต ปฺริปฺนฺณํ ปตฺตจิวฺรณฺติ กสฺมา
กฺลปฺตฺตสฺส อิทฺธิมยปตฺตจิวฺริ น นิพฺพตฺตุนฺติ ๑ ปฺพเพ อญฺจนํ
ปฺริกฺขารานํ อทินฺนตฺตา ๑ กฺลปฺตฺโต หิ ทินฺนทาโน กตานิหาโร
น ทินฺนตฺตาติ น วตฺตพฺพิ ๑ อิทฺธิมยปตฺตจิวฺริ ปน ปจฺฉิม-
ภวีกานฺเยว นิพฺพตฺตติ ๑ อยฺยจ ปฺน ปฺฐิสฺสนฺธิโก ๑
ตสฺมา น นิพฺพตฺตุนฺติ ๑ อถ ภควา สยฺม ปฺริเยเสตฺวา
กสฺมาน อฺปสฺมฺปาเทสีติ ๑ โอบาสาภาวโต ๑ กฺลปฺตฺตสฺส
อายุ ปฺริกฺชีณํ ๑ สฺวทฺธาวาสโก อนาคามี มหาพฺรหฺมา
กฺมฺภการสาถิ อากนฺตฺวา นิสินฺโน วิย อโหสิ ๑ ตสฺมา สยฺม
น ปฺริเยเสสิ ๑

ปตฺตจิวฺรปฺริเยสนํ ปกฺกามีติ ตาย เวลาย ปกฺกามี ๑ อญฺจิตฺเต
อรุเณ ๑ ภควโต กิร ฌมฺมเทสฺนาปฺริณฺญฺจานนฺจ อรฺุณฺญฺจานนฺจ
รตฺมฺยวิสฺสชฺชนนฺจ เอกกฺขณฺ อโหสิ ๑ ภควา กิร เทสนํ
นิญฺจเปตฺวาว ฌพฺพณฺณา รตฺมฺยโย วิสฺสชฺชชฺ ๑ สกฺลกฺมฺภการ-
นิเวสนํ เอกปฺปชฺโขตํ อโหสิ ๑ ฌพฺพณฺณรตฺมฺยโย ชชฺชลยฺมานา

*เล่มที่ ๕ วิภังควคควณณา หน้า ๘๔๖

ปฺลฺชปฺลฺชชา หุตฺวา วิชานฺติโย สพฺพทิสภาเก สฺวณฺณปฏฺญ-
ปฺริโยนทฺเช วิย นานาวณฺณกุสมฺรตนวิสลสมฺมุชฺเช วิย จ อํสุ ๑
ภควา นครวาสีโน มํ ปสฺสนฺตฺตฺติ อธิฏฺฐาสิ นครวาสีโน
ภควนฺตํ ทิสฺวาว สตฺถา กิร อาคโตะ ๑ กุมฺภการสาทาย กิร
นินฺนโนติ อณฺณมณฺณสฺส อารฺโจะตฺวา รณฺโณ อารฺโจะสุ ๑

ราชา อากนฺตฺวา สตฺถารํ วนฺทิตฺวา ฆนฺเต กาย เวลาย
อากตฺถาติ ปุจฺฉิ ๑ หิโย สุริยตฺถงฺกมนเวลาย มหาราชาติ ๑
เกน กมฺเมน ภควาติ ๑ ตุมฺหากํ สหาโย ปุฏฺฐาติ ราชา
ตุมฺเหหิ ปหิตสาสนํ สฺตฺวา นิภฺขมิตฺวา ปพฺพชิตฺวา มํ
อุทฺทิสฺส อากจฺนฺโต สวตฺถิ อติภกฺมม ปณฺจจตฺตาลีส-
โยชนานิ อากนฺตฺวา อิมํ กุมฺภการสาถํ ปวิสิตฺวา นิสฺสิ ๑ อหํ
ตสฺส สงฺคหตฺถํ อากนฺตฺวา ฆมฺมกถํ กเถสิ
กุลปฺตฺโต ตีณิ ผลานิ ปฏฺวิวิชฺฉิ มหาราชาติ ๑ อิทานิ กหํ
ฆนฺเตติ ๑ อุปสมฺปทํ ยาจิตฺวา อปฺริปฺณณปตฺตจิวฺรตฺาย ปตฺตจิวฺร
ปฺริยสฺนตฺถํ คโตะ มหาราชาติ อห ๑ ราชา กุลปฺตฺตสฺส คตทิสภาเคน
อคมาสี ๑ ภควาปี อากาเสนาคนฺตฺวา เขตฺวานคนฺธกุณฺมิหิเยว
ปาตฺรโหสิ ๑

กุลปฺตฺโตปี ปตฺตจิวฺรํ ปฺริยสฺมาโน เนว พิมฺพิสาร-
रणฺโณ น ตกฺกสฺลิกานํ ชงฺฆวานฺนิชานํ สนฺตํ อคมาสี ๑
เอวํ กิรสฺส อโหสิ น โข เม กุกฺกุฏสฺส วิย ตตฺถ

*เล่มที่ ๕ ธาตุวิภังคสูตรตวณณนา หน้า ๘๔๗

ตตถ มนาปามนาปเมว วิจินิตวา ปตตจิวริ ปริเยสตีตุ ยุตตัม
มหนตัม นครี อุทกตติตถสฐานสงการภูจกถานอนุตรวีถีสู ปริเยสตีสุสามีติ
อนุตรวีถียิ สงการภูจกถสู ตาว ปีโลตักัม ปริเยสตีตุ อารทุโธ ๑

ชีวิตา โวโรเปสตีติ เอกสมี สงการภูจกถ ปีโลตักัม โอลเอนตัม
วิพจนตวา ตรณวจจา คาวี อุปชาวิตวา อุปชาวิตวา
สิงเคน วิชฌิตวา ฆาเตสีย ฌาตกขณตโต กุลปุตโต อากาเสเยว
อายุกขัย ปตวา ปตีโต ๑ สงการภูจกถเน อโฆมุขภูจกถปีโต สุวณณ-
ปฎิมา วิย อโหสิ ๑ กาลกโต จ ปน อวิหาพุรหมโลก
นิพพุตติ นิพพุตตมตโตว อรหตตัม ปาปุณิ ๑ อวิหาพุรหมโลก
กิริ นิพพุตตมตตาว สตต ชนา อรหตตัม ปาปุณิสู ๑ วุตตัม
เหตุ

อวิหัง อุปปนุนาเส	วิมุตตวา สตต ภิกขโว
รากโทสปริกขีณา	ติณณนา โลก วิสตุตักัม ๑ (๑)
เก จ เต อตรู ปงักัม (๒)	มจจุเชยัย สุกตตรัม
เก หิตวา มานุสั โยคัม (๓)	ทิพพโยคัม อุปชฌักัม ๑ (๔)
อุปโก ปลคณโฑ (๕) จ	ปุกกุสาติ จ เต ตโย
ภททธิโย ขณทเทโว จ	พาหุรตติ (๖) จ ปิงกโย (๗)
เต หิตวา มานุสั เทหัง	ทิพพโยคัม อุปจจุณนติ ๑ (๘)

สจฺจวิภงฺกสฺสตุตฺตวณฺณนา

เอวมฺเม สฺตฺตฺตฺติ สจฺจวิภงฺกสฺสตุตฺตํ ๑ ตตฺถ อจฺจิกฺขนาติ
อิทํ ทฺกฺขํ อริยสจฺจํ นาม ๔เป ๑ อัย ทฺกฺขนิโรธคามินี ปฏฺธิปทา
อริยสจฺจํ นามาติ ๑ เสสฺสปเทสฺสปี เอเสว นโย ๑ อปีเจตฺถ
ปฺลฺลวปนา นาม ทฺกฺขสจฺจาทีนํ จปนา ๑ อาสนํ จเปนฺโต
หิ อาสนํ ปฺลฺลวเปตีติ วุจฺจติ ๑ ปฏฺฐจปนาติ ปฺลฺลวปนา ๑
วิวรณาติ วิวฏฺฐกรณา ๑ วิภชนาติ วิภากกิริยา ๑ อุตฺตานิ-
กมฺมฺนฺติ ปากฏฺฐภาวกรณํ ๑

อนุกฺคาหกาติ อามิสฺสงฺกฺเขน ฌมฺมฺสงฺกฺเขนาติ ทฺวีหิปี
สงฺกฺเขหิ อนุกฺคาหกา ๑ ฌเนตาติ (๑) ฌนิกา มาตา ๑ อาปาเตตาติ
โปเสตา ๑ โปสิกฺมาตา วิย โมกฺคฺลฺลาโนติ ทีเปติ ๑ ฌนิกมาตา
หิ นว วา ทส วา มาเส โลณฺมุฬลาทีนํ ปรีหฺรมานา
กฺุจฺฉิยา ทารกํ ฌาเรตฺวา กฺุจฺฉิโต นิกฺขนฺตํ โปสิกฺมาตฺรํ ฌาตี
ปฏฺฐิจฺจาเปติ ๑ ฌา จีรณวณฺีตาทีหิ ทารกํ โปเสตฺวา (๒) วฑฺฒเตติ ๑
โส วุฑฺฒิมามกฺมฺม ขถาสฺสํ วิจรติ ๑ เอวเมว สารีปฺตฺโต
อตฺตโน วา ปเรสํ วา สนฺตฺติเก ปพฺพชิตฺเต ทฺวีหิ สงฺกฺเขหิ
สงฺกฺกฺหนฺโต คีลาเน ปฏฺฐชฺคฺคฺนฺโต กมฺมฺกฺุจฺฉาเน โยเชตฺวา
โสตาปฺนฺนภาวํ ฌตฺวา อปายภเยหิ วุจฺฉิตกาลโต ปฏฺฐาย
อิทานิ ปจฺจตุตฺตปฺริสกาเรน อฺุปริมคฺเค นีพฺพตฺเตสฺสสนฺตีติ เตสฺ
๑ สฺตี. ฌเนตฺตีติ ๑ ๒ สฺตี. ปาเยตฺวา ๑

*เล่มที่ ๕ วิงควกคุณณา หน้า ๘๕๐

อนเปกโข หุตวา อณเณ นเว นเว โอวทติ ฯ มหาโมก-
 คลลาโนปี อุตตโน วา ปเรสั วา สนฺติเก ปพฺพชิตฺเต ตเถว
 สงฺกณฺหิตฺวา กมฺมฏฺฐาเน โยเชตฺวา เหฏฺฐา ตีณิ ผลานิ
 ปตฺเตสฺสุปี อนเปกฺขตํ น อापฺชชติ ฯ กสฺมา ฯ เอวํ กิรฺสฺส
 โหติ วุตฺตํ ภควตา เสยฺยถาปี ภิกฺขเว อปฺปมตฺตโกปี คุโธ
 ทฺถกนฺโห โหติ อปฺปมตฺตกมฺปิ มุตฺตํ ฯ เขโฬ ปุพฺโพ ฯ โลหิตํ
 ทฺถกนฺธํ โหติ ฯ เอวเมว โข อหํ ภิกฺขเว อปฺปมตฺตกมฺปิ ภวํ
 น วณฺณเมมิ อนตฺมโส อจฺจราสงฺฆาณฺมตฺตมฺปิติ ฯ (๑) ตสฺมา ยาว
 อรหตฺตํ น ปาปฺณนฺติ ฯ ตาว เตสฺสุ อนเปกฺขตํ อนापฺชชิตฺวา
 อรหตฺตํ ปตฺเตสฺสุเยว อापฺชชติ ฯ เตนานฺท ภควา เสยฺยถาปี
 ภิกฺขเว ชเนตา เอวํ สารีปฺตฺโต ฯ เสยฺยถาปี ชาตฺสฺส อปาเทตา
 เอวํ โมกฺกคลฺลาโน ฯ สารีปฺตฺโต ภิกฺขเว โสตาปตฺติผล เวเนติ
 โมกฺกคลฺลาโน อุตฺตมตฺเถติ ฯ ปโหตีติ สกฺโกติ ฯ

ทฺถกฺเข ฌาณนฺติ สวณฺสมฺมสนปฺปฏิเวธวณฺณํ ฯ ตถา
 ทฺถกฺขสมฺมุทฺเต ฯ ทฺถกฺขนิโรธฺเต สวณฺปฺปฏิเวธวณฺณํ วฏฺฏฺฐติ ฯ ตถา
 ทฺถกฺขนิโรธคามินิยา ปฺปฏิปทา ย ฯ เนกฺขมฺมสงฺกปฺปาทีสุ กาม-
 ปจฺจณิโกฏฺฐเณ กามโต นิสฺสณฺณาเวเน วา ฯ กามํ สมฺมสนฺนตฺสฺส
 อฺอุปฺปนฺโนติ วา ฯ กามปทฺฆาตํ กามวฺอุปฺสมํ กโรนฺโต อฺอุปฺปนฺโนติ
 วา ฯ กามวิวิตฺตฺนฺเต อฺอุปฺปนฺโนติ วา เนกฺขมฺมสงฺกปฺโป ฯ

๑. อจ. เอก. ๒๐/๒๐๓/-๔/๔๖ ฯ

*เล่มที่ ๕ ทกขินาวิภงกสุตตวณณนา หน้า ๘๕๑

เสสปรททวเยปี เอเสว นโย ๑ สพเพปี เจเต ปุพพภาเค
นानาจิตเตสุ ๑ มกุกกขณเ เอกจิตเตเต ลพภนติ ๑ ตตร หิ
มิจฉาสงกปรเจตนาเย สมุคฆาตโก เอโกว สงกปรโป ลพภติ
น นานา ลพภติ ๑ สมุมาวาจาทโยปี ปุพพภาเค นานา-
จิตเตสุ ๑ วุตตนเยเนว มกุกกขณเ เอกจิตเตเต ลพภนติ ๑ อยเมตถ
สงเขโป ๑ วิตถาเรน ปน สจจกถาวิสุทธีมกเค จ สมุมาทิฏฐิ-
สุตเต(๑) จ วุตตาเยวาติ ๑

สจจวิภงกสุตตวณณนา นิฏฐิตา ๑

เอกาทสมิ ๑

ทกขินาวิภงกสุตตวณณนา

เอวมเม สุตนติ ทกขินาวิภงกสุตต ๑ ตตถ มหาปชา-
ปติโคตมีติ โคตต นามกรณทิวเส ปนสุสา ลทฐสกการา
พราหุมณา ลกขณสมปรตตี ทิสวา สเจ อัย ชีตริ ลภิสสติ
จกกวตติรณโย อคคมเหสี ภวิสสติ สเจ ปุตต ลภิสสติ
จกกวตติราชา ภวิสสตีติ อุกยถาปี มหตีเยวสุสา ปชา ภวิสสตีติ
พยากริส ๑ อถสุสา มหาปชาปตี นามิ อกิส ๑ อธิ ปน โคตเตน
สทฐิ สัสนุทิตวา มหาปชาปติโคตมีติ วุตต นวนติ อหต ๑
สามิ วายิตนติ สหตถเนว วายิต ๑ เอกทิวส ปน ชาติคณ-

๑ ม.มู ๑ ๑๒/๑๑๐/๘๕ ๑

*เล่มที่ ๘ วิกงควคควณณา หน้า ๘๕๒

ปริวตา สิปปีกานัน วายนภูจจัน อากนตุวา เวมโกฎี กเหตุวา
วายนาการิ อกาสิ ฯ ตั สนุชยาเขตั วุตตัง ฯ

กทา ปน โคตมียา ภควโต ทุสฺสยัคั ทาคุ จิตตัง
อุปปนุนนุติ ฯ อภิสมุโพธิ ปตุวา ปจมคมเนน กปิตปฺริ
อากตกาเล ฯ ตถาหิ ปินุทาย ปวิภูจัน สตุถาริ กเหตุวา
สุทฺุโรทนมหาราชา สกั นิเวสนัน ปเวเสติ ฯ อถ ภควโต
รูปโสภกัคั ทิสฺวา มหาปชาปติโคตมิ จินุเตสิ โสภติ วัต เม
ปุตตสฺส อตตภาโวติ ฯ อถสฺสา พลวโสมนสฺสั อุปฺปชฺชิ ฯ ตโต
จินุเตสิ มม ปุตตสฺส เอกุนตีสวสฺसानิ อการมชฺเฒ วสนุตสฺส
อนุตมโส โมจผลมตฺตมฺปิ (๑) มยา ทินุนกเมว นาโหสิ ฯ อิทานิปีสฺส
จิวรสากุณั ทสฺสามิติ ฯ อิมสฺมี โข ปน ราชเคเห พหุณี
มหกฺขมานิ วตฺถานิ อตฺถิ ฯ ตานิ มัน โตเสนุติ ฯ สหตฺถา กตเมว
มัน โตเสติ ฯ สหตฺถา กตุวา ทสฺสามิติ จิตตัง อุปฺปาเทสิ ฯ

อถนุตฺราปณา กปฺปาสิ อหฺราเปตุวา สหตฺถเนว
ปีสิตุวา โปเถตุวา สุขุมสฺสุตตัง กนฺติตฺตุวา อนฺโตวตฺตสฺสุมิเยว สาลัง
การาเปตุวา สิปปีเก ปกโกสาเปตุวา สิปปีกานัน อตฺตโน
ปริโกชทาพนียโกชนียเมว ทตุวา วายาเปสิ ฯ กาลานุกาลญจ
ธาติคณปริวตา คนฺตุวา เวมโกฎี อคฺคเหสิ นิฏฺจิตกาเล
สิปปีกานัน มหาสกฺการิ กตุวา ทุสฺสยัคั คนฺชสมุคฺเค
๑ สึ. ปุคผลมตฺตมฺปิ ฯ

*เล่มที่ ๕ ทกขินาวิภงคสุตตวณณนา หน้า ๘๕๓

ปกฺขิเปตฺวา วาสํ คาหาเปตฺวา มยฺหํ ปุตฺตสฺส จีวรสาณฺฑิกํ
คเหตฺวา คมิสฺสามิตี รณฺโณ อาโรเจสิ ฯ ราชา มคฺคํ
ปฏฺยทาเปสิ ฯ วิถีโย สมฺมชฺเชตฺวา ปุณฺณฆเณ จเปตฺวา
ธชฺชฎาภา อุตฺสาเปตฺวา ราชฆรทวารโต ปฏฺยจาย ยาว
นิโครธรามา มคฺคํ ปฏฺยทาเปตฺวา ปุปฺผากิณฺณํ อํกฺสุ ฯ
มหาปชาปติปิ สพฺพาลงฺการิ อลงฺกริตฺวา ชาติคณฺปริวฺตา
สมฺมคฺคํ สีเส จเปตฺวา ภควโต สนฺตํกํ คนฺตฺวา อิํมํ เม
ภนฺเต นวํ ทุสฺสยฺกนฺตฺวาอิมาห ฯ

ทฺขิตฺยมฺปิ โขติ สงฺฆे โคตฺมิ เทหิตี วุตฺเต ปโหมหํ
ภนฺเต ทุสฺสโกฏฺฐจาการโต ภิกฺขุสฺตสฺสาปี ภิกฺขุสฺสทสฺสสฺสาปี
จีวรทุสฺसानิ ทาตุํ ฯ อิํมํ ปน เม ภควนฺตํ อุตฺทิสฺส สามิ
กนฺตํ สามิ วายิตํ ฯ ตํ เม ภนฺเต ภควา ปฏฺยคฺคณฺหาตฺติ
นิมนฺตยมาณา อาห ฯ เอวํ ยาว ตตฺถิยํ ยาจิ ฯ ภควาปี
ปฏฺยคฺคิปีเยว ฯ

กสฺมา ปน อตฺตโน ทิยฺยมานํ ภิกฺขุสงฺฆสฺส ทาเปตีติ ฯ
มาตริ อนุกมฺปาย ฯ เอวํ กิรฺสฺส อโหสิ อิมิสฺสา มํ
อารพฺภ ปุพฺพเจตนา มุญฺจนเจตนา อปฺราปรเจตนาติ ติสฺโส
เจตนา อุปฺปนฺนา ฯ ภิกฺขุสงฺฆมฺปิสฺสา อารพฺภ อุปฺปชฺชนฺตฺติ
เอวมสฺสา จ เจตนา เอกโต หุตฺวา ที่ฆรตฺตํ หิตาย
สุขาย ปวตฺติสฺสนฺตีติ ฯ วิตฺถวาทิ ปนาห สงฺฆे ทินฺนํ

*เล่มที่ ๘ วิกงควกควณณา หน้า ๘๕๔

มหปผลนติ กสุมมา (๑) เอวํ วุตตนติ ฯ โส วุตตพโพ ก็ ตํ
 สตถุ ทินฺนโต สงฺฆเม ทินฺนํ มหปผลตรํ วทสีติ ฯ อาม
 วทามิติ ฯ สุตตํ อหฺราติ ฯ สงฺฆเม โคตมิ เทหิ ฯ สงฺฆเม เต
 ทินฺนเน อหฺลเจว ปุชฺชิตํ ภวิสฺสามิ สงฺโฆ จาติ ฯ ก็ ปนสฺส
 สุตตสฺส อยเมว อตฺถโถติ ฯ อาม อยเมวาทิ ฯ ยทิ เอวํ
 เตนหานนฺท วิฆาสาทานํ ปุวํ เทหิติ (๒) จ เตนหิ ตํ กจฺจาน
 วิฆาสาทานํ กุฬํ เทหิติ (๓) จ วจนโต วิฆาสาทานํ ทินฺนํ
 มหปผลตรํ ภเวยฺย ฯ เอวมปิ หิ สตฺถา อตฺตโน ทิยฺยมานํ
 ทาเปสีติ ราชราชมหามตฺตาทโยปิ จ อตฺตโน อากตํ
 ปณฺณาการิ หตฺถิโกปกาทินํ ทาเปนติ ฯ เต ราชาทิหิ มหฺนตฺตรา
 ภเวยฺยํ ฯ ตสฺมา มา เอวํ คณฺห ฯ

นยิมสฺมี โลเก ปรสฺมี วา ปน
 พุทฺเธน เสฏฺโฐ สทิสฺโส วา วิชฺชติ
 ยมาหุเนยฺยานมกฺคตํ คโต
 ปุณฺณตฺถิกานํ วิปฺลผลเสินฺนติ

วจนโต หิ สตฺถารา อุตฺตริตโร ทกฺขิณฺเญโย นาม
 นตฺถิ ฯ เอวมสฺสา ฉ เจตนา เอกโต หุตฺวา ทิฆรตฺตํ หิตาย
 สฺขาย ภวิสฺสนฺตํ ฯ สนฺธาย (๔) ยาวตฺตियํ ปฏฺิพาหิตฺวา
 สงฺฆสฺส ทาเปสี ฯ

๑ ม. ตสฺมา ฯ ๒ วิ. มหาวิ. ๒/๕๒๗/๓๔๗ ฯ ๓ วิ. มหา. ๕/๖๕/๘๓ ฯ
 # ๔ ส. ก็ ปน สนฺธาย ฯ

*เล่มที่ ๕ ทกขินาวิภงคสุตตวณณา หน้า ๘๕๕

ปจฺนิมาย ชนตาย สงฺฆเม จิตฺตํการชนนตฺถจายปี (๑)

เอวมมาห ๑ เอวํ กิรฺสฺส อโหสิ อหํ น จิรฺภูจิติโม ๑ มยฺหํ
ปนฺ สาสนํ ภิกฺขุสงฺฆเม ปตฺติภฺจหิสฺสตี ๑ ปจฺนิมา ชนตา สงฺฆเม
จิตฺตํการํ ชนตฺตฺติ ยาวตตฺติยํ ปฏฺิพาหิตฺวา สงฺฆมฺสฺส ทาเปตี
เอวํ หิ สตี สตฺถา อตฺตโน ทิยฺยมานมฺปี สงฺฆมฺสฺส ทาเปตี
สงฺโฆ นาม ทกฺขิณฺเยยฺยตี ปจฺนิมา ชนตา สงฺฆเม จิตฺตํการํ
อุปฺปาเทตฺวา จตฺตารโ ปจฺเจเย ทาทพฺเพ มณฺณิสฺสตี ๑ สงฺโฆ
จตฺตฺหิ ปจฺเจเยหิ อกิลมฺนฺโต พุทฺธวจนํ อุกฺกเหตฺวา สมณฺชมฺมํ
กิรฺสฺสตี ๑ เอวํ มมฺ สาสนํ ปญฺจวสฺสสฺสทฺสฺสานิ จสฺสตีตี ๑
ปฏฺิภฺจกฺกฺกฺหาตุ ฆนฺเต ฆกฺวาตี วจนฺโตปี เจตํ เวทิตพฺพิ
สตฺถารา อุตฺตริตโร ทกฺขิณฺเยยฺย นาม นตฺถิตฺติ น หิ
อานนฺทตฺเถรฺสฺส มหาปฺชาปตฺติยา อาฆมาโต วา เวรํ วา อตฺถิ
น เถโร ตสฺสา ทกฺขิณา มา มหปฺผลา อโหสิตี อิจฺฉตี ๑
ปญฺจฺหิตฺติ หิ เถโร พหุสฺสุโต เสกฺขปฏฺิสมฺภิตาปฺปตฺโต ๑ โส
สตฺถุ ทินฺนสฺส มหปฺผลภาเว สมปฺสฺสมาโนว ปฏฺิภฺจกฺกฺหาตุ ฆนฺเต
ฆกฺวาตี กหณฺตถํ ยาจิ ๑

ปฺน วิตฺถวาทิ อหา สงฺฆเม เต ทินฺเน อหฺยเจว
ปฺชิตฺติ ภวิสฺสามี สงฺโฆ จาตี วจนฺโต สตฺถา สงฺฆปฺริยา-
ปนฺโนวาตี ๑ โส วตฺตพฺโพ ชานาสิ ปนฺ ตฺวํ กตี สรณา
กตี อเวจฺจปฺปสาทาตี ๑ ชานนฺโต ตีณฺตี วกฺขตี ๑ ตโต
๑ สฺ. จิตฺตํการชนนตฺถํ วาตี ๑

*เล่มที่ ๕ วิกงฺควกฺกถณฺนา หน้า ๘๕๖

วตฺตพฺโพ ทว ลทฺธิยา สตฺถุ สงฺฆปรียาปฺนฺนตฺตา เทวเยว
โหนติ ฯ เอวํ สนฺเต จ อนุชานามิ ภิกฺขเว ตีหิ สรณฺคฺมเนหิ
ปพฺพชฺชํ อุปสมฺปทฺนฺติ (๑) เอวํ อนุญฺญาตา ปพฺพชฺชาปี อุปสมฺปทาปี
น รุหฺติ ฯ ตโต ตฺวํ เนว ปพฺพชฺโติ อสิ น กิหิ ฯ
สมฺมาสมฺพุทฺเธ จ กนฺธกฺกุญฺญิ นิสินฺเน ภิกฺขุ อุปฺสทฺมปี
ปวารณฺมปี สงฺฆกมฺมานิปี กโรนฺติ ฯ ตานิ สตฺถุ สงฺฆปรียา-
ปฺนฺนตฺตา กุปฺปานิ ภเวยฺยํ น จ โหนติ ฯ ตสฺมา น
วตฺตพฺพเมตฺถิ สตฺถา สงฺฆปรียาปฺนฺนตฺติ ฯ

อาปาทีกาติ สํวทฺถมิกา ฯ ตุมฺหากํ หตฺถปาเทสุ หตฺถ-
ปาทกิจฺจํ อสาเชนฺเตสุ หตฺถे จ ปาเท จ วทฺถเมตฺวา
ปฏฺิษฺกคิกกาติ อตฺถโธ ฯ โปสีกาติ ทิวสฺสฺส เทวา ตโย วาเร จ
นฺหาเปตฺวา โภเชตฺวา ปาเยตฺวา ตุมฺเห โปเสสิ ฯ ถณฺณํ
ปาเยสิตี นนฺทกฺมาโร กิร โปธิสฺตฺโต กติปาเหเนว ททโร
ตสฺมี ชาเต มหาปฺชาปตี อตฺตโน ปุตฺตํ ชาตินํ ทตฺวา
สยํ โปธิสฺตฺตสฺส ชาติกิจฺจํ สาธยฺมานา อตฺตโน ถณฺณํ
ปาเยสิ ฯ ตํ สนฺธาย เถโร เอวมาห ฯ อิติ มหาปฺชาปตียา
พฺหุปการตํ กเถตฺวา อิทานิ ตถาคตฺสฺส พฺหุปการตํ ทสฺเสนฺนฺโต
ภควาปี ภนฺเตติอาทิมาห ฯ ตตฺถ ภควนฺตํ ภนฺเต อากมฺมาติ ภควนฺตํ
ปฏฺิจฺจ นิสฺสาย สนฺธาย ฯ
๑ วิ. มหา. ๔/๓๔/๔๒ ฯ

*เล่มที่ ๕ ทกขินาวิภงคสุตตวณณา หน้า ๘๕๗

อถ ภควา ทวีสุ อุปกาเรสุ อติเรกตรึ อนุโมเทนุโต
 เอวมตฺนติอาทิมาห ฯ ตตฺถ ยั หานนุท ปุคฺคโล ปุคฺคัลล
 อาคมฺมาติ ยั อาจริยปุคฺคัลล อนุเตวาสิกปุคฺคโล อาคมฺม ฯ
 อิมฺสฺसानนุท ปุคฺคลสฺส อิมิณา ปุคฺคเลนาคิ อิมฺสฺส อาจริย-
 ปุคฺคลสฺส อิมิณา อนุเตวาสิกปุคฺคเลน น สุปฺปฏิการึ วทามิติ
 ปจฺจุปการึ (๑) น สฺกัรึ วทามิ ฯ อภิวาทนาทิสฺส อาจริยึ ทิสฺสวา
 อภิวาทนกรณั อภิวาทนั นาม ฯ ยสฺมี วา ทิสภาเก อาจริโย
 วสตี ฯ อิริยาปเถ วา กปฺเปนุโต ตทภิมุโข วนฺทิตฺวา กจฺจติ
 วนฺทิตฺวา ติฏฺฐติ วนฺทิตฺวา นิสิตฺติ ฯ วนฺทิตฺวา นิปชฺชติ ฯ
 อาจริยั ปน ทูโรโตว ทิสฺสวา ปจฺจุจฺจาย ปจฺจุคฺคมนกรณั
 ปจฺจุจฺจานั นาม ฯ อาจริยั ปน ทิสฺสวา อณฺชลิ ปคฺคยฺห
 สีสฺเส จเปตฺวา อาจริยั นมฺสฺสตี ฯ ยสฺมี วา ทิสภาเก โส
 วสตี ฯ ตทภิมุโขปี ตเถว นมฺสฺสตี ฯ กจฺจนุโตปี จิโตปี นิสินฺโนปี
 อณฺชลิ ปคฺคยฺห นมฺสฺสตีเยวาคิ อิทํ อณฺชลิกมฺมํ
 นาม ฯ อนุจฺจวิกกมฺมสฺส ปน กรณั สามิจิกมฺมํ นาม ฯ
 จีวราทิสฺส จีวรึ เทนุโต น ยั วา ตั วา เทติ ฯ
 มหคฺขมฺ สตมฺมุติกมฺปิ ปญฺจสตมฺมุติกมฺปิ สหสฺสมฺมุติกมฺปิ เทติเยว ฯ
 ปิณฺฑปาตาทิสฺสปี เอเสว นโย ฯ กิ พหุณา ฯ จตุหิ ปณฺธิต-
 ปจฺเจยฺหิ จกฺกวาพนฺตรึ ปุเรตฺวา สินฺรूपพฺพเตน กุณฺฑิ กเหตุวา
 # ๑ ม. ปจฺจุปฺกุจฺจการึ ฯ

*เล่มที่ ๘ วิภังควคคความณณา หน้า ๘๕๘

เทนุโตปี อจารยิสส อญจณวิภัง กิริยิ กาคूं น สกโกติเยว ฯ
 จุททส โข ปนิมาติ กสุมมา อารภิ ฯ อิทํ สุตตํ
 ปาฏิปุคฺคตฺติกํ ทกฺขิณํ อารพุก สมฺภูจิตฺตํ ฯ อานนฺตเตโรปี
 ปฏิกุคฺคณฺหาตุ ฆนฺเต ภควาติ ปาฏิปุคฺคตฺติกํ ทกฺขิณํเยว
 สมากเพติ ฯ จุททสสุ จ จานสฺสุ ทินฺนทานํ ปาฏิปุคฺคตฺติกํ
 ทกฺขิณํเยว สมากเพติ ฯ จุททสสุ จ จฺฐานสฺสุ ทินฺนทานํ
 ปาฏิปุคฺคตฺติกํ นาม โหตีติ ทสฺเสตฺตํ อิมํ เทสนํ อารภิ ฯ
 อยํ ปจฺมาติ อยํ ทกฺขิณฺนา คฺคณฺวเสนปี ปจฺมา เขฏฺฐจก-
 วเสนปี ฯ อยํ หิ ปจฺมา อคฺคา เขฏฺฐจิกา ฯ อิมิสฺสา ทกฺขิณาย
 ปมาณํ นาม นตฺติ ฯ ทุคฺคิตฺติยาปี ปรมทกฺขิณายเยว ฯ เสสา
 ปรมทกฺขิณภาวํ น ปาปฺพนฺตํ ฯ พาหิรเก กามสฺสุ วิตราเคติ
 กมฺมวาทิกิริยวาทิมฺหิ โลกียปญฺจาภิณฺเณ ฯ ปุณฺธุชฺชนสฺสีวณฺเตติ
 ปุณฺธุชฺชนสฺสีวา นาม โคสฺสีลธาตฺตโก โหติ ฯ อสฺสโ จ อมายาวิ ปรี
 อปีเพตฺวา ฐมฺเมน สเมน กสิยา วา วณฺธิชฺชาย วา จีวิภัง
 กปฺเปตา ฯ ปุณฺธุชฺชนทสฺสีเลติ ปุณฺธุชฺชนทสฺสีลา นาม เกวฏฺฐ-
 มจฺจนฺนุชฺชาทโย ปรี ปีพาย จีวิภัง กปฺเปตา ฯ

อิทานิ ปาฏิปุคฺคตฺติกทกฺขิณาย วิปากํ ปรีจฺฉินฺนุทฺโต
 ตตฺตรานนฺทาติอาทิมายห ฯ ตตฺถ ตีรจฺฉานคเตติ ยํ คฺคณฺวเสน
 อูปการวเสน โปสนตฺถํ ทินฺนํ ฯ อิทํ น คหิตํ ฯ ยมฺปิ
 อาโลปอฑฺฒอาโลปมตฺถํ ทินฺนํ ฯ ตมฺปิ น คหิตํ ฯ ยํ ปน

*เล่มที่ ๕ วิงควกคุณณา หน้า ๘๖๐

สกุทาฯ อารทฐวิปสฺสโก หิ ปตฺตจิวรมาทาย คามํ ปิณฺฑทาย
ปวิสฺติฯ ตสฺส เคหทฺวาเร จิตฺตสฺส หตฺถโต ปตฺตํ คเหตุวา
ขาทณียโกชนียํ ปกฺขิปนฺติฯ ตสฺมี ขณฺเณ ภิกฺขุโน มกฺควุจฺจํ
โหติฯ อิทํ ทานํ มกฺกสมฺภิกฺโก ทินฺนํ นาม โหติฯ อถ
วา ปเนส อาสนสาลา ย นิสฺสินฺโน โหติฯ มนุสฺสา คนฺตฺวา
ปตฺเต ขาทณียโกชนียํ จเปณฺติฯ ตสฺมี ขณฺเณ ตสฺส
มกฺควุจฺจํ โหติฯ อิทมฺปิ ทานํ มกฺกสมฺภิกฺโก ทินฺนํ นาม ฯ
อถ วา ปนฺตฺส วิหาเร วา อาสนสาลา ย วา นิสฺสินฺตฺส
อุปาสกา ปตฺตํ อาทาย อตฺตโน ฆริ คนฺตฺวา ขาทณียโกชนียํ
ปกฺขิปนฺติฯ ตสฺมี ขณฺเณ ตสฺส มกฺควุจฺจํ โหติฯ อิทมฺปิ
ทานํ มกฺกสมฺภิกฺโก ทินฺนํ นาม ฯ ตตฺถ โสณฺฑิยํ อุทกฺกสฺส (๑) วีย
โสตาปตฺติผลสฺสจฺฉิกริยาย ปฺภีปนฺเน ทินฺนทานสฺส อสงฺเขยฺยตา
เวทิตพฺพาฯ ตาสฺ ตาสฺ มหानทิสฺ มหาสมฺพุเท จ อุทกฺกสฺส
วีย โสตาปนฺนาทิสฺ ทินฺนทานสฺส อุตฺตริตฺรวเสน อสงฺเขยฺยตา
เวทิตพฺพาฯ ปจฺวียา ขลมนฺฑลมตฺเต ปเทเส ปัสฺสู อาที กตฺวา
ยาว ปจฺวียา ปัสฺสูโน อปฺปเมยฺยตายปี อยมตฺถิโก ทีเปตพฺโพ ฯ
สตฺต โข ปนฺนิมาติ กสฺมา อารภีฯ สงฺฆเณ โคตฺมิ เทหิ
สงฺฆเณ เต ทินฺนเน อหํ เจว ปุชฺชิตฺ ภาวิสฺสามิฯ สงฺโฆ จาติ
หิ วุตฺตํฯ ตตฺถ สตฺตสฺ จาเนสฺ ทินฺนทานํ สงฺฆเณ ทินฺนํ นาม
โหติติ ทสฺเสตฺถุ อิมํ เทสนํ อารภีฯ ตตฺถ พุทฺธปฺปมฺเข

*เล่มที่ ๕ ทกฺขิณาวិภงฺกสฺสุตฺตวณฺณนา หน้า ๘๖๑

อุกฺโตสฺงฺฆเมติ เอกโต ภิกฺขุสฺงฺโฆ เอกโต ภิกฺขุณิสฺงฺโฆ ฯ สตุถา
มชฺฉเม นิสฺสินฺโน โหตีติ อัย พุทฺธปฺปมฺโข อุกฺโตสฺงฺโฆ นาม ฯ
อัย ปจฺมาติ อิมาย ทกฺขิณาย สมปฺปมาณา ทกฺขิณา
นาม นตฺถิ ฯ ทุตฺยทกฺขิณาทโย ปน เอตํ ปรมทกฺขิณํ น
ปาปฺพนตฺติ ฯ

ก็ ปน ตถาคเต ปรีนิพฺพุเต พุทฺธปฺปมฺขสฺส อุกฺโต-
สฺงฺฆสฺส ทานํ ทาคฺคํ สกฺกาติ ฯ สกฺกา ฯ กถํ ฯ อุกฺโต-
สฺงฺฆสฺส หิ ปมฺมุขे สชฺาตุกํ ปฏฺฐิมํ อาสเน จเปตฺวา อาชาเรกํ
จเปตฺวา ทกฺขิณาทกํ อาที กตฺวา สพุพฺ สตุถุ ปจฺมํ
ทตฺวา อุกฺโตสฺงฺฆสฺส ทาทพุพฺ ฯ เอวํ พุทฺธปฺปมฺขสฺส อุกฺโต-
สฺงฺฆสฺส ทานํ ทินฺนํ นาม โหติ ฯ ตตฺถ ยํ สตุถุ ทินฺนํ
ตํ ก็ กาคพุพฺนตฺติ ฯ โย สตุถาริ ปฏฺฐิขคฺคตฺติ วตฺตสมฺปนฺโน
ภิกฺขุ ฯ ตสฺส ทาทพุพฺ ฯ ปิตฺตสนฺตกถฺหิ ปุตฺตสฺส ปาปฺณาติ ฯ
ภิกฺขุสฺงฺฆสฺส ทานํ ทาคฺคํ วฏฺฏตฺติ ฯ สปฺปิเตลานิ ปน กเหตุวา
ทีปา ชลิตพุพา ฯ สาญฺกํ กเหตุวา ปฏฺฐากา อาโรเปตพุพาติ ฯ
ภิกฺขุสฺงฺฆเมติ อปฺริจฺฉินฺนกมฺหาภิกฺขุสฺงฺฆे ฯ ภิกฺขุณิสฺงฺฆेปี เอเสว
นโย ฯ

โคตฺตฺรภูโนติ โคตฺตมตฺตกเมว อนุภวฺมานา นามมตฺต-
สมณฺาติ อตฺถิ โย กาสาวกณฺจชาติ กาสาวกณฺจนามกา ฯ เต
กิริ เอกํ กาสาวกณฺจํ หตฺถे วา คีวาย วา พนฺธิตฺวา

*เล่มที่ ๕ วิภังควกคความณณา หน้า ๘๖๒

วิจริตฺตสนฺติฯ ฆรทวาริ ปน เตลฺลํ ปุตุตฺตกริยาภสฺสวณฺชชาทิ-
 กมฺมานิ จ ปากตฺติกาเนว ภวิสฺสสนฺติฯ เตสฺส ทุสฺสึเลสฺส สงฺฆํ
 อุทฺทิสฺส ทานํ ทสฺสสนฺตฺติ เอตฺถ ทุสฺสึตฺตสงฺฆมนฺติ น วุตฺตํ
 สงฺโฆ หิ ทุสฺสึโล นาม นตฺติฯ ทุสฺสึลา นาม ปน อุปาสกา
 เตสฺส ทุสฺสึเลสฺส สงฺฆํ อุทฺทิสฺส เทมาติ ทานํ ทสฺสสนฺติฯ
 อิติ ภควตา พุทฺธปฺปมฺุเข สงฺฆเ ทินฺนทกฺขิณาปี คฺคณสงฺขาย
 อสงฺเขยฺยยาติ วุตฺตาฯ กาสาวกณฺจสงฺฆเ ทินฺนทกฺขิณาปี
 คฺคณสงฺขายเว อสงฺเขยฺยยาติ วุตฺตาฯ สงฺฆคตา ทกฺขิณา หิ
 สงฺฆเ จิตฺตีการิ กาคฺคํ สกฺโกนตฺตสฺส โหติฯ สงฺฆเ ปน
 จิตฺตีกาโร ทกฺกโร โหติฯ

โย หิ สงฺฆคตํ ทกฺขิณํ ทสฺสามิติ เทยฺยธมฺมํ ปฏฺิยาเทตฺวา
 วิหาริ คนฺตฺวา ภนฺเต สงฺฆํ อุทฺทิสฺส เอกํ เถริ เทถาติ
 วทฺติฯ อถ สงฺฆโต สามเณริ ลภิตฺวา สามเณโร เม
 ลทฺุโรติ อณฺณถคฺคํ อापชฺชติฯ ตสฺส ทกฺขิณา สงฺฆคตา
 น โหติฯ มหาเถริ ลภิตฺวา มหาเถโร เม ลทฺุโรติ โสมนสฺสํ
 อุปฺปาเทนฺตสฺสาปี น โหติเยวฯ โย ปน สามเณริ วา
 อุปสมฺปนฺนํ วา ทหริ วา เถริ วา พาลํ วา ปณฺจทิตํ
 วา ยงฺกิญฺจิ สงฺฆโต ลภิตฺวา นิพฺพेमตฺติโก หุตฺวา สงฺฆสฺส
 เทมีติ สงฺฆเ จิตฺตีการิ กาคฺคํ สกฺโกติฯ ตสฺส ทกฺขิณา
 สงฺฆคตา นาม โหติฯ ปฺรสมฺมทฺทวาสิโน กิร เหวํ กโรนฺติฯ

*เล่มที่ ๕ ทกขินาวิภงคสุตตวณณา หน้า ๘๖๑

ตตถ หิ เอโก วิหารสามิ กุญฺมพิโก สงฺฆคตฺ ทกขินฺ
ทสฺสามิติ สงฺฆโต อุทฺทิสิตฺวา เอกํ ภิกฺขุํ เทธาติ ยาจิ ฯ
โส เอกํ ทสฺสึลภิกฺขุํ ลภิตฺวา นิสินฺนญฺจानํ โอปฺปญฺชาเปตฺวา
อาสนํ ปญฺญาเปตฺวา อุปริ วิตานํ พนฺธิตฺวา คนฺธฐปฺปฺเปหิ
ปฺปฺชิตฺวา ปาท ໂหฺวิตฺวา เตเลน มกฺขิตฺวา พุทฺธสฺส นิปฺจการิ
กโรนฺโต วย สงฺฆเม จิตฺตีกาเรน เทยฺยธมฺมํ อทาสิ ฯ โส
ภิกฺขุ ปจฺจมาภตฺตํ วิหารชกฺคนตฺถาย กุทาลกํ เทธาติ ฆรทฺวาริ
อาคโต ฯ อุปาสโก นิสินฺโนว กุทาลํ ปาทน ฆิปิตฺวา คณฺหาติ
อทาสิ ฯ ตเมนนํ มนฺุสฺสา อาหํสุ ตมฺเหหิ ปาโตว เอตฺสฺส
กตสฺสกาโร วตฺตํ น สกฺกา ฯ อิทานิ อุปจารมตฺตกมฺปิ นตฺถิ
กึ นามตฺนฺติ ฯ อุปาสโก สงฺฆสฺส โส อຍฺยา จิตฺตีกาโร
น เอตฺสฺสาติ อาห ฯ กาสาวกณฺจสงฺฆสฺส ทินฺนทกขินฺ ปน
โก โสเชตฺติติ ฯ สารีปฺตฺตโมคฺคฺลลานาทโย อสีติมหาเถรา
โสเชนฺตฺติติ ฯ อปีจ เถรา จิรปริณีพฺพุตา ฯ เถเร อาทิ กตฺวา
ยาวชฺช ธรรมานา ฆินฺนสฺวา โสเชนฺตฺติเยว ฯ

น เควววาหํ อานนฺท เกนจิ ปริยาเยน สงฺฆคตฺถาย
ทกขินายาติ เอตถ อตฺถิ พุทฺธปฺปมฺุโข สงฺโฆ ฯ อตฺถิ เอตฺรหิ
สงฺโฆ ฯ อตฺถิ อนาคเต กาสาวกณฺจสงฺโฆ ฯ พุทฺธปฺปมฺุขสงฺโฆ
เอตฺรหิ สงฺฆเนน สทฺธิ น อุปเนตฺพุโป ฯ เอตฺรหิ สงฺโฆ อนาคเต
กาสาวกณฺจสงฺฆเนน สทฺธิ น อุปเนตฺพุโป ฯ เตน เตเนว สมเยน

*เล่มที่ ๕ วิกงควกควณณา หน้า ๘๖๔

กเถตพพิ ๑ สงฆโต อุททิสิตวา คหิตสมณปุถุชชโน หิ ปาฏิ-
ปุคฺคฺลิกโก โสตาปนโน ๑ สงฺโฆ จิตฺตีการิ กาคฺคฺ สกฺโกนฺตสฺส
ปุถุชชนสมณเ ทินฺนํ มหปฺผลตริ ๑ อุททิสิตวา คหิต
โสตฺยาปนโน ปาฏิปุคฺคฺลิกโก สกทาคามีตืออาทิสฺสปี เอเสว นโย ๑
สงฺฆเ จิตฺตีการิ กาคฺคฺ สกฺโกนฺตสฺส หิ จีณาสเว ทินฺนทานโต
อุททิสิตวา คหิต ทุสฺสีเลปี ทินฺนํ มหปฺผลตรเมว ๑ ยํ ปน
วุตฺตํ สีลวโต โข มหาราช ทินฺนํ มหปฺผลํ ๑ โน ตถา
ทุสฺสีเลติ ๑ ตํ อิมํ นยํ ปหาย จตฺสฺโส โข อิมานนุท
ทกฺขิมาวิสฺสุทฺธิโยติ อิมสฺมี จคฺคเก ทฏฺฐพพิ ๑

ทายกโต วิสฺสุชฺฉตฺติติ มหปฺผลภาเวน วิสฺสุชฺฉตฺติ ๑ มหปฺผลา
โหตฺติติ อตฺถโต ๑ กลฺยาณชฺมโมติ สฺวจิณฺมโม น ปาปชฺมโมติ ตามก-
ชฺมโม (๑) ๑ ทายกโต วิสฺสุชฺฉตฺติติ เจตฺถ เวสฺสนฺตรมหาราช
กเถตพพิ ๑ โส หิ ชุชกพฺรหฺมณฺสฺส ทารเก ทควา ปจฺวี
กมฺเปสิ ๑

ปฏฺฐิกฺคาหโต วิสฺสุชฺฉตฺติติ เอตฺถ กลฺยาณินทิมฺขทวารวาสี
เกวฏฺฏโก กเถตพพิ ๑ โส กิริ ทิมฺโสมนฺตเถรฺสฺส ติกฺขตฺตํ
ปิณฺฑปาตํ ทควา มรณฺมณฺเจ นิปนฺโน อยฺยสฺส มํ
ทิมฺโสมนฺตเถรฺสฺส ทินฺนปิณฺฑปาโต อุทฺธรตฺติติ อห ๑

เนว ทายกโตติ เอตฺถ วฑฺฒมานวาสี ลุทฺทโก

*เล่มที่ ๕ ทกขินาวิภงคสุตตวณณา หน้า ๘๖๕

กเถตพโพ ๗ โส กิร เปตทกขินั เทนุโต เอกสุส ทุสสีลสุเสว
ตโย วาเร อทาสี ๗ ตติยวาเร อมนุสโส ทุสสีโล ม
วิลุมปตีติ วิรวี ๗ เอกสุส สีลวณุตสุส ภิกขุโน ทตฺวา
ปาปีตกาเลเขวสุส ปาปฺณิ ๗

ทายกโต เจว วิสุขมตีติ เอตุถ อสทิสทานัน กเถตพพิ ๗
สา ทกขินา ทายกโต วิสุขมตีติ เอตุถ ยถา นาม
เณโก กสฺสโก อสาดมปิ เขตฺตํ ลภิตฺวา สมเย กสิตฺวา ปัสสุ
อปเนตฺวา สารพีชานี ปติฏฺฐเปตฺวา รตฺตินฺทิวํ อารกฺเขตฺวา
ปมาทํ อนาปชฺชนฺโต อณฺณสุส สารเขตฺตโต อธิกตฺร ฐณฺณํ
ลภติ ๗ เหวํ สีลวา ทุสสีลสุส ทตฺวาปี ผลํ มหนตฺ อธิกจฺฉตีติ
อิมินา อุปาเยน สพฺพปเทสุ ทานวิสุขมณัน เวทิตพพิ ๗

วितฺราโค วิตฺราเคสุติ เอตุถ วิตฺราโค นาม อนาคามี
อรหา ปน เอกนฺตวิตฺราโคว ๗ ตสฺมา อรหตา อรหโต ทินฺนํ
ทานเมว อกฺคํ ๗ กสฺมา ๗ ภวาลยสุส ภวปตฺถนาย อภาวโต ๗
นนฺ จีณาสโว ทานผลํ น สทฺทหตีติ ๗ ทานผลํ สทฺทหนฺตา
จีณาสวสทิสาน โหนติ ๗ จีณาสเวณ กตกมฺมํ ปน
นิจฺจนฺทราคตฺตา กุสลํ วา อกุสลํ วา น โหติ ๗ กิริยญฺจानเ
ติฏฺฐติ ๗ เตเนวสุส ทานัน อกฺคํ โหตีติ วทฺนติ ๗

กึ ปน สมมาสมพฺพุทฺเธน สาริปฺุตตฺเตรสฺส ทินฺนํ มหปฺผลํ
อุทาหุ สาริปฺุตตฺเตเรณ สมมาสมพฺพุทฺธสุส ทินฺนนฺติ ๗ สมมา-

*เล่มที่ ๘ วิงควคควณณา หน้า ๘๖๖

สมพุทฺเฐน สารีปุตฺตเถรสุสฺส ทินฺนํ มหปฺพลนฺติ วทนฺติ ฯ
สมฺมาสมพุทฺธํ หิ จเปตฺวา อญฺโฆ ทานสุสฺส วิปำกํ
ชานิตฺถํ สมตฺถโถ นาม นตฺถิ ฯ ทานํ หิ จตฺถุหิ สมฺปทาหิ
กาตฺถํ สกฺโกนฺตสุสฺส ตสฺมีเยว อตฺตภาเว วิปำกํ เทติ ฯ
ตตฺริมา สมฺปทา เทยฺยชมฺมสุสฺส ชมฺเมน สเมน ปรี อปีเพตฺวา
อุปฺปนฺนตา ฯ ปุพฺพเจตนาทิวเสน เจตนาเยว มหตฺตตา ฯ ชีณาสว-
ภาเวน คุณาติเรกตา ฯ ตํทิวสํ นิโรธโต วุจฺจิตฺภาเวน
วตฺถุสมฺปนฺนตาติ ฯ

ทกฺขิณาวิงฺควคฺควณณา นิฏฺฐิตา ฯ

ทฺวาทสมํ ฯ

จตฺตฺถวคฺควณณา นิฏฺฐิตา

สพายนวคฺควณณา

อนาถปิณฺฑิโกวาทสุตฺตวณณา

เอวมฺเม สุตฺตํ อนาถปิณฺฑิโกวาทสุตฺตํ ๑ ตตฺถ พาทุห-
คิลาโนติ อธิมตฺตคิลาโน มรณเสยฺยํ อุปลโต ๑ อามนฺเตสึติ
คหปติสฺส กิร ยาว ปาทาหึสุ ๑ ตาว ทิวเส สกึ
วา ทวิกฺขตฺตํ วา ติกฺขตฺตํ วา พุทฺธภูจฺจํ อชณฺทํ
อกาสิ ๑ ยตฺตํ จตฺส สตฺถ อุภูจฺจํ อโหสิ ๑ ตตฺตํเยว
มหาเถรานํ ๑ โส อชฺช คมนปาทสฺส ปจฺฉินฺนตฺตา อณฺุจฺจานเสยฺยํ
อุปลโต สาสนํ เปเสตฺกาโม อณฺุตรํ ปุริสํ อามนฺเตสิ ๑
เตนุสฺสงฺกมิตฺติ ภควนฺตํ อापฺุจฺฉิตฺวา สฺวริยตฺถงฺกมนเวลาย
อุสฺสงฺกมึ ๑

ปฏิกฺกมณฺฺติตฺติ โอสกฺกนฺฺตึ ๑ ตนฺุกา ภวณฺฺตึ ๑ อภิกฺกมณฺฺติตฺติ
อภิวทฺฒนฺฺตึ โอคฺุถรณฺฺตึ ๑ พลวติโย โหณฺฺตึ ๑

อภิกฺกโมสานํ ปณฺุณายติ โน ปฏิกฺกโมติ ยสฺมึ หิ สมเย
มารณฺฺตिका เวทนา อุปฺุชฺชติ ๑ อุปริวาเต ชลิตฺคฺคิ วิย
โหติ ๑ ยาว อุสฺมา น ปรียาทียติ ๑ ตาว มหตาปี อุปฺุกฺกเมน
น สกฺกา วุสฺเมตฺตํ ๑ อุสฺมาย ปน ปรียาทินฺุนาย วุสฺมตฺติ ๑

อถายสฺมา สาริปฺุโต จินฺุเตสิ อัย มหาเสฏฺุจิสฺส เวทนา
มารณฺฺตिका น สกฺกา ปฏฺุพาหิตฺุ อวเสสา กถา นฺิรตฺถกา

*เล่มที่ ๕ สพายตนวคฺควณณา หน้า ๘๖๘

ธมฺมกถมสฺส กถสฺสสามิตฺติ ฯ อถ นํ ตํ กถนุโต ตสฺมาติหาติ-
อาทิมหา ฯ ตตฺถ ตสฺมาติ ยสฺมา จกฺขุํ ตีหิ คาเหหิ
คณฺหุโต อุปฺปนํ มารณฺนตฺกัเวทนํ ปฏฺิพาหิตุํ สมตฺโต
นาม นตฺถิ ฯ ตสฺมา น จกฺขุํ อุปาทิสฺสามิตฺติ จกฺขุณฺติ
ตีหิ คาเหหิ น คณฺหิสฺสามิ น จ เม จกฺขุณิสฺสิตฺตฺนฺติ (๑)
วิญฺญาณฺจปิ เม จกฺขุณิสฺสิตฺตํ น ภวิสฺสตี น รูปนฺติ เหฏฺฐา
อายตฺนรูปํ กถิตํ ฯ อิมสฺมี จานเ สพฺพมฺปิ กามภวรูปํ กถนุโต
เอวมาห ฯ

น อธิโลกนฺติ วสนฺภูจจัน วา ฆาสจฺฆาทนํ วา
น อุปาทิสฺสามิตฺติ อตฺโต ฯ อิทํ หิ ปจฺจเยสฺ อปฺริตฺสสนตฺถํ
กถิตํ น ปฺรโลกนฺติ เอตฺถ ปน มนุสฺสโลกํ จเปตฺวา เสโส
ปฺรโลกา นาม ฯ อิทํ อสฺสกเทวโลกे นินฺพพตฺติตฺตฺวา อสฺสกภูจจान
ภวิสฺสามิ ฯ อิทํ นาม ขาทิสฺสามิ ภูจฺชิสฺสามิ นินฺวาเสสฺสามิ
ปารุปีสฺสามิตฺติ เอวรูปาย ปฺริตฺสสนาย ปหานตฺถํ วุคฺตํ ฯ ตมฺปิ
น อุปาทิสฺสามิ น จ เม ตนฺนินฺสฺสิตฺตํ วิญฺญาณํ ภวิสฺสตีติ
เอวํ ตีหิ คาเหหิ ปฺริโมเจตฺวา เถโร เทสนํ อรหตฺตนิฏฺเฐน
นิฏฺเฐเปสิ ฯ

โอสฺยีสฺตี อตฺตโน สมฺปตฺตี ทิสฺวา อารมฺมณฺสฺ พชฺฉสิ
อลฺลีสฺตี ฯ อิติ อายสฺมา อานนฺโท อยมฺปิ นาม คหปติ เอวํ
๑ ม. จกฺขุณิสฺสิตฺตํ วิญฺญาณนฺติ ฯ

*เล่มที่ ๕ อนาคตปิณฑโกวาทสุตตวณณา หน้า ๘๖๕

สทฐาสมปโน มรณภย ภายติ อญโธ โก น ภายิสฺสตีติ
มณฺณมาโน ตสฺส คาพฺหิ กตฺวา โอวาทำ เทนฺโต เอวมาห ๑
น จ เม เอวรूपิ ฌมฺมิกถา สุตปฺพุพาทิ อัย อุปาสโก สตุถุ
สนฺตีกาปิ เม เอวรूपิ ฌมฺมิกถา น สุตปฺพุพาทิ วทติ ๑ ก็
สตุถา เอวรूपิ สุขุมํ ฌมฺมิกถํ น กเถตีติ ๑ โน น
กเถติ ๑ เอวํ ปน ฌ อชฺฌตฺตีกานิ อายตฺนानิ ฌ พาหิรานิ
ฌ วิญฺญาณกาเย ฌ ผสฺสกาเย ฌ เวทฺนากาเย ฌ ชาติโย
ปญฺจกฺขนฺเช จตฺตาริ อรุเป อิชฺโลกปรโลกํ ทสฺเสตฺวา
ทิฏฺฐสฺสตฺมตฺตวิญฺญาตฺวเสน อรหตฺเต ปกฺขิปีตฺวา กถิตกถา เอเตน
น สุตปฺพุพาทิ ๑ ตสฺมา เอวํ วทติ ๑

อปีจายิ อุปาสโก ทานาฌิมฺมุตฺโต พุทฺธานํ สนฺตีกํ ฌจฺจนฺโต
ตฺจฺจนฺตฺโต น กตฺปฺพุโพ ๑ ปุเรกตฺตํ ฌจฺจนฺโต ยาคฺขชฺชกาทีนํ
คาหาเปตฺวา ฌจฺจติ ๑ ปจฺจนาภตฺตํ สปฺปิมฺรฺฐาณิตาทีนํ ๑ ตสฺมี อสตี
วาลีกํ คาหาเปตฺวา ฌนฺชฺกุฎฺติปริเวณฺเ ออฺกิราเปตี ๑ ทานํ ทตฺวา
สีลํ รกฺขิตฺวา เภหํ คโต ๑ โพธิสฺสตฺตคฺติโก กิเรส อุปาสโก
ตสฺมา ภควา จตฺวีสตี สํวจฺจฺจฺรานิ อุปาสกสฺส เภญฺยุเยน
ทานกถเมว กเถสิ อุปาสก อิทํ ทานํ นาม โพธิสฺสตฺตานํ
คตฺมคฺโค ๑ มยฺหฺมฺปิ คตฺมคฺโค ๑ มยา สตฺสทสฺสกปฺปาธิกานิ จตฺตาริ
อสงฺเขยฺยุยานิ ทานํ ทินฺนํ ๑ ตฺวํ เม คตฺมคฺคเมว อนุจฺจฺจฺตีติ ๑
ฌมฺมเสนาปตีอาทโย มหาสวากาปิ อตฺตโน อตฺตโน สนฺตีกํ อากตฺกาเล

*เล่มที่ ๕ อนาคตปิณฑโกวาทสุตตวณณา หน้า ๘๗๑

มคฺคเจตนา ฯ วิชฺชาติ มคฺคปณฺณา ฯ ฐมฺมาติ สมาริปกฺขิกา
ฐมฺมา ฯ สีลํ ชีวิตมุตฺตมฺนฺติ สีเล ปตฺติภูจิตฺตสฺส ชีวิตํ อุตฺตมฺนฺติ
ทสฺเสติ ฯ อถ วา วิชฺชาติ ทิฏฺฐิสงฺกปฺโป ฯ ฐมฺโมติ วายามสตี-
สมารโย ฯ สีลนฺติ วาจามมฺนฺตาชีวา ฯ ชีวิตมุตฺตมฺนฺติ เอตสฺมี
สีเล ปตฺติภูจิตฺตสฺส ชีวิตํ นาม อุตฺตมํ ฯ เอเตน มจฺจา สุชฺฉนฺตีติ
เอเตน อฏฺฐงฺกิเกน มกฺเคน สตฺตา วิสุชฺฉนฺติ ฯ

ตสฺมาติ ยสฺมา มกฺเคน สุชฺฉนฺติ น โคตฺตชนฺเห
ตสฺมา ฯ โยนิโส วิจเเน ฐมฺมฺนฺติ อฺปาเยน สมาริปกฺขियฐมฺมํ
วิจเเนยฺย ฯ เอวํ ตตฺถ วิสุชฺฉตีติ เอวํ ตสฺมี อริยมกฺเค
วิสุชฺฉตี ฯ อถ วา โยนิโส วิจเเน ฐมฺมฺนฺติ อฺปาเยน
ปญฺจกฺขนฺธฐมฺมํ วิจเเนยฺย ฯ เอวํ ตตฺถ วิสุชฺฉตีติ เอวํ เตสุ
จตฺตฺสฺส สจฺเจสุ วิสุชฺฉตี ฯ

อิทานิ สารีปฺตฺตตฺเถรสฺส วณฺณํ กเถนฺโต สารีปฺตฺโตวาทิ-
อาทิมหา ฯ ตตฺถ สารีปฺตฺโตวาทิ อวธารณวณฺณํ ฯ เอเตหิ
ปณฺณาทิหิ สารีปฺตฺโตว เสยฺโยติ วทตี ฯ อฺปสเมนาติ กิเลส-
อฺปสเมน ฯ ปารงฺกโตติ นิพฺพานํ กโต ฯ โย โภจิ นิพฺพานํ
ปตฺโต ภิกฺขุ ฯ โส เอตาवปรโม สียา น เถเรน อุตฺตริตโร
นาม อตฺถีติ วทตี ฯ เสลฺลี สพฺพตฺถ อุตฺตานเมวาทิ ฯ

อนาคตปิณฑโกวาทสุตตวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

ปจฺมํ ฯ

ฉนุโนวาทสูตตวณณนา

เอวมเม สุตนุติ ฉนุโนวาทสูตตํ ๑ ตตถ ฉนุโนติ เอวโนามโก
เถโร น อภินิกขมน์ นิกขนุตตเถโร ๑ ปฏิสถลลานาติ ผลสมา-
ปตติโต ๑ คิลานปฏิจกาติ คิลานุปฏิจจัน นาม พุทธปัสสิตี
พุทธวณณิตี ตสฺมา เอวมาห ๑ สุตถนุติ ชีวิทหารกสตุถ
นาม ๑ นาวงขามิติ น อิจฺฉามิ ๑

อนุปวชชนุติ อนุปปตติกํ อปปฏิสนุธิกํ ๑ เอตํ มนฺนติ-
อาทีนึ ตณฺหามาณทิจฺฉิกาหวเสน วุตตานิ นิโรธํ ทิสฺวาติ
ขยวํ ฌตฺวา ๑ เนตํ มม เนโสหฺมสมฺมิ น เม โส อตฺตาติ
สมนุสฺสสามิติ อนิจฺจํ ทุกขํ อนตฺตาติ สมนุสฺสสามิ ๑

ตสฺมาติ ยสฺมา มารณฺนุติกเวทน์ อธิวาเสตุ อสกโกนุโต
สตุถํ ออาหารามิติ วาทิ ๑ ตสฺมา ๑ ปุณฺชชนุ โยสฺมา ๑ เตน อิทมปี
มนสิกรโหตี ทิเปตี ๑ นิจฺจกปฺปนุติ นิจฺจกาลํ นิสฺสิตสฺสาติ
ตณฺหาทิจฺฉิหิ นิสฺสิตสฺส ๑ จลิตนุติ วิปฺสนุทิตํ โหติ ๑ ปสฺสทฺฐิติ
กายจิตฺตปสฺสทฺฐิ ๑ กิลสฺปสฺสทฺฐิ นาม โหตีติ อตฺถโถ ๑ นตีติ
ตณฺหานติ นติยา อสตีติ ภาวตฺถาย อาลยนิกนุติปริยฺญจฺจเน
อสติ ๑ อาคตฺคตติ น โหตีติ ปฏิสนุธิวเสน อาคติ นาม
น โหติ ๑ จุติวเสน คมน์ นาม น โหติ ๑ จุตฺตปฺปาโตติ จวนวเสน จุตติ
อุปฺปชชนวเสน อุปฺปาโต ๑ เนวิธ น หุริ น อุภยมนฺตเรนาติ
เนวิธโลเก น ปรโลเก น อุภยตฺถ โหติ ๑ เอเสวนุโต

*เล่มที่ ๕ ฉนวนโนวาทสุตตวณณนา หน้า ๘๗๓

ทุกขสุสาติ วฏฺฐทุกขกิลสทุกขสุส อยเมว อนฺโต อัย ปจฺเจโท
ปรีวฏฺฐภาโว (๑) โหติ ฯ อยเมว หิ เอตถ อตุโถ ฯ ยะ ปน
น อุกฺขมฺนตฺเรนาติ วจันํ คเหตุวา อนฺตรากวํ อิจฺฉนฺติ
เตสํ อุตฺตรํ เหฏฺฐา วุตฺตเมว ฯ

สตถํ อหเรสฺสตี ธีวิตหารกสตถํ อหริ ฯ กณฺฐนาพี
ฉินฺนิตี ฯ อถสุส ตสฺมี ขณฺเณ มรณภยํ โอกฺกมิตี ฯ คตฺตินิมิตฺตํ
อุปฏฺฐาสี ฯ โส อตฺตโน ปุณฺธุชฺชนภาวํ ญตฺวา สํวิคฺโค วิปฺสฺสนํ
ปฏฺฐเปตฺวา สงฺขาระ ปรีคฺคณฺหนฺโต อรหตฺตํ ปตฺวา สมสฺสึ
หุตฺวา ปรีนึพฺพายี ฯ สมฺมุขายะว อนฺุปวชฺชตา พฺยาทตฺติ กิณฺจาปี
อิทํ เถรสฺส ปุณฺธุชฺชนกาเล พฺยากรณํ โหติ ฯ เอเตน ปน
พฺยากรณเณ อนนฺตฺรายนฺสุส ปรีนึพฺพานํ อโหสิ ฯ ตสฺมา
ภควา ตเมว พฺยากรณํ คเหตุวา กเถสิ ฯ อุปวชฺชกฺุลาณิตี
อุปสงฺกมิตพฺกฺุลาณิ ฯ อิมินา เถโร ภนฺเต เอวํ อุปฏฺฐาเกสุ
จ อุปฏฺฐายิกาสุ จ วิชฺชมานาสุ โส ภิกฺขุ ตฺมฺหากํ สาสเน
ปรีนึพฺพายิสฺสตีติ ปุณฺธุติ ฯ อถสุส ภควา กุเลสุ สํสคฺคาภาวํ
ทีเปนฺโต โหนฺติ เหเต สารีปฺตฺตตฺติอาทิมายะ อิมสฺมี กิร
จानะ เถรสฺส กุเลสุ อสํสคฺคาภาโว ปากโฏ อโหสิ ฯ เสสํ
สพฺพตฺถ อุตฺตานเมวตฺติ ฯ

ฉนวนโนวาทสุตตวณณนา นิฏฺฐิตา ฯ

ทฺติยํ ฯ

ปฺณโณวาทสฺตฺตวณฺณนา

เอวมเม สฺตฺตฺติ ปฺณโณวาทสฺตฺตํ ๑ ตตฺถ ปฺฐิสฺสฺถานาติ
 เอกีภาวา ๑ ตลฺลเจติ ตํ จกฺขุญฺเจว รฺูปลฺยจ นนฺทิสฺสมุทฺยา
 ทฺกฺขสมุทโยติ นนฺทียา ตลฺลหฺาย สโมชานน ปฺลยจกฺขนฺธ-
 ทฺกฺขสฺส สโมชานํ โหติ ๑ อิติ ฉสฺ ทฺวารสฺส ทฺกฺขํ สฺมฺทโยติ
 ทฺวินฺนํ สจฺจจันํ วเสน วฏฺฐํ มตฺถกํ ปาเปตฺวา ทสฺเสสิ ๑
 ทฺุติยนเย นิโรโธ มกฺโขติ ทฺวินฺนํ สจฺจจันํ วเสน วิวฏฺฐํ มตฺถกํ
 ปาเปตฺวา ทสฺเสสิ ๑ อิมินา จ ตฺวํ ปฺณณฺาติ ปาฏฺิเยกโกว
 อนฺุสนฺธิ ๑ เอวํ ตาว วฏฺฐวิวฏฺฐวเสน เทสนํ อรหตฺเต
 ปกฺขิปิตฺวา อิทานิ ปฺณณฺตฺเถรํ สตฺตสฺส จานสฺส สีหนาทํ
 นทาเปตฺุ อิมินา จ ตฺวณฺุติอาทิมาย ๑

จณฺฺาติ ทฺุจฺจา กิพฺพิสา ๑ ผรฺุสาติ กกฺขพา ๑ อกโก-
 สิสฺสฺสนฺตีติ ทสฺหิ อกโกสวตฺถุหิ อกโกสิสฺสฺสนฺติ ๑ ปฺริภาสิสฺสฺสนฺตีติ
 ก็ สมนฺ โนนํ ตฺวํ ๑ อิทลฺยจ อิทลฺยจ เต กริสฺสฺสามาติ
 ตชฺเชสฺสนฺติ ๑ เอวมเมตฺถาติ เอวํ มยฺหํ เอตฺถ ภวิสฺสฺติ ๑

ทณฺฺเฑนาติ จคฺคหตฺถเณ ทณฺฺเฑน วา ฆฏฺฐิกมฺกฺคเรณ
 วา ๑ สตฺถเณนาติ เอกโตชาราทินา ๑ สตฺถหารกํ ปฺริเยสนฺตีติ
 ชีวิทหารกํ สตฺถํ ปฺริเยสนฺติ ๑ อิทํ เถโร ตตฺติยปาราชิกวตฺถุสฺมี
 อสฺุภกํ สุตฺวา อตฺตภาเวน ชิกฺขจฺจนฺตานิ ภิกฺขุณฺํ สตฺถ-
 หารกปฺริเยสนํ สนฺชทายาห ๑ ทมฺุปสเมนาติ เอตฺถ ทโมติ

*เล่มที่ ๕ ปุณโณวาทสุตตวณณา หน้า ๘๗๕

อินุทริยสัวราทีนั เอตัง นามังฯ สจฺเจน ทนุโตะ ทมสา อุเปโตะ
เวทนุคฺค วุสิตปุรหุมจริโยติ (๑) เอตถ หิ อินุทริยสัวโร ทโมติ
วุคฺคโตฯ ยถิ สจฺจา ทมา จาคาฯ ขนุคฺคา กิโยโยธ วิชชตีติ (๒)
เอตถ ปญฺญา ทโมติ วุคฺคาฯ ทาเนน ทเมน สัยเมน
สจฺจวชฺเชนาติ (๓) เอตถ อุโปสถกมมัม ทโมติ วุคฺคตังฯ อิมสุมิ ปน
สุคฺคเต ขนุติ ทโมติ เวทิตพฺพาฯ อุโปสโมติ ตสฺเสว เวจฺจนังฯ

อถ โข อายสฺมา ปุณฺโณติ โโก ปเนส ปุณฺโณฯ กสฺมา
ปเนคฺค คนุคฺคาโม อโหสีติฯ สุนาปรนุคฺวาติโก เอว เอโสฯ
สาวคฺคิยัม ปน อสปฺปายวิหารี สลลกฺเขคฺวา ตตถ คนุคฺคาโม
อโหสีฯ

ตตฺรารัยั อนุปฺพุพิคฺคา สุนาปรนุคฺตรภูเจ กิร เอกสุมิ
วณฺชิชกคามเอ เอเต เทว ภาตโรฯ เตสุ กทาจิ เชฏฺโง ปญฺจ
สภฺภูสทานิ คเหตุวา ขนปทัง คนุคฺวา ภูณํ อหารติฯ กทาจิ
กนิฏฺโงฯ อิมสุมิ ปน สมเย กนิฏฺจัม ฆเร จเปคฺวา เชฏฺจภาติโก
ปญฺจ สภฺภูสทานิ คเหตุวา ขนปทจาริกัม จรณุโตะ อนุปฺพุเพน
สาวคฺคิ ปคฺวา เขตวนสฺส นาคิฑูเร สภฺภูสคฺคัม นิวาเสคฺวา
ภุคฺคตปาตฺราโส ปรีชนปรีวุโตะ ผาสุภฺภูจฺจาเน นิสีทิฯ

- เดณ จ สมเยน สาวคฺคิवासินอ ภุคฺคตปาตฺราสา
๑ ตี.ส. ๑๕/๖๖๐/๒๔๖ ๑ พุ.สุ. ๒๕/๓๕๕/๔๑๕ ๑
๒ ตี.ส. ๑๕/๘๔๕/๓๑๖ ๑ พุ.สุ. ๒๕/๓๑๑/๓๖๑ ๑
๓ ที.ส. ๕/๕๔/๖๘ ๑ ม.ม. ๑๓/๒๕๓/๒๕๓ ๑

*เล่มที่ ๕ สพายตนวคฺควณณา หน้า ๘๗๖

อุโปสถงฺคานี อธิฏฺฐาย สุตฺตฺตฺตราสงฺคา คนฺธปฺปฬาทิหตฺถา
เยน พุทฺโธ เยน ฌมฺโม เยน สงฺโฆฯ ตนฺนินฺนา ตปฺโปณา
ตปฺปฬาราทา หุตฺวา ทกฺขินทฺวารเณ นิกฺขมิตฺวา เซตวานิ
กจฺจนฺตฺติฯ โส เต ทิสฺวา กหํ อิมํ กจฺจนฺตฺติติ เอกํ
มนุสฺสํ ปุจฺฉิฯ กิํ ตํ อัยย น ชานาสิฯ โลกํ พุทฺธชมฺม-
สงฺฆรตฺนานิ นาม อุปฺปนฺนานิฯ อิจฺเจส มหาชโน สตฺถ
สนฺติเก ฌมฺมกถํ โสตุํ กจฺจนฺตฺติฯ ตสฺส พุทฺโธติ วจฺนํ
ฉวิจฺจมาทีนํ ฉินฺนิตฺวา อฏฺฐจิมิณฺชํ อาหจฺจ อฏฺฐาสิฯ อถ
อตุตฺตโน ปริชนปฺริวฺโต ตาย ปฺริสาย สทฺธี วิหาริ คนฺตฺวา
สตฺถ มชฺชรสฺสเรณ ฌมฺมํ เทเสณตฺสส ปฺริสปฺริยนฺเต จิโต ฌมฺมํ
สุตฺวา ปพฺพชฺชาย จิตฺตํ อุปฺปาเทสิฯ อถ ตถาคเตน กาลํ
วิทิตฺวา ปฺริสาย อญฺโฆชิตาย สตฺถาริ อุปฺสงฺกมิตฺวา วนฺทิตฺวา
สุวตฺตนาถ นิมนฺเตตฺวา ทุตฺติยทิวเส มณฺฑปํ กาทเรตฺวา อาสนานิ
ปญฺจเปตฺวา พุทฺธปฺปมุขสฺส สงฺฆสฺส มหาทานํ ทตฺวา ภูตฺต-
กิจฺจาวसानํ ภควา อนฺนโมทนํ กตฺวา ปกฺกามิ ภูตฺตปาทฺราโส
อุโปสถงฺคานี อธิฏฺฐาย ภูณฺฑาทาคาริกํ ปกฺโกสาเปตฺวา เอตฺตํ
ชนํ วิสฺสชฺชิตํ สพฺพิ อัจฺฉิตฺวา อิมํ สาปเตยฺยํ มยฺหิ
กนิฏฺฐสฺส เทหิติ สพฺพิ นียยาเตตฺวา สตฺถ สนฺติเก ปพฺพชิตฺวา
กมฺมฏฺฐานปฺรายโน อโหสิฯ

อถสฺส กมฺมฏฺฐานํ มนฺสิกโรนฺตสฺส กมฺมฏฺฐานํ น

*เล่มที่ ๕ ปุณฺโณวาทสตุตตวณฺณา หน้า ๘๘๗

อุปภูจาทิ ฯ ตโต จินฺเตสิ อัย ชนปโท มยหิ อสปปาโย
ยณฺฺนนาหิ สตุถุ สนฺติเก กมฺมภูจานํ คเหตุวา สกฺภูจานเมว
คจฺเจยฺยนฺติ ฯ อถ ปุพฺพณฺหสมเย ปิณฺฑทาย จริตฺวา
สายนฺหสมเย ปฏิสถฺลانا วุฏฺฐหิตฺวา ภควนฺตํ อุปสงฺกมฺม
กมฺมภูจานํ กถาเปตฺวา สตุต สีนฺนาเท นทิตฺวา ปกุกามิ ฯ
เตน วุตฺตํ อถ โข อายสฺมา ปุณฺโณ ๗เป ๗ วิหฺรตีติ ฯ

กตฺถ ปนายิ วิหาสีติ ฯ จตุสฺ จานเส วิหาสิ ฯ
สุนาปรนฺตรภูจํ ตาว ปวิสิตฺวา อมฺพหภูจปพฺพเต (๑) นาม
ปวิสิตฺวา วาณิชาคมํ ปิณฺฑทาย ปาวีสิ ฯ อถ นํ กนิฏฺฐภาตา
สยฺชานิตฺวา ภิกขํ ทตฺวา ภนฺเต อณฺฺณตฺถ อคฺนฺตฺวา อิเชว
วสธาติ ปฏฺิณฺฺณํ กาทเรตฺวา ตตฺถเวว วสาเปสิ ฯ

ตโต สมฺพุทฺธิริวิหริ นาม อคฺมาสิ ฯ ตตฺถ อยกนฺต-
ปาสาณฺเหสิ ปริจฺฉินฺทิตฺวา กตจฺงฺกโม อตฺถิ ฯ ตํ โกจิ
จฺงฺกมิตฺถุ สมตฺถโถ นาม นตฺถิ ฯ ตตฺถ สมฺพุทฺธิวิจโย อากนฺตฺวา
อยกนฺตปาสาณฺเสสิ ปหริตฺวา มหาสทฺทํ กโรนฺติ ฯ เถโร
กมฺมภูจานํ มนสิกรโรนฺตานํ ฬาสฺวิหาโร โหตฺถติ สมฺพุทฺธิ
นิสฺสทฺทํ กตฺวา อธิฏฺฐาสิ ฯ

ตโต มาตฺถลคิริ นาม อคฺมาสิ ฯ ตตฺถ สกฺณสงฺโฆ
อุสฺสนฺโน ฯ รตฺถติจฺจ ทิวา จ สทฺโท เอกพฺพุทฺโธว อโหสิ ฯ
๑ ม. อชฺชหตฺถปพฺพเต ฯ

*เล่มที่ ๕ สพายตนวคฺควณณา หน้า ๘๘๘

เถโร อิทํ จานํ อผาสฺกนฺติ ตโต มกฺกการามวิหารํ นาม
คโต ๑ โส วาณิชคามสฺส นาติทฺฐโร นาจฺจาสนฺโน คมนาคมน-
สมฺปนฺโน วิวิตฺโต อปฺปสทฺโท ๑ เถโร อิทํ จานํ ผาสฺกนฺติ
ตตฺถ รตฺติภูจฺจานทิวาภูจฺจานจฺงกมฺนาทีนํ การตฺวา วสฺสํ
อุปฺคจฺฉิ ๑ เอวํ จตฺตุสฺส จานเนสฺส วิหาสี ๑

อเถกทิวาสํ ตสฺมีเยว อนฺโตวสฺเส ปญฺจ วาณิชกสฺตานํ
ปรสฺมทฺทํ กจฺฉามาติ นาวาย ภาณํ ปกฺกขีปฺปีสฺส นาวา
โรหนทิวเส เถรสฺส กนิฏฺฐภาตา เถโร โภเชตฺวา เถรสฺส
สนฺติเก ลิกฺขาปฺทานํ คเหตุวา วนฺทิตฺวา กจฺฉนฺโต ภาณเต
มหาสมฺทฺโท นาม อปฺปเมยฺโย อนกนฺตฺราโย อเมห
อวชฺเชยฺยาถาติ วตฺวา นาวํ อารุหิ นาวา อุตฺตมชฺเวน
กจฺฉมานา อณฺฺยตฺโร ทิปกํ ปาปฺฉิ ๑ มนฺุสฺสา ปาตฺราสํ
กริสฺสามาติ ทิปเก โอตินฺณา ๑ ตสฺมี ทิปเก (๑) อณฺฺยํ กิณฺฉิ
นตฺถิ ๑ จนฺทนนฺนเมว อโหสี ๑

อเถโก วาสิยา รุกฺขํ อาโกญฺเฐตฺวา โลहितจฺนฺทนนภาวํ
ณตฺวา อาห โภ มยํ ตาภตฺถาย ปรสฺมทฺทํ กจฺฉาม ๑ อโต
จ อุตฺตฺริ ตาโก นาม นตฺถิ ๑ จตฺรจฺงคฺคฺคฺมตฺตา ฆฏฺฐิกา
สตฺสหสฺสํ อคฺฉตฺติ ๑ หาเรตฺพพกฺยตฺตํ ภาณํ หาเรตฺวา จนฺทนนสฺส
ปฺุเรมาติ ๑ เต ตถา กรีสฺสุ ๑ จนฺทนนเน อธิวตฺถา อมนฺุสฺสา
๑ ม. ทีเป ๑

*เล่มที่ ๕ ปุณฺโณวาทสตุตตวณฺณา หน้า ๘๘๕

กุชฌิตฺวา อิมหิ อมฺหากํ จนฺทวนฺนํ นาสิตํ ฯ ฆาเตสฺสาม
เนติ จินฺเตตฺวา อิเชว ฆาติเตสฺ สพฺพิ วนํ เอกํ กุณฺเป ภาวิสฺสติ
สมฺพุทฺทมชฺเณ เนสํ นาวํ โอสีทาเปสฺสามาติ อาหํสุ ฯ อถ
เตสํ นาวํ อารุยฺห มฺหุคฺคํ คตฺกาเลเยว อุปฺปาทิกํ อฏฺฐเปตฺวา
สยมฺปิ เต อมนุสฺสา ภยานกานิ รุปานิ ทสฺสยีสฺสุ ฯ ธีตา
มนุสฺสา อตฺตโน อตฺตโน เทวตา นมสฺสนฺติ ฯ เณรสฺส กนิฏฺโจ
จุลฺลปุณฺณกฺกุณฺมพิโก มยฺหํ ภาตา อวสฺสโย โหคฺคฺติ เณรสฺส
นามํ สรมาโน อฏฺฐาติ ฯ

เถโรปิ กิร ตสฺมีเยว ขณฺเ อาวชฺชิตฺวา ตสํ พุยฺสนุปฺตตี
ตฺวา เวหาสํ อุปฺปิตฺวา อภิมุขํ อฏฺฐาติ ฯ อมนุสฺสา
เถโร ทิสฺวา อโยโย ปุณฺณตฺเถโร เอตฺติติ ปกฺกมฺมีสุ ฯ อุปฺปาทิกํ
สนฺนินิสฺสิทํ ฯ เถโร มา ภายถาติ เต อสฺสาเสตฺวา กหํ
คนฺตฺกามตฺถาติ ปุจฺฉิ ฯ ฆนฺเต อมฺหากํ สกฺกฺจฺจานเมว คจฺฉามาติ
อาหํสุ ฯ เถโร นาวํ ฆเล อกฺกมิตฺวา เอเตสํ อิจฺฉิตฺกฺจฺจํ
คจฺฉคฺคฺติ อธิฏฺฐาติ ฯ วาณิชา สกฺกฺจฺจํ คนฺตฺวา ตํ ปวฺตตี
ปฺตฺตทารสฺส อาโรเจตฺวา เอถ เถโร สรณํ คจฺฉามาติ
ปณฺจสตา อตฺตโน ปณฺจมาตฺตคามสเตหิ สทฺธิํ ตีสฺสุ สรณฺเส
ปติฏฺฐาย อุปาสกตฺตํ ปฏฺิเวเทสฺสุ ฯ ตโต นาวาย ฆณฺฑํ
โธตาเรตฺวา เณรสฺสเกกํ โกฏฺฐาสิ กตฺวา อโย ฆนฺเต ตฺมฺหากํ
โกฏฺฐาโสติ อาหํสุ ฯ เถโร มยฺหํ วิสฺสุ โกฏฺฐาสกฺกิจฺจํ นตฺถิ

*เล่มที่ ๕ สพายตนวนคฺควณณา หน้า ๘๘๐

สตถา ปน ตฺเมหหิ ทิฏฺฐปฺพุโพติ น ทิฏฺฐปฺพุโพ ฆนฺเตติ ฯ
เตน หิ อิมินา สตฺถ มณฺฑลมาพฺ ภิโรถ ฯ เอวํ สตฺถาริ
ปฺสุตฺติสฺสเถติ ฯ เต สาธุ ฆนฺเตติ เตน จ โภจฺจาสเนน อตฺตโน
จ โภจฺจาสเนหิ มณฺฑลมาพฺ กาคฺคฺ อารภีสุ ฯ

สตฺถาปี ภิร อารทฺษกาลโต ปญฺจาย ปรีโภคิ อกาสิ ฯ
อารกฺขมนุสฺสา รตฺตี โอบาสิ ทิสฺวา มหเสกฺขา เทวตา
อตฺถิติ สยณิ ภริสุ ฯ อุปาสกา มณฺฑลมาลยจ ภิกฺขุสงฺฆสฺส
จ เสนาสนานิ นิฏฺฐเปตฺวา ทานสมภาริ สชฺเชตฺวา กตฺติ
ฆนฺเต อเมหหิ อตฺตโน ภิจฺจํ ฯ สตฺถาริ ปกฺโกสเถติ เถรสฺส
อาโรเจสุ ฯ เถโร สายนฺหสมเย อิทฺธิยา สาวตฺถิ ปตฺวา
ฆนฺเต พาณิชาคมวาสินอ ตฺเมห ทฏฺฐกามา ฯ เตสํ อนุกมฺปิ
ภิโรเถติ ภิควนฺตํ ยาจิ ฯ ภิควา อธิวาเสสิ ฯ เถโร ภิควโต
อธิวาสนํ วิทิตฺวา สกฺกฺจานเมว ปจฺจาคโต ฯ

ภิควาปี อานนฺทตฺถเร อามนฺเตสิ อานนฺท เสว
สุนาปรนฺเต วาณิชาเม ปิณฺฑาย จริสฺสาม ฯ ตฺวํ เอกฺกน-
ปญฺจสฺตานํ ภิกฺขุณํ สลากํ เทหิติ ฯ เถโร สาธุ ฆนฺเตติ
ภิกฺขุสงฺฆสฺส อาโรเจตฺวา น ปิณฺฑาย จาริกา (๑)
ภิกฺขุ สลากํ คณฺหนฺตฺติ อาห ฯ ตํ ทิวสํ กุณฺฑชานตฺถโร
ปจฺมํ สลากํ อคฺคเหสิ ฯ วาณิชาคมวาสินอปี เสว ภิร สตฺถา
๑ ม. น ปิณฺฑจาริกา ฯ

*เล่มที่ ๕ ปุณโณวาทสตุตตวณณา หน้า ๘๘๑

อามิสฺสตีติ ความมชฺเฒ มณฺฑปํ กตฺวา ทานคฺคํ สชฺชยีสฺสุ ฯ
 ภควา ปาโถว สรীরปฏฺิษคฺคณํ กตฺวา คณฺฐกฺฎฺิ ปวีสิตฺวา
 ผลสฺมาปตฺตี อปฺเปตฺวา นิสีทฺิ ฯ สกฺกสฺส ปณฺฑมฺพลสฺสิตาสนํ
 อุนฺหมโหสิ ฯ โส ก็ อิทฺนฺติ อวชฺเชตฺวา สตฺถุ สฺนาปรนฺต-
 คมฺนํ ทิสฺวา วิสฺสุกมฺมํ (๑) อามนฺเตสิ ตาต อชฺช ภควา
 ติมตฺตานิ(๒) โยชนสฺตานิ ปิณฺฑาทาจาริ กริสฺสตี ฯ ปญฺจ กุฎฺฐา-
 คารสฺตานิ มาเปตฺวา เชตวนทฺวารโกฎฺฐกมตฺถเก คมฺนสชฺชานิ
 กตฺวา จเปหฺีติ ฯ โส ตถา อกาสิ ฯ ภควโต กุฎฺฐาคาริ
 จตฺมุขํ อโหสิ ฯ ทฺวินฺนํ อคฺคสวากานํ ทฺวิมุขานิ ฯ เสสานิ
 เอกมุขานิ ฯ สตฺถา คณฺฐกฺฎฺิโต นิกฺขมฺม ปฏฺิปาฎฺิยา จปีต-
 กุฎฺฐาคารสฺสุ วรกุฎฺฐาคาริ ปาวีสิ ฯ เทว อคฺคสวากे อาทิ
 กตฺวา เอกฺนปญฺจกิกฺขุสฺตานิปิ กุฎฺฐาคาริ คณฺฑวา นิสินฺนา อหฺลฺสุ ฯ
 เอกํ ตฺจจฺณกุฎฺฐาคาริ อโหสิ ฯ ปญฺจปี กุฎฺฐาคารสฺตานิ อากาเส
 อฺปฺปตีสิ ฯ

สตฺถา สจฺจพฺนฺธปพฺพตฺติ นาม ปตฺวา กุฎฺฐาคาริ อากาเส
 จเปสิ ฯ (๑) ตสฺมี ปพฺพเต สจฺจพฺนฺธโร นาม มิจฺฉาทิฎฺฐิจิตาปโส
 มหาชนํ มิจฺฉาทิฎฺฐี อุกฺคณฺหาเปนฺโตะ ลาภคฺคยสคฺคปฺปตฺโต หุตฺวา
 วสตี ฯ อพฺภนฺตเร จสฺส อนฺโตะจาฎฺิยิ ปทฺิโป วิย อรหฺตฺตสฺส
 อฺปฺนิสฺสโย ชลตี ฯ ตํ ทิสฺวา ฐมฺมสฺส กเถสฺสามิตี คณฺฑวา
 #๑ ม. วิสฺสุกมฺม ฯ ๒ ม. ตีสมตฺตานิ ฯ ๓ ส. ม. จเปตฺวา ฯ

*เล่มที่ ๕ สพายตนวนคคุณณา หน้า ๘๘๒

ธมมံ เทเสตีฯ ตาปโธ เทสนาปรโยसानเ อรหตุตฺ ปาปฺณิฯ
มคฺเคนวาสฺส อภิญญา อาคตาฯ เอหิกฺกุขุ หุตฺวา อิทฺธิมย-
ปตฺตจิวรรโธ กุฎฏาคาริ ปาวีสีฯ

ภควา กุฎฏาคารคเตหิ ปลฺลจกฺกุขุสเตหิ สทฺฐี วาณิขคามิ
คณฺตุวา กุฎฏาคารานิ อทิสฺสमानกานิ กตฺวา วาณิขคามิ
ปาวีสีฯ วาณิชา พุทฺธปฺปมฺขสฺส กิกฺกุขุสงฺฆสฺส มหาทานิ
ทตฺวา สตฺถาริ มกฺกลการามิ นยีสฺสุฯ สตฺถา มณฺฑลมาพิ
ปาวีสีฯ มหาชนโน ยาว สตฺถา ภตฺตทรรถิ ปฏฺธิปสฺสสมภเถ
ตาว ปาตฺราสี กตฺวา อุโปสถงฺคานิ สมากาย พหุ คณฺธ-
ลฺลจ ปุปฺพลฺลจ อาทาย ธมฺมสฺสวณฺตฺถาย อารามิ ปจฺจจากมาสีฯ
สตฺถา ธมฺมံ เทเสตีฯ มหาชนสฺส พนฺธนโมกฺโข ชาโตฯ
มหนฺตฺติ พุทฺธโกลาหฺลํ อโหสีฯ

สตฺถา มหาชนสฺส สงฺคหตุถิ กติปาหิ ตตฺถเว วลีฯ
อรุณิ ปน มหาคณฺธกฺกุขฺยิเยว อฏฺฐเปสีฯ ตตฺถ กติปาหิ
วสีตฺวา วาณิขคามเ ปิณฺฑทาย จริตฺวา ตฺวั อิเชว วสาหิตี
ปฺปฺณณตฺถเถริ นีวตฺเตตฺวา อนฺตเรณ นิมฺมทานที นาม อตฺถิ
ตสฺสา ตีริ อคมาสี นิมฺมทานาคราชา สตฺถุ ปจฺจुकฺคมนิ
กตฺวา นาคภวนิ ปเวเสตฺวา ติณฺณิ รตนานิ สกฺกาโร
อกาสิฯ สตฺถา ตสฺส ธมฺมံ กเถตฺวา นาคภวนา นิกฺขมิฯ
โธ มยฺหิ ภนฺเต ปรีจริตพฺพิ เทถาติ ยาจิฯ ภควา

*เล่มที่ ๕ ปุณโณวาทสุตตวณณา หน้า ๘๘๓

นิมมทานทีตีเร ปทเจตีย์ ทสเสสิ ฯ ตํ วิจีส อากตาสู ปิธียติ
คตาสู วิวริยติ (๔) มหาสกุการป্পตตํ อโหสิ ฯ สตุถา ตโต นิกขम्म
สจฺจนุชปพฺพตํ กนฺตุวา สจฺจนุชํ อหา ตยา มหาชโน
อปายมกุเ อิตาริโต ฯ ตวํ อิเชว วิสตุวา เอเตสํ ลทฺธี
วิสซชฺชาเปตุวา นิพฺพานมกุเ ปติฏฺฐาเปหิตี ฯ โสปี ปริจฺริตพฺพ
ยาจิ ฯ สตุถา ฆนปิฏฺฐิปาสาณ อลฺลมตฺติกปิณฺฑมฺหิ ลณฺณ
วีย ปทเจตีย์ ทสเสสิ ฯ ตโต เขตวนเมว กโต ฯ เอตมตฺถ
สนฺธาย เตเนวนฺตรวสฺเสนาตีอาทิ วุตฺตํ ฯ

ปริณีพฺพายีตี อนุปาทีเสสาย นิพฺพานชาตุยา ปริณีพฺพายี ฯ
มหาชโน เถรสฺส สตุต ทิวสานิ สรีรปฺปชํ กตุวา พหุณี
กนฺธกฏฺฐานิ สโมชานตุวา สรีริ ฌาเปตุวา ชาตุโย อาทาย
เจตีย์ อกาสิ ฯ สมฺพหุลา ภิกฺขุติ เถรสฺส อาพาหเน
จิตฺติภฺขุ ฯ เสสํ สพฺพตฺถ อุตฺตานเมวาตี ฯ

ปุณโณวาทสุตตวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

ตตียํ ฯ

นนทโกวาทสุตตวณฺณา

เอวมเม สุตฺตฺติ นนทโกวาทสุตฺตํ ๑ ตตฺถ เตน โข
ปน สมเยนาติ ภควา มหาปชาปติยา ยาจิโต ภิกฺขุณิสงฺฆํ
อุยฺโยเชตฺวา ภิกฺขุสงฺฆํ สนนฺธิปาเตตฺวา เถรา ภิกฺขุ วาเรน
ภิกฺขุณฺโຍ โอวทฺตฺตฺติ สงฺฆสฺส ภาโร อกาสิ ๑ ตํ สนฺธาเยตฺ
วุตฺตํ ๑ ตตฺถ ปรียาเยนาติ วาเรน น อิจฺฉตีติ อตฺตโน
วาเร สมปฺตฺเต ทูโร คามํ วา คนฺตฺวา สฺวิจฺจมาทีนํ วา
อารภิตฺวา อโย นามสฺส ปปลยฺโจติ (๑) วทาเปสิ ๑ อิมํ ปน
ปรียาเยน โอวาทํ ภควา นนทกตฺเตรสฺเสว การณา อกาสิ ๑
กสฺมา ๑ อิมาสํ หิ ภิกฺขุณฺโຍ เถโร ทิสฺวา จิตฺตํ เอกคฺคํ
โหติ ปสฺสีทติ ๑ เตน ตา เถรสฺส โอวาทํ สมปฺยฺยจฺฉิตฺตฺกามา
ชฺมมกถํ โสตฺตฺกามา ๑ ตสฺมา ภควา นนทโก อตฺตโน วาเร
สมปฺตฺเตว โอวาทํ ทสฺสตี ๑ ชฺมมกถํ กเถสฺสตีติ วาเรน
โอวาทํ อกาสิ ๑ เถโร ปน อตฺตโน วาโร น กโรติ
กสฺมาติ เจ ๑ ตา กิร ภิกฺขุณฺโຍ ปุพฺเพ เถรสฺส ชฺมพฺพิเป
รชฺชํ การเนตฺตสฺส โอโรธา อหฺลฺลํ ๑ เถโร ปุพฺเพนิวาสทาณน
การณํ ฅตฺวา จินฺเตสิ มํ อิมสฺส ภิกฺขุณิสงฺฆสฺส มชฺฉ
นินฺนํ อุปมาโย จ การณานิ จ อหริตฺวา ชฺมมํ กถยมานํ
ทิสฺวา อญฺโฆ ปุพฺเพนิวาสทาณลาภี ภิกฺขุ อิมํ การณํ
๑ ม. สมปฺตฺโตติ ๑

*เล่มที่ ๕ นนทโกวาทสุตตวณณนา หน้า ๘๘๕

โอโลเกตุวา อายสุมา นนทโก ยาวชชทิวสาปี โอโรเช น
วิสุชชเชติ ฯ โสภตายสุมา โอโรชปริวุโตติ วุตตพัพ มณฺเญยยาติ ฯ
เอตมตฺถํ สมฺปสฺสสมาโน เถโร อตฺตโน วาริ น กโรติ ฯ
อิมาสญจ กิริ ภิกฺขุณิํ เถรสฺเสว ฌมฺมเทสนา สປปายา
ภวิสุตฺตีติ ฌตฺวา อถ โข ภควา อายสุมนฺตํ นนทกํ
อามนฺเตสิ ฯ

ตาสํ ปน ภิกฺขุณิํ ปุพฺเพ ตสฺส โอโรชภาวชานนตฺถํ
อิทํ วตฺถุ ฯ

ปุพฺเพ กิริ พาราณสิยํ ปลฺจ ทาสตานิ จ ปลฺจ
ทาสิตานิ จาติ ชงฺฆสทฺสสํ เอกโตว กมฺมํ กตฺวา เอกสฺมี
จानเ วสิ ฯ อยํ นนทกตฺเถโร ตสฺมี กาลเ เชฏฺจกทาโส
โหติ ฯ โคตฺมี เชฏฺจกทาสี. สวา เชฏฺจกทาสฺส ปาทปริจาริกา
อโหสิ ปณฺจทิตา พุยตฺตา ฯ ชงฺฆสทฺสสมฺปิ ปุณฺณกมฺมํ กโรนฺตํ
เอกโต กโรติ ฯ อถ วสุสฺสฺปนายิกสมเย ปลฺจ ปจฺเจกพุทฺธา
ฉนฺทมูลกปฺพุการโต อิติปตเน โอตริตฺวา นคเร ปิณฺฑาย
จริตฺวา อิติปตนเมว คนฺตฺวา วสุสฺสฺปนายิกกฺกุฎฺฐา อตฺถาย
หตฺถกมฺมํ ยาจิสุสามาติ จีวรํ ปารุปีตฺวา สายนุหสมเย นครํ
ปวิสิตฺวา เสฏฺฐิสุส ฆรทฺวาเร อฏฺฐิสฺสุ ฯ เชฏฺจกทาสี กุฎฺฐี
คเหตุวา อุตฺถกตฺติตฺถํ คจฺฉนฺตํ ปจฺเจกพุทฺเธ นครํ ปวิสฺนฺเต
อทุทส ฯ เสฏฺฐิ เตสํ อากตฺถการณํ สุตฺวา อมฺหากํ โอกาโส

*เล่มที่ ๕ สพายตนวนคฺควณณา หน้า ๘๘๖

นตฺถิ กจฺจนฺตฺติ อห ๑

อถ เต นครา นิกฺขมนฺเต เชฏฺฐกทาสี กุญฺ्ญ กเหตุวา
 ปวิสฺนตี ทิสฺวา กุญฺ्ญ โอตฺตเรตฺวา วนฺทิตฺวา โอนเมตฺวา มุขํ
 ปิชาย อยฺยา นครํ ปวิฏฺฐมตฺตาว นิกฺขนฺตา ๑ ก็ นุ ไซฺติ
 ปุจฺฉิ ๑ วสฺสูปนายิกกุญฺญา หตฺถกมฺมํ ยาจิตฺตุ อากมิมฺหติ ๑
 ลทฺธํ ฆนฺเตติ น ลทฺธํ อุปาตีเกติ ๑ ก็ ปเนสา กุญฺ
 อิสฺสเรหฺเว กาทพฺพา ๑ ทฺถกเตหิ สกฺกา กาคฺนฺติ ๑ เยน เยนจิ
 สกฺกาติ ๑ สาธุ ฆนฺเต มยํ กริสฺสาม ๑ เสฺว มยฺหํ ภิกฺขํ
 คณฺหตฺติ นิมฺนเตตฺวา อุทกํ เนตฺวา ปฺน กุญฺ्ญ กเหตุวา
 อากมฺมํ ติตฺถมกฺเค จตฺวา อากตา อวเสสทาสีโย เอตฺถเว
 โหตฺติ วตฺวา สพฺพาสํ อาคตฺทาล อห อมฺมา ก็
 นิจฺจเมว ปฺรสุส ทาสกมฺมํ กริสฺสธ ๑ อุทาหุ ทาสภาวโต
 มุจฺฉิตฺตุ อิจฺฉตฺติ ๑ อหฺเชว มุจฺฉิตฺตุมิจฺฉาม อยฺเยติ ๑ ยทิ เอวํ
 มยา ปญฺจ ปจฺเจกพฺพุธา หตฺถกมฺมํ อลภนฺตา สุวตฺนายน
 นิมฺนตฺติตา ๑ ตฺมฺหากํ สามิเกหิ เอกทิวสํ หตฺถกมฺมํ ทาเปตฺติ ๑
 ตา สาธฺตฺติ สมฺปฺญฺจิจฺฉิตฺวา สายํ อญฺวิโต อาคตฺทาล สามิกานํ
 อารโจะสุ ๑ เต สาธฺตฺติ เชฏฺฐกทาสสฺส เคหทฺวาเร สนนฺิปตีสุ ๑

อถ เน เชฏฺฐกทาสี สุวตฺนายน (๑) ปจฺเจกพฺพุธานํ
 หตฺถกมฺมํ เทตฺติ อานิสฺสํ อจฺฉิตฺวา ยปิ น กาคฺคาม
 เต คาเพน โอวาเทน ตชฺเชตฺวา ปญฺจิจฺฉาเปสิ ๑ สา

๑ ม. เสฺว ตาตา ๑

*เล่มที่ ๕ นนทโกวาทสุตตวณณนา หน้า ๘๘๗

ปุณทิวเส ปจเจกพุทธานัน ภูคตัม ทตฺวา สพฺเพสํ ทาสปฺตฺตานัน
 สลฺยณํ อทาสี ๑ เต ตาวเทว อรณฺยณํ ปวิสิตฺวา ทพฺพสมฺภาเร
 สโมธานตฺวา สตํ สตํ หุตฺวา เอเกกกุณฺฐี เอเกกจฺงกมฺนาทึ-
 ปริวาริ กตฺวา มลฺยปิจฺปานียปรีโกชนียาทินิ จเปตฺวา ปจเจก-
 พุทฺเช เตมาสํ ตตฺถ วสนตฺถาย ปฏฺธิณฺยณํ การตฺวา วารภิกฺขํ
 ปฏฺฐเปสฺสุ ๑ โย อตฺตโน วารทิวเส น สกฺโกติ ๑ ตสฺส เชฏฺฐกทาสี
 สกเคหโต อahrtิตฺวา เทติ ๑ เอวํ เตมาสํ ชกฺกิตฺวา เชฏฺฐกทาสี
 เอเกกํ ทาสํ เอเกกํ สานฺนํ วิสฺสชฺชาเปสิ ๑ ปญฺจ ฉฺฉสาณฺน-
 สตานิ อหฺสฺสุ ๑ ตานิ ปรีวตฺตาเปตฺวา ปญฺจนฺนํ ปจเจก-
 พุทฺธานัน ติจีวรานิ กตฺวา อทาสี ๑ ปจเจกพุทฺธา ยถาพาสุกํ
 อคมํสฺสุ ๑ ตมฺปิ ชฺงฆสฺสสฺสํ เอกโต กุสฺลํ กตฺวา กายสฺส
 เกทา เทวโลเก นิพฺพตฺติ ๑ ตานิ ปญฺจ มาตุคามสตานิ
 กालน กาลํ เตสํ ปญฺจนฺนํ ปรีสสตานัน เคเห โหนฺติ ๑
 กาลน กาลํ สพฺพาปี เชฏฺฐกทาสปฺตฺโต เทวโลกา จวิตฺวา ราชกุเล
 นิพฺพตฺติ ๑ ตาปี ปญฺจสตา เทวกณฺฐา มหาโภกกุเลสุ
 นิพฺพตฺติตฺวา ตสฺส รชเช จิตฺสฺส เคหํ อคมํสฺสุ ๑ เอเตน
 นียาเมน สัสนฺนุติโย อมฺหากํ ภควโต กาลे โกลิยนฺนเร จ
 เทวทหนฺนเร จ ชตฺตฺยกุเลสุ นิพฺพตฺตา ๑

นนทกตฺเถโร ปพฺพชิตฺวา อรหฺตฺตํ ปตฺโต ๑ เชฏฺฐกทาสี-
 ธีตา วยํ อากมฺม สฺสุทฺโรทนมหาราชสฺส อคฺคฺมเหสิญฺจานเ

*เล่มที่ ๕ สพายตนวคฺควณณา หน้า ๘๘๘

จิตาฯ อิตราปี เตลฺลํ เตลฺลํ ราชปุตฺตทานํเยว ฆริ กตาฯ
ตาสํ สามิกา ปญฺจสตา ราชกุมารรา อุตทจุมฺพฏกถเห สตฺถ
ธมฺมเทสนํ สุตฺวา ปพฺพชิตาฯ ราชชิตโร เตลฺลํ อุกฺกณฺจนตฺถํ
สาสนํ เปเสลฺลํฯ เต อุกฺกณฺจिते ภควา กุณฺลาทหํ เนตฺวา
โสตาปตฺตติผลเ ปตฺติฏฺจาเปตฺวา มหาสมยทิวเส อรหตฺเต ปตฺติฏฺจาเปสิฯ
ตานิ ปญฺจสตา ราชชิตโร นิกฺขมิตฺวา มหาปชาปติยา สนนฺติเก
ปพฺพชิสฺสํฯ อยมายสฺมา นนฺทโก เอตาว ตา ภิกฺขุณฺโณติ เอวเมตฺถ
วตฺถุ ทีเปตพฺพิฯ

ราชการาโมติ ปเสนทินา การิโต นครสฺส ทกฺขิน-
ทิสภาเก ฉฺวปารามสทิสเ จาเน วิหาโรฯ

สมฺมปฺปญฺญา ย สุทฺธิจฺจนฺติ เหตุนา การณน วิปฺสสนา-
ปญฺญา ยถาวสฺสโต ทิฏฺฐํฯ

ตชฺชํ ตชฺชนฺติ ตํสภาวํ ตํสภาวํฯ อตฺถโต ปน ตํ ตํ
ปจฺจยํ ปฏฺิจจ ตา ตา เวทนา อฺปฺปชฺชนฺตฺติ วุตฺตํ โหติฯ

ปเควสฺส ฉายาติ มูลาทินิ นิสฺสาย นิพฺพตฺตา ฉายา
ปจฺมตรฺเยว อนิจฺจาฯ

อนฺุปหจฺจาติ อนฺุปหนิตฺวาฯ ตตฺถ มํสํ ปิณฺฑํ ปิณฺฑํ
กตฺวา จมฺมํ อลฺลียาเปนฺุโต มํสกายํ อฺปหนติ นามฯ จมฺมํ
พทฺธํ พทฺธํ กตฺวา(๑) มํเส อลฺลียาเปนฺุโต จมฺมกายํ อฺปหนติ

*เล่มที่ ๕ นนทโกวาทสูตตวณณนา หน้า ๘๘๕

นาม ฯ เอวํ อกตฺวา ฯ วิลิมฺสนุหฺนารุพฺพนฺนฺตฺติ สพฺพจฺมเมลคฺค-
วิลีปนํสเมว ฯ อนฺตรากิเลสํโยชนพฺพนฺนฺตฺติ สพฺพํ อนฺตร-
กิเลสเมว(๑) สนฺชาย วุคฺคํ ฯ

สตฺตฺ โข ปนฺนิเมตฺติ กสฺมา อหาติ ฯ ยา หิ เอสา
ปฺลฺลวฺวา กิเลสฺส ฉินฺนฺตฺติ วุคฺคตา ฯ สา นฺ เอกิกาว
อตุตฺตโน ฌมฺมตฺตาย ฉินฺนฺตฺตํ สกฺโกติ ฯ ยถา ปนฺ กุจฺจารี น
อตุตฺตโน ฌมฺมตฺตาย ฉฺชฺรํ ฉินฺนฺตฺติ ฯ ปฺริสสฺส ตฺชฺรํ วายามํ
ปฺฏฺิจฺเจว ฉินฺนฺตฺติ ฯ เอวํ นฺ วินา ฉฺหิ โปชฺฌนฺจฺเกหิ ปฺลฺลวฺวา
กิเลสฺส ฉินฺนฺตฺตํ สกฺโกติ ฯ ตสฺมา เอวมาหฺ ฯ เตนฺ หีติ เยน
การณฺน ตยา ฉ อชฺฌตฺตฺติกาณิ อายตฺนानิ ฉ พาทฺิรานิ
ฉ วิลฺลวฺวานกาเย ฯ ทีโปปมํ ฯ รุกฺโขปมํ ฯ กาวฺอุปมฺลจฺ ทสฺเสตฺวา
สตฺตฺตฺติ โปชฺฌนฺจฺเกหิ อาสวฺกฺขเยน เทสนา นิฏฺฐปฺิตา เตน
การณฺน ตวํ เสวปฺปี ตา ภิกฺขุณฺิโย เตนฺว โโอวาทฺน
โอวาทฺเยยฺยาสีติ ฯ

สา โสตาปฺนฺนาติ ยา สา กุณฺเณหิ สพฺพปฺจฺฉินฺนิกา ฯ สา
โสตาปฺนฺนา ฯ เสสา ปนฺ สกฺทาทาคามิอนาคามินฺิโย จ
จีณฺาสวา จ ฯ ยถิ เอวํ กถํ ปฺริปฺญฺณฺสจฺกปฺปาติ ฯ
อชฺฌมาสยปาริปฺุริยา ฯ ยสฺสา หิ ภิกฺขุณฺิยา เอวฺมโหสิ กทา
นฺ โข อหํ อยฺยสฺส นนฺทกสฺส ฌมฺมเทสนํ สฺถนฺนฺตฺติ ตสฺมิณฺญฺเอว

*เล่มที่ ๕ สพายตนวคควณณา หน้า ๘๕๐

อาสเน โสตาปตติผล สจจกเรยยุนติ ฯ สา โสตาปตติผล
สจจกาสิ ฯ ยสุสา อโหสิ สกทาคามิผล อนาคามิผล
อรหตุนติ ฯ สา อรหตติ สจจกาสิ ฯ เตนาห ภควา
อตตมณา เจว ปรีปฺณณสงกปฺปา จาติ ฯ
นนทโถวาทสุตฺตวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

ราหุโลวาทสุตฺตวณณา

เอวมเม สุตฺตนิ ราหุโลวาทสุตฺตํ ฯ (๑) ตตถ วิมุตติ-
ปรีปาจนียาติ วิมุตตี ปรีปาจนุตตี วิมุตติปรีปาจนียา ฯ ฌมฺมาติ
ปณฺณรส ฌมฺมา ฯ เต สทฺธินฺทฺริยาทีนํ วิสฺสุทฺธิการณวเสน
เวทิตพฺพา ฯ วุตฺตํ เหน้

อสฺสทฺเธ ปุคฺคเล ปรีวชฺชยโต สทฺเธ ปุคฺคเล เสวโต
ภชโต ปยฺรูปาสโต ปสาทนีเย สุตฺตนฺเต ปจฺจเวกฺขโต อิเมหิ
ตีหากาเรหิ สทฺธินฺทฺริยํ วิสฺสุชฺฉติ ฯ กุสีเต ปุคฺคเล ปรีวชฺชยโต
อารทฺธวีริเย ปุคฺคเล เสวโต ภชโต ปยฺรูปาสโต สมฺมปฺปชานเ
ปจฺจเวกฺขโต อิเมหิ तीหากาเรหิ วีริยินฺทฺริยํ วิสฺสุชฺฉติ ฯ
มฺภูจฺจสฺสตีปุคฺคเล ปรีวชฺชยโต อุปฺภูจฺจิตฺตสฺสตี ปุคฺคเล เสวโต ภชโต
ปยฺรูปาสโต สตีปฺภูจฺจานเ ปจฺจเวกฺขโต อิเมหิ तीหากาเรหิ

*เล่มที่ ๕ ราหุโลวาทสุตตวณณนา หน้า ๘๕๑

สตินุทริย วิสุขณติ ฯ อสมาหิต ปุคฺคเล ปรีวชชยโต สสมาหิต
ปุคฺคเล เสวโต ภชโต ปยิริปาสโต ฉานวิโมกฺเข ปจฺจเวกฺขโต
อิมหิ ตีหากาเรหิ สมารินุทริย วิสุขณติ ฯ ทุปฺปณฺเณ ปุคฺคเล
ปรีวชชยโต ปณฺณวเนเต ปุคฺคเล เสวโต ภชโต ปยิริปาสโต
คมฺภีรณณจริย ปจฺจเวกฺขโต อิมหิ ตีหากาเรหิ ปณฺณินุทริย
วิสุขณติ ฯ อิติ อิม ปณฺจ ปุคฺคเล ปรีวชชยโต ปณฺจ ปุคฺคเล
เสวโต ภชโต ปยิริปาสโต สุตตฺตนตฺตกฺขนฺเช ปจฺจเวกฺขโต
อิมหิ ปณฺณรสฺหิ อากาเรหิ อิมานิ ปณฺจอินุทริยานิ
วิสุขณฺนตีติ ฯ(๒)

อปเรปี ปณฺณรสมฺมา วิมุตฺติปริปาจฺนียา สทฺธาทีนึ
ปณฺจิมานิ อินุทริยานิ ฯ อนิจฺจสญฺญาตี อิมา ปณฺจ นิพฺเพช-
ภาคิยา สญฺญา ฯ เมฆิมิตฺเตรสฺส กถิตา กลฺยาณมิตฺตตาทโย
ปณฺจธมฺมาตี ฯ กาย ปน เวลาย ภควโต เอตทโหสีตี ฯ
ปจฺจสสมเย โลกํ โวลเณตฺตสฺส ฯ

อนเกานันฺ ทเวตาสหสฺसानนฺติ (๓) อายสมฺตา ราหุเลน
ปทุมุตฺตรสฺส ภควโต ปาทุมฺเณ ปาลีตนาคราชกาลเ ปตฺถนํ
จเปเนเตน สทฺธี ปตฺถนํ จปีตทเวตายเว ฯ ตาสฺ ปน กาจึ
ภูมฺภูจกา ทเวตา ฯ กาจึ อนฺตลิกฺษกา ฯ กาจึ จาตุ-
มหาราชิกา ฯ กาจึ ทเวโลเม. กาจึ พุรหมฺโลเก นิพฺพตฺตา ฯ

*เล่มที่ ๕ สพายตนวคฺควณณา หน้า ๘๕๒

อิมสฺมี ปน ทิวเส สพฺพา เอกภูจฺจเน อนฺชวณฺสฺมิณฺญเฆว
สนฺนิปฺติตาฯ ฌมฺมจกฺขุณฺตี อุปาถิโธวาท (๑) ที่มฺนขสฺสุตฺเตสุ (๒) (๓)
ปจฺมมคฺโค ฌมฺมจกฺขุณฺตี วุตฺโตฯ พุรฺหุมาณฺสฺสุตฺเต(๔) ตีณฺนิ
ผลาณิฯ อิมสฺมี สฺสุตฺเต จตฺตาริ มคฺคา จตฺตาริ จ ผลาณิ
ฌมฺมจกฺขุณฺตี เวทิตพฺพานิฯ ตตฺถ หิ กาจิ เทวตา โสตาปฺนฺนา
อเหตุํฯ กาจิ สกทาคามิฯ อนาคามิฯ จีณฺสาสวาฯ ตาสณฺจ
ปนฺ เทวตาณิ เอตฺตกาถิ คณฺนวเสนฺ ปฺริจฺเฉโท นตฺถิฯ เสถํ
สพฺพตฺถ อุตฺตานเมวาทิฯ

ราหูโลวาทสฺสุตฺตวณฺณณา นิฏฺฐิตาฯ
ปญฺจมํฯ

ฉนฺนคฺคสฺสุตฺตวณฺณณา

เอวมฺเม สฺสุตฺตนิ ฉนฺนคฺคสฺสุตฺตํฯ ตตฺถ อาทิกฺลฺยาณฺนฺตี
อาทิมฺหิ กฺลฺยาณํ ภาทฺทกํ นิทฺโทสํ กตฺวา เทเสสฺสุคามิฯ
มขุฉปฺริโยसानฺสฺสุปี เอเสว นโยฯ อิติ ภควา อริยวํสํ นวหิ
มหาสตีปฺภูจฺจณฺํ สตฺตหิฯ มหาอสุสฺสุปฺริ สตฺตหิ ปเทหิ โธเมสิฯ
อิมํ ปน สฺสุตฺตํ นวหิ ปเทหิ โธเมสิฯ
เวทิตพฺพานิถิ สห วิปฺสุสฺสนามคฺเคน ฆานิตพฺพานิฯ
มนายตเนน เตภฺมกฺกจิตฺตเมว กถิตํฯ ฌมฺมายตเนน พหิทฺธา

*เล่มที่ ๕ ฉกุกสุตตวณณา หน้า ๘๕๓

เตฎมกธมมา จ ๑ มโนวิญญาณเนว จเปตวา ทวิปญจ-
วิญญาณานิ เสสํ พาวีสติวิธํ โลกียวิปากจิตต์ ๑ ผสฺสเวทนา
ยถาวุตตวิปากวิญญาณสมฺปยุตฺตาว ๑ ตณฺหาติ วิปากเวทนา
ปจฺจยา ชวนกฺขณฺเณ อุปฺปนฺนตณฺหา ๑

จกฺขุ อตฺตาทิ ปาฎิเยกฺโก อนุสนฺธิ ๑ เหฎฺฐา กถิตานํ
หิ ทฺวินฺนํ สจฺจานํ อนตฺตภาวทสฺสนตฺถํ อัยฺ เตสฺนา
อารทฺธา ๑ ตตฺต น อุปฺปชฺชตีติ น ยฺชชติ ๑ เวตีติ วิคจฺฉติ
นिरุชฺฉติ ๑

อัยฺ โข ปน ภิกฺขเวติ อยมฺปิ ปาฎิเยกฺโก อนุสนฺธิ ๑
อัยฺ หิ เตสฺนา ติณฺณํ คาทานํ วเสน วฎฺฐํ ทสฺเสตฺถุ อารทฺธา ๑
ทกฺขํ สมฺทโยติ ทฺวินฺนํ สจฺจานํ วเสน วฎฺฐํ ทสฺเสตฺถุนฺตีปิ
วทฺนติเยว ๑ เอตํ มมาตืออาทิสฺส ตณฺหามานทิจฺฉิททาหา จ
เวทิตพฺพา ๑ สมฺนุสฺสตีติ คาทตฺถยวเสน ปสฺสตี ๑

เอวํ วฎฺฐํ ทสฺเสตฺถวา อิทานิ ติณฺณํ คาทานํ
ปฎฺธิปกฺขวเสน นโรโร มคฺโคติ อิมสํ วา ทฺวินฺนํ สจฺจานํ
วเสน วิวฎฺฐํ ทสฺเสตฺถุ อัยฺ โข ปนาตืออาทิมหา ๑ เนตํ มมาตือ
อาทินิ ตณฺหาทินิ ปฎฺธิเสธวณฺานิ ๑ สมฺนุสฺสตีติ อนิจฺจํ
ทกฺขํ อนตฺตาทิ ปสฺสตี ๑

เอวํ วิวฎฺฐํ ทสฺเสตฺถวา อิทานิ ติณฺณํ อนุสฺยานํ วเสน
ปฺน วฎฺฐํ ทสฺเสตฺถุ จกฺขุณฺจ ภิกฺขเวตืออาทิมหา ๑ ตตฺถ
อภินนฺทตีตืออาทินิ ตณฺหาทิจฺฉิวเสเนว วุตฺตานิ ๑ อนุเสตีติ

*เล่มที่ ๕ สพายตนวคฺควณณา หน้า ๘๕๔

อปฺปหีนโน โหติ ฯ ทุกฺขสฺสชาติ วฏฺฐทุกฺขกิลฺลสฺสทุกฺขสฺส ฯ

เอวํ ตินฺณํ อนุสฺยานํ วเสน วฏฺฐํ กเถตฺวา อิทานิ
เตสํ ปฏิกฺขเปวเสน วิวฏฺฐํ ทสฺเสนโต ปฺน จกฺขญฺจชาติ-
อาทิมานฺห ฯ อวิขฺช์ ปหายาติ วฏฺฐมฺลิกํ อวิขฺช์ ชหิตฺวา ฯ
วิขฺชนฺติ อรหตฺตมกฺขวิขฺช์ อปฺปาเทตฺวา ฯ

จฺานเมตํ วิขฺชตีติ เอตฺตเกเนว กถามกฺเคน วฏฺฐวิวฏฺฐวเสน
เทสนํ มตฺตํ ปาเปตฺวา ปฺน ตเทว สมฺปิณฺเฑตฺวา ทสฺเสนโต
เอวํ ปสฺสํ กิกฺขเวตฺวาอาทิมานฺห ฯ สกฺขิมตฺตานํ กิกฺขุณฺนฺติ
เอตฺถ อนจฺฉริยเมตํ ฯ ยํ สยเมว ตถาคเต เทเสนเต สกฺขิ กิกฺขุ
อรหตฺตํ ปตฺตา ฯ อิมํ หิ สุตฺตํ ฌมฺมเสนาปติมฺหิ กเถนฺเตปี
สกฺขิ กิกฺขุ อรหตฺตํ ปตฺตา ฯ มหาโมกฺคตฺถานเณ กเถนฺเตปี
อสีติมหาเถเรสุ กเถนฺเตสุปี ปตฺตา เอว ฯ เอตฺมปี อนจฺฉริยํ ฯ
มหาภิกฺขุณฺปตฺตา หิ เต สาวกา ฯ

อปรภาเค ปน ตามุพฺพณฺณิทีเป มาเลยฺยเทวตฺเถโร นาม
เหฏฺฐา โลหปาสาเท อิมํ สุตฺตํ กเถสิ ฯ ตทาปี สกฺขิ กิกฺขุ
อรหตฺตํ ปตฺตา ฯ ยถา จ โลหปาสาเท เอวํ เถโร มหามณฺฑปเ
อิมํ สุตฺตํ กเถสิ ฯ มหาวิหารา นิกฺขมิตฺวา ปน เถโร
เจตฺยปพฺพตํ คโต ฯ ตตฺถาปี กเถสิ ฯ ตโต สากิยวฺงกฺวิหาร (๒)
กฺุณฺณาลิวิหาร (๑) อนุตฺตรโสพฺพะ (๑) มุตฺตงฺคณ (๑) ปาตกปพฺพเต (๔) ปาจิณฺมรเก ฯ

*เล่มที่ ๘ ฉกุกสูตตวณณา หน้า ๘๕๕

ทิมวาปิย ๑ โลกนุทเร ๑ โนมณทลตเต กเถสิ ๑ เตสุปี จาเนสุ
สกุสิ สกุสิ ภิกขุ อรหตฺตํ ปตฺตา ๑ ตโต นิกฺขมิตฺวา ปน
เถโร จิตฺตลปพฺพตํ กโต ๑ ตทา จ จิตฺตลปพฺพตฺวิหาเร
อติเรกสกุสิวสุโส มหาเถโร ๑ โปกฺขรณฺธิยํ กุรุวคฺคิตฺถํ
นาม ปฏิจฺจนฺนุจฺจานํ อตฺถิ ๑ ตตฺถ เถโร นุหายุสฺสามิตี
โอดีณโณ ๑ เทวตฺเถโร ตสฺส สนฺตํ กนฺตฺวา นุหาเปมิ
ภนฺเตติ อห ๑ เถโร ปฏิสนฺถาเรเนว มาเลยฺยเทโว นาม
อตฺถิติ วทนฺติ ๑ โส อํ ภวิสฺสตีติ ฉตฺวา ตํ เทโวติ
อห ๑ อาม ภนฺเตติ ๑ สกุสิวสุสทฺธานํ เม อาวุโส โกจิ
สริริ หตฺถเณ สฺขิตฺถํ นาม น ลภติ ๑ ตํ ปน นุหาเปหิตี
อตฺถตริตฺวา ตีเร นิสิตี ๑

เถโร สพฺพมฺปิ หตฺถปาทาทีปริกมฺมํ กตฺวา มหาเถริ
นุหาเปสิ ๑ ตํทิวสญฺจ ฌมฺมสฺสวณทิวโส โหติ ๑ อถ มหาเถโร
เทว อมฺหากํ ฌมฺมทานํ ทาคุํ วญฺญตีติ อห ๑ เถโร สาธุ
ภนฺเตติ สมฺปฺภิจฺฉิ ๑ อตฺถงฺกเต สุริเย ฌมฺมสฺสวณํ โฆเสสิ ๑
อติกกนฺตสกุสิวสุสาว สกุสิ มหาเถรา ฌมฺมสฺสวณตฺถํ อากมฺมิสุ ๑
เทวตฺเถโร สรภาณาวसानเ อิมํ สุตฺตํ อารภิ ๑ สุตฺตนฺต-
ปริโยसानเ สกุสิ มหาเถรา อรหตฺตํ ปาปุณฺสีสุ ๑ ตโต
ติสฺสมหาวิหารํ กนฺตฺวา กเถสิ ๑ ตสฺมิมฺปิ สกุสิ เถรา ๑ ตโต
นาคมหาวิหารเ กาพกจฺจคามเ กเถสิ ๑ ตสฺมิมฺปิ สกุสิ เถรา ๑

*เล่มที่ ๕ สพายตนาวกุณณา หน้า ๘๘๖

ตโต กลุยาณี คนตุวา ตตุถ จาคุททเส เหฏฐาปาสาเท
 กเถสิ ฯ ตตุมิมุปี สฏฺฐิ เถรา ฯ อุโปสถทิวเส อุปริปาสาเท
 กเถสิ ฯ ตตุมิมุปี สฏฺฐิ เถราติ เอวํ เทวตุเถเรเยว อิทํ สุตฺตํ
 กเถนฺเต สฏฺฐิภูจนาเนสุ สฏฺฐิ สฏฺฐิ ชนา อรหตฺตํ ปตฺตา ฯ
 อมฺพิลกาพกวิหารเ ปน ติปิฏฺฐกจุลลนาคตุเถเร อิมํ สุตฺตํ
 กเถนฺเต มนุสฺสปริสา กาวุตํ อโหสิ ฯ เทวปริสา โยชนิกา ฯ
 สุตฺตปริโยसानเ สหสฺสภิกฺขุ อรหตฺตํ ปตฺตา ฯ เทเวสุ ปน
 คโต ตโต เอเกโกว(๔) ปุณฺชชโน อโหสิตี ฯ

ฉลกุกสุตฺตวณฺณา นิฏฺฐิตา ฯ

ฉฏฺฐิ ฯ

มหาสพายตนิกสุตฺตวณฺณา

เอวมฺเม สุตฺนฺติ มหาสพายตนิกสุตฺตํ ฯ ตตุถ มหา-
 สพายตนิกนฺติ มหนฺตานํ ฉนฺนํ อายตนาณํ โชตกํ ฐมฺม-
 ปริยายํ ฯ

อชานนฺติ สหวิปฺสฺสเนน มกุเคน อชานนฺโต ฯ อุปจยํ
 กจฺจนฺตีติ วุฑฺฒี กจฺจนฺติ ฯ วสิภาวํ กจฺจนฺตีติ อตุโล ฯ กายิกาทิ
 ปญฺจทวาริกทรรธา ฯ เจตสิกาทิ มโนทวาริกา ทรรธา ฯ
 สนฺตาปาทีสุปี เอเสว นโย ฯ

กายิกสุขนฺติ ปญฺจทวาริกสุขํ ฯ เจโตสุขนฺติ มโน-

*เล่มที่ ๕ มหาสพายนิกสูตตวณณา หน้า ๘๕๓

ทวาริกสูขั ๑ เอตถ จ ปญจทวาริกชวเนน สมาปชชนั วา
วฏฺฏจัน วา นตฺถิ ๑ อุปฺปนฺนมตฺตกเมว โหติ ๑ มโนทวาริเกน
สพฺพ โหติ ๑ อยญจ มคฺควฏฺฏจันสฺส ปจฺจยญฺจตา พลว-
วิปฺสสนา ๑ สปิ มโนทวาริเกเนว โหติ ๑

ตถาภูตสฺสชาติ (๑) กุสลจิตฺตสมฺปยุตฺตเจโตสุขสมงฺคิภูตสฺส ๑
ปฺพเพว โข ปนสฺสชาติ อสฺส ภิกฺขุโน วาจากมฺมนตาชีวา
ปฺพพฺสทฺธิกา นาม อาทิโต ปญฺจาย ปริสุทฺธาว โหเนติ ๑ ทิฏฺฐิ-
สงฺกปฺปวายามสฺติสมาธิสงฺฆาตานิ ปน ปญฺจกานิ สพฺพตฺถก-
การาปกฺกานิ นาม ๑ เอว โลกุตฺตรมคฺโค อญฺจงฺกิโก วา
สตฺตงฺกิโก วา โหติ ๑

วิตฺตทวาที ปน ยา ตถาภูตสฺส ทิฏฺฐิฉิตี อิมเมว
สฺสูตฺตปฺปเทสฺส คเหตุวา โลกุตฺตรมคฺโค ปญฺจงฺกิโก นาม นตฺถิฉิตี (๒)
วทติ ๑ โส เอวมสฺสายั อริโย อญฺจงฺกิโก มคฺโค ภาวนา-
ปาริปุรี คจฺฉฉิตี อิมินา อนฺตรวจนเนว ปฏฺฐิเสชิตฺตพฺโพ ๑
อฺตุตฺตริ จ เอว สญฺญาเปตฺตพฺโพ โส โลกุตฺตรมคฺโค ปญฺจงฺกิโก
นาม นตฺถิ ๑ อิมานิ ปน ปญฺจ สพฺพตฺถกการาปกฺกานิ
มคฺคกฺขณเ วิรติวเสน ปฺบูรเนติ ๑ ยา จตฺตฺหิ วจฺจิจฺจเรเตหิ
อารติ วิรติฉิตี เอว วุตฺตวิรติสฺสุ หิ มิจฺฉาวาจํ ปชฺหติ ๑ สมฺมาวาจํ
ภาเวติ ๑ เอว สมฺมาวาจํ ภาวเนตฺตสฺส อิมานิ ปญฺจกานิ
น วินา ๑ สหเว วิรติยา ปฺบูรเนติ ๑ สมฺมากมฺมนตาชีเวสฺสปี

*เล่มที่ ๕ สพายตนวคฺควณณา หน้า ๘๕๘

เอเสว นโย ๑ อิติ วจิกมฺมาทีนึ อาทีโต ปญฺจาย ปริสุทฺธาเนว
วตฺตุนฺติ ๑ อิมานึ ปน ปญฺจ สพฺพตฺถการาปงฺคานึ
วิริตฺวาเสน ปริปุเรนฺตีติ ปญฺจงฺคิโก มคฺโค นาม นตฺถิ ๑
สุภทฺทสุตฺเตปี (๑) เจตํ วุตฺตํ ยสฺมี โข สุภทฺท ฌมฺมวินฺเย
อริโย อญฺจงฺคิโก มคฺโคติ ๑ อญฺเณสุ จ อนเนเกสุ สุตฺตสฺเตสุ
อญฺจงฺคิโกว มคฺโค อาคโธติ ๑

จตฺตารोปี สติปญฺจานาติ มคฺคสมฺปยุตฺตาว จตฺตารो
สติปญฺจานา ๑ สมฺมปฺปชานาทีสุปี เอเสว นโย ๑ ยุกนฺนุชาติ
เอกกฺขณิกยุกนฺนุชา ๑ เอเต हि อญฺยสฺมี ขณฺเ สมာปฺตฺติ
อญฺยสฺมี วิปฺสฺสนาติ เอวํ นานากฺขณิกาปี โหนฺติ ๑ อริยมคฺเค
ปน เอกกฺขณิกา ๑

วิชฺชา จ วิมุตฺติ จาติ อรหฺตฺตมคฺควิชฺชา จ ผลวิมุตฺติ
จ ๑ เสสํ สพฺพตฺถ อุตฺตานเมวาทิ ๑

มหาสพายตนิกสุตฺตวณฺณา นิฏฺฐิตา ๑

สจฺจมํ ๑

นกรวินเทยฺยสุตฺตวณฺณา

เอวมฺเม สุตฺนฺติ นกรวินเทยฺยสุตฺตํ ๑ ตตฺถ สมวิสมํ
จฺรณฺตีติ กาเลน สมํ จฺรณฺติ ๑ กาเลน วิสมํ ๑ สมจฺริยมฺปี
เหตฺนฺติ สมจฺริยมฺปี หิ เอตํ ๑

เก อการาติ กานิ การณานิ ๑ เก อนฺวยาติ กา
อนฺพุทฺธิโย ๑ นตฺถิ โข ปน ตตฺถาติ กสฺมา อาห นนุ
อรณฺเณ หริตฺติณจฺมปฺกวนาทิวเสน อติมนฺนฺถนา รูปาทโย
ปญฺจกามคฺคณา อตฺถิติ ๑ โน นตฺถิ น ปเนตํ วนสณฺฑเณ
กตฺติ ๑ อิตฺถิรูปาทินิ ปน สนฺธาเยตํ กตฺติ ๑ ตานิ หิ
ปฺริสสฺส จิตฺตํ ปฺริยาทาย ติฏฺฐนฺติ ๑ ยถาห นานํ ภิกฺขเว
อณฺธํ เอกฺรูปมฺปี สมฺนุสฺสํ ๑ ยํ เอวํ ปฺริสสฺส จิตฺตํ
ปฺริยาทาย ติฏฺฐติ ๑ ยถยิทํ ภิกฺขเว อิตฺถิรูปํ ภิกฺขเว ปฺริสสฺส
จิตฺตํ ปฺริยาทาย ติฏฺฐตีติ (๑) วิตฺถาเรตพฺพํ ๑ เสสํ สพฺพตฺถ
อุตฺตานเมวาติ ๑

นกรวินเทยฺยสุตฺตวณฺณา นิฏฺฐิตา ๑

อภฺจํ ๑

*เล่มที่ ๕ ปิณฑปาตปารีสุทธิสุตตวณณา หน้า ๕๐๐

ปิณฑปาตปารีสุทธิสุตตวณณา

เอวมเม สุตตุนติ ปิณฑปาตปารีสุทธิสุตตํ ๑ ตตถ ปฏี-
สลลลนาคี ผลสมมาปตฺติโต ๑

วิปฺสนุนานีติ โสภาสวเสเนตํ วุตตํ ๑ ผลสมมาปตฺติโต หิ
วภูจิตฺตสฺส ปลฺลจฺหิ ปสทาเทหิ ปตฺติภูจฺจโธภาโส วิปฺสนุนโน โหติ
ฉวิวณฺโณ ปรีสุทฺโธ ๑ ตสฺมา เอวมมาห ๑ สุลฺลตวิหาเรนาตี
สุลฺลตผลสมมาปตฺติวิหาเรน ๑ มหาปฺริสฺวิหาโรตี พุทฺธปจฺเจก-
พุทฺธตถาคตฺมหาสวากานํ มหาปฺริสฺสานํ วิหาโร ๑ เยน จาหํ
มคฺเคนาคีอาทีสุ วิหารโต ปฏฺจาย ยาว คามสฺส อินฺทขีลา
เอส ปวีฏฺจมคฺโค นาม ๑ อนฺโตคามํ ปวีสิตฺวา ปฏฺธิปาฏฺธิยา
จริตฺวา ยาว นครทฺวาเรน นิกฺขมฺนา เอส จริตฺพพฺเทโส
นาม ๑ พหิ อินฺทขีลโต ปฏฺจาย ยาว วิหารา เอส
ปฏฺธิกฺกนฺตมคฺโค นาม ๑ ปฏฺธิงฺม วาปี เจตฺโสตี จิตฺเต
ปฏฺธิหฺลยฺนกิลฺลสชาตํ กิลฺลจฺจ อตฺถิ นตฺถีตี ๑ อโหเรตฺตานุสฺสิกฺขินาคี
ทิวสฺลยฺจ รตฺติลฺยฺจ อนฺตฺสิกฺขนฺเตน ๑

ปหีนํ นุ โข เม ปลฺลจ กามคฺคฺคฺคาอาทีสุ เอกภิกฺขุสฺส
ปจฺจเวกฺขณํ นานา นานาภิกฺขุณํ ปจฺจเวกฺขณํ นานาคี ๑
กถํ ๑ เอโก หิ ภิกฺขุ ปจฺจจกฺกตฺตํ ปิณฑปาตปฏฺธิกฺกนฺโต
ปตฺตจฺจิวโร ปฏฺธิสาเมตฺวา ปวีวิตฺโตกาเส นิสฺสินฺโน ปจฺจเวกฺขติ
ปหีนํ นุ โข เม ปลฺลจกามคฺคฺคา ๑ โส อปฺปหีนาคี
ลตฺวา วีริยํ ปคฺคยฺห อนาคามิมคฺเคน ปลฺลจกามคฺคฺคิ รากํ

*เล่มที่ ๕ อินุทริยภาวนาสุตตวณณา หน้า ๕๐๑

สมุคฆาญเฐตวา มคคานนตฺรํ ผลํ ผลานนตฺรํ มคคํ ตโต
 วุฏฺฐาย ปจฺจเวกฺขนโตว ปหีนาคี ปชานาคี นีวรณาทิสฺสุปี
 เอเสว นโย ๑ เอเตสํ ปน อรหตฺตมคฺเคน ปหานาทินี โหณฺติ ๑
 เอวํ เอกภิกฺขุสฺส นานาปจฺจเวกฺขณา โหติ ๑ เอตาสุ ปน
 ปจฺจเวกฺขณาสุ อลฺลโธ ภิกฺขุ เอกํ ปจฺจเวกฺขณํ ปจฺจเวกฺขติ ๑
 อลฺลโธ เอกนฺติ เอวํ นานาภิกฺขุณํ นานาปจฺจเวกฺขณา
 โหติ ๑ เสสํ สพฺพตฺถ อุตฺตทานเมวาทิ ๑
 ปิณฺฑปาทปาริสฺสุทฺธิสฺสุตฺตวณณา นิฏฺฐิตา ๑
 นวมํ ๑

อินุทริยภาวนาสุตตวณณา

เอวมฺเม สุตฺนติ อินุทริยภาวนาสุตฺตํ ๑ ตตฺถ คชงฺคลาปนฺติ (๑)
 เอวํนามเก นิคเม. สุเวพฺพเวเนติ สุเวพฺพ นาม เอกา รุกฺขชาติ ๑
 เตหิ สลฺลนฺโน มหาวนสฺสนฺโท ๑ ตตฺถ วิหฺรติ ๑ จกฺขุณา
 รูปํ น ปสฺสตี ๑ โสเตน สทฺทํ น สฺสนาตีตี จกฺขุณา รูปํ
 น ปสฺสตีตพฺพิ ๑ โสเตน สทฺโท น โสตพฺพิโหติ เอวํ เทเสตีตี
 อธิปฺปาเยน วทตี ๑
 อณฺถตา จ อริยสฺส วินเยติ อิมินา ภควา อตฺตโน
 สาสเน อสทิสาย อินุทริยภาวนาย กถนตฺถํ อาลยํ อกาสิ ๑
 อถายสฺมา อานนฺโท สตฺถา อาลยํ ทสฺเสตี ๑ หนฺนทาหิ อิมิสฺสํ

*เล่มที่ ๕ สพายตนวนคควณณา หน้า ๕๐๒

ปริสติ ภิกขุสงฆสส อินุทริยภาวนากถิ การเมตี สตุถาริ
ยาจนุโต เอตสส ภควาติอาทิมาท ๗ อถสส ภควา อินุทริย-
ภาวนันิ กถนุโต เตน หานนุทาติอาทิมาท ๗

ตตุถ ยทิติ อูเปกขาทิ ยา เอสา วิปสสนุเปกขา
นาม ๗ เอสา สนุตา เอสา ปณิตา ๗ อตปปีกาทิ อตุโถ ๗
อิติ อัย ภิกขุ จกขุทวาระ รุปรารมมณมहि อัญเฐ อารมมณ
มนาปี ๗ อนัญเฐ อมนาปี ๗ มชฌตเต มนาปามนาปลยจ จิตติ
ตสส รชชิตุ วา ทุสสิติ วา มยุหิตุ วา อทตวาว
ปริกคเหตุวา วิปสสนันิ มชฌตเต จเปติ ๗ จกขุมาติ สมปนฺน-
จกขุ วิสุทฺธเนตฺโต ๗ จกขาพาธกสส หิ อุทฺธิ อุมมิลนันิ
นิมมิลนันิ น โหติ ๗ ตสฺมา โส น กหิตฺโต ๗

อิสกัโปณเตติ รติสา วิย อญฺจหิตฺวา จิตเต ๗

ปญฺญูเล อปฺปญฺญูถสญฺญิติอาทิสฺส ปญฺญูเล เมตฺตา-
พรณน วา ธาตุโส อุลลัหาเรน วา อปฺปญฺญูถสญฺญิติ
วิหฺรติ ๗ อปฺปญฺญูเล อสุภพรณน วา อนิจฺจโต อุลลัหาเรน
วา ปญฺญูถสญฺญิติ วิหฺรติ ๗ เสสปเทสุปี เอสว นโย ๗ ตทฺถย
อภินิวชฺเชตฺวา มชฌตฺโต หุตฺวา วิหฺรติกาโม ปน กิ กโรตฺติ ๗
อัญฺจานัญฺเจสฺส อปาถกเตสฺส เนว โสมนสฺสโก น โทมนสฺสโก
โหติ ๗ วุตฺตํ เหน้

กถิ ปญฺญูเล อปฺปญฺญูถสญฺญิติ วิหฺรติ ๗ อนัญฺจสฺมี วตฺถสฺมี

*เล่มที่ ๕ อินทริยภาวนาสุตตวณณนา หน้า ๕๐๓

เมตตตาย วา ผรติฯ ชาตุโต วา อุปสัหริติฯ เอว ปฏิกูเล
 อปฺปฏิกูลสณฺณี วิหริติฯ กถิ อปฺปฏิกูเล ปฏิกูลสณฺณี
 วิหริติฯ อิฏฺฐสฺมี วตฺตฺสฺมี อสุภาย วา ผรติฯ อนิจฺจโต วา
 อุปสัหริติฯ เอว อปฺปฏิกูเล ปฏิกูลสณฺณี วิหริติฯ กถิ
 ปฏิกูเล จ อปฺปฏิกูเล จ อปฺปฏิกูลสณฺณี วิหริติ
 อนิฏฺฐสฺมิณจ อิฏฺฐสฺมิณจ วตฺตฺสฺมี เมตตตาย วา ผรติ
 ชาตุโต วา อุปสัหริติฯ เอว ปฏิกูเล จ อปฺปฏิกูเล จ
 อปฺปฏิกูลสณฺณี วิหริติฯ กถิ อปฺปฏิกูเล จ ปฏิกูเล จ
 ปฏิกูลสณฺณี วิหริติฯ อิฏฺฐสฺมิณจ อนิฏฺฐสฺมิณจ วตฺตฺสฺมี
 อสุภาย วา ผรติฯ อนิจฺจโต วา อุปสัหริติฯ เอว อปฺปฏิกูเล
 จ ปฏิกูเล จ ปฏิกูลสณฺณี วิหริติฯ กถิ ปฏิกูเล จ
 อปฺปฏิกูเล ตทฺทุกฺขํ อภินิวชฺเชตฺตวา อุเปกฺขโก วิหริติ สโต
 สมฺปชาโนฯ อิธ ภิกฺขุ จกฺขุณา รูปี ทิสฺวา เนว สุมฺโน
 โหติ น ทุมฺมโนฯ อุเปกฺขโก วิหริติ สโต สมฺปชาโนฯ เปฯ
 มนสา ฐมฺมํ วิลฺลยาย เนว สุมฺโน โหติ น ทุมฺมโน
 อุเปกฺขโก วิหริติ สโต สมฺปชาโนฯ เอว ปฏิกูลณฺจ
 อปฺปฏิกูเล จ ตทฺทุกฺขํ อภินิวชฺเชตฺตวา อุเปกฺขโก วิหริติ สโต
 สมฺปชาโนติฯ(๒)

อิเมสุ จ ตีสุ นเยสุ ปจฺมนเย มนাপิ อมฺนাপิ
 มนฺนาปามฺนฺาปนฺติ สจฺกิเลสํ วฏฺฏติ นิกฺกิเลสํ วฏฺฏติฯ ทฺติยนเย

*เล่มที่ ๕ สพายตนวคควณณา หน้า ๕๐๔

สงกิลลั ๗ ตติยนเย สงกิลลั ฏภูติ ๗ ปุณ วุตตัม ปจัม
สงกิลลั ฏภูติ ๗ ทุตติย สงกิลลสมปี นิกกิลลสมปี ๗ ตติย
นิกกิลลสมเว ฏภูตีติ ๗ เสลั สพพตถ อุตตานเมวาติ ๗

อินุทริยภาวนาสุตตวณณา นิฏจिता ๗

ทสมั ๗

ปลจจวคควณณา นิฏจिता ๗

ปปลจสุทนียา มชฌิมนิกายภูจกถาย อูปริปณณาสกควณณา
ปลจจวคคปฏิมณทิตา ทวิปณณาสกสุตตุนตสงคภูจกถา
นิฏจिता ๗

โย จายั สพพทมมมุลปรียายั โว กิกขเว เทเสสสามิติ
อารทชตตา อาทิกลยาโณ ๗ มชฌเณ สุตตัม เคยัย เวยยากรณั
คาถา อูทานั อิติวุตตกั ชาตกั อพภูตทมมัม เวทลลนุติ วจนโต
มชฌเณกลยาโณ ๗ สนนุฏจानเ อริโย ภาวิตินุทริโยติ วจนโต
ปรियोसानกลยาโณติ ติวิรคกลยาโณ มชฌิมนิกาโย มหาวิปลสุสนา
นามายนุติ วุตโต ๗ โส วณณनावเสน สมตโต โหติ ๗

สาฎจกเถ สตุถุ สาสเน อปปฏิหตถาณปภาเวน มหาเวຍยา-
กรณน กรณสมปตติขนิตสุขวินิคคตมธโรทารวจนลาวณณ-
ยุดเตน ยุดตมุตตวาทีนา วาทิวเรน มหากวีนา ปภินนปฏี-
สมภิทาปริวเร จพภิลลทาทีปเปทคณปฏิมณฐิตเ อุตตริมนุสส-
ธมเม สุปตติภูจิตพุทฐินี เถรวสปปทีปานิ เถรานัน มหาวิหาร-
วาสินี วิสาถการภูเตน วิปุลวิสุทฐพุทฐีนา พุทฐโฆโสติ กรูหี
คหิตนามเชยเยน เถเรน กตายี ปปลจสูทนี นาม มชฌม-
นิกายภูจกถา

ดาว ติภูจตุ	โลกสุมี	โลกนิตถรณสิน
ทสเสนตี	กุลปุตตาน	นยั ทิภูจวิสุทฐียา ฯ
ยาว พุทฐโรติ	นามมปี	สุทฐจิตตสส ตาทีโน
โลกมูหิ	โลกเชภูจสส	ปวตตติ มहेสินติ ฯ
อนนตราย	วินา เอสา	สุทฐิภูจจานมุปาคตา
ตถา สีชฉนตุ	สงกปปา	สตุตตานัน ฐมมนิสสิตาติ ฯ

ปปลจสูทนี นาม

มชฌมินิกายภูจกถา สพุพากาเรน นิภูจिता ฯ

